

Septuaginta diebus Ethnici, id est gentiles, novem diebus flebant mortuos suos. Unde et novendialis vocabatur nona dies, quando sepeliebatur. Nostri vero, id est Dei cultores, septem diebus exsequias mortuorum celebrant. Unde scriptum est : *Luctus mortui septem dies ; luctus autem fatui omne tempus vite ejus* (Eccli. xii, 13). Septenarius requiem significat : unde et septima dies Sabbatum, id est *requies*, appellatur. Celebrant ergo septimam diem mortuorum optantes illos requiescere cum Domino a laboribus presentis sæculi. Hic ergo dicit : *Flevit eum Ægyptus septuaginta diebus*, qui est decuplatus septenarius. Nam septies deni septuaginta sunt. Potest et hoc dici, quia sicut tertia dies mortui agitur a fidelibus, ut anima, quæ triplicis naturæ est, requiescat ; ita septima dies celebratur, ut anima corpori reconciliatur, quæ carne illicita peccavit. In septem enim tria sunt et quatuor. Et ternarius, ut dictum est, pertinet ad animam, quæ est irascibilis, concupiscibilis, rationalis ; quaternarius ad corpus, quod quatuor constat elementis.

Vers. 10. *Veneruntque ad aream, quæ sita est trans Jordanem.* Septuaginta dicunt, *ad aream Adad*, qui locus trans Jordanem est, et multis passuum millibus distat ab Abramio, id est a loco ubi Abraham sepultus est. Ergo prætergressi sunt lacum ubi sepeliri debebat Jacob, et postea remenso Jordane redierunt ad locum duplicis speluncæ. Unde quæri potest quare hoc fecerint. Sed forte dicet aliquis quod timerent ne bella contra se surgerent, sicut et filii Israel circumducti sunt quadraginta annis per desertum, donec quadragesimo anno transmissio Jordane venirent in terram promissionis. Sed causa majoris

(a) Ita codex Tegerns.

A significantiæ hoc factum esse sciamus. In hoc enim loco qui area Adad dicitur, postea multitudo filiorum Israel murmurans contra Dominum igne divino consumpta est. Hoc ergo præsignabat luctus ille vehementis, quo non tantum mors Jacob, quantum ruina illius populi quæ ibi futura erat, deflebatur.

Vers. 21. *Locutus est fratribus : Post mortem meam visitabit vos Dominus*, et reliqua. Joseph igitur, qui sicut pater ejus Jacob terram repromissionis totamente desiderabat, incolatumque Ægypti detestabatur ; moraliter nos instruit ut quamdiu sumus in hoc mundo, semper desideremus ingredi terram repromissionis, id est *terram viventium*, ibique requiescere optemus. Quod tunc digne fit si numerum annorum ætatis ipsius moribus imitemur.

B Vers. 25. *Centum ergo et decem vite suæ annis expletis mortuus est.* Et nos studeamus, quod per Decalogi numerum vel observantiam ad æternam beatitudinem quam centenarius numerus designat, perveniamus. *Conditus est quoque aromatibus ipse Joseph, et repositus est in loculo in Ægypto.* Loculus est vas repositorium, ubi aliquid asservandum commendatur. O felix anima, quæ, aromatibus virtutum condita, in hoc corpusculo degens quotidie proficiendo perenni vite reservatur ! Sine dubio si tali condimento condita in fide, spe et charitate custodita fuerit, per gratiam Christi ad divinæ contemplationis speciem pervenire merebitur, cujus adeptio perfecta est lætitiæ ; quam Psalmista oculis aspiciens ait : *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, Domine : delectationes in dextera tua usque in finem* (Psal. xv, 11).

C Amen.

Explicit Commentum Bressith (a).

REMIGII

MONACHI ANTISSIODORENSIS ORDINIS SANCTI BENEDICTI

ENARRATIONUM IN PSALMOS

LIBER UNUS.

DIVERSA DIVERSORUM IN PSALMOS PRÆAMBULA.

(Ex Bibliotheca Maxima Veterum Patrum.)

Quid significet IN FINEM, quod frequenter invenitur in titulis psalmorum.

Finem duobus modis accipimus. Primus est iste communis atque moralis, quando res aliqua ad extremum deducta pervenerit, nec ulterius potest prodeire, quæ motus sui terminum probatur accipere.

Sic enim dicimus *finitum cibum*, qui sedula comestione consumptus est ; *finitam pecuniam*, quæ docetur expensa, et cætera quæ hoc modo probatur edici.

Secundus dicitur *finis perpetuus atque perfectus*, quem modo quærimus : qui tunc nobis protendi ma-

gis ac dilatari incipit, quando ad eum mens devote pervenerit. *Finis ergo legis ac plenitudo, Christus est*, sicut Apostolus dicit (*Rom. x*) : *Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti* ; ad quem dum pervenerimus, nihil ultra perquiremus : sed ipso beatitudinis sine contracti, plenissima jucunditate perfruimur, cujus amor tantum proficit, quantum intellectus noster Domino præstante clarescit, et ideo quoties in titulis psalorum *finem* reperies, ad Dominum Salvatorem nostrum aciem mentis intende, qui est finis sine fine et bonorum omnium contemplativa perfectio.

Quare PSALMI dicuntur.

Genus est musicorum, hoc est cithara, decem chordas habens, cui propter hoc psalterium nomen est additum, quia ejus plectro desuper chordæ pulsantur. Quando autem inferius tangitur, cithara nuncupatur. Ex quo intelligere debes, psalterium desuper canens, non carnalia aut terrena, sed spiritualia et cœlestia personare.

Quare psalmi tunc per ista organa canebantur? Quia populus carnalis erat, qui per hujusmodi delectationes fuerat ad idololatriam depravatus, et necesse fuit eum simili dulcedine ad Deum revocari. Austerioribus eum monitis curari volebant. Dum enim concurrunt, quasi cantica et melodias audire, verba Dei in eorum mentes salubri et consueta dulcedine serebantur. Magis enim tenetur, quidquid libenter auditur. Simul etiam ut hæc magis quam turpia discerent decantare.

Hac ergo causa David choros cantorum cum principibus suis octoginta et octo in Paralipomenon legitur ordinasse, ut magnitudo sonitus organorum et vocum populi cor et delectatio terrori mista compungeret.

Quomodo solvitur quod dicitur, *defecerunt laudes David*, et postea inveniuntur psalmi David? Sic : sciamus in quo psalmo finiuntur : in septuagesimo scilicet primo, qui Salomonis titulatur, et ad Salomonem omnino non pertinet, sed ad Christum. Merito ergo laudes David in laude Christi finitæ sunt, quia lex et prophetæ usque ad Joannem prædicaverunt (*Matth. xi*). In Salomone (*sic*) quoque intitulatur unus, *Oratio Moysi hominis Dei*, id est, (a), sive duodecim, juxta Hebræos, qui aiunt sequentes psalmos usque ad nonagesimum nonum titulum non habentes, octogesimo octavo esse jugendos, sicut in libro prophetarum, quorum tempora non notantur.

Qui est *diapsalma*? Ubicumque Septuaginta *diapsalma* posuerunt, in Hebræo non habetur *diapsalma*, sed *SELA*, hoc est *semper* : *diapsalma* interpretatur *percantatio*. Ipsum autem verbum *sela* ipsi Septuaginta *in finem*, sunt interpretati, in psalmo septuagesimo dicentes : *Etenim Dominus habitabit in finem*. Ita et ipsi non intellexerunt *sela*. Quidam sane putant cessationem Spiritus sancti esse *diapsalma* ; sed cum in finem tertii psalmi in

A Hebræo habeat *dia, salma* superfluum est cessationem Spiritus sancti nominare, cum etiam, si hoc nomen poneretur, nemo dubitaret in finem esse cessatum, sed in nono psalmo canticum *diapsalmus* dicitur, quod utique impossibile est ; et quis posset cantando cessare, aut cessando cantare?

De his autem qui sine titulo sunt traditio etiam talis est, ut cujus auctoris præscriptio præcesserit, cæteri qui sine titulo sequuntur ipsius esse credantur.

Sciendum tamen est quod apud Hebræos omnes psalmi permisti fuerunt et inordinati : quod quidem primus Esdras in unum volumen coegit, et in ordinem numerumque disposuit, ac titulos apposuit : ac per hoc occultum sacramenti mysterium alios aliis prætulit ordine. Decorus et mirabilis ordo, numero quidem mystico terminatus, sed sacris virtutibus infinitus. Hic autem totus ordo psalorum, quantum humanum ingenium investigare prævaluit, duplici mysterio noscitur esse decursus.

Primum, sicut auctoritate Patrum dictum est, Novi et Veteris Testamenti sacramenta complectitur. Septem quippe decades referuntur ad Sabbatum, quod ad primam illam pertinet sine dubio culturam : octo vero decades quæ sequuntur nostro tempore deputantur, qui resurrectionem Domini die octava pia devotione veneramus. Secundo, quia sicut quinquaginta diebus superducto diluvio criminibus sub terra diluta est, sic psalorum spiritualis abyssus peccatis inquinata corda mortalium usque ad iudicii tempus perpetua inundatione purificat.

Psalmi omnes qui inscribuntur *ipsi David*, ad Christi pertinent sacramentum, quia David dictus est *Christus*. Denique psalmi qui fugam passionemque David explicant, ostendunt fugam passionemque Dominicam. Illi autem qui *in finem* inscribuntur perfectionem bonorum operum produnt, quia hic finis dissimilis est aliis finibus, cum ille habeat hic replementum : *Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti* (*Rom. 10*).

Pro torcularibus, pro æternorum munerum fructibus hymnus est.

Pro his qui hæreditabunt retributionem sanctorum, sive Ecclesia, quæ est corpus Christi, et hæreditatem capiet regni cœlorum.

Pro octava. Quidam hunc numerum Evangelii deputant, eo quod continentur in his beatitudines, per quas venit in regnum Dei ; sive illius arcæ octo animæ.

In dedicatione vel consummatione tabernaculi perfectio Ecclesiæ intelligitur.

Pro his qui commutabuntur. Pro populi Judaici ac gentilitatis, vel Synagogæ et Ecclesiæ commutatione, providet.

Pro occultis. De adventu filii Dei pronuntiat, qui Judæis occultus fuit.

Canticum resurrectionis. Ipsius Dominicæ resurrectionis veritas.

Oratio Moysi hominis Dei. Ad legem Dei reverti-

(a) Deest aliquid.

tur. eo quod ipsa nos Redemptoris resurrectione A
satiare pronuntiat.

*Psalmus in Salomonem, id est pacificum, quod est
in Christo, qui est pax nostra.*

*In confessione vero decet ut jugiter homo Deum
et voce fateatur et corde.*

Illi sane qui res gestas secundum litteram narrant,
verticem spiritalis intelligentiæ cognoscuntur habere.

Psalmus filiorum Core per passionem Christi re-
dinendum populum præfiguravit: quia Core inter-
pretatur *calvitium*, quia Dominus noster Jesus
Christus in loco Calvariæ crucifixus est.

Pro verbis Chusi filii Jemini. Hoc est, quod Chusi,
relicto David, ad Absalom transiit, qui erat hostis
patris sui, sicut Judas Christi.

In assumptione matutina. Quia Dominus resur- B
gens mane assumpserit captivitatem, reducens se-
cum ex inferis.

In prima Sabbati. In ipsa resurrectione.

Priusquam liniretur. Antequam resurrectione cla-
rificaretur.

In remunerationem delictorum, utique suorum.
Canticum graduum cœlestem designat ascensum.

Psalmus ergo ille qui in medio canticorum gra-
dum est, tanquam turris pulcherrima ponitur.

Sed nec sine mysterio arcitor esse, quod hic li-
ber in tribus quinquagenariis constat scriptus.

Primus enim remissionem peccatorum præstat.
Secundus ad spem invitat regni cœlestis. Tertius
nos ad regnum æternæ beatitudinis mittit.

Diapsalmæ vero, quæ *semper* interpretantur, do- C
cent ut animæ semper in his exercentur fidelis in-
tentio.

In primo libro Paralipomenon legitur (*I Par. xxv*),
cum David propheta devota Domino ætate senuisset,
quatuor juvenes ex Israelitico populo elegisse, qui
psalmos quos ipse Domini aspiratione protulerat,
organis, citharis, nablis, tympanis, cymbalis, tubis,
propriaque voce in magna jucunditate supernæ
gratiæ personarent.

Quæ suavis adunatio, tribus partibus divisa con-
stabat. Rationalis pertinebat ad humanam vocem,
irrationalis ad instrumenta musica. Communis au-
tem de utrisque partibus aptabatur, ut et vox ho-
minis certis modulationibus ederetur, et instrumen-
torum melos consona jucunditate conjungeretur.
Suavis illa et jucunda musica. Ecclesiam catholi- D
cam tali actu prædicabat quæ ex diversis lin-
guis varioque concentu in unam fidei concordiam
erat Domino præstante creditura. Ex quo numero
indita nomina frequenter in titulis invenimus, ut Idi-
thun, Asaph, filii Core et his similia: non quia ipsi
(ut quidam volunt) auctores fuissent psalmodum,
sed quoniam impositi artificibus, administratores
earum rerum probabiles exstiterint, ut honorem
de tali commemoratione sumerent, qui officio sancto
devotis mentibus serviebant, maxime quia et no-
mina eorum intellectus rerum congruos indicare
noscuntur.

Non enim supradicti viri ad psalmos faciendos
electi sunt, sed eos congregatos tantum legimus ad
canendum; psalmographos autem fuisse historia nul-
la testatur: et præsumptuosum est dicere, quod nulla
possit auctoritate probare. Psalmos autem ad solum
prophetam David pertinere certis declaratur indicis.

Denique in Apocalypsi volens istud opus intelligi,
solus David meminit, dicens: *Hæc dicit sanctus et
verus, qui habet clavem David, qui aperit, et nemo
claudit; claudit, et nemo aperit (Apoc. iii).* In Evange-
lio quoque Pharisæis Dominus dicit: *Quomodo ergo Da-
vid in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Do-
minus Domino meo: Sede a dextris meis? (Matth. xxii.)*
Unde probatur universos psalmos non multorum
existere, sed tantum ipsius quem a Domino con-
stat esse nominatum. Usus quoque catholicæ Eccle-
siæ, Spiritus sancti inspiratione, generaliter et im-
mobiliter tenet ut quicumque eorum cantandus fuerit,
qui ex divisione prænotatur, lector aliud prædicare
non audeat, nisi *Psalmus David*; quod si essent
proprii aut Idithum, aut filiorum Core, aut Asaph,
aut Moysi, eorum nomina utique prædicarentur:
sicut et in Evangelis quando aut Marci, aut Lucæ,
aut Matthæi, aut Joannis vocabulo pronuntiantur;
quod etiam secutus Pater Augustinus, congruentor
omnes psalmos dicit esse Davidicos.

Psalterium est, ut Jeremias ait, in modum A litteræ
formati ligni sonora concavitas, obesum ventem in
superioribus habens, ubi chordarum fila religata,
disciplinaliter plectro percussa, suavissimam dicun-
tur reddere cantilenam. Huic citharæ positio esse
videtur contraria, dum quod ista in imo continet,
conversa vice gestat in capite.

Hoc autem genus organi canorum atque singulare
aptatur corpori Domini Salvatoris, quoniam sicut
istud de altioribus sonat, sic et illuc gloriosæ insti-
tutionis superna celebrat, sicut ipse in Evangelio
ait: *Qui de terra est, de terra loquitur; qui autem
de cælo venit, super omnes est; et quod vidit et au-
divit, hoc testatur (Joan. iii).* Unde quidam et hoc
opus Davidicum, ideo psalmos dictos esse præfi-
niunt, quia de superno culmine resonare noscuntur.
Cognosce ergo quod isti tantum pro excellentia sui
dicantur psalmi, qui hoc volumine continentur.

Psalterium Græcum nomen est, et Latine *organum*
vel *laudatorium* dicitur, quia Hebræi *NABLUM* vocant.
D Psalmus a *psallendo* nomen accepit, vel a *psalterio*,
vel ἀπὸ τοῦ ψάλλειν, hoc est, a *langendo*.

Psalmus est cum ex ipso solo instrumento musico,
id est psalterio, modulatio quædam dulcis et canora
profunditur. *Canticum* est quod ad honorem Dei can-
tatur, quando quis libertate propriæ vocis utitur,
nec loquaci instrumento cuiquam musico consona
modulatione sociatur; hoc et quod etiam nunc in-
divinis laudibus agit. *Psalmus cantici* erat cum, in-
strumento musico præcinnente, canens chorus sociatis
vocibus acclamabat, divinis dumtaxat sermonibus
obsecutis. *Canticum psalmi* erat cum, choro ante
canente, ars instrumenti musici in unam convenien-

tiam communiter aptabatur, verbaque hymni divini A suavis copula personabat.

De multifaria inscriptione titulorum.

Quasdam superscriptiones psalmodum per allusionem consimilem constat spiritualiter intuendas, quia si litteram consideres, extraneum est, cum non ea invenias in psalmis, quæ continentur in titulis. Si vero trahatur ad typicum intellectum, nimis videntur accommodæ. Ut est illud, ubi res gestæ significantur: *Cum fugit a socie Absalom*; ubi locus, ut est: *Cum esset in deserto Idumææ*; ubi dies, ut est: *In prima Sabbati*; ubi Hebræa nomina, ut est: *Idithun*; ubi facta est comparatio gestorum, ut est: *Commutavit vultum suum coram Abimelech*; vel specie rerum consimilium, id est, *pro torcularibus*. Quapropter in superscriptionibus titulorum sive psalmum, sive B canticum, sive psalmum cantici, sive canticum psalmi, *in finem*, sive aliquid de sexta quam diximus complexione reperire potueris, aut singulatim unum, duo vel tria, sive quatuor et inserta cognoveris, ad illas virtutes trahere (quas) cuicumque inesse dicimus, quia rerum istarum commemoratio ad similitudinem occultæ intelligentiæ posita subtiliter invenitur. Istæ enim ante fores psalmodum tanquam sacra vela pendent, per quæ, si aciem mentis intendas, rare-scentibus quibusdam filiis, facile eorum penetralia contueris. Nam per titulum uniuscujusque psalmi intellectus habetur. Quis enim tot causas, tot diversitates nominum putet otiosas, cum nefas sit credere divinas Scripturas aliquid supervacuum continere, cum sit scriptum: *Amen dico vobis, quod iota unum aut unus apex non præteribit a lege donec omnia C compleantur?* (Matth. v.) Quid autem titulus nisi clavis? et sicut in domum nemo ingreditur nisi per olavem, ita uniuscujusque psalmi intellectus non intelligitur nisi per titulum; in cujus enim persona cantatur, per ipsum intelligitur aut in persona Christi, aut Ecclesiæ, aut prophetæ.

Inter expositores psalmodum, de hoc nomine quædam noscitur evenisse diversitas. Hieronymus, Hebraicæ linguæ doctissimus inquisitor, continuationem Spiritus sancti esse confirmat, dicens: Quidam diapsalma commutationem metri esse dixerunt, aut pausam Spiritus sancti; nonnulli, alterius sensus exordium aut rhythmici distinctionem, et quia psalmi tunc temporis juncta voce ad organum canebantur, cujusdam musicæ varietatis esse signaculum. Nobis nil horum videtur, cum Aquila, qui verborum Hebræorum diligentissimus explicator est, verbum Hebraicum SELA semper transtulit; quod Septuaginta Interpretes et Symmachus et Theodotion diapsalma transtulerunt. Invenimus in psalmodum sine quorundam diapsalma positum, ut est in fine tertii psalmi et in fine vicesimi tertii; et in psalmis multis penitus non invenitur. Ex quo animadvertimus hoc verbum superiora pariter et inferiora nectere, et docere sempiterna esse quæ dicta sunt, ut sciamus non tantum ad præsens tempus, verum etiam ad æternum, vel quæ sequantur, vel quæ præcesserunt, pertinere.

Sciendum autem apud Hebræos in fine librorum unum e tribus solere subnecti, ut *amen* scribant, aut *sela*, aut *salom*, quod exprimit *pacem*. Igitur ut nos solemus ad distinctionem rei alterius subsequenti, medium interponere, *explicit*, aut *feliciter*, aut istiusmodi, ita Hebræi ea quæ scripta sunt roborant, et dicunt, *Amen*, aut *In sempiternum*, scripta et scribenda commemorantes ponunt *sela*; aut transacta feliciter protestantes, *pacem* in ultimo subnotantes *salom*.

Ista Hieronymus. Hæc Augustinus.

Beatus autem Augustinus, rerum obscurarum subtilissimus indagator, inter ardua sine offensione discurrens, hanc potius partem elegisse cognoscitur ut magis divisio esse videatur, nominis ipsius discussionem qualitatem. *Sympsalma* quippe dicitur vocum adunata copulatio. *Diapsalma* vero sermonum rupta continuatio; docens ubicunque repertum fuerit, aut personarum aut rerum fieri permutationem. Merito enim tale nomen illic interponitur, ubi vel sensus vel personæ dividi comprobantur. Unde et nos congrue divisiones faciemus ubicunque in psalmis diapsalma potuerit inveniri. Tribus modis psalmi dicuntur de persona Domini Jesu Christi pro instructione fidelium: primum, per id quod ad humanitatem ejus noscitur pertinere, ut illud secundi psalmi: *Asiterunt reges terræ, principes convenerunt in unum*; et in vicesimo psalmo: *Desiderium animæ ejus tribuisti ei*, etc. Secundo quod æqualis et cœternus ostenditur Patri, ut illud ejusdem secundi psalmi: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te*; et in centesimo nono: *Tecum principium in die virtutis tuæ*. Tertio, a membris Ecclesiæ, cujus ipse dux et caput est Christus, ut est illud: *Longe a salute mea verba delictorum meorum*; et in sexagesimo octavo: *Deus, tu scis insipientiam meam, et delicta mea a te non sunt abscondita*: quod dictum pro unoquoque fidelium debemus accipere. Cæterum delicta a Christo probantur funditus aliena. Sive enim caput loquatur, sive umbra, unus est Christus, et capitis est proprium loqui etiam in persona membrorum. Ipsam nostram consuetudinem advertite, primo quomodo loqui in membris nostris non potest nisi caput; jam vero caput nostrum quomodo loquebatur in persona omnium membrorum, advertite. In angustia tibi aliquis pedem calcat? D Calcas me, dicit caput. Vulneravit tibi aliquis manum? Vulnerasti me, dicit caput. Sic ergo audiamus Christum loquentem; sed unusquisque agnoscat ibi vocem suam tanquam hærens in Christi corpore. De ipso enim et Ecclesia dictum est: *Erunt duo in carne una*, id est in uno corpore. Aliquando dicit verba in quibus nullus nostrum inveniat suam personam, quia ad solum caput pertinent. Hoc si animo recondimus, nulla confusione trahemur; nam si uno modo locutus fuisset tantum, qui ejus geminam substantiam potuisset agnoscere, cum etiam nunc in tam evidentissima distinctione naturam divinitatis et humanitatis Domini Christi aliqui nitantur sacrificia

voluntate confundere? Multa quoque secundum litteram commonet, multa spiritaliter jubet, personas decenter subito immutat, ut nunc Christus Dei Verbum, incarnatus et homo factus, caput Ecclesiæ; nunc ipsa Ecclesia, nunc homo justus, nunc pœnitens loqui videatur, ut omnia necessaria tangat atque concludat. Ubique plenissimum cœlestium sanctum vibrat eloquium, et multiplici diversitate virtutum propter humani generis largiendam salutem, regni sui adornanda mysteria pius Redemptor insinuat.

Hæc ideo præfati sumus, ut cum ventum fuerit ad loca talia, intrepidus lector audire possit quod de se salubriter didicisse cognoscitur.

Ordo autem psalmorum non secundum existentiam temporum, sed pro qualitate ponitur dictionum. Testante enim Regum historia, tertius psalmus David cum fugeret a facie Absalom filii sui, quinquagesimo psalmo actu posterior est, quoniam post culpam adulterii et homicidii, Absalom filii ejus persecutio noscitur contigisse; sed pro virtute sua competenti numero probatur aptatus. Tenere enim illum locum tertium oportuerat, qui et sanctæ Trinitatis potentiam, et triduanæ resurrectionis in se mysteria continebat. Nam per liberationem David resurrectio Domini congrue significatur. Talem autem de ordine rationem omnium psalmorum invenire nobis esse difficile profiteamur, quod inde terminatum atque suspensum Patrum etiam auctoritas reliquit.

Per totum Psalterium quatuor psalmi sunt qui integrum alphabetum a quod Hebræos habere monstrantur, id est: centesimus decimus, centesimus undecimus, centesimus decimus octavus, centesimus quadragesimus quartus, quia isti indicant laudes Domini, ipsa largiente meritorum devotione, cantandas. Tres autem psalmi sunt qui, subtractis quibusdam litteris, integrum alphabetum non continent, id est: vicesimus quartus, qui sextam et nonam decimam litteram non habet; tricesimus quintus, qui sextam decimam litteram minus habet; qui ostendant tales in Ecclesia psallere, quibus non adeo omnium bonorum operum arridet integritas. Sicut enim illi completis litteris omnibus excellentium merita videntur indicare justorum, sic isti quasdam litteras minus habentes, illos designant qui non adeo universis meritis repleti sunt, sed tamen in secundo consilio habitare noscuntur. Nam cum omnes litteræ apud Hebræos significantias suas habent, credere fortasse dignum est, cui deest aliquod elementum, eum quoque significationes ipsius non habere.

Textus totius Psalterii secundum numerum apostolorum in duodecim partibus concluditur, ut quod apostoli fecerunt, hic contineri noscamus.

In Psalterio namque carnalis vita Domini describitur: primum, natura deitatis; secundum, multitudo nitentium extinguere Dominum; tertium, quartum, admonitio Prophetæ, ut desinant Judæi mala facere; quintum, oratio Christi ad Patrem, ut in resurrectione ejus mundus proficiat; sextum,

A verba pœnitentis; septimum, Christi ut eis subveniatur a Patre; octavum, omnia referuntur ad Christum allegorica similitudine; nonum, laudes Domini per alleluaticos titulos qui significant, *Laudate Dominum*; decimum, graduales, ut nos perducant ad Salvatorem; undecimum, hymnidica exultatione laudamus sanctam Trinitatem; duodecimum, septem psalmi relinquuntur, in fine, qui totam gloriam Trinitatis concelebrant.

Epistola Hieronymi ad Damasum papam.

Beatissimo papæ Damaso sedis apostolicæ urbis Romæ Hieronymus. Supplex præcor ego cliens tuus, ut vox ista a psallentibus in sede Romana die noctuque canatur in fine psalmi cujuslibet, sive matutini, sive vespertini, hoc est, præcipe ut semper dicant: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.* Istud carmen laudis omnibus psalmis conjungi præcipias, ut fides trecentorum et octodecim Nicæni concilii, et nostro ore pari consortio declaretur. *Alleluia* semper cum omnibus psalmis affigatur, in omni loco communiter respondeatur nocturno tempore. In Ecclesia autem a resurrectione Paschæ usque ad Pentecosten Psalterium finiatur. Inter dierum quinquaginta spatia, pro novitate sacti Paschæ, vox ista laudis cantetur in *Aleph*, quod est *Alleluia*.

Dicta sancti Augustini, quot sint virtutes psalmorum.

« Canticum psalmorum animas decorat, invitat angelos in adjutorium, effugat dæmones, expellit tenebras, efficit sanctitatem. Homini peccatori reflectio mentis est, delet peccata, simile est eleemosynis sanctorum, parit fidem, sicut sol illuminat, Deum ostendit, diabolum offendit, voluntatem illicitam extinguit. Oleum misericordiæ est, sors lætitiæ, pars angelorum electa; asperitatem lenit, omnem furorem deprimit, iracundiam frangit: laus Dei assidua, simile est melli. Canticum psalmorum carmen electum est apud Deum. Omne peccatum expellit, vinculum charitatis commendat. Omnia perpetrat, omnia suffert, omnia implet, omnia docet, omnia significat, animam magnificat, os purificat, cor lætificat, turrim excelsam ædificat, hominem clarificat, sensum aperit, omne malum occidit, perfectionem instruit, excelsa demonstrat, desiderium regni cœlestis dat, pacem inter corpus et animam facit. Ignem spiritalem in corde succendit, omnium vitiorum sollicitudinem tollit: certamen bonorum est, quotidie radicem omnium malorum expellit, sicut lorica induta et sicut galea defendit. Spes salutis est, consolatio doloris, perfectio laboris, notitia veri luminis, fons sanctitatis, hominem juvenem castigat, regnum Dei super terram dat, tædium animæ detrahit, tuba mirabilis est. Qui diligit canticum psalmorum assidue, non potest agere peccatum. Qui habet laudem Dei in corde suo, postremo apud Deum gaudebit, et animam suam in cœlo mirificabit. Psalmi orant pro futuris, gemunt de præteritis, gratulantur pro beneficiis, sperant de misericordia, timent pro culpa, ex

lapideo corde lacrymas educunt. Angelorum opus, laus Christi perfecta est, pronuntiatio adventus Christi, incarnationis, resurrectionis spem, et suppliciorum metus admonet, gloriæ pollicitatio est, mysteriorum revelatio, tribuit facundiam et felicitatem, honorem et gloriam, doctrinam et intellectum. Canticum psalmodum omnibus diligendum, quia omnes virtutes multiplicat, omnes inveniuntur in psalmis. Si vis agere confessionem et pœnitentiam, canta duo: *Domine, ne in furore tuo arguas me*; et duo: *Domine, exaudi. Beati quorum. Miserere mei, Deus. De profundis*. Si vis ovare dic: *Al te, Domine, levavi animam meam. In te, Domine, speravi. Inclina, Domine Deus, in adiutorium. Deus, in nomine tuo. Deus misereatur nostri. Exaudi, Domine, justitiam meam*. Si vis Deum laudare, dic psalmos qui intitulatur, *Alleluia*, et quorum initium est: *Confitemini, Laudate, Benedic*. Si in tribulationibus humanis, vel spiritualibus afflictus sit tentationibus, et tibi videaris a Deo derelictus, canta: *Deus, Deus meus, respice in me. Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor. Salvum me fac. Usquequo, Domine Deus, auribus nostris. Miserere mei, Deus. Exaudi, Deus, orationem et ne despicias. In te, Domine, speravi*. Post hæc accepta quiete: *Benedicam Dominum. Benedic, anima mea*. Si tibi fastidiosa vita sit, et supernam jam desideras videre patriam, canta: *Quæmadmodum. Quam dilecta. Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo*. Si te vis exercere in divinis laudibus et mandatis cœlestibus, canta: *Beati immaculati*. Et licet ad obitum mortis, hujus hymni virtutem compleveris, nunquam perfecte, ut puto, illum intelligere poteris, in quo nullus versus est in quo non sit vel via Domini, vel mandatum seu præceptum Dei, vel verba, lex, vel justificationes, vel sermones, vel judicia. In omni tempore sive prosperitatis, sive adversitatis, hymnum trium puerorum canta. In Psalterio inveniuntur omnes divini libri ex parte.»

Sciendum est quod psalmi non fuerunt antea prætitulati ut nunc sunt, sed a Septuaginta interpretibus prius conjuncti, et deinceps post migrationem Jerusalem ab Esdra propheta, Spiritu sancto inspirante, in isto ordine quo nunc sunt, fuerunt positi atque prætitulati. Quos Septuaginta quamvis sanctus Augustinus affirmet fuisse inclusos in singulis cellulis quando interpretati sunt, sanctus tamen Hieronymus hoc minime concedens, ait: Si inclusi fuissent, non interpretes, sed magis prophetæ dicti fuissent. Et hoc cognitum est quod coacti fecerunt, dicunt auctores, quia ipse rex Ptolomæus unum Deum colebat sicut Hebræi, et ideo pro amore illius Hebræorum Scripturas in suum jussit transferri eloquium.

Titulus est clavis gratiæ. Sicut per clavem in domum ingredimur, ita per titulum psalmum intelligimus.

Intentio hujus prophetiæ est consolari genus humanum, quod primi parentis culpa de maxima beatitudine in maximas miseras dejectum erat, nec inde poterat resurgere nisi in Dei misericordia. Aut ita: **Propheta intendit in hoc opere omnes contempora-**

A neos et futuros ad hoc invitare, ut conformando se Christo, in quantum membra caput imitari valent, totam in eo spem æternæ beatitudinis ponant.

Primus psalmus non habet titulum, quia ipse quasi titulus totius libri est, agens de illo ad quem totius libri intentio referenda est. Primi psalmi intentio est ostendere illum per quem resurgere valeamus a miseria in quam dejecti fuimus.

Si quæretur quare ista prophetia frequentius aliis recitetur in Ecclesia, respondeo quia tota dispensatio hic copiosius quam in aliis demonstratur, et quia verba unucuique justo vel peccatori ita amplificari possunt, ut his quasi propriis uti possit; et quia majori affectu et compunctione humanam mentem commovet, quam aliæ, hic quædam ascribuntur Christo secundum humanitatem, quædam secundum divinitatem, quædam secundum utrumque. Et illa quidem quæ secundum humanitatem humanæ naturæ ejus conveniunt, ideo proponuntur ut in quibusdam nos conformantes sibi in eo speremus; quæ vero secundum sublimitatem divinitatis vel secundum utrumque ei competunt, ad hoc referuntur ut per conformitatem illi famulari non dubitemus, qui tantus est ut nobis secundum vitium nostrum retribuere non nequeat.

Sicut in mundanis libris, ita et in divinis quæri potest ad quam partem philosophiæ spectet. Ecclesiastes enim tendit ad physicam, in quo quæritur initium et finis omnium rerum quæ in mundo sunt, et omnia vanitati subjacere ostenduntur. Proverbia vero tendunt ad ethicam. Canticum canticorum ad theoreticam, id est, ad contemplationem divinarum rerum.

Ubi autem quid minus habetur in Græco ab Hebraica veritate, Origenes de translatione Theodotionis hic in loco addidit signum, ponens *asteriscum* id est *stellam*, quæ quod prius absconditum videbatur illuminet. Ubi autem quod in Hebræo non est, in Græco invenitur, ÷ *obelon*, id est *jacentem virgulam* præposuit, quam nos Latini veru possumus dicere, quo signo ostenditur confodiendum quod in authenticis libris non est.

I	II	III	IIII	V	VI
a	b	g	d	e	st
α	β	γ	δ	ε	ς
alpha	beta	gamma	delta	e brevis	episimon
ια	δυο	τρια	τεσσαρα	πεντε	hex
vii	viii	ix	x	xx	xxx
z	e longum	th	i	k	l
ζ	η	θ	ι	κ	λ
zeta	eta	theta	iota	cappa	lamda
hebda	octo	ennea	deca	icosi	triaconta
xi	l	lx	lxx	lxxx	xc
m	n	x	o	p	yi
μ	v	ξ	ο	π	y
my	ny	xi	o brevis	pi	cofe
tesaara-	pente-	hexe-	hepte-	ogdo-	ennea-
conta,	conta,	conta,	conta,	conta,	conta,
c		cc		ccc	cccc
r		s		t	y
ρ		σ		τ	υ
rho		sigma		tau	ypsilon
hecaton		diacosii		tracosii	tetracosii
o		oc		ooc	occc
p'i		ch		pf	o
φ		χ		ψ	ω
phi		chi		psi	o longum
pentacosii,		hexacosii,		heptacosii,	ogdoacosii.

Epistola B. Hieronymi ad Paulam de Alphabeto Hebræorum.

Nudius tertius cum centesimum octavum decimum psalmum tibi insinuare conarer, et dicere omnem moralem locum in eo esse comprehensum, studiosissime perquisisti quid sibi velint Hebraicæ litteræ quæ in psalmo quem legebamus videbantur insertæ. Respondi secundum ordinem litterarum eum esse compositum, quod videlicet ex prima littera, quæ apud Hebræos *Aleph* vocatur, octo versus inciperent, in capite singulorum versum eadem littera inserta. Rursus ex sequenti *Beth* totidem versus exordium sumerent; ac postea ex *Gimel* idem numerus compleretur; atque ita usque ad *Thau*, quæ apud eos extrema littera est, psalmum esse conscriptum: et ex singulis quibusque elementis secundum interpretationem eorum debere intelligi quæ sequerentur. Hoc item flagitasti ut interpretationes singularum edicerem litterarum. Dixi, fateor. Verum quia propter barbariem linguæ memoria labitur omne quod diximus, desideras commentarium fieri, ut si in aliquod forte titubaveris, oblivionem lectio consoletur. Ac priusquam de singulis disseram, scire debes quatuor psalmos secundum ordinem Hebræorum incipere elementorum: centesimum decimum, et centesimum undecimum, et hunc de quo nunc scribimus, et centesimum quadragesimum quartum; verum in prioribus singulis litteris singulos versiculos, qui trimetro iambico constant esse subnexos; inferiores vero tetrametro iambico constare, sicuti et Deuteronomii canticum scriptum est (*Deut.* xxxii). In centesimo decimo octavo singulas litteras octoni versus sequuntur. In centesimo quadragesimo quarto singulis litteris singuli versus deputantur. Sunt qui et alios psalmos putant hoc ordine incipere; sed falsa eorum opinio est: non enim habent integrum alphabetum. Verum jam complendum est quod petisti, ut sensum uniuscujusque elementi interpretatio annexa significet. *ALPH*, interpretatur *doctrina*; *BETH*, *domus*; *GIMEL*, *plenitudo*; *DALETH*, *tabularum*; *HE*, *ista*; *VAU*, *et*; *ZAIN*, *hæc*; *HETH*, *vita*; *THET*, *bonum*; *IOD*, *principium*; *CAPH*, *manus*; *LAMED*, *disciplinæ sive cordis*; *MEM*, *ex ipsis*; *NUN*, *sempiternum*; *SAMECH*, *adjutorium*; *AIN*, *fons sive oculus*; *PHE*, *os ab ore, non ab osse dictum intellige, ne litterarum ambiguitate fallaris*; *ZADE*, *justitiæ*; *COPH*, *vocatio*; *RES*; *capitis*; *SIN*, *dentium*; *THAU*, *signa*.

Post interpretationem elementorum, intelligentiæ ordo dicendus est.

Prima connexio est, *doctrina, domus, plenitudo tabularum*; quia videlicet doctrina Ecclesiæ, quæ domus Dei est, in librorum reperitur plenitudine divinorum.

Secunda connexio est, *istia; et, hæc, vita*. Quæ enim

A alia potest esse vita sine scientia Scripturarum, per quas etiam ipse Christus agnoscitur, qui est vita credentium?

Tertia connexio est, *bonum principium*, quia quamvis nunc sciamus universa quæ scripta sunt, tamen ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus, et nunc per speculum videmus in ænigmate. Cum autem meruerimus esse cum Christo, et similes angelis fuerimus, tunc librorum doctrina cessabit, et tunc videbimus facie ad faciem bonum principium sicuti est (*I Cor.* xiii).

Quarta connexio est, *manus, cordis sive disciplinæ*. Manus intelligimus in opere, cor et disciplina intelliguntur in sensu, quia nihil facere possumus, nisi prius quæ facienda sunt scierimus.

B Quinta connexio est, *ex ipsis, sempiternum adjutorium*. Hoc explanatione non indiget, sed omni luce manifestius est ex Scripturis æternæ subsidia ministrari.

Sexta connexio est, *fons sive oculus oris, justitiæ*, secundum illud quod in quarto numero exposuimus.

Septima connexio est, quæ et extrema, quod et in ipso quoque septenario numero sit mysticus intellectus, *vocatio capitis, dentium, signa*. Per dentes articulata vox exprimitur: et his signis ad caput omnium, qui est Christus, pervenitur.

Oro te, quid hoc sacratius sacramento? Quid hac voluptate jucundius? Qui cibi, quæ mella dulciora, quam Dei scire prudentiam, in atria ejus intrare, sensum Creatoris inspicere, et sermones Domini Dei tui, qui ab hujus mundi sapientibus irridentur, plenos discere sapientia spiritali? Habeant sibi cæteri, si velint, suas opes: gemma bibant, serico niteant, plausu populi delectentur: et per varias voluptates, suas divitias vincere nequeant. Nostræ divitiæ sint in lege Domini meditari die ac nocte, pulsare januam non patentem, panes Trinitatis accipere, et sæculi fluctus, Domino præeunte, calcare. Saluta Blæsillam et Rustochium tirunculas nostras. Saluta Felicianam vere carnis et spiritus virginitate felicem: Saluta reliquum castitatis chorum et domesticam tuam ecclesiam, cui omnia, etiam quæ tuta sunt timeo, ne dormiente patrefamilias, inimicus homo zizania superseminet (*Matth.* xiii). Quamvis enim dicere audeant: *Ego civitas firma, civitas quæ non oppugnatur* (*Isa.* xxvii, sec. LXX), nullus, hostili obsidente exercitu, securus est. Nemo, ut beatus Cyprianus ait, satis tutus, periculo proximus. Exemplar epistolæ, si accipere voluerit *φιλανουακτη* nostra Marcella, tribuito, et memento mei, obsecrans ut Dominus noster Jesus Christus conterat Satanam sub pedibus nostris velociter (*Rom.* xvi). Amen.

REMIGII PRÆFATIO.

Prophetia est divina inspiratio vel cognitio my-

steriorum Dei, et fit per occultam inspirationem vel

per angelicam administrationem. Per angelicam administrationem, tribus modis : dictis, vel factis, vel visione. Dictis, ut: *Ave Maria gratia plena* (Luc. 1). Factis, ut Gedeoni dubitanti ducere filios Israel contra Madianitas, et signum quærenti, datum est signum quod in priori nocte vellus, super aream extensum, madidum fuerit et area sicca; in sequenti, area madida et vellus siccum (Jud. vi). Vellus prius madidum significavit Judaicum populum, prius doctrina verbi Dei irriguum. Area sicca, gentilitas est, super quam Dominus nondum pluerat doctrinam fidei. Area postea madida, sicco vellere, significavit verbum Dei transmigratum a Judæis ad gentes; unde illud: *Vobis oportuit primum evangelizare verbum Dei sed quia illud repellitis ecce convertimur ad gentes* (Act. xiii). Visione, ut Paulus qui raptus est usque ad tertium cælum (II Cor. xii), et Joannes in Apocalypsi. Cum vero non sit nisi unum cælum, non videtur Paulus materialiter raptus usque ad tertium cælum. Videtur ergo commodius sic posse accipi, ut primum cælum, id est, prima cognitio sit sensus; secundum ratio; tertium, intellectus; ad quem raptus, audivit arcana verba quæ non licet homini loqui. Per occultam inspirationem fit prophetia tribus modis: de præterito, de præsentem, de futuro. De præterito, ut Moyses *In principio creavit Deus cælum et terram* (Gen. 1). De præsentem, ut Elisabeth ad beatam Mariam: *Udem mihi hoc, ut veniat mater Domini mei ad me* (Luc. 1.) Et Joannes: *Ecce Agnus Dei* (Joan. 1). De futuro, ut hæc tota prophetia David, quæ vocatur Psalterium. Quoddam musicum instrumentum est, quod vocatur Hebraice *nablath*, Græce *psalterium*; Latine *organum*. Hoc instrumento modulavit David laudes psalmorum, quos cantabant centum quinquaginta viri circa arcam fœderis, cum reduceret de Silo in Jerusalem. Reducta arca, constituit trecentos succentores, qui assidue succinerent psalmodiam in templo Domini in Jerusalem. Quibus præfecit quatuor præcentores, Eman, Ethan, Asaph, Idithun. Et ab hoc instrumento nominavit prophetiam psalmorum *Psalterium*: non sine ratione, quia formam illius instrumenti mystice gestare videtur, Psalterium, ut diximus, musicum instrumentum est, triangulatum, habens decem chordas super se extensas; quod inferius percussum, dulcem sonum desuper reddit. Ita et nos si psalmodiam, id est dulce melos, Deo canere volumus, non solum voce, sed et corde inferiorem nostri partem percutere debemus, id est carnem affligere. Quanto enim carnem affligimus, tanto magis superior pars nostra, id est spiritus, Deo placet.

Quod organum digne Deo modulari non valemus si fides sanctæ Trinitatis desit, quia *sine fide impossibile est placere Deo* (Hebr. 1). In decem chordis, decem verba legis accipimus: quæ observando, et carnem macerando, et in fide sanctæ Trinitatis per-

severando, jucundum psalterii organum desuper in Spiritu sancto resonamus. Intitulatur autem his tribus modis: *Incipit liber Psalmorum*; vel: *Incipit liber Hymnorum*; vel: *Incipit liber Soliloquiorum Dei Psalmorum*, id est divinarum operationum. *Hymnorum*, id est laudum Dei. Hymnus est laus Dei metricè composita. Hinc Arator:

Psalterium lyrici composuere pedes.

Soliloquiorum Dei: vel quia melius ac familiarius et dignius aliis prophetis hic de Christo prophetauit, tanquam ille cui Spiritus sanctus ostenderat eum de stirpe sua nasciturum: vel quia ad Christum maxime hæc prophetia referenda est. Narrantur autem a prophetis aliquando futura per præterita, aliquando præterita per præterita, aliquando futura per futura, aliquando præsentia per præterita. Et non mirum quia Spiritui sancto, qui per os prophetarum loquitur, nihil est præteritum vel futurum, quia æternitas apud eum est, id est omnium rerum præsens status: et ideo aliquando denuntiat res secundum quod apud eum sunt; aliquando, secundum quod apud nos se habent. Sicut in mundanis libris, ita et in divinis quærere potest unusquisque ad quam partem philosophiæ spectet. Sed sicut in illis, ita et in istis quidam ad physicam, Ecclesiastes (in quo quæritur initium et finis rerum omnium quæ in mundo sunt, et ostenduntur omnia hæc vanitati subjacere), et Genesis; quidam ad ethicam, ut Proverbia et Evangelia ex parte, quidam ad theoreticam, ut Cantica canticorum et Evangelia ex parte, quæ nos ad contemplationem divinorum mittunt. In divinis non habetur logica, sed loco logicæ theoretica habetur. Sciendum quod omnes psalmi a David compositi sunt, licet non omnes ejus nomine intulerentur. Ezras scriba, qui titulos apposuit, alios sub nomine David intitulavit, alios sub nomine diversarum personarum, ut Asaph, Eman et aliarum. Sed hoc vel causa mysterii, vel interpretationis nominum, quæ illis psalmis convenit, quibus tales tituli appositum sunt. Intentio istius prophetiæ est, sicut et aliorum, in toto libro consolari humanum genus, quod primi parentis culpa de maxima beatitudine in maximas miseras dejectum est, nec inde posse resurgere, nisi per Dei misericordiam. In unoquoque tamen psalmo propria intentio quærenda est. Et est intentio Prophetæ in hoc primo psalmo ostendere quomodo et per quem ab illo casu et ab illa miseria in qua humanum genus jacet et versatur, resurgere valeat, scilicet per Christum, imitando eum: quia per nos cecidimus, sed per nos resurgere non valemus. Primus psalmus titulum non habet, quia quasi titulus est totius libri; aperit enim ad quem tota libri intentio sit referenda. Nunc ad psalmi primi expositionem, Deo juvante, accedamus.

ENARRATIONES IN PSALMOS.

PSALMUS PRIMUS.

« Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit : sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium ejus non defluet, et omnia quaecumque faciet prosperabuntur. Non sic impii, non sic, sed tanquam pluvius quem projicit ventus a facie terrae. Ideo non resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum, quoniam novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit. »

ENARRATIO.

Beatus vir. Quasi dicat : Olim venit quidam in hunc mundum, qui non fuit vir, sed sine viribus, quia incentivis vitiorum succubuit ; et ideo infelix, quia abiit a lege Domini Dei sui per delectationem vitiorum ; stetit per consensum, sedit per operationem et consuetudinem, propterea de summa felicitate decidit in summam miseriam, de vita ad mortem, de immortalitate ad mortalitatem ; et secum, velut radix, omne humanum genus tanquam ramos in ima dejecit. Sed veniet quidam vir, et bene vir quia fortis, quia insuperabilis, *Beatus*, quasi bene auctus, scilicet vir perfectus, quia *cum aliis dentur dona Spiritus sancti ad mensuram, in eo habitavit omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Joan. III ; Rom. XII ; Col. II), id est integre et solide, ut ait propheta : *Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiae et intellectus, etc.* (Isa. I). — *Qui non abiit.* Qui non recedet a lege Domini Dei sui, quemadmodum ille infelix, delectatione peccati periens, scilicet *in consilio impiorum.* Consilium impiorum fuit serpentis et Evae. Consilium dicitur excogitata ratio. Et serpens cum non posset per se Adam seducere, seduxit Evam, et per Evam Adam, callide satis per vitium quod est virtuti proximum, per cupidinem honoris, dicens : *Eritis sicut dii, scientes bonum et malum* (Gen. III). Inde et dicitur quod in forma serpentis diabolus Adam et Evam seduxerit, quia nullum vitium facilius serpit in animum hominum quam ambitio, non quod formam serpentis induerit, cum in specie humana hominem facilius decipere posset. Aliter, *in consilio impiorum.* Consilium omnium impiorum est sua quaerere, non quae sunt Dei. Christi animum nec elationis cupido subrepsit : *qui non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, etc.* (Phil. II.) Nec ullam peccati habuit delectationem, nec quaesivit sua, sed quae Dei Patris. Propheta hic

A loquitur de Christo capite, et ideo videtur sufficere quae dixit. *Qui non abiit.* Quia si non delectatus est, multo minus consensit ; si non consensit, multo minus fecit.

Sed ut ostenderet eodem ordine resurgendum triplici morte animae a contrario quo cecidimus, et in Christo esse nobis formam resurgendi, ideo hoc illi attribuit. Potest et aliter legi, ut haec distinctio apte conveniat, sed diversis personis ut ostendat modos resurgendi. ita : Beatus vir qui non habuit ullam delectationem peccati, ut Maria, Joannes, et ille beatus, qui, etsi delectatus est, etsi consensit, non tamen in actum duxit, quamvis non adeo beatus ut superiores. *Et in via peccatorum non stetit.* Via peccatorum omnis illicita cogitatio est in qua stamus, cum consensum praebemus. Sed Christus, qui nec unquam illicita cogitavit, multo minus consensit. Peccatores et impii hic pro eodem accipiuntur. *Et in cathedra pestilentiae non sedit.* Id est, qui peccatum in operationem non duxit. Qui enim nec cogitavit, nec consensit, multo minus fecit peccatum. Cathedra regum est vel magistrorum. Quod est dicere, regnum terrenum noluit. Cum enim viderent homines eum qui de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum saturasset, terrenis commodis inhiantes regnum ei offerre cogitaverunt : quorum cogitationi sic obviavit : *Operamini non cibum qui perit sed qui permanet in vitam aeternam* (Joan. IX). Quia illi ad hoc eum volebant regem constituere ut necessaria illis provideret. Non ideo potestatem terrenam sprevit quin eam possit sine peccato habere ; sed quia eam mortales sine peccato et aliorum incommodo habere nesciunt, ne daret eis occasionem et exemplum perditionis, noluit regnum terrenum quod vere est pestilens semper ad elationem. Quisquis ex consuetudine peccat quasi ex necessitate jam peccat, et talis vix ulterius peccantem impugnat, et fit saepius ut ad noxia trahat quos dum peccantes jam tueri contendit, in cathedra nimirum sedet pestilentiae, id est perditionis, non solum se perdens, sed, quod est pessimum, quibus potest est auctor perditionis. Auctoris autem et cathedra est et sedere. Christus autem verbo et exemplo bonae operationis semper auctor exstat, et ideo in cathedra pestilentiae non sedit.

D Tres lapsus Adae, teste Augustino, trinam animae mortem praefiguraverunt. Sicut mors est separatio animae a corpore, ita mors est separatio animae a Deo. Sicut enim corpus vivit adhærendo animae ita anima vivit adhærendo Deo. Est quippe in nobis Eva, est et Adam. Duae sunt vires humanae animae, una, qua corpus vivificatur, quae potest dici animalitas, et hoc ex corporis affinitate. Et ratio, quae

refrenat animalitatem ne extendat se ad concupiscendum illicita : quia, ut ait Apostolus, *caput mulieris vir, caput viri Christus, caput Christi Deus (I Cor. xi)*. Quod si ratio non refrenat ut vir, sed consentit carnalitati delectando vel consistendo vel operando, in similitudine Adæ tres casus facit, recedendo a capite suo Christo et uxori adhærendo. Has tres mortes animæ significant tres mortui illi quos suscitavit Christus. Filia archisynagogi quam in domo resuscitavit significat animam intus mortuam delectatione peccati (*Matth. ix ; Marc. v*). *Qui enim viderit mulierem ad concupiscendum carnem, jam mæchatus est eam in corde suo (Matth. v)*. Sed hæc animæ mors non adeo est valida, quia per puellam significatur : quæ quasi adhuc pudica est, cum nondum consensu polluta est, et facile ab eo potest resurgere, scilicet Dominica oratione. Quod in eo ostenditur quia Dominus porrexit manum et levavit eam. Filius mulieris viduæ quem Dominus in porta suscitavit (*Luc. vii*) significat animam mortuam ex consensu peccati. Peccatum, cum usque ad consensum perducit, non longe est ab operatione.

Quæ foris est hæc mors validas, nec ab possumus resurgere nisi digna pœnitentia. Quod significatur per hoc quia juvenis erat. Et Dominus dixit ad eum : *Adolescens, tibi dico, Surge (Joan. xi)*. Lazarus jam fetidus quem tamen Dominus resuscitavit de monumento, significat animam illam quæ usque ad operationem peccatum perducit, et ex longa consuetudine et nimio vitiorum fetore jam in desperationem suæ restorationis cecidit.

Peccator, cum in profundum venerit, contemnit (Prov. xv. 11). Tales Dominus resuscitare dignatur, sed maxima pœnitentia et magno labore. Quod significatur per hoc quia Dominus voce magna clamavit : *Lazare, veni foras*. Beatus vir qui non cogitavit malum, nec consensit, nec docuit operando vel docendo. Et quia non sufficit declinare a malo, nisi quis studeat facere bonum, subdit : *Sed in lege Domini voluntas ejus*. Hoc unum refertur ad illa duo, *non abiit, nec stetit* : quia utrumque ad voluntatem. Aliud est, esse in lege ; aliud est, esse sub lege. Qui amore virtutum peccare nolunt cum lege sunt et in lege, *quia justo non est lex posita (II Tim. 1)*. Qui autem timore pœnæ legem custodit sub lege est, quia ex necessitate bene agit, non ex voluntate. Timor servorum est, amor filiorum : et ideo voluntas filii Dei in lege Patris fuit. *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte*. Ad augmentum boni addit studium voluntati, superius ubi dixit *in cathedra pestilentiae non sedit*, ad quod etiam istud refertur : *Die ac nocte*, vel omni tempore, vel in prosperitate et adversitate. Prosperitas Christi fuit, resurrectio et ascensio ; adversitas, ante passionem et in passione. Nec prosperitas Christum extulit ut a lege Domini recederet, nec adversitas sic conturbavit. Huc usque Propheta de capite Christo. Potest et sic intelligi ut ipsemet Christus de se hæc omnia dicat, ut Joannes : *Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de*

A his et scripsit hæc (Joan. xxi), quia solent homines familiaribus de se et ad se loqui. Potest et sic intelligi ut ad tria tempora referatur : ante legem, sub lege, sub gratia ; ut ita dicatur, *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum*, scilicet qui ante legem a Deo creatore suo non recessit, serviendo potius creatori quam creaturæ, ut Abel (*Gen. iv*) et alii ante legem. Impios vocat, idololatrias ; consilium eorum, creatorem contemnere et creaturas colere.

Et ille beatus, *qui in via peccatorum non stetit*. Peccatores vocat transgressores legis, Judæos scilicet sub lege ; viam eorum, carnalem intelligentiam, id est : beatus ille qui spiritualiter legem intelligit, et ille *beatus qui in cathedra pestilentiae non sedit* sub tempore gratiæ. Hæretici sedent in cathedra pestilentiae, quia perversa doctrina multos seducunt : Et ille erit beatus qui viam Dei in veritate docebit. Sed in lege Domini, istud non mutatur usque : *Et erit tanquam lignum*. Et iste beatus vir erit tanquam lignum, id est, conformans Christo. Et deinceps an Christum : *Et erit tanquam lignum*, et ideo quia nunquam recedet a lege Domini Dei sui erit sicut illud lignum *quod plantatum est secus decursus aquarum*, id est, in irriguo loco. Talis arbor tempestive dat frondes, et flores et fructus : ita et Christus. Ipse Christus nominavit se lignum, ut ibi : *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet ? (Luc. xxiii.)* Hic non ponitur simpliciter lignum, sed lignum plantatum, id est arbor. Et Dominus arborem se nominavit Judæis facta ejus recipientibus et dicta, ipsum autem contemnentibus, dicens : *Aut facite arborem bonam et fructus ejus bonos : aut facite arborem malam et fructus ejus malos (Matth. xii)*. Et arbor illa quæ plantata fuit in medio paradisi Christum figuravit. Aquæ tribus modis accipiuntur in divina pagina : pro donis Spiritus sancti, pro fluxu carnalium concupiscentiarum, pro populis. Ideo istud diverse potest intelligi. Et erit Christus tanquam lignum, id est, talis erit, tam benignus, tam efficax ut decet esse istud *lignum quod plantatum est secus decursus aquarum*, id est, ille homo qui conceptus est in beata Maria non secundum carnalem concupiscentiam, sed secus decursus aquarum, id est, secundum abundantiam donorum Spiritus sancti, ut illud, *spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi (Luc. 1)*.

D Spiritus sanctus veniens in beatam Mariam ab omni æstu illicitarum concupiscentiarum eam protexit et totum ejus amorem in Deum direxit. Et qui ex tali operatione tam purus natus fuit nihil illicitum perpetrare potuit ; bene decursus, quia Spiritus sanctus supervenit, et, quia ejus operationi nihil obstare potest, omnes illicitas cogitationes a Maria removit. *Quod lignum*, id est Christus, *fructum suum*, id est fideles suos, Ecclesiam suam *dabit in tempore suo*. Omne tempus suum est, sed illud maxime visum est suum in quo magis notus et clarificatus est, scilicet cum esset triginta annorum, et docere cepit et post adventum sancti Spiritus, cum

in omnem terram exivit sonus apostolorum. Unde dicitur: *Nondum erat Jesus clarificatus, quia Spiritus sanctus nondum erat datus (Joan. vii)*. Vel tempore suo, id est, in consummatione sæculi, *cum tradiderit regnum Deo et Patri quando novissima destruetur mors (I Cor. xv)*. Vel erit tanquam lignum, id est, sicut ille homo qui venit in hunc mundum, non in carne peccati, sed *in similitudine carnis peccati (Rom. viii)*, quia sine peccato conceptus est et natus; sed tamen similis in pœna peccati, quia mortalis, quia passibilis. Vel, *secus decursus aquarum*, id est, juxta naturam populorum in qua aliis decedentibus superveniunt alii. Spiritus sanctus aqua dicitur, quia, sicut aqua abluit exteriores sordes, ita Spiritus sancti gratia interiores. Et non mirum, si *fructum suum dabit*, quia *folium ejus non decidet*, id est, verba ejus non erunt inefficacia. Et si quibusdam non operentur, tamen hoc verum est quod non sunt inefficacia, quia talibus non sunt verba qui aure cordis ea non percipiunt. Ideo verba Dei foliis comparantur, quia sicut folia arbores, ita doctrina Christum ornat, et, ut fructus latet in foliis, ita et beatitudo fidelium regitur in doctrina Christi. *Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur*, sive in se, sive in suis: in se, sive in dictis sive in factis; in suis sive sint prospera sive adversa. In hoc est Dei providentia mirabilis, quia etiam malis suorum utitur ad bonum.

Quosdam enim permittit cadere, ut fortiores surgant, ut Petrum in negatione, et Thomam in dubitatione, vel etiam ad suam et aliorum utilitatem, ut Petrus, qui in suo casu didicit quanta mansuetudine subditorum vita sit corrigenda. *Non sic impii*, scilicet ut illa omnia cooperentur in bonum, cum etiam illa quæ eis videntur bona cooperantur in malum, ut illud, *Prosperitas stultorum perdet illos (Prov. i)*. Impios vocat Deum ignorantes, ut Judæi, gentiles et hæretici qui erunt comparabiles pulveri non solidato ab imbre, *quem ventus prohibet a facie*, id est, desuper faciem terræ, quia carentes humore verbi Dei propter impietatem suam, a vento, id est, a diabolo vel prima suggestionem repellentur a cognitione Dei, qui est *terra viventium*, id est, a facie. Facies pro cognitione accipitur, quia secundum faciem de qualibet re cognitionem habere solemus. *Ideo non resurgunt impii*, id est, idololatræ; *in judicio*, id est, ut judicent vel judicentur, quia jam damnati sunt. Resurgentium alii resurgunt ad iudicium, alii non ad iudicium resurgunt. Qui resurgunt ad iudicium, aut judicabuntur ad salutem jam purgati in purgatoriis, aut ad damnationem ut illi quorum perditio non est in hac vita manifesta. Resurgentium non in iudicium, alii non judicabuntur, quia judicabunt alios, ut sancti apostoli et alii perfecti in Ecclesia, alii non judicabuntur quia jam evidenter damnati sunt, non solum apud Deum, sed apud Ecclesiam, ut gentiles, Judæi et hæretici, et illi qui in criminalibus peccatis præsentem vitam sine confessione et digna pœnitentia finiunt, licet ignoretur ab

A Ecclesia, neque peccatores scilicet resurgunt prævaricatores legis Judæi et falsi Christiani ab hoc ut sint in consilio justorum, quia hic noluerunt esse in consilio justorum.

Hoc ideo dicit, ne de sacramentis præsumerent, scilicet ut judicent vel judicentur in bonum, sicut nec impii; nam soli pii, resurgent in iudicio, vel ut judicent, vel ut judicentur in bonum, et hoc ideo, quia *novit Dominus viam justorum*, id est, probavit et dilexit viam, id est, vitam bonam. Impii et peccatores ideo non resurgent eo modo, quoniam *iter impiorum*, id est, vita quam ipsimet sibi elegerunt, *peribit* a dignatione Dei. Aliter: impii tanquam pulvis dissipabuntur, quia circumferentur idololatræ *omni vento doctrinæ (Ephes. iv)*, vel afflatu superbiæ ut ille qui dixit, *Ponam sedem meam ad aquilonem, et similis ero Altissimo (Isa. xiv)*. A facie terræ, a visione Dei, qui est terra viventium. Ut illud, *Tollatur impius ne videat faciem Dei (Isa. xxvi)*, ideo fiet, quia impii, id est idololatræ, non resurgunt a casu primi parentis et proprio in iudicio, scilicet ut in hac vita justo iudicio perpendant quam justum sit ut minor serviat majori, servus Domino, creatura Creatori, et ab eo recedere sine quo esse non potest, et creaturam venerari.

Neque peccatores, id est transgressores legis resurgent in concilio justorum. Concilium justorum est ut quæ Dei sunt quærant, non quæ sua, ut non sibi, sed Deo placeant, et propterea *iter impiorum peribit*, id est, vita et labor eorum sine mercede erit. *Qui enim non habuit partem in resurrectione prima non habebit partem in resurrectione secunda (Apoc. xx)*. Quod *iter impiorum peribit*, ostendit a contrario, quoniam novit, Dominus non solum cognitione, sed etiam dignatione, viam justorum, vitam et actum.

PSALMUS II.

PSALMUS DAVID.

« Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt
« inania? Astiterunt reges terræ, et principes con-
« venerunt in unum adversus Dominum et adversus
« Christum ejus. Dirumpamus vincula eorum et
« projiciamus a nobis jugum ipsorum. Qui habitat
« in cœlis iridebit eos et Dominus subsannabit eos.
« Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo
« conturbabit eos. Ego autem constitutus sum rex
« ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans
« præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius
« meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me et
« dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem
« tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea et
« tanquam vas figuli confringes eos. Et nunc, reges,
« intelligite; erudimini, qui iudicatis terram. Ser-
« vite Domino in timore, et exultate ei cum tremore.
« Apprehendite disciplinam ne quando irascatur Do-
« minus, et pereatis de via justa. Cum exarscrit in
« brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo. »

ENARRATIO.

Quare fremuerunt gentes? Quidam a Beatus vir usque Beati omnes qui confidunt in eo, unum psalmum

dicunt esse, Hieronymus hanc rationem dat quod sit unus, quia a beatitudine incipit et in beatitudine desinit, et beatus Paulus unum ostendit in Actibus Apostolorum (Act. xiii). Qui autem diversum psalmum habent a superiori modo intitulant: Psalmus David. Psalmus, id est operatio.

Hac ratione per psalmum accipitur operatio, quia psalterium, ut sonum reddat, manu tangitur. Per manum accipemus operationem. David interpretatur *manu fortis vel visu desiderabilis*, in quo significatur Christus qui est manu fortis, qui avicit diabolum et spolia ejus distribuit. *Quosdam enim dedit apostolos, quosdam prophetas, alios doctores* (Ephes. iv). Visu desiderabilis est, quia non solum homines, sed et angeli desiderant eum videre. Ipse enim est cibus angelorum et hominum, ut enim panem angelorum manducaret homo, rex angelorum factus est homo. Dicamus ergo ita: Operatio quæ in hoc psalmo intelligitur est Christi, et hæc est intentio ostendere ut quicumque velint regnare cum Christo, ejus persecutiones non recusent, quia *si compatimur, et conregnabimus* (Rom. viii; Tit. ii). Sive unus psalmus sit cum superiori, sive ab eo diversus, in voce Christi legitur, et continuatur cum superiori ita: Ego in hunc mundum veni peccatores salvos facere, nec malum feci, nec malum docui, et ideo, *quare fremuerunt gentes?* Id est, ad quam utilitatem suam? certe nullam, imo ad suam damnationem et ad meam gloriam. *Gentes*, id est gentiles, Pilatus et Herodes fremuerunt, id est, sine ratione ut leones in me fremitum dederunt. Per gentes accipiuntur pagani qui geniti sunt, non regenerati. *Et populi*, id est Judæi, *quare meditati sunt inania?* id est ineffacia, a veritate vacua. Collegerunt enim concilium, dicentes: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Ab illo ergo die cogitaverunt interficere eum* (Joan. xi). Inania hæc fuerunt, quia illa mors Christi exaltatio fuit. Et jam totus mundus post eum abiit. *Astiterunt reges terræ*. Duobus modis potest legi illud. Quasi dicat, non solum *gentes*, scilicet minores milites Romani, sed etiam reges majores astiterunt illis, id est, adjuverunt illas adversum me. *Reges terræ*, id est terreni, terrena amantes et cælestia contemnentes. Et non solum populi Judæorum, id est minores, sed et principes sæculi, Annas et Caiphas. Et illi et isti *convenerunt in unum*, scilicet consilium, scilicet *adversus Dominum* illum qui est Dominus dominorum, id est, adversus Patrem. Ideo adversus Patrem, quia *et adversus Christum ejus*, id est, voluntatem ejus, quia verbum Patris est ejus voluntas. Aliter, *astiterunt reges terræ*.

Non solum fremuerunt voce, sed *astiterunt*, id est, appropinquant operatione. Ille appropinquat ad nocendum qui laborat ut perficiat, et populi Judæorum non solum *meditati sunt inania*, sed etiam omnes in unam sententiam *convenerunt adversus Dominum* eorum auctorem et *adversus Christum* ejus meditatorem Dei et hominum, dicentes: *Dirumpamus vincula eorum*, id est, Christi et Christiano-

rum. Vincula, id est, rationes et doctrinas quibus nos attrahere volunt sub jugum fidei: *Et projiciamus a nobis jugum ipsorum*, id est, fidem, vel jugum, id est, legem qua nos coercere volunt a jucunda consuetudine. *Non machaberis, Non furtum facies* (Exod. xx; Matth. xix). Per *vincula*, blandam doctrinam qua ad fidem alliciunt intellige. Per *jugum*, duram legem quæ post fidem Christianis imponitur. Ipsi cogitaverunt vincula Christi dirumpere et jugum ejus a se projicere, sed frustra, quia ille *qui habitat in cælis* id est, in prædicatoribus suis, scilicet Spiritus sanctus, *irridebit eos*. Cæli dicuntur sancti prædicatorum, quia compluunt verbis, coruscant miraculis, intonant minis. *Irridebit eos*. Divina Scriptura sæpe Deo attribuit quod in aliis operatur. Sic irridebit eos, id est, ostendet dignos risu, cum non poterunt efficere quod voluerunt, ut illud: *Omnes incipient illudere ei, dicentes: Hic homo cepit ædificare et non potuit consummare* (Luc. xiv). Et non solum irridebit, sed et quod gravius est, *subsannabit*, cum non solum ostendet pravæ voluntatis inefficaces, sed etiam post se abire faciet; ut qui prius fuit persecutor Christi postea fiat prædicator Christi. Irrisio fit ore, subsannatio in rugas naso contracto. Vel, *irridebit eos*, his dando in reprobum sensum, id est, in tenebras interiores. Et post, subsannabis eos mittendo in tenebras exteriores. Aliter: *Dirumpamus vincula eorum*. In persona Christi. Quasi dicat *ipsi convenerunt adversus Dominum et adversus me Christum ejus*. Sed nos, o prædicatorum mei, *dirumpamus vincula eorum*, Judæorum vel gentilium, scilicet eorum blanditias, quibus nos retrahere volunt a prædicatione fidei, *et projiciamus a nobis jugum ipsorum* id est, minas eorum contemnamus. Et bene possumus, quia ille *qui habitat in nobis cælis* prædicatoribus suis *irridebit eos*. Istud non mutatur.

Tunc loquetur in ira sua. Tunc, id est, postquam irridebit et subsannabit quosdam convertendo, ad incredulos *loquetur in ira sua*, qui prius in misericordia locutus est: *Venite, filii audite me, timorem Domini docebo vos* (Ps. xxxiii). Ponet incredulos a sinisteris, et dicet eis: *Esurivi, et non dedistis mihi manducare* (Matth. xxv), etc. Hæc dicit tunc *in ira sua*, id est, justa vindicta. Et post hæc, *in furore suo conturbabit eos*, dicens: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum* (Ibid.) Nec ira, nec furor, nec aliqua mentis commotio cadit in Deum, sed ex effectu ipso hæc videtur. *Ego autem constitutus sum rex ab eo*. Illi *convenerunt adversus Dominum et adversus me Christum ejus*, dicentes: *Eradamus eum de terra* (Jer. xi). Sed frustra. Ego autem per illam passionem et mortem *constitutus sum rex*, et non super paleam, tamen super grana, id est, *super Sion*. Sion interpretatur *specula*, et significat illos quorum *conversatio in cælis est* (Phil. iii), qui ea quæ retro sunt obliviscentes in anteriora se extendunt. Tales etiam montes dicuntur, propter eminentiam virtutum et stabilitatem fidei: *montem sanctum ejus*, id est,

quem ipse sanctum fecit. Ad hoc additum est sanctum ne intelligeretur mons ille Sion.

Et quia etiam locus ille sanctus dicebatur, quia erat juxta Hierosolymam, ideo addidit: *prædicans præceptum ejus*. Ad hoc *prædicans*, ut dentur mihi *gentes in hæreditatem et termini terræ in possessionem*. Duobus modis legitur istud. Ad hoc ego prædico, ut dentur mihi *gentes in hæreditatem*, et quia hoc a quibusdam varie posset accipi, determinat, et termini terræ, id est, omnes gentes. Aliter ut dentur mihi *gentes in hæreditatem*. Hæreditas ad hoc colitur, ut pascat, ita et Christus ad hoc prædicat Ecclesiæ suæ, ut eam reficiat, ut illud. *Meus cibus est ut faciam voluntatem patris mei* (Joan. iv). Ecclesia est hæreditas Christi quæ eum pascit, et Christus similiter hæreditas Ecclesiæ est eam reficiens. Et non solum *gentes*, scilicet minores, sed ut *termini terræ*, id est illi qui ab amore terrenorum se jam contraxerunt, id est, perfecti viri dentur mihi *in possessionem*. Possessio solet dici illa quæ in domo est, et illo propinquior est et magis chara: ita et illi sunt chariores Deo qui jam sæculo abrenuntiaverunt. *Revera dabo tibi*, quia *Dominus*, id est, Deus Pater, *dixit ad me*, id est, mecum disposuit istud. *Postula a me*, id est, talem te fac ut postulare possis, id est, assume inferiora ut minor fias, quia postulare non dicitur, nisi minor a majore. Nisi enim homo fieret, pro nobis postulare non posset. *Et dabo tibi gentes in hæreditatem, et possessionem tuam terminos terræ*. Hoc expositum est.

Et merito eas tibi dabo in hæreditatem, quia tu es filius meus, id est voluntas mea, nam ego genui te, id est, de essentia mea procedere feci: et hoc non temporarie, sed *hodie*, id est, æternaliter. Semper Filius procedit a Patre, nunquam tamen deserit Patrem, quia ejus voluntas nunquam ab eo dissentit, ut nostra. Hoc non est dictum ad humanitatem Filii, sed ad divinitatem. Aliter non solum *super Sion constitutus sum rex*, id est, super Judæos, sed etiam *super gentes*. Quod probat non qualicumque auctoritate, sed maxima, scilicet auctoritate Dei patris. *Filius meus es tu*, non gratia vel adoptione tantum, sed natura. Merito dabuntur tibi *gentes* ideo, quia ad hoc tu es idoneus. *Tu reges eos in virga ferrea*, id est inflexibili justitia, non in humana justitia quæ facile mutatur: quia quod semel est justum apud eum nunquam erit injustum: vel quod injustum nunquam erit justum. *Tanquam vas figuli confringes eos*. Hoc modo *reges eos*, eos, inquam, formatos a primo parente, vasa lutea non in honorem, sed in contumeliam. *Confringes*, auferendo ab eis quod luteum est ut reformetur in melius. Aliter: *Reges eos in virga ferrea*, scilicet tibi obedientes, inobedientes vero *confringes tanquam vas figuli*, scilicet facile, quia tales contra te fragiles sunt. *Et nunc, reges, intelligite*. Et quia *constitutus sum rex* vester, et vos estis hæreditas mea, et per hoc facti reges qui prius fuistis servi peccati.

Ideo reges, quia valetis regere quod in vobis luteum

est ratione et imperio animi, nunc confringamini ut *vas figuli*. *Intelligite*, id est, rationabiliter agite, ne vos in superbiam erigat quod reges vocavi, quia superbia etiam in bene factis cavenda est. *Erudimini a me, qui, cum in forma Dei essem, non rapinam arbitratus sum esse æqualem Deo, sed humiliavi me potius factus obediens Patri usque ad mortem* (Phil. ii), quia sub illo humiliari regnare est. *Si compatimini, et conregnabitis* (II Tim. ii). *Qui judicatis terram*, id est, qui jam per gratiam reges facti, judicatis, id est, damnatis quod in vobis terrenum est, scilicet vitia carnis vestræ. Vel per *reges*, inferiores in Ecclesia per illos qui judicant terram prælatos accipimus. Exsequitur quod dixit, *intelligite. Servite Domino in timore*. Hoc est intelligere, scilicet intelligenter agere, perpendere justo judicio quam dignum sit ut creatura serviat Creatori suo, servus Domino. *In timore animi scilicet timete*, ne animus vester se erigat, quod justificati estis, quod *reges* estis: *servite* potius illi *cui servire regnare est*. Et ne servitium vos humiliet et contristet, *exultate*, quia hoc modo regnatis. *Exultate ei*, id est, in gaudio ei *servite*, non gaudio carnali in gula et ebrietate, sed *cum tremore* in afflictione carnis, quia hoc est gaudium mentis. Tremor corporis est: timor animi. *Apprehendite disciplinam*. Exsequitur quod dixit *erudimini*. *Apprehendite*, id est, magno desiderio capite et amate disciplinam, id est, flagella mea, id est, *qui vult sequi Christum debet sicut ille ambulavit et ipse ambulare* (I Joan. ii). *Non coronatur, nisi qui legitime certaverit* (II Tim. ii). Ideo *disciplinam* patris amate, quia *quem pater diligit corripit* (Hebr. xii): ideo *apprehendite, ne irascatur Dominus*, quoniam scilicet ejus *disciplinam* (Sap. xii), non apprehenderitis. Ita, ut dictum est: non cadit in Deum. Unde illud prophetæ: *Tu autem, Domine Sabaoth, omnia cum tranquillitate judicas* (Jer. xi). *Irascatur*, id est, videatur iratus, cum vos juste damnabit. *Et pereatis de via justa*, a doctrina justorum qua omnes justificabuntur, dati in tenebras interiores, id est, in reprobum sensum.

Aliter *ne pereatis de via justa*: hoc est ne cadalis a Christo, quæ est *via quæ ducit ad vitam* (Joan. xiv), dum non vultis ejus *disciplinam* pati. Quasi dicat: Quid nobis nocet de via illa perire? Multum tandem venietis ad æternam miseriam. Quod ostendit per contrarium, quia *beati omnes erunt qui confidunt in eo*. Et hoc erit tunc, *cum ira ejus* quæ modo in vobis ardet, dando in tenebras interiores *exardescet*, id est, valde ardebit mittendo in tenebras exteriores.

PSALMUS III.

PSALMUS DAVID CUM FUGERET A FACIE ABSALOM FILII SUI.

« Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? »
 « multi insurgunt adversum me. Multi dicunt animæ
 « meæ: non est salus ipsi in Deo ejus. Tu autem,
 « Domine, susceptor meus es, gloria mea et exaltans
 « caput meum. Voce mea ad Dominum clamavi, et
 « exaudivit me de monte sancto suo. Ergo dormivi,

« et soporatus sum, et exsurrexi, quia Dominus suscepit me. Non timebo millia populi circumdantis me. Exsurge, Domine, salvum me fac, Deus meus. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa, dentes peccatorum contrivisti. Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua. »

ENARRATIO.

Psalmus David cum fugeret a facie Absalom filii sui. Legitur in historia quod Absalom persecutus sit David patrem suum volens ei auferre regnum suum, et abstulit partem, scilicet Israeliticam tribum (II Reg. xv), et Judas cum parte Judæorum persecutus est Christum (Joan. xviii), de qua persecutione ad Christum ait hic psalmus: *Domine, quid multiplicati sunt?* Unde hic titulus convenienter huic psalmo ab Ezra est appositus, quia quod ibi historialiter factum est in David carnali, factum est et hic in spiritali David, id est Christo, siguraliter. Absalom interpretatur *patris pax*, non quod Absalom pacem in patrem haberet, cum assidue eum persequeretur: sed quia pater in eum pacem habebat, quantum ad se. Quoties enim sui dirigebant aciem contra eum, rogabat ut viderent ne Absalom periret: mortuum quoque diu flevit fletu magno. Ita et in Juda Christus pacem habuit; quia in nocte illa qua eum tradebat, a cœna eum non repulit, sacramentum corporis et sanguinis sui cum cæteris discipulis ei tradidit, osculum ei non negavit (Matth. xxvi), filius fuit quia unus discipulorum de quibus Dominus: *Non possunt filii sponsi lugere quantum cum illis sponsus est* (Matth. ix). *Psalmus David*, id est, operatio quæ in hoc psalmo intelligitur, est David spiritalis, id est Christi, præfigurata in historiali David, *cum fugeret a facie Absalom filii sui.* Fugit ille Absalom, et Christus fugit Judam, quia surgens a cœna, recessit ab eo in montem Oliveti, ut oraret; ille autem ivit ad Judæos, ut eum traderet (Joan. xii): vel recessit a corde ejus, ut diabolus intraret, quia non erat digna habitatio Dei cum fur esset, et loculos habens ea quæ mittebantur portabat (Joan. xii). Et est intentio capitis in hoc psalmo, exemplo suo hortari membra sua in multis et magnis tribulationibus non deficere, etiamsi ab his qui intus sunt persecutionem patiantur, si ad eandem gloriam pervenire volunt ad quam et ipse pervenit. Et hoc differt hæc intentio a superiori, quia ille psalmus egit de persecutione quæ fit ab his qui foris sunt; hic autem de illa quæ fit etiam ab illis qui intus sunt, id est, a falsis fratribus, et hortatur nos suo exemplo in tribulationibus ad quem sit confugiendum. Vox capitis:

Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? Quid, id est, in quantum, ut etiam de numero discipulorum augetur numerus persequentium. Vel quid, id est, ad quid? ad suam confusionem et ad meam clarificationem. Hoc ad exhortationem et consolationem suorum, *Revera tribulant*, id est affli-

A gunt me in carne, quia *multi insurgunt*, id est intente surgunt. *Adversum me*, id est, non ut sequantur, sed ut persequantur, *adversum me*, quia *multi dicunt animæ meæ*, id est, vitæ meæ, vel non solum corpori, sed etiam animæ: *Non est salus ipsi in Deo ejus*, nedum resurrectio; nec etiam aliqua salus in Deo ejus, scilicet cujus Filium se facit. Quasi dicat, Deus dereliquit eum: quia hoc putabant, ideo persequerentur. *Si eum cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (I Cor. ii). Sed mentiuntur. *Tu autem, Domine, susceptor meus es*, id est defensor meus. *Susceptor* dicitur, qui causam alterius suscipit ad defendendum; susceptus, qui suscipitur, vel *susceptor* humanitatis meæ. Hic videtur quod in hoc psalmo humanitas Christi loquitur ad divinitatem. *Gloria mea*, id est, gloriatio humanitatis meæ. Quia ego, in quantum homo, ignominia mea: vel gloria mea in quo est solum gloriandum. *Qui enim gloriatur, in Domino gloriatur* (Jer. ix; I Cor. i). Ideo *gloria mea*, quia *exaltans caput meum*, id est, mentem meam, quæ carnalitatis caput est, erigeas ne deficiat in tribulationibus.

Et merito *re exaltas*: quia sic oravi, ut exaudiri dignus essem. Ego *clamavi*, id est, irremisse bona operatus sum: *voce mea*, id est, cordi consoua, quia ex magno desiderio operatus sum bona *ad Dominum*, scilicet nullum aliud postulans præmium, quia si quis bene operatur, et aliud petit quam Dominum, non exaudietur a Domino. *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (Matth. vi). Et quia tam idonee clamavi, *exaudivit me de monte sancto suo*, id est, de me qui mons sum propter eminentiam virtutum et stabilitatem fidei, *sancto*, id est, sanguine uncto. Soli martyres proprie sancti dicuntur, alii beati vel justii. Vel, *sancto suo*, id est, quem sanguine martyrii sui consecravit. Vel, *de monte sancto suo*, id est, de justitia quam mihi dedit præcipuam, qui est mons, *Justitia tua sicut montes Dei* (Psal. xxxv). Vera innocentia summa est justitia. Illa est natura innocentia quæ nec nocet sibi, nec alii, et hæc fuit in Christo. Hæc etiam fuit causa quare exaudiretur. Vere exaudivit. *Nemo enim tollet animum meum a me* (Joan. x). Potius ego dormivi sponte patiando.

Dormitio est enim transitus de vigilatione ad somnium, sicut expergefatio transitus ad vigilationem, *et soporatus sum*, id est, sponte mea mortuus sum, et *exsurrexi* cum volui. Et sicut ego optavi, ita et vos orate, fideles mei, ut exaudiamini. « Dicunt quidam, si Christus voluntarie mortuus est, quid ergo peccaverunt occidentes eum? Sed considerandum est, non quod fiat solum, sed quomodo fiat. » Omne enim peccatum quodammodo bonum est, quodam autem modo malum. Bonum est, quantum ad justitiam Dei in cujus dispositissima domo nihil fit injuste. Malum autem, quantum ad voluntatem ejus facientis. Qui enim peccat ex culpa præcedente hanc pœnam habet: quæ pœna ex justitia Dei est etiam in primo peccato; hoc processit ex libertate arbitrii. Ideo *exsurrexi, quia*

Domini suscepit me. Ille me suscepit de sepulcro qui me suscepit in Virginis utero. Vel suscepit me, quia ego susceptus ejus sum; et quia Dominus suscepit me, Non timebo millia populi circumdantis me, caput et membra. Bene, circumdantis, quia pauci sunt veri Christiani ad numerum infidelium, et quia ego caput non timeo, exsurge, Domine, id est, perfice quæ cœpisti, ac meos prædicatores exsurgero a timore mentis, ut cum fiducia prædicent; et sic salvum me fac, in futuro, id est, meos, et debes, quia tu es Deus meus. Quisque facit sibi Deum, quem maxime diligit: libidinosus Venerem, vinosus Bacchum, Epicurus ventrem. Ego vero et mei te solum et diligunt et habent Deum. Vel, exsurge, Domine, id est, notitiam tuam da diligentibus qui quanto plures convertentur tanto minus prædicatores timebunt. Quotidie Christus exurgit, cum ejus resurrectio nescientibus manifestatur. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa. Ideo non timebo millia populi circumdantis me, quoniam tu percutes eos, tandem separabis eos ab Ecclesia tua ut paleam a granis in judicio. Et hoc unde scio? Quoniam jam percussisti omnes adversantes mihi sine causa. Ideo quod sine causa mihi adversantur, hoc indicat illos a te percussos, id est, datos in reprobum sensum. Dentes peccatorum, id est, maledicta verba quibus non lacerant, contrivisti, id est ad nihilum redegisti. Non est salus illi in Deo ejus. Jam ad nihilum redacti sunt. Vel dentes, id est, auctores perditionis eorum qui eos quasi devorant, dum sibi incorporant et faciunt esse quod sunt, ut dictum est Petro scilicet in bonum: *Macta et manduca* (Act. x). Domini est salus. Bene dixi, *salvum me fac*, nam Domini est salus, non mea: et quia tua est, o Domine, *super populum tuum benedictio tua.* Benedictio, id est, multiplicatio virtutum et honorum operum super populum tuum, ut illud, *Benedicat nos Deus, Deus noster* (Ps. LXXI), id est, multiplicet.

PSALMUS IV.

IN FINEM IN CARMINIBUS.

PSALMUS DAVID.

« Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ
 « meæ, in tribulatione dilatasti mihi. Miserere mei,
 « et exaudi orationem meam. Filii hominum, usque-
 « quo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem et
 « quæritis mendacium? Et scitote quoniam mirifi-
 « cavit Dominus sanctum sum: Dominus exaudivit
 « me, cum clamavero ad eum. Irascimini et nolite
 « peccare: quæ dicitis in cordibus vestris et in cu-
 « bilibus vestris compungimini. Sacrificate sacri-
 « ficium justitiæ, et sperate in Domino. Multi di-
 « cunt: Quis ostendit nobis bona? Signatum est
 « super nos lumen vultus tui, Domine; dedisti læ-
 « titiam in corde meo. A fructu frumenti, vini et
 « olei, multiplicati sunt. In pace in idipsum dor-
 « miam et requiescam. Quoniam tu, Domine, sin-
 « gulariter in spe constituisti me. »

ENARRATIO.

In finem psalmus David, canticum vel in carmini-

bus. Per canticum accipimus gaudium. In titulis psal-
 morum sæpe invenitur canticum psalmo appositum
 vel in carminibus. Ideo quæsitum est an omnis
 psalmus esset canticum, vel e converso, an quidam
 psalmi essent canticum, vel e converso. Sed inven-
 tum est quod in quibusdam psalmis præcedit psal-
 mus, et sequitur canticum, in quibusdam præcedit
 canticum, et sequitur psalmus. Significat quod pri-
 ores ejus partes consolentur nos ad laborem, pos-
 teriores ejus partes consolentur nos per gaudium:
 priores invitent ad gloriam, posteriores, hortantur
 nos ad laborem. In quo autem psalmo præcedit in
 titulo psalmus, et sequitur canticum, priores ejus
 partes hortantur nos ad laborem, posteriores invi-
 tant ad gloriam. Sicut et in hoc psalmo, *Cum invo-
 carem*, in finem psalmus David, id est, bona operatio
 quæ intelligitur in hoc psalmo, est David, et quia
 est David carnalis, est et spiritalis, ideo determinat
 in finem, id est, hæc operatio sic intelligenda est
 esse David, ut illum intelligamus qui est finis, ide-
 oque duobus modis: vel, quia est consummatio,
 non consumptio legis et prophetarum: vel, quia est
 omnium honorum perfectio, quia omnia bona im-
 perfecta usque ad eum qui est summum bonum.
 Omne enim imminutum perfici habent. Et est can-
 ticum, id est, ostendit nobis post bonam operatio-
 nem gaudium et præmium laboris. Et hic bona opera-
 tio et præmium operationis ostenditur nobis exemplo
 capitis. Ipse titulus ostendit intentionem. Vox capi-
 tis: Vos fideles mei qui per multas tribulationes ad
 regnum tenditis, si pervenire vultis, invocare Deum,
 id est, intus vocare in corde, non solum in voce: vel
 vocare Deum in vos, ut nihil petatis in præmium
 laboris vestri, nisi ipsum, et exaudiet vos, quia me
 caput hoc modo exaudivit. Et hoc est quod dicit:

Cum invocarem, exaudivit me Deus. Deus dico ju-
 stitiæ meæ, id est, qui me docuit quomodo juste
 peterem, quia ipse dat et velle et posse pro bona vo-
 luntate (Phil. II). Vel, ideo Deum vocavi, et non
 alium, qui ab eo est omnis justitia, non in divitiis
 vel aliis hujusmodi.

Sed quia dulcius et familiarius videtur loqui cum
 Deo quam de Deo, ideo convertit sermonem ad
 ipsum, postquam fidelibus suis ad exhortationem
 de Deo lotutus est. Vere exaulisti me, et in me, et
 in meis, qui in tribulatione dilatasti mihi, id est,
 dilatatum cor dedisti mihi non strictum ut non so-
 lum diligerem amicos, sed etiam inimicos. *Arcta
 est enim via quæ ducit ad vitam* (Matth. VII), et tamen
 non curritur nisi dilatato corde:

Hoc caput de se, sic autem de membris suis:
Dilatasti mihi, id est, meis in tribulatione, scilicet
 ut ipsa tribulatio non videretur eis angusta, sed
 dilatasti gaudium, quia tribulatio et angustia in
 omnem animam hominis operantis malum (Rom. II).

Unde Apostolus, *Non solum autem, sed et gloria-
 mur in tribulationibus, scientes quia tribulatio patienti-
 am operatur, patientia probat animum, probatio vero
 spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei*

diffusa est in cordibus per Spiritum sanctum qui datus est nobis (Rom. v). Miserere mei. Hic patet quod Christus non de se tantum loquitur in hoc psalmo, *Miserere mei*, id est, perfice quod cœpisti. *Clarifica me in te*, et quosdam in meis spe, scilicet perfectos. *Miserere* his qui adhuc infirmi sunt, ut illos dilates et perficias, *et exaudi orationem meam.* *Exaudi*, id est, imple orationem meam quæ est pro augmento virtutum, scilicet ut crescant in virtutibus.

Oramus ut veniant bona, deprecamur ut avertantur mala. Aliter : *Exaudivit me Deus justitiæ meæ*, hoc modo *exaudivit* dando justitiam quam petebam. Revera, o Deus, dedisti mihi justitiam; quia *in tribulatione dilatasti mihi* et quia *exaudivisti me* justificando, miserum conservando, scilicet ut nil orem nisi quod dignum sit, quemadmodum Paulus qui oravit quod non debuit, propter quod dictum est ei ; *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii).* Et quia Deus *exaudivit me* eum invocantem, ergo et vos exaudiet, si eum invocaveritis. Propter quod dico : *Filii hominum*, scilicet Adam et Evæ in vetustate et in originalibus vitiis perseverantes, nolentes fieri Dei, *usquequo*, id est quandiu. Jam venit Filius Dei qui vos filios suos quærit fecere, usque ad ejus adventum de ignorantia quodammodo fuistis excusabiles, nunc autem minime : *gravi corde*, scilicet eritis ? Quamdiu amabitur hæc terrena ? quæ (ut ait beatus Gregorius) pondus sunt, non subsidium, quia potius a vera beatitudine vos retrahunt quam eo perducant : *ut quid diligitis vanitatem ? Ut quid*, id est, in quantum diligitis vanitatem, id est hæc temporalia bona quæ sunt vanitas, id est, tantum umbra veri boni : et non solum diligitis, sed etiam *quæritis mendacium*, scilicet hæc eadem terrena quæ, cum umbra sint tantum veri boni, mentiuntur, quia non solvunt quod promittunt. Opes non dant sufficientiam, honores non solvunt potentiam, et cætera ad eundem modum, et tamen videntur hoc promittere. At quid ergo, id est, ad quod commodum, *diligitis vanitatem, quæritis mendacium ?* Aliter, *filii hominum*, ac si dicat : De aliis non est mirum si non invocant, cum non sint *filii hominum*, sed potius filii eorum qui se denominaverunt. Vos autem Judæi, qui estis *filii hominum*, id est, patriarcharum et prophetarum per doctrinam, qui vere homines fuerunt quia ratione usi sunt, et qui vobis Dei cultum multis modis insinuaverunt : *usquequo gravi corde* eritis ? quid ultra expectatis ? Jam venit ille quem patres vestri vobis prædixerunt, scilicet ego. *Venite, filii, audite me (Psal. xxxiii), ut quid diligitis vanitatem et quæritis mendacium*, dicentes, *Messias nondum venit ?* Quasi dicat, nolite diligere vanitatem, et nolite quærere mendacium, et mirificabit vos Dominus.

Et ut hoc credatis verius, *scilote*, id est nolite dubitare, *quia mirificavit Dominus*, id est, miro modo clarificavit faciendo de mortali immortalitatem me *sanctum suum*, in hoc *sanctum*, id est, purum, quia non dilexi vanitatem, et non quæsi mendacium. Ita

et vos, si hæc non quæsi veritis, clarificamini. *Dominus exaudiet me.* Ac si dicat : Imitamini me, quia sum vobis non solum exemplum, sed adjutorium. Quia *invocavi*, id est digne vocavi Deum, *exaudiet me*, quia jam clarificavit ; et *exaudiet me, cum clamavero ad eum*, etiam pro vobis. Quasi dicat, quid faciemus ut et nos exaudiamur ? *Irascimini* præteritis peccatis, et *nolite peccare*, quia non sufficit deslere peccata quæ gessimus, nisi postmodum deslenda non admittamus. *Quæ dicitis*, id est, cogitatis *in cordibus vestris* : in *cordibus* ea tantum dicite, et non cogitanda non erumpant in factum. Et tamen, quia peccatum est in corde etsi non venit ad actum, *in cubilibus vestris*, id est, in corde *compungimini*, id est, ipsam etiam conscientiam peccati emendate per penitentiam, id est, pœniteat vos et cogitasse. Aliter : *Irascimini*, id est, ira vos concutit : si tantum, et non commotio animi, et non etiam factum hoc est, *et nolite peccare.* Et quia non solum ira ad peccatum nos impellit, ideo subdit : *Quæ dicitis*, id est, quæcunque alia vitia præter iram *dicitis in cordibus*, quæ sint digna pœnitentia, *in cordibus* tantum dicite, id est, cogitate, et non exeant ad operationem ; et tamen de his vitiis quæ tantum in cogitatione sunt, etsi levia sint, *in cubilibus*, id est, *in cordibus vestris* de his *compungimini*, scilicet conterite caput serpentis, sicut dictum est Evæ et serpenti : *Tu conteres caput illius, et ipse insidiabitur calcaneo tuo (Gen. iii).* Caput serpentis est initium peccati, id est suggestio diaboli. Illam debemus conterere compunctione et oratione, dum est parvula, ne crescat usque ad actum. Unde illud : *Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram (Psal. cxxxvi).* Per *calcaneum* accipitur consummatio peccati, quia hoc maxime observat diabolus, ut perficiamus : ad hoc insidiatur ad hoc laborat. Notandum quod non dicit, *Nolite irasci*, quia hoc non est nostræ potestatis : ex pœna enim peccati hoc habemus ut carnalitas nostra diversis concupiscentiis subiaceat.

Sed habemus rationem mentis quæ has refrenet, ne usque in actus prorumpant. Ait enim Apostolus : *Ego autem mente servio legi Dei, carne autem legi peccati (Rom. vii).* Et si usque ad actus perducantur, quomodo corrigantur ? Et hoc modo, ut supra dictum est : *Sacrificate sacrificium justitiæ*, scilicet puniendo in vobis iram et alia vitia, per singula vitia quasi singulas victimas mactate Deo, amputando superbiam, taurum ; amputando lasciviam, hædum ; amputando libidinem, hircum : ita et in aliis. Et hoc est *sacrificium justitiæ*, cum nos ipsi punimus vitia nostra iudices in nobis ipsis constituti. Et sic sacrificando *sperate in Domino.* Nam qui non sacrificat non speret. Hic canticum psalmi aperitur. Aliter : *Irascimini ultionem sumendo de peccatis jam perpetratis, et nolite ultra peccare.* Et post abnegationem vitiorum *sacrificate sacrificium justitiæ* ; id est, recte vivite. Et sic *sperate* præmium laboris vestri, tamen in Domino, ut ipse sit præmium, non aliud. Vos qui sic vivitis, *sperate* æterna præmia. Nam sunt multi qui

non sperant, dicentes : *Quis ostendit nobis bona?* A scilicet illa quæ promittis. Qui ascendit in cælum qui illa videret et nobis renuntiaret? aut quis ostendet nobis mala, scilicet illa tormenta quæ dicitis esse apud inferos? Frustra hoc dicunt, quia tu, Domine, ostendisti nobis dando nobis rationem ad similitudinem tuam. Nam *signatum*, id est, sigillatum, et in ipso sigillo Spiritus sancti, *est super nos lumen vultus tui, Domine*, id est, lux illa quæ imaginem tuam in nobis facit apparere. Vel *lumen vultus tui*, id est claritas imaginis tuæ quæ in nobis obscurata est in Adam, scilicet vera ratio, qua tibi similes sumus, antecedente sigillo sancti Spiritus in nobis reformata est. Et hoc est quod sequitur : *Dedisti lætitiā*, id est Spiritus sancti gratiam *in corde meo*, quia *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis (Rom. v)*. Aliter : *Dedisti lætitiā in corde meo*, signando *lumen vultus tui*, id est rationem super nos, id est, in superiori nostro, scilicet in anima : *dedisti*, id est, ostendisti mihi tuam *lætitiā*, scilicet æternam beatitudinem, non foris quærendam, sed *in corde meo*, id est, in sola spe, et nondum in re. Illi autem qui dicunt, *Quis ostendet nobis bonā*, ideo ignorant hanc beatitudinem, quia *multiplicati sunt*, id est, multis impliciti, et multis sollicitantur. *A fructu*, id est utilitate sui *frumenti*, non tui, scilicet Christi de quo dicitur : *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet (Joan. xii)*. *Ego sum panis vivus (Joan. vi)*. Sui *vini*, non tui. Vinum Domini imitatio passionis Christi, de quo corpus fidelium denuntiat, ut corpus beati Laurentii et aliorum multorum. *Quia calix Domini inebrians quam præclarus est (Psal. xxi)*. Et *olei sui*, non tui. Oleum Domini est gratia Spiritus sancti. Oleum autem peccatorum carnis delectatio vel adulatio. Per hæc tria, frumentum, vinum, oleum, quæ adversum carnis præcipitia sunt cætera carnalia intelliguntur. Ego autem perfecta Ecclesia, quia beatitudinem meam in his non quæro, *dormiam in hac vita secundum oblivionem omnium temporalium negotiorum*. *In pace*, id est, in appetitu æternorum bonorum quæ sunt pax, quia ibi nulla tumultuantur vitia : *pace*, dico, tendente *in ipsum*, scilicet ubi aliud non sequitur nisi ipsa pax. *Et postea requiescam sancta in æterna quiete, cum mortale hoc induet immortalitatem, cum novissime inimica destruetur mors (I Cor. xv)*. Causa quare hic *dormiam et post requiescam*. *Quoniam tu, Domine, constituisti me singulariter in spe*, id est, in sola spe hæreditatis meæ, scilicet ut non foris quærerem beatitudinem meam in his transitoriis.

PSALMUS V.

IN FINEM PRO EA QUÆ HÆREDITATEM CONSEQUITUR
PSALMUS DAVID.

• Verba mea auribus percipe, Domine, intellige
« clamorem meum. Intende voci orationis meæ, rex
« meus et Deus meus. Quoniam ad te orabo,
« Domine, mane exaudies vocem meam. Mane
« astabo tibi, et videbo quoniam non Deus volens

« iniquitatem tu es. Neque habitabit juxta te malignus,
« neque permanebunt injusti ante oculos
« tuos. Odisi omnes qui operantur iniquitatem,
« perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum
« sanguinum et dolosum abominabitur Dominus :
« ego autem in multitudine misericordiæ tuæ in-
« troibo in domum tuam, adorabo ad templum
« sanctum tuum in timore tuo. Domine, deduc me
« in justitia tua propter inimicos meos, dirige in
« conspectu tuo vitam meam. Quoniam non est in
« ore eorum veritas, cor eorum vanum est. Sepul-
« crum patens est guttur eorum, linguis suis do-
« lose agebant : judica illos, Deus. Decidant a cogi-
« tationibus suis, secundum multitudinem impie-
« tatum eorum expello eos, quoniam irritaverunt
« te, Domine. Et lætentur omnes qui sperant in te,
« in æternum exultabunt, et habitabis in eis. Et
« gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum,
« quoniam tu benedices justo. Domine, ut scuto bo-
« næ voluntatis tuæ coronasti nos. »

ENARRATIO.

In finem pro ea quæ hæreditatem consequitur. Psalmus David. In hoc psalmo figurate intelligitur quod olim historialiter est actum in Sara et Agar, una libera, altera ancilla (*Gen. xxi ; Gal. iv*) : libera cum filio hæreditatem accepit. Agar ancilla cum filio hæreditate privata est. Per Saram liberam et filium ejus catholica significatur Ecclesia : per Agar ancillam et filium ejus ecclesia malignantium, falsorum Christianorum et hæreticorum significatur et ejus proles qui, quamvis ab Abraham, id est, Christo, generati sunt secundum baptismum et quædam alia sacramenta, tamen non consequuntur hæreditatem, cum exigentibus eorum pravis meritis generatio illa magis in servitutem quam in libertatem vergat. Titulus sic exponitur : Psalmus iste, id est, præsens exhortatio bonæ operationis est David, id est, Christi dirigentis in finem, id est in consummatum bonum eos quos hortatur pro ea, id est, catholica Ecclesia quæ hæreditatem consequitur a qua hæreditate contraria pars exterminabitur. Est autem hujus psalmi intentio proponere exemplum eorum qui ad hæreditatem perveniunt, et eorum qui ea privantur, ut discant qui ad hæreditatem vocantur quos imitari debeant, quos fugere et quomodo illuc pervenire. Ecclesia catholica tendens ad promissam hæreditatem, id est, ad æternam beatitudinem, cernens multa impedimenta in via, id est, in hac vita, timens ne non perveniat, invocatur auxilium ejus qui est via illuc, ductor et ipsa hæreditas (*Joan. xiv*).

Verba mea auribus percipe, Domine. Ut dignus sit exaudiri orat quanto affectuosius valet. *O Domine*, hoc ideo quia ego servus tuus, *verba mea*, ideo mea quia cordi consona, scilicet perfecta, *auribus percipe*, id est, ne dedigneris audire. Non hoc dicitur quod sit circumscriptus, quia audire Dei non est aliud quam nutum suæ voluntatis evidenter ostendere, sed ex humana consuetudine hoc dictum est,

qui verba quibus aures adhibent auditu digna ostendunt. Vel, *auribus percipe*, id est, tu qui habes vim percipiendi sensuality, judica verba mea an sint digna exauditione, *intellige clamorem meum*. Quanto major est clamor quam verba, tanto majus est intelligere quam auribus percipere. Quasi dicat: Mea valida postulatio te ad misericordiam inclinet, scilicet ut efficias quod peto, quia tuum intelligere facere est. Adhuc majus postulat: *Intende voci orationis meæ*. Quia ego intense et sine irremissione clamo, ideo et tu intende, id est irremisse exaudi. Aliter: quia sine tuo auxilio nihil possum, *intende voci orationis meæ*, id est, irremissam fac ut et tu irremisse exaudias. Tu enim jubes quod vis, et facis quod vis. *Orationis meæ*, quæ sit de profectu virtutum, et per hoc possumus accipere superius et *clamorem* pro gemitu, quia rex meus es, quia tu meritis: vel, quia alium regem nolo habere voluntate propria nisi quem habeo Deum natura, ne devium, a via justitiæ, et *Deus meus*, id est, virtus mea: Deus virtus est, et qui orat, id est, virtutes quærit, Deum quærit et merito illius Deus dicitur *θεός*, *timor*, inde Deus, quia timor Deum cognoscere facit. Vel, *rex meus*, Christe, *Deus meus Pater*, id est, Creator meus. Et revera intendes, quoniam et clamavi et semper clamabo in me et in posteritatibus meis usque ad consumationem sæculi, et hoc est, *quoniam orabo, o Domine, et ad te*, ut tota mea oratio ad te dirigatur, ut tu sis modus petitionis meæ, et quia te et *ad te orabo, exaudies vocem meam* non nocte, sed mane. Tota hæc vita quasi nox est, quia multis et magnis ignorantie et vitiorum tenebris involvitur. Transacta hæc corruptili vita, *cum mortale hoc induet immortalitatem* (I Cor. xv), veniet mane, id est initium diei nunquam deficientis. *Tunc enim fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum* (Matth. xiii), claritate virtutum splendidi, nullam maculam corruptionis habentes. Hoc modo exaudies, quia *mane* id est, remotis ignorantie et totius corruptionis tenebris, luce virtutum et immortalitatis splendidus, *astabo tibi*, assidue tecum stabo. Quod hic non est. Stamus enim hic cum Deo, sed non astamus, quia appropinquamus bene vivendo, male autem vivendo ab eo recedimus. Vel *astabo tibi*, id est tuæ cognitioni prope stabo: *quia nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum* (I Cor. xiii). Et tunc cum ero jam totus lucidus, non habens maculam neque rugam, *videbo* scilicet aperte. *Videmus enim nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem* (I Cor. xiii). Vel, *mane*, id est, tempestive et sine dilatione *exaudies vocem meam* in hac vita præceptis tuis consulendo, et vires administrando ne deficiam in via. Et merito me tempestive *exaudies*, quia ego *mane astabo tibi*, id est, tempestive, ut ille qui avidus est ad laborem summo mane incipit. *Mane* incipiam et *astabo tibi*, id est, assiduus ero. Revera *mane astabo tibi*, quia non nocte, *quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*. Et hoc est quod dicit: *Neque habitabit juxta te malignus*. Ac si

A dicat: Soli justi hanc hæreditatem consequentur, quia injusti privabuntur ea (Deut. iv; Heb. xii). *Malignus*, id est immundus detractor, odiosus, in cujus corde sola malitia habitat. *Non habitabit juxta te* ut habeat hæreditatem, quia tenebræ non possunt manere juxta lucem. Et cum tu sis ignis consumens, non potest tibi adhærere. *Si quis enim ædificaverit supra fundamentum hoc, lignum, fenum, stipulam, omne hoc quale sit ignis probabit* (I Cor. iii). *Neque injusti*, id est, operarii iniquitatis, scilicet Judæi, hæretici et alii falsi Christiani, *permanebunt ante oculos tuos*, quia eorum pœnitentiam misericorditer exspectas, quia fidei et sacramentorum cum fidelibus tuis participes esse concedis, sed non *permanebunt*. Aliter: per malignum, Judæum male lege utentem; per injustos, falsos Christianos possumus accipere. Vel per malignum, diabolum; per injustos, membra ejus. Et ne quis ideo desperet, quia malignos et injustos hæreditate privavit, cum vix sit aliquis qui penitus vitio careat in hac vita, ideo determinat de quibus dicat, consolando justos *Odisti omnes qui operantur iniquitatem*. Magna Dei misericordia non odit illos qui operati sunt, sed *qui operantur*, id est, qui perseverant. Bene, *odisti*: quia qui odit aliquid vel ab eo recedit, vel a se illud separat, sic et Deus impios, non quod odium sit in eo. Potest et sic accipii ut per malignum universaliter accipiamus omnem iniquum sive paganum, sive Judæum, sive falsum Christianum, qui omnes quasi unus sunt in iniquitate, et ad hos sit redditum, *Omnes qui operantur iniquitatem*. Per injustos, possumus accipere hæreticos, qui etiam pluraliter inducuntur propter diversas sectas. Et de his dicitur: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*, non qui locuti sunt. Quanto majus est perdere quam odio habere, tanto majus est peccatum mentiri quam male agere non qualicumque mendacio, sed mendacio quod semper in actu est, ut hæreticorum. Potest Deus aliquem odio habere qui tamen vivat. Quem vero perdit ad nihilum redigitur. Sunt enim quædam mendacia satis venialia, ut ea quæ fiunt pro ludo, pro aliorum vita conservanda et aliis multis modis, sed qualitercunque fiat peccatum est. Bene dicit, *perdes* quia Deus vera essentia est. Qui autem mentitur, illud dicit quod non est, et esse non esse penitus destruit. Quam magnum sit peccatum hæreticorum ostendit, vocans hæreticum *virum sanguinum*. Merito, quia fundit sanguinem animarum, id est, fidem qua vivunt animæ justorum. *Justus enim meus ex fide vivit* (Rom. i; Hebr. ii). Ideo hæreticorum mendacium majus est aliis peccatis, quia alia peccata solum illum qui agit occidunt: hoc autem et illum qui mentitur, et omnes quos in errorem mittit. Quem *virum sanguinum*, eundem dicit: *virum dolosum* duabus de causis: vel, quia aliud habet in corde et aliud in lingua, cum sciat non esse verum quod dicit, et tamen quadam præsumptione verum asserere conatur. Non enim ignorantia hæreticum facit, sed jactantia. Vel ideo *dolosum*, quia admiscet vera

falsis, ut eo facilius fallere possit. *Aliter: virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.* Si volumus superius accipere generaliter dictum, *odisti omnes qui operantur iniquitatem*, erit probatio in parte, quia et *virum sanguinum*, id est, homicidam *abominabitur Dominus: pedes omnes qui loquuntur mendacium*, quia non solum *virum dolosum* mentitur, sed etiam illum qui veritatem dicit ut decipiat, ut qui planam viam ostendit ut in turbam prædonum mittat. Isti omnes exheredabuntur. *Ego autem, catholica Ecclesia, introibo in domum tuam* coelestem Jerusalem, scilicet supernorum civium societatem. *Introibo*, ut lapis in ædificium: *in multitudine misericordiarum tuarum*, id est, non in meis meritis. Ideo *in multitudine*, quia magnum est introire vel cum multis quos misericordia tua introire faciet: ideo *introibo*, quia *adorabo* prius. Hic exponit illud *adorabo*, scilicet *ad templum sanctum tuum*, vel ut perveniam *in timore tuo*, scilicet casto, non fornicario quem *charitas foras mittit* (I Joan. iv). Hoc modo *orabo: Domine, deduc me in via tua*, quia in via sum, id est, in propectu, fac me ire de virtute in virtutem: hoc est, *in justitia tua*, non mea substantia, *dirige viam meam*, id est, vitam meam *in conspectu tuo*, ut tuis oculis sit digna: vel viam tuam, id est, mandata tua fac, ut ea recte intelligam. Et fac *propter inimicos meos* hæreticos, quia in illa via mihi insidias ponunt. Ideo *dirige vias meas, quoniam non est in ore eorum*, id est, in verbis eorum veritas. In verbis ideo non est veritas, quia *cor eorum vanum est*, id est, non habent veritatem, vel vanum, id est, per elationem annihilatum, tractum a fumo qui quanto altius ascendit tanto magis evanescit. Ut illud, *Dicentes enim esse sapientes, stulti facti sunt et evanuerunt in cogitationibus suis* (Rom. i). *Sepulcrum est patens guttur eorum*, eorum, id est, doctrina eorum similis est amplo et profundo sepulcro, quod uno cadavere recepto non clauditur, sed semper patet ut devoret, semper fetorem emittit nocuum. *Linguis suis dolose agebant*, non tuis, o Deus, quia ad hoc eas eis dedisti ut veritatem loquerentur. Ideo *suis* quia ad mendacium eis utuntur. *Dolose agebant*, id est, *deceptorie agebant*. Bene, *agebant*, quia imperfecte, interdum vera, interdum falsa proferendo. Et quia tales sunt *judica illos Deus*. Hoc potest legi et in bonum et in malum. In bonum: *o Deus, judica illos*, id est, damna eos tales quales se fecerunt, scilicet damna in eis vitia eorum, id est, *decidant a cogitationibus suis*, id est, ipsa eorum conscientia accuset eos, vel separentur a pravis cogitationibus suis. *Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine*, id est, secundum multas miserationes tuas deleatur multitudo peccatorum eorum. Ideo cadant *a cogitationibus suis*, quoniam prave sunt, *quoniam irritaverunt te, Domine*, id est, irritum duxerunt, dum conati sunt legem tuam destruere: vel *irritaverunt*, id est, te, dulcissimum cibum naturaliter, sibi et aliis insipidum fecerunt. Febricitanti etenim palato dulcis ci-

bus insipidus fit. *Et prius conversione inimicorum lætentur omnes qui sperant in te. Lætentur* hic in spe, et post *in æternum exsultabunt*, id est, plenarie gaudebunt, cum duplicem stolam immortalitatis accipient. Et benedixit prius, *lætentur*, et post, *exsultabunt*, quia lætitia est animi, exsultatio vero corporis. *Asalto*, inde exsulto: et fideles prius lætantur de resurrectione animæ, quæ est prima stola, et post plenarie gaudent de resurrectione corporis, quæ est secunda stola. *Et merito exsultabunt*, quia *tu habitabis in eis*.

In malum sic potest accipi quod dictum est, *Judica illos, Deus*. Quia incorrigibiles sunt et tuis fidelibus multum nocent, *o Deus, judica illos*, id est, damna, separa paleas a granis. Et hoc non optando dicit Ecclesia, sed prophetando. *Judica*, id est, damna et hic et in futuro. *Decidant a cogitationibus suis* in hac vita, id est, propter pravas cogitationes suas in quas ceciderunt pravis meritis suis præcedentibus. *Decidant*, id est, in deteriora cadant de errore in errorem corruendo, et in futuro expelle eos ab hereditate sua *secundum multitudinem impietatum eorum*, id est, multum *expelle*, quia multe sunt impietates eorum. *Quoniam irritaverunt*, id est, spreverunt quasi vile quid te, Domine, qui es Dominus omnium. Et postquam separata erit palea a grano, tenebræ a luce, *lætentur* adepti hereditate *omnes qui sperant in te*, non in alio, et merito *lætentur*, quia *in æternum exsultabunt*, ut prius dictum est. Ideo *exsultabunt* quia *habitabis in eis*, qui modo habitas in eis per operantem gratiam. *inhabitabis* tunc secundum præsentiam et manifestationem tui ipsius: *Et quod majus est, gloriabuntur in te*, id est, perfectam gloriam se adeptos videbunt in te summum bonum. *Omnes qui diligunt scilicet modo, nomen tuum*, id est Dominus. Dominus nomen est illi. Illi hoc nomen diligunt qui Deo voluntarie serviunt. Ideo *gloriabuntur, quoniam tu benedices justo*. Bene *justo*: omnes enim unum sumus in Christo, id est,angebis et multiplicabis omnem gratiam et omnes virtutes, quia quod modo habent in spe tunc habebunt in re, nunc ex parte, tunc perfecte. Revera, *gloriabuntur in te, o Domine*, et non in alio, quia *tu coronasti nos*, id est, circumvallasti et munisti quasi corona militum, *scuto*, id est protectione *bonæ voluntatis tuæ*: vel *coronasti nos* post victoriam, non meritis nostris, sed *ut scuto bonæ voluntatis tuæ* prævenisti voluntatem nostram, quia tu dedisti velle dedisti et perficere: tu enim operaris in nobis per gratiam tuam, et opus misericordiarum tuarum in nobis coronas.

PSALMUS VI.

IN FINEM IN CARMINIBUS PRO OCTAVA, PSALMUS DAVID.

« Domine, ne in furore tuo arguas me, neque
« in ira tua corripas me: Miserere mei, Domine,
« quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam
« conturbata sunt ossa mea. Et anima mea
« turbata est valde: sed tu, Domine, usquequo?
« Convertere, Domine, et eripe animam meam:
« salvum me fac propter misericordiam tuam. Quo-

« niam non est in morte qui memor sit tui : in inferno autem quis confitebitur tibi ? Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Turbatus est a furore oculus meus, inveteravi inter omnes inimicos meos. Discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fleus mei. Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit. Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei : convertantur et erubescant valde velociter. »

ENARRATIO.

Psalmus David pro octava in finem in hymnis : octavus accipitur *dies iudicii*. Quidam, perverse intelligentes, septem millia annorum pro septem diebus accipiebant et post, sequi octavum, id est, iudicii diem, et sic diem iudicii certum se invenisse putabant. Quibus hæc verba Domini contradicunt : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate (Act. 1)*, et alia multa : potest autem sic intelligi : Ex quo omnia cœperunt quæ variationibus subjacent, totum illud tempus septem diebus volvitur, ideo tota hæc vita in septenario potest accipi. Transacta hæc rerum vertigine, sequitur octava, in qua non erit opus varietate temporum, quia dies illa non variabitur, nec vertetur in tenebras. Aliter : sex diebus operatus est Dominus. In creatura uniuscujusque potest accipi etiam unius diei spatium in qua operari licet. Septima dies accipitur spatium illud quod est inter transitum hujus vitæ et communem resurrectionem. Octava dies est resurrectionis. Aliter : duæ sunt generationes, una carnalis, altera spiritalis. Carnalis generatio fuit a primo homine usque ad Christum. Hæc fuit prima, carnaliter vixit, quamvis in ea aliqui spirituales fuerunt, ut Abraham, Isaac et Jacob, qui in Spiritu sancto Deo servierunt, tamen carnales dicti sunt, quia carnales observationes acceperunt, et in umbra fuerunt. Spiritalis generatio accipitur fidelium ab adventu Christi usque in finem sæculi, quæ generatio spiritalis dicitur, quia vivit in nomine spiritus et non in vetustate litteræ (*1 Cor. xv*), et hæc est secunda generatio. Prius enim carnale, deinde quod spiritale (*Rom. vii*). Hæc duæ generationes referuntur ad septenarium numerum, qui constat ex quatuor et tribus. Quatuor referuntur ad primam generationem, quia carnaliter vixit, quia caro constat quatuor elementis. Ternarius ad tres animæ potentias refertur. Est enim rationalis, irascibilis, concupiscibilis. Rationem habet ad discernendum inter appetenda et non appetenda ; deinde concupiscentiam, ut sciat bona concupiscere ; iram, ut sciat malis irasci. Sed quia ex affinitate corporis hæc sæpe hebetantur, ideo adhibetur doctrina ad illuminandam rationem, virtus ad refrenandam nimiam iram et nimiam concupiscentiam. Post hunc septenarium veniet dies octavus, in quo remunerabitur quisque bene usus hoc septenario, in corpore et anima ad gloriam, male vero usus ad pœnam. Psalmus, id est, bona operatio hujus psalmi,

est David id est, Christi in corpore suo. David, dico dirigentis in finem, et est hæc actio pro octava, id est, pro expectatione iudicii, et est accipienda in hymnis, quia bene hymnizat Deo fidelis anima, cum per pœnitentiam se affligit. *Gaudium etenim est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente (Luc. xv)*. Est autem in hoc psalmo vox cujusque infirmi fidelis, considerantis octavam illam, id est, tremendam diem iudicii ad quam omnes venient iudicandi, alii ad beatitudinem, alii ad pœnam, et suo exemplo alios ad pœnitentiam et vocationem divinæ misericordiæ hortantis. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua tua corripas me*. Te invoco, qui es Dominus omnium. Scio quia venies iudicaturus alios in furore, et alios in ira tua ; rogo te, ut hic me iudices dum tempus est misericordiæ et dies salutis. Sicut furor major est quam ira, quia ira brevis, furor est longus ; ita arguere majus est quam corripere. Sæpe qui arguuntur accusantur : accusationem sequitur damnatio, correctio fit ad emendationem ; et quia in futuro iudicio alii arguuntur in furore (non quod furor cadat in Deum furor enim est magna animi commotio ad vindictam), scilicet quia gravi supplicio : duplici enim contritione conterentur (*Jer. xvii*) alii in ira, ut qui supra fundamentum fidei ædificaverunt lignum, fenum, stipulam, salvabuntur ; quod sic tamen, quasi per ignem (*1 Cor. iii*) ; o Domine, antequam ad iudicandum venias, dum tempus est misericordiæ *miserere mei*, id est misericorditer, me hic corripe, et opus est, *quoniam infirmus sum*. Delictum primi parentis pœnam contraxit magnæ infirmitatis in omnes posteros. *Non enim quod volo, hoc ago ; sed quod odi malum, illud facio (Rom. vii)*. — *Infirmus sum*, non solum in corpore, sed etiam in anima. Et hoc est quod dicit : *Sana me, Domine*, qui es animarum medicus, *quoniam conturbata sunt ossa mea*, id est, virtutes quæ sunt animæ robur vel carnalitatis, conturbatæ sunt, id est, confusæ et obscuratæ ex infirmitate illa quam a primo parente contraxi. Et ne quis ossa corpora acciperet, exponit quid per ossa velit intelligere. *Et anima mea turbata est valde*. Aliter : quia infirmus sum in carne, infirmus in virtutibus, ideo anima mea turbata est valde ad compunctionem et ad gemitum. Et quia ego ad pœnitentiam turbatus sum, *tu, Domine, usquequo turbaris ? et quandiu differs sanare ?* Medicus ægroto consentienti suam infirmitatem medicinam negare non debet. Ne ultra turberis, vel ne differas misereri, potius *convertere, Domine* ; sicut aversus fuisti avertenti, ita convertere convertenti. Deus nec avertitur, nec convertitur : sed ejus conversio miserationis est ostensio, sicut aversio cum misericordiæ subtrahit manum. *Et eripe animam meam*, hærentem vepribus carnalium delectationum. Et *ereptum salvum me fac*, id est, da perseverantiam in bono, ut bonus medicus qui sanatum conservat, ostendendo quid vitare et quid sumere conveniat. *Propter misericordiam tuam*, non meritis meis. Non habeo aliud pretium. Ideo eripe, ideo salva, ut

memor sim tui, id est, ut laudem te. Nam si hoc non feceris, non laudabo. Nam ero in morte, quia non est in morte qui memor sit tui (I Petr. II). Aliter: Ideo libera scilicet animam meam a carnalibus desideriis, quæ militant adversus eam, quoniam, si non eripias, interficient me, id est, separabunt a te, qui est vita mea; et si mortuus, non ero memor tui, ut redeam ad pœnitentiam per confessionem. Ideo post eruditionem, id est, post pœnitentiam conserva, ne iterum lapsus, in profundum vitiorum recidam, ubi jam desperatio est. Et hoc est quod dicit: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Aliter: *eripe animam meam*, sed modo dum tempus est misericordiæ, ne in peccatis moriar, quia in morte non est qui memor sit tui ad pœnitentiam. *In inferno autem quis confitebitur tibi*, ita ut exaudias? Nullus. Ibi enim infructuosa est pœnitentia, ut illius divitis, *Pater Abraham, miserere mei* (Luc. XVI). Vel *confitebitur*, id est, nullus laudabit te. Aliter: *eripe, salvum me fac*: quia non sum in morte, id est, in perseveratione peccati, et tui contemptu. *Peccator cum in profundum venerit, contemnit* (Prov. XVIII). Quod ostendo per hoc quia memor sum tui, id est, quia oro ad te: quod per repugnans ostendo: *Non enim est in morte qui memor sit tui*. Ego dico quod non sim in morte, ideo quia memor sum tui, qui in inferno multo minus sum: *in inferno*, id est, in desperatione, quæ omnibus peccatis inferior est. Quod ostendo per hoc, quia confiteor tibi miseriam meam, et peccatum meum, non tuum. Nam quis desperatus confitebitur tibi, id est, ad honorem tuum, te removendo a culpa, sicut ego facio? In desperatione enim positi, confitentur aliquando peccata sua non tibi, sed contra te, cum dicunt se tales a te creati debuisse, ut peccare non possent, et sic quodam modo se justos judicant, et accusant. Aliter: *eripe*, libera, quia non sum in morte, id est, non sum mortuum membrum, cui non est opus medicina. Quia memor sum tui, id est, misericordiæ tuæ cognosco te medicum, cognosco te misericordem, ego dixi, *Libera, salvum me fac propter misericordiam tuam*; et tamen in quantum valeo, volo promereri. Quia *laboravi in gemitu meo*, id est, studiose ingemui, et non solum laboravi, *lavabo per singulas noctes lectum meum*: *lavabo*, id est, purificabo per gemitum lectum meum, id est, conscientiam meam, scilicet omnia illa emendabo quæ intus commissi. Conscientia accipitur pro lecto, quia ibi quisque quiescit, id est, consentit vel legi Dei vel legi peccati: vel quia ibi est justorum requies. Ad hoc enim purgatur a sordibus vitiorum, ut ibi sit placida et pura quies animæ. *Per singulas noctes*, id est, per singulas malas cogitationes; vel *lectum meum*, id est, delectationes carnales. *Per singulas noctes*, id est, per singula vitia in quibus delectatus sum. Et non solum conscientiam vel delectationem, cui consentit spiritus, sed etiam *stratum meum*, id est, inferius meum, quod semper animo subjacere debet,

lacrymis meis exterioribus rigabo, velut hortum, ut aptum fiat fructificare Deo: vel corpus stratum dicitur, quia ab infirmo animo varie versatur. *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus* (Psal. LX). Tanti laboris causam subdit: *Turbatus est oculus meus*, id est, ratio vel mens: ille scilicet oculus qui multis corporalibus oculis dignior est. Ratio enim discernere facit mala a bonis, damnationem a salvatione. Illa turbatur, cum futuram damnationem prævidet, et nos illam meruisse considerat. *A furore*, id est, a damnatione futuri iudicii in octava: vel *a furore*, id est, pœna quam accipimus in primo parente: vel *a furore*, quia non in mansuetudine et patientia iudico et in me et in aliis, sed in ira. Ideo interior oculus turbatus est, cernens furorem tuum venturum in octava. Quia *inveteravi inter omnes inimicos meos*. Non solum veteravi, sed etiam *inveteravi*, id est, valde vetus factus sum per consuetudinem et perseverantiam peccatorum inter omnes inimicos meos, ita ut omnium peccatorum eorum particeps factus sim. Vel *inveteravi*, id est, qui membrum novi hominis esse cœperam per fidem et innocentiam, in membrum veteris hominis redactus inter omnes inimicos meos ut unus sim omnium peccatorum, qui mihi prius inimici fuerunt. Vel *inveteravi*, id est, factus sum ut valde vetus vestimentum, quod nec usui, nec ornamento aptum est, mihi usui, Ecclesiæ ornamento per doctrinam. Fidelis anima considerans magnam Dei misericordiam qui dicit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat*; et: *In quacunque die peccator conversus ingemuerit, salvus erit* (Ezech. XVIII); post veram peccati confessionem non dubitat se exauditam, ita exultando dicens: *Exaudivit Dominus vocem fletus mei*. Ita et vos, quicumque exaudiri vultis, date vocem fletus. Vos autem *qui operamini iniquitatem*, id est, qui confiteri ea non vultis, sed in eis perseveratis, *Discedite a me* hic affectione, post autem et corpore, scilicet in octava, Ostendat quomodo exaudita sit: *Exaudivit Dominus deprecationem meam*, quæ fuit pro peccatis: ut illud, *Domine, ne in furore tuo*. — *Dominus orationem meam suscepit*, scilicet quæ fuit pro perseverantia in bono, ut illud: *Salvum me fac propter misericordiam tuam*. — *Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei*. Hoc potest legi et in bonum, et in malum. In bonum, ita: quia ergo per erubescantiam peccatorum et dignam compunctionem exaudiri merui, ideo hortor omnes inimicos meos, ut recognoscant peccata sua, ad quem finem tendant. Nam *finis illorum mors est* (Rom. VI). Et erubescant se ea perpetrasso, et post vorecundiam conturbentur ad compunctionem et pœnitentiam; *convertantur*, scilicet ad Dominum: et *erubescant*, non dilatione aliqua, sed *valde velociter*. In malum, ita: *Erubescant omnes inimici mei*, et conturbentur nunc jam iudicati, excæcati, et dati in reprobum sensum; vel *erubescant*, in illa octava, pro erubescant; non op-

tio, sed prophetatio et divinæ sententiæ aggratulationis est, cum viderint nos esse in gloria, dicentes: *Hi sunt quos habuimus in derisu* (Sap. v), et conturbabuntur timore magno, id est vehementer: *convertantur* postea ad videndum sua tormenta, et hunc *erubescant* æterna erubescencia; et hoc *valde velociter*, id est, sine dilatione.

PSALMUS VII.

IN FINEM PSALMUS DAVID, QUEM CANTAVIT DOMINO PRO VERBIS CHUSI FILII JEMINI.

« Domine Deus meus, in te speravi; salvum me
« fac ex omnibus persequentibus me, et libera
« me. Nequando rapiat ut leo animam meam, dum
« non est qui redimat, neque qui salvum faciat.
« Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas
« in manibus meis, si reddidi retribuendis mi-
« hi mala, decidam merito ab inimicis meis ina-
« nis. Persequatur inimicus animam meam et com-
« prehendat, et conculcet in terra vitam meam,
« et gloriam meam in pulverem deducat. Exsurge,
« Domine, in ira tua, et exaltare in finibus inimico-
« rum meorum. Et exsurge, Domine Deus meus,
« in præcepto quod mandasti, et synagoga populo-
« rum circumdabit te. Et propter hanc in altum re-
« gredere: Dominus judicat populos. Judica me,
« Domine, secundum justitiam meam, et secundum
« innocentiam meam super me. Consumetur ne-
« quitia peccatorum, et diriges justum, scrutans cor-
« da et renes Deus. Justum adiutorium meum a Do-
« mino, qui salvos facit rectos corde. Deus iudex
« justus, fortis et patiens, nunquid irascetur per
« singulos dies? Nisi conversi fueritis, gladium
« suum vibrabit: arcum suum tetendit, et paravit
« illum. Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas
« ardentibus effecit. Ecce parturit iniquitiam, con-
« cepit dolorem, et peperit iniquitatem. Lacum
« aperuit et effodit eum, et incidit in foveam quam
« fecit. Convertetur dolor ejus in caput ejus, et in
« verticem ipsius iniquitas ejus descendet. Confite-
« bor Domino secundum justitiam ejus, et psal-
« lam nomini Domini altissimi. »

ENARRATIO.

In finem psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini (II Reg. xvi et xvii). Cum Absalon persequeretur David, erat quidam Achitophel cujus dolis instruebatur ad omne malum. Quidam autem Chusi, amicus David, contulit se ad Absalom, ut omnia consilia Achitophel investigaret, et ea David proderet, ut eum cautum faceret de illa persecutione. De illis consiliis non videtur hic psalmus agere: et ideo ab historia ad mysterium revocantur. Achitophel interpretatur *fratris ruina*: significat autem Judam, qui Christi ruinam, id est mortem, meditatus est, qui omnium apostolorum fratrem se nominavit: *Vade, dic fratribus meis* (Joan. xx). Chusi *silentium* interpretatur, significans dispensationem illam, qua usus est Deus Pater per Filium suum ad redemptionem generis humani. Quod cum fieret, incognitum erat: et adhuc est incognitum,

nisi quibus Dominus revelare voluit; ut illud: *Mysterium a sæculis absconditum apostolis revelavit Deus per Filium suum* (Col. 1, Eph. 111), hoc est illud silentium, quod cæcitas ex parte contigit in Israel, ut plenitudo gentium intraret (Rom. xi), et quod Judas et quod Judaicus populus molitus est ad ruinam unius hoc fieret ad salvationem multorum. Jemini interpretatur *dexter*, significans dextrum, id est, propitium Deum hoc silentium esse operatum.

Psalmus, id est bona operatio, de qua hic psalmus agit, est *David*, id est perfecti fidelis, qui est de corpore David scilicet tendentis in finem, id est in Christum. *Quem psalmum*, id est quam bonam operationem, et quasi gratiarum actionem *cantavit*, id est, exultanter operatus est, *Domino*, id est, ad honorem Domini, *pro verbis*, id est, revelatione, *Chusi*, id est silentii, quia dignatus est ei revelare quomodo per humilitatem, et obedientiam superbiam illius contrivit, qui per superbiam primum parentem de paradiso dejecit, quomodo cantet, quomodo gratias agat pro hac manifestatione sequentia psalmi ostendunt, ubi ostendit se ejus humilitatem et patientiam imitari, dicens: *Si feci istud*, etc. Quod Chusi fuit filius Jemini, id est, quod silentium processit a propitio Deo, ideo illo merito gratias agit. Est autem intentio Prophetæ in hoc psalmo ostendere qualiter quisque perfectus se custo dire debeat. Quanto enim quisque perfectior, tanto cautior debet esse, scilicet nunquam remisse agere, quia etsi exteriores hostes jam vicit, ab interiori hoste tamen cavendum est, ne per superbiam dejiciat. Quod vitium etiam in benefactis cavendum est, et qualiter aliis se exemplum præbeat patientiæ et humilitatis, invocando auxilium Dei, et humilitatem et justitiam Dei imitando.

Vox perfecti ante adventum Christi.

Domine, cujus servum me exhibeo, *in te speravi*, non in me, non in alia re: ideo, quia tu es *Deus meus*, non ego, ut infelix ille primus parens, et quia in te speravi, *salvum me fac ex omnibus persequentibus me*. Superatis vitiis omnibus, *salvum me fac*, id est, custodi me in arce virtutum jam localum. Superatis omnibus vitiis carnalibus, *mente servio legi Dei, carne autem legi peccati* (Rom. vii). *Semper caro concupiscit adversus spiritum, spiritus adversus carnem* (Gal. v). Nunquam bonis bella desunt. Ideo o Domine, non rogo ut non sit fomes peccati in corpore meo, sed precor ut non regnet ibi peccatum. *Salvum me fac*, ut animus meus imperet, caro serviat: vel *salvum me fac ex omnibus persequentibus me*. *Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu persecutionem patiuntur* (II Tim. 111); ideo *salvum me fac*, id est, fac me constantem in virtutibus, ut eorum et minas et blanditias contemnere valeam. *Et libera me*, non ab illis quos jam superavit, sed nequando rapiat ut leo animam meam. Oratio hæc perfectorum est, qui solius diaboli insidias metuunt, qui, superatis omnibus vitiis, etiam in bene factis timendus est, ne per superbiam a culmine virtutum dejiciat: *nequando rapiat animam meam*, quasi alie-

nam et non suam, sed tuam ovem, ille pui est ut leo, scilicet fortis et insuperabilis nisi a te. Unde illud: *Inimicus vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret (I Petr. v). Dum non est qui redimat nisi tu, ad hoc quod dixit, Libera me. Neque qui salvum faciat, ad illud, salvum me fac. Domine Deus meus.* Hæc repetitio ex magna affectione est. *Si feci istud.* Ac si dicat: Tu debes me redimere, tu debes salvum facere, quia sensi illud quod mihi revelasti, et in quantum valeo, imitari studeo. Tu obediens Patri fuisti, persecutores tuos humiliter tolerasti, bona pro malis reddidisti: et ego si hæc omnia non observari, non sim dignus quem redimas. *Domine Deus meus, si feci istud, si est ulla iniquitas in manibus meis,* id est in operibus, id est, si ulla mea iniquitate illos ad persequendum provocavi, si scilicet feci quod non debui; *si reddidi mala retribuendis mihi mala* pro bonis; id est, si feci quod etiam justum videtur apud mortales, ut redderem mala pro malis. Ac si dicat: Si illis qui sine præcedenti culpa me persequabantur non reddidi malum, quod magnæ fuit patientiæ, id est, si non feci quod debui. Si ego homo hominem in ira superavi, *decidam inanis,* id est vacuus a gloria et a victoria, superatus ab inimicis meis interioribus. Ut enim ait beatus Gregorius: Dum foris ulcisci quærimus, intus graviter ferimur. Omnis enim prius peccat in se quam in alterum: jam enim antequam foris alii noceat, innocentiam intus perdidit, et sic dum victoriam foris obtinere credit, quod gravius est, intus superatus est, et hoc merito. Quid enim sibi arrogat homo, qui dum ab homine sumit vindictam ipse a diabolo vincitur? Ita potius vindicanda est quam homo. Scilicet *persequatur inimicus animam meam,* suggerendo mala, et comprehendat; alligando eam per consensum, et sic *conculcet in terra vitam meam,* id est, conculcando et sibi subjiciendo faciat vitam meam terrenam, ut possim esse cibus suus. Dictum est enim ad peccatorem: *Terra es et in Terram ibis (Gen. iii),* et ad serpentem: *Terram manducabis (Ibid.).* — *Et gloriam meam in pulverem deducat,* id est, testimonium conscientiæ meæ. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ (I Cor. i).* *Deducat,* id est, de conscientia ducat in pulverem apud eos qui sunt pulvis, ut foris apud homines quæram gloriari: vel in *pulverem,* id est in terræna quæ sunt pulvis, et non quæram gloriam nisi in aliis. Hic tota vis sententiæ est. Istud est maximum. Quasi dicat: Sed non est iniquitas in manibus meis, nec reddidi retribuendis mihi mala, et ideo *exurgere, Domine, in ira tua* bona, vindicta digna perfecto viro. Quasi dicat: Non ego superer ab inimico imo inimicus a te superetur, et spolia ejus auferas. *Exsurge, Domine,* per cognitionem qui modo quasi jaces apud persecutores meos per ignorantiam: fac ut te cognoscant, ut te sequantur. Et hoc fac *in ira tua,* ostendendo illis iram tuam, id est damnationem et pœnam suæ impietatis futuram. *Et exaltare,* id est glorificare; ut lauderis

in finibus inimicorum meorum, id est, in illis qui modo sunt possessio dæmonum, vel in illis qui sunt fines, id est, in arce omnium inimicorum, scilicet in pessimis, quemadmodum in Paulo. Et ut exalteris in finibus inimicorum, *exsurge, Domine Deus meus, in præcepto quod mandasti,* id est, appare et manifestare in præcepto quod mandasti: scilicet primis parentibus, scilicet in obedientia et humilitate, ut per illam convertas eos ad te; ut discant per humilitatem eum vincere qui per superbiam primum parentem superavit. *Et, cum sis apparueris, synagoga populorum circumdabit te,* id est, congregatio fidelium et infidelium circumdabit te: illi ad imitandum, isti ad perdendum. *Et propter hanc,* scilicet synagogam fidelium et infidelium, *regredere in altum,* id est, redi in altum. Propter synagogam fidelium redi in cælum, ut te jam non hominem tantum cognoscat, et ut Spiritum sanctum mittas qui eam confirmet, ut Petrus qui antea Dominum coram ancilla negavit, post adventum sancti Spiritus confirmatus, coram rege eum confiteri non timuit. Propter infidelium synagogam in altum regredere, ut augeatur eorum cæritas: videntes enim per plurima signa quod Deus esset, quem morti tradiderunt, non ausi sunt confiteri, ne sanguis innoxius exquireretur ab eis: hoc modo potest legi, scilicet in bonam partem, ab *Exsurge, Domine,* in virtute tua: usque, *Judica me, Domine, secundum justitiam meam.* Potest et in malam partem accipi, ita: continuatio eadem quæ supra. *Exsurge, Domine,* id est, o Christe, in altum ascende, a cognitione eorum te remove. Pone tenebras latibulum tuum, et hoc in ira tua, scilicet eorum incorrectione iratus. *Et exaltare in finibus inimicorum meorum.* Repetitio. Vel *exaltare,* id est, magnitudinem et potentiam tuam etiam in illis exerce, fac eos flagellum tuum, utere eis ad tuorum fidelium salutem, et suam damnationem. Virga furoris mei Assur, ipse autem non cognovit (Isa. x). *Exsurge, Domine,* id est, altum et inscrutabilem et incognoscibilem illis te fac. *In præcepto quod mandasti,* id est, in humilitate videant te humilem, et non cognoscant Deum. *Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor. ii).* *Et synagoga populorum circumdabit te.* Istud exponitur ut supra. *Dominus judicat populos.* Hoc duobus modis accipi potest. Uno ita: Ego dixi, *Regredere in altum,* id est, ascende ad Patrem unde venisti; sed ego, cui jam revelasti secreta tua, video quod aliis ad salutem est aliis esse ad damnationem. Ideo dico. *Dominus judicat populos* occulto iudicio: ideo rogo te ut me iudices ad salutem. Alio modo ita: Appare in humilitate, et revertere in cælum et post non venies nisi ad iudicandum manifeste: et hoc est, *Dominus judicat populos,* id est, iudicabit. Notandum quod dicit, *revertere.* Divinitas, quæ ubique est, neque descendit, neque ascendit. Humanitas non descendit, quia de Virgine assumpta est, cum tamen dicatur: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo (Joan. iii).* Sed est dicendum

quod divinitas Verbi hoc modo descendisse visa est, dum per Dominici hominis carnem se nobis manifestavit. Rediit, cum nobis eam subtraxit. Et quia in futuro judicabis manifeste antequam illuc veniam, *judica me* hic prius. Flagella, ure, proba aurum tuum, Vel quia hic etiam judicas occulto iudicio, alios faciens flagella, alios flagellari, *judica me, Domine, puni, flagella secundum justitiam meam*, id est, ad probationem : ita enim postulat justitia mea ; qui enim justus est, non habet quod purgetur, sicut purum aurum non habet quod deponat in igne, ita et justus ad hoc flagellatur, ad hoc judicatur, ut ejus justitia augeatur. *Et secundum innocentiam meam.* Justitia est facere bona ; innocentia, deserere mala. Quæ utraque non a me est, sed *super me*, id est desuper. Et quia hoc est probatio mea, non damnatio, *consumetur*, id est perficiatur, in me *nequitia peccatorum*. Exerceant in me iniquitatem suam quousque possunt, quia quanto illi magis sordescunt, tanto ego purior fio ; sicut ignis, quanto plus sordium contrahit ab auro, tanto illud sit purius et de sua natura nihil amittit. Vivit impius pio, et hoc modo *diriges justum*, id est justitia justii crescit. Sicut enim nequam exercendo nequitiam injusto, fit nequior : ita justus per patientiam fit justior. Et hoc est directio justii, ut procedat, de virtute in virtutem. Tu, Deus, hoc facies, qui perfectus es medicus, qui scis quod in nobis punias ; quia tu es *Deus scrutans corda*, id est, consilia cordium quæ recta sunt, *et renes*, id est, delectationes quæ pravæ sunt, quia in renibus viri luxuriæ sedes est, id est, tu scis quando animus consentit delectationi carnis, vel quando caro spiritui obedit. Vel *corda*, id est intentiones, *et renes*, id est fines intentionum ; quia omnis intentio aut tendit ad bonam delectationem, aut ad malam. *Justum adjutorium meum a Domino.* Quasi dicat ; Ego non timeo tormenta impiorum sum justus, quia adjutorium meum justum est a Domino : nam salvat omnes *rectos corde*. Vel non timeo ut Dominus me judicet in futuro iudicio, id est manifesto, quia modo in occulto iudicio adjutorium meum a Domino justum, dum me flagellat temporaliter peccantem temporaliter, in exemplum justii iudicii sui, scilicet ut per hoc ostendat quam juste æternaliter peccantem æternaliter puniat, ut qui non parcat Filio, non parcat et servo. Temporaliter peccat, qui peccare sponte desinit : æternaliter peccat, qui si semper viveret semper peccaret. Et quia *salvos facit rectos corde*, nolite ergo, justii, timere. Nos autem, impii, cavete vobis, quia Deus, qui modo occulte vos judicat excæcando, *vibrabit gladium suum*, id est, Filium suum, quem vagina carnis tectum misericorditer vobis misit. *Vibrabit*, id est detegit, cum manifeste per eum judicabit : *Pater enim non judicat quemquam, sed iudicium omne dedit Filio* (Joan. v), et hoc ideo, quia Deus est *justus iudex*. Nec ulla impotentia impedit ejus iudicium, quia *fortis* est. Quasi dicat : Si justus est et fortis, quare ergo peccantem assidue non judicat ?

A Quia est *patiens*. Et hoc ostendit : *Numquid irascetur per singulos dies ?* Et hoc facit, ut convertamini : *Non enim vult mortem peccatoris, sed ut convertatur* (Ezech. xviii). Et Apostolus : *Nescis quia patientia Dei ad poenitentiam te adducit ?* (Rom. ii). Quod si ideo quia differt poenam, putas eum non iudicaturum, et ideo secure peccas, thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justii iudicii Dei. Et hoc est quod sequitur : *Nisi conversi fueritis gladium suum vibrabit*. Revera in futuro judicabit manifeste, quia nunc iudicat in occulto. *Arcum suum jam tetendit*. *Arcum*, id est divinam Scripturam, jam *tetendit*, quia duritia Veteris Testamenti flexa est nervo Novi. Ibi oculum pro oculo, dentem pro dente (Exod. xxi) : hic autem. Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xviii) : vel hoc modo flexa, quia inclinata est ad capacitatem fidelium per expositores et prædicatores sanctos, et tendendo *paravit illum*, ut esset aptus ad intelligendum. *Et in eo*, scilicet arcu, *paravit vasa mortis*, id est, prædicatores sanctos qui salutiferum liquorem inde accipientes, infundunt ægris et sauciis mentibus hominum, ut expellant diri serpentis mortiferum venenum. Vel vasa mortis in malum eosdem apostolos, qui contemnentibus eorum doctrinam vasa mortis fiunt recipientibus, vasa vitæ. *Aliis enim sumus odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam* (II Cor. i). Et hoc est quod sequitur : *Sagittas suas ardentibus effecit*. Eosdem prædicatores effecit sagittas suas, quæ stimulant corda fidelium ad amorem Dei : et hoc fecit ardentibus charitate. Aliter : *In eo paravit vasa mortis*, hæreticos qui venenum pravæ intelligentiæ inde sumentes, mortificant et se alios prave docendo : et eosdem effecit sagittas suas, id est, stimulos ardentibus in dilectione Dei et proximi. Excitaverunt enim multos ad discutiendam et aperiendam divinam Scripturam, ut ait Apostolus : *Opportet hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant* (I Cor. xi). Dixit, *Deus vibrabit gladium suum*, id est, manifeste mittet Filium suum ad iudicandum : et hoc inde potest sciri, quia jam occulte iudicat in sacra Scriptura alios in mortem excæcando, alios in vitam illuminando. Et ut ostendat illam manifestam damnationem non ex iudicis crudelitate futuram, sed ex propriis impiorum meritis, subjungit : *Ecce parturit injustitiam et concepit dolorem*. Quasi dicat : Nonne vides quomodo thesaurizat sibi iram in die iræ ? Vel potest dici de hæreticis, hoc modo : Vere sunt vasa mortis : *Ecce parturit injustitiam, et concepit dolorem*. Si de omnibus impiis dicimus, ita : *Ecce concepit dolorem*, sicut mulier cum voluptate semen concipit, unde postea habet magnum dolorem ; ita iste concipit in corde delectationem earum rerum, quæ magnos dolores ei facient, cum nec sine maximo dolore derelinquantur, nec retineri possunt. Et ideo *parturit*, id est, meditatur parcere per consensum injustitiam, dum cogitat perficere malum. Ex eo enim quod mala concepit, meditatur fieri mendax, per-

jurus, injustus, et cætera hujusmodi. *Et peperit iniquitatem*, id est, actum perduxit. *Lacum aperuit* Talis similitudo est : Ille qui aperit foveam, et effodit eam faciens profundam, postea incidet in eam foveam quam fecit aliis ipse prior, quia in ipsa meditatione jam peccavit in se. Omnis enim prius peccat in se quam in alterum, cui hoc solum nimis nocuit quod voluit. Vel exponit quod dixit : *Ecce parturit injustitiam et concepit dolorem, lacum aperuit ad hoc quod dixit, concepit dolorem. Aperuit lacum, cum consensit in malum. Et effodit eum, cum fraudi operam dedit, vel cum laboravit ut in actum perduceret : et hoc ad illud, parturit injustitiam. Et incidit in foveam quam fecit, ad illud, et peperit iniquitatem. Convertetur dolor ejus in caput ejus.* Si ad similitudinem, ita : sicut ille qui magnam parat foveam, tandem incidit in eam ; et quidquid aggregavit, ruens super ejus caput, eum opprimit ; ita quidquid mali impius ædificavit in tota vita sua, cadet super eum cum tandem inde damnabitur. Aliter : *Convertetur dolor ejus in caput ejus, cum cogitavit malum foris operari in proximum, antequam proximo foris noceat, convertetur intus in caput ejus, id est in mentem, ut illam prius percutiat, et non solum in caput, id est in mentem, sed iniquitas ejus descendet in verticem ipsius, id est discretionem, ut illam perimat quæ est mentis vertex, id est summa pars.* Dictam est hoc ad similitudinem, quia in vertice capilli separantur, in diversas partes capitis descendentes. Si accipiamus de solis hæreticis, dicemus : Ecce vide quomodo fiunt vasa mortis. *Concepit enim iste ex illo arcu dolorem, id est veneniferam intellectum, et ideo parturit justitiam, dum conatur pravum intellectum suum aliis asserere. Qui enim verum dicit, non laborat. Et peperit iniquitatem, cum aliis persuasit ; lacum aperuit, errorem prædicando ad casum multorum. Sicut in lacu profundo obscuritas est, ita in hæreticorum doctrina, et effodit eum multo labore et multis assertionibus confirmando, et incidit in foveam quam fecit, non solum in futuro judicio inde damnandus, sed etiam prius in occulto dum permittitur in cæcitate sua vivere. Ostendit quomodo incidit. Convertetur dolor ejus in caput ejus.* Increduli et hæretici occulte judicantur, et post manifeste. Ego autem servus tuus, qui cognosco ad hoc fieri occultum judicium tuum modo, ut justus justificetur et crescat de virtute in virtutem, *Confitebor Domino, et gratias agam et laudem dicam, secundum justitiam ejus, qua me castigat ut pater filium, et non solum laudabo ore, sed psallam, id est bene operabor, quia non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccli. xv) ; nomini tuo, id est, ad laudem tuam, non meam. Aliter : Dicit Hieronymus Chusi non fuisse filium Jemini, sed Arachi, et secundum eum Chusi interpretatur Æthiops. Per hunc potest diabolus accipi et ejus membra, scilicet omnes persecutores. Qui Chusi et filius Jemini. Jeminus de progenie Benjamin fuit, sicut et Saul et Semei, qui capite asperso pulvere insultavit David, vocans*

A eum virum sanguinis, virum Belial (II Reg. xvi) : illi omnes persecutores David de progenie Benjamin fuerunt. Et secundum hoc potest legi in persona David prophetæ, vel alicujus perfecti de priori populo. *Quem cantavit, id est exsultanter operatus est pro verbis, id est, pro minis vel blanditiis, Chusi, id est, persecutoris filii Jemini.* In persona illorum potest legi psalmus, ita ut supra in principio. *Domine Deus meus, in te speravi, salvum me fac.* Quasi dicat : *Veni, Domine, et noti tardare.* Aliter in persona captis. *Psalmus David, id est, Christi capitis, quem cantavit, id est, exsultanter complevit, Domino, id est, ad honorem Domini, pro verbis Chusi, id est pro manifestatione illius secreti quod per eum disposuit David : dico filii Jemini, id est, propitii Dei.* Non quod hæc locutus sit quæ in psalmo dicuntur, sed quod inevidentia rei ostenditur hoc potuisse fieri et dici, sicut in omnibus psalmis est habendum. Vox Dominici hominis : *Domine Deus meus, in te speravi, quantum ad humanitatem : salvum me fac, caput et membra : ex omnibus persequentibus me Judæis, et libera me a persequentibus Judæis, ut per me mei salventur. Nequando rapiat ut leo animam meam Judaicus populus : animam, id est vitam. Dum non est qui redimat neque qui salvum faciat, si tu non redimis. Domine Deus meus, si feci istud si est iniquitas in manibus meis, id est, si obedientiam a te injunctam et humilitatem non implevi, et cætera, ut supra decidam merito ab inimicis meis, persecutoribus Judæis, inanis, id est, vacuus a gloria resurrectionis : hoc modo persequatur inimicus animam meam, Judaicus populus persequatur ut occidat. Et conculcet vitam meam in terra, me morti tradendo. Et gloriam meam mei capitis et meorum in pulverem deducat, ut tantum corpus meum solvatur in pulverem, et non resurgat. Si autem ego et feci quod jussisti, factus tibi obediens usque ad mortem, et reddidi non mala pro malis, sed bona pro malis, *Exsurge, Domine, id est recede ab eis. Excæca cor illorum ut me persequantur : Si enim cognoscerent, nun crucifigerent in ira tua. Nisi enim illis iratus esses, non adeo ab eis recessisses. Et exaltare in finibus inimicorum meorum, id est, non tantum appareat magnitudo potentie tuæ in bonis, sed etiam in malis. Utere eis in bonum, fac eos flagellum tuum : crucifigant me et interficiant ad meorum vitam et suum interitum. *Exsurge, Domine Deus meus, ab illis recede, meis autem exsurge, id est, cognitionem tuam illis præbe, vel exsurge, id est, fac me exsurgere, ut ascendam in cælum, et mittam in eis Spiritum sanctum, qui charitate impleat corda eorum. In præcepto quod mandasti, id est, in charitate. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos, et in hoc cognoscent vos, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis invicem (Joan. XIII, xv). Et synagoga populorum circumdabit te, id est, congregatio fidelium ad imitandum, et quia in hac fidelium synagoga erunt quidam habentes Christianum nomen, non opera, ideo addit etiam, pro-***

pter hanc, non solum propter synagogam persequen-
tium, in altum regredere, recede ab eis: hoc est
quod Apostolus dicit: *In illis diebus stabunt tempora
periculosa, et erunt homines seipsos amantes* (II
Tim. v), etc.; et: *refrigescet charitas multorum*
(Matth. xxiv). Ad quid illa omnia fiant, subjungit
Dominus judicat populos, salvandos et non salvan-
dos: non salvandos, præcedentibus meritis hic
excæcat, ut in futuro damnentur. Salvandos judicat
justificando, ut in futuro coronentur. Et quia tu,
Domine Pater, judicas populos, hos ad salvandum.
illos ad perdendum, *judica me in meis secundum ju-
stiliam meam*, et cætera usque in finem, ut supra.

PSALMUS VIII.

IN FINEM PRO TORCULARIBUS PSALMUS DAVID.

« Domine Dominus noster, quam admirabile est
« nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata
« est magnificentia tua super cælos. Ex ore infan-
« tium et lactentium perfecisti laudem propter ini-
« micos tuos, ut destruas inimicum et ultorem.
« Quoniam videbo cælostuos opera digitorum tuo-
« rum, lunam et stellas quæ tu fundasti. Quid est
« homo quod memor es ejus? aut filius hominis,
« quoniam visitas eum? Minuisti eum paulominus
« ab angelis, gloria et honore coronasti eum, et
« constituisti eum super opera manuum tuarum
« Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves et boves
« universas, insuper et pecora campi. Volucres cæli
« et pisces maris, qui perambulant semitas maris.
« Domine Dominus noster, quam admirabile est no-
« men tuum in universa terra!

ENARRATIO.

Psalmus David pro torcularibus. Nihil de torcula-
ribus agit hic psalmus, et hic titulus ides non acci-
pitur ad litteram. Pro torcularibus igitur, id est pro
Ecclesiis, in quibus nunc agitur, ut affectu et opere
probi separentur ab improbis, quomodo in torculari-
bus vina a vinaceis, in area grana a paleis, et vino
tamen et granis, ut maturitatem venirent, neces-
saria erant hujusmodi integumenta. Vivit enim im-
pius pio. Aliter: *Pro torcularibus*, id est martyribus
quorum anima est quasi vinum, corpus quasi vina-
cea; et sicut in torcularibus vinum separatur a vi-
naceis, et vinum portatur in cellaria ad servandum
vinacea projiciuntur porcis comedenda: ita hic
martyrum animæ pressura martyrii separantur a
corpore, et mittuntur in æternam requiem; corpora
vero projiciuntur, comedenda a terra. Aliter: Ver-
bum Dei est quasi uva: quod dum pervenit ad aures
hominum per prædicatores, quasi uva ad torcular
venit, ibi Verbum quasi integumentum remanet, in-
tellectus autem sicut vinum reconditur in memoria
et non accessit, sed diffunditur in disciplinam morum
et habitum mentis. Propheta loquitur in hoc psalmo
prævidens Filium Dei in hunc mundum venturum
in forma humana ad redemptionem hominum, et
ad ædificationem Ecclesiæ suæ, hac intentione, et
quia credimus quod non vidimus, ideo pluribus
attestationibus opus est ad fidem; ideo etiam

A tot prophetiæ de Christo datæ sunt. Sequitur:

Domine Dominus noster: tu qui per naturam om-
nium es Deus, factus noster per gratiam, quia cum
voluntatem suam dignatus est Judaico populo per
legem aperire, quasi spiritualiter per gratiam Deus
eorum factus est; *quam admirabile est nomen tuum*
(fama tua) *in universa terra*, qui prius tantum in
Judæa notus eras (*Psal. lxxv*). Bene, in universa
terra: quia non est gens aliqua, de qua aliqui non
sint in Ecclesia. Hic titulus aperitur *pro torcularibus*
id est in Ecclesiis. Vere *admirabile*, id est valde
laudabile, *quoniam elevata est magnificentia tua super
cælos*. Tribus modis potest hoc dici: *Magnificentia
tua*, id est magnificus tuus Christus qui emphatice
ipsa magnificentia dici potest: *elevata est super cæ-
los*: hoc materialiter, quia ascendit usque ad octa-
vum cælum. Aliter: super omnes prophetas et apo-
stolos, qui magni quidem sunt, sed omnibus illis
major est Christus. Quia *unxit eum Deus oleo lætitiæ
præ* participibus suis (*Psal. xlv*), qui cæli dicti sunt,
ut illud: *Cæli enarrant gloriam Dei* (*Psal. xvii*). Ali-
ter: *Super cælos*, id est præconia divinarum Scri-
pturarum, quæ magnum te prædicant, sed major est
gloria tua quam fama: quæ Scriptoræ cæli dicuntur
quia cælant divina mysteria, vel quia digito Dei, id
est Spiritu sancto ibi insculptæ sunt variæ formæ
sacrorum intellectuum, historiæ moraliæ et my-
sterii. Cælum etiam est instrumentum ferreum ad
cælandum, id est ad sculpendum aptum, vel quia in
eis omnium hominum vitæ forma impressa est: et
hoc modo possumus dicere: *Magnificentia tua elevata
est super cælos*: quia quidquid in illis Scriptoris per
sculpturam Spiritus sancti elevatum est et informa-
tum, multo minus apparet quam in Christo, qui est
omnium Scriptorarum veritas et finis. In hoc gloria
mea, o Christe, major est, quam præconia Scrip-
turarum de te. Quia *ex ore infantium et lactentium
perfecisti laudem*, id est perfectam fecisti laudem
tuam, in hoc quod ad prædicandum nomen tuum
non potentes hujus sæculi, non divites, non sapientes
elegisti, sed ignobiles, pauperes (I Cor. i), et infan-
tes, id est ineloquentes, quantum ad mundanam
eloquentiam, ut fides credentium pure appareat esse
in virtute tua, non in sublimitate sermonis. Et,
lactentium, adeo infantium, ut lac sugerent, id est
simplicem doctrinam tuam, nondum valentes capere
solidum cibum divinitatis tuæ, antequam Spiritus
sancti eruditione crescerent in virum perfectum.
Aliter, *lactentium*, id est quanquam essent infantes
quantum ad humanam eloquentiam, tamen essent
lactantes, id est apti ad nutriendum parvulos Eccle-
siæ. Et quod tales elegisti, *propter inimicos tuos* fe-
cisti. Inimici Dei sunt omnes qui suam gloriam quæ-
runt, non Dei. Exponit quod dixit propter inimicos
tuos: *Ut destruas inimicum scilicet tuæ et ultorem
suæ laudis*, scilicet philosophum, Judæum carnaliter
sapientem, et hæreticum. *Quia elegit Deus infirma
mundi, ut confundat fortia: ignobilia, ut confundat
nobiles: et quæ stulta sunt elegit, ut confundat sa-*

scientia (I Cor. i). Aliter: *ex ore infantium* illorum qui clamabant hosanna (Matth. xxi) *perfecisti laudem tuam*; quia ibi apparuit quanta sit laus et virtus tua, cum et illi te laudaverunt: et cum illos fecisti te prædicare, propter inimicum, fecisti Judaicum populum qui te negabat, et ultorem sumæ legis, ut in puerorum sapientia damnares senum stultitiam. *Quoniam videbo cælos tuos*: hoc continuatur superius ad illud quod diximus cælos accipi fideles sanctos, vel sanctam Scripturam, hoc modo: Verum est quod dixi, quia magnificentia tua superat cælos; quod manifeste probabitur, quia ego in posteris meis videbo cælos tuos, scilicet fideles sanctos, coruscantes miraculis, compluentes verbis. Si ad eam Scripturam, videbo ex cælata Scriptura tua illos cælos factos: *opera digitorum tuorum*, id est quos digiti tuos cælos fecerunt: et ideo magnificentia tua superat illos. Ex diversis donis Spiritus, facti sunt viri sancti cæli. Quæ dona in digitis ideo accipiuntur, quia in nullo membro tanta est divisio, quanta in manu per digitos. Et Spiritus unus est, sed diversa dona: *lunam et stellas*; hos vocat cælos: *lunam*, id est universalem Ecclesiam, quæ lunæ comparatur quia aliunde accipit splendorem vel quia perfectionem habet modo in anima, imperfectionem in corpore, vel quia plenitudinem habet in perfectis, minuitur in imperfectis. *Stellas*: vel singulas Ecclesias, vel singulos fideles in Ecclesia. Qui a se differunt in decore vitæ, ut *stella a stella differt in claritate* (I Cor. xv). *Quæ vel quas tu fundasti fundamento fidei*, ut nullo tentationum vento, nulla tribulationum tempestate possent moveri: fundatæ enim sunt supra petram (Matth. vii). *Quid est homo*, quia *memor es ejus?* cum admiratione et gaudio legendum. Video quod homines per magnificum tuum facis cælos, facis lunam et stellas. *Quid est homo?* quod magnum et quod dignum apud te? Video enim fragilem, nullius pretii, et indignum tua dignatione, sed sua culpa, non natura: quia tu creasti eum ad imaginem et similitudinem tuam (Gen. i). Ex hoc manifestum est, quod magnum quid est homo apud te, quod memor es ejus. Bene memor, quia per inobedientiam recesserat a te, et venerat in regionem longinquam (Luc. xv): sed tu per misericordiam tuam memor quod ratione tibi similis creatus esset, eum evocasti per Filii tui obedientiam. *Aut filius hominis*, quia *visitasti eum?* Notandum quod dicit, *homo et filius hominis*. In homine vult intelligi omnem peccatorem, Adam scilicet qui de humo factus ad humum se totum inclinavit, et omnem qui vetustate ejus nascitur et manet. Filius hominis, Christus, et omnis qui ejus imaginem gestat, recte accipitur. Qui Christus filius hominis est, non hominum: quia de sola Virgine natus est sine admistione virili, sine concupiscentia carnali. Hujus imaginem gestat omnis qui veterem hominem exiit cum actibus suis, deponens naturam illam quam ab eo ille contraxit, et induit novum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate (Col. iii): aut Filius hominis, Christus

filius Virginis. Et ille quantum ad humanam naturam *Quid est?* non dico quod memor es ejus, quia non recessit a te: sed *quoniam visitasti eum*. Bene visitasti, sicut medicus venit ad infirmum, quia infirmus non potest ad eum venire. Ita divinitas Christi ejus humanitatem, quæ sese erigere non potest, visitavit et ad superna levavit. Magnam gloriam contulisti homini per Filium hominis. Revera magnum est apud te quod illum visitasti. Ostendit quomodo visitasti. *Visitasti eum ab angelis*, quantum ad humanam naturam, quia mortalem fecisti, quia passibilem: sed tamen *paulominus*. Ideo paulominus, quia non necessitate mortalis vel passibilis fuit, ut cæteri hominum, qui longe inferiores sunt angelis, sed propria voluntate. Et quia infirmus, ideo eum visitasti: quod inde patet, quia *gloria et honore coronasti eum*. Gloria resurrectionis, et honore ascensionis; quia *sedere fecisti ad dexteram tuam*. Aliter: *Coronasti eum gloria*, id est, in tenebris inferni, ubi nullus locus, nulla est distinctio, circumcinxisti eum magna luce, et honore, cum idem rediit circumdatus multitudine angelorum ministrantium ei. *Et multa corpora sanctorum cum eo surrexerunt* (Matth. xxvii). — *Et constitui eum super opera manuum tuarum*: post ascensionem, id est, super ordines angelorum, qui dignitate quadam merito sunt dicendi opera manuum ejus, cum respectu aliarum creaturarum quasi studiosus creati videantur. Et est dictum a simili, quia illis operibus quæ perfectius fieri volumus proprias manus adhibere solemus. Et non solum constituisti eum super superiores creaturas, sed et inferiores illi subjugasti. *Omnia subjecisti*, scilicet ei alia præter angelos, *sub pedibus*, id est, sub sacramentis incarnationis ejus, ut per ea vel salventur credendo et conservando, vel pereant contemnendo; omnia, præter eum qui subiecit ei omnia, scilicet *oves*, id est, simplices in Ecclesia, et *boves*, id est prædicatores, qui in Ecclesia quasi in area triturant, quia pedibus, id est, doctrina excutiunt grana a paleis, cum de peccatoribus faciunt justos, exuentes eos a palea peccatorum, vel separantes fideles ab infidelibus. De quibus dicitur: *Non alligabis os bovi trituranti* (Deut. xxiv, I Cor. ix). Nota quod boves semineo genere posuit, quæ aptæ sunt ad sœtum: ita et apostoli, cum sint triturantes in minoribus, sunt etiam procreantes alias boves, ut nunquam deficiant prælati Ecclesiarum. Ut illud: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii* (Ps. xlii). Ideo et *universas* addidit. *Insuper et pecora campi*. Ideo insuper, quia hi qui persequuntur diversi sunt a superioribus ordine vitæ. *Et pecora campi*, id est, voluptuosos, ardua, id est, laborem fugientes, deditos gulæ et luxuriæ. *Volucres cæli*, id est elatos, cælestia rimantes, et sibi per superbiam hoc attribuentes, ut astrologi. Vel *volucres cæli*, potentes hujus sæculi, Deum per superbiam blasphemantes. *Et pisces maris*, id est, hujus sæculi curiosos: qui *perambulant semitas maris*, id est, qui cogitationibus suis ea perquirunt quæ transitoria et cito vane-

« sentia sent, ut semitæ maris. Vota quod dicit *maris*, non fluminis vel rivi : per hoc enim ostendit, eorum inquisitionem nimis ampliam, non astrictam aliqua mensura. In his tribus generibus, bestiis terræ, volucris cæli et piscibus maris possunt notari illæ tres tentationes diaboli, quibus Dominus tentatus fuit : gula, superbia, vana gloria : gula in bestiis terræ, superbia in volucris cæli, vana gloria in piscibus maris. Et propter hæc omnia, *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra !*

PSALMUS IX.

IN FINEM PRO OCCULTIS FILII PSALMUS DAVID.

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo ; nar-
« rabo omnia mirabilia tua. Lætabor et exultabo
« in te, psallam nomini tuo, Altissime. In conver-
« tendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur
« et peribunt a facie tua. Quoniam fecisti iudicium
« meum et causam meam ; sedisti super thronum
« qui iudicas justitiam. Increpasti gentes, et perit
« implus ; nomen eorum delesti in æternum, et in
« sæculum sæculi. Inimici defecerunt frameæ in fi-
« nem ; et civitates eorum destruxisti. Perit me-
« moria eorum cum sonitu, et Dominus in æternum
« permanet. Paravit in iudicio thronum suum, et
« ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit
« populos in justitia. Et factus est Dominus refu-
« gium pauperi, adiutor in opportunitatibus, in tri-
« bulatione. Et sperent in te qui noverunt nomen
« tuum, quoniam non derelinquit querentes te, Do-
« mine. Psallite Domino qui habitat in Sion ; an-
« nuntiate inter gentes studia ejus. Quoniam requi-
« rens sanguinem eorum recordatus est, non est obli-
« tus clamorem pauperum. Miserere mei, Domine ;
« vide humilitatem meam de inimicis meis. Qui exal-
« tas me de portis mortis, ut annuntiem omnes lauda-
« tione et tuas in portis filie Sion. Exultabo in salutari
« tuo ; infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt.
« In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus
« est pes eorum. Cognoscetur Dominus iudicia fa-
« ciens ; in operibus manuum suarum comprehensus
« est peccator, convertantur peccatores in infernum,
« omnes gentes quæ obliviscuntur Deum. Quoniam
« non in finem oblivio erit pauperis, patientia pau-
« perum non peribit in finem. Exsurge, Domine,
« non confortetur homo : iudicentur gentes in con-
« spectu tuo. Constitue, Domine, legislatorem super
« eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt. Ut
« quid Domine, recessistis longe, despicias in opportu-
« nitatibus, in tribulatione ? Dum superbit impius,
« incenditur pauper : comprehenduntur in consiliis
« quibus cogitant. Quoniam laudatur peccator in de-
« sideriis animæ suæ, et iniquus benedicitur. Ex-
« cerbavit Dominum peccator, secundum multitudi-
« nem iræ suæ non quæret. Non est Deus in con-
« spectu ejus ; inquinatæ sunt viæ illius in omni tem-
« pore. Auferuntur iudicia tua a facie ejus, omnium
« inimicorum suorum dominabitur. Dixit enim in
« corde suo : Non movebor a generatione in genera-
« tionem sine malo. Cujus maledictione os plenum

A « est et amaritudine et dolo : sub lingua ejus labor et
« dolor. Sed in insidiis cum divitibus in occultis,
« ut interficiat innocentem. Oculi ejus in pauperem
« respiciunt ; insidiatur in abscondito quasi leo in
« spelunca sua. Insidiatur ut rapiat pauperem : rapere
« pauperem dum attrahit eum. In laqueo suo humi-
« liabit eum : inclinabit se et cadet, eum dominatus
« fuerit pauperum. Dixit enim in corde suo : Oblitus
« est Deus, avertet faciem suam, ne videat in finem.
« Exsurge, Domine Deus, et exaltet manus tua ne
« obliviscaris pauperum. Propter quid irritavit im-
« pius Deum ? Dixit enim in corde suo : Non requi-
« ret. Vides quoniam tu laborem et dolorem consi-
« deras, ut tradas eos in manus tuas. Tibi derelictus
« est pauper : orphano tu eris adiutor. Contere bra-
« chium peccatoris et maligni : quæretur peccatum
« illius, et non invenietur. Dominus regnabit in æter-
« num et in sæculum sæculi : peribitis, gentes, de
« terra illius. Desiderium pauperum exaudivit Do-
« minus, præparationem cordis eorum audivit auris
« tua. Judicare pupillo et humili, ut non apponat
« ultra magnificare se homo super terram. »

ENARRATIO

Psalmus David in finem id est, hæc operatio est Christi dirigentis in finem, id est, in consummationem *pro occultis filii*. Quia absolute posuit filii, quam locutionem excellentia petit Christi, accipitur ut illud : *Si vos filius liberaverit liberi eritis (Joan. VIII)*. Ejus occulta multa sunt, præcipue tamen hæc, prior ejus in humilitate adventus, quem sequitur manifestus. Occultum etiam fuit quod insertus est oleaster (*Rom. XI*). Ad quod ut instrumento usus est Christus cæcitate Israel. Occultum est et hoc, quod Deus in hac vita tribus modis iudicat, dum quisque aut flagellis exercetur, ut viri perfecti, quibus non est opus correctione : aut monetur pœna ad conversionem : aut, si admonitionem contemnit, præparatur ad pœnam. *Pro occultis ergo filii*, id est, pro occultis suis. Vox Christi capitis, gratias agentis, et hortantis membra sua ad laudem Dei pro omnibus ejus beneficiis suo exemplo.

Confitebor tibi, Domine, id est, laudem dicam nomini tuo. Hæc confessio laudis, est et peccati. *In toto corde meo*, id est, plene, tuæ dispositioni in nullo contradicens. Vel *in toto corde*, id est, nulla parte cordis aliud habens, nisi quod ad laudem tuam pertineat, et tibi totum vacet. Et cum alii te laudent, *narrabo omnia mirabilia tua*, id est, in quæ tu voluisti et disposuisti per me narrare. Vel *narrabo*, id est manifestabo, quia omnia per eum Deus fecit, omnia mirabilia, visibilia et invisibilia (*Joan. I*) : multa miracula Filius Dei operatus est, et per se et per suos, occulte et manifeste. Occulte, faciendo de impio pium, de persecutore discipulum. Manifeste vero, infirmos sanando, mortuos resuscitando, quod minus est quam quod occulto, majus est enim animam resuscitare quam corpus. Majus enim fuit Paulum persecutorem convertere (*Act. IX*), quam Lazarum de monumento resuscitare (*Joan. XI*). Unde Dominus : *Qui credit in me, opera quæ ego fa-*

cio, et ipse faciet, et majora horum faciet (Joan. xii). A Omnia quæ Deus Pater disposuit fieri ad reparationem generis humani, per Filium suum ostendit: ideo bene Filius dicit, *Narrabo omnia mirabilia tua.* Et te laudando, perfecte gaudebo: quia et in anima, et in corpore, *lætabor in anima, et exsultabo in corpore, in te,* non in me, non in alia re. Et ut hoc possim, *psallam: faciam me psalterium,* et inferioris partis percussione gratanter suscipiendo, desuper in spiritu humilitatis dulce melos resonabo: et hoc faciam *tuo nomini,* id est ad laudem tuam, ut per me crescat laus tua, *Altissime. Quis enim cognovit sensum Domini (Rom. xi)?* Vel in hoc, *Altissime, in convertendo inimicum meum retrorsum,* laudabo te et gratias agam, non in præterita vel in præsentem tantum, sed semper in me et in meis, in convertendo inimicum meum retrorsum. Inde tibi gratias ago semper, quia inimicus generis humani qui primum hominem superavit, et post se abire fecit, princeps hujus factus mundi, me etiam tentando (*venit enim princeps mundi hujus et in me non habet quidquam [Joan. xiv]*), retrorsum datus est, ut in illis solummodo dominetur qui retro sunt in terrenis, nolentes se in anteriora extendere (*Phil. iii*). Quia ille qui humano generi dux mortis erat, modo retrorsum abiit tentando, persequendo ut canis. Aliter: Quia *inimicum meum* quemque infidelem, qui primus non cognoscens infirmitatem suam, putabat se non egere medico, convertes *retrorsum,* ut post me abeat, me medicum quærat. Et secundum hanc sententiam recte sequitur, *infirmabuntur.* Ideo retrorsum convertentur quia *infirmabuntur,* id est, qui sibi prius fortes videbantur infirmos se cognoscent et sic *peribunt* quod fuerunt. Ut illud: *Vivo jam non ego, vivit vero in me Christus (Gal. ii).* A *facie tua,* id est a cognitione tua, postquam te Deum creatorem suum cognoscent. Quia inimicus ille unus est in se, et multi in membris suis, ideo post singulare plurali utitur. Secundum priores sententias sic istud aptatur: *Infirmabuntur* hoc modo: inimicum caput et membra convertes retrorsum, quia infirmabuntur, inefficaces fient hic, et postea *peribunt,* id est penitus recedent, a *facie tua,* id est a presentia tua. Tollatur impius ne videat faciem Dei (*Isa. xxvi*). Ideo *peribunt, quoniam fecisti,* id est, facies, o Pater, *judicium,* quod ipsi putabant suum, illud *facies meum.* Ut illud: *Expedit ut unus moriatur pro populo, et non tota gens pereat (Joan. xi).* Sicut nauta B ventum dicit suum quo utitur, et *causam,* scilicet *judicii,* quam suam putabant, *fecisti meam.* Quæ fuit? ne forte mundus post eum abeat. Et ut illud *judicium meum* fieret, *sedisti super thronum,* id est, recte judicasti. Thronus est judiciaria sedes. Tunc iudex dicitur sedere in throno, cum illa sede non abutitur. Aliter: *Sedisti super thronum qui iudicas justitiam,* id est, humanitatem meam, parasti tibi sedem judiciariam, ut ex illa mundum judicares. Ut illud: *Deus erat Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. v).* Et illud: *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. v).* Quod iudicat Filius,

iudicat Pater et Spiritus, sed attribuitur iudicium Dominico homini, quia si ex sola potentia divinitatis homines iudicaret, quodammodo ex infirmitate et impotentia se possent excusare. Nunc autem humanitate Filii nobis proposita, qui bona ille fecit quæ a nobis exquiruntur, et mala vitavit, ad exemplum illius omnes iudicabuntur. Ostendit quomodo *peribunt. Sedendo super thronum tuum, increpasti gentes,* arguisti eas de incredulitate et impietate per me et meos apostolos. *Et periit impius, factus fidelis.* Et hoc non ad tempus, sed *delesti nomen eorum,* illud nomen quod ipsi sibi acquisiverunt, *in æternum,* id est, *in sæculum,* id est, æternitatem et finem hujus sæculi quod vocatur tempus, id est, hujus volubilitatis. Et non mirum si periit impius, quia *inimici fraxe,* id est opiniones erroris vel persequentes Christum, *defecerunt* contra gladium Dei bis acutum, scilicet contra veridicas sententias Novi et Veteris Testamenti. *In finem,* id est in Christum, qui est gladius Dei, scilicet contra prædicationem Christi. Vel *in finem,* id est penitus. Et postquam opiniones erroris destructæ sunt, *civitates destruxisti,* id est, societates et conventicula malorum, ut fierent civitates tuæ. Vel civitates accipiemus pectora malignantium, ubi sunt et curia dolosa et consilia. Illius curiæ princeps est veritatis inimicus: ejus perniciosissimi satellites, corporis sensus et membra: plebs vero, carnales concupiscentiæ varie tumultuantes. Hasc civitates destruxisti, cum omnia eorum consilia ad bonum direxisti. Et hoc modo *periit memoria eorum,* id est, fama illa, quam sibi in terrenis acquisierant ad memoriam sui post hanc vitam *cum magno sonitu* et magno tumultu, postquam cognoverunt in his non esse gloriandum. Vel memoria impiorum, ut jam non regnet peccatum in corpore eorum (*Rom. vi*): et hoc *cum sonitu,* id est, magna reclamatione totius orbis. Vel hoc modo: *cum sonitu,* quia non potuerunt exuere veterem hominem cum actibus suis, et induere novum (*Col. iii*) sine magno tumultu et magno conflictu. Aliter: *In convertendo inimicum meum retrorsum,* diabolum scilicet, cui tentanti Christum, ut eum seduceret, quemadmodum in primum hominem fecit (*Gen. iii*), dictum est a Domino: *Vade, Satanas, non tentabis Dominum Deum tuum (Joan. x).* Et non solum, sed etiam ministri sui Judæi persequentes *infirmabuntur,* non valentes in me perficere quod voluerunt: quia *nemo tollet a me animam meam, sed ego pono eam a me ipso (Ibid.).* Hic *infirmabuntur,* et postea in futuro iudicio *peribunt a facie tua* cum videbunt in quem transfixerunt, quia tunc plane cognoscent me non fuisse solum hominem. Ideo *infirmabuntur, quia iudicium* illud quo me iudicaverunt, *meum fecisti,* ut occulte mihi militarent, dans pati iudicem hominum. Quia etsi illi foris iudicarent in corpore, tu tamen *sedisti* judiciaria potestate *super thronum,* id est, animam meam quam tibi fecisti sedem, carnem meam scabellum pedum tuorum. Ideo anima Christi dicitur sedes divinitatis, quia etsi aliis animabus est excellentior, tamen dei-

tate inferior. *Qui judicas justitiam.* Ac si dicat: Tu in anima mea sedisti non judicandus, ut ego homo, sed judicaturus, qui semper juste judicas, ideo etiam fecisti iudicium meum, quia juste iudicatus sum. In damnatione mortis hoc fecisti, postea increpasti gentes per prædicatores, mittendo Spiritum sanctum post ascensionem meam, qui disciplinam et sapientiam eos doceret, sicut ipse dixi: *Ego dabo vobis os et sapientium, cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri* (Luc. xxi). *Increpasti gentes,* gentiles de idololatria, Judæos de incredulitate. *Et periit impius,* diabolus dux mortis: *nomen eorum,* scilicet infidelitatis, *delesti de libro tuo,* qui est liber vitæ et mortis (Apoc. xx), id est, de memoria tua: et scripsisti in libro vitæ, id est, in Christo: scilicet in fide Christi, ut fideles et Christiani dicantur *in æternum et in sæculum sæculi.* *Cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius* (Ezech. xviii): et sic illi qui prius erant *fraxine inimici,* id est diaboli, per quos jugulabat Christum et suos, *defecerunt ab inimico,* quia eum deseruerunt *in finem,* id est in Christum. Ad hoc illum deseruerunt, ut Christum sequerentur. *Et civitates destruxisti,* id est, omnes turbati animi motus. Non solum destructæ sunt omnes, sed etiam *memoria eorum periit,* ut nec memores sint ultra idololatriæ et impietatis suæ: *cum sonitu,* id est, irrationabili tumultu, vel *cum sonitu,* id est, magna fama totius orbis et admiratione. Inimicus humani generis, qui non erat Dominus, sed tyrannus periit: quia servus non manet in domo. *Et Dominus fuit iudicatus ad mortem, permanet,* id est, vivit, quia filius manet in domo *in æternum,* et non solum permanet, sed etiam *paravit in iudicio thronum suum,* id est, in eo quod iudicatus et damnatus sum ab hominibus, constitutus sum iudex a Domino. Vel in occulto iudicio *paravit thronum suum,* id est cælestem sedem, quia per humilitatem prioris adventus homo ille meruit cælum: vel *thronum suum,* id est Ecclesiam suam, de qua iudicat gentes. *Et, quia iudex constitutus est, ipse, scilicet tam humilis, tam justus, iudicabit orbem terræ,* id est, perfectos Ecclesiæ qui se orbem fecerunt, qui principium fini junxerunt: *in æquitate,* id est, in se qui est æquitas, id est perfectio, totus teres atque rotundus, in quem ruit fortuna semper manca, scilicet dabit eis perfectam beatitudinem. *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum* (I Cor. xiii). *Populos autem,* id est incredulos, *iudicabit in justitia,* damnando eos secundum merita sua. Vel *orbem terræ,* id est totum mundum, *iudicabit in æquitate, reddens unicuique secundum opera sua* (Matth. xvi): ideo *in æquitate,* quia in justitia, non in misericordia: quia modo tantum est tempus misericordiæ, tunc justitiæ. *Et factus est Dominus refugium pauperi.* Quasi dicat: Et interim dum veniat ad iudicium, *pauperi,* id est, illi qui in hac vita nihil habere cupit, quod vel viventem deserat, vel ab eo moriente deseratur, factus est adiutor: quia est illi quasi arx ad quam mente confugiat.

A Unde Hoethius: «Noster dux contrahit copias suas in arcem. At nos desuper irridemus illos circa inutiles sarcinulas occupatos. Bene, factus refugium: quia sua humanitas est humilitas et patientia. Et ex humilitate gloriificatio fidelium suorum: in tribulatione magna est consolatio.» Quasi dicat: Si ipse est eis refugium, quare ergo tribulari permittit? Ad eorum utilitatem, ut bonus medicus, alios curat, alios curatos conservat. Et hoc est quod dicit: *Adiutor est in tribulationibus,* non destitutor in opportunitatibus; permittit corpus foris tribulari, quod solet ex licentia animum aggravare (Sap. ix). Sed hoc modo animum intus adjuvat, et hoc ad custodiam; ut illud: *Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, ut me colaphizet* (I Cor. xii). Et post: *Nam virtus in infirmitate perficitur* (Ibid.). Aliter: pauperes Christi ut possint esse amatores Dei, in quo est summum bonum, revocandi sunt ab amore sæculi. Quod commodius non potest fieri quam per tribulationes: et hoc modo *adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Flagellat enim omnem filium quem recipit* (Hebr. xii). Et quia pauperes se fecerunt, quia quæ non sunt deseruerunt, opus est ut *in te,* id est, in hoc quod est, *sperent qui noverunt nomen tuum.* Non alii. Isti sunt veri pauperes. *Ego sum qui sum* (Exod. iii); et: *Qui est, misit me ad vos* (Ibid.); hoc nomen soli illi diligunt, quæ ea quæ non sunt spernunt. Aliter: *Dominus nomen est illi.* Quod nomen non novit, qui ei meritum non exhibet famulatum. Ideo sperent, *quoniam et si tribulentur, non dereliquisti quærentes te, Domine:* te dico, non fugacia, non transitoria. Et quia non estis derelicti, *Psallite Domino qui habitat in Sion,* id est, qui de inhabitando facit vos speculam, ut de specula veniatis, ad visionem. Specula hic sumus, id est, in spe vivimus. *Non enim hic habemus manentem patriam, sed a longe eam videmus et salutamus* (Hebr. xiii): et ideo non mirum si in hac patria, quæ aliena est, tribulamur. Et ideo ut perveniatis ad patriam *psallite Domino,* id est, bene operamini. Ac si dicat: *Servite Domino;* et non solum operemini, sed etiam *annuntiate* non in uno loco, sed *inter gentes,* id est, in medio nationis pravæ neminem timentis, *studia ejus,* id est voluntates, quomodo pro salute hominum homo fieri voluit, pati, mori et resurgere. Et *notite timere qui occidunt corpus* (Matth. x), quia non sine magna mercede hæc patiemini. *Quoniam Dominus cujus studia annuntiat, requirens sanguinem eorum* in iudicio, ad hoc ut vindicet, *recordatus est:* quia differt usque ad futurum iudicium patientes coronare, inferentes vero damnare, videtur esse oblitus: ideo dicit, *recordatus est,* id est recordabitur, sed quia non est oblitus, ideo corrigit. Imo *non est oblitus clamorem pauperum.* Aliter: *Annuntiate inter gentes studia ejus:* quoniam si non annuntiaveritis, erit *requirens sanguinem;* id est, interitum eorum de manu vestra. Dicit Dominus: *Si non annuntiaveris impio iniquitates suas, ipse in peccatis suis morietur, sanguinem vero ejus de manu tua requiram*

(Ezech. III, XXXIII). Si autem a mundo patimini propter justitiam beati eritis (I Petr. III), quia *recordatus est, non est oblitus clamorem pauperum*. Aliter: Annuntiate inter gentes studia ejus, hæc scilicet: Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est et non est oblitus clamorem pauperum, subaudis dicentium: *Miserere mei Domine*, id est, fac ut hæc flagella non sint ad pœnam, sed ad probationem. Vel hoc modo miserere: *Vide humilitatem meam*, id est, devotionem et oppressionem, id est, ostende te videre, tribuendo mihi præmium, illis pœnam, vel humilitatem, id est, dejectionem meam, quæ venit in me *de inimicis meis* serpente et Eva. Aliter: *Vide humilitatem meam*, id est, devotionem meam devocatam ab inimicis meis. Continuatio alio modo, scilicet in voce capitis, ad id quod supra dixit, *Quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine*, et ut non derelinquas, *miserere mei, Domine*, in meis, quia membra sunt, *Psalite Domino*. Interpositio. Tu *miserere*, quia potes: *qui exultas*, id est elevas et liberas, *me de portis mortis*, id est pravis cupiditatibus, per quas est introitus ad mortem. Vel de portis mortis id est, quinque sensibus corporis per quos anima ad interitum exit consentiendo eis: vel de falsis prædicatoribus, vel de humanis judiciis, quæ sæpe injusta sunt. Inde sumptum, quia antiqui iudices in porta judicabant, ad terrorem, ut ingredienti et egredientes mali pœnam cernerent boni præmium. Ad hoc exaltas, *ut annuntiem omnes laudationes tuas*, visibiles et invisibiles, *Sion*, id est Ecclesiæ, *filix*, scilicet cui multa diligentia adhibenda est ad custodiam castitatis, et illam annuntiationem faciam *in portis*, id est in virtutibus, ut sermonem doctoris vitæ bonæ exemplum præcedat. Aliter: *in portis filix Sion*, id est, in ecclesiasticis sacramentis, vel initiamentis fidei, vel in puris sensibus, vel in manifesto. Et hoc confidenter. Quia etsi foris tribuler, *exultabo intus: dedisti enim lætitiā in corde meo* (Psal. IV). *In saluari tuo*, id est, in salvatione tua. Quia pater quem diligit, corripit (Prov. III). Aliter in voce capitis: *Sperent in te quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine*. Et hoc faciant meo exemplo, quia ego caput etsi tribuler foris, exultabo intus *in saluari tuo*, id est, salvatione hic occulta, in futuro manifesta; et merito: gentes enim non solum in futuro manifeste damnabuntur, sed etiam modo damnatæ sunt in occulto iudicio. *Infixæ sunt*, id est, intus fixæ in corde, *gentes*, omnes increduli. *In interitū quem fecerunt*, scilicet foris interficiendo corpus nostrum interfecerunt animam suam. Ostendit quomodo infixæ sunt. *In laqueo isto*, id est, in doloso consilio: *quem absconderunt*, id est occulte invenerunt, *comprehensus est* id est captus, *pes eorum*, id est amor. Et hoc modo occulte damnantur, et ad pœnam præparantur. Amor est quasi pes animæ: qui si ad malum tendit, est cupiditas; si ad bonum, charitas. Et quia tam potenter judicat Deus ut non ferro, non lapide, non ligno, nec aliquo utatur hujusmodi ad iudicium impiorum, ut terreni

A iudices solent, sed tantum subtrahendo illis manum misericordiæ suæ non corripiendo eos, inde Ecclesia congratulando dicit: *Cognoscetur Dominus iudicia faciens*: faciens iudicia scilicet hujusmodi. Cognoscetur Dominus non qualiscumque, sed simpliciter scilicet Dominus dominantium. Tandem cognoscetur cum peccator luet nolens quod perpetravit volens Ostendit quæ iudicia. *In operibus manuum suarum comprehensus peccator*. id est captus ut mus in muscipula. Et quia eorum mala opera eorum doli illos capiunt, non servos tuos: *convertantur peccatores in infernum*, id est, omnes prævaricatores legis, de peccato in peccatum ruentes, descendant in profundum peccatorum. Aggratulatio divinæ sententiæ non optatio. Et non solum prævaricatores legis, sed etiam omnes *gentes quæ obliviscuntur Deum*, id est, quæ Deum præ oculis mentis non habent, secure peccantes, et convertentur. *Quoniam non in finem oblivio erit pauperis*, quia etiam (ante finem, id est, ante manifestum iudicium, quod in fine erit, occulte iudicabit impios, dando eos in reprobum sensum. Aliter: *Non erit oblivio pauperis*, id est Christi, qui cum dives esset, factus est pauper pro nobis (II Cor, VIII): *in finem*, id est usque dum finiatur, id est, ad nihilum deveniat ejus labor et patientia. Sed quia multi sunt in corpore illius pauperis, ideo dicit: *patientia*, id est, perseverantia *pauperum* in tribulatione, quæ fit ad interfectorum palmam et interficientium damnationem, *non peribit in finem*. Et ut eorum patientia non pereat, *exurge Domine*, scilicet fer opem qui illis videris jacere et superatus esse in tuis. In hoc ipso quod putant nos superatos, potius ipsi superentur *Non confortetur homo*: vetus scilicet; imo confortetur novus, scilicet filius hominis. Hoc modo exurge, *judicentur gentes in conspectu tuo*, id est, intus in anima ubi tu solus vides: dum ipsi foris iudicant, iudicantur intus. Aliter: *Ut non pereat patientia pauperum, exurge, Domine*, in manifesto iudicio. *Non confortetur homo* peccator ille qui modo confortatur tribulando pauperes tuos; dum ignorat se hoc modo in occulto puniri, aperte sciat se puniri dum luat nolens, quod perpetravit volens: et tamen interius non sit sine pœna. *Judicentur gentes in conspectu tuo*, hoc modo: *Constituē, Domine, legislatorem super eos*, Bono ordine videtur procedere: præmissis membris inducit caput. Ad tantam enim iniquitatem suarum consummationem pervenient ut, contempto Filio Christo, eligant antichristum, ut eo duce eant in æternam pœnam. Quia noluerunt habere me latorem tuæ legis, super se habeant latorem suæ legis, scilicet prævæ antichristum et ministros suos; cocerent sibi magistros prurientes auribus. *Sciant gentes*, scilicet illum solum legislatorem: et hoc ideo, *quoniam homines sunt*, id est, peccatores et inveterati. Quasi dicat: Hanc cæcitatem mentis patiantur ut solum latorem legis mortis ament quia latorem legis vitæ spreverunt. Aliter: *Sciant gentes*, id est, gentiliter viventes, *quoniam homines sunt: quoniam*

Græce ὄντι, pro quod. *Sciant*, pro *scient*, in futura damnatione : quia quod modo dantur sic in reprobum sensum, quasi quædam præparatio est futuræ pœnæ. Quod dicit, *constitue*, ordine rerum dicit, non creatione ; ut illud : *Faciens bonum et creans malum* (Isa. xlv). Et quia videt futuram nimiam persecutionem sub tempore illius legislatoris, adeo ut pauperes illi, quorum est regnum cælorum, derelicti videantur, ad consolationem eorum cum admiratione quadam dicit : *Ut quid, Domine, recessisti longe ? O Domine, ut, id est in quantum, videris a nobis recessisse, dum nimium tribulamur foris, et non aperte vindicas ? Quid, id est cur, recessisti ?* Subdit causam ad consolationem. Hic color vocatur subjectio. *Despicis in tribulatione, id est, videris despiciere tuos, dum non statim eripis: sed hoc facis in opportunitatibus, id est, in magnis commodis, istis scilicet : dum superbit impius, incenditur pauper.* Gustata amaritudine, magis desideratur dulcedo. Quanto magis tribulatio hujus vitæ exacerbat pios, tanto magis desiderant vitam illam ubi nulla persecutio erit. Si enim hic essent in lætitia semper, non tanto opere desiderarent. Et hæc est utilitas quam pressura in fidelibus operatur. Impii autem nulla persecutione occulte damnantur : quia *comprehenduntur in consiliis quibus cogitant, id est, vincula illis sunt prava consilia sua, quæ eos trahunt in interitum.* Et non mirum, quia ex Dei ira non est qui eos corripiat. Imo *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, id est, in peccatis : et iniquus benedicitur : et ideo nemo putat peccantem, si non corripitur, sed potius laudatur impunitus, quia lingua adulantium alligat animas in peccatis.* *Exacerbavit Dominum peccator.* Quasi dicat : In hoc patet quod secundum impenitentem cor accumulavit sibi iram Dei, quia non corripit eum ut pater. Et quod eum exacerbavit, in hoc ostenditur : *Secundum multitudinem iræ suæ non quæret, id est, non visitabit eum paterna correctione, sed dabit eum in manus suas.* Si tibi auferat Deus oculum corporis, iratum credas. Cum tibi oculum claudit animæ ut illum non conspicias, cum fert in peccando prosperitas inquinatas cogitationes et consilia, non iratum putas ? Nemo igitur impunitate peccati gaudeat. Deus non quæret eum, vel ipse non quæret Deum. Bene, quæret quasi perditum. Ostendit quomodo Dominum exacerbavit. *Non est Deus in conspectu ejus.* Adeo secure peccat ut nullum respectum divini iudicii habeat. Et ideo *inquinatæ sunt viæ illius, id est, cogitationes sordibus vitiorum, omni tempore. Auferuntur iudicia tua a facie ejus.* Ostensio, quomodo non sit Deus in conspectu ejus. Animus enim male sibi conscius dum peccat impunitate extollitur, quasi iudicaturum esse obliviscitur Deum. Et hoc ideo, quia *omnium inimicorum suorum dominabitur. Prosperitas enim stultorum perdet eos* (Prov. 1). Hoc spiritualiter de ipso antichristo capite omnium impiorum dicitur : *cujus inimici erunt omnes amici Christi, quorum dominabitur quantum ad corpus, quia sine contradictione permittetur in*

A eos sævire, ad eorum salvationem et suum interitum. *Aliter : dominabitur non in re, sed in opinione sua, superbus ex impunitate.* Unde et sequitur : *Dixit enim in corde suo : Non movebor ab hac prosperitate mea : quia ero sine malo, id est, sine ullo incommodo, a generatione hac in futuram generationem.* Nisi Deo placerem, non sic in omnibus prosperarer. *Aliter : Non movebor, id est, non promovebor ad Dominum ab una generatione in aliam sine eorum malo.* *Aliter, in bonum, ut ex quadam commiseratione dicat Christus : O Pater, quia peccator cum permittitur peccare non est impunitus, sed potius punitur occulto iudicio, quod ipse ignorat : ideo rogo, convertantur peccatores in infernum, id est, quadam mentis agilitate attendatur, quæ pœnæ sequantur eorum impunitatem, et sic convertantur a via sua mala omnes ; et peccatores, id est, legis scriptæ transgressores, et gentes attendant hoc.* Quoniam *non in finem, id est semper, oblivio erit pauperis, quia Dominus vindicabit eum, et ideo convertantur a persecutione ejus, Christi scilicet, qui in membris suis patitur.* Hæc *patientia pauperum, qui sunt membra illius pauperis, non peribit in finem, id est, usque dum finiantur, id est, annihilentur.* Et ut convertantur, *exsurge, Domine : qui modo in cordibus eorum quasi mortuus jaces, resurge illis per cognitionem.* *Non confortetur homo, vetus scilicet, id est caro : fac eos cognoscere infirmitatem suam et sic deponant superbiam, et quærant te medicum.* Et ut homo non confortetur, *judicentur gentes hic ante illud manifestum iudicium.* *In conspectu tuo, id est, intus in corde, ubi tu solus vides, ibi damnentur vitia et assumantur virtutes.* Hoc modo exsurge. *Constitue, Domine, legislatorem, tuæ scilicet, super eos, id est, Christum ; fac ut in eum credant, eum principem habere velint.* Hoc modo constitue : *Sciant gentes illum legislatorem solum.* Et dignum est, quoniam homines sunt, id est rationabiles. Et quia gentes tam diu distulit revocare, ideo admirando dicit : *Ut quid, Domine, recessisti ab eis longe, id est, tam longo tempore ?* Video quare. *Despicis eas, non adjuvando in tribulatione, permittens illas tentari ab inimico et superari : et hoc facis in opportunitatibus, istis scilicet dum superbit impius, dum peccator qui impius est, quia te creatorem suum non veneratur, superbit, id est, gloriatur de impietate sua, qua iram Dei et damnationem promeruit : factus pauper, id est, cognoscens paupertatem et miseriam suam, nec posse resurgere nisi per misericordiam illius quem prius contemnebant, incenditur dolore cordis ad compunctionem, vel incenditur ad amorem Dei.* Cui enim plus donavit, plus diligit (Luc. vii). Qui autem pauperes non effici volunt comprehenduntur in consiliis quibus cogitant. Istud non mutatur, et cætera usque in finem. Nunc revertamur illuc. *Cujus, antichristi, os plenum est maledictione, id est detractione, et amaritudine in Deum, et dolo in proximos.* *Sub lingua ejus, id est in corde, labor et dolor : earum rerum amor quæ illi erunt labori, et aliis dolori. Os*

tendit quæ sint illa quæ sunt labor et dolor. *Sedet A in insidiis*, id est, moratur, et quadam diligentia insidias parat *cum divitibus*, id est superbis, sibi omnia arrogantibus : *in occultis*, ubi non sit facile discernere quid sit tenendum, ut : *Parce ætati tuæ ; Respice uxorem et filios tuos ; Consule parentibus tuis.* Ad hoc parat has insidias, *ut interficiat innocentem*, separando eum a Christo vita sua, et faciat nocentem. Hæ sunt illæ insidiæ. *Oculi ejus in pauperem respiciunt* quadam falsa miseratione. Tu es juvenis, non potes modo jejunare, vigilare, et hujusmodi pati ; veniet tempus horum. Et per illam simulatam miserationem *insidiatur in abscondito*, id est in corde, *quasi leo in spelunca sua*. Sicut leo latet in spelunca, ut foris eum non timeant bestiæ, et sic illuc appropient, dum nusquam ejus terror apparet, **B** donec exeat et aperte devoret : ita antichristi crudelitas quadam adulatoria prædicatione et quibusdam miraculis multos seducet. Et quos hoc modo seducere non poterit, variis suppliciis velut leo violenter, invadet. Hæc omnia ideo tam diligenter describit de antichristo et ejus membris, ut suos cautos reddat. Minus enim lædunt jacula quæ prævidentur. Hinc alibi : *Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces* (Matth. vii). Duæ persecutiones fuerunt in Ecclesia : aperta et violenta ; primo tempore violenta fraudulenta in medio, quemadmodum per hæreticos et falsos fratres : validissima, et ex his duabus juncta, in fine tempore antichristi : qui quoniam ut leo in spelunca insidiatur, apte subjungit : *Insidiatur*, scilicet blandis verbis, ut tandem si non poterit blanditiis, violentia quadam *rapiat pauperem*. *Insidiatur rapere pauperem dum attrahit eum*. Et ut melius possit attrahere, *in laqueo suo humiliavit eum*, id est, vilificabit his qui ad sua stupebant miracula. Sed non impune quia *inclinavit se*, id est, intus corruet, datus in reprobum sensum, eo ipso quo foris irrogabit supplicia. Ostendit illam indignationem : *Cadet cum dominatus fuerit pauperum* ; ipsa damnatio erit ei dejectio et quædam præparatio pœnæ, hæc est miserrima inclinatio mentis, dum qui intus cæcatur, et ultimo servatur judicio, nec de peccatis suis aperte punitur, credens Deum impotentem vel injustum. Impotentem, hoc modo : *Dixit enim in corde suo, Oblitus est Deus*, et ideo non **D** punit. Injustum, hoc modo : *Avertit faciem suam, ne videat in finem*, id est in terram quæ ultima est omnium elementorum. Quasi dicat : Non curat Deus mortalia. Et quia impunitate sceleris (ut sibi videtur) te contemnit : *Exsurge, Domine Deus*. O Domine, exsurge ad manifestum judicium. Et potes, quia tu es Deus : *Exaltetur manus tua*, id est, Filius tuus, qui in humilitate et misericordia primum venit, modo manifesto judicio altus appareat, id est, Deus : *Ne obliviscaris pauperem*, id est, appareat quod non es oblitus. Et merito non oblivisceris. *Propter quid irritavit impius Deum ?* Sine causa re-

vera irritavit. *Dixit enim in corde suo : Non requires peccata mea ad puniendum*, quia non videt ea : si enim videret, jam punisset. Sed frustra hoc dixit, quia tu *vides* modo et differs judicium, præparando eos ad pœnam, ad hoc ut tradas eos postea in manus tuas, id est, ut postea gravius punias, ideo *quoniam tu consideras*, id est, simul *vides laborem inferentium supplicia et dolorem patientium*. Et merito, *tibi enim derelictus est pauper*, qui omnia dimisit ut tibi adhæreret. *Orphano tu eris adjutor*. Multi sunt pauperes, qui non sunt orphani. Pupillus est, qui patre est privatus : orphanus, qui patre et matre. Orphanus est ille, cui mortuus est mundus et ipse mundo, qui nullam consolationem hujus mundi quærit. Et ideo *contere brachium peccatoris et maligni*, id est, fortitudinem ejus ad nihilum redige. Et revera *conteres*, quia *quæretur peccatum illius, et non invenietur*. Non quæritur aliquid nisi in loco. Peccatum illius hic habuit locum, quia vivit impius pio : quandiu habet aurum quod purgari possit, utilis est fornax, ut lima ferro. Ita impii locum habuerunt in Ecclesia, quandiu sine offensa esse non potuit. Flagellum enim Dei fuerunt. Quæretur peccatum illius ubi locum habeat, et non invenietur ideo qui amplius peccatum non erit in illis. Quod causa fuit cur impii essent cum piis. *Dominus regnabit in æternum et in sæculum sæculi*. *Peribitis, gentes, de terra illius*, id est, omnino separabimini ab Ecclesia sua : quærit in terra, quis stabilis in illo. Aliter : *Contere brachium peccatoris*, id est, damna opus peccatoris, id est, male agentis. Aufer ei potestatem peccandi. **C** *Et maligni*, id est, semper mala cogitantis, ut hæretici, quia non ultra necessarii erunt. *Quæretur enim peccatum illius, scilicet pauperis, et non invenietur* ; quia post judicium sine macula erit ante thronum Dei (Apoc. xiv) : non habebit quod possit purgari, quia Dominus regnabit in illo. Ideo vos, gentiles, peribitis de terra illius, *quia desiderium pauperum exaudivit Dominus*, scilicet ut judicarentur. Et non solum judicarentur, sed etiam, o Deus, *auris tua*, id est clementia tua, *audivit præparationem cordis eorum*, id est, regnum quod sibi præparaverunt per patientiam et expectationem : vel præparationem, id est meditationem. Hoc desiderium, *judicare pupillo*, cui mortuus est mundus. Sed quia inde quærent vanam gloriam, ideo determinat qui sit verus pupillus : *et humili non alta quærenti*. Ad hoc iudices, *ut non apponat ultra magnificare se homo*, id est, peccator antichristus : *super terram*, id est super Ecclesiam. Ponit, cum fraudulenter se super Ecclesiam magnificare quærit ; apponit autem, cum minis et tormentis sibi eam subjugare conatur.

PSALMUS X.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« In Domino confido ; quomodo dicilis animæ
« meæ : Transmigra in montem sicut passer ? Quo-
« niam ecce peccatores intenderunt arcum, parave-
« runt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in ob-
« scuro rectos corde. Quoniam quæ perfecisti, de-

« struxerunt : justus autem quid fecit ? Dominus in templo sancto suo : Dominus in cœlo sedes ejus. « Oculi ejus in pauperem respiciunt, palpebræ ejus interrogant filios hominum. Dominus interrogat « justum et impium : qui autem diligit iniquitatem, « odit animam suam. Pluit super peccatores laqueos : « ignis et sulphur et spiritus procellarum, pars calicis eorum. Quoniam justus Dominus et justitias « dilexit : æquitatem vidit vultus ejus. »

ENARRATIO.

Psalmus David in finem. Psalmus, id est, bona exhortatio, accipitur in hoc psalmo David, prophetæ scilicet dirigentis in finem, id est in Christum, in quo est omnium bonorum perfectio; est autem hæc hujus psalmi intentio. David propheta prævidens per spiritum quosdam futuros in Ecclesia, quasi tauros cervicosos per superbiam, nolentes catholicæ fidei unitatem cum cæteris fidelibus servare, nec a Deo postulare intelligentiam Scripturarum, sed sibi omnia attribuendo sinistra interpretatione earum ad hoc niti, ut soli scire, soli justi esse videantur, et dum suam gloriam quærant, non Dei, parvulos in fide ab uberibus matris Ecclesiæ segregare, et sui erroris vestigia sequi satagere, spem quidem religionis in verbis prætendentes, factis autem penitus abnegantes : existimans parvulis Christi subveniendum, qualiter sacræ fidei impugnatoribus sit resistendum, suo exemplo ostendit, dicens :

In Domino confido. Tota fides mea in Christo est ; per illum solum credo me justificari et salvari ; ille est mihi mons, ille refugium. Quia Dominus meus est, qui est Deus per naturam. Vos autem qui homines estis infirmi ut ego, quomodo dicitis animæ meæ : *Transmigra in montem ?* ac si dicat : Quomodo audetis persuadere animæ meæ, quæ tam bene locata est, et quæ in nullo alio confidit nisi in Domino : *transmigra in montem*, id est, transi ad nos, ubi est mons, ubi est Christus, quasi de valle et de humili loco, de simplicitate fidei illius quam tenes in qua facile potes decipi ? Apud nos bene instrueris, ubi est mons, id est, celsitudo virtutum et perfecta vita, ubi nemo valet te seducere. Non omnium est fides, nos soli habemus eam ; soli justificare possumus, quia justus sumus. *Transmigra* dico, *sicut passer*, id est, sicut parva avis, quæ non valens raptoribus resistere, ardua conscendit et ibi nidificat : vel etiam cavens sibi in plano a laqueis et a frequentia hominum. Et ita tu caute transi ad nos, qui erimus tibi tutela. Hieronymus omnes parvas aves, passerem dicit nominari. Aliter : Quomodo dicitis animæ meæ ut transmigret ad vos, quasi ut ibi assumat pennas cum sit *sicut passer*, scilicet plumata pennis virtutum, ut apta sit volare ad regnum cœlorum ? Aliter : *Quomodo dicitis animæ meæ, Transmigra ad nos* : et hæc mihi non ad bonum, sed ut sim *sicut passer*, id est, vagus et instabilis in fide ad meam perditionem ? *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum.* Hoc potest duobus modis legi : vel in persona prophetæ, vel in persona

A hæreticorum. In persona prophetæ, hoc modo : quia ad instructionem parvulorum loquitur, ideo convertit se ad eos et dicit : Illi dicunt, *Transmigra ad nos* : sed non est illuc transmigrandum. Causa quare. *Quoniam ecce*, id est vide quod non est aliud nisi deceptio ; *peccatores qui se justos faciunt, et montes nominant, intenderunt arcum* : Scripturæ sacræ rigorem, sinistra interpretationis nervo incurvaverunt. *Sagittas suas*, id est, toxicatas sententias, paraverunt perverso intellectu *in pharetra*, id est in corde, ad hoc ut sagittent rectos corde, id est, simplices et ad regulam fidei directos, *in obscuro* positos, id est in ignorantia, non valentes adhuc illa altiora discutere. Revera scio quod ad hoc paraverunt sagittas, id est, sententias pravas, ut sagittent rectos corde. *Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt*, quæ præcepta illa quæ tu o Domine, perfecisti, id est, digito tuo scripsisti immutabilia et indissolubilia, quia quod semel justum est apud te nunquam erit injustum, et e converso : illa *destruxerunt* non quantum ad ea, quia dixisti, *Verba autem mea non præteribunt* (Luc. xxi), sed quantum ad suum errorem et pravam intellectum. In persona hæreticorum, ita : *Transmigra ad nos*, transi huc ubi altitudo est, ubi soli perfecti sunt, soli justi. *Sicut passer* : ideo, quia periculose moraris inferius, vivendo inter peccatores, qui Scripturam sacram tibi male interpretantur, et hoc modo simplicitatem tuam decipere volunt. Iterum propheta : ipsi sub specie pietatis hæc dicere videntur, sed non est illis credendum. Ideo, quoniam *quæ perfecisti, o Domine, destruxerunt*. Tu perfecisti laudem tuam in parvulis : sed ipsi destruxerunt eos, avertendo a te, dicendo solos justos esse in Ecclesia. *Justus autem quid fecit ?* O hæretice, qui dicis nos esse peccatores, et ideo non esse de corpore Christi, nec posse quemquam per nostrum ministerium incorporari Christo, dic mihi : Justus autem, scilicet Christus, qui solus justus est, justificans omnes, quid fecit. Quid illi imputatis, quod corpus ejus scinditis et ab eo separatis, cum nullus justificetur nisi per ipsum, sive per ministerium peccatoris sacramenta fidei accipiat, sive per ministerium justis hominibus ? Vos autem dicitis, nullum posse justificari nisi per ministerium justis alicujus. Nonne corpus Christi separatis ab eo et potentiam ejus vobis usurpatis ? Aliter : *Justus autem quid fecit ?* Quasi dicat : Vos peccatores contemnitis, et a corpore Christi segregatis. Nunquid Christum in hoc imitamini ? Nonne ipse cum peccatoribus conversatus est ? Nonne sciebat Judam furem esse et loculos habere ? et tamen ad prædicandum eum misit cum cæteris apostolis ; et in cœna illa qua eum tradidit, eucharistiam corporis et sanguinis sui, manibus suis confectam, ore suo commendatam, ei cum cæteris tradidit. Hoc autem ideo fecit, ut ostenderet domum Dei non esse ex meritis dantis, sed ex fide accipientis : nec irritum fieri, etiamsi super talem administraretur qualis erat Judas. Revera mentimini, quia dicitis apud vos solos

esse fidem Christi, per vos solos homines posse Christo incorporari. Quia *Dominus*, scilicet omnium Deus, est Dominus, non vos. *In templo sancto suo* non vestro, quia solus ille est qui justificat. *Templum enim Dei sanctum est : quod estis vos* (II Cor. III). Si quis autem violaverit templum hoc disperdet illum Deus. *Justus autem*, scilicet Christus, *quid fecit?* In quo vos offendit, quod ejus corpus scinditis? Non impune hoc facitis. Quoniam *Dominus in templo sancto suo*. Si quis autem violaverit hoc templum, disperdet illum Deus. *In caelo est sedes ejus*, id est, in his quos caelos fecit propter eminentias, virtutum. Fideles vocat et templum et caelos; sed minores possunt dici templum: majores, caeli. *Oculi eius in pauperem respiciunt*. Ac si dicat: Sedet quidem in caelo, hoc est in sanctis, sed quos ipse caelos fecit respectu misericordiae suae, non merito illorum, non vestro. Vel respiciunt ad vindicandum pauperem, id est, humilem nihil de se, praesumentem. Et non solum in pauperem oculi respiciunt, sed etiam *palpebrae ejus interrogant filios hominum*. Palpebrae ejus, id est, apertio vel opertio sacrae Scripturae suae. Ad similitudinem dictum, quia palpebrae aliquando aperiunt oculos, aliquando claudunt. *Interrogant filios hominum*, id est, regeneratos et innovatos a vetustate primorum hominum. *Interrogant*, id est, inquirunt et discutiunt qui illi sint qui impatienter accedant et contemnant, et obscuritatibus fatigentur, non exerceantur: et qui illi sint qui patienter accedant; obscuritatibus non fatigentur, sed exerceantur ut inveniant, et interrogant iterum qui illi sint qui a pertione inflantur, non illuminantur: et qui illi qui inde non inflantur, sed nutriuntur. Exponit quod dixit: *Dominus interrogat*, scilicet per palpebras, *justum et unpium*: ut dictum est. *Justus* ei respondet pro competentia sua, scilicet exercetur humiliter cum clauduntur: illuminatio autem cum aperiuntur; et ideo salvabitur. *Qui autem diligit iniquitatem*, scilicet cum clauduntur ei sacrae Scripturae, contemnit; cum aperiuntur, inflatur: ut haereticus posset dicere, damnabitur. Sed magis dicit quia ostendit proprio gladio eum jam jugulatum per apolopasin dicens: *Odit animam suam*. Quasi dicat: **E**t ab hujusmodi Ecclesiae parvulis cavendum est: quia taliter *pluit super peccatores laqueos*. Bene, *pluit*: quia praedicatorum dicuntur nubes, sive boni, sive mali: ut illud, *Mandabo nubibus meis, ut non pluant meretrici illi* (Isa v). *Pluit super peccatores laqueos*, id est, doctrinam erroris sui mittit, non super corda justorum quos fallere non potest, quibus Dominus pluit imbrem matutinum et serotinum. Sed *super peccatores*, id est, super eos quorum corda arida sunt imbre verbi Dei. Et ideo et erroris magister, et ejus erroribus illaqueati, damnabuntur et hic et in futuro. Hic *ignis*, id est, fervor concupiscentiarum eos consumens, et *sulphur*, id est, fetida operatio, et post in futuro iudicio *spiritus procellarum*, spiritus maligni eis inferentes procellas et turbinem poenarum, erit *pars calicis eorum* id est poenae quae

per calicem illis dantur, id est, ad mensuram: quia sicut prohi praemium ad mensuram accipient, prout quisque meruit, ita et improbi poenam. Aliter: *Justus aut quid fecit?* Quasi dicat: seductores illi *pararunt* illis *sagittas suas*, id est, fecerunt ut sagittent rectos corde, et hoc ideo, quia *destruxerunt* verba *quae tu perfecisti*, quae, quantum ad tuam veritatem sunt indissolubilia, illa destruxerunt quantum ad se pravum intellectum. *Justus autem*, id est, filius tuus, cui omne iudicium dedisti, et qui omnia juste iudicat, *quid fecit?* Hanc interrogationem facit ad consolationem bonorum justorum, et ad terrorem malorum. Fecit ut *qui justus sunt justificentur adhuc*: et *qui in sordibus, sordescant adhuc* (Apoc. XXI): illi ad majus praemium, isti ad majorem damnationem. Et hoc est quod dicit in primis de justis, *Dominus in templo sancto suo*. Dominus ille, qui est omnium Dominus per naturam, in illis quos a sordibus vitiorum mundat, ut templum sanctum suum, est Dominus proprie per gratiam, quia possidet eos: et colit, ut augeatur in eis gratia. In illis est Dominus qui sunt templum suum, id est, in minoribus, qui audiunt mandata Dei, et servant ea in sacrario cordis. *In caelo est sedes ejus*, id est, in illis quos per eminentiam virtutum fecit caelos sedet, ut per illos iudicet, vel in eis delectetur: *oculi eius in pauperem respiciunt*: illi qui sunt caeli, id est, doctores per eum illuminati et facti oculi ejus, ut illud: *Si oculus tuus scandalizat te* (Matth. v), etc. *In pauperem respiciunt*, id est, in simplicem fidelem, nondum divitem in scientia. Ad hoc, ut eum instruant qualiter sibi caveat a laqueis viventium. *Palpebrae ejus*, ut supra. *Interrogant filios hominum*, id est, omnes homines. Quasi dicat: *Ego dixi, palpebrae*. Imo *Dominus interrogat* per illas palpebras *justum et unpium*, id est, inquit, per eas qui sit justus et qui sit impius. Ad hoc inquit, ut hunc remuneret, et illum damnet. *Qui autem diligit*, id est, de omnibus legit, *iniquitatem odit animam suam*, ut supra. Ut dictum est, hoc fecit justus. Dominus in templo sancto suo est, et oculi ejus in pauperem respiciunt. Et hoc modo pluit super suos misericordiam suam. *Pluit autem super peccatores*, id est, in malitia perseverantes et doctrinam ejus prave accipientes. Sicut enim ex eadem terra produuntur grana ad similaginem, et palea ad comburendum; sic ex eadem doctrina alii sane intelligentes salvantur, alii prave intelligentes damnantur; *laqueos*, id est, errores quibus trahantur ad damnationem: et quia laqueis errorum ligati trahuntur, ideo *pars*, id est portio, *calicis*, id est, praemii quod per calicem illis dabitur, ut supra *ignis, sulphur, spiritus procellarum*. Supponit causas cur justis praemia, peccatoribus irrogantur supplicia. *Quoniam justus Dominus*, et ideo *justias dilexit*; et quia justitias dilexit, ideo justos coronabit. *Vultus autem ejus*, id est, cognitio, non dilexit injustos, sed *vidit aequitatem*, id est, iudicium. Ah hoc eos videt, ut non dimittat impunitos.

PSALMUS XI.

IN FINEM PSALMUS DAVID PRO OCTAVA.

« Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum; labia dolosa, in corde et corde locuti sunt. Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt: quis noster Dominus est? Propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo. Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos a generatione hac in æternum. In circuitu impii ambulat, secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. »

ENARRATIO

In finem pro octava psalmus David: id est bona operatio, quæ intelligitur in hoc psalmo, est David, scilicet prophetæ, et cujusque perfecti fidelis de priori populo in finem, id est, in Christum, per spiritum tendentis, et toto desiderio in eum aspirantis. Pro octava, id est, perfecta [salvatione, quæ necessaria est natis in hoc decursu hujus corruptibilis vitæ, quæ septenario volvitur. Quisque fidelis de priori populo, cui adventus salutaris innotuit per spiritum, cernens per leges et carnales observationes perfectam salvationem minime dari posse, quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est (Joan. 1): et tamen ille prior populus adhuc rudis, carnalibus institutis deducendus erat a visibilibus ad invisibilia. Invocat illum, in quo per spiritum prævidet perfectam salutem affuturum, sic dicens:

Salvum me fac, Domine. Tu qui es Dominus, veni ut salvum me facias perfecta salvatione, illa scilicet quæ non mutetur: quia servi tui prophetæ hoc non potuerunt, nec carnales observationes impositæ tantum usque ad tempus correctionis. Salvum me fac, tibi conformando in novitate spiritus, et opus est, quoniam defecit sanctus ab illa sanctitate et perfectione virtutum, in qua creatus homo cecidit. Vel nunc veni, quia tempus est miserendi, quia nullus invenitur sanctus. Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei (Rom. 11): vel non invenitur alius ad hoc idoneus. Defecit sanctus, et merito: quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum, id est, quia mandata tua veræ in se et sancta per inobedientiam non sunt impleta, non solum ab hominibus, id est Adam et Eva, sed etiam a filiis hominum, id est eorum posteris. Aliter: Non solum ab his qui se de-hominaverunt, adorando opera anuum suarum, sed ab his qui sunt filii hominum, scilicet patriarcharum, et prophetarum. Erant ante adventum Christi multi justie et multæ veritates: sed diminutæ, quia caput, id est veritas, nondum venerat; omnes enim ad inferos descendebant. Quomodo ab uno

A speculo imagines multæ, sic veritas in se una, in sanctis multæ. Hoc modo imminutæ: Vana locuti sunt, mandata Dei loquentes ore, factis autem abnegantes. Hoc de Judæis. Si autem de omnibus, terrena persuaserunt voce et vita unusquisque, non pauci, sed omnes, ad proximum suum, quem sicut seipsum diligere deberant, habentes scilicet labia dolosa, parati ad decipiendum. Disperdat Dominus universa labia dolosa. Hoc duobus accipi potest: in bonum, mutando in melius; in malum disperdat, id est, disperdet et destruet Dominus ille, cujus servos prius contempserunt, universa labia dolosa omnium sibi aggratulantium, et de se præsumentium, linguam magniloquam, præsumentem, et peccata excusantem. Vel hoc modo magniloquam. Qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, id est eloquentiam magnam nobis comparabimus: labia nostra, id est, eloquia quæ nobis comparavimus, a nobis sunt, id est, nostram partem defendunt, adversariorum impugnant: vel a nobis sunt, id est, nos ipsi nostra diligentia adinvenimus: non indigemus aliis præceptis vel aliis defensoribus; et ideo quis noster Dominus est? Cujus alterius præcepta recipiemus qui nobis dominetur, vel quis in aliqua causa nobis prævalet? Nullus. Quasi dicat: Hæc præsumptuosa verba philosophorum, Scribarum et Phariseorum qui dicebant: Moyses dedit nobis legem, et multa hujusmodi, quæ servi Christi qui præmissi fuerunt destruere non valuerunt. Dominus eorum, id est Christus, veniens in carne, disperdet, id est varie destruet, scilicet per se et per suos apostolos, vel disperdet, id est variis assertionibus destruet, dum ad prædicandum eliget stulta et contemptibilia. Ego dixi, disperdat: et revera sic faciet; non Dominus ille qui servos prius misit, dicit scilicet per spiritum: Nunc exurgam. Quasi dicat: Qui in servis meis quos contempserunt visus sum jacere, nunc exurgam mittendo Filium, faciam ut per eum meam potentiam cognoscant. Et hoc faciam propter miseriam inopum, id est gentilium, qui nullam opem habent propriam vel alienam. Et propter gemitum pauperum, id est Judæorum, qui non inopes, sed pauperes, quia etsi in se pauperes sint, opem tamen habent mandatorum Dei. Ponam in salutari, id est in Christo, quod non posui in servis, scilicet perfectam et manentem salvationem: et non posui in carnalibus institutis. Et qui prius per servos quasi remisse egi, in eo agam fiducialiter, id est, sine timore omnes arguens, nulli parcens. Unde illud: Et erat docens tanquam potestatem habens, non sicut scribæ (Matth. vii); et: Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joan. xiv). Et merito fiducialiter; dicit enim perfectus ille: Quia eloquia Domini eloquia casta. Casta in se ad similitudinem: quia ut casta mulier semper eodem modo habet se erga virum, ita et eloquia Christi immutabilia sunt: quod semel in eis est justum nunquam erit injustum, et e converso. Aliter: Eloquia Do-

mini casta : quia sincere et gratis tam in Veteri A quam in novo Testamento fideliter sunt prædicata quæ doctrina hic commendatur. Aliter : *Casta*, ut mors pallida : non quod sit, sed quod faciat, et illa similiter casta, quia castos facientia. Eadem sunt alia similitudine, *argentum igne examinatum*. Sicut enim argentum igne coctum melius in longum et latum extenditur, ita et hæc eloquia per gratiam sancti Spiritus pure et digne accepta extendunt fideles in longum, id est, in perseverantiam bonorum operum et spem vitæ æternæ : et in latum, quia in tribulatione dilatantur in charitate, ut non solum amicos, sed et inimicos diligant. *Probatum terræ*, id est, Ecclesiæ, non ab ea, sed eam probans. Vel probatum terræ, ut sit probatum nomen. *Purgatum septuplum*, scilicet quia pectora fidelium septiformi gratia Spiritus sancti purgant. Hanc commendationem prædicationis Christi ideo præmittit Propheta, ut postea verius credatur. Et quia Pater in te aget confidenter, *tu, Domine*, non alius, *servabis nos*, quos primus parens perdidit, conformando tibi, *et servatos custodies nos a generatione hac*, scilicet tam prava, ne ab ea devocemur, *in æternum*, id est in æternitatem, transferendo scilicet in octavam, id est perfectam beatitudinem. *Impii autem non pervenient illuc, qui ambulant in circuitu*, id est in septenario, quo volvitur hoc omne tempus : alligati his caducis quæ volvuntur ut rota. *Filios autem hominum*, id est, fideles imitantes fidem patriarcharum et prophetarum, *multiplicasti*, id est, multipliciter ditasti, *secundum altitudinem tuam*, id est gloriam cælestem, reputando eos in spiritali semine C Abrahæ, non carnali, cui dictum est : *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli* (Gen. xxi), hoc de spiritali : et sicut arenam maris, hoc de carnali. Vel, *multiplicasti filios hominum*, id est, ditasti, non a fructu frumenti, vini et olei sui, sed *secundum altitudinem tuam*, elevando eos de virtute in virtutem. Aliter : *In circuitu impii ambulant*, id est ambulabunt, quia non intrabunt in illam octavam, cum semper in miseria volvuntur. Illos tamen *multiplicasti*, id est, multos plures fecisti quam tuos, quia *multi vocati, pauci vero electi* (Matth. xx). Et hoc fecisti *secundum altitudinem tuam*, id est secundum inscrutabile consilium tuum : vel ut quid ergo vivunt ? *Multiplicasti filios hominum secundum altitudinem tuam*.

PSALMUS XII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem ?
 « usquequo avertis faciem tuam a me ? Quamdiu
 « ponam consilia in anima mea, dolorem in corde
 « meo per diem ? Usquequo exaltabitur inimicus meus
 « super me ? Respice et exaudi me, Domine Deus meus.
 « Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in
 « morte : nequando dicat inimicus meus : Prævalui
 « adversus eum. Qui tribulant me, exsultabunt si
 « motus fuero ; ego autem in misericordia tua
 « speravi. Exsultabit cor meum in salutari tuo, can-

« tabo Domino qui bona tribuit mihi, et psallam
 « nomini altissimi. »

ENARRATIO.

In finem psalmus David. Hic psalmus potest legi in persona ejusdem, cujus et superior, et sic continuari : Quia *tu, Domine, servabis nos*, et non alius.

Usquequo oblivisceris me, id est, quamdiu confundis me ab expectatione tua ? Præ nimio desiderio hoc dicit, non ex dubitatione aliqua. *In finem*, id est, in æternum. Vel, scio quamdiu *in finem*, id est usque ad præfinitum tempus a Patre. *Usquequo avertis faciem tuam*, id est, Filium tuum, in quo tu cognosceris, ut illud : *Qui videt me, videt et Patrem* (Joan. xiv). Nec oblivio cadit in Deum, nec aversio, sed dicitur oblitus et aversus, cum differt quod desideratur ad humanum modum, quia solent prophetæ per similitudines loqui. Eodem modo sic subditur, *in finem* ; vel *in finem*, id est, sine interrogatione. Et in illa expectatione positus, *quamdiu ponam consilia*, prophetarum scilicet consolationes et rationes eorum, *in anima mea*, quæ tabescit tui desiderio, mallet te videre quam promissiones audire. Vel *consilia*, id est deliberationes, quid sit mihi faciendum, quid vitandum, ut possim tandiu expectare. Vel illud : *Putas videbo ? Putas durabo ?* Quamdiu ponam *dolorem in corde meo*, quem habeo ex absentia tua ? Quod tamen consilium et quem dolorem non habeo nisi *per diem*, in est, per tuam illuminationem. Vel *per diem*, id est per singulos dies. Vel tandiu erit hoc, quamdiu ponam consilia in anima mea. *Usquequo exaltabitur inimicus meus super me ?* id est, diabolus cum membris suis, quamdiu insultabit mihi quasi una expectanti, dicendo per singulos dies, Ubi est Deus tuus ? Ne avertas, sed *respice* : et ne obliviscaris, sed potius *exaudi me, Domine Deus meus*. Hoc modo exaudi : *Illumina oculos meos*, oculos mentis, id est rectas cogitationes. Qui oculi excæcati, imo obscurati sunt in primo parente. Illumina per veram lucem, id est, Christum tuum qui erit nobis liber vitæ. Mitte eum, ut per ejus conformationem valeam te cognoscere, te amare. Hoc autem ideo facias, *ne unquam obdormiam in morte*, id est, contra illam lucem dormiam in peccatis, cessando a virtutibus. Adeo dormiam, ut paulatim oculos claudendo in minoribus peccatis, a D somno virtutum descendam in mortem, id est, criminale peccatum, quod nos a Deo separat vita nostra. Unde illud : *Est peccatum ad mortem, pro hoc non rogo ut quis oret* (Joan. v), scilicet tantum, quia non sola oratione valet purgari. Scilicet, *nequando dicat inimicus meus, Prævalui adversus eum*, id est, superavi eum, quia recessit a Deo suo, et consensit mihi. Quomodo prævalere tibi potest ille ? *Si motus fuero*, scilicet a te, qui tribulant me, exsultabunt. Vel *si motus fuero* a bono proposito meo. *Ego autem scilicet non movebor*, et hanc fiduciam non ex me habeo, sed inde quia *in misericordia tua speravi*. Et ideo non in morte dormiam, sed potius *exsultabit cor*

meum in salutari tuo, id est, in salvatione Christi tui qui revera veniet. Cor meum non solum in sua salvatione exultabit, sed et in redemptione corporis mei. Exultatio enim corporis est, ut ad illam exultationem merear pervenire. Interim non otiosus ero. *Cantabo enim*, id est, frequenter et sine intermissione cordis eum laudabo, illi *Domino qui creando bonum bona tribuit mihi*, id est misericordiam, et non illi qui mala tribuit, scilicet per superbiam me dejecit. Et ut perfecta sit laus mea, *psallam*, id est, castigabo corpus meum et in servitum redigam. Et hoc faciam non ad meam laudem, sed *nomini Domini altissimi*, ut videntes alii probitatem et constantiam meam, glorificent Deum qui tales servos habet. Aliter in persona cujusque perfecti, post primum adventum desiderantis secundum adventum Christi, in quo dabitur vera pax et perfecta salvatio, quando novissima destruetur mors. Quorum unus fuit qui dixit: *Cupio dissolvi et esse cum Christo* (Phil. 1). *Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem?* Id est quamdiu differs producere me in finem hujus miserie et hujus certaminis, quod est inter interiorem hominem et exteriorem? *Usquequo avertis faciem tuam*, id est, presentiam tuam et veritatem tuam a me: *Video enim te nunc, sed per speculum, tunc autem facie ad faciem. Nunc ex parte, tunc perfecte, sicut a te perfecte cognitus sum* (I Cor. XIII). Et dum differs ad judicandum venire, *quandiu ponam consilia in anima mea*, id est, quandiu ero in adversitatibus et pugna, ubi opus est consilio: scilicet *quandiu in me repugnabit lex carnis legi mentis? quando labor tolletur de corpore mortis hujus? Quandiu ponam dolorem in corde meo*, quem habeo de tua absentia *per diem*, ut supra. Aliter: *Tandiu hæc patiar quandiu ponam consilia in anima mea*, id est quandiu pugna erit inter corpus et animam, scilicet *quandiu mortalis ero: ideo ad te clamo: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum* (Rom. VII). — *Et quandiu ponam dolorem in corde meo per diem*, ut supra. *Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? Inimicus*, id est diabolus qui laborat ut me devoret, *quandiu regnabit in hoc mortali corpore, erigendo carnem adversus spiritum, servum adversus Dominum?* Cætera ut supra.

PSALMUS XIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

* *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinarunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad*

A « *effundendum sanguinem. Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis? Dominum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis; quoniam Dominus spes ejus est. Qui dabit ex Sion salutare Israel? cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ exultabit Jacob et lætabitur Israel.*»

ENARRATIO.

In finem psalmus ipsi David, id est, hæc exprobratio quæ agitur in hoc psalmo ad hæc fit, ut dirigatur in finem, id est perfectam beatitudinem, attribuendo David, id est, Christo, non corpori, sed capiti ipsi. Est ergo in hoc psalmo vox Christi exprobrantis duritiam cordis Judæorum, eo quod non cognoverunt tempus visitationis suæ (Luc. XIX); et ostendentis quæ pœna incredulos sequatur, quæ autem gloria fideles: et secundum hanc lectionem fit quædam transjectio, ut gravius videatur dictum, hoc modo.

Dixit insipiens. Ordo autem narrationis ab illo versu incipit. *Dominus de cælo prospexit super filios hominum.* *Dominus*, id est, Deus qui omnibus dominatur per naturam: *de cælo*, id est, de me Christo homine: *prospexit*, id est, longe oculos misericordiæ suæ inclinavit, non enim aliter melius hominibus suam cognitionem manifestare potuit, quam per humanam naturam: *super filios hominum*, id est, Judæos filios patriarcharum et prophetarum: qui propter excellentiam homines dici possunt, ad aliorum comparisonem. Est autem per similitudinem dictum. Solent potentes et duces exercitus loca eminentiora ascendere, et deorsum aspicere qui sint prompti ad pugnam, qui non: qui strenue se habeant, qui præignavia sonitum tubæ audire non valeant. Et illi duces, in alto positi, ex parte videri solent et ex parte non videri: ita et divinitas Verbi latuit in Christo per humanitatem, apparuit autem per Divinitatem, faciens opera quæ nemo alius fecit. Ad hoc Divinitatem, quæ per se invisibilis erat et incomprehensibilis, per humanitatem meam videris ostendere: *ut videat*, id est, videre faciat et probet, *si est de illo populo intelligens Deum*, scilicet conformando se mihi Dominico homini per fidem. *Aut non tantum intelligens, sed etiam requirens*, scilicet opere. Ad hoc enim suam humanitatem hominibus exemplo proposuit, ut per eum cognoscerent si Divinitatem intelligere et operibus quærere homines possent. Quod enim homo Christus fecit, homini possibile esse ostendit. Sed non invenit, quia *insipiens ille populus dixit in corde suo*, id est cogitavit, quod gravius fuit quam ore dicere, *Non est Deus*, Quidam illorum nec prophetam eum credidit. *Dixit eum: Si hic esset propheta, sciret utique quæ est mulier quæ tangit eum* (Luc. VII). Quasi dicat: Et in hoc non est auctor accu-

bandus, quia *corrupti sunt*, scilicet ab integritate bonæ naturæ suo vitio. Et intantum, quod *abominabiles*, id est, odibiles et exheredati *facti sunt in studiis suis*, id est, adinventionibus propriis, non Dei. Quod inde patet, quia *non est*, scilicet in eis, *qui faciat bonum*, id est, Dei voluntatem, ad quam faciendam creati sunt. Intantum quod *non est usque ad unum*. *Usque*, est inclusivum et exclusivum. *Usque ad unum*, id est, nec unus. Hic est inclusivum. Vel, *usque ad unum*, id est, usque dum perveniant ad unitatem corporis mei, ubi una fides, unum baptisma. Nulli enim bonum operari possunt, qui extra illam unitatem sunt. Unde illud: *Movebatur aqua* (Joan. v), et sanabatur unus. Vel ad comparisonem, id est, tot sunt mala operantes ut bene facientes nec unius dici possint ad illorum comparisonem, ut illud: *Ooliba, justificasti sororem tuam Sodomam* (Ezech. xvi), quia tot et tantæ sunt iniquitates tuæ, ut Sodoma prius impia, tua comparatione justa videri possit; ut illud: *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo* (Luc. xviii). *Non est qui faciat bonum*. Nam faciunt malum: quod et sequitur: *Omnes declinaverunt a voluntate Domini*, non solum gentes quæ legem non acceperunt, sed etiam Judæi; *simul*, scilicet cum gentibus, id est facti sunt Judæi similes gentibus. Hoc dictum est ad exaggerationem criminis: *inutiles facti sunt* aliis, ut is qui sibi inutilis et perniciosus civis patriæ aliter. *Non est qui faciat bonum*, ut supra. Hoc modo *inutiles*. *Sepulcrum patens est, guttur eorum*. Ad hoc apertum est semper, ut fœtorem nocivum malæ persuasionis emittat, vel ut deglutiat mortuos, id est separatos a Deo: *linguis suis dolose agebant*. *Magister, scimus quia veraces* (Matth. xxi). Vel de omnibus dictum: *venenum aspidum sub labiis eorum*, id est, in corde eorum malitia illa quæ est insanabilis ut illud venenum. Aliter: *Aspis timens incantationem Marsi*, qui ejus venenum vult habere contra alia venena: hoc est enim ejus natura ut alia venena expellat, si invenit in animali: si non, subito interficit. Ne audiat, unam aurem terræ adhibet, alteram cauda premit. Ista isti ut non audiant mandata Dei aurem cordis præsentibus bonis velut terræ affigunt, præteritæ vitæ delectationes alii replicant. Et ideo, *Contritio et infelicitas*: *contritio* in corpore, *infelicitas* in anima. Vel *infelix contritio*, scilicet summa damnatio *in viis eorum*, id est, in operibus. Unde illud, *Qui offenderit in lapidem hunc confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum* (Matth. xxi). Qui enim offendit Filium Dei non credendo confringitur intus, quia omne robur animi amittit. Super illum cadit Christus, quem ultimo judicio conterit duplici contritione. Et hoc ideo, quia *viam pacis*, id est, Christum qui dicit, *Venite ad me, qui laboratis* (Matth. xi), *non cognoverunt*. Nam si cognoscerent Deum, timerent. Et hoc est, *Non est timor Dei ante oculos eorum*, id est, in mente eorum. Quasi dicat: *Modo nolunt viam pacis*, id est me per misericordiam cognoscere, sed aliquando cognoscent per pœnam. Quod

interrogando subjungit: *Nonne cognoscent omnes qui operantur, non qui operati sunt, iniquitatem?* hanc scilicet *qui devorant plebem meam sicut escam panis*, id est, assidue: quia panis quotidianus victus est. In hoc quod dicit plebem, ostendit in voce capitatis esse legendum hunc psalmum. Ideo devorant, quia Deum *non invocaverunt* scilicet ipsum de ipso, sed aliud, scilicet terrena. *Dilexerunt enim magis tenebras quam lucem* (Joan. iii): et ideo *trepidaverunt timore ubi non erat timor*. Timuerunt enim perdere mundum, et non timuerunt perdere Deum (Joan. xi). Ut, *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum*. Revera cognosceatis me, viam pacis, per pœnas. *Quoniam Dominus*, scilicet ego Christus, *in generatione justa est*, id est, in plebe sua quam vos devoratis, quæ justa est, quia Creatori suo servit et magis diligit lucem quam tenebras. Vos autem *consilium inopis confudistis*, id est, confusum et indiscretum putastis consilium inopis, id est humilis de se nihil præsumentis: ideo quia *Dominus spes ejus est*, id est, quia non vidistis in eo pompam hujus sæculi. Et non frustra in eum speravit, quia ipse dabit Salutare Israel. Et hoc probat, quasi dicat: *Constat vobis, o Judæi, quod quis*, id est aliquis, *ex Sion*, scilicet veniens, id est, ex Judaica tribu, *dabit Salutare Israel*, id est fideli populo eum videnti per fidem. Quis alius dabit, nisi Dominus cujus humilitatem contempsistis? Aut hic aut alius. Revera iste. Et hoc quando? *Cum averterit Dominus*, id est, removebit: *captivitatem*, id est passibilitatem et mortalitatem qua captiva tenetur: *plebis suæ*. Quæ aversio captivitatis hoc modo fiet: *Exsultabit*, id est, gaudebit, scilicet in spe eadem plebs facta *Jacob*, id est, progrediens de virtute in virtutem. Jacob enim hoc nomen habuit, cum peregrinaretur et esset in progressu. In reditu ad patriam luctans cum angelo, Israel nominatus est (Gen. xxxv). Et post facta *Israel*, id est videns Deum, *lætabitur* plenarie, facie ad faciem videns quem prius per speculum videbat (1 Cor. xiii): vel Jacob facta, id est *supplantatrix* accipiens primogenita Judaici populi, id est hæreditatem quæ illi promissa fuit.

PSALMUS XIV.

PSALMUS DAVID.

« Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut
« quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingredi-
« tur sine macula et operatur justitiam. Qui loqui-
« tur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in
« lingua sua. Nec fecit proximo suo malum, et op-
« probrium non accepit adversus proximos suos. Ad
« nihilum deductus est in conspectu ejus malignus
« timentes autem Dominum glorificat. Qui jura
« proximo suo et non decipit: qui pecuniam suam
« non dedit ad usuram, et munera super innocen-
« tem non accepit. Qui facit hæc non movebitur in
« æternum. »

ENARRATIO.

Psalmus iste, *Domine quis habitabit*, sic cum superiori continuatur, quasi dicat: Ego dixi quod

tunc dabit Salutare Israel, cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ: sed nullus sibi in hoc applaudat, quia non omnes computandi sunt in illa plebe. Quicumque autem volunt esse ejus plebis audiant descriptionem militum Christi. Quæ sententia ut auctorabilior sit, quærit Filius a Patre qui illi sint qui hic strenue se habeant in tabernaculo, id est in castris, ubi donativa dabuntur.

Domine, cujus auctoritati est concedendum, cum sint plures raram habitationem habentes: quia ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt (Luc. viii): quis habitabit, id est assidue manebit in tabernaculo tuo? id est, in hac temporali ecclesia. *Militia est vita hominis super terram (Job. vii):* quæ domus est militantium, scilicet in ecclesiasticis institutis: inde et contubernium dicitur, quasi contubernium societas tabernaculi. *Aut quis requiescet post laborem præsentis vitæ in monte sancto tuo?* id est in excelso habitaculo, in illo palatio cœlestis Hierusalem, ubi magna est celsitudo, magna munitio: ubi nullus inimicus includitur, nullus amicus excluditur. *Sancto,* quia soli sancti in illa civitate habitant, scilicet superni cives. Sequitur competens ordinatio horum militum. In primis ponuntur fortes et loricati, deinde plebei. Responsio Domini Patris: *Qui ingreditur sine macula,* id est, qui vivit sine criminali peccato quod animam maculat: non tamen sine nævo, id est, levi. Unde illud, *Erit autem agnus sine macula (Exod. xii).* Nota, ingreditur vel intus in cognitione, vel hoc tabernaculum ingreditur ut ibi innocenter vivat. Et quia non sufficit cessare a malo, ideo sequitur: *Et operatur justitiam,* id est edictum regis sui implere laborat, prætermisissis aliis virtutibus. Ideo justitiam ponit, quia mater est omnium aliarum et major: quia cæteræ tantum habentem delectant, hæc et alios. Potest hæc esse propositio sequentium, *Qui loquitur veritatem in corde suo,* quia parum est veritatem dicere, nisi etiam ita sit in corde. Diabolus veritatem dicebat, *Quid nobis et tibi, fili Dei? (Matth. viii.)* et tamen non habitabat in tabernaculo Domini. Et ille qui non egit dolum in lingua sua, id est, qui non est locutus ad deceptionem aliorum. Et ille qui nec fecit proximo suo malum. Augustinus: Omnem hominem proximum accipe, scilicet ejusdem naturæ et ejusdem creationis. Malum, id est aliquod damnum in corpore, vel in anima, vel extraneis rebus. Hoc totum perfectorum est. Nec solum non fecit opprobrium non accepit adversus proximos, id est, non libenter aut temere criminatori, vel detractori credidit, vel qui non accusatur quasi noxius a proximis. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus* qui plus amat creaturam quam Creatorem, aurum, argentum. Vel aliter: *Malignus,* id est diabolus: *in conspectu ejus,* id est in intellectu: *ad nihilum deductus est,* id est pro nihilo habetur: quia factus ex nihilo, postquam perdidit bonitatem naturæ, redactus est ad nihil. Et dum nihil est, fortis vir non timet eum. Aliter: *Malignus,* id est diabolus *ad nihilum deductus est,* cum in nulla suggestionem ei prævaluit in

conspectu, id est providentia animi ejus. Aliter: *in conspectu ejus,* id est in ejus cognitione: *malignus,* id est diabolus qui per se posse prævalere videtur, *deductus est ad nihilum,* id est ad creaturas quæ de nihilo creatæ sunt: scilicet cognoscit diabolum illos solummodo posse vincere quos a vera et semper incommutabili specie ad creaturam et commutabile desiderium vertit, ut ad pecuniam vel aliquid horum quæ hujus mundi sunt, eis se subjicit: tunc eum quasi super se deducit. *Timentes autem Dominum glorificat.* Contra illud ad nihilum deductus est in conspectu ejus, id est, illos glorificat qui potius serviunt Creatori quam creaturæ. Hinc ad gregarios milites transit. Et ille habitabit in tabernaculo, et post, requiescet in palatio, *qui jurat proximo suo homini et non decipit* mentiendo. Augustinus: *In humanis contractibus jurare licet, sed ideo prohibetur, ne assiduitas perjurare faciat.* Et ille qui pecuniam suam non dedit ad usuram, sed accomodavit gratis expectans præmium a Deo. Pater qui de imperfectis loquitur. In pecunia alia omnia accipiuntur: hæc magis solet ad usuram dari. *Et munera super innocentem non accepit,* id est, qui corruptus pecunia causam justam non depressit. Unde illud prophetæ: *Væ vobis qui muneribus justificatis impium, et justitiam justis aufertis ab eo (Isa. v).* *Qui facit non solum supradicta, sed etiam hæc minora, non movebitur,* id est non separabitur in æternum: quia neque in tabernaculo, neque in palatio. Potest etiam legi aliter iste psalmus *Dixit insipiens,* sub eadem tamen persona qua prius et eadem intentione, scilicet Augustini hoc ordine, ut prius de gentibus dicatur *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus,* scilicet in rebus. *Corrupti sunt et abominabiles facti sunt,* ut supra. *In studiis suis,* colentes opera manuum suarum, et cætera ut supra, usque: Dominus de me filio suo prospexit, id est prospicere se ostendit etiam super filios hominum. Hic de Judæis: ut videat, id est, cognosci faciat si est in illis intelligens, id est fidelis aut requirens Deum opere: vel de ecclō, id est de patriarchis et prophetis.

Sed nec in his inventus est intelligens aut requirens Deum, licet secundum carnem essent filii hominum, id est, patriarcharum et prophetarum: et licet legem ac mandata acceperint, secundum litteram omnia accipientes. Si qui autem inventi sunt requirentes Deum in lege vel in tempore gratiæ, illi non jam filii hominum, sed Christiani vocantur. Qui enim dicebant, *Nos Moysi discipuli sumus (Joan. ix),* illi erant filii hominum, et non intelligebant nec requirebant Deum. Bene requirens: quasi perditum in primo parente. Cætera ut supra, usque, *Consilium inopis,* id est, Christi: qui cum esset dives factus est pauper propter nos (II Cor. viii): cujus consilium fuit ut vos redimeret ut humilitatem et patientiam vos doceret: illud confudistis, id est contemptibile duxistis computando inter et contemptibilia: ideo quoniam Dominus spes est, id est, quoniam non eum similem vobis vidistis.

PSALMUS XV.

TITULI INSCRIPTIO IPSI DAVID.

« Conserva me, Domine, quoniam speravi in te :
 « dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum
 « meorum non egēs. Sanctis qui sunt in terra ejus
 « mirificavit omnes voluntates meas in eis. Multipli-
 « catae sunt infirmitates eorum, postea accelerave-
 « runt. Non congregabo conventicula eorum de san-
 « guinibus, nec memor ero nominum eorum per
 « labia mea. Dominus pars hereditatis meae et calicis
 « mei; tu es qui restitues hereditatem meam mihi.
 « Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hære-
 « ditas mea præclara est mihi. Benedicam Dominum
 « qui tribuit mihi intellectum, insuper et usque ad
 « noctem increpuerunt me renes mei. Providebam
 « Dominum in conspectu meo semper, quoniam a
 « dextris est mihi ne commovear. Propter hoc læta-
 « tum est cor meum, et exsultavit lingua mea,
 « insuper et caro mea requiescit in spe. Quoniam
 « non derelinques animam meam in inferno, nec
 « dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas
 « mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum
 « vultu tuo: delectationes in dextera tua usque in
 « finem. »

ENARRATIO.

Tituli inscriptio, Psalmus ipsi David. Hieronymus:
*Tres sunt tituli qui inscribuntur: unus super tumulos
 mortuorum, alter in liminibus civitatis vel domorum,
 tertius in victoria regis.* Hujus tituli inscriptio est de
 victoria Christi regis Judæorum, id est regis om-
 nium confitentium: Jesus Nazareus Rex Judæo-
 rum. Iste psalmus ideo dicitur esse inscriptio hu-
 jus, quia continet scriptam causam illius victoriæ.
 Agit enim de obedientia Christi, propter quam Deus
 illum exaltavit et dedit illi nomen quod est super
 omne nomen (Philip. ii). Sequitur in titulo, Psalmus
 ipsi David. Est enim in hoc psalmo vox ipsius capi-
 tis. Agit et de mutatione carnalium observationum,
 et de reprobatione Judæorum, et susceptione gen-
 tium, et de Christi resurrectione et ultima clarifi-
 catione: et hæc omnia ad instructionem fidelium.

VOX CHRISTI IN PASSIONE.

Domine Pater, conserva me, sicut usque modo
 interius servasti animam meam immunem ab omni
 peccato, et dando patientiam et constantiam, ita
 nunc conserva, id est, simul cum anima serva cor-
 pus, ne descendat in corruptionem. Vel me caput et
 corpus simul serva, quia in mea resurrectione est
 eorum redemptio. Et debes, quoniam in te speravi,
 non in alio, ut infelix ille primus parens. Qui vult
 servari, in te speret. Quod in hoc ostendo: Dixi Do-
 mino, scilicet in Spiritu sancto, scilicet eo modo
 quod dicendum fuit: Nemo enim potest dicere, Do-
 minus Jesus, nisi in Spiritu sancto (I Cor. xii); hoc
 dixi: Deus meus es tu, id est præcipuus: non ego
 ut illi, quibus dictum est, Britis sicut dii (Gen. iii).
 Faciant sibi alii alios deos ad confusionem suam:
 ego nihil aliud nisi te ad gloriam meam. Ideo tibi
 hoc pretium salvationis meae offero, non aliud: quia

A tu Dominus dominantium non indiges aliquo, ut
 cæteri domini qui bonis servorum indigent. Te
 enim indiget servus, non tu servo. Et hoc est, Quo-
 niam bonorum meorum non egēs, vel incarnatione,
 morte et resurrectione mea. Hoc autem fructu.
 Sanctis qui sunt in terra ejus, id est, illis quos ego
 feci sanctos, quia jam sunt in terra viventium per
 spem, mirificavit, id est, desiderabiles fecit, omnes vo-
 luntates meas, ostendendo suas pravas, meas rectas,
 suas fœdas, meas honestas: ita ut essent in eis, id
 est in opere haberent. Quibus etiam innotui, quid
 profuerit et humanitas meae Divinitatis, et Divinitas
 humanitatis. Profuit humanitas Divinitatis, quia
 mortuus est propter delicta nostra: et Divinitas
 humanitatis quia resurrexerit propter justificatio-
 nem nostram (Rom. iv). Hoc mirificavit sanctis, id
 est omnibus fidelibus de quacunque gente, qui sunt
 in terra viventium per fidem et spem. Aliter: Miri-
 ficavit Dominus Pater omnes voluntates meas, in
 sanctis, qui sunt in terra ejus, quia invocavi eum eo
 modo quo est invocandus, scilicet quia dixi Do-
 mino: Deus meus es tu. In hoc patet quod mirifica-
 vit illis voluntates meas, quia multiplicatae sunt in-
 firmitates eorum: quia prius latebant, aut nullæ
 videbantur iniquitates multiplicatae sunt, id est
 multipliciter apparuerunt. Ut illud: Peccatum re-
 vivit: ego autem mortuus sum (Rom. vii), quia prius
 aliquando vivebam. Et hoc. Cognoverunt per me
 librum eorum: videntes enim vitam meam rectam,
 cognoverunt suam pravam. Postea, id est, postquam,
 cognoverunt suam infirmitatem, acceleraverunt, sci-
 licet ad medicum. Unde illud: Infelix ego homo,
 quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei
 per Dominum nostrum Jesum Christum (Rom. vii).
 Acceleraverunt dico, sed non eo modo quo prius,
 scilicet ut diversa sint eorum conventicula, quia
 unus erit conventus, quia ibi in fide Christi non est
 servus neque liber, non est masculus neque femina,
 non est barbarus neque Scythæ (Col. iii), aut de san-
 guinibus, multis scilicet hostiis, quia ad unam ho-
 stiam, et unum sanguinem meum. Et hoc est quod
 dicit: Non congregabo conventicula eorum de san-
 guinibus. Non congregabo, quia convocabo. Non
 enim solos Judæos recipiam, quorum synagoga inter-
 pretatur congregatio. Conventicula scilicet Judæorum,
 ut domus Jacob, domus Levi, quæ parva fuerunt
 ad comparisonem omnium gentium, ut illud, Et
 venient ad eam omnes gentes (Isai. ii; Jer. xvi). De
 sanguinibus scilicet taurorum, vitulorum, hircorum,
 qui valebant tantum ad emundationem carnis, quia
 ad proprium sanguinem meum illos convocabo, qui
 emundabit eorum conscientiam ab operibus mortuis
 ad serviendum Deo viventi (Hebr. ix). Nec memor ero
 nominum eorum. Non ultra erunt inimici, nec ser-
 vi, nec justi, quia amici, quia liberi, quia justi:
 per labia mea, id est, præcones meos prophetas, quia
 ego ipse qui loquebar in illis, adero. Aliter: Quæ
 conventicula et sanguines, scilicet fuerunt, per labia
 mea, id est, ego illa præcepi. Et si illa servaverunt quæ

ego per servos fieri præcepi, multi magis erunt servanda quæ ego ipse præcipiam. *Non memor ero nominum eorum per labia mea*, id est, per pacem et reconciliationem meam. *Ipsæ enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, concilians quæ in cælis et quæ in terra sunt* (Eph. 11; Col. 1); labiis enim osculum pacis damus. Aliter: *Per labia mea congregabo non aliena*. Ego ipse ostendam eis vera sacrificia, quia *caro mea verus est cibus, et sanguis meus verus est potus* (Joan. 6). Nihil enim in me invenient quod non sit sumendum. *Dominus pars hæreditatis meæ*. Ac si dicat: Ego eos ideo ad unum convocabo, quia ipsimet se non separabunt. Nam unum tantum petent non multa, scilicet Dominum. *Dominus pars hæreditatis meæ*, id est Ecclesiæ meæ, quæ est mea hæreditas, quia me pascit, me delectat. Omnia in duo divisa sunt, in creaturam et Creatorem. Alii portionem suam in creaturis sibi constituunt, scilicet in his caducis; hæreditas autem mea, solum Dominum. *Et erit pars calicis mei*, scilicet ipsius Ecclesiæ, quæ est meus calix, quia me recreat: propterea enim in cruce dixi: *Sitio* (Joan. 19), Aliter: *Calicis mei*, per imitationem, ut illud, Calicem Domini biberant, et amici Dei facti sunt. Ecclesiæ per similitudinem dicitur et hæreditas et calix. Quæ hæreditas mea est, et calix meus, non ex me, sed a te, quia *tu es qui restitues hæreditatem meam mihi*, perditam in Adam; non ego Dominicus homo, sed tu Deus. Aliter: *Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus*, quia Dominus erit pars hæreditatis meæ per me assumptum hominem, pars erit corporis mei. Et ipse mandat meos, non sanguines victimarum. Unde illud, *Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in eo* (Joan. 6). *Et erit pars calicis mei*, id est ejusdem corporis: quod ideo dicitur calix Christi, quia cum plenitudo divinitatis habitet in illo perfectæ (Col. 11), corpori ejus ad mensuram datur. Aliter: *Tu es qui restitues hæreditatem meam*. Populus Judaicus fuit mea hæreditas. Hanc perdidit, quia *vineam meam electam conversa est in amaritudinem*. (Isai. 5; Jer. 11), ut me crucifigeret: Facti sunt rami olivæ, ut interseretur oleaster (Rom. 11). Sed *tu, Domine restitues*, quia reliquæ salvæ fient. Et ne quis sibi frustra applaudat in illa hæreditate, determinat qui illi sint, quos velit discere suam hæreditatem. *Funes*, id est, mensuræ, quia termini illius hæreditatis. Et bene, mensuræ, quia *novit Dominus qui sunt ejus* (II Tim. 11), ad similitudinem dictum, quia agri funibus mensurantur. *Ceciderunt mihi*, id est, gratia tua sorte mihi contigerunt. *In præclaris*, id est candidis, non habentibus maculam neque rugam: maculam incredulitatis, rugam hæresis. Vel *in præclaris*, in victoria. Illi enim sunt mei, qui *castrum suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis* (Gal. 5). Sed quia mundo non ita visi sunt, imo pannoni et contemptibiles, ut illud: *Spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus, omnium peripsema usque adhuc* (I Cor. 14); ideo subjungit: *Etenim hæreditas mea præclara est*

A *mihi*. Et per illam hæreditatem *benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum* cognoscendi illam, scilicet conservandi vel discernendi meos a non meis. *Insuper scilicet benedicam Dominum de hoc, quia usque ad noctem increpauerunt me renes mei*. *Renes*, id est inferior pars mea, caro scilicet, increpavit, id est, erudit. Sæpe enim increpatione fit eruditio. *Usque ad noctem*, id est usque ad tenebras mortis. In his enim omnibus quæ in corpore pertuli, obedientiam et humilitatem et patientiam didici. Aliter: *Insuper benedicam Dominum, quod renes mei, Judæi scilicet, quorum renibus natus sum, increpauerunt me*, id est duriter arguerunt usque ad mortem: quia ibi exemplum humilitatis et patientiæ meis præbui. Aliter: *Insuper benedicam Domino, quod renes mei*, id est, infirmiores partes, *increpauerunt usque ad mortem*, et in infirmitate mortuus sum; sed *renes mei fuerunt*, id est delectationes, id est, non solum benedico te de hoc quod spiritus promptus est, sed quod etiam caro delectata est. *Desiderio enim desideravi hoc pascha* (Luc. 22). Illum merito benedico, quia in passione ne desicerem, *videbam*, id est, porro videbam, *Dominum*, remuneratorem, vel mihi assistentem, *in conspectu meo*, id est, intus in corde, ubi est verus intuitus, *semper*, id est, in passione et in morte. Et merito illum videbam, *quoniam a dextris est mihi*, id est, in potioribus, vel fautor et propitius mihi et meis; *me commoveat*, scilicet ab eo simul cum his qui me devorare conantur, quorum pedes moti sunt. Vel ideo illum *benedicam*, et non alium: *quoniam a dextris est mihi*, id est, illum præcipuum habeo. *Propter hoc*, scilicet quia non commoveat, *lætatum est cor meum*, id est, intus lætabar, etsi foris paterer. Vel propter hoc scilicet, quia tu hoc modo restitues mihi hæreditatem meam. *Et cum lætitia cordis exsultavit*, id est, exsultanter tibi gratias egit *lingua mea*, ut illud: *Pater, gratias ago tibi* (Joan. 11). *Insuper*, id est, non solum anima gaudebit, sed *et caro mea requiescet*, id est, jacebit in sepulcro. *In spe*, hæc scilicet, *quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis me sanctum tuum videre corruptionem*, scilicet corporis mei. Jacuit enim caro Christi in sepulcro; sed corruptum non est, quia tertia die resurrexit. Aliter: *Insuper*, id est, non solum ego caput, sed et caro mea, id est Ecclesia, Unde Apostolus: *Erunt ambo in carne una*. *Hoc autem dico in Christo et Ecclesia* (Eph. 5). *Requiescet* in morte a laboris hujus vitæ. *In spe*, scilicet resurgendi. Et merito, *quoniam non derelinques animam meam in inferno*, id est quod vident præcessisse in capite, non desperant de membris illi adherentibus. Notandum quod alibi dicit: *Quæ utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem?* (Psal. 119.) Sed hoc dictum de vulnere lateris et fixura clavorum, non de corruptione corporis Christi in sepulcro. Revera non dabis videre corruptionem: imo *notas mihi fecisti*, id est, meis per me *vias vitæ*, scilicet humilitatem, patientiam, perseverantiam: ut me imitando,

ad vitam redirent per humilitatem, unde per superbiam ceciderant. Vel, *vias vitæ*, id est mandata. Unde dicitur: *Si vis ingredi ad vitam, serva mandata* (Matth. XIX). Hoc antea fecisti. *Adimplebis* autem *me lætitia*, id est, perfecto implebis; *cum vultu tuo*, id est, cum ego et omnes mei mecum fruemur gaudio præsentis tuæ. Tunc adimplebis, qui modo implesti gaudio meæ resurrectionis. Hoc modo adimplebis: *Delectationes*, non una, sed multæ: tu enim eris omnia in omnibus (I Cor. xv). *In dextera tua* id est, in illis qui erunt ad dexteram tuam, id est, in digniori parte vel in favore tuo; *usque*, id est semper, *in finem*, scilicet tendens illarum delectationum, et nunquam perveniens.

PSALMUS XVI.

ORATIO DAVID.

« Exaudi, Domine, justitiam meam; intende
« deprecationem meam. Auribus percipe orationem
« meam, non in labiis dolosis. De vultu tuo iudicium
« meum prodeat, oculi tui videant æquitatem. Pro-
« basti cor meum et visitasti nocte, igne me exami-
« nasti: et non est inventa in me iniquitas. Ut non
« loquatur os meum opera hominum, propter verba
« labiorum tuorum ego custodivi vias duras. Perfice
« gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur
« vestigia mea. Ego clamavi, quoniam exaudisti me,
« Deus: inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba
« mea. Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis
« sperantes in te. A resistantibus dexteræ tuæ cu-
« stodi me, ut pupillam oculi. Sub umbra alarum
« tuarum protege me a facie impiorum qui me
« afflixerunt. Inimici mei animam meam circumde-
« derunt, adipem suum concluderunt, os eorum locu-
« tum est superbiam. Projicientes me nunc circum-
« dederunt me: oculos suos statuerunt declinare in
« terram. Susceperunt me sicut leo paratus ad
« prædam, et sicut catulus leonis habitans in abditis.
« Exsurge, Domine, præveni eum, et supplantam
« eum: eripe animam meam ab impio, frameam
« meam ab inimicis manus tuæ. Domine, a paucis
« de terra divide eos in vita eorum, et de abscondi-
« tis tuis adimpletus est venter eorum. Saturati
« sunt filii, et diviserunt reliquias suas parvulis
« suis. Ego autem in justitia apparebo conspectui
« tuo; satiabor cum apparuerit gloria tua. »

ENARRATIO.

Oratio ipsi David. Iste psalmus est oratio attribuenda David, id est Christo, non corpori, sed ipsi, cum sit utrumque oratio. Orationem et deprecationem Hieronymus in hoc loco hanc differentiam dicit habere. Oratio ut pro adeptione vel perseverantia bonorum; deprecatio, ut non veniant, vel ut auferantur mala. Orat ergo Christus in hoc psalmo, ut iudicium illud suum quod fuit ad salutem hominum reveletur mundo, ut credentes salvi fiant. Orat etiam, ut fideles sui protegantur ab impiis ne devocentur.

Exaudi, Domine, justitiam, meam, quæ adversatur justitiæ Adæ. Ac si dicat: Quia tua voluntas aucto-

rem salutis hominum per passionem consummari, justum est ut tibi obediam: et quia obediens sum, justitia mea pro me et pro meis orat apud te. *Intende* id est, irremisse considera *deprecationem meam*, id est, orationem pro peccatis hominum. Inde totus hic psalmus inscribitur oratio, quia est vel in prece, vel in deprecatione; quod utrumque oratio est. Et non solum orat justitia mea, sed etiam *orationem meam auribus percipe*, id est, clementer audi, quæ est *in labiis non dolosis*, id est, quæ digna est tuis auribus, quia est cordi consona. Non enim omnibus qui dicit, Domine, Domine, dignus est exauditione (Matth VII). Hoc oro, in hoc exaudi: *De vultu tuo iudicium meum prodeat.* *Judicium*, illud quo iudicatus sum pati pro salute mundi, *meum*, id est mihi utile et meis *prodeat*, id est, manifestetur processisse *de tuo vultu*, id est de tua voluntate, non Judæorum dispositione. Hoc modo manifestum fiat. *Oculi tui*, id est, prædicatores quos oculos Ecclesiæ facis, *videant*, id est intelligant, *æquitates*, id est æqualitates, in mea clarificatione et eorum damnatione. Aliter: *Judicium meum*, quo ego me obtuli hostiam pro peccatis hominum, *prodeat*, id est appareat, processisse de tua dispositione, non de mea temeritate. *Oculi tui*, qui falli non possunt, *videant* et cognoscere faciant *æquitatem* scilicet meam: quia æquum fuit ut a te missus, tuo imperio obedirem. Aliter: omne *iudicium*, id est omnis discretio mea, *prodeat*, id est exeat, *de vultu tuo*, id est, de circumspectione tua. Et non solum ego, sed *oculi mei*, id est, prædicatores per quos ego meis provideo: vel *oculi tui* eodem modo *videant* æquitatem, id est, intelligant justum esse, ut opere impleant quod verbo docent. Et hoc faciunt meo exemplo. Tu enim *probasti cor meum*, et probum et constans fecisti: *et visitasti*, quasi infirmum ut confirmares, *nocte*, id est, tribulatione: quæ nox dicitur a simili, quia turbat. *Ignem*, id est, valida tribulatione, quæ ignis dicitur quia urit, *me examinasti*, id est, peccata hominum in me confudisti. *Et non est inventa in me iniquitas*, quia in nullo horum recessi a mandatis tuis. Ita fac ut nec in illis inveniatur iniquitas, scilicet fac ut *os meum*, id est doctores mei, *non loquatur opera hominum*, id est, hujus sæculi vanitates quas homines amant, sed potius tua opera et tuas victorias, et hoc faciant me imitando, quia ego *propter verba labiorum tuorum*, quia tu mandasti mandata tua custodiri *nimis* (Psal. cxviii), *custodivi vias duras*. Aliter: *Revera oculi tui videbunt æquitates*, quia *probasti cor meum*, et *visitasti nocte*, ut supra. *Ignem me examinasti, et non est inventa in me iniquitas.* In his omnibus obedientiam meam et humilitatem cognoscent et imitabuntur. Adeo in illa examinatione æquitatem servavi, ut in tribulatione maxima etiam os meum non loquatur stultum quid contra te loquens, sicut de Job dicitur: *In omnibus his non peccavit Job labiis suis neque stultum quid contra Deum locutus est* (Job. I, II). Et Christus *sicut ovis ad occisionem ductus est et non aperuit os suum* (Isai. LIII). *Opera hominum*, scilicet pessima fuerunt in me: quia morte turpissima con-

demonstraverunt. Quod dicit simpliciter opera hominum excellentiam ostendit. Et tamen *propter verba labiorum tuorum*, id est, ut implerem quod de me prophetae praedixerunt, qui fuerunt labia mea, *ego custodivi vias duras*. In Hebraeo, *vias latronum*, hoc est vias omnis carnis dicit David de morte. Via latronum, mors crucis quae latronibus et sacrilegis deputata erat. Custodivit vias latronum Dominus, quando inter duos latrones crucifixus (*Luc. xxiii*), etsi esset mors suis factis indigna, tamen patienter pertulit. Aliter: *Ut non loquatur os meum opera hominum*, ita non est inventa in me iniquitas, ut aliud non prodeat ex ore meo nisi laus tua. Si enim ad laudem meam hoc dicerem, opera hominum dicerem, non tua. Aliter: Tanta est tribulatio, *ut non loquatur os meum opera hominum*, id est, quod non sit opus ut ego loquar, quia opera hominum scanda in me, et nimis crudelia per se satis loquuntur. *Propter verba labiorum tuorum*, id est, quia tu jussisti, *ego custodivi vias duras*, id est, multa tormenta. Aliter: *Propter verba labiorum tuorum*, id est, propter pacem et reconciliationem, quam promisisti mundo per me; quia labiis osculum pacis damus. *Ego custodivi vias duras*, id est, mandata tua difficilia non mihi, sed incipientibus. Hieronymus? Quomodo *duras*, cum dicatur: *Jugum meum suave est, et onus meum leve* (*Matth. xi*)? Sed leve volentibus, grave nolentibus. Aliter: *Propter verba*, id est, minas futurae damnationis, *labiorum tuorum*, id est, praecorum, apostolorum et prophetarum; ut illud: *Genimina viperarum, quis vos liberabit a ventura ira?* (*Luc. iii*). *Ego custodivi vias duas*, id est, magna tormenta in meis, ut illa futura tormenta evaderem. Et quia custodivi vias duras non est inventa in me iniquitas. Sed tu, Domine, perfice quod in me incepisti et in membris meis. *Perfice gressus meos*, id est, omnes affectus et voluntates meorum praedicatorum, *in semitis tuis*, id est, in arctis mandatis. Ita perfice, *ut non moveantur ab eis vestigia mea*, id est, exempla humilitatis et patientiae meae. Perfice in membris, quia in me jam perfecisti, *quoniam exaudisti me, Deus*. Ideo exaudisti, quia *ego clamavi*, id est, fidem tuam aperte nuntiavi: vel *clamavi*, eo modo quo ad te clamandum fuit, id est, irremisse egi, vel libera et valida intentione ad te preces direxi. Ideo *inclina nunc aurem tuam mihi* oranti pro illis etiam qui futuri sunt mei. *Inclina aurem*, ut medicus aegrotis qui non valent per se surgere quia in lecto peccatorum jacent, quorum infirmitatem in me suscepi. Hoc modo *exaudi vocem meam*. *Misericordias tuas per me mundo exhibitas mirifica*, id est, desiderabiles illis fac vel mirabiles ostende, ne vilescant, declarando eas per doctores tuos. Ad hoc *mirifica*, ut sperent in te, et sperando salventur; *qui salvos facis sperantes in te*. Et quia salvos facis sperantes in te, *a resistentibus dexteræ tuæ*, id est, mihi capiti et meis, *custodi me ut pupillam oculi*, a simili. Aliter: pupilla est illa pars per quam oculus videt et discernit, sic et Christus est pupilla Ecclesiae, quia ille solus discernit suos a non suis. Dicit

A ergo: fac ut praedicatores tui qui sunt oculus Ecclesiae, humilitatem meam imitentur, sine qua intelligere et videre non valent quae videnda sunt, sicut non valet oculus videre sine pupilla. Taliter custodi: *Sub umbra alarum tuarum protege me*. Superveniat obumbratio Spiritus sancti per geminas alas, id est, dilectionem Dei et proximi, et protegat ab omnium incentivorum nocivo aestu. Unde illud: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (*Luc. i*). Aliter: Protege me intelligentia duorum Testamentorum in corpore meo, sicut gallina pullos suos protegit sub alis, ne rapiat eos milvus, id est, diabolus. *A facie impiorum qui me afflixerunt*, id est ab imagine Judaeorum et haereticorum, ne devocer in corpore meo ab imagine et similitudine tua, et conforment illi. Et opus est ut protegas. *Inimici mei animam meam* concluderunt. Judaei Christum, et impii haeretici et alii Ecclesiam, non ad imitandum, sed ad perdendum. Animam meam *circumdederunt* circumventionibus multis, minis et blanditiis; quidquid enim in corpore fecerunt, in animam machinati sunt, ut illam a te devocarent. Et inimicus diabolus non intelligit quid homo cogitet, nisi per exteriores motus; et in quo unumquemque delectari videt, ut intus capiat, diversas suggestiones infert. *Adipem suum concluderunt*, id est obligaverunt et involverunt se malitia et laetitia temporali, ut non manducarent me panem vivum, qui in similitudinem mannae de caelo descendit. Per adipem malitia designatur quem in veteri lege manducare prohibentur, quia cor eorum malitia incrassatum erat (*Matth. xiii*): propterea in cantico Deuteronomii dicitur: *Recalcitravit dilectus, incrassatus impinguatus, dilatatus* de malitia, (*Deut. xxxii*). Recalcitravit, quia mandata observare noluit. Dilectus fuit, quia manna de caelo illi pluit. Et quia adipati erant temporali laetitia, *os eorum locutum est superbiam*. Nolumus hunc regnare super nos (*Luc. xix*). *Projicientes me* prius in meis, vel respicientes doctrinam meam prius, vel projicientes extra civitatem quasi pollutum, et quasi ex mea morte pollueretur civitas, vel nunc scilicet cum praemissi sunt, *nunc circumdederunt*, id est, nunc tandem consummaverunt iniquitatem suam, spuantes in me, et colaphis caedentes, et tandem turpi morte condemnantes. Et non mirum si haec in auctorem vitae fecerunt, quia *oculos suos*, id est, mentem qua divinitatem quam in me operabatur videre debuerunt, *statuerunt*, id est, firmiter proposuerunt *declinare*, id est, deorsum inclinare in terram; id est, corpus meum, id est, tantum me hominem credere voluerunt, et non Deum: vel amorem cordis in terrena, ut magis diligerent mundum quam Deum. Vel cum omni intentione circumdederunt ut perderent: quod in hoc ostendebatur, quia oculos in terra figebant. *Susceperunt me*, vel Judaei a discipulo, vel Pilatus et ejus ministri a Judaeis, *sicut leo paratus ad praedam*, principes illi ferocissimi qui me crucifixerunt *et sicut catulus leonum* Judaica plebs vel ejus proles, *habitans in abditis*

Id est quasi in occultis consentiendo Minores enim A
etsi aperte eum non damnaverunt, tamen peccave-
runt occulte, quia in morte ejus consenserunt. Non
enim soli qui mala agunt rei sunt, sed et qui con-
sentiunt (Rom. 1). *Exurge Domine*, fer opem, qui
in humilitate mea visus es jacere. *Præveni eum*, sci-
licet diabolum, cujus instinctu hæc faciunt. Veniat
ad me, et in me non habeat quidquam (Joan. xiv).
Vel in laqueo mortis quem mihi paravit capiatur
ipse. *O mors, ero mors tua* (Ose. xiii), *Et supplantat*
eum, ut in morte mea per quam credidit se exaltari,
humilietur. Vel ipse insidiatur caicaneo meo, sed tu
caput ejus contere (Gen. iii). Hoc modo exurge :
Bripe animam meam ab impio, ut eam apud inferos
non detineat : vel animam meorum, qui indigni capi-
tivi detinentur apud inferos : *Frameam tuam*, id est,
me gladium tuum, per quem jugulandus est inimicus,
ab inimicis manus tuæ. Aliter : *Præveni eum*, Judai-
cum populum : excæcetur intus malitia sua, ut fa-
ctum eorum vindicta præveniat. Et post eum credi-
derit exaltari in me, *supplanta eum* id est, dejice.
Credidit enim per meam mortem obtinere locum et
gentem (Joan. xi), sed per eam utrumque amittat :
ille supplantator, cui aliquid sub planta ponitur ut
exaltetur, et post subtrahitur ut gravius cadat. Sup-
posita est eis infirmitas carnis meæ, et elati sunt :
subducta est postea cum resurrexi, et ceciderunt. Hoc
modo supplantat : *Domine, a paucis de terra divide eos*.
Etsi in terra morientium simul crescat zizania et
triticum usque ad messem (Matth. xiii), tamen divides
eos quandoque a paucis, id est ab electis de terra vi-
ventium. *In vita eorum*, scilicet paucorum, ubi divites
cum paucis resurgent ad vitam, multi opprobrium :
quia *venter eorum*, id est memoria, *adimpletus est*
de absconditis tuis, id est iniquitatibus quas
tu ignoras, vel ignorantia et oblivione tui. Aliter
secundum historiam : *In vita eorum*, scilicet ista
quam solam amant, *divide eos de terra sua*. Quod
factum est tempore Titi et Vespasiani, quando capti
sunt et venundati, et in captivitatem dispersi. Quia
de absconditis tuis adimpletus est venter eorum, ut
supra. Quasi dicat. Ad quid hæc Judæorum de-
jectio ? *Cæcitas ex parte contigit in Israel, ut plenitudo*
gentium intraret et sic, scilicet exemplo correctus,
omnis Israel salvus fieret (Rom. xi). *Saturati sunt*,
id est pleni gaudio meæ passionis et mortis et non
sibi solum, sed etiam filiis suis sunt saturati, adeo D
ut et filiis partem præbeant : *Sanguis ejus super nos*
et super filios nostros (Matth. xxvi). *Et dimiserunt*
reliquias suas, id est, superabundantiam damnatio-
nis suæ *parvulis suis*, id est posteris, ut judicetur
sanguis Christi in tertiam et quintam generationem.
Aliter : *Saturati sunt*, id est, satisfecerunt voluntati
suæ prævæ, non suæ utilitati, sed filiis, qui eorum
cognoscentes damnationem, et Dei in morte clarifi-
cationem, conversi sunt ad fidem, et *reliquias suas*,
id est, spirituales intelligentias, quasi illi superva-
cuas duxerunt : *dimiserunt parvulis suis*, id est, hu-
milibus de progenie eorum, apostolis et reliquiis

illis qui in fine salvabuntur. Aliter : *Saturati sunt*
morte Domini : quia sicut Jonas fuit in ventre ceti
tribus diebus et tribus noctibus, ita et in corde terræ,
id est, in terrenorum Judæorum, fuit mors Christi
(Matth. xii ; Joan. ii) : quia in quinta feria toto die
et sequenti nocte inde cogitaverunt, in sexta cruci-
fixerunt, in septima depositus est de cruce, et sepul-
tus jacuit in terra, usque dum post tres dies, id est,
prima Sabbati mane resurgeret. *Et reliquias suas*,
id est, resurrectionem, *dimiserunt parvulis suis*, qui
in ejus resurrectione simul surrexerunt a morte in-
fidelitatis. Et secundum mortalitatem potest hoc
modo legi : *Domine, a paucis divide eos*, antequam
de terra tua omnino dividantur, separentur etiam hic
in vita eorum, etsi non in carne, tamen affectione,
a paucis id est ab electis. Non sint hic cum eis in
resurrectione prima, ut postea non habeant societa-
tem cum eis in resurrectione secunda. *Ego autem in*
justitia apparebo conspectui tuo. Quasi dicat ille :
Me projecerunt extra civitatem, et societate eorum
indignum judicaverunt : sed a te non sum rejectus,
quia *apparebo conspectui tuo* in gloria ascensionis.
In justitia, quia justum est ut justus justificetur.
Illi hic satiati sunt porcina, id est malitia : ego au-
tem ibi satiabor, qui modo quasi pransus sum, in
clarificatione mea : *satiabor*, id est, plenum gaudium
habebo, *cum apparuerit gloria tua*, id est, cum præ-
sentabo tibi Ecclesiam tuam, cum tradidero regnum
tibi Deo Patri, in quo tua apparebit gloria : vel cum
gloria illa manifestabitur in re, quæ nunc latebat in
spe : quia videbunt te sicuti es, qui nunc per specu-
lum vident (I Cor. xv).

PSALMUS XVII.

IN FINEM PUERO DOMINI DAVID, QUI LOCUTUS EST DO-
MINO VERBA CANTICI RUJUS, IN DIE QUA ERIPUIT
EUM DOMINUS DE MANU OMNIUM INIMICORUM EJUS,
ET DE MANU SAUL, ET DIXIT :

« Diligam te, Domine, fortitudo mea. Dominus
« firmamentum meum et refugium meum, et libera-
« tor meus. Deus meus adjutor meus, et sperabo in
« eum. Protector meus et cornu salutis meæ, et
« susceptor meus. Laudans invocabo Dominum, et
« ab inimicis meis salvus ero. Circumdederunt me
« dolores mortis, et torrentes iniquitatis conturba-
« verunt me. Dolores inferni circumdederunt me,
« præoccupaverunt me laquei mortis. In tribulatione
D « meo invocavi Dominum, et ad Deum meum cla-
« mavi. Et exaudivit de templo sancto suo vocem
« meam, et clamor meus in conspectu ejus introivit
« in aures ejus. Commota est et contremuit terra,
« et fundamenta montium conturbata sunt et com-
« mota sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fumus
« in ira ejus, et ignis a facie ejus exarsit, carbones
« succensi sunt ab eo. Inclinavit celos et descendit,
« et caligo sub pedibus ejus. Et ascendit super che-
« rubin et volavit super pennas ventorum. Et posuit
« tenebras latibulum suum, in circuitu ejus taberna-
« culum ejus, tenebrosa aqua in nubibus aeris.
« Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt

« grando et carbones ignis. Et intonuit de caelo Do-
 « minus, et Altissimus dedit vocem suam; grando
 « et carbones ignis. Et misit sagittas suas, et dissi-
 « pavit eos: fulgura multiplicavit, et conturbavit
 « eos. Et apparuerunt fontes aquarum, et revelata
 « sunt fundamenta orbis terrarum. Ab increpatione
 « tua, Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
 « Misit de summo et accepit me, et assumpsit me
 « de aquis multis. Eripuit me de inimicis meis for-
 « tissimis, et ab his qui oderunt me, quoniam con-
 « fortati sunt super me. Prævenierunt me in die
 « afflictionis meæ, et factus est Dominus protector
 « meus. Et eduxit me in latitudinem, salvum me
 « fecit quoniam voluit. Et retribuet mihi Dominus
 « secundum justitiam meam, et secundum puritatem
 « manuum mearum retribuet mihi. Quia custodivi
 « vias Domini, nec impie gessi a Deo meo. Quoniam
 « omnia judicia ejus in conspectu meo, et justitias
 « ejus non repuli a me. Et ero immaculatus cum
 « eo, et observabo me ab iniquitate mea. Et retri-
 « buet mihi Dominus secundum justitiam meam, et
 « secundum puritatem manuum mearum in conspec-
 « tu oculorum ejus. Cum sancto sanctus eris, et cum
 « viro innocente innocens eris. Et cum electo ele-
 « ctus eris, et cum perverso perverteris. Quoniam tu
 « populum humilem salvum facies, et oculos super-
 « borum humiliabis. Quoniam tu illuminas lucernam
 « meam, Domine Deus meus, illumina tenebras
 « meas. Quoniam in te eripiar a tentatione, et in
 « Deo meo transgrediar murum. Deus meus, impol-
 « luta via ejus, eloquia Domini igne examinata:
 « protector est omnium sperantium in se. Quoniam
 « quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter
 « Deum nostrum? Deus qui præcinxit me virtute,
 « et posuit immaculatam viam meam. Qui perfecit
 « pedes meos tanquam cervorum, et super excelsa
 « statuens me. Qui docet manus meas ad prælium,
 « et posuisti ut arcum æreum brachia mea. Et de-
 « disti mihi protectionem salutis tuæ, et dextera tua
 « suscepit me. Et disciplina tua correxit me in finem,
 « et disciplina tua ipsa me docebit. Dilatasti gressus
 « meos subtus me, et non sunt infirmata vestigia
 « mea. Persequar inimicos meos et comprehendam
 « illos, et non convertar donec deficient. Confrin-
 « gam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pe-
 « des meos. Et præcinxisti me virtute ad bellum,
 « supplantasti insurgentes in me subtus me. Et ini-
 « micos meos dedisti mihi dorsum, et odientes me
 « disperdidisti. Clamaverunt, nec erat qui salvos
 « faceret: ad Dominum, nec exaudivit eos. Et
 « comminam eos ut pulverem ante faciem venti, ut
 « lutum platearum delebo eos. Eripies me de con-
 « tradictionibus populi, constitues me in caput
 « gentium. Populus quem non cognovi servivit mihi,
 « in auditu auris obedivit mihi. Filii alieni mentiti sunt
 « mihi. filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt
 « a semitis suis. Vidit Dominus, et benedictus Deus
 « meus, et exaltetur Deus, salutis meæ. Deus, qui das
 « vindictas mihi, et subdis populos sub me libera

A tor meus de inimicis meis iracundis. Et ab insur-
 gentibus in me exaltabis me, a viro iniquo eripies
 me. Propterea confitebor tibi in nationibus, Do-
 mine, et homini tuo psalmum dicam. Magnificans
 salutes regis ejus, et faciens misericordiam Chri-
 sto suo David, et semini ejus usque in sæcu-
 lum.»

ENARRATIO.

In finem puero David, qui locutus est ad Dominum
 verba canticum hujus, in die qua eripuit eum Dominus
 de manu omnium inimicorum suorum et de manu
 Saul. Diligam te, Domine. Secundum historiam
 hunc psalmum cantavit David, quando, mortuo
 Saul et aliis inimicis suis, liberatus est ab eorum
 persecutionibus: sed non pro se tantum has lau-
 des Deo cantavit, sed pro redemptione illa vera et
 perfecta, quam vidit futuram in Christo vero Da-
 vid et ejus membris. Agit enim hic psalmus de
 victoria passionis Christi, et de gloria ejus resur-
 rectionis, et de institutione et conformatione cor-
 poris sui, et quomodo vel per quos acta sint. Ti-
 tulus sic construitur et exponitur: Verba canticum hu-
 jus, id est exultativæ laudis, referenda sunt in finem
 id est in Christum, scilicet attribuenda David puero
 Domini. Abjecto Saul, dictum est a Domino:
 Elegi virum secundum cor meum (Psal. LXXXVII).
 Unde merito ille David, puer, id est electus Domini,
 est dictus. Et Christus qui has laudes Deo Patri
 cantat, puer Domini dictus est; ut illud: Hic est
 filius meus dilectus (Matth. III): et, Puer natus est
 nobis (Isa. IX), et vere puer, quia purus et sine ma-
 cula. Quæ scilicet verba locutus est ad Dominum, id
 est in consideratione illius diei qua eripuit eum Do-
 minus de manu omnium inimicorum suorum: quod
 factum est in ipso capite, quod resurrexit et in cæ-
 lum ascendit. Et de manu Saul, id est mortis. Se-
 cundum nominis interpretationem, per Saul mors
 intelligitur. Interpretatur enim appetitus, quia filii
 Israel contra voluntatem Dei appetiverunt eum sibi
 in regem. Et de more dictum est: Deus non fecit
 mortem (Sap. I), impii autem accersierunt eam sibi
 manibus et pedibus. Hæc ereptio perfecta non erit,
 nisi cum novissima destruetur mors, cum Christus
 tradet regnum Deo et Patri (I Cor. XIII): tunc tan-
 dem Christus totus, id est in capite et membris ere-
 ptus erit de manu omnium inimicorum suorum, et de
 manu Saul.

VOX CHRISTI.

Diligam te, Domine. Quia video quod tandem me
 eripies de manu omnium inimicorum et Saul, dili-
 gam te: non dico dilexi, tantum vel diligo, quia cha-
 ritas nunquam excidet fides et spes evacuabitur, cum
 venerit illa ereptio, cum evacuabitur quod ex parte
 est, sed dilectio crescit. Et merito, quia tu firmas
 me in illa dilectione, tu es fortitudo mea. Per te ego
 considerata pericula suscipio, et labores meos perpe-
 tior. Ut suos etiam cohortetur ad laudem Dei, con-
 vertit se ad eos, dicens: Dominus firmamentum
 meum: quia in primo parente per superbiam infr-

matus sum, per ejus gratiam non sum confirmatus. *Et refugium meum*, quem intus secure confugitur, cum quis foris resistere nequit. *Et liberator meus*: tandem liberat non solum ab inimicis, sed etiam a mortalitate. Præ nimio gaudio multiplicat laudes: *Deus meus* per naturam, *adjutor meus* per gratiam, ne deficiam sub onere. *Et ideo sperabo in eum*: non ero similis illi qui in se speravit, et cecidit. Hoc modo factus est ajutor per gratiam. *Protector meus*, et non qualiscunque, sed *cornu salutis meæ*, id est qui de carnali et fragili facit me spiritualem et fortem, et quasi naturam meam me excedere facit; ut illud: *In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus (II Cor. x)*; sicut cornu cum sit de carne, in duritiam tamen versum excedit carnem et in aliam transit naturam. Aliter: Cum diversa animalia diversis armis se protegant, lupus dente, equus pede, tu mihi es cornu, quia das firmam rationem qua valeam ventilare inimicos et præcipue hæreticos. Aliter: Non erigo cornu superbiæ contra te, sed tu es cornu, id est firma celsitudo salutis meæ, erigens spem meam ad te. Et non solum protector et cornu, sed, quod est majus, factus es *susceptor meus*, id est infirmitatis meæ. Hoc pro corpore. Vel, *susceptor meus*, id est causæ meæ. Hoc modo suscepit me. *Misit Deus Pater Filium suum sibi cœternum, de summo*, id est de sinu Patris. *Misit*, id est in humilitate apparere fecit, qui invisibilis erat in suis. *Et accepit me*, scilicet formam servi, non angeli, non alicujus dignioris rei. Nusquam enim angelos apprehendit: *et assumpsit me*, id est, corpus meum, quod est Ecclesia: *de aquis multis*, id est de multis populis, quia non solum congregavit eam de Judæa, sed de cunctis terris. Aquæ dicuntur populi (Apoc. xvii) ad hanc similitudinem, quia per decensionem et successionem, in decursu semper sunt ut aquæ. Vel *de aquis multis*, id est de fluxu carnalium delectationum, vel de multis baptismatibus. Quia cum unum sit baptismum, et omnia vitia ibi demerguntur præterita, sicut Ægyptii demersi sunt in mari Rubro (Exod. xiv), ut nec unus superesset. Significat enim mare Rubrum baptismum, qui sanguine Christi sanctificatus et ruber factus est ad demergenda vitia potens: tamen dividitur secundum baptizatorum sequentia merita. Alii enim sic baptizantur, ut in illa puritate maneant, ut ita toti mundi sint, et non indigeant nisi ut pedes lavent a pulvere (Joan. xiii), id est, cogitationes ab illicitis. Alii quædam addunt crimina, sed venialia. Aliis autem nihil prodest, quia redeunt penitus ad vetustatem prave vivendo, sicut legitur de illo mari: *Qui divisit mare Rubrum in divisiones (Psal. cxxxiv.)*.

Quot enim tribus fuerunt Israeliticæ, totidem in partes est divisum. Et quia me caput accepit et assumpsit in membris, *laudans invocabo Dominum*. Non solum vocabo Dominum, sed *invocabo*, id est, in me vocabo, ut ipse sit et quod rogo, et a quo rogo. *Et hoc faciam laudans*, id est, laudabiliter vivens. Talibus enim hostiis promeretur Deus. Et hoc modo

Ab inimicis meis salvus ero; ab his scilicet: *Circumdederunt me dolores mortis*, id est, illi in quibus erant dolores, illi qui ad mortem ducunt, scilicet passiones invidiæ. Invidebant enim me vivere. *Et torrentes iniquitatis*, id est, subiti impetus iniquorum et cito transeuntes, sicut aqua subito mota pluviæ augmento et cito decrescens; *conturbaverunt me*, id est, parvo tempore me morte contristaverunt: post triduum enim resurrexi. Conturbatio enim subitus motus est et cito transiens. Ac si dicat: Sola invidia eorum fuit causa meæ mortis, sed nihil illis profuit: quia ille eorum impetus subito crevit, et subito cessavit, sicut aqua mota a pluvia. Mortuus enim jacui in sepulcro, sed non nisi per tres dies. *Dolores inferi*, id est, dolentes de amissione terrenorum rerum. Sicut sunt superni dolores, illi scilicet qui sunt de amissione cœlestium: ita et inferi, de amissione terrenarum rerum ducentes ad inferos. Iniquitates et dolores, emphatice dictum. Audiebant enim amatores hujus sæculi: *Perit mundus et concupiscentia ejus (I Joan. ii)*. Neminem calumniaveritis, Nemini injuriam faciatis. *Præoccupaverunt me*, quasi ignorantem quantum ad eorum opinionem, *laquei mortis*, id est, causæ innexæ causis ad mortem meam tendentes. Vel insidiæ eorum paraverunt mihi mortem quasi nescienti. *Ab inimicis meis salvus ero*. Et opus est salvatione, quia *dolores mortis*, id est, passibilitates illæ quas habeo ex mortalitate mea, *circumdederunt me*, id est, carnem meam. Et ideo *torrentes iniquitatis*, ut supra *conturbaverunt*: propterea voluerunt me conturbare. *Dolores inferi*, id est dolores inferioris mei, id est carnis meæ, quæ est inferior pars mea; *circumdederunt me*, id est, fortius me amplexati sunt: et non mirum, quia *præoccupaverunt me* in primo parente, scilicet in massa, *laquei mortis*, id est, causæ mortalitatis. Ex massa enim contraxi etsi non culpam, tamen pœnam. Ego autem feci quod meum fuit: confugi ad preces. Vel *invocavi*, id est, in me vocavi *Dominum* renumeratorem: *in tribulatione mea*, non illorum, quia illis non profuit. *Invocavi Dominum*, id est, intus vocavi in corde, ubi libera est vox et exauditio prompta. Quem Dominum? *Et ad Deum meum clamavi*, id est, irremisse egi. Vel invocavi pro me, clamavi pro meis. *Et exaudivit de templo sancto suo*: quia eum invocavi, non alium: *vocem meam* factam pro me, non ad humanum favorem: *et clamor meus* factus pro meis: *in conspectu ejus*, id est, in corde factus, vel irremisse operatione, ubi præsto est semper conspectu ejus, *introivit in aures ejus*, id est, exaudiri meruit. Quam exauditionem effectus ostendit. Data vel accepta veteri lege per servum, *commota est terra*. Resurgente Domino, per quem lex adimplenda erat et invocanda, commota est materialiter, et corda terrenorum similiter de infidelitate ad fidem, quod significabat terræ motus. Et non solum terra, sed etiam Judæa *contremuit*, id est, simul cum Judæa tremuit tota terra, scilicet gentilitatis terra, id est, terreni omnes timuerunt. Quare timuerint post subjungit:

Et non solum minores, sed etiam *fundamenta montium*, id est, principes majores, ut Gamaliel legis doctor, et Joseph ab Arimathia, in quibus minores principes confidebant: *conturbata sunt* de peccatis, et commota de infidelitate ad fidem: vel, *fundamenta montium*, id est, spes terrenarum rerum, in quibus montes, id est superbi, confidebant, *conturbata sunt*: quia non confidebant in eis homines ut prius, postquam audierunt: *Omnis caro fenum* (I Petr. 1); et: *Præterit mundus et concupiscentia ejus* (I Joan. 11). Unde illud: *Et ascendet Dominus nubem levem et ingredietur Ægyptum, et confringentur idola Ægypti* (Isa. 19). Et Apostolus ad Timotheum: *Præcipe divitibus hujus sæculi non confidere in incerto divitiarum* (I Tim. 6). Aliter: *Fundamenta montium*, id est idola, in quibus montes, id est dæmones, colebantur: Vel, *montium*, id est, in quibus montes, id est, superbi hujus sæculi confidebant, *conturbata sunt*, id est, confusa vel dissipata: et commota de cordibus hominum, vel de honore illo priori. Sive hoc modo, sive illo accipiantur, conturbata sunt et commota: ideo *quoniam iratus est eis*, scilicet Dominus, id est, iram suam et futuram damnationem illis innotuit. Unde illud: *Genimina viperarum, quis vos liberabit a ventura ira? Facile ergo fructus dignos poenitentiae* (Luc. 11). Hoc modo commota sunt. *Ascendit fumus*, postquam cognoverunt peccata sua, id est, lacrymosa deprecatio; *in ira ejus*, id est, in cognitione iræ ejus. Fumus fit ex duabus rebus, ex igne et aqua. Per ignem compunctio, per aquam lacrymæ, per fumum, ut dignum est, deprecatio; ut illud: *Et ascendit fumus aromatum* (Apoc. 8). Et post: *Quæ sunt orationes sanctorum* (Apoc. 5). Et post fumum *ignis exarsit*, id est charitas, a facie ejus, id est, a cognitione. Cognitio enim Dei eos ad amorem suum accendit. *Carbones succensi sunt ab eo*, id est, illi quibus extinctus erat amor Dei in primo parente, modo succensi sunt, illuminati per gratiam Dei accepta luce veritatis. Unde illud *Fustis aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino* (Rom. 11). Si ad incarnationem Christi referimus quod dictum est: *Misit de summo et accepit me*; sic istud legimus: *Inclinavit cælos*, quasi quæretur, quomodo carbonem succensi sint? *Inclinavit cælos*, id est, humiliavit justos virtutibus sublimatos, ut descenderent ad omnia toleranda. Et quia Dominus in eis est, et ipse cum eis descendit. Et tamen *caligo*, id est, caliginosi fuerunt, *sub pedibus ejus*: quia quamvis calcarent eos secundum exterius, tamen conculcabantur ab eis quantum ad interius. Aliter: *Inclinavit* apostolos faciendo eos condescendere nostræ capacitati. Et hoc modo *caligo*, id est caliginosi, *sub pedibus ejus*, id est sub affectionibus, facti boni. Vel, *caligo*, id est, diabolus conculcatus est. *Et ascendit super Cherubim*, quanquam descendit; quia ipsa quæ putabatur descensio, potius fuit ascensio. Si autem ordine legimus superiora, dicendo: *Protector meus et cornu salutis meæ et susceptor meus*: et quia *susceptor meus, laudans invocabo Do-*

minum, et cætera usque huc, *Inclinavi cælos*: referemus hoc ad incarnationem Christi, et ostendimus quo ordine superiora sint facta. *Inclinavit Deus Pater cælos*, id est, summa imis conjunxit, cælestia terrenis, divinitatem mortalitati. *Et descendit*, id est, se hoc modo minoravit, formam servi accipiens (Phil. 11). *Et caligo* id est obscuritas, Scripturarum quæ fuit in prophetis, *sub pedibus ejus*, id est apostolis. Ut illud: *Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas* (Luc. 24). Vel *caligo*, id est, illi qui prius caligine peccatorum obvoluti erant, cognoscentes eum, fuerunt *sub pedibus ejus*, id est affectionibus, id est, venerati sunt eum. Vel *sub pedibus ejus* fuit *caligo*, quia *mundus eum non cognovit* (Joan. 1). Aliter: *et caligo* id est, obscuritas et lux incomprehensibilis *sub pedibus ejus*, id est, in carne latuit, scilicet divinitas Verbi; qualitercunque hoc dicatur quod sequitur, scilicet: *Et ascendit super Cherubim*; sic continuatur: *Ego dixi, Inclinavit cælos et descendit*: et tamen licet in humanitate descendit, per Divinitatem *ascendit super Cherubim*, id est, altus et incomprehensibilis; et lux inaccessibilis fuit illis qui fuerunt *Cherubim*, id est pleni scientia: quanto enim magis ad eum acceditur, tanto magis ipse recedit; quanto plus scitur, eo magis ignoratur. *Ascendit super Cherubim*, id est, transcendit omnem scientiam et cogitationem perfectorum; et ut ostendat quam inaccessibiliter recessit, dicit: *Volavit*, id est, in altum se extulit, non semel, sed ut dici possit quoties et quantum, *volavit super pennas ventorum*, id est, super agilitatem omnium spirituum. Nullus enim spiritus adeo velox est ut eum possit comprehendere, sive anima sit, sive angelus. Aliter: exaltatus est super plenitudinem scientiæ, ut nemo ad eam perveniat nisi per charitatem. *Plenitudo enim legis charitas* (Rom. 13). Et ne aliquis illum corporeis imaginibus informare velit, incomprehensibilem ponit. *Volavit*, inquam, *super pennas ventorum*, id est, geminas charitatis vel virtutum alas sanctarum animarum; quæ licet tollantur in auras libertatis; incomprehensibilis est illis scientia Deitatis: sua enim charitas omnium præcellit charitatem, et sua virtus omnem virtutem. *Posuit tenebras latibulum suum*, id est, fecit ut tenebrosi essent, in quibus ipsi latenter salutem suorum operaretur: ut illud: *Firga furoris mei Assur* (Isa. 10), ipse vero non cognovit. Et quanquam in caliginosis operaretur occulte, tamen *in circuitu ejus tabernaculum ejus*, id est, tabernaculantes et militantes ei in circuitu ejus sunt, id est, eum manifeste operari cognoscunt et per eos ipse manifeste operatur. Et opus fuit ut per tabernaculantes, id est apostolos, aperto operaretur: quia *tenebrosa aqua in nubibus aeris, præ fulgore in conspectu ejus*, id est, obscura doctrina fuit in prophetis continentibus aerem, id est apostolos. In eorum enim doctrina apostoli consistunt. Obscura fuit doctrina prophetarum *præ fulgore in conspectu ejus*, id est, ad comparisonem illius splendoris et illius manifestationis, quæ fit illis qui sunt *in conspectu ejus*,

id est, qui eum viderunt et cognoverunt, ut apostoli. **A** Aliter : *Posuit tenebras*, id est, corda hominum quæ tenebrosa sunt, quia non videntur, *latibulum suum* ut in eis lateret per occultam spem; et ideo in circuitu ejus tabernaculum ejus, id est, aperte ei militant tabernaculantes. Aliter : *Posuit tenebras latibulum suum*, id est, in obscuritatibus sacramentorum latere voluit. Et tamen *in circuitu ejus tabernaculum ejus*, id est tabernaculantes ei, ad eum se convertunt : et eum se habere veraciter per illa sacramenta cognoscunt, vel veraciter per illa sacramenta in eis operatur. Et quia dixit, *in circuitu ejus tabernaculum ejus*, ne quis putet se non aliam clarificationem adepturum nisi hanc scilicet quod Deum per sacramenta habet, subjungit : *Tenebrosa est aqua in nubibus aeris*, id est, et in aere, id est apostolis, *in nubibus aeris*, id est prophetis. *Tenebrosa est aqua*, id est doctrina : nulli enim eum laudare et explicare verbis valent sicuti est. *Præ fulgore*, id est, ad comparationem illius fulgoris, id est illius claritudinis, quæ erit *in conspectu ejus*, id est in visione ejus, cum *videtimus eum sicuti est* (I Joan. III), et eum *fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum* (Matth. III). Secundum superiorem modum ubi diximus, *inclinavit cælos*, id est cælestia. Deus factus homo *descendit* : possumus dicere, *Posuit tenebras latibulum suum*, id est obscuras Scripturas. *In circuitu ejus tabernaculum ejus*, id est, illi, qui circa eum fuerunt et eum viderunt, ut apostoli, *tabernaculum ejus* fuerunt, id est, aperte militaverunt, et aperte eum docuerunt. Quasi dicat : Et hæc ejus incarnatio et manifestatio non subita, quia *aqua*, id est, doctrina hujus manifestationis fuit *in nubibus aeris*, et si *tenebrosa*, id est obscura. *In hoc enim verbum est verum, quia alius est qui seminat, et alius qui metit* (Joan. IV). Alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis. Prophetæ seminaverunt Christum et ecclesiastica instituta, apostoli autem messuerunt. *Nubes transierunt*. Quasi dicat : Per tabernaculantes, id est apostolos, *nubes transierunt*, id est, prophetiæ translatae sunt a Judæis ad gentes : vel *nubes transierunt*, id est, obscuritas Scripturarum revelata est Hieronymus : *Præ fulgore in conspectu ejus*, id est, præ claritate spiritus quem acceperunt eum videntes. *Nubes*, id est apostoli, *transierunt*, de Judæis, ad gentes scilicet Spiritu sancto eos ducente. *Grando* fuit in illis, id est, terror et comminatio futuræ **D** pœnæ, contundens vitia hominum. *Et carbones ignis*, id est igniti, incendentes corda hominum ad compunctionem infirmorum, et desiderium supernorum, Quasi dicat : Et hoc non ex ipsis apostolis, quia *intonuit de cælo Dominus*, id est de apostolis. Exponit quod dixit, *intonuit*. Et *Altissimus*, scilicet ille qui volavit super pennas ventorum, *dedit vocem suam*, non illorum. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis* (Matth. X) : *intonuit*, id est, terribiliter prædicavit. In qua voce fuit *grando et carbones ignis*. Ipse dedit vocem suam. *Et misit sagittas suas*, id est, apostolos vel evange-

listas : ipse eos misit, non ipsi. *Vel sagittas*, id est, verba sua. *Et dissipavit eos*, scilicet ad quos missi sunt. Alii enim sagittati sunt ad mortem, alii ad vitam. *Aliis sumus odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam* (I Cor. II). Vel, *dissipavit eos*, scilicet quos misit. Misit enim eos in universum mundum (Marc. XVI). *Fulgura multiplicavit*, id est miracula ; ut illud : *Deo cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis* (Ibid.). *Et conturbavit eos* ad quos missi sunt, id est ad punitionem et pœnitentiam commovet. *Et tunc apparuerunt fontes aquarum*, id est, apostoli et evangelistæ, in quibus erant aquæ, id est, varia dona Spiritus sancti, *apparuerunt*, id est, aperte prædicaverunt de Christo, *et per eos revelata*, id est detecta et aperta, *sunt fundamenta orbis terrarum*, id est, scripturæ prophetarum, in quibus totus orbis, id est Ecclesia, fundata est, vel aquæ latentes, scripta prophetarum : fontes aquarum, expositores eorum illi modo apparuerunt, ut Augustinus, Hieronymus et alii. *Et per eos revelata sunt fundamenta orbis terrarum*, ut supra. Vel, *fontes aquarum*, id est, renati aquis baptismatis. Et hæc omnia, o Domine, *ab increpatione tua facta sunt* : tu enim increpasti eos salubri increpatione : *O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ* (Luc. XXIV) ! Aliter : Dixi quod Dominus misit sagittas suas, et conturbavit eos : fulgura multiplicavit, et conturbavit eos : sed hoc factum est ab increpatione tua, Domine, non a sagittis, non a fulguribus : sed *ab inspiratione spiritus iræ tuæ* ; quia tu inspirasti eos illo spiritu qui eis notificaret iram tuam, ut a timore inciperent. *Domine, a timore tuo parturivimus* (Isa. XXVI). *Misit de summo et accepit me*. Si ibi dispensationem incarnationis Christi accipimus, ubi dictum est. *Inclinavit cælos et descendit*, istud sic accipiamus, quasi et hæc omnia isto modo facta sunt. *Misit Deus pater scilicet Spiritum sanctum de summo*, id est de cælis, vel de sua celsitudine : *et accepit*, id est, corpus meum. *Et taliter assumpsit me*, id est, meos de aquis multis, ut supra. Hoc modo assumpsit : *Eripuit me caput de inimicis meis fortissimis*, de Judæis in passione, de diabolo et ejus angelis in inferno ; *fortissimis*, quia morti me tradiderunt. Fortis est qui nostra tollit, *fortior*, qui nos ipsos lædit : fortissimus, qui interficit. *Et ab his etiam qui oderunt me*, in corpore scilicet, qui odio me multos persequuntur. Multi enim non viderunt, et tamen odio habuerunt. Et opus fuit ut eriperet, *quoniam confortati sunt super me*, id est, prævaluerunt mihi in carne. Si ad Christum, ab his qui oderunt me, id est, qui nullam aliam causam habuerunt ut essent mihi inimici, nisi solum odium. Quod odio habuerunt, in hoc patet *quoniam confortati sunt*, id est, unanimiter insurrexerunt super me. Quomodo confortati sunt, ostendit. *Prævaluerunt me*, id est, prævaluerunt mihi exterius. *In die afflictionis meæ*, id est, in tempore mihi constituto ad passionem meam, id est, mihi utili, non eis. *Prævaluerunt in die afflictionis,*

sed non parvenient in die clarificationis. Et hoc ideo, quia *factus est Dominus protector meus* (Psal. lxxv) in capite et in membris, et protegendo eduxit me caput in latitudinem gentium scilicet, quia prius in sola Judæa notus, post mortem in omnibus gentibus, vel hoc modo protexit meos, ne devorarentur. Eduxit me in illis, et me in eis, *Eduxit*, id est, extra angustias carnis duxit per spem in latitudinem futuræ retributionis, ubi nulla erit angustia: vel hic eduxit in latitudinem charitatis, ut etiam inimicos diligere. Hoc modo eduxit me caput in latitudinem gentium: *Salvum me fecit*, resuscitando. Vel hoc modo eduxit meos in latitudinem, quia me caput eorum salvum fecit, *quoniam voluit*, non merito meo. Amavit enim me fœdam, ut faceret pulchram. Ejus voluntas meam voluntatem prævenit. Et tamen quamquam ex gratia illis totum sit, *retribuet mihi Dominus* in die clarificationis *secundum justitiam meam*, id est, secundum humilitatem et obedientiam meam, cum tamen non sit mea. *Et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi*, id est, innocentiam operum. Illa est vera innocentia, quæ nec sibi nocet, nec cuiquam. Ostendit illam justitiam. *Quia custodivi vias Domini*, id est, mandata, *Nec impie gessi a Deo meo*. Hoc modo custodivi, a contrario. Ideo custodivi, *quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo*, id est, in mente mea. In omni opere meo semper attendi judicia ejus, quæ sunt quatuor: duo de præsentibus, et duo de futuro. Flagella corrigendorum, et tentationes probandorum, præmia justorum, pœna impiorum. Et in hoc patet, quia *justitias ejus*, id est, mandata, custodivi, quod est dicere per contrarium, *non repuli a me*. Alia est justitia Christi, alia hominum. Justitia Christi est pro aliis pati; ut illud: Oportebat eum qui multos filios adducturus erat in gloriam Patris, auctorem salutis eorum, per passionem consummari (Hebr. ii). Illicque Christus de se tantum, ab illo loco: *Et retribuet mihi Dominus*. Nunc de membris. *Et ero in membris meis cum eo* hoc modo, quia immaculatus. Nota quod non dixit, sine peccato: sed *immaculatus*, id est, sine criminali peccato, quod qui facit, non est cum eo. *Et hoc non, ad tempus, sed observabo me ab iniquitate mea*, id est, perseverabo in innocentia mea. *Et ideo retribuet mihi Dominus* in membris meis *secundum justitiam meam* ut supra. *In conspectu oculorum ejus*. Quæ justitia et puritas non fuit ad laudem humanam, sed in conspectu Dei, ut ille solus videret quantum ad meritum. Vel, *retribuit mihi in conspectu oculorum ejus* id est, cum eum videbo facie ad faciem, non per speculum (I Cor. xiii). Et revera retribuere, quia *cum sancto*, id est, cum eo qui est vere sanctus, *sanctus eris*; tu natura sanctus, eris sanctus cum illo, qui erit gratia sanctus. Tua sanctitas ejus sanctitatem, in eo præcedit, et in eo operatur, et ideo scio quia opus misericordiæ tuæ coronabis: similiter. et in aliis accipitur usque *Et cum perverso perverteris*: non ut eum perversum

facias, sed ejus perversio, scilicet a te aversio, faciet te a misericordia in judicium verti: ut in Levitico: *Si ambulaveritis a me perversi, et ego ambulabo contra vos furore perverso* (Lev. xxvi). Aliter: *Revera retribuet mihi*, id est meis, meritum, *secundum justitiam meam*: et hoc in futuro, id est, *in conspectu tuo*; quia hic *cum sancto sanctus erit*, id est, sanctus te sanctum habebit, et innocens innocentem: *et cum electo a te prius*, ut illud: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (Joan. xv), *electus eris*, id est, de omnibus deliget. *Cum perverso perverteris*, id est perversus habebit te perversum, præcipue Judaicus populus: qui cum Deum unum coluerit, et ejus mandata acceperit, videns gentilem recipi, qui semper idola coluit, dixit: *Non est æqua via Domini* (Ezech. xviii). Ideo perversus Judaicus populus habet te perversum, *quoniam tu populum humilem salvum facies, et oculos superbiorum humiliabis*, id est, quia tu superbis resistis, ut Judæis, et humilibus das gratiam (Jac. iv), ut gentibus, ideo oculos superbiorum humiliabis, quia nihil vident nisi per alium. Vel hoc videtur perversis, id est, veram justitiam ignorantibus perversum, quod confitentes peccata sua salvos facies, quos illi damnare solent. Et quoniam tu populum humilem, id est, consistentem tibi peccata sua, et se accusantem, te justum ponentem salvabis, ideo, *Domine Deus meus, illumina tenebras meas*, id est, fac me interiori oculo videre et cognoscere peccata et ignorantias meas: ideo a te hoc peto, et non ab alio, *quoniam tu illuminas lucernam meam*, id est oculum interioris hominis, id est intellectum; quia sicut lucerna per se non lucet, sed aliunde accipit lumen, ita intellectus interior non videt quæ recta sunt nisi a tua luce. Secundum aliam vero sententiam hoc modo continuatur: *Quia cum sancto sanctus eris*, id est, quia nullus potest esse sanctus sine te sancto, ideo, *Domine Deus meus, illumina tenebras meas*, id est gentiles, qui adhuc sunt tenebræ, per mei autem prædestinationem illumina, per fidem vocando da illis cognitionem tuam: *quoniam tu illuminas, non alius, lucernam meam*, id est, illos qui jam illuminati sunt, apostolos et alios fideles. Ideo te hoc rogo, quia tuum est hoc facere, scilicet quoniam tu populum humiliantem, gentilem scilicet, salvum facies, se humiliantem et consistentem peccata sua. Notandum quod lucernam singulari, tenebras vero plurali numero ponit: ideo videlicet quia quicumque lucent una luce lucent, qui autem errant diversis erroribus errant. Ideo rogo ut illumines oculos qui adhuc sunt in tenebris, vel ut peccata cognoscere facias, *quoniam tu, o Deus, in te eripiar a tentatione*, et non in alio, id est, a spiritu luxuriæ et avaritiæ. *Et in Domino meo, non in idolis, transgrediar in meis murum*, quem superbia erexit inter creaturam et Creatorem, peccata peccatis augendo: illum transibo per humilitatem, subdendo me Creatori meo. *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum* (Joan. vi): vel

ego caput in te Patre eripiar a tentatione, Judæorum et in Deo meo, id est Creatore meo, non in manufactis diis, transgrediar murum in illis, qui futuri sunt mei præordinatione. Et hoc est quod sequitur: *Deus meus* Creator, qui solus potes, *eripies me de contradictionibus populi*, Judaici scilicet qui mihi semper contradixit. *Non est hic homo a Deo* (Joan. ix). Et: *Dæmonium habes* (Ibid.). Alii dicebant, *quia bonus est*: alii dicebant, *non* (Joan. vii). Et *constitues me in caput gentium*, ut me habeant caput. Pro una Judæa dabis mihi, Deus, gentes. Et vos, qui auditis me nominare eum Deum meum, facite eum vestrum Deum, ideo, quia *impolluta via ejus*, per quam venit ad vos, id est, incarnatione mea sine virili admistione: vel fides per quam ad eum venit, ideo impolluta, quia impollutos facit. Et quia *eloquia Domini igne examinata*, id est, pura et purgata per Spiritum sanctum, quia protulit facientia examinatos, id est purgatos. Et quia *protector est omnium sperantium in se*, ideo in eo sperate. Potest et istud ordine legi, ut ita dicatur: *Revera transgrediar murum in Deo meo*: per naturam Deo, per gratiam meo; quia *Deus meus protector est omnium sperantium in se*, id est, qui eum habent Deum suum. In eo merito est sperandum, quia *impolluta est via ejus*, vel qua ad nos venit, id est charitas, vel qua ad eum venit, id est fides. Non polluta, ut est via deorum non verorum. *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis* (Rom. vi). Et quia *eloquia Domini igne examinata*, id est, pura et vera, quod eloquia falsorum deorum non sunt: *Spiritus enim sanctus ignis consumens*, qui ea examinavit, *disciplinæ effugiet fictum* (Hebr. xii; Sap. i). Vel *igne examinata*, id est, in tribulationibus probata: hoc modo, quia *protector est omnium sperantium in se*. Et bene potest facere. Nam *quis Deus* alius est dominus regeneratione *præter Dominum*, illum scilicet, *cujus gratia regenerati sumus*? Aut *quis alius Deus* est Deus creatione *præter Deum nostrum*? Aut hic, aut alius? Sed non alius, quod per hoc ostendo. *Deus qui præcinxit me virtute*, est Dominus recreatione, *qui præcinxit me caput virtute*, id est apostolis virtuosus. *Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut vestimento vestieris* (Isa. xlix). Et *posuit immaculatam*, id est sine crimine, *viam meam* id est, *viam meorum*. Aliter: *Præcinxit me virtute*, id est, meos qui erant fluxi diversis erroribus infidelitatis, vel carnalibus delectationibus. *Præcinxit virtute*, id est, sobrietate quæ hæc restringit. Aliter: *Præter alias virtutes quas daturus erat, præcinxit me*, id est meos, *virtute*, id est fide, quæ singulariter est dicenda virtus propter eminentiam et dignitatem, cum sit fundamentum aliarum virtutum. Vel, *præcinxit me virtute* illa quæ singulariter necessaria erat ad hujusmodi cinctorium. Solius enim fidei est principaliter, ut qui fluxi sunt diversis erroribus infidelitatis per eam coarctentur. Unde alibi: *Et fides cinctorium renum ejus* (Isa. xi). Et *posuit*, id est, ordinabiliter et firmiter statuit, *immaculatam viam*

meam, id est charitatem non admittentem in se maculam alicujus gravis peccati, scilicet quæ omnia vitia excludit, et omnes virtutes admittit, per quam viam secure ad eum venirem. Unde in Canticis canticorum: *Ordinavit in me charitatem* (Cant. ii). Vel, *virtute*, id est continentia, quæ latos sinus cupiditatis et luxuriæ et aliorum vitiorum restringeret: et in hoc apparet hunc solum esse Deum recreatione, et ideo jure diligendus. Et ille est *Deus meus qui perfecit pedes meos*, id est, perfectos in virtute et scientia fecit apostolos meos, de quibus dicitur: *Beati pedes pacem portantes* (Isa. lxi): *tanquam cervorum*, ut lutum et spinas hujus vitæ transilient, ut ait Apostolus: *Arbitror omnia ut stercora* (Phil. v). Et *super excelsa statuens me*, id est, meos apostolos videlicet tales fecit, ut non eis sufficeret neglexisse omnia terrena, et habere conversationem in celestibus; sed, quod maximum est, obtutu rationis suæ in ipsum summum bonum irreverberatis oculis aspicerent, ut beatus Joannes omnia transiliendo dixit: *In principio erat Verbum* (Joan. i); vel, *perfecit pedes meos*, id est, affectiones meorum in virtutibus, ut essent tanquam pedes cervorum, ut supra. Et *super excelsa statuens me*, id est, anchoram spei illorum in celestibus fixit. Et ille est *verus Deus, qui docet manus meas ad prælium*, id est, operarios meos apostolos, scilicet mihi militantes. Quos vocat pedes; eosdem vocat manus, diversa similitudine, ut illud: *Estote fortes in bello, et pugnate cum antiquo serpente* (I Petr. v; Apoc. xx). Et *posuisti ut arcum æreum*, id est, inflexibilem et irremissum, *brachia mea*, eosdem doctores qui brachia dici possunt, quia totam terram amplexati sunt prædicando. Sæpe in sacra Scriptura similitudo ab impossibili sumitur, ut hic: quia arcus æreus non invenitur, sed si inveniretur, tales isti essent. Aliter: *Qui docet manus meas*, id est opera, meorum: *ad bellum*, id est, qui sic docet meos operari, ut possint pugnare adversus insidias diaboli: *Quia non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem* (Eph. vi). Unde illos sic docet: *State ergo succincti lumbos vestros in charitate, induti lorica justitiæ* (Ibid.). Et *posuisti ut arcum æreum brachia mea*, id est, bonas intentiones meorum irremissas fecisti, ad similitudinem, quia brachia extenduntur, ita et intentiones. Et ut non deficerem, *dedisti mihi protectionem salutis tuæ*: hoc modo scilicet, *Dextera tua suscepit me* in membris meis. *Dextera tua*, id est, dignitas et propitiatio, assumpsit humanitatem meam, vel *dextera*, id est, auxilium tuum: quod in hoc apparet, quia *disciplina tua correxit me in finem*, id est, castigatio et flagellatio tua, virga sive baculus, scilicet ablatio rerum, vel ægritudo vel tribulatio ab aliis illata, *correxit me*, id est meos, si quando a mandatis tuis recesserunt *in finem*, id est in me, qui sum finis, id est consummatio vitæ eorum, ut discerent mihi conformari: vel correxit meos in finem, ne lasciendo et prave vivendo non pervenirent ad propositum illud bravium. *Quem enim diligit Pater, cor-*

ripit (Prov. III). Unde Apostolus : *Omnis disciplina in presenti non videtur gaudii, sed mœroris, postea autem reddit fructum pacatissimum* (Hebr. XII). *Et disciplina tua ipsa me docebit* perseverare et ad destinatum finem pervenire. Nota quod ipsa non solum *dextera*, id est clementia tua, me docet pervenire ad destinatum finem, sed etiam flagellatio. Et in illa disciplina *dilatasti gressus meos*, id est apostolos, per quos gradior in notitiam hominum. *Dilatasti*, id est, tanta amplitudine intus posuisti ut etiam inimicos diligerent, vel gauderent in tribulatione : ita tamen ut essent *subtus me*, id est, ut me magistrum et præcessorem habeant, quemadmodum Petro volenti procedere et dicenti magistro suo Christo, prædicenti suam passionem, *Domine, absit a te*: responsum est a Domino, *Vade retro, Satanas* (Matth. XVI). Et in hoc quia *subtus me sunt. non sunt infirmata vestigia mea* in eis, quia in omnibus me imitati sunt. *Sicut misit me Pater et ego mitto vos* (Joan. VI). Aliter : *Dilatasti gressus meos subtus me*, id est, affectiones carnales meorum adeo in dilatatione, id est in gaudio, posuisti, ut in tribulationibus suo superiori congauderent : ut nec caro resisteret spiritui, nec spiritus carni : et in hoc non sunt infirmata vestigia mea, id est, imitatores mei, vel præcepta mea. Et per illos *persequar inimicos meos*, incredulos bona persecutione, vel affectus carnales. *Et comprehendam illos ut me sequantur*, qui prius præcedere volebant. *Et non convertar donec deficient*, id est, donec carnales affectus subdantur spiritui, vel donec persecutores fiant imitatores, *confringam illos* persecutores : mactabo quod sunt, et faciam illos quod sum ; vel carnales affectus confringam id est adeo carnem affligendo diminuam, ut affectionibus spiritus subdantur. *Cadent subtus pedes meos*, vel persecutores calcabuntur a meis, vel sub illorum dominio erunt. *Et conculcabis leonem et draconem* : vel carnales affectus subdentur rationi. Et hoc non ex me, sed ex te : quia tu *præcinxisti me virtute ad bellum* : *virtute*, id est virtuositas ; vel *me*, id est, meos præmunisti *virtute*, id est temperantia, quæ maxime carnales affectus restringit. Et per illos vel hoc in modo *inimicos meos dedisti mihi dorsum*, ut qui conversi esse noluerunt, fiant aversi vel dorsum : ut qui prius volebant præcedere, sequantur. *Et odientes me*, id est, nolentes converti, permanentes in odio pravo *disperdidisti* : vel foris, tempore Titi et Vespasiani, vel intus ut nulla eorum vota rata essent ; quod in hoc patet : quia *clamaverunt, nec erat qui salvos faceret*. Clamant enim quotidie Judæi valida intentione pro salute, nec salvantur : quia in Salvatorem non credunt. *Ad Deum* scilicet Patrem clamaverunt, *nec exaudivit eos* : quia non clamant per Mediatorem. Vel clamabunt in futuro positi in pœnis, ut liberentur : nec salvabuntur, quia Salvator, ad eos hic clamavit, et audire noluerunt. *Quicumque eruberit me coram hominibus, et ego erubescam eum coram Patre meo* (Luc. IX). *Et comminuam eos,*

scilicet illos non exauditos, *ut pulverem ante faciem venti*. Elatio eorum perdet eos, vel aridos et carentes imbre verbi Dei tradam ventis, id est, variis delectationibus, ut ab illis diminuatur, si quid in eis solidum fuit ; *ut lutum platearum delebo eos* : illos ita comminutos, delebo ut lutum platearum, sicut lutum quod in plateis, id est latis viis jacet, ab hominibus conculcatur et fietet, ita ab omnibus istud conculcari faciam : et potero, nam tu *eripies me de contradictionibus populi* : *constitues me in caput gentium*, ut supra. Et merito quia *populus quem non cognovi servivit mihi* : gentilis *populus quem non cognovi*, id est, cognoscere feci corporali præsentia vel legis eruditione, obedivit mihi. *In auditu auris obedivit mihi* qui nec miracula vidit, nec meam præsentiam. Ex comparatione ostendit hos eligendos, illos reprobandos. *Filii autem Judæi, quos filios habui, quibus hæreditatem promisi, alieni*, id est diaboli ; de quibus dictum est : *Vos ex patre diabolo estis* (Joan. VIII), *mentiti sunt*, dicentes, *Hic est filius Joseph* (Matth. XIII ; Joann. VI) : vel, *Venerunt discipuli et furati sunt eum* (Matth. XXVIII) ; *mihi*, id est, ad meam utilitatem. *Filii alieni inveterati sunt*, id est, in vetustate primi hominis permansere, nolentes conformari novitati meæ ; ideo *inveterati* quia *claudicaverunt a semitis suis*, id est, a suis pravis inventionibus claudicaverunt, non habentes dextrum pedem, vel in lege spirituales intellectum, vel in fide Trinitatis Christum. Illi claudicaverunt, et me delere cogitaverunt ; sed *Dominus* id est, ego *vivit*. Unde Apostolus : *Mortuus est ex infirmitate carnis, sed vivit ex virtute Dei* (II Cor. XIII). Ideo *Benedictus Deus meus*, id est, augmentetur per me et ita per me *exaltetur*, id est, maguus appareat, *Deus salutis meæ* ; hoc modo *exaltetur, Magnificans salutes regis ejus*, id est, crescere faciens salutationes datas per me regem ejus hoc modo : *Et faciens misericordiam Christo suo David, eum resuscitando, et semini ejus*, id est, imitatoribus ejus resuscitando, interius perducendo ab hac resurrectione *usque in sæculum* (II Reg. XXII), id est in æternitatem. Merito es tu a me benedicendus, quia tu es *Deus qui das vindictas mihi* de Judaico populo subdendo eum mihi : vel qui das potestatem meis ligandi atque solvendi, ut illud : *Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici* (Luc. X). *Liberator meus de inimicis meis iracundis*, me de Judæis clamantibus : *Crucifige crucifige* (Luc. XXIII) ; Ecclesiam, ab hæreticis ; unumquemque de Ecclesia, a vitiis. Et non solum liberas, sed *ab insurgentibus in me exaltabis me*, ponendo ad dexteram tuam, ubi ipsi nihil possunt : et tandem *a viro iniquo*, id est diabolo, *eripies me*, id est meos, convertendo ab infidelitate ad fidem. *Propterea confitebor tibi*, scilicet pro illa ereptione, laudabo te, vel confessionem peccatorum tibi faciam in illis qui nationes adhuc, id est nati, sed non sunt renati. *Et psalmum dicam*, id est, bonæ operationi insistam, *nomini tuo*, id est, ad laudem tuam, non

meam : quia tu das et velle et facere pro bona voluntate (*Phil. 11*). *Magnificans salutes ad illum verbum* continuatur : *Exaltetur Deus salutis meæ*, ut supra dictum est.

PSALMUS XVIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum
« ejus annuntiat firmamentum. Dies diei eructat ver-
« bum et nox nocti indicat scientiam. Non sunt lo-
« quelæ neque sermones, quorum non exaudiantur
« voces eorum. In omnem terram exivit sonus eo-
« rum, et in fines orbis terræ verba eorum. In sole
« posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam spon-
« sus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas
« ad currendam viam ; a summo cælo egressio ejus.
« Et occursum ejus usque ad summum ejus : nec est
« qui se abscondat a calore ejus. Lex Domini im-
« maculata convertens animas : testimonium Domini
« fidele : sapientiam præstans parvulis. Justitiæ Do-
« mini rectæ, lætificantes corda : præceptum Do-
« mini lucidum, illuminans oculos. Timor Domini
« sanctus, permanens in sæculum sæculi : judicia
« Domini vera, justificata in semetipsa. Desiderabilia
« super aurum et lapidem pretiosum multum et
« dulciora super mel et favum. Etenim servus tuus
« custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.
« Delicta quis intelligit ? ab occultis meis munda me,
« et ab alienis parce servo tuo. Si mei non fuerint
« dominati, tunc immaculatus ero, et emundabor a
« delicto maximo. Et erunt ut complacent eloquia
« oris mei, et meditatio cordis mei in conspectu tuo
« semper. Domine, adjutor meus, et redemptor
« meus.

ENARRATIO.

In finem psalmus David, id est, hæc bona exhortatio, quæ in hoc psalmo intelligitur, est David prophetæ dirigentis infideles, præcipue Judæos quibus hæc prophetat, *in finem*, id est, in gratia Christi, qui est finis et consummatio legis et prophetarum. Intentio Prophetæ est in hoc psalmo ad exhortationem et salubrem admonitionem commendare omnibus, et præcipue Judæis, gratiam Novi Testamenti, consummatam per Christum : *Quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est* (*Joan. 1*) : ut credentes salventur, increduli autem eo gravius damnentur, quo magis illis innotuit. Commendat autem hanc gratiam ex prædicatoribus ejus, et ex discretione prædicationis, et ex amplitudine ipsius prædicationis : quia omnibus linguis et in omnem terram. Et per auxesin, comparando eam veteri legi administratæ per servum.

Cæli enarrant gloriam Dei. Ac si dicat : Exteriores cæli enarraverunt, quando nato Domino nova stella apparuit (*Matth. 11*), et quando cæli aperti sunt super eum, et vox audita est ; *Hic est Filius meus dilectus* (*Matth. 111*) ; vobis Judæis enarraverunt gloriam Dei, id est Filium Dei, in quo Deus Pater gloriosus apparuit. Et non solum illi exteriores cæli, sed etiam quidam interiores quorum anima sedes Dei est, qui

A mente a terrenis ad cælestia sublevati erunt : Tales *cæli enarrant*, id est, evidenter narrabunt gloriam Dei, hanc scilicet quod non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit : et hoc est magna gloria Dei. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis* (*Rom. 111*). Et hoc est, enarrant gloriam Dei, id est, misericordiam exhibitam per Filium, in qua Deus glorificandus est. *Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum*. Quod supra gloria hic opera ; quod supra cæli, hic firmamentum, diversa similitudine, id est, iidem prædicatorum Novi Testamenti a Spiritu sancto corde confirmati, et firmamentum facti contra impetus sævientium, et hanc gloriam respuentium : annuntiant *opera manuum ejus*, id est, propria opera Dei, id est, ea opera quæ nullus facere potuit nisi solus Deus. Et hanc annuntiationem faciunt cum magna discretione, quia *dies diei eructat verbum*, id est, perfecti perfectis cum magna meditatione divinitatem Verbi annuntiant, id est, sapientiam. Nunc autem *dies*, id est, illi qui illuminati sunt a Christo vero sole ; ut illud : *Illuxit nobis sol justitiæ* (*Mat. 11*) ; alii *diei eructat verbum*, quia eructatio ab intimis ducitur, et significat doctrinam quæ sit cum magna meditatione et intima cogitatione. Quod eructare bene jungitur ad Verbum, id est Divinitatem, scilicet ad sapientiam, quia sapientia est divinarum rerum cognitio. Unde Apostolus : *Sapientiam loquimur inter perfectos* (*I Cor. 11*) : quorum eructantium unus fuit qui dixit, *In principio erat Verbum* (*Joan. 1*). *Et nox nocti indicat scientiam*, id est, imperfecti imperfectis ostendunt simpliciter humanitatem Christi : quæ dicitur *scientia*, quia scientia est de humanis : unde Apostolus : *Nihil enim judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum* (*I Cor. 11*). Nox dicuntur imperfecti, quibus sol ille verus nondum illuxit, qui nondum altitudinem divinitatis capere valent, tales non eructant verbum ; sed indicant, id est, simplicibus verbis ostendant scientiam id est incarnationem Verbi, vel possunt dicere quod illi iidem qui dies diei eructant verbum, condescendentes parvulis Ecclesiæ, facti nox indicant nocti scientiam ; unde illud : *Lac vobis potum dedi, non escam ; nondum enim poteratis solidum cibum capere* (*I Cor. 111*). Et hanc annuntiationem faciunt in plenitudine omnium linguarum, scilicet *non sunt loquelæ*, id est linguæ, *neque sermones*, id est varietates, in ipsis linguis, *quorum sermonum voces non audiantur a prædicatoribus Novi Testamenti* : ita proprie, ut eorum sermones videantur, non alienæ linguæ. Unusquisque apostolorum habuit omnes linguas ; quod figurabat, quod ille quem prædicabant ex omnibus omnium linguarum unus Christus congregandus erat. Et quia omnes linguas noverunt, ideo *in omnem terram exivit sonus*, id est prædicatio, *eorum*, id est, in omnem ambitum terræ. Bene exivit, quia prius in Judæa prædicaverunt ; unde illud : *Incipientes ab Jerusalem quæ est in medio terræ* (*Luc. 2111*) : ibi enim natus, ibi passus, ibi prius prædicatus. *Et in*

fines orbis terræ, id est, in adjacentes insulas *verba eorum*. Aliter: *Non sunt loquelæ, neque sermones quorum non audiantur voces eorum*. Quasi dicat: Nec ibi tantum enarraverunt illas linguas, vel gloriam Dei illis linguis ubi eas didicerunt a Spiritu sancto docti, qui eis apparuit in specie ignis, fœnum carnis eorum consumpturus, aurum eorum probaturus; sed in omnem terram exivit sonus eorum. Aliter: *In omnem terram*, id est, in omnes vocatos et sacramentis ecclesiasticis initiatos. *Exivit sonus eorum*, id est prædicatio, quæ illis fuit sonus: quia aure solum corporis receperunt, et non aure cordis, quæ est auris audiendi: tales nominantur tantum terræ. Et non tantum in orbem terræ, id est, perfectos qui se jam mente contraxerunt a terrenis, sed etiam in *fines orbis terræ*, id est, excellentiores excellentioribus. Verba eorum illis fuerunt verba, qui et aure cordis perceperunt, et opere compleverunt. Eorum dico, dicentium: Deus *in sole posuit tabernaculum suum*, id est carnem suam, in qua ad tempus Deo Patri militavit, *posuit in sole*, id est, manifestatione honorum operum, quia infirmos curavit, mortuos suscitavit, peccatores justificavit. Unde per contrarium: Qui amat tenebras, odit lucem, vel, *in sole*, id est in labore, ad exemplum suorum. Aliter: *Tabernaculum*, id est Ecclesia in qua militat *posuit in sole*, ut supra. Et, ut suæ Ecclesiæ præberet exemplum bonæ operationis et laboris, *ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*; ad similitudinem sponsi, qui exiens de thalamo, id est nuptiali lecto, incedit variis ornamentis ornatus: ita Christus de utero beatæ Mariæ, in quo sibi sponsam, id est Ecclesiam suam, assumendo nostram carnem copulavit, omnibus virtutibus ornatus exivit; et præcipue humilitate, qua superbiam inimiciterat destructurus. Ipse taliter ornatus *exsultavit*, id est, exultanter ivit, *ut gigas*, id est ut fortis, *ad currendam viam*, non ut detineretur in via: humilitate enim per charitatem fuit infra omnes, majestate vero supra omnes. Ejus charitas et humilitas non est passa eum retardari, ut dedignaretur pati indigna corporis et abjecta. Potentia vero ejus divinitatis non permisit attineri in morte, nec ulla adversa formidare. Ideo in via cucurrit; non est detentus in via. Quam viam ipse subjungit. *A summo cælo egressio ejus*, id est, a Patre procedit Verbum, qui summum cælum dici potest, non essentia majestatis, quæ una est in tribus personis, sed ordine quo hominibus notificari voluit. Primum cælum est Pater et summum, quia ab eo procedit Filius, id est, voluntas per quam omnia operatur: quæ non est aliud in essentia quam ipse est Pater, quia in Deo nulla est diversitas, nullum accidens. Secundum cælum est Verbum a Patre procedens. Tertium cælum est charitas, id est, dilectio et concordia voluntatis Dei Patris: quia nunquam ejus voluntas mutatur, vel ab eo dissentit. Et *occursus ejus usque ad summum ejus*. Sic ipsum Verbum quodammodo processit a Patre, quando in carne assumpta se manifestavit, ut nihil inveniret quod

A sibi occurreret, id est æquale esset, præter summum ejus a quo summo egressus est, id est Patre. *A summo cælo*, id est a Patre, egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus, id est, non invenit quod sibi occurreret usque ad summum ejus, id est usque dum rediit ad æqualitatem Patris, rediit tamen competenter accepto. Aliter: *Carli enarrant gloriam Dei*. Quam gloriam? *In sole posuit tabernaculum suum*. Potest et sic continuari: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum*. Et ideo patet quod *in sole*, id est, in aperto et in amplitudine, non in angulo aliquo terræ, non in occulto, ut quidam hæretici dicunt, *tabernaculum suum*, id est Ecclesia sua; ut hoc sit dictum contra hæreticos quosdam, qui dicunt: Ecce apud nos est Christus, transite ad nos. Hoc secundum Augustinum. *Nec est qui se abscondat a calore ejus*. Hinc usque fuerunt verba apostolorum: nunc redit Propheta ad verba sua. Quasi dicat: Et ideo quia tam potens est et tam manifeste prædicatus, *non est qui se abscondat*, id est, excusare possit *a calore ejus*, id est, a cognitione vel a munere. Sicut enim magnus ignis calet et splendet, ita Christus calet; quia nullus est qui non habeat aliquod munus suæ gratiæ quo eum possit agnoscere, nec etiam paganus aliquis. Nullus se excusare potest de cognitione, quia nullus est vacuus a munere, invisibilia enim ipsius per ea quæ facta sunt, intellecta, conspici possunt per rationem hominibus datam (Rom. 1). Et non mirum, si nullus se possit excusare de hac gloria; quod eam non possit intelligere vel observare, quia *lex Domini*, id est lex gratiæ, quæ est Christus et ejus mandata. *Lex enim per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est* (Joan. 1). Illa lex Domini *immaculata*, id est, immaculatos faciens, quia lex servi maculata, propter difficultatem prævaricatores faciens. Jubere enim potuit, non adjuvare ut impleretur. Hic per auxes in novam legem commendat, comparando eam veteri. Vere immaculata, quia *convertens animas a servitute in libertatem: a timore in charitatem*. *Jam non dicam vos servos, sed amicos meos* (Joan. xv). Vel lex servi convertebat manum vel oculum timore; hæc animas convertit ab illiciti amore. *Testimonium Domini fidele*, quia non fallit: nihil enim testatur quod non sit verum. Testimonium servi infidele, quia sæpe sefellit: male tamen intellectum Vetus Testamentum, scilicet carnaliter, hæc dicitur operari. Nam per se lex illa et a Domino est, et sancta, et immaculata et non fallit. *Tibi dabo terram hanc et semini tuo* (Gen. xv), carnaliter hoc acceperunt, et ideo decepti sunt, multi enim illam non viderunt, et alia hujusmodi multa. Legem vocat idem quod testimonium: lex est, quia coercet. Testimonium in promissis, hoc modo fidele: *Sapientiam præstans parvulis*, id est, sapienter scire et operari omnia quæ audivi a Patre meo, nota feci eis. *Nemo novit Patrem nisi Filius et cui voluerit Filius revelare* (Matth. xi): parvulis, id est humilibus. *Confiteor tibi, Domine Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus*

tibus, et revelasti ea parvulis (Luc. x). Testimonium servi fuit infidele, quia hæc abscondit parvulis. Unde Dominus: *Væ vobis, Scribæ et Pharisei, qui habetis claves sapientiæ; nec vos intratis, nec alios intrari permittitis (Matth. xxiii).* *Justitiæ Domini rectæ*: ejus justificationes, quas ipse docet, sunt rectæ; quia quod jubet facere, ipse facit; jubet verbo, quod monet exemplo; servos autem sæpe docet, quod facere vel non potest vel non vult. Aligant enim onera gravia et importabilia, et imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere (*Ibid.*). *Lætificantur corda*: quia per dilectionem bona operari docent, non per timorem. *Præceptum Domini*, id est, Novum Testamentum, *lucidum*, sine velamento carnalium observationum. Unde illud: *Et non sicut Moyses velatam habet faciem (II Cor. iii)*: *illuminans oculos* interioris hominis. *Timor Domini*, castus, scilicet non timens accedere ut servus, sed timens recedere ut filius; *sanctus*, id est sanctificans. Timor autem servi, pœna efficiens: *Permanens in sæculum sæculi*, non perit ut ille pœnalis quem foras mittit charitas. *Judicia Domini vera*, tribuendo cuique secundum opera sua; quod enim semel apud eum justum est, nunquam mutatur: et converso, quod semel injustum nunquam fit justum. Ideo vera, id est immutabilia, quia *justificata in semetipsa*. *Judicia hominum* ideo sæpe sunt injusta, quia aliunde justificantur; sæpe quod unus injuste judicat, alter qui melius scit, illud corrigit; Domini autem judicia semper vera, quia aliunde non justificantur. *Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit (Rom. xi)? Quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Desiderabilia* sunt illa *judicia super multum aurum pretiosum et super multum lapidem pretiosum, vel super multum desiderabilia, et dulciora super mel et farum*, id est, meliora sunt quam omnia pretiosa hujus sæculi et jucunda. Aliter, si altius insistere volumus: Dicit B. Paulus: *Si quis ædificavit super fundamentum hoc, aurum, lapides pretiosos, salvus erit (I Cor. iii)*. Illi sunt aurum et lapides pretiosi, qui purgati et probati, expectant ut in thesaurum Dei deferantur. Et hi desiderant *judicia Dei super aurum et lapidem pretiosum*, id est, plus diligunt voluntatem Dei quam suam, quia ejus voluntatem suæ voluntati præponunt. Illi sunt mei, qui soluti vinculis carnis, non re sed mente, ut illud: *Cupio dissolvi et esse cum Christo (Philip. i)*, expectant diem illam in qua deferantur in epulis Dei. Illi sunt favus, qui circumdati carne, non concreti, expectant expressionem manus non opprimentis, sed exprimentis Dei, ut eliquentur a temporali vita in æternam; isti sunt, qui adeo jam sunt purgati intus, quod licet in mundo adhuc versantur, tamen facile ab ejus amore separari possunt; nec opus est ut in torculari, id est gravi pressura premantur, ut discant mundum deserere. Et hi desiderant *Domini judicia super mel et faveum*, id est, plus quam se. Vel desiderant ut supra se veniant, quia intrepidi expectant judicem. *Desiderabilia sunt natura servo*

tuo. Etenim servus tuus custodit ea, id est, justus qui non servat, non diligit: *Si diligitis me, mandata mea servate (Joan. xvi)*. Et merito, quia *in custodiendis illis retributio multa*, non solum in futuro, sed etiam in præsentem. Nunquam enim virtus est sine præmio, sicut nec vitium sine pœna: habet enim hic præmium bonæ conscientie, ille vero supplicium de præmio vitiorum; aut virtus est inane nomen, aut recte petit inde præmium experiens vir. Et Apostolus: *Cogitationum accusantium, aut etiam defendentium (Rom. ii)*. Multa est illa retributio, quæ et hic et in futuro. Servus tuus ea custodit. Et merito. Nam *delicta quis intelligit?* scilicet custodienda. Nullus, quia etiam ille qui non est servus tuus. Aliter: *Servus tuus custodit ea*, quia intelligit. Nam *delicta quis intelligit?* Nullus. Si tenebræ videntur, et delicta intelliguntur. Videre, est a tenebris recedere: et intelligere, a delicto recedere, de his dico qui in delictis sunt sicut de illis qui in tenebris fuerunt. Aliter: *Servus tuus custodit ea*. Sed illi sunt pauci, qui intelligere possint delicta, et custodire tua judicia. Nam *delicta quis intelligit*, ita ut sunt intelligenda? scilicet ut vitet ea? Pauci, imo per se nulli. Ideo *ab occultis meis munda me*. Aliter: Quia *servus tuus custodit ea*, vel quia in custodiendis illis est retributio multa, ideo *ab oculis meis munda me*, id est, originalibus delictis, quæ occulte a parentibus quasi hæreditario jure descendunt: *et ab alienis*, id est, ab his quæ non a parentibus contraxi, scilicet ab his quæ postea addidi, *parce servo tuo*, qui non pepercisti liberto tuo. Aliter: Occultum fuit peccatum quando diabolus peccavit, quia superbiam in occulto et a se habuit. Alienum fuit, per quod Adam cecidit: quia a diabolo alienus erat. Dicit ergo: *Ab occultis meis*, id est, a malis cogitationibus, *munda me*, id est, munda cor meum. Et *ab alienis*, id est, a malis persuasionibus aliorum *parce ne consentiam*. *Servo tuo*, id est meis, qui per superbiam a te recedere nolunt, sed per humilitatem tibi subdi volunt. Ideo *parce servo tuo*, quia non pepercisti liberto tuo, id est Adæ ab aliena persuasionem, qui præceptis tuis obedire noluit, volens esse liber: *Eritis sicut dii (Gen. iii)*. Ideo rogo ut a propriis mundes, et ab alienis parcas, quia *si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*, id est, criminali peccato quod maculat. Nota quod non dicit, *Si mei me non fuerint*: sed addit, *dominati*. Non enim potest esse, quando sumus in hoc corruptibili corpore, ut non sit in nobis peccatum; sed tunc dominatur cum consentimus et voluntatem nostram ei subdimus. Unde Apostolus: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore (Rom. vi)*. Et propterea *munda me et parce*, scilicet ut nec propriis cogitationibus pravis subdat, nec alienis persuasionibus. *Et emundabor a delicto maximo*, id est, a superbia quæ est maximum delictum: qui cum cætera sint timenda tantum in male factis, istud etiam in benefactis est cavendum. Hoc primum ingessit se recedentibus, hoc etiam ingerit se redeuntibus. *Et erunt*

ut complaceant eloquia oris mei, scilicet cum emundatus fuero a superbia, tunc tibi placere studebo et ore et corde, et non hominibus. Superbiam enim hominum gloriam quærit. Et hoc est quod dicit: *Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper*; ut tu videas, tibi placeat soli. *Domine, adjutor meus et Redemptor meus*. Hoc versus cum illo jungitur, *Ab occultis meis munda me, Domine, adjutor meus*: cætera sunt interposita. *Adjutor*, in bonis: *Redemptor*, in malis. Vel *Redemptor* per fidem: *adjutor*, justificando.

PSALMUS XIX.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Jacob. Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te. Memor sit omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fiat. Tribuat tibi secundum cor tuum, et omne consilium tuum confirmet. Lætabimur in salutari tuo, et in nomine Dei nostri magnificabimur. Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi, quoniam salvum fecit Dominus Christum suum. Exaudiet illum de cælo sancto tuo, in potentibus salus dexteræ ejus. Hi in curribus, et hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus. Ipsi obligati et ceciderunt; nos autem surreximus et erecti sumus. Domine, salvum fac regem, et exaudi nos in die qua invocaverimus te. »

ENARRATIO.

In finem psalmus David. In superiori psalmo Propheta commendavit passionem Christi, qua credentes salvantur. In isto autem, commendat resurrectionem Christi, qua credentes justificantur. In illo ostenditur quid nobis profuerit mortalitas divinitatis: in isto vero quid profuerit divinitas mortalitatis. Jesus Christus enim *mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram* (Rom. iv). Providens Propheta per spiritum gloriam resurrectionis Christi futuram, et cum Christo omnes credentes resurrecturos, optando fundit preces ad Deum Patrem, non ex aliqua dubitatione, sed ex nimio desiderio sic dicens:

Exaudiat te Dominus, scilicet, o Christe, quia tu es adjutor meus et Redemptor, Dominus Pater cui omnem exhibes obedientiam, exaudiat te, resuscitando *in die tribulationis*, id est in tempore ad passionem disposito. *Protegat te*, id est tuos, *nomen Dei Jacob*, id est, invocatio nominis Dei Jacob, id est junioris populi, scilicet luctatoris et præripientis primogenita prioris populi, id est Judæi, scilicet dignitatem et honorem illum qui promissus fuit Judæico populo, qui promogenitus fuit quia prius electus est quam gentilis. *Nomen Dei Jacob*, id est, invocatio nominis Dei Jacob, et non Dei Esau, qui dixit: *Jacob dilexi, Esau odio habui*; et: *Major serviet minori* (Gen. xxv; Rom. ix): qui deponit potentes et exaltat humiles (Luc. i), protegat te humilem, et ejus nomen invocantem, a persecutione superbiorum Judæorum: sicut protexit Jacob humilem et ejus nomen invocantem, a persecutore Esau.

A *Mittat tibi auxilium de sancto*. Tibi, id est tuis, *mittat auxilium de te sancto*. Vel tibi capiti *mittat auxilium de sancto*, id est de tuis faciendo eos sanctos, sanctificando membra tua, augeat auxiliares tuos, quemadmodum manus et alia membra capiti auxilio sunt. *Et de Sion*, id est de specula, scilicet de spe cælestium gaudiorum, *tueatur te*, id est circumspiciat tibi, id est tuis. Sicut in Sion erant speculatores Jerusalem, ita spes cælestium gaudiorum sit tuis munitio, de qua sibi provideant. *Memor sit omnis sacrificii tui*, id est, memores faciat tuos omnium injuriarum tuarum, quas passus es ante crucis patibulum: quæ Deo sacrificium acceptabile fuerunt pro delictis hominum. *Et holocaustum tuum*, quo tu voluisti te totum offerre Deo in ara crucis, *pingue fiat*, id est, vertatur in lætitiâ resurrectionis; ut sicut mortuus es propter peccata nostra, ita et resurgas propter justificationem nostram: *holon*, totum; *causton*, incensum; inde holocaustum dicebatur illa hostia quæ tota incendebatur. *Tribuat tibi secundum cor tuum*, id est voluntatem, ut possis ponere, cum velis, animam tuam, et iterum eam resumere cum velis, et non secundum cor inimicorum tuorum. *Et omne consilium tuum confirmet*, tam de reprobandis Judæis quam de salvandis gentibus. Quasi aliquis dicat: Cur tantopere rogas pro salvatione Christi? Ad hoc: *Lætabimur in salutari tuo*. Ego et mei similes lætabimur in ejus salvatione Christi tui, quod mors illi ultra non dominabitur. Lætabimur hic in spe ejusdem resurrectionis jam intus salvati per fidem. **C** *Et Magnificabimur plenaria salvatione*, cum mortale hoc induerit immortalitatem: tamen prius *in nomine Domini Dei nostri*, scilicet conformati ei scilicet a Christo Christiani et dicti, et facti ejus corpus. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas*. Præcedens versus interpositus fuit. Nunc continet optationes. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas*, tam quas mortalis fundes pro nobis, quam illas quas fundes immortalis factus, ad dexteram Patris sedens. Et revera implebit, quia Dominus *exaudiet illum* pro se et pro suis *de cælo sancto suo*, id est, de potentia divinitatis illius, qui est cælum sanctum suum, id est, de divinitate Verbi. Et revera exaudiet quia salvum faciet Dominus Christum suum. Et revera hoc erit, quia ego *nunc*, scilicet longe antequam fiat, *cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum*. Et hoc inde patet, quia *salus dexteræ ejus*, id est, salus danda humanitati per dexteram ejus, id est per divinitatem, erit *in potentibus*, id est, valde potens, nunquam convertetur in infirmitatem. Et nos hoc modo salvati magnificabimur in nomine Domini Dei nostri. Illi autem qui salvantur per sinistram tantum gloriaantur in divitiis et potentiis hujus sæculi: ideo, quia obligati sunt in illius cupiditate. Aliter secundum ordinem: *Impleat Dominus omnes petitiones tuas*. Et revera implebit, quia ego *nunc cognovi*, antequam fiat, per spiritum: vel *nunc*, cum maxime opus erat in die tribulationis, *quoniam salvum fecit Dominus Chri-*

stum suum, resuscitando et ad dexteram suam collocando. *Exaudiet* etiam illum sedentem ad dexteram suam *de cælo sancto suo*, id est, de emissionem Spiritus sancti tui, qui est ejus cælum. Exauditus est in terra, ut resuscitaretur; exauditus est in cælo, ut Spiritus sanctus mitteretur. Et hoc inde patebit, quod illum exaudiet de cælo sancto suo: quia *in potentatibus salus dexteræ ejus*, id est, salus data nobis per Filium, qui est ad dexteram, ejus erit nobis potentialis, scilicet æterna et indeficiens salus, quæ nec morbis afficitur, nec mœroribus sauciatur; vel, *in potentatibus*, ut etiam quando infirmamur, tunc potentes simus, *salus dexteræ æterna*; ut illud: In dextera ejus pax et securitas (*Prov. iii*). Salus sinistra, temporalis; ut illud: *In sinistra vero illius divitiæ et gloria*. In eo quod dicit: *Exaudiet illum de cælo*, ostendit præmissas optationes non esse ex dubietate, sed ex affectione maxima. *Hi in curribus, et hi in equis*. Quasi dicat: Illi autem, quorum salus est in sinistra, gloriantur in volubilibus et in potentiis hujus sæculi. *Hi invocant te in curribus*, scilicet venientes ad invocationem, confidentes magis in volubilibus hujus sæculi quam in te, et ideo salus est illis non in potentatibus, sed in infirmitatibus: non in dextera, sed in sinistra: *Et hi in equis*, id est, in superbia et dignitatibus. Tractum ab illis, qui de toto Israel tribus vicibus in anno ascendebant Hierosolymam ad orandum. *Nos autem*, quibus dabis lætitiæ salutis tui, *invocabimus non in illis, sed in nomine Domini Dei nostri*: ut clarificetur in nobis nomen illius, qui est Deus creatione, et Dominus recreatione. Aliter: *Hi in curribus, et hi in equis* confidunt, quemadmodum faciebat Esau et sui: *Nos autem, scilicet Jacobitæ præripientes primogenita eorum, invocabimus in nomine Domine Dei nostri*, quemadmodum Jacob faciebat; non in alio fiduciam ponemus. Et merito, quia *ipsi obligati sunt*, ad currus et ad equos, pravis cupiditatibus suis vel finibus vitiorum. *Et ceciderunt*, ab illa salute: quia ligati et incurvati ad terrena, non valent mente se erigere ad cœlestia. *Nos autem*, scilicet qui invocamus nomen Domini Dei nostri, *surreximus*, id est, surgemus ab illa inclinatione mentis, scilicet ab infidelitate ad fidem; *et erecti sumus per operationem*. Et, *o Domine*, ut surgamus et erigamur, *salvum fac regem*, resuscitando et ad dexteram tuam ponendo, ut quemadmodum nobis hic in passione sua contulit exemplum pugnandi, ita ad dexteram tuam interpellat pro nobis, ipse hostia, ipse sacerdos. *Exaudi nos in die*, id est, in puritate mentis, vel in luce fidei, *qua die invocaverimus te*. Non enim in nocte exaudis.

PSALMUS XX.

IN FINEM PSALMUS.

« Domine, in virtute tua lætabitur rex, et super
« salutare tuum exsultabit vehementer. Desiderium
« cordis ejus tribuisti ei, et voluntate labiorum ejus
« non fraudasti eum. Quoniam prævenisti eum in
« benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite ejus
« coronam de lapide pretioso. Vitam petiit a te, et

« tribuisti ei: longitudinem dierum in sæculum et
« in sæculum sæculi. Magna est gloria ejus in salu-
« tari tuo gloriam et magnum decorem impones
« super eum. Quoniam dabis eum in benedictionem
« in sæculum sæculi, lætificabis eum in gaudio cum
« vultu tuo. Quoniam rex sperat in Domino, et in
« misericordia Altissimi non commovebitur. Inve-
« niatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera
« tua inveniat omnes qui te oderunt. Pones eos ut
« clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in
« ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.
« Fructum eorum de terra perdes; et semen eorum
« a filiis hominum. Quoniam declinaverunt in te
« mala; cogitaverunt consilia quæ non potuerunt
« stabilire. Quoniam pones eos dorsum; in reliquis
« præparabis vultum eorum. Exaltare, Domine, in
« virtute tua cantabimus et psallemus virtutes tuas.»

ENARRATIO.

In finem psalmus David. Eadem intentio est in hoc psalmo, quæ fuit in superiori: sed ibi optando egit de resurrectione; hic autem ipsam resurrectionem merito factam commendat. Jungitur autem eum superiori, sic:

Dixi: *Domine, salvum fac regem*, et merito debes salvum facere, quia, *o Domine Pater, in virtute tua*, id est, in Verbo sibi unito, quod ex te habet, *lætabitur rex*: qui Rex est super omnes reges, qui solus regit, solus dirigit, scilicet omnia tibi attribuens, nihil de se præsumens, ut infelix Adam. Lætabitur prius in sua salvatione, *et vehementer exsultabit plenaria exsultatione super salutare tuum*, id est, salvationem humani generis sibi impositam, lætitia animi: exsultatio corporis. Et merito exsultabit, quia *desiderium cordis ejus tribuisti ei*. Quod fuit ponere animam cum vellet et iterum resumere (*Joan. x*): vel ut moreretur propter peccata nostra, et resurgeret propter justificationem nostram (*Rom. iv*.) *Et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum*, id est, voluntate pacis et reconciliationis per se datæ mundo. Ipse enim pacificavit quæ in cælis et quæ in terra sunt. Unde Apostolus: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum* (*Eph. ii*): unde angeli concives nostri, prius inimici, quasi translati in regnum alterius Domini, nato illo qui venerat pacem dare mundo, concinunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (*Luc. ii*). In labiis quibus osculum (quod est signum pacis) damus, pacem intelligimus. Aliter: *Voluntate labiorum*, id est, præconum ejus, *non fraudasti eum*, scilicet quin haberent eandem voluntatem circa Ecclesiam suam, quam et ipse habuit conservandi eam, et patiendi, et moriendi pro ea; unde Apostolus: *Quotidie morior pro vobis, fratres* (*I Cor. xv*), vel, *voluntate labiorum ejus non fraudasti eum*, scilicet denegando ei voluntatem labiorum ejus, quin habeat tales præcones quales voluerit, vel quin ad eam gloriam præcones ejus perveniant in qua ipse est. *Volo, Pater, ut ubi ego sum, ibi sit et minister meus* (*Joan. xvii*). Revera non fraudabis. Quo-

niam *prævenisti eum*, id est *prævenies*, in *benedictionibus dulcedinis*, id est, immunitate peccati. In Adam omnes *præveni* sunt maledictione; iste solus fuit inter mortuos liber (*Psal. lxxxvii*). *Prævenisti eum*, id est, prius in eum gratiæ munera contulisti, ut esset primo genitus in multis fratribus (*Rom vii*) quantum ad juniorem populum Novi Testamenti: quem illi capiti ut corpus, post mortis experientiam aptasti, quasi victori coronam capiti post victoriam. Vero his benedictionibus *præventus*, quia de Spiritu sancto conceptus. *Præventus* est Adam plenitudine amaritudinis in quo omnes moriuntur (*I Cor. xv*); *præventus* est Christus in benedictionibus dulcedinis, in quo omnes vivificabuntur. Vel, *prævenisti*, quia nullus ante eum qui non prius sub maledicto; hic autem immunis fuit primus in genere humano, et solus ab omni peccato. *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*. Quia *præventus* fuit benedictionibus dulcedinis, id est mortis amaritudinem superavit. Et post victoriam *posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*, id est, circumdediti eum pretiosorum apostolorum ordine claro. *Supradixit, desiderium cordis ejus tribuisti ei*, et hoc ostendit, dicens: *Vitam petiit a te, et tribuisti ei. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur* (*Rom. iv*). *Longitudinem dierum in hoc sæculum, et in sæculum sæculi*, id est, vitam semper manentem tribuisti in membris. Vel longitudinem dierum tribuisti in membris, quia *regni ejus non erit finis* (*Luc. i*). Et in illa vita magna est gloria ejus in salutaris tuo, quia sedere eum fecisti in dextera tua. Vel hoc modo magna est, quia non solum ille est glorificatus, sed etiam *gloriam et magnum decorem impones super eum*, id est, addes et fideles, gloriosos miraculis, decoros virtutibus: qui enim vult in Christo manere, sicut ille ambulavit, debet et ipse ambulare; vel dedisti ei, scilicet assumpto homini Dominico, potestatem glorificandi suos et decorandi, gloriosos facere in victoria, decoros in palma. Hoc modo impones. *Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi*, ut per eum omnibus detur benedictio, id est, omnium bonorum incrementum: et enim non ad tempus, sed in sæculum sæculi. Et tandem *lætificabis eum in gaudio*, plenario scilicet, quando associabitur ei corpus suum. *Cum vultu tuo*, id est, cum manifestabitur præsentia tua. Et merito *dabis eum in benedictionem, quoniam rex* scilicet Dominicus homo *sperat in Domino*, non in se, ut Adam qui datus est in maledictionem. Et in *miseriordia Altissimi*, id est, ita sperat et in se et in membris, ut totum attribuat misericordiæ Altissimi et ideo *non commovebitur*, scilicet ab illa spe. Quasi dicat: Qui autem non sperant in misericordia Altissimi movebuntur ab illa spe, et ideo dabuntur non in benedictionem, sed in maledictionem; et ideo, o Domine, compatiendo illis commotis a spe et misericordia tua, opto ut *inveniatur manus tua*, id est, auxilium misericordiæ tuæ tam Judæis quam gentibus, *omnibus inimicis tuis*: quærant misericordiam tuam

et invenient eam; unde Apostolus: *Qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire* (*I Tim. ii*). Quod si quærere noluerint, *inveniat dextera tua*, id est, vindicta, *omnes qui te oderunt*. Et hoc prophetando non optando. Hoc modo dextera tua inveniet eos in futuro judicio qui manum misericordiæ tuæ hic invenire noluerunt in die salutis: *Pones eos ut clibanum ignis ardentis intus in conscientia*, cum videbunt gloriam filiorum Dei et suam ignominiam. *Ecce computati sunt inter filios Dei* (*Sap. v*). Væ nobis? Quid profuerunt divitiæ? quid jactantia? *Clibanum ignis*, id est, ignitum. Clibanus est fornax cui os clauditur, ut intus ardeat. *In tempore vultus tui*, id est, præsentiae tuæ quæ eos terreat. In tempore judicii vultum tuum timebunt qui tempore gratiæ manum despexerunt. Et post, *Dominus in ira sua*, magna scilicet sibi competenti, *conturbabit eos*, dicens: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum* (*Matth. xxv*). Et tunc *devorabit eos*, id est, penitus absorbebit eos, non intus tantum, sed animam et corpus. Et non solum eos, sed *fructum*, id est, opera eorum *de terra perdes*, de terra viventium; opera eorum quæ hic locum habuerunt in terra morientium tollentur de terra viventium, quia fulgentes ut sol, et quasi purum aurum receptum in thesaurum Dei; sancti non habebunt quod purgari debeat. *Et semen*, id est, imitatores eorum. *a filiis hominum*, id est, ab imitatoribus eorum qui se non denominaverunt. Et merito. *Quoniam declinaverunt in te mala*, mala quæ timuerunt, id est, mortem et amissionem loci et gentis declinaverunt a se in te dicentes: *Expediit ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat* (*Joan. xviii*). Potest etiam hoc ad omnes referri tam Judæos quam gentiles, et ad membra Christi, quia dicebatur omnibus, *Perit mundus et concupiscentia ejus* (*I Joan. ii*). Timenies mundani perdere mundum quem diligebant interficiebant hujus doctrinæ prædicatores. *Cogitaverunt consilia quæ non potuerunt stabilire* omnes tam Judæi quam gentes, quia interficientes corpus Christi putabant eos perdere: ipsi autem servabantur transeuntes de morte ad vitam: vel, in Christum specialiter Judæi: *Domine, recordati sumus quod seductor ille dixit Post tres dies resurgam: Jube ergo custodiri sepulcrum* (*Matth. xxvii*), et cætera. Non fuit istud stabilitum, quia nolentibus eis resurrexit: Quasi dicat. Et unde illis miseris quod mala sua in te declinaverunt? Ex occulto Dei judicio dabuntur in reprobum sensum præcedentibus eorum malis meritis. *Quoniam pones eos dorsum*, ut qui noluerunt ad te converti sint a te aversi, quia odio habuerunt lucem, conversi ab ea, ament tenebras: vel, *pones eos dorsum* tuum, scilicet ut propter nimiam eorum impietatem non eos respiciat misericordia tua. Et ideo *in reliquiis tuis præparabis vultum eorum*, id est voluntatem pravam eorum et impudentem ostendes *in reliquiis tuis*, id est, in tuo inferiori, scilicet in carne tua in quam tantum sævierunt. Summum Christi, divinitas, deinde anima, infimum et quasi objectum, caro. Aliter: *In reliquiis tuis*, id est, in his terrenis

quæ tu reliquisti et tui *præparabis*, id est, valde *A* *parabis vultum*, id est, voluntatem, *eorum*, ut hæc amando cœlestia contemnant. Aliter : *Ego dixi ponas eos dorsum*, id est, abjicies eos, tamen non omnino, quia *vultum eorum*, id est, benevolentiam quæ illis debebatur qui facti sunt *dorsum præparabis*, id est, manifestabis *in reliquiis tuis*, id est in illis qui in fine residui erunt de populo, quia *reliquiæ salvæ fient*. Vel, illum *vultum præparabis in reliquiis tuis*, id est, in Elia et Enoch quorum prædicatione reliquiæ convertentur. Et ut *inveniat manus tua* et exaltetur *dextera*, scilicet ut convertantur vel judicentur inimici tui, *Exaltare, Domine*, resurge, exaltare a mortalitate in immortalitatem ; *in virtute tua*, id est, in potentia divinitatis tuæ ; ideo hoc opto, quia in tua resurrectione *cantabimus in corde et psallemus in opere virtutes tuas*, id est, humilitatem et obedientiam et cæteras virtutes tuas imitabimur, quibus omnes inimici costuossuperasti. Vel *cantabimus ore, psallemus opere*

PSALMUS XXI.

IN FINEM PRO DAVID PRO SUSCEPTIONE MATUTINA

« Deus Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti longe a salute mea verba delictorum meorum. Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies : et nocte, et non ad insipientiam mihi. Tu autem in sancto habitas, Laus Israel. In te speraverunt patres nostri, speraverunt, et liberasti eos. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt : in te speraverunt, et non sunt confusi. Ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me : locuti sunt labiis, et moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum : salvum faciat eum, quoniam vult eum. Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre, spes mea ab uberibus matris meæ. In te projectus sum ex utero : de ventre matris meæ Deus meus es tu, ne discesseris a me. Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adjuvet. Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues ob sederunt me. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens. Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Aruit tanquam testa virtus mea. et lingua mea adhæsit faucibus meis, et in pulverem mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me, diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem. Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me, ad defensionem meam conspice. Erue a framea, Deus, animam meam, et de manu canis unicam meam. Salva me ex ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum : universum semen Jacob, glorificate eum. Timeat eum omne semen Israel,

« quoniam non sprevit neque despexit deprecationem pauperis. Nec avertit faciem suam a me, et cum clamarem ad eum exaudivit me. Apud te laus mea in Ecclesia magna, vota meam reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt Dominum qui requirunt eum, vivent corda eorum in sæculum sæculi. Remiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ. Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium. Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur Gentium. Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terræ, in conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram. Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi. Annuntiabitur Domino generatio ventura, et annuntiabunt cœli justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus. »

ENARRATIO.

In finem pro assumptione matutina psalmus David. Hic psalmus est attribuendus David, id est, Christo dirigente in finem, id est perfectionem pro assumptione matutina, id est, pro resurrectione sua quæ facta est *valde mane cum adhuc tenebræ essent* (Joan. xx), quando mortalitas assumpsit immortalitatem, ad similitudinem solis qui paulatim depulsis tenebris ascendendo vires assumit. Sic, Christo resurgente, paulatim fidelium mentes illuminavit. In Hebræo *cerva*, pro matutina quod idem valet ad similitudinem: quia sicut cerva summo diluculo ex ipsa luce gratulatur et alta conscendit, sic humana natura ex sua resurrectione lætabitur. Christus caput nostrum in hoc psalmo agit secundum humanitatem cum Patre de gloria suæ resurrectionis, et de fructu ipsius resurrectionis, et de gloria justorum et de excœcatione impiorum. Præmittitur autem ejus passio ut major appareat ejus resurrectio, quia quanto majus certamen eo major victoriæ lælitia. Et in ipso certamine passionis orat ut eripiatur, in persona veteris hominis sic dicens :

Deus, qui es omnium *Deus per naturam, Deus meus*, specialiter per gratiam vel per singularem obedientiam, *respice in me*, id est in auxilium meorum, qui usque modo despexisti me. Hic apparet quod Christus non in sui persona hic rogat, qui immunis est a peccato, sed suscepit delicta nostra, ut nobis tribueret justificationem suam. Orat ergo in vice nostra : *Respice in me*, id est libera me, *longe es a salute mea*, ut illis videtur qui dicunt : *Si Filius Dei est, descendat de cruce, et liberet eum si vult* (Matth. xxvii), quia si non liberas videris dereliquisse me. *Quare me dereliquisti ?* id est, quare, eo modo non liberando quo persecutores dicunt, permittis videri esse derelictum a te ? Hanc inquisitionem ideo facit, ut diligenter causam aperiat. Hæc est causa quare non vis ut descendam de cruce, sed ut resurgam de sepulcro : *Verba delictorum meorum longe sunt a salute mea*, verba illa venenata serpentis antiqui, *eritis sicut dii* (Gen. iii). Quæ fuerunt *verba delictorum*, id est, verba inobediendiæ et omnis

peccati. *Meorum*, id est, omnium eorum propter quos ad passionem veni liberandum, *longe* sunt a salute mea, hac scilicet ut vivus de cruce descendam. Non enim hoc postulant ut de cruce descendam, sed ut in cruce moriar: hoc enim solum est eis pretium redemptionis. Aliter: *Quare me dereliquisti*, id est, quare videris dereliquisse, dum non respicis in me liberando de cruce? Ideo *verba delictorum meorum*, id est, deprecationes *meorum* quæ sunt *delictorum*, id est, pro delictis, *longe a salute mea*, id est, non postulant ut ego descendam de cruce, quia tunc non liberarentur mei, id est, mihi prædestinati. Aliter: *Quare me dereliquisti*? Quasi dicat: Hæc verba quod dico, *respice et dereliquisti*, quæ sunt *longe a salute mea*, id est, a me qui sum immunis ab omni peccato, non sunt mea, id est pro me, quæ nunquam despexisti, nunquam *dereliquisti*, sed sunt *verba delictorum meorum*, id est pro delictis *meorum*, quæ ego porto; ut illud: et iniquitates nostras ipse portavit et languores nostros ipse abstulit (*Isai. LIII*). Vel merito possum videri derelictus, et neque me solum *dereliquisti* a tali salute, sed etiam meos. *Deus meus, clamabo ad te per diem*, id est, per illos qui in membris meis perfectione et claritate virtutum dies possunt dici. *Et non exaudies*, quemadmodum per Paulum qui ter Dominum rogavit ut auferretur ab eo stimulus carnis, et non est exauditus. Nam dictum est ei: *Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur* (*I Cor. XII*). *Et clamabo nocte*, id est, in illis qui propter ignorantiam mysteriorum Deo dici possunt: et *non exaudies*, voces enim non esse clamandum verbis *delictorum*. Aliter: *Clamabo inimicis per diem*, id est, prosperitatem bujussæculi, ut maneat. *Et nocte*, id est, adversitate, ut prospere-retur. *Et non exaudies. Et quod non exaudies, non ad insipientiam mihi*, sed facies ad sapientiam, hanc scilicet ut discant mei te eis sapere plus vel melius providere quam ipsi sibi. Medicus es; non facis secundum voluntatem infirmantium, sed secundum salvationem, facis cognoscere, cum non præstas quæ postulant verbis *delictorum*, non esse pœnam ad damnationem, sed medicinam ad salutem. Aliter: Ideo dico, *respice*, quia, *quare me dereliquisti*, id est, videtis me dereliquisse? *Clamabo per diem* scilicet verbis *delictorum*, nec *exaudies*, et hoc quod *non exaudies*, facis mihi non ad insipientiam, ut insipiens fiam, sed ad magnam sapientiam, scilicet ut discant mei non esse orandum verbis *delictorum*. Aliter, in persona capitis: *Deus meus clamabo per diem*, id est, per totum illud passionis tempus quod fuit ante noctem, id est, crucis mortem, *et non exaudies*, quia permittis conspui, irrideri, verberari et multa indigna pati. *Et nocte*, id est, in crucis pœna, cum sol obscurabitur. *Et non exaudies*, quia permittis in cruce mori. *Et hoc mihi facies non ad insipientiam*, sed ad magnam sapientiam. Oportebat enim eum, qui multos filios adducturus erat in gloriam Patris, auctorem salutis eorum per passionem consummari (*Hebr. II*). Tu autem in sancto habitas. Quasi dicat: Tu videris me

A dereliquisse, quia tot indigna pati permittis et foris non liberas: tu autem, scilicet non derelinquis, quia in sancto habitas, me scilicet assumpto homine quem inhabitando sanctum facis, operando occulte salutem, me foris non salvando: *Laus Israel*, id est, qui nunquam teos deseris, scilicet per quem est laudabilis omnis Israel, id est, omnis qui te videt per fidem et spem: *Laus Israel*, cujus habitatione laudabilis efficitur Israel, vel, quem solum merito laudat Israel quia nunquam derelictus, et hoc ostendit per parles. *In te speraverunt patres nostri*, Moyses et Aron et alii multi *speraverunt et liberasti eos* de manu Pharaonis et Ægyptiorum, et de manu omnium inimicorum suorum. *Ad te clamaverunt*, sicut in deserto, *et salvi facti sunt*: misisti eis manna, dedisti aquam de petra. *In te speraverunt et non sunt confusi*, quia et interius et exterius salvati. Dedisti eis quod promisisti, scilicet terram promissionis, et vitam longævam et procreationem filiorum. *Ego autem sum opprobrium hominum Judæorum dicentium ad ignominiam: Tu discipulus ejus sis, nos Moysi discipuli sumus* (*Joan. IX*). *Et non solum hominum in quibus possunt majores intelligi, sed etiam abjectio plebis*, id est, vilissimorum de illo populo. Extra civitatem enim me ejecerunt, conspuerunt faciem meam, alapas dederunt. Ac si dicat: Omnes illi, quia in te speraverunt, non sunt a te derelicti, *ego autem*, scilicet videor derelictus, cum tamen sim illis omnibus major, quia *sum vermis*, scilicet natus de Virgine matre sine patre, quemadmodum *vermis* de solo ligno vel terra, scilicet sum homo supra homines quia immunis a peccato. *Et*, quamquam homo supra homines, tamen *non homo tantum*, quia Deus, quia *Verbum caro factum est* (*Joan. I*). *Vermem eum vocat propheta qui ait: Noli timere, vermis Jacob* (*Isa. XLI*). *Omnes videntes me*, scilicet humilitatem, et patientiam meam et nullum adiutorem, aperte deriserunt me, dicentes: *Ave rex Judæorum, locuti sunt labiis mala quæ in corde habebant, et moverunt caput insultando*, scilicet omni genere irrisionis me deriserunt, scilicet dicentes: *Speravit in Domino Filium Dei se fecit, eripiat eum de manibus nostris, salvum faciat eum* faciendo descendere de cruce, *quoniam vult eum*; scilicet salvare (*Matth. XXVII*). Quasi dicat: Illi putant me derelictum, quia aperte non liberas ea liberatione qua ipsi putant me liberandum, si mecum esses. Tu autem, Domine, *ne disceseris a me*, scilicet da mihi constantiam in passione, et resuscita a morte, quia nullus est qui eripiat nisi tu: *quoniam tu es qui extraxisti me de ventre* nullo hominum me concipiente, viam aperiente. Ex tua solius operatione humanam sumpsisti naturam, ad te solum maxime pertineo: ideo non discedas a me, quia tu es spes mea. Tamen *ab uberibus matris meæ*, scilicet ex infirmitate qua ubera materna suxi spem habeo in te non ex divinitatis potentia, vel, ab ipsa pueritia quæ pronior solet esse ad malum. Et merito tu es spes mea, quia *in te projectus sum ex utero* id est, ab aliis omnibus longe remotus qui conjecti sunt in Adam: porro jactus sum *in te*, quia natus

sum ad imaginem et similitudinem tuam, ut ait Apostolus: *Induite novum hominem qui secundum Deum creatus est* (Ephes. iv). Et revera in te, quia *tu es Deus meus*, non ego, ut infelix Adam. Et quod te Deum habeo, *de ventre matris meæ* est hoc, id est, ex illa natura quam accepi in utero matris. Nam de te non es tu Deus meus, sed Pater meus. Aliter, secundum ordinem: *Deriserunt me*. Et hoc ideo, *quoniam tu es qui extraxisti me de ventre*, id est, quia tu voluisti ut pro eis mortalis et passibilis fierem, et talis in quem hæc omnia fieri possent, qui in divinitate æqualis mihi factus es *spes mea* ex humanitate. Et quia, me tantum humiliasti, noli me deserere. Aliter: Ideo me persecuti sunt, ideo deriserunt, quia dissimilis illis eram, nulla alia de causa. Et hoc est quod dixit, *Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre*, id est, de umbra et obscuritate legis quæ est quasi venter Synagogæ. Hoc modo extraxisti, factus *spes mea ab uberibus matris meæ*, id est, a carnalibus observationibus legis in qua natus sum, ut in tua justitia considerem, non in justitia legis, quia ex operibus legis nullus justificatur, sed per gratiam tuam (Rom. iii). Datae sunt enim carnales observationes, non ut justificarent, sed ut rudem illum populum quasi elementis quibusdam erudirent, ut tandem a carnalibus ad spiritualia transirent. Et merito *tu es spes mea*, quia *in te projectus sum ex utero*, in te solum posui spem meam exiens de utero, id est, de umbra legis in lege gratiæ. Et quia *in te projectus sum*, ideo tu es Deus meus, scilicet *spes mea de ventre matris meæ*, scilicet ex quo me inde extraxisti. Ergo *ne discesseris a me*. Ostende modo quod mecum sis, me resuscitando a mortuis, sicut tunc cum extraxisti de utero matris. Et opus est ut non discedas, *quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adjuvet, nisi tu*. Ostende quomodo sit proxima, *Circumdederunt me vituli multi*, scilicet lasciviens plebs Judaica, non ad imitandum, sed ad persequendum. *Tauri pingues obsederunt me*. Principes Judæorum, tauri propter superbiam, pingues, id est, adipati malitia, *Aperuerunt super me os suum*, dicentes, *Crucifige* (Joan. xix); vel, mortis sententias in me dederunt, quæ sententiæ suæ fuerunt, id est, ex mendacio, non ex veritate, *sicut leo rapiens* quando cum gladiis et fustibus comprehenderunt (Matth. vi), *et rugiens* vociferando in me. *Sicut aqua effusus sum viliter et sine ulla jactura*, ut illis videbatur. Et *dispersa sunt omnia ossa mea*, id est, fortes mei, apostoli scilicet, quia sicut caro in ossibus roboratur, ita et corpus Christi quod est Ecclesia in apostolis roboratur, dispersa sunt, id est, in diversas partes fugerunt. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei*, id est, Scripturæ sacræ, in quibus latebat voluntas mea, infirmatæ sunt in medio ventris mei, id est, in corde infirmorum meorum. *Aruit tanquam testa virtus mea*, id est, virtus meorum aruit in illis, id est, defecit, sicut humor deficit cum exsiccat testa ad ignem, ita virtus meorum paulatim cœpit evanescere acce-

de igne passionis. *Et lingua mea adhæsit faucibus meis*: omnes mei quasi muti facti sunt qui prius erant lingua mea, id est, prædicatores mei. *Et in pulverem mortis deduxisti me*, id est, permisisti me in sepulcro includi, quasi solvendum in pulverem. Aliter: Illi me circumdederunt, illi sententias mortis in me dederunt, et in sepulcro clauserunt, sed frustra, quia *effusus sum per totum mundum sicut aqua*, scilicet aliis in ruinam, aliis in salutem: non credentibus, in ruinam, credentibus in abluitionem criminum. Unde illud: *Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum* (Luc. ii). Et ut *effunderer, dispersa sunt omnia ossa mea*, id est, prædicatores mei firmati a Spiritu sancto, ut essent quasi ossa et robur corporis mei dispersi sunt ad prædicandum in universum orbem. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei*, id est, post ignem passionis aperta est et manifestata Scripturarum duritia *in medio ventris mei*, id est, in memoria meorum firma, ad similitudinem, quia quod in medio est solet firmiter inhaerere. Memoria accipitur pro ventre ea similitudine, quia sicut in ventre multa reconduntur ita et in memoria. *Aruit tanquam testa virtus mea*. In igne passionis non est infirmata virtus mea, ut illi putabant, sed aruit, id est, firmata est sicut testa: quia de passibili factus sum impassibilis, de mortali immortalis, tanquam testa prius humida et fragilis, apposita ad ignem indurescit. Et post passionem *lingua mea*, id est, lingua meorum, *adhæsit faucibus meis*, id est, non cessaverunt mei a prædicatione. Tunc enim videtur lingua faucibus inhaerere, cum frequens est in locutione. Et per illos, *in pulverem mortis deduxisti me*, id est, in corda gentilium duxisti qui prius erant pulvis mortis, id est, aridi et sine humore verbi Dei. Ille dicitur mortuus pulvis qui sine humore est, et facile a vento rapitur. Aliter: Tu autem in me sancto habitas, quod illi non credunt qui sic dicunt: *In te speraverunt patres nostri, speraverunt, et liberasti eos*. Hic nihil mutatur, nisi quod in persona persequentium hæc dicuntur usque, *Ego autem*, scilicet non videor illis dignus tua salvatione, quia *sum* ita vilis, et ita videor conculcandus ut *vermis*, et non videor illis homo et ideo *opprobrium hominum*, ut supra: *Locuti sunt labiis; Vah qui destruis templum Dei* (Matth. xxvii). *Et moverunt caput*, insultando. Et merito foris *moverunt caput*, quia removerant intus in cordibus suis Christum verum caput, et assumpserant sibi multa inimicorum capita. Et cætera ut supra, usque, *et in pulverem mortis deduxisti me*. *Et bene deduxisti*, non enim potuerunt occidere nisi permisi. Hinc fit transitus ad illum versum, *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me*, quia morti me tradere permittis, noli elongare meam resurrectionem usque ad communem resurrectionem, sed *ad defensionem meam conspice*: scilicet visa morte mea, cogita de resurrectione mea, vel, ad defensionem meam, scilicet dando robur, ne in tormentis devocet. Et opus

est tua defensione, quoniam circumdederunt me canes multi, inimico blandientes, contra auctorem salutis oblatrantes: *Non hunc, sed Barrabam* (Joan. xviii). *Foderunt manus meas et pedes meos*, crucis clavis affligentes. *Dinumeraverunt omnia ossa mea*, id est, sic in cruce extenderunt, ut omnia ossa mea comminuerent ad numerandum. *Ipsi vero*, scilicet tam excæcati, tam crudeles. Alii enim miserti sunt. *Consideraverunt me clamantem Eli Eli* (Matth. xxvii; Marc. xv), et despexerunt. Aliter: ipsi non mutati non ad misericordiam moti, *consideraverunt*, id est diligenter notaverunt omnia quæ passus sum nullo subveniente. *Et inspexerunt me*, id est inferius tantum aspexerunt, non superius attendentes me hominem, et non cognoscentes Deum. *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem*. Quædam vestis fuit inter vestimenta Domini quam milites sicut alia non diviserunt, interula scilicet. Hanc, quia consulta non erat sed desuper contexta noluerunt scindere, sed sortes miserunt cui contingeret; ipsi tam crudeles in me exatiterunt. *Tu autem, Domine*, cui obedivi in his omnibus, *ne elongaveris auxilium tuum*, quia multum appropinquabit impugnatione eorum. Illi conspexerunt ad impugnationem meam, tu autem conspice ad defensionem meam, scilicet resuscita me. Aliter: *Circumderunt me in meis canes multi*, lacerantes meos canino dente. *Concilium malignantium obsedit me*, id est meos, ut illud, *sederunt principes et adversum me loquebantur* (Ps. cxviii). *Foderunt manus meas, et pedes meos*, id est, dolose cogitaverunt subvertere opera mea et affectiones meas ut illud, *Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit, Post tres dies resurgam: jube ergo custodiri sepulcrum* (Matth. xxvii). Similiter opera et voluntates meorum *foderunt*, cum eos interficiendo salutem hominum quam operabantur et desiderabant destruere voluerunt. *Dinumeraverunt omnia ossa mea* sicut diligenter meos prædicatores quæsierunt ad damnandum, ut certum numerum eorum scirent. *Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me*, id est, meos in spectaculum sibi fecerunt tanquam eorum ludibrium, ut illud, *Spectaculum facti sumus* (I Cor. iv), ut captivi qui ducebantur ad publicum spectaculum. *Diviserunt sibi vestimenta mea*, aliqui de illo populo apostolos meos qui sunt *vestimenta mea*, ut illud, *Vivo ego, dicit Dominus* (Isa. xlix), quia his omnibus velut vestimento vestieris. *Partiti sunt*, putantes diversam fidem esse in eis ut illud, *Ego sum Pauli, ego autem Cephæ* (I Cor. i): vel, *vestimenta mea*, id est, sacramenta Ecclesiæ quibus vestior. Alii enim putaverunt in baptismo unam immersionem debere fieri, alii duas et in aliis similiter. *Et super vestem meam miserunt sortem*, ad similitudinem militum qui vestem desuper contextam, non manibus consutam, non diviserunt, sed sortiti sunt quidam charitatem non valentes scindere ut alia sacramenta, qui hæc non unum in plura dividit, sed plura in unum colligit, sortiti sunt, id est, gratia Dei vel sorte contingere intellexerunt. Charitas desuper

A contexta dicitur, quia præcedit charitas Dei charitatem nostram, ut illud, *Charissimi, diligamus Deum quoniam Deus prior dilexit nos, et Deus charitas est* (I Joan. iv). *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice*. Istud non ad hanc sententiam jungitur, sed ad priorum. Hoc modo, *conspice, Erue a framea*, id est a morte, causam pro effectu; vel, ad damnationem Judæorum, unde illud, *lingua eorum gladius acutus* (P. lvi); *animam meam vitam meam*. *Et de manu canis*, id est de potestate Judaici populi cæco more latrantis, *unicam meam*, id est, solam sine peccato, vel, tibi unicam, vel de manu interni qui canino more omnes avide devorat, vel erue me de morte, ut hoc modo unica mea, id est, Ecclesia unice delecta eripiatur de potestate diaboli. *Salva me ex ore leonis*, diaboli vel terrenæ potestatis. *Et a cornibus*, id est, a superbia Judæorum, *unicornium*, in lege singulariter superbientium et gentium assumptionem respicientium; vel, ideo *unicornium*, quia uno intellectu legis alios ventilant, vel, a satellitibus dæmonum *humilitatem meam*. Et quo fructu te petis liberari? *Narrabo nomen tuum fratribus meis*. Hucusque de passione Christi, deinde de ejus resurrectione. Augustinus dicit hæc quæ sequuntur non adeo esse necessaria, sed pro commodo causæ suæ inducit, propter hæreticos quosdam futuros qui dicerent Ecclesiam Christi non esse nisi in una parte terrarum, ut Donatistæ qui in sola Africa, id est, apud se dicebant Christum esse, trahentes testimonium de Canticis canticorum: *Ubi cubes in meridie?* (Can. i.) *Narrabo nomen tuum*, id est, gloriam tuam, *fratribus meis*, apostolis scilicet. Et per illos *in medio Ecclesia laudabo te* non in Judæa tantum, sed in communi Ecclesia quæ erit conjuncta ex utroque pariete Judaici populi et gentilis; vel, in communi catholicæ Ecclesiæ, non in quadam parte, dicens: *Qui timetis Dominum, laudate eum*, non pauci, sed omnes, nolite quærere vestram laudem, sed Creatoris nostri. Ostendit per partes qui sint timentes Dominum *universum semen Jacob, glorificate eum*, id est, omnes pertinentes ad Jacob, sive Judæi, sive gentes dando terrena, mercando cælestia, quæ retro sunt obliviscentes, in anteriora vos extendentes. *Timeat eum omne semen Israel*. Euntes in profectu, vel semper luctantes, qui minores sunt hortatur glorificare: Israelitas, qui sunt majores timere; scilicet illis opus esse laude et operatione qui sunt in profectu, ne deficient istis opus esse timore, ne per elationem cadant. Ideo timeat timore casto, *quoniam non sprevit deprecationem pauperis, meam* scilicet qui cum dives essem factus sum pauper (II Cor. viii); non sprevit me deprecantem pro me, *neque despexit deprecantem pro meis*, quemadmodum inimici fecerunt. *Nec avertit faciem suam a me*, scilicet paupere, qui prius averterat a divite Adam, qui *non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo* (Phil. ii). Et in hoc apparet quia, *cum clamarem ad eum, exaudivit me*. *Clarificavi et iterum clarificabo* (Joan. xii). Et ideo *apud te laus mea*,

id est, meorum apud te ut non solus Judæus tibi soli placeat. In Ecclesia magna, facta magna et aucta virtutibus per resurrectionem meam, quæ prius parva erat morte mea; vel in Ecclesia magna, id est, toto orbe diffusa, contra hæreticos. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum*, id est, mysterium corporis et sanguinis mei offeram cum his qui tuo timore hoc celebrant. Et reddendo vota *edent pauperes*, id est, humiles, omnia Domino attribuentes et nihil de se præsumentes, *edent me*, id est, sacramentum corporis et sanguinis mei sument, et *saturabuntur* imitando me et seipso tradendo: quia edere Dominum, hoc est, eum in omnibus velle imitari et illi uniri. Et in illa saturitate *laudabunt Dominum*, quia hæc est vera laus Dei in omnibus pro posse Christum imitari. Illi laudabunt qui prius *requirunt eum* per fidem et spem vel, *requirunt eum*, illi enim *requirunt* qui quæsi a Domino et redempti eum toto desiderio petunt, omnia alia postponentes ut illi adhæreant. Et merito *laudabunt* quia *corda eorum*, id est, desideria cordis eorum, *vivent in sæculum sæculi*. Et non solum pauperes de Judaico populo, sed etiam gentiles *reminiscentur* Domini, qui prius obliti erant. *Et convertentur ad Dominum* qui prius aversi erant dantes honorem creaturis quem deberent Creatori; *universi fines terræ*, id est, de tota terra. Et *conversi adorabunt in conspectu ejus*, id est, in corde puro ubi ipse solus conspicit, vel in conspectu ejus non in conspectu hominum, *universæ familiæ gentium*, id est, de universis familiis gentium. Hoc iterum contra hæreticos. Potest et hoc totum de gentibus dici, ut illud prius dictum est de Judæis, id est, apostolis et aliis credentibus. *Vota mea*, id est, eandem vota quæ ego persolvi, scilicet vota omnium pretium redemptionis eorum, quod ego persolvi morte mea, eadem *reddam*, non ego ipse in me, sed *in conspectu timentium eum*, id est, in intellectu eorum qui cognoscunt misericordiam Dei per me exhibitam, et eum timent timore casto. Et non solum fideles Judæi qui prius divites erant in cognitione mandatorum Dei, sed etiam *pauperes*, id est, gentiles inopes mente, quantum ad cognitionem Dei, *edent et saturabuntur, et sic laudabunt Dominum qui requirunt eum*. Isti sunt illi *pauperes* qui comedent, scilicet requirentes eum: hoc modo requirent. *Reminiscentur et convertentur ad Dominum*. Et non solum de universis finibus terræ, sed etiam *adorabunt in conspectu ejus*, id est, digna ejus acceptione, *universæ familiæ gentium*, id est, majores et minores. Et merito, *quoniam Domini est regnum*, id est, quia jam facti sunt regnum Domini in victoria crucis qui prius erant regnum inimici. *Et ipse*, scilicet qui Dominus est, non tyrannus, *dominabitur gentium*, misericordi dominio, qui prius fuerant sub crudeli tyranno. *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terræ*. Hoc potest sic legi ut referatur ad hoc quod dixit, *universæ familiæ gentium*, et revera *universæ*, quia pauperes et divites. De pauperibus dictum est, nunc subjungit de divitibus. Aliter: Dictum est quia *edent pau-*

peres, scilicet pauperes et re et spiritu: illi *edent* Dominum, quia alium cibum animæ suæ in hoc mundo desiderabunt. Et illi qui hic eum *edent, saturabuntur*, quia sic eorum animam amor Dei reficiet ut ultra nihil desiderent, quia tandem erit *omnia in omnibus* (I Cor. xv). Et non soli *pauperes*, sed etiam omnes pingues terræ, id est, omnibus modis pingues, scilicet vel divites in terrenis, vel malitia saginati. Etiam tales *manducaverunt* Dominum non corde, sed ore, et *adoraverunt* foris, non intus. Et quanquam tales foris manducant et adorent in conspectu hominum, et per hoc se stare putent in Domino, tamen *in conspectu ejus cadent*, scilicet intus in anima ubi ipse solus videt, *omnes illi qui descendunt in terram*: quorum cor illo pane sursum non erigitur desiderio, sed ad terrena descendunt per illicitam cupiditatem. *Qui enim corpus et sanguinem Domini sumit indigne, judicium sibi manducat et bibit. Probet autem se ipsum homo* Cor. xi). *Pingues terræ* manducabunt et non saturabuntur; imo per illam manducationem cadent, id est damnabuntur, quia magis terrena quam Deum desiderabant. *Et anima mea*, id est, anima meorum, illi scilicet adhærendo, non terrenis, *vivet*. *Hæc est enim vita æterna ut cognoscant te verum Deum* (Joan. xvii). Illi possunt dici anima Christi qui omnia reliquerunt et secuti sunt ejus voluntatem, ut apostoli et alii perfecti viri. *Et semen meum*, id est, imitatores mei, *serviet ipsi*, scilicet imperfecte, ut a servitute tandem veniat in libertatem. Aliter: *Anima mea*, id est, perfectorum meorum illi vivet mortua sæculo, *vivet soli Deo: illi soli serviet*. *Et semen meum*, id est, imitatores meorum, qui tamen mihi deputantur, *serviet ipsi non hominibus*. Et hoc non in brevi, *annuntiabitur enim Domino generatio ventura*. Tangit quod in Veteri Testamento præfiguratum est, quando dictum est: Si cujus frater sine hærede mortuus fuerit, superstes frater ducat ejus viduam et suscitabit semen fratri suo (Deut. xxv). Ita Christo Ecclesiæ sponso mortuo secundum carnem, et post, ab oculis fratrum sublato, quasi sine hærede, quia adeo pauci erant sui, ut quasi nulli viderentur; fratres defuncti, id est apostoli, eam assumpserunt et verbo fidei multos filios genuerunt, non sibi, sed Domino. Unde dicitur: *Annuntiabitur, id est, ascribitur Domino, non prædicatoribus Novi Testamenti, generatio ventura. Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit* (I Cor. iii). Et hoc modo, quia *annuntiabunt cæli*, id est, prædicatores alti virtutibus et miraculis *justitiam ejus*, non suam *populo qui nascetur* per gratiam. Quis est ille? *quem fecit Dominus* Veterem populum fecit Adam sui conformatione, scilicet servus: novum vero populum fecit Dominus, quia gratis justificavit sine præcedentibus meritis. Peccatores enim nos ipsos fecimus, justos autem sola Dei misericordia. Aliter: *Quoniam tribulatio proxima est*, id est, quia non in rebus extraneis, sed in meipso res agitur, et ideo adjuva in passione ne deficiam. *Quoniam non est qui adjuvet, inimici circumdederunt, amici fuge-*

runt. Obsederunt me consilis et accusationibus. Et non solum hoc, sed etiam aperuerunt super me os suum. Ostendit quomodo: *Sicut leo raptens et rugiens: Crucifige, crucifige (Joan. xix). Sicut aqua effusus sum*, id est, tam viliter occisus, ut aqua effunditur. *Et nunc dispersa sunt omnia ossa mea*, id est, discipuli, qui debebant esse robusti in fide, fugerunt. juxta illud prophetæ: *Percutiam pastorem et dispergentur oves gregis (Zach. xiii; Matth. xxxi)*. Dicit, *quare fugerunt. Factum est, etc.*, id est, doctrina mea annihilata est in illis, qui cum debuissent esse firmi, *venter*, id est debiles, facti sunt. Et non mirum, quia *virtus mea*, id est potentia mea *aruit tanquam testa* id est fragilis eis visa est. Et ideo desperaverunt, quia *lingua mea adhæsit faucibus meis*, quia nihil contradixit. Et ideo quia *deduxisti me in pulverem mortis*, id est, putaverunt me ita deduci in mortem, ut flerem pulvis sicut alii, *Lingua mea*, id est meorum, *adhæsit faucibus meis*, id est, adhærent scripturæ quæ est os meum. Et sic per eos deduces me ad cognitionem eorum qui erant pulvis mortis, id est, aridi; carentes rore Spiritus sancti. Apud te laus mea in Ecclesia magna: ubi tu laudaberis laudabor et ego. *Ego enim et Pater unum sumus (Joan. x)*, Hoc ideo dicit, ne aliquis propter prædictam ejus humilitatem eum Patri cœqualem esse dubitaret. Hoc modo lauda; *vota mea*, id est me ipsum, *reddam* scilicet sicut cum Patre ante sæcula præordinavi; et hoc faciam *in conspectu timentium* eum, id est, ita ut timentes eum intelligant quid sint illa vota, et propter quod sit vota, non propter diversitatem, sed propter loca et personas. Quid sint intelligent, scilicet Dominicum corpus esse, non solum commemorationem, ut quidam hæretici voluerunt, cum tamen Dominus aperte dixisset: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur (Matth. xxvi)*. Et: *Hic est sanguis meus qui pro vobis fundetur (Marc. xiv)*; et sic sententiæ quæ sequitur: *Hoc facite in meam commemorationem (Luc. xxii)*, nulla dubitatio relinquitur. (a) Panis autem et vinum a Christiana veritate dicuntur, non quod naturam panis et vini post consecrationem in se retineant, nisi quantum ad speciem et saporem et odorem. Illi namque qui carnem in utero Virginis assumptam Verbo suo personaliter et ineffabiliter unire potuit, qui etiam mortalia corpora postea imperii sui potentia faciet immortalia, panis et vini materiam in sui corporis et sanguinis naturam transferre possibile est. Signa etiam sacramenta hæc mystica ratione vocantur, non Christi, sed nostri. Magna enim in eis signa et mysteria continentur. Nam materia illa, panis scilicet ex qua corpus Domini cum sacerdotali benedictione et Deo cooperante conficitur, ex granis plurimis mola attritis, conspersione aquæ conjungitur. Vinum quod in sanguinem transfertur ex acinis multis torcularis aut alicujus ponderis impressione conficitur. Grana vero et acina

A cultorum labore cooperante, procreantur. Ita et nos prædicatorum cultura in fide generati conspersione baptismatis, postea vero bonis operibus dediti, et afflictionum exercitio attriti, multi unum corpus efficimur. Unde Apostolus: *Ita multi unum corpus sumus in Christo (Rom. xii)*. Aqua vero, quæ defluens est, hoc ad sacramentum conficiendum ad figuram nostri vino admiscetur: ita et nos ad modum aquæ fluentis, in mortem defluentes, passionis Dominicæ mysterio efficiente, Christo copulamur gratiæ adoptione. Cum vero corpus hoc a fidelibus accipitur signum est corpora nostra adhuc mortalia per Christi passionem esse reparanda. Per sanguinis autem receptionem, animarum intelligimus reparationem: circa sanguinem potius anima commoratur. Et quamvis hoc sacramentum a pluribus accipiatur, non tamen (ut videtur) in parte est divisum; sed totum in singulis est et indivisum, Andrea apostolo sic testante: *Agnus tanquam sacrificatus est, integer perseverat et vivus. Suscipitur autem propter sustentationem et imitationem in præsentem, propter remunerationem tandem futuram. Unde etiam viaticum dicitur. Et pauperes Christi hoc modo intelligentes edent scilicet illud sacrificium et saturabuntur, id est imitabuntur, si oportuerit. Et hoc modo laudabunt qui requierant eum, non aliud, per illud sacrificium: et tandem vivent corda eorum, id est animæ, quia in corde magis principatur anima. Et non solum pauperes, sed etiam illud sacrificium manducabunt et adorabunt (quo et saturabuntur) divites terræ. Si soli pauperes adoraturi et salvandi essent, non utique Paulus ad instruendum eos discipulum suum sic admoneret: *Præcipe divitibus hujus sæculi non superbe sapere (I Tim. vi)*.*

PSALMUS XXII.

PSALMUS DAVID.

« Dominus regit me, et nihil mihi deerit: in loco
« pascuæ ibi me collocavit. Super aquam refec-
« tionis educavit me, animam meam convertit. De-
« duxit me super semitas justitiæ propter nomen
« suum. Nam etsi ambulavero in medio umbræ mor-
« tis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.
« Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata
« sunt. Parasti in conspectu meo mensam adver-
« sus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo
« caput meum. et calix meus inebrians quam præ-
« clarus est. Et misericordia tua subsequetur me
« omnibus diebus vitæ meæ. Et ut inhabitem in
« domo Domini in longitudinem dierum. »

ENARRATIO.

Psalmus David. In hoc psalmo vox est Ecclesiæ recogitantis miseriam suam quam incidit ex culpa patris, nunc autem cognocentis salvationem suam factam per Christum in assumptione illa matutina. Agit itaque grates Deo enumerando beneficia ejus, et hortatur alios ad amorem Dei. Dicit itaque:

(a) Contra hæreticos, præcipue Sacramentarios.

Dominus regit me. Rerum Dominus, cui jure A servio. Adam prevaricator me distorsit, et a pascua vitæ, id est a mandatis Dei, me infeliciter revocavit. Dominus Christus verus pastor, qui *animam suam dedit pro ovibus suis* (Joan. x), modo regit me, id est, doctrina vitæ dirigit. In Hebræo habetur, *pascit*: quod idem valet, quia pastus animæ doctrina Dei est. Et quia talis pastor me pascit, *nihil mihi deerit*, quod ad salutem et veram refectionem pertineat. Ipse enim in Scripturis sacræ mentem meam dirigit. Ideo nihil deerit, quia ut bonus pastor *in loco pascuæ*, id est, in intellectu sacræ Scripturæ, in quo est magna animæ relectio, vel in spe futuræ beatitudinis, *ibi me collocavit*: *ibi*, id est, in tanta certitudine, et in tanta abundantia omnimode me locavit, quæ prius fluctuabam quærendo pascua, id est beatitudinem nunc hæc, nunc illac; nunc in opibus, nunc in honoribus et aliis hujusmodi. Et ut bonus pastor postquam collocavit me per fidem et intellectum in loco pascuæ, non ibi deseruit, sed *educavit me*, id est enutrivit, *super aquam refectionis*, id est doctrinam Novi Testamenti, quæ dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (Matth. xi). Aliter Ecclesia posita *in loco pascuæ*, id est in spe futuræ beatitudinis, ostendit quomodo illuc pervenerit, per gratiam scilicet *Super aquas refectionis educavit me*, id est, posuit mihi fundamentum aquam baptismi, id est, fidem quæ in baptismo accipitur quasi fundamentum: quia *sine fide impossibile est placere Deo* (Hebr. xi). Et super illam aquam educavit me. Hoc modo *animam meam convertit*, prius aversam a Creatore C ad creaturas, ab immutabili ad mutabilia. Et postquam convertit animam meam per fidem, *deduxit me super semitas justitiæ*, id est fecit me ire de virtute in virtutem. Tractum a pastoribus, qui gregem suum deducunt de loco ad locum, id est, de una pascua ad aliam. Et hoc fecit *propter nomen suum glorificandum in me*, non merito meo. Notandum quod dicit, *Super semitas justitiæ*: quasi dicat Non solum docuit me custodire mandata facilia, quæ via possunt dici, quia a multis propter facilitatem frequentantur; sed etiam arcta, quæ semitæ dici possunt quia a paucis insistantur propter difficultatem. In hoc apparet quod super semitas justitiæ deduxit: quia etsi inter impedimenta hujus sæculi verser, ducatu illius securus incedam, D non timens labi in aliquod crimen quod me separet ab eo. Et hoc est quod dicit. *Nam etsi ambulavero in medio umbræ mortis*, id est, licet vivam inter illos qui in hac vita obumbrant alios divitiis, vel potentia, vel honoribus, non ad salutem, sed ad perditionem. *Non timebo* ex eorum supereminetia *mala*, scilicet ut ab eis devocer: et hoc non ex me, sed *quoniam tu mecum es*, tam providus pastor, tam bene vigilans supra gregem suum. Vel *in medio umbræ mortis*, id est, in communi conversatione hujus vitæ, quæ non est vera mors, sed umbra, id est imago ultimarum tenebrarum, exteriorum sci-

licet. *Non timebo mala*, non timebo incidere vitia, quæ mala possunt dici criminalia. De quibus dictum est, *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore* (Rom. vi). *Est peccatum ad mortem, pro hoc non dico ut quis oret* (I Joan. v), scilicet tantum *Vel in medio umbræ*, id est in communi illius ignorantie quæ est mortis, id est, quam habeo ex mortalitate et passibilitate. *Non timebo mala*, ut grex illic non timet aliqua mala, scilicet vel incursus luporum, vel raptus furum, vel aliquid hujusmodi, qui bonum habet pastorem. Ideo *non timebo mala*; quia *virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt*: ut discretus pastor habes virgam, qua errantes oves et agnos leniter corrigas; habes baculum, quo majora animalia et fortiora ab erratu coerceas; *virga tua*, id est, mitis disciplina, qua me errantem corripis, scilicet infirmitas vel aliqua hujusmodi adversitas: *Et baculus tuus*, id est, gravis tribulatio, *ipsa me consolata sunt*. Quasi dicat: Non solum quod parcis, in eo consolaris me; sed et in eo quod flagellas: quia *quem Pater diligit corripit* (Hebr. xii). Aliter: *Virga tua*, id est flagellatio tua, parva vel magna: *et baculus tuus*, id est sustentatio tua: *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis* (I Cor. x), *ipsa me consolata sunt*. Nam aliam consolationem quæsi: hoc modo sunt consolata: quia si foris amaritudo tribulationis, tu tamen *parasti mensam*, id est refectionem *in conspectu meo*, id est, in oculis animæ meæ juxta illud: *Quando enim infirmor, tunc fortior sum et potens* (II Cor. xii). Et in Canticis canticorum *Nigra sum et formosa* (Cant. i), *Adversus eos qui tribulant me*, id est, hoc fecisti contra quam illi putent: illis enim disciplina tua in præsentem non gaudium videtur, sed mæror (Hebr. xii). Aliter: Non solum disciplina tua me consolata est, sed etiam *parasti in conspectu meo mensam*, id est, doctrinam legis tuæ, qua non jam ut parvulus lacte nutriar, sed in virum perfectum eruditus, spirituali dente rumigans ejus sententias, possim resistere perversis. Hæc est illa mensa quæ post laborem me reficit. Et hoc modo *impinguasti caput meum*, id est mentem meam, *in oleo*, id est spirituali lætitia, et eadem doctrina tua, quæ est oleum mentis meæ: ideo quia eam exhilarat promissio ne præmii post laborem. *Calix meus inebrians*, spirituali gaudio ita mentem meam replens, ut non sentiam mala exteriora. Hoc modo facta calix inebrians, *quam præclarus est* mihi, etsi non aliis ita videatur. Aliter: Imitatio passionis tuæ, mihi facta *calix inebrians*, id est dulcis potus; et faciens oblivisci omnia tormenta, *quam*, id est valde, *præclarus est*; etsi aliis videatur obscuritas et ignominia mihi videtur magna claritudo. *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini mei Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est est, et ego mundo* (Gal. vi). Quasi dicat: Non solum doctrina tua me consolatur, sed etiam imitatio passionis tuæ. *Et in misericordia tua subsequetur me*. Quasi dicat: Præcessit misericordia tua vocando per fidem: secuta

est in custodiendis mandatis, et subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ, et tandiu subsequetur, usque dum inhabitem in domo Domini, id est, usque dum a tabernaculo isto in quod ad tempus milito, veniam ad Jerusalem, id est ad visionem pacis, in qua habitat Dominus, et ibi manebo in longitudinem dierum, id est, in claritate nunquam deficienti.

PSALMUS XXIII.

PSALMUS DAVID IN PRIMA SABBATI.

« Domini est terra, et plenitudo ejus; orbis terrarum et universi qui habitant in eo. Quia ipse super maria fundavit eum, et super flumina præparavit eum. Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo. Hæc est generatio quærantium eum, quærentium faciem Dei Jacob. Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio. Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ. »

ENARRATIO.

Psalmus David in prima Sabbati. Sabbatum vocatur tota hebdomada apud Hebræos, nominata ab ultimo die. *Prima Sabbati* est dies resurrectionis, ante cujus ortum Dominus resurrexit. Totum illud tempus Domini, quod fuit ante resurrectionem a lapsu Adæ, nox dici potest propter tenebras peccatorum, quibus humanum genus involvebatur, et cæcitate mentis. Totum autem tempus hoc de resurrectione Dominica usque ad finem sæculi potest vocari: *prima Sabbati*, id est prima dies hebdomadæ, in qua Christus verus sol, assumpta immortalitate, mundo lucem dedit nunquam deficientem. Est ergo psalmus iste David prophætæ in consideratione illius, diei, qua Christus victor a mortuis resurrexit, devicto mortis principe, et ejus regno spoliato: hortantis omnes scilicet hujus mundi principes, et præcipue Judæos rebelles et incredulos, ut Christo victori congaudeant, et triumphantem cum gaudio suscipiant, ad similitudinem principum hujus sæculi qui triumphatores suos redeuntibus cum magno gaudio suscipiunt, et ampliant portas suas, ut ingredientibus et ingredientibus cum pompa nihil obstat. Dixit ergo:

Principes hujus sæculi, attollite vestras portas, id est, auferte a vobis cupiditatem vestram et timorem per quas est introitus ad mortem: hæc sunt principales portæ ad omne peccatum quod ducit ad mortem. Omnes hortatur, sed præcipue principes: quia hi maxime per has ad infernum descendunt. Et, o æternales portæ, amor proximi et timor Dei castus, scilicet *elevamini*, quæ jacuistis usque modo prostrate a casu primi parentis: nunc apparete in hominibus, ut

A per vos introeat Christus corda fidelium. *Et introibit Rex gloriæ*, non rex ignominia. Reges terreni sunt reges ignominia: ex ignominia enim, id est, ex virtutum defectu, homo hominem sibi regem fecit, qui coerceret ab illicitis. *Non enim est justis lex posita, sed injustis* (I Tim. 1). Si enim manerent homines quales creati sunt a Deo in primis parentibus, non esset alius alio inferior. Christus est Rex gloriæ, quia regendo gloriosos facit, cui servire regnare est. Responsio principum: *Quis est iste Rex gloriæ?* Etsi hæc verba non dicantur, in evidentia tamen rerum apparet Propheta: *Dominus fortis* in passione; *et potens* in resurgendo: vel, *fortis*, quia superavit mortem: *potens*, scilicet potens in prælio contra diabolum, eum vincens et spolia ejus distribuens; vel *fortis* in carne, *potens* Deitate; vel *fortis*, quia vicit fortem, id est diabolum; *potens*, quia spoliavit infernum. *Dominus potens in prælio* repetitio hæc, aggratulatio est. Deinde convertit se ad principes tenebrarum, qui illas auferendas portas in hominibus erexerant et dicit: *O principes*, id est dæmones, qui usque modo principatum habuistis in hominibus, *attollite vestras portas*, scilicet vitia per quæ ingredimini ad homines, Et, o æternales portæ, id est virtutes, *elevamini* in cordibus hominum, quæ prius dejectæ, fuistis. *Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ* (Rom. vi), Responsio dæmonum: *Quis est, iste Rex gloriæ.* Resp. *Dominus virtutum*, Dominus angelorum, *ipse est Rex gloriæ*, non alius. Potest et sic legi, ut in primis fiat allocutio ad bonos angelos, hoc modo. *O principes*, scilicet cives superni qui inter concives vestros homines principatum tenetis, *attollite* in hominibus *portas vestras*, id est, adjuvate, ut virtutes vestræ quas nunquam deseruistis erigantur in hominibus, quæ usque modo dejectæ jacuerunt. Et, o æternales portæ, id est angelicæ virtutes, quæ semper in eis fuistis et semper eritis, *elevamini* in hominibus *Et introibit Rex gloriæ*, ut supra. Responsio angelorum: *Quis est iste Rex gloriæ?* nos Patrem et Filium semper simul vidimus iste Rex gloriæ quis est? Hoc possunt dicere illi spiritus qui semper cum Deo fuerunt, et nunquam missi sunt ad cognoscendam humanitatem Christi: *Dominus fortis et potens*, ut supra. Deinde fit conversio sermonis ad malos angelos, ut supra. *Attollite portas, principes, vestras.* Hoc non mutatur. Quasi dicat: Ego hortor vos, o principes, ut victori Christo Regi gloriæ congaudeatis, et illi aperiatis. Et merito, quia *Domini est terra*, quæ prius erat inimici terræ id est, omnes illi qui initiati ecclesiasticis sacramentis, hoc modo culti, terra dici possunt. *Et plenitudo ejus*, scilicet est Domini, id est, perfecti illius terræ, scilicet Ecclesiæ, illi scilicet qui sunt pleni fide et bonis operibus. Et hæc terra non in quadam parte mundi, ut quidam volunt, est ejus, sed orbis terrarum. Et ne quis acciperet dictum esse de hominibus bonis scilicet, et malis in eo quod dixit, *orbis terrarum*, id est, in toto orbe terrarum, determinat quos dicat esse in victoria illa acquisitos

Hoc modo : Dixi quod orbis terrarum sit Domini, scilicet *universi qui habitant in eo*, non qui inhabitantur qui mundum sibi subjugaverunt, non ipsi mundo subjecti sunt. Potest et sic legi, ut orbis terrarum sit expositivum illius quod dixit, *plenitudo ejus*. Quasi dicat : Hoc est plenitudo terræ illius quæ facta est Domini, orbis terrarum, id est, perfecti illi qui possunt dici orbis, id est, extremitas terrarum, quia contraxerunt se omnino a vitiis et concupiscentiis hujus sæculi, quorum conversatio in cælis est. Et universi qui habitant in cælis, id est, omnes illi qui per imitationem in illis perfectis firmiter manent. Ac si dicat : Perfecti viri et eorum imitatores sunt plenitudo, et hæc plenitudo est Domini. Et merito orbis terrarum est Domini : *quia ipse super maria fundavit eum*, id est, in his quæ prius mare fuerunt, id est, omnino seculares et procellosi, variis animi motibus semper agitati, fundavit hunc orbem faciendo de infidelibus fideles, de persecutoribus discipulos, quemadmodum de Saulo Paulum, ut per maria accipiamus majores principes, scilicet reges et tetrarchas. *Et super flumina præparavit eum*, id est, de illis qui satellites principum hujus sæculi erant suos fecit convertendo. Aliter : *Ipse super maria fundavit eum*, id est, super fluctuatione hujus mundi, quibus involvebatur ab initio, stabilivit Ecclesiam suam in fide ut jam conculcetur hic mundus et contemnatur ab ea. Fides enim Christi quasi mons est, super quem fundata est ut procellæ hujus sæculi non possint eam movere, quasi infirmo et altiori loco fundatam. *Et super flumina præparavit eum*, id est, super potentes vel cupidos hujus sæculi, ut ait Salomon : *Omnia flumina intrant mare et mare non redundat (Eccle. 1)* ; ita et potentes hujus sæculi quanquam multa acquirant, nunquam tamen satiantur. Super hæc flumina est præparata Ecclesia, ut illos prædicet et convertat. Et quia dictum est : *Domini est terra*, ne quis sibi frustra applaudit, putans se esse ejus terram, cum non sit, describit qui sunt ejus terra, præmittens interrogationem. Quasi dicat : Ego dixi terram Domini fundatam esse super maria et elevatam. *Quis ascendet in montem Domini*, vel ad Christum qui est mons præparatus in vertice montium ? *quis ascendet gradibus virtutum*, ut sit terra ejus ? Vel *in montem*, id est, in Ecclesiam elevatam a terrenis ad cælestia fide et spe. *Ego dixi, quis ascendet ? aut potius dico, quis stabit in loco sancto ejus ?* id est, quis perseverabit ; quia multi ascendunt, et non perseverant ; ad fidem enim accedunt, quæ est locus sanctus, sanctificans recte credentes, qui non stant in ea otiose viventes ; *fides enim sine operibus mortua est (Jac. 11)*. Is ascendit, hic stabit : *Innocens manibus*, id est operibus, qui nec sibi nocet mala operando, nec alteri. *Et mundo corde*, id est, ab omni mala cogitatione. Ostendit qui sit mundo corde : *Qui non accepit*, id est, non acceptam et gratam fecit *in vano*, id est in transitoriis, *animam suam*, scilicet qui sibi non fecit gratiam ul-

lius delicti, nec animo suo. Et propterea etiam *nec juravit proximo suo in dolo*, id est ad deceptionem. Sæpe enim qui vana hujus sæculi grata animo suo faciunt, ut ea obtineant, in perjurium cadunt. *Hic scilicet, non alius, accipiet benedictionem a Domino*, id est, talis vir erit terra illa cui benedicet Dominus, juxta illud Apostoli : *Terra autem accipiens imbrem et proferans herbam opportunam illis a quibus colitur*, in benedictione erit (*Hebr. vi*), id est, in incremento virtutum. *Et ideo talis vir erit in incremento virtutum*, quia accipiet *miseritordiam a Deo, qui dat et velle et perficere pro bona voluntate (Phil. 11)*. *Salvatori suo*, id est, a quo solo salvari desiderat. *Hæc est generatio*. Quasi dicat : Ista sola quæ tam innocenter vivit, et non alia, est generatio *quærentium* Dominum per fidem et bonam operationem in hæc vita. Et post *quærentium faciem*, id est præsentiam. *Dei Jacob*, id est, illorum qui sunt imitatores Jacob, temporalia spernentes, et æterna desiderantes ; qui non aliud præmium suæ innocentie quærunt, nisi vultum Dei. Vel, *hæc est generatio quærentium* Dominum, id est, hoc modo ut dixi, generantur illi qui quærunt Dominum.

PSALMUS XXIV.

PSALMUS DAVID.

« Ad te, Domine, levavi animam meam, Deus meus,
 « in te confido, non erubescam. Neque irrideant me
 « inimici mei : etenim universi qui sustinent te, non
 « confundentur. Confundantur omnes iniqua agentes
 « supervacue. Vias tuas, Domine, demonstra mihi,
 « et semitas tuas doce me. Dirige me in veritate tua
 « et doce me, quia tu es Deus salvator meus et te
 « sustinui tota die. Reminiscere miserationum tua-
 « rum, Domine, et misericordiarum tuarum quæ a
 « sæculo sunt. Delicta juventutis meæ et ignorantias
 « meas ne memineris. Secundum misericordiam
 « tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam,
 « Domine. Dulcis et rectus Dominus, propter hoc
 « legem dabit delinquentibus in via. Diriget mansue-
 « tos in iudicio, docebit mites vias suas. Universæ
 « viæ Domini misericordia et veritas, requirentibus
 « testamentum ejus et testimonia ejus. Propter nomen
 « tuum, Domine, propitiaberis peccato meo :
 « multum est enim. Quis est homo qui timet Domi-
 « num ? legem statuit ei in via quam elegit. Anima
 « ejus in bonis demorabitur, et semen ejus hæredi-
 « tabit terram. Firmamentum est Dominus timentibus
 « eum, et testamentum ejus ut manifestetur illis.
 « Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse elevet
 « me de laqueo pedes meos. Respice in me et misere-
 « re me, quia unicus et pauper sum ego. Tribula-
 « tiones cordis mei multiplicatæ sunt, de necessita-
 « tibus meis erue me. Vide humilitatem meam et
 « laborem meum, et dimitte universa delicta mea.
 « Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt :
 « et odio iniquo oderunt me. Custodi animam meam,
 « et erue me, non erubescam, quoniam speravi in
 « te. Innocentes et recti adhæserunt mihi, quia sus-

« tinui te. Libera, Deus, Israel ex omnibus tribulationibus suis. »

ENARRATIO.

Psalmus David. In hoc psalmo vox est illorum qui suam miseriam attendunt, et suam fragilitatem adeo magnam, ut etiam quivis vermiculus possit eis nocere. Vel dum de se nimium homo præsumpsit, et quod amisit per superbiam et inobedientiam non posse recuperare nisi per humilitatem et obedientiam, imitando Christum. Potest legi in persona Christi primus et secundus versus hoc modo :

Ad te, Domine Pater, levavi animam meam, toto desiderio ad te eam direxi, non ad terrena dejeci. Deus meus, non erubescam non surgendo, qui dixi: Solvite templum hoc, et post triduum reedificabo illud (Joan. II), quia in te confido, non in me, non in alio. Neque irrideant me inimici mei Judæi, ut dicant: Hic homo cepit ædificare, et non potuit consummare (Luc. XIV). Et revera non erubescam te sustinens, tua mandata custodiens. Etenim universi qui sustinent te, non confundentur. Hucusque in persona capitis. Legitur autem totus in persona cujusque fidelis, sic agentis cum Domino Deo suo :

*Ad te, Domine, scilicet habendum, levavi animam meam, toto desiderio a terrenis eam levavi ad te, non contra te, ut infelix Adam. Et merito, quia tu es Deus meus, non ego, non aliud. Et quia tu es Deus meus, Domine, in te confido, omnem fiduciam meam in te conjicio. Maledictus homo qui confidit in homine (Jer. XVII). Et quia in te confido, non in me, ut infelix Adam, qui rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, non erubescam, ut usque modo feci, factus ex præsumptione mea adeo infirmus, ut vilissimus vermiculus me affligere valeat: redde mihi humiliato et confidenti in te illam validitudinem, quam perdididi per superbiam. Neque irrideant me inimici mei, quia in te confido: carnales et spirituales inimici, qui in te non confidunt, non irrideant me superatum et a te devotatum. Et revera non confundar, quia sustinui te, id est, pondus præceptorum tuorum: vel cum patientia exspectavi te remuneratum. Etenim universi qui sustinent te, non confundentur, scilicet ab expectatione sua. Confundantur potius iniqua agentes. Illi potius erubescant, qui supervacue, id est, nimis inefficaciter sunt iniqua agentes, scilicet odio habentes servos tuos diligentes eos: si in persona Christi, iniqua agentes possumus accipere Judæos, in Deum auctorem salutis, mortem machinantes supervacue, id est inefficaciter. Et ut non confundar, ut non irrideant inimici, *vias tuas, Domine. demonstra mihi, id est, mandata tua ostende, quæ me non permittant errare. Et semitas tuas, id est, arcta et difficilia præcepta, edoce me, id est, evidenter doce, ut non in illis fallar. Doce, dico, ut non sciam tantum, sed ut opere compleam: quia hoc est perfecta doctrina, scilicet in illis mandatis. Dirige me in veritate tua, id est, in mandatis tuis quæ vera sunt quia ego in mendacio meo tartuosus sum. Et hoc modo doce me. Ideo rogo ut tu doceas quia tu es Deus**

salvator meus, id est, potens me salvare. Et ideo te, id est, tua mandata vel te remuneratorem sustinui, id est, cum patientia exspectavi, tota die, id est assidue: vel in prosperis et in adversis. Domine, dirige me: et hoc fac recordando misericordiæ et obliviscendo delictorum. Reminiscere miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum quæ a sæculo sunt. Ab initio mundi misericors fuisti, qui nec hominem peccantem sine spe veniæ, in corruptionem cadere et a te recedere permisisti. Misericorditer hominem foris formasti, misericorditer intus reformasti: qui me perditum revocasti, revocatum misericorditer conserva. Aliud est miseratio, aliud misericordia. Miseratio est misericordiæ exhibitio, misericordia vero compassio. Delicta juvenis meæ, et ignorantias meas ne memineris. Delicta juventutis, id est gravia peccata; quia juvenes temerarii sunt, et temeritate gravius sit commissum. Et ignorantias meas, id est, leviora peccata, quia quod ignoranter committimus, minus peccamus; vel, delicta, id est originalia, quæ in ipso primordio contraxi a parentibus; et ignorantias, id est, actualia, quæ ignoranter commisi postquam juvenis factus sum, id est, innovatus a vetustate primi parentis. Et ignorantias meas: hæc sunt illa delicta juventutis, quia aliquis per fidem innovatus promisit, fideliter implere studet: cavet de futuris, mandatus de præteritis, nisi si qua levia ex ignorantia committit, a quibus vix est ullus ita perfectus qui sibi cavere queat. Hæc delicta ne memineris, id est, ne serves tandem ad pœnam, sed misericorditer hinc ea delendo obliviscaris. Et ut ea non serves ad iudicium, memento mei tu: quia ego mei sum oblitus, cum a mandatis tuis recessi. Secundum misericordiam tuam, quam non merui, non secundum iram quam merui. Et hoc non merito meo, sed propter bonitatem tuam, Domine. Sed nemo hæc audiens sibi applaudit in peccatis, securus de venia propter bonitatem tuam: quia dulcis est Dominus in misericordia, vecando ad pœnitentiam, donando delicta. Et post misericordiam rectus est, quia reddit unicuique juxta opera sua. Et propter hoc, scilicet quia rectus est, quia incorruptus, post misericordiam nihil dimittet impunitum. Et hoc est quod dicit, legem dabit, id est, flagella et correctiones delinquentibus in via, id est, in mandatis Domini quæ sunt via ad vitam: vel in via, id est, in Christo qui est via ad vitam, dabit legem delinquentibus, quia Christus lex est, id est liber et forma bonis imitandi quæ fecit et docuit, malis vitandi quæ ipse vitavit et prohibuit. Aliter: Quia rectus est, dabit legem, id est, flagella, delinquentibus in via, id est in hac vita, ut in eo quod temporaliter punit temporaliter delinquentes, ostendat quod æternaliter punit æternaliter delinquentes. Temporaliter peccat, qui, si longæva vita daretur, cessaret: æternaliter vero peccat, cui aufertur facultas, non voluntas. Dirige mansuetos in iudicio: in tali iudicio, id est, in huiusmodi lege diriget mansuetos. Nam immansuetos non diriget, imo disturbabit: tractum ab animalibus

bus, quæ si sint mansueta, si deviaverint, flagellando in viam reducuntur; sin vero immansueta et indomita, flagellis cæsa magis exorbitant et efferantur. Et hoc castigando, *docebit mites vias suas*: nam immites sic removebit a viis suis.

Quæ sint illæ viæ ostendit: *Universæ viæ Domini misericordia et veritas*. Omnes viæ illæ per quas ad nos venit, sunt misericordia et veritas. *Misericordia*, per quam sine præcedentibus meritis veniam donat. *Veritas*, quia post misericordiam vocationis et veniæ digne ultimo iudicio merita cuiusque examinat. Primus ejus adventus fuit in misericordia, secundus erit in veritate, id est, in incorruptione, in quo solum merita requiret: et has vias docebit mites, ut cognoscant misericordiam Dei, non merita sua: et per hoc non superbiant, sed humilientur, juxta illud: *Quid enim habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* (I Cor. iv). Et post prærogatam misericordiam attendant iudicium futurum, quo reddet unicuique juxta opera sua (Rom. ii): et ideo studeant facere bona. Non omnibus sunt misericordia et veritas, sed solum *requirentibus testamentum ejus*, id est satagentibus fieri ejus hæreditas, et *requirentibus testimonia ejus testamenti*, id est, præconia prophetarum diligenter quærentibus qui testati sunt illud testamentum. Hieronymus: ille miseretur, qui requirit testamentum ejus Novum, et testimonia, id est, prophetas et apostolos, quorum testimoniis est Ecclesia congregata. Redit ad illud quod dixit: *Memento mei tu propter bonitatem tuam, Domine*: cætera fuerunt interposita. Ideo rogavi, ut mei memor esses non secundum meritum, sed secundum misericordiam, quia *propter nomen tuum, Domine*, scilicet glorificandum, *propitiaberis peccato meo*. Et revera propitiaberis: *multum est enim*, id est multum mihi videtur. Quasi dicat: Locum propitiationi tuæ jam paravi. Augustinus: Eatenus Deus ignoscit, quatenus tu cognoscis; unde Dominus ad Saül: *Cum esses parvus in oculis tuis, magnus apparebas in oculis meis; cum autem magnus factus es in oculis tuis, parvus fuisti in oculis meis* (I Reg. xv) Ne quis autem sibi in hoc applauderet, quod dictum est: *Propitiaberis peccato meo, multum est enim*, dicens: Et mihi propitiabitur, quia meum peccatum multum est, ostendit quis ille sit cui multum videatur, scilicet timenti Dominum. Et ideo quærit: *Quis est homo qui timet Dominum?* Quia autem multi sunt qui dicunt se timere Dominum, et non timent timore perpetuo; quia *qui dicit se timere Dominum, et mandata ejus non custodit mendax est* (Joan. ii); juxta illud: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis* (Psal. cxv); ideo subjungit certa signa, quibus cognoscitur timens Dominum casto timore. Scilicet, *legem statuit ei*, id est, stabile propositum non declinans ad dexteram neque ad sinistram *in viam quam elegit*, id est, justitia. Hieron: *Legem statuit in via qua ut ad ea quæ elegit deflectatur, sicut in Moyse: Hodie statui ante oculos tuos ignem*

et aquam, bonum et malum, vitam et mortem, elige vitam et vives (Eccli. xl). Et hoc est quod dicit: Ipse proponit et indicat quid sit eligendum. Aliud signum: *Anima ejus*, id est cor ejus, *in bonis demorabitur*: semper insistet bona; declinans a malis: vel in bonis illis quæ vere bona sunt illa sola desiderabit, scilicet æterna. Et ideo *semen ejus hæreditabit terram*, id est, bona opera ejus eum excolent, ut fiat hæreditas Domini. *Hæreditabit*, id est, faciet hæredem, vel per opera justitiæ hæreditatem accipiet *terram viventium*. Et tertium signum: *Firmamentum est Dominus timentibus eum*. Timor hominum infirmat, timor Domini confirmat. At *ut tandem manifestetur illis*; ut non deficiant antequam eum videant. Et quia ipse est firmamentum timentibus eum, ideo *oculi mei*, cordis scilicet, quibus Deus videtur, *semper ad Dominum liberatorem*. Et merito *quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos*, id est, omnes afflictiones meas a sollicitudinibus hujus sæculi eruet, ut anima mea libero gressu ad eum tendere possit, vel, *de laqueo*, id est, de insidiis diaboli. Et ut evellar, *respice in me humiliatum*, qui prius despexisti superbum: in me, id est, in auxilium meum. Et *miserere mei*, id est, fac me perseverare in illa ereptione. Et opus est ut tu evellas, *quia unicus et pauper sum ego*. Ordo præposterus: *pauper sum*, id est, non sufficio mihi ad hoc; et *unicus*, id est solus: non habeo alios præter te, quorum auxilio vel exemplo nitar. Revera nequeo me eruere. Quia *tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt*, supra modum creverunt; quia tribulant prospera, tribulant adversa tribulant diversæ suggestiones animi seu corporis. Merito multis tribulationibus, cui necesse est multis fulciri ne labatur. Quot et quantæ sunt infirmitates et passibilitates carnis, in fame et siti, in frigore, statione, sessione et aliis multis? quibus, ne labamur, quotidie fulciri indigemus? In his omnibus cor tribulatur, ne impediatur et devorent. Et ideo *erue me*, id est libera *de necessitatibus meis*, id est, da ut mortale hoc induat immortalitatem, et corruptio incorruptelam (I Cor. xv). Necessitates vocat indigentias et passibilitates, quas necessario patitur dum in hoc corruptibili corpore quasi carcere manet: cui proposita fuit sufficientia et indigentia, mortalitas et immortalitas: declinans ab immortalitate et sufficientia, necessario incipit in earum contraria. Et ut eruas, in quantum valeo, *promereri satago: ride humilitatem meam*, quam tibi exhibere studeo. Et *laborem meum*, id est, perseverantiam qua assidue laboro humiliare tibi carnem meam, ut te sessorem recipiam. *Castigo enim corpus meum, et in servitatem redigo* (I Cor. ix). Et *dimitte universa delicta mea*, scilicet ignorantias meas, quas committo necessitate viæ. Nemo enim ita lotus, quin pulverulentos pedes habeat, iter post lavationem faciens: ita nullus aqua baptismatis ita purificatus, quin vel levioribus peccatis aspergatur in hac via, id est in hac corruptibili vita. Et ut me eruas de necessitatibus, non solum mea

delicta dimittas, sed etiam respice inimicos meos, ut convertas eos : sic enim securus tibi serviam si non sit impugnator. Quoniam multiplicati sunt : qui ideo sunt inimici, quoniam ad multas vanitates sunt detorti a fructu frumenti, vini et olei sui (Psal. xv). Et quia multiplicati oderunt me non multis beati querentem, sed uno(a) : iniquo odio, quia salutem eorum diligo. Est et justum odium ; ut illud : Perfecto odio oderam illos (Psal. cxxxviii). Et quia iniquo odio me odiunt, custodi animam meam, scilicet a conformatione eorum, etsi non carnem meam. Et tandem erue me, totum separando ab illis, et ponendo ad dexteram tuam. Non erubescam tandem, scilicet ab expectatione mea, quoniam speravi in te, scilicet promerendum : vel in te adiutorem, non alium. Aliter : Erue me a perplexitate hujus vitæ postquam custodieris ab inimicorum conformatione, quæ perplexitates multæ sunt, amicorum persuasio, filiorum delectatio, amor parentum. Erue me in his implicitum et impeditum ne devocer : Qui amat patrem et matrem plus quam me non est me dignus (Matth. x). Ideo etiam custodi, quia innocentes et recti adhæserunt mihi. Innocentes, a malo declinantes, et recti, id est, bono insistentes, adhæserunt mihi imitatione et conformitate, ut per me tibi jungantur : sicut membra capiti per collum junguntur ita per prædicatores et perfectos minores Christo junguntur eos imitando. Ideo mihi adhæserunt ; quia sustinui te, id est, mandata tua custodivi, vel te remuneratorem cum patientia expectavi. Et propterea me erue, ne me deficiente deficient et isti qui te querunt. Et ut adhæreant, o Deus libera Israel, id est, desiderantes videre te : ex omnibus tribulationibus suis, carnalibus et spiritualibus, ne ab his devocentur. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo (Joan. xvii).

PSALMUS XXV.

PSALMUS DAVID.

« Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia
« mea ingressus sum et in Domino sperans non in-
« firmabor. Proba me, Domine, et tenta me, ure
« renes meos et cor meum. Quoniam misericordia
« tua ante oculos meos est, et complacui in veritate
« tua. Non sedi cum consilio vanitatis, et cum iniqua
« gerentibus non introibo. Odivi Ecclesiam malignan-
« tiam, et cum impiis non sedebo. Lavabo inter inno-
« centes manus meas, et circumdabo altare tuum,
« Domine. Ut audiam vocem laudis, et enarrem
« universa mirabilia tua. Domine, dilexi decorem
« domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ. Ne
« perdas cum impiis, Deus, animam meam, et cum
« viris sanguinum vitam meam. In quorum manibus
« iniquitates sunt : dextera eorum repleta est mune-
« ribus. Ego autem in innocentia mea ingressus sum ;
« redime me et miserere mei. Pes enim meus stetit
« in directo : in Ecclesiis benedicam te, Domine. »

ENARRATIO.

Psalmus David. Iste psalmus attribuitur David, id est, perfecto cuique pertinenti ad David. Est autem (a) Locus corruptus.

A vox perfecti, orantis et agentis cum Deo suo, et quem admodum in hac vita mortaliter ab impiis separatur, ita in futura localiter separatur : vel ut hic temporaliter uratur, secetur, flagelletur, ne tandem cum impiis damnetur.

Judica me, Domine. Non formido iudicium tuum, imo rogo ut veniat et separet me a societate impiorum, quam habeo non mente, sed corpore. Difficilis oratio et formidanda maxime, illius rogare iudicium in cuius conspectu cæli vix mundi reperiuntur (Job. xv), si non cætera sequerentur merita unde perfectus vir confidens sibi de merito, subdit : Quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, id est, quoniam post innocentiam quam mihi prærogasti per gloriam tuam, sic in ea permansi, ut sperem me in ea habere aliquod meritum. Ille innocenter vivit, qui nec sibi obest, nec alteri. Ingressus sum, id est, in hac vita vixi, quæ quasi quidam ingressus est in futuram. Dico, ingressus sum. Et non infirmabor, id est, perseverabo in illa innocentia, tamen de me non præsumens, sed in Domino sperans, scilicet audeo de me hoc promittere. Et ut non infirmor, tenta me, Domine, id est, duc me in experientiam laborum, et sic proba me, id est probatum me mihi ostende firmum. Multi enim sibi probati videntur, qui se non cognoscunt, sed in tentatione probantur ; ut Petrus, qui sibi satis constans videbatur : cum diceret : Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo (Matth. xxvi). Potest et sic continuari : Ego dixi quod non infirmabor ; ne quid tamen occultorum meorum me lateat, ostende me mihi, scilicet proba me, Domine, et tenta me, id est, fac ut nec delecter in vanis, nec cogitem de terrenis. Et ut tentatus prober : ure renes meos et cor meum. Si quid est in delectationibus carnis meæ vel cogitationibus cordis mei quod sit absumendum, adhibe ignem amoris tui, qui illud totum absumat et quasi aurum in fornace probatum me reddat (Sap. ii) ; amor tuus omnia terrena a delectationibus meis amputet et omnia vana a cogitationibus ; vel, in tentationum æstu fac ut delectationes et cogitationes meæ non absumantur. Et merito rogo ut uras, ut seces ; vel merito rogo ut tentes, ut in certamen ducas : quia scio in hoc esse misericordiam tuam, qua velut pater flagellas omnem filium quem recipis (Heb. xii) ; scio mihi hoc esse ad consummationem, non ad consumptionem. Et hoc est quod dicit, quoniam misericordia tua ante oculos meos est, ante oculos cordis mei. Et ideo complacui mihi in veritate tua, id est, in mandatis tuis, quæ vera sunt : vel in fide Christi tui, qui prius mihi displicui in mendacio meo ; vel in veritate tua quam tu me docuisti, scilicet te esse Deum meum, non gulam, non ventrem, non aliquam creaturam. In hac veritate complacui. Non sedi cum consilio vanitatis, id est, non delectatus sum in ludicris hujus sæculi, vel in meditatione terrenarum rerum. Et cum iniqua gerentibus non introibo, id est, cum irreligiosis et non timentibus Deum, non ponam absconditam conscientiam meam ideo, quia odivi ecclesiam malignantiam, id est, conventum cogitant-

tium mala. *Et cum impiis*, id est, nec Deum nec proximum diligentibus, *non sededo*, delectando in eorum impietate: hi sunt hæretici. *Lavabo autem*, id est purificabo, *manus meas*, id est opera mea, *inter innocentes*, id est imitando innocentes, et hoc modo eas inter eos, ad similitudinem sacerdotis, qui prius se lavat, et sic ad altare accedit. Et post lavationem manuum *circumdabo altare tuum, Domine*, id est, fidem tuam quam dedisti mihi, in qua locus est veri sacrificii, ornabo bonis operibus, ut altare ornatur palliis et aliis ornamentis. Vel, *circumdabo altare tuum*, id est, aram cordis mei ornabo variis virtutibus: ubi vota vel vovenda, sunt et solvenda. Ideo ornabo vel fidem meam bonis operibus vel cor meum virtutibus, *ut audiam*, scilicet a spiritu in me præsentante, *vocem laudis*; ut aure cordis *audiam*, id est, intelligam quæ sit vox illa quæ te laudat, scilicet bona vita et bona conversatio. Vel *audiam vocem laudis*, scilicet verum et cordi consonam: tunc intelligimus vocem laudis cum ex puro corde vocem procedere intelligimus. Quæ est illa vox laudis? Hæc: *et enarrem universa mirabilia tua*, interiora et exteriora: quod hominem mirabiliter creas foris, mirabilius autem intus recreas. Majus enim de Saule persecutore discipulum facere quam Lazarum de monumento resuscitare, quidquid boni habeo, tibi attribuam: quidquid male, mihi. Vel intelligam qualiter laudandus sis, et enarrem aliis. Ideo *inter innocentes lavabo manus*. vel ideo *circumdabo altare tuum*: quia, o Domine, *dilexi decorem domus tuæ*, id est, perfectos qui sunt ornamentum Ecclesiæ tuæ, qui sunt lapides pretiosi. *Et locum habitationis gloriæ tuæ*, id est, illos in quibus inhabitat gloria tua, qui nihil sibi, sed totum misericordiæ tuæ attribuunt. Et ideo, quia hic moraliter separatus sum ab impiis, *ne perdas cum impiis, Deus, animam meam*; quia non fuerunt necum in generatione prima, non habeam partem cum eis in generatione secunda: *cum impiis*, id est cum illis qui ab impietate sua nunquam recedunt *Et cum viris sanguinum*, id est, cum odio habentibus fratrem suum, id est hæreticis. *Omnis enim qui odit fratrem suum, homicida est* (I Joan. iii), *ne perdas vitam meam*, id est, ne damnes. Illi merito damnantur, *in quorum manibus*, id est operibus, *iniquitates sunt*, id est, qui nunquam operantur nisi iniquitiam. *Dextera eorum*, id est, si qua eorum opera videntur bona, *repleta est muneribus*. Est enim munus a manu, munus a lingua, munus ab officio. Tales putant pietatem esse quæstum; nolunt quidquam operari, nisi ad laudem humanam. *Ego autem ingressus sum*, id est, vixi in *innocentiâ meâ* prærogata, id est perseveranter in ea egi, non perfunctorie. Et ideo *redime me* ad conformationem eorum; quandiu enim in hoc tabernaculo sum, implicitus sum eorum perplexionibus, conversando cum eis. Et tandem *miserere mei*, id est, a miseria hujus vitæ me eripias, faciendo de mortali immortalē, de passibili impassibilem. Et debes misereri, quia *pes meus*, id est, tota affectio cordis mei, *stetit in directo*, id est, perseveranter

A egit in mandatis tuis quæ directa sunt. Vel in iustitia, vel *in directo*, id est in te, quia pes animæ meæ non est lapsus ad malum, tua misericordia est. Et ideo *benedicam te, Domine, in Ecclesiis*, id est, augmentabo laudem tuam, subinferendo dilectioni tuæ dilectionem proximi.

PSALMUS XXVI.

IN FINEM PSALMUS DAVID PRIUSQUAM LINIRETUR.

« Dominus illuminatio mea et salus mea, quem
« timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepi-
« dabo? Dum appropiant super me nocentes, ut edant
« carnes meas. Qui tribulant me inimici mei, ipsi
« infirmati sunt, et ceciderunt. Si consistant adversum
« me castra, non timebit cor meum. Si exurgat ad-
« versum me prælium, in hoc ego sperabo. Unam pe-
« tita Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo
« Domini omnibus diebus vitæ meæ. Ut videam volu-
« ptatem Domini, et visitem templum ejus. Quoniam
« abscondit me in tabernaculo suo in die malorum,
« protexit me in abscondito tabernaculi sui. In petra
« exaltavit me, et nunc exaltavit caput meum super
« inimicos meos. Circumivi et immolavi in tabernaculo
« ejus hostiam vociferationis: cantabo, et psalmum
« dicam Domino. Exaudi, Domine, vocem meam qua
« clamavi ad te; miserere mei et exaudi me. Tibi
« dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem
« tuam, Domine, requiram. Ne avertas faciem tuam a
« me, ne declines in ira a servo tuo. Adjutor meus
« esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus
« salutaris meus. Quoniam pater meus et mater mea
« dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.
« Legem pone mihi, Domine, in vis tua, et dirige me
« in semita recta propter inimicos meos. Ne tradideris
« me in animas tribulantium me, quoniam insurrexe-
« runt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas
« sibi. Credo videre bona Domini in terra viventium.
« Expecta Dominum, viriliter age: et confortetur
« cor tuum et sustine Dominum. »

ENARRATIO.

Psalmus David priusquam liniretur. Tribus vicibus unctus legitur David: prius in domo patris a Samuele misso a Domino post reprobationem Saul (I Reg. xvi); secundo in Hebron, tertio in Jerusalem, quando constitutus est rex super Israel (II Reg. ii et v). Et ante hanc ultimam et perfectam unctionem cantavit hunc psalmum Domino. Ungebantur autem prius hæc duo personæ, rex et sacerdos: in quibus Christus præfigurabatur verus Rex et verus Sacerdos, unctus non corruptibili oleo, sed plena gratia Spiritus sancti: factus immortalis Rex, et assistens Deo Patri verus Pontifex, semper interpellans pro nobis (Hebr. vii): cujus corpus, id est Ecclesia, prius nunc ungitur ante baptismum, et post in baptisma, præsignans illam tertiam et veram unctionem, quæ in capite suo, id est Christo, jam completa est; et tandem in ejus membris complebitur, cum mortale hoc induet immortalitatem et corruptibile incorruptionem (I Cor. xv): tum

erimus veri reges. quia tunc spiritus vero reget et dominabitur carni: et veri sacerdotes, offerentes nos ipsos Deo hostiam vivam, sanctam, Deo placentem (Rom. xii). Est ergo in hoc psalmo vox corporis Christi, laborantis et urantis, priusquam veniatur ad illam æternam unctionem, quæ non sacramentis temporaliter præmonstratur, et ita agentis cum Deo suo:

Dominus illuminatio mea. Ego mihi tenebræ, ego mihi cæcitas; sed Dominus illuminavit me per fidem, ut possim eum contemplari hic spe, tandem in re. Hic dedit notitiam, ibi dabit contemplationem sui. *Et salus mea.* Ego mihi sum infirmitas præter eum, sed ipse est *salus mea*, nunc interim intus et tandem foris, nunc ex parte, tunc perfecte. Et ideo, *quem timebo?* Quis poterit eum mihi auferre? Nullus. Ideo securus sum, quia *Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?* Quasi dicat: intus non timebo ne devocer, quia *Dominus est illuminatio mea*. Nec exteriores hostes timebo, quia *Dominus est protector vitæ meæ*: protegit mortalis mortalem, et est securus; protegit me mortalem Immortalis, *a quo trepidabo?* Trepidatio, corporis est: nullus locus relictus est trepidationi. Ideo, in carne non trepidabo, quia *dum appropinquant super me nocentes, facti superiores me quantum ad exterius, vel ad hoc ut mihi prævaleant, non mihi prævalent, non mihi nocent, quia ad hoc appropiant, ut edant carnes meas*, id est, ut carnales affectus in me absumant, et me ut aurum probent, et ideo non trepidabo. *Qui tribulant me inimici mei*, quantum ad exterius, *ipsi infirmati sunt*, non valentes me devocare. *Et ceciderunt*, interius damnati cæcitate cordis. Si enim prius intus infirmati cecidissent, non tantopere ad tribulandum me operam darent. Et ideo quia ipsi infirmantur, non ego: vel quia Dominus est clypeus meus, *si consistent adversum me castra, non timebit cor meum*, id est, si consilia impiorum, vel conspirans contradicentium multitudo (utrumque solet esse in castris) *consistent non mecum, sed adversum me, non timebit cor meum*, etiamsi timeat corpus meum: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis* (I Cor. x). Etiamsi *si exurgat adversum me prælium*, id est gravissima persecutio, *in hoc ego sperabo*, id est, ipsum prælium erit mihi spes: vel in hoc quod sequitur, potest hic notari similitudo de aliquo, qui invaderet terram alicujus: post invasionem poneret castra, post locata castra invaderet eum gravissimo prælio. Ille tunc confidens in aliquo potente, nihil de se curaret. Ideo non timebo, et *in hoc sperabo*, quia illud peto quod mihi auferri non potest. *Unam petii a Domino: unam petitionem, non multas; vel, unam rem quæ semper una est, nunquam variatur: hanc requiram irremisse*: hæc est illa una, *ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ*: ut qui modo sum in luctu et in tabernaculo, tandem inhabitem in domo Domini, id est, cœlesti beatitudine, in qua est requies et pax vera tanquam in domo. *Omnibus diebus vitæ meæ, id est in illa æternitate, quæ et nocte carebit et morte.*

A Et non solum *inhabitem*, sed etiam *ut videam voluptatem Domini*, id est, impleam: vel *videam faciem Domini facie mea*, id est præsentia. Vel, quid Dominus voluit per hoc quod me illuminavit? et quid in sacramentis ecclesiasticis temporaliter præfiguravit? *Et visitem*, id est perpetuo videam, *templum ejus*, id est, Christum jam unctum perfecta unctione jam immortalem factum, in quo velut in sacrario *inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Col. ii). Ego jam factus templum ejus, id est, configuratus corpori claritatis ejus, jam factus verum corpus ejus. Aliter: Hæc est illa una, *ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ*, id est, ut in tota hac vita nullæ tribulationes et nullæ adversitates auferant me de numero illorum qui tenent unitatem et veritatem fidei Christi. Et post *videam*, id est intelligam, *voluptatem Dei*, id est, intersim consiliis Domini, vel *voluptatem*, id est, dilectionem Dei. *Et visitem*, id est, frequenter videam: *templum ejus*, id est, locum sanctum, illum quem ipse frequentat. Dictum hoc per similitudinem. Magnum enim videtur in domo alicujus potentis, interesse consiliis ejus. Et revera, inhabitabo, quia certum pignus inde habeo, *quoniam abscondit me in tabernaculo suo*, id est, absconditam inimicis incognitam posuit vitam meam in *tabernaculo suo*, id est in sacramentis ecclesiasticis, in quibus malitia sua exercetur. *In die malorum*, id est, in tempore tribulationis: vel in Ecclesia sua, in qua est militia Christiana, *abscondit me*, id est, tutatus est me, segregando a peccatoribus. Et non solum abscondit, sed ut bonus imperator *protexit me* ab impetu inimicorum. Vel, *in tabernaculo suo abscondit*, id est, fecit me corpus Christi, qui est tabernaculum divinitatis suæ. *In abscondito tabernaculi sui*, id est, in Christo qui hujus tabernaculi absconditum est, quia raptus in cœlum, vel quia occulte in sacramentis ecclesiasticis intelligitur. Hoc modo abscondit nos in Christo, quia naturam nostram secum in cœlum assumpsit. Et ubi caput, illuc et membra. Juxta illud Apostoli: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (Col. iii). Et hæc spes magna nobis protectio est contra sævitiam inimicorum. Sicut ipse nobiscum deorsum fuit in humana natura, quæ nobis abscondita est, ita et nos erimus cum illo sursum. Vel *protexit me in abscondito tabernaculi sui*, id est, in corde credenti ad justitiam: adeo me constantem fecit in fide, ut nihil curarem de tormentis. Quod est illud absconditum? *Petra*. Unde Apostolus: *Petra autem erat Christus* (I Cor. x). *In illa petra exaltavit me* per spem, quia cum sim membrum corporis ejus, ubi ipse est, ibi quandoque ero et ego. Et non solum per spem me exaltavit in *petra*, sed etiam *nunc inter hostes exaltavit caput meum super inimicos meos*: ut quanquam illi sint superiores in carne mea, ego tunc illis prævaleam in mente mea. Vel *in petra exaltavit me*, id est, in Christo: et hoc modo *exaltavit*, qui *nunc exaltavit caput meum*, id est Christum, *super inimicos meos* factum superiorem omnibus inimicis suis, in

quo et me exaltavit per spem, vel in *petra*, id est in fide Christi, *exaltavit me*, dando mihi constantiam prædicationis et confessionis. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. x). *Circuivi et immolavi*. Quasi dicat: Et in his omnibus exsecutus est in me officium boni imperatoris. Ego autem quid feci? Secutus sum officium strenuo militis. *Circuivi et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis*, id est, *gratia ejus in me vacua non fuit* (I Cor. xv). *Circuivi*, id est, circumspexi me undique ad similitudinem strenue militantium, omnem sollicitudinem subinferens ministro in fide mea virtutem, in virtute scientiam, in scientia abstinenciam, in abstinence patientiam, in patientia pietatem, in pietate fraternitatis dilectionem, in dilectione fraternitatis charitatem (II Petr. i), et quod ista mecum assunt et superent in malo, *immolavi hostiam jubilationis*, id est, ineffabilis laudis, id est, in tota corde in te glorior, non in me. Aliter: *Circuivi mente universas creaturas, cælum et terram, et ornatus eorum, et omnia mihi locuta sunt laudem tuam in suo decore et suo ordine: et inveni in his quid tibi immolarem, scilicet hostiam jubilationis*, id est, immensam laudem et immensam lætitiā cui nulla verba sufficiant: quia jubulum est ineffabilis laus: vel consideravi fidem orbis terrarum, in qua exaltatum est caput meum super eos qui me persequerentur: et in ipso tabernaculo ejus, id est, in Ecclesia toto orbo diffusa, ineffabiliter laudavi Dominum. Et non solum laudavi, sed semper laudabo. Cantavi corde psalmum Domino, non mihi, totum ad laudem ejus. Vel, hic jubilavi, et tandem *cantabo et psalmum dicam Domino*: corde et corpore totus laudabo eum, cum jam immortalis factus, nihil habeo quod ei displiceat. Et ut possim cantare et tibi psallere. *Exaudi, Domine, vocem meam qua clamavi*, id est, validam intentionem meam qua irremisse egi ad te, non aliud, ut me illumines. *Miserere etiam mei*, dando illam salutem veram: et sic *exaudi me*, id est, ostende te exaudisse. Et debes exaudire, quia *tibi dixit cor meum*, non alii. Hoc est quod dixit: O Domine, *facies mea*, id est præsentia, *te exquisivit*, id est, tuam præsentiam ex omnibus rebus quæsit; te solum ex omnibus ad beatitudinem sufficere credidi et non solum quæsit, sed *faciem tuam, Domine, requiram*: nunquam desistam antequam perveniam. Et ideo *ne avertas faciem tuam a me*, scilicet in quærendo, id est, ne permittas me errare et aliud quærere. *Neque declines in ira a servo tuo in inveniēdo*, ut non aliud inveniam quam te, sicut illi faciunt qui non sunt servi tui: dictum a simili, quia cui dominus terrenus irascitur, avertit ab eo faciem suam. *Ne declines in ira, sed potius adjutor, meus esto*, dando notitiam veritatis et perseverantiam. *Ne derelinquas me in quærendo et inveniēdo*, da ut et te solum quæram, et te inveniam. Et ut non *derelinquas me, neque despicias me*, quod mortalis immortalem requiro. *Deus, tu es salutaris meus*, id est, qui solus me salvare potes. Et opus est ut tu non derelinquas,

quoniam pater meus et mater mea, carnalis, scilicet Adam et Eva, dereliquerunt me, id est, exheredaverunt. Et quia exheredatus eram et projectus, *Dominus autem assumpsit me*, id est, assumptum et adoptivum suum me fecit, assumendo naturam meam. Aliter: *Ne despicias me, Deus salutaris meus*, quem usque modo merito despiciebas, cum filius essem diaboli et Babylone, quem pater meus diabolus, et mater mea Babylonia derelicti a me dereliquerunt me. Sicut duæ sunt generationes, una fidelium, altera infidelium: ita duo patres et duæ matres, una quæ generat in confusionem, id est Babylon, quæ interpretatur *confusio*: altera quæ generat ad vitam, id est Jerusalem. Vir Babylonia, diabolus: vir Jerusalem, Deus. *Dominus autem assumpsit me*. Conversio ad auditores, ut hortetur ad congratulationem. Potest et sic continuari; Nec miremini si ego tam pie clamabo ad Deum, quia pater meus et mater mea Adam, et Eva exposuerunt me in mortem per inobedientiam, Dominus autem assumpsit me de massa perditorum. Et, o Domine, quia me es dignatus assumptum tuum facere, *legem pone mihi*, id est, statutoriam fac voluntatem meam ut legem; ne permittas me perfunctorie, et hoc fac *in via tua*, id est in Christo tuo, vel in præceptis tuis. Et non solum ponas legem, sed etiam *dirige me in semita recta*, id est, in arctioribus mandatis tuis: fac me arcta mandata tua custodire; vere cedam a voluntate mea: et hoc fac *propter inimicos meos evadendos, carnales et spirituales scilicet: Ne tradideris me in animas tribulantium me*, id est, ne aberrando permittas me cadere in formationem malorum. Et si tradas me in manus eorum, non tamen tradas in voluntates eorum. Ideo noli me tradere in animas eorum, quia *insurrexerunt in me testes iniqui*, non solum aperte inimici, sed etiam tales qui falsa mihi dicunt de me, ut recedam a te, dicentes etiam beatitudinem esse in his perfunctoriis, et non ea esse deserenda. *Et mentita est iniquitas*, id est, viri illi iniqui irreligiosi mentiantur beatitudinem esse quærendam hic in terra morientium: *sibi*, id est, ad suam damnationem, non meam. Ideo non mihi, quia *credo videre bona Domini*, non bona hujus sæculi, scilicet non perfunctoria, sed æterna bona, *in terra viventium*, id est, in Ecclesia illa quæ omnes habebit immortales, scilicet in superna civitate sancta Jerusalem: *expecta Dominum*. Ac si dicat quod ut fiat, *expecta Dominum*. Exhortatio ad quemque fidelem, vel ad se potius. Quasi dicat, talia credo me visurum esse. Sed *non coronabitur nisi qui legitime certaverit* (II Tim. ii). *Expecta Dominum*, scilicet remunerationem, id est, patienter persevera in mandatis Domini; noli deficere: et expectando *viriliter age*, id est, noli habere manus dissolutas et genua debilia, sed incessanter operare, *Et viriliter agendo confortetur cor tuum, et sic tribuletur caro tua, quia flagellat pater filium quem recipit* (Hebr. xi). Si moram fecerit, *sustine Dominum*, id est, pondus præceptorum Domini, vel expecta eum quia eruet te terra morientium, qui

propter te dignatus est suscipere terram morientium, et mori inter manus morientium.

PSALMUS XXVII.

PSALMUS IPSI DAVID.

« Ad te, Domine, clamabo; Deus meus, ne sileas
« a me: nequando taceas a me, et assimilabor de-
« scendentibus in lacum. Exaudi, Domine vocem
« orationis meæ dum oro ad te, dum extollo manus
« meas ad templum sanctum tuum. Ne simul tradas
« me cum peccatoribus, et cum operantibus iniqui-
« tatem ne perdas me. Qui loquuntur pacem cum
« proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Da
« illis secundum opera eorum, et secundum nequi-
« tiam adinventionum ipsorum. Secundum opera
« manuum eorum tribue illis, redde retributionem
« eorum ipsis. Quoniam non intellexerunt opera ma-
« num ejus, destrues illos et non ædificabis eos.
« Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem
« deprecationis meæ. Dominus adjutor meus et pro-
« tector meus et in ipso speravi cor meum, et adju-
« tus sum. Et refioruit caro mea, et ex voluntate
« mea confitebor ei. Dominus fortitudo plebis suæ et
« protector salvationum Christi sui est. Salvum fac
« populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuæ:
« et rege eos, et extolle illos usque in æternum. »

ENARRATIO.

Psalmus ipsi David. In hoc psalmo vox est capi-
tis, orantis Dominum Patrem vel Verbum sibi per-
sonaliter unitum, ut sicut a se non recessit, sed
eum in passionem confortavit, et a morte resusci-
tavit: ita nec a membris suis recedat, cognitionem
sui illi dando et erudiendo, ut non tandem pereant
cum ignorantibus Deum, sed in æterna gloria cum
Christo canite suo glorificentur.

Ad te, Domine, clamabo: o Domine Verbum, ego
Dominicus homo quem suscepisti, ad te scilicet pro-
merendum, non ad aliud. *clamabo*, id est totam in-
tentionem cordis dirigam ad te liberatorem: non
enim ad te clamat, qui aliud a te quam te postulat,
Et merito quia tu es *Deus meus*; sicut es, ita te præ-
cipuum mihi facio. Et ideo *ne sileas a me*, id est, ne
separas unitatem Verbi tui ab humilitate mea, sed
eum a morte resuscita: dictum per similitudinem
quia ille tacet a quo verbum recedit. Et non pro me
tantum oro, sed etiam *nequando*, id est, aliquando:
taceas, id est recedas, *a me*, id est a meis, scilicet
a conditione et eruditione meorum: *et tunc assimi-*
labor, id est, valde similes erunt mei, *descendenti-*
bus in lacum, id est, in profundam cæcitatem et igno-
rantiam, scilicet illi quibus Verbi tui lumen non
innotuit; et ideo in maximas hujus sæculi miseras
cessiderunt: dictum ad similitudinem doctorum, qui
auditoribus suis quibus irati sunt, silent, et sic eis
doctrinæ verba subtrahunt. Aliter: *Ne sileas a me*
in passione, *ne quando taceas a me* in morte. Et si in
morte a me tacueris, ero similis descendentibus in
lacum: non solum cadentibus in lacum, sed descen-
dentibus in inferiorem lacum, id est, non solum ca-
dentibus in mortem, sed etiam descendentibus a

A morte in putredinem et resolutionem, quæ est infe-
rior lacus miseriæ. Et ut non sim similis descenden-
tibus in lacum in me vel in membris meis, *exaudi*,
Domine, vocem deprecationis meæ: vocem, id est,
validam et liberam intentionem deprecationis, quæ
fit pro auferendis malis. *Exaudi dico, dum oro*, sci-
licet ego qui sum immunis a peccato: et hoc facio
ad te, scilicet promerendum. Nec tamen oro, sed
dum extollo manus meas, scilicet in cruce exten-
dendo, vel *manus*, id est, opera mea, *extollo*, id est
magnifico, faciens ea quæ nemo hominum fecit. *Ad*
templum sanctum tuum, id est, ad salutem eorum,
qui credentes futuri sunt, *templum sanctum tuum*, id
est, ut constituam tibi Ecclesiam tuam. *Ne sileas a*
me et ne taceas, scilicet *ne simul tradas me cum pec-*
catoribus, id est, cum latronibus cum quibus pœnam
sustineo, id est, non permittas me cum illis et aliis
peccatoribus putrescere in sepulcro. Aliter: *Ne simul*
tradas me, id est, meos in reprobum sensum, a specie
invisibili et æternæ incommutabili, ad speciem visi-
bilem et temporaliter commutabilem simul cum
peccatoribus, qui traditi sunt in desideria cordis sui
in immunditiam, ut faciant ea quæ non conveniunt.
Noli meos hic ita judicare et ita excæcare, ut illi
sunt. Et in futuro *cum operantibus iniquitatem ne*
perdas me, id est, cum his qui timorem Domini post-
ponentes, justitiæ Dei non sunt subjecti, ne damnes
me damnatione perpetua. Non solum cum illis qui
gravius peccant, sed etiam cum his *qui loquuntur pa-*
cem cum proximo suo, me Christo, qui factus sum eo-
rum proximus per carnis assumptionem et misericor-
diam dicentes: *Magister, scimus quia verax es* (Matth.
xxii). *Mala autem in cordibus eorum*. Si licet censum
dare Cæsari an non? (Ibid.) vel de omnibus inimicis
corporis Christi dicit: scilicet, non solum perdas
meos cum aliis operariis iniquitatis, sed etiam quod
minus est, *cum his qui loquuntur pacem*, id est, dolum
cum proximo suo, cum omni homine proximo per
carnis cognationem: ostendit quod nec tales immu-
nes sunt a pœna, et minus ponendo, majus etiam non
relinquitur. Nullum enim hominum decipere licet.
Mala autem in cordibus eorum, id est, deceptiones:
qui dolus est, cum aliud igitur, et aliud simulatur?
Illis autem da secundum opera eorum. Si de inimi-
cis capitis, id est, Judæis ita: Quanquam aliis ad
salutem valeat quod fecerunt, *secundum opera* tamen
ipsorum, id est, secundum intentionem operum da
eis. Et non solum *secundum opera*, sed etiam *secun-*
dum nequitiam adinventionum ipsorum, id est, secun-
dum quod nequiter adinvenierunt, etsi ad actum per-
ducere non valuerunt; similiter et de eis potest ac-
cipi qui in membra Christi et mala agunt et perverse
cogitant. Aggratulatio divinæ sententiæ, vel prophe-
tatio. Aliter: *Da illis secundum nequitiam adinven-*
tionum ipsorum, id est, secundum quod nequiter
excogitant in eos retorqueatur. Fallere alios cogi-
tant exterius, fallantur ipsi interius. *Secundum opera*
manuum eorum tribue illis, apertius dicitur, id est,
secundum illa opera quæ intenderunt manus eorum

et non secundum hoc quod tu operatus es. Si autem de Judæis persecutoribus Christi, ita : Secundum illa opera quæ adeo fuerunt crudelia et nefaria in me ut vere possint propter excellentiam dici *opera manuum eorum*, id est, propria, *tribue illis*. Quasi dicat : Qui misericordiam recipere noluerunt, dignum est ut sentiant iudicium, et hoc, non ex crudelitate, sed ex justitia : mala pro bonis reddiderunt, mala inveniant in præmio : *redde retributionem eorum ipsis*, id est, quia pro veritate quam audierunt voluerunt fallaciam retribuere, fallacia ipsorum ipsos fallat. Et merito, *quoniam non intellexerunt opera Domini*, Patris scilicet qui per Filium salutem mundo operari instituit, *non intellexerunt* id est, non intelligenter ierunt. Et, *non intellexerunt in opera manuum ejus*, id est, Christi et prædicatorum ejus, scilicet miracula quæ ipse manifeste operatus est, et sui discipuli, quæ ei testimonium perhibebant de bono. Et ideo merito, *destrues illos*, id est, eorum facta et consilia, non tamen ad eorum salvationem, *et non ædificabis eos*, destrues vitia eorum, quia tandem auferetur eis facultas mala operandi, *et non ædificabis* in eis virtutes. In meis autem qui destructi in vitiis ædificabuntur in virtutibus : *Benedictus* scilicet erit *Dominus*, id est, augmentatus et multiplicatus, sicut bonus rex in multitudine exercitus sui. Et merito, *quoniam* scilicet in illis *exaudivit*, id est, valde complevit *vocem*, id est, validam et liberam intentionem *deprecationis meæ*, id est, factæ pro peccatis illorum qui futuri erant mei. Et si paleæ projiciantur, grana tamen servantur. Hoc modo *exaudivit Dominus*, Pater vel Dominus, Verbum, *adjutor meus*, scilicet humanitatis meæ in passione, ne deficerem, *et protector meus*, in morte, resuscitando. Et ideo *in ipso speravit cor meum*, id est, meorum, ut quandoque et ipsi resurrecturos se credant. Et hoc ideo, quia ego caput eorum *adjutus sum*. Quomodo *adjutus* exponit, et scilicet hoc modo *adjutus sum* : *Refloruit caro mea*, *mea* in re, meorum in spe, *refloruit*, id est, ad immortalitatem rediit : quæ quantum ad massam defloruerat et quasi aruerat in Adam. Et ideo *confitebor ei* confessionem laudis *ex voluntate mea*, id est, ex charitate factus jam immortalis et sine peccato in membris meis, non ex timore pænæ quæ venit ex conscientia peccati, cum jam non erit duplex voluntas in meis, nec erit lex carnis repugnans legi mentis, sed totum una voluntas. Nota quod dixit, *refloruit*. Floruit enim in Adam caro humana per naturam in immortalitatem, si servasset obadientiam, *refloruit* per gratiam et humilitatem, ut fructificaret Deo, quæ per inobedientiam defloruit, ut sterilis esset. Et merito mei illum laudabunt et glorificabunt, quia *Dominus est fortitudo plebis suæ*, scilicet suam justitiam destruentium, et Dei justitiam in se constituentium, nihil boni sibi attribuentium, sed Deo. Et tandem est *protector salvationum Christi sui*, id est, defendet a mortalitate et corruptione salvatos et redemptos per me, Christum suum. Et, o Domine, quia tu solus ad-

Adjutor, tu *protector*, *salvum fac populum tuum*, id est, custodi in innocentia *populum*, quem tu fecisti *tuum* per gratiam tuam. Et *benedic*, id est, incrementum virtutum da *hæreditati tuæ*, id est, illis quos dedisti mihi in hæreditatem : de quibus dixisti : *Postula a me, ei dabo tibi gentes hæreditatem tuam* (Psal. 11). Et *rege eos*, id est, dirige in mandatis tuis, et regendo *extolle eos*, id est, magnifica : crescere fac de virtute in virtutem, *usque in æternum*, id est, usque dum ad æternitatem perveniant.

PSALMUS XXVIII.

PSALMUS DAVID IN CONSUMMATIONE TABERNACULI.

« Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus, adorare Dominum in atrio sancto ejus. Vox Domini super aquas »
 « Deus majestatis intonuit, Dominus super aquas multas. Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia. Vox Domini confringentis cedros, et confringet Dominus cedros Libani. Et comminet eos tanquam vitulum Libani, et dilectus quemadmodum filius unicornium. Vox Domini intercedentis flammam ignis, vox Domini concutientis desertum, et commovebit Dominus desertum Cades. Vox Domini præparantis cervus, et revelabit condensa, et in templo ejus omnes dicent gloriam. Dominus diluvium inhabitare facit et sedebit Dominus rex in æternum. Dominus virtutem populo suo dabit, Dominus benedicet populo suo in pace. »

ENARRATIO.

Psalmus David consummationis tabernaculi, vel *in consummatione tabernaculi*. David, postquam reducta est arca a captivitate Philistinorum et dimissa est in Silo, ædificavit tabernaculum in quo hortabatur populum ut offerret sacrificia Deo. David figuram Christi tenet, arca Ecclesiæ. Sicut David reduxit arcam de captivitate, ita Christus Ecclesiam de potestate diaboli. Est ergo in hoc psalmo vox David prophete considerantis per spiritum futuram liberationem Ecclesiæ de potestate diaboli, et hortantis fidelem populum ut consumerent, id est perficerent tabernaculum, id est Ecclesiam, offerentes se ipsos et eorum imitatores in constructionem hujus tabernaculi opportunitate accepta a Christo, quia jam prius computavit sumptus et quæ necessaria sunt ad perficiendum, prædicando et præparando corda hominum. In hoc quod vox Domini septies repetitur possunt notari septem dona sancti Spiritus, quorum auxilio pectora fidelium præparantur ad construendum hoc ædificium. Potest psalmus ordine legi, potest autem commodius ibi incipi ad exponendum, vox Domini super aquas, et usque ad finem duci, ut a fine recurratur ad principium hoc modo :

Vox Domini, id est prædicatio Filii Dei qui est Rex regum et Dominus dominantium, *intonuit super aquas*, id est, de nube carnis terribiliter prædicavit super populos Judaicos, scilicet in primis terribiliter prædicavit per se et per suos : velut, *Genimina viperarum, quis vos liberabit a ventura ira ? Facite ergo*

fructus dignos penitentiae (Luc. III). Vel, *vox Domini* Patris *super aquas*, id est, super Christum in aquis baptiami: *Hic est Filius meus dilectus* (Matth. III). Cujus Dominus? *Deus majestatis*, Deus magnae potentiae *intonuit*: *Dominus intonuit super aquas multas*, quasi dicat, non solum super Judaicum populum, sed super omnes gentes, juxta illud: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* (Matth. XXVIII). *Vox Domini in virtute*, scilicet danda, quia dat virtutem perficiendi, vel, quia non loquebatur sicut Pharisaei, sed sicut potestatem habens (Marc. I).

Vox Domini et in se et in suis *in magnificentia*, id est, in miraculis multis; juxta illud: *Deo cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis* (Marc. XVI). Ostendit quomodo *in magnificentia*. *Vox Domini*, dico *confringentis cedros*, id est, humiliantis elatos gentium et submittentis jugo fidei, confringendo eorum superbiam per penitentiam. Et non solum cedros gentium, sed etiam humiliantis *cedros Libani*, id est, elatos de Judaico populo qui fortiores erant aliis superbis, et magis restiterunt praedicationi Christi, armati Scripturis divinis. Per cedros Libani, ideo accipimus superbos Judaeos, quia Libanus est mons in Judaea et interpretatur *candidatio*, et Judaei candidati erant ad comparisonem gentium per illuminationem mandatorum et cognitionem Dei. Quod dicat: *Hoc modo confringentis. Et comminuet eos*, superbos significatos per cedros, *tanquam vitulum Libani*, id est, sicut Christum, ut fiant imitatores humilitatis Christi qui in Libano, id est, populo Judaeorum natus et nutritus fuit, ut immolaretur pro salute mundi, quemadmodum in illo monte vituli nutriebantur destinati ad immolationem. Et hoc modo *eos comminuet tanquam vitulum Libani*, quia *dilectus*, id est, quisque fidelis de populo illo, humiliabitur *quemadmodum filius unicornium*, id est, Christus secundum carnem Filius Judaeorum qui unicornes dicuntur propter unam legem quam habent per quam in superbiam se erigunt, vel spem terrenorum bonorum quae sola putant sibi promissa. Aliter: Quasi quaeratur, fuit ille vitulus imminutus? Revera, quia *dilectus*, id est, Filius Dei, cui dictum est: *Tu es Filius meus dilectus* (Marc. I), erit *quemadmodum filius unicornium*, id est, quilibet filius Judaeorum, scilicet mortalis, passibilis. Aliter: *Dilectus*, id est, Filius Dei comminuetur, non secundum divinitatem, sed ad eum modum ad quem ipse fuit Filius unicornium, id est, secundum illam naturam quam a Judaeis assumpsit: et ideo *in magnificentia*, quia *vox Domini est intercidentis*, id est, dividit, *flammam ignis*, id est, furentem persequentium iracundiam, quia alios ascivit charitati suae, alios reliquit in malitia sua; vel diminuentis incendium inferni, subtrahendo ei populum multum et ad se convertendo. Vel, *intercidentis flammam*, id est, quia auxilium illius inter persecutores suis subvenit, vel *intercidentis flammam*, id est, *flammam cupiditatis et concupiscentiarum*, id est, facientis ut non usque ad incendii con-

summationem perveniant, juxta illud: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore* (Rom. VI). Et ideo *in magnificentia*, quia *vox Domini est concutientis desertum*, id est, gentes ad finem commoventis in quibus nullus erat sulcus praedicationis, vel animam quae ante erat deserta a Deo, occupantibus vitis. Quod dicat et hoc modo *concutientis, commovebit Dominus desertum Cades*, id est, sancta verba legis aperiet, quae prius deserta erant ab intelligentia, educendo inde salubrem affluentiam doctrinae, quemadmodum in *desertum Cades* quod desertum erat penuria aquarum. De petra bis virga percussa largissimas produxit aquas, ut inhabitaretur quod prius *desertum* erat (Num. XX). Cades enim *semen legis* interpretatur. *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via et aperiret Scripturas* (Luc. XXIV)? Aliter: *Commovebit Dominus desertum Cades*, id est, illos quos intus consumebat et devastabat a quiete prava conscientia, quae est velut tinea pannos consumens, *commovebit*, ut a prava conscientia dando hominibus virtutem et constantiam bonae operationis. Cades enim interpretatur *commotio tinea*, qua et illam commotionem faciet per praedicationem suam. Nam *vox*, id est, praedicationis *Domini est vox praeparantis servos*, id est, praedicationem expeditos ad transilienda hujus saeculi spineta, id est, sollicitudines et venenum serpentis antiqui absumentes, et per illos *revelabit*, id est, aperiet *condensa*, id est, opacitatem Scripturarum et obscuritatem sensuum. Et tunc *in templo ejus omnes dicent gloriam*, quia etiam qui prius contradicentes erant ut haeretici convicti doctrina apostolorum dabunt *gloriam* Deo, compaginati cum aliis in unitatem fidei. Et non mirum, quia *Dominus diluvium inhabitare facit*, quod quasi incredibile visum est, gentes omnibus erroribus fluctantes, per fidem stabilitas, facit ut ipse in eis habitet. Vel, non mirum si omnes opera Dei laudabunt, quia Dominus faciet *arcam inhabitare diluvium*, id est, Ecclesiam suam hunc mundum, ubi ita jactabitur sicut arca in diluvio, et tamen non submergetur. Ut dictum est, *vox septies repetita septiformam gratiam sancti Spiritus significat*, quae Ecclesia constituitur. Et tamen quamquam essent *diluvium*, *Dominus sedebit in illis in aeternum rex*, quia reget eos, non permittens ultra fluctuare. Et non mirum quod *diluvium inhabitare facit*, quia *Dominus* scilicet *rum* cui omnia obediunt, *virtutem*, id est, constantiam, *populo suo*, fidei scilicet, *suo* per gratiam *Dominus benedicet*; id est, incrementum virtutum dabit *populo suo in pace*, id est, in observantia bonae vitae. Vel, consummabit, id est, perficiet *tabernaculum suum*, cum ultima *destruetur mors* (I Cor. XV), et cum venerit quod *perfectum est* (I Cor. XIII): in pace, id est, in aeterna requie. Ergo, quia Dominus servos praeparavit ad aedificationem hujus tabernaculi, *Afferte Domino*, scilicet vos ipsos quasi lapides vivos per fidem et operationem in consummationem hujus tabernaculi, *filiis Dei*, apostoli in adoptionis filiorum recepti. *Afferte Domino*, id est, ad consumma-

tionem tabernaculi Domini *filios arietum*, id est, A imitatores vestros : apostoli dicuntur arietes, quia sunt duces gregum, vel utroque cornu inimicos ferientes, id est, testimonio Scripturarum Veteris et Novi Testamenti, vel, *Domino*, id est, ad honorem Domini. Hoc modo *afferte* : *Afferte Domino gloriam*, illi attribuite justitiam vestram. *Et honorem recte vivendo*, ut videntes opera vestra bona glorificent Patrem vestrum. *Afferte Domino gloriam*, non vestram, sed *nomini ejus*, id est, ad laudem ejus. Et sic, scilicet non vacuis manibus, nec genibus remissis, *adorate Dominum*, non aliud postulantes nisi ipsum. *In atrio sancto ejus*, id est, in hac temporali Ecclesia, quæ est atrium domus Domini, id est, cælestis beatitudinis, ac similitudine, quia ut atrium est ante domum, ita hæc temporalis Ecclesia præcedit illam supernam. Et sicut in atrio domorum stant ferentes xenia, expectantes adventum domini, ita et nos in hac temporali Ecclesia expectare debemus cum opinione honorum operum : vel *in atrio sancto ejus*, id est, in conscientia pura, ad hanc similitudinem quia in atrio solent odorifera herbæ plantari, ita et in fide. Quasi dicat : Ego dico, *afferte, adorate*, et potestis, quia *vox Domini super aquas*, si ordine volumus legere.

PSALMUS XXIX.

PSALMUS CANTICI IN DEDICATIONE DOMUS DAVID.

« Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec
« delectasti inimicos meos super me. Domine Deus
« meus, clamavi ad te, et sanasti me. Domine, eduxi-
« sti ab inferno animam meam, salvasti me a descen-
« dentibus in lacum. Psallite Domino, sancti ejus, et
« confitemini memoriæ sanctitatis ejus. Quoniam ira
« in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus. Ad
« vesperum demorabitur fletus et ad matutinum læti-
« tia. Ego autem dixi in abundantia mea : Non move-
« bor in æternum. Domine, in voluntate tua præsti-
« tisti decori meo virtutem. Avertisti faciem tuam a
« me, et factus sum conturbatus. Ad te, Domine, cla-
« mabo, et ad Deum meum deprecabor. Quæ utilitas
« in sanguine meo, dum descendo in corruptionem ?
« Nunquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit
« veritatem tuam ? Audivit Dominus, et misertus est
« mei ; Dominus factus est adjutor meus. Conver-
« tisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti
« saccum meum et circumdedisti me lætitia. Ut can-
« tet tibi gloria mea, et non compungar : Domine
« Deus meus, in æternum confitebor tibi. »

ENARRATIO.

Psalmus David in dedicatione domus. Hic psalmus continet vocem capituli congratulantis de resurrectione, in se jam completa in re, et in membris per speciem. Unde Apostolus : *Suscitavit Dominum a mortuis, et nos suscitabit per virtutem suam (II Cor. iv)* : Constructa est domus Domini, quando in utero Virginis natura nostra assumpta est a Verbo Dei. Dedicata autem est quando innovata facta est immor-

talis et impassibilis. Et hæc domus construitur in nobis, cum verbum fidei accipimus. Dedicatur autem nunc in spe, et tandem in re, *cum mortale hoc induet immortalitatem (I Cor. xv)*, cum jam nihil aliud in nobis erit nisi laus Dei. Agit ergo in hoc psalmo caput nostrum exultando cum Domino Deo suo de sua resurrectione scilicet quod fundamentum hujus domus jam dedicatum sit. Ostendit etiam qualiter corpus suum quod est Ecclesia nunc dedicata in spe, tandem etiam valeat dedicari in re.

Exaltabo te, Domine. Propheta in consideratione hujus dedicationis sic introducit caput nostrum loquens, et in se, et in membris suis : *Domine*, cui me per obedientiam servum exhibeo, *Exaltabo te*, id est, notificari et laudari te faciam per me, quia qui honorificat Filium honorificat et eum qui illum misit (*Joan. v.*) Et merito *exaltabo, quoniam suscepisti me.* Me caput suscepisti de sepulcro, qui prius suscepisti de Virginis utero. *Nec delectasti inimicos meos super me.* Non adeo delectasti inimicos meos Judæos ut essent super me, ut me superarent. *Delectasti in morte, sed contrivisti in resurrectione.* Hoc modo *suscepisti.* *Domine, eduxisti ab inferno animam meam.* Et hoc modo *salvastis me*, id est, carnem meam a *descendentibus in lacum*, id est, in corruptionem : non enim computruit in sepulcro caro mea cum aliis. Aliter : *Exaltabo te, Domine*, exaltabunt te mei libere laudantes in victoria, tandem absorpta morte. Et merito *quoniam suscepisti me*, id est meos a morte et a passibilitate, nunc interim in spe, et tandem in re : vel, *suscepisti hic causam meorum contra adversarios impugnantes.* *Nec delectasti inimicos meos super me*, non enim valuerunt meos devorare. Occiderunt corpus animam autem non potuerunt occidere. Revera non *delectasti*, quia *Domine Deus meus*, quem mei præcipuum habent, *clamavi ad te*, id est, irremisse egerunt mei, *et sanasti me*, id est, sanabis et dedicabis meos dando immortalitatem, nunc interim in spe et tandem in re, hoc modo *sanasti meos.* *Domine, eduxisti animam meam*, id est, meorum, *ab inferno*, id est, a consummata nequitia, scilicet ut non descenderent in criminale peccatum ; quod quasi inferus est animæ *Salvastis me*, id est, meos : a *descendentibus in lacum*, id est, a conformatione illorum qui in fetore vitiorum nimium delectati, jam in desperationem venerunt, super quos puteus clausit os suum. Habentes itaque tantam spem, scilicet quod corpus vestrum saucium mortalitate, et passibilitate tandem sanabitur in communi dedicatione. *Psallite Domino*, id est, bene operando laudate Dominum, *sancti ejus*, habentes sanctitatem per gratiam ejus, sperantes in vobis quod in Christo creditis. *Et confitemini memoriæ sanctitatis ejus*, quia memor fuit ut sanctitatem vobis redderet quam amisistis culpa primi parentis, memor quantum ad vos, non quantum ad se. Hoc modo sanctificavit, *quoniam vita* scilicet vobis est reddita *in voluntate ejus*, id est, in me qui nunquam recessi

a voluntate ejus Et ira, id est, pœna mortis in indignatione ejus : id est, in Adam qui per inobedientiam factus est indignatio Dei, Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur (I Cor. xv). Ad vesperum demorabitur fletus. Quasi dicat : Illa ira quæ incœpit ad vesperam, recedente ab humano genere in Adam sole justitiæ et veritatis, durabit usque ad vesperum, id est, quoadiu durabit hæc vita quæ vesperum potest dici, quia ex quo declinavit sol justitiæ et veritatis ab humano genere, non redit perfecte usque ad communem resurrectionem. In præsentī vita fletum habet homo, quando recordatur honorum quæ perdidit in Adam. Et ad matutinum, scilicet quando communis venerit resurrectio, redeunte claritate illa quam perdidimus in Adam : erit lætitia, id est, gaudium immortalitatis et impassibilitatis. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria (Col. iii). Aliter : Quæ ira non solum Adæ nocebit, sed etiam iste fletus et hæc ira demorabitur omni respicienti ad vesperum, id est, ad occasum Adæ. Et lætitia demorabitur omni respicienti ad matutinum, id est ad Christum qui est matutinum, id est, verus sol, qui noctem infidelitatis expulit : vel ad similitudinem, ad vesperum demorabitur fletus, vespere Dominus positus est in sepulcro, et fleverunt illum discipuli, et in matutino tertiæ diei rediit lætitia, resurgente Domino de sepulcro. Et humanum genus post prævaricationem Adæ mortale factum vespere positum est in sepulcro, scilicet recedente ab eo Sole justitiæ et veritatis, et mansit in sepulcro, id est, in immortalitate ille ante legem et sub lege. Tertia die resurrexit, id est, sub gratia, et re, quantum ad caput, id est, Christum ; in spe vero, quantum ad ejus membra. Potest et sic continuari et dici. Et vita scilicet æterna sola vita sine morte involuntate ejus. Et tamen quanquam vitam habeatis in spe ad vesperum demorabitur fletus, id est, tota hac præsentī vita pœna peccati in vobis manebit. Quasi dicat : Et unde ille fletus ? Ex culpa. Dixit, Adam creatus et positus in abundantia et plenitudine virtutum, conditione tamen dixit, id est, cogitavit in abundantia mea scilicet positus, quam per me habere possum, non movebor ab eo in æternum, et ex hoc præsumptione cecidit ab illa perfectione, factus mortalis et passibilis. Ego autem, scilicet Dominicus homo præventus in benedictionibus solus hominum a peccato immunis veniens in mundum, ut ab hac miseria homines educerem, dixi in mea abundantia, scilicet in plenitudine rationis meæ : non movebor scilicet a voluntate Domini ullis tentationibus vel passionibus in æternum, et hoc non ex me, sed tu præstitisti virtutem, id est, constantiam, decori meo, id est, immunitati meæ vel rationalitati. Et tamen avertisti faciem tuam a me, id est videris avertisse, quanquam non ego a te ut Adam. In hoc videris avertisse quia factus sum conturbatus in morte, præmisisti enim pati me et mori, Aliter : Psallite Domino,

A sancti ejus, grates reddite Deo quoniam ira, id est, brevis vindicta, ira enim furor brevis est. In indignatione ejus, id est, in culpa vestra qua merito indignatus est Dominus, scilicet temporali morte solvistis delictum : vita autem æterna non ex merito, quia cadere per nos potuimus, sed per nos surgere non potuimus, sed ex voluntate ejus, id est, sola misericordia. Et ideo psallite, quia ad vesperum, id est, usque ad finem hujus vitæ quæ occasum habet, demorabitur fletus, scilicet mortalitatis et passibilitatis. Et lætitia scilicet resurrectionis et immortalitatis id est, non temporalis, sed ad matutinum, id est, ad lucem illam quæ nunquam deficiet, cum mortale hoc induet immortalitatem, scilicet in communem resurrectionem cum dedicatur domus, fiet, cum induemur stola secunda. Quasi dicat : Et ille fletus, non ex injustitia judicis, sed ex merito meo. Hic Christus loquitur in persona veteris hominis : qui enim dignatus est sumere infirmitatem nostram, non dedignatur sumere vocem nostram. Ego autem, Quasi dicat, illam iram promerui, quia dixi, id est, in abundantia mea : non movebor in æternum, non movebor ab hac abundantia. Non obediam præcepto auctoris, dicentis : In quacunque die comederitis mortem moriemini, sed consentiam voci serpentis suadentis : Eritis sicut dii (Gen. iii). Ero Deus, ero immortalis. Sed, o Domine, præstitisti decori meo, id est, mihi decoro virtutem, id est, constantiam in voluntate tua, non in merito meo : quod immortalis fui per te habui ; quod ex hoc intellexi, Avertisti faciem tuam a me, id est, substraxisti mihi manum tuam, et factus sum conturbatus, id est, mortalis. Et quia factus sum conturbatus ego Adam, quantum ad humanam naturam quam suscepi : in Adam enim omnes moriuntur (I Cor. xv). Ego immunis a peccato, ad hec missus ut faciam voluntatem, ut eos redimam. Ad te, Domino clamabo, id est, libera et valida intentione orabo pro me, ut resurgam a morte. Et ad Deum meum deprecabor pro peccatis et mortalitate meorum, scilicet dicens : Quæ utilitas in sanguine meo, id est, in morte mea, dum descendo in corruptionem ? id est, si putrescat caro mea et non resurgat ? Quid proderit mors mea, si non sequatur resurrectio mea ? Nihil enim nobis mori profuit, nisi redimi profuisset. Nunquid si non resurrexero, confitebitur tibi pulvis, id est, laudabit te gentilis populus redemptus per me ? Qui prius fuit pulvis, id est, sine imbre verbi Dei, solutus, agitated omni vento doctrinæ et errorum, et non valens resistere vento elationis. Aut nunquid annuntiabit aliquis scilicet prædicator illi pulveri veritatem tuam quæ premissa fuit in prophetis complenda per me, si non resurrexero ? Nullus. Aliter : Nunquid confitebitur pulvis, id est, nunquid confessionem peccatorum tibi faciet mortuus, ut resipiscat ? Aut annuntiabit scilicet pulvis pulveri, id est, mortuus mortuis veritatem, id est, salvationem vestram. In inferno nulla est redemptio. Vivis est hoc faciendum. Et ideo resuscita me. Audivit Dominus, scilicet me sic oran-

tem, et in hoc apparet quia *misertus est mei*, id est, A meorum. Hoc modo est eorum misertus : resuscitando me. *Dominus factus est adjutor meus* in passione et in morte. Hoc modo *factus est mihi adjutor* O Domine, *convertisti planctum meum in gaudium mihi*, id est, tristitiam passionis et mortis in lætitiã resurrectionis convertisti, scilicet *conscidisti saccum meum*, id est, carnem meam similem carni peccatrici habentem non peccatum, sed in pœnam peccati lancea perforari permisisti, clavis affigi. Saccus est vestis pœnitentium facta de pilis caprarum et hædorum, et ponitur pro carne peccatrice, quæ quasi indumentum est animæ. Habuit Christus saccum, sed non habuit opus sacci : de quo dicitur. *qui peccatum non fecit (I Petr. II)*. Et *circumdedisti me lætitiã* scilicet resurrectionis, ad hoc *ut cantet tibi gloria mea*, id est, ut laudet te resurrectio mea, quia in mea laude laudabunt te omnes quibus proderit resurrectio mea. Et amplius *non compungar* stimulo mortis, juxta illud : *Mors illi ultra non dominabitur (Rom. VI)*. Et ideo, *Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi*, facta dedicatione domus meæ, non deerit tibi laus mea. Aliter : *Convertisti planctum meum*, id est, meorum, *in gaudium mihi* resuscitando eos interius nunc interim, id est, dedisti eis stolam primam. *Conscidisti saccum meum*, id est, carnem peccati destruxisti meis in morte mea, juxta illud, *Jesus Christus mortuus est propter delicta nostra (Rom. IV)*. Et *circumdedisti me*, id est, meos *lætitiã* immortalitatis in spe, scilicet ut in mea resurrectione sperent se tandem dedicari immortalitate et impassibilitate, cum in communi resurrectione accipient stolam secundam. Ad hoc dedicabuntur, *ut cantet tibi gloria mea*, id est, ut gloriosa resurrectio meorum laudet te. Et merito te laudabo in illis, quia *non compungar*, id est, non compungentur ultra, conscientia peccati vel timore judicii. Et ideo, *Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi* in illis confessione laudabili.

PSALMUS XXX.

IN FINEM PSALMUS DAVID PRO EXSTASI.

« In te, Domine, speravi, non confundar in æternum : in justitia tua libera me. Inclina ad me aurem tua, accelera ut eras me. Esto mihi in Deum protectorem et in domum refugii, ut salvum me facias. Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu, et propter nomen tuum deduces me, et enutries me. Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. Odisti observantes vanitates supervacue. Ego autem in Domino speravi, exultabo et lætabor in misericordia tua. Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam. Nec conclueisti me in manibus inimici, statuisti in loco spatioso pedes meos. Miserere mei, Domine, quoniam tribulor ; conturbatus est in ira oculus meus, anima mea et venter meus. Quoniam defecit in dolore

« vita mea, et anni mei in gemitibus. Infirmata est in paupertate virtus mea, et ossa mea conturbata sunt. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis valde, et timor notis meis. Qui videbant me foras fugerunt a me oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde. Factus sum tanquam vas perditum, quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu. In eodum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt. Ego autem in te speravi, Domine : dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ. Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me. Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua, Domine : non confundar, quoniam invocavi te. Erubescant impii et deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa. Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem in superbia et in abusione. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te ! Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbations. Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum. Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita. Ego autem dixi in excessu mentis meæ ; Projectus sum a facie oculorum tuorum. Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te. Diligite Dominum, omnes sancti ejus, quoniam veritatem requirit Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. »

ENARRATIO.

Hic psalmus accipiendus est in finem David, id est in finalem scilicet Christum, qui finis dicitur consummans, non consumens, in eodem, non in aliud, et attribuitur ipsi Christo, id est, in voce capitis legendus est psalmus : dico exstasis, id est, excessus mentis. Exstasis Græce dicitur ἐκστασις, et interpretatur Latine *excessus*. Excessus autem in hoc loco excessus mentis accipitur. Quæ fit dueipliter : vel cum mens humana erigit se ad divina, et vocatur intentio ad superna vel revelatio, ut cum sancti viri in sola speculatione sunt : quorum unus fuit beatus Paulus qui carne in terra positus, mente vero ad cœlestia transvolans, raptus est usque ad tertium cœlum (II Cor. XII) : qui etiam dicit *sive mente excidimus, Deo, sive sobrii sumus, vobis (II Cor. V)*. Sed videntes quod in illa alta intelligentia sibi soli vivunt, charitas Dei cogit illos condescendere infirmitati proximorum, ut et ipsi quandoque cum eis ascendere valeant ad eorum excelsa imitantes Dei virtutem et Dei sapientiam, Christum qui *cum dives esset* in se factus est pauper pro nobis (II Cor. VII) : suscepit humanitatem nostram, ut nos divinitati suæ tribueret esse participes. Vel fit mentis excessus ad inferiora, ut dictum est, et vocatur pavor. Humanæ mentis status est, cum sensu vel opi-

nione vel ratione discernit: cum autem se erigit ad intellectum qui solius Dei est, excedit se ipsam; vel, cum alienatur et turbatur vel ratio vel sensus pavor inferiorum. Uterque excessus in hoc psalmo non incongrue accipi potest: cum enim in titulo præmittitur exstasis, magnum quia et divinum nos exspectare monet, ut sequentia psalmi extendunt.

Non enim possunt sic cum Deo loqui, nisi illi quorum conversatio in Ecclesia est. Agit autem hic psalmus de passione Christi et persecutione corporis sui, in quo pavor accipitur, non quantum ad Christum qui etiam si solum homo esset, tamen non est credibile eum timuisse mortem, cum tam certus esset de resurrectione: imo exultanter ad passionem ivisse, teste Augustino; sed, quantum ad ejus membra. Qui enim dignatus est sumere naturam nostram non dedignatus est in se transferre pavorem nostrum juxta illud: *Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi)*. Et Petro: Venio Romam iterum crucifigi. Quid mirum si in passione Dominus non timuit? Multi in corpore suo mortem non timuerunt, imo lætanter eam susceperunt, ut beatus Andreas qui cantando ibat ad crucem. Potuit hoc miles, et non potuit imperator. Est autem utilis iste pavor, quia facit nos timere de nostro, sperare autem de Dei dono. Et commendatur nobis in hoc psalmo præcipue charitas quæ facit compagem: compages autem tendit ad unitatem, unitas vero servat charitatem, charitas ducit ad clarificationem.

Vox capitis transferentis in se vocem membrorum.

In te, Domine speravi, non in me qui ex me nihil habeo nisi pavorem et infirmitatem. In me desicio sed in te proficio: ideo *non confundar in æternum*, quia temporaliter *confundar*, non enim aliter in te sperarem: Temporaliter confunditur qui præterita peccata respiciens horrescit, horrescens erubescit, erubescens corrigit. Unde Apostolus: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis (Rom. viii)? Illi in æternum confunduntur qui peccata sua Dei judicio reservant. Confusio dicitur peccatorum, quia simul multa conglobantur et ante oculos peccantis ad erubescitiam ponuntur. In te iudicium erubescitiam, quia infructuosa. Væ nobis! Quid nobis profuit factantia? Quid divitiarum superbia? Ecce omnia transierunt (Sap. v)*. Et, ut sic non *confundar in tua justitia libera me* ab illa confusione, destrue in me meam justitiam et constitue tuam (mea justitia est malum pro malo reddere. Tu autem solus justus) quam circa nos ostendisti, reddens bonum pro malo qua de impio facis pium, de infideli fidelem, de lupo agnum. Et ut libereris, *inclina ad me aurem tuam*, id est dispone circa me misericordiam, ad similitudinem, ut medicus ægroto. *Accelera ut eruas*, scilicet me ab illa confusione. Hoc non ideo dicit, ut precibus impetret citius fieri, quia illud immutabile est, sed ad consolationem ostendit cito futuram illam ereptionem scilicet finita hac temporali vita quæ, quantum

ad æternitatem, vix aliquid spatii habere videtur. Quasi dicat: Et scio quia cito erues me de fovea illius confusionis. Interim dum veniat tempus ereptionis, *Esto mihi in Deum protectorem*, tu sis clypeus meus contra jacula inimicorum carnalium et spiritualium. *Et in domum refugii*, id est, esto mihi placatus per misericordiam, ut qui te iratum fugi ad te placatum refugiam. Ita *esto in domum refugii, ut salvum me facias*, quia infirmus sum, sana me ut ad te possim venire. Nam si sanus non fuero, non potero ad te fugere. Ideo tu esto protector, *quoniam tu es fortitudo mea*, nam ego mihi infirmitas, et ideo refugium, quia *refugium meum es tu*, non potentia, non divitiæ, nec quidquam aliud nisi tu. Merito eum protectorem et *refugium* invocat, qui in nullo alio confidit. *Et tu deduces me*, scilicet de fovea peccati, ut veniam ad te de virtute in virtutem *propter nomen tuum* glorificandum in me, non merito. *Et, ut educaas, enutries me*, id est, sapientiam tuam infirmitati meæ incomprehensibilem ad capacitatem meam inclinabis. Sicut mater eandem escam cujus sumenda puer idoneus non est per carnem trajicit, et lac puero præbet, sic Dominus, sapientiam suam ut lac nobis faceret, carne indutus venit ad nos, et sic nos educatos de fovea peccati velut parvulos de utero enutrivit. *Educes me etiam de laqueo hoc quem absconderunt mihi*. Quia parvulus sum, ne decipiar, liberabis me ab insidiis inimici diaboli et membrorum ejus. Duo sunt laquei quibus insidiæ fiunt fidelibus, terror quo frangat, et error quo alliciat: quos qui evadere cupit, duæ sunt portæ quas contra claudere debet, timor et cupiditas: timor claudendus est contra terrorem, cupiditas contra errorem. Et hoc, exemplo capitis nostri, qui tentatus a diabolo per ambitionem et delectationem, cum ei dictum est: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me*, januam cupiditatis clausit, dicens: *Vade Satanas, (Matth. iv)*. Sequitur, *Reliquit eum diabolus paululum (Luc. iv)*. Ideo paululum, quia postea eum per passionem vincere tentavit, ut qui per errorem vincere non potuit vinceret per terrorem. Sed Dominus timoris januam contra terrorem passionis clausit, quia pro nobis pati non timuit. Hæc omnia, ut dictum est, caput nostrum in voce membrorum loquitur. Tu *educes quoniam tu es protector, meus*, protegens me ab insidiis inimicorum devorare me quærentium. Et quia *tu es meus protector, in manus tuas commendo spiritum meum*. Vitam meam tibi commendo, ut in tempore necessitatis et periculi conserves, tractum ab his qui tempore persecutionis rem suam fidei amico commendant, ut tempore certo servatam reddant. Ideo *commendo*, quia *redemisti me*, id est, meos redimes a laqueis inimicorum et tandem ab omni periculo. Ideo dico *redemisti*, quia certus sum quod redimes, quia, o Domine, tu es *Deus veritatis*, nullum fallens in promissis, promittis enim liberationem sperantibus in te. Et, quia es amator veritatis, odio habes mendaces. *Odisti omnes observantes vanitates supervacue*, id est, sperantes in nobilitate

temporali, in potentia, in honoribus *supervacue*, id est inutiliter, non enim beatitudinem præstare valent. Ille etiam observat *vanitates supervacue* qui timendo moritur, id est, qui timendo mortem temporalem quam tamen effugere non potest mentitur, et hoc modo mortem differt, non vitat, et fugiendo mortem moritur antequam moriatur. *Ego autem* qui non observo *vanitates in Domino speravi*, et ideo *exultabo*, scilicet corpore, *cum mortale hoc induet immortalitatem*, *Et lætabor* scilicet mente, *Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus* (I Cor. xv)? *Et hoc in misericordia tua*, non in merito meo. In hac *misericordia salvasti de necessitatibus animam meam*. Multæ sunt necessitates fragilitatis humanæ: cor alterius videre non potest, vult ad vitam pervenire sine morte et non potest, diligit inimicum sæpe et persequitur amicum videt quod est bonum et tamen facit malum. A quibus omnibus nullus liberari potest nisi per misericordiam Dei, quia cadere potuimus per nos, sed per nos surgere non possumus. Unde Apostolus: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum* (Rom. vii). Ideo sequitur: *Quoniam respexisti humilitatem meam*. Qui me superbum in has necessitates coniecisti humiliatum ab his eripuisti. *Nec conclusisti me in manus inimici*, scilicet ne illaqueatus terrore vel errore in peccatis perseverando morerer, et sic cum eo vinctus in pœnas traderer. Ideo non *conclusisti*, quia *statuisti in loco spatioso pedes meos*, id est, affectiones meas in charitate dilatasti, scilicet fecisti ut per dilectionem justitia mihi esset facilis quæ sine charitate olim erat difficilis. Huc usque vox Christi in membris suis perfectioribus de se jam securis. Sed quia charitas hic maxime commendatur quæ compagem facit, et in uno corpore, si infirmatur unum membrum compatitur illud quod sanum est, perfectiora membra Christi secunda, jam de se in pavorem mentis posita, pro infirmis fratribus quos ab unitate et veritate fidei errare vident sic orant: *Miserere mei, Domine*, compatiens infirmis fratribus, perfice quod incepisti: sicut me dilatasti, ita et illos dilata qui adhuc infirmi sunt, et ideo in angustiis. *Quoniam tribulor*, non pro me, sed pro commembris meis, videns illos a stare theatralibus; quos olim in Ecclesia tua vidi delectare in laudibus tuis, video illos fugere laborem, sequi voluptatem, spernere veritatem, diligere vanitatem. Ideo *tribulor*, quia *conturbatus est oculus meus*, oculus mentis *conturbatus est*, id est, ratio. Nondum excecatus *in ira*, id est, brevi furere, nondum in odio, quam habeo videns illos in vanitate permanere, sed timeo ne ira vertatur in odium, et ideo *misererere*. *Anima et venter meus*, id est, interiora mea turbata sunt. Intus absumor, intus æstuo, quia irasci licet, clamare non licet: non enim clamando et corripiendo illos proficerem qui incorrigibiles sunt imo exacerbarem, et ideo interius turbor. *Miserere mei*, scilicet illos emendando, *quoniam*

defecit in dolore vita mea. Vita quæ mihi est jucunda in fratrum profectu defecit in dolore, id est, labescit dolendo de eorum defectu, juxta illud Apostoli: *Tunc virimus, si vos statis in Domino* (I Thess. iii). *Et anni mei*, id est longæva vita defecit *in gemitibus*, non in claris vocibus, videns illos in perversum ire, qui mihi essent gaudium, si starent in Domino. Unde Apostolus: *Gaudium meum et corona mea, in paupertate*, id est, inopia cibi, quia subtrahitur mihi refectio illa quam in eis debui habere, quos mihi incorporare volui; *virtus mea defecit*, id est, robur quod ex illo cibo habere debui. *Et* non solum ego conturbor qui in corpore Christi mediocris sum, sed etiam *ossa mea*, id est, firmiores in Ecclesia et perfectiores, *conturbata sunt*, fratrum iniquitatibus exaggeratio doloris. Et ideo conturbatus sum, quia *vicinis meis*, id est, jam ad finem appropinquantibus, *factus sum opprobrium*: detestantur me et blasphemant *super omnes inimicos meos valde*, id est, magis quam paganos vel Judæos: qui pejus viderunt quosdam de Ecclesia vivere quam pagani vel Judæi qui aperte sunt inimici Ecclesiæ. Pejor enim est qui intus male vivit quam qui foris. Qui foris sunt, quasi infructuosa ligna sunt fabro apta, qui intus, sarmenta sunt vite præcisa quæ solus ignis exspectat. Nota quod vir perfectus dicit, *factus sum opprobrium*. Non enim solis illis imputatur qui prave vivunt, sed dicitur, vido, quam prave Christiani vivunt. *Et notis meis*, id est, jam initiatis sacramentis fidei factus sum *timor*. Omnes æqualiter timent, nescientes quos imitari debeant, cum illi qui nuper religiosi apparebant, modo tam inordinate se habent. Et non solum vicini, non solum noti, sed etiam *qui videbant me*, id est, profecti, cognoscentes secreta mea, intelligentes Scripturas, *foras fugerunt a me*, id est hæreses fecerunt, ab unitate et veritate fidei exierunt: et illis fugientibus, *oblivioni datus sum*, id est, amplius curant reminisci, *tanquam mortuus*, scilicet quilibet, separatus jam a corde eorum *factus sum tanquam vas perditum*, id est, sicut vas contractum, inutile et nulli usui aptum: vel, sicut illud vas quod est perditum nullus eo utitur ad quod maxime fuit paratum, ita ego ab eis derelictus ad quorum utilitatem institutus sum inutilis vivo. Quasi dicat: Ideo, quia pro multis orando in paucis proficio. *Quoniam audivi vituperationem multorum*, et laudem paucorum, pauci laudantur ex nobis, et multi vituperantur; *multorum dico commorantium in circuitu*, id est, amantium hæc terrena quæ volubilia et transitoria sunt. *In eo*, scilicet *circuitu dum convenirent simul*, dum omnes in hoc consentiunt ut transitoria diligant, contemnant æterna: non solum in eo convenerunt, sed etiam *adversum me*, scilicet *accipere animam meam consiliati sunt*, id est, laboraverunt ut seducerent alios qui adhuc in Ecclesia sunt. *Ego autem in te speravi Domine* Quasi dicat: Sed ego non defeci omnino in dolore illo, quia hominum perversitati-

bus paucos imitatione dignos attendens, salvare tamen quærens, *in te speravi*. In quo non est omnino quod offendant amantem, *in te speravi*, id est, omnem fiduciam meam in te posui. Ideo *in te speravi*, quia offensus consideratione hominum, ac per hoc te attendens, video te ultra hominem. Homo proficit, homo deficit; ut semper idem es. Et propterea *dixi*, scilicet in corde meo. *Deus meus es tu*, et ideo in te sperandum. Et merito, quia *in manibus tuis*, id est, in dono gratiæ tuæ *sortes meæ*, id est, hæreditas mea quæ mihi ex misericordia tua quasi per sortem venit, quod aliam portionem non quæro nisi te ex gratia tua est: sicut in mittenda sorte non hominum merita, non personarum fit acceptio, sed ille assumitur cui casus dederit, ita in Dei electione potest esse aliquis ordo, quantum ad eum qui omnia cum consilio facit, sed, quia nos illud ignoramus, ejus electionem gratiam merito vocamus. Aliter: quod vestem illam habeo quæ per sortem, id est, gratiam tuam datur, scilicet charitatem qua Deum diligo et proximum, *in manibus tuis* est, hoc est, in dono tuo, non in merito meo. Et quia *in te speravi*, *eripe me de manibus inimicorum meorum*, id est, ab hominibus iniquis qui sunt manus persequentium, id est, spiritalium inimicorum, *et a persequentibus me*, id est, diabolo et angelis ejus. Non permittas me capi laqueis eorum, vel de manibus eorum scilicet qui per errorem mihi insidiantur. *Et a persequentibus*, id est, aperte impugnantibus per errorem. Et tandem *illustra faciem tuam super servum tuum*, id est, ostende benevolentiam tuam in me, dando mihi resurrectionem et immortalitatem, *separa grana a paleis*, grana assumantur in horreum tuum, *salvum me fac in misericordia tua*, non in merito meo. *Domine*, cui voluntarie me servum exhibeo, *non confundar* æterna confusione, ut illi qui te Dominum habere volunt. *Quoniam invocavi te*. Parvum videtur hoc meritum ad hoc quod optat, sed si bene attendatur, magnum est. Multi vocant Dominum, non propter Dominum, sed propter aliud, si enim ab alio habere possent quod desiderant, non eum orarent, non illi adhærerent. Sed illi soli Dominum invocant qui in hospitium cordis sui Dominum vocant et cor suum omni vitiorum sorde purgant, ut tale hospitium Dominus ingredi non dedignetur. *Erubescant impii qui te non invocant*. Et hoc modo erubescant, *deducantur in infernum*. Merita eorum deducant eos ex adverso, ut cum servi tui sint ad dexteram, illi dedantur ad sinistram: hi in vitam æternam, illi in supplicium æternum (*Matth. xxv*), vel deducantur hic in infernum, id est, in consummatam nequitiam. Et tandem *muta fiant labia dolosa*, labia inimicorum Christi et Ecclesiæ, qui cum viderint illos quos habuerunt, in derisum (*Sap. v*), in gloria, se autem in miseria, non ultra poterunt contradicere veritati. Ostendit quæ sint illa *labia dolosa*, scilicet quæ hic loquuntur *adversus justum iniquitatem*. Judæi adversus Christum, *Non habemus regem nisi Cæsarem* (*Joan. xix*). Et incre-

A duli et hæretici adversus fidelem populum, isti pacem annuntiant, illi bellum inferunt: isti salutem, illi mortem: isti amicitiam, illi odium. *In superbia*, sequendo quæ Christus contemnenda monstravit. *Et in abusione*, id est, contemptu, quia amatores mundi contemptores sunt fidei. Et Judæi in Christum superbe locuti sunt: *Nolumus hunc regnare super nos* (*Luc. xix*). Et in abusione, *Ne forte veniant Romanis, et tollant nostrum locum et gentem* (*Joan. xi*). Quasi dicat: Ideo loquitur adversus justum iniquitatem, quia non attendunt quam duleis est Dominus,

Sed ego qui jam gustavi, dico: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine. Nec oculus vidit, nec auris audivit quæ præparavit Deus diligentibus se* (*I Cor. ii*). Sed febricitanti palato non ita sapit, nec lip-pientibus oculis ita videtur. Hic non pleniter accipiunt præmium, sed in futuro expectant. In Deo, nihil est quod bonis displiceat, nihil autem quod malis placeat. *Quam abscondisti timentibus te*, ut soli illi ad eam perveniant: nihil dulcius immortalitate sapientiæ, sed a timore incipitur, et quandiu timetur, non pervenitur ad eam, sed servatur ut pervenias. *Perfecisti*, id est, perfecte ostendisti *eis qui sperant in te in conspectu filiorum hominum*, id est, perfecte credentibus. *Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam et ego eum coram Patre meo* (*Luc. ix*). Hæc est illa dulcedo quæ ab oculis impiorum abscondita est, dabitur autem perfecte illis qui non timent confiteri Dominum *in conspectu*, id est, præsentia *filiorum hominum*, id est, peccatorum pertinentium ad vetustatem Adæ et Evæ, et non ad novitatem Christi. *Abscondes eos ab oculis filiorum hominum* in cælo, non in paradiso, sed *in abscondito faciei tuæ*, id est, in secreto loco præsentia tuæ, quo non est fas ulli impiorum accedere, vilescat tibi quidquid est præter eum, habitet in te, habitabis in eo. Esto domus illius. erit domus tua, absconditam paravit tibi faciem suam visione sua, præsentia sua tuebitur te. *A conturbatione hominum*, id est, a persecutione peccatorum, et interim dum ad illam dulcedinem tendunt, *proteges eos*, scilicet a devotione inimicorum. *In tabernaculo tuo*, id est, in ecclesiasticis institutis in quibus tibi militant, *a contradictione linguarum*, ut unitatem et veritatem fidei teneant, hæreses non incurrant, contradicant hæreticorum lingue. Tu, o christiane, ad tabernaculum fuge, regulam tene. Aliter: *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ*, id est, intus in corde, ubi *facies*, id est, præsentia tua abscondita est, *a conturbatione hominum*, ut illuc confugientes desuper irrideant, foris conturbantes. Quem admodum ille qui munitam domum habet, illuc se recipit a facie tempestatis, ita ad conscientiam puram in qua Deus inhabitat, quisque fidelis recurrit a turbine persecutionum tutus manet, et non solum intus proteges, sed etiam foris. *Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum*, foris, id est in manifesto *proteges in tabernaculo tuo*, id est, in sacramentis ecclesiasticis *a contradictione linguarum*, ut tenentes unitatem et veritatem fidei non timeant pravum

dogma hæreticorum. Et in his omnibus beneficiis, vel habentes ergo tantam spem per misericordiam Dei, dicamus : *Benedictus Dominus*, id est multiplicetur et crescat in suis. *Quoniam mirificavit misericordiam suam mihi*, id est, magnam et mirabilem mihi ostendit salvationem suam *in civitate munita* alibi circumstante, id est, in catholica Ecclesia, quæ prius in Judæa tantum parva, nunc munita est populorum frequentia per circuitum terræ illam priorem ambiente et muniente. Prius fuit Ecclesia in sola Judæa, quia ibi fuit laus Dei, ibi sacramenta, ibi quodammodo accensa sunt quædam ligna, id est, apostoli igne divini Spiritus, et exierunt et combusserunt omnes sylvas per circuitum, id est, gentilitatem undique per circuitum illius prioris civitatis, ad amorem Dei prædicando accenderunt, et sic illam priorem civitatem ampliaverunt et munierunt; vel *in civitate munita*, id est, Jerusalem in medio mundo posita, ibi *mirificavit misericordiam suam*, quia ibi natus, ibi passus, ibi ascendit. Vel, munitam civitatem dicit Ecclesiam catholicam undique per fidem munitam, vel Jerusalem cœlestem munitam angelorum frequentia. Et ut illa misericordia, id est, redemptio et salvatio mirificaretur, *Ego autem dixi in excessu mentis meæ : Projectus sum a facie oculorum tuorum*, cogitans me in primo parente transgressorem præcepti tui, quem ex magna misericordia similem tibi creaveras, immortalem feceras, in gloria paradisi posueras, quandoque ad majorem gloriam transfereendum. *Dixi*, id est, cogitavi. *Projectus sum a facie oculorum tuorum*. Tantæ sunt iniquitates meæ originales quod, si respicis merita, non sum dignus quem oculi tui videat, id est, misericordiam præstes, et hoc cogitavi *in excessu mentis meæ*, id est, in pavore: *ideo*, scilicet quia humilis me accusavi, quia me recognovi, *exaudisti vocem orationis meæ*, id est, liberam et validam intentionem *exaudisti* misericorditer redimendo. Et hoc fecisti, *dum clamarem ad te*, non ad aliud. Hoc est quod alibi dicit : *Si dicebam, motus est pes meus*, ad illud, *Ego dixi in excessu mentis meæ : Projectus sum a facie oculorum tuorum. Misericordia tua, Domine, adjuvabit me* (Ps. xciii), ad illud, *Edeo exaudisti vocem orationis meæ*. Et quia Dominus tam misericors est et tam promptus ad ignoscendum, *Diligite Dominum*, non mundum, id est, in dilectione ejus perseverate qui prior dilexit vos, qui vos impios dilexit ut faceret justos, nunc sancti facti, *diligite eum. Diligite eum* suo merito qui prior vos dilexit absque vestro merito. Ideo nolite a dilectione cessare, *quoniam veritatem requirit Dominus*, scilicet ut perseveretis in bonitate et in custodia mandatorum ejus. *Qui enim dicit se diligere Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est* (I Joan. 11); *veritatem requirit ad remunerandum*. Et converso *retribuet abundanter facientibus superbiam*, id est, perseverantibus in peccatis. *Abundanter enim peccantes, abundanter patientur tormenta*. Et ideo certi de præmio, *Viriliter agite, nolite deficere in laboribus, et confortetur cor vestrum in spe tantæ mercedis, etsi caro infirmetur, omnes qui*

speratis in Domino, non in sæculo, scilicet qui præmium laboris vestri speratis a Domino, et non in alia re nisi in ipso Domino.

In voce capitis exposuimus psalmum sub persona membrorum. Potest autem exponi in voce et in persona ipsius capitis, hoc modo : *In te, Domine, speravi*, ego Dominicus homo, o Domine Verbum, in te est spes corporalitatis meæ, non speravi in me, ut miser Adam. Et ideo, *non confundar in æternum*, confusus sum in passione, *non confundar in morte*, qui dixi, *Post tres dies resurgam*. Et ut *non confundar, in tua justitia libera me*, scilicet a morte, scilicet in humilitate et obedientia per quam justificas, qui Adam destitisti in sua justitia. Hoc modo *libera : Inclina ad me aurem tuam*, ad infirmitatem humanitatis divinitatem tuam *inclina*, ut, cum moriar ex infirmitate carnis, resurgam ex potentia divinitatis. *Accelera ut eruas me*, scilicet de fovea mortis, ne differas me resuscitare usque in communem resurrectionem. *Esto mihi in Deum protectorem in passione et in domum refugii in morte*.

Ideo quoniam tu Verbum, es fortitudo meæ humanitatis et refugium. Et quia tu es protector et refugium, deduces me de morte in vitam, vel de contradictione Judaici populi, et constitues me in caput gentium. *Et enutries me*, id est ex perfectis perfectum corpus mihi adaptabis, humilitatis meæ exemplo illos quasi lacte nutriens, *propter nomen tuum* scilicet per me clarificandum : hoc modo *deduces : Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi*, id est, de morte qua me velut laqueo vinctum in sola Judæa detinere putaverunt, ut munus post me non iret, liberabis. *Absconderunt* quantum ad me velut laqueo quantum ad se, non quantum ad me, quoniam tu es protector meus, *in manus tuas commendo spiritum meum*, in potentiam tuam trado animam meam exeuntem a corpore, ut eam reddas cum postulo, id est, ex divinitate tua potestatem habeam ponendi animam meam et iterum assumendi eam.

Ideo tibi commendo, quia tu redemisti me, id est, redimes, a morte, Domine Deus veritatis, qui nunquam fallis in promissis. Tu enim per prophetas resuscitaturum me promisisti et quia Deus veritatis, *odisti observantes vanitates supervacue*, scilicet Judæos qui, ne amitterent locum et gentem, inutiliter me occiderunt (Joan. xi). *Ego autem in Domino speravi, exsultabo et lætabor in misericordia tua*, ut supra, hac scilicet, *salvastis animam meam*, id est, vitam meam, me resuscitando *de necessitatibus*, id est, de morte et passibilitate. *Quoniam respexisti humilitatem meam*, id est, assumpsisti mortalitatem meam, vel obedientiam meam *respexisti*, qui despexisti inobedientiam Adæ. Et salvando, *Nec conclusisti me in manus inimici*, id est, in potestate Judaici populi, ut per mortem detinerent me in angustiis Judææ. Clausisti me in potestate illorum, quia mortuus suum, sed non *conclusisti*, quia resurrexi. Fractum est vas unguenti mei, et effusum est unguentum meum, id est, odor notitiæ meæ per totum

mundum : ideo *non conclusisti pedes meos*, id est, prædicatores, *in loco spatioso*, id est, in tota gentilitate. Accensæ sunt faces in Judæa quæ exierunt et totum mundum incenderunt. *Miserere mei, Domine*. Quasi dicat : Resuscitatus et omni passibilitate ereptus jam non terreor morte, sed *miserere mei*, perlice in eis quod incepisti in me, *quoniam tribulor non in me, sed in meis*, id est, crudelitas persecutorum magnum mihi timorem incutit inde, quia *conturbatus est oculus meus interior*, id est, ratio meorum conturbata est *in ira* quam promeruit primus parens. Mens meorum, quæ debuit vir esse et Evam, id est carnem suam, regere, si sub capite suo maneret, recedens a capite suo, id est a Deo, *infirmata est*. Et *anima mea*, id est, sensualitas *infirmata est*, quia vir Evæ, id est ratio, noluit esse sub capite suo, nec Eva, id est, sensualitas, noluit esse sub suo capite, id est, sub dominio rationis, nec valet eam ratio refrenare, quin extendat manus ad illicita. *Et venter meus*, id est, caro meorum conturbata est non valens concupiscentiis resistere. Et ideo tribulor, quoniam *vita mea*, longæva vita quam debuit homo habere, si a præcepto Domini Dei sui non decederet, *deficit in dolore*, id est in verbo illo unde semper est dolendum, *Eritis sicut dii* (Gen. iii). *Et anni mei*, id est, anni meorum æterni qui futuri erant, defecerunt *in gemitibus*, id est, in verbo illo unde semper est ingemiscendum. *Infirmata est in paupertate virtus mea*, id est, sensualitas, et caro mea quæ ante prævaricationem firma erat nunc laborat indigentia plena : in nullo enim habet sufficientiam. *Et ossa mea*, id est, ratio et intelligentia *conturbata sunt*, id est, confusa in cognitione veri. Pro quibus necessitatibus auferendis veniens homo Dominus immunis a peccato, *factus sum opprobrium vicinis meis*, Judæis qui secundum carnem erant *vicini* : *super omnes inimicos meos*, id est, magis me despexerunt quam aliquem gentilium quos canes et immundos vocabant : quasi dicat tanta et tam indigna pati non dignatus sum. *Et timor*, scilicet *factus sum notis meis*, id est, discipulis. *Nos sperabamus quia ipse esset redempturus Israel* (Luc. xiv). *Qui videbant me*, id est, intelligebant Deum per miracula, *foras fugerunt a me*, id est, a divinitate ad humanitatem se converterunt, qui prius Deum putabant solum hominem me crediderunt. *Oblivioni datus sum a corde eorum tanquam mortuus*, scilicet quilibet *tanquam vas perditum*, id est, tanquam vas inutile et nulli usui aptum, ideo, *quoniam audivi*, id est, patienter tuli *vituperationem multorum commorantium in circuitu*, id est, delectantium in terrenis ; ideo me nihil posse putaverunt, quia multa indigna patiens in nullo restiti : vel, *commorantium in circuitu*, id est, quærentium beatitudinem in vanitatibus et nunquam ad medium, id est, ad veram beatitudinem pervenientium. *In eo scilicet circuitu commorantes*, id est, amantes ea magis quæ ad perditionem trahunt quam ea qua ad salvationem, dum unanimes essent in damnationem meam, qui ad sal-

vationem eorum veneram, *accipere animam meam consiliati sunt*, id est, non solum me, sed etiam meos persecuti sunt ut perderent. *Ego autem in te speravi, Domine* : istud et cætera quæ sequuntur, magis in persona suorum dicit caput, quam in sua.

PSALMUS XXXI.

INTELLECTUS DAVID

« Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et
« quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non
« imputavit Dominus peccatum, nec est spiritu
« ejus dolus. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa
« mea, dum clamarem tota die. Quoniam die ac
« nocte gravata est super me manus tua, conversus
« sum in ærumna mea, dunt configitur spina. De-
« lictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam
« meam non abscondi. Dixi : Confitebor adversum me
« injustitiam meam Domino, et tu remisisti impieta-
« tem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanc-
« tus in tempore opportuno. Verumtamen in diluvio
« aquarum multarum, ad eum non approximabunt.
« Tu es refugium meum a tribulatione quæ circum-
« dedit me, exultatio mea a circumdantibus me.
« Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac quæ
« gradieris, firmabo super te oculos meos. Nolite
« fieri sicut equus et mulus, quibus non est intel-
« lectus. In campo et freno maxillas eorum con-
« stringe, qui non approximant ad te. Multa flagella
« peccatoris, sperantem autem in Domino miseri-
« cordia circumdabit. Lætamini in Domino et exul-
« tate, justi, et gloriâmini, omnes recti corde. »

ENARRATIO.

Cum in omnibus psalmus sit *intellectus*, huic maxime et spiritualiter attribuitur nomen illud, quod commune est, propter dignitatem et excellentiam, ut, cum dicitur Apostolus, intelligitur Paulus ; Propheta, Isaias ; Urbs, Roma.

Continet enim intellectum cuique fideli maxime necessarium ad salvationem, hunc scilicet, ante fidem non esse jactanda merita, quippe quæ nulla sunt ; accepta fide per gratiam, non esse præsumendum de impunitate, nec esse pigrum in bona operatione ; et si quid boni fecerit, non sibi, sed totum gratiæ Dei attribuere. Vox Prophetæ. Quasi dicat : Video homines velle esse beatos, sed diversi diversa de beatitudine constituunt. Hoc autem catholicum, hoc verum.

D *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, non illi quorum nullæ sunt, quia illi nulli sunt, sed *quorum iniquitates*, originales scilicet et actuales, *remissæ sunt*, scilicet per gratiam Dei, quæ prius intensæ erant etiam sub lege, juxta illud, *Ad perfectum nihil duxit lex* (Hebr. vii), quotquot ante salvi facti sunt, ideo salvi facti sunt ; quia credebant futurum quod modo credimus impletum ; juxta illud, *Sancti per fidem vicerunt regna* (Hebr. xi) ; et, *Abraham credidit Deo, et reputatum est ei ad justitiam* (Gen. xv) ; et, *cum venisset lex, revixit peccatum* (Rom. vii). Hieronymus : Tribus modis remittuntur peccatum, per baptismum, per charitatem, per martyrium. *Beati quo-*

rum remissæ sunt iniquitates per baptismum, et quorum tecta sunt peccata per charitatem, juxta illud, *Charitas operit multitudinem peccatorum (I Petr. iv)*. *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum*, per martyrium. Nunc sunt remissæ in aqua baptismi. Et sunt *beati*, quorum tecta sunt peccata, actualia scilicet post baptismum commissa. *Tecta*, dico, non ab infirmo, sed a medico. Tegit infirmus vulnera ad hoc ut morbum augeat: tegit medicus medicaminibus ut sanet. *Quorum tecta sunt peccata* medicamento pœnitentiæ, non ut ea Deus non videat, sed ut non ita videat ut puniat. Quod tegitur non videtur, non imputatur; quod non imputatur non punietur. Si tu legis peccata tua non confitendo vel defendendo, Deus ea detegit. Si autem tu te humilias, et accusas et detegis, Deus ea tegit. Subjungit quomodo *tecta*: *Beatus vir*, id est, immortalis, vel laudabilis, vel gloriosus *cui non imputavit Dominus peccatum*, non imputavit ad pœnam, quia hic delevit per misericordiam.

Aliter: Quasi dicat, *beati* sunt illi qui per baptismum salvi facti sunt accepta remissione peccatorum per gratiam. Et illi *beati* qui post baptismum peccaverunt quidem, quia ceciderunt in criminalibus, sed per confessionem et pœnitentiam emendaverunt. Sed ille est *vir beatus* et *bene vir*, quia fortiter fecit et magis *beatus* quam illi, *cui non imputavit Dominus peccatum*, id est, qui post remissionem peccatorum sic custodivit animam suam a peccato immunem, ut nihil committeret tam magnum quod ei Dominus imputet: quia non commisit nisi venialia, et quæ Dominica oratione, vel psalmodia, vel letania, vel eleemosynis leviter emendare potuit. Ideo non imputavit, quia *nec est in spiritu ejus dolus*. In illius spiritu est *dolus* qui aliud est et aliud simulat. Intus habet injustitiam, foris clamat justitiam: quod notari potest in Pharisæo et Publicano. In spiritu Publicani non fuit *dolus*, quia quod ex se erat non tacuit. Humiliavit, se accusavit, *stans a longe*, et non audens oculos ad cælum levare, sed percutiens pectus suum, dicebat: *Deus propitius esto mihi peccatori (Luc. xvii)*. Huic non imputavit Dominus peccatum, quia *descendit justificatus in domum suam ab illo*, id est, ad comparisonem Pharisæi. Pharisæus autem tacuit quod clamandum fuit, et clamavit quod tacendum erat: tacuit peccata, clamavit merita, et ideo etiam si justitiam aliquam et meritum habuit per superbiam perdidit, sibi attribuens quod a Deo accepit. Quasi dicat: Ille est *beatus*, in cujus spiritu non est *dolus*. Quia e converso ille non est *beatus*, in cujus spiritu est *dolus*, quod mihi experto credendum. *Inveteraverunt enim ossa mea dum clamarem tota die, quoniam tacui*.

Hoc in persona cujusque pertinentis ad veterem hominem, dicit: Quia, per humilitatem nolui pertinere ad novum hominem, per superbiam in veteri homine permansi. Hoc maxime potest referri ad Judaicum populum qui significatur in Pharisæo, sicut gentilis in Publicano. *Ossa mea*, id est, robur meum, scilicet virtutes et justitia, *inveteraverunt*, id est, infirmata sunt, et non potui per me vitia resistere,

sicut possem, si non in me, sed in Domino confiderem.

Qui in Domino juvenis esse potui in me senex factus sum. *Quoniam tacui, dum clamarem: tacui peccata, clamavi merita; tacui unde proficerem, clamavi unde deficerem; tacui a confessione, clamavi in laude. Tota die*, id est, assidue, ut ille Pharisæus qui per vanitatem sua benefacta jactabat. Sed tandem *conversus sum* ab illo falso clamorè ad verum, scilicet ut non defenderem peccata, sed accusarem, nec jactarem merita, sed damnarem. Et hanc conversionem feci *in ærumna mea*, attendens in me magnam miseriam, scilicet assiduam tribulationem flagellorum tuorum, vidi justitiam quæ mihi facilis videbatur esse difficilem sine tua gratia. Cognovi multa vitia me invadere, nec meis viribus posse resistere. Et hoc ideo, *quoniam gravata est super me manus tua*, quæ humiles sublevat, superbos gravat. Potentia tua multum me superbum depressit, quia peccatum mihi dominari permisit, justitiam difficilem fecit, quæ potestas hæc omnia sublevaret, si non de me, sed de illo præsumere vellem. *Die ac nocte*, id est assidue.

Concluit enim Deus omnia sub peccato, ut omnium misereretur (Rom. xi). Vel *die ac nocte*, id est, et in prosperis et in adversis, quia nec in prosperis ab hac miseria sum relevatus, nec in adversis. Vel *conversus sum* a laude in accusationem mei. *Dum configitur spina*, id est, dum frangitur superbia, et inclinor ad humilitatem per legis prohibitionem. *Spina* est os quod animalis corpus rigidum tenet; ea fracta, incurvatur. Tunc ego *conversus sum in ærumna mea*, id est attendendo miseriam meam, *dum configitur spina*, id est, dum conscientia mea quæ prius sibi applaudebat de innocentia putans peccata non esse quæ erant peccata, dum illa conscientia configitur, id est, pungitur et excitatur spinis prohibitionum tuarum. *Antea enim nesciebam hoc peccatum esse quam lex diceret, Non occides, Non mæchaberis (Rom. vii)*. Vel *gravata est super me manus tua dum configitur spina*, id est, facta est mihi justitia difficilis, quæ prius videbatur facilis, dum data est lex tua quæ pupugit conscientiam meam, juxta illud Apostoli, *Ante legem enim peccatum mortuum erat, ego autem vivebam; cum autem venisset lex, peccatum revixit, ego autem mortuus sum. Nam concupiscentiam nesciebam esse peccatum nisi lex diceret (Exod. xx), Non concupisces*. Vel *dum clamarem tota die* desiderio temporalium rerum, et non sine causa, quia *manus tua*, id est, potentia, *gravata est super me*, id est, gravem vindictam accepit de me pro peccato primi parentis. *Die ac nocte*, id est assidue. Hoc modo *conversus sum. Delictum meum cognitum tibi feci*, qui prius non attendebam vel defendebam: ego ipse damnavi, ego ipse confessus sum delictum, id est, quod non feci quod debui. *Et in justitias meas non abscondi*, scilicet quia feci quod non debui: quod enim medicus tegit, sanatur; quod tegit infirmus, nutrit

vultus. Si non tegis tu perdendo, tegit Deus medendo. Revera non abscondi, quia dixi, id est, cogitavi, istud scilicet, *Confitebor injustitiam meam Domino*, confitebor ei peccata mea adversum me, id est, me accusando. Non impulavi Deo, vel fato, vel fortunæ, vel constellationi, vel diabolo, ut multi faciunt. Et quia me adeo humiliavi, tu remisisti impietatem peccati mei, id est, defensionem peccati quæ erat ex superbia. Magna commendatio misericordiæ Dei. Nondum vox in ore, et jam ad cor auris Dei.

Non enim dicit, confessus sum: est autem dixisse, confessum esse. Pro hac, scilicet impietate, id est, dimissione peccati, dimittenda, vel pro hac venia peccatorum, orabit ad te omnis sanctus, id est, orabit te ut ad te perveniat, non propter aliud. Omnis sanctus, id est, omnis qui vult fieri sanctus. Nullus enim sanctificabitur, nisi cui tu dimiseris peccata.

Orabit dico, in tempore opportuno, id est, in tempore gratiæ, scilicet in tempore incarnationis Christi; quotquot enim sanctificati sunt vel ante adventum Filii Dei, vel post, per ejus fidem salvi facti sunt: ante adventum, credentes futurum quod post adventum credimus factum. Tempus opportunum est, de quo dicit Apostolus: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (II Cor. vi)*. Quanquam dixerim in tempore opportuno, verumtamen in diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt, id est, in multiplicitate variarum doctrinarum non accedent ad ejus misericordiam, scilicet imputando culpam suam vel constellationi secundum quosdam philosophos, vel fortunæ secundum alios, et aliis hujusmodi. Qui per compendium ad eum possent venire, id est, confitendo peccata sua, et se humiliando possent habere placatum, per circuitum eundo accusant. Quasi dicat: ille multitudine excusationem non approximabunt. Ego autem approximabo, quia a quo fugi per superbiam, ad illum refugiam per humilitatem. Tu es refugium meum: ad te volo confugere, non te accusare, te in corde quasi arcem refugii habere astago, non me, non hominem, non mundum qui perit. A tribulatione quæ circumdedit me, non demersit, quia contuli copias meas in arcem desuper irridens occupatos curis istius sæculi. Et post exultatio mea in te erit mihi; et nunc etiam es tu exultatio, sed in spe. Et quia in re adhuc est tribulatio, orue me a circumdantibus me, scilicet ab aquis multis, vel a tribulationibus carnis, ut per eas non devocer. Quasi dicat: Dixi, Confitebor, et tu remisisti, hæc mihi dicens, Intellectum tibi dabo, illum scilicet, quem dedi in prima creatione, quia cum in honore esses, id est, in dignitate naturæ rationalis, et non intellexisti ut moribus exornares, vita excoleres, comparatus es jumentis insipientibus, et similis factus es illis (Psal. xlviii), oblitus Dei tui, sine quo stare in illa dignitate non potuisti. Nunc autem quia ad me per humilitatem redis, intellectum dabo tibi ad beatitudinem necessarium, ut scias de nullo esse

A præsumendum, nisi de sola Dei tui misericordia. Et in illo intellectu instruem te, ut quod bene intelligis, morum honestate complex, In via hac qua gradieris, id est, in hac vita in qua non eris piger, sed semper gradiens de virtute in virtutem.

Vel in honesto proposito quod eliges, firmabo super te oculos meos, id est, nunquam a te recedet misericordia mea, quia semper ad me respiciet humilitas tua, ut ibi, *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos (Psal. xxiv)*. Ergo in tanto honore positi, et habentes tantam spem per misericordiam Dei, intelligenter et rationally vivere, Nolite fieri sicut equus, qui sine discretionem tam portat suum sessorem quam alium. Et mulus tam alterius indifferenter onus sustinet, quam sui domini. Vel nolite esse sine rectore, ne lascivientes per abrupta cadatis, sicut equus et mulus cum sine rectore sunt, per devia vadunt: vel nolite de viribus vestris præsumere, qui intellectum habetis, sicut facit equus et mulus quibus non est intellectus.

Sed, o Domine, qui malunt esse equi et muli quam tibi approximare, in campo et freno, id est, in magna refrenatione et magna contritione, maxillas eorum constringe, id est, superbam vocem eorum comprimere, discant non jactare merita, sed tibi per humilitatem confiteri peccata. Illorum superbiam deprime, verba legis tuæ in ore eorum pone, quæ eos refrenent a superbia et vago gressu, qui euntes per circuitum, non approximant ad te. Quod si approximare noluerit, multa flagella, id est, multa pœna, erit peccatoris, id est, in peccato perseverantis. Sperantem autem in Domino, non in meritis suis, non in sæculo, misericordia circumdabit, id est, muniet, et hic per flagella, et in futuro per remunerationem. Et ut illius misericordia vos circumdet, lætamini in Domino, non in sæculo, cujus lætitia transitoria est. Lætamini mente, et exultate in corpore, in spe tamen justis, quia injusti in sæculo exultant, non in Domino. Et tandem gloriamini perfecta gloria in re omnes recti corde. Nam distorti corde non in Domino gloriantur; cum dicant aut Deum non esse in rebus, sed casu omnia contingere, ut pagani; vel si dicunt Deum esse, dicunt eum injustum, ut falsi Christiani, cum vident se in labore, et alios Deum non timentes in requie; se pauperes, illos divites: vel dicunt eum sola cœlestia curare, infirma despiciere. Recti autem corde sunt, qui suam voluntatem ad Dei voluntatem dirigunt; et si eos conturbat humana infirmitas, consolatur eos divinæ æquitatis iudicium. Et si aliter quam volunt contingat, voluntatem Dei suæ voluntati præponunt: hi semper in Domino gloriantur.

PSALMUS XXXII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Exultate, justis, in Domino, rectos decet laudatio. Confitemini Domino in cithara, in psalterio
« decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticum
« novum, bene psallite ei in vociferatione. Quia
« rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus

« in fide. Diligit misericordiam et iudicium, miseri-
 « cordia Domini plena est terra. Verbo Domini caeli
 « firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus
 « eorum. Congregans sicut in utre aquas maris, po-
 « nens in thesauris abyssos. Timeat Dominum omnis
 « terra, ab eo autem commoveantur omnes inhabi-
 « tantes orbem. Quoniam ipse dixit, et facta sunt ;
 « ipse mandavit, et creata sunt. Dominus dissipat
 « consilia gentium, reprobat autem cogitationes po-
 « pulorum, et reprobat consilio principum. Consi-
 « lium autem Domini in æternum manet, cogitatio-
 « nes cordis ejus in generatione et generationem.
 « Beata gens cujus est Dominus Deus ejus, populus
 « quem elegit in hereditatem sibi. De caelo respexit
 « Dominus, vidit omnes filios hominum. De præpa-
 « rato habitaculo suo respexit super omnes qui ha-
 « bitant terram. Qui finxit sigillatim corda eorum,
 « qui intelligit omnia opera eorum. Non salvatur rex
 « per multam virtutem, et gigas non salvabitur in
 « multitudine virtutis suæ. Fallax equus ad salutem,
 « in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.
 « Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis
 « qui sperant super misericordia ejus. Ut eruat a
 « morte animas eorum, et alat eos in fame. Anima
 « nostra sustinet Dominum, quoniam adjutor, et
 « protector noster est. Quia in eo lætabitur cor no-
 « strum, et in nomine sancto ejus speravimus. Fiat
 « misericordia tua, Domine, super nos, quemadmo-
 « dum speravimus in te. »

ENARRATIO.

Psalmus iste cum superiori continuatur, et est
 vox Prophetæ, hortantis omnes fideles, ut *justificati
 gratis per gratiam Dei* (Rom. iii), non amplius
 exsultent in sæculo, cujus gaudium finem habet: sed
 in Domino, in quo sine fine gaudebunt, et innovati
 cantent canticum novum, quod cantatur non voce,
 sed nova vita: scilicet novam humilitatem, voce
 animositatis deposita, novam charitatem, novam
 justitiam, induentes, *novum hominem qui secundum
 Deum creatus est* (Eph. iv). Dicit itaque:

Exsultate, justi, in Domino. Quasi dicat: Dixi
 supra, *Exsultate, justi*, iterum dico, *exsultate, justi*,
 non in sæculo quod injustorum est, quorum gloria
 finem habet; sed *exsultate*, id est, extra vos saltate,
 non in vobis gaudentes, sed in Domino: tantum illi
 attribuite, in quo æterna est exsultatio. Ideo vos,
justi, exsultate in Domino, in omnibus gratias agite
 Deo, quia *rectos* scilicet, et non alios *deceat collauda-
 tio*. Non enim est *speciosa laus in ore peccatoris*
 (Eccli. xv). Peccator in prosperis benedicit Deum,
 in adversis vituperat, quia est distortus corde. Recte
 autem qui Dei voluntatem suæ voluntati præponunt,
 et qui sciunt omnia sibi cooperari in bonum, semper
 Deum laudant, ut Job, *Dominus dedit, Dominus abs-
 tulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen
 Domini benedictum* (Job x). Vos qui justi estis, qui
 per gratiam redempti estis, ad novum hominem per-
 tinentes, *exsultate in Domino*, id est, in novitate vite

A ambulate (Rom. vi), quia *rectos deceat talis laudatio*.
 Justi sunt illi, qui jus suum non negant Domino.

Hoc modo exsultate: *Confitemini Domino in ci-
 thara*, id est, mortificate membra vestra, quia
 cithara de inferiori sonat. Et *in psalterio psallite*, id
 est, spiritum roborate, quia psalterium desuper
 sonat. Vel laudate eum *in cithara*, id est, in inferiori-
 bus gratia Dei vobis collatis, per sex opera mise-
 ricordie Deo gratias agite: esurienti panem porri-
 gite, et nudum vestite. Vel in prosperis hujus sæculi
 et adversis Deum benedicite. Et *in psalterio*, id est,
 de superiori, *psallite*, subjungentes dilectioni Dei
 dilectionem proximi, rapientes alios ad amorem Dei
 obsecrando, hortando, monendo, rationem reddendo.

B Quibus tribus modis fit eleemosyna: duobus modis
 de superiori, scilicet primum cum nos ipsos impen-
 dimus, quod præcipuum est; secundum, cum proxi-
 mum ad charitatem Dei trahimus. Tertium de infe-
 riori, cum in carnalibus proximis ministrando, Deo
 servimus. *In psalterio decem chordarum psallite
 illi*, id est, decem verba legatis desuper data, spiri-
 tualiter implete, diligendo Deum et diligendo proxi-
 mum. Cum enim decem sint præcepta, tria perti-
 nent ad dilectionem Dei, septem ad dilectionem
 proximi. Chorda cum sit, primum extenditur, dein-
 de siccat, et post torquetur. Ita et nos si
 volumus fieri tale instrumentum Deo per similitu-
 dinem, extendere nos debemus, crucifigentes carnem
 nostram cum vitiis et concupiscentiis. Siccare nos
 debemus, id est, a carnalibus desideriis subtrahere;
 torqueri etiam debemus, id est, tormenta aliunde
 illata patienter tolerare, qui duo ex his in nobis
 sunt, unum extra. Quasi dicat: et hoc facientes,
*Cantate ei canticum novum scilicet deponentes men-
 dacium, simulationem, odium, invidiam, detractio-
 nem et omnem malitiam, quæ sunt veteris hominis,
 quasi modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo
 virtutes novi hominis induite, qui secundum Deum
 creatus est in justitia et sanctitate veritatis* (I Petr. i.;
 Ephes. iv). Vetus canticum est, animositas, super-
 bia, odium. Novum vero canticum, est, mansuetudo,
 humilitas, charitas. Et non solum cantate ore, sed
bene psallite ei, id est, bene operando laudate eum
in vociferatione id est, omni mentis intentione, vel
 ineffabiliter. Alibi, *in jubilatione*. Ideo Dominum lau-
 date, et ei vivite: *Quia rectum est verbum Domini*:

C *omnis promissio ejus vera; nihil promittit, et non
 reddit. Et omnia opera ejus quæ jubet fieri, sunt
 in fide, scilicet neminem fallentia. Nulla enim sunt
 sine retributione: qui misericorditer dignatus est
 remunerationem promittere, fideliter vult persolve-
 re. Teneamus fidelissimum debitorem, quia habe-
 mus misericordissimum promissorem: fideliter ex-
 hibebit, si fideliter exigamus. Quis opera ejus sunt
 in fide, et nostra sint in fide. Possumus et sic di-
 cere: *Cantate Domino canticum novum*, id est,
 canticum fidei, quia *sine fide impossibile est placere
 Deo* (Hebr. xi). Sed quia *fides sine operibus otiosa
 est* (Jac. ii), ideo subdit: *Bene psallite ei*, id est,*

jubilatione vel vociferatione, id est, operando cum magna intentione. In tantum eum laudate, ut verba laudibus deficiant, quia jubulum est laus Dei verbis inexplicabilis. Ideo in fide operamini, quia rectum est verbum Domini, scilicet verbum fidei: unde propheta: *Verbum brevium faciet Dominus super terram* (Isa. x); de quo Apostolus: *Hoc est verbum fidei quod predicamus* (Rom. ix). Illud verbum rectum est, quia est in operatione: unde sequitur: *Et omnia opera ejus in fide*. Nullus potest bene operari extra fidem, sive hoc, sive illo modo; quod sequitur, sic continuatur. Revera sunt in fide, quia omnia aut sunt misericordia, aut judicium: et hoc *in fide*, quia nunquam sine remuneratione. *Diligit misericordiam*: ergo et nos diligamus misericordiam. Quæ major potest esse hæc Dei misericordia, quod aversos vocat, quod condonat, quod patiens est super peccatores donec convertantur? Hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, obliviscitur præterita, promittit futura. Non deserit laborantes et in illo confidentes; donat unde sibi sacrificetur, tribuit unde placetur: vel alia causa quare sit cantandum, quia diligit misericordiam qua vocat, qua justificat, et judicium, quo suos flagellat, malos excæcat. *Diligit et judicium*, quia discernit inter justum et impium, justis dante præmium, dans injustis pœnam. Ita et nos diligamus judicium, juste judicemus. Multi putant se bene agere, cum defendendo causam pauperis, vertunt jus in injustitiam: quod non est faciendum, quia nec misericordia debet impedire judicium, nec judicium misericordiam. Si volumus pauperi subvenire, post judicium misericordiam faciamus, ve postulemus a fonte. Probat quod misericordiam diligat. *Misericordia Domini plena est terra*, id est, Ecclesia, quæ est terra Domini et ejus hæreditas, est plena operariorum misericordiæ Domini. Ostendit per quos operarios implevit hanc terram. *Verbo Domini cæli firmati sunt*, id est, doctrina et operatione Filii. Cæli, id est, apostoli pluentes doctrinis, tonantes minis, coruscantes miraculis, firmati sunt in fide, spe et charitate. Filius Dei Verbum dicitur, quia interpretatur vobis voluntatem Dei. *Et spiritu oris ejus*, id est, Spiritu sancto misso de cælis, ab ore ejus, id est, Christo, qui est os Patris, quia per illum nobis locutus. Illic ostendit quod Spiritus sanctus a Filio procedit: ab illo spiritu *omnis virtus eorum*, scilicet quod sunt tonantes minis, coruscantes miraculis: hic Trinitas notatur. Huc usque ostensio misericordiæ. *Diligit et judicium, congregans sicut in utre aquas maris*, id est, reservans ibi fluitantes voluntates amarantium persecutorum, compescens eas ut non sæviant nisi eo permittente, ut habeat unde filios erudiat et servos puniat; probet pios, et damnet impios; suos milites coronet, et persequentium rabiem retundat: vel persecutorum sævitiam quæ olim aperte et passim vagabatur collegit et constrinxit in paucis, ut quamvis habeant voluntatem, non tamen pos-

sint nisi permitti, sicut aqua in utre non exit, nisi cum vult ille qui in potestate habet utrem. *Ponens in thesauris abyssos*, non solum alios, sed etiam perditissimos, etiam desperatos in camera sua habet repositos; illi etiam in potestate sua sunt, ut nihil possint nisi permitti, ut habeat unde tribuat donaria militibus suis, unde coronet bonos, damnet malos, suos probet, impios consumat. Ergo *timeat Dominum omnis terra*, id est, omnes illi qui terram, id est, corpus suum ita excoluerunt, ut tandem immortalem recipiant, illum solum timeant cui omnia obediunt necessitate. Sævit serpens, timeat Dominum; sævit leo, timeat Dominum; sævit tyrannus, timeat Dominum: nihil enim plus hæc poseunt, nisi quantum ille permiserit. Nec moveatur aliquo horum, scilicet a suo proposito. *Ab eo autem, scilicet Domino, commoveantur omnes inhabitantes orbem*, ut quo ille jusserit moveantur, euntes de virtute in virtutem, omnes perfecti qui agrum suum orbiculatum fecerunt, omni enormitate amputata, id est, qui carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis, et sic inhabitant illum orbem et non inhabitantur; illi timeant Dominum timore casto, et non mundum, qui nihil potest in eos, nisi permittente. Aliter: *Et spiritu oris ejus*, id est, spiritu Christi, omnis virtus eorum, scilicet apostolorum. Quod sequitur ad istud sic continuatur: *Ejus dico: qui est congregans, scilicet per illos cælos, aquas maris*, id est, hujus sæculi fluetus et persecutiones quasi in utrem, ut in paucis jam sæviant istud sæculum, cum jam per doctrinam apostolorum major pars conversa sit ad fidem. Et ne aliquis gloriaretur temeraria exultatione, dicens: Nihil ergo timendum, quia congregatæ sunt aquæ maris, subjungit: *Timeat Dominum omnis terra*. Exsultet, quia *misericordia Domini plena est terra*. Timeat autem peccare et ab eo recedere. Dominum solum timeat Ecclesia et non alia, quia alia omnia in ejus sunt potestate et nihil possunt nisi eo permittente.

Quoniam ipse dixit, et facta sunt, scilicet creatione prima; vel *ipse dixit*, id est, permisit, et *facta sunt* quæcunque fiunt, sive quæ ipse fecit, sive quæ fieri permittit, et nihil sit eo non permittente. Et bene in eo quod dicit, *facta* intelligimus omnia, quia factum est quoddam incertum et confusum, hoc solo certum quod factum est. Et ideo quod dicit *dixit*, minus intelligitur quam quod dicit, *mandavit*, quia quod mandamus ratum esse volumus. *Ipsa mandavit, et creata sunt*. Et quæ separatim post recreata sunt in sanctificationem omnia ex eo sunt, et nihil possunt hæc vel illi nisi per eum. Et ideo Dominus dissipat consilia gentium quærentium nomen ejus delere, sanctos ejus morti tradere, et a Deo suo devocare. Gentes autem non dissipant consilium Domini. *Reprobat, autem cogitationes populorum*, Judæorum scilicet: *Jube ergo custodiri sepulcrum, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur cum et dicant plebi, Surrexit a mortuis* (Matth. xxvii): populi autem non reprobat consilium Domini. *Et reprobat consilia*

principum, scilicet Annæ et Caiphæ, qui dicit: *Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo* (Joan. xi); vel omnium principum quærentium sua, non quæ sunt Dei. Principes autem non reprobant consilium Dei. Et hoc est quod sequitur: *Consilium autem Domini in æternum manet*, scilicet ut resurgeret et humanum genus redimeret, scilicet, *cogitationes cordis ejus a generatione in generationem*, quia ejus consilium quod fuit dispositionis antiquæ reparationis novæ, felicitatis æternæ, permanet et in generatione prima et generatione secunda immutabile. In prima fuit prophetatum, in secunda impletum, vel in generationem temporalem, in generationem æternam. In aliis minus est cogitatio quam consilium. Consilium est cogitata ratio, sed in Deo idem est: ideo hic indifferentem ponuntur.

Hoc est illud consilium Domini ut gens sua eligat sibi Deum ad beatitudinem, in quo solo est vera beatitudo. Nullus enim beatitudinem veram habere potest a se inferiori, omnes volunt esse beati, sed illi soli sunt beati qui supra se beari quærunt. Quasi dicat: *Revera consilium Domini in æternum manet* quia *beata est gens cujus est Dominus* voluntate, *Deus ejus* necessitate quæ non alium Dominum *elegit in hæreditatem sibi*, id est, populus per gratiam acquisitus. *Elegit* dico per gratiam, non per meritum, hoc modo, *De cælo respexit Dominus*, id est, de humanitate Verbi per quam se ad infirmitatem nostram divinitas inclinavit, *respexit Dominus*, qui prius in Adam despexit, et respicendo *vidit*, id est, misericorditer *elegit, omnes filios hominum*, id est omnes Judæos futuros per gratiam suam imitatores patriarcharum et prophetarum. Et non solum *de cælo respexit*, sed etiam *de præparato habitaculo suo*, id est, de apostolis quos per gratiam suam tales fecit in quibus habitaret, *respexit super omnes qui habitant terram*, id est, misericordiam suam exhibuit super omnes illos de gentibus qui terram, id est, carnem suam sic colunt, sic spinis et tribulis emundant ut quandoque illam immortalem recipiant tales inhabitant, et non inhabitantur. *Qui ut idonei fierent ad electionem finxit singulatim corda eorum*, id est, informavit et aptavit corda eorum, dando illis diversa dona sancti Spiritus. Unde Apostolus: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo* (I Cor. vii); vel *sigillatim*, id est, sigillando et imprimendo illis imaginem suam. Vel, *singillatim*, id est, singulis sigillum Spiritus imprimens. Et non solum *corda finxit*, sed *intelligit omnia opera eorum*. Misericordia Dei magna non dicit, intelligere facit: sed, ipse in illis *intelligit* juxta illud, *Domino cooperante* (Marc. xvi), vel *intelligit*, scilicet qua intentione fiant: *intelligit*, id est, videt quia omnia sunt nuda et aperta oculis ejus; ad hoc videt ut ea dirigat. Et revera isti soli beati, isti soli salvi qui per gratiam justificantur, et non ex meritis: nam alii minime. Et hoc ostendit a majori, quia neque potentes ut reges, neque fortes ut gigantes qui alios salvare non possunt; nam nec seipsos. *Non salvatur rex salvatione vera per multam virtutem*. Quasi dicat: salvatur rex

sed non per pompam suam. *Et gigas*, id est, robustus *non salvabitur in multitudine virtutis suæ*. Ideo per hoc non salvantur, quia *fallax est equus ad salutem*. *Equus*, id est, dignitas et pompa sæcularis videtur promittere beatitudinem, sed non persolvit, si ad regem volumus istud conferre. Si autem ad gigantem, hoc modo: *Fallax equus*, id est, humanum corpus quod est sine intellectu ut *equus*, et quod sine sessore, id est, animi regimine, per abrupta fertur. *Fallax* est ad salutem, quia impedimentum est animæ. Aliter, in bonam partem: *Non salvatur rex per multam virtutem*. Etiam ille qui carnalibus concupiscentiis resistit, vel diabolum et angelos ejus impugnat, si de se præsumit, *non salvatur*: quia *fallax est equus*, id est, homo ad salutem non habeat Deum sessorem suum: quia *neque volentis neque currentis, sed miserentis est Dei* (Rom. ix). Job de Deo dixit: *Balteam regnum dissolvit, et renes eorum fune præcingit* (Job. xii). Hoc dictum est de illis qui regunt illicitos motus bene, et præsumunt de se illorum balteam dissolvit, id est, permittit eos cadere, ut Petrus qui negavit, Thomas qui dixit, *Omnes cum eo moriamur* (Joan. xi), primus se in pedes conjecit. Joannes, qui supra pectus in cæna recubuit (Joan. xiii), relicta sindone nudus aufugit (Marc. xiv): et hoc ad utilitatem illorum, quia postea præcinget renes eorum constantia. *Salvatur rex salvatur et gigas. In multitudine autem suæ virtutis non salvabitur*. In quo ergo salus? Ecce quasi in evidenti est, *Oculi Domini*, id est, respectus misericordiæ Domini *super timentes eum*, ut evellat de laqueo pedes eorum, ne ad eum respicientes in foveam cadant vel laqueum. *Et in eis qui sperant super misericordia ejus*, id est, qui sic eum timent ut in alio non sperent, vel qui sperant in ejus remuneratione. Timor enim sine spe, desperatio est: spes autem sine timore, præsumptio. Ad hoc sunt *oculi Domini* super justos, ut tandem *eruat a morte æterna animas eorum*, et interim *alut eos in fame*, id est, in tempore famis: quia facit in hoc tempore esurire justitiam, et illa refici. Unde quia reficit in tempore famis et tandem in diebus plenitudinis saturabit, *anima vœstra sustinet Dominum*, quem habet misericordissimum promissorem, exspectat fidelissimum debitorem, si moram seram fecerit, *sustinet pondus præceptorum ejus*. Et merito, *quoniam adjutor in perficiendo in bonis, et protector noster est*, scilicet in malis, ne deficiamus.

Et ideo merito illum *sustinet*, illum exspectat: quia *in eo lætabitur cor nostrum*, etsi tribuletur caro nostra. *Et in nomine sancto ejus speravimus*, non in nostro, ut Adam qui voluit sibi esse Deus: *speravimus* hoc nomine quod est Deus, quia *δέος* timor, et nos eum timentes, *speravimus* in *sancto* qui sanctos facit, vel in *nomine* hoc, scilicet Deum, exhibentes ei dignum servitium, et nos humiliantes, *speravimus*. Et ut lætemur, *fiat misericordia tua*, id est, remuneratio tua, *Domine, super nos*. Ad illum modum ad quem in te speravimus, qui multum sperat multa illi remunerantur, unicuique pro modo suo.

PSALMUS XXXIII.

PSALMUS DAVID CUM MUTAVIT VULTUM SUUM CORAM ABIMELECH, ET DIMISIT EUM, ET ABIIT.

« Benedicam Dominum in omni tempore : semper
 « laus ejus in ore meo. In Domino laudabitur anima
 « mea ; audiant mansueti et lætentur. Magnificate
 « Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in
 « idipsum. Exquisivi Dominum, et exaudivit me, et
 « ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Acce-
 « dite ad eum et illuminamini, et facies vestre non
 « confundentur. Iste pauper clamavit, et Dominus
 « exaudivit eum, et de omnibus tribulationibus ejus
 « salvavit eum. Immittet angelus Domini in circuitu
 « timentium eum, et eripiet eos. Gustate et videte
 « quoniam suavis est Dominus : beatus vir qui spe-
 « rat in eo. Timete Dominum, omnes sancti ejus,
 « quoniam non est inopia timentibus eum. Divites
 « eguerunt, et esurierunt : inquirentes autem Domi-
 « num non minuentur omni bono. Venite, filii, au-
 « dite me : timorem Domini docebo vos. Quis est
 « homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos ?
 « Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne
 « loquantur dolum. Diverte a malo, et fac bonum ;
 « inquire pacem, et persequere eam. Oculi Domini
 « super justos, et aures ejus in preces eorum. Vultus
 « autem Domini super facientes mala, ut perdat de
 « terra memoriam eorum. Clamaverunt justi, et
 « Dominus exaudivit eos, et ex omnibus tribulatio-
 « nibus eorum liberavit eos. Juxta est Dominus his
 « qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salva-
 « bit. Multæ tribulationes justorum, et de his omni-
 « bus liberabit eos Dominus. Custodit Dominus
 « omnia essa eorum, unum ex his non conteretur.
 « Mors peccatorum pessima : et qui oderunt justum
 « delinquent. Redimet Dominus animas servorum
 « suorum, et non delinquent omnes qui sperant
 « in eo. »

ENARRATIO.

Psalmus David, cum immutavit vultum suum coram Abimelech, et dimisit eum, et abiit. Legitur in libro Regum (I Reg. xxi), quomodo David interfecit Goliath Philistæum, et pro hoc negotio venit in gratiam Saul regis Israel, ut etiam daret ei filiam suam Michol, et conviva regis esset ; sed postea cum in choro canentium audivit Saul prælationem David, *Saul percussit mille, et David decem millia*, in millibus suis indignatus rex, voluit interficere David : fugiens autem David a facie Saul, venit in terram Philistinorum ad Geth civitatem Achis. Cumque hoc nuntiatum foret Achis, misit legatos qui David apprehenderent, et ad eum ducerent ut interficeretur. Sed misericordia Dei præveniente, cecidit Spiritus sanctus super eum, et mutavit vultum suum, simulans se arreptitium. Decorus enim erat aspectu, et ferebatur manibus suis, et procedebat ad ostium porte, et saliva decurrebat per barbam ejus ; et cum eum vidisset Achis, putans eum insanire, dixit : Cur adduxistis mihi hominem furibundum ? Nunquid desidero arreptitium ? Non curavit

A de eo. Et dimisit David, et abiit. Cum autem historia narret vultus mutationem factam coram Achis, titulus autem habeat eorum Abimelech, potest dici quod Achis proprium nomen illius regis esset, Abimelech autem commune omnium regum Philistinorum, ut Pharaon Ægyptiorum, Cæsar Romanorum, vel mutatio nominum trahit nos ad mysterium. In David intelligimus Christum, in Goliath diabolum, quem superbum Christus humilis devicit, sicut David parvus magnum Goliath jactantem suas vires, et ostentantem Israelitis arma sua. Abimelech interpretatur *patris mei regnum*. Regnum David, patris Christi secundum carnem, fuit populus Judaicus : et coram Judaico populo mutavit Christus vultum suum, quando sacrificium illud quod erat in populo illo secundum ordinem, Aaron traxit in corpus et sanguinem suum secundum ordinem Melchisedech, qui in figura hujus sacrificii obtulit Deo panem et vinum (*Gen. xiv ; Hebr. vii*) : et hæc mutatio facta est, quando in cæna illa qua tradebatur, *accepit panem et benedixit, et fregit, et dedit discipulis suis, dicens : Hoc est corpus meum. Similiter et vinum accipit (Matth. xxvi ; Marc. xxvi ; Luc. xxi)*, et sanctificando mutavit in sanguinem suum. Et cum hoc faceret, quondam modo ferebatur in manibus suis, quod in specie, panis magis corpus suum accipi voluit, quam alia : quia vinum corpus demutat ita et imitatio passionis Christi sanctos martyres adeo inebriavit, ut ab humana mente omnino in divinam transferret, et terrena penitus oblivisci faceret. Et in hac traditione corporis et sanguinis sui, commendavit nobis humilitatem suam qui, cum dives esset, factus est pauper pro nobis (*II Cor. viii*) : et Rex angelorum factus est homo, ut panem angelorum manducaret homo. Tanta enim erat humana superbia ut nec patriarcham, nec prophetam nec alium aliquem hominem imitari dignaretur. Ut ergo hæc superbia se humiliaret, factus est Deus homo, ut homo fieret Deus. Immortalis formam mortalem induit, ut mortalis assumeret immortalem : descendit ille, ut nos ascenderemus. In hac autem mutatione vultus, id est sacrificii, in quo voluntas Dei quodam modo ostendebatur, quia per hæc temporalia instituta voluit ostendere vera, et æterna, affectabat se. Quæ major affectio, quam quod Deus immortalis per multa indigna et multa proba subiret mortem temporalem, ut humanum genus a morte æterna eriperet ? Tympanizabat ad portam civitatis, quia corpus suum in cruce affixum clavis extendit, ut corda hominum quæ pervia erant diabolo clauderet inimico, et aperiret Deo. Et proci- debat ad ostium portæ, id est, humiliabat se usque ad initium fidei nostræ, quæ fides introitus est in Ecclesiam. Salivæ autem in barbam defluebant, quæ salivæ puerorum sunt, quia verba Domini quibus corporis sui et sanguinis commendatio fiebat, infantilia Judæis videbantur, in quibus verbis Divinitas per humanitatem latebat, quia in barba fortitudo notatur : cum enim diceret : *Nisi manducaveris quis*

carnem filii hominis, et biberit ejus sanguinem, non habebit vitam (Joan. vi) : multi audientes et ignorantibus opus divinitatis in his latere, abierunt retrorsum, etiam ex discipulis, dicentes : *Durus est hic sermo, et quis poterit eum audire* (Joan. vi) ? Putabant enim ut carnem suam, quam videbant, eis vellet dare ad manducandum. Et conversus Dominus ad discipulos suos undecim, dixit : *Numquid et vos vultis abire ?* Respondit Petrus pro omnibus : *Domine, ad quem ibimus ? Verba vitæ habes* (Ibid.) *Spiritus est qui vivificat, caro autem infirma est* (Ibid.) In his qui retrorsum abierunt, non intelligentes commutationem hujus sacrificii, intelligitur Achis, qui interpretatur *quid est hoc ?* et significat ignorantiam, apud quos cum a Phariseis et summis sacerdotibus et scribis ad mortem quæreretur, in porta civitatis manentibus tympanizabat, id est, apostolis in fide jam positis quæ est introitus ad Jerusalem cælestem, sonum dulcem de tympano protulit, doctrinam scilicet carnis suæ mortificandæ. Et quia ille populus incredulus commendationem veri sacrificii intelligere noluit, et exemplum humilitatis Christi non recepit, dimisit eum Christus et abiit, id est, transtulit ad gentes, ut per hoc salvarentur. Et est vox Christi in hoc psalmo, commendantis novum sacrificium corporis et sanguinis sui : et proponentis in se exemplum humilitatis humano generi, qui, *cum in forma Dei esset, exinanivit semetipsum formam servi suscipiens* (Phil. II).

Benedicam Dominum in omni tempore. Ego, qui hactenus benedixi Dominum ad horam per legalia sacrificia secundum ordinem Aaron in populo Israelitico, nunc benedicam novo sacrificio secundum ordinem Melchisedech, qui et tempore et dignitate prior fuit, cui Abram decimas dedit, in quo Aaron decimatus fuit. Et hoc faciam in populo Christiano, sumendo corpus et sanguinem meum, id est, imitando humilitatem meam, non ad horam, sed omni tempore, quia hoc sacrificium non est ad tempus institutum. Scilicet *semper laus ejus*, scilicet erit, *in ore meo*, id est, et in prosperis et in adversis. Superbi hujus sæculi prosperitate elati in prosperis benedicunt, id adversis maledicunt ore corporis et ore cordis. *Dominus dedit, Dominus abstulit* (Job. I). Hoc modo benedicam : *in Domino laudabitur anima mea* : vita mea per se vituperabilis laudabitur, id est laudabilis erit, *in Domino*, id est, in misericordia et in donis Domini : nihil mihi attribuam. *Audiant, scilicet hanc humilitatem meam, mansueti, humiles audiant et imitentur*, id est, discant animam suam in Domino laudare, et non in se, non in sæculo, et lætentur vera lætitia. Ideo mansueti audiant hoc sacrificium immutatum et intelligant quia superbi audire noluerunt, qui dixerunt : *Durus est hic sermo* (Joan. vi), et lætentur in exemplum mei, non contristentur ut illi qui dixerunt : *et quis poterit eum audire ?* (Ibid.) Et quia in hac lætitia non est locus invidiæ, et omne bonum in commune collatum pulchrius enitescit, nolo solus habere, nolo solus acci-

dere, ut amatores sæculi ad hoc quod diligunt, sed quotquot possum, volo mecum trahere ad amorem Dei, obsecrando, admonendo, orando, rationem reddendo. O vos, mansueti, *magnificate Dominum mecum*, bene operando : *humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet* (I Petr. v) mecum : ut sicut ego vivo propter Patrem, ita et vos propter eum. *Et exaltemus nomen ejus in idipsum.* In nobis magnum faciamus eum recte vivendo, et alios ad amorem illius trahendo, scilicet exultatione tendente in idipsum, id est in Deum, scilicet in omnibus ejus misericordiam commendantes, vel in invicem aliter alterius onera portando, et sic legem Christi implendo (Gal. vi) ; et in hoc me habete exemplum, quia Christus : *exquisivi Dominum* : ex omnibus illis gloriam quæsi, illum solum amavi. *Et quia illum solum quæsi, exaudivit me*, scilicet hac exauditione. *Et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me*, tam exterioribus quam interioribus. Ergo, meo exemplo, *accedite ad eum* animo, non loco, non eo modo quo illi accesserunt qui me crucifixerunt : sed sumendo corpus et sanguinem Christi, et imitando ejus humilitatem. *Et hoc modo accedendo illuminamini a tenebris ignorantiae, ut non sitis Achis, scientes quid sit sacrificium illud, et quid notet et propter quid sit juxta illud Apostoli : Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus* (Ephes. v), qui est lux vera : ipse enim est nobis liber et exemplar vitæ. *Et post ejus illuminationem facies vestræ non erubescunt.* Interiores scilicet conscientiae jam mundatæ, vel exteriores, non confundentur ante verum judicem, neque hic erubescunt de paupertate et ignominia. Quasi dicat : *Et ut facies vestræ non confundantur, imitamini humilitatem meam, qui cum dives essem, factus sum pauper pro vobis* (II Cor. viii) ; ita et vos nolite gloriam vestram quærere, sed Dei. *Iste pauper*, id est, ego humilis, non præsumens nisi de sola Dei misericordia, *clamavit*, id est, omni intentione ad Deum se erexit, et non fuit confusus, quia *Dominus exaudivit eum, ex omnibus tribulationibus ejus salvabit eum.* Ergo et vos exaudiet, si humiles fueritis, si ad eum clamaveritis. Et revera potestis clamare, quia habetis me non solum exemplum, sed et auxilium, quia *angelus Domini*, scilicet Christus magni consilii angelus (Isa. ix), *immittet*, id est immissionem faciet, id est auxilium suum, *in circuitu timentium eum*, id est, ad defensionem illorum qui eum timent. *Et eripiet eos*, hic ab interiori confusione, et tandem exteriori. Vel *immittet angelum Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos*, quia quisque fidelis habet angelum bonum qui eum custodit, sicut in Evangelio : *Angeli eorum semper vident faciem Patris* (Matt. xviii). Ergo quia me habetis exemplum, habetis et auxilium, *gustate Dominum, sumite corpus ejus et sanguinem : et videte*, id est intelligite, *quoniam suavis est Dominus.* Ac si dicat : *Sumite sacrificium corporis et sanguinis mei, et intelligite quid sumatis, quia in exemplum humi-*

littatis et patientiæ meæ hoc sumitis, ut sicut ego gloriam meam non quæsi, sed Domini, ita et vos : sumite cum timore et reverentia, et videbitis quoniam suavis est Dominus. Sicut ego de morte transivi ad vitam, de passione ad suavitatem et gloriam, ita, et vos comedentes me, id est, imitantes passionem et humilitatem meam in hac vita, videbitis tandem quoniam Dominus, qui modo amarus videtur propter passionum tolerantiam, suavis est in remuneratione. *Gustate* et nolite esse Achis, id est, error et ignorantia, ut dicatis : *Quomodo iste poterit nobis dare carnem manducare (Joan. vi)?* Si ignoras, gusta et vide, quoniam suavis est Dominus. Si autem non intelligis, rex Achis immutat faciem suam, et recedit a te. Et quia suavis est Dominus in remuneratione, *beatus vir qui sperat in eo* : quia etsi nunc videatur miser, tandem beatus erit, *cum mortale hoc induet immortalitatem (I Cor. xv)*. Et quia spes sine tempore præsumptio est, *timete Dominum* timore casto, timentes eum offendere. Quasi dicat : Timendo eum non mentiar, non fraudem faciam, non ero avarus, non ambitiosus, et ideo pauper : ad hoc, quoniam non est inopia timentibus eum : veri boni inopia non est timentibus eum, quia habent eum in quo sunt omnia bona, et si pauperes videantur, non habentes hæc falsa bona, tamen intus divites sunt, et quandoque foris indigentia supplebitur. Et ideo nolite timere pauperes fieri in his falsis bonis propter eum, quia *divites* hujus sæculi, abundantes divitiis et sibi sufficere credentes, tamen *eguerunt* illo vero bono : foris divites, intus sunt pauperes. Quasi dicat : *Timentibus Deum non est inopia*, nam non timentibus est inopia. Vel vos, gentes, quæ pauperes estis, id est, quæ ad justitiam vobis non sufficere creditis, accedite ad eum, quia nihil vobis in eo deerit. *Divites*, id est, Judæi, qui sibi in lege et terrenis bonis sufficere putaverunt, *eguerunt* pane Verbi Dei. Unde propheta : *Ecce ego mittam in vos famem non panis, sed audiendi Verbi Dei (Amos. viii)*. Et quanquam eguerunt illo vero bono, tamen *esurierunt* naturali intentione, quia naturaliter omnes ad beatitudinem tendunt, etsi quosdam devius error abducit. *Inquirentes autem Dominum*, scilicet intus quærentes passibus animi non corporis, illum in quo est verum et summum bonum, *non minuentur omni bono*, imo augebuntur, quia nunc habent ex parte, et tandem habebunt perfecte. Nullo bono minuentur, quia habebunt illum in quo est omne bonum. Et quia non est inopia timentibus eum, *venite, filii*, passibus fidei : et si dixerim vos timere, tamen filii estis juxta illud : *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. i)* : venite bene operando ; *si filii Abrahamæ estis, opera Abrahamæ facite (Joan. viii)*, *audite me* aure audiendi. *Timorem Domini docebo vos*, id est, qualiter debeatis Deum timere, ut nihil vobis desit in ullo bono. Et ne quisquis dicat se timere Dominum, determinat quis sit qui Dominum timeat timore casto. *Quis est homo*, scilicet qui timet Dominum ? Ille qui vult vi-

A *tam*, id est, qui in Dei studio, in Dei opere suo ad hoc tendit, ut Deo adhæreat, in quo est vera vita. Et ille *vult vitam*, qui *diligit videre dies bonos*, id est, qui non delectatur in diebus malis, sed omni intentione ad illam vitam tendit, in qua nulla erit adversitas. Aliter : *Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos ?* Quisque dicit, ego : ergo fac ea quæ sequuntur. *Prohibe linguam tuam a malo*, ut eundo per circuitum accuses Creatorem, cum te accusando, possis de compendio eum placare. *Prohibe linguam tuam a malo*, quia perfectus est qui non peccat in lingua, *a malo*, id est a detractioe : *et labia tua ne loquantur dolum* : labia cordis non circumveniant fratrem dolose. *Mors et vita in manibus linguæ (Prov. xviii)*. Et alibi : *Cultus justitiæ, silentium et pax (Isa. xxxii)*. Declina *a malo* : non sufficit, quia non est satis non spoliare pauperem, nisi eum vestias. Dives ille qui in inferno cruciabatur, non legitur quod de rapina vixerit, sed quod sua cum Lazaro non divisit (*Luc. xvi*). Ideo sequitur : *Et fac bonum*, omne quod potes. Nihil prodest si destruis et non ædificas ; si destruis vitia, et non ædificas virtutes : nam habeo Dominum adiutorem. Et faciendo bonum, noli quærere hic mercedem, sed *inquire pacem*, id est, remunerationem : ne tibi dicatur : *Recepisti mercedem*. *Et persequere eam*, id est, ne desistas. Et potes eam inquirere, quia *oculi Domini*, id est, respectus misericordiæ Domini, *super justos*, id est, super eos qui voluntatem Domini Dei sui suæ voluntati præponunt. *Et aures ejus in preces eorum*, quia nihil desiderant nisi quod desiderandum est, id est, exauditio ejus et dispositio misericordiæ in preces eorum. Etsi enim non videantur exaudiri interdum cum clamant, in tribulationibus tamen exaudiuntur, quia tribulatio patientiam operatur (*Rom. v*) : quidquid sibi utile rogant justî, præsto est ad tribuendum gratia Dei. Et ne quis pravus hoc audito diceret : *Secure peccabo*, quia Deus justos tantum videt, non me ; addit : *Vultus autem Domini super facientes mala*, non ad salvandum, sed *ut perdat de terra* scilicet viventium *memoriam eorum*, id est, famam et gloriam, quam sibi paraverunt in terra morientium. Non ideo perdet quod ibi sit ; sed quia ipsi putant se habituros sicut hic. Dictum est, *Et aures ejus in preces eorum* : et merito, quia *clamaverunt justî*, scilicet ad Dominum, id est, liberam et validam intentionem oris et operis ad eum direxerunt, id est, idoneos et dignos ejus exauditione fecerunt irremisse agendo. *Et ideo Dominus exaudivit eos* : quod mihi patet, quia *ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos*. Hic liberavit, quia magis profuerunt tribulationes quam obsessent, et tandem penitus liberabit. Et non mirum si eos liberat, quia juxta est. *Clamaverunt tres pueri et liberati sunt manifeste (Dan. iii)* : clamaverunt Machabæi, similiter justî, et non sunt liberati, et tamen utrique vera salvatione sunt liberati (*II Mach. vii*). *Juxta est Dominus*, id est, auxilium Domini præsto est non omnibus qui tribulantur, sed illis qui

tribulato sunt corde, id est, qui in tribulationibus A cor suum, id est, superbiam cordis conterunt et humiliant; quod et subjungit, *et humiles spiritu*, non contra Dominum murmurantes de injustitia, sed ejus paternam disciplinam ut boni filii humiliter suscipientes, salvabit nunc interim interiori salvatione, et tandem etiam exteriori. Aliis tribulatis non est prope, sed longe juxta illud: *Ego sum Deus de prope, et Deus de longe* (Jer. xxiii). Quasi dicat: Ego dixi, *ex omnibus tribulationibus liberabit justos*. Nam *multæ sunt tribulationes justorum*. Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo, *persecutionem patiuntur* (II Tim. iii), *de omnibus his liberabit eos*, tandem in præmio. Interim autem *custodit Dominus omnia ossa eorum*, id est, omnes virtutes quæ sunt robur animæ. Dando patientiam, custodiet ut in nulla virtute et nullo bono proposito B deliciant. *Unum ex his*, scilicet ossibus, *non conteretur*, et si conteratur os corporis, etsi frangatur, et diminuatur, ossa animæ non solum non frangentur, imo robustiora fient: carnis enim domatione spiritus roboratur. *Justorum ossa custodit Dominus*, injustorum autem confringet. Et ideo *mors peccatorum pessima*, quia in eo quod optimum habent, moriuntur, id est, in anima. Mors enim animæ, est separari a Deo suo, sine quo vivere nequit: etsi moriantur in deliciis, pessima est quia non moriuntur laboribus. Sed quia nullus est sine peccato, ne hoc fideles deterreret, subjungit: *Et qui oderunt justum delinquent*. Quasi dicat: Et illi soli delinquent in vitam, et incurrent hanc mortem, *qui oderunt me justum*, salvatorem et reconciliatorem eorum, qui sacramentum corporis et sanguinis mei odio habent, contemnentes me, Achis similes. Quia multa sunt genera peccatorum, et non esse peccatorem in hac vita difficile est, cujus peccatoris mors sit pessima, determinat. Hic est enim modus humanæ justitiæ, ut vita mortalis quantumlibet proficiat, quia sine delicto esse non potest, in hoc non delinquat, dum sperat in eum in quo est remissio peccatorum. *Redimet Dominus*, scilicet ab illa pessima morte, per quam a temporali miseria transitur in æternam, *animas servorum suorum*; et hoc ideo, quia *non delinquent*, scilicet gravissimo delicto, non credendo in eum in quo est remissio peccatorum: *omnes qui sperant in eo*.

PSALMUS XXXIV.

IN FINEM PSALMUS IPSI DAVID.

« Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me. Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi. Effunde frameam, et conclude adversus eos qui persequuntur me: *dic animæ meæ: Salus tua ego sum*. Confundantur et revereantur quærentes animam meam. Avertantur retrorsum et confundantur cogitantes mihi mala. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, et angelus Domini coarctans eos. Fiant viæ illorum tenebræ et lubricum, et angelus Domini persequens eos. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum:

« laquei sui, supervacue exprobraverunt animam meam. Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio quam abscondit apprehendat eum, et in laqueum cadat in ipsum. Anima autem mea exsultavit in Domino, et delectabitur super salutari suo. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? Eripiens inopem de manu fortiorum ejus, egenum et pauperem a diripientibus eum. Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me. Retribuerunt mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio. Humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur. Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum sic complacebam, quasi lugens et contristatus sic humiliabar. Et adversum me lætati sunt, et convenerunt: congregata sunt super me flagella, et ignoravi. Dissipati sunt, nec compuncti tentaverunt me: subsannaverunt me subsannatione, trenduerunt super me dentibus suis. Domine, quando respicies, restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus unquam meam. Confitebor tibi in Ecclesia magna, in populo gravi laudabo te. Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique, qui oderunt me gratis et annunt oculis. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant. Et dilataverunt super me os suum: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri. Visti, Domine, ne sileas: Domine, ne discedas a me. Exsurge et intende judicio meo, Deus meus, et Dominus meus in causam meam. Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi. Non dicant in cordibus suis, Euge, euge animæ nostræ; nec dicant: Devoravimus eum. Erubescant et revereantur simul, qui gratulantur malis meis. Induantur confusione et reverentia, qui maligna loquuntur super me. Exsultent et lætentur, qui volunt justitiam meam: et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo vox est capitis nostri suo exemplo docentis in tribulationibus orandum, ut liberemur ab inimicis interioribus et exterioribus. David interpretatur *manu fortis*, quia nostram mortem sua morte devicit: *visu desiderabilis*, quia vitam æternam promisit. Quid autem fortius ea manu, quæ tetigit loculum: et resedit mortuus? (Luc. vii.) Quid fortius ea manu, quæ mundum devicit, diabolum ejecit non armata ferro, sed clavis affixa ligno? Quid desiderabilius visu eo, quem ut videre possent sancti martyres, qui eum non viderunt, per omnia tormentorum genera ad eum venire non dubitarunt? Totus Christus hic loquitur et hic orat, prius in se passus, et nunc quotidie patiens in membris suis.

Judica, Domine, nocentes me. O Domine Pater! vel, Domine Verbum, age quod agis, exerce potentiam

tuam. *Judica* illos qui judiciaria potestate tuum iudicium subvertere conantur; da eos in cæcitatem mentis: nisi enim pravis meritis eorum exigentibus intus excæcati essent, nequaquam in auctorem salutis eorum sententias mortis darent, Judæi in Christum, et alii increduli in prædicatores hujus salutis.

Vel *judica* inter me Christum et Judæos persecutores, id est, discerne et inter Ecclesiam et suos persecutores, ut his fiat ad damnationem eorum persecutio, qua me et meos persequuntur, mihi et meis ad gloriam. Et hoc modo *judica*. *Expugna impugnantes me*. Ipsi judicant me et meos manifesto iudicio, sed tu *judica* eos occulto. *Expugna*, id est, supera intus *impugnantes* me foris, Judæos me impugnantes et membra mea. Vel diabolum et angelos ejus *expugna*, ut meis non prævaleant. Et ut *expugnes*, *apprehende arma et scutum*, id est, animam meam et meorum potentia divinitatis tuæ sustineat: quæ animæ sunt arma, quia per illas militas et vulneras inimicos, quia scutum sunt, quia et se protegent et alios: et hæc tamen arma aliis armis numerantur, juxta illud Apostoli: *In omnibus sumentes scutum fidei et galeam salutis et gladium spiritus, quod est verbum Dei* (Eph. vi). Aliud est in divinis armis, aliud in humanis. In divinis, unum in diversis accipitur, ut fides pro scuto et galea. In humanis, minime. Tu *apprehende*, quia arma quantumlibet sunt apta ad pugnam, per se nihil faciunt, nisi forti manu gestentur. Magnum etiam fidelibus præbet propheta spectaculum, cum inducit Deum armatum pro suis stare. Et sic armatus, *exsurge in adjutorium mihi*, me sublimando, adversarios deprimendo. Deus immutabilis est: sed tunc dicitur jacere, cum nos permittit deficere. Tunc vero dicitur exurgere cum nos armis virtutum ad pugnam parat, et fortes ad resistendum facit. Hoc modo *exsurge in adjutorium mihi*. *Effunde frameam*, id est, multiplica gladium tuum, fideles tuos, per quos vigiles inimicos meos. Vel *frameam* tuam, id est me Christum tuum, qui sum framea, id est, gladius tuus. *Non enim veni mittere pacem in terram, sed gladium* (Matth. x: Luc. xi). *Effunde*, id est, in gentium notitiam educ, ut ad imitationem meæ, multæ frameæ fiant. Et hoc modo *conclude*, id est, muni me et meos; quanto enim mei frameati plures erunt, tanto magis munitus ero. Vel, *conclude*, scilicet ora inimicorum: et fac fideles per confirmationem mei ita circumspectos, ut non habeant adversarii quid contradicere: imo habeant per innocentiam et bonos mores revereri, *adversus eos qui me persequuntur*. *Dic animæ meæ*, id est, fac intelligere animam meam et meorum, a te solo esse salutem. Illi dicunt humano cordi Deum non esse adiutorem, ut aliena auxilia petens ab eis opprimar; sed tu *dic animæ meæ: Salus tua ego sum*. *Dic animæ meæ*, id est, dicere nunquam desiste: et ita *dic* ut audiam: non est dici nisi audienti, tunc dicēs, si audiam. Adæ illud dicere non dedisti, quando illicito delectatus, assensum præbuit (Gen. iii): *Salus tua ego sum*, et ideo nullam damnationem sibi

putet anima mea, obedire tibi usque ad mortem. Et effusa framea, id est, clarificata resurrectione et ascensione mea, mihi que divulgata, *confundantur et reveantur* illi, qui prius quærebant perdere animam, id est, vitam meam et meorum: *confundantur*, attendentes peccata sua: erubescant *et reveantur*, scilicet iudicium meum pro illis peccatis. Et reverendo iudicium meum, *avertantur retrorsum*, ut imitatores fiant, qui prius præcedere volebant, et suum errorem defendebant. Et sic *confundantur*; scilicet bona confusione, *cogitantes mihi mala*, non solum facientes mihi et meis. Si autem retrorsum converti noluerint, *fiant tanquam pulvis ante faciem venti*, id est, pereant confusione æterna. Hic duo genera carnalium persecutorum notat. Unum, eorum qui sic expugnantur, ut de numero persequentium devota pietate transeant in numero fidelium. Alterum, eorum qui sic expugnantur, non ut Christo concorporentur, sed ut scilicet ab eo separati, cum impiis damnentur. Vel hoc modo in malum. Dixit superius; *Dic animæ meæ: Salus tua ego sum*: et dicta illa salute meis, *confundantur*, id est excæcentur interiorius: *et reveantur*, id est, timeant resurrectionem. *Quærentes animam meam* ad damnationem, *avertantur retrorsum*, id est, cadant retro, quia ille casus est gravior. Ille cadit retro, qui peccat, et sua peccata non considerat: ille in faciem, qui sua peccata proponit ante se. Quasi dicat: In mea clarificatione meis sic contingat: *justus justificetur adhuc*: alienus, qui in sordibus est, *sordescat adhuc* (Apoc. xxi). Qui nolunt averti, *fiant tanquam pulvis ante faciem venti*. Sicut pulvis non potest stare contra ventum; ita isti sine soliditate fidei non valeant resistere vento tentationis, *et angelus Domini*, malignus spiritus, Domini per naturam, vel quia nihil potest nisi permissus a Domino; sit *coarctans eos*, id est, undique per varias tentationes eos ad præcipitium impellens. *Fiant viæ illorum tenebræ et lubricum, et angelus Domini persequens eos*; id est, in hac via similes sint iter facienti per tenebras et lubricum, cui ad lapsum et impulsor accedit: sint in tenebris positi, id est ignorantia et cæcitate mentis, et in lubrico, id est, luxuria. Luxuriosam vitam ducant, quæ est ad causam prona; et tamen non desit illis persecutor diabolus. Hæc non optando dicit, sed prophetando. Hieronymus: Non cognoscant lumen veritatis, nec firma statione consistant, sed gressus eorum qui in hac passione grassantur, lubrici fiant, et angelo claritatis Dominicæ affligantur. Quasi dicat: Et hoc illis eveniat non ex divina injustitia, sed eorum merito; *quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui*: qui meus interitus foris, intus fuit eis laqueus; in hoc enim laqueati sunt, quo me laquere putaverunt. Laqueus eorum contritus est, id est, temporalis interitus, quia ego resurrexi; sed illi in mortem æternam ceciderunt, de qua non resurgent: laquei sui quia non me, sed seipsos illaqueaverunt in vindictam: *supervacue exprobraverunt animam meam*, id est, multa probra vitæ meæ imposuerunt. *Vah! qui*

destruis templum Dei (Matth. xxvii); Non est hic homo a Deo (Joan. ix); sed supervacua, id est, mendaciter et sine veritate, nihil enim potuerunt probare. Vel interitum laquei sui absconderunt, causas causis innectentes: sui, scilicet non ex vero, sed ex mendacio. Vere sui laquei interitum paraverunt, et non mei, quia veniet illi, scilicet populo Judæorum, laqueus quem ignorat, scilicet captio Titi et Vespasiani: vel persecutoribus Ecclesiæ veniet laqueus quem ignorant, in eo quod eam injuste persequuntur; quia funiculis peccatorum suorum intus ligantur, unde ad damnationem trahantur: et captio quam abscondit, populus Judaicus, id est, mortem quam mihi paravit absconse ad illaqueationem et interitum totius mundi, apprehendat eum, vel peccatorem. Cadat in ipso, scilicet laqueo mortis: quem mihi paraverunt vel in ipso, ut semper in ipso sint, illis illaqueatis. Anima autem, id est, mei Christi, id est vita mea, erepta de laqueo mortis, exultabit in Domino, non in mundo, ut illi laqueati. Et delectabitur super salutari suo, id est, de salvatione sua desuper data, non in terrenis, ut illi qui illaqueati sunt funibus peccatorum. Et non solum anima mea Christi, sed omnia ossa mea, id est, fortes mei, imitantes constantiam meam, dicent: Domine, quis similis tibi? Dicetur illis, Adora solem, adora lunam, adora statuam Jovis; sed illi cognoscentes hæc omnia esse opera tua, dicent: Domine, quis in creaturis similis tui? Nullus, quia tu, et non alius, es sapiens inopem, id est, fidelem humilem, in nullius ope confidentem, nisi in tua, de manu id est potestate, fortiorum ejus. Quantum ad corpus Christum jam eripuisti: et quotidie eripias ejus membra interius, non permittens ullis tentationibus apostatare, scilicet eripiens egenum, id est, illum qui se sibi non sufficere credens credit se egere misericordia Dei. Et pauperem, id est, illum qui sibi non sufficiens ad salutem, diviti Deo adhæret: a diripientibus sum, Christum a Judæis et Ecclesiam a suis peccatoribus. Qui diripientes sunt multi. Nam surgentes, id est, contra me se erigentes, testes iniqui, Judæi et alii increduli, dantes testimonium falsitatis et testimonium mortis in auctorem vitæ: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum (Joan. xviii). Et revera iniqui testes, quia quæ ignorabam, interrogabant me, id est, peccata quæ ego per experientiam nesciebam, interrogando mihi imponebant. Et in illa interrogatione, retribuiebant mihi mala pro bonis: D

verbis numerositatem, in factis sterilitatem. Aliter: Sterilitatem animæ meæ. dum regnari se non patiebantur ad vitam, sterilitatem reddebant animæ meæ, id est, desiderio meo. Ego autem quasi feci unde illi deficerent, et mei proficerent: quia delictum eorum salus gentibus scilicet, cum mihi molesti essent, id est, cum me propter habitum miseri molestarent, induer bar cilicio, id est, latui infra metas humanitatis, non ostendens illis divinitatem meam per miracula: in nullo enim in passione ostendere noluit potentiam suam: Si enim cognovissent, non eum crucifixissent (I Cor. ii), et in hoc nobis exemplum humanitatis et patientiæ præbuit. Induebar cilicio, id est, latebam in similitudine carnis peccati. Et tamen quanquam mihi sterilitatem afferrent, quanquam mihi cibum subtraherent, non irascebar, ut alii domini solent, subtracto cibo. Sed in illo jejunio humiliabam animam meam, id est, humilem me illis ostendebam. Ego dæmonium non habeo (Joan. viii). Tu es Christus Filius Dei vivi? Tu dicis (Matth. xvi). Et quanquam in illis esset sterilitas, tamen oratio mea in sinu meo convertetur. Ad illos convertetur, qui præfigurati sunt per manum mundatam a lepra in sinum reductam. Manus enim Moysi educta de sinu leprosa (Exod. iv), significat rescisos a corpore Christi propter lepram, id est, criminalia peccata. Manus sanata in sinum reducta significat per pœnitentiam mundatos, et revocatos in Ecclesiam: in sinu meo convertetur, id est, a filiis iræ convertetur in filios misericordiæ, ut illos convertat, et in illis non sit infructuosa, qui in sinu misericordiæ Dei ad vitam prædestinati sunt: quidam enim in passione conversi sunt. Aliter quasi dicat: Ipsi mihi sterilitatem suam dabant, id est, se steriles et infructuosos, ego autem cum mihi molesti essent, id est, despicerent propter habitum pauperis, induer bar cilicio, id est, quosdam ex illis peccatoribus feci indumentum meum et conformavi eos mihi. Et tamen humiliabam, id est, extenuabam et macerabam animam meam jejunio, quia non tot manducabam quot volebam. Solum enim latronem comedi et alios paucos (Luc. xxiii). Quanquam possent cognoscere in me unde meus cibus fierent, quia oratio mea non exhibit foras ad alios: sed convertetur intus in sinum meum ad Verbum mihi personaliter unitum. Non enim orabam foris ad alios, ut cæteri hominum. Vel quanquam humiliabar, quanquam non irascebar, tamen oratio mea in sinu meo convertetur, id est, habebam Deum, in me ipso, per quem possem vindicare in eos. Sed ideo humiliabam, quia complacebam, scilicet mihi in admonitione illorum, sic quasi aliquis gaudet in admonendo fratrem vel proximum. Et tamen sic humiliabar ab eis quasi lugens et contristatus, id est, ut possem comparari lugenti et contristato: ideo quasi lugens et contristatus, quia illi quos salvare cupiebam, et convenerunt, id est, unanimes in hoc facti sunt, non ut post me irent, sed adversum me, et quod deterius est, non coacti, non cum timore aliquo, sed lætati sunt, id est, lætanter fecerunt. Et ipsis sig

convenientibus, congregata sunt super me flagella, et hoc sine mea culpa, quia ignoravi non pœnam sed causam pœnæ quia nulla erat mea culpa. Dissipati sunt, id est, dissentientes, a se inventi sunt. Alii dicebant, quia bonus est: alii autem non (Joan. vii): nec tamen a persecutione mea destiterunt: vel hoc modo dissipati, id est divisi. Aut duo Christi sunt, aut hic est. Vel timidi facti sunt pro miraculis pro obscuritate solis, pro terræ motu, nec tamen sunt compuncti. Tentaverunt me potius. Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce (Luc. xxiii). Subsannaverunt me subsannatione, scilicet aperta irrisione: Ave, rex Judæorum (Matth. xxvii). Frenduerunt super me dentibus suis, Crucifige, crucifige (Joan. xix). Domine, quando respicies? Ex persona suorum hoc dicit, quibus longum videtur differri vindictam usque in communem resurrectionem. Cur non modo vindicas? Cur nos modo non coronas? Qui videris despexisse in pœnu, cur non respicis in iudicio? Quasi dicat: Scio cur differs: non facis hoc tædio, sed amore, non ex inopia, sed ex ratione. Tu enim potens es dare, sed ego impotens accipere. Non ex impotentia hoc facis, sed ex opportunitate, ut in communi resurrectione majus sit gaudium. Restitue animam meam, animam Christi tui, a malignitate eorum, in tempore prædestinato, a morte quam mihi paraverunt maligni, et unicam meam, id est Ecclesiam meam, unice dilectam. Vel animam meam, quia unica vel sola a peccato immunis: libera a leonibus, id est, a ferocitate Judæorum. Restitue a leonibus, id est, libera ab his, qui ut leones lacerant carnem ejus. Vel a leonibus, id est, a crudelitate diaboli et ministrorum ejus. Et quo fructu peto me erui? Hoc: confitebor tibi in Ecclesia magna, id est ampla: continenti bonos et malos, grana et paleas: in populo gravi laudabo te, non in palea, id est, non in illis quos ventus tentationum subleval et dissipat, sed illis qui fide et opere firmi et stabiles nullis tentationibus moventur, in his ostendam te laudabilem. Et ut possim te laudare in populo gravi, non supergaudeant mihi, qui gavisi sunt in morte non supergaudeant non resurgenti Judæi, qui adversantur mihi inique: quia infirmi medico, servi Domino, creatura Creatori. Ostendit quomodo inique. Qui oderunt me gratis, id est sine causa, et annuunt oculis, id est, dolose mecum agunt, pacem verbis prætendentes, opere autem bellum. Vel annuunt oculis, ut Judas: Ipse est, tenete eum (Matth. xxvi). Aliter pro membris: O Domine, ut te laudem meis, non supergaudeant mihi, id est meis, qui adversantur mihi inique. Non supervaleant palæ granis, scilicet ut plures imitentur vitam impiorum, quam fidem et vitam sanctorum, qui gravitatem morum et sanctitatem vitæ habent. Quasi dicat: Et non mirum si cum meis dolose agunt, quoniam mihi quidem, qui immunis sum a peccato, qui ut medicus ad ægrotum veni, pacifice loquebantur, id est dolose. Magister, scimus quia verax es (Matth. xxii). Et loquentes, scilicet pacifica, in iracundia terræ, id est, in prava ira et injusta quæ erat pro terrenis, quia

timebant amittere locum et gentem (Joan. xi). Dolos cogitabant, id est, mortis causas callide exquirebant: et tandem, dilataverunt super me os suum, id est, mortis sententias in me dederunt. Reus est mortis (Matth. xxvi). Et gavisi sunt de morte mea; quia dixerunt: Euge, euge! bene evenit: viderunt oculi nostri, quod prius speravimus, ut qui promittebat vitam, moreretur. Ubi nunc facta tua? ubi mirabilia? Si Filius Dei est, descendat de cruce (Matth. xxvii). Vidisti, Domine. Quasi dicat: Ipsi viderunt passionem meam, viderunt mortem meam qui possunt decipi: sed tu, Domine, quia non potes falli, vidisti pœnam, vidisti et causam: et ideo ne sileas, scilicet a iudicio, qui visus es silere scilicet in pœna mea: ne sileas in causa mea, ostende causam meam esse meliorem causa Judæorum, me resuscitando. Si non descendi de cruce, resurgam de sepulcro. Et, me resuscitato, ne discedas a me, id est a meis, dando illis constantiam per fidem, spem, et charitatem, qui dixisti: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus (Matth. xxviii). Exsurge, Domine, id est, ostende potentiam tuam in resurrectione mea: qui visus es jacere in morte mea. Et ita exsurge: intende iudicio meo, id est, irremissum te fac in discernendo causam meam a causa illorum, cum quibus pœna est par. Et hoc est quod sequitur, Deus meus necessitate, et Dominus voluntate. Intende in causam meam. Non discernor ab impiis quantum ad pœnam: discernor autem a te quantum ad causam: ostende in resurrectione mea causam meam disparem fuisse a causa latronum, cum quibus pœna par fuit. Judica me secundum justitiam tuam, hoc modo discerne me ab impiis. Judæi judicaverunt me secundum justitiam suam, sed tu judica secundum justitiam tuam: non enim merito peccati mortem subii, sed causa obedientiæ; et ideo justum est ut me resuscites, o Domine! cui voluntarie servio. Deus meus, creatione. Ideo judica secundum justitiam tuam, ut non supergaudeant mihi. Si gaudent de mea morte, tristentur de resurrectione. Vel non supergaudeant meis, devocando eos qui gaudent de eorum interitu, scilicet non dicant in cordibus suis, id est, in cogitationibus, etsi dicunt in labiis, Euge, euge! animæ nostræ; bene contigit voluntati nostræ: ideo bene quia devoravimus eum, deglutivimus et transeimus in corpus nostrum, devocando a Deo suo, et nobis confirmando. Imo diminuatur ipsi, ut absorbeantur in corpus populi sancti, quem in suum absorbere volebant: quod præfiguravit vitulus ille conflatilis quem Aaron fecit de inauribus mulierum Hebræarum, dum Moyses esset in monte Sinai, accipiens duas tabulas Testamenti a Domino: cui sacrificaverunt filii Israel, dicentes: Isti sunt dii tui, Israel (Exod. xxxii); quem vitulum Moyses, descendens de monte, accepta lege, diminuit et redegit in pulverem, et dedit populo bibere. Hoc modo transeant in corpus tui populi. Erubescant, scilicet de peccato suo, et reveantur, id est, timeant de resurrectione mea, et sic convertantur. Non solum qui faciunt, sed etiam similiter illi qui

gratulantur matis meis, id est, consentientes ut totus mundus post eum abeat. Et non solum erubescant, sed *induantur confusione*, id est, magna erubescencia peccatorum suorum operientur: *et reverentia*, id est, timore iudicii, *qui maligna loquuntur super me*, id est, mendacia sua, et hi omnes facti mei, *exultent* scilicet in corpore spe resurrectionis, *et lætentur* nunc in mente resuscitati interius illi. *qui volunt iustitiam meam*, id est, qui suam iustitiam deseruerunt, et misericordiae Dei subjiuntur. *Et dicant semper: Magnificetur Dominus*, id est, humiliant se nihil sibi attribuant nisi malum: illis solis magnus videtur Dominus qui se humiliant, et se parvos recognoscunt. *Semper*, id est, et in prosperis, et in adversis. Illi omnes se humiliando magnificenciam Dei in se recognoscunt, *qui volunt pacem servi ejus*, id est, qui gratanter accipiunt reconciliationem datam per me Christum servum ejus, qui dixit: *Pacem meam do vobis*, exteriori scilicet in spe, *pacem relinquo vobis* (Joan. xiv), scilicet interiorem ad bellum exterius. Vel *semper magnificetur Dominus*, et non servus. Servus humilietur, et Dominus magnificetur: *et tunc fatui lingua*, qui primus maligna loquebatur super me, lingua non oris, sed cordis, *meditabitur iustitiam tuam*, id est, divulgabit per mundum fidem tuam qua sola credentes justificantur, et hoc non *tota die*, id est, omni tempore *laudem tuam*. Videtur hoc impossibile, ut quis incessanter laudet Dominum, sed recte attendentibus possibile est. Exercet quis aliquod negotium? Non circumveniat in eo aliquem, in hoc laudat Deum, Colit agrum? Non transgrediatur terminum vicini sui: et in hoc laus Dei. Utitur cibo? non ut ventrem distendat, sed ut ad laborem sit promptior, se reficiat, et in hoc laudat. Dormit? Non rumpat somnum aliquo malo opere. Et in omni innocentia operum se præparet ad laudem Dei, ei sic nunquam cessat a laude.

PSALMUS XXXV.

IN FINEM SERVO DOMINI PSALMUS DAVID.

« Dixit injustus ut delinquat in semetipso, non
 « est timor Domini ante oculos ejus. Quoniam dolose
 « egit in conspectu ejus, ut inveniatur iniquitas
 « ejus ad odium. Verba oris ejus iniquitas et dolus
 « noluit intelligere ut bene ageret. Iniquitatem me-
 « ditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non
 « bonæ, malitiam autem non odivit. Domine,
 « in cælo misericordia tua, et veritas tua usque ad
 « nubes. Justitia tua sicut montes Dei, judicia tua
 « abyssus multa. Homines et jumenta salvabis, Do-
 « mine, quemadmodum multiplicasti misericordiam
 « tuam, Deus. Filii autem hominum in tegmine ala-
 « rum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab uber-
 « tate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis
 « eos. Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine
 « videbimus lumen. Prætende misericordiam tuam
 « scientibus te, et iustitiam tuam his qui recto sunt

A « corde. Non veniat mihi pes superbiæ, et manus
 « peccatoris non moveat me. Ibi ceciderunt qui
 « operantur iniquitatem; expulsi sunt, nec potue-
 « runt stare. »

ENNARRATIO.

Hic psalmus agit contra illos qui sibi adversantur ne bene vivant, non quia non intelligunt sed quia nolunt. Aliud enim est velle intelligere, et impedi humana fragilitate, quia *corpus corruptibile aggravat animum, et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem* (Sap. ix), et aliud quod cor humanum periculosius contra se agit nolens intelligere divina mandata ut quasi ignorantia se excuset. Et sunt hæc hujusmodi: *Quod tibi non vis, aliis ne feceris* (Tob. iv Matth. v), et alia multa quæ facile intelliguntur. Hi sunt qui nolunt consentire adversario suo dum sunt in via cum eo, id est, nolunt acquiescere sermoni Domini, qui eis contradicit quando in peccatis delectantur. Isti sunt qui amant peccata sua, et nolunt ea cognoscere ut deserant; et si cognoscant, vel per se, vel per alios, defendunt. Et timentes iudicium hominum occulte peccant, quia magis timent iudicium hominum quam iudicium Dei. Contra hujusmodi agit propheta in hoc psalmo, cupiens eos ad meliora deducere.

Inde sic habet titulus: psalmus iste attribuitur David prophetae, vel cuique perfecto in corpore Christi servo Domini; qui enim ad hoc laborat, ut convertat impium *ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte et operiet multitudinem peccatorum* (Jac. v); et in hoc bene servit Deo, servo Dominico, scilicet *dirigenti in finem*, id est, consummatum bonum.

Injustus, ille scilicet qui in peccatis suis delectatur cum deberet odio habere, *dixit*, id est, proposuit, non ignoravit, quasi ex industria secum disposuit, *ut delinquat*, id est, ut peccet, ut a mandato recedat et ut homo non videat cujus iudicium magis timet quam Dei: *ut in semetipso delinquat*, id est, in absconso ubi ipse solus conscius sit, noluit participem habere ut celaretur vel sibi ipsi nocuit prius. Nonne Deus videt? *Non timor Dei ante oculos ejus*, non habet Dei iudicium præ oculis cordis. Quod autem Deum non timeat, per hoc ostendit, *quoniam dolose egit in conspectu ejus*, imo ubi solus Deus conspiciat: hoc modo dolo egit, *ma- vult ignorare præcepta Dei et male agere, quam intel- ligere et bene, et hoc est dolose agere quia hoc modo per ignorantiam vult defendere delictum suum. Vel hoc modo dolose egit, ut, id est, quasi, inveniatur iniquitas ejus ad odium: simulavit quærere peccatum ut cessaret, ut odio haberet cognitum: sed quia dolose, inventum non odit ut sanetur, sed defendit. Dicit enim, Multi hoc faciunt quod feci, aut omnes nunquid omnes perdet Deus? Aut si nollet hæc nunquid viverent qui hæc agunt? Et quia non ad odium quæ sunt sed dolose, cognita iniquitate quid faciat, subjungit: *Verba oris ejus iniquitas*, scilicet defendit, non damnavit peccatum postquam cognô-*

vit, postquam intellexit quam magnum fuit. Emphatice dictum iniquitas, id est augmentative; adeo enim prava sunt verba peccatum defendentia, ut non solum iniqua, sed ipsa iniquitas possint dici. *Et dolus*. Hoc modo dolus, *Noluit intelligere ut bene ageret*. Intellexit quid esset bonum, sed noluit sic intelligere ut bene ageret. Intellexit malum, et tamen fecit. Intellexit bonum, et noluit facere. Et non mirum si in verbis iniquitas, quia *iniquitatem meditatus est in cubili suo*, id est in corde vel in conscientia; ubi sibi requiem parare debuit, ibi inquietudinem paravit. Si quis foris persecutionem patitur, in domum fugit, ut ibi inveniat requiem; si autem ibi invenit rixantem uxorem et litigiosam, nusquam est ei requies, ita si qui foris tribulatur, puram habeat conscientiam: ibi sapientia inhabitet, foris si vitiorum rixa; et sic consolabitur et requiem sibi inveniet. Foris erunt pugnae, intus gaudium. Intra, inquit, in cubile (*Matth. vi*), id est, in cor tuum; ibi ne tumultum rerum ex depravata conscientia patiaris, claude ostium, id est, nihil exterius amittas aut petas.

Aliter: iniquitatem meditatus est in cubili suo id est interruptit suam quietem causa malitiae, sicut aliquis causa honesti negotii. *Astitit omni viæ non bonæ*, id est, consensit malæ operationi alterius, et hoc totum non ex impotentia vel ignorantia sed quia *noluit intelligere ut bene ageret*. Aliena peccata imitatus est et amavit. *Malitiam autem*, id est propria peccata non odivit, id est, non fecit quod faciendum esset ut si non posset non peccare propter peccatum quod in carne est, vel odio haberet. Alii enim pugnant contra diabolum, et vincunt; alii pugnant et vincuntur, quia de se præsumunt; alii nec pugnant, nec vincuntur, sed traduntur captivi: hi sunt qui malitiam non odio habent. Ordo: verba sunt iniqua, quia cogitatio prava; et quia cogitatio prava, ideo et mala opera: *Domine; in cælo misericordia tua*. Quasi dicat Tales non salvabuntur, quia, o Domine, misericordia tua, in qua sola est salus, est in cælo, id est, in solis illis quos tu facis cælos, quos multis virtutibus sublimas et ornas. *Et veritas tua*, id est, veritas mandatorum tuorum, est scilicet potens usque ad nubes constituendas quia veritas mandatorum tuorum non solum illuminat, sed etiam ad hanc perfectionem provehit quosdam, ut fiant nubes, id est, doctores aliorum, pluentes doctrinis, tonantes minis, coruscantes miraculis. *Justitia tua sicut montes Dei*, propter eminentiam virtutum; vel *sicut montes Dei*, quia quemadmodum sol oriens illustrat montes prius, deinde refulget in valles, ita Christus verus sol, prius illustravit apostolos, deinde per illos nos quasi valles, scilicet eorum auditores.

Sic e contrario *judicia tua abyssus multa*, id est, damnati in profundo vitiorum sunt velut abyssus multa. Aliter: *Judicia tua abyssus multa*, quasi dicat: quod quosdam ex misericordia tua sic sublimas ut cæli possint dici et nubes et montes, quosdam

A autem permittis non intelligere ut bene agant, ut illud: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui* (*Malac. i; Rom. ix*): in hoc sunt *judicia tua abyssus multa*, id est, inscrutabilia, quare hunc eligis, illum autem reprobas. *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* (*Rom. xi.*) Potest et sic continuari: *Injustus statuit in semetipso ut delinquat*, id est, injustus per se peccat. In unoquoque autem cælo apparet misericordia Dei, hoc est, justi operantur per misericordiam Dei. *Et veritas tua* id est, impletio misericordiæ tuæ est valens usque ad nubes constituendas. Potest et hæc intentio dari psalmo. Propheta, vel quilibet perfectus agit in hoc psalmo contra illos qui dicunt se peccare vel propter constellationem vel propter factum vel propter infirmitatem naturæ. Et hoc modo volunt se excusare de peccato suo, et Deum accusare. Quasi dicat propheta: Falso quæritur de natura sua genus humanum; non enim ex imbecillitate sed ex proprio arbitrio peccant homines; ideo non est auctor accusandus, sed ipsi. Dixit injustus ut delinquat in semetipso, id est, statuit apud se proprio arbitrio peccare, non coactus ulla necessitate. Quasi dicat: Et unde hoc quod statuit delinquere? *Non est timor Dei ante oculos ejus*, id est, non attendit Deum judicem esse vel creatorem in rebus. Et in hoc non est auctor accusabilis, sed potius ipse. Nam cum Deus dedisset ei intellectum, quo posset intelligere non esse delinquendum, tamen deliquit: quod est dolose agere. Et cætera ut supra, usque, *Domine in cælo misericordia tua*, quod ad hunc modum sic continuatur cum superiori, dicat: *Dicit injustus ut delinquat* ex infirmitate naturæ; sed non est verum quia o Domine! in cælo, id est, in Christo cælo cælorum scilicet justo justorum, posita est *misericordia tua* ad condonanda peccata et ad faciendam justitiam quod non esset, si homines quod agunt ex necessitate agerent. *Et veritas tua* ad remuneranda merita, est scilicet non solum in cælo, sed descendit usque ad nubes, id est, prædicatores, ut etiam illi hanc misericordiam et hanc veritatem pluant mundo. Et revera in Christo est misericordia tua, quia qui illi sunt ita virtutibus sublimati, ut sint alti sicut montes, et ita stabiles in fide illi sunt. *Justitia tua*, Dei non ex meritis suis. *Et judicia tua abyssus multa*, ut supra. Et quanquam hi sint abyssus, illi justitia, tamen utrosque salvabis, sed diversa salvatione, quia *homines et jumenta salvabis, Domine*. Sicut salvas jumenta, dando illis alimenta unde lacunam ventris impleant, et cætera corpori satisficientia, et homines, id est, in vetustate illius præmanentes qui homo fuit, non filius hominis, carnales scilicet intra bestias deputatis, ut aliam vitam non quærant nisi hanc. *Homo enim cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis* (*Psal. XLVIII*).

Et, o Deus, quod tales etiam aliquo modo salvas, ad eum modum facis quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, id est, secundum multiplicem misericordiam tuam, quæ non deest illis hic in tem-

porali salvatione, aliis in æterna. Quasi dicat : Homines, id est carnales, terrenis solis beantur ornamentis, et illis solis gaudent, *Filii autem hominum*, id est pertinentes ad filium hominis, conformati et in justitia et sanctitate, habentes hæc temporalia, non *sperabunt* in eis ut illi; non erunt hic habentes beatitudinem, sed sperantes. *Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus* (Hebr. xiii); illi dicentes, *In legmine alarum tuarum*, id est, protectione geminæ charitatis, vel Novi et Veteris Testamenti, non in potentia sæculari, non in divitiis. *Nemo enim ascendit in cælum per se, nisi filius hominis qui descendit* (Joan. iii), omnes alii portantur. Dixit Moyses : Quicumque gibbo premitur, ad sacerdotale officium non accedat (Lev. xxi). Ideo *sperabunt*, quia *inebriabuntur ab ubertate domus tuæ*, id est, donis spiritualibus decurrentibus a domo cælesti. *Bene inebriabuntur*, quia sicut vinum immodice sumptum mentem aufert, ita et magnitudo spiritualis lætitiæ mentem fidelibus aufert humanam, et transfert in divinam. *Et torrentis voluptatis tuæ potabis eos*, id est, voluptuoso potu spiritualis gratiæ potabis eos, qui venit ad eos quasi torrentis, omnia obstacula terrenarum cogitationum amovens, et omne lutum terrenæ voluptatis diluens. *Regnum cælorum vim patitur et violenti rapiunt illud* (Matth. xi) : quia quemadmodum aliquis rapit aliquid per vim, ita fideles rapiunt regnum Dei, quia impelluntur a spiritu Dei quasi per vim.

Ravera tu *potabis eos torrente*, quoniam apud te, non apud alium est *fontis vitæ*, id est Christus, per quem vita datur. *Et in illo lumine tuo*, per quem illuminas oculos mentis, *videbimus lumen*, id est te. *Qui videt me, videt et Patrem* (Joan. xiv). Et ut te lumen videamus, id est, ut te intelligamus, non est hoc nostræ opis, sed tu *mitte quem missurus es* (Exod. iv), ut tandem perfruamur luce æternitatis tuæ. *Prætende misericordiam tuam scientibus te*, id est volentibus te scire. *Et justitiam tuam*, non suam, id est, fidem qua justificas præmitte *his qui recto sunt corde*, id est illis qui omnem voluntatem suam ad tuam dirigunt. Et, prætensa misericordia tua, custodi me, ne quod habeo ex misericordia, amittam per superbiam. *Non veniat mihi pes superbiæ*, ut me erigam contra me mihi aliquid attribuendo. Unus pes est ille, non duo; ideo facilis ad dejectionem. *Non veniat mihi pes superbiæ*, id est, affectio prona ad lapsum. Pede superbiæ disceditur a te primo et postremo, quia principium omnis peccati, quo apostatatur a te Domino, superbia; et cum de justitia quisquam possit sategerit, extrema perditio est gloria in se, non in Domino. Adam primi peccatoris manu impulsus in superbiam abiit non pede corporis, sed affectione animi; et hoc principium peccati (Eccl. x) non mihi contingat secundo homini. Et si non habuerit pedem superbiæ, *manus peccatoris*, id est impulsio angeli apostatæ, *non moveat me*, scilicet a te, quæ movit in primo parente.

PATROL. CXXXI.

A Ideo hoc rogo, quia *ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem*, id est omnes illi qui perseverant in malitia *ibi*, id est in superbia. Prius superboit apostata angelus, qui in veritate non stetit; deinde eo suadente illi, quos ejecit Deus de paradiso, qui operantur iniquitatem, omnes ex eo habent quia ceciderunt in Adam per superbiam impulsu primi peccatoris. Et quia post casum *expulsi sunt* de paradiso, non *potuerunt stare*, id est, resurgere qui potuerunt cadere. *Expulsi sunt*, scilicet ab interiori paradiso, id est a testimonio conscientiæ, a quo quisque prius scilicet per peccatum expellitur : et ideo *nec potuerunt stare* in exteriori paradiso, ideo exteriorem requiem amiserunt. Quandiu enim in requie fuerunt et exterius in ea perstiterunt. Aliter : *Prætende misericordiam tuam*, ut valeamus te lumen intelligere in lumine tuo de illo lumine procedentem : *Prætende misericordiam tuam*, id est justitiam tuam, prior esto ad subveniendum, ut non labamur a te pede superbiæ, et demur in opus peccati, non sit prior te iniquitas ad nocendum. Unde cum cautam Dominus faceret Ecclesiam, ait : Illa tuum observabit caput, tu autem ejus calcaneum (Gen. iii). Serpens observabit quando tibi veniat pes superbiæ, id est amor apostatandi, ut te dejiciant, tu autem ejus caput serva : *Initium omnis peccati superbia* (Eccl. x). Per pedem superbiæ, possumus accipere quod supra dictum est : *Ab occultis meis munda me* (Psal. xviii). Per manum peccatoris, et ab alienis parce servo tuo. *Ibi ceciderunt*, id est in superbia omnes qui operantur iniquitatem, id est, increduli, et omnes qui perseverant in peccatis, juxta illud : Qui cum justitiam Dei cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt (Rom. i), et ceciderunt, quia tradidit illos Deus in desideria cordis eorum (Ibid).

PSALMUS XXXVI.

PSALMUS IPSI DAVID.

* Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris
 « facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fenum
 « velociter arescent, et quemadmodum olera herbarum
 « cito decident. Spera in Domino, et fac bonitatem :
 « et inhabita terram, et pascaris in divitiis ejus.
 « Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis
 « tui. Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse
 « faciet. Et educet quasi lumen justitiam tuam, et
 « judicium tuum tanquam meridiem : subditus esto
 « Domino, et ora eum. Noli æmulari in eo qui prosperatur
 « in via sua, in homine faciente iniquitatis. Desine
 « ab ira et derelinque furorem; noli æmulari ut maligneris.
 « Quoniam qui malignantur exterminabuntur : sustinentes
 « autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram. Et adhuc
 « pusillum, et non erit peccator : et quæres locum ejus, et non
 « invenies. Mansueti autem hæreditabunt terram, et
 « delectabuntur in multitudine pacis. Observabit peccator
 « justum, et stridebit super eum dentibus suis. Dominus
 « autem iridebit eum, quoniam prospicit quod veniet
 « dies ejus. Gladium evaginaverunt peccatores, intenderunt
 « arcum suum. Ut de-

« cipient pauperem et inopem, utruident rectos
 « corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum, et
 « arcus eorum confringatur. Melius est modicum
 « justo, super divitias peccatorum multas. Quoniam
 « brachia peccatorum conterentur, confirmat autem
 « justos Dominus. Novit Dominus dies immaculato-
 « rum, et hæreditas eorum in æternum erit. Non
 « confundentur in tempore malo, et in diebus famis
 « saturabuntur, quia peccatores peribunt. Inimici
 « vero Domini mox ut honorificati fuerint et exal-
 « tati, deficientes quemadmodum fumus deficiunt.
 « Mutuabitur peccator, et non solvet: justus autem
 « miseretur et retribuet. Quia benedicentes ei hæ-
 « reditabunt terram, maledicentes autem ei disper-
 « ibunt. Apud Dominum gressus hominis dirigentur,
 « et viam ejus volet. Cum ceciderit, non collidetur:
 « quia Dominus supponit manum suam. Junior sui,
 « etenim senui, et non vidi justum derelictum, nec
 « semen ejus quærens panem. Tota die miseretur et
 « commodat, et semen illius in benedictione erit.
 « Declina a malo et fac bonum, et inhabita in sæcu-
 « lum sæculi. Quia Dominus amat judicium, et non
 « derelinquet sanctos suos, in æternum conserva-
 « buntur. Injusti punientur, et semen impiorum per-
 « ibit. Justi autem hæreditabunt terram, et inhabi-
 « tabunt in sæculum sæculi super eam. Os justi me-
 « ditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judi-
 « cium. Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplan-
 « tabuntur gressus ejus. Considerat peccator justum
 « et quærit mortificare eum. Dominus autem non
 « derelinquet eum in manibus ejus, nec damnabit
 « eum cum judicabitur illi. Expecta Dominum et
 « custodi viam ejus; et exaltabit te, ut hæreditate
 « capias terram; cum perierint peccatores, videbis.
 « Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut ce-
 « dros Libani. Et transivi, et ecce non erat; quæsi-
 « eum, et non est inventus locus ejus. Custodi inno-
 « centiam et vide æquitatem, quoniam sunt reliquæ
 « homini pacifico. Injusti autem disperibunt, simul
 « reliquæ impiorum interibunt. Salus autem justo-
 « rum a Domino, et protector eorum in tempore
 « tribulationis: Et adjuvabit eos Dominus: et li-
 « berabit eos; et eruet eos a peccatoribus, et sal-
 « vabit eos quia speraverunt in eo. »

ENARRATIO.

Psalmus ipsi David, id est, hæc bona operatio
 attribuenda est perfectioribus in corpore Christi, qui
 instruunt minus perfectos, cum eos aberrare senti-
 unt. Imperfecti Christiani semper perturbantur,
 cum viderint malos feliciter vivere, copia rerum
 temporalium circumfluere, dignitatibus eminere, do-
 mum incolumem habere, gaudiis suis non deesse,
 nihil triste vitam illorum interpellare: vident ne-
 fandissimos mores, copiosissimas facultates: et di-
 cunt eis corda illorum, nullum esse judicem in
 rebus, sed omnia agi casibus et fortuitis motibus.
 Nam si Deus curaret hæc infima gubernare, illorum
 iniquitas non tantum floreret, et mea innocentia non
 tantum laboraret. Sed quia divina Scriptura omni

A morbo animi dat medicamentum suum taliter æ-
 grotantibus, taliter apud se cogitantibus temperat
 poculum saluberrimum, ut discant non murmurare
 contra Dominum: quia prosperitas malorum est
 eis ad summam perniciem, et adversitas bonorum
 eis ad summam gloriam.

Noli æmulari in malignantibus, id est, noli invi-
 diam habere, vel noli irasci in malignantibus, id
 est, in flore et prosperitate maligne agentium, cum
 tu benigne vivas et tamen labore et inopia premaris.
Neque zelaveris facientes iniquitatem, id est, ne imi-
 teris vel ames facientes mala, et tamen florentes,
 quorum priora florent, posteriora arescent: eorum
 priora sunt in latitudine, posteriora in angustiis.
 Tua priora in angusta via sunt; posteriora erunt in
 magna dilatatione. Potius posteriora eorum consi-
 dera, quoniam tanquam fenum velociter arescent:
 hoc est, posteriora eorum vacua erunt a gloria. *Om-
 nis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos agri*
(Isa. xl). Et quemadmodum olera herbarum cito de-
 cident, id est, quemadmodum olus ens inter alias
 herbas: olus est quædam herba, quæ superficiete-
 nus adhæret humi, et viret tantum in hyeme; et sole
 redeunte in æstate, illico arescit. Huic comparabiles
 sunt gaudentes in terrenis, non habentes firmam ra-
 dicem charitatis amore inhærentis huic mundo, qui
 est comparabilis hyemi; sed sole surgente, id est,
 Christo veniente ad judicium, arescet eorum gloria.
Mortui enim nunc estis, et vita vestra abscondita est
cum Christo in Deo (Col. iii). Cum Christus appa-
 rit gloria vestra, tunc et et vos apparebitis cum ipso
 in gloria. Potius quam illos imiteris et illis inideas
 qui nunc florent, et post arescent, *spera in Domino*,
 ut posteriora tua florent: noli gaudere in sæculo,
 sed exspecta gaudium a Domino. Et ut possis spe-
 rare, *fac bonitatem*, noli otiosus esse. Injucunda est
 lux lippis: nec est sperandum, ut jucundum habeas
 lucem, nisi a tenebris desuescas. Et, scilicet faciendo
 bonitatem, *inhabita terram*, id est Ecclesiam, in in-
 stitutis ecclesiasticis te exerce, ab eis non recedas:
 quia non est locus veri sacrificii extra catholicam
 Ecclesiam; vel *inhabita terram*, id est corpus tuum
 cole, ut tandem consequaris immortale et impas-
 sibile. Et cum inhabitaveris Ecclesiam, *pascaris in*
divitiis ejus, id est in Domino, qui est divitiarum illius
 terræ. Si autem ad carnem refertur, pascaris in di-
 vitiis ejus tandem, *cum mortale hoc induet immor-
 talitatem (1 Cor. xv)*. Quæ sint divitiarum illius terræ,
 subjungit. *Delectare in domino, et dabit tibi petitiones*
cordis tui. Illi qui in sæculo delectantur, hic acci-
 piunt petitionem carnis suæ, scilicet marcescibilem
 gloriam et cito transitoriam; sed tu non in alio de-
 lecteris nisi in Domino, et accipies immarcescibilem
 gloriam, quam petit cor tuum. Illi amant tenebras,
 tu lucem: illi habent peritura, tu quære æterna. Et
 ut possis sperare, *revela Domino viam tuam*, id est,
 talia opera fac quæ sint digna oculis Domini, non
 quantum ad cognitionem qua non indiget, sed quan-
 tum ad dignationem. Aliter: Quasi dicat: Volo de-

lectari in Domino, sed nequeo implere. Ad hoc indica Domino infirmitatem tuam, *et spera in eo*: quia non est in eo sperare, nisi bene operantis. *Et ipse faciet*. Quid faciet? *Educat quasi lumen justitiam tuam*, id est, fidem tuam qua justificaris, quæ modo nulla videtur quantum ad remunerationem, in remuneratione manifestam omnibus faciet. *Et iudicium tuum tanquam meridiem*, id est, bonum propositum tuum quo elegisti sequi Dominum, promittentem ea quæ non videntur, potius quam mundum dantem ea quæ videntur et non permanent, *educet* de tenebris ignorantie *tanquam meridiem*, id est, ita omnibus in remuneratione notum faciet, sicut meridianam lucem. Et ideo *subditus esto Domino*, omni obedientia et humilitate ei serviens. Et ut possis esse subditus, *ora eum* de perseverantia. *Qui stat, videat ne cadat* (I Cor. x); perseveret bonum opus, perseveret oratio: nondum accipis mercedem. Ille dare potest, sed tu nondum potes accipere. Quasi dicat: Ecce subditus sum et oro eum, sed nonne vides quomodo ille perversus male operans, florens, per iniquitatem elatus, non me dignatur agnoscere? in his quomodo durabo? Ad hoc. *Noli æmulari*, id est, ne invidus sis ei *qui prosperatur in via sua*, non in via Dei quæ arcta est, id est, qui prosperatur in desideriis carnis suæ, quia tribulabitur in perventione: tu in via tribularis, in perventione prosperaberis. In hac vita tu incedis per angustam viam, ille per latam: sed ille angustiabitur, tu vero dilataberis. Illius via lata est, et ducit ad mortem: tua arcta est, et ducit ad vitam. Noli invidens esse *in homine faciente injustitias*, id est, in prosperitate ejus qui magis diligit mundum quam Deum, creaturam quam Creatorem: quod injustum est. Potius *desine ab ira*, noli turbari: ira furor brevis est de prosperitate malorum et labore honorum: *et derelinque furorem*, id est, noli adeo turbari de flore malorum, ut excæcetur oculus mentis: potius consule oculum fidei, in qua hæc abrenunciare dictus es, non hæc tibi in præmio promissa sunt, sed æterna bona: quia furor est, non ratio, irasci contra Dominum, et murmurare contra eum. Furor major est quam ira. Hunc furorem derelinque. *Noli æmulari ut maligneris*: si in animo habes iram, nunquam ad hoc pervenias, ut malignum imiteris, ut nequam efficiaris; noli indignari quod ipse hic abundat, et tu non; quia non sunt hæc vera bona, non hæc tibi promissa sunt, potius attende Dominum tuum qui hæc contempsit: nihil pateris quod ipse passus non sit. *Quoniam qui malignantur, exterminabuntur* a terra viventium, extra terminos hæreditatis filiorum Dei erunt. *Tollatur impius ne videat gloriam Dei* (Isa. xxvi). Vel hic *exterminabuntur* non bene colentes terram suam, non regentes terrenos motus: et ideo non hæreditabunt eam impassibilem. *Sustinentes autem Dominum*, id est, pondus præceptorum Domini in nullo contra Dominum murmurantes, vel cum patientia si moram fecerit expectantes, *ipsi hæreditabunt terram*, vel terram viventium, vel terram suam, quam hic

A bene coluerunt, tandem possidebunt immortalem et impassibilem. Et hoc cito erit: *adhuc pusillum*, scilicet sustine, quia parva est mora hujus temporis, quantacunque nobis videatur, comparata æternitati, adeo ut nec punctum ad eam possit dici. Quis enim finitum infinito comparet? Laborandum est æternum pro æterna mercede, sed non vult hoc misericordia Dei: pro parvi temporis labore, æternam vult dare mercedem, et ideo sustine *adhuc*, id est, cum patientia expecta *pusillum*. *Et non erit peccator*, id est, usus peccatoris. Non quin sit, cum dicatur: *Et ibunt hi in supplicium æternum* (Matth. xxv); sed illud erit potius non esse, quam esse. Hic est peccator, hic habet locum apud Deum, qui utitur illo ad probationem honorum, sicut diabolo usus est ad probandum Job (Job. i); ita est hic locus ejus, quomodo est in fornace aurificis, locus paleæ: ardet palea, et aurum purgatur: sic sævit impius, ut justus purgetur. Postquam purgati fuerint justi, non erunt qui in eos sæviant ad purgandum. Aliter: *Non erit peccator*, id est, diabolus non habebit in te quidquam: *Quæres locum ejus et non invenies*. Peccatum est locus diaboli, quod adhuc non erit; vel hoc modo *non erit peccator, quæres locum ejus, et non invenies*; ibi separabitur a te, quia ultra non habebit locum, non poterit tibi utilis esse sicut hic fuit, quia vivit impius pio. *Qui malignantur, exterminabuntur*. *Mansueti autem*, scilicet portantes jugum Domini, juxta illud: *Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi); *hæreditabunt terram*, a qua illi exterminabuntur, id est Jerusalem sanctam, quæ liberabitur de peregrinatione ista: vel *terram*, id est, carnem suam quam hic excoluerunt possidebunt immortalem et impassibilem, et hæ erunt deliciae ipsorum. *Delectabuntur in multitudine pacis*: in Deo, in quo est multa pax, id est abundantia perfecta: *Ipse erit omnia in omnibus* (II Cor. xv), et ideo ibi erit multa pax, quia nulla perturbatio, nulla anxietas. Interim autem non deerit persecutor: pugnandum est, quia *non coronabitur nisi qui legitime certaverit* (II Tim. ii). *Observabit peccator justum*, diligenter quæret locum ad decipiendum. *Et stridebit super eum dentibus suis*, id est, graves et mordaces sententias in eum dabit ad hoc ut devocet. Sed quæ cura justo? Nihil ei poterit nocere. *Dominus autem*, in quo justus confidit, *irridebit eum*, id est, rieu dignum ostendet justo, ut cum ille nitatur vulnerare hujus tunicam, propria transfigit viscera. Hujus carnem vulnerat, sed suam occidit animam. Ideo irridebit, *quoniam prospicit quod veniet dies ejus*, scilicet dies examinationis, dies perditionis: priora ejus florent, sed posteriora arent. Ergo noli invidere, sed prospice diem ejus, et vide quia aut convertetur, et tuus erit: aut perseverabit, et a te sequestrabitur. Ostendit quomodo veniat dies ejus perditionis. *Gladium evaginaverunt peccatores*, ut interficerent corpus. *Intenderunt etiam arcum suum*, id est, paraverunt occultas insidias, quibus animam devocarent: sed vide, quia *gladius eorum intret*, id est,

Intrabit *in corda ipsorum*: quia dum nituntur corpus justorum occidere, occidunt animam suam. *Et arcus eorum confringatur*, id est insidiæ eorum frustrabuntur. Ad hoc intenderunt arcum, ut decipiant pauperem, id est justum de se non præsumentem, et *inopem*, id est Dei opem quærentem. Ad hoc evaginaverunt gladium, ut *trucident*, id est, foris terribiliter occidant *rectos corde*, dirigentes cor suum ad voluntatem Dei. Ergo noli æmulari impio, noli illi invidere: quia *melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas*; scilicet sperare ea quæ non videntur: et si des quod peccatoribus modicum et vile videatur, melius est justo quam multum florere in mundo. Vel aliter continuatur ad hoc quod dixit, *et arcus eorum confringatur*; quasi aliquis dicat: Quomodo confringetur? Nonne mea auferit? nonne assidue mihi insultat? Ad hoc melius est justo modicum, id est, sola necessaria melius valent recte viventi, quam multæ divitiæ injustorum. Nec hoc etiam diu erit quod tibi noceat: *Quoniam brachia peccatorum conterentur*, id est, divitiæ et potentia in quibus peccatores confidunt, diminuentur: vel fortitudo eorum diminuetur in gehenna, ut illius divitis qui apud superbos splendide epulabatur, apud inferos torquebatur (Luc. xvi). Et quid interim? *Confirmat autem justos Dominus*. Christus milites suos suo exemplo corroborat, ut non invidentiam habeant flore malorum, ut non recusent eorum sustinere pressuram: quod passus est imperator, non dedignentur digne pati. *Quis nos separabit a charitate Christi* (Rom. viii)? Ille pro impiis mortuus est, et nos pro justo non moriemur? Ideo justos confirmat, quia *novit Dominus dies immaculorum*, id est, diligit conversationem honorum. *Et ideo hæreditas eorum in æternum erit*: ideo caro eorum bene culta, quæ hic fuit mortalis et passibilis, ad hoc perducetur, ut sit æterna et impassibilis. Hoc modo erit æterna. *Non confundentur in tempore malo*, in tempore futuri judicii, quod impiis erit malum, non confundentur ab expectatione sua: sed potius *saturabuntur in diebus famis* malorum; ubi mali patientur famem, isti saturabuntur. Nam *peccatores non saturabuntur, quia peribunt*. Aliter: Interim dum ad illam hæreditatem perveniant, *non confundentur in tempore malo*, id est, in hoc tempore tribulationis: quia *tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit* (Rom. v). Et *in diebus famis*, id est, in hoc tempore in quo sunt dies famis, ubi *beati qui esuriunt et sitiunt justitiam* (Matth. v), saturabuntur interiori saturitate, juxta illud Apostoli: *Gloriamur in tribulationibus* (Rom. v). *Quia peccatores peribunt*: ideo justis saturabuntur vel hic, vel in futuro, quia soli peccatores non saturabuntur. Peccatores cum tribulantur, nullum locum habent consolationis, nec interioris: exterius foris patiuntur, intus conscientia illos non consolatur. Revera peribunt. Nam *inimici Domini mox ut, id est, postquam honorificati fuerint, terrenis divitiis et honoribus, et inde exaltati, id est*

elati: quod erit mox, quia breviter durabunt: *deficientes deficient*, ascendendo descendent, hic interiori defectu, et tandem exteriori: *quemadmodum fumus*, qui quanto altius ascendit, tanto magis evanescit. Merito hoc illis eveniet, quia *mutuabitur peccator, et non solvet*: a Deo accepit quod homo est, non bos, asinus; quod quinque sensibus discernit, *et non solvet* inde debitum, scilicet non aget gratias Deo sibi miserando, bene vivendo, et aliis subveniendo, dando externa bona et interna. *Justus autem scilicet non confundetur in tempore malo*, quia mutuo accipiet et solvet. Et hoc est quod dicit: *Justus autem miseretur*, scilicet sibi, non polluendo animam suam, non recodendo a mandatis Domini, juxta illud: *Miserere animæ tuæ, et eris placens Deo* (Eccli. xxx). *Et tribuet* scilicet aliis, scilicet pauperibus externa bona: quia quod pauperibus tribuit, Deo tribuit: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv). Si feneras, non speras: si non feneras, non speras: si feneras hominem, id est, si das homini tua ad usuram, non speres inde præmium: fenera Deum, id est, da Deo tua ad usuram, da pauperi qui tibi solvere non potest: et accipe Dominum fidei jussorem, et magnum tibi crescit fenus: dabit vel *tribuet* in terrena bona, scilicet lucrifaciet alios, proponendo se exemplum bonæ vitæ. Quasi dicat: *Justus tribuet, peccator non tribuet*. Quare justus. Quia benedictum est, id est, voluntarie bonam vitam instituentium hæreditare, id est, excolere terram suam, id est, vitam suam, quam tandem hæreditabit æternam. Maledictum autem, id est, malam vitam voluntarie instituentium, desperare, id est, non colere terram suam. Et hoc est quod dicit: *Quia benedictes ei hæreditabunt terram; maledictes autem ei desperibunt*. Quasi dicat: Non tantum non hæreditabunt, sed *desperibunt maledictes ei*, id est, contemnentes eum. Quasi dicat: Et hoc quod bene dices ei hæreditatem terram, non a se, sed a Domino, quia *apud Dominum gressus hominis dirigentur*. Non est hominis dirigere viam suam. Apud Dominum gressus hominis, justis scilicet, id est, ejus voluntates omnes ad exemplum Christi Domini sui directæ sient, ut sint apud Dominum, id est, ad voluntatem Domini. Salomon (Prov. xvi): *Homini est præparare viam suam, sed Domini est erigere*. Distorti erant affectus nostri, extra viam eramus; sed venit Christus, vocavit nos, justificavit, sanguinem suum pro nobis fudit, et sic in viam reduxit. Tentatus est, passus est peior: non hoc possumus pati quod ipse prior non sit passus; *et viam ejus volet*; igitur sequamur voluntarie cum præcedente, non attendentes quo eamus, sed quo perveniamus: patimur temporalia mala, perveniamus ad æterna scilicet bona. Et ideo homo viam insistet, per quam Christus ivit. Et quia *viam volet*, id est, quia Christum imitabitur, *cum ceciderit, non collidetur*: hoc est velle viam ejus, tribulationes pati, et non deficere; pati exterius, et non deficere interioris. Unde alibi: *Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur*

(Psal. xxxiii). *Cum ceciderit* in aliquas tribulationes, *non collidetur*: illa afflictio non erit ei ad dejectionem, sed potius ad exaltationem, quia Dominus supponit manum suam: ideo auxilio et exemplo suo eum sublevat quia prior passus est. Aliter: Firmat manum ejus, id est, opera ejus. Hieronymus. *Septies cadit justus, et resurgit* (Prov. xxiv). Cadit cogitatione, delectatione, verbo. Resurgit confessione, spe, fide et opere. Et ideo justus, quia *justus ex fide vivit* (Rom. 1). Et revera justus *non collidetur* quia Dominus non derelinquet eum, dirigendo gressus ejus: quod mihi experto credite. *Junior fui, etenim senui*. Hic loquitur Ecclesia tota, quæ una est in sacramentis, sed in personis diversa: et ideo quasi unus homo tota loquitur. *Junior fui*, id est, ferventior in charitate, cum primitiva eram in Abel, in patriarchis. Et revera junior, nam *senui*: jam enim refriguit charitas. *Et non* in juventute, nec in senectute *vidi justum derelictum* interius, quin Dominus semper dirigeret gressus ejus, et si multi visi sunt derelicti, quantum ad exterius. Vel *junior fui*, id est, parvula, quia in paucis tempore Abel justus sine fecunditate adhuc. Et hoc ostendit: *Etenim senui*, id est, crevi et multiplicata sum in senecta haberi. *Et non vidi justum derelictum*, scilicet a pane verbi Dei: quia nunquam lex Dei, id est ejus voluntas, recedit de corde et ore ejus. Ejus ori nunquam Christus absuit. *Nec semen ejus*, id est imitatores ejus, *quærens panem*, scilicet vitæ, panem verbi Dei non habens, et ideo mendicans. Vel *semen ejus*, id est, bona opera quæ hic seminavit, sine fructu, id est sine mercede: tunc semen quasi quærit panem, cum non crescit in fructus. Ostendit quomodo justus nunquam pane vitæ scilicet careat, quia semper habet. *Tota enim die*, id est assidue, juxta illud: *et in lege ejus meditabitur die ac nocte* (Psal. 1); *miseretur*, scilicet sibi, ensem illum rationis quo accinctus est non permittens rubigine consumi. *Et commodat* aliis eundem panem, non cessat alios obsecrando, admonendo, hortando, rationem reddendo, ad charitatem Dei attrahendo. Et sic subjungit dilectioni Dei, dilectionem proximi. *Tota die miseretur et commodat*, id est, nunquam lex Dei, id est, voluntas Dei recedit de corde ejus: quando legit, manducet; quando inde cogitat, ruminat; ut sit mundum animal et non immundum quod deglutit, id est, obliviscitur quod audit, juxta illud Salomonis: *Incomparabilis thesaurus quiescit in ore sapientis, stultus autem deglutit illum* (Prov. xxi). Augustinus dicit: « Miseretur, id est, feneratur; pauca dat, et multa recipit: sic et justus dat terrena, ut accipiat cælestia: dat peritura, ut accipiat æterna. » Si feneras, non speras, si non feneras, non speras; si feneras hominam, non speras a Deo mercedem; fenera Deum, et accipies mercedem; accomoda pauperi, fac eum debitorem, accipe Deum fidei jussorem. In cælis jam sedet, in terris tamen non dedignatur solvere debitum pro paupere, qui se in paupere dicit accipere: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi*

fecistis (Matth. xxv). *Tota die miseretur et commodat*. Nunquam charitas est otiosa: si habet exteriora bona, tribuit ea: si ea non habet, tribuit bonam voluntatem. Non ergo derelinquitur justus, sed potius non deserente se Deo, comparabilis est illi, qui motus intus misericordia, in actum ducit eam. Vel perseveranter miseretur animæ suæ, placens Deo, ut faciat sibi proximum in via Dei socium. *Et ideo semen ejus in benedictione erit*: comparabilis erit ei, qui quod seminat multiplicatum recipit. *Centuplum enim accipiet, et vilam æternam possidebit* (Matth. xix). Ergo *declina a malo, et fac bonum*: quod est æquippollenter dictum: Noli æmulari, noli invidiam habere in flore malorum; potius fac bonum, quia non erit irremuneratum: vides quia nullus invidus remunerabitur. *Et sic inhabita, scilicet terram tuam, in sæculum sæculi*: sic eam accipies immortalem et impassibilem. Quasi dicat: Certa legitime, et coronaberis (II Tim. ii). Si non seminaveris, non metes. Ideo *declina a malo et fac bonum, quia Dominus amat judicium*, hoc scilicet, id est, hæc discretionem. Vel *declina a malo et fac bonum*, et faciendo hæc, multa mala sustinebis: sed noli deficere, quia *Dominus amat judicium: Quem enim diligit castigat* (Prov. 1): et in judicio, id est in flagellatione, *non derelinquet sanctos suos*, ut videtur malis, sed potius per hoc conservabit: pro temporali flagello *in æternum conservabuntur*. Et si priora horum videntur arida, posteriora florebut. *Injusti* autem, quorum priora nunc florent, *punientur*, id est, eorum posteriora arescent. *Et semen impiorum*, id est opera mala quæ hic seminaverunt, *peribit*, id est, non erunt in benedictione, id est, multiplicatione, quia irremunerata erunt. *Justi autem*, qui modo videntur derelicti, *hæreditabunt terram*. Vel carnem quam hic coluerunt, immarcescibilem recipient. Vel *terram viventium*, id est, æternam beatitudinem. *Et hoc non ad tempus, sed inhabitabunt in sæculum sæculi super eam*, scilicet stantes, id est, firmiter et stabiliter habentes. Interim autem *os justi* interius, id est cor, *meditabitur sapientiam*, id est, legem et voluntatem Dei: *et lingua ejus loquetur judicium*, id est discretionem, et sibi miserebitur, et aliis tribuet illum, docebit proximum quid debeat probare, quid improbare. *Lex Dei ejus in corde ipsius*: hæc est illa sapientia quam meditabitur, et illud judicium quod aliis loquatur. *In corde ipsius*, quia voluntarie operabitur in lege. *Et ideo non supplantabuntur gressus ejus*, id est, cogitationes ejus non decipientur, ut devocetur a malo. Nam non desunt supplantatores. *Considerat enim peccator justum*, id est, vitam illius diligenter inquirat: *et hoc non ad imitandum, sed quærit mortificare eum*, id est, devocare a justitia, sed non mortificabit: *Dominus autem*, cujus legem assidue meditatur, *non derelinquet eum in manibus ejus*. Linqut quidem in manibus exterioribus, quia permittit ab eo affligi, sed non derelinquet interius, quia non devocabitur secundum voluntatem ejus. Hoc modo non derelinquet, quia etsi impius hic

damnet eum, Dominus tamen nec damnabit in futuro iudicio, cum iudicabitur illi, scilicet pio de impio, vel non derelinquet eum in manibus ejus, traditum foris in manibus ejus, cum conceditur illi adeo flagellare pium, quantum velit, et jam tum cum iudicabitur illi, scilicet impio de pio, id est, cum iudicabitur pius secundum voluntatem impii, quia illud iudicium fiet ad probationem pii et ad damnationem impii. Et quia non derelinquet te in manibus impii, ergo noli æmulari, sed *expecta Dominum*, scilicet remuneratorem et liberatorem cum omni patientia. Et hoc modo *expecta*: *Custodi viam ejus*, quam ipse tibi præmonstravit, viam patientiæ et humilitatis. Viriliter age, a bono opere nunquam desistas: *et exaltabit te de virtute in virtutem*; adeo exaltabit, *ut hæreditate capias terram*. Vel terram viventium videbis ex compendio, cum tu ad dexteram, illi erunt ad sinistram: Aliter: *Et exaltabit te tandem, ut hæreditate capias terram*, quia etiam hic te exaltabit. Consule oculum fidei, et videbis, scilicet te exaltatum, id est elevatum et beatum, *cum perierint peccatores*, id est, cum tradentur in reprobum sensum, juxta illud: *Manus suas lavabit in sanguine peccatoris* (Psal. LVII). Cum enim justus videt impium derelictum a Deo propter iniquitatem suam, in casu illius sibi cavet magis. Et revera peribunt impii, quia ego attendens ejus priora, *vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani*, in divitiis, in honoribus, in potentia. *Et transivi*, scilicet agilitate mentis ad ejus novissima, scilicet ab hac falsa felicitate ad veram: *et ecce non erat*; non quod omnino non esset, sed dum *quæsi eum, non est inventus locus ejus*; quia planato ferro, non est opus lima. Aliter: Quare dico, *expecta*? quare dico, *custodi*? Quia *vidi impium non custodientem et non observantem, hic exaltatum in terrenis*. Et transiens ad novissima ejus, *non inveni eum sic abundantem*. Et quia vides florem malorum cito casurum, tuam felicitatem appropinquare, noli malis invidere quod florent; noli illos imitari, sed potius *custodi innocentiam*; noli tibi ipsi nocere, noli murmurare contra Dominum. *Et vide potius, id est, intellige æquitatem*, id est, justitiam Dei: non enim sine ratione malos florere permittit hic, bonos autem laborare. Judicia Dei non ideo injusta, quia occulta. Vide æquum esse laborare in vinea, ut nummus recipiatur in vespere (Matth. x). Ideo *custodi innocentiam, quoniam sunt reliquæ homini pacifico*, id est, patienter agenti et non murmuranti contra Dominum de temporali felicitate: *sunt reliquæ*, id est, illi reservatur post mortem æterna felicitas: a simili, sicut pauperi qui de suo non habet, reservantur reliquæ de mensa divitis. Aliter: *Non est inventus locus ejus*, scilicet divitis. Quasi aliquis dicat: Non ergo licet hic abundare? Inquit, licet, sed *custodi innocentiam*: habes sacellum argenti, et custodis ne tibi subtrahatur, et innocentiam damnum negligis? *Et vide æquitatem*, id est directionem: non dirigas oculos ad præsentia: et videbis *quoniam sunt reliquæ homini pacifico*, scilicet post

A mortem habebit vitam. *Injusti autem, qui non custodiunt innocentiam, disperibunt*: variis tormentis cruciabantur, vel hic excæcabuntur interius. Et *simul reliquæ impiorum interibunt*, id est, et posteriora eorum arescent. Justo utilia sunt et priora quibus humiliatur, et posteriora quibus exaltatur. Injustis contra perditioni sunt et priora quibus exaltantur, et posteriora quibus dejiciuntur. *Salus autem justorum a Domino*. Quasi dicat: Quod justis hoc modo salvantur, custodiendo innocentiam, videndo æquitatem, a Domino est, non ab ipsis. *Et protector est eorum contra impugnatores in tempore tribulationis*, id est, in hac vita. *Et quia ipse est eis salus, ipse protector adjuvabit eos Dominus*, scilicet in perficienda obedientia. *Et liberabit eos*, a conformatione malorum: *et tandem eruet eos a peccatoribus*, separando grana a paleis. *Et salvabit eos* perenni salvatione, quia grana sunt, et non palea. Et merito, *quia speraverunt in eo*, non in mundo. Ergo *noli æmulari*, noli invidentiam habere *in malignantibus*: sed potius *spera in Domino et fac bonitatem*, quia *et te adjuvabit, et te salvabit*.

PSALMUS XXXVII.

PSALMUS DAVID IN REMEMORATIONE SABBATI.

« Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam. Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ. Miser factus sum et curvatus sum usque in finem, tota die contristatus ingrediebar. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in carne mea. Afflictus sum et humiliatus sum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus. Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea; et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum. Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt. Et qui juxta me erant, de longe steterunt: et vim faciebant, qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, et dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones. Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies me, Domine Deus meus. Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: et dum commovetur pedes mei, super me magna locuti sunt. Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo. Inimici autem mei vivunt et confirmati sunt super me, et multiplicati sunt qui oderunt me inique. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant

« mihi, quoniam sequebar bonitatem. Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne discusseris a me. Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ. »

ENARRATIO.

Si volvamus omnem scripturam quæ de David invenitur, nusquam inveniemus David recordasse Sabbati. Recordatio, præteritorum est. Cum autem Sabbatum per singulas hebdomadas redeat, non invenitur illud recordasse, sed observasse. Sed inducitur hic quidam recordans illius requiei, quam habuit humanum genus in primo parente, scilicet quod immortale fuit creatum et impassibile conditione, tamen et quandoque futurum immortale et impossibile sine conditione, scilicet ut nec mori posset, nec pati. Sabbatum enim interpretatur *requies*: hic, inquam, considerans illam requiem perditam culpa primi parentis, et considerans futurum Sabbatum, cum vel requies vel pœna æterna manet quemque, cum hic sit in malis, ne deteriora eveniant, orat et dicit:

Domine, ne in furore tuo arguas me. Futurum est enim, ut in futuro judicio quidam in ira emendentur, quidam in furore arguantur: illi qui in ira, sic tamen quasi per ignem. Sed illa pœna adeo erit gravis, ut, si omnia tormenta quæ hic reis inventa sunt, simul conferantur, gravior erit ignis ille et intolerabilior. Qui autem in furore, mittentur in ignem æternum; ideo utrumque deprecatur, tanquam dicens Deo: Quoniam ista magna et multa sunt quæ patior, quæso ut illa tibi sufficiant ad vindictam culpæ quam promerui: et incipit illa enumerare, satisfaciens Deo, et offerens illa quæ patitur, ne deteriora patiatur, ostendens se hic libenter pati omnia, ut tandem illa evadat. O *Domine, ure, seca, corripe hic, argue, dum tandem ne in furore tuo arguas me*, id est, gravissima et æterna pœna. *Neque tunc in ira tua corripias me*; quia qui tunc in ira corripientur, salvabuntur quidem, sed per gravissimam pœnam. *Hi sunt qui super fundamentum ædificaverunt lignum, fenum, stipulam (I Cor. III): non quod furor aut ira in Deum cadat, sed quod patientibus ita videbitur. Si autem in voce capitis sic dicemus: Domine Deus Trinitas, usque ad plenitudinem temporis genus humanum pro maxima parte in furore arguisti, in ira corripuisti: quia mulctatos prima morte, morte interioris hominis omnes idololatrias, in mortem corporis coniecisti: tandem si incipit judicium a domo tua, revocatos amore resurrectione prima per me, ne in ira tua argue, ne in furore tuo corripe. Etsi visitas iniquitates in virga, etsi misces amaritudinibus universa, ne in furore, ne in ira tua ista eveniant: etsi mortem subeunt corporalem, tamen quos misericordia tua per me restituisti resurrectione prima in homine interiori, spe felici restituendos se esse gaudeant resurrectione secunda exteriori, et quasi quæsiturus esses, quæ causa, Domine, ut ita pro tuis agendum susceperis? ad hoc, quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi*, id est, humano generi, et mihi

quantum ad illam naturam. *Non est sanitas in carne mea*, id est, in interioribus membris, quia et ipsa terram tuam experiuntur in Adam. *Non est pax ossibus meis*, id est, firmioribus meis, quia non sunt ipsa a peccato immunia. Vel in voce Ecclesiæ: ideo noli in futuro furore judicare et in futura ira, quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: sufficiat tibi hæc temporalis vindicta, et pœna quam modo patior. Jam enim vindicas, *sagittæ tuæ infixæ sunt mihi*, patior in primi parentis culpa: quod enim illi fuit pœna, nobis factum est natura. Unde Apostolus: *Fuimus et nos aliquando natura filii iræ (Eph. II)*, id est, portantes vindictam. Hæ sunt sagittæ, mortalitas, fames, sitis, somnus, et cætera hujusmodi. Sagittas vocat, dolores animi et corporis quos patimur: vel sagittas dicit verba Dei, quæ infixæ sunt in cordibus nostris, quibus sit ut recordemur Sabbatum: et ipsa recordatio Sabbati, et nondum receptio, facit nos nondum gaudere et agnoscere non esse sanitatem in ipsa carne. Quasi dicat: et hæc tua animadversio qua modo vindicas, magna est, quia *confirmasti super me manum tuam*, id est, fecisti meam pœnam continuam: ad similitudinem magistri, cujus manus non recedit a dorso pueri. Hæc est illa manus, hæc est illa miseria. *Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ*, id est, a præsentia iræ tuæ. Ex quo vindicasti in primo parente, adeo continua est miseria humani generis, ut assidue nobis representet iram tuam. Portamus corpus mortale, plenum tentationibus, plenum sollicitudinibus, obnoxium doloribus corporalibus, nexum indigentibus, mutabile, languidum et cum sanum est, quia utique nondum plene sanum. Nam inde dicebat, *non est sanitas in carne mea*, nisi quia ista quæ hujus vitæ dicitur sanitas, bene intelligentibus et Sabbatum recordantibus, non est utique sanitas? Si non manducaveris, inquietat fames, et alia hujusmodi multa, iste naturalis quidam morbus est, qui in Adam fuit solum pœna. Et non solum in carne sum infirmus, sed etiam *non est pax ossibus meis*, id est, viribus animæ meæ quæ sunt ossa, id est, robur hominis: ex carne enim infirmatur homo, sed ratione animi confirmatur. Et quia dixit, *a facie iræ tuæ*, ne videretur illa pœna esse ex injustitia judicis, dicit: *a facie peccatorum meorum*, id est, a præsentia; cum enim assidue cerno pœnam, assidue etiam reminiscor culpæ. Ante oculos habeo iram tuam, ante oculos habeo peccata mea originalia et actualia. Ideo *non est pax ossibus meis*, id est, nulla requies animæ meæ. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum*, id est, peccata mea in primo parente erexerunt caput, id est mentem meam, ut se erigeret contra te caput suum: *Et eritis sicut diti (Gen. III)*, quia *caput mulieris vir, caput viri Christus, caput Christi Deus (I Cor. XI)*. Et illæ *iniquitates supergressæ sunt caput meum*, id est, erigendo mentem meam depresserunt eam, et per vindictam tuam ceciderunt super eam, ut jam non valeat uti libertate sua velut ira et concupiscentia, quæ deberent rationi sub

jacere: quia perfecta discretionē debemus irasci quibus irascendum est et concupiscere quæ concupiscenda sunt. *Hæ supergressæ sunt caput meum*, id est, vice-runt rationalitatem. *Et non parum supergressæ, sunt, sed sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Aliter: *Confirmasti super me manum tuam*, sicut dictum est: et post hanc miseriam est mihi alia: *Non est sanitas in carne mea*, id est, affligor exterius omni afflictione: et hoc a facie iræ tuæ, quia timeo iram tuam futuram. *Non est pax ossibus meis*, id est, affligor omni afflictione interiori, propter illud iudicium futurum: a facie peccatorum meorum, tam originalium quam actualium. Hieronymus: « *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum*, cognosco magna peccata mea et prævalere viribus meis: vel quia iniquitates meæ extulerunt caput, et quasi leves volabant, acceperunt pondus vindictæ quod deprimeret: sicut onus grave gravatæ sunt super me, id est, reversæ sunt in me et gravatæ. » Quasi dicat: Et quod gravius est, *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ*, id est, peccata in baptismo dimissa. Et hoc modo sanata, rursum in consuetudinem duxi, quod dum sit, necesse est mortuum jam fœtere, quemadmodum vulnus intactum corrumpitur et putet. In eo quod dicit *cicatrices*, intelliguntur peccata quasi sanata. Aliter: A qua gravatione gravissimi oneris *cicatrices meæ*, id est, originalia peccata deleta in baptismo, corrupta sunt per actualia: et sic *putruerunt*, id est, gravissima facta sunt; quia gravius torquetur aliquis veniens ab baptismum, si postea peccat, quam si non veniret ad baptismum: quia melius est viam veritatis ignorare, quam post agnitam relinquere. Et hoc a facie insipientiæ meæ, id est, cognosco ex insipientia mea hoc contigisse: quia sicut sapientia est sibi in posterum cavere, sic insipientia est sanatum in posterum sibi non cavere. Hieronymus: « Porcorum mos est cæno pro bonis odoribus uti: non sum talis. Nam mihi mea vulnera fœtent, et ideo pœnitentiam desidero. » Unde, a qua corruptione et a qua putredine *miser factus sum* id est, continua miseria affligor exterius. *Et curvatus sum*, scilicet interius multimoda incurvatione, quia rationalitas extenditur non solum ad necessaria, sed etiam illicita usque in finem, quantum potui incurvari et deprimi, vel usque in mortem, a qua incurvatione *tota die*, id est assidue, *contristatus ingrediebar*, id est, vivebam, ex quo Sabbati recordari cœpi. Unde in Canticis canticorum: *Ecce tu pulchra es amica mea; oculi tui columbarum* (Cant. 1, 4); quia columba gemitum habet pro cantu, et perfecti in Ecclesia mundo fallaciter et perniciose et blandienti adgemunt, cui alii congaudent. Et merito *contristatus, quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. et non est sanitas in carne mea.* Repetitio, idem est quod supra, *non est sanitas in carne mea, non est pax ossibus meis.* In lumbis est delectatio, in delectatione procreatio. Et ex anima omnes cogitationes procreantur, quæ delectationes plenæ sunt illusionibus, id est, vanitatibus et phantasmatibus multis,

A adeo ut nec Dominicam orationem valeat quis ex corde cantare, quin multa impediunt et mentem alienent. *Et non est sanitas in carne mea*, ut dictum est. Aliter: *Domine, ne in furore tuo arguas me*, in iudicio, quando peccatores condemnabuntur, hic me arguas: Furor et ira intelligitur diabolus, id est, noli me iudicare per diabolum, sed per te ipsum, vel arguere verbis, corripe flagellis. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi*, id est, verba tua impressa sunt menti meæ. *Et confirmasti super me manum tuam*, id est, non impotens fuisti ad me deprimendum. *Non est sanitas in ossibus meis*, id est, non purum corpus meum, juxta illud, *Scio quia non habitat in me*, hoc est, in carne mea; bonum (Rom. vii). *Non est pax ossibus meis*, ut supra. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum*, quasi dicat: Tot sunt iniquitates meæ, ut ego eas portare non possim; sed caput meum, id est Christus, suas eas fecit, et iniquitates nostras ipse portavit (Isa. liii); ideo ipse portavit, quia sicut onus grave gravatæ sunt super me. Et non mirum, quia *putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ*, a primo homine usque ad Christum, peccata humani generis deterioraverunt, usque dum venit Samaritanus ille, qui alligavit vulnera infundens vinum et oleum (Luc. x), id est, passionem et Spiritus sancti gratiam. *A facie insipientiæ meæ*, scilicet cicatrices meæ corruptæ sunt: quia infirmitatem Christi, insipientiam putavi; ejus incarnatio magna fuit sapientia. *Miser factus sum et curvatus usque in finem*, id est, usque ad Christum. Et quia *lumbi mei impleti sunt illusionibus*, id est, quia anima mea et interior mens, a vero defecit: et quia *non est sanitas in carne mea affligor sum*, scilicet in corpore, *et humiliatus sum nimis*, scilicet interiori, quia me erexi contra mandata tua; unde *rugiebam*, id est, cum magno dolore intus lamenta dabam, ut rugitus possit dici. *A gemitu cordis mei*, non a gemitu carnis. Gemitus carnis est, pro amissione terrenorum; gemitus vero cordis, pro amissione quietis. *Domine, ante te omne desiderium meum.* Quasi dicat: Et gemendo quid desiderem, et quare igemam, tu, Domine, scis; quia non desidero nisi quod desiderandum est, scilicet requiem illam et beatitudinem, quam amisi in primo parente, pro qua semper est orandum, quia dictum est: *Sine intermissione orate* (I Thess. 1). Qui semper clamat, semper desiderat; qui semper desiderat semper orat. Qui cessat ab amore cessat ab oratione. Qui sunt qui cessant ab amore? De quibus dicitur: *Ex abundantia iniquitatis refrigescet charitas multorum* (Matth. xiv). Frigus enim charitatis silentium est cordis, fervor vero charitatis clamor est cordis. Si semper flagrat charitas, semper clamas; si semper clamas, semper desideras; si semper desideras, semper oras. Ergo semper desideras, ut semper oras. *Et quia tu scis*, id est, probas desiderium meum, quod est secundum voluntatem tuam, ideo *gemitus meus a te non est absconditus*. Quamvis enim aliquando foris gaudere videat, et gemitus meus non

semper veniat ad aures hominum, tamen semper est coram te. Et merito gemo, quia *cor meum conturbatum est*, timeo latrones, timeo damna temporalia, motus terræ, et cœli undique sollicitudo incutitur. Et non est mirum si cor conturbatur, quia *dereliquit me virtus mea*, id est constantia mea; factus sum inconstans: vel *virtus*, id est, rationalitas. Ideo autem derelictus sum a virtute, quia *lumen oculorum meorum*, lumen cordis, sine quo cor humanum in tenebris est, id est Deus, *ipsum non est mecum*, ipsum scilicet, sine quo esse non possum. Quasi dicat: Pro qua virtute restituenda, pro quo lumine reddendo, pro qua turbatione auferenda, ego solus inter omnes mortales ad hoc idoneus, *factus sum obediens Patri usque ad mortem* (Phil. 11). Et quia me sic humiliatum viderunt, ad cumulum miseriæ meæ, *amici mei*, id est, qui amici deberent esse, ut infirmi medico, servi Domino, creatura Creatori, gentes scilicet, *et proximi mei*, Judæi secundum carnis cognationem proximi, *appropinquaverunt*, scilicet corpore, sed *adversum me*, corde, dicentes: *Crucifige* (Matth. xv). *Et steterunt*, scilicet *adversum me*, id est, adversum salutem suam. Sicut Christus, antea in Ecclesia locutus est, ita nunc Ecclesia loquitur in Christo. Aliiter: *Virtus meorum*, id est rationalitas, *dereliquit meos in tantum*, quod *lumen oculorum meorum*, id est, Divinitas mihi unita, sine qua esse non possum quantum ad veram essentiam, ipsa *non est mecum* quantum ad reputationem illorum, quia tantum putant me esse hominem, et ideo *amici mei* qui deberent esse, *et proximi* quantum ad carnem, *appropinquaverunt* non ad imitationem, sed *adversum me*. Et præterea illi qui *juxta me erant*, id est discipuli, qui me cognoverant, *de longe steterunt*, ut Petrus qui ad vocem ancillæ me negavit (Joan. xviii), ut illud: *Stabant omnes noti ejus a longe* (Luc. xxiii). *Et quia amici desuererunt*, ideo *vim faciebant qui quærebant animam meam*, id est vitam meam, ad perdendum, illi ideo faciliorem accessum habuerunt. *Et qui inquirebant mala mihi*, id est mortem, cum non haberent ullam veram causam, *locuti sunt vanitates*, id est mendacia, *Hunc audivimus subvertentem gentem nostram* (Luc. xxiii) Et, *Hic dixit: Possum destruere templum hoc, et in triduo reedificare illud* (Matth. xxvi). *Et quia locuti sunt vanitates*, ideo *dolos tota die meditabantur*. Ego autem, qui ad hoc veneram, ut exemplum patientiæ et humilitatis darem, *tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum*, id est, non respondi, tanquam nec audirem, nec loqui possem. *Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones*. Apertius id ipsum dicit, non ideo eos in passione non redarguit, quin haberet unde argueret, qui sæpe illis respondit: *Væ vobis, scribæ: Quid me tentatis, hypocritæ* (Matth. xxii, xxiii)? Sed tacuit in passione, ut adimplerentur Scripturæ, *Sicut ovis ad occisionem ductus est* (Isa. lxi), ut nobis formam patientiæ daret. Si enim de cruce descenderet, non videretur potentiam osten-

dero, sed impatientiam exhibere. Majus signum potentiae fuit de sepulchro surgere, quam de cruce descendere. Ideo illis non contradixi, ideo omnia patienter sustinui, *quoniam in te, Domine, speravi*, tibi causam meam commisi. Hic monet suos, quid agendum sit in tribulationibus, quia cum posset resistere, noluit, sed speravit in Domino. Et quia in te speravi, *tu exaudies me, Domine Deus meus*. Ergo, o fidelis vir, si causa tua non auditur per terrenum judicem, noli desperare, noli deficere; quia si hic non exauditus fueris, exaudieris in cœlo: si hic a terreno iudice accipies sententiam, a Deo accipies in cœlo coronam. Et alia causa cur *factus sum sicut homo non audiens*. *Quia dixi*, id est, mecum illud statui, ut in patientia perseverarem, ideo *ne aliquando supergaudeant mihi inimici mei*, id est, ne Judæi mihi insultent in passione deficiente, vel alii inimici insultent meis in tribulatione devocatis. Et *ne pedes mei*, id est, opera vel affectiones meorum, commoveantur, id est, a te recedant, deficientes in tormentis, et sic inimici super me magna loquantur, multas et magnas blasphemias. Et revera scio quia deficientes meos iridebant, si moti fuerint pedes meorum, quia jam sæpe talia fecerunt. *Dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt*. Et ideo non habui redargutiones, quia voluntarie ad passionem veni, non ex necessitate. *Quoniam ego in flagella paratus sum, et hoc ideo, quia dolor meus*, id est, morum, quem habent ex transgressione primi parentis et propriis commissis, *in conspectu meo semper*, donec doleam, quemadmodum in conspectu medici est vulnus. Bene dixi, *dolor meus; quoniam iniquitatem*, scilicet illorum, *meam annuntiabo* ego Christus, non enim iniquitatem feci, sed suscepi. *Et non solum nuntiabo iniquitatem esse meam, sed cogitabo pro peccato meo*, id est, meorum dolendo. Ita et tu quisque fidelis imitare Christum, non solum consistere peccatum tuum, sed cogita ut deleas. Fluant lacrymæ, fiant eleemosynæ: gaudeat pauper de tuo dato, ut et ut gaudes de Dei dato; eges tu, eget ille; eget illi tui, eges tu Dei. Exple tu hic foris ejus indigentiam, ut et Deus tuam interiorem suppleat inopiam. Vel ideo *super me magna locuti sunt, quoniam ego in flagella paratus sum*, quod ipsi non putant, sed in flagella coactum. Quod si intelligerent obedientiæ esse quod flagellor, quia *Nemo tollit a me animam meam* (Joan. x), non super me magna locuti essent. *In flagella paratus sum, ut patiar illa flagella quæ illi essent passuri*. Quasi dicat: *Ego in flagella paratus sum, inimici autem mei*, tam mei quam meorum, *vivunt*, id est florent in hac vita, *et ideo confirmati sunt super me*, id est, prævaluerunt in causa mihi et meis quantum adexterius, prævaluerunt enim mihi Judæi in passione mea et meis, verberando et occidendo. Et in illa confirmatione *multiplicati sunt*, id est, multi inventi; plures enim facti sunt persecutores, quam imitatores. *Qui oderunt me inique*. Quomodo *inique* subjungit: *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant*

mihî; hoc quid nequius? Qui reddit mala pro malis, bonus non est; qui non reddit bona pro bonis ingratus est; qui autem mala pro bonis, iniquus est: *mala pro bonis*, odium pro dilectione, perditionem pro salute, mortem pro vita; *detrahebant mihî* non propter aliam causam, nisi quia *sequebar bonitatem*, id est, quia dissimilis illis eram et contrarius operibus eorum. *Ne derelinquas me*. Quasi dicat: Sed tu ne des *sanctum tuum videre corruptionem* (Psal. LI). *Domine*, per gratiam, *Deus meus* per naturam. *Ne Discesseris a me*, non resuscitando, ut illi putant vel ne derelinquas meos, dando constantiam in tribulatione, et ne discesseris a meis liberando ab inimicorum devocatione. Et ut ne derelinquas, ut ne discedas, *Indende in adjutorium meum*, id est, da auxilium libero arbitrio quod dedisti. *Domine Deus salutis meæ*, qui es Dominus Deus per naturam factus es Deus salutis per gratiam. Vel non solum non discedas a me Christo, sed potius facie intende in me extensum in cruce, dando mihi resurrectionem. *Domine Deus salutis meæ*, id est, qui dedisti me meis auctorem salutis.

PSALMUS XXXVIII.

IN FINEM PRO IDITHUM, CANTICUM DAVID.

« Dixi: Custodiam vias meas, ut non delinquam
 « in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum
 « consisteret peccator adversum me. Obmutui et
 « humiliatus sum, et silui a bonis, et dolor meus
 « renovatus est. Concaluit cor meum intra me, et
 « in meditatione mea exardescet ignis. Locutus sum
 « in lingua mea: Notum fac mihi, Domine, finem
 « meum. Et numerum dierum meorum quis est, ut
 « sciam quid desit mihi. Ecce mensurabiles posuisti
 « dies meos, et substantia mea tanquam nihilum
 « ante te. Verumtamen universa vanitas, omnis
 « homo vivens. Verumtamen in imagine pertransit
 « homo, sed et frustra conturbatur. Thesaurizat, et
 « ignorat cui congregabit ea. Et nunc quæ est exspe-
 « ctatio mea? Nonne Dominus et substantia mea
 « apud te est? Ab omnibus iniquitatibus meus erue
 « me, opprobrium iusipienti dedisti me. Obmutui,
 « et non aperui os meum: quoniam tu fecisti: amove
 « a me plagas tuas. A fortitudine manus tuæ ego
 « defeci in increpationibus: propter iniquitatem
 « corripuisti hominem. Et tabescere fecisti sicut
 « araneam animam ejus, verumtamen vane contur-
 « batur omnis homo. Exaudi orationem meam, Do-
 « mine, et deprecationem meam; auribus percipe
 « lacrymas meas. Ne sileas, quoniam advena ego
 « sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres
 « mei. Remitte mihi, ut refrigerer priusquam abeam,
 « et amplius non ero. »

ENARRATIO.

Historialiter nihil in hoc psalmo agitur de Idithum, qui fuit unus de illis quinque quos constituit David præcentores psalmodum (I Par. xxv), sed ex interpretatione nominis querenda est intelligentia veritatis. Interpretatum enim nobis est Idithum, *transiliens eos*. Est in hoc psalmo vox transilientis eos, scilicet humo adhærentes, terræ incurvatos, de

A infinis cogitantes, in terrenis spem ponentes. Hic itaque transiliens, mundum contemnens, terrena omnia conculcans, elegit sibi vivere in quibusdam spiritualibus gaudiis, quæ gaudia in hac vita adhuc manentibus, maxime sunt in divinis Scripturis, ubi investigatio utilis fit labore inquisitionis et dulcedine inventionis. Sed cum omnia mundana jam calcaret, omnes hujus voluptates contemeret, sine sola lege Domini meditaretur, in ea sola delectaretur, de ea aliis frequenter loqueretur, de ea aliis prodesse studeret; intellexit non ibi esse morandum, sed adhuc altius ascendendum: quia studio dicendi perdidit diligentiam cognoscendi. Et cum videret paucos imitatores, multos autem calumniatores, et verborum venatores, falsitatem defendentes, contra veritatem stare paratos, et assiduitate loquendi difficile esse in lingua non cadere, non enim frustra in homine posita est, periculo loquendi, statuit silentium remedium, dicens secum: Sufficit mihi delectatio intelligentiæ coram Deo, quid mihi opus est captando loqui, et dare aditum calumniantibus? Dixi ergo, Custodiam vias meas. Titulus *in finem*. Hæc proferuntur *pro Idithum*, id est, in persona transilientis. Et est Prophetæ intentio in hoc psalmo ostendere qualiter omnia mundana a fidelibus sint transilienda, et ad quem tendendum, quo perveniendum.

Dixi, id est, statui mecum et de liberavid, *custodiam vias meas*, id est, omnia opera mea et omne sensus meos caute observabo, adeo *ut non delinquam in lingua mea*, quod valde est difficile: Perfectus enim est omnis qui non peccat in lingua (Jac. III). *Qui custodit linguam suam, custodit animam suam* (Prov. xxi). Et: Cultus justitiæ, silentium et pax (Isa. xxxii). Et: Eloqui me pœnitet, tacere nunquam. Et post deliberationem *posui ori meo custodiam*, non propter bonos, sed *cum consisteret peccator adversum me*, id est, cum calumniator staret cum aliis ad audiendum, non ut imitaretur si qua bona audiret, sed *adversum me*, id est, paratus calumniari si qua audiret pœnitenda: aut cum intelligere nequivit, diceret me nihil dicere. *Obmutui*. Timens malorum calumniam inter conservos cibaria non dispensavi, cum mihi credita esset dispensatio. Et ideo *obmutui*, quia foris non erogavi, intus a Domino accipere non merui. Dictum est illi servo qui Domini sui acceptum talentum erogare timuit: *Ligatis manibus et pedibus, mittite eum in tenebras exteriores* (Matth. xxv). Si autem illi sic dicitur, qui non fuit cursor ad perdendum, sed puer ad erogandum, quid illis dicitur, qui acceptum talentum luxuriose vivendo perdunt? id est, scientiam quam a Domino acceperunt luxurioso otio dederunt. *Et humiliatus sum*, id est, afflictus. Et ideo afflictus, quia *silui a bonis*, quod non debui: *et sic dolor meus renovatus est*; ut qui prius dolebam de calumnia malorum, id ideo tacui, postea dolerem quod creditam a Domino dispensationem conservis denegarem. Et cum essem inter has duas necessitates positus dicendi et tacendi: dicendi, quia talentum Domini acceperam, ut ad

im darem, tacendi ne malis locum calum-
 concederem, *Concaluit cor meum intra me,*
 apit esse inquietum cor meum, conflictatum
 mino calore, positus inter eos qui calum-
 rati erant, et eos qui affectabant, instrui, af-
 in utroque : in his, ne projicerem margar-
 te porcos ; in illis, ne erogarem cibaria
 e. Videbam insensatos, et non arguebam,
 sic tacentem zelus domus tuæ comedebat
 viii). Et in hoc æstu etsi multa transilierim,
 tamen adhuc altius ascendendum esse et
 lum tutiorem locum. *Et in illa mea medita-*
ardescit ignis, id est, quoddam desiderium
 : cor meum cognoscendi finem meum. Et post
 um *locutus sum in lingua mea,* non ei quem
 n, sed a quo erudirer ; *in lingua mea,* id est, **B**
 a cordis, vel in sermone mihi convenienti,
 hæc mundana transilieram, hæc locutus
tum mihi fac, Domine, finem meum : finem
 a, non cursum meum, ut non respiciam ad
 jam transilivi, sed ad ea prospiciam quæ
 Transilivi jam multam, et veni in quædam
 his quæ transilivi, sed restat adhuc quo sit
 ndum. Nullus enim in hac vita perfectus,
 ic desit quo ascendere possit ; audi Aposto-
 ratres, ego me nondum arbitror apprehen-
 hii. iii). Unum autem quæ retro sunt obli-
 in anteriora me extendens, secundum inten-
 sequor ad palmam supernæ vocationis.
 a transiliens dicit : *Notum mihi fac, Domine,*
sum, id est te, ultra quem non est quidquam
 indum. *Domine, ostende nobis Patrem, et* **C**
robis (Joan. xiv), id est, fac me te solum co-
 e ad desiderandum, ut omnis mea intentio
 omerendum intendat, et desiderium meum
 n moretur, donec ad te perveniat, quia in te
 beatitudo vera et perfecta. Et si multum
 homo, nusquam tamen cessandum, donec
 a finem perveniatur. Vel *finem meum,* id
 lum loquendi et modum tacendi, quia *tempus*
i et tempus tacendi (Eccle. iii). *Et numerum*
meorum quis est, id est, ostende mihi non ad
 m, sed ad experientiam, certitudinem illo-
 rum, id est, illius æternitatis quæ est in illo
 numerus est, quia est illorum dierum qui
 reunt, non fluunt tempora : fuit, vel
 d est, semper in illis est, vel, secundum **D**
 ententiam, qua diximus modum loquendi et
 tacendi, ostende mihi numerum dierum
 a, id est, compensationem illius temporis
 re est, ut hujus compensatione sciam quid
 lum, sit, et quibus, et quid non : vel doce
 per tendere ad illos dies, qui sunt, ut illo-
 mpensatione pro nihilo ducam quidquid pa-
 bis diebus qui non sunt. Ad hoc illum nu-
 ostende, *ut sciam quid desit mihi:* scilicet præ-
 ua, quia *nunc cognosco ex parte (I Cor. xiii).*
 m deest mihi hic laboranti, hic est ille de-
 : et quandiu mihi deest, non me dico perfe-

ctum, sed imminutum ; hunc mihi ostende, mentem
 meam ad hunc dirige : comparatione enim illius
 quod est, attendens ista quæ non illa sunt, et plus
 videns mihi deesse quam adesse, ero humilior ex eo
 quod deest, quam elatior ex eo quod adest. Quasi
 dicat : Et revera deest mihi ad perfectionem. *Ecce*
mensurabiles posuisti dies meos, id est breves et
 cito transeuntes. *Dies meos,* id est, quos ego mea
 culpa mihi mensurabiles feci : cum essent a te dati
 sine mensura. *Et non solum dies mensurabiles facti*
sunt, sed substantia mea, quam hic habeo, quam
 mihi ex nihilo dedisti, *tanquam nihilum est ante te,*
 id est, ad comparationem illius substantiæ et illius
 claritudinis, quam habiturus sum in præsentia tua.
Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens, id
 est, quamvis nihil sit, tamen miser homo hoc non
 attendit. *Omnis homo vivens,* id est, omnis homo
 vivens secundum hominem, id est, in eo quod homo
 est, non in eo quod imago Dei est, est *universa va-*
nitatis, id est, laborando incurrit omnimodam vani-
 tatem animæ et corporis ; quia et cogitat et la-
 borat in terrenis, quæ ad nihilum tendunt. Quasi
 dicat : Et non adeo esset mirum, si homo vanis de-
 ditus, diu in illis permaneret ; *verumtamen,* id est,
 licet sit *homo multimoda vanitas, in imagine pertran-*
sit, id est, sic cito hæc omnia vana deserit, ut ima-
 go transiit in speculo. *Consideravit enim se, et abiit,*
et statim oblitus est qualis fuerit (Jac. i). Sed tamen
 miser homo, hoc non attendens, *frustra conturbatur.*
 Timet hoc non acquirere, timet perdere : et sollicitatur
 multis modis pro se, pro uxore, pro filiis. Revera
 vane, quia *thesaurizat, et ignorat cui congrega-*
bit ea, quia incertus est de ejus vita cui congregat :
 miser non attendit quam cito ab ipsa vanitate
 decidat, imo de posteritate cogitat. Aliter : Quan-
 quam omnia mundana transilierim, infima calca-
 verim, in sola lege Dei delectationem habuerim, in
 dispensando Dominico talento sollicitus fui : et in
 illa dispensatione fructuavi, *finem etiam qui sine fine*
est, quæsi, numerum dierum meorum scire laboravi :
 ubi sit vera essentia, cognovi : *verumtamen* quandiu
 in hoc mortali corpore vivo, quandiu ne cadam
 laboro, quandiu bona et mala mea incerta habeo,
universa vanitas sum, quantum ad ea quæ sub sole
 habeo, non quæ supra solem. Nam *omnis homo* hic
vivens, sive inhærens, sive pertransiliens, est *uni-*
versa vanitas. Dicit Ecclesiastes : *Vanitas vanitatum,*
et omnia vanitas. Quid habet amplius in omni opere
suo, quæcunque laborat homo sub sole (Eccle. i) ? sub-
 jacet enim merito peccati multimodæ vanitati ; cupit
 enim dormire, vigilare, esurit, sitit, et cætera hujus-
 modi, quæ omnia vana sunt. *Verumtamen in imagine*
pertransit homo, id est, quamvis in his quæ sub sole
 habet, vanitati subjaceat ; tamen in his quæ supra
 solem habet, non subjacet vanitati, quia *pertransit*
homo, id est vivit, vel *pertransit* hanc vanitatem *in*
imagine, id est, in eo quod imitatur imaginem ad
 quam creatus est, id est rationem, scilicet cum pro-
 prium finem desiderat. Et tamen quanquam mente

sit supra solem, et in ea non subiaceat vanitati, tamen corpore sub sole est, et ideo vane conturbatur omnis homo. *Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea, ut supra. Et nunc, quæ est expectatio mea?* Quasi dicat: Quia jam omnia hæc mente transilivi, in caducis spem non posui, quæ est ergo expectatio mea? *Nonne Dominus?* Scilicet in quo nihil est vanum, nihil transitorium. Revera Dominus, quia dedit ut ista contemnam, dabit seipsum. Quasi dicat: Merito te Dominum exspecto remuneratorem, quia *substantia mea apud te est*, id est, veram essentiam nusquam habeo nisi in te, id est, in præsentia tua: quia tu solus es, et nullus est, nisi tibi adhærens. Et ut tandem mea substantia apud te sit, *ab omnibus iniquitatibus meis erue me*, non solum ab his quas jam transilivi, ne in eas revolvar, sed ab his quæ restant necessitate viæ. Nullus enim adeo perfectus, quin ex humana conditione contrahat aliquas iniquitates. *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. 1).* Aliter: Intellego perfectionem meam, intellego et imperfectionem: imperfectus sum, quia nondum te apprehendi, in quo est perfectio mea. Perfectus, quia scio quid mihi desit: ideo rogo ut me eruas ab iniquitatibus impediens ut pervenire possim. *Opprobrium insipienti dedisti me.* Tu erue, quia tu dedisti me opprobrium insipienti, id est, quia te, non aliud quæro: quia ea quæ non videntur, spero: risus factus sum *insipienti*, id est, illi qui terrenis et præsentibus tantum gaudet, in futurum sibi non providet: vel satis permisisti ut essem opprobrium insipienti, sufficiat tibi hactenus. *Cupio dissolvi et esse cum Christo (Phil. 1):* vel ideo erue, quia ut erui dignus essem opprobrium insipienti dedisti me, et ego obmutui, in nullo contradixi. Vel ad hoc quod dixit, *satis opprobrium insipienti dedisti me, satis obmutui, et non aperui os meum ad contradicendum, et hanc patientiam habui non ex me, sed quoniam tu fecisti*, scilicet me patientem, Deus, ideo obmutui, quia tu fecisti mihi illud opprobrium ex juxta vindicta tua. Sed, o Domine, *amove a me plagas tuas*: quidquid enim patior in hoc mortali corpore intellego esse flagella tua. Quare dico tua? Quia *in crepationibus defeci*, factus mortalis et passibilis, *a fortitudine manus tuæ*, quæ non fuit impotens ad vindicandam culpam et transgressionem humani generis. Et hoc non injustitia tua, sed ex merito meo: quia *propter iniquitatem*, scilicet suam, non tuam, id est, propter transgressionem, *corripuisti hominem*, scilicet primum, et me et totum genus humanum in illo. Ac si dicat: Video me in malis, video me in pœnis, et apud te non video iniquitatem. Si ergo ego in pœna sum, et apud te iniquitas non est, nonne restat ut pro iniquitate erudieris hominem? *Et hoc modo corripuisti. Tabescere fecisti sicut araneam animam ejus*, id est, talem fecisti vitam hominis, qualis est aranea: quæ si vel facile tangitur, cito frangitur, et mittit tabem. Tabem reddidisti humanam vitam merito peccati, ut de ea non incongrue dici possit: *Quid superbit terra et cinis (Eccli. x)?*

Quoniam in vita sua projicit intima sua, ad similitudinem: sicut aranea, producendo intima sua, componit fragile opus et in ipso opere moritur: sic homo, projiciendo intima sua, id est, amittendo rationalitatem, quod maximum habet, studet in his transitoriis, in quibus cito moritur. *Verumtamen*, id est, quamvis non lateat tanta calamitas, tamen *vane conturbatur omnis homo*, id est, circa hæc vana sollicitatur quæ cito transeunt: *omnis homo*, id est, humane vivens. Et ut ego non sic conturber, *exaudi orationem meam, Domine*, factam pro perseverantia virtutum, *et deprecationem meam*, pro peccatis commissis: *auribus percipe*, id est, ostende te percepisse, *lacrymas meas*, id est, lacrymosas preces. *Ne sileas*, id est, ne iratum te mihi ostendas, quia iratorum dominorum est silere: ideo noli a me iratus recedere, *quoniam ego sum apud te tantum hic advena et peregrinus*, id est, ens apud te in spe, intellego me hic esse advenam: quia hic non habeo manentem civitatem, sed futuram inquiri (*Hebr. xiii*). Et non solum advena, qui de prope potest esse, sed peregrinus, qui multum est remotus: *sicut omnes patres mei*, scilicet intellexerunt patriarchæ et prophetæ et apostoli. Et ut ego apud te possim esse, *remitte mihi*: intensa sunt peccata mea; sed ea relaxa dimittendo, *ut refrigerer* ab æstu vitiorum in conscientia; da mihi testimonium bonæ conscientiæ, *priusquam abeam*, id est, recedam ab hac vita, vel *priusquam abeam*, scilicet a te, in quo est mea substantia. Nam si irrefrigeratus abiero, *amplius non ero*: sicut hic temporaliter non fui in vero esse, ita nec post tempus ero in vera essentia.

PSALMUS XXXIX.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Exspectans exspectavi Dominum, et intendit
« mihi. Et exaudivit preces meas, et eduxit me de
« lacu miseriæ et de luto fœcis. Et statuit supra pe-
« tram pedes meos, et direxit gressus meos. Et im-
« misit in os meum canticum novum carmen Deo
« nostro. Videbunt multi et timebunt, et sperabunt
« in Domino. Beatus vir cujus est nomen Domini
« spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias
« falsas. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mita-
« bilia tua, et cogitationibus tuis non est qui similis
« sit tibi. Annuntiavi et locutus sum: multiplicati
« sunt super numerum. Sacrificium et oblationem
« noluisti, aures autem perfecisti mihi. Holocaustum
« et pro peccato non postulasti: tunc dixi, *Eccœ ve-*
« *nio.* In capite libri scriptum est de me, ut facerem
« voluntatem tuam; Deus meus, volui, et legem
« tuam in medio cordis mei. Annuntiavi justitiam
« tuam in ecclesia magna: ecce labia mea non pro-
« hibebo: Domine, tu scisti. Justitiam tuam non
« abscondi in corde meo, veritatem tuam et salutare
« tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam et
« veritatem tuam a concilio multo. Tu autem, Do-
« mine, ne longe facias miserationes tuas a me:
« misericordia tua et veritas tua semper susceperunt
« me. Quoniam circumdederunt me mala, quorum
« non est numerus: comprehenderunt me iniquita-

« tes meæ, et non potui ut viderem. Multiplicati sunt
 « super capillos capitis mei et cor meum dereliquit
 « me. Complaceat tibi, Domine, ut eruas me : Do-
 « mine, ad adjuvandum me respice. Confundantur et
 « reveantur simul qui quærent animam meam ut
 « auferant eam. Avertantur retrorsum et revean-
 « tur qui volunt mihi mala. Ferant confestim con-
 « fusionem suam, qui dicunt mihi : Euge, euge.
 « Exsultent et lætentur super te omnes quærentes
 « te, et dicant : Semper magnificetur Dominus : qui
 « diligunt slutare atuum. Ego autem mendicus sum
 « et pauper : Dominus sollicitus est mei. Adjutor
 « meus et protector meus tu es : Deus meus, ne
 « tardaveris. »

ENARRATIO.

Verus David, id est Christus, caput nostrum, **B**
 ostendit in hoc psalmo nullum posse justificari nisi
 per fidem, non ex operibus legis, non ex libero arbi-
 trio, ut Porphyrius voluit, qui dicebat non esse sibi
 opus fidem in baptismo accipere, quia jam mortifi-
 catus esset interius. Et qui sint qui per fidem justi-
 ficientur, exemplo suo præmittit, ostendens patientiam
 esse necessariam, ut reportemus repromissiones : orat
 etiam pro gentibus, Judæis per fidem incorporandis,
 ut fiat unum ovile et unus pastor.

Exspectans expectavi Dominum. Ex magna affec-
 tione talis dictionum germinatio solet fieri. Quasi
 dicat : Ego veni, non ut facerem voluntatem meam,
 sed ejus qui misit me (Joan. vi) : quod oportue-
 rat fecisse primum hominem ; habeo misericordis-
 simum promissorem ; exspecto fidelissimum exhibitorem ;
 præbeo me humilem exactorem. *Exspectans*, id **C**
 est, cum patientia obedientiam complens, *expectavi*
Dominum, non quemlibet hominem promissorem, non
 impotentem, sed omnipotentem : qui, etsi differt quod
 promisit, non tamen aufert. *Et* quia patienter exspe-
 ctavi, *intendit mihi*, id est, intuitus est me ad
 utilitatem meam. Quasi dicat : Ita et vobis patientia
 necessaria est. Majus est quod dicit, *mihi* : quasi
 diceret, me, quia vultus Domini etiam super fa-
 cientes mala. Et hoc modo intendit. *Exaudivit præces*
meas, factas pro peccatis meorum : quas ex ni-
 mia affectione meas dico : quod in hoc apparet,
 quia *eduxit me de lacu miseriæ*, id est, de lapsu
 peccatorum eduxit meos per confessionem et pœ-
 nitentiam : *lacus miseriæ*, est peccatorum multiplex
 lapsus et profunditas : in quo lacu alii sunt supra, **D**
 alii infra. Supra sunt humiles deprecatores et la-
 crymosi clamatores ; infra vero, superbi contem-
 ptores : hi ibi remanent, illi inde educuntur. *Et de*
luto fecis, id est, de sordibus lubricis hujus sæculi.
 In luto notantur sordes, in sæce lubricum, id est,
 eduxit meos etiam de illis peccatis, in quibus pro-
 prior est lapsus, scilicet ambitione et luxuria ; et
 postquam eduxit, *statuit supra petram pedes meos*,
 id est, affectiones meorum firmavit in me petra,
 ut me imitarentur, mihi conformes fierent, ut ultra
 non relaberentur in lutum ; et postquam eorum
 affectiones firmavit, ut amplius non amarent ca-

duca, *direxit gressus meos*, id est, opera meorum
 quæ prius erant distorta. *Et immisit in os meum*,
 in os cordis, *canticum novum*, id est novam vitam ;
 qui prius cantabant canticum vetus, nunc canticum
 novum. *Sicut exhibuistis membra vestra servire ini-*
quitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea servire
justitiæ in sanctificationem (Rom. vi), scilicet *car-*
nem Deo nostro, ut recte viventes, nihil nobis,
 sed totum gratiæ Dei attribuamus : quia illud fuit
 vetus canticum, de nobis præsumere et ad quam
 utilitatem istud novum canticum ? Magna, quia *vide-*
bunt multi successores illos cantare novum canticum
 id est, innocentem vitam ducere, Deum laudare :
et timebunt, scilicet cantare vetus canticum, scilicet
 prave vivere et mundum laudare. *Et sic spera-*
bunt in Domino, in quo est sperandum : ideo *in*
Domino quia desperabunt de sæculo. Nullus sperat
 in Domino, nisi qui prius desperat de mundo : et
 ideo inimicus mundi efficitur, ut Domini amicus
 fiat. Et talis bene *vir* dicitur, et *beatus* : et quia
 illud canticum non ore corporis, sed cordis cantatur,
 ideo dicit : *Videbunt et non audient*. Hic cordo sem-
 per in Ecclesia viget, ut alii præcedant, et alii illos
 imitentur, et hos illi minores. Et quo fructu in
 Domino sperabunt, audi. *Beatus*, id est bene auctus,
 erit *vir, cujus est nomen Domini spes ejus*, id est, qui
 dignum exhibendo obsequium, idoneum se facit, ut
 in illud nomen, quod est Dominus, sperare valeat.
Et postquam in eum spem fixit, non respexit in
vanitates, id est, oculos cordis non retorsit ad hæc
 transitoria : quia *nemo mittens manum ad aratrum, et*
respiciens retro, aptus est regno Dei (Luc. ix). *Et*
 quia non respexit, in *insanias falsas*, id est, ad lu-
 dos hujus sæculi et ad spectacula theatri, quæ ho-
 minem insanum faciunt : *falsas*, nihil veritatis ha-
 bentes. Quasi dicat : Merito ad hoc non respexit,
 quia potius est respiciendum ad spectacula et mira-
 bilia Dei. Nam *multa fecisti tu, Domine Deus meus,*
mirabilia tua, ad quæ potius respiciendum : in illis
 est sana et sobria ebrietas. Mirabatur aliquis in
 theatro aurigam regentem currum sine læsione ? vi-
 deat Deum specialiter regentem omnes illicitos mo-
 tus, et se illos regere cum eo, et laudet Deum.
 Miratus est ibi funambulorum ? miretur in Ecclesia
 mariambulorum, non solum pedibus corporis, ut
 Petrus (Matth. xiv), sed, quod est mirabilius, spi-
 ritualiter pedibus cordis. Mare etenim est sæculum
 istud, quia amarum multis sollicitudinibus, venti,
 variæ tentationes, fluctus, persecutiones, prælia,
 seditiones quæ omnia calcant sancti et contemnunt.
 Audiat quisque Dominum clamantem : *Exspecto vos,*
luctamini, adjuvabo, vincite, coronabo. *Et illa mi-*
rabilia scilicet fecisti tuis cogitationibus, non indi-
 gens alieno auxilio : et ideo *non est qui similis sit*
tibi. Ergo in te sperandum. Superius dixit, *Exspe-*
ctans expectavi Dominum, cætera interposita sunt.
 Nunc ostendit quomodo expectavit. *Exspectans*
 Dominum Redemptorem, Ego Christus *annuntiavi*,
 scilicet opere, et *locutus sum ore. Pœnitentiam agite,*

appropinquavit regnum cælorum (Matth. iv). Multiplicati sunt super numerum, venientes ad fidem creverunt super numerum electorum, quia multi vocati, pauci vero electi (Matth. xx). Multi implent parietes Ecclesiæ, qui ad vanitates hujus sæculi facile relabuntur. Ego annuntiavi novam vitam, nova instituta. Et opus fuit, quia instituta legalia amplius noluisti, imposita tantum usque ad tempus correctionis. Sacrificium, scilicet legale, quod erat in agni immolatione, et oblationem legalem, quæ offerebatur in die octavo, ut pro Domino par turturum (Luc. vii): noluisti jam postquam venit plenitudo temporum, sed significata horum: ubi venit corpus, præterit umbra. Hoc sacrificium noluisti: aures autem perfecisti mihi, id est, perfectam obedientiam mihi dedisti et meis, ut faciant seipsos ostiam viventem, sanctam, Deo placentem per humilitatem et obedientiam: holocaustum, scilicet legale, id est, illud sacrificium quod totum incendebatur. Et pro peccato, id est, illud sacrificium quod offerebatur pro peccato mundando, quod nominabatur peccatum; scilicet cinis vitulæ, non ultra postulasti. Tunc, id est postquam tempus correctionis venit, dum medium silentium tenerent omnia, id est, dum omnes philosophi tenerent commune silentium de reparatione generis humani quomodo fieret, et nox in suo cursu iter haberet, id est, dum hæc ignorantia permaneret, omnipotens sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus venit, id est, Filius tuus incarnatus est. Dixi, Ecce venio ut faciam voluntatem, id est, statui incarnari, et hoc ideo, quia tu ita disposuisti. In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam. Ego secundum humanitatem sum liber, ad quod exemplar omnes libri scribuntur, id est ad cujus conformationem omnes justii fiunt hujus libri caput est divinitas. In capite ergo libri, id est, in voluntate tua qui es caput eum, scriptum est, id est, dispositum et præordinatum de me, ut facerem voluntatem tuam, id est, ut tibi in omnibus obediens essem, quia tu es Deus meus. Et hanc legem, scilicet voluntatem tuam volui in medio cordis mei, id est, toto desiderio complevi. Et non solum per me, sed etiam per præcones meos annuntiavi justitiam tuam, id est, fidem justificantem. Justus autem meus ex fide vivit (Habac. ii; Rom. i). In ecclesia magna, id est, in ecclesia gentium, non in sola Judæa, annuntiavi et annuntiabo. Ecce labia mea non prohibebo, id est, præcones meos non sinam prohiberi, quia, O Domine, tu scisti illa labia, id est, tales fecisti meos præcones qui non possunt prohiberi. Et ideo justitiam tuam non abscondi in corde meo, id est, in corde meorum, justitiam quæ ex fides est, vel justitiam secundum quam justum esse perpenditur, ut qui credit corde, non taceat ore, abscondunt quidem ad ædificationem suam, sed non abscondunt ad ædificationem proximi. Nam veritatem tuam et salutare tuum dixi, id est, dicent mei præcepta tua, sine quibus nemo sibi de salute præsumat.

A Nihil enim præcepisti quod non juste vereque præcipiendum fuerit. Non abscondi misericordiam tuam qua vocas, qua condonas, et veritatem tuam, qua merita remuneras, a consilio nullo ante reges et præsides. Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. v). Quasi dicat: Ipsa abscondunt ipsi prædicabunt, sed tu Deus qui potes, incrementum da. Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me, id est, ab illis qui futuri sunt mei. Alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere (Joan. x), circumdatas innumeris malis et innumerabili iniquitate, fac eos cognoscere iniquitatem suam, et ad fidem justificantem converti. Et certus sum quia non longe facies ab his, nam misericordia tua qua vocas, qua condonas, et veritas tua, qua merita remuneras, semper susceperunt me; id est, meos ab Abel justo usque nunc, et sicut cum priori populo misericorditer registi, sicut promittebas, ita nunc eruas meos, qui adhuc in idololatria sunt, me jam exhibito. Et opus est ut non differas, quoniam circumdederunt me, id est meos, qui futuri sunt mei, mala quorum non est numerus. Etsi in majoribus malis aliquis numerus sit, in minoribus nullus; sabulum etsi minutis lapillis colligitur, tantum tamen in navi potest esse ut eam pondere suo demergat, quemadmodum magna saxa. Comprehenderunt me iniquitates meæ, id est, tot sunt, quod obduxerunt cor meorum ex gentibus prædestinatorum, quas iniquitates ego meas voco, propter magna affectionem, et adeo comprehenderunt, quod non potui, scilicet cor erigere, ut viderem, scilicet illas iniquitates, non sufficiunt sibi ad cognoscendam infirmitatem suam et quærendum te medicum, nisi tuum succurrat auxilium. Revera comprehenderunt, quia multiplicati sunt super capillos capitis mei, id est, infinitæ sunt; et ideo cor meum dereliquit me, id est meos, scilicet ad cognoscendam lucem veritatis. Ergo quia ipsi non possunt eruere, complacet tibi, Domine, ut eruas me, quia mihi placet ut adducantur. Complacent tibi, Domine, ut eruas meos a cæcitate cordis, et a tenebris peccatorum. Domine, ad adjuvandum me respice adjuva liberum arbitrium quod dedisti. Hoc modo erue, hoc modo adjuva. Confundantur miraculorum exhibitione, et reveantur resurrectionis cognitione, simul, id est, non solum de gentili populo, sed etiam

D Judæi, qui quærun animam meam ut auferant eam, scilicet ad perdendum, non ad fruendum. Convertantur retrorsum ut te præferant non se, qui voluit mihi mala, id est, qui bona dicunt mala voluntate. Magna est lex Christiana, sed quis potest eam implere? Ferant autem confestim, id est sine dilatione, confusionem suam, id est, erubescant quod dolus eorum in me non proficit, qui dicunt mihi, Euge, euge, id est, qui adulantur et laudant peccata mea, scilicet qui maledicendo benedicunt. Ideo dicit confestim, quis ab his maxime est cavendum, qui adulatorie nos laudant et favent in rebus pessimis. Duo sunt genera pravorum; Unum, quod maledicendo benedicunt; aliud,

quod benedicendo maledicit, cum laudat male agentes; sed uterque cavendus, quia mala intentione uterque loquitur. Et ex opposito, *exsultent* exterius hic in spe, et tandem in re, et *lætentur* interiorius resurrectione prima, *super te*, scilicet firmati per fidem, spem et charitatem, *omnes quærentes te*, propter te, non propter aliud. *Et dicant*, quasi hæc sit eorum exsultatio: *Semper Magnificetur Dominus*, id est, omnia opera ejus magnificata nobis fiant, sive vocet peccatores ad veniam, sive invitet probatos ad palmam. *Qui diligunt salutare tuum*, id est salvationem tuam. Hoc dicant de te, de se autem non dicant. Illi dicunt, *Euge, euge. Ego autem mendicus sum*, id est, insufficientis mihi ad salutem. *Et pauper* affectione, cupiens diviti Deo adhærere, qui potens est dare supra quam petimus, et ideo quia de me non præsumo, sed de Deo, *Dominus sollicitus est mei*. Hoc modo; *adjutor* in bonis proficientibus, *protector* in malis, ne devocent, ideo tu *adjutor*, quia ego perditor: tu *protector*, ego destructor, *Deus* per naturam omnibus, *meus* per gratiam. *Ne tardaveris* adjuvare, *ne tardaveris* protegere. Aliter: Illi qui diligunt salutare tuum dicant: *Semper magnificetur Dominus*. Et ut ipsi hoc possint dicere, ego eorum caput factus sum *mendicus et pauper*, id est, suscepi habitum egeni et pauperis, ut eos ditarem, et ideo *Dominus sollicitus est mei* in passione, ne deficiam in morte, ut resurgam. Tu, dico, *sollicitus es mei*, qui es *adjutor meus*, ut perficiam: *protector* ne deficiam, et ideo *ne tardaveris* resuscitare, corpus mihi aptare.

PSALMUS XL.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Beatus qui intelligit super egenum et pauperem
 « in die mala liberabit eum Dominus. Dominus con-
 « servet eum, et vivificet eum, et beatum faciat
 « eum in terra, et non tradat eum in animam ini-
 « micorum ejus. Dominus opem ferat illi super lec-
 « tum doloris ejus, universum stratum ejus versasti
 « in infirmitate ejus. Ego dixi, Domine, miserere
 « mei: sana animam meam, quia peccavi tibi. Ini-
 « mici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur
 « et peribit nomen ejus? Et si ingrediebatur ut vi-
 « deret, vana loquebatur, cor ejus congregavit ini-
 « quitatem sibi. Egrediebatur foras et loquebatur
 « in idipsum. Adversum me susurrabant omnes
 « inimici mei, adversum me cogitabant mala mihi.
 « Verbum iniquum constituerunt adversum me:
 « Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat? Et-
 « enim homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat
 « panes meos, magnificavit super me supplantatio-
 « nem. Tu autem, Domine, miserere mei, et resu-
 « scita me, et retribuam eis. In hoc cognovi quo-
 « niam voluisti me, quoniam non gaudebit inimicus
 « meus super me. Me autem propter innocentiam
 « suscepisti, et confirmasti me in conspectu tuo in
 « æternum. Benedictus Dominus Deus Israel a sæ-
 « culo, et usque in sæculum: fiat, fiat. »

ENARRATIO.

Hic psalmus est veri David, id est, Christi osten-

dentis nullum posse salvari nisi per fidem, majestate sua adjuvando et adjutorium suum coronando. Quasi dicens: Ego, quem prophetæ hactenus prædixerunt ad redemptionem generis humani venturum, ecce adsum. *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me* (*Matth. xi*), id est, qui intelligit me non solum hominem, sed et Deum.

Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, id est, qui me Christum sic pauperem intelligit, ut etiam divitem cognoscat, qui intelligit carnis infirmitatem, non tamen ignorans in carne divinitatem. Hic est ille pauper qui ex magna affectione, cum dives esset in cælo, pauper factus est in terra (*II Cor. viii*): dives Deus, pauper homo: summus Deus, homo humilis, cujus paupertas, nostræ sunt divitiæ; illius infirmitas, nostra salus. *Beatus* erit qui modo *super egenum et pauperem*, id est, super habitum egeni et pauperis intelligit. Si enim te turbat quod mortem attendis, quod crucem cogitas, age de illo egeno et paupere, sed intellectualiter, et nota quod solus Christus, caput et corpus, vere pauper est et egenus. Præter Christum autem omnes vanitatis fastu beatitudinem fastidiunt: quibus dies judicii mala erit, quia de eo capite intellectualiter non egerunt. Si enim intellectualiter egissent, adhæsissent, hæc erit illa beatitudo, *in die mala liberabit eum Dominus*, cum venerit non jam occultus in humanitate, sed manifestus in majestate. Hic *in die mala te liberabit* ex eo quod Deus est; ex eo autem quod homo est resuscitabit te. Vel, *beatus qui intelligit*, id est, intelligenter agit super egenos et pauperes, quia si super illos, tunc et super illum qui dixit: *Esurivi, et dedistis mihi manducare* (*Matth. xv*). Hoc modo *liberabit in die mala. Dominus conservabit eum* quasi triticum in horreum, cum palea dabitur in combustionem, conservabit duplici conservatione, interiori et exteriori. *Et vivificabit eum* ut duplici conservatione conservet; vivificabit tunc quod nunc mortale est. *Et nunc interim beatum faciet eum*, scilicet beatitudine prima, ut sic veniat ad beatitudinem secundam, *in terra*, scilicet morientium, hoc modo: *Non tradet eum in animam inimicorum ejus*, et si tradet *in animam*, id est, consensum, ut conformetur illis. Quod ut verius credatur futurum, optat Christus caput, et orat ut fiat. Inimicus ille diabolus qui leo fuit interficiendo martyres, videns quod hoc modo nihil proficeret, quia occisi triumphabant, factus est draco, veneno cœpit agere, scilicet cœpit suggerere per suas blanditias, dicens: Magna est lex Christiana, sed quis eam potest servare? Sed Christus et sui et leonem et draconem conculcant. Et illi intelligenti ut non tradatur *in animam inimicorum*, opem ferat illi *super lectum doloris ejus*, id est, faciet sua ope ut animus ejus, animus cujusque hominis, non jaceat in carne quasi ægrotus in grabato, id est, non delectetur in ejus desideriis: quæ caro est lectus doloris in ea quiescere volentibus, quia multis amaritudinibus ejus gaudium versatur, sed faciet ut qui *super lectum*

doloris jacuit regendo, et castigando et in servitute redigendo carnem, sanus portet grabatum suum, et non ut ægrotus ab eo portetur. Et opus est ut Dominus ferat opem, vel revera habet lectum doloris. Nam universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus, id est, totum corpus humanum in quo infirmus humanus animus velut in strato quiescere quærit versabile fecisti, ut nulla ibi sit requies, cum modo dulcia in amara vertantur, modo amara in dulcia, et sic diversis tribulationibus peccato primi hominis inquietasti, et comparabile fecisti ægrotato qui præ-nimia ægritudine commovet totum lectum. In infirmitate ejus ideo sic eum infirmasti, quia infirmus fuit et instabilis in præcepto Domini Dei sui. Aliter, ut non idem accipiamus stratum; quod lectum doloris universum stratum ejus, id est, omnes delectationes carnis in quibus humanus animus sine peccato delectari potest, ut in prædiis, in domibus, in uxore, in filiis, quod est ei stratum in infirmitate ejus, quia adhuc infirmum gerit animum, versasti, id est, fecisti ut omnes carnales delectationes miscerentur amaritudinibus, ut per amaritudinem inferiorum discat amare meliora, ne viator tendens ad patriam amet stabulum pro domo. Pro qua infirmitate humani generis curanda, pro quo lecto doloris auferendo ego veniens, dixi, Domine, miserere mei. Insistenda vis pronomini: ego, scilicet a peccato immunis, solus homo ad hoc idoneus, solus erga homines tantæ affectionis, dixi, Domine, miserere: non dico meorum, cum tamen pro eis orem, sed ex multa affectione dico, mei. Et in hoc exemplum humilitatis præbui. Hoc modo miserere. Sana animam meam, id est, meorum, qui se juncti a te infirmatos cognoscunt. Per se cadere potuit homo, sed per se resurgere non potest. Sana animam meorum multiplici vulnere peccatorum sauciam, ut tandem et corpus sanes. Tu miserere, tu sana quia tibi peccavi, tu solus sanus nederis, tu solus sine peccato misereris. Tibi peccatores et desperati reservantur, ut nimium ægrotans bono medico. Ego, dixi, miserere, sana, inimici autem mei qui deberent esse amici, dixerunt mala mihi, id est, ad meam gloriam, scilicet ista mala: Quando morietur et peribit nomen ejus? ut non ultra nominetur, non ultra prædicetur. Aliter: Inimici mei dixerunt mala mihi. Describit egestatem illam et paupertatem, tanquam sic dicens: Beati qui intelligunt in me supra quam vident in me, cæterorum inimici mei dixerunt mala mihi, et ideo minima beati. Quasi dicat, quid mirum de aliis? Nam et si ingrediebatur, id est, si aliquis amicitiam et societatem præstendit, simulans ingredi, id est, mecum vel cum meis conversari, ut Judas et illi de quibus dicit Apostolus, propter subintroductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram (Gal. ii), ad hoc ingrediebatur, ad hoc nobiscum versabatur, ut haberet quod proderet, non quod crederet, et non tantum ut videret, sed etiam vana loquebatur, amorem præstendebat in ore, quem in corde non habebat. Magister bone, scimus quia verax es (Matth. xxii).

A Et hoc non ad meum damnum, sed ad suum, quia cor ejus congregavit iniquitatem sibi, non mihi, quia secundum iniquitatem suam et impœnitens cor thesaurizat sibi iram, in die iræ et furoris justi judicii Dei (Rom. ii). Et quia intus fuit in dolo, egrediebatur foras, a societate et a vinculo charitatis exivit, et loquebatur in idipsum, scilicet in id quod alii qui aperte erant inimici, ut Judas et alii contra Ecclesiam, vel in idipsum, id est, contra Dominum. Et non solum ingredienti, sed etiam adversum me susurrabant omnes inimici mei, tam ingredienti quam egredientes. Venite, occidamus eum, et habebimus hæreditatem ejus (Matth. xxi). Et non mirum si adversum me susurrabant, quia prius adversum me cogitabant mala, id est, mortem, cum ego illis vitam, sed mihi, id est ad meam gloriam, mihi, quantum ad illorum voluntatem, mala, sed sibi quantum ad rem. Et tandem post cogitationem, post murmurationem, verbum iniquum, id est, injustam sententiam constituerunt adversum me. Reus est mortis (Matth. xxvi). Ipsi me ad mortem damnaverunt, sed quæ cura? Nunquid non resurgam? Et hoc ostendit per simile. Nunquid ille qui dormit non adjiciet ut resurgat. Utique adjiciet. Quod enim ipsi mortem putabant, dormitio mea fuit: quia spontanea, non coacta. Primus Adam dormivit ut fabricaretur Eva (Gen. ii), secundus Adam dormivit ut fabricaretur Ecclesia. Et quomodo hæc fient? Vel quid dicam de aliis? Etenim homo pacis meæ, id est, qui mihi ostendebat pacem dando osculum (Joan. ii), in quo speravi non quantum ad me, ipse enim sciebam quid esset in homine, sed in quo mei sperare poterunt, quia mecum versatus, in conscientia provectus, vel in quo sperare debui quantum ad communem gratiam. Esurivi enim, et cætera: speravi enim in illo esse cibum meum qui edebat panem meum, qui resiciebatur eadem doctrina qua et ego: vel, qui mecum vescebatur magnificavit super me supplantationem, id est, plus me supplantavit quam alii. Dixit enim, ipse est, tenete eum, et ducite caute (Marc. xiv). Quasi diceret: Diligenter eum custodite ne amittatis, quia novi ejus opera et ejus consilia. Inimici mei ad mortem me damnaverunt. Tu autem, Domine, cui in hoc obedio, miserere mei, id est, præbe meis misericordiam me resuscitando. Hoc modo miserere. Resuscita me, et retribuam eis, vel in bonum convertendo, vel in malum judicando eos, post meum judicium iudex constitutus; vel etiam hic retribuam temporaliter, nam post quadraginta duos annos captivati et interfecti sunt a Tito et Vespasiano. Et revera retribuam, quoniam non gaudebit inimicus meus super me resuscitato qui gavisus est de me mortuo. Et in hoc cognovi quoniam voluisti me, id est, quoniam placuit tibi obedientia mea et sacrificium meum. Quasi dicat: inimicus meus non gaudebit, ego autem gaudebo. Me autem suscepisti de sepulchro, vel susceptum tuum fecisti propter innocentiam, quia solus intra mortuos liber (Ps. lxxxvii) exsolvi quod non rapui (Ps. lxxviii). Et non solum

resuscitasti, sed confirmasti me, id est, immortalem, et impassibilem posuisti, in conspectu tuo, etsi in conspectu eorum ad tempus permisisti videri infirmum, praeligendum sane ad tempus infirmari ut in æternum confirmeris. Unde benedictus sit, id est multiplicetur et crescat in membris, Dominus cui servit Israel. Dens Israel, id est, Deus qui facit de proficiscentibus pervenientes, a sæculo scilicet isto præsentis, et usque in sæculum, fiat, fiat. Fiat hæc benedictio in priori populo, fiat et in posteriori.

PSALMUS XLI.

IN FINEM INTELLECTUS FILIIS CORE.

« Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum : Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes dies ac nocte, dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus? Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. In voce exultationis et confessionis, sonus epulantis. Quare tristis es, anima mea? Et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus. Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Jordanis et Hermoniim a monte modico. Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum. Omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt. In die mandavit Dominus misericordiam suam et nocte canticum ejus. Apud me oratio Deo vitæ meæ, dicam Deo : susceptor meus es. Quare oblitus es mei, et quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus? Dum confringuntur ossa mea; exproba verunt mihi qui tribulant me inimici mei. Dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus. »

ENARRATIO

Hic psalmus præferendus est in finem, id est, Christum; psalmus, dico, intellectus, id est, mittens nos ad intellectum, hunc scilicet ut attendamus miseria presentis vitæ, et toto desiderio ad illum tendamus ubi nulla erit gaudii perturbatio, propositus hic intellectus filiis Core ad discendum. Historialiter nihil agitur de Core vel ejus filiis, sed nominis interpretatio mittit nos ad intelligentiam veritatis. Interpretatur enim Core calvus vel calvaria, in quo Christum intelligimus qui calvus fuit, quia nihil superflui habuit, nihil in Verbo vel in facto habuit otiosum et non dignum imitatione. Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (Joan. v). Ejus carnem comedimus cum facta ejus imitando pensamus, bibimus et sanguinem cum pro eo sanguinis effusionem non timemus; nihil in eo fuit quod comedendum non esset; vel, ideo calvus dicitur, quia per Eliseum calvum præfiguratus fuit, cui ascendenti in montem quadraginta duo pueri Hebræorum insul-

antes dixerunt: *Ascende calve*, quibus ipse maledixit; postquam maledictionem exierunt duo ursi de silva qui eos devorarent. Per Eliseum, ut dictum est, Christus accipitur, per pueros insultantes, stultos Judæos qui Domino insultantes, dixerunt: *Crucifige, crucifige* (Joan. xix), quia calvus erat, id est, immunis a peccato, et dissimilis operibus eorum: per duos ursos de silva exeuntes, Titum et Vespasianum accipimus, qui eos quadragesimo secundo anno post Domini mortem, quod præfiguravit numerus puerorum, devastavit, multis modis afflixit; vel ideo calvus dicitur, quia in Calvarie loco crucifixus est, qui locus dicitur Calvarie a nudatis ossibus mortuorum qui ibi crucifigebantur, et est in hoc psalmo vox Core capitis nostri proponentis filiis, id est, imitatoribus suis hunc intellectum, ut qui vult post eum ire abneget semetipsum, discat mundum quem male amat, deserere, ut Deum vitæ fontem possit sitire. Et inducit hoc per simile, ut quicumque vult Deum desiderare sit similis cervo in velocitate, nihil eum detineat in hac vita. Et in hoc etiam sit similis: mos est cervorum serpentes de cavernis educere et devorare, et tunc sitientes magno desiderio ad fontem currere, ut ibi deponant senium et innoventur; ita et hic volens desiderare Deum fontem vitæ, prius exstinguat in se serpentes iniquitatis, sibilat luxuria, sibilat avaritia, sibilat ambitio, monet deserere rectum potius quam amittere commodum; morderis a serpente, et non eam interficis; refrena avaritiam, rege libidinem, compesce cætera carnis illicita desideria, et exstingue serpentes iniquitatis, et tunc vere tibi hic intellectus proponetur, tunc hæc verba recte tibi convenient, scilicet impigre exstinctis serpentibus.

Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea, id est, mei Core, scilicet Christi, exstinctis serpentibus vitiorum quas assumpsi, non quas naturaliter habui qui peccatum non feci. Ad te Deum hauriendum. Et quia cervus et ad lavandum et ad bibendum potest fontem desiderare, ideo determinat quomodo desideret. Sitivit anima mea, scilicet venire ad Deum fortem a quo est omnis fortitudo mea, per quem fortis fio ad exstinguendos serpentes iniquitatum mearum, vivum, per quem est mihi et meis vera vita. Hieronymus: *Ad Deum fortem vivum*, non ad mortua simulacra. Et in hoc desiderio dixi: *Quando veniam et apparebo ante faciem Domini?* sitio in cursu, satiabor in adventu, scilicet quando immortalis factus revertar ad Patrem tempore constituto, cum completa fuerit obedientia mea; prius sedendum, prius humiliandum, postea ero immortalis et impassibilis ut conspectui tuo sim dignus astare quo impietati aspirare fas non est. Quasi dicat: *Revera veniam et apparebo*, quia fuerunt mihi lacrymæ meæ, id est, meorum ex miseria temporalis, quas ex magna affectione meas dico; panes, id est, refectio, *die ac nocte*, id est, omni tempore, vel *die*, ante passionem; *nocte*, in passione. Dum

dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus? id est dum tamen contemptui indesinenter habeor, quasi nullo auxilio, nulla sublevatione Deus adsit. Aliter : Dum meditor, dum in via sum, antequam appaream, fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte ; quia bibere nondum poteram fontem illum, avidius lacrymas meas manducabam. Non enim dicit, factæ sunt lacrymæ meæ potus, ne ipsas sitire videretur. Si quis sitiens manducat eo amplius sinit, ita et qui in hoc desiderio est lacrymas ex præsentis peregrinatione vice panum habeat. Consume autem serpentes iniquitatis si vis plenius sitire fontem veritatis, quæ sitis nunquam fit nisi *die ac nocte*, prosperitate hujus vitæ et adversitate. De miseria præsentis sufficienter attendas, quod attendere ad sitim illam citandam vicem panum habeat. *Dum dicitur mihi et meis quotidie : Ubi est Deus tuus?* Hic homo non est a Deo (Joan. ix). Hic homo cum sit, facit seipsum Deum (Joan. x). Et, *si Filius Dei est, descendat de cruce* (Matth. xxvii). Et meis dicitur : *Ubi est Deus tuus?* Ab his qui creaturam Deum habent ostendit digito simulacrum suum, et dicit : *Ubi est Deus tuus?* Nusquam est. *Hæc recordatus sum*, id est, illis sic dicentibus, in memoria habui contemptus illorum ut perseverem. *Et effudi in me animam meam*, juxta illud Isaïæ : *Cum effuderis esurienti animam tuam* (Isa. lviii), recordando eorum contemptum, magis desideravi te, *fudi animam meam in me* : id est, humiliavi me, attendi quid creatura debeat Creatori, quid inferior superiori, quid servus Domino, et non solum fudi in me, sed *effudi* extra me ad desiderium tui. Aliter : Illis sic improperantibus, *recordatus sum hæc mihi esse præordinata et imposita a te*, et hæc recordando *effudi animam meam*, id est, extra me fudi ad recognoscendum gloriam proxime futuram pro obedientia. Et ita *effudi* extra, ut prius funderem in me, ut supra. Et merito *effudi*, merito me humiliavi, quoniam hoc modo, scilicet complendo obedientiam *transibo usque ad domum Dei* scilicet constituendam, id est, Ecclesiam quæ domus est, ad comparationem synagogæ quæ transitoria fuit, in qua Deus habitat per fidem et spem, ideo *transibo*, quia *veniam prius in locum tabernaculi*, id est, exsolvam legalia. In templo enim est præsentatus et circumcisus (Luc. ii), quia *non veni solvere legem, sed implere* (Matth. v). *Tabernaculi* dico, *admirabilis*, legalia enim instituta mirabilia fuerunt, non in temporalibus institutis, sed in horum significatis. Aliter : Ideo me humiliavi, ideo obedientia complevi, quoniam sic *transibo usque ad domum Dei* restaurandam, id est, super cælestem Jerusalem, veniens prius *in locum tabernaculi admirabilis*, locus tabernaculi in terra, homines fideles Deo militantes, in quibus admirandum est membrorum obsequium qui jam non regnat in eis peccatum, ut obediunt ei ad iniquitatem (Rom. xi), sed obediunt justitiæ in sanctificationem; admirandum etiam quomodo anima Deo militet, refrenando cupiditates, virtutes colendo. Ego *transibo bene operando et docendo, usque ad do-*

A *Dei* constituendam, et hoc non ex justitia aut ex necessitate, *hilarem enim datorem diligit Deus* (II Cor. ix), sed *in voce exsultationis*, id est, exsultativa voce quæ non fit nisi juncta bona operatione quia exsultatio corporis est, et *confessionis*, id est, laudis tuæ, totum tibi attribuens, talis *exsultationis*, qualis solet esse *sonus epulantis* juxta illud beati Andreæ: O bona cruz, diu desiderata. Et beatus Laurentius : *Assatum est corpus meum, modo versa in corde tuo*, id est, cogita qualem constantiam habui, et hoc videns manduca me, id est imitare ; ut panem angelorum manducaret homo, id est, ut reficeretur eadem contemplatione divina qua reficiuntur angeli, rex angelorum factus est homo. Et quandoquidem humiliando me transibo usque ad domum Dei constituendam. **B** *Quare tristis es animam meam?* id est, quare præterdis quamdam tristitiam a mortalibus in te transumptam et *quare conturbas me?* id est quamdam perturbationem præterdis? *Cæpit enim Jesus pavere et tædere* (Luc. xxii). Et, *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Matth. xxvi). Non ex coactione, sed ex voluntate, non ex necessitate, sed ex affectione, qui enim potestatem habuit, cum vellet, ponendi animam suam, potuit et in se transferre tristitiam suorum. Et quis non ea necessitate, *spera in Domino* et noli turbari. *Istud spera, quoniam adhuc confitebor illi*, id est, futurum est ut mei confiteantur, illi prius inimici tandem facti mei hanc confessionem : *tu es salutare vultus mei*, tu es *Deus meus*, id est, cognoscent *te verum Deum et quem misisti Jesum Christum* (Joan. xvii). vel *Deus meus, Deus* creatione, *meus* recreatione, *ens vultus mei*, id est, meæ naturæ, est *salutare*, id est, salvator meus, unde alius propheta : *Spiritus ante faciem nostram, id est invisibilis Deus, factus visibilis assumendo naturam nostram, et Spiritus narium nostrarum Christus Dominus* (Thren. iv). Quod alibi dicitur *Spiritus sanctus incarnatus sic accipitur. Pater est Spiritus, id est, quoddam invisibile incorporeum, et illud sanctum idem dicitur de Filio, idem de Spiritu sancto. Deus, ex eo quod Verbum, salutare ; ex eo quod homo, Ad me ipsum anima mea conturbata est*. Quasi dicat : *Ideo non est tristandum animæ meæ, quia ad me ipsum conturbata est, non extra me: quia nemo tollet a me animam meam, sed ego pono eam* (Joan. x). Aliter : *ad me ipsum se referens anima mea*, id est, ad susceptam ab homine mortalitatem et passibilitatem, *conturbata est*, quia in me ipso passibilis eram, quanquam essem et Deus, tristis fuit anima mea, cæpi pavere et tædere. Sed quorsum ita conturbant? ut commemoretur et convertatur ad me genus humanum, attendens prius promissa et accipiens post exhibita. *Propterea quia potens sum ponere animam meam cum volo, et iterum sumere, memor ero tui de terra Jordanis*, id est faciam tui quosdam memores de populo Judaico se humiliante, et in se descendente, ut apud te exaltetur. *Jordanis enim interpretatur descensus. Et de terra Hermonim*, id est, quosdam de gentilitate faciam tui memores, se anathematiz-

zantes, id est, se relinquentes ut tibi uniantur. *Hermon* interpretatur *anathema eorum*: et est in terra gentium: scilicet a monte modico, id est, illos tui faciam memores, qui mons erunt propter virtutum excellentiam, modicus in humilitate: hoc modo faciam tui memores de terra *Hermoniim*. Nam *abyssus abyssum invocat*, id est, profundus et magnus intellectus illorum de Judæa invocat abyssum, id est, intellectum gentium ad conformationem suam, id est, venientes ad fidem de circumcisione gentes ad fidem trahent (*Joan. 14*), in voce *cataractarum tuarum*, id est, exponendo eis illas voces. In hoc enim verbum est verum, quia alii sunt qui seminant et alii qui metunt. Cataractæ dicuntur occultæ viæ per quas aquæ coelestes decurrunt. Et bene doctores ex circumcisione gentes poterunt ad fidem trahere vel majores, quia *omnia excelsa tua*, id est, supplicia futura quæ adhuc suspendis, quæ nunc minaris futura promerentibus, et *fluctus tui*, id est, passiones illæ quæ nunc assidue influunt et turbant ex humana infirmitate et passibilitate, *transierunt*, scilicet ab eis super me imposita et *super me consummata*; quidquid enim illi meruerunt ex culpa, ego persolvi ex gratia. *Excelsa jam transierunt in re, fluctus in spe: vere languores nostros ipse abstulit, et dolores nostros ipse portavit* (*Isa. LIII*): non ita *transierunt fluctus*, quin simus mortales et passibiles, sed hoc modo, quia non ducunt nos ad æternam mortem. Et *excelsa tua*, id est, gravis damnatio extrema super me considerata ab inferentibus, quia ipsi putaverunt me dignum illa damnatione. *Transierunt*, ab illis dico, non ab omnibus, sed ab illis qui attendunt in die, id est, in prosperitate *misericiam* Domini sibi exhibitam ad consolationem. Et *nocte*, id est, in adversitate intelligunt canticum, id est, laudandum esse Dominum. Multi enim cadunt ad suam utilitatem et aliorum, et adversitas temporalis multis fit ad utilitatem, ut discant mundum male blandientem contemnere, et Deum desiderare in quo vera et summa felicitas est. Unde *Job*: *Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* (*Job. 11*) *Dominus dedit, Dominus abstulit: Sit nomen Domini benedictum* (*Job 1*). Quam *misericiam in die cantandam et nocte canticum, Dominus mandavit*, scilicet per me, id est, invisibilis et incomprehensibilis Deus per assumptionem carnis meæ ostendit, qui *in die*, id est, ante passionem *misericiam* ejus cantavi, et *nocte*, id est, in passione ejus, *canticum*. Aliter: *Super me transierunt. Transierunt* ab eis quibus debebantur super me imposita, et hoc ideo quia *in die*, id est, in prosperitate, scilicet usque ad tempus passionis meæ, quando quasi prosperandum mihi fuit ut implem quæ implenda erant, *mandavit per me Dominus*, id est, notam fecit generi humano *misericiam suam*, id est, ea notificavi quæ de reparatione illius ante passionem meam notificanda erant. Et *nocte canticum ejus*, id est, in passione mea proposui omnibus quid sit faciendum in talibus, scilicet in omnibus *miseri-*

cor- *diam* ejus laudandam, quia misericors est cum parit in prosperitate, cum non meremus nisi flagella; misericors cum flagellat ad tempus, ut in æternum conservet. Et ut possit *in die misericordiam cantare et in nocte canticum*, offeram Deo sacrificium, sed illud non quæram extra me, *apud me enim id est, in me oratio* quam offeram Deo, scilicet vitulum labiorum, id est, laudem oris cum innocentia cordis et puritate operis. Deo dico auctori *vitæ meæ*, id est, meorum hæc illa oratio: *Dicam Deo: Susceptor meus es*, nihil meritis meis attribuam, sed totum gratiæ tuæ. Tu suscepisti me de sepulcro et meos de massa perditorum. Et quia Deus est *susceptor meus, quare oblitus es mei?* id est, meorum, id est, quare videris oblitus dum permittis cadere? *Et quare contristatus incedo?* id est, incedunt mei timentes casum? *Dum affligit me inimicus*, in tantum ut etiam *ossa mea confringantur*, id est, fortes mei vel patientia mea superentur et devocentur nimia persecutorum crudelitate et confractis ossibus; *exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei*; improporaverunt mihi Deum meum, *dum dicunt mihi per singulos dies*, id est assidue, *Ubi est Deus tuus?* Quasi dicat: Etsi foris videaris oblitus, intus minime, si differs, non tamen auferis. Aliter, secundum Hieronymum: *Dum exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei, dum ego te per pœnitentiam et afflictionem corporis et animæ placare desidero, inimici mei putantes me incassum hæc facere, dicunt: Ubi est Deus tuus?* Dicunt hæc in evidentia rei, dum tormentis a Deo remove satagunt et verbis, putantes me derelictum cum foris patior et non evidenter liberor, attendentes quid patior, non quare patior. Et quia tanta commoda futura sunt ex mea affectione, vel quia *in die mandavit Dominus misericordiam et nocte canticum. Quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me?* id est, quare præ tendis quamdam tristitiam et conturbationem, non ex coactione, sed ex voluntate, hæc toties caput nostrum repetit, ut suos consoletur et exhortetur suo exemplo, ut non deficiant in laboribus hujus vitæ transitorie positi in spe æternæ felicitatis, scilicet visionis Dei, et quia non ex coactione, *spera in Deo*, et merito, *quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus*, id est, etsi modo tanta pro eis patior, tamen mei adhuc constebuntur corde, et ore dicent: *Deus meus salvator est vultus mei*, id est, est homo ut ego. Aliter, in persona Ecclesiæ: *Ubi est Deus tuus?* Illi quidem de suis diis in præsentia possunt agere demonstratione, non autem oculos habent quibus videatur Deus meus, quia *invisibilia ejus per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur* (*Rom 1*), animus per ministeria corporis quædam faciens non est insufficientis ut per se alia non sentiant, ut enim se videat per se a corporeis sensibus se subtrahit, et confert se ad interiores, atque ministeria corporis non sufficiunt, splendorem, sonoritatem, odorem, saporem, lenitatem virtutum, vel contra, vitiorum sentire. *Hæc recordatus sum, et effudi in me animam*

neam. Constitui et ipse quærere de Deo meo, ut non solum crederem, sed etiam de illo aliquid viderem. Sentio aliquid esse ultra animam meam. Si enim in se remaneret non effusa super se, non videret nisi se. Supra ipsam autem attingendus Deus est, supra animam est domus Dei, ad quam ut ascendat effundit se supra se. Consensio autem ista non est nisi per viam Ecclesiæ, qui habet in secreto domum altissimam, habet tabernaculum in terra, in quo dum ambulat, si tibi rerum tumultus non obstrepit, duceris in interioris et intelligibilis soni jucunditatem, ut omnia externa contempnas raptus ad internam illam lætitiã, sed quia licet illuc rapiamur, tamen quandiu sumus in corpore peregrinamur a Domino (II Cor. v), sequitur, *Quare tristis es, anima mea? quare turbaris? Non ad Deum, sed ad me ipsum anima mea conturbata est. Spera in Deo, quia incertum habeo; si apparuero ante faciem Dei, non erit quod eam conturbet. Ad me ipsum merito turbatur, quia sentit mutabilitatem; ad Deum non turbatur, quia sentit incommutabilem: Justitia Dei semper est, mea autem si hodie est, cras non. Vis autem non turbari? Ne remane in te ipso, ne de te præsumas. Jordanis interpretatur descensus, quia in me nihil nisi infirmitas in me humiliabor, de te præsumam. Quod est, memor ero tui de terra id est, descendam ut liberer, non ascendam ne elidat. Hermon, anathema, ergo quæ mea sunt anathematizabo, ut displicendo mihi placeam illi. Ad illum respirabo de monte parvo ut me faciat magnum. Abyssus abyssum invocat, abyssus est immensa profunditas. Ergo profunditas hæc profunditatem intellectus exigit, et hoc in voce prædicatorum, Sic enim justus justum lucratur, et sic non mihi præsumendum. Aliter: Propterea conturbatus in me ad te suspiro quia audio in voce Scripturarum quod si me nunc habet abyssus iniquitatis, ipsa vocabit aliam, id est de ipsa transibo ad abyssum gehennarum. *Judicia tua abyssus multa* (Ps. xxxv), quia et hic interioribus tenebris damnas, et post exterioribus; quid ergo? Irumpant in te suspensiones ejus, id est, *excelsa* quæ minatur, et *fluctus*, id est, quæ jam sentis, vel idem est quod *abyssus abyssum invocat*; et quid ad hæc? Mandat tibi Dominus in prosperis *miseriordiam*, attende, dum securus es, disciplinam Verbi Dei, et liberabit te; quod non patebit nisi in adversis. Propterea apud me oratio, *Judica me Deus etc.**

PSALMUS XLII.

PSALMUS DAVID.

« Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo et doloso
 « erue me. Quia tu es Deus fortitudo mea, quare
 « me repulisti? et quare tristis incedo, dum affligit
 « me inimicus? Emitte lucem tuam et veritatem
 « tuam; ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in
 « montem sanctum tuum et in tabernacula tua. Et
 « introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat ju-
 « ventutem meam. Confitebor tibi in cithara, Deus
 « Deus meus, quare tristis es anima mea? et

A « quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam
 « adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus
 « meus. »

ENARRATIO.

Ipse psalmus potest per se legi, ut sit vox capitis pro sua resurrectione: vel jungitur cum superiori hoc modo. Supra dixit, *omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt*, id est, considerata sunt ab inimicis super me imponenda, quia ipsi deputant me dignum illa extrema damnatione gravissima et præsentis persecutione.

Judica me Deus. Judicant de me impii quod injustum est, judica tu quod justum est; judicant alii, sed non discernunt, par labor, sed dispar conscientia. Tu hoc modo judica. *Discerne causam meam*. Et si pœna nunc sit par cum impiis et labor, fac ut per finem discernatur causa, fac me resurgere, ut hoc modo causa cognoscatur dispar. *Erue me de gente non sancta*, id est, de gente illa quæ se sanctam facit, et non est, id est, *ab homine iniquo et doloso*, hæc est gens non sancta. Quid iniquius quam ut infirmus occidat medicum, servus Dominum, impius justum? dolosus erat idem Judaicus populus, cum diceret: *Nobis non licet occidere quemquam* (Joan. xviii). *Dentes tamen eorum arma et sagittæ, et linguæ eorum gladius acutus* (Psal. lvi), cum dicerent: *Crucifige, crucifige* (Joan. xix). Ideo tu erue, tu discerne, quia tu es, Deus, fortitudo mea, per quem ego et mei fortes sumus, id est, constantes in passione. Vel per quem ego et mei sumus futuri fortes, quando erimus immortales et impassibiles qui modo apparemus debiles. Et quia tu es fortitudo mea, quare me repulisti? id est, quid causæ est quod in tantum permittis affligi ut videar derelictus? Et quare tristis incedo, id est, quid consilii, quæ utilitas quod tristis est anima mea usque ad mortem? quod paveo et tadeo transformando in me pavorem meorum, *tristis dico, dum affligit me inimicus* Judaicus populus. Magna utilitate generis humani sum ego repulsus et mei. Ad hoc *cæcitas contigit in Israel, ut plenitudo gentium intraret* (Rom. xi): ut mitteretur per totum mundum quasi exercitus verbum Dei. Ergo quia Judæi repulerunt, *emitte me lucem tuam* de cavea Judæorum in notitiam gentium *lucem*, id est divinitatem quæ illuminat tenebras cordis. Et *veritatem tuam*, id est, præcepta tua in omnibus vera. Et revera educes, quia ipsa, non dico deducunt, sed jam deduxerunt sic certum est, quasi jam sit præteritum. Ipsa, id est lux tua scilicet divinitatis tuæ potentia, et mandata tua vera, *deduxerunt me* hominem de Judaico populo, *et adduxerunt in montem sanctum tuum*, scilicet constituendum, id est Ecclesiam tuam virtutibus sublimatam, ut ex utroque pariete fiat unum templum; et in tabernacula tua. Quod montem hoc vocat *tabernacula* diversa similitudine. Tabernaculum est Ecclesia temporalis, quia in illa militant qui ad palmam tendunt; cum audis tabernaculum, peregrinationem attende, hostem cave, de proelio satage ut tendent

post victoriam quiescas. Potest et sic legi: Verbum A
 tuum lux tua, veritas tua personaliter mihi unita,
 ut ex ipsius Domini hominis persona accipias,
 idoneum me facient per experientiam passionis in-
 troduci per gloriam resurrectionis in intima cœ-
 lorum, et inde misso Spiritu in *tabernacula*, id est
 Ecclesiam temporaliter militantem. Et quod sequi-
 tur, *introibo*, priorum sit persecutio. Sed priusquam
 deducat, *introibo ad altare Dei* per ascensionem.
 Quod est illud *altare* ad Deum, id est divinam con-
 templationem, qui Deus *lætificat juventutem meam*,
 id est, me innovatum et meos. Ille lætificat juven-
 tutem meam qui prius contristavit vetustatem
 meam, Aliter : et post tabernaculum constitutum
 introibunt mei *ad altare Dei*, id est, ad videndam
 altitudinem Dei. Bene : *introibo*, quia modo foris
 sumus in peregrinatione. Ad illud *altare* ille solus
 accedit qui ad istud securus accedit ; illic inveniet
 vitam suam qui in isto discernit causam suam :
 quale hic sacrificium ? ipse qui intrat assumetur
 in holocaustum. Sed interim, dum illuc tendo, non
 ero otiosus. *Confitebor tibi in cithara*, ego caput,
 et membra in me, experiendo passionem et mortem.
 In meis, mortificando membra quæ sunt super ter-
 ram, ac de inferioribus ministrando, ut reddant a
 suo inferiori dulce melos Deo. Et merito, quia tu
 Deus creatione, *meus* singulari gratia, meorum re-
 creatione, qui me immunem facis a peccato, qui
 meos ita affectisti ut nolint conformari vetustati
 Adæ, sed sequi voluntatem tuam. Et quoniam hæc
 omnia commoda futura sunt ex mea afflictione,
 quare *tristis es anima mea ? et quare conturbas me ?* C
 ut supra, non ex necessitate, sed ex propria volun-
 tate. Et quia non ex necessitate, *spera in Deo*,
 quoniam *adhuc confitebor illi*, id est confitebuntur
 mei ad honorem illius. *Salutare vultus mei, et Deus*
meus, id est, Salvator est existens *vultus mei*, id est
 homo et Deus.

PSALMUS XLIII.

IN FINEM FILIIS CORE AD INTELLECTUM.

« Deus, auribus nostris audivimus, patres nostri
 « annuntiaverunt nobis opus quod operatus es in
 « diebus eorum et in diebus antiquis. Manus tua
 « gentes disperdidit et plantasti eos: afflixisti po-
 « pulos et expulisti eos. Nec enim in gladio suo pos-
 « sederunt terram, et brachium eorum non salvavit
 « eos. Sed dextera tua, et brachium tuum et illumi-
 « natio vultus tui, quoniam complacuisti in eis. Tu
 « es ipse rex meus et Deus meus, qui mandas sa-
 « lutes Jacob. In te inimicos nostros ventilabimus
 « cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in
 « nobis. Non enim in arcu meo sperabo, et gladius
 « meus non salvabit me. Salvasti enim nos de affli-
 « gentibus nos, et odientes nos confudisti. In Deo
 « laudabimur tota die, et in nomine tuo confitebimur
 « in sæculum. Nunc autem repulisti et confudisti
 « nos, et non egredieris in virtutibus nostris. Aver-
 « tisti nos retrorsum post inimicos nostros, et qui
 « oderant nos diripiebant sibi. Dedisti nos tanquam

« oves escarum, et in gentibus dispersisti nos. Ven-
 « didisti populum tuum sine pretio, et non fuit mul-
 « tudo in commutationibus eorum. Posuisti nos
 « opprobrium vicinis nostris, subsannationem et de-
 « risum his qui sunt in circuitu nostro. Posuisti nos
 « in similitudinem gentibus, commotionem capitis
 « in populis. Tota die verecundia mea contra me
 « est, et confusio faciei meæ cooperuit me. A voce
 « exprobrantis et obloquentis, a facie inimici et
 « persequentis, Hæc omnia venerunt super nos, nec
 « oblitus sumus te, et inique non egimus in testa-
 « mento tuo. Et non recessit retro cor nostrum, et
 « declinasti semitas nostras a via tua. Quoniam hu-
 « miliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos
 « umbra mortis. Si oblitus sumus nomen Dei nostri,
 « et si expandimus manus nostras ad Deum alie-
 « num. Nonne Deus requirit ista ? ipse enim novit
 « abscondita cordis. Quoniam propter te mortifica-
 « mur tota die, æstimati sumus sicut oves occisio-
 « nis. Exsurge, quare obdormis, Domine ? exsurge,
 « et ne repellas in finem. Quare faciem tuam aver-
 « tis ? obliuisceris inopiæ nostræ et tribulationis
 « nostræ ? Quoniam humiliata est in pulvere anima
 « nostra, conglutinatus est in terra venter noster.
 « Exsurge, Domine, adjuva nos, et redime nos pro-
 « pter nomen tuum. »

ENARRATIO.

Hic psalmus, id est, bona operatio hujus psalmi
 perducens in finem, id est, consummationem, pro-
 positus est a filiis Core, id est, imitatoribus passio-
 nis Christi, aliis minoribus filiis Core ad intellectum
 hunc, scilicet ut intelligant, cum Deus hæc tempo-
 ralia subtrahit, nec semper præstat quod petunt, et
 sæpe miscet dulcia amarum, ad utilitatem meorum
 hæc fieri. Volentes itaque hoc consilium Dei infir-
 mioribus aperire, ne in talibus tabescant, sancti
 martyres quærent ab ipso Deo quid causæ sit, ut,
 cum patres nostros filios Israel præsentibus consola-
 tionibus expleverit et in futuro eorum p. steros evi-
 denter liberabit, modo se ab Ecclesia sua quas
 subtrahit ut multis pressuris subiaceat, et sic tan-
 dem aperuit consilium Dei, hoc scilicet ut retrahat
 ab amore sæculi male dulcis, et doceat amare cœ-
 lestia et æterna quæ eis laborantibus sunt promissa.
 Vel intelligant illa quæ historialiter apud prio-
 res patres facta sunt, id est, victoriam de hostibus
 significare istam spiritualem victoriam de vitis quæ
 vere agitur ut hoc intelligentes magis magisque
 mortificent vitia in se.

Deus, auribus nostris audivimus, auribus audiendi
 id est, intellectu cognovimus. Quasi dicant sancti
 martyres : Domine, qui multa beneficia præstitisti
 priori populo et multa nobis præstaturus es in fu-
 turo, quare nos deseris in hoc medio ? Et enumerat
 beneficia prioris populi, deinde futura, in medio
 ostendit pressuram et aperit causam. *Patres nostri*,
 qui nos in fide genuerunt, patriarchæ, prophætæ,
 apostoli, *annuntiaverunt nobis* in Scripturis suis,
opus quod operatus es in diebus eorum qui nobis

nuntiaverunt quo persequeretur unus mille, et duo fugarent decem millia. *Et in diebus antiquis*, id est, apud priores eorum, scilicet istud opus, *Manus tua*, id est, potentia tua *gentes disperdidit*, Ægyptios, Jebuseos, Madianitas. *Et plantasti eos*, id est, stabiliter posuisti patres nostros in loco eorum. Vel moraliter: *Manus tua gentes disperdidit*, id est, vitia, *et plantasti eos* in virtutibus, *afflixisti populos*, id est, populositatem, id est, culturam idololatriæ, *et expulisti eos* a tuis. Revera tu hoc fecisti. *Nec enim in gladio suo possederunt terram*, id est, in virtute sua. *Et brachium eorum*, id est, robur exterius non salvavit eos ab hostibus, *sed dextera tua*, id est, propitiatio tua, *et brachium tuum*, id est, tua fortitudo, *et illuminatio vultus tui*, quoniam talibus signis adfuisti ut præsens intelligeris, vel quod visibiliter illis aderas. Et hoc non ex eorum meritis, sed quoniam *complacuisti in eis*, id est, cum illis egisti ut lauderis in illis, Vel moraliter: Revera tu *expulisti vitia*, quia ipsi *non possederunt terram* suam in brachio suo, id est, in virtute sua, et robur interius eorum non salvavit eos a vitiis. *Sed dextera tua*, id est, Filius tuus qui est *brachium tuum*, *et illuminatio vultus tui*, id est, visitatio gratiæ tuæ per quam dedisti consilium contra vitia. Et non propter aliud nisi quod *complacuisti tibi in eis*. Tu es ipse rex meus et Deus meus. Quid ergo? Aliter tunc, aliter nunc. Mutata sunt tempora, sed non est mutatus Creator temporum, et inde mirum quod idem tunc qui nunc: alia autem tunc, alia nunc. Illa beneficia transierunt, tu ipse scilicet non mutatus, es rex meus, quantum ad hominem, et Deus meus, quantum ad Verbum. Qui *mandas salutes Jacob*, id est, qui mandasti per angelum salvationem temporalem Jacob, id est priori populo. Nunc autem mandas per Filium salvationem interiori Jacob, id est, juniore populo. *Novissime enim locutus est nobis in Filio* (Hebr. 1). Quasi dicat: Et cum hæc ita se habeant, quare tanta mala patimur? Hæc de præterito. Quid autem de futuro? *in te cornu ventilabimus inimicos nostros*. Cornu de carne est, sed in duritiam versum excedit illius naturam, ita Christus carnem nostram suscepit, sed immunis a peccato fuit. *In te cornu*, per quem excedimus omnem carnalitatem, separabimus tandem paleam a granis, id est, separabimus extrema ventilatione a nobis inimicos nostros qui modo concreti sunt. *Et tunc in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis*, in nomine tuo præsumentes, id est, in invocatione nominis tui. Vel, quia nomen Christianum retinebimus fide et opere, entes vere Christiani, *spernemus modo insurgentes in nobis*. Et revera per te. *Non enim in arcu meo sperabo*, id est, in mediocribus meritis meis, vel occulta virtute. *Et gladius meus*, id est, majora merita, vel manifesta virtus *non salvabit me* vel meos a conformatione malorum. *Salvast enim nos de affligentibus nos*, loquitur de futuris tanquam de præteritis, quai tam vera sunt quasi jam facta. Hæc salvatio erit quando *mortale hoc induet immortalitatem* (1 Cor. xv), *et odientes*

A nos confundisti confusione mala, ut dicant: *Nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam* (Sap. v), quia nostra separatio erit illorum confusio. Quasi dicat: Et illis confusis, nos gloriabimur, non erimus otiosi in Deo, id est, in misericordia Dei nobis exhibita qui suum opus in nobis coronabit, *laudabimur*, laudabiles erimus. Vel, *laudabimur* in invicem *tota die*, id est, tota illa vita quæ mortem non habebit. *Et in nomine tuo* scilicet glorificando, non nostro, vel, quia a Christo Christiani *confitebimur tibi in sæculum*, cum tu eris omnia in omnibus. *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (Psal. LXXXIII). *Nunc autem*, scilicet in hoc medio tempore, tu qui hoc modo egisti cum priori populo, qui tandem acturus es tam misericorditer in futuro, *repulisti nos*, id est, videris repulisse quantum ad tribulationem, *et confundisti nos*, quantum ad devocationem, quorumdam, vel, repulsi ab invisibili sublimitate multum provolvimur in re, confundimur autem exterius, non in conscientia, eximus contra inimicos, sed corpore invalidi. Nam *non egredieris, Deus, in virtutibus nostris*. Eximus ad inimicos, sed tua, per te nobiscum non procedit. Quod in hoc apparet quia *avertisti nos retrorsum post inimicos nostros*, scilicet quosdam ex nobis nimia tribulatione devocatos qui facti sunt sequaces inimicorum. In Hebræo, *Dedisti terga nostra hosti*, significat illos qui urgente persecutione defecerunt in fide, ut sequerentur inimicos, redeuntes mente in Ægyptum ad ollas carniū, volentes temporaliter gaudere. *Et qui oderunt nos diripiebant sibi*, conformando nos sibi. Hoc modo *diripiebant*. *Dedisti nos tanquam oves escarum*, quantum ad reputationem illorum, ad hoc putant nos esse natos ut interficiamur. Quædam oves reservantur ad fetum, aliæ ad interfectionem et comestionem ut arietes, vel *tanquam oves* facile deducibiles, quantum ad devocatos. *Et in gentibus dispersisti nos*, quia quidam timentes devocationem fugiebant de una civitate in aliam. Vel *dispersisti nos*, ut unusquisque sibi nos raperet in gentibus, hoc est in pressione gentium; *Vendidisti populum tuum sine pretio*, multos martyres ad mortem dedisti, et paucos convertisti. Videmus quos dedisti, et non videmus quos acceperis. *Et non fuit multitudo in commutationibus eorum*, et si aliquos accepisti, illi non multi fuerunt. Olim unus de tuis fugabat mille, modo e converso unus illorum decem millia ex nobis interfecit. Multum est quod summum martyrem das in mortem, et illo fortiter agente non fiunt multi Christiani. Non fuit, quomodo solent immutari pauca multis, in tuis commutationibus, sed dissipabuntur potius conventus laudantium te. Hieronymus: *Vendidisti populum tuum sine pretio*, quibus dicitur: *Venditi estis in peccatis vestris*. (Isa. l). Nullus ita emit eum a te, ut tu sanguine tuo. *Et non fuit multitudo in commutationibus vestris*. Viliior enim erat merces, id est non est commutatio facta. Nam Dominus populum quem emit, non auro, neque argento, sed proprio cum sanguine comparavit

(I Pet. 1). *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris.* Potest sic legi, ut huc usque de gentibus sit dictum, nunc autem dicatur de Judæis, vel, ut universaliter dicatur de Judæis et gentibus qui omnes vicini sunt propter cohabitationem. Vel, vicini dicuntur qui jam voluntate appropinquaverunt ad fidem nostram et conformitatem, videntes nos tam indigne tractari reputabant nos fore eis maximo opprobrio si converterentur ut et ita cruciarentur. Et non tantum *vicinis*, sed etiam *subsannationem et derisum his qui in circuitu nostro sunt*, id est longe a nobis, vel, in multitudine circa nos paucos undique persequentes ut nusquam possimus evadere. *Subsannationem et derisum*, id est omne genus irrisionis. *Subsannationem* his qui indignantur quod nos prædicamus Jesum crucifixum. *Et derisum* sapientibus Græcis qui nostram prædicationem stultitiæ deputant, juxta Apostolum: *Nos autem prædicamus Jesum et hunc crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam* (I Cor. 1). *Posuisti nos in similitudinem gentibus.* Hæc est illa irrisio *in similitudinem*, id est in proverbium, cum verbis alicui impropere ut dicant: Tam turpiter moriaris, ut magister ille Christianorum, vel ut Laurentius: vel, si cogitent, cum aliquem volunt cruciari, ut ad nostram similitudinem faciant. Et non solum proverbium, sed etiam *commotionem capitis in populis*, id est ut ex nobis habeant causam commovendi caput, cum viderint nos taliter cruciari, moventes capita sua dicent: Heu miseri! quanta stultitia vos vexat? unde hæc nova insania quod non parcitis juventuti vestræ, sed potius appetatis mortem quam vitam? Sicut moverunt caput exterius et interius contra te, sic contra nos. Unde pro devocatione illa et insultatione, *tota die verecundia mea contra me est*, id est, ante me assidue. *Et confusio faciei meæ cooperuit me*, id est totus cooperatus sum confusione, laborans, et gemens et non habens foris adiutorem; et si intus habeam, *a voce exprobrantis*, id est vituperantis nostram sectam, *et obloquentis*, id est verbis impugnantis, *a facie inimici*, id est a terrore interius, *et persequentis*, exterius. *Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sumus te.* Ecce intellectus hic aperitur cur Deus hæc omnia fieri permittat. Quasi dicat: sic fecisti cum patribus, sic facturus es nobis quandoque. Quod autem in medio tempore sic nobiscum agere magno a consilio uteris, scilicet ad hoc facis ut sciant quod a te gratis sunt facti, a te gratis reparati: veniant ergo super nos hæc omnia; gratis te colimus, nihil te colendo quærimus nisi te, tu eris omnia in omnibus. *Nec oblitus sumus te*, subauditur quærere, te desiderare, quod forsitan faceremus, si felicitas temporalis nullis misceretur amaritudinibus Nos fortiores non sumus oblitus, et si infirmi redissent mente in Ægyptum ad ollas carniæ: quod inde apparet, quia *inique non egimus in testamento tuo*, id est in promissione quam tibi fecimus, promissimus enim tibi abrenuntiare diabolo et pompis ejus, et te solum sequi: et si caro infirma, spiri-

tus fuit promptus (Matth. xxvi). Inique agit qui pactum non solvit. Habet autem quasi pactum creatura rationalis, ut servus fidelis Creatorem et Dominum præ se faciat, se ipsum sibi abneget, diabolum quantum possit abrenuntiet. Dico, *non sumus oblitus*, nam *non recessit retro cor nostrum a te*, scilicet a mandatis tuis; et si caro recessit, *cor non recessit*, non recurrimus in Ægyptum ad ollas carniæ, non retro aspeximus ad ea quæ dimisimus. Imitamini ergo nos inferiores, filii Core, hanc viam insistite. *Et scilicet non declinasti semitas nostras a via tua*, id est, non permisisti opera nostra recedere a mandatis tuis. Vel ideo *non inique egimus in testamento tuo*, quia tu *declinasti*, id est, pendere fecisti *semitas nostras a via tua*, quæ nobis est semita, id est, arcta via, tibi est via lata et spatiosa: fecisti ergo ut in semitis nostris viam tuam imitemur, sicut a Christo tuo prius fuit moriendum, post resurgendum et intrandum in gloriam, ita et nos maluimus ex tempore humiliari prius: prius enim est certare quam coronari, humiliari quam exaltari. Aliæ viæ nostræ, aliæ tuæ: nostræ, per prosperitates, tuæ per amaritudines. Et tu ostendisti nostras vias alias esse a tuis, dicens nobis: *Latas vias ambulare vultis? nolite: hæc itur ad vitam, hæc ad mortem.* Quod *non declinasti semitas nostras a via tua*, vel quod pendere eas fecisti a via tua, in hoc patet, *quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.* Non gloriabitur quis in loco exultationis nisi humiliatus fuerit in loco afflictionis, id est, in vita præsentis in qua quoquo te vertas, nulla pax, nulla perfectio, neque est gaudere in triumpho, nisi sategerit in prælio. Vel, *in loco afflictionis*, id est, in corpore humilias nos ad tribulandum, vel compati nos fecisti devocatis. *Et revera magna fuit afflictio in qua nos humiliasti*, quia *cooperuit nos umbra mortis*, id est, temporalis mors nos multum oppressit, quæ quasi umbra sunt futuræ et æternæ mortis. Vel, *umbra mortis*, id est, illi qui nos sua potentia, vel suis divitiis, vel sua mala conversatione obumbrant ad mortem. Vel, *umbra mortis* sunt quos premit ignorantia veritatis. Dico, *non recessit retro cor nostrum*, nam si recessisset tu vindicares. Nam *si oblitus sumus nomen Dei nostri*, scilicet non reddendo ei jus suum in nobis, timendo eum ut creatura Creatorem suum, *et si expandimus manus nostras ad Deum alienum*, id est, prætulimus Creatori creaturam, *Nonne Deus requirit ista?* scilicet ad vindicandum requirit utique. Nam *ipse novit abscondita cordis.* Quasi dicat: non solum exteriora, sed et occulta consilia cujusque, quo animo quidque faciat vel patiat, scilicet *ipse novit* cur hæc omnia mala patiamur, quia, o Domine, *propter te* scilicet promerendum, non propter terrena, *mortificamur exterius tota die*, id est, assidue. Nam *æstimati sumus sicut oves occisionis*, id est, stulti et seductibiles, sicut oves sponte ad occisionem euntes, vel facile seductibiles, quantum ad devocatos: Aliter: Dico, *non recessit retro cor nostrum*, et hoc cum quadam fiducia. Nam *si expandimus manus nostras ad Deum alienum et*

obliti sumus nomen Dei nostri, eveniant nobis omnia mala. Diceret aliquis: Nonne Deus injustus est, cum permittet nos tanta pati? non. Nam *nonne requirit a malis hanc tribulationem?* Revera *requirit*, quia ipse *novit abscondita cordis*, id est, non solum cor, sed intentionem cordis quæ occulta est; *ipse novit* qua intentione hæc patimur, *quoniam*, o Domine, *propter te mortificamur*. Et quia *propter te mortificamur*, o Domine, *exsurge* his qui nos persequuntur: illis enim dormis adhuc, qui te resurrexisse non credunt, qui te mortuum tantum hominem attendunt. Ergo, *exsurge* etiam in notitiam gentium ut cesset jam devocatio, cesset tribulatio. *Alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere ut fuit unum ovile et unus pastor* (Joan. x). *Quare obdormis, Domine?* Exciteris in cordibus eorum qui te mortuum confitentur, et resurrexisse non credunt, ut tandem desinentes nos persequi, non usque in finem extremæ mortis intendant. *Quare faciem tuam avertis?* Quasi dicat: oblitus nostri videris esse, dum qui timent eos qui occidunt corpus desunt nobis. *Oblivisceris inopiæ nostræ*.

Copia nostra est multitudo credentium, inopia nostra eorum devocatio et eorum subtractio, quorum salutem esurimus. Quasi dicat: oblitus videris inopiæ nostræ, tum devocari multis tribulationibus permittis tuos, et in hoc nos pauperari, illos vero ditari qui nos persequuntur. Revera inopes facti sumus, *quoniam humiliata est in pulvere anima nostra*, id est, animales inter nos sunt humiliati in conformatione illorum qui sunt pulvis, vel ita sumus conculcati sicut pulvis. *Conglutinatus est in terra venter noster*, id est, infirmiores nostri adhæserunt terrenis. Ergo, o Domine, *exsurge*, scilicet *adjuva nos* in persiciendo vocationem gentium. *Et redime nos*, scilicet tuos qui devocantur, *propter nomen tuum*, scilicet glorificandum. Vel, *quare faciem tuam avertis dum oblivisceris inopiæ nostræ, et tribulationis nostræ?* id est, videris præsentiam tuam subtrahere illis, et oblivisci eos in quorum tribulatione nos tribulamur. Inopia sunt illi qui nolunt spoliari, sed supervestiri; abundantia autem sunt, qui gaudent in tribulationibus. *Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra*. Ac si dicat: Vere *faciem tuam avertis*, quia *anima nostra*, id est, illi qui deberent nos vivificare, humiliati sunt ab his qui pulvis sunt, *Conglutinatus est in terra venter vester*, id est, infirmi nostri quasi glutine conjuncti sunt terrenis.

PSALMUS XLIV.

IN FINEM PRO HIS QUI COMMUTABUNTUR FILIIS CORE AD INTELLECTUM, CANTICUM PRO DILECTO.

Eruotavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime. Specie tua et pulchritudine tua intende prospere, procede et regna. Propter veritatem et mansuetudinem et justitiam, et deducet te

A mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis. Sedestua, Deus, in sæculum sæculi, virga directionis virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Myrrha, et gutta et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filie regum in honore tuo. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam et obliviscere populum tuum et domum patris tui. Et concupiscat rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum. Et filie Tyri in muneribus, vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis. Omnis gloria ejus filie regis ab intus in simbriis aureis circumamicta varietatibus. Adducentur regi virgines post eam, proximæ ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia et exultatione, adducentur in templum regis. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram. Memor ero nominis tui, Domine, in omni generatione et generatione. Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, et in sæculum sæculi.

ENARRATIO.

Psalmus iste cantatur de sanctis nuptiis, de sponso videlicet et sponsa, de rege et plebe, de salvatore et salvandis, et proponitur filiis Core agentibus scilicet pro his qui commutabuntur, id est, pro commutatis ad intellectum recipiendum: quæ sunt etiam canticum pro dilecto. Vel, potest construi præposterato ordine ut dicamus: hæc verba sunt canticum pro dilecto, verba, dico, proposita filiis Core ad intellectum. Hoc nomen Core cum auditur non debemus ad irrisionem accipere, ne in sensu puerili inveniamur comparabiles pueris illis qui sancto Dei Eliseo prophætæ typum Christi gerenti insultabant, dicentes: *Ascende calve, ascende calve* (IV Reg.). Quos pueros stulte garrulos et in perniciem suam maledicentes bestie exeuntes de silva devoraverunt. Ab imitatione horum puerorum nos revocat Apostolus, dicens: *Nolite pueri effici sensibus* (I Cor. xiv), cum tamen magister ipsius nos invitet ad imitationem pueri cum dixit: *Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cælorum* (Matth. xviii). Consideret igitur quisque ad quid magister nos invitet, et quid nobis discipulus interdicit, ut quem delectat imitatio parvuli non delectet ignorantia, sed innocentia. Pueri autem illi qui sancto Dei calvo insultabant præfigurabant illos qui, ex nimium pueruli sensu, stabant ante lignum sacrum Dominicæ crucis, dicentes: *Si Filius Dei es, descende de cruce* (Matth. xxvii); qui a bestiis sunt devorati, quoniam a diabolo interius sunt mortificati, vel a bestiis devorati sunt, id est, a Tito et Vespasiano afflicti et condemnati qui dicuntur bestie egredientes de silva, id est, a gentibus missi, quæ gentes silvis comparantur, quoniam nullam adhuc receperant culturam. Quod quadraginta duo ex illis pueris fuerunt a bestiis devorati, præfigurabat quadraginta duos annos qui fœ-

passione Christi usque ad destructionem Jerusalem. *Pro his qui commutabuntur*: quæ sit ista commutatio omnis commutatus in seipso potest esse; consideret qui fuerit, quid modo sit; conundum prius idola adorantem, modo vero mentem. Hanc commutationem etiam pagani sentiunt, cum viderint templa sua deserta, Ecclesie refertas. Vel *ad intellectum* sunt hæc prophetae Core ut non sint cæci, sicut illi de quibus dicitur: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum crucifixissent, vel ad intellectum*, ut inquit ad quem pertineat hæc commutatio, ad Deum videlicet, dilectum super omnes dilectos. *Et pro dilecto*. Solent scholastici componere cantandum in nuptiis in laudes sponsi et quod vocatur epithalamium: ad hanc similitudinem psalmus est in laudes sponsi Christi et Ecclesie. Laudatur hic ille de quo in canticorum dicitur: *Osculetur me osculo* (Cant. 1.) Gaudeat ergo sponsa Ecclesia se a tanto sponso, quoniam dilexit eam confeceret pulchram, quam sanguine suo lavit haberet maculam, in cruce extendit ut non rugam. Quem sponsum Dominus Pater in primo nobis commendat, ut majoris sit auctoritarius, secundum ineffabilem generationem in ipse Filius a Patre genitus est, postea verum humanitate et inducens eum cum magna pietate, ut jungat sibi sponsam suam Ecclesiam, inducens sponsam decenter ornatam et dedit sponso.

Et ait cor meum verbum bonum. Ne putaremus quod Patrem indigere conjugio in generatione ostendit nobis ipsam generationem non ab ipso factam, sic dicens: *Cor meum*, id est, a substantia mea secreta essentia mea; id est, genuit, *verbum bonum*, id est, Filium æqualem et consubstantialem. De hoc locum est: *In principio erat Verbum, et Verbum apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. 1). Quia per *bonum* intelligamus Verbum æquale consubstantiale, ipsum *Verbum caro factum* dicitur cum dicit: *Quid me interrogas de bono? Respondens nisi solus Deus* (Matth. xix). In hac re non divisit se a Deo, sed potius univit tandem diceret: *Cam tu dicis mihi, magister bone* (Matth. 23), *Deum me esse confiteris, quia nemo bonus est Deus*. Qualiter Dominus Pater generasset suum ex corde suo, quamdam similitudinem nobis ipsi possumus comprehendere, sicut in summa possunt comprehendi, a creatura. Quisque enim sapiens architectus ædificandam fabricam ex corde suo generat consilium in seipso placet ei fabrica, non in specie ædificii, approbatione consilii. Facta autem jam fabrica, sibi soli placet, sed etiam videntibus, et datur consilium in quo prius eam sic disposuit, appareret talis in specie ædificii, nisi præ-

cessisset in approbatione consilii. Qualiter autem per fabricam subjectam oculi intelligimus præcessisse concilium sapientis, sic, si oculum mentis ad superiora vertamus, in nobis ipsis possumus intelligere sapientiam Patris præcessisse in dispositione nostræ creationis: consideremus nos ipsos, cælum, et terram, et omnes ornatus eorum, homines videlicet in terra, Angelos, Virtutes, Principatus in cælo, et intelligamus Verbum necessario, quia *omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* (Joan. 1). Quod ipse Pater hic testatur sic. *Dico ego opera mea esse regi*, id est, huic Verbo regi facto, dispono *opera mea* regenda, quia ei soli innotesco; mea secreta, ut sit expositio superioris, sic: *Dico ego opera mea regi*, id est, *Verbum* eructo cum quo omnia *opera mea* dispono. Ne *Verbum* illud transitorium intelligamus, supponitur; *lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*. Linguam pro verbo, calamum pro scripto, causam videlicet pro effectu posuit. Tanquam si dicat. *Verbum meum non est transitorium, sed est calamus scribentis*, id est, comparabile verbo scripto et permanenti. *Scribæ, dico, velociter scribentis*, id est, sine mora multa comprehendentis. Sunt scribæ quidam qui uno puncto totam dictionem vel orationem comprehendunt, cui velocitati verbum Patris quodam modo comparatur, quia nihil est velocius quam semel omnia dixisse. Unde illud: *Semel locutus est Deus* (Job xxxiii). Nam nunquam secundo loquitur, quia si perit primum, dicat secundum: et si non perit primum, non proferat secundum. Istud dicere Patris nunquam habuit principium, nunquam habuit finem: quia *verbum illud attingit a fine usque ad finem fortiter, suaviter disponens omnia* (Sap. viii). Dicit Augustinus in hoc loco: « Vereor ne id quod dico, a tardioribus aliquando possit intelligi dicam tamen, sequatur qui potest, ne non dictum non sequatur qui potest. *Speciosus forma præ filiis hominum*. » Quasi dicat: Tu Verbum, tu rex *speciosus forma*, id est, in formosa divinitate *præ filiis hominum*. Nota quia posset dicere, præ angelis, sed quia verum hominem eum constituit, ideo *præ filiis hominum* dixit. *Speciosus* dico, quia *diffusa est*, id est, diffundetur *gratia in labiis tuis*, id est, in præcordiis tuis, vel in præsentia tua. Unde illud: *Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est* (Joan. 1). *Gratis* Domini est: quia ipse omnia gratis fecit, perditos quæsit, inventos in humero reportavit, præterita condonavit, futura promisit. *Propterea benedixit te Deus in æternum*, id est, ut diffunderetur gratia in labiis tuis, *benedixit te Deus*, id est, multiplicavit te *Deus*, id est, ego Pater, multiplicatione in æternum tendente. Primum hominem benedixit, sed non in æternum, quia in inobedientiam occidit, vel istud sit effectus ad hoc quod dixit: *Diffusa est gratia in labiis tuis*, et quis diffundetur, *benedixit te Deus*, id est, promissionibus tuis *benedixit in æternum*, quia sine fine permansuræ sunt. Promissiones autem servi, umbræ fuerunt et transitorie, carnaliter intellectas. *Accingers gladio tuo super femur tuum,*

potentissime, id est tu *speciosus forma*, ut debelles serias potestates, *accingere*, id est, accinctus sis *gladio tuo*, id est, divino eloquio quod est gladius spiritus, et hoc *super femur tuum*, id est, super humanam naturam tuam potenter scilicet *accingere gladio*, hoc gladio separavit Dominus filium a patre, filiam a matre, nurum a socru sua (*Matth. x*). Pater iste est diabolus a quo separatum est humanum genus per prædicationem Domini. Mater est Synagoga a qua separata est filia, id est, Ecclesia ex Judæis congregata. Nurus est Ecclesia ex gentibus constituta quæ erit adversus Synagogam quæ sacros ejus est, mater videlicet Christi, ex qua secundum carnem natus est. Nurus ista significabatur ab Æthiopissa, quam duxit Salomon sibi reginam (*III Reg. 11*). Et sic duo adversus tres, pater et mater adversus filiam et filiam et nurum. Nam socrus et mater in Synagoga intelliguntur. *Specie tua et pulchritudine tua intende*, id est, tu accinctus gladio, sis intensus in speciosa pulchritudine tua, id est, in abundantia virtutum positus, in qua miser Adam positus, remittebatur cum deberet intendi. Et sic intensus in te ipso, *prosperere procede* ad debellandos inimicos: *et regna*, id est, vince *propter veritatem*, scilicet Evangelii, quæ de te fiet. Unde Apostolus: *Exhortatio nostra non de errore, neque in dolo, neque de immunditia* (*I Thess. 11*). *Et regna* etiam propter mansuetudinem inter tormenta habitam, quia in passione humilis et mansuetus apparebis. *Et regna* etiam propter justitiam in parte exhibitam et in parte exhibendam. Exhibita est, ut illud: *Qui justus est justificetur: et qui sordidus est, sordescat* (*Apoc. 22*).

Quod hic videmus impletum. In futuro autem exhibetur justitia, quando incorruptus iudex digna quæque ultimo iudicio requiret, vel propter justitiam tuorum, scilicet abnegantium sæcularia desideria et sobrie et juste viventium: *et deducet te mirabiliter dextera tua*, id est, potentia tua undique ducet te in notitiam hominum, et hoc mirabiliter, quia eris faciens divina et patiens humana. Et qualiter hoc fiet? Quia *sagittæ tuæ acutæ*, id est, verba prædicationis tuæ sunt acuta, corda hominum videlicet pungentia, et amorem divinum excitantia. Quibus sagittis *populi percussi sub te cadent*, id est, se tibi humiliabunt *in corde inimicorum regis*, id est, in hoc quod tibi regi cor inimicum habuerunt cadent et resurgent habentes cor amicum tibi. Hac sagitta percussus cecidit Saulus et surrexit Paulus: cecidit persecutor, et surrexit egregius prædicator (*Act. 13*). Et in taliter percussis erit *sedes tua Deus*, id est, in illis sedebis non transitorie, sed *in sæculum sæculi*, id est, æternaliter, et tu merito in illis regnabis, quia *virga regni tui*, id est regimen quo regis tibi subjectos, est *virga* non distortionis, sed *directionis*. Unde alibi: *Reges eos in virga ferrea* (*Ps. 11*), cum regimen aliorum sit flexibile et distortionis. Et vere *virga regni tui* est *virga directionis*, quia tu *dilexisti justitiam*: et hoc inde apparet, quia *odisti iniquitatem*, et *propterea* id est, ut diligeres justitiam, *unxit te Deus omnium, Deus tuus*, id est, ego pater tuus tibi in

omnibus consentiens. Et qua unctione? *Oleo lætitiæ*, id est, spirituali jucunditate, et hoc *præ consortibus tuis*, id est præ omnibus illis, quorum consors es in humana natura. Et quia dixit illum præ omnibus unctum esse ostendit unctionem illorum esse magnam, ut in deejus unctionem intelligamus admirabilem, cum præ illis unctus sit. Quasi dicat: *finxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*, quod magnum est, quia *myrrha et gutta et casia*, id est, omnia odora menta virtutum spirabunt *a vestimentis tuis*, id est ab apostolis tuis et apostolicis viris. Unde illud: *Vivo ego, dicit Dominus* (*Isa. 19*), quia bis omnibus velut vestimenta, indueris. Vestimenta Dei dicuntur sancti; quia sicut homini nihil est vicinius vestimento, sic Deo nihil est vicinius sanctis. *A domibus eburnæis*. Domus eburnæ sunt illi quos vestimenta vocavimus. Nam in eis habitat etiam Dominus et dicuntur eburnæ domus propter castitatem et sermonis nitorem. Nam elephas cujus ossa ebur sunt castissimum animal dicitur. *Ex quibus delectaverunt te filie regum*, id est ex odora mentis illis quæ spirabunt a vestimentis tuis, delectabunt te filie regum, id est Apostoli in fide generati qui carnem domant, spiritum roborant; et hoc *in honore tuo* quoniam licet ab eis in fide generantur, non ab eorum nomine vocabuntur, sed tuo: quia nulli vocabuntur Petri vel Paulini, sed omnes Christiani, et sic per vestimenta et per domos eburnæas *astitit regina a dextris tuis*, id est, in Propitiatione tua. Nam quæ a sinistris erunt erunt concubinae significatæ per octoginta concubinas Salomonis. Numerus autem concubinarum excellens numerum reginarum, significabat quia *multi sunt vocati, pauci vero electi* (*Matth. 22*). Regina autem *stabit in vestitu*, id est, in doctrina deaurata, id est bonis sententiis confirmata; *circumdatur varietate*, sub audis linguarum quoniam variis linguis Ecclesia Christi adunata est. Vel *in vestitu deaurato*, id est, bonis moribus adornato, et *circumdatur varietate*, scilicet virtutum. Vel *in vestitu deaurato*, id est in membris solidis, non crepantibus in tribulatione. *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam*. Convertit se ad reginam quasi dicat: Tu regina jam facta etiam filia, audi promissa, et intellige impleta: et qualiter dico ut audias? *Inclinando aurem tuam*, id est, humiliter audi regis tui mandata, *et obliviscere populum tuum*, id est carnalia constituta, vel populum Babylonis, cui populo rex fuit diabolus. *Obliviscere etiam domum patris tui*, diaboli, id est, nullam habeas societatem cum impiis, et debes oblivisci *populum et domum patris tui*, quia *concupiscet Rex decorem tuum*, id est, te decoram fieri qui te dilexit sædam, ut faceret pulchram; et sit tibi magnum quod *rex te concupiscet, quoniam ipse*, rex videlicet, *est Dominus Deus tuus*. Et te etiam *obliviscente populum et domum patris adorabunt eum: et* (pro etiam) *filie Tyri*, scilicet filie gentium, ut sic per Tyrum quæ fuit civitas vicina Judæis terram gentium intelligamus. Quæ filie Tyri adorabunt eum *in muneribus*, id est, in largis elemosynis per quas omnia munda fiunt eis (*Luc. 11*).

elemosynas querere Dominum in voce pauperum et notificat, dicens: *Esurivi, et dedistis mihi* (Matth. xv). Vel secundum interpretationem accipiamus gentes iterum. Nam Tyrus retatur *angustia eorum*: ubi proprie gentes inveniuntur, quæ nimie angustiabantur de peccatis: *Vultum tuum*, id est, ecclesiastica instituta quibus apparet voluntas tua, *deprecabuntur plebis*. Ad istos divites loquitur Paulus apostolus ad Timotheum: *Prævitibus huius sæculi non superbe sapere, ne verare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo ræstat nobis omnia abundanter ad fruendum* (I. VI). Sed divites sint in operibus bonis, tribuant, communicent, thesaurizent sibi futurum bonum, ut apprehendant vitam æternam. Quoniam solent munera elemosynarum alio fieri ad favorem hominum, ne hæc filia in se ipsa gloriaretur et ab aliis laudem quaerere subsequitur: *Omnis gloria ejus filie regis, et Ecclesie, fit ab intus*, id est in conscientia gloria nostra debet esse testimoniam conscientie bonæ et interrogationis in Deum, et hæc *fit in fimbriis aureis*, id est, in fine bono, *in fimbriis finalitatem accipiamus, et in auro nitentem*. Nam *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (Matth. xxiv). *Circumamicta vobis*, id est, variis populis, vel varietatibus vestrum. Per hanc etiam filiam conversam a gentibus adducentur regi virgines, id est, alia Ecclesia, accipiamus Ecclesiam angelicam cæterasque post primitivam Ecclesiam conversæ sunt. *Virgines adducentur post eam*, id est, post primitivam Ecclesiam, ita ut *proximæ sint ejus*, id est, vicines fidei ejus. Et istæ tales *afferentur tibi*, id est, ad honorem tuum. *Afferentur dico, non in re et tristitia, sed in lætitia et exultatione*. Unde *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore* (Rom. viii). *Adducentur ipsæ virgines in templum regis*, id est, ad hoc ut ipsæ sint templum. Et sic ideo putaret Ecclesiam Christi non esse mundam, quia non supersunt apostoli et primitivatores, subsequitur: *Pro patribus tuis nati tibi filii*. Quasi dicat: Licet non supersint patres, id est, a te constituti, tamen non decreta Ecclesia tua, quia nati sunt tibi filii, quia pro filii nati sunt Gregorius, Augustinus et cæteri, quos *constitues principes super omnem terram*, per illos *memor ero nominis tui*, id est, celebrabam nomen tuum *in omni generatione et in omni natione*. Et vere per illos hoc fiet, quia *propter eos*, id est, quia sufficiunt prædicatores, *confitebitur tibi populi*, id est, sufficient consequaces: et *erit in æternum*, quod est, *in sæculum sæculi*.

PSALMUS XLV.

DEUS NOSTER REFUGIUM ET VIRTUS, ADJUTOR IN TRIBULATIONIBUS QUÆ INVENERUNT NOS NIMIS. PROPTEREA TIMEBIMUS DUM TURBABITUR TERRA, ET TRANSFERENDI MONTES IN COR MARIS.

A « rentur montes in cor maris. Sonuerunt et turbatae sunt aquae eorum, conturbati sunt montes in fortitudine ejus. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei, sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Deus in medio ejus non commovebitur, adjuvabit eam Deus mane diluculo. Conturbatae sunt gentes et inclinata sunt regna, dedit vocem suam, mota est terra, Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob. Venite, et videte opera Domini qui posuit prodigia super terram, auferens bella usque ad finem terræ. Arcum conteret, et confringet arma et scuta comburet igni. Vacate et videte quoniam ego sum Deus, exaltabor in gentibus et exaltabor in terra. Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob. »

ENARRATIO.

B Vox est in hoc psalmo filiorum Core, illorum qui prædicante Petro apostolo, ut legitur in Actibus apostolorum, recognoverunt arcana Domini, illa videlicet qualiter omnes ad quos venit Spiritus sanctus omnibus linguis loquerentur: recognoverunt etiam quam altus et excelsus apud Deum factus esset ille quem manibus suis crucifixerunt, ut Spiritu sancto idiotas impleret et linguas infantium faceret disertas, et compuncti corde dixerunt: *Quid faciemus, viri fratres? Et Petrus ait: Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi* (Act. ii). Possumus et intelligere arcana illa de quibus ait Apostolus: *Nolo vos ignorare, fratres, mysterium hoc quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret* (Rom. ii). Ut autem hæc arcana intelligamus exhortantur nos filii Core qui hæc loquuntur, sic dicentes:

C *Deus noster refugium*, id est, Deus nostræ naturæ assumptor est nobis *refugium, et virtus*, id est, virtuosum refugium: *adjutor in tribulationibus*, id est, in conscientia mala, *quæ invenerunt nos nimis*. In hac tribulatione solus est adjutor qui solus peccata dimittit. Hæ tribulationes inveniunt nos, quando aliis prædicantibus peccata recognoscimus. Invenimus nos ipsi tribulationes, quando sine admonitore peccata flemus: in utroque tamen adjutor noster Deus, et *propterea*, id est, quia eo adjuvante exclusus est tumultus conscientie, *non timebimus dum turbabitur terra*, id est, gens judicata in terrenitate perdurans. *Et non timebimus dum transferentur montes in cor maris*, id est, dum apostoli transferendi sunt a Judæis in corda gentilium qui mari comparantur, quoniam idololatriæ amaritudine tegebantur, ad quorum comparisonem gens Judæorum terra dicitur, quia amaritudine gentium tanquam mari circumdabatur his montibus, id est, apostolis dixit Dominus in Evangelio: *Si habueritis fidem tanquam granum, sinapis dicetis huic monti: Tollere et mittere in mare, et fiet illud* (Matth. xvii et xxi) De se ipso dixit huic monti qui prædicatores apostolis missus est in mare, id est, in notitiam gentium. *Sonuerunt et turbatae sunt aquæ eorum*. Ecce ostendit qualiter montes transferendi sunt in cor maris: quia son-

bunt, id est, voces emittent ipsi montes: conturbatae sunt aquae eorum, id est doctores gentium, et non ipsi doctores tantum destruentur, sed etiam montes, id est, principes terreni conturbabuntur in fortitudine ejus qui erit nostrum refugium: et hoc non mirum, quia fluminis impetus lætificat civitatem Dei, id est, abundans gratia Spiritus sancti confortabit collectionem sanctorum: et ipse Altissimus sanctificavit tabernaculum suum, id est, sibi tabernaculantes: vel sic. Et transferentur montes in cor maris, et tunc in ipsa translatione, id est in ipsa prædicatione Evangelii sonabunt ipsæ gentes et turbabuntur doctores eorum, dicentes: Quis est annuntiator novorum dæmoniorum? (Act. xvii.) hoc dictum est apud Athenienses. Ephesi autem in theatro suo tantum strepitum fecerunt pro Diana sua ut clamarent quasi per duas horas: Magna Diana Ephesiorum (Act. xix). Et conturbati sunt montes, id est, principes terreni confisi in fortitudine ejus, scilicet maris. Sed quid fecit civitas Dei? Fluminis impetus lætificavit eam, sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Et quomodo sanctificavit? Quia Deus est in medio, id est, in firmitate cordis ejus, et ideo licet sæviat mare, licet montes conturbentur, non commovebitur civitas ipsa a prædicatione Evangelii, quia Deus adjuvabit eam mane, id est, indilate; diluculo, id est, in resurrectione sua in diluculo facta; vel diluculo, id est, metu mortis consumpto, et sic conturbatae sunt gentes et inclinata sunt regna, id est, principes terreni. Et quo ordine istud fiet? Nam Dominus virtutum, id est, virtuose omnia faciens, nobiscum ens. Quod alius propheta dicit, Emmanuel (Isa. vii): susceptor noster, id est, nostræ naturæ assumptor, Deus Jacob, id est, prioris populi, dedit vocem suam, et inde mota est terra, scilicet gentium. Et quia Dominus visitat vos, o gentes, venite, ergo, non passibus pedum, sed passibus fidei, et videte, id est, intelligite opera Domini, quæ ipse Dominus virtutum nobiscum susceptor noster Deus Jacob, posuit prodigia, id est, admiranda super terram, id est, infra terrenos. Et quæ sunt opera? Auferens bella usque ad finem terræ, quod alius propheta dicit convertere gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces (Isa. ii). Arcum conteret et confringet arma. Ecce qualiter bella auferet. Nam arcum, id est, occultam impugnationem, et secuta, id est, protectionem vanæ præsumptionis comburet igni. De quo igne dictum est: Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat. (Luc. xii.) Hoc igne comburet Dominus scuta dicens: Vacate, id est, vacui estote unde pleni estis, implemini unde vacui estis. Quasi dicat: Evacuate saccos vestros palea et implete eos granis et sic videte quoniam ego Deus quem hominem videtis, exaltabor in gentibus et exaltabor in terra.

PSALMUS XLVI.

IN FINEM PRO FILIIS COBE.

« Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelsus; ter-

A « ribilis, rex magnus super omnem terram. Subjecti
 « populos nobis et gentes sub pedibus nostris. Elegit
 « nobis hæreditatem suam, speciem Jacob quam dilexit.
 « Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ.
 « Psallite Deo nostro, psallite: psallite regi nostro,
 « psallite. Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite
 « sapienter. Regnabit Deus super gentes, Deus sedet
 « super sedem sanctam suam. Principes populorum
 « congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam dii
 « fortes terræ vehementer elevati sunt.

ENARRATIO.

Quia ad vos, o gentes, gratia Dei pervenit, omnes plaudite manibus, id est bene operamini: Jubilate Deo in voce exultationis, id est in voce exultativa. Nota quia utrinque, et voce et manibus, est plaudendum Deo, quoniam ei tantum voce quis plaudat, non bene, quia pigrae sunt manus; si tantum manibus, non bene, quia muta est lingua, et ideo concordent manus et lingua, illa constiteatur, illæ operentur. Jubilate Deo in voce exultationis, quoniam Dominus excelsus qui hic videbatur infirmus, terribilis qui inter Judæos fuit despectibilis, rex magnus, qui hic apparuit humilis et parvus, super omnem terram gentium et Judæorum. Subjecti populos nobis, id est, nobis prædicantibus subjugavit Judæos et gentes sub pedibus nostris. Et elegit nobis conformandam hæreditatem suam, hanc videlicet, speciem Jacob quam dilexit, id est, illos qui Jacob imitati sunt. Et psallite, quia Deus ascendit in jubilo, id est, in magno gaudio apostolorum. Nam magnum gaudium erat eis quando naturam suam in tantum videbant exaltari, Dominus in voce tubæ, id est in angelica voce ascendit cum ipsi dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in caelum? (Act. i.) Ac si dicant: Videte ascendentem, credite in absentem, sperate venientem, et per misericordiam ejus semper vobis sentite præsentem. Et quia Deus in tanto jubilo ascendit: ergo psallite Deo nostro, psallite, patri videlicet psallite regi nostro filio, psallite Spiritui sancto, et merito, quoniam rex omni terræ Deus est, et inde psallite sapienter, id est, in cordibus vestris, quia non sapienter psallit qui vocem tantum psallit, psallite, quia Deus regnabit super gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam, vel Ecclesiam. Ut autem regnaret, principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, id est, credentes adhæserunt sibi. Et hoc unde? Quoniam dii fortes, id est apostoli constantes, terræ, id est, de mundo electi, vehementer elevati, id est, signis glorificati sunt ut congregarentur principes cum Deo. Unde Apostolus Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed in Spiritu sancto et in plenitudine multa (I Thess. i): vel sic principes populorum, id est, gentium congregati sunt cum Deo Abraham, facti filii Abraham non secundum generationem, sed secundum imitationem. Et quoniam illi electi sunt, cum Dominus non fuisset missus ad eos, dii fortes, id est, Judæi qui multum præsumebant de terra sua, id est, de se ipsis, vehementer elevati sunt, superbiendo contra Dominum.

PSALMUS XLVII

PSALMUS CANTICI FILII CORE SECUNDA SABBATI.

« Magnus Dominus et laudabilis nimis in civitate
 « Dei nostri, in monte sancto ejus. Fundatur exul-
 « tatione universæ terræ mons Sion, latera aquilo-
 « nis, civitas regis magni. Deus in domibus ejus
 « cognoscetur, cum suscipiet eam. Quoniam ecce
 « reges terræ congregati sunt, convenerunt in unum
 « Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt,
 « commoti sunt; tremor apprehendit eos. Ibi do-
 « lores ut parturientis, in spiritu vehementi conteres
 « naves Tharsis. Sicut audivimus, sic vidimus in
 « civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri,
 « Deus fundavit eam in æternum. Suscepimus, Deus
 « misericordiam tuam, in medio templi tui. Secun-
 « dum nomen tuum Deus, sic et laus tua in fines
 « terræ: justitia plena est dextera tua. Lætetur
 « mons Sion, et exsultent filiæ Judæ propter judicia
 « tua, Domine. Circumdate sion, et complectimini
 « eam, narrate in turribus ejus. Ponite corda vestra
 « in virtute ejus; et distribuite domos ejus, ut enar-
 « retis in progenie altera. Quoniam hic est Deus
 « Deus noster in æternum et in sæculum sæculi;
 « ipse reget nos in sæcula ».

ENARRATIO.

Audivimus in superioribus quid congrue posset
 telligi per primam Sabbati audiamus et hic quid
 conferat secunda. Non latet plures in fide regenera-
 tos, totam septimanam apud Hebræos quondam Sab-
 batum vocari, et primam feriam et secundam feriam
 primam Sabbati et secundam Sabbati esse appella-
 tas, et quia in prima feria conditor humani generis
 lucem divisit a tenebris, ejus resurrectio per primam
 Sabbati congrue potest denotari; quia tunc revera
 lux a tenebris est divisa, quando immortalitas a mor-
 talitate est divisa. Secunda autem Sabbati, qua di-
 ctum est, Dominum fecisse firmamentum, non in-
 congrue Ecclesiam denotat, quia ipsa pro membris
 suis dignioribus, quæ hujus mundi tentationibus
 nunquam cedunt, nomine firmamenti digne notatur
 Unde Apostolus: *Debemus nos firmi infirmitates infir-
 morum sustinere (Rom. xv)*. Hanc Ecclesiam videns
 Propheta ex omni genere construendam, exhortatur
 posteros suos, ne se ab ædificio hujus Ecclesiæ sub-
 trahant, sed studeant ut ibi sint gemmæ, lapides
 vivi, angulari lapidi, Christo videlicet, conjuncti.

*Magnus Dominus, Pater, et laudabilis nimis in ci-
 vitate Dei nostri*, id est, in Ecclesia per Deum vide-
 licet constructa: *laudabilis et in monte sancto ejus*,
 id est, Christo: et quia magni regis magnam de-
 bet esse civitatem, audi quanta sit hæc civitas, quæ
fundatur exultatione universa in monte Sion, id est
 ab exsultantibus totius Judææ, quæ per montem
 intelligitur: *latera aquilonis, civitas regis magni*, id
 est, illi desperatissimi, in quibus refrigit charitas:
 vel *latera aquilonis*, id est, illi qui adhærent dicenti
 Ponam sedem meam ad aquilonem, et ero similis Al-
 listimo (Isa, xiv), sunt *civitas regis magni*, Per aqui-
 lonem intelligimus frigus charitatis, quoniam ex

Aquilonis solet venire majus frigus: vel legamus
 montes Sion, sic fundatur exultatione universa
 terra, id est, in omni terra constructur hæc civitas
 Nam montes Sion, id est Judaicus populus, et latera
 aquilonis, id est gentilitas, sunt *civitas regis magni*.
 Deus autem in domibus ejus, scilicet civitatis, co-
 gnoscetur, cum suscipiet eam, scilicet civitatem tuen-
 dam. Et contra quos? Ecce puta: *Quoniam ecce
 reges terræ congregati sunt* in concilium, convenerunt
 in unum, id est, ad unam voluntatem, ut destrue-
 rent ipsam Ecclesiam. Sed tandem ipsi reges, volen-
 tes eam destruere, *admirati sunt*, id est admirabun-
 tur, *videntes sic*, id est, Ecclesiam tot fundari
 miraculis, conturbabuntur de peccatis suis, com-
 movebuntur ad pœnitentiam: *tremor enim fu-
 turi judicii apprehendit eos*. Vel sic: *Deus in
 domibus ejus cognoscetur cum suscipiet eam* sibi
 personaliter uniendam. Et quibus signis cognosce-
 tur Deus in domibus? ecce, vide. *Quoniam reges
 terræ congregati sunt, convenerunt in unum* id est,
 in angularem lapidem. Christum videlicet, ut sibi
 per fidem jungantur. Et quomodo hoc fiet? Quia
 ipsi videntes sic fundari Ecclesiam, *admirati sunt,
 conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit
 eos*. Hæc non mutantur a superiori sententia: *ibi do-
 lores ut parturientis*, id est, in illa commotione et in
 illo tremore sunt dolores non infructuosi, sed in læ-
 titiam vertendi, quia sunt dolores pœnitentium,
 tandem salutem parientium, unde Isaias: *A timore
 tuo, Domine, concepimus, et parturivimus spiritum
 salutis (Isa. xxvi)*. Hic concepit vetus, et nascitur
 homo vetus. *In spiritu vehementi conteres naves
 Tharsis*, id est, superbiam gentium, præsumptam
 de prosperitate hujus sæculi, et in ea quasi vento
 deportatam valido timore futuri tui judicii. Quid
 per Tharsis intelligendum sit, diversi diversa di-
 cunt Nam quidam volunt Tarsis, intelligere Cici-
 liam, eo quod ejus metropolis Tharsus dicitur, de
 qua fuit Paulus apostolus: et in hac civitate nego-
 tiationes navium maxime exercebantur. Volunt
 etiam quidam intelligere Carthaginem quoniam
 ejus primordia floruerunt navigationibus. Nam
 quando Dido Carthaginem condidit, naves quæ pa-
 ratæ erant ad mercationem in regione a qua disces-
 sit, assumpsit ad fugam, consentientibus princi-
 pibus illius regionis: quæ condita Carthagine, ad
 negotiandum non defecerunt: unde nimium ipsa
 civitas superba lacta est; et ideo per *naves Tharsis*
 superbia gentium non incongrue denotatur, præsu-
 mens in incertis divitiarum, tamquam in flatibus
 ventorum: vel ex interpretatione nominis possumus
 habere eandem sententiam. Tharsis enim interpre-
 tatur *exploratio gaudii*, ubi intelliguntur gentes
 quæ gaudium suum in velificationibus hujus sæculi,
 explorabant. *Tremor apprehendit eos*, dicentes:
*Sicut audivimus prophetatum, sic vidimus com-
 pletum in civitate Dei nostri*, id est, in ecclesia:
 ut sicut audivimus in promissionibus, sic vidimus
 in exhibitionibus in civitate Dei nostri. Et quare

voco eam Dei? Quia *Deus fundavit eam in æternum*. Fundamentum istius civitatis Christus est, unde illud: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est (I Cor. III)*. *Suscepimus, Deus misericordiam tuam in medio templi tui*, id est in illis qui in templo tuo medii sunt, firmi, bene scilicet fundati, ne in fide titubent. Templum vocantur nomine tenus omnes initiati sacramento fidei: in istis medii dicuntur, qui nomen suum, hoc videlicet quod est templum per bona opera possident: et ne quis hos medios, quibus exhibita misericordia Domini, paucos putaret, subsequitur: *Secundum nomen tuum, Deus sic et laus tua in fines terræ*, id est, laus tua diffundetur in omni terra, sicut diffusum est nomen tuum: quia sicut non est terra in qua non sit exauditum nomen tuum sic nulla erit in qua non laudaberis. Et sic *justitia plena est dextera tua*, id est, multi erunt justis stantes in tua dextera, licet *multi sunt vocati, pauci electi (Math. X)*. Vel sic, *suscepimus, Deus, misericordiam tuam*, id est, misericordem Christum tuum, *in medio templi tui*, id est, in judaico populo, qui dicitur templum tuum medium, a gentibus videlicet undique circumscriptum; sed non tamen ibi tantum notus, quoniam *secundum nomen tuum, o Deus diffundetur laus tua in fines terræ*, vel ubique vel in illos qui in finem terrenitatis suæ disposuerunt: et sic erit *dextera tua plena justitia*, id est, filiis tuis: multos habebit imitatores, unde *lætetur mons Sion*, id est, Judæa, et *exsultent filie Judæ*, id est gentes. Juda dicitur *confessus*. Secundum quam interpretationem convenit gentibus, ut dicantur filie Judæ, quæ exsultent *propter judicia tua, Domine*: quibus aliquando separandi sunt localiter ab his a quibus separati sunt moraliter. Vel *propter judicia tua, Domine*, quod ipsi per gratiam tuam de massa prædicatorum assumpti sunt, vel quod ex delicto Judæorum salus gentibus pervenit. *Circumdote Sion et complectimini eam*. Admonet initiatos sacramento fines, quos superius templum vocavit, ad imitationem illorum quos ibi medios dixit. Quasi sic dicat: Vos qui per sacramentum fidei templum estis, *circumdote Sion*, id est, firmos in fide, et hoc non ad destructionem, sed *complectimini eam*, id est imitamini: et quæ narratis, *narrate in turribus ejus*, in fide apostolorum, qui turres dicuntur pro eminentia virtutum, id est quia sunt inexpugnabiles et defensio minus perfectorum, sunt et in porta, per quos quisque ingredi potest ad vitam. Ex his tribus fuit Paulus commendans sic prædicationem suam: *Licet angelus de cælo aliud evangelizet vobis quam nos evangelizavimus, anathema sit (Gal. I)*. Si superius legimus, *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam* de Christo erit hic admonitio ad Ecclesiam gentium, ut circumdant Sion, id est, conversos ex Judæis, dictos Sion presentia contemnentem, futura exspectantes. Et sic dicit *Circumdote Sion et complectimini eam, narrate in turribus ejus. Pone corda vestra in virtute ejus* Sion, id est, non

A ore tantum narretis, sed *in virtute*, id est, in charitate, quæ facit omnes virtuosos, *et distribuite domos ejus*, id est, discernite quæ domus sit munda et quæ non: vel *distribuite domos ejus*, considerantes cui data sint genera linguarum cui interpretatio sermonum cætera ut ex unoquoque quod nobis utile est, quæ ratis ad imitandum et sciendum. Et quare dico ut distribuatis? *ut enarretis*, id est, notum faciatis per bona opera vestra non tantum convictoribus vestris, sed *in progenie altera*? id est, per cognationes vestras. Et quid narretis? *Quoniam hic susceptus in medio templi, vel hic constructor civitatis est Deus Deus noster*, quem hominem videmus: *Deus dico, in æternum*, quod est, *in sæculum sæculi: et ipse, non alius, angelus videlicet vel archangelus, reget nos in sæcula*.

PSALMUS XLVIII.

IN FINEM PRO FILIIS CORE PSALMUS DAVID.

« Audite hæc, omnes gentes; auribus percipite
« omnes, qui habitatis orbem. Quique terrigenæ,
« et filii hominum: simul in unum dives et pauper
« Os meum loquetur sapientiam et meditatio cordis
« mei prudentiam. Inclinabo in parabolam aurem
« meam, aperiam in psalterio propositionem meam.
« Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei
« circumdabit me. Qui confidunt in virtute sua, et
« in multitudine divitiarum suarum gloriantur. Fra-
« ter non redimit, redimet homo? non dabit Deo
« placationem suam. Et pretium redemptionis ani-
« mæ suæ, et laborabit in æternum et vivet adhuc
« in finem. Non videbit interitum, cum viderit sa-
« pientes morientes: simul insipiens et stultus peri-
« bunt. Et relinquent alienis divitias suas, et sepul-
« cra eorum domus illorum in æternum. Tabernacula
« eorum in progenie et progenie; vocaverunt nomina
« sua in terris suis. Et homo cum in honore esset,
« non intellexit: comparatus est jumentis insipienti-
« bus et similis factus est illis. Hæc via illorum
« scandalum ipsis et postea in ore suo complac-
« bunt. Sicut oves in inferno positi sunt, mors de-
« pascet eos. Et dominabuntur eorum justi in ma-
« tutino, et auxilium eorum veterascet in inferno
« a gloria eorum. Verumtatem Deus redimet ani-
« mam meam de manu inferi, cum acceperit me.
« Ne timueris cum dives factus fuerit homo, et
« cum multiplicata fuerit gloria domus ejus. Quo-
« niam cum interierit, non sumet omnia, neque
« descendet cum eo gloria ejus. Quia anima ejus in
« vita ipsius benedicetur, confitebitur tibi cum
« benefeceris ei. Introibit usque in progenies pa-
« trum suorum, usque in æternum non videbit lu-
« men. Homo cum in honore esset non intellexit:
« comparatus est jumentis insipientibus, et similis
« factus est illis. »

ENARRATIO.

Magna et inusitata nequitia est in hominibus: quia cum ipsi debeant vivere secundum voluntatem Dei, volunt Deum vivere secundum voluntatem

suam : et cum ipsi nolunt corrigi, volunt Deum depravari, non arbitantes justum esse quod Deus vult, sed non quod ipsi volunt. Quod faciunt illi, quibus grave est hoc quod vident malos florere, bonos laborare : qui tales nolentes Deo servire pro futuris, sed tantum ad hoc, ut bene sit eis in præsenti, murmurant contra Dominum. Dicit autem sic :

Audite hæc, omnes gentes, id est, tam gentiles quam Judæi : *auribus percipite omnes, qui habitatis orbem*, id est, per quos ipsos orbiculatos virtute fecistis. Nota quod dixit, *auribus percipite*, omnibus dixit, *audite* : sed quoniam prævidit quosdam sic audituros, ut etiam operentur, quosdam non, prædixit quod futurum prævidit. Auribus enim audiunt, qui id quod audiunt, in exhibitione operis ostendunt. *Quique terrigenæ*, id est, qui hæreditates terrenas requiritis : *et filii hominum*, id est, imitatores prophetarum : *dives et pauper in unum*, id est, in eandem fidem venientes, *audite*. Nam *os meum loquetur sapientiam*. Et quia multi unum habent in ore, et aliud in corde, ut attentius eos reddat ad audiendum, dicit : *Et meditatio cordis mei prudentiam loquetur*. Quasi dicat : Non dolose vobis prædico : quia quod in ore sonat, ex corde processit. *Inclinabo in parabolam aurem meam*, id est, ut cor meum sapientiam meditetur, *aurem meam* interiorem humiliabo illi qui interius tandem videt et instruit, et tamen *in parabolam* : quia quantumcunque hic quis humiliatur ad audiendum, et quantumcunque perfecte intelligat per parabolam, idem quasi per ænigma intelligit ; quia quandiu in hoc tabernaculo ingemiscimus, quasi in imperfectione suspiramus. *Aperiam in psalterio propositionem meam*, id est, in opere meo prius ostendam quod prædico. Nam qui recto ordini prædicationis vult insistere, conveniens est ut quod aliis prædicat, in seipso per bona opera recognoscat. Unde illud : *Quæ coepit Jesus facere et docere* (Act. 1), et hoc est quod dicit, id est, iste hic notat, cum dicit se inclinare aurem in parabolam, et aperire in psalterio propositionem suam, ut aliis possit prædicare : et ecce propositum, quod vult aperire in psalterio. *Cur timebo in die mala ?* Hic in se transfert personam in Christo pie vivere volentium. Quasi dicat : Cur ego et alii timebimus in die iudicii ; cum in libro nostro habeamus illud, per quod vitare timorem possumus ? Nam ubi homo non offenditur nisi voluerit, cur ibi timebit : *Iniquitas calcanei mei circumdabit me*. Ac si dicat : Est necessarium ut ego et alii carnali iniquitate circumdemur. Calcaneus dicitur pars illa corporis, quæ terræ semper adhæret, ubi merito ambitio et cæteræ carnales iniquitates intelliguntur, quia semper circa terrena versantur : vel *iniquitas calcanei mei circumdabit me*, id est, finalis iniquitas, quæ in benefactis cavenda est, *circumdabit me* ex necessitate. Hæc iniquitas potest intelligi superbia, sine qua pauci reperiuntur. Nam non sunt plures qui in benefactis suis in se non gloriantur : quia hæc est iniquitas quæ se primum ingressit recedentibus. De hac iniquitate dictum est.

A *Mulier conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo suo* (Gen. III.) Calcaneo insidiatur serpens, quia fini boni operis superbiam admiscere studet : vel potest esse responsio superioris, sic : *Cur timebo in die mala : Quia iniquitas calcanei mei circumdabit me*, si timero. *Qui confidunt in virtute sua*, etc. Ac si dicat : Illis est timendum in die mala, qui confidunt in virtute sua, id est, qui de merito sibi præsumunt. *Et in multitudine divitiarum suarum gloriantur*, et in nobilitate amicorum suorum sperant. Istud tertium non ponitur, sed intelligitur per probationem subsequentem : *Frater non redimit, redimet homo ?* Quasi dicat : Non est confidendum in virtute et in multitudine, quia non redimet. Et quod non redimet, probatur a majori, quia non redimet amicus : et quod amicus non redimet, sic ostenditur. *Frater*, id est **B** Christus, cujus fratres sumus, quia ejus cohæredes, *non redimit*, et quia ipse non redemit, *redimet autem homo ? non* : et quia Christus non redemit, subjungitur, *non dabit placationem suam*, id est, non satisfacit Deo pro suis peccatis, ut dignus esset redimi a fratre. Nam non est dispositum a Deo, ut aliis prosit illa redemptio, nisi illis qui student Christum imitari : quod non faciunt illi, qui Deo non dant placationem suam pro peccatis suis. Placationem dare Deo pro peccatis est lacrymas effundere, eleemosynas dare, etc. *Et* hac de causa etiam non redemit frater eum, quia non dedit *pretium redemptionis animæ suæ*, id est, non confessus est ad salutem animæ suæ, et ideo *laborabit in æternum*, id est duplici contritione conteretur : **C** *et tamen vivet*, id est floret, *adhuc*, id est ex tempore, *in finem* tamen. Nam qui in hac vita florent, eorum labor erit in æternum. Qui autem laborant, eorum vita erit in æternum. *Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes, simul insipiens et stultus peribunt*. Ecce quare *in finem vivet*, quoniam non attendit *interitum* suum, id est mortem interiorem suam *cum viderit sapientes* mori exterius : putat enim non nocere sibi hoc quod male vivit, cum commune sit ei cum bonis mori exterius, et ideo *simul ad æternum interitum insipiens*, qui nescit sibi cavere in posterum, et *stultus* qui non attendit nihil esse in hac vita præter miseriam *peribunt* : *et relinquent alienis divitias suas* : quia licet filiis relinquant, tamen alienis, cum ad salutem eorum eas non dispendunt. Sed licet quasi alieni sint, quia de salute patrum non solliciti sunt, tamen in hoc se filios volunt ostendere, quia *sepulcra eorum* putant esse *domos illorum in æternum*, quod tamen non est, quia si in sepulcris homo semper maneret, anima in inferno cruciatum non sentiret. Hæc talia sepulcra *vocaverunt nomina sua*, id est vocare faciunt *in terris suis*, id est in prædiis suis. Invocatio nominis solebat fieri in sepulcro, quia solebant amici mortuorum accipere panem et vinum ; et sedentes in sepulcro, invocare nomina mortuorum, suo ventri servientes, non spiritibus mortuorum : quia si prodesset inebriatio hominum in sepulcris facta, non

sic arsisset lingua divitis in inferno : quia ex vino in suo sepulcro consumpto, nec una gutta super ipsius ardentem linguam descendebat (Luc. xvi). Hæc invocatio non tantum fit in sepulcris, sed in *tabernacula*, id est domos in quibus temporaliter fuerunt in *progenie* hac præsentis, et progeniem futuram, *vocaverunt*, id est vocare faciunt *nomina sua*, quia in anniversariis solebant convenire ad domos, ut ibi inebriati nomina mortuorum invocarent. *Homo cum in honore esset, non intellexit*. Ecce causa quare stultus et insipiens peribit, quia cum essent in honore, id est ad imaginem Dei creati, non intellectualiter se habuerunt : et ideo *comparatus est jumentis insipientibus* : et hoc non in majoritate aliqua, sed *similis factus est illis*, de ventre tantum sollicitus. Et quid de eis? *Hæc via illorum scandalum ipsis*, id est, tantum Deum honorant, ut sint de illis, quibus dicitur : *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (Isa. xxix ; Matth. xv) : et sic ejus posteriora pejora sunt prioribus : quia cum prius erat apertus paganus, modo sub nomine religionis occultus est et deterior ; et postea in ore suo *complacebunt* : quia si aliquis reprehenderit vitam eorum, et dixerit hæc terrena non esse attendenda, ipsi in ore suo contententur verum esse, corde tamen non imitantur. Usque huc descripsit Spiritus sanctus illos, qui arbitrantur non esse felicitatem præter honorem sæculi ; et post obitum non attendentes, nisi quemadmodum illis procurantur funera pomposa, et ibi eorum nomina invocentur. Nunc autem quid de eis eventurum sit prædicit sic : *Hæc via illorum scandalum ipsis, et postea in ore suo complacerebunt* : et ideo *sicut oves devorati*, et nulli tribulationi resistentes, *positi sunt in inferno*, id est in excecatione mentis, et *mors depascet eos*, id est diabolus qui minister mortis est, erit pastor eorum, et tandem *dominabuntur eorum justi in matutino*, id est in illo vero mane, quod non habebit succedentem noctem. Nam tunc judicabunt sancti nationes, et dominabuntur populis, vel sic, *mors depascet eos*, id est diabolo erunt refectio, qui in devoratione eorum quasi in cibo delectatur. Unde dictum est serpenti : *Super pectus tuum gradieris, et terram comedes* (Gen. iii), et sic *justi qui despectui hic habebantur ab eis, dominabuntur eorum in matutino, et auxilium eorum quorum mors est pastor, veterascet*, id est interisse patebit ; *auxilium dico præsumptum a gloria eorum* ; id est a flore quem habuerunt in hac vita, vel *auxilium eorum veterascet* a gloria eorum remotorum, vel propter gloriam quam hic habuerunt, quia eatenus erunt inglorii, quatenus hic fuerunt gloriosi, *verum tamen Deus redimet animam meam*. Quasi dicat : *Justi in futuro dominabuntur, et interim quid ? Tribulatio et omnis miseria erit sanctis*. Sed quæ cura ? Quia licet tribulentur hic, tamen *redimet eos de manu inferi*, id est, de potestate tenebrarum, *cum acceperit me*, sibi conformem fecerit. Vel *dominabuntur justi in matutino*, et tamen non erit in medio, non in umbra videlicet et legal-

bus constitutis, sed tamen *redimet animam meam de manu inferi cum acceperit me*, id est, cum Verbum meam naturam sibi invisendam assumpserit. *Ne timearis cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus*. Quasi dicat : Quia florentes in hoc mundo in inferno ad ultimum ponentur, et tu dominaberis, qui hic despectus videris. *Ne timearis ergo sperare futura et postponere præsentia cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus*, id est, noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, *quoniam cum interierit, non sumet omnia*, quia nihil secum portabit præter peccata, neque descendet cum eo gloria ejus, quæ facta est sibi pomposo funere. Et quare *non descendet ?* Quia *anima ejus in via ipsius*, id est, in hac præsentis, quam ipse tantum credit vitam, *benedicetur ab adulatoribus*, quia ad cumulum miseriæ suæ non desunt sibi adulescentes, et ipse *confitebitur tibi cum benefeceris ei*, id est, cum in prosperitate est, tunc tantum laudabit te. Et sibi quid inde ? *Introibit usque in progenies patrum suorum*, id est, ad illam miseriam perveniet, ad quam pervenit progenies patrum suorum, Cain videlicet et cæteri et ibi *non videbit lumen usque in æternum*, id est quandiam durabit æternitas. Et hoc quare ? Quia *cum ipse esset homo in honore positus, non intellexit : comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis ut superius*.

PSALMUS XLIX.

PSALMUS ASAPH.

« Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit
« terram. A solis ortu usque ad occasum, ex Sion
« species decoris ejus. Deus manifeste venit, Deus
« noster et non silebit. Ignis in conspectu ejus exar-
« descet et in circuitu ejus tempestas valida. Advo-
« cavit cælum desursum, et terram discernere popu-
« lum suum. Congregate illi sanctos ejus, qui ordi-
« nant testamentum ejus super sacrificia. Et annun-
« tiabunt cæli justitiam ejus, quoniam Deus judex
« est. Audi, populus meus, et loquar Israel et testi-
« ficabor tibi Deus, Deus tuus ego sum. Non in sa-
« crificiis tuis argam te, holocausta autem tua in
« conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo
« tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. Quoniam
« meæ sunt omnes feræ silvarum, jumenta in mon-
« tibus et boves. Cognovi omnia volatilia cæli, et
« pulchritudo agri mecum est. Si esuriero non dicam
« tibi : meus est enim orbis terræ et plenitudo ejus.
« Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sangui-
« nem hircorum potabo ? immola Deo sacrificium
« laudis, et redde Altissimo vota tua. Et invoca me
« in die tribulationis, eruam te et honorificabis me.
« Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras ju-
« stitias meas, et assumis testamentum meum per os
« tuum ? Tu vero odisti disciplinam et projecisti
« sermones meos retrorsum. Si videbas furem, cur-
« rebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam
« ponebas. Os tuum abundavit malitia, et lingua tua
« concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum,

« loquebaris, et adversus filium matris tuæ ponebas
 « scandalum : hæc fecisti et tacui. Existimaesti inique
 « quod ero tui similis : arguam te, et statuam contra
 « faciem tuam. Intelligite hæc qui obliviscimini
 « Deum; ne quando rapiat et non sit qui eripiat. Sa-
 « crificium laudis honorificabit me, et illiciter quo
 « ostendam illi salutare Dei. »

ENARRATIO.

Quoniam non defuerunt in priori populo, qui in-
 telligerent sacrificium constitutum secundum ordi-
 nem Aaron, esse immutandum in sacrificium secun-
 dum ordinem Melchisedech constitutum : placuit
 Spiritui sancto, in persona illorum per Prophetam
 hunc prænotari psalmum, ut in hoc psalmo collige-
 rent secum suos contemporaneos et posteros ad in-
 telligendum quod carnalis observantia in spiritualem
 intellectum esset immutanda, et quod hæc mutatio
 esset futura per ipsum Dominum nostrum. Hoc
 etiam hic notatur, ne Judæis mira videatur legis suæ
 destructio : quia ipse Dominus venit, et novam at-
 tulit. Dicit autem sic Asaph :

Deus deorum Dominus locutus est, id est, Deus a
 quo omnes qui dii sunt, deificati sunt, non ex super-
 bia geniti, sed per gratiam ejus justificati, et sic dii
 facti : ipse dico, qui nobis per Moysen legem dedit,
 qui in prioribus temporibus per servos locutus est,
 ipse nunc locutus est nobis, non per angelum vel
 per prophetam, sed per seipsum (*Hebr. II*) ; unde
 illud : *Ecce ego qui loquebar, ipse adsum (Isa. LII)*.
 Et loquendo quid elegit ? *vocavit terram a solis ortu*
usque ad occasum, non solum Africam, ut quidam
 dicant, *vocavit*, sed tantam vocavit, quantam fabri-
 vit. In hac tamen vocatione non separavit Africam.
 Gaudeat ergo Africa de unitate, non superbiat de
 divisione. *Ex Sion species decoris ejus*. Quasi dicat :
 Licet terra ab ortu solis usque ad occasum vocata
 sit, tamen *species decoris ejus*, id est, qui Evangelii
 ejus pulchritudo dicuntur, venient ex Sion, id est ex
 Judæis, quia apostoli, qui species dicuntur Evan-
 gelii, reddentes ipsum Evangelium aliis speciosum,
 ex Judæis nati sunt. Vel sic : *A solis ortu*, id est, ab
 illis in quibus aliquo modo per cognitionem legis sol
 verus resplenduit, usque ad illos in quibus penitus
 occidit sol. *Vocavit terram*, sed tamen *ex Sion pro-*
cessit primum species decoris ejus ; unde illud : *Confirma*
hoc, Deus, quod operatus es in nobis, a templo sancto
tuo quod est in Jerusalem (Psal. LXVII). *Deus deorum*
Dominus locutus, vocavit terram, dicens : *Audi, po-*
pulus meus, et loquar Israel, quia si non audis, etsi
 loquar, tibi non loquar, *et testificabor tibi, quod ego*
Deus Abraham et Issac, Deus tuus sum, si audis, et
 si non audis, ego bono meo Deus sum, malo autem
 tuo Deus tuus non sum. *Non in sacrificiis tuis ar-*
guam te. Ecce quod testificatur se non amplius re-
 quirere sacrificium secundum legalia instituta fac-
 tum, quod dicit. *Non arguam te in sacrificiis tuis*, id est,
 non requiram a te, etsi pingues tauros et cætera
 animalia mihi mactaveris, quid autem tunc ? *Holo-*
causta autem tua in conspectu meo sunt semper, id

est, flagrantia charitatis incendens te totum, est
 mihi placabilis. Incenditur homo totus, quando in-
 terior homo flagrantia charitatis incensus, membra
 corporis ad usum suum sic rapit, ut ad illicita nun-
 quam resurgant. *Nec accipiam de domo tua vitulos*.
 Quasi : Ecce sacrificia de quibus non arguam te,
 nam *vitulos de domo tua, et hircos de gregibus* non
 requiram a te ; quoniam si vellem talia, a te non
 requirerem, cum *meæ sint omnes feræ silvarum, et*
jumenta in montibus et boves. Et ne istis remotis,
 aliquis vellet sibi offerre volatilia et fructus agri,
 removet et ista, sic : *Cognovi omnia volatilia cæli, et*
pulchritudo agri mecum est ; et ideo : *si esuriero, non*
dicam tibi, quia meus est orbis terræ et plenitudo ejus.
 Sed *nunquid manducabo carnes taurorum, aut san-*
guinem hircorum potabo ? Non : *immola Deo sacrifi-*
cium laudis. Ne ipsi quibus contradixit, deinceps
 vellent vacui apparere in conspectu suo, ostendit eis
 sacrificium quo ipse placatur, sic : *Immola Deo*, a
 quo habes quidquid boni habes, *sacrificium laudis*,
 bona opera tua, videlicet, ut hoc videntes alii *glori-*
ficient Patrem vestrum qui in cælis est (Matth. V) : *et*
redde Altissimo vota tua, te ipsum videlicet. Nam quis
 quis bene cogitat quid vovendum sit Deo, nihil Deo
 acceptabilius potest invenire quam ut se ipsum voveat
 et reddat. *Et invoca me in die tribulationis*. Quasi di-
 cat : Hoc fructu dico ut mihi immoles sacrificium
 laudis, quia si immolaveris, et postea invocaveris
 me in die tribulationis, ego *eruum te* ab ipsa tribu-
 latione, *honorificabis me*, nihil præsumendo de te.
 Peccatori autem dicit Deus : *Quare tu enarras justi-*
tias meas ? Quasi dicat : Sic locutus est Dominus
 populo suo, non suo autem, videlicet *peccatori*, *dixit*
Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis
testamentum meum per os tuum ? Cum non sit *speciosa*
laus in ore peccatoris (Eccli. xv), qui hic audit Deum
 contradicentem peccatori ne prædicet, intelligat eum
 alibi dicentem : *Quæ dicunt, facite : quæ faciunt,*
nolite facere (Matth. xxiii). Intelligat et Paulum di-
 centem : *Sive veritate, sive occasione Christus annun-*
tietur (Philip. I), et cætera. Sed hæc dicta sunt, ne
 timeant qui audiunt, ne vile sit verbum Dei a quo-
 cunque audiunt. Peccatori autem interdicitur ne præ-
 dicet, ut sic non sint securi qui bona dicunt et mala
 faciunt. Nam sunt qui dicunt : Non perdet nos Deus,
 per quorum os tanta bona voluit dici populo suo,
 quos tales arguit Dominus, sic : *Quare enarras justi-*
tias meas, et assumis testamentum meum per os tuum ?
Tu vero odisti disciplinam. Quasi dicat : Non debes
 assumere testamentum meum per os tuum, quia *tu*
odisti disciplinam, id est, eruditionem paternam, quia
 quando parco, cantas et laudas : quando castigo, mur-
 muras, quasi nunc tantum essem Deus cum parco, et
 non Deus tuus cum castigo, cum tamen omnes quos
 amo, et castigo et arguo (*Prov. III ; Apoc. III*). *Et proje-*
cisti sermones meos retrorsum, ubi non videantur a te,
 sed honorent te. Et hoc quomodo ? Quia *si videbas fu-*
rem, currebas cum eo, illi consentiendo, licet corpo-
 raliter talis non esses, *et cum a lutturis portionem*

tuam ponebas, consentiendo iterum eis, et præter ista peccata, os tuum abundavit malitia, id est de- tractione proximi, et lingua tua concinnabat dolos, id est, ornatis verbis protulit dolos erga proximum. Et quomodo? Quia *sedens*, id est, immoratus es in deliberatione illa, quod notatur per *sedens*. Nam qui stans vel transiens facit aliquid, non videtur adhibere voluntatem facto, qui autem sedet, otium quærit ut faciat. Quod hic dicit: *Sedens adversus fratrem tuum loquebaris*, detrahendo sibi et sic *adversus filium matris tuæ ponebas scandalum*. Fratres dicuntur perfectiores in fide, qui sunt filii patrum, habiles solido cibo refici, quibus cum detrahitur, scandalizantur filii matris, qui adhuc quasi lacte et non solido cibo nutriuntur. Nam cum a quibusdam Paulus detrahebatur, dicentibus: *Epistolæ quidem graves sunt et fortes, præsentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis (II Cor. x)*: illi qui minus perfecti erant in fide, scandalizabantur. *Hæc fecisti*, videlicet cucurristi eum fure, portionem ponebas cum adultera, et *tacui*, a severitate mea, differendo vindictam ut faceres pœnitentiam, et ideo *existimasti inique quod ero tibi similis*, dimittendo videlicet peccatum tuum impunitum, et ideo *arguam te de peccato tuo, et statuam contra faciem tuam*, ut tandem sic cognoscas multum esse peccatum tuum, quod non facerem, si tibi multum prius esset. Nam cui multum est peccatum, ei ignoscit Deus. Unde illud: *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique a Deo dijudicaremur (I Cor. xi)*. Hucusque præposterato ordine introduxit Asaph Christum, loquentem non manifeste, sed occulte: quia ipse cum in se esset fortis, infirmus in carne apparuit. Nam oportebat eum videri, ut non intelligeretur: contemni, ut occideretur; et sic occultus inter Judæos ambulavit, mira faciens, mala patiens, donec in ligno suspenderetur. Et *Deus noster*, qui in primo adventu sic occultus venit, *veniet manifeste et non silebit* judicando qui tunc non siluit monendo, et non silebit in iudicio, qui tunc non siluit in præcepto. *Ignis in conspectu ejus ardebit*. Ignis iste paleam incinerat, aurum purgat, sed mutemus vitam, ut non timeamus pœnam, et in hoc quisque studeat, quia et si fieri posset ut dies iudicii non fieret, tamen non esset male vivendum: quia si nulla alia pœna immineret peccatoribus nisi separatio a facie Dei, tamen in quantalibet essent affluentia divitiarum, non videntes a quo creati sunt, et separati ab illa dulcedine veritatis ejus, se plangere deberent: quod noverunt illi, qui utcumque veritatis illius dulcedinem sentire cœperunt. Qui autem non desiderat faciem, timeat vel ignem, et quem non invitant præmia, terreant supplicia. Vile est tibi quod pollicetur? contremisce saltem quod minatur. *Et in circuitu ejus tempestas valida*, quæ separabit agnos ab hædis, quæ ventilabit omne granum a paleis separando (*Matth. xxv, iii*). Et qualiter hoc fiet? *Advocavit cælum desursum*, id est, iudicatores suos: *et terram*, id est, ipsos iudicandos, *discern r*

A in ipsis *populum suum* a populo non suo. Et quia vos cœli vocandi estis ad hoc ut iudicetis. et nunc *congregate illi sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia*, id est, qui promissiones ejus digniores faciunt sacrificiis suis, existimantes non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam (*Rom. viii*), vel qui ordinant testamentum ejus super sacrificia, id est, qui ponunt ejus promissiones super bona opera sua, de virtute in virtutem euntes (*Psal. lxxxiii*), et vobis congregantibus *annuntiabunt cœli justitiam ejus*, hanc videlicet, *quoniam Deus iudex est*, et reddens unicuique secundum opera sua. Vel sic *advocavit terram discernere populum suum*, et bene potest, *quoniam Deus iudex est*, omnia in veritate discernens. Et quandoquidem *Deus occultus in primo adventu veniet*, manifestus in secundo, *intelligite hæc verba Domini, qui obliviscimini Deum* dicentem: *Sacrificium laudis*, id est, opera bona non præsumptuose, sed in laude Dei facta, *honorificabit me, et illic*, id est, in sacrificio laudis, est *iter quo ostendam illi salutare Dei*, id est Jesum Christum. Vel *ostendam illi salutare Dei*, quia diligam eum, et manifestabo meipsum ei, et ideo hæc *intelligite, ne quando rapiat vos*, mittendo in tenebras exteriores, *et non sit qui eripiat*, quia non est iudicium contra Dominum.

PSALMUS L

IN FINEM PSALMUS DAVID, QUANDO VENIT ADEUM NATHAN
PROPHETA, QUANDO INTRAVIT AD BETHSABEE.

C « Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Amplius
« lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo
« munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.
« Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris.
« Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti, incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Asperges me, Domine, byssopo, et mundabor, lavabis me et super nivem dealabor.
« Auditui meo dabis gaudium et lætitiā, et exultabunt ossa humiliata. Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in
« visceribus meis. Ne projicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi lætitiā salutaris tui, et spiritu principali confirma me, Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur. Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis meæ, et exultabit lingua mea justitiam tuam. Domine labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem: utique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non despicies. Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Jerusalem. Tunc

» acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes et holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos.» A ut cautos facit qui non ceciderunt, ita desperatos non vult.

ENARRATIO.

Proponitur omnibus fidelibus in hoc psalmo peccatum David non in patrociniū peccandi, sed in exemplum resurgendi: ut qui peccaverunt cum David, discoant resurgere cum David. Quod sit illud peccatum, titulus psalmi aperit: *Psalmus David, cum venisset ad eum Nathan propheta, quia intravit ad Bethsabæe*. Hic titulus sumptus est de historia (II Reg. xi). Bethsabæe uxor erat aliena, scilicet Uriæ Ethæi. Hanc cum vidisset David, deambulans in solario post meridiem, euntem lavatum, ejus pulchritudine captus est; cum esset rex et propheta longe erat mulier, sed prope erat hostis qui eum invasit, scilicet libido. Et in hoc monemur otium fugere. Quandiu enim David passus est persecutionem Saul, nihil tale commisit. Cognita quæ esset, et vocata ad se cognovit, quæ concepit ex eo. Volens itaque David crimen celare, misit ad Joab principem militiæ suæ, ut remitteret ei Uriam. Quem de prælio redeuntem rex benigne suscepit, et tandem in domum suam descendere jussit, sequente eum regio cibo. Qui non intravit ad uxorem suam, sed mansit nocte illa in domo David cum servis illius: quo cognito, postquam ab eo quæsit cur in domum ad uxorem suam non introisset, et ille dixisset indignum fore ut dominus suus Joab in periculo esset cum toto exercitu, et ipse voluptati operam daret: misit per eum rex litteras ad Joab, ut educeret exercitum contra hostes et ubi pugna vehementior esset, ibi poneret Uriam, ut ab hostibus interficeretur; et sic auctum est adulterium homicidio: deinde duxit Bethsabæe uxorem. Post hoc factum missus est ad eum Nathan propheta a Domino (II Reg. xii), qui eum argueret de tanto commisso, qui per similitudinem ad rem accedens, dixit regi duos fuisse: unum qui haberet centum oves; alterum, vicinum ejus, qui non haberet nisi unam, quam in sinu suo foveret, quæ de calice ejus biberet, et de pane suo ederet. Veniente autem hospite, illum alterum dimisisse omnes oves suas, et abstulisse vicino suo illam unicam, et dedisse hospiti ad epulandum: quid inde judicaret. Qui non intelligens parabolam, severam sententiam dedit, quod mori deberet, et in quadruplum reddere ovem. Cui propheta: Tu es ille. Qui noluit defendere peccatum suum, sed humiliavit se ad pœnitentiam quousque audivit: Noli timere, quia transtulit Dominus a te peccatum tuum. Attendenda hæc infirmitas carnis, recordanda verba Apostoli: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore* (Rom. vi); non dixit, *non sit*, sed *non regnet*. Inest peccatum, cum delectaris: regnat, si consenseris. Admonemur exemplo David non relaxare carnalem cupiditatem: admonemur etiam; non extolli in prosperis. Nam periculosior est res prospera animo, quam adversa corpori, amovet etiam desperationem, cum David tanti criminis reus non desperavit. Iste psalmus sic-

Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Cujus magna est miseria, magna erit misericordia. Illi parvam rogent misericordiam, qui parum, id est ignoranter, peccaverunt. Grave est quod habeo, sed ad te omnipotentem confugio. De lethali vulnere desperarem, si totalem medicum non cognoscerem. *Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam*. Misericordia est exhibitio misericordiæ, id est, secundum multiplicem misericordiæ exhibitionem quam præbuiti humano generi ab inito mundo. Attendis enim contemptores, ut corrigas: nescientes, ut doceas: confitentem, ut ignoscas, *dele iniquitatem meam*, quæ fuit quia feci alii quod mihi fieri nolui, ideo hic *dele* per misericordiam, ne in futurum reserves ad pœnam. *Amplius lava me ab iniquitate mea*. Necesse habent lavare, qui minus peccaverunt, me autem *amplius*, id est, multo plus quam ego petere sciam. Vel, qui peccata lavas ignorantis, *amplius lava* peccata scientis, *ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me*. Iniquitas fuit in illum, cujus uxorem abstulit; peccatum in se, quia in hoc transgressor legis factus. Scio enim quoniam magnum peccatum est contrectare alienam uxorem, virum ejus nescientem, et ideo nec contradicentem, interficere; ideo *miserere, dele, lava: quoniam iniquitatem meam ego cognosco*, id est, quia ego punio, tu noli punire. Quasi aliquis dicat: Nescis quid petas, nescis quem invoces. Justus est, justitiam ab eo auferre non potes, et quia justus est, odit peccatum tuum, et si odit, non dimittet impunitum. Quid ergo? Rogas misericordiam; ut auferas judicium? Nolo, scio quod justus est, et ab eo nequeo justitiam auferre. Imploro quidem misericordiam, sed attendo justitiam, sed ideo nolo ut me punias, quia ego peccatum meum punio; magna mihi misericordia videtur, si me peccatum meum punire permittas, ut tibi non reservetur. Cognosco *peccatum meum*: nam coram me est semper; non habeo post me ut non videam, quemadmodum tunc habui, quando tam severam sententiam in alios dedi. Quia enim suum peccatum non cognoscebat, ideo alieno non ignoscebat, ideo tam severe judicabat: sed usus est Deus lingua illius quasi ferramento ad rescanda vulnera cordis ejus. Tu *miserere, tu munda, quia tibi soli peccavi*. Tu solus mederis, solus peccata dimittis. Ille solus est justus punitor, qui in se nota habet quod puniatur, et ideo *tibi soli*, quia *malum coram te feci*: alios latere potuit peccatum meum, te autem celare non potui, quia *omnia sunt nuda et aperta oculis tuis* (Hebr. iv). Intantum *tibi soli*, intantum tu es justus, *ut justificeris in sermonibus tuis*, id est, ut etiam *in sermonibus tuis* justus sis, cum omnis homo præter te sit mendax, *et vincas*, scilicet omnes judicatos; omnes enim juste judicari possunt, quanquam multum justum, multum proveci, tu solus injuste, quia solus a peccato immunis. *Cum judicaris, o Pater in Filio, Verbum in assumpta humanitate*

hoc futurum prævidit, ut Filius Dei veniret judican-
 dus. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.* Quasi
 dicat: Et non solum judicatus vincis omnes judicatos
 in tali scelere quale meum est, in hoc quod illi juste,
 tu injuste; sed etiam omnes homines, quia omnes
 sunt peccatores, tu autem solus sine peccato. Et
 transfert in se omne humanum genus: *Ecce enim in
 iniquitatibus conceptus sum.* In quibus subjungit: *Et
 in peccatis concepit me mater mea,* id est, in concu-
 piscencia carnali concepit. Quæ carnalis delectatio
 ex peccato primi parentis in carne nostra viget. Non
 ideo in peccatis concipiuntur homines, quia peccat-
 um est misceri conjugibus, opus hoc castum in con-
 juge non habet culpam, sed origo peccati secum
 trahit quasi ex radice debitam pœnam. Non enim
 maritus, quia maritus est, mortalis est, erat enim
 et Dominus mortalis, sed non de peccato suscepit
 pœnam nostram, sed non culpam nostram. Merito,
 ergo *in Adam omnes moriuntur, in Christo autem
 omnes vivificabuntur* (I Cor. xx). Ergo *miserere, dele
 munda,* et opus est. *Ecce veritatem dilexisti,* id est,
 justum judicium, in tantum ut nec illis parcas quibus
 ignoscis, aut enim illi punient, aut tu, et ideo præro-
 gas misericordiam, ut serves judicium, ignoscis con-
 fidenti, ut tu non punias, sed seipsum punienti. Et
 quia *veritatem dilexisti,* quia nullum peccatum impu-
 nitum dimittis, prærogasti misericordiam ut servares
 judicium. Nam misso propheta tuo qui me corripuit,
 qui peccatum meum me cognoscere fecit ut punirem,
manifestasti mihi incerta et occulta sapientiæ tuæ, ut
 etiam tam graviter lapsis veniam non negares, quod
 disposuisti per sapientiam tuam qua hominem creas-
 ti, et creaturam tuam in eis perditam roborasti, quæ
 usque adhuc aliis incerta fuerunt. In qua incertitu-
 dine Ninivitæ pœnitentiam egerunt. Dixerunt: *Quis
 scit si convertatur et ignoscat Deus* (Joel. II; Jon. III)?
 Hæc sunt illa incerta: *Asperges me, Domine, hyssopo,
 et mundabor,* id est, dabit mihi humilitatem. Hysso-
 pus herba est quæ pulmonem purgat: et est humilis,
 In pulmone qui inflatur, tumor superbiæ accipitur,
 contra quem morbum humilitas medicinam præbet,
 id est, humilitate et charitate te amplectar, ut illa
 herba adhæret saxo; confitebor tibi peccatum meum,
 non defendam, displicebo mihi, ut tibi placeam,
lavabis me, taliter aspergendo a peccatis meis. *Et
 super nivem dealbabor,* quia intus in anima: cujus
 major est lavatio quam corporis, sicut majus est
 anima quam corpus. Aliter: *Tibi soli peccavi, et ma-
 lum coram te feci.* Alii si peccant regi qui iudex
 positus est, peccant et Deo; rex si peccat, soli
 Deo peccat, quia solus Deus punit eum. Ergo *mi-
 serere, Domine, mei, ut justificeris in sermonibus
 tuis,* id est, ut verax inveniaris in promissis tuis,
 qui mihi per spiritum sanctum promisisti: *De fructu
 ventris tui ponam super sedem tuam* (Psal. xiii); vi-
 deor enim indignus de cujus progenie Filius Dei car-
 nem assumat, si a tanto scelere non emundes, *et vin-
 cas* scilicet illos, qui negant te mihi promissa solvere
 debere, *cum judicaris* ab illis indignus quis solvas, cum

A sim tanti criminis reus. Et ideo *miserere, dele, lava,* et
 opus est, quia si non esset hæc nova iniquitas, tamen
 haberes ex veteri multum quod in me punires. *Ecce
 enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis
 concepit me mater mea,* ut supra. Et hoc dicens, quod
in iniquitatibus conceptus sum, non refundo culpam
 in auctorem, sed veram tibi facio confessionem,
 quam tu diligis. *Ecce enim veritatem dilexisti,* id est
 veram confessionem, et ideo quia tanta est iniquitas
 mea, *miserere.* Et scio quia misereberis, quia *incerta
 et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi;* cognovi
 enim per spiritum consilium dispositionis antiquæ,
 reparationis novæ, felicitatis æternæ, quod aliis in-
 certum est. Mittes Filium tuum, in quo nobis erit
 occulte vera remissio. Et illo *hyssopo,* o Domine,
asperges me, id est, conformatione illius qui significa-
 tur per hyssopum. Nam quemadmodum hyssopus
 valet ad reprimendam inflationem pulmonis, sic
 conformatio Christi, id est, humilitas valet ad no-
 stram superbiam deprimendam; vel quemadmodum
 hyssopi fasciculus intinctus sanguine vitulæ valet ad
 exteriorem mundationem leprosum: ita effusio
 sanguinis Christi valet ad nostram exteriorem mun-
 dationem. *Lavabis me,* scilicet exterius, *et super
 nivem dealbabor,* scilicet interius. Aliter: Ideo *mi-
 serere,* quia promisisti regnum justis, ergo nisi me
 et alios justifies, nullum invenies cui des, sed
miserere, justifica, et hoc modo *vincas* illos, qui
 negant fieri reparationem post lapsum, vel qui di-
 cunt pro uno peccatore te auferre regnum justis,
 hæc est illa hyssopus, illa humilitas. *Auditui meo
 dabis gaudium:* gaudebo audire reprehensionem
 tuam, et non loqui contra te, non defendere pecca-
 tum. Unde Joannes: *Amicus autem sponsi stat et au-
 dit, et gaudio gaudet* (Joan. III). Hæc est vera humi-
 litas, sibi displicere ut placeat Deo, quidquid peccati
 est, sibi imputare: quidquid justitiæ, Deo. *Et ex-
 sultabunt ossa humiliata:* anima mea humiliata
 gaudebit, quæ per superbiam in mœrorem venit.
 Aliter: Et tandem post illam mundationem et lava-
 tionem, *auditui meo dabis gaudium,* ut audiam:
Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum (Matth.
 xv). *Et tunc exsultabunt ossa humiliata,* id est, virtu-
 tes nunc humiliatæ et facile revincibiles, ibi erunt
 fortes et invincibiles. Et ut ossa exsultent, *averte
 faciem tuam a peccatis meis,* id est, dele peccata
 mea, ut ea non tandem punias. Merito rogat Deum
 avertere faciem a peccatis suis, qui inde nen avertit
 faciem suam, a peccatis autem faciem, non a me.
 Et non solum ab his peccatis quæ modo feci, sed
 omnes iniquitates meas dele, originales et actuales.
 Hoc modo *dele:* *Cor mundum crea in me, Deus,* quia
 meum cor ego pollui de opere iniquitatis. *Et spiritum
 rectum,* quem ego distorsi, *innova in visceribus meis,*
 id est in interiori meo, qui inveteravit et defecit in
 me. Et *me innovatum ne projicias a facie tua,* id est,
 ne permittas cadere in peccatum ulterius. *Et dein-
 cept Spiritum sanctum tuum,* id est, a te datum,
 scilicet spiritum compunctionis et pœnitentiæ, ne

auferas a me. Redde mihi lætitiā salutaris tui. Solebam mihi applaudere de cognitione adventus Filii tui, sed nunc non est gaudendum, cum sim injustus, ideo justifica, ut de illo adventu valeam lætari: ipse enim ab inferis est educturus suos quos ibi inveniet. Et in hac lætitiā spiritu principali, id est Spiritu sancto, qui spiritus est omnium bonorum spirituum, *confirma me.* Nullus salvari potest sine illo salutari, ita enim a sanctis patribus dispensatio susceptæ carnis credebatur, ut a nobis facta creditur. Quasi dicat: Et quo fructu hoc petis? Magno. *Docebo iniquos vias tuas:* injusti meo exemplo non desperabunt, sed per me agnoscent vias tuas, id est, misericordiam et iudicium. Et meo exemplo impii ad te convertentur. Et ut meo exemplo impii ad te convertantur, libera me de sanguinibus, id est, carnalibus concupiscentiis, ne occidar amplius intus; *Deus Deus salutis meæ,* subaudis auctor. Et exaltabit lingua mea iustitiā tuam, non meam, scilicet fidem justificantem, vel quod tu non vis mortem peccatoris. Revera liberabis. Nam, o Domine, labia mea aperies, labia cordis clausa ex peccato, aperies ad laudem tuam, per gratiam justificando. Et os meum, scilicet exterius, annuntiabit laudem tuam, quæ multiplex est. Hominem enim ut sit, creas, peccantem, non deseris, confitenti ignoscis, et ut sit securus,undas. Sacrificium laudis tibi offeram, quia aliud sacrificium non vis, quoniam si voluisses sacrificium, scilicet exterius, dedissem oves et boves et victimas multas. Illo tempore erat David quo victimæ animalium offerebantur Deo, et videbat hæc futura tempora. Nos ergo in his vocibus sumus. Nihil ergo offeremus? intus habes quod offeras. Utique holocaustis, scilicet victimarum, non delectaberis. Nam sacrificium, scilicet Deo placens, spiritus contribulatus, repugnando carni, cor contritum pœnitentiā, et humiliatum a superbia, vel ad hoc humiliatum, ut semper sibi in futurum caveat. Hieronymus: « Multi habent cor contritum, et non humiliatum: quia plangunt quod fecerunt, et postea in idipsum redeunt. » Et ut sacrificium laudis tibi non solum a me, sed a multis fiat: *Benigne fac, Domine, Sion,* id est, mitte quem missurus es (Exod. iv). Sion, id est, Ecclesiæ tuæ, quæ obliviscens quæ retro sunt in anteriora se extendit (Phil. iii). In bona voluntate tua, id est, in Christo tuo, vel non in merito suo, sed in misericordia tua, ut ædificentur muri Jerusalem, id est, ut perficiantur fideles, quorum perfectione constructa erit Jerusalem, id est, civitas pacis, civitas illa quam nullus hostis intrabit, a qua nullus civis excludetur. Vel ædificentur muri Jerusalem, id est, immortalitas et impassibilitas. Qui muri destructi sunt in primo parente. Tunc, id est, ædificata Jerusalem, acceptabis sacrificium iustitiæ, id est, iustum sacrificium, scilicet ipsos justos, nunc acceptas sacrificium pro peccato spiritum contribulatum, tunc laudis solius acceptabis, id est, frequenter et sine intermissione accipies. Beati qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te (Psal. lxxxiii). Oblationes, scilicet ve-

ras et holocausta vera, cum totum absumet flamma ignis divini, scilicet hæc holocausta. Tunc imponent se ipsos vitulos, id est, puros et innovatos, super altare tuum, id est, super intimam mentis devotionem.

PSALMUS LI.

IN FINEM INTELLECTUS DAVID, CUM VENIT AD EUM DOEG IDUMÆUS, ET NUNTIAVIT SAUL: VENIT DAVID IN DOMUM ABIMELECH.

« Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die injustitiā cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui æquitatem. Dilexisti omnia verba præcipationis lingua dolosa. Propterea Deus destruet te in finem, evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terra viventium. Videbunt justi et timebunt, et super eum ridebunt et dicent: ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum. Sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua. Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum et in sæculum sæculi. Confitebor tibi in sæculum quia fecisti, et expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum. »

ENARRATIO.

Nota historia (I Reg. xxi). David fugiens a facie Saul venit ad Abimelech sacerdotem, et accepit gladium in templo reconditum, quo Goliath fuerat occisus, et accepit ab eo panes propositionis, simulato negotio, recessit festinanter ab eo. Erat autem tunc ibi Doeg Idumæus, princeps pastorum Saul. quando David venit ad Abimelech. Iratus autem Saul, quæsivit quid causæ esset quod nullus ei proderet David; venit Doeg, et dixit: Vidi David in domo Abimelech; ita commotus Saul præcepit servis suis, ut interficerent Abimelech et totum sacerdotale genus illius civitatis. Doeg vero adhuc in nequitia sua æstuans, irruit in eum, et interfecit Abimelech et omnes sacerdotes illos, cum nullus aliorum auderet manum extendere in sanctos Domini. Historialiter nihil tale agitur in hoc psalmo, unde ad mysterium trahimur. In David, Christum accipimus his de causis quibus sæpe est dictum; in Saul, regnum terrenum. Saul interpretatur appetitus, et Judæi contra voluntatem Dei appetierunt sibi Saul in regem, et Dominus eum elegit non permansurum, sed ad populum illum corrigendum. Per appetitum accipimus mortem, de qua dictum est: *Deus non fecit mortem, nec lætatur in perditione hominum* (Sap. i); impii autem accersierunt sibi eam manibus et pedibus, et amplectentes defluerunt per eam. Saul persequabatur David, et regnum terrenum persequitur filios regni cœlestis, vel mors. Ex eo enim omnis persecutio, quod mortales sumus; nisi mortales essemus, non esset quod nobis faceret inimicus. Abimelech interpretatur patris mei regnum: Doeg, motus: Idumæus terrenus. Venit David in domum Abimelech et Chri-

stus in terram Judæorum, quæ regnum David patris sui fuit secundum carnem; venit per incarnationem: quem videns *motus terrenus*, id est illi qui movebantur propter terrena, quæ Christus contemnenda dicebat, accusaverunt eum apud terrenos principes. Misit Saul qui persequerentur David, sed David evasit eorum manus, non tamen sine sanguine, quia interfecti sunt sacerdotes. Ita et in persecutione Christi evasit Verbum, sed caro ejus occisa est. Potest hæc persecutio generaliter referri ad corpus Christi, id est ad omnes illos qui in David volunt esse David, id est in Christo Christiani, quos terrena amantes, apud hujus sæculi principes accusare non cessant. Vel ad persecutionem Antichristi, quæ maxima erit. Unde dictum est: Veniet tempus quale non fuit ex eo quo gentes esse cœperunt, quo tempore omnes sacerdotes interficientur, id est omnes Christiani, in quorum domo, id est, in quorum pectore David, id est, Christus erit quem Antichristus persequetur, sed occidere non poterit; non enim poterit Christianis Christum auferre. Constructio tituli. Hæc verba hujus psalmi referuntur *in finem* temporum, id est, plenitudinem, ut intelligas hæc facta historialiter, et sunt *intellectus*, quia intelligimus in his prius tribulandum, postea gaudendum, attribuendus David prophetæ, id est, dignioribus membris, vel propositus ab ipso capite aliis, ut intelligant quod omnibus impiis propositum est devorare pios. *Intellectus* dico, significatus in illo historiali negotio, eum *Doeg Idumæus* id est, cum Judas et Judæi moti pro terrenis, id est, loco et gente, *venerunt ad Saulem*, id est, ad principes, ad Pilatum et alios, dicentes: *Venit David in domum Abimelech*. Ecce conversatur inter nos, si dimittimus eum sic, venient Romani et tollent nostrum locum et gentem (Joan. xi). Vel *cum venit Doeg Idumæus*, id est, quique persecutores moti pro terrenis, *venerunt ad Saulem*, id est, ad sæculares potestates, accusare illos in quorum corda venit Christus per conformationem. Et est intentio Prophetæ in hoc psalmo ostendere, prius oportere tribulari, postea clarificari: prius sedendum, postea surgendum, quemadmodum David post multas persecutiones ad regnum pervenit, et Christus, martyrum caput, prius passus, postea clarificatus est.

Tu qui es potens in iniquitate, id est cui Deus permittit posse exercere crudelitatem et odium in sanctos suos, quod iniquum est, vel in divitiis et potentia sæculari: quia omnis dives aut est iniquus, aut hæres iniqui, quæ potentia non est potentia, sed impotentia; non est gloria, sed ignominia: *quid gloriaris in malitia?* Quandoquidem malitia est quam exerces, *quid gloriaris in ea?* Sic *gloriaris* tanquam si insano permetteretur potestas se perimendi, occidis sanctorum corpus, hoc et scorpius, hoc et una febris, hoc et vermiculus valet; sed occidis animam tuam; illorum animam conservas. *Quid ergo in his gloriaris?* *Qui gloriatur, potius in Domino gloriatur* (I Cor. i). Ostendit illam malitiam: *Tota die*, id est, assidue, sine lassitudine, sine intervallo, quando enim

A non facis, cogitas, *injustitiam cogitavit lingua tua*. Non est officium linguæ cogitare, sed loqui, sed perversus pervertit, quia *in ore stultorum cor eorum* (Eccli. xxi), scilicet qui non ante cogitant quam loquantur. *Sicut novacula acuta fecisti dolum*, id est fraudulentam persecutionem tuam sic fecisti expeditam ad nocendum, ut est *novacula acuta* ad incidendum. Vel *sicut novacula*, etsi multum sit *acuta*, tamen non valet secare nisi infirma, ita et dolum tuum in corpus valet, et non in animam. Vel, ut dicatur de Judæis, *Novacula* ad hoc acuitur, ut præparet nitorem vultus, eodem modo Deus præparaverat Judæos per legem, ut nitorem vultus sui per eam in aliis pararent. Sed *sicut novacula acuta* quæ nitorem debet facere, facit *dolum*, vertendo se ad occidendam carnem: ita et Judæi verterunt se ad occidendum, non solum servos, sed etiam filium. Et hoc iniquitas. *Dilexisti malitiam super benignitatem*; quod naturaliter superius est, habuisti inferius: et quod naturaliter inferius, habuisti dignius. Nullus liquor magis petit superiora quam oleum, cui assimilantur opera misericordiæ, quæ sicut desuper sunt, ita et semper desuper haberi deberent; sed tu cum utrumque esset ante oculos tuos, *magis dilexisti malitiam* quæ postponenda foret, *quam benignitatem* quæ foret præponenda. Et non solum in corde hanc perversionem fecisti, sed etiam dilexisti *loqui iniquitatem magis quam æquitatem* ad proximum. Nihil iniquius quam contraire Deo suo, quam denegare Deo jus suum in se et in aliis. *Dilexisti omnia verba præcipitationis*, susurrationses, detractiones, rixas, adulationes. Hæc omnia ab aliis libenter audisti, cibos amaritudinis non das ventri, et cibos iniquitatis das animæ? Miser, naufragium fugis, et plumbum amplecteris? verba dico, entia *in lingua dolosa*, in lingua fraudulenta. *Quid gloriaris in talibus*. Non est in his gloriandum, si vis considerare non priora tuæ nequitie, sed posteriora, scilicet ad quam malum finem te deducet, quia *Deus propterea destruet te* multimoda destructione eunte *in finem*, scilicet semper quærente finem, et nunquam inventa. *Et hic evellet te ut infructuosam arborem de tabernaculo tuo*, id est, de Ecclesia; non hic militabis, non hic hostem cavebis in tabernaculo, ut tandem gaudeas in palatio? In *tabernaculo* Dei est quisque, quantum ad naturalem intentionem, quia naturalis intentio ad bonum nos omnes ducit, sed devius error abducit quosdam. *Et emigrabit te*, id est, emigrare te faciet *de tabernaculo tuo*, id est, non eris hic in tabernaculo, non habebis partem in resurrectione prima. Si ad Judæos, de legalibus institutis. *Et evellet radicem tuam de terra viventium*. Radix nostra est charitas, fructus, bona opera, opus est ut opera tua de charitate procedant, et tunc est radix tua, et ideo nec viriditatem habent, quia non manent in radice charitatis. *Videbunt justi*. Hic est *intellectus*, de quo titulus. Quasi dicat: Et hæc eorum perditio non erit sine magno fructu bonorum. Nam *videbunt justi*, id est, attendent non tantum priora eorum, quæ modo

florent, sed posteriora impiorum, quæ arida erunt. **A** *Et timebunt* ne talia posteriora incurant, cavebunt sibi hic a gloriatione impiorum. Unde alibi: *Manus suas lavabit in sanguine peccatoris*. Intelligent hanc eorum gloriationem esse eorum destructionem, quia inimici Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient (*Psalm. xxxvi*). *Et super eum ridebunt*. Quasi dicat: *Et hoc intelligendo facti super eum*, in eo quod non ponent spem in caducis, sed erigunt ad superna, corpore quidem infra eum, sed mente *super eum ridebunt*, id est, gaudebunt, *et ridendo dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum*, hic est qui maluit conformari Adæ quam Christo, ideo Deus destruet eum. Vel tandem in novissimis gaudebunt, facti superiores istis, iudicando illos a quibus hic iudicati fuerunt, et tunc irridendo eos, *dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum*, despective dictum, ut illud: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est* (*Gen. iii*). Ecce apparet quod homo est, quod fragilis, qui maluit sibi Deus esse, ut miser Adam, quam ponere Deum adiutorem suum; sarcasmos figura, id est, hostilis irrisio. *Sed potius speravit in multitudine divitiarum suarum*. Nota: Non dicit, habuit divitias, sed speravit in eis. Joseph habuit divitias, sed non speravit in eis, ad utilitatem aliorum habuit. Non sibi hic applaudat pauper pannosus qui non habet divitias. Multi enim pauperes sunt in arca corporis, qui divites sunt in arca cordis, et e converso: unde dicitur in Evangelio: *Beati pauperes spiritu* (*Matth. v*). *Et prævaluit*, scilicet nobis; majorem se nobis fecit, *in vanitate sua*. Nihil vanius quam pluris facere nummum quam Deum. Ille quia *in multitudine divitiarum* (divitias vocat, opes, potentias, honores, voluptates, et cætera talium) *speravit*, ideo tandem destruetur. *Ego autem, sicut oliva fructifera*. Quasi dicat: *Ille in multitudine divitiarum suarum speravit*, ideo radix ejus evellatur: *ego autem sicut oliva* cujus radix nutritur, non eradicatur, *tandem fructifera in domo Dei*, plena fructus, plena omni jucunditate; cum Deus erit omnia in omnibus (*I Cor. xv*), et si modo arida. *Ego inquam, ut oliva, confitebor tibi in sæculum* in domo Dei, constitutus in palatio, qui hic militavi in tabernaculo, veram confessionem faciam, tunc vere te laudabo, cum nihil erit in me quod tibi displiceat. *Et merito, quia tu fecisti illam confessionem*, **D** *vel me olivam fructiferam*. Et ideo tandem *confitebor*, quia hic *speravi in misericordia Dei* perducente *in æternum et in sæculum sæculi*, non in divitiis. *Et expectabo nomen tuum*. Interim dum in tabernaculo sum, cum patientia sustinebo, non properanter agam sicut Adam volens ante tempus fieri Deus: omnes quidem sancti, dii erunt; sed hoc nomen non prius vere accipient, quam cum Deus erit omnia in omnibus. Prius satagendum fuerat circa obedientiam sicut creaturæ, ut tandem fieret Deus promotus in angelicam claritatem. Adam, quia præparavit se sibi Deum facere, morte mulctatus est. Non propter

aliud expectando nisi *quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum*, etsi non in conspectu malorum; vel *expectabo nomen tuum in conspectu sanctorum tuorum*, vel in communi resurrectione et ideo, quoniam bonum est expectare vel illud nomen. Aliter: Illis damnatis, ego autem hic *in domo Dei*, id est, in Ecclesia præsentis, *sicut oliva fructifera* tarde florens, quia bonorum est arere in hoc sæculo, et hoc ideo, quia *speravi in misericordia Dei*, non in divitiis, *in misericordia* dico, perducente in æternitatem, id est, *in sæculum sæculi tandem confitebor*, cum Deus erit omnia in omnibus. Cætera non mutantur.

PSALMUS LII.

IN FINEM PRO MAHALETH INTELLECTUS DAVID.

B « Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. « Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonum. Deus de « cælo prospexit super filios hominum, ut videat si « est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui « faciat bonum, non est usque ad unum. Nonne « scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis? Deum non « invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non « fuit timor. Quoniam Deus, dissipavit ossa eorum « qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam « Deus sprevit eos. Quis dabit ex Sion salutare « Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis « suæ, exsultabit Jacob et lætabitur Israel. »

ENARRATIO.

C Nota est historia (*I Reg. xxvi*). David fugiens Saulem, veniat ad Achis regem Geth, et sub eo militavit, accepta ab eo Sicelech parva civitate, et ibi locata uxore et filiis et tota substantia sua, David misso ad prælium, venerunt Amalechitæ latrunculi; et, rapuerunt uxorem David et filios, et civitatem combusserunt. Rediens autem David insecutus est eos, et comprehendit, et occidit, et spolia reduxit. Amalech interpretatur *lingens terram*, Sicelech, *conversio*. Per uxorem David accipimus sanctas animas; per filios, bona opera; per David, Christum. In Sicelech locavit David uxorem et filios, et Christus sanctas animas et bona opera in conversis locat, id est, fidelibus, quas sanctas animas simul cum bonis operibus Amalechitæ, id est, terram lingentes, sæculi terrena amantes, per multas tribulationes sæpe captivas ducunt, cum devocant et conformant, sed Christus liberat Ecclesiam suam ab Amalechitis, persequens eos cum exercitu suo, id est, cum prædicatoribus suis, et occidens illos, alios in bonum, alios in malum. Titulus ita constructur: Verba hujus psalmi referuntur *in finem*, id est, finalem David, qui psalmus est *intellectus* David prophetæ, vel cujusque perfecti fidelis; *intellectus* dico, significatus vel habitus, *pro Amalech*, id est, in ea historia quæ habet quomodo David persecutus est Amalech, vel secundum Hebraicam veritatem, *pro mahaleth*, id est, pro parturiente vel gemente, scilicet pro

oppressione Ecclesie quæ est comparabilis parturienti. Nam sicut mulier parturiens est in dolore, ita et Ecclesia in hoc sæculo. Et in hunc modum legitur tantum in persona Ecclesie, secundum alium potest et in voce capitis legi. Hic psalmus et si in verbis cum superiori, *Dixit insipiens*, idem videatur: differt tamen in hoc, quia ille Christo, hic omnibus fidelibus attribuitur: ille in primo adventu, hic accipitur in secundo. Et est intentio Prophetæ ostendere prius pressuram Ecclesie, deinde consolationem, ut illud, cum converterit Deus captivitatem plebis suæ, exsultabit Jacob et lætabitur Israel. Potest et sic dici, quod prior psalmus factus sit ante istud gestum negotium, et quia Propheta intellexit per hoc quod historialiter ibi egit, significari ereptionem Ecclesie de manu Amalechitarum, ideo hanc prius repetitionem fecit. Introducit Propheta Christum loquentem de persecutoribus fidelium, tam gentibus quam Judæis, et ostendentem qui sit finis persecutorum et eorum qui tribulantur.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Insi- piens populus, qui Filium et sapientiam Dei recipere noluit, *dixit in corde suo*, id est, per se adinvenit, non ex auctoritate librorum. Dominus *non est Deus* quia *Judæis scandalum*, gentibus stultitia videbatur (I Cor. 1), illum credere Deum, qui sic ignominiose tractabatur, vel qui putat Deo placere facta mala non esse putat Deum. Si enim Deus est, justus est; si justus est, displicet ei injustitia. Qui autem putat ei placere iniquitatem, negat Deum esse judicem in rebus. Cassiodorus: Vox capitis pro reparatione eorum de quibus Apostolus: *Scimus quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc* (Rom. viii), et confusionem eorum qui eos tribulant, ita ut ipsi inexcusabiles sint, et auctor inexcusabiles. Verbum dicere, proprie est lingue, non cordis; sed quia cogitationes nostras potentia divinitatis intelligit, recte dictum est insipientis cor dicere, quod ad aures Domini potest venire, non ad ignoscendum, sed ad judicandum. Quasi dicat: et unde illis tanta insipientia? *Corrupti sunt*, a bona natura in primo parente, et intantum quod *abominabiles*, id est, exheredati *facti sunt in iniquitatibus* suis, a se inventis, et intantum corrupti, quod *non est qui faciat bonum Dominus de cælo prospexit super filios hominum*. Hic oritur una quæstio: Si respicit Deus de cælo ut videat si est intelligens, non omnia no- vit Deus. Altera: si non est qui faciat bonum, quis est *maeleth*, id est, qui hic parturit inter malos? Prior sic solvitur. Plerumque ita loquitur divina Scriptura, ut quod dono Dei creatura facit Deus facere dicatur. Inde est, *tentat vos Dominus Deus vester*, (Deut. xiii) ut sciat si diligitis eum, id est, ut scire vos faciat. Iterum: Quare de cælo, si hoc homines faciunt? Audi Apostolum: *Nostra conversatio in cælis est* (Phil. iii), corde vides, sed non vides nisi sursum habeas. Aliter sic: Fecit Deus filios hominum Dei quia ex Filio Dei fecit filium hominis. Donavit Deus hominibus benefacere ex se, non ex illis. Filii ho-

minum sunt, quando male faciunt; filii Dei, quando bene. Ergo tolle quod homines filii Dei sunt, remanet quod filii hominum sunt, et sic non est qui faciat bonum; quasi dicat: Quod illi tales sint, plane advertant qui filii Dei sunt, vel, *insipiens dixit non est Deus*, sed falso. Nam revera est, quia Dominus de cælo prospexit super filios hominum, id est, per humanitatem Verbi misericordiam suam disposuit super filios hominum tam Judæos quam gentiles, vel *de cælo*, id est, de prædicatoribus suis, quorum conversatio in cælis est; per illos enim misericordiam suam omnibus notificavit, tam Judæis quam gentibus, unde ipsi inexcusabiles. Ad hoc *de cælo prospexit, ut videat*, id est, videre faciat, *si est intelligens*, scilicet *Deus* per fidem, aut *requirens* per operationem. Cum enim humana infirmitas Deum capere non valeret, in forma humana Filium suum misit, qui verbo et opere ad cultum Dei homines revocare instituit, qui apud mortales fecit divina, patiens humana: misit etiam prædicatores suos, qui hominibus hoc notificarent, sed nullum invenit intelligentem Deum in eo quod erant filii hominum, aut Deum requirentem: quia *omnes declinaverunt a via veritatis, simul inutiles*, scilicet Deo, *facti sunt tam Judæi quam gentes, intantum quod non est qui faciat bonum per se, non est usque ad unum, vel nullus*; vel adeo non attendunt Deum esse judicem in rebus qui Deum intelligere noluerunt de cælo super se misericorditer prospicientem. *Nonne cognoscent tandem supplicia hunc esse Deum, quem tantum esse hominem putaverunt, vel judicem esse in rebus, omnes illi qui operantur iniquitatem in me, et qui devorant*, scilicet devorando, *plebem meam*, vel bona eorum subtrahendo, *cujus caput ego sum, ut cibum panis*, id est, assidue? Cognoscent utique *quoniam Deus sprevit*, id est, excæcavit eos, ideo quia *Deum non invocaverunt*, id est, in se non invocaverunt. Ille Deum invocat in se, qui se facit possessionem Deo. *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor*, sicut Judæi qui timuerunt perdere locum et gentem vel gentes quæ timebant idola quæ ipsæ sibi fabricaverant. Quasi dicat: Unde illis tanta exæcatio, ut ibi timerent ubi non erat timor? *Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent, id est student placere hominibus potius quam Deo, et qui ad humanum favorem effusi sunt, confusi sunt et interius, Quoniam Deus sprevit*, id est, excæcavit eos. Quasi dicat: Illi dicunt, *Non est Deus*. Quis ergo *alios dabit salutare Israel*, id est, quis veniens ex Sion dabit illis quos faciet Israel, id est, Deum videntes et cognoscentes, *salutare*, id est, salvationem eternam nisi ipse? Quis separabit grana a paleis? Revera Dominus, *cum converterit*, id est, simul verterit interius et exterius *captivitatem plebis suæ*. Hic notatur secundus adventus. Tunc *exsultabit Jacob*, qui hic fuit profloiscens, *et lætabitur Israel*, factus perveniens.

tant locum et gentem : non optatio, sed prophetatio. *In veritate tua*, id est, in vero iudicio *disperde illos*, id est, dissipa et divide per totum mundum, qui in falsitate sua me perdere voluerunt ; si membra, ipsi mihi mortem paraverunt temporalem, incurrant æternam : et hoc non ex crudelitate, sed ex vero iudicio ; vel in bonum compatiendo dictum. O Deus, *mala quæ ipsi putant esse bona*, scilicet florem præsentis vitæ, *averte a corde eorum* : et in virtute tua, id est, in veritate præceptorum tuorum *disperde illos. Verte impios et non erunt* (Prov. XII) : quanquam non meruerint, tu tamen ex bonitate tua hoc fac : vel *averte mala inimicis meis*. Modo florent, sed igni servantur. *Et in veritate tua disperde illos*, quos in infirmitate tua tolerasti. *Voluntarie sacrificabo tibi*. Si caput, ipsi *quæsierunt animam meam* quasi nolentem, sed ego sponte obtuli tibi illud sacrificium : si membra, merito *Dominus susceptor est animæ meæ* : quia, o Domine, *voluntarie*, id est gratis, sine præmio temporali, *sacrificabo tibi*, crucifigendo carnem cum vitis et concupiscentiis. *Et hoc non mihi attribuum, sed confitebor nomini tuo*, totum tibi attribuum quod boni agam ideo *nomini tuo*, et non alii, *quoniam bonum est*, quia nihil invenio bonum per se. Et vere præter illud tibi tandem post sacrificium laudabo te, cum eris omnia in omnibus. Et hoc quod bonum sit, mihi experto credendum est : *quoniam ex omni tribulatione eripuisti me*, me caput resuscitando exterius, membra interius in re, exterius in spe. *Et super inimicos meos despexit oculus meus*, tandem in iudicio, cum iudex positus ero super eos. Ideo *despexit*, quia certum est quasi jam factum tibi. Hic altitudine cordis ad te perveniens : inde super illos despexi, et vidi quod omnis caro fenum, Unde alibi : *Transivi, et ecce non erat* (Psal. 36).

PSALMUS LIV.

IN FINEM IN CARMINIBUS INTELLECTUS DAVID.

« Exaudi, Deus orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam : intende mihi, et exaudi me. Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum a voce inimici, et a tribulatione peccatoris. Quoniam declinaverunt in me iniquitates, et in ira molesti erant mihi. Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me. Timor et tremor venerunt super me et contexerunt me tenebræ. Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam ? Ecce elongavi fugiens et mansi in solitudine. Expectabam eum qui salvum me fecit, a pusillanimitate spiritus et tempestate. Præcipita, Domine, divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate. Die ac nocte circumdadit eam super muros ejus iniquitas et labor in medio ejus et injustitia. Et non defecit de plateis ejus usura et dolus. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. Et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu vero homo unanimitatis, dux meus et notus meus. Qui si-

A « mul mecum dulces capiebas cibos in domo Dei ambulavimus cum consensu. Veniat mors super illos ; et descendant in infernum viventes. Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in medio eorum. Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus salvabit me. Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam. Redimet in pacem animam meam ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum. Exaudiet Deus et humiliabit illos, qui est ante sæcula. Non enim est illis commutatio, et non timuerunt Deum : extendit manum suam in retribuendo. Contaminaverunt testamentum ejus, divisi sunt ab ira vultus ejus, et appropinquavit cor illius. Molliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet ; non dabit in æternum fluctuationem justo. Tu vero Deus deduces eos in puteum interitus. Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos, ego autem sperabo in te, Domine. »

ENARRATIO.

In finem, id est, in Christum. *Finis legis. Christus. In hymnis*, id est, in laudibus. Sive enim tribulemur, sive lætemur, ille laudandus est qui in tribulationibus erudit et in lætitia consolatur. Nos cum Christo in cælo per spem, ipse nobiscum in terra per charitatem. Ergo cum audimus *intellectus ipsi David*, admoneamur et intelligat Ecclesia in quo malo nunc sumus, et de quo ut liberemur optamus. Intelligere debemus ad imaginem Dei nos esse factos, intelligere debemus honorem nostrum. Si hoc intelligimus, videmus istam regionem non esse gaudii, sed mœroris. Dominus noster Jesus Christus caput nostrum qui non est dedignatus formam nostram, id est, formam servi suscipere, dignatur nobis servis suis et formam orandi et exemplum vivendi dare, ut nobis iste psalmus declarat.

Exaudi, Deus orationem meam factam pro perseverantia meorum qui jam initiati sunt sacramentis fidei. *Et ne despexeris deprecationem meam* : Potest enim fieri ut exaudiatur quis et postmodum despiciatur, quod evenit eis qui mundi istius bona desperantes accipiunt et post despiciuntur, quia nequam æterna appetierunt. *Exaudi deprecationem factam pro his qui prædestinati ad fidem nondum venerunt*, ut convertantur ab errore suo, vel pro iisdem fidelibus *orationem*, ut perseverent in bono proposito, *deprecationem*, ut auferatur sæculi amor ; hoc modo *exaudi* : *Intende mihi et exaudi me* ; ad similitudinem : Cum enim tranquillum quis accomodat vultum benignum præbet auditum. Quia me irremissum facio in oratione, et te irremissum fac in auditione. Et opus est exauditione, quia *contristatus sum in exercitatione mea*. Exercitatio est honesti laboris continuatio. Hic Dominici hominis vitæ cursus breviter describitur. Exercitatio enim ejus fuit insignis in miraculis, in doctrina. Quam exercitationem quia vidit non proficere contristatus est non pro se, sed, pro salute illorum quos perire

videbat, ad similitudinem boni medici qui in his quos curare vult videt artem suam parum proficere. Et ne hæc tristitia intelligatur manens, subjungit: *Conturbatus sum a voce inimici*: Qui amicus debuit esse factus est inimicus cujus vox in omnibus mihi contradicit. *Demonium habes* (Joan. viii). *Hic homo non est a Deo* (Joan. ix). *Nolumus hunc regnare super nos* (Luc. xix). *Et a tribulatione peccatoris*: cum peccator sit et indigeat mea salute, tribulant me verberando, colaphizando, *peccatoris*, id est, transgressoris. Quæ tribulatio potius dicenda est *peccatoris* quam mea, quia cum me parat tribulare exterius tribulatur interior. Quare voco suam? *Quoniam declinaverunt in me iniquitates*, quia declinare voluerunt mortem, et amissionem loci et gentis per meam mortem, quam potius per mortem meam incurrerunt: vel, suas iniquitates imposuerunt mihi facientes me hostiam pro peccatis suis, ut Numantini qui captivum prius bene tractabant, et postea extra civitatem ducentes et imponentes ipsi omnia peccata sua lapidabant, putantes per hoc purgari. Putaverunt enim Judæi quod in morte Christi purgaretur locus et gens. *Et in ira* quam habuerunt pro amissione loci et gentis *molesti erant mihi*. Irati mihi unde sibi irasci debuerunt: suo enim peccato, non meo captivati sunt, putaverunt enim, quia regem se nominavit, iram Romanorum principum incurrere cum Judæus esset, et ideo illi irati erant. Unde, quia *molesti erant* quia *declinaverunt in me iniquitates*, *cor meum conturbatum est in me*. *Conturbatum est* ad horam, sed in me, non extra me. Hoc voluntate mea, quia voluntarie, non coactus, transtuli in me conturbationem meorum. *Et* quia voluntate veni ad passionem, non necessitate, *formido mortis*, id est, mors aliis formidabilis *cecidit*, id est, mortua est, *super me* scilicet etiam veniens. Id enim juris quod in aliis habebat perdidit veniens ad illum in quem nihil juris habuit. *O mors, ero mors tua, morsus ero inferne* (Ose. viii). Ostensio quomodo super eum venit mors. *Timor* scilicet animi et tremor corporis *venerunt super me*. Vera mortis descriptio. *Et post mortem et tremorem contexerunt me tenebræ*, quia mortuus nihil lucis habet: vel *tenebræ*, id est tenebrosi, cæci et ignorantes quid facerent, *contexerunt me* undique me lumen mundi tegere putaverunt ponentes in crucem, de cruce in sepulcro, claudentes etiam sepulcrum. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, et mundus eum non cognovit. In propria venit et mi eum non receperunt* (Joan. i). Augustinus: « Est autem quædam civitas omnibus confusa gentibus nihil habens non dignum confusione. Civitas autem, quia qui in ea sunt hoc quo confundi debuerant munimentum sibi ducunt, contradicentes Christo tam non credendo quam male vivendo: muri confusionis humanæ, sublimiores factu impietatis, de quibus sæpe dicitur: Si hic fieret Christianus, quid remaneret paganus? Casuri sunt hi muri septimo arcæ circuitu (Jos. vi), id est, opere, septiformis

A Spiritus: plateæ, impii: in quibus compita omnium concupiscentiarum, et forum tumultuum omnium rerum: et quasi occurret. Si ita est in civitate quæ est extra Christum, requiesce tu intus in his qui in Christo, ne quære solitudinem. Quod queror, inquit, attingit scilicet falsos fratres in quibus intus laboro quoniam exteriores tolerarem. » Possunt et ad membra Christi hæc referri, ut Christus pro membris suis sic dicat? *Contristatus sum in exercitatione mea*, id est, contristantur mei multum laborantes in doctrina me imitando, et nihil proficientes vel parum: vel, *in exercitatione mea*, quia mali cum mali sint exercent bonos: si bonus es, non habes inimicum nisi malum. Porro tibi ea bonitatis regula præfixa est ut imiteris bonitatem Patris tui, qui solem suum oriri facit super bonos et malos. Sed talis cum extendit dilectionem ut etiam diligat inimicos, multorum rabie circumvallatus quadam humana infirmitate succubuit, vidit se penetrari mala persuasionem diabolicam, ut odium induat adversum inimicos: reluctans odio ut perficeret dilectionem in ipsa lucta turbatus est, hoc modo *contristatus*. *Conturbatus sum* interior, dum hac pugnat charitas, hac odium. *A voce*, id est, a contradictione, et non solum a contradictione, sed etiam a *tribulatione peccatoris*. Duo sunt genera inimicorum: unus occultus, et alter apertus; unus interior, alter exterior: uterque auferre conatur a nobis id unde superari potest. Exterior nititur auferre facultatem, interior vero charitatem. Cum enim ille interior hostis adversum nos excitat exterior non tam facit ut auferat facultatem quam ut interior in nobis feriat charitatem. Amandus est ergo hostis exterior, ut sic vindicatur interior. Ideo turbatus sum timens amittere charitatem et verti in odium. *Quoniam declinaverunt in me iniquitates*, id est, proprias iniquitates mihi imposuerunt; cum ipsi essent impii et blasphemi, dixerunt me impium et blasphemum. *Et in ira*, id est, in injusto furore, non in justa causa *molesti erant mihi*: et ideo *cor meum conturbatum est in me*, id est, intus æstuavi. Qua de causa, subjungit: *Et formido mortis cecidit super me*, id est, timui ne ex eorum nimia perversione a charitate verterer in odium. Quod odium est mors animæ, sicut e contrario dilectio vita. Exponit quomodo formido mortis venit super eum. *Timor et tremor venerunt super me*, ut supra. Et non mirum, quia *contexerunt me tenebræ*, id est, timui ut tenebræ undique me involverunt. *Qui enim odit fratrem suum in tenebris est* (I Joan. ii). *Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?* Quasi dicat: *Contristatus et conturbatus* arguendo illum populum, obsecrando, increpando, et parum proficiendo dixi: *Quis dabit mihi pennas*, scilicet resurrectionem et impassibilitatem mihi dico, *sicut columbæ*, in simplicitate et innocentia vel in hoc simili, quia sicut illa turbata aliqua molestia avolat a nido, non tamen longe recedens, sed circumvolans ita ego, etsi corpus eis subtraham, non tamen affectionem;

vel sicut columbæ, ut sim similis illi columbæ quæ emissa de arca noluit morari in lutosus locis, sed rediit ad arcam (Gen. III) ubi quietem invenit, ita ego nolens manere in lutosus cordibus Judæorum transibo ad gentes in quibus requiescam, quia ibi inveniam humilitatem et mansuetudinem. Super quem requiescam, nisi super humilem et mansuetum et timentem verba tua (Isa. LX)? Pennæ dicuntur a pendendo, columba, quasi cellæ alumna, id est domestica, secundum Isidorum. Et assumptis pennis volabo et requiescam. Vel, in cælum ascendam, et ibi sedebo ad dextram Patris, vel, recedam a Judæis per prædicatores meos, et requiescam in gentibus, quia immortalis et impassibilis factus melius potuit venire in notitiam gentium quam mortalis. Quis mihi hoc dabit scilicet præter me? Nullus. Et quia infirmus sum ex humanitate, sed sum potens ex divinitate, Ecce. Quasi dicat: In hoc apparet, quia ex mea virtute pennas sumpsi non aliena, quia elongavi, longe recessi, fugiens lutulenta corda Judæorum, et mansi in solitudine, id est, in cordibus gentilium qui infructuosi erant et inculti lege, et prophetarum scriptis et patriarcharum exemplis; vel ecce feci quod volebam. Et merito hoc potui facere, quia expectabam eum qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus et tempestate: quia cum patientia obedientiam implens ego Dominicus homo non propter egi, sed expectabam eum, scilicet Verbum mihi personaliter unitum, qui tandem salvum me fecit ideo, quia eum expectavi a pusillanimitate spiritus, id est, imbecillitate, ut in Petro et in aliis discipulis qui, prius pusilli animi, fuerunt post Christi avolationem firmati. Et a tempestate mea, id est, a sævissima persecutione. Et in hoc exemplum vitæ prebet Christus caput membris suis quod illis sit agendum, cum multum laborent in subditis et parum proficiant, scilicet confugiendum vel corpore in aliquem secretum locum, vel intus ad tranquillam mentis sedem: ut quia laborando et prædicando proficere non possunt, prosint eis vel orando, ne cum talibus versando odium incidant, quod illis et prohibitum, quid dictum est, Diligite inimicos vestros (Matth. v). Et tu, Domine, qui salvum me fecisti a tempestate Judæorum, quia iniquitates suas in me declinaverunt, Præcipita eos et divide linguas eorum. Tres historias hic tangit submersionem factam sub Noe (Gen. vii), divisionem linguarum factam in ædificatione turris (Num. xvi), absorbtionem Dathan et Abiron, qui duo spreverunt Aaron constitutum a Domino sacerdotem per manum Moysi fratris sui et accepto thuribulo cœperunt sacrificare in tabernaculo; sed aperta est terra, et deglutivit Dathan et Abiron duces impietatis illius. Cæteram multitudinem consentientem istis, consumpsit de cælo veniens (Num. xvi). Non hoc dicit optando, sed prophetando et aggratulando divinæ sententiæ. O Domine, quia se erexerunt contra te, præcipita eos de dignitate et altitudine regni et sacerdotii, dimergantur in profundum miseriæ, ducantur

A in captivitate et in servitute gentium. Et divide linguas eorum, id est, in varias linguas gentium dissipentur, ut cum modo sint unius linguæ, fiant multarum: vel divide linguas eorum, excæcati sint intus et divisi. Dicant alii quia bonus est: alii non, sed seducit turbas (Joan. vii). Hoc modo divide, ut in promissis salvari credentes, id est, in carnalibus observationibus, non teneant complentia: credentes solum sacerdotium secundum ordinem Aaron recipiant sacerdotium permanentis secundum ordinem Melchisedech, et sic tandem neutrum habeant. Nihil enim de his modo secundum legem agunt, et non mirum, quia non potest vetus absque novo impleri, quia in illo sunt promittentia, in isto complentia: et in hoc non est refundenda culpa in auctorem. Quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate. Digni sunt hac pœna, quoniam cives sunt et non civiliter vivunt, et ideo gravius debent perire. Civitas enim est congregatio hominum ad jure vivendum. Et Judæi ad comparisonem gentium cives erant, quia legem acceperunt quæ eos congregare debuit ad jure vivendum. In hac civitate iniquitas erat in opere, ad hoc quod dixit, præcipita: omnia eorum opera erant contra Dominum, contradictio in verbis, ad hoc quod dixit, divide. Et non solum hæc sunt in illa civitate, sed in omnibus majoribus et minoribus: et non ad tempus, sed dicta nocte, id est, assidue circumdabit eam civitatem iniquitas omnis super muros ejus, circumdabit, id est, amplectetur multitudinem populi illius, quæ est sibi munimento quasi murus, intantum ut iniquitas sit super illos muros, ut superet caput, id est mentem eorum. Sic cæci sunt ut nihil agant ratione vel lege quod alibi. Et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet (Psal. vii). Et in medio ejus, id est, in majoribus qui sunt quasi ossa in medio posita, labor, id est, oppressio subditorum, et justitia, id est, injusta judicia. De quibus dicitur: Væ vobis qui justificatis impium pro muneribus et justitiam justis aufertis ab eo (Isa. v), vel super muros ejus iniquitas, id est, super prælatos qui eam muniunt, labor, id est bellum, seditio, et hoc ideo, quia ibi injustitia, vel super muros ejus iniquitas, id est, super custodiam angelorum, ut major sit iniquitas quam angelorum custodia. O, boni habent angelos custodes, sed mali quamcumque custodiam a se repellant: et in medio ejus, id est, in communi tam apud principes quam apud plebem, labor et injustitia, id est, laboriosa injustitia. Vel ipsi modum in ædificandis muris excedunt, et ipsos muros studio pravitatis superant. Ostendit ex parte quæ injustitia. Et non defecit de plateis ejus usura, id est, in manifesto habent usuram, quod perditissimum est. Omne enim malum execrabilius redditur, cum publica præsumptione tractatur. Et dolus id est, circumventio et fraus, vel, de plateis ejus, id est prælatis, ad similitudinem, quia sicut per plateas incedimus, sic prælatorem vita moribus ad imitandum est exemplar. De illis plateis non defecit usura illa pœ-

sima, quam qui exercet frustra Dominicam orationem A
 cantat, cum gravius sumitur vindicta quam sit offensa
 ut pro colapso homicidium. Et si publice id non au-
 dent dolose faciunt: et ideo, *Domine, præcipita, divide*
linguas eorum, quia injuste vivunt, a quibus maxime
 cavendum. Nulla enim pestis efficacior ad nocen-
 dum quam familiaris inimicus. *Quoniam si inimicus*
scilicet apertus maledixisset mihi, sustinuissem uti-
que. Tolerabilius enim videtur quod probatur suscipi
 non inopinatum: *si inimicus* ille qui civis non est,
 qui idola colit, *maledixisset mihi*, denegando in se
 jus suum Creatori suo, *sustinuissem utique*, id est, ab
 hac præsentis pœna parcerem ei, eo quod non fui
 prænuntiatus illi populo ferendum videretur. *Et si is*
qui oderat me scilicet aperte, qui se civem non simu-
 labat, *super me magna locutus fuisset*, mihi contradi-
 cendo, *abscondissem me forsitan ab eo, forsitan*, id B
 est, vere subtraherem me ei, ut sic eum placarem
 vel *abscondissem me* a pœna, dissimulando ejus pec-
 catum. *Tu vero, Judæe homo*, id est, rationalis, quan-
 tum ad gentiles, qui se denominaverunt, *unanymis*
 secundum similitudinem, vel, qui esse debuisti
unanymis. *Dux meus*, quem ego ad hoc institui ut
 esses dux et magister aliorum instructus per legem.
Et notus meus secundum consanguinitatem, *qui me-*
cum capiebas iulces cibos, id est, qui præcepta Dei
 dulcia mecum cupiebas in Synagoga, quia et ipse
 Christus legitur in Synagoga librum accepisse et in
 eo legisse (*Luc. iv*), *simul*, id est, eodem tempore.
Et in domo Dei ambulavimus cum consensu, id est,
 in domo Dei concordēs sacrificiis interfuimus. Quo
 me perducis tuo scelere? Utique ut hoc dicam, *Ve-*
niat mors super illos. Hic tangit illam tertiam histo-
 riam. Sicut incendium mortificavit consentientes
 majoribus Dathan et Abiron (*Num. xvi*), sic incentiva
 vitiorum devastent istorum minores. *Et descendant*
eorum prælati in infernum viventes, id est, scientes
 descendant in profunditatem vitiorum. De quibus
 dictum est, *Væ vobis qui habetis claves sapientiæ, ne-*
que ipsi intratis, nec alios intrare permittitis (*Luc. xi*).
 Sicut Dathan et Abiron, quos vivos deglutivit terra,
 et merito *quoniam nequitiae in habitaculis eorum*, id
 est, in corpore quod contaminaverunt de opere ini-
 quitatis. *Et in medio eorum*, id est, in corde. Aliter
 in bonum: O Domine, quia cives sunt, quia popu-
 lus ille est dux meus et natus meus, *veniat mors*
super illos: Verte impius, et non erunt (*Prov. xii*). *Et*
descendant in infernum viventes, id est, recognos-
 cant peccata sua, et resculpent ea ut sint viventes.
 Et opus est, quoniam nequitiae in habitaculis eo-
 rum et in medio eorum, id est, quoniam de opere
 iniquitatis contaminaverunt carnem et cor suum.
 Ubique hic commendatur nobis exemplum vivendi
 in capite nostro, et ostendit quid prælati debeant
 agere super subditorum incorreptione. Illi qui ta-
 liter vivunt triplici damnatione peribunt: vel, illi
 mihi contradicunt, illi gratis me odio habent: *ego*
autem illis non restiti, illos non maledixi, sed *ad*
Deum clamavi, id est, totam intentionem ad Deum
 direxi pro perseverantia. Quasi dicat: ita et vos fa-
 cite in hujusmodi negotio. *Et me clamantem salva-*
vit vespere, mane et meridie, id est, in passione quæ
 vesperi incepit salvavit dando patientiam, *mane* sal-
 vavit dando resurrectionem. Quæ mane facta est
 cum adhuc tenebræ essent, et *meridie* salvavit per
 ascensionem quæ eo tempore facta est. Et ego in
 membris meis *narrabo vespere* patientiam meam *et*
annuntiabo mane vitam resurrectionis. *Et meridie*
exaudiet vocem meam. Sicut *meridie* me clarificavit,
 ita et meos *meridie*, id est, in communi resurrec-
 tione, cum maxima claritudo veri solis erit, *exaudi*
et me clarificando, illos, vel *vespere et mane* id est,
 in prosperitate, quia tunc est aer temperatus: *nar-*
rabo et annuntiabo, scilicet clamandum ad Dominum,
et meridie, id est, in adversitate, quia tunc est aer
 ferventissimus: hoc modo *exaudiet.* Augustinus:
 « Et tu annuntia *vespere* patientiam morientis, *mane*
 gloriam resurgentis, *meridie* æternitatem cum Patre
 residentis, ubi interpellans pro suis, *exaudiet vocem*
meam hanc: » *Redimet in pace animam meam, in*
pace, ut det mihi dilectionem, et in eos qui intus, et
 in eos qui foris. *Redimet in pace animam meam*, vi-
 tam meam *redimet* a mortalitate et passibilitate:
in pace nunquam valente oppositum, *meam* in re,
 nunc meorum in spe, vel in tanta pace, ut etiam
 diligam inimicos. *Ab his qui appropinquant mihi.* Et
 quia appropinquare et in bonum potest accipi, deter-
 minat quomodo appropinquant, vel, ideo separa-
 bit me ab illis, *quoniam inter multos erant mecum*,
 id est, quoniam hic cum meis fuerunt concreti, ut
 C
 palea cum grano, quæ multa est ad comparisonem
 grani, vel secundum aliam translationem: In multis
erant mecum, et hoc modo propinquant: nam mecum
 erant in baptismo, in Evangelio, in solemnitatibus,
 in paucis non mecum, sed in his paucis in quibus
 non mecum, non eis prosunt multa in quibus mecum.
 Hoc dicit ne aliquis desperet. Si enim commutari,
 id est, converti vellent, utique salvarentur. Multa
 hæc sunt Apostoli: *Si linguis hominum loquar et*
angelorum, et cætera: usque, *charitatem autem non*
habeam, nihil sum (*I Cor. xiii*). Illa numero plura,
 hæc pondere majora. Ergo in his omnibus sacra-
 mentis mecum, in charitate non mecum. *Revera*
redimet animam meam ab illis, quia me exaltabit,
 illos dejiciet. *Exaudiet Deus*, scilicet me humiliatum
 D
 exaltando, *et humiliabit tandem illos* hic elatos, et
 poterit, quia *est ante sæcula*, Verbum scilicet mihi
 unitum, quem illi mortalem putaverunt. Ideo tandem
 humiliabuntur, quia *non est illis hic commutatio.*
 Nolunt commutari de morte ad vitam, quia concul-
 cant sanguinem justi in quo facta est illa mutatio. Vel
 ideo humiliabuntur, quia non erit illis tunc commu-
 tatio. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes im-*
mutabimur (*I Cor. xv*): quia impii immortales qui-
 dem erunt, sed passibiles. *Et merito hoc illis eve-*
niet, quia *non timuerunt Deum* quem quasi hominem
 damnaverunt, id est, me. Et ideo *extendit manum*
suam in retribuendo, id est, multum illis retribuere,

quia et hic et in futuro, et hoc ostendit, *Contaminaverunt testamentum ejus*, id est, permisit illos contaminare legem, attendentes tantum promissa, et non attendentes complementa, accipientes vetus, non recipientes novum, id est, recipientes sacrificium Aaron, et Melchisedech respuentes: hoc de Judæis. Si autem de hæreticis, contaminaverunt testamentum Dei, id est, sacras Scripturas pravo intellectu, vel hoc modo: *Abrahæ dictæ sunt promissiones et semini ejus*. Non dicit, *et seminibus*, quasi in multis: sed quasi in uno, et semini tuo, qui est Christus (Gal. III). In hoc ergo Christo promissum est testamentum. *In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Tu qui dimisisti unitatem omnium gentium, o hæretice, et in parte remansisti, contaminasti testamentum ejus. Et hoc modo contaminaverunt Judæi legem Dei, quia *divisi sunt* in illo testamento, separantes vetus a novo, illud recipientes, istud respuentes, sacrificium secundum ordinem Aaron recipientes, et sacrificium secundum ordinem Melchisedech respuentes. Vel, hæretici *divisi sunt* ab unitate Ecclesiæ, in qua una fides, unum baptisma: vel, *divisi sunt*, id est, dividuntur a non contaminantibus testamentum, ut palea a grano, sive Judæi, sive falsi Christiani: *ab ira vultus ejus*, id est, ab ira justii judicii ejus, quæ in vultu, id est, præsentia Dei manifestabitur. Vel, *dividentur*, id est, separabuntur *ab ira vultus ejus*, id est, ab irato vultu. *Tollatur impius ne videat gloriam Dei* (Isa. xxvi), vel *divisi sunt*, ut dictum est, Judæi in testamento, vel hæretici in sacra Scriptura. *Ab ira vultus ejus*, id est, excæcati sunt interioribus ab occulta ira Dei quæ est in illius vultu, etsi non sit in vultu hominum. *Et appropinquavit cor illius*. Cæcitate facta in Israel, appropinquavit cor illius, id est, voluntas Dei ut plenitudo gentium intraret, vel hæreticis divisus a sano intellectu, vel Judæis non recipientibus Novum Testamentum, et dicentibus, *Durus est hic sermo: et quis poterit servare?* (Joan. vi). Putantibus carnem Christi frustatim debere incidi, et sacrilego more comedi, cum Christus diceret: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem* (Ibid.). Illis retrorsum abeuntibus, *appropinquavit cor illius*, id est, voluntas illius, quæ erat, spiritualiter intelligenda in illis sacris verbis, *appropinquavit*, scilicet non contaminantibus testamentum ejus. Et hoc modo *appropinquavit*. *Molliti sunt sermones ejus super oleum*, id est, penetrabiles facti et molles a duritia illa, quam ipsi intellexerunt qui dixerunt, *Durus est hic sermo* (Ibid.), quemadmodum Petro qui pro aliis discipulis dixit: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ habes* (Ibid.): *spiritus* est qui vivificat, *caro autem infirma est* (Matth. xxvi), id est, verba tua spiritualiter intellecta vivificant; carnaliter vero intellecta mortificant. *Super oleum*, id est, magis quam oleum penetratusque ad ossa sermones autem Dei usque ad medullas cordium: vel, hæreticis contaminantibus testamentum Dei, et dividitibus se ab unitate catholicæ fidei, *appropinquavit cor illius*, quia voluntates divinæ quæ latebant in Scriptu-

ris indiscussæ apparuerunt, quia excitati sunt multi ad investigandas sacras Scripturas, juxta Apostolum: *Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt inter vos manifesti fiant* (I Cor. xi). *Molliti sunt sermones ejus*, id est, intellecti, *et ipsi sunt jacula*. Quasi dicat: Etsi sint molles, tamen sunt jacula ad convincendos falso fratres contra hæreticam pravitatem, corda inimicorum transfigentia, ignem divini amoris in eis excitantia, interficientia persecutorem et excitantia, discipulum. Ergo quia Dominus me exaudivit, meo exemplo *jacta super Dominum cogitatum tuum*, omnem sollicitudinem tuam in eum projice, noli contaminare testamentum ejus, *et ipse te enutriet* in sermonibus suis, ut proficias de virtute in virtutem, *et tibi justo non dabit fluctuationem in æternum: et si ad tempus det tibi commotionem mentis, non dabit ut maneat in æternum*, ut in Petro non mansit. Aliter: *Jacta super Dominum curam tuam*. Quasi dicat, *molliti sunt sermones ejus*, et, o Christiane, si adhuc duri sunt tibi, noli desplicere, noli ad infidelitatem divertere. Ideo tibi durus est, quia adhuc lacte es nutriendus. *Jacta super Dominum curam tuam*, et *non dabit in æternum fluctuationem justo*, quia erit tibi portus salutis. *Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus*. Quasi dicat, illos autem qui nolunt jactare curam in te, Tu, quasi dicat, quem necesse est esse judicem, quia Deus de tenebris somniorum duces in tenebras tormentorum. *Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos*, si hoc ad Judæos refertur, sic jungitur cum superiori. Diceret aliquis: Nonne proderunt eis legalia instituta? non, *quia illi viri sanguinum*, id est, interfectores Christi, non solum facientes, sed consentientes pravo intellectu legis Dei se et alios perdentes, *non dimidiabunt dies suos*, id est, non separabunt tempora sua, id est, Vetus Testamentum a Novo. Sicut credunt illud esse servandum, istud non, quia juncta sunt, illa sunt promittentia, ista complementa: et qui unum sine altero vult sequi, neutrum habet: vel de omnibus tam Judæis quam gentibus. quasi dicat, *revera deduces eos in puteum interitus*, quia *viri sanguinum* fundentes sanguinem animarum et corporum, et *dolosi*, id est, circumvenientes fratres in negotio, *non dimidiabunt dies suos*, id est, non separabunt dies istos a diebus æternis, putantes nullam esse vitam nisi istam. Vel hoc modo *non dimidiabunt*, ut simul serviant nunc Deo, nunc Mammonæ vicissim. Quia *non potestis duobus Dominis servire* (Matth. vi), dicit sermo divinus, non potest hoc simul esse. Gregorius: « *Dies suos nequaquam dimidiabunt*, quia perversam mentem suam nec in extremis mutabunt. » Cassiodorus: Hos tales dicit non implere dies suas, quando cum sibi longam vitam promittunt, repetitus eis superveniet interitus. Nam omnium dies in prædestinatione noscuntur esse definiti. *Ego autem caput et membra scilicet dimidiabo*. Et causa, quare? Nam *sperabo in te, Domine*, super te jactabo curam meam, et ideo illi deducuntur in puteum interitus

PSALMUS LV.

IN FINEM PRO POPULO, QUI A SANCTIS LONGE FACTUS EST IN TITULI INSCRIPTIONE IPSI DAVID, CUM TENERENT EUM ALLOPHYLI IN GETH.

« Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me
 « homo : tota die impugnans tribulavit me. Concul-
 « caverunt me inimici mei tota die, quoniam multi
 « bellantes adversum me. Ab altitudine diei timebo,
 « ego vero in te sperabo. In Deo laudabo sermones
 « meos, in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi
 « caro tota die verba mea execrabantur, adver-
 « sum me omnes cogitationes eorum in malum. In-
 « habitabunt et abscondent ipsi, calcaneum meum
 « observabunt. Sicut sustinuerunt animam meam,
 « pro nihilo salvos facies illos, in ira populos con-
 « fringes. Deus, vitam meam annuntiavi tibi, po-
 « suisti lacrymas meas in conspectu tuo. Sicut et in
 « promissione tua, tunc convertentur inimici mei
 « retrorsum. In quacunque die invocavero te, ecce
 « cognovi quoniam Deus meus es. In Deo laudabo
 « verbum, in Domino laudabo sermonem : in Deo
 « speravi, non timebo quid faciat mihi homo. In me
 « sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes
 « tibi. Quoniam eripuisti animam meam de morte,
 « et pedes meos de lapsu, ut placeam coram Deo in
 « lumine viventium. »

ENARRATIO.

Constructio tituli. Hæc quæ aguntur in hoc psalmo referuntur in finem temporum, ut non ad historiam accipiantur, id est, in plenitudinem temporum attribuenda David, capiti et corpori, id est, Christo vero David. Tunc cum allophyli, id est, alienigenæ vel potione cadentes Judæi et eorum similes, scilicet increduli, inebriati dulci fortuna hujus vitæ, tenuerunt in Geth, id est in torculari, scilicet in pressura, ne mundus abiret post eum, facta tunc pro populo, id est, pro eruditione populi, ut Deus eruat eum ab illo populo qui a sanctis longe factus est in inscriptione tituli, id est, remotus ab his qui inscriptionem tituli receperunt, qui scriptus est a Pilato super caput Jesu, tribus linguis scriptus, quasi tribus testibus confirmatus : *Jesus Nazarenus rex Judæorum*. Omnes qui Jesum regem humiliter recipiant, et sub illo rege vivunt, hunc titulum recipiunt; qui autem Christum regem habere nolunt in inscriptione hujus tituli longe sunt a sanctis qui dixerunt Pilato : *Noli dicere, rex Judæorum, sed quia ipse dixit regem se Judæorum* (Joan. xix). Quibus ille ignoranter præbuit testimonium veritatis, dicens : *Quod scripsi, scripsi*. Quasi dicat : Quid mihi suggeritis falsitatem? Non commuto veritatem, populus longe factus a sanctis, Judaicus principaliter qui se dicit regem non habere nisi Cæsarem : secundo, omnis populus qui pro regno terreno Deum in se regnare non permittit. Est autem rex ad terrena terrenus, ad cælestia cælestis, nec in hoc peccaverunt, quod regem appellaverunt Cæsarem, sed in eo quod respuerunt Christum regem quem habere regem nolunt,

A corpus ejus, id est, Ecclesiam persequuntur. Nos cum Christo in cælo per spem, ipse nobiscum in terra per charitatem qui in membris suis quotidie paritur usque ad consummationem sæculi. In cælo jam sedebat cum in terra diceret : *Saule, Saule, quid me persequeris* (Act. ix)? Quos persecutores in hoc psalmo tolerare jubemur et ad orationem confugere : proprie autem longe sunt a sanctis qui corde, non corpore. Legitur autem David, cum fugeret Saul, apud Allophylos peregrinatus, non tentus: nec legitur de inscriptione aliqua tituli illius David, quod nos ad mysterium ab historia revocat, ut in David Christum intelligamus, quem non solum tenuerunt, sed adhuc tenent Allophyli in Geth. Corpus enim Christi, quandiu est in hac vita, ab his qui longe sunt a Christo tenetur in Geth, id est, in torculari, scilicet in pressuris. In torculari autem utilis fit pressura, quidquid pressurarum patiuntur sancti a diversis utile est, operatur enim probationem. Attendantergo hunc psalmum qui in pressuris sunt, non tamen astringitur vox illis qui extra passionem. Est autem vox Christi, maxime in persona membrorum. Attende, o Christiane, psalmum, qui cum premcris, noli recusare pressuram, sed ut tibi utilis fiat, confuge ad orationem, una sis, et manabis vinum dignum poculo regis.

Miserere mei, Deus, oppressi in Geth, capitis et membrorum ut hæc pressura ad probationem fiat, non ad perditionem. Et opus est, quoniam conculcavit me homo, omnis longe factus a sanctis. Quam gravissima et ignominiosa pressura me premit, quia etiam sub pedibus calcatur. Alludit ad titulum, ubi dictum est, *in torculari*. Mei, membra mea, et hoc non ad tempus, sed *tota die*, id est, tota hac vita impugnans male vivendo, doctrinam respuendo, tribulavit me. Sed o Christiane, ne defice in conculcatione, attende quem invoces. Quasi enim primus in torculari botrus fuit in tribulatione Christus, a quo botro calix ille inebrians profluxit. *Tota die*, id est, toto tempore : Nemo ergo dicat, fuit prius tribulatio, nunc non est. Si non tribularis, non es Christianus. *Conculcaverunt me inimici mei tota die*, quia dixit, *homo*, ne quis de uno accipiat tantum, determinat quid per hominem velit accipi, scilicet omnes illos qui sunt membra hominis, id est, diaboli, de quo dictum est : *Inimicus homo hoc fecit* (Matth. xii). Quæ membra diaboli, semper nituntur conculcare membra Christi. *Tota die*, id est, tota hac præsentis vita. Et possunt conculcare, quoniam *multi bellantes adversum me*. Ideo bellantes, quia ab altitudine diei, subaudis deficiunt, id est, a cognitione majestatis illius diei cujus duodecim horæ sunt duodecim apostoli (Joan. xi). Qui dies in alto latens non est cognitus a populo, qui a sanctis longe factus est. Sed nunquid ab hac altitudine timebo, ut ab ea judicor? Non, potius illi timebunt, secundum quamdam translationem et non ego, quia *in te sperabo*, scilicet in altitudine illius diei vel ab altitudine diei tuæ? Quasi dicat : *inimici mei et multi sunt et alti*

id est, potentes, sed nunquid eos *timebo* propter multitudinem vel propter altitudinem, cum illa potentia sit *diei*, id est, temporalis et cito transitoria, quasi unius diei? Subauditur, non. Et supponit causam. *Ego vero* quasi justus, mansuetus et pius spero in te justo, mansueto et pio. Vel, *timebo ego ab altitudine diei*, ut deficiam sub onere in meridie, sicut illi qui mane portant, et postea deslojunt. Ego, non, sed potius illi timebunt *ab altitudine diei*, id est, a vero sole veniente ad iudicium. Et ut ego possim sperare, *in Deo laudabo Verbum*, id est, Filium Patri coeternum. *Laudabo*, non ero illis similis, qui eum regem habere nolunt, sed quasi hominem contemnunt. In Domino *laudabo sermones*, id est, prædicationem de eo factam, vel omnes sermones. Sermones enim tuos aut mendaces habebis, et ideo tuos, aut si veraces erunt, et si eos a Deo, non a te putabis habere; veraces erunt, sed tu mendax. Aliter: Timebunt autem quandoque qui modo superbiunt, qui modo alti sunt. *Ego vero* interim timere præligo, ut non desperare tibi cogar. Et in illa spe non ero otiosus, sed faciam officium sperantis, quia *in Deo* scilicet existens, *laudabo sermones meos*, id est laudabiles faciam, tum dignitate bonæ vitæ, tum veritate. Ille laudabiles facit sermones qui prius bene operatur, deinde prædicat, juxta illud: *Quæ cepit Jesus facere et docere* (Act. 1). Et ideo non dico tantum, sperabo sed *speravi semper in Deo*, et ideo *non timebo quid faciat mihi caro*, id est carnalis, cito transiens, cito interiturus. Qui antea dixerat: *Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo*, quomodo nunc dicit, *non timebo quid faciat mihi caro*? Ibi respexit ad culturam, hic autem prospicit ad vinum quod inde manat. Et ideo: *Non timebo quid faciat mihi caro*, quia caro nihil potest nisi in carnem. Et quid facit caro? *Tota die*, id est, assidue *verba mea execrabantur*. Hic apparet quod unus loquitur. *Verba mea* in te laudabilia blasphemant: quæ dico *mea*, ita tamen, ut a te data, Augustinus: « Roga, et non eris vacuus; confitere tuum, et non eris ingratus. » *Adversum me omnes cogitationes eorum*; quasi dicat: non solum voces sunt *adversum me*, sed etiam *omnes cogitationes*. Sed quia *adversum eum* possent esse, et tamen in bonum, ideo dicit, *in malum*. Ostendit quomodo *omnes eorum cogitationes in malum*, quoniam *inhabitabunt*. Aliqui illorum inhabitare se mecum simulabunt, in Ecclesia suscipiendo baptismum, suscipiendo nomen Christianum, velut Judas qui falsus frater erat, qui in numero discipulorum erat, et *abscondent*, id est corde dolos tegent, insidias parabunt tanquam falsi fratres qui introierunt explorare libertatem nostram: ostendit quomodo *abscondent*: *ipsi calcaneum meum observabunt*, id est, lapsum in lingua vel opere, ut habeant quod accusent, ita *observabunt*: *Sicut sustinerunt animam meam*, id est, quemadmodum illi quibus anima, id est vita mea gravis fuit et molesta ad videndum. *Qui enim amat tenebras, odit lucem* (Joan. 1). Cassiodorus: « Re-

A vera in malum, quia *malum* intestinum, vulnus insanabile, quia quando plus tegitur tanto amplius incurabili putredine sauciatur. » Vel, secundum aliam translationem, *Sustinuit anima mea*, et est sensus: *Sustinuit illos anima mea* etiam falsos fratres, ita mihi dicens: Suffer illos, ora pro illis. *Pro nihilo salvos facies illos*, id est sine labore vel gratis, et in hoc docet tales esse tolerandos: undecim enim discipulos elegit Deus ad probationem, ut illos imitando ad perfectionem ducamur, undecim ad tentationem quæ fidelibus utilis est, *pro nihilo*, id est, sine precedentibus meritis suis *salvos faciet*, ut latronem qui de latrocinio ad iudicium, de iudicio ad crucem, de cruce in paradysum ivit. Aliter: *Sicut sustinerunt animam meam*. Sed et ego orabam pro illis, hoc sciens quia *pro nihilo*, id est, facile *salvos facies illos*, vel, illis gravis erat vita mea, et hoc sine eorum damno, quia, o Deus, *tu salvos facies illos*, id est resuscitabis a morte, sed *pro nihilo*, id est pro nulla eorum utilitate. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur* (I-Cor. xv). Et revera pro nulla eorum utilitate, quia in ira quam meruerunt confringes eos duplici contritione. Vel in bonum. Hoc modo *salvos facies*: *In ira populos confringes*, evacuando nequitiam, donando gratiam, quia erunt in ira terribi, tribulationibus vexati, fide firmati, gratia salvati. Hoc modo *confringes*, hoc modo salvabis: quia ego *nuntiavi illis vitam meam*, quam feada, quam prava olim fuit: nunc vero quam pulchra, quam sancta per gratiam tuam, et hoc tibi attribuens non mihi, ut sim illis in exemplum respiciendi, juxta C Apostolum, *qui prius fui persecutor, blasphemus*: nunc autem *misericordiam consecutus sum*, ut in me ostenderet divitias misericordiæ suæ. (I Tim. 1). Non ideo annuntiamus vitam nostram Deo, ut ipse cognoscat, sed humilitatem nostram attendens ignoscat. Ego *nuntiavi illis vitam meam*, quam vitam prius tibi *nuntiavi*. Et tu *posuisti lacrymas meas*, id est lacrymosas preces in *conspectu tuo*, id est exaudisti eas. Sicut et in promissione tua: tu enim promissisti, In quacunque die peccator conversus ingemuerit, salvus erit (Ezech. xxxii). Si autem illud in malum accipitur, *In ira populos confringes*, tunc, *Deus vitam meam*, sic ad superiora jungitur: *Ipsi inhabitabunt et abscondent*. Ego tamen *annuntiavi vitam meam*, id est, proposui me illis exemplum bonæ vitæ. Si autem D in persona capitis legimus dictum, *Deus vitam meam*, sicut et cætera hucusque, etsi quædam pro membris, eodem modo dicemus: *Illi inhabitabunt et abscondent*. Ego autem, o Deus, *vitam meam illis nuntiavi*, id est, proposui illis ad imitandum tibi, id est, ad honorem tuum. Et tu *posuisti lacrymas meas*, id est, lacrymosas preces factas pro meis, in *conspectu tuo*, sicut et in promissione tua. Tu enim dixisti, *In semine tuo benedicentur omnes gentes* (Gen. xii). Tunc, id est, narrata illis vita mea, *convertentur inimici mei retrorsum*, ut imitentur qui prius procedere volebant. Et ecce in illa conversione *cognovi quendam Deus meus es tu*, omnium Deus per naturam, nihil

per gratiam, fecisti te possessorem meum, fecisti me possessionem tuam : et non solum nunc, sed in quacunque die invocavero te. Et quia fecisti me possessionem tuam, in Deo laudabo Verbum : non ero illis similis, qui Filium Dei regem habere nolunt, laudabo, id est, fide et opere ostendam laudabilem Filium, in Deo, id est, in majestate Dei Patris. In Domino laudabo sermonem meum, qui si est verax ex illo est, in Deo speravi, et ideo non timebo quid faciat mihi homo. Nihil enim potest homo nisi quod homo in corpore potest, in animam vero nihil ille qui tantum est homo ; potius illum timebo qui potest et animam et corpus mittere in gehennam (Matth. x). Et in his omnibus persolvam vota, non ero ingratus. Sed illa vota tua sunt : quia omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est (Jac. 1). Et illa vota, illa sacrificia non extra me accipiam, sed ubi nullus hostis auferre potest ; In me sunt, Deus, vota tua, quæ tibi reddam, scilicet laudationes. Si volumus Deo sacrificare, non extra petamus quod offerre volumus. In nobis est laudis incensum, fidei sacrificium : quidquid offerimus, accendatur charitate. Quoniam eripuisti animam meam de morte. Hæc est illa vita quam anduntia vit illi. Mortuus eram, per te vivo. In me sunt vota laudis quæ tibi reddam. Amo Deum meum, nemo mihi illum aufert. Animam meam eripuisti de morte infidelitatis, vel de morte vitiorum. Et pedes meos, id est omnes affectiones meas de lapsu, vel, pedes, id est opera. Ut placeam coram Domino in lumine viventium, ut ambulans coram Deo placeam et in lumine, in est in Christo, qui est lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc modum (Joan. 1) : vel, in lumine viventium, lumen viventium fidelium est ut gratis Deum colant, vel, lumen viventium prudentia, sicut tenebræ insipientium stultitia. Si quis in voce capitis vult totum psalmum legere, ita dicet : Ita execrabunt verba mea et calcaneum meum omnes, utpote qui sustinentes erant animam meam, id est, quibus vita mea gravis erat ad vivendum. Et quoniam vita mea fuit illis oneri, et propterea mala suprascripta mihi intulerunt, pro nihilo salvos facies illos, id est, nullo merito illorum præcedente. Sola misericordia salvabit eos, remittendo peccata : vel quemadmodum pro nihilo, id est, immerito gravedini vitam meam habuerunt, ita pro nihilo, id est, sine merito salvos facies illos, in quo maxima Dei percipitur misericordia ; et ita ad hoc perveniens, ut salvos facias, confringens populos, id est, vitia populorum in ira tua, id est, in consideratione iræ tuæ futuræ, hoc scilicet ordine : Deus, vitam meam annuntiavi tibi, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, id est, illi qui mei futuri sunt annuntiabunt tibi vitam suam actam, et tu posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, id est, illos pro quibus fudi lacrymas, quemadmodum ad monumentum Lazari lacrymatus est (Joan. xi), non pro Lazaro, sed pro significatis morte Lazari. In conspectu tuo, id est, in beneplacito præsentis tuæ. Sicut in promissione tua, id est, sicut tu promisisti et ego promisi, nod

notatur et per, etc. Tunc, id est, in illa annuntiatione vitæ suæ. Qui erant inimici convertentur retrorsum, ut fiant sequaces. In quacunque die invocavero te. Ne dicat aliquis conversionem istam tantum ad eos pertinere qui in primitiva Ecclesia, statim post resurrectionem sunt conversi. In quacunque die, sive in primitiva, sive in subsecutiva Ecclesia, invocabunt te mei. Ecce cuncti statim in experientia percipient, quia Deus illorum es, id est, misericorditer agens cum eis. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem. Postquam cognoverint te propitium sibi Deum, laudabilia facient scripta sua quæ mittent Ecclesiis, vel prædicationem in conventu fidelium, et sermonem suum quem ad aliquem dirigent, vel Verbum, id est, Filium tuum, ut supra. Potest hic Trinitas notari, in Deo, in Domino in Deo : cætera ut supra.

PSALMUS LVI.

IN FINEM NE DISPERDAS DAVID, IN TITULI INSCRIPTIONE, CUM FUGERET A FACIE SAUL IN SPELUNCAM.

« Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi. Misit de cælo, et liberavit me : dedit in opprobrium conculcantes me. Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam, et eripuit animam meam de medio catulorum leonum, dormivi conturbatus. Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus. Exaltare super cælos Deus et in omni terra gloria tua. Laqueum paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam meam. Foderunt ante faciem meam foveam, et inciderunt in eam. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, cantabo, et psalmum dicam Domino. Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et cithara, exurgam diluculo. Contebor tibi in populis, Domine, et psalmum dicam tibi in gentibus. Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua. Exaltare super cælos, Deus, et super omnem terram gloria tua.

ENARRATIO.

Caput nostrum Christus, sicut passus est ut suos doceret in hac vita pati, et resurrexit ut spem resurgendi daret, ita et oravit ut eos orare doceret, quemadmodum in hoc psalmo in quo mensuram charitatis insinuat. Concordat enim verbis Evangelii quibus dicitur : Majorem hac dilectionem nemo habet ut animam suam quis ponat pro amicis suis (Joan. xv), quoniam si deficiis sub præcepto, confirmat te suo exemplo. Si autem exemplum tibi difficile videtur, incipe, et juvabit te qui dedit et auxilium. Titulus hic est. Hæc verba referuntur in finem, id est, in illum ad quem omnes justi tendunt, quo adepti, nihil ultra desideratur, id est, in Christum ; instituta ad hoc ut quisque fidelis ne corrumpas inscriptionem tituli David, subtrahendo te dominio illius et denegando illi regnum in te, quod tamen habet, velis, nolis quemadmodum Judæi qui dixerunt : Nolumus

hunc regnare super nos (Luc. xix); et, *regem non habemus nisi Cæsarem* (Ibid.), cum scriptus esset ille titulus tribus linguis quasi tribus testibus confirmatus, dixerunt ad Pilatum: *Noti scribere rex Judæorum, sed quia ipse dixit, rex sum Judæorum*: quibus ille respondit: *Quod scripsi, scripsi* (Joan. xix). Quasi diceret: Ut quid mihi suggeritis falsitatem? non corumpo veritatem, quia a sæculis sic est dispositum non potest mutari. Revera rex est: si homines eum nolunt regem, angeli tamen habent. *Inscriptionem dico factam tunc cum fugeret David spiritualiter in speluncam*. David fugiens Saul, latuit in spelunca, humilis, mansuetus et pius, fugiens superbum, im-mansuetum et impium: in qua etiam spelunca partem chlamydis ejus abscidit, in testimonium quod eum occidere potuisset (I Reg. xxiv). Ita et Christus, quem superbia Judæorum persequabatur et impietas justum, humilem et pium, latuit a cognitione Judæorum in humana natura quasi in spelunca. Voluit videri, ut non cognosceretur, non cognosci, ut contemneretur; occulte inter homines ambulavit, faciens divina, patiens humana, donec in ligno suspenderetur, vel, cum latuit in sepulcro. Ibi enim qui eum persecutus? quia nulla historia legitur de titulo David qui hic est appositus, hoc trahit nos ad mysterium.

Miserere mei, Deus, miserere mei. Augustinus: Qui cum Patre miseretur tui in te clamat, *miserere mei*. Vox Christi capitis. *Miserere mei*, Christi latentis in spelunca, reuscitando et educendo in notitiam gentium, *miserere meorum in me*, Deus scilicet qui potes. Et debes, *quoniam in te confidit anima mea, et meorum, quod per con notatur. Confidit*, dico, et semper confidam. *Et in umbra alarum tuarum sperabo*, id est sub protectione duorum Testamentorum, vel in gemina charitate, vel, sub protectione misericordiarum tuarum protege me a frigore abundantis iniquitatis, et est metaphora ab avibus. *Donec transeat iniquitas*, id est tota hac presenti vita, quia, sicut decedentibus justis semper succedunt alii, ita in hac vita decedentibus iniqui succedunt alii. Et merito *sperabo*, quia *clamabo in me et in eis ut clamandum est, quia fervor charitatis clamor est cordis: hæc semper astuabit cor meum Ad Deum altissimum*, qui non exaudit nisi clamantem. Quia altissimus est, non dissolutis manibus; non genibus debilibus intendendum est mecum. Al-

A omni petenti. Misit itaque Verbum suum, de quo dictum est: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum* (Joan. 1). *Et liberavi, me* de mortalitate et passibilitate, de conculcatione Judæorum, et in mea liberatione liberavit et meos in spe. *Dedit autem in opprobrium conculcantes me*, Judæos scilicet conculcantes sanguinem justis et contemptui habentes, magnum opprobrium, quia regnum et sacerdotium in quo maxime gloriabantur amiserunt, de civitate illa maxima in qua Dominum occiderunt ejecti sunt: et, in eadem paschali solemnitate captivi, diversi per mundum capsarii Christianorum facti sunt, quia servant libros legis et prophetarum quibus gentiles convincantur et fideles ædificentur, similes facti sunt cæco habenti speculum et se ipsum in eo non videnti, sed præbenti aliis ad videndum: et tandem dabit in æternum opprobrium similes cum illis qui conculcant Christum in membris suis. Quod autem misit, subjungit: *Misit Deus misericordiam suam*, id est, verbum suum infirmitati humanæ compatiens. *Et veritatem suam*, et per illum misit veram cognitionem sui qua in celestibus, ut et homines eum agnoscerent. *Et eripuit animam meam*, id est vitam meam et meorum in me: *de medio catulorum leonum*, id est, de communi sententia, *leonum*, id est, principum Judæorum et *catulorum leonum*, id est, Judaicæ plebis quæ, consentiendo crudelitati principum, facta est quasi catulus leonum. Et opus fuit ut eriperet, quia *dormivi*, id est, animam posui. Sed quia dormire ambiguum est, quod de dormitione mortis hoc velit intelligi hoc modo determinat, *conturbatus*. Descriptio mortis: *Dormivi conturbatus*. Qui te conturbaverunt? *filiis hominum*, id est, filii patriarcharum et prophetarum secundum carnem; non secundum imitationem. Quibus armis? Noli attendere cessantes manus, sed attende armatum os quia *dentes eorum arma. Reus est mortis* (Matth. xxvi). *Dentes*, id est mordacia verba. *Et sagittæ*, id est occulta consilia. Occidamus eum, ne forte mundus post eum abeat (Joan. xii). *Et lingua eorum*, id est mortis sententia, *gladius acutus. Crucifige, crucifige* (Joan. xix). Sed quæ cura quid illi in me machinentur? *Exaltare super cælos, Deus*. Exalta me hominem super angelos et archangelos, vel super patriarchas et prophetas, ut per me Filium tuum exaltatum exalteris tu, Deus altus et gloriosus. *Et gloria tua*, gloria resurrectionis, unde tu eris gloriosus, exaltetur *super omnem terram*. Judæi noluerunt tibi gloriam dare in Judæa: sed tu, gloriam tuam manifesta per totum mundum, etsi non super paleas, tamen super grana. Istud fuit exultanter interpositum, nunc redit ad illud. *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ: laqueum paraverunt pedibus meis*, id est, impedimenta affectioni et intentioni meæ paraverunt, quæ fuit ut resurgerem, et mundus post me abiret; illi autem occiderunt, in sepulcro posuerunt, munierunt sepulcrum cum custodibus: vel, secundum Cassiodorum,

« *pedibus meis*, id est, crepationi et promissioni meæ, quia per hos pedes per mundum gradior in notitiam hominum. Increpatio de præteritis vel præsentibus, promissio de futuris. » Vel, *pedibus meis*, id est, apostolis. *Et incurvaverunt animam*, id est, humiliaverunt quantum ad illorum opinionem, vel, morte presserunt et de cælo deponere voluerunt. *Foderunt ante faciem meam foveam*, ne ego proficerem; mortem mihi occulte et quasi ignoranti paraverunt. Sed *ante faciem meam*, id est, me sciente, me non ignorante eorum consilia. *Et ipsi inciderunt in eam* non ego, quia mors mea fuit eorum excæcatio: vel, inciderunt in mortem æternam. Confirmat nos his verbis, quasi dicens: Quid mihi facere potuerunt qui me persecuti sunt? Se ipsos potius damnaverunt, ita et vobis nihil possunt facere. Quasi dicat, ipsi mihi parant foveam, quasi ignoranti et quasi invito: sed, *paratum cor meum Deus*, ad mortis experientiam voluntarie obediens sum; *paratum etiam cor meum*, id est, meorum ad offerendum tibi sacrificium, et ideo *cantabo corde, et psalmum dicam opere Domino*, id est, honorem Domini: vel, ideo *paratum cor meum*, quia hoc modo, ero tibi canticum, id est, delectatio. Et, ut ego cantem *exurge, gloria mea*. O corpus meum, nunc ignominia mea, factum gloria mea per immortalitatem et impassibilitatem, *exurge de sepulcro*. Tu, dico, *psalterium et eithara*, faciens divina, patiens humana: faciens divina, psalterium; patiens humana cithara. In uno instrumento duo organa. Et quia hoc exultanter dictum est, non dubitative, ideo subjungit: *Exurgam, et hoc, diluculo*. Exurgam, dico, et ad magnam utilitatem, quia *confitebor tibi in populis, Domine*, id est, in Judæis faciam tibi fieri confessionem laudis, et non solum in Judæis, sed etiam *psalmum dicam tibi in gentibus*, id est, in gentili populo, id est, bene operando faciam te laudari in gentibus. Merito te laudabunt Judaicus populus et gentilis, *quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua: et usque ad nubes veritas tua*. Videtur ordo præposterus, quia *veritas* in cælis, id est, in angelis qua præpollent ubi pure et simpliciter paratur voluntati divinæ: *ad nubes* vero, id est, prædicatores constituendos, opus fuit *miseri-cordie*. Potest tamen et in ordine sic legi: *Domine, in cælo misericordia tua*, quia homines miseros tu miseraris, et præbendo illis misericordiam, commutatione resurrectoinis angelis associas, qui cæli dicuntur propter eminentiam virtutum, et sic *in cælo misericordia*. *Et veritas tua*, id est, vera cognitio qua angeli præpollent, *descendit usque ad nubes*, id est, usque ad homines tectos nube carnis, quia dediisti illam veram cognitionem et hominibus. Vel, *miseri-cordia tua*, id est, misericors tuus magnificatus est usque ad cælos constituendos. *Et veritas tua*, in qua impletæ sunt omnes promissiones, est valens usque ad nubes constituendas. ut non solum *faciat cælos*, id est, virtutibus sublimes, sed etiam

nubes, id est, prædicatores pluentes doctrinis, tonantes minis, coruscantes miraculis. Quod ut fiat, *exaltare super cælos, Deus, et super omnem terram, gloria tua*, Exaltare, non quod Deus in se exaltari possit, sed exaltare apud notitiam hominum, assumptum hominem exaltando, ut, te exaltato, exaltetur super omnem terram gloria tua.

PSALMUS LVII.

IN FINEM NE DISPERDAS DAVID IN TITULI INSCRIPTIONE.

« Si vere utique justitiam loquimini, recte judicate
« filii hominum. Etenim in corde iniquitates opera-
« mini in terra, injustitias manus vestræ concinnant
« Alienati sunt peccatores a vulva erraverunt ab
« utero, loculi sunt falsa. Furor illis secundum simi-
« litudinem serpentis, sicut aspidis surdæ et obtu-
« rantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem in-
« cantantium, et venefici incantantis sapientem.
« Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molæ
« leonum confringet Dominus. Ad nihilum devenient
« tanquam aqua decurrens, intendit arcum suum
« donec infirmentur. Sicut cera quæ fluit, auferen-
« tur: super cecidit ignis, et non viderunt solem
« Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum;
« sicut viventes, sic in ira absorbet eos. Lætabitur
« justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit
« in sanguine peccatoris. Et dicet homo; si utique est
« fructus justo, utique est Deus judicans eos in terra. »

ENARRATIO.

Hæc verba hujus psalmi referuntur *in finem*, id est in Christum, ad quem *finem* omnes justi tendunt, ad hoc proposita, ut tu, populus Judaicus, non desperdas David, id est, Christum *in inscriptione tituli*, id est, in mutatione regni sibi ascripti et acquisiti sanguine suo. Præcipue Judæi ad hoc monentur, deinde totum humanum genus, ut redempti per Christum non alium sibi regem constituant. Prævidit Propheta Christum apud Judæos nasciturum in carne ad reparationem generis humani, et futurum ut Judæi, etsi ex multis præconiis eum intelligentes nasciturum, tamen in eum non credentes, veritatem de eo in ore dicerent, sed malitiam in corde gestarent; Horum duritiam increpat sermo divinus, et omnium tam Judæorum quam gentium qui hoc modo David, id est, Christum desperdere, id est, a se remove-re conantur, loquentes veritatem in solis labiis. Dictum est de Judæis: *Populus hic labiis me honorat, cor autem ejus longe est a me* (Isa. xxix). Monet ergo Propheta ut sint verba in vita et labia in factis.

Si vere utique justitiam homines loqui volunt, si Christum regem a se repellere nolunt, nemo est qui inquisitus de veritate, non respondeat id quod verum est, id est, quod facile est, quia manus Psalmator in cordibus hominum naturaliter legem vitæ inscripsit Quod tibi non vis, alii ne feceris (Tob. iv). Hic omnis justitia et omnis lex continetur, non solum quod vitandum, sed quod sit sequendum. Hoc omnes intelligunt, id est, habet omnis homo quod ei displicet furtum, homicidium, adulterium et quod non vult

sibi fieri. Si qui aulem putant aliquid deesse, scripsit Deus legem et posuit ante oculos hominum, ut justitiæ inexcusabiles essent, ut alterutra a teram confirmet. Unde dictum est : *Prævaricatores legis, redite ad cor* (Isa. xlvi). Sed quia non sufficit veritatem scire, nisi etiam facere quis studeat, sic omnes hortatur sermo divinus et præcipue Judæos utraque lege eruditos, quasi ita proponens : Scio quia veritatem de Christo loquimini dicentes : *Magister, scimus quia verax es* (Matth. xxii) : Et, *Magister bone quid faciendo vitam æternam possidebo ?* (Matth. xix. Sed si justitiam, id est, veritatem loquimini, et illam vere, id est, sine dolo, scilicet ut alium non sit in ore quam in cordo. *Utique et si eam loquimini uti decet, recte judicate*, id est, recte discernite quid sit veritatem loqui, *non est enim speciosa laus in ore peccatoris* (Eccli. xv), sint verba cordi consona, *fili hominum*, id est, filii patriarcharum et prophetarum qui in hac veritate perstiterunt, vel filii hominum, id est, mortales. Quasi dicat : Ideo vos ista moneo, quia in corde aliter agendum quam ratio monstrat et disponitis et actu expletis. *Etenim in corde iniquitates operamini*. Quasi dicat : non solum cogitatis mala in corde, sed etiam in corde operamini ea. Augustinus : « Quidquid cogitatur et in actum non ducitur, non ideo quod quis non vult, sed quia non potest, pro facto, Deus reputat. » Si quis *viderit mulierem ad concupiscendum eam jam mæchatus est eam in corde suo* (Matth. v). Quasi dicat : In corde peccatis et delectatione et consensu, quæ jam est secunda mors. Et hoc facitis in terra, quæ ad hoc vobis data est, ut æquitatem servetis, vel, in terra, id est, in terrenis affectionibus, in ira, odio, invidia, vel terrenis dediti, et non sufficit vobis mala operari corde, sed præbetis membra vestra arma iniquitatis *Injustitias manus vestræ concinnant*, id est, mala opera continuant. Non enim resipiscitis a peccatis. Hæc est concinnatio peccati. Fecit quis adulterium? timens propalari interfecit hujus rei suspectum. Forte hujus cædis quis conscius fuit? illum quoque perimere cogitavit et non cogitavit ut se redimeret a laqueis inimici. Unde Isaias : *Væ illis qui trahunt iniquitates suas ut restim longam* (Isa. v). Quasi dicat : Et unde illis miseris tanta excæcatio? *Alienati sunt peccatores a vulva*. Peccatores, id est, legis Dei transgressores non solum scriptæ et naturalis, *Alienati sunt a vulva* id est, reprobati sunt a Deo in ipsa conceptione secundum præscientiam Dei juxta illud : *Jacob dilexi Esau autem odio habui* (Mal. i). *Erraverunt ab utero*, id est, postquam nati sunt, semper in errore et perfidia perseveraverunt ; *locuti sunt falsa*, id est, ipsam perfidiam ore manifestaverunt, si de Judæis, *Non est hic homo a Deo qui Sabbatum non custodit. Et, dæmonium habes* (Joan. ix, vii et viii). Vel, *alienati sunt a vulva* catholicæ matris, id est, in ipsis initiamentis Ecclesiæ, in quibus quasi in ea ad vitam concipi debuerunt, *alienati sunt*, non recte illa sacramenta suscipientes Judæi legalia instituta, hæretici ecclesiastica sacramenta. Et *ab utero*, id est, a

A parturitione illius matris *erraverunt*. Si Judæi, ab Ecclesiæ utero in quo debuerunt informari et instrui : vel hæretici, antequam in utero illius matris formati et eruditi essent, exeuntes ab ea, et prædicare præsumentes quod non didicerunt, abortivum fecerunt. Quam parturitionem Ecclesiæ si patienter feras, formaris, si impatienter, excuteris dolore quidem matris, sed malo tuo. *Furor illis secundum similitudinem serpentis*. Quasi dicat : Et hic talis furor ideo est, quia prædicatores veritatis audire nolunt, quomodo legitur de Stephano quod clausurunt aures et ierunt in lapides. *Furor illis secundum similitudinem serpentis*, cujus serpentis naturam subjungit : *Sicut aspidis surdæ non naturaliter, sed obturantis aures suas*. Componitur obturo, ex *ob* et *ture*. Sacerdotes jacentes in templo, et soliti audire divinas voces, tara implebant aures famulorum, ut non audirent : Non omne quod ad similitudinem ducitur, re ipsa probatur. Non ideo incantator hic ducitur ad similitudinem ut hortetur fieri incantatos. Aspides enim ab incantatore de tenebrosa caverna in lucem evocatur, recusans audire voces quibus se cogi sentit, allidit unam aurem terræ, et de cauda obturat alteram. Et prædicator tenebrosis mentibus incantat, ut eas in lucem veritatis educat. Si præsens vita te delectat, aurem terræ affixisti. Si tuis præteritis delectaris, quo jam tergum ponere oportet, ut ea quæ nobis promittuntur indamus, aurem de cauda obturasti. Sapienter Stephanus incantabat, quia Judæi non poterant resistere sapientiæ et Spiritui qui loquebatur. Sed ut aspides surdi erant Judæi, quia obturaverunt aures suas, et impetum fecerunt unanimiter in eum (Act. 7). Quamvis obturent aures, quanquam veritatem in dolo loquantur, tamen *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum*, id est, maledica verba, quibus lacerare nituntur caput et membra, destruet propriis sermonibus et propriis verbis eorum : ut cum dixerunt : *In qua potestate hæc facis?* et Dominus : *Et vos respondete mihi, Joannis baptisma de cælo est, an ex hominibus* (Matth. xxi) Si dicerent, ex hominibus, timebant lapidari, quia Joannes summus propheta habebatur. Si de cælo, posset eis dici : *Quare ergo mihi non creditis quem Joannes prædicat?* et ita confusi abierunt. Et illud : *Hæc mulier modo deprehensa est in adulterio*, et lex jubet *hujusmodi lapidare* (Joan. vii). Si diceret Dominus debere lapidari. minueret tantam tamam pietatis : si negaret lapidandam, judicaretur legis prævaricator. Inclnavit autem se Jesus, et scripsit in terra : Si quis sine peccato vestrum, primus mittat in eam lapidem. Quasi diceret : Lex data est et servanda, sed videte si vos ipsi eam custodiatis. Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. Et illud : *Si licet census dari Cæsari an non ?* Si diceret debere dari, arguerent eum quod tributarios eos vellet lacerare : si negaret, dicerent eum velle ut iram Romanorum principum incurrerent. Sed ait Dominus : *Afferte mihi numisma census : quo allato, quæsit : Cujus est imago hæc, et superscriptio ?* Dicunt

Cæsaris. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo (Matth. xxii): id est, nummus Cæsaris reddatur Cæsari, nummus Dei, qui in vobis est reddatur Deo: et sic propriis eorum sermonibus convicti sunt. *Et molas leonum, id est, violentas et apertas damnationes, ut, Crucifige, crucifige (Joan. xix). Confringet Dominus* quando resurrexit, et mors illi ultra non dominata est. Et, Domino contringente, *ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens,* comparabiles sunt hiemalibus aquis quæ ad tempus tument, mox defuturæ. Ideo cessabunt, quia Deus *inlandit arcum suum,* id est, comminationes per belatores suos, illud facit. minas facit, et nondum ferit. Ad hoc autem minatur, ut infirmos se septiant quibus minatur, juxta illud: *Domine, quid me vis facere (Act. ix)?* Et hoc est quod dicit, *donec infirmantur.* Quod si se erigant, si infirmari noluerint, ne time, quia hæc est eorum præsens damnatio. *Sicut cera enim quæ fluit, auferentur* ab essentia sua, quæ est adhærere Deo. Quomodo auferentur, et a quo igne? *Supercecidit ignis* superbiam, concupiscentiam et iram, *et non viderunt solem.* Magna ira Dei, quod impii traduntur desideriis suis pravis, ut non valeant resistere concupiscentiis. Hic est ille ignis a quo absumuntur penitus, et deficiunt ab essentia sua, devastantibus eos concupiscentiis suis. Inde dicuntur fluxi et soluti: inde? nisi ab igne concupiscentiam, etsi hanc pœnam esse pauci attendant. Quid autem ait, *Propterea tradidit illos Deus in concupiscentiis (Rom. i).* Quod aperte pro pœna posuit, ut est: Si quis enim fecerit furtum, lumen oculorum amisit. Age ergo, si amitteret lumen corporis, planum omnes haberent non parcere Deum illi; et, cui pereat lumen cordis, illi parcat? *Supercecidit ignis, id est, magno pondere eos pressit.* Vel *supercecidit ignis,* a potentia et a vindicta Dei venit ille, animum consumens et obtenebrans. Et illo igne devastati et exœcati *non viderunt solem justitiæ,* Dominum Christum non cognoverunt, a quo illuminari debuerunt. Unde dicitur: *Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus (Eph. v).* Unde dicturi sunt in iudicio: *Sol non ortus est nobis, et justitiæ lumen non luxit nobis (Sap. v).* Ignis ille est incentiva vitiorum. Et ille ignis *absorbet eos sicut viventes, sicut in ira.* Quasi dicat: non solum post mortem sensuri sunt iram Dei, sed et nunc iræ est Dei quod adhuc viventes ignis eos concupiscentiam absumit. Propterea autem *sicut viventes,* quia non est hæc vera vita, vel, quia vivere videntur, cum vere mortui sint. Non enim in anima eorum per quem vivit anima, id est Deus, sicut in ira, quia post mortem præfixa et vera ira, vel quia scriptum est: *Tu autem, Domine virtutum cum tranquillitate iudicas (Sap. xii).* Non enim Deus irascitur, sed videtur iratus quibus infert. Et quia hoc de temporali eorum pœna dictum vult intelligi, ideo increpative convertens se ad eos, dicit: *Prorsquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum.* Quasi dicat: Talibus pœnis jam traditi estis vos impii an-

tequam manifestis tormentis appareat quorsum vestra voluptas temporalis vergat. Rhamnus genus spinarum dicitur esse quod primo quasi herba est, post in spinas surgit, id est, antequam ista voluptas, quæ spinosa est, id est, plena multis sollicitudinibus, evadat in pœnam, supercedit ignis concupiscentiarum qui prohibet eos videre solem justitiæ. Et merito, quia nolunt medicinam compunctionis, cadit super eos ignis pœnalis. Quantum ignis super quem cadit solem justitiæ non videt, quia datus in concupiscentias a Deo recedit: *Lætabitur justus cum viderit vindictam.* Quasi dicat: et hoc non videbit, id est, non intelliget scilicet pœnam esse impunitatem scelerum, non misericordiam. Et ille *lætabitur cum viderit* hanc esse vindictam Dei, cum mali traduntur in desideria cordis sui. Non *lætabitur* de vindicta, sed quia *manus suas lavabit in sanguine peccatoris,* id est, opera sua mundabit in perdilione peccatoris, non gaudebit de impunitate scelerum ut ille. Sed per compunctionem et pœnitentiam emundabit opera sua a peccatis. Lapsus enim præcedentis corrigit sequentem. Unde Salomon: *Stulto pereunte, sapiens astutior fit (Prov. xix).* Si justus est, quid habet quod lavetur? Sed justus ex fide: fidelis enim jam incipit vocari justus. Hic cum videt vindictam quæ fit impiis in hac vita pensat eam, et in alterius proficit pœna. Et lavando manus, *dicet homo,* id est, ratione utens: *Si utique est fructus justo in terra,* id est, in hac vita, sicuti est: justus enim non solum in futura vita habet justitiæ præmium, sed etiam in præsentia, quia gaudet in spe. Vel hunc fructum habet quod non permittitur gaudere de impunitate peccati, vel hunc, ut *qui justus est justificetur adhuc (Apoc. xxii):* sicut impius hunc fructum habet suæ injustitiæ et in hac vita, ut cum *in sordibus sit sordescat adhuc (Ibid.).* Quasi dicat: Si hic fructus est justo in hac vita, ut justificetur adhuc, ergo necessarium est ut qui in sordibus est sordescat adhuc.

PSALMUS LVIII.

IN FINEM NE DISPERDAS DAVID, IN TITULI INSCRIPTONE QUANDO MISIT SAUL ET CUSTODIVIT DOMUM EJUS, UT INTERFICERET EUM.

« Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab
 « insurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus iniquitatem, et de viris sanguinum salva
 « me. Quia ecce ceperunt animam meam, irruerunt
 « in me fortes. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine: sine iniquitate cucurriet
 « rexi. Exsurge in occursum meum, et vide, et tu,
 « Domine Deus virtutum, Deus Israel, intende ad
 « visitandas omnes gentes, non miserearis omnibus
 « qui operantur iniquitatem. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuitunt
 « civitatem. Ecce loquentur in ore suo, et gladius in
 « labiis eorum: quoniam quis audivit? Et tu, Domine, deridebis eos, ad nihilum deduces omnes
 « gentes. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia,
 « Deus, susceptor meus es: Deus meus, misericordia ejus præveniet me. Deus ostendit mihi super

« inimicos meos, ne occidas eos, nequando obli-
 « scantur populi mei. Disperge illos in virtute tua,
 « et depone eos, protector meus, Domine. Delictum
 « oris eorum, sermonem labiorum ipsorum, et com-
 « prehendantur in superbia sua. Et de execratione
 « et mendacio annuntiabuntur in consummatione,
 « in ira consummationis, et non erunt. Et scient
 « quia Deus dominabitur Jacob et finium terræ.
 « Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut
 « canes, et circuibunt civitatem. Ipsi dispergentur
 « ad manducandum: si vero non fuerint saturati, et
 « murmurabunt. Ego autem cantabo fortitudinem
 « tuam, et exaltabo mane misericordiam tuam.
 « Quia factus es susceptor meus et refugium meum
 « in die tribulationis meæ. Adjutor meus, tibi psal-
 « lam, quia, Deus, susceptor meus es, Deus meus
 « misericordia mea. »

ENARRATIO.

Dominus noster Jesus Christus, caput nostrum, orat in hoc psalmo, et orando docet nos orare. Docet etiam nos de peccatis non desperare, imo pro his sollicitos esse, cum Judæi, tanta phrenesi accepi, ut medicum et salvatorem suum occiderent. pœnitentiam agentes, multi salvandi sunt; et gentes penitus Deum oblitæ, manufacta adorantes, non penitus sunt rejectæ. Quomodo nobis non sit desperandum, ostendit titulus hoc modo: Hæc referentur *in finem*, ut sæpe jam dictum est, ad hoc proposita, ne tu quisque qui salvari cupis, *ne disperdas inscriptionem tituli David*, id est Christi, denegando ei regnum in te, non credendo in eum, et prave vivendo: inscriptione dico, facta quando misit Saul, et cætera. Legitur in historia (*I Reg. xix*), quod Saul misit ad domum David, qui comprehenderent noctu et occiderent, sed Michol filia Saul, uxor David, liberavit eum, ponens idolum pro eo, et cooperiens in lecto. Inscriptus est titulus Rex Judæorum, quod nos ab historia ad mysterium trahit. Non est autem corruptus, quia Christus moriendo Rex est constitutus; quod dicit, quando misit Saul ad custodiendam domum, ad corpus Christi referretur. Mortuus autem Christus in sepultura est positus, ad quam quasi domum Saul, id est regnum Judæorum, custodes adhibuit ut interficeretur, non quantum ad caput quod jam mortuum erat, sed quantum ad corpus. Hoc enim erat Christum maxime occidere, gloriam resurrectionis auferre, in quo vocanda erat Ecclesia corpus Christi.

Eripe me de inimicis meis, Deus meus. Vox capitis Deus omnium per naturam, meus per singularem gratiam, qua sum immunis a peccato, vel per singularem obedientiam. *Eripe me caput de inimicis meis Judæis*, qui mihi præcipue inimicantur, ut cum me morti tradant, non ibi detinear; vel a diabolo et ministri ejus libera, non ut tribulentur, sed ut illi non incorporentur. *Et ab insurgentibus in me libera me*, omnibus tam Judæis quam gentibus persequentibus membra mea. *Et de viris sanguinum salva me*, quasi non solum insurgentibus, sed etiam interficientibus, Judæis præcipue, qui quasi jus hæreditarium

A posteris suis meum sanguinem reliquerunt (*Matth. xxvii*), ipsi me caput interfecerunt, illi membra occiderunt. Et opus est ut eripias quia *ecce ceperunt animam meam*, id est vitam meam, quantum ad illorum opinionem: quod in hoc apparet, quia *irruerunt in me fortes*, id est, membra illius qui fortis, id est, de se præsumens dictus est. Unde dictum est, Fortis alligavit fortem (*Matth. xii*), bene, *irruerunt* et non prævaluerunt: quia *venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* (*Joan. xiv*); vel de temporaliibus præsumentes, vel, quod pejus est, suam justitiam constituentes, de meritis nimium præsumentes. *Irruerunt in me*, id est, me velut hædum, id est peccatorem, deputantes occiderunt, ideo ab Agno redimti non meruerunt. Illi *irruerunt*, sed in me nullum peccatum invenerunt. *Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine.* Iniquitas in alios peccatum in me, non sum transgressus legem tuam. *Non enim veni solvere legem, sed implere* (*Matth. v*). Ergo gratis *irruerunt*. Nam *sine iniquitate cucurri, et direxi*. Nulla illecebra hujus vitæ detinuit ad currendam virtutum viam, et meo exemplo alios *direxi*: factus est Christus particeps nostræ infirmitatis et nostræ iniquitatis, ut per hoc quod communicavit nostram infirmitatem, solveret nostram iniquitatem: et hoc est quod dicit, *direxi*. Sed tu, Domine, *exsurge in occursum meum*, id est, occurrat auxilium tuum proposito meo. *Et vide*, id est, da videri quid curram, quid dirigam, juxta quod dicitur Abraham; *Nunc cognovi quod times Dominum* (*Gen. xxi*). Fac illos cognoscere et credere, non esse distortum quod regula inconoussæ veritatis est directum; vel *exsurge in occursum meum*, id est, da intelligi excellentiam tuam per resurrectionem meam, ut ei intelligatur occurrere, id est, convenire æqualitas mea. *Et post resurrectionem intende ad visitandas omnes gentes*, qui visitasti Judaicam gentem per me. *Intende per prædicatores tuos, ut visites omnes gentes*, quasi infirmas et non valentes se erigere, nisi aliena ope. *Tu, dico, intende*, qui potes, qui es *Deus virtutum*, id est, supernorum civium. Idem *Deus Israel*, id est, hominum videntium te. Vel *Deus virtutum*, gubernando eas ne ruat: factus *Deus Israel*, redimendo a peccatis. Et hoc modo *visita omnes gentes*, miserere omnibus operantibus æqualem. Hoc est æquitas, ut qui peccatum et vult ut Deus non puniat, ipsemet puniat, ipse judicet. Si quid boni facit, non sibi, sed Deo attribuat; si quid mali, sibi imputet, et non refundat culpam in auctorem. Quod Deus odit, ipse odiat: quod Deo displicet, et illi displiceat, si ei placere desiderat. *Non autem miserearis omnibus qui operantur iniquitatem*. Hoc da intelligi, quod duobus modis accipitur. Uno, ita: Nulli omnino iniquitati parcit Deus quam admittit homo. Iniquitatem admittis? prorsus impunita non erit, si tu non punis, punit Deus. Vis ut Deus non puniat? punias tu. Altero, ita: Est quedam maxima iniquitas, quam qui operatur, Deus illi non miseretur, cum defenduntur peccata non quod dicatur peccatum non esse pec-

catum : nemo enim est adeo exors ab humana natura ut dicat furtum vel homicidium et cætera hujusmodi, non esse crimen ; sed bonum faciens, sibi imputat, malum Deo: cum facit quis perjurium, furtum, adulterium et talia multa, judicat malum esse, sed imputat Deo, dicens : Si Deus nollet, non hoc facerem. Aliter : *Intende ad visitandas omnes gentes, et si non paleas, tamen grana. Non autem miserearis omnibus qui operantur iniquitatem*, scilicet illam spiritalem, et maxime scilicet qui Dominum vitæ auctorem interfecerunt. Non solum occiderunt servos, sed et filium. Et revera visitabis omnes gentes, quia *convertentur ad te ab idolis suis, et si ad vesperam, id est sero, scilicet in sexta ætate, vel ad vesperam, id est, post ascensionem, et post missionem Verbi Dei. Et famem patientur*, famem verbi Dei, juxta illud : *Ecce inducam famem super terram, non famem panis neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Dei (Amos viii)*. *Ut canes*, id est, similes canibus qui recurrunt ad vomitum, vel *ut canes*, id est avide, vel cognoscentes et confitentes se peccatores et immundos. Vel non solum *convertetur*, sed etiam esurient alios sibi incorporare, ipsi existentes *ut canes*, id est, comparabiles canibus, vel *ut canes*, id est, vigilantes et latrantes, id est, docentes. Canes summa sagacitate et velocitate lupos et latrones a præsepibus arcent suis latratibus : ita fideles de gentibus, de quibus hic agitur, facti prædicatores, ut Ambrosius, Augustinus, Hieronymus et alii multi, et infideles, hæreticos, falsos Christianos ab Ecclesia repellunt. *Et circuibunt civitatem*, id est, Ecclesiam gentium, prædicando, muniendo ab occursum hæreticorum et falsorum Christianorum. *Ut canes, crapulam malam eructabat*, qui dicebat : *Jejuno bis in Sabbatho (Luc. xviii)* ; famem bonam patiebatur, qui dicebat : *Deus, propitius esto mihi peccator; (ibid.)*. *Ecce*, subaudis quomodo circuibunt scilicet prædicando. Nam *loquentur in ore suo*, id est, convenienti, non erubescendo coram regibus sermones Dei. *Et hoc cum magna fiducia, quia gladius in labiis eorum. Gladius bis acutus*, id est, verbum Dei : bis acutus, vel quia utroque Testamento percutit, vel quia prius resecat propria auctoris vitia, deinde aliena. Unde Apostolus : *Castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar (I Cor. ix)*, scilicet hic gladius, *Non veni pacem mittere in terram, sed gladium (Matth. x)*. *Quoniam quis audivit ?* Hoc enim dicere, hoc stomachari. Domine, quis credidit auditui nostro (Isa. liii) ? Est niti gladio. Vix est cui reveletur brachium Domini, quantum ad desiderium et famem prædicantium. *Et tu tamen, Domine, deridebis eos*, id est, quanquam illis difficile videatur, tibi tamen facile erit conversionem facere de omnibus gentibus ; et hoc modo ostendens prædicatores tuos quasi dignos risu, quia *omnes gentes ad nihilum deduces*, in eo quod gentiliter vivunt, omnes, scilicet illos, qui inter gentes sunt grana. Vel revera *loquentur in aperto verbum Dei*, et illud erit quasi

A *gladius in ore eorum, nullius vitia palpanis, sed omnia ressecans putrida : et ideo cum tanta fiducia agent. Quoniam quis audivit*, subaudis, talia ? virginem parere, mortuum vitam dare. Non sunt hæc humana, sed divina : et ideo cum magna fiducia. *Et tu, Domine, deridebis eos*. Quasi dicat : Cum gentibus sic facies ; et tu quem ipsi contempserunt, *deridebis eos*, scilicet operantes iniquitatem Judæos, ostendes in futuro dignos risu. *Omnes autem gentes quantum ad grana deduces ad nihilum in eo quod gentes*, id est gentiliter viventes. *Fortitudinem meam ad te custodiam*. Quasi dicat : Et illa gentium conversio fiet per *fortitudinem meam* et meorum, quia mea fortitudo et meorum accusabit infirmitatem eorum. *Quam fortitudinem ego custodiam, si ad te referam, si nihil de me præsumam. Et mei similiter suam perseverantiam ad te custodient*. Fortitudo animæ est sapientia et virtus : sed neque perse sapit, neque per se valet. Est autem quædam regio certa incommutabilis veritatis : ad quam accedens, illuminatur ; recedens, tenebratur. Merito ad te, quia tu *Deus susceptor meus es : Deus omnium per naturam, susceptor meorum per gratiam : Deus omnium creatione, meorum susceptor recreatione, vel susceptor causæ meorum contra impugnatores*. Et ideo est *Deus meus*, id est, illum mihi Deum facio, id est illum præcipuum habeo. Et in hoc apparet quod *meus*, quia *miseriordia ejus me præveniet : præveniet* jam ut incipiam illi hæerere. *Præveniet*, ut perseverem, quia dedit velle, dabit et perficere. Vel ad caput, *præveniet me*, quia immunem a peccato creavit. *Præveniet* etiam ante clarificationem, ut cognoscat Deus, sicut per vocem Centurionis dixit : *Vere Filius Dei erat iste (Matth. xxvii)*. Vel ante clarificationem *præveniet*, quia constantem in passione faciet. Et hoc scilicet quod *ejus misericordia me præveniet, Deus ostendit mihi super inimicos meos*, in his quibus misertus non est, *ostendit Deus* quantum sit quod misertus est mei. Non enim cognoscuntur bona virtutum, nisi ex cõparatione vitiorum. Corpus enim Christi transgressorum inimicos suos ex illa supereminencia Dei quam habet, videt manifeste quantum acceperit, quantum illi amiserint. Sicut in consideratione plumbi vel ferri ostenditur quantum sit aurum, ita *ostendit Deus* quantum circa meos habuerit misericordiam, in illis erga quos exercuit justitiam suam, ut faceret eos vasa in contumeliam. Et tamen, o Domine, quanquam sint inimici, quanquam meruerint, *ne occidas eos interius*, jam occisos eos exterius, ne deleas eos de terra. *Ne quando obliviscantur populi, mei*, id est, ne populi gratia aliquando obliviscantur illius populi qui fuit meus, semper habeant in exemplo ne superbiant : quia si ego non peperci naturalibus ramis, id est Judæis, multo minus parcam inserto oleastro (Rom. xi), id est, gentili populo si superbiat. Multæ sunt causæ, pro quibus Judæi non sunt statim de terra deleti. Ad custodiendam domum ejus, id est sepulcrum. Nullum poterunt habere refugium, quin convicti eum resurrexisse

confiteantur. Prophetias et libros veteris legis aut non haberemus ex toto, vel si haberemus, correcti non essent. Cum B. Hieronymus secundum Hebraicam veritatem fere omnia scripta septuaginta Interpretum correxisset, et nos etiam adhuc si dubitamus in aliqua littera, ad eos recurrimus. Prophetia etiam non impleretur, quæ dicit: *Reliquiæ Israel salvæ fient* (Isa. x; Rom. ix). Et ideo ne interim occidas eos, quod inutile esset: quod autem necessarium est, hoc age, *disperge illos per mundum in virtute tua*, qui præsumentes de sua, tuæ justitiæ subjecti esse noluerunt. *Et depone eos a sacerdotio, a regno, a superbia sua.* Tu dico, *Domine protector meus*, ne deficiam sub onere tribulationis, *protector* contra impugnatores, Noli illos occidere, sed occide *delictum oris eorum*, hoc scilicet, *Regem non habemus nisi Cæsarem* (Joan. xix). *Sermonem labiorum ipsorum. Sanguis ejus super nos et super filios nostros* (Matth. xxvii). *Et comprehendantur*, id est convincantur, *in superbia sua.* Ostendatur illis a te quanta fuerit eorum superbia, cum talia dicerent, et talia facerent in vitæ auctorem. Da illum vivere, quem omnino extinguere quæsierunt, et sic comprehendas. Advertent enim se frustra et de sola superbia vitam voluisse occidere, sicque sentiant factum suum irritum cessasse, facinus de superbia remansisse, et per hoc convertentur. *Et de execratione et mendacio annuntiabuntur in consummatione*, id est, per annuntiationem et prædicationem erunt *in consummatione*, id est, perfectione reparationis suæ. Quidam ex ipsis non de merito suo, sed de *execratione*, id est maledicto, quia quasi maledictum eum crucifixerunt. *Maledictus autem omnis qui pendet in ligno* (Deut. xxi), id est homo. Non enim poterat crucifigi ex divinitate, et de *mendacio* corruptorum testium reparabuntur ad vitam, qui occiderunt vitam. Et hoc ex divitiis bonitatis divinæ, scilicet *in ira consummationis.* Vel *annuntiabuntur in consummatione*, ut prius de *execratione*, id est, de eo quod prius execrantes erant. *Tu discipulus illius sis* (Joan. ix). *Et mendacio*, id est, de eo quod prius mendaces, quia corrumpunt custodes, ut dicerent falsum testimonium, quod venissent discipuli ejus, et illis dormientibus furati essent Jesum (Matth. xxvii). De his omnibus *annuntiabantur*, id est docebuntur, ut discant Christi nomen non execrari, discant de eo non mentiri, ad hoc, ut sint *in consummatione*, id est, in numero consummatorum, id est honorum. *In ira*, quam illis demonstravit interius imminere sibi, et qua consumeretur in futuro, nisi consummarentur in præsentia. Et hoc *in ira consummationis*, id est, in demonstratione futuræ iræ imminenti quæ sequitur non conversos, iræ dico, consummantis eos. *Et non erunt*, scilicet impii et blasphemii, ut antea. *Et tunc scient, quia Deus, dominabitur Jacob et finium terræ.* De qua ira Apostolus: *Ubi abundavit peccatum*, id est, postquam cognoverunt se peccatores et infirmos, et ideo egere medico, qui suum meritum prius constituabant, et hanc cognitionem habuerunt

A ex eo, quod sibi imminere iram Dei intellexerunt: *superabundavit gratia* (Rom. v), id est, remissio peccatorum gratis data. Tunc, inquam, *scient quia Deus* cujus potentiam non intellexerunt cum dicerent, *Regem non habemus nisi Cæsarem* (Joan. xix), *dominabitur Jacob*, id est, Judaici populi, et non solum Jacob, sed *et finium terræ*, id est, gentium. Et hoc illis ostendetur, quia *convertentur*, subaudi ad fidem Christi, a quo prius erant aversi, licet *ad vesperam*, id est, tarde post interfectionem Christi. Antea enim debuerunt converti cum illis prædicaret, vel *ad vesperam*, id est in finem mundi, cum reliquiæ salvæ fient (Rom. ix.) *Et famem patientur ut canes*, id est, humiliabunt se, cognoscent se peccatores et egere misericordia Dei ut gentes, quas prius canes, id est immundos, judicabant, cum de sua justitia præsumerent, vel patientur famem lucrandi alios, et sibi incorporandi. Meliores tunc canes erunt, quam modo homines, cum legem in qua modo delinquant, fideliter defensare contendunt, et ferocem belluam religiosi latratibus insequentur; vel *convertentur ad vesperam*, id est, ad auditionem mortis vespertinæ. *Et circuibunt civitatem.* Ut canes *circuibunt civitatem*, scilicet vigilantes et latrantes, id est docentes populum Judæorum. Vocatur autem hæc civitas *circumstantiæ*, quia ista una gens circumdata est tota mundo. Prædicando ergo per totum mundum *circuibunt illam civitatem, ipsi*, scilicet qui primi impugnabant nomen Christi, *dispergentur* per totum mundum *ad manducandum*, id est, ad lucrandum alios. *Si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.* Hæc est illa *fames*, id est, si non poterunt tot lucrari quot volent. *Murmurabunt* contra Dominum, dicentes? *Domine, quis credidit auditui nostro* (Isa. LIIT)? Quasi dicant: Nullus. Quasi dicat: Et totum hoc non erit per illos. *Ego autem*, scilicet caput in membris meis ex utraque pariete conjunctis, *cantabo fortitudinem tuam*, id est, frequenter et assidue prædicabo resurrectionis triumphum, arguendo, obsecrando, increpando. *Et exaltabo*, id est, exultando proferam *meis misericordiam tuam*, qua vocas, qua justificas, *mane*, id est, cum jam te videbunt, remotis tenebris incredulitatis. Ideo *tuam misericordiam*, quia *factus est susceptor meus*, in passione dando constantiam. et meorum in me. *Et refugiam meum*, resuscitando, vel *refugium meum*, ad quem confugiant interius, cum tribulantur exterius. *In die tribulationis meæ* capitis et membrorum, vel *susceptor meus* redditur ad hoc quod dixit, *misericordiam meam; refugium meum*, ad hoc quod dixit *fortitudinem tuam; Adjutor meus*, dando perseverantiam in obedientiam, *tibi psallam*, id est, ad honorem nominis tui bene operabor. Et merito tibi, *quia tu Deus* creatione, *susceptor meus es*, de massa perditorum separans. *Deus autem meus*, in eo quod es *misericordia mea* factus creatione secunda. *Deus*, quia creasti: *misericordia*, quia bonum recreasti. Potest et sic legi: *Intende ad visitandas omnes gentes; non autem miserearis omnibus qui operantur iniquitatem*,

id est, Judæis singularem iniquitatem operantibus, A
 auctorem vitæ eorum occidentibus. Et tamen illi, id
 est Judæi, *convertentur*, etsi *ad vesperam*, id est,
 tarde, scilicet post ascensionem Domini. Multi enim
 ad prædicationem apostolorum sunt conversi. *Et
 famem patientur ut canes*, id est, cognoscent se
 peccatores et egere misericordia Dei, *ut canes*,
 id est ut gentiles, quos ipsi prius de justitia et lege
 præsumentes, *canes*, id est, immundos vocabant. Pri-
 us enim isti non crediderunt, ut delictum istorum es-
 set salus gentibus, ut postea salus gentium esset ho-
 rum salvatio. *Et circuibunt civitatem*, ut prius dictum
 de gentibus. *Et gladius in labiis eorum*, id est, verbum
 Dei in ore eorum, verbum dico, *gladius* subaudis ad
 interficiendum, juxta illud, *Aliis sumus odor mortis
 in mortem (II Cor. 11)*. Ideo *gladius* et non medicina,
 quoniam *quis audivit?* subaudis illos: vix aliquis. Et B
 quia verbum Dei audire noluerunt, *tu, Domine,
 deriberis eos*, tandem ultimo judicio eos examinans,
 ostendes eos dignos risu, quod se crexerunt contra
 te, quia *ad nihilum*, id est ad perditionem æternam,
deduces omnes gentes, id est, in gentilitate perma-
 nentes. Ego autem *fortitudinem meam ad te custo-
 diam*, illi vero ad se, et ideo cadent. *Ne tamen
 occidas eos*, scilicet exterius, ne deleas eos de terra.
Ne quando populi illi obliviscantur mei, id est legis
 meæ, non enim omnes digni sunt morte. Potius occi-
 de eos interius, hoc modo, duc eos in confusionem.
Disperge eos in virtute tua, occide delictum oris eo-
 rum. Cognoscant se deliquisse, *et comprehendantur*,
 id est, convincantur *in superbia sua*, cognoscant se C
 superbe egisse contra te et sine ratione. Et non
 solum *comprehendantur in superbia sua*, sed *de exse-
 cratione et mendacio annuntiabuntur in consumma-
 tione*, id est, cognoscentes execrationem fuisse quod
 fecerunt et mendacium, *annuntiabuntur a doctoribus
 in consummatione*, id est, in perfectione, et hoc in
 ira *consummationis*, non consumptionis, ostensa illa
 ira imminente eis. Et tunc *sciunt quia Deus* quem
 tantum hominem putaverunt, *dominabitur Jacob et
 fatum terræ*, id est, super Judæos et super gentes.
 Et *revera fatum terræ*, id est gentium, quia *conver-
 tentur ad vesperam*, id est, in ultima ætate illæ gen-
 tes. Secundum hanc lectionem et cætera in hunc
 modum, ut supra.

PSALMUS LIX.

IN FINEM PRO HIS QUI COMMUTABUNTUR IN TITULI D
 INSCRIPTIONE IPSI DAVID IN DOCTRINAM, CUM SUC-
 CENDIT MESOPOTAMIAM SYLE ET SYRIAM SOBAL, ET
 CONVERTIT JOAB, ET PERCUSSIT EDMOM IN VALLE
 SALINARUM DUODECIM MILLIA.

« Deus, repulisti nos et destruxisti nos: iratus es,
 « et miseris es nobis. Commovisti terram, et con-
 « turbasti eam: vana contritiones ejus, quia com-
 « mota est. Ostendisti populo tuo dura, potasti nos
 « vino compunctionis. Dedisti metuentibus te signi-
 « ficationem, ut fugiant a facie arcus. Ut liberentur
 « dilecti tui, salvum fac dextera tua, et exaudi me.
 « Deus lætus est in sancto suo, lætabor et partabor
 « Bethaniam, et convallém tabernaculorum metabor.

« Meus est Galaad, et meus est Manasses, et Ephraim
 « fortitudo capitis mei. Juda rex meus, Moab olla
 « spei meæ. In Idumæam extendam calceamentum
 « meum, mihi alienigenæ subditi sunt. Quis deducet
 « me in civitatem munitam: quis deducet me usque
 « in Idumæam? Nonne tu, Deus, qui repulisti nos, et
 « non egredieris, Deus, in virtutibus nostris? Da nobis
 « auxilium de tribulatione, et vana salus hominis.
 « In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum de-
 « ducet tribulantes nos. »

ENARRATIO.

Legitur in libro Regnorum David omnes istos supe-
 rasse, quos in titulo legimus; sed non ibi invenitur
 eum aliquid succendisse. Hoc ergo additum trahit
 nos ad mysterium. *In finem* ergo, hoc est, in Chri-
 stum, referenda sunt hæc, qui multis modis finis
 dicuntur, et dicuntur *pro his*, id est, in persona
 illorum, *qui commutantur*, id est, qui de tenebris fiunt
 lux *in tituli inscriptione*. Scriptus est titulus super
 crucem Domini. *Hic est rex Judæorum (Matth. xxvii)*.
 Mutantur *in hujus tituli inscriptione*, qui in regnum
 Christi transeunt a regno diaboli: qui deserunt mun-
 dum, et sequuntur Deum. Sequitur: *ipsi David in
 doctrina*. Mutantur, non ut sibi vivant, sed ipsi. *In
 doctrina*, hoc est, qui regnum terrenum neo terrena
 appetunt, ut ipse ait: *Regnum meum non est de hoc
 mundo (Joan. xviii)*. Fecit autem Christus hanc
 mutationem, ignem mittendo in terram, non ignem
 materiale, sed carnalem. Et percussit ea non mate-
 rialiter gladio, sed verbo divino. *Succendit illo igne
 Syriæ Mesopotamiam*, id est, illam Mesopotamiam
 quæ erat in Syria. Mesopotamia interpretatur *elevata
 vocatio*: Syria, *sublimis*. *Succendit* ergo Judæos
 vocatos ad fidem, elevatos per legem, sublimes
 tamen, id est, de se præsumentes, hoc in eis com-
 bustum est. *Sobal* interpretatur *vana vetustas*. Per-
 cussit ergo Syriam *Sobal*, id est, gentiles morantes
 in vana vetustate, id est, in divitiis, in potentia hujus
 sæculi, et in doctrina sæculari, et in his omnibus
 sublimes, id est, majores Judæis, quia *elegit Deus
 infirma, ut confundat fortia, et quæ stulta sunt, ut
 confunderet hujus sæculi sapientes (I Cor. 1)*. *Et con-
 vertit Joab*: Joab, id est, inimicus, *convertit* inimi-
 cum, id est diabolus retro, quia principem mundi
 ejecit foras. Vel *convertit* inimicum, faciendo de in-
 justo justum. Vel Joab interpretatur *pater*, quia con-
 versos quosdam patres fecit, id est prædicatores.
 Ideo terrenus imperator *percussit* verbi divini gladio
 terræ adherentes ut adhererent Deo. Et omnes hos
percussit in valle Salinarum. Per vallem humilitatis:
 per salinas, sapor est intelligendus; quia conversi ad
 Christum, humiliantur sapienter, id est pro æternis,
 non fatue, id est pro temporalibus. Non enim pro his
 patiuntur. Salinæ sunt foveæ juxta mare, ubi aqua
 marina colligitur ad sal conficiendum. Et *percussit*
 hæc gladio divini verbi, administrante illum gladium
 septiformi gratia sancti Spiritus. Cujus septenarii
 partes sunt tres et quatuor, quæ ad se invicem multi-
 plicata, reddunt *duodecim*. Per quatuor, accipimus

quatuor mundi partes : per tria, fidem sanctæ Trinitatis, qua totus mundus a quatuor partibus convocatus est gladio verbi Dei et administratione septiformis gratiæ sancti Spiritus. Et *percussit hæc millia*, id est, ad perfectionem et unitatem, quia mille tria unitas est. Fideles Christi taliter communicati, ut dictum est, referunt gratiarum actiones Deo de sibi collatis beneficiis : et eo majores, quo majorem commoverant dejectionem, a qua sunt liberati, orantes pro commutatione futura, ostendentes etiam qua confidentia illam orare præsumant.

Deus, repulisti nos et destruxisti nos. Quasi dicat, creasti nos perfectos, tecum commanere fecisti, sed indignos commanere tecum, quia transgressores, repulisti nos ab interiori paradiso, et ideo ab exteriori, quia *in Adam omnes moriuntur* (I Cor. xv), sed in Christo omnes vivificabuntur. *Et destruxisti nos*, subaudis male ædificatos, vel nos immortales et impassibiles creatos conditione, culpa præveniente fecisti mortales et passibiles, et hoc faciendo, *iratus es* vitiis nostris : *et misertus es nobis* : *iratus es*, factis nostris, *misertus es*, facturæ nostræ. *Nihil enim odisti eorum quæ fecisti* (Sap. xi). *Iratus es*, vetustatem destruendo. *Misertus es* innovando, hoc modo misertus es. *Commovisti terram*, per fossore tuos terrenitatem, id est, carnales delectationes, vocando nos. *Et conturbasti eam* in conscientia peccati, scilicet *commovisti* terrenos, vocando ad quærendam misericordiam. *Conturbasti eos*, quia fecisti recognoscere suam malam conscientiam. Sana ergo *contritiones ejus*, mortalitatem et passibilitatem, vel *contritiones* conscientiæ malæ. *Quia commota est*, scilicet ad penitentiam, non digna sanari, si non esset mota. *Ostendisti populo tuo dura*. Quasi dicat : Ideo etiam debes misereri, quia cum tu passus sis pro nobis, reliquisti nobis exemplum, ut sequamur vestigia tua, et hoc est quod sequitur : *Ostendisti*, in propria persona tua, *dura* et multum difficultia ad imitandum *populo tuo*. Ad similitudinem : sicut David historialiter populis suis devictis duram legem imposuit, et multis laboribus subjugavit ; ita et tu tuis, ut amplius non erigant cervicem suam contra te. Unde Salomon in libro Sapientiæ : *Fili mi, accede ad servitutem Domini, et sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad temptationem* (Eccli. ii). Et beatus Petrus : *Tempus est ut exeat, flagellum a domo Dei* (I Petr. iv) : Si ejus initium a nobis est, quis erit finis in illis qui non recipiunt Evangelium Dei ? Si justus vix salvabitur, injustus et impius ubi parebunt ? *Vel ostendisti populo tuo dura*, quæ prius videbantur delectabilia. Primus enim labor est, ut displiceas tibi ; secundus, pro eo qui mutatus est, ferre tribulationes. *Potasti nos vino compunctionis*. Hoc modo ostendisti. *Potasti nos vino compunctionis*, non peremptionis. Ipsa tribulatio nobis est relectio, quia non est perditio perdens, sed medicina urens. Sicut delectatio in terrenis prius nobis fuit, ita ipsa compunctio est nobis vinum. *Revera potasti nos vino compunctionis* in temporali tribulatione, et non peremptionis : quia *dedisti me-*

tuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus, id est, per tribulationes temporales significasti tuis fugere a ventura ira, quæ quo magis differtur, eo gravior veniet : sicut arcus quanto magis retro contrahitur, tanto magis ante se sagittas emittit. *Uris tuos igne temporali, ut non reserves æterno*. Vel, *ut fugiant a facie arcus*, id est, a manifestatione illius iræ quam *arcus tuus*, id est, Scriptura sacra minatur illis, qui tribulationes quas meruerunt, patienter tolerare nolunt. Ad hoc *fugiant*, ut *liberentur electi tui* tandem ab illa ira, ab ira, id est, extrema damnatione *fugiant*, facti tui electi. Cognoscunt enim se hic pro parvis tantum affligi ideo ut sibi a majoribus caveant, quibus æterna pœna reservatur. Et quia hoc mihi *ostendisti*, quia hæc *dedisti*, et si exterius flagelles, *salvum me fac* interiori a conformatione malorum, *dextera tua* eousque *salvum fac*, ut tandem colloces ad dexteram tuam. *Et ut salvum facias, exaudi me*, subaudis orantem pro perseverantia ; orantem, ut hic succensus et destructos tandem consoletur dextera tua. Et revera salvum faciet, quia *Deus locutus est in sancto suo*, id est, in Christo sancto sanctorum, quia novissime diebus istis locutus est nobis in filio (Hebr. i), in quo promisit hanc salvationem, juxta illud : *Et mittam vobis salvatorem qui vos præcedat et introducat in terram pro qua juravi patribus vestris* (Exod. xxiii). Ergo quia in illo loco locutus est hanc salvationem qui non fallit, *lætabor ego Ecclesia, et merito, quia dividam Sichimam*. *Sichima humerus* interpretatur. Ergo dividam portantes onus, ut alios premat pondus præceptorum, alios jugum meum quod levat, non deprimit. Alios premit jugum diaboli, alios jugum Christi. Illos dividam, quia hos assumam ; illos rejiciam, secundum historiam, Jacob rediens a Laban socero suo, moratus est in Sichimis (Gen. xxxi). Ibi Rachel idola patris, quæ secum abduxerat, occultavit sub fasce herbæ, cum pater persequeretur et ea exquireret a Jacob. Per idola possumus gentes accipere colentes idola, quas gentes dividet Ecclesia, quia alios assumet, alios in malitia et in errore suo deseret : secundum nominis interpretationem, per Sichimam Judaicum populum, sub jugo legis positum, ut dictum est. *Et convallem tabernaculorum metabor*. Jacob pergens inde, scilicet a Sichima, tabernaculatus est in quadam valle, in qua magna pascua erant, et ibi diu moratus est, pascens armenta sua et oves, et recreans se et familiam suam. Per hoc possumus accipere Judaicum populum, qui erat quasi oves pascuæ, quos Deus pavit pabulo verbi sui in lege. Hoc *metabor* ego Ecclesia, quia alios ad spirituale pabulum assumam, alios in carnali relinquam. *Meus est Galaad*, quod interpretatur *acervus testimonii*, id est, mei sunt martyres, qui interpretantur *testes*, qui testimonium Dei in se coacervant, testimonium veritatis conservantes usque ad sanguinis effusionem. *Meus est Manasses* : Manasses et Ephraim, filii Joseph. *Manasses oblitus*, id est, omnis ille est meus, qui jam non meminit illius confusio-

nis, quando ignominia erat esse Christianum, scilicet omnes confessores mei sunt. *Et Ephraim fortitudo capitis mei.* Ephraim, fructificans. Caput Ecclesiæ Christus, cujus capitis fortitudo est multiplicatio fidelium. Cecidit Christus in passione, et æcuta est fructificatio in resurrectione, quia granum, nisi cadens in terram mortuum fuerit, non multiplicabitur (*Joan. xii*). *Juda rex meus*, id est Christus, qui de tribu Juda, ille est horum omnium caput et rector. *Moab olla spei meæ.* Hucusque videtur enumerasse suos de Judaico populo, nunc de gentibus. *Moab*, id est, sine lege viventes, gentiles scilicet. *Olla spei meæ*, id est, olla fervens, populus tribulatione affligens me. Est *olla spei meæ*, id est, fervens ad meam spem : quia *tribulatio patientiam operatur, patientia, autem probationem, probatio vero spem* (*Rom. v*). In *Moab* intelliguntur abutentes naturali lege, scilicet gentilis populus. *Moab* natus est de filia Loth, mala utente patris concubitu (*Gen. xix*), unde Moabitæ, contracti de peccato. Præfiguratur autem illos qui mala utuntur lege, qui generant Moabitas, id est opera mala, unde tribulatio bonis. In *Idumæam extendam calceamentum meum.* Hoc modo tribulatio est *olla spei*, quia *extendam calceamentum meum*, id est prædicatores meos qui me muniunt ut calceamentum : vel fide, quæ munit Ecclesiam a luto hujus sæculi et spinis. Vel *calceamentum* Evangelium *extendam in Idumæam*, id est, innocentiam Idumææ, id est, gentilitatis terrenis deditæ, quia Idumæa *terrena* interpretatur. *Mihi alienigenæ*, id est allophyli *subditi sunt*, qui interpretantur *potione cadentes*, scilicet ebrii dulci fortuna hujus vitæ. Etiam illi jugum meum recipient : vel *Moab olla spei meæ* : ad similitudinem. Quasi dicat : Etiam perditissimi sunt mihi facti spes saturitatis, ut *olla* solet esse *spes* cibi et refectionis : vel *Idumæa sanguinea*. Quasi dicat : Et hæc omnia faciam non mea ope : nam *quis deducet me*, de angustia Judaici populi, *in civitatem munitam*, id est, ut siam civitas magna, frequentia totius orbis munita : quæ etiam dicitur civitas *circumstantiæ*, quia circumdat Judaicam terram tanquam in medio positam ? *Quis deducet me usque in Idumæam*, id est sanguineam, scilicet gentilitatem fundentem sanguinem corporis et animæ ? Hæc inquisitio non dubitando sit, sed gratulando. Potest et sic dici : *Quis deducet me in Idumæam*, ut tam ampla siam, quod etiam in terrenis regnem, ut etiam illi me venerentur, qui nolunt a me proficere : quia, ut dictum est, Idumæa interpretatur *terrena*. *Nonne tu, Deus*, subaudis deduces, qui *repulisti nos* ? subaudis in Adam, et nunc etiam repellere videris : quia *non exhibis in virtutibus nostris*, id est, quia aperte non agis nobiscum, ut cum patribus nostris egisti, quando unus persequabatur mille, et duo fugabant decem millia ; sed potius pateris non affligi exterius, ut liberae interius. *Et quia non egredieris in virtutibus nostris*, quia foris non liberae, *da nobis, interius, subaudis, auxilium, de tribulatione, sub-*

audis exteriori, id est, fac ut per patientiam nostram et consolationem tuam, ipsa tribulatio fiat nobis ad probationem. Ideo rogo interiorem salvationem et non exteriorem, quia *vana est salus hominis*, id est, quia exterior nulla est. Et quia *vana est salus hominis, in Deo faciemus virtutem*, id est, fortes erimus patiando, perseverando hic ; et tandem *ipse ad nihilum deducet tribulantes nos* convertendo, vel tandem inefficaces reddendo. Vel *salvum fac* non in sinistra tua, id est, in his temporalibus, sed in *dextera tua*, id est, in beatitudine æterna. *Et quia illa rogo quæ roganda sunt, exaudi me.* Quod revera faciet Deus Pater, quia *locutus est hoc*, id est promisit se sic petentes exauditurum *in sancto suo*, id est, in Filio suo. *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* (*Joan. xvi*). Potest et sic dici : Revera salvum faciet, quia *Deus Pater locutus est in Sancto*, id est, loquentur in Filio suo, sic dicens : *Lætabor*, id est, lætenter complebo obedientiam, et *partibor Sichimam*, eodem modo ut supra. *Et convallem tabernaculorum*, id est, humiliter mihi militantes, vel Judæos habentes pastorem assumam. *Et Manasses* : id est, populus obliviscens quæ retro sunt, et in anteriora se extendens, *meus est.* *Ephraim fortitudo capitis mei*, id est, caput meum forte, per hoc quod est fructificans post mortem. *Juda*, id est, omnis confitens, *rex meus*, contituo regem. *Moab olla spei meæ*, id est, relectio mea. *Extendam etiam in Idumæam*, id est in sanguineos, *calceamentum meum*, id est, incarnationem vel apostolos meos, et sic *subditi erunt mihi alienigenæ*. Quo duce hoc fiet ? Me duce, non in quantum homo, sed in eo quod Deus. Nam *quis deducet me*, et cætera. *Nonne tu, Deus, qui repulisti nos* in Adam, vel videris nunc repulisse quantum ad exterius ? Revera videris repulisse, quia non das illis exteriorem salvationem, et cætera ut supra.

PSALMUS LX.

IN FINEM IN HYMNIS PSALMUS DAVID.

« Exaudi, Deus, deprecationem meam ; intende
« orationi meæ. A finibus terræ ad te clamavi ; dum
« anziaretur cor meum, in petra exaltasti me. De-
« duxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitu-
« dinis a facie inimici. Inhabitabo in tabernaculo tuo
« in sæcula ; protegar in velamento alarum tuarum.
« Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem
« meam, dedisti hæreditatem timentibus nomen
« tuum. Dies super dies regis adjicies, annos ejus
« usque in diem generationis et generationis. Per-
« manet in æternum in conspectu Dei, et miseri-
« cordiam et veritatem ejus quis requiret ? Sic psal-
« mum dicam nomini tuo in sæculum sæculi ; red-
« dam vota mea de die in diem. »

ENARRATIO.

Verba hujus psalmi referenda sunt *in finem*, id est, in illum qui finis est, non in historiam David attribuenda ipsi *David*, id est, dignioribus membris : habenda *in hymnis*, id est in laudibus. Agit ergo Ecclesia in perfectioribus membris gratias Deo, quod fecit eos fines terræ, quod in petra exaltavit, quod

deduxit, quod hæreditatem dabit. Potest etiam legi in voce capitis, sed pro membris.

Exaudi, Deus, deprecationem meam, id est orationem factam pro peccatis meis, quæ contraxi et quotidie contraho necessitate viæ; vel pro peccatis commembrorum, quæ infirmiora sunt: quæ mea reputo, quia in uno corpore si patitur unum membrum, compatiuntur et alia membra (I Cor. XII). *Intende orationi meæ*, factæ pro perseverantia bonæ vitæ. Et merito exaudies: quia *a finibus terræ ad te clamavi*: ideo devotione et opere omnem intentionem meam ad te promerendum direxi *a finibus terræ*, id est, omnes terrenas concupiscentias in me finiens, a medio terræ, procul me amovens: *dum anxietur cor meum*, id est, dum nolui hic esse absque labore et tentatione. Scio enim quia nemo non tentatus, sibi est agnitus. Nemo coronabitur nisi qui vicerit (II Tim. II); nemo victor erit nisi qui certaverit; nemo autem certabit nisi hostem habuerit. *Dum anxietur cor meum*, id est, dum augetur timens non solum in his quæ hic amara, sed etiam in illis quæ videntur dulcia: *anxietur* dico, non tamen superaretur: ideo autem non vinceretur, quia *in petro exaltasti me*, vel exemplo humilitatis et patientiæ Christi Filii tui conformando solidasti, ut sicut ille tentatus est et passus, et non est motus, ita et ego illius vestigia sequens. *Exaltasti* dico a turbine hujus procellosæ et ærumnosæ vitæ. Et exaltavit *in petra*: *deduxisti me* per semitam justitiæ, ut per eam ad patriam redirem. Tu *deduxisti*, quia dux in teipso prius tentatus, prius passus. Et in te duxisti, quia tu via; juxta illud: *Quæ cepit Jesus facere et docere* (Act. I). Hoc modo docuit, per quam viam sit eundem, scilicet prius faciendum et postea docendum: et ad se ducit, quia ipse patria est. Nemo enim extra illum ad patriam perveniet: ideo tu es ductor mihi tendenti ad patriam, *quia factus es spes mea*. Desperarem illuc pervenire, nisi tu præcederes per dura, per aspera, moriendo et resurgendo: ostendit moriendo laborem, resurgendo præmium. Dux sunt vitæ: una quam habemus, alia quam speramus. Nullam prius scivimus, nisi hanc mortalem et transitoriam; nec desiderare nisi hæc temporalia bona: Ille duas vitas esse docuit, unam laboris, alteram præmii; unam habemus in re, alteram in spe. To-remus ergo illam in qua sumus, exemplo illius, ut tandem perveniamus ad illam quam speramus; et non solum spes, sed et *turris fortitudinis*, id est, firma munitio, *a facie*, id est, a terrore et persecutione *inimici*, ut non lædere possint. Hoc modo est ipse firma turris. Patiuntur quidem martyres Christi, sed non deficiunt in certamine, quia intrant munitam turrim. Cogitant quomodo Dominus eorum hic tentatus sit, passus, mortuus, et tandem resurrexit in gloria, et quare hæc omnia pertulit: et talem finem sperando, non vincuntur ullis terroribus, nec eos possunt lædere jacula inimicorum, imo habent unde jacula in eos spargant. Et quia tu mihi spes, tu turris, *Quis me seperabit a charitate Christi? an*

A fames? an nuditas? an persecutio? an gladius? (Rom. VIII.) ergo *inhabitabo in tabernaculo tuo*, id est, militabo in Ecclesia tua, non inde dimovebor *in sæcula* usque dum ad æternitatem perveniam: vel *in sæcula*, id est, per omnia hæc tempora: sæviat aperte leo, sæviat occulte draco, veniant perturbationes, veniant scandala, *Ego tamen inhabitabo in tabernaculo tuo*, in fide, spe et charitate. Hoc tamen non ope mea, sed *protegar* ab inimicis: *in velamento alarum tuarum*, gemina charitate amplectar, qua non solum te, sed et inimicum diligam propter te. Et revera *protegar*, quoniam tu, *Deus meus*, quem solum diligo, ad quem clamô, *exaudisti orationem meam*, id est exaudies factam pro perseverantia: quod in hoc certum erit, quia *dedisti*, id est, dabis vel jam *dedisti* Christo in re, nobis in spe, *hæreditatem*, id est, immortalitatem et impassibilitatem, non omnibus, sed *timentibus nomen tuum*, non solum te, sed etiam *nomen tuum* timore casto: scilicet *timentibus* separari a te, qui es timor, quia Græce δέος, unde et Deus Latine, timor. Solent mortales filii mortuis parentibus in hæreditatem succedere, sed viventes filii tibi viventi et in æternum regnanti succedunt. Hæc est illa hæreditas, scilicet *æternitas*, quam tuis dabis. *Dies super dies regis adjicies*. Ad *dies* hujus regni finiendos, *adjicies* regi nostro *dies æternos*: ad *dies* qui nocte clauduntur, *adjicies* dies qui nulla nocte clauduntur. Etsi rex in æternum regnabit, et regni ejus non erit finis, qui sunt illi qui *timent nomen Dei*. Et quia minus videtur dictum, *dies*, ideo auget: *annos ejus*, subaudis *adjicies*, *usque in diem generationis et generationis*, id est, usque in tempus generationis quæ nunc est, et futura. Sed sive *dies* dicantur, sive *anni*, minus dicitur quam est. Ostendit quæ sit illa futura generatio: *permanet in æternum in conspectu Dei* talis et tantus, ut dignus sit conspectu Dei. Et quia tantus est rex ille, et regni ejus non erit finis, omnes quærant *ejus misericordiam et veritatem*. Sed *quis est qui requireret misericordiam ejus*, id est, diligenter inquireret, ita ut inveniat *miseri cordiam*, quam non considerat *merita*, sed donat peccata: *veritatem*, quæ veraciter et immutate solvit promissa; quis ille erit qui diligenter quæret hæc? Qui *miseri cordiam* facit indigenti, *veritatem* servabit in promissis: vel in præceptis Dei ambulabit quæ vera sunt. Multi enim quærant ejus *miseri cordiam* scriptis, non factis: ut soliant ad lucrum temporale, non ut faciant; tales non requirunt, id est, non diligenter et ut quærenda sunt, quærent: ideo nec inveniunt. Nec requirunt et secundum quamdam translationem, quia non quærent ad honorem Dei, sed ad suum commodum. Quasi dicat: Ego dixi: *quis requireret*, ille scilicet, qui *psalmum* dicet *nomini tuo*, id est, qui sciet, et quod sciet, bene operabitur ad hoc, ut nomen tuum inde glorificetur, non suum. Sic *psalmum* dicet, ut reddat, *vota sua*, id est, seipsum quem Deo vovit, *de die in diem*, id est, de hac vita tendens in futu-

fam. Quasi dicat: Quidquid alii faciant, ego sic *psalmum dicam*. Aliter: *Dedisti hæreditatem timen-
tibus nomen tuum*, id est, prædicatoribus tuis dedi-
disti fidelium multitudinem, quam colerent vomere
doctrinæ: hanc scilicet *hæreditatem: Dies super dies
regis adjicies*, id est, ad præcedentes fideles Christi
claros luce fidei, addes alios fideles illuminatos verbi
fidei. Ego dixi *dies*, imo *annos ejus*, id est, multi-
tudinem et successores ejus. *Adjicies usque in diem
generationis generationum*, id est, semper crescet
numerus fidelium *usque in diem*, id est tempus illius
generationis, quæ est generatio generationum. *Rex
autem quid? Permanet in illis*, id est, regnat in
eis *in æternum in conspectu Dei*, id est, in gloria
Dei Patris. Ergo *quis requiret ejus misericordiam*,
ut postea veritatem inveniat, ut ubi rex est, illic et
minister ejus sit? Cætera ut supra.

PSALMUS LXI.

IN FINEM PRO IDITHUN PSALMUS DAVID.

« Nonne Deo subjecta erit anima mea: ab ipso
« enim salutare meum. Nam et ipse Deus meus, et
« salutaris meus, susceptor meus, non movebor am-
« plius. Quo usque irrutis in hominem? interficitis
« universi vos, tanquam parieti inclinato et mace-
« riæ depulsæ. Verumtamen pretium meum cogita-
« verunt repellere, cucurri in siti: ore suo bene-
« dicebant, et corde suo maledicebant. Verumtamen
« Deo subjecta esto, anima mea, quoniam ab ipso
« patientia mea. Quia ipse Deus meus et salvator
« meus, adjutor meus, non emigrabo. In Deo salu-
« tare meum, et gloria mea: Deus auxilii mei, et
« spes mea in Deo est. Sperate in eo, omnis con-
« gregatio populi, effundite coram illo corda ve-
« stra, Deus adjutor noster in æternum. Verum-
« tamen veni filii hominum, mendaces filii hominum
« in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.
« Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite
« concupiscere: divitiæ si affluant, nolite cor ap-
« ponere. Semel locutus est Deus, duo hæc audivi,
« quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericor-
« dia, quia tu reddis unicuique juxta opera sua.

ENARRATIO.

Hæc quæ aguntur in hoc psalmo, referuntur in
Anem, id est, in Christum, et est *psalmus* ipsi David
attribuendus, id est, dignioribus membris *pro Idi-
thun*, id est, in persona Idithum. Idithum interpre-
tatur *transiliens* eos scilicet in inimis positos, tor-
rena amantes. Hic miles Christi qui in hoc psalmo
inducitur, contempta mundi felicitate, omnes mun-
dum amantes transivit, omnes suos devocatores
contempsit: et in quemdam sublimem locum se con-
tulit, unde illos despiceret quasi in infinis positos,
sed in hoc uno milite Christi, multi intelliguntur.
Videndum est ergo quousque ascenderit, quos etiam
transiliarit, ubi positus sit: sed videtur ascendisse
in quemdam spirituales et tutum locum, de quo
loco infra positos respiciat non ut lapsum timeat,
sed ut alios excitet in inferioribus positos ad imita-
tionem sui, et eos pigritiæ arguat; et laudat locum

non ut inde superbiat dum se ostendit sic esse ela-
tum, ut tamen sub Domino Deo suo sit, sed ut
alios ascenderet hortetur. Transivit autem omnes
mundi amatores, contemnens omnium quos transi-
livit impedimenta, scilicet hæreticorum blanditias
et deceptiones falsorum Christianorum insultationes
et insidias, infidelium apertas persecutiones: quos
sic alloquitur, quasi dicens: Ut quid mihi blandi-
tias intenditis? cur insultatis? cur minas infertis?
cur mortem paratis? Nunquid me devorare et iter
meum impedire putatis? quidquid machinemini,
quidquid in me operemini.

Nonne Deo subjecta erit anima mea? Et illi sub-
jecta, nunquid casum timet? Minime. Quantumcun-
que enim ascendam, non timeo lapsum, dum sub
illo sim positus. Securus transcendam, dum ad illum
conscendam. Revera illi semper subjecta erit anima
mea, quia sibi mundum subjecit. Non enim se subje-
cit Deo, qui subjacet mundo. Et merito Deo subjecta
erit, nam *ab ipso salutare meum*, id est Christus
Dominus in quo est salus mea, in quo salutari est
mihi exemplum patientiæ. Et revera ipse salvare
potest, quia cum sit homo, non est solum homo.
Homo enim potest sibi homini esse damnatio, non
autem potest sibi homini esse salvatio. Nam et ipse,
ut Pater qui misit illum, est *Deus meus*. Et quia
Deus, ideo *et salutaris meus*. Hoc modo est Deus
meus, quia est *susceptor* causæ meæ ad defendendum.
Et ideo *non movebor a Deo meo amplius*. Movit me
prius manus peccatoris, cum sub eo esse nolui, dum
me in superbiam erexi. Sed nunc sub illo positus non
timebo lapsum. Quod alibi, *Non veniat mihi pes su-
perbiæ (Psal. xxxv)*: hoc modo, *Nonne Deo subjecta
erit anima mea*. Quod ibi, *Et manus peccatoris non
moveat me (Ibid.)* hic, *non movebor amplius*. Et
quia Deo immittitur anima mea, et amplius *non mo-
vebor*: ergo *quousque irrutis in me hominem*, atten-
dentes humanitatem meam, et non attendentes divi-
num præsidium? *Quousque*, id est, usque ad quem
finem, *irrutis* exsecrando, insultando, insidiando,
persequendo, occidendo? Nunquam militi Christi
bella desunt, quia dum sunt civitates nunc simul
mistæ: una Jerusalem, altera Babylonia; una hæc,
una illa. Unus hic rex, unus ibi; unus hic populus,
unus ibi: isti pugnant pro justitia, illi pro injustitia;
isti pro veritate, illi pro falsitate. Isti ut destructa
construant, illi ut constructa destruant, et tamen
hæc civitas ex illa congregatur. Non enim prius spi-
rituale, sed quod carnale: illa prior tempore, hæc
autem prior dignitate. Quod autem hæc ex illa pro-
cedat, præfiguravit Jerusalem quæ constructa est
secunda civitas, destructa priori, cum tamen prima
civitas quam Cain ædificavit, per se sit constructa.
Frustra *irrutis in hominem*, quia perfert homo quod
potest homo, tamen ejus auxilio qui pro homine
factus est homo. Revera *irrutis*, quia *interficitis vos
universi*, scilicet et qui intus estis et extra misti et
separati, nunc tolerandi, quandoque separandi. *Ir-
rutis*, incumbitis mihi *tanquam parietis inclinato*, id

est, tanquam si paries qui cito dejici possit quasi inclinatus ad ruinam : quia vobis humilior, vestrae salutem me inclino, et tanquam maceris depulsæ. Maceria est siccus murus sine cemento, qui impulsus facile dejicitur. Aliter : Nolite irruere, nolite interficere, si non attenditis injustitiam, saltem vestram attendite damnationem : quia nos foris interficiendo, universi interficitis vos interius. Interficiendo corpus nostrum, interficitis animam vestram : dum incumbitis mihi tanquam parieti inclinato et maceris depulsæ : quia cadit pius ad damnationem impii, sicut paries super illos qui incaute dejiciunt. Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere. Quasi dicat : Ego illas de innocentia conveni, ego illos sic monui, et tamen cum non possent me a pertis impugnationibus movere ab incepto cursu, invidentes mihi, quia honor bonorum torquet cor impiorum, cogitaverunt per insidias pretium meum, id est, coronam meam, bravium meum avertere, dum cursum meum parabant impedire, ne consummarem hanc meam vitam, exprobrando difficilem, et nulli possibilem dicendo. Hic notantur falsorum Christianorum impedimenta, qui blanditiis et malis persuasionibus militibus Christi, occulte impedimenta parant, erubescens aperte impugnare. Ipsi impedimenta parabant : sed ego cucurri nulla hujus vitæ illecebra detentus, nullius minis vel terroribus retractus. Et in siti cucurri, id est in desiderio transformandi mihi eos, et trahendi in corpus Christi : quæ sitis præfigurata est in capite illius vituli, quod Moyses descendens de monte, accepta lege, in ignem misit et diminuit, et in aqua miscuit et dedit populo bibere (Exod. xxxii). Caput vituli quod fuit caput idoli, significat populum Babylonis, qui populus in ignem tribulationum mittitur, et per Moysen, id est, doctorem, eruditus comminuitur, id est, humiliatur ad penitentiam et post mittitur in aquam, id est, baptizatur, et sic transfertur in corpus fidelium. Et opus erat ut illos mihi conformarem, quia ore suo scilicet dolose benedicebant, et corde suo maledicebant : ore prætendentes veritatem, ut sic facilius et occultius ducerent ad mendacium, et corde tegentes falsitatem. Hoc notatur hæreticorum pravitas. Verumtamen, id est, quanquam tot impedimenta et tot insidiæ mihi parentur, o anima mea, sustine omnia : et ut sustinere valeas, subjecta esto Deo, qui dat tolerantiam. Et merito Deo, quoniam ab ipso patientia mea. Venit dolor meus, veniet

A servando ; vel adjutor glorificando, et ideo non emigrabo. Migrabo de tabernaculo, sed non emigrabo de palatio ; quia in Deo erit tunc salutare meum, id est, interior salvatio ; et gloria mea, id est, honor immortalitatis : ipse enim erit omnia in omnibus. Interim autem dum in via sum, dum nondum perveni, est Deus auxilii mei, ut non deficiam, et ideo spes mea in Deo est, ut perveniam ad coronam. Ergo meo exemplo sperate in eo, et non in mundo, congregatio omnis populi : sive intra positi, sive extra, aperti inimici vel occulti, quia ipse vos salvabit, et ipse glorificabit. Et ut in eum possitis sperare, effundite, id est, evacuate, corda vestra coram illo, non coram hominibus ; vel effundite coram illo, consideratione illius, vel dum ille suscipiat : vel exite, transcendite corda vestra, ut de illo cogitare sufficiatis.

B Transit, quidquid corde concipis præter ipsum. Ipse manet, in eum effunde quidquid sollicitudinis concipit cor tuum. Tunc ipse videt, cum veram confessionem peccatorum facimus ; effundite dico, lacrymabiliter deprecando, humiliter confitendo, veraciter penitendo, non fallaciter credendo. Ideo coram illo effundite, quia quod per vos non potestis, ipse faciet. Deus adjutor noster hic perducendo in æternum. Adjutor est vocando, justificando, conservando. Sed icet eos moneam in Deo sperare, et non in sæculo, Verumtamen vani filii hominum, id est, vanis dediti, scilicet temporalibus commodis ; mendaces, decipientes alios ; filii hominum, id est, imitatores primorum, subaudis entes in stateris, vel simulantes æquitatem, ad hoc ut decipiant ipsi de vanitate, subaudis temporalibus in æternas. Ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum, quamvis diversi et multiplices sint errores, de vanitate tamen omnes idipsum sentiunt, qui ejus sunt civitatis, qui regem habent diabolum. Ergo miserandi, semper monendi ; unde dicit : Nolite sperare. Sicut hic sefellerunt alios, ita et ibi fallentur : non quod ibi falsa sint tormenta, sed quantum ad boni reputationem, nullius pretii sunt ; vel mendaces sunt filii hominum in stateris, id est, in commerciis suis, a parte totum ; quia pondus et pondus, mensura et mensura, abominatio apud Deum (Prov. xx). Augustinus : « Attendis cui libras, et non attendis quo libraris. » Ipsi de vanitate in idipsum, id est, omnes in vanitate concordantes. Nolite sperare in iniquitate. Quasi dicat : Ego dixi, sperate in eo. Si autem in eo sperare vultis, nolite sperare in iniquitate, id est in divitiis, quæ sunt mammona iniquitatis, quia omnis dives aut iniquus, aut hæres iniqui. Verumtamen vani filii hominum, ex quadam compassione interposuit Idithu : hoc ad divites. Vos autem pauperes, rapinas nolite concupiscere. Rapis tu quisque aliena, et nescias a quo rapiaris. Rapis pecuniam, perdis innocentiam : et sic interius rapit te leo ille, qui rugiens circuit quærens quem devoret (I Petr. v). O iniquum commercium, o damnosum

fuerum, acquirere pecuniam, ut amittas justitiam. Noli ergo rapere, noli de paupertate timere; quia qui pascit latronem, pascit innocentem: quia pascit damnandum, pascet salvandum. Vel nolite putare ut divitiæ ex iniquitate acquisitæ vobis prosint, cum inde benefacitis. Quasi dicat: Dives, noli aliena rapere, quia non cogit necessitas. Audi. *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere*, id est, non eas ametis, non in eis speretis, non ibi cor figatis, ne simul effluatis. Quod enim affluit, potest et effluere: vana iniquitas, florere ad tempus. Miles Christi Idithun; qui huc usque locutus est eos quos infra se vidit, invitans eos ad cursum, hortans omnes spem ponere in Domino, et dehortans sperare in sæculo, supponit utriusque rei rationem, et convertit se ad Deum, quasi familiariter sic loquens, quasi sic dicens: Sperandum est in te, o Domine, et non est sperandum in vanitatibus hujus sæculi: quia, o Deus, tu reddes unicuique juxta opera sua: injustis poenam, justis coronam. Et hoc facies ex potestate et ex misericordia, quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia: potestas qua malos damnas; misericordia, qua bonos remuneras. Potestas, id est, justitia est in eo, ne præsumas de misericordia, ne autem desperes de justitia, misericors est. Potestate superbos humilias, misericordia humiles exaltas. In his duobus omnia scripta vel dicta patriarcharum, prophetarum et apostolorum, continentur. Amemus ergo misericordiam, timeamus potestatem, et sic amemus misericordiam, ut non contemnamus potestatem; sic timeamus potestatem, ut de misericordia tamen non desperemus. Timeamus ego ejus supremam potentiam: quidquid vult facere, potest, et tamen nihil facit nisi juste, etsi interdum occulte. Potestatem habet diabolus, sed sub illo. Nihil enim potest nisi permissus, et quantum permissus, et quando permissus. Et potestate Deus permittit suos tribulari: ex misericordia facit proventum, ut possint sustinere (I Cor. x). Et hoc quasi dicat: Ex me non habeo quod vobis dico, sed *audivi hæc duo de potestate Dei et de misericordia, a Deo scilicet cui subjecta est anima mea*. Quasi sic dicat: Transiliendo omnia mundana, multa audivi, multa cognovi, inter quæ et hæc duo humano generi necessaria, scilicet ut misericors sit Deus et potens. Et non mirum, quia ascendi etiam usque ad hoc, ut intelligerem, quod *semel locutus est Deus*, id est, genuit ex se Verbum, vel omnia fecit in Verbo antequam fierent, sine initio et sine fine. Quæstio: Quomodo *semel*, si *duo* audivit? Per multos quidem et multa locutus est, sed id totum ab eo qui *semel locutus est*, quia solum genuit verbum. Ad quod iste transilierat, et semel omnia fecit in Verbo antequam fierent. Ante enim fuerunt simul in dispositione consilii, quam in species producerentur. Et quia *hæc duo audivi* et a Deo accepi, nolite ergo contemnere me hæc utilia vobis persuadentem. Aliter in voce capitis: *Docet caput nostrum membra sua quomodo mundus iste sit transiliendus, proponens se suis exemplum.*

A Anima primi Adam non fuit subjecta Deo, et ideo a manu peccatoris mota humanitas Christi. Nonne Deo *subjecta* erit anima mea? Erit utique, quia *non mihi* veniet *pes superbiæ*. Ab ipso enim, scilicet Verbo mihi unito, salutare meum, non a me homine: a se enim sibi homini damnatio, a Deo autem salvatio. Nam et ipse, scilicet Verbum, et Deus meus creatione prima, *salutaris meus*, id est, meorum creatione secunda, *susceptor meus* de massa perditorum vel de sepulcro, et ideo *non movebor amplius*. Motus sum prius in massa, sed non amplius moriar. Et quia *Deus salvator meus*, ergo *quousque irrucitis in hominem*, o Judæi, ad interficiendum? et quasi illi dicant: Nos non quærimus te interficere: Certe, inquit, universi vos interfecitis, etsi in gladiis, tamen in linguis vos *irrucitis* mihi, qui sum tanquam *paries inclinatus et maceria depulsa* opprimens vos per mortem meam: veruntamen quanquam admonui *pretium meum*, ne in nomine meo omne genu flectatur, ore suo benedicebant, *Viam Dei in veritate doces* (Matth. xxi): et corde suo maledicebant, *Non est hic homo a Deo* (Joan. ix). Si de falsis Christianis, confitentur se nosse Deum, factis autem negant. *Deus auxilii*. Non ego mihi ipse auxilium, non ego gloria, sed gloria mea Deus auxilium dans. *Sperate in eo*, habentes me exemplum, *effundite coram illo corda vestra*, evacuate vitiiis, ut impleantur virtutibus. *Adjutor noster*, quantum ad massam hoc dicit, secundum illud Apostoli: *Si nos ipsos judicaremus non utique judicaremur* (I Cor. xi).

PSALMUS LXII.

PSALMUS DAVID, CUM ESSET IN DESERTO IDUMÆÆ.

« Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Sitivit in
« te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.
« In terra deserta, in via et in aquosa, sic in sancto
« apparui tibi, ut viderem virtutem tuam et gloriam
« tuam. Quoniam melior est misericordia tua super
« vitas, labia mea laudabunt te. Sic benedicam te in
« vita mea, et in nomine tuo levabo manus meas.
« Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea, et
« labiis exsultationis laudabit os meum. Si me-
« mor fui tui super stratum meum, in matutinis
« meditabor in te, quia fuisti adjutor meus. Et in
« velamento alarum tuarum exsultabo, adhæsit anima
« mea post te, me suscepit dextera tua. Ipsi vero in
« vanum quæsierunt animam meam, introibunt in
« inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes
« vulpium erunt. Rex vero lætabitur in Deo lauda-
« buntur omnes qui jurant in eo, quia obstructum
« est os loquentium iniqua. »

ENARRATIO.

Idumæa interpretatur *terrena*, et significat vitam humanam. Desertum Idumææ est sæculum præsens, ubi multis et magnis miseriis subjacetur. Quod enim desertum majus, quod periculosius, quam illud, quod dum quis peregrinus ingreditur, non invenit habitatores, et ideo nullam consolationem? Exire non potest, quia viam ignorat. Manere difficile, quia

non invenit refectionem, cum ibi sit aquæ penuria. Tale fuit hoc sæculum et adhuc est, quantum ad se quousque Deus misertus nostri, misit Filium suum in hoc desertum, qui et ipse inhabitavit, et suos inhabitare fecit, et viam aperuit qua exeundum esset, et aquam dedit, id est verbum doctrinæ suæ, qua reficeremur, qua cum Deo loquentes, consolationem haberemus. Instruit ergo nos caput nostrum, verus David, in voce sua et membrorum qui in hoc deserto positi agere debeamus. In quo *beati qui esuriunt et sitiunt justitiam (Matth. v)*, qui sentiet in sitiendo, sentiet in reficiendo. Sitiendi locus hic, non reficiendi; macrescendi, non saginandi.

Deus, scilicet omnium per naturam, *Deus meus* per gratiam, *ad te vigilo*, non ad desertum istud: te solum desidero. Ille ad Deum vigilat, qui sæculo dormit. Duæ sunt dormitiones, sicut duæ vigiliæ: una corporis, altera animæ. Dormitio corporis interdum est necessaria, ut per quietem recreetur quo sufficiat motibus semper agentis animæ. Dormitio animæ est, oblivisci Creatoris sui: unde dicitur: *Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus (Eph. v)*. Vigiliæ animæ est, Deum suum semper in memoria habere, illum sitire, illum desiderare, bona conversione et vita ad illum tendere. De qua vigilia hic dicit, *vigilo*, id est, bona operatione et omni studio cor meum ad te promerendum se extendit. *De luce*, id est, de tua illuminatione; tu dedisti mihi hanc lucem, id est, hunc intellectum; juxta Apostolum: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ibid.)*. Vel *vigilo*, id est studiosa et assidua operatione sollicitior. *Ad te*, id est, ad mandata tua exsequenda. De luce ad similitudinem, id est, studiose, sicut boni operarii, qui summo diluculo surgunt ad opus, Cassiodorus: Ipsa repetitio venerandi nominis, affectum piæ deprecationis ostendit, *Deus. Deus meus*. Ideo *ad te vigilo*, quia *sitivit in te anima mea*. Nemo enim ad Deum vigilat, nisi eum prius sicut. Sitis animæ desiderium est; *sitivit anima mea in te*, id est, desideravit non ea bona quæ sunt in hoc deserto, sed ea quæ sunt *in te*, scilicet æternam requiem, æternam beatitudinem, quæ nusquam est nisi *in te*. Subjacet enim multis passionibus, cupit, metuit, dolet, gaudet: hinc ira turbat, odium, invidia, et innumera hujusmodi. Et ideo *sitivit anima mea in te multipliciter*, id est, propter multiplicem passionem, multiplicem desiderat curationem. Et non solum *anima*, sed et *caro mea sitivit in te*, exspectans resurrectionem, ut anima beatitudinem: sed et illa *quam multipliciter*, id est multo plus quam anima; quia *anima* impassibilis, *caro* autem mortalis et passibilis. Non *caro sitivit*, sed *anima*, considerans multiplicem defectum carnis: quia *vigilat*, et in hoc lassatur; dormit, et in hoc lassatur; stat, sedet, comedit, esurit: et in his omnibus lassitudo et satietas, et ideo nulla requies. Et hanc sitim habeo in hac vita ubi sitiendum est: quia est plena indigentia, scilicet *in terra deserta et invia et inaquosa*. Deserta est

hæc via: quia quantum ad se, nullus eam excolit, nullus inhabitat. *Invia* est, quia quantum ad se, nullam habet viam quæ ad vitam ducat, imo plena est multis erroribus. *Inaquosa* est, quantum ad se: quia non habet aquam vivam qua reficitur anima, scilicet spiritualem gratiam vel doctrinam verbi Dei; sed veniens Filius Dei in hanc desertam terram, coluit eam virtutibus, opere et doctrina per se et per suos: et viam ostendit qua exiremus, et ad patriam rediremus, scilicet exemplum vitæ suæ nobis proposuit, ut tandem de hac corruptione transiremus ad incorruptionem, sicut ipse mortuus est et resurrexit, et aquam dedit qua hic interim reficeremur, id est doctrinam Verbi sui, præcepta sua, quibus familiariter cum eo loqueremur. *Sic*, id est sitiendo in te, *in sancto subaudis desiderio, apparui tibi*, id est complacui, dignus fui ut me videres: quod non fit nisi per humilitatem. Sicut per superbiam a Deo recedimus, ita in humilitate Deo apparemus, confitendo et infirmitatem nostram, sitim nostram. Ad hoc *apparui, ut viderem*, id est ut me cognoscere faceres *virtutem tuam*; *virtutem*, quam habeo quod anima mea non recedit a te sitiens, te desiderans: *tuam esse, non meam*. *Et gloriam tuam*, id est immortalitatem et incorruptionem, quam nunc habeo in spe, quandoque habiturus in re: *tuam esse, non meam*: vel omnem *meam virtutem* et omnem *gloriam*, a te esse. *Quid enim habes quod non accepisti (I Cor. iv)?* Aliter sic: id est ut prius hic sitiret *anima mea et caro, apparui tibi*, quia novit Dominus qui sunt sui (II Tim. ii). Vidisti me, *ut viderem te*: ita *apparui*, ut hoc attribuam. Appareamus ergo ei in sanctitate, ut *virtutem ejus*, videamus *et gloriam*, id est Christum. *Ut viderem virtutem tuam*, et infirmitatem meam: *et gloriam, tuam* meam autem ignominiam. Et sicut in te gloriantur, non in me, ideo *tuam virtutem et gloriam tuam*. *Quoniam melior est misericordia tua super vitas*. Vita illa animæ et corporis, quam mihi dedisti per misericordiam tuam, sine præcedentibus meritis meis, gratis vocando, gratis peccata condonando, gratis justificando, *melior est super vitas* illas omnes, qua suppetunt sibi mortales in diversis studiis. Et quia vita illa sancta quam dedisti mihi, per misericordiam tuam, melior est omni vita quam ego mihi possem appetere, *labia mea* (Christi meorum) *laudabunt te*, non me. Exteriora labia non erubescant te confiteri coram hominibus. *Sic*, id est laudando exterius, *benedicam te in vita mea*, id est laudabiliter vivendo multiplicabo laudes tuas, et non solum ego laudabo te verbis et opere, sed ad exemplum aliorum *levabo manus meas*, id est bonam operationem meam aliis proponam ad imitandum. Gregorius: sic fiant opera vestra in aperto, quatenus intentio sit in occulto; quod sequitur: Et alios *levabo in nomine tuo* glorificando, non meo; ut videntes *opera vestra bona glorificent Patrem vestrum (Matth. v)*, hoc petens a te, *sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea*. *Adape est*:

pinguedo illa quæ interiora amplectitur: pinguedo, A
obesitas et crassitudo circa cutem. *Repleatur ergo
anima mea*, non caro mea non adipe nec pingue-
dine, quia vile esset quod peterem, quod etiam bru-
tis animalibus prestat; sed *sicut adipe*, id est, sa-
pientia, qua carens anima, sicca est et macra: et
sic *pinguedine repleatur*, id est operatione sancta-
rum virtutum, per quam operationem foris eniteat
sapientia animæ; ut sic saginata, tandem fiam tibi ac-
ceptabilis hostia, offerens tibi vitulum labiorum, quod
et sequitur: *Et labiis exultationis laudabit os meum*.
Modo labia orationis dum sum in terra deserta, sitio.
Quandiu enim sitis, durat oratio; sed cum cessa-
bit sitis, cessabit oratio et sequetur laudatio. Omnis
fortitudo animæ in his duobus consistit, sapientia
et virtute. Aliter: *Labia mea laudabunt te* hoc mo-
do, vel *benedicam te in vita mea*: quod viro et quod B
tibi adhæreo, tibi attribuam, non mihi, totum mi-
sericordiæ tuæ; et *in nomine tuo levabo manus meas*,
id est, orabo levatis manibus ad te, imitando illum
qui pro me orando extendit manus in cruce. Per
manus, opera accipimus, quia manibus operamur.
Orantes levamus manus, ut si opera ab oratione
discrepant, fiant orationi consona. *In nomine tuo*,
id est principaliter te petam in levando *manus*; vel,
levabo in nomine tuo: si bonum facio, in te mihi
bonum erit, non in me. Sic, subaudis hæc faciam,
hac intentione, hoc desiderio, ut anima mea quæ
modo sitit, modo amara est, *repleatur sicut adipe
et pinguedine*, id est, virtutum abundantia et æter-
no gaudio. Et tunc *labiis exultationis laudabit os
meum*, ut supra. Et revera laudabo te, tandem ex- C
sultando, quia nunc interim *in matutinis meditabor
in te* in studio operum meorum: quia qui studiosi
sunt, in matutinis surgunt ad opera. *Meditabor in
te*, assiduus ero in illis operibus, in meditatione
tui, quia ad honorem tuum faciam omnia. Ideo *in
te, quia tu fuisti adjutor meus*, ut perficerem ea. *In
matutinis meditabor*, id est in labore. *Si memor fui
tui super stratum meum*: a majori, id est, si te qui-
eti præposui. Qui dum quietus est super Christum
meditatur: dum ad opus venit, memor est Chri-
sti. Si quietem quam habere potui, propter te in-
terrumpi: vel ut in persona capitis dicatur, et tunc
repleta anima mea, id est meorum, *sicut adipe et
pinguedine labiis exultationis laudabit os meum*, id
est meorum. In quo illa laus, ostendit. *Laudabunt D
te in matutinis*, id est in suis resurrectionibus:
quia quot justi, tot matutini. *Fulgebunt justi sicut
sol in regno Patris eorum* (Matth. xiii). Tunc medi-
tabuntur *in te*, id est, omnis eorum cogitatio erit
in laude tua, quia jam non erit aliud amplius un-
de solliciti sint: Amplius enim *non erit neque luc-
tus, neque clamor, neque ullus dolor* (Apoc. xxi). Ideo
te laudabunt, *quia tu fuisti adjutor meus*, id est
meorum, ut ad illam beatitudinem pervenirent.
Ego tunc laudabo te *in matutinis*, si hic *memor fui
tui super stratum meum*. Nemo est qui non sit me-
mor strati sui, scilicet qui non consentiat carni. Sed

si *memor est Dei super stratum*, id est, magis Deum
diligit quam carnalia desideria, in matutino suo lau-
dabit eum et tunc exultabo ego et mei *in velamento
alarum tuarum*, id est in protectione tua, vel in di-
lectione Dei et proximi. Ideo ibi in tua protectione
exultabo, quia *adhæsit anima mea*, id est, glutino
charitatis firmiter tibi vineta fuit hic: sed tamen
post te, non ut te vellet præcedere vel tecum ire,
ut Petrus, qui dicebat Domino: *Propitius esto, Do-
mine, tibi, et ne facias hoc*: cui a Domino dictum
est: *Vade retro, Satanas* (Matth. xvi). Quasi dicat:
Non te oportet præcedere, sed sequi. Qui disposi-
tione sua in Christo vult vivere, præcedere vult,
non sequi: tene autem charitatem sic, ut in om-
nibus Christum sequaris interim in permistione, ut
suscipiaris postmodum ad dexteram ejus in separa-
tione. Et ut anima mea tibi adhæreret, *me suscepit
dextera tua*, id est, propitiatio tua de massa perdi-
torum: vel, si caput, divinitas me hominem suscepit
de sepulcro. Velego ad dexteram; ipsi autem Idumæi
qui me occiderunt, quid? *Introibunt in inferiora terræ*,
id est, disponent pro terrenis occidere Christum. Qui
enim contra salutem suam quæ sunt terrena sequitur
dum inferiorem se terra facit, sub terra est; et
quid de illis? amiserunt locum et gentem, quod ut
non amitterent, Christum occiderunt (Joan. xi).
Quomodo dati sunt in gladium Romanorum? quia
rejecerunt Agnum Dei, dicentes: *Regem non habemus
nisi Cæsarem?* (Joan. xix). Et quid *rex? læta-
bitur in Domino*; non occidet in eo quod Deus, sed
gloriantur. Et quid sui? gloriosi commorant in eo
vivere: confusi autem sunt et dispersi, qui conjura-
runt contra eum, dicentes: Oportet unum mori;
ipsi vero qui non adhæserunt, quibus fuit proposi-
tum exemplar bene vivendi, si vellent, *quæsierunt
animam meam*, id est, vitam meam, non ad imitan-
dum, sed ad prodendum: sed *in vanum*. Tria fue-
runt quibus maxime quæsierunt vitam Domini ad
perdendum, sed frustra: ut nomen illius deleretur
de terra, ut mundus post eum non abiret, quod ex
magna fuit invidia, ut non amitterent locum et gen-
tem. Sed crevit nomen ejus, quia mortuis resurrexit:
et crevit fama ejus per totum mundum. Jam mun-
dus post eum ablit, et ipsi amiserunt locum et gen-
tem, et ideo *in vanum quæsierunt animam meam*.
Ideo quærent animam meam ad perdendum, quia
pluris facient terrena quam se, scilicet *introibunt in
inferiora terræ*. Ille intrat terram, qui terræ, id est,
carni suæ, consentit. Ille autem intrat *in inferiora
terræ*, qui quæ infra sunt pluris facit quam se. Et
quia quæsierunt perdere animam meam, *tradentur
in manus gladii*, id est, in potestatem gladiatorum
Titi et Vespasiani. Et *erunt partes vulpium*, id est,
præda Romanorum principum; qui principes vulpes
dicuntur propter dolositatem. Vulpes inter alias
bestias animal est omnino subdolum, quod et frau-
dibus cibum quærit, et salutem suam callida illu-
sione custodit. His merito callidi homines compa-
rantur, qui simulata versutia iniquitates suas effi-

cere moliantur. Quod lens ad Herodem refertur, de quo Dominus dixit: *Ite et dicite vulpi illi, non apprehendat prophetam extra Jerusalem* (Luc. xiii). Et in Canticis canticorum: *Capite nobis vulpes quæ demoliuntur vineas* (Cant. ii). Vel partes vulpium fuerunt Judæi, quando dixerunt: *Regem non habemus nisi Cæsarem* (Joan. xix). Tunc enim vulpem sibi regem elegerunt. Vel introierunt Judæi in inferiora terræ, id est, absconderunt se in foraminibus terræ ad tuendam temporalem vitam, quando ut Christum occiderent præposuerunt terrena, dicentes: *Ne forte veniant Romani, et tollant nostrum locum et gentem* (Joan. xi). Et in hoc fuerunt partes vulpium, id est dolosi ut vulpes, quæ in cavernis terræ se abscondunt: vel partes vulpium prophetia de Josepho et aliis principibus Judæorum, qui post incendium civitatis et interfectionem suorum extracti sunt de cavernis terræ in quibus latebant. Rex vero Christus, quem ipsi interfecerunt, constitutus Rex in eo quod occisus, *lætabitur in Deo*, id est, in vita data a Deo. Et non solum rex, sed laudabunt omnes qui jurant in eo: causa pro effectu, id est, vivent in æternum, ut Christus caput eorum, prius laudabiliter viventes omnes qui firmiter eis vitam suam promittunt. Ideo isti laudabunt, quia *obstructum est os loquentium iniqua*: locuti sunt Judæi iniqua, quando Creatorem suum spreverunt, et vulpem regem elegerunt: quando dixerunt, *Regem non habemus nisi Cæsarem*. Vulpes in agnumvaluerunt, sed victi sunt a leone. *Ecce resurrexit, vicit leo de tribu Juda* (Apoc. v): et sic clausum est os dicentium, *Reus est mortis* (Matth. xxvi). Quia et rex resurrexit: et mundus jam post eum abiit. Vel sic, revera rex lætabitur, quod omnibus erit patentissimum, quia *obstructum est os loquentium iniqua*. Non habent quod dicant qui dixerunt. *Regem non habemus nisi Cæsarem*. Majus est quod dicit rex, quam si diceret: Ego rex, quia ille solus absolute rex autonomastice dicitur.

PSALMUS LXIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor; « a timore inimici eripe animam meam. Protexisti me a conventu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem. Quia exacuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatam. Subito sagittabunt eum, et non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam. Narraverunt ut absconderent laqueos; dixerunt, Quis videbit eos? Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutatio. Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus. Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum, et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum. Conturbati sunt omnes qui videbant eos, et timuit omnis homo. Et annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intellexerunt. Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo, et laudabuntur omnes recti corde. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo Christus caput nostrum proponit

A nobis tolerantiam passionis suæ, et gloriam resurrectionis, ut exemplo illius non terreantur sancti martyres membra sua: nec deficient in tribulatione, sed fortiter certent, ut post certamen perveniant ad clarificationem: quia ubi caput, illic et membra sequentur.

Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor. Deus Pater exaudi orationem quia sanguis meus fusus in ara crucis orat pro membris meis. Amoris hæc vis est, ut his quos amamus, etiamsi absentes sint, hæreamus, dum affectum insitum nequaquam aut locus divellit, aut tempus. Cum deprecor, non ut non occidantur, sed ut occisi non superentur. Scilicet a timore inimici eripe animam meam, id est, animam meorum eripe a timore inimici, et subde timori tuo: liberi ab illorum timore, subdantur servituti tuæ. Multi enim martyrum Christi occisi sunt, sed non superati: quia in fide et testimonio Christi perstiterunt: alii mortui absorpti, alii vivi absorpti. Illi mortui sunt absorpti qui increduli conculcant sanguinem justis: illi autem vivi absorpti qui in Christum credentes, in tribulatione defecerunt, translati in corpus inimicorum. Illi, quia mortui erant, absorpti: isti, quia absorpti, mortui. Ergo a timore inimici eripe animam meam qui jubes: *Nolite timere eos qui occidunt corpus* (Matth. x). Et revera eripies animam meorum a timore inimici, quia me caput eorum *protexisti a conventu malignantium*. Hoc quasi certum pignus inde habeo, quia collegerunt pontifices Judæorum et Pharisei concilium, dicentes: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum* (Joan. xi). Magna invidia. Cogitaverunt ergo ut interficerent eum; sed frustra, quia resurrexit: et mundus post eum abiit. A multitudine operantium iniquitatem, scilicet illam maximam: visis tot tantisque miraculis, quod cæcos eorum illuminavit, leprosos mundavit, infirmos curavit, mortuos resuscitavit, increduli eum occiderunt: hæc est illa iniquitas, *Quia et si non interfecerunt gladio, exacuerunt ut gladium linguas suas*. Quod alii gladio, hoc illi fecerunt lingua. Hoc fuit maximum acumen Judæorum, cum dicerent: *Nobis non licet occidere quemquam* (Joan. xviii). Quasi dicerent: Occidamus, et non occidamus. Sic occidamus, ut non ipsi occidisse judicemur. Magna stultitia: non licet occidere, et licet occidendum tradere. Hinc illud solvi potest, quod unus evangelista Dominum crucifixum hora tertia alter dicit hora sexta. Cum enim Judæi clamarent, *Crucifige, crucifige*, hora tertia: quod apparitores potestatis fecerunt manibus hora sexta, hoc transgressores legis fecerunt lingua hora tertia (Matth. xv; Luc. xxiii; Joan. xvi). *Intenderunt arcum*, id est, insidias paraverunt, dicentes: *Sic occidamus, ut non occidisse videamur*. Simulaverunt æquitatem: sed simulata æquitas duplex est iniquitas. Et in hoc simulaverunt æquitatem, quando dixerunt: *Non licet eos mittere in carbonem, quia pretium sanguinis est* (Matth. xxvii). Quanta vesania, non licet pretium sanguinis ponere in arcam, et licet ipsum san-

guinem ponere inconscientiam? *Intenderunt arcum*, insidias paraverunt et *intenderunt rem amaram*, hanc scilicet: subverterunt pecunia discipulum collegam Christi, ut per eum traderetur. Ad hoc intenderunt arcum *ut sagittent*, id est, occidant *in occultis* id est, latenter eum quem nihil latet, *immaculatum*, illum scilicet qui maculas peccatorum auferre venerat. *Subito sagittabunt eum*, id est incaute et inconsiderate, attendentes hominem, et non attendentes Deum. *Et non timebunt*. Durum cor, quod non timuit iudicem illum injuste damnare, quem nullus iudicum potest fallere. Durum cor, quod non timuit illum ligatum tradere, qui venerat mundum a peccatis solvere. Durum cor, quod non timuit illum occidere, qui venerat mundum a morte liberare. Timuit potestas, quia Pilatus verberatum eum illis tradidit, non inveniens in eum causam mortis, non ut eum damnaret, sed ut eorum crudelitatis satisfaceret. Timuit potestas et non contremiscit Judæorum immanitas: lavit manus potestas, et ipsi sanguine polluerunt conscientias. *Revera non timuerunt*, quia *firmaverunt sibi sermonem nequam*. Hic fuit ille nequam sermo, *Reus est mortis* (Matth. xxvi), Quod firmaverunt quando dixerunt, *Crucifige, crucifige*; et potestas: *Regem vestrum crucifigam*? Et illi, *Regem non habemus nisi Cæsarem* (Joan. xix), et tertio confirmaverunt, quando potestas dixit: *Nullam invenio in eum causam*: et illi: *Sanguis ejus super nos et super filios nostros* (Matth. xxvii). Sed *sibi firmaverunt*, id est, ad suam damnationem, non Dei: ipse mortem occidit, illi occisi sunt quia in se iniquitatem occidere noluerunt. C In Domino mors occisa, est, in illis iniquitas vixit, in qua mortui sunt. Aut enim tu occidis iniquitatem, aut ipsa te. Si vis eam occidere, noli hostem querere extra te, intus eum habes. Duæ enim sunt partes animæ: una quæ adhæret carnalitati, illa vocatur spiritalis, ista sensualis (a). Hæc est Eva nostra, quæ adhuc extendit manum ad illicita, et ad peccatum nos trahit, si non sit subjugata viro suo, id est, spiritali patri, qui et caput ejus est, quia *caput mulieris vir* (I Cor. xi). *Narraverunt ut absconderent lequeos*, id est, inierunt consilium quomodo occulte quantum ad se eum occiderent, vel in sermone caperent, juxta illud: *Hæc mulier modo deprehensa est in adulterio* (Joan. viii). Et illud: *Licet census dare Cæsari annon*? (Matt. xxii.) *Dixerunt*, non in voce, sed in corde: *Quis videbit eos*? Sed hoc dicebant, hoc machinati sunt in eum quem nihil latet. O Judæe, dicis, quis videbit? sed videt qui facit te. Qui enim fecit hominem, scit quid est in homine, et non opus est ut quis ei testimonium perhibeat de homine: hi sunt illi laque. *Scrutati sunt*, id est, diligenter investigaverunt iniqua consilia, quibus viderentur eum juste damnasse: hæc *scrutati sunt*. Tradatur non

A per nos, sed per discipulum occidatur, sed a iudice; totum faciamus et nil fecisse videamur: sed *defecerunt scrutantes* scrutinia, id est acuta consilia, ideo *defecerunt*, quia simulata innocentia hæc erat. Subdebant enim, *Crucifige*. Anima enim avertens se a luce justitiæ, quanto magis querit quid inveniat contra justitiam, tanto plus a luce repellitur, et in tenebrosa demergitur. Merito ergo isti recedentes a justitia defecerunt. Ideo *defecerunt*, quia *accedet homo*, id est, sponte sua humanitas mea *accedet ad cor altum*, id est, ad eorum profunda consilia, et in homine Deus. *Et exaltabitur Deus*, illuc ascendet exaltatus, unde non descendit humiliatus: vel *accedet homo*, id est humanitas: *ad cor altum*, id est, ad inscrutabile consilium Dei, quia noluit videri, ut non cognosceretur; non cognosci, ut contemneretur; contemni, ut crucifigeretur: vel ideo *defecerunt*, quia ad eorum consilia *accedet homo*. Non enim teneretur nisi homo et non solum homo, quia et *cor altum*, id est Deus: *Ego enim et Pater unum sumus* (Joan. x). Occidit homo et exaltatur Deus: non apud homines, qui in homine humiliatus est, in homine quoque exaltatus est exaltatus. *accedet homo ad cor altum et exaltabitur Deus*: ille idem qui verus homo comprobatus et esse in passione, verus Deus apparuit in resurrectione. Ideo *Deus exaltabitur*, id est, potentia divina manifestabitur, quia *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum*. Omnia eis in contrarium versa sunt; plagæ eorum comparabiles sunt sagittis parvulorum, quia inefficaces et invalidæ fuerunt: vel in caput eorum revertentes, sicut sagittæ parvulorum incaute in altum jactæ. Ideo *sagittæ parvulorum*, quia *infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum*, id est, verba quæ ipsi putaverunt commoda ad causam suam, contra causam suam fuerunt: quia ad eam confirmandam maxime valuerunt. Surrexit enim Christus: corrupti sunt vigiles, quia eadem avaritia quæ captivavit discipulum comitem Christi, captivavit militem custodem sepulcri. *Dicite: Dormientibus nobis discipuli eum tulerunt* (Matth. xxviii): infirmum hoc fuit: quid enim? Si dormiebant, quomodo Judæi testes? Testis enim non est confirmare, nisi quod vidit, vel audivit. Si autem non dormierunt, cur non prohibuerunt? Hos illos dicere constituerunt, unde magis teneantur: vel unde se sua magis confirmare putaverunt, inde magis infirmaverunt. Amiserunt enim et locum et gentem. Infirmatis linguis eorum, *conturbati sunt omnes qui videbant* id est, cum timore suam salutem operati sunt illi *qui videbant*, id est, intelligebant eos infirmatos et inefficaces, vel apostoli et cæteri discipuli qui intelligebant eos male agere, contristati sunt. *Et omnis homo*, id est, ratione vicens, *timuit eorum consortium*, vel timuit illis. Et conversi vel discipuli post

(a) Deest aliquid.

timorem *annuntiaverint opera Dei*, quæ Deus Pater A operatus est per Filium ad reparationem generis humani. *Et facta ejus*, id est, hæc intellexerunt. quia decebat eum qui multos filios adducturus erat in gloriam Patris, auctorem salutis eorum, per passionem consummari (*Hebr. ii*), juxta illud, *Oportebat pati Christum* (*Luc. xxiv*). Portavit in cruce insultantes, in sepulcro vigiles. Cur? Moriendum erat propter morituros, et resurgendum propter resurrecturos. Hæc prius intellecta non sunt: *Lætabitur justus in Domino*, qui justus erat in morte Domini sicut apostoli et alii multi lætabuntur in ejus resurrectione. *Et speravit in eo*, non in se, non in mundo, sed in illo sperabit resurgere, qui mortuus est et resurrexit: et non solum justus qui eum vidit sperabit resurgere: sed *laudabuntur*, id est, laudabiliter vivent ut et ipsi possint sperare, *omnes recti corde*: illi regunt suum cor, quibus Dei dispositio et voluntas in omnibus placet, non sua. Aliter: Postquam facta Dei intellexerunt eo resurgente, qui prius non intellexerunt eo moriente dixerunt: *Quid faciemus viri fratres?* Et illi, *Pœnitentiam agite* (*Act. ii*), accedentes ad unitatem fidei: et qui tunc fuerunt, et qui nunc sunt, facti unus ex fide; *lætabitur in Domino* id est, in resurrectione Domini, sperans et ipse in eo resurgere. *Et sperabit in eo*, quia apertum jam cur voluit mori et resurgere et sic *laudabuntur tandem*, *Venite, benedicti Patris mei* (*Matth. xxv*), *omnes recti corde*: cum illi damnabuntur qui sunt distorti corde quibus placet suum consilium et displicet consilium Dei.

PSALMUS LXIV.

IN FINEM PSALMUS CANTICI DAVID CANTICUM JEREMIE ET EZECHIELIS DE POPULO TRANSMIGRATIONIS, CUM INCIPERENT PROFICISCI.

« Te decet hymnus, Deus, in Sion, et tibi redde-
 « tur votum in Jerusalem. Exaudi orationem meam
 « ad te omnis caro veniet. Verba iniquorum præ-
 « valuerunt super nos, et impietatibus nostris tu
 « propitiaberis. Beatus quem elegisti et assumpsisti,
 « inhabitabit in atriis tuis. Replebimur bonis do-
 « mus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in
 « æquitate. Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes
 « omnium finium terræ et in mari longe. Præparans
 « montes in virtute tua, accinctus potentia, qui
 « conturbas profundum maris, sonum fluctuum ejus. D
 « Turbabunturgentes, et timebunt qui habitant ter-
 « minos a signis tuis: exitus matutini, et vespere
 « delectabis. Visitasti terram et inebriasti eam, mul-
 « tiplicasti locupletare eam. Flumen Dei repletum
 « est aquis, parasti cibum illorum, quoniam ita est
 « præparatio ejus. Rivos ejus inebria, multiplica
 « genimina ejus, in stillicidiis ejus lætabitur ger-
 « minans. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ,
 « et campi tui replebuntur ubertate. Pinguescent
 « speciosa deserti, et exultatione colles accingentur.
 « Induti sunt arietes ovium, et valles abundabunt
 « frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.»

ENARRATIO.

Res gesta memoratur in titulo. Notum est quomodo populus Dei, Israel scilicet ductus est captivus in Babylonem (*IV Reg. xxv*). Et cum essent illi captivi, Jeremias, qui erat de eodem populo, prædixit illis reditum in Jerusalem post septuaginta annos, et restorationem templi (*Jer. xxv, xxix*). Aggæus autem in reditu, sua auctoritate et consilio adjuvit templum reædificare (*Agg. i, ii*). *Hæc autem in figura contingebant illis* (*I Cor. x*), ideo nostram in his attendamus peregrinationem. Duæ illæ civitates umbra fuerunt duarum civitatum, quæ in hac vita simul mixtæ sunt. Babylonia civitas fuit in ultimis finibus Persidis opulentissima et potentissima. Jerusalem civitas fuit in partibus Syriæ, quam Jebusei ædificaverunt, et appellata est Jebus: illa destructa, ædificata est Jerusalem. Sicut Babylonia major et potentior fuit, ita et nunc major est numerus infidelium: quia *multi vocati, pauci vero electi* (*Matth. xx*): et sicut illa afflixit populum Israeliticum, ita infidelis populus nunc affligit populum Dei; quia nunc mixti sunt, quandoque autem separandi: sed et nunc separati sunt, etsi non corpore, affectione tamen; quia duo amores faciunt has duas civitates, amor Dei et amor sæculi. Interroget ergo quisque conscientiam suam, et videat quem amet. Si amat mundum, civis est Babyloniæ. Extirpet ergo cupiditatem, et plantet in se charitatem, ut de populo Babyloniæ transeat in populum Dei, quia de illo populo colligitur iste: prior enim ille est tempore, iste prior dignitate: prius animale, deinde spirituale. Si autem amat Deum, civem cœlestis Jerusalem se cognoscit, peregrinum se hic esse intelligit. Toleret ergo captivitatem, et sic speret reditum in patriam suam. Hanc reversionem prædicit nobis Jeremias qui interpretatur *excelsus*, scilicet Ecclesiæ doctores, mente ad superna erecti, terrena despicientes, docent nos exire mundum non passibus corporis, sed passibus animæ, id est, amorem a mundi confusione subtrahere, quia Babylonia interpretatur *confusio*: et ad visionem pacis suspirare, quia Jerusalem *visio pacis* interpretatur, et sic incipiamus proficisci: quia mundi omnia paulatim deserere et cœlestia amare, hoc est incipere exire de captivitate: et credendo incipiamus templum Dei reædificare, id est nos ipsos. *Templum Dei vivi estis vos* (*I Cor. iii*). Hoc templum modo ædificatur, cum incipimus proficisci: et quandoque perficietur, cum pervenerimus, cum mortale hoc induet immortalitatem (*I Cor. xv*). Per Aggeum qui interpretatur *festivus*, Christum intelligimus verum sacerdotem, in quo vere sabbatizamus: in quo verum festum facimus, vacantes a vitiis: qui nos juvat in redeundo, qui facit nos vivos lapides, aptos in ædificium illius templi, in se angulari lapide utrumque populum unum faciens. Hæc captivitas incepit in Adam et in Christo quodam modo finita est: *spe enim salvi facti sumus* (*Rom. viii*), et tandem finiatur, cum mortale hoc induet immortalitatem. *Reditus filiorum Israel post septuaginta annos, signi-*

ficat hanc nostram peregrinationem finiendam A (II Thess. iv) : vel ideo tu exaudi, quia ad te transacto hoc sæculo volubili, quod volvitur in septenario, id est, numero septem dierum : vel hoc modo septenario, quia in septenario accipitur vita cujusque unius diei, in qua operari concessum est. Septimum est illud spatium temporis, in quo post hujus vitæ transitum expectatur resurrectio ; octavum, ipsa resurrectio : vel quia septenarius constat ex ternario et quaternario, in quaternario accipimus carnalem generationem ; quia corpus quatuor elementis constat, scilicet illos qui carnaliter vixerunt ante adventum Domini. Per ternarium accipimus spirituales, qui fuerunt post adventum Domini propter triplicem animæ potestatem quia est rationalis, irascibilis et concupiscibilis, quibus adduntur duo, doctrina et virtus. Transacto ergo hoc septenario, id est, completo numero fidelium, qui de utraque generatione est assumendus, finietur ista captivitas. Tituli constructio : Verba hujus psalmi referuntur in finem, scilicet temporum, scilicet intelligenda fieri postquam venit plenitudo temporum. *Psalmus David*, id est, bona operatio cujusque fidelis. Unus fuit David, sed non semper unus intelligitur : quæ operatio est *canticum*, id est, exultatio de verbo peregrinationis, id est, de cognitione peregrinationis, quæ cognitio fit cum incipiunt proficisci, vel quod *canticum* fit cum incipiunt proficisci. Vox est ergo in hoc psalmo omnium fidelium, attendentium quod quando sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino. De qua peregrinatione jam exit, qui radice charitatis in cælestibus jam fixit cor suum, et sic hymnizat Deo :

Te decet hymnus, Deus, te decet laus vera C cordis et operis, non Jovem, non Apollonem, non sæculum istud : tibi soli decenter hymnitus, non in Babylonia, sed in Sion, id est, in populo illo qui speculator est, id est, qui hic se non habere manentem civitatem (Hebr. xiii) attendit, sed futuram inquit, a longe eam salutans. Duæ civitates sunt : una confusionis, altera divinæ visionis. Qui inter cives confusionis, adhuc peregrinans suspirat ad patriam tuam, canta ex re, non solum voce. *Te decet hymnus, Deus, in Sion, quia non est speciosa laus in ore peccatoris* (Eccli. xv), ideo in Sion, et non in Babylonia. *Et tibi reddetur votum in Jerusalem.* Si innovaris, jam non in Babylonia cantas : vota reddis, si in finem perseveras. Hic vovendum, ibi reddendum, ubi erit vera pax, verum gaudium. Si quis bene cogitat quid voveat Deo, voveat et reddat seipsum, et ut me innovatum tibi tandem offeram in Jerusalem *exaudi orationem meam*, factam pro perseverantia ut illuc perveniam, non detinear captivus in Babylonia : ideo *exaudi*, ut perveniam : quia ad te, in quo est visio pacis, *omnis caro veniet*, id est, de omni genere hominum, sive masculus sive femina, sive liber, sive servus, dives vel pauper, veniet ad te et hic resurrectione prima, et postmodum resurrectione secunda, quia *rapiemur obviam Christo in aera*

(II Thess. iv) : vel ideo tu exaudi, quia ad te convertetur omnis homo, quia tu solus Redemptor : vel quia dixit in Sion et in Jerusalem, ne videatur solummodo de Judaico populo dictum, determinat quos velit accipere : vel si in persona Judæorum, notus in Judæa tantum premitur, per hoc captivamur a gentibus ; sed futurum est quando ad notitiam *veniet omnis caro* per Verbum caro factum. *In te benedicentur omnes gentes* (Gen. xii) : vel acturi sunt ante tribunal tuum tam boni quam mali. Et opus est ut exaudias, quia *verba iniquorum prævaluerunt super nos* : verba serpentis et Evæ nimis iniqua, *Eritis sicut dii* (Gen. iii). Nimis dominati sunt nobis, quia captivaverunt, quia ejecerunt nos de paradiso : vel quia quisque in qua patria natus est illius et linguam et mores discit, dicit iste jam de Babylonia in qua natus est, redire cupiens in Jerusalem : Vere mendacium coluerunt patres nostri (Jer. xvi), prava nos docuerunt, scilicet dimittere Creatorem, qui nos fecit, et adorare ea quæ fecimus : dimittere Creatorem et adorare creaturam, vel dogmata philosophorum et fatuitas gentilium : *prævaluerunt* dico, sed non demerserunt ; quia *iniquitatibus nostris tu propitiaberis* : loquitur ad Christum quasi ad pontificem. Propitiatio est miseratio exhibita post sacrificium : ita et Christus volens propitiari populo suo, factus est sacerdos, orans ad Patrem elevatis in cruce manibus : ut possis dicere, *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (Ps. cxl). Hostiam obtulit, quia in ara crucis se ipsum immolavit, ipse pontifex, ipse hostia : ipse propitiator, ipse propitiatio : et quibus tu propitiaberis, beati erunt ; sed quia unitatem elegit non multipliciter, non hæreticos, non schismaticos, ideo convenienter dicit : *Beatus quem elegisti per gratiam, et assumpsisti per æquitatis regulam* : quia quos vocas per gratiam, illos postea assumis per justitiam : vel quem tu, Pater, elegisti vocando, et assumpsisti de massa perditorum per Verbum tuum. Et revera *beatus*, quia *inhabitabit in atriis tuis*, id est, non dimovebitur ullis adversitatibus ab hac temporali Ecclesia ; qui inhabitabit in atrio, non excludetur a palatio. *Inhabitabit* ideo dicit, quia multi D habitant hanc temporalem Ecclesiam, sed non inhabitant ; quia ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt. Atrium est habilis locus ante domum, ita et in ornamento virtutum hæc temporalis Ecclesia præcedit illam quæ mensura est in æternum. *Inhabitabit in atriis tuis*, id est, perseverabit in hac temporali Ecclesia, et tandem *replebimur in bonis domus tuæ*, ut intelligamus in illo beato multos : ideo dicit *replebimur*, quia etsi sit in charitate unitas, in personis tamen est distinctio : prius pleni sumus *bonis domus Dei*, id est, angelicis virtutibus, sed illa bona evacuavimus : sed tandem *replebimur* in illis bonis,

quibus plena est *domus* tua, id est, angelica creatura quam inhabitas : vel illis *bonis*, quibus plena est *domus* tua, id est, Christus scilicet immortalitate et impassibilitate, vel virtutibus Christi tui: vel in illis *bonis*, quibus illi sunt pleni in quibus habitas. Et ne quis bona ista putet aurum, argentum, vestes pretiosas, quibus *domus* mortalium ornantur, subjungit : *Sanctum est templum tuum*, id est, qui sunt *domus* tua, sunt *templum tuum* : quod *templum mirabile* est, id est desiderabile et amabile non in divitiis, scilicet non in auro, non in argento, sed in *æquitate*, id est justitia. Si enim æquitas in illis mirabilis non esset, multi sancti pannosi, senes decrepiti, despicabiles viderentur, qui tamen propter æquitatis decorem in honore habentur. Vel *replebimur in bonis domus tuæ*, id est Ecclesiæ, quæ diversis munerum spiritualium excubat bonis, si præsentia bona volumus accipere *Sanctum est templum tuum*. Si Christum accipimus, *sanctum est templum in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis* (Col. 1), ut *domus* sit Ecclesia, *templum* Christus. Et ut illis bonis repleamur, vel quia *beatus est quem tu assumpsisti, exaudi nos, Deus salutaris noster : mitte quem missurus es* (Exod. 19), salutaris noster, assumendo naturam nostram. Tu *exaudi*, qui es *spes* non solum Judææ, sed *omnium finium terræ*, id est, in quo omnes gentes *omnium finium terræ*, id est, qui habitant in finibus gentium, id est, in insulis marinis : ad illos enim usque pervenit notitia tua. Vel *omnium finium terræ*, id est, gentilium, ambientium nos cultam terram. Vel *omnium finium terræ*, id est, omnium illorum qui se a terrenis contraxerunt, non corpore, sed affectione. Et *spes in mari longe*, id est, etiam illi in te sperabunt qui sunt *mare*, id est amari, et in profundo hujus sæculi versantes, et ideo *longe a te* : vel *in mari*, expositivum est illius, *omnium finium terræ* : ut dicat non solum *finium terræ*, id est, *in mari*, scilicet in insulis, sed etiam in longo mari : id est, in remotis insulis. Quomodo *spes* gentium futurus sit ostendit, scilicet mittendo doctores suos usque ad fines terræ, qui cum ducent in notitiam omnium gentium. Hoc modo factus est *Deus spes omnium finium terræ : Præparans montes*, id est, apostolos prius a te illuminatos, deinde alios transfundentes lumen tuum : *in virtute tua*, non sua : quia in se infirmi, in te fortes : infirma mundi elegit Deus ut confunderet fortia (1 Cor. 1) : tua dico, *accinctus potentia*, id est, illis potentibus ministris. Aliter : *Præparans montes in virtute tua*, id est, in Christo eminuit *virtus tua*, qui Christus erat *accinctus potentia*, id est, potenti carne immuni a peccato, qui per illos montes virtutibus et miraculis *conturbas profundum maris* ab bonum, etiam profunda corda impiorum amarificantium profunditate peccatorum et secundum hanc sententiam qui *conturbas sonum fluctuum ejus*, id est, timere facis contradicentes et persequentes. Vel *conturbas profundum maris*, id est diabolum : *sonum fluctuum ejus*, id est, vatum et philosophorum murmura et inconditos fremitus. Inde *turbabuntur*, quia videbunt sanctos suos et vates

A impotentes et multos : vel *sonum fluctuum ejus*, id est visiones principum. Et quia hæc videbunt in majoribus, *turbabuntur gentes*, id est minores. Et *timebunt qui habitant terminos*, id est, qui neque carnales sunt, nec omnino justis : vel in malum : Qui *conturbas* per illos montes *profundum maris*, id est, profunda corda impiorum, ut commoveantur contra montes. Revera conturbata erunt, nam *sonum fluctuum ejus*, subaudi quis per se sustinebit, ubi magnum quid incurrit ? Solet defectio verborum fieri. *Nisi quia Dominus erat in nobis, cum insurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent* (Ps. cxxiii). *Sonum fluctuum*, id est, minas et terrores persecutorum ejus maris. Exponit quid per *mare* velit intelligi. *Turbantur gentes* : sed quæ cura ? Tandem timebunt non solum alii viciniore, sed etiam illi qui *habitant terminos* terræ, id est remotissimi : vel *timebunt* prius, qui post timorem se inhabitando facient terminos. *Timebunt* dico, a signis, id est miraculis, non montium, sed *tuis*, Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis (Marc. xvi). Quid inde quod timebunt et credent ? *Exitus matutini et exitus vespere delectabis*, id est, facies eos exire prosperitatem, quæ significatur per matutinum ; et adversitatem, quæ significatur per vespem : ut neque extollantur prosperitate, nec frangantur adversitate. Si non delectat te exilus, non laborabis exire. Quid lucreris et ipse damneris ? Ecce verbum Domini quod te delectet, quo traheris ad non consentiendum ei, qui tibi aliquid promittit ut justitiam deseras, ut fraudem facias, manet tibi est : quod tibi lucrum blanditur, et laqueus est : habes qua ex eas, qua evadas : recurre ad verbum Dei. *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero detrimentum patiatur ?* (Matth. xvi). Quod si minus tecum agitur ut committas aliquid, vespere tibi est, quod turbaris, quod quasi irridente nocte gravaris, sed habes et hic qua evadas, verbum Dei. *Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus* (Matth. x), et sic delectabit te *exitus matutini et exitus vespere*, quia utrumque contemnere faciet : hoc modo delectabis : *Visitasti terram* qui prius erant mane, factos ad terram, aptos ad cultum : visitabis justificando, et præparando corda eorum ad sulcationem verbi tui. *Et inebriasti eam ; multiplicasti locupletare eam*, id est, spirituali gratia et multiplicibus donis ditasti. Per quos autem ministros visitabit ? *Flumen Dei repletum est aquis*. Quasi dicat : Aranda est terra illa, et prius irriganda : sed prius *flumen Dei*, id est primitiva Ecclesia Judæorum, a qua rivi emanaverunt, totam terram irrigantes. Illud *flumen repletum est aquis*, id est, spiritualibus donis et prædicatione veritatis, et sic terra illa irrigavit, et per illud flumen irrigando terram, *parasti cibum illorum*, scilicet panem vitæ et intellectus illis dedisti : qui prius fuerant *mare*, nunc sunt facti *culta terra*. *Cibus iste non dentibus manditur, sed animi aviditate devoratur*, de quo dictum est : *Panem angelorum manducavit homo* (Psal. lxxvii). Tu *parasti, quoniam ita est præparatio ejus*, scilicet, cibi per gratiam, non per

meritum. Et quia ex te habent totum, o Domine, ut flumen illud repleatur aquis, tu *inebria rivos ejus*, id est apostolos, ex quibus ipsum flumen magis et magis augeatur, et per illos *rivos inebria genimina ejus*, id est, *multiplica* successores in eodem populo, et sic postea gentilis populus *germinans in stillicidiis* ejusdem fluminis, id est, in levioribus doctrinis; juxta illud: *Lac vobis potum dedi, non escam* (I Cor. III). *Lætabitur*, id est, cum lætitia succedet Ecclesiæ de Judæis. Aliter: *Multiplicasti locupletare eam*, id est, multiplicibus donis ditare disposuisti illam terram. Quasi aliquis dicat: Et unde illa multiplicia dona? *Flumen Dei*, id est, Spiritus sanctus a Patre et Filio emanans, *repletus*, id est, multipliciter est plenus aquis, id est, spiritualibus donis, non ab alio, sed a se plenus. Et tu, Deus, per illud flumen mittendo Spiritum et inebriando corda, *parasti cibum illorum* qui facti sunt terra tua, dando dona singulis convenientia pro modo cujusque. Tu hoc facis: *quoniam ita est præparatio ejus terræ*: nisi a te, parari non posset. *Rivos ejus inebria*, quod alibi sulcos, id est, corda illius terræ vomere prædicationis proscissa repleas gratiarum ejusdem fluminis. Et *multiplica genimina ejus*, id est, multiplica in Christo generatos ubique terrarum. Et tunc *germinans*, id est, rudis ad fidem accedens, *lætabitur in stillicidiis ejus* fluminis, videns mundum jam plenum credentibus ex omni parte. Et hoc modo reparando, *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ*. Annus benignitatis, tempus reparationis. *Anni* fuerunt, anni sterilitatis. *Coronæ anni*, gloriosi victores, triumphantes cum Christo de diabolo. Illi *coronæ*, id est, illis victoribus, qui erunt in anno *benignitatis*, id est, tempore reparationis. *Benedices*, id est, multiplicare facies numerum fidelium tuorum. *Et campi tui*, id est, qui corona, id est, humilis populus, quem tu tuum fecisti per gratiam, *replebuntur ubertate*, abundantia virtutum. Per hos accipimus Judæos jam humiliatos. *Pinguescent etiam speciosa deserti*, id est gentiles, qui prius erant inculti, facti speciosi timore verbi Dei, exstirpatis inde sentibus vitiorum, *pinguescent* virtutibus et adipe bonorum operum. *Et colles tui*, id est, eminentes inter alios, scilicet eorum doctores, *exultatione accingentur*, id est, undique stipabuntur exultanti turba fidelium. Exponit quod dixit: *Colles exultatione accingentur*. *Induti sunt*, subaudis multo vellere, *arietes ovium*, id est, prædicatores, duces gregum Christi, undique erunt fidelium multitudine velut lana cooperti. *Et valles abundabunt frumento*, id est, virtutibus et bonis operibus, *frumento abundabunt* non hordeo quod foris tegitur, et intus latet, id est, opera bona in aperto facient, ut videntes alii glorificent Dominum eorum. Et tunc omnes *colles et campi clamabunt*, et hoc probat. *Etenim hymnum dicent*, id est, corde et opere Deum laudabunt. Aliter: *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ*. Hucusque dixit populum Dei rediturum de Babylonia in Sion: dehinc de remuneratione quam recepturi

sunt, qui in captivitate detenti non sunt: o Domine, quia tu propitiaberis hic iniquitatibus nostris, *benedices*, incrementum dabis, *coronæ*, multitudinî fidelium te ambientium: vel victoribus qui hic inter mundanas illecebras victores exstiterunt: *coronæ dico anni benignitatis tuæ*, id est, tibi præparatæ in tempore plenitudinis, cum benignitatem tuam humano generi exhibuisti. *Et campi tui*, Judæi culti vomere verbi tui, omnimoda *ubertate replebuntur*, cum Deus erit omnia in omnibus. *Pinguescent speciosa deserti*, id est, qui de gentili populo facti erunt speciosi, id est fideles prius sine humore verbi Dei, omni lætitia replebuntur: et tunc *colles*, id est, prælati in utroque populo *exultatione accingentur*, id est, magna lætitia, portantes manipulos suos. Inde exultabunt, quod non frustra laboraverunt. *Induti sunt*, subaudis exultatione, *cum mortale hoc induet immortalitatem* (I Cor. xv). *Arietes ovium*, id est, duces gregum Christi; *et valles*, id est, eorum subjecti, *abundabunt frumento*, id est, pane angelorum. Et cum viderint illum quem diu esurierunt, facie ad faciem, tunc *clamabunt*. Quid clamabunt, subjungit: *Etenim hymnum dicent*, id est, votum reddent in Jerusalem. *Beati qui habitant in domo tua, in sæculum sæculi laudabunt te* (Psal. LXXXIII).

PSALMUS LXV.

IN FINEM CANTICUM PSALMI RESURRECTIONIS.

« Jubilate Deo, omnis terra; psalmum dicite nomini ejus, date gloriam laudi ejus. Dicite Deo: « Quam terribilia sunt opera tua, Domine: in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. « Omnis terra adoret te, et psallat tibi, psalmum « dicat nomini tuo. Venite et videte opera Dei; « terribilis in conciliis super filios hominum. Qui « convertit mare in aridam: in flumine pertransibunt pede, ibi lætabimur in ipso. Qui dominatur « in virtute sua in æternum, oculi ejus super gentes « respiciunt: qui exasperant, non exaltentur in « semetipsis. Benedicite, gentes, Deum nostrum, et « auditam facite vocem laudis ejus. Qui posuit animam meam ad vitam, et non dedit in commotionem pedes meos. Quoniam probasti nos, Deus, « igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. « Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes « in dorso nostro, imposuisti homines super capita « nostra. Transivimus per ignem et aquam, et « eduxisti nos in refrigerium. Introibo in domum « tuam in holocaustis, reddam tibi vota mea quæ « distinxerunt labia mea. Et locutum est os meum « in tribulatione mea. Holocausta medullata offeram « tibi cum incenso arietum, offeram tibi boves cum « hircis. Venite et audite, et narrabo, omnes qui « timetis Deum, quanta fecit animæ meæ. Ad ipsum « ore meo clamavi, et exaltavi sub lingua mea. « Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet « Dominus. Propterea exaudivit Deus et attendit « voci deprecationis meæ. Benedictus Deus, qui non « amovit orationem meam et misericordiam scam « a me. »

ENARRATIO.

Canticum psalmi, id est, exsultatio et lætitia operationis bonæ, scilicet resurrectionis Domini nostri. *Canticum psalmi*, est hymnus spiritualis scientiæ ex operibus adeptæ. Psalmus cantici, est prædicatio boni operis existentis per scientiæ et cognitionis doctrinam. Hanc exsultationem continet hic psalmus, scilicet gaudium victoriosissimæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, quæ præcessit in capite, et sequetur in corpore, hic in spe et tandem in re. Hanc resurrectionis spem Judæi sibi soli attribuebant, præsumentes de justitia meritorum, præsumentes etiam quod de genere patriarcharum et prophetarum erant: et ad illos solos specialiter prophetica dicta directa erant. Horum contumaciam propheta in hoc psalmo contundit, agens pro fide gentium vocatarum ad eandem spem.

Jubilare Deo, omnis terra, vocata ad gloriam resurrectionis. Jubilus est tanta lætitia cordis, quanta verbis exprimi non possit. *Omnis terra*, id est catholica Ecclesia: quisquis partem facit, abscissus de toto, ululare vult, non jubulare. *Jubilare*, id est, erumpite in vocem gaudiorum, si non potestis verborum, non sola Judæa, sed *omnis terra* posita in spe resurrectionis gloriæ filiorum Dei, in capite præmissa, prius de morte tristis *Psalmum dicite nomini ejus*, id est, bene operamini non ad humanam laudem, sed ad honorem Dei. Psallere, est musico instrumento pulsu manuum voci concordare: psalmus est melos redditum ex illo instrumento quod vocatur psalterium. *Jubilare in vobis, psalmum dicite ad alios*.

Qui intus jubilat ad audientiam Dei, psallat ad audientiam hominum: non autem sibi, sed nomini ejus: ut alii videntes *opera vestra bona, glorificent Patrem vestrum* (Matth. v). Et jubilando, *date gloriam laudi ejus. Qui gloriatur, in Domino gloriatur* (I Cor. i). Vos, gentes, nolite imitari superbientes Judæos, qui de justitia meritorum præsumentes, invident gentibus gratiam Evangelii, quod eis peccata condonentur, quasi non habeant quod eis condonetur, cum tamen scriptum sit: *Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei* (Rom. iii); et tanquam justii operarii ipsam resurrectionis gloriam præmium sibi promittunt, putant se esse sanos cum sint ægrotantes: atque ideo periculosius ægrotant, qui si mitius ægrotarent, nunquam phrenetici medium occiderent. Sed *date gloriam laudi ejus*, id est, de justitia nolite nobis gloriam dare, sed Deo. Jubilantes et gaudentes, nolite vobis gaudere, ne per superbiam amittatis quod per humilitatem accepistis, sed potius terreamini, videntes alios per superbiam abjectos: *dicite*, non in ore, sed in corde Deo, id est, ad laudem Dei: *Quam terribilia sunt opera tua, Domine*, id est, cum timore et tremore vestram salutem operamini.

Abscissa est olea, et tu oleaster insertus, *Noli altum sapere, sed time* (Rom. xi), noli extolli super ramos præcisos. Non enim tu radicem portas, sed radix te. *Si enim Deus naturalibus ramis non peper-*

A *cit*, multo minus tibi parceret (*Ibid.*): qui cum sterilis esses per naturam, insertus es in pinguedinem oleæ. Augustinus: « Fratres mei, sicut non est insultandum veteri fracturæ, ita nec novæ, id est hæreticis, sed pro eis orandum. *Potens est enim Deus iterum inserere illos* (*Ibid.*). Fusus sanguis Christi donatus est homicidis, non dicam deicidis: et quem fuderunt per insaniam, jam bibunt per misericordiam. Revera timenda sunt opera tua, quia *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*. Alii inimici ad hoc de sibi contrariis mentientur, ut eorum potentiam et gloriam minuant: sed tui inimici ad hoc mentiuntur, ut emineat virtus tua. *In multitudine virtutis tuæ*, id est, ut multa ostendatur virtus, id est potentia tua: *mentientur tibi*, id est ad gloriam tuam: *inimici tui*, Judæi: in nullo tanta et tam manifesta apparuit virtus Dei, quam in resurrectione. Majus fuit a morte resurgere, quam non mori. Hanc virtutem ipse Dominus prius commendavit cum diceret: *Generatio prava et perversa signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophete. Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus* (Matth. xii; Joan. ii). Sicut illum vivum cetus evomuit, ita et Christum terra: et interim eandem virtutem resurrectionis commendavit, cum Judæi quærent, *In qua potestate hæc facis?* (Matth. xxi.). Et ille: *Solvite templum hoc, et post triduum reedificabo illud* (Joan. ii). Increduli Judæi visis multis virtutibus multisque miraculis, cum causas mortis in eum quærent et non invenirent, adducerunt multos falsos testes, ad ultimum adduxerunt illos qui dicerent: *Possum destruere templum istud, et post triduum reedificare illud* (Matth. xxvi). Augustinus: Mentiris, o Judæe false testis: dixit enim, *Solvite*: voluntarie moritur, non necessitate: *ponit animam, nemo tollit*. Mentiti sunt ergo, ut crucifigereris: ideo crucifixus, ut morereris; ideo mortuus, ut resurgeres: resurrexisti, ut credentes salvarentur. Iterum te moriente et a morte resurgente, mentiti sunt non sibi, sed tibi. Inimici tui positi sunt custodes ad sepulcrum. Videntes eum resurgere, dixerunt veritatem; sed eadem avaritia quæ captivavit discipulum comitem Christi, captivavit militem custodem sepulcri. Auctus est numerus mentientium ut augetur numerus credentium: contra mendaces apparuisti veracibus, sed quos tu fecisti. Augustinus: « Age, false testis. Si vigilabas, quare non prohibebas? Si dormiebas, unde scis quod factum sit? » Mentiris tibi et Christo. Mentiris, sed me de vera potentia certum facis. Dubitaturus fortasse fueram: sed non sinit manifesta falsitas tua, nec possum a tanta falsitate non dissentire. Ergo pro ablata Judæa *omnis terra adoret te*, id est, te veneretur ut Deum, non contemnat ut hominem, quia pars terræ adhæsit mendacio, generalitas admonetur ad veritatem: tibi se humiliet, quia paula ante fuisti humillimus inter manus mentientium, altissimus super verticem laudentium angelorum.

Adoret ore, et psallat opere, tibi, non sibi : ut videntes bona opera, glorificent te. Et quod te adorat, tibi psallit, quia gratiæ tuæ est, inde psalmum dicat nomini tuo. Venite ab omni terra credendo, relinquitte mentientes Judæos : et videte, id est, intelligite opera Domini, hæc scilicet : *Terribilis in consiliis super filios hominum*. Ne attendatis formam qua homo inter homines, sed consilium terribile quo super homines. Filii hominum crucifigentes, excæcati; crucifixus, est exaltatus; quæ illi moliti sunt in mortem unius, iste convertit in salutem multorum; quæ eorum callida consilia machinata sunt ad perditionem, iste justo judicio exercuit aliis ad salvationem; aliis ad cæcitatem, ut tandem excæcati humiliarentur, humiliati confiterentur, confessi illuminarentur. Et in hoc terribilis, quia *convertit mare in aridam*, id est, mundum amaricantem curis perniciosis, sævientem fluctibus persecutionum, *convertit in aridam*, id est, in terram, ut sitiatur dulcem aquam, scilicet gratiam sancti Spiritus et doctrinam Verbi Dei. Et conversos eousque promovit, quod *in flumine pertransibunt pede*, id est, ex facili. Flumen est mundus totus : quia dum hoc decedit, illud succedit: vel ipse ordo, ipsa in rebus habendi necessitas, quoddam flumen est. In hoc flumine *pede*, id est, ex facili transitur, si qui in eo sunt, in aridam convertentur, non illigentur, credant in Christum. Sic non erit quærendus equus, quia ejus humilitas transportabit : ut quod mortale est et fluxum, tandem fiat immortale et incorruptibile : vel *pede*, id est, Christo duce, credendo in eum, qui *pede*, id est humilitate, non equo, id est, elatus superbia, transivit hunc mundum, *pertransibunt flumen*, id est, sperabunt sæculum istud. *Ibi*, id est, in illa transitione sive in præsentis, sive in futura, *lætabimur* hic in spe, in illa re : non in meritis nostris, sed *in ipso qui dominatur in virtute sua* resurgendo : qui prius servivit in infirmitate : *in propria virtute dominatur*, non in aliena, ut homo qui in multitudine militum regnat. *Ibi lætabimur* non solum Judæi, sed et gentes ; quia *oculi ejus super gentes respiciunt*, id est, vocat gentes ad misericordiam, non solum Judæos, sicut scriptum est : *Gentes autem super misericordia honorare Deum* (Rom. xv). Et ideo quia omnes egent misericordia, tam Judæi quam gentiles, *qui exasperant*, id est, qui litigant indignantes de vocatione gentium, et sic Deum sibi *exasperant*, id est, iratum reddunt, *non exaltentur in semetipsis*, id est, non gloriantur in meritis suis, imo humiliantur in se, confitentes se peccatores et egere misericordia, ut in Deo exaltentur. Unde quia *oculi ejus super gentes respiciunt*, *benedicite, gentes, Deum nostrum*, id est, communem Judæorum et gentium. Judæi agant de justitia sua; sed vos, *gentes, benedicite Deum* de misericordia vobis collata, *et auditam facite vocem laudis ejus*, id est facite ut audiatur : quia *omnes peccaverunt et egent gloria Dei* (Rom. iii), *non sua*. *Benedicite*, id est, humiliamini *sub potenti manu Dei, ut vos exaltet* (I Petr. v). Ab omnibus gentibus jure est benedicendus, id est lau-

dandus, in quo omnes gentes benedictionem accipiunt, sicut in primo maledictionem acceperunt, cui dictum est : *In quocunque die comederitis ex eo, morte moriemini* (Gen. iii). *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur* (I Cor. xv). Vel *benedicite* in vobis, *auditam facite*, aliis. Ideo *benedicite Deum nostrum*, id est, illum quem nos Judæi benedicimus, quia non solum vobis præstitit misericordiam, sed et nobis, illum *benedicite*, quem ego David benedico : *Qui posuit animam meam ad vitam*, id est humiliavit animam meam, fecit intelligere peccatum meum, ut hoc modo viveret; juxta illud : *Conclusit Deus omnia sub peccato, ut omnium misereretur* (Rom. xi). Vel positam in morte in Adam, posuit ad vitam in se : vel humiliavit animam meam multis angustiis, per quas deducat eam ad vitam æternam. *Et non dedit in commotionem pedes meos*, id est, in tribulationibus fecit me ita perseverantem, ut affectiones meæ nullo modo commoverentur. *Nemo enim mittens manum in aratrum, retro debet respicere* (Luc. ix). *Non dedit in commotionem*, sed potius in probationem, *quoniam probasti nos, Deus* : vel hoc modo continuatur. Quasi dicat : Unde erant movendi pedes ? Quia *per multas tribulationes introitur in regnum Dei*. *Quoniam probasti nos, Deus*, id est in experimentum duxisti, ut cor nostrum probaremus, quod nobis ante laborem incognitum erat. Toleranda sunt flagella corripientis, ut non sit tandem sententia punientis. Hoc modo *probasti* : *igne nos examinasti*, igne tribulationis, non ut absumeres, sed ut sordes auferres. *sicut examinatur argentum*. Non incinerasti ut paleam, sed puros reddidisti ut argentum. Hoc modo examinasti. *Induxisti nos in laqueum*, corporis non mentis : qui corpus quidem neceret, sed animæ vincula solveret : non ut absumeremur, sed ut liberationes tuas experiremur. *Posuisti tribulationes in dorso nostro* male prius erecto : id est fecisti nos incudem tuam. Erecti eramus superbiendo incurvastis nos ut humiliaremur. Hoc modo posuisti tribulationes : *Imposuisti homines super capita nostra*. Vidimus superiores, qui nobis erant pejores ; sed nos illæsi *transivimus per ignem et aquam*. Similitudo ab olla, quæ si sit bene cocta igne, non dissolvitur aqua : ita et nos fuimus solidati in passione, ut blanditiæ non possent nos dissolvere : et tandem postquam nos *probasti, induxisti nos in refrigerium* ; subjungit : *Introibo in domum tuam*. Vel hic *eduxisti nos in refrigerium* mentis, postquam *transivimus per ignem et aquam*, non ut frigescamus, sed ut quieti magis ferveamus. *Introibo in domum tuam* super cœlestem Jerusalem, supernorum civium societatem, *in holocaustis*, ubi me offeram totum absumptum igne divino, cum corruptibile hoc induet incorruptionem (I Cor. xv), et anima erit sine offensa, tunc *reddam tibi vota mea*, id est, me ipsum quem tibi hic vovi. Quisquis bene cogitat quid voveat Deo, voveat seipsum et reddat totum. *Quæ vota prius in tribulationibus distinxerunt labia mea*, id est,

distincte separaverunt a non vovendis. Hæc distinctio, ut te accuses, illum laudes; a te tibi nihil boni, ab illo nihil mali; te egentem, illum sufficientem: te peccatorem, illum misericordem; te mendacem, illum veracem. *Et offeram tibi ea quæ locutum est os meum*, scilicet os cordis voci consonum. *In tribulatione mea*, id est quam tribulationem cognovi meam, id est mihi utilem, quia *tribulatio patientiam operatur* (Rom. v). Hæc vovi, hæc *locutum est os meum in tribulatione mea. Holocausta medullata offeram tibi*, id est sacrificia illa quæ plena erunt interiori charitate, non exteriori, desiderando non transitoria, sed æterna. Quasi dicat: Hic ignis tribulationis talem hostiam parat. *Offeram tibi boves*, id est contumaciam legis retractantes et leni jugo Christi colla submittentem: *Cum hircis*, id est cum illis qui prius fetidi peccatis, postmodum pœnitentia et eleemosynis ea mundantes, in bonis operibus perseverant. Hæc in voce Ecclesiæ. Si autem in persona unius fidelis, *offeram tibi holocausta medullata*, id est pingua et acceptabilia: *cum incenso arietum*, id est lasciviam in me mactando, *offeram tibi boves*, superbiam mactando, *cum hircis* damnando fetorem vitiorum. Vel holocaustum damus Deo spiritum contribulatum: sed tunc medullatum, cum intus gerimus fidem et operationem. His duabus rebus diligenter completis, perfectus efficitur Christianus. Et hæc *holocausta offeram cum incenso arietum*, id est cum oratione prælatorum. Imitando eos, *offeram tibi boves cum hircis: boves*, prædicatores vomere verbi Dei corda hominum sulcantes: *hirci*, hirsuti spinis vitiorum. Sed et hos offert Ecclesia postquam convertuntur. *Hircus* fuit latro, qui confessus est Domino in cruce (Luc. xxi): repperit eum Dominus, et factus est bos ejus, prædicator ejus. Et quia mihi Dominus tantam misericordiam contulit, ergo *venite* passibus fidei, *audite* aure interiori, id est diligenter intelligite, non de sola Judæa, sed *omnes qui timetis Deum*. Non enim datur audire, id est intelligere quæ intelligenda sunt, nisi timentibus Deum timore casto, id est: diligentibus timor Dei aperiat aures, ut si qua intret quæ narraturus sum. *Quanta fecit animæ meæ*. ideo audite, ut et vestræ animæ eadem faciat. Hæc sunt illa bona quæ mihi fecit. Prius ad alium clamabam, et ore alieno, non meo: sed ipse me docuit ad quem clamarem, et quomodo. *Ad ipsum clamavi*, id est non propter aliud: quod clamare non est paternæ vetustatis, sed gratiæ novitatis: *ore meo*, non alieno, juxta illud, *prout ducebamini, euntes* (I Cor. xii). Prius enim ad creaturam ibam more paternæ traditionis: vel *ore meo*, id est voce corde consona: et ideo *meo*, quia exsultavi *sub lingua mea*, id est in corde. Si aliud clamas ore, aliud affectas corde, non ad ipsum clamas tuo ore. In ore ergo ita clamandum, ut nulla exsultatio sit *sub lingua*, id est in corde, nisi in his qui bene sonant in ore: et quantum donat divina gratia animæ Christianæ, si illum solum prædicet, in illo exsultet. O summum bonum, super omnem enim gloriam protectio: ideo

A exsultavi sub lingua mea. Nam si *aspexi iniquitatem in corde meo*, cum esset æquitas in ore, non exaudiet Dominus. Proprium hoc est corporis Christi. Deprehensus forsitan est aliquis? Male, inquires, fecit, perverse fecit: et quod in alio clamas, forsitan ipse affectas: nec quia fecit, sed quia deprehensus est, clamas, id est facere disponebas, nisi lex contraheret: Dilectio autem *foras mittit timorem* (I Joan. iv). Non est aspicienda iniquitas, sed despicienda. Digna est despici ut calcetur, non aspici ut ametur. Intus tibi omne perversum displiceat, si placere vis illi qui intus videt. *Propterea*, id est, quia clamavi ut clamandum fuit, *exaudivit Deus*. Ita et vos exaudiet, si recte ad eum clamaveritis. *Revera exaudivit, quia attendit*, id est, quia attentum se ostendit fuisse, *voci deprecationis meæ: factæ pro peccatis*. Unde *B benedictus Deus*, id est, multiplicetur in suis, *qui non amovit orationem meam* factam pro perseverantia, id est, non distulit dare quod oravi. *Et non amovit misericordiam suam a me*, qua vocat, qua justificat.

PSALMUS LXV.

IN FINEM IN HYMNIS PSALMUS CANTICI DAVID.

« Deus misereatur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri. Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes. Lætentur et exsultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate, et gentes in terra dirigis. Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum. Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terræ. »

ENARRATIO.

Hic sequens psalmus potest jungi cum superiori: quia priores illi, David et alii, videbant Domini resurrectionem futuram et gentium concorporationem, orant ut adducantur illæ: aliæ oves. Hic titulus est secundum Augustinum, secundum Hieronymum ita: Unus fuit David, sed non semper unus in hoc nomine intelligitur, sicut in hoc psalmo vox est omnium fidelium. Inquit Dominus: *Ego sum vitis vera, vos palmites, et Pater meus agricola est* (Joan. xv). Quia ergo corpus Christi vinea Dei est, rogat Dominum vineæ, ut eam colat et benedicat, ut fructum plurimum afferat. Orant etiam primitivi, ut concorporentur multi. Hic psalmus refertur *in finem*, id est in perfectionem, ut perficiatur corpus Christi: et est accipiendus *in hymnis*, id est, laudibus: quia magna laus Dei est, multiplicatio fidelium: et est *psalmus cantici*, id est, operatio exsultationis: quia hæc operari et hoc optare, magnum gaudium. Ecclesia supplicationem suam dirigens, ad necessarij nominis currit auxilium, dicens:

Deus misereatur nostri. Bene enim prius misereri petit, qui de meritis non præsumit. Prius enim fuit ut misereretur errantibus, et postea benedictionis suæ dona præstaret. Cantemus ergo ista, oremus

precemur ista, non voce inani, sed corde ve-
 on voce sterili, sed corde feraci. *Deus mise-*
rostri, id est, justificet nos per gratiam suam
faciat nobis, id est, multiplicet virtutibus, vel
 ioet nos : hac benedictione benedicat : *illu-*
altum suum super nos. Quamdam singularem
 tionem petit, quam soli boni optant, non in
 mporibus, quæ voluit Deus esse communia
 t malis : quia si bonis ea tantum daret pu-
 nali propterea tantum Deum colendum. Si
 malis daret, timerent boni infirmi converti
 : illis ista deessent : rursus, si solis bonis ista
 ntur ipsa sola putaretur pœna qua mali pu-
 r. Quod ergo Deus dat ea bonis, consolatur
 s : quod malis, admonet bonos ut alia deside-
 quia hanc benedictionem non petit, audiam
minet vultum suum super nos, non quantum
 luminet, quia non potest illuminari lumen
 illuminans ; sed *vultum suum*, id est, volun-
 uper nos illuminet, dando nobis notitiam suæ
 itis. Vel impressisti nobis *vultum tuum*, id est,
 nos ad imaginem tuam quam obscuravimus
 adiam sapientiæ tuæ, expelle tenebras nostras
 eat in nobis imago tua, id est ratio. *Et post*
ationem vultus sui misereatur nostri hac mise-
 : *Ut cognoscamus in terra viam tuam*, non
 parte tantum, sed *in omnibus gentibus salu-*
um, id est, Christum. Quod supra terra, hoc
 omnibus gentibus : quod ibi via, hoc hic salu-
 n hac terra morientium ostende nobis viam,
 icet ad terram viventium : viam illam quæ
 llit, scilicet Christum tuum qui dixit : *Ego sum*
veritas et vita (Joan. XIV). Via est, quia in se
 veritas, quia per se ne erremus : vita quia ad
 it, ut in ipso requiescamus. Et ut illum cogno-
confiteantur tibi populi, Deus, consteantur ini-
 m suam, consteantur gratiam tuam, se accu-
 laudent, se reprehendant, te glorificent. Con-
 er tibi populi Judaici, *confiteantur tibi omnes*
Omnes enim peccaverunt (Rom. III). Et hanc
 sionem faciam non in tristitia, sed *lætentur et*
nt gentes. Si plorant ante judicem confessi
 s, merito exsultabunt ante Deum confessi-
 , et hoc ideo, quia misericors est. Exigit con-
 em, ut liberet humilem. inveniat te punito-
 rum, ut mittat tibi salvatorem suum. Damnat
 nstentem, quia merito punit superbientem. D
 nstentes tibi et se punientes exsultent, quia
 onstentur qui *judicas populos in æquitate*, hu-
 salvando, superbos damnando. Quasi aliquis
 Non est inde lætandum quia judicat populos
 itate. Ad hoc *et gentes in terra* diriges, diriges
 morientium, ut non timeant cum judicabun-
 terra viventium. Corrigantur itaque in terra
 itium, judicati, non damnentur in terra
 um. Ergo quia per misericordiam prius
 quam judices, *confiteantur tibi populi, Deus*,
 none laudabili, non soli Judæi, sed *confiteantur*
nisi omnes. Ideo te laudent, quia *terra dedit*

A fructum suum. Terra prius sterilis ante confessio-
 nem, nunc culta per dexteram tuam, id est, Chri-
 stum, *dedit fructum* boni operis. Hæc dextera et tonat
 et pluit. Timeamus tonantem, excipiamus compluen-
 tem. Et quia jam compluta est terra ad fructum,
 non eam deserat cultor suus in fructu, sed *benedicat*
 id est, multiplicet *nos Deus* Pater, benedicat *nos*
Deus noster Filius, *benedicat nos Deus* Spiritus san-
 ctus, et sic multiplicet, ut tandem *metuant eum omnes*
finis terræ, ut tota terra Creatorem colat, non crea-
 turam. Sicut bonæ terræ est fructum facere, ita boni
 servi Dominum metuere. Potest et sic dici : *Terra*
dedit fructum suum. Prior *terra*, id est, primus homo
 non dedit fructum suum : id est, non exhibuit obe-
 dientiam quam debebat : *secundus homo de cælo*
cælestis, non rapinam arbitratus est esse se æqualem
B Deo ; factus est obsediens usque ad mortem ; dedit
fructum suum (Phil. II). Vel *terra dedit fructum suum*
 quia innovati bonum operantur, non timore pœnæ,
 sed amore justitiæ.

PSALMUS LXVII.

IN FINEM PSALMUS CANTICI DAVID.

« Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus : et
 « fugiant qui oderunt eum, a facie ejus. Sicut defi-
 « ciet fumus, deficiant : sicut cera a facie ignis, sic
 « peresant peccatores a facie Dei. Et justi epulentur
 « et exsultent in conspectu Dei et delectentur in læ-
 « titia. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus :
 « iter facite ei qui ascendit super occasum, Dominus
 « nomen illi. Exsultate in conspectu ejus, turbabun-
 « tur a facie ejus patris orphanorum et iudicis vidua-
 « rum. Deus in loco sancto suo : Deus, qui inhabi-
 « tare facit unius moris in domo. Qui educit vinctos
 « in fortitudine : similiter eos qui exasperant, qui
 « habitant in sepulcris. Deus cum egredereris in con-
 « spectu populi tui cum pertransires in deserto,
 « terra mota est : etenim cæli distillaverunt a facie
 « Dei Sinai, a facie Dei Israel. Pluviam voluntariam
 « segregabis, Deus, hæreditati tuæ, et infirmata est,
 « tu vero perfecisti eam. Animalia tua habitabunt in
 « ea, parasti in dulcedine tua pauperi Deus. Dominus
 « dabit verbum evangelizantibus virtute multa. Rex
 « virtutum dilecti dilecti, et speciei domus dividere
 « spolia. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ co-
 « lumbæ de argentata et posteriora dorsi ejus in pal-
 « lore auri. Dum discernit cælestis reges super eam
 « nive dealbabuntur in Selmon : mons Dei, mons
 « pinguis. Mons coagulatus, mons pinguis : ut quid
 « suspicamini montes coagulatos ? Mons in quo be-
 « neplacitum est Deo habitare in eo : etenim Domi-
 « nus habitabit in finem. Currus Dei decem millibus
 « multiplex, millia lætantium : Dominus in eis, in
 « Sinai, in sancto. Ascendisti in altum, cepisti capti-
 « vitatem, accepisti dona in hominibus. Etenim non
 « credentes inhabitare Dominum Deum. Benedictus
 « Dominus die quotidie, prosperum iter faciet nobis
 « Deus salutarium nostrorum, Deus noster, Deus
 « salvos faciendi et Domini Domini exitus mortis.
 « Verumtamen Deus confringet capita inimicorum

« suorum, verticem capilli perambulantium in de-
 « lictis suis. Dixit Dominus, Ex Basan convertam,
 « convertam in profundum maris. Ut intingat pes
 « tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis
 « ab ipso. Viderunt ingressus tuos, Deus, ingressus
 « Dei mei, regis mei, qui est sancto. Pervenerunt
 « principes conjuncti psallentibus, in medio juvencu-
 « larum tympanistriarum. In ecclesiis benedicite Deo
 « Domino de fontibus Israel. Ibi Benjamin adolescen-
 « tulus in mentis excessu. Principes Juda duces eo-
 « rum, principes Zabulon et principes Nephtalim.
 « Manda, Deus virtuti tuæ, confirma hoc Deus, quod
 « operatus es in nobis. A templo tuo in Jerusalem
 « tibi offerent reges munera. Increpa feras arundinis,
 « congregatio taurorum in vaccis, populorum, ut ex-
 « cludant eos qui probati sunt argento. Dissipa gen-
 « tes quæ bella volunt, venient legati ex Ægypto
 « Æthiopia præveniet manus ejus Deo. Regna terræ
 « cantate Deo, psallite Domino. Psallite Deo, qui
 « ascendit super cælum cæli ad orientem. Ecce dabit
 « voci suæ vocem virtutis: date gloriam Deo super
 « Israel, magnificentia ejus et virtus ejus in nubi-
 « bus. Mirabilia Deus in sanctis suis; Deus Israel
 « ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ, be-
 « nedictus Deus. »

ENARRATIO.

Propheta in Spiritu sancto prævidens præmium quod habituri sunt amici Dei, et pœnam quam habituri sunt inimici et in hac vita, et in futura, præmonstrat nobis utrumque præmium et pœnam: ut per pœnam deterreat malos, et per præmium invitet bonos. Dicit autem sic :

Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus. Quasi dicat: Moriatur, sepeliatur, resurgat, in cælum ascendat, Spiritum sanctum mittat, et sic exurgat Deus in notitiam hominum. *Et dissipentur inimici ejus, id est, excæcentur sibi inimicantes interiorius; vel dissipentur exteriorius, ut Judæi, qui amisso regno undique dispersi sunt: vel dissipentur bona dissipatione ut ex inimicis fiant amici. Et fugiant qui oderunt eum a facie ejus; hæretici videlicet, habentes eum odio, fugiant a facie ejus, id est, a sanctis in quibus apparet facies sua: quam pereos sic operatur quasi præsens adsit, a quibus fugiant inimici ejus timendo, licet non latendo. Hoc tamen in multis vidimus, qualiter non ausi essent in conspectu sanctorum apparere; vel fugiant ab irato ad placatum, juxta illud: *Quid faciemus, viri fratres? (Act. 1.) Sicut deficit fumus, deficient.* Nota quia fumus ab igne datus, quanto plus in altum extenditur, tanto citius evanescit. Isti quoque ab igne odiorum in altum elati, ponentes in cælum os suum, magno defectu defecerunt: quia capto insultaverunt, pendente irriserunt: unde victores tumuerunt, mox victi evanuerunt. Vel deficient in interiori suo, id est, recognoscant se esse defectos, per superbiam suam, sicut deficit fumus; et sic assumendo humilitatem, deponant superbiam. Peccatores autem permanentes in superbia sua, sic pereant a facie Dei,*

subaudis remoti, sicut fluit cera a facie ignis, quia sicut cera igni apposita non potest durare, sic peccator ante faciem Dei non potest permanere: quia dictum est: Tollatur impius ne videat gloriam Dei (Isa. xxvi). Et alibi: *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui (Psal. xx).* Et *justi epulentur et exsultent in conspectu Dei. Peccatores pereant a facie Dei, justis autem epulentur et exsultent* id est, tanto gaudio exsultent in conspectu Dei, id est, in interiori suo ubi ipse tantum conspicit, quanto gaudio solent exsultare epulantes, licet in conspectu hominum adversa patientur; et sic tandem *delectentur in lætitia*, ubi interiorius et exteriorius spirituali jucunditate replebuntur. Ut autem delectemini, *cantate Deo interiorius, psalmum dicite nomini ejus*, id est, exteriorius sic operamini, ut nomen ejus laudabiliter per vos divulgetur. *Iter facite ei*, ut per speciosos pedes Judæorum evangelizantium, pervia fiant corda credentium. Unde Isaias: *Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri (Isa. xl), iter facite ei*: ei dico: *qui ascendit super occasum*, id est, cujus ascensus est in illis, in quibus occubuit vetustas, et refulsit novitas. Ipse enim ascendendo corda hominum per notitiam suam, destruit in eis veterem hominem, et vivificavit novum: vel *qui ascendit super occasum*, id est, mundum, quem ipse fecit in occasum devicta morte; vel *qui ascendit super occasum*, id est, super illos qui desperatissimi fuerunt, et semper in occasu; quia sol justitiæ eis non refulsit. Et ei merito paratur iter, quia *Dominus est nomen illi*; non illud quod Judæi dederunt ei, *Dæmonium habes (Joan. vii).* In *Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia (Luc. xi).* *Iter facite ei*: et in faciendo itinere, licet in conspectu hominum multa patiamini adversa; nolite tamen deficere nec contristari: sed semper *exsultate in conspectu ejus*, id est, in interiori vestro: illi autem qui vobis resistunt *turbabuntur remoti, a facie ejus*; ejus dico, *patris orphanorum*, illorum videlicet, qui per gladium Spiritus præcisi sunt spe carnalis patriæ, et tantum spem in Deo posuerunt; *et judicis viduarum*. Viduæ sunt illi, qui per verbum Dei a spe secularis copulationis sunt præcisi, et tantum amplexum veri sponsi desiderant, quorum *judex est Dominus*, defendens eos ab omni impugnatione diabolica. Et qualiter sit pater et judex subjungitur: *Nam ipse Deus est in loco sancto suo*, id est, in viduis et orphanis, faciendo eos locum sanctum suum et ipse *Deus facit inhabitare illos*, in quibus et ipse habitat, *in domo*, id est, in Ecclesia sua ita ut sint *unius moris*, id est, unanimes et idem consentientes; juxta illud: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una (Act. iv)*: *qui educit victos in fortitudine*. Ecce qualiter facit eos inhabitare in domo, educendo eos Judæos a vinculis peccatorum, quibus impediti erant ne ambularent in viis præceptorum, et hoc in fortitudine sua non eorum meritis, vel fortitudinem dando eis quam prius non habebant: et non tantum victos educit, sed *similiter eos educit qui*

ant, id est, Deum amarificant defendendo
sua. Qui tales habitant in sepulcris, id est,
terius mortui vivunt. De quibus dictum est :
in eum in profundum venerit, contemnit (Prov.
Nota per *vinctos*, illos qui jam habent volun-
tespiciendi, sed impediunt eos vincula pecca-
ne resurgant : quos educit Dominus in fortitu-
t facit eos inhabitare in domo sua. *Educit*
eos qui sunt in sepulcris, id est, illos qui in
is versantur, nullam habentes voluntatem re-
di. Hæc duo genera peccatorum significantur
dierem decem et octo annis diabolo liga-
t tandem a Domino solutam (Luc. xiii), per
m quatruiduanum, et a Domino de sepulcro
tatum (Joan. xi). Hic idem Dominus qui hæc
lia operatus est in corporibus, mirabilius
r quotidie in moribus. Mirabilius enim est,
um animam vivificare, quam Lazarum de se-
vocare, et in vitam carnis restaurare : Deus,
yedereris in conspectu populi tui, cum per-
es in deserto terra mota est. Eoce qualiter
vinctos et in sepulcro habitantes : nam terra
st, id est, terreni movebuntur, cum tu, o
egredieris in conspectu populi tui id est,
er bona opera intelligeris esse in notitia po-
ii. Tunc enim Deus egredietur in conspectu
, quando ipse populus sic operatur, ut Deus
lorificetur. Cum pertransieris in deserto, id
m undique in notitiam gentium deduceris. Et
omodo fiet? Nam *cæli distillaverunt*, id est,
li distillabunt a facie Dei Sinai, id est, a co-
is Dei dantis legem in Sinai; et *facie Dei*
non Israel secundum carnem, sed veri Israel,
ntis gratiam et non præsumptis de carnali
antia, quia scriptum est : *Benedictionem da-
d legem dedit* (Psal. lxxxiii.) Qui dedit le-
næ terreat de se præsumptem, dabit bene-
iem quæ liberet in se sperantem. *Pluviam
vriam segregabis, Deus, hæreditati tuæ*. Hoc
verunt cæli : *pluviam voluntariam*, id est, im-
verbi Dei, voluntarie et non per merita homi-
tributam, quam *pluviam segregabis hæreditati*
d est, tuis electis tantum illam *pluviam com-
bis*, quia non est omnium fides. *Et infirmata
reditas scilicet recognoscens peccata sua, et
ibi tribuendum sentiens ipsa infirmata est ;
hoc est, in rei veritate, eam perfectam fe-
nde Apostolus : Qui sui, inquit, persecutor
phemus, sed misericordiam consecutus sum
n). Vel sic infirmata est hæreditas in se-
ido tribulationes, tu vero confirmasti eam, et
fectam reddidisti : nam virtus in infirmitate
tur (II Cor. xii). *Pluviam voluntariam segre-
Deus, hæreditati tuæ*, in qua hæreditate habi-
animalia tua, non amplius sua : tibi subdita,
bi libera. Et hoc quomodo? Nam tu Deus,
illam, subaudis hæreditatem, pauperi, et non
egenti, non sibi sufficienti : et hoc in dulce-
d est, in tua gratia, et nullius merito. Nota*

per hæreditatem apostolos, primos videlicet præ-
dicatores, quibus specialiter saluberrima pluvia
fuit divisa, ut alios complueret saluberrimo im-
bre divini eloquii, in quibus habitabunt anima-
lia Domini, fideles videlicet per eos conversi,
et in eis semper habentes unde reficiant se.
Dictum est istud ad similitudinem alicujus præ-
ordinantis locum aptum in curia sua, ubi ponat
annonam suam, et ubi postea ponat animalia nu-
trienda : hæc præordinavit Dominus in Ecclesia.
Præmisit apostolos salubri cibo repletos, ex quibus
animalia sua sumerent cibaria. Dicimus aliter supe-
rius. *Qui educit vinctos in fortitudine similiter eos
qui exasperant qui habitant in sepulcris*. Et hoc quo-
modo? *Terra mota est*, id est, terreni movebuntur :
et hoc ideo, quia *cæli distillabunt a facie Dei Sinai,
a facie Dei Israel*. Et quid distillabunt? *Pluviam vo-
luntariam*, quam tu, Deus, segregabis hæreditati tuæ :
et hæc omnia non esse repentina, sed olim præfigu-
rata. Nam tu, Deus, hæc omnia præfigurasti, cum
egrediereris in conspectu populi tui, Judaici videlicet,
educendo ipsum populum de Ægypto, præcedens
ipsum in die in columna nubis, et in nocte in co-
lumna ignis (Exod. xiii, xiv) : significans per co-
lumnâ nubis, quæ in die præcessit, te mitem ad-
venturum in iudicio illis qui sunt in die, id est, illis
quibus refulsit sol justitiæ : per columnam ignis, quæ
in nocte præcessit, significatur horribilis adventus
Domini ad illos, qui plus amant tenebras quam lu-
cem. Quod deductus est populus per desertum, signi-
ficabat Ecclesiam in hoc mundo, quasi in deserto
habitam; tunc *terra mota est* materialis, præfigurans
terram spiritualem pro peccato suo esse commoven-
dam. *Cæli exteriores tunc distillaverunt* manna om-
nis saporis cibum, et cæli post interiores *distillave-
runt* verbum divinum, notificando Christum incarna-
tum, omnis saporis cibum saluberrimum, de quo
ipse testatur. *Sanguis meus verus est potus, et caro
mea vere est cibus* (Joan. vi). *Stillaverunt etiam cæli*
Moyses et alii *pluviam voluntariam*, legem videlicet
in tua gratuita voluntate datam. Quam legem segre-
gasti hæreditati tuæ, Judaico videlicet populo; et in-
firmata est pluvia, id est, lex ipsa, sed tu *perfectisti
eam* : lex infirmabatur, quando intellexerunt homi-
nes impossibile esse aliquem salvari per legem car-
naliter intellectam. Quam perfectam fecit Dominus,
mutando eam ex carnali intellectu in spiritualem : et
sic quod carnalis observantia non potuit, hoc gratia
supplevit. *Perfectisti eam*, subaudis pluviam; et in ea
perfecta habitabunt animalia tua. Et merito in ea
habitabunt. Nam tu, Deus, parasti, id est, perfectam
fecisti ipsam pluviam pauperi, id est, ad opus pau-
peris tui : et hoc in dulcedine tua, non in pauperis
merito. Et hoc modo parasti. Dominus, Pater, dabit
verbum evangelizantibus virtute multa, id est, multa
constantia, multis signis; juxta illud : *Domino co-
operante et sermonem confirmante sequentibus signis*
(Marc. xvi). Nota quia Dominus promisit verbum
evangelizantibus, cum dixit : *Dum steteritis ante res*

ges (*Marc. xxiii*), etc. *Dominus dabit verbum evangelizantibus*: Dominus dico, *rex virtutum dilecti dilecti*. Quid sit iste dilectus innotuit paterna vox, dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (*Matth. iii*); virtutes istius dilecti sunt apostoli cæterique prædicatores, alios virtuosos in fide facientes. Repetitione nominis, magnam fidem et devotionem erga dilectum ostendit prophetantis. *Rex virtutum dilecti*, et electi subaudis, *dividere spolia*, id est genus humanum a fortis armati captivitate liberatum. Et cui divisit? *Speciei domus*, id est, ad decorem Ecclesiæ suæ. *Quosdam enim fecit apostolos, quosdam prophetas, alios vero, evangelistas* (*Eph. iv*), ex illis in quibus fortis armatus confidebat. *Si dormiatis inter medios cleros*. Convertit se ad auditores, ut incitet eos ad evangelizandum. Quasi dicat: *Dominus dabit verbum evangelizantibus*, prioribus videlicet in Ecclesia: et non tantum illis, sed etiam vobis, *si dormiatis inter medios cleros*, id est, si quiescatis inter duo testamenta, non recedentes ab auctoritate illorum; sed quidquid ortum fuerit, auctoritate illorum duorum testamentorum confirmetur, ut sic omnis contentio tranquilla pace finiatur. Nota effectum hic poni pro causa. Testamenta enim sunt causa dandæ hæreditatis, quæ hæreditas hic intelligitur per cleros. *Cleronomia* enim Græce, Latine *hæreditas*: inde *cleronomos*, hæres. Hæreditas autem quia nulla datur, nisi quem testamenta notant, ideo per cleros testamenta intelliguntur: quod efficit et quod efficitur; quod dicit: *Si dormiatis inter medios cleros*: vos dico existentes *pennæ columbæ*, id est, Ecclesiæ quæ est columba, quia innocua et sine felle amaritudinis; *columbæ* dico, *deargentatæ*, propter nitorem divini eloquii, vel ita puræ, ut non crepet sub malleis tribulationum: *et ejus etiam columbæ posteriora dorsi*, id est, bumeri ejus sunt, idonei ad ferendum onus Domini: quod volentibus est suave, nolentibus difficile; et hoc *in pallore auri*, id est, in charitate et sapientia perfecti vel operatione bona designatur. Pallor auri est quasi viror: quia cum rubicundum aliquid pallet, quasi viride apparet. Et quia omnia in charitate debent virescere, merito per virorem charitas designatur. Nota Græcam positionem, *inter medios cleros*. Nam ipsi ubi nos solemus ponere, inter me et te: ponunt, medium meum et tuum. Hæc positio maxime habet vim, ubi extrema aliquam habent inter se affinitatem, quemadmodum Vetus et Novum Testamentum; vel aliter; *Dominus dabit verbum evangelizantibus, si vos evangelizantes dormiatis inter medios cleros* id est, inter duas hæreditates, carnalem videlicet quam promisit Vetus Testamentum ad litteram acceptum: et spiritualem, quam per gratiam in spe jam expectamus. Sic quiescatis, ut carnalem non ardentem assumatis, nec illam impatienter expectetis. Hæc enim dormitio bona est, ut istam contempnamus in qua sumus hæreditatem, et aliam certam teneamus jam in spe, licet nondum in re. Ab illo autem abest sonus, qui hanc terrenam hæreditatem ardentem et cupide assumit. Hic enim

A talis rapitur in fluctus et in flagitia quæque desiderando, ut acquirat; vel timendo, ut amittat: et ideo quiescendum est vobis inter duas hæreditates, quia si sic dormiatis, eritis *pennæ columbæ*, eam multum videlicet exaltantes, et sublimiter prædicantes. *Et posteriora dorsi ejus* id est, posteriores subeuntes illud idem onus Domini, quod priores subierunt, erunt *in pallore auri*, id est, charitate perfecta et conversatione bona: quia dum posteri incitantur bona fama priorum, semper Ecclesiæ adduntur pennæ quibus volet in altum, et quibus sublimiter exaltetur, et gloriose prædicetur, vel sic: *Rex virtutum dilecti, dilecti, et speciei domus dividere spolia*; in qua domo eritis vos, *si dormiatis inter medios cleros*, id est, si quietem reputetis inter duas hæreditates sic consistere a cohibitione cupiditatum, a terrenis, et in spe æternæ felicitatis usque in finem perseverando, ultimum diem vitæ vestræ claudatis, ut sis per dormire, mortem carnis accipiamus. Illi enim benemoriuntur, qui præsentem hæreditatem contemptui habent, dum tamen æternam mundum teneant re, sed in spe. Qui autem sic moriuntur erunt *pennæ columbæ*, id est, Ecclesiæ *deargentatæ*, id est, nitore divini eloquii eruditæ. Quod autem per has pennas designantur fides manifestat Apostolus, dicens: *Simul rapiemur obviam Christo in aera* (*I Thess. iv*), et sic semper cum Domino erimus. Quod dicit, *pennæ columbæ deargentatæ*, velociter se deportantes obviam Christo in aera, et posteriora illorum qui hic fuerunt dorsum Ecclesiæ, onus ejus portantes, erunt *in splendore auri*, id est, in regia potestate: regnum est enim auro adornari. *Si dormiatis inter medios cleros, dum discernit cælestis reges*, id est, quandiu ordinati et disponit *cælestis* homo secundus, qui de cælo cælestis: *discernit* dico, vos *reges super eam*, subaudis regendam, refrenantes in vobis et in aliis legem carnis et confortantes legem mentis; unde illud: Carnem macerant, spiritum roborant. *Nive dealbabuntur in Selmon*. Ne aliquis putaret hos reges in se ipsos posse purgari, dicit, *dealbabuntur in Selmon*, id est, in umbra Christi. Ipse enim eos obumbrabit et proteget ab incentivis vitiorum: faciens eos nive candidiores, vel nivi comparabiles; ipse dico, *mons Dei*. Unde Isaias: *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium* (*Isa. ii*), etc. *Mons* iste est *mons pinguis*, habens videlicet omnem pinguedinem unde qui adulti sunt reficiantur. Nam in eo invenit quisque perfectus unde se reficiat. Ipse etiam *mons coagulatus*, aptus videlicet unde parvuli tanquam lacte nutriantur. Et ut eundem intelligamus pinguem et coagulatum, repetit: *mons pinguis*. Et quandoquidem iate *mons* tantum est *mons pinguis et coagulatus*, ut quid ergo alios *suspiciamini montes coagulatos*? Alii enim dicunt *Joannem Baptistam alii Eliam, alii Jeremiam, aut unum ex prophetis* (*Matth. xvi*); et hoc frustra: nam iste est *mons in quo beneplacitum est Deo habitare*, id est, in quo habitat Deus: et ut habeat in habitationem superiorem aliis habitationibus, subjungit: *et eo*

quia sic inhabitat, ut in se sit omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Ipsi enim soli sine mensura concessit Deus Spiritum suum: aliis autem in quibus habitat, ad mensuram dedit: quia non omnibus omnia, sed alii sunt data genera linguarum, alii interpretatio sermonum (I Cor. xii), etc. *Etenim Dominus habitabit in finem.* Quasi dicat: Merito excellentius in isto monte habitat Deus. Nam iste mons existens *Dominus, habitabit* in aliis montibus, reducendo eos in se, *finem*: et per eum inhabitat Pater alios montes quos inhabitat, qui montes sunt *currus Dei*, quia a Deo velut sapienti auriga reguntur. Currus isto *multiplex est decem millibus*: et non tantum in decem millibus multiplicamur, sed etiam per *millia millium lætantium*, ideo quia *Dominus est in eis*. Et quomodo *in eis? in Sinai in sancto*, id est, in completionem sancti mandati. Et quomodo istud fiet? *Ascendisti in altum*, id est, ascendes in cælum, et accipies *captivitatem*: quia genus humanum a diabolo prius captivatum recaptivabis: *accepisti dona in hominibus*, id est, ipsos homines accipies in donis tuis. Nam *non credentes inhabitare Dominum Deum* in omnibus, eos vocando et justificando, fecisti dona tua. Vel *accepisti dona in hominibus*, id est, tales fecisti homines, ut donum illud quod acceperunt a Patre, et tu videaris accepisse. Nam cum ipsi acceperunt Spiritum sanctum, tu in eis recepisti: quia sine te nihil possunt. Nota Christum non immerito accipere dona in suis, quia ex affectione nimia in suis patitur adversa: dixit enim Petro: *Venio Romam iterum crucifigi*, ut per hoc se ostenderet in Petro pati. Accepisti dona in hominibus, quis etiam in non credentibus inhabitabit Dominus Deus, id est, in desperatissimis qui tibi dixerunt: *Dæmonium habes* (Joan. vii). Unde: *Benedictus Dominus die hac præsentis et quotidie*, id est, omni die futura: vel diem quotidie numerando. *Prosperum iter faciet nobis*, ut eum portemus cujus currus sumus: vel prosperum faciet iter nobis, ut ad eum veniamus, reddens nos invincibiles ad omnes tribulationes: quia *Deus est salutarium nostrorum*, id est, nostræ salvationis: et *Deus noster*, id est, nostræ naturæ, quia et *Deus facienti nos salvos*: sed tamen salus illa per mortem carnis ventura est, et inde non indigentur humana conditio, quod moritura est, exitus *Domini Domini*, id est, illius Domini, qui antonomastice dicitur Dominus, de hoc mundo erit *exitus mortis*. Ipse enim ut potentiam suæ salutis ostenderet, mori voluit: sed quanquam ejus exitus sit exitus mortis, tamen *Deus* non minus est potens super inimicos suos. Nam *confringet capita inimicorum suorum*, id est, superbiam inimicorum suorum dissipabit, vel salubri subjectione, vel damnabili execratione: *confringet etiam verticem capilli perambulantium in delictis suis*. Per *verticem capilli* adhuc majorem superbiam notat, quam per caput. Notat enim magnam sublimitatem superbiæ *perambulantium in delictis suis*, id est, illorum quibus delicta sunt delectatio; vel aliter: *Confringet Deus capita*

inimicorum suorum: inimicorum dico, perambulantium verticem capilli, et hoc in delictis suis. Inimici hic accipiuntur aeris potestates, quarum capita sunt illi, qui persuasionibus suis caput suum contra Deum male erexerunt. Hi tales inimici, quia nullo sensu corporis concipi possunt, perambulare dicuntur *verticem capilli*, ubi sensus corporis nullus est: ipsi enim tales inimici sic versantur circa hominem, ut non sentiantur ab eo, donec ab eis ad illicita trahantur. Perambulant *in delictis suis*, suadendo videlicet hominibus delicta quæ sua sunt, quoniam tandem indigentur cum dicturus est Dominus: *Ite, maledicti, in ignem æternum qui paratus est diabolo et angelis ejus* (Matth. xxv). *Confringet Dominus capita inimicorum suorum.* Nam *dixit Dominus*, id est disposuit, istud videlicet, *convertam aliquos ex Basan*, id est, ex illis qui confusi sunt in siccitate sua. Interpretatur enim *Basan confusio* vel *siccitas*. *Convertam* gratiam meam etiam *in profundum maris*, id est, ad illos qui in profunditate sæculi istius male fluctuantis, et in amaritudinem omnia contrahentis conversantur. *Ut intingat pes tuus in sanguine*; quasi dicat: Intantum, o Domine, convertes aliquos ex Basan et de profunditate maris, ut quisque conversus ex illis, *pes tuus factus, intingat in sanguine*; id est, non dubitabit in testimonium effusi sanguinis tui, sanguinem suum fundere: vel *pes tuus intingat in sanguine*, id est, tu ipse pro nimia affectione in passione illorum patieris; unde illud: *Venio Romam iterum crucifigi*. Et *lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso*, id est, prædicatores tui qui sunt canes, non illi canes de quibus dictum est, *Canes muti non valentes latrare* (Isa. lvi), sed canes fideles et circa domum Domini sui *fideliter latrantes*. Hi canes erunt conversi ex inimicis, et hoc non per se, sed ab ipso qui gratis omnia justificat. Et hoc quomodo fiet? *Viderunt ingressus tuos, Deus*, id est recognoscent ingressus tuos, qualiter per humanam naturam mundo innotuisti: et non tantum tuos ingressus sic recognoscent, sed etiam *ingressus*, id est, apostolos qui sunt *gressus Dei mei*, qui me creavit prima creatione, *Regis mei*, qui me regeneravit: *qui est in sancto*, id est, in unoquoque a se sanctificato: vel *in sancto*, in Christo; unde illud, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi* (II Cor. v); vel aliter: *Intingat pes tuus in sanguine*, et hoc tuo exemplo. Nam videbunt gressus tuos, quibus de hoc mundo egressus es: mortem tuam videlicet, quam tu exemplum tuis reliquisti, ut non dubitarent sanguinem pro te effundere, saluberrime verbi tui præcepto moniti, sic: *Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (Joan. xv). *Ingressus Dei mei*, regis mei, qui est in sancto: et hoc modo videbunt tuos ingressus. *Prævenierunt principes conjuncti psallentibus*, id est, prædicatores primi *conjuncti psallentibus*, id est, associati aliis bene operantibus, prævenient ut tuos gressus annuntient: et hoc *in medio juvenularum tympanistiarum*. *Juvenulae* hic designant *Ecclesias novas*

nova gratia decoratas, in quibus Ecclesiis annuntiandi sunt gressus Domini. Tympanum sit, ex corio sicco in ligno extenso: unde tympanizantes sunt illi, qui a carnalibus desideriis sunt exsiccati, et in virtutibus extensi; juxta illud: *Carnem macerant, spiritum roborant, in Ecclesiis benedicite Deo*. Ne per hoc quod nominavit juvenculas et tympanistrias, vellent conversi ex Basan in carnali delectatione Domino benedicendum intelligere, subjungit ubi *Domino benedicendum sit*. Quasi dicat: Vos conversi ex Basan, in ecclesiis benedicite Deo, de fontibus Israel, subaudi inebriati, vel de fontibus confirmati et instructi: ut nunquam doctrina vestra ab eis dissonet; unde alibi: *Narrate in turribus ejus (Ps. XLVII)*. Ibi Benjamin adolescentulus. *Benedicite de fontibus Israel*, inter quos fontes erit Benjamin, id est, Paulus de tribu Benjamin natus: adolescentulus, quia novissime fuit electus: in mentis excessu. Excessus mentis fit in stupore vel in elatione. In stupore mentis fuit Paulus, quando adeo percussus, jacuit per tres dies sine visu et auditu (Act. ix). Fuit etiam in sublimitate mentis cum dixit: *Scio hominem ante annos quatuordecim (sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit) raptum hujusmodi usque ad tertium caelum (II Cor. XII)*. In qua etiam Ecclesia erant principes Juda duces eorum, principes Zabulon et principes Nephthalim. Volunt quidam in hoc versu omnes apostolos intelligi de tribu istorum esse natos quod non habemus unde confirmemus, sicut non habemus unde improbemus: quare quærendæ sunt nominum interpretationes. Judas interpretatur confessio: ubi martyres intelliguntur, qui præcipuam fidem in Ecclesia habent, et pro ea maxime certant. Et quoniam certantibus pro fide opus est corroboratio et fortitudine, ne deficient in certamine, subjungitur. *Principes Zabulon*. Zabulon interpretatur habitaculum fortitudinis, ubi spes intelligitur, quæ maxime corroborat martyres pro fide certantes: quia dum sperant æterna, non gravat eos mutare temporalia. *Principes Nephthalim*. Nominis interpretatio est dilatatio, ubi intelligitur dilatatum præmium, quod recepturi sunt qui hic legitime certant in fide: nam *qui perseveraverit usque in finem, salvus erit (Matth. x, XXIV)*. Vel aliter: Ibi Benjamin adolescentulus. Jacob benedicens filiis suis, dixit Benjamin: *Fiat Benjamin lupus rapax, mane comedens prædam, vespere dividens spolia (Gen. XLIX)*. In hac benedictione non specialiter Paulus notari potest, sed omnes illi qui, mane expulsa infidelitatis tenebrositate, quadam aviditate quasi comedendo sumunt verbum Dei: et vespere, id est, illi qui nocte ignorantiae adhuc offuscantur, dividunt spolia, id est, prædicatores bonos mittunt ad alios, ut convertantur, velut Paulus qui misit Timotheum et Titum in annuntiationem fidei. Spolia dicuntur fideles, quoniam diabolo ablati sunt, a quo captivi tenebantur. Nota per prædam verbum Dei, juxta illud: *Regnum Dei vim patitur, et violenti rapiunt illud (Matth. XI)*. *Principes Juda duces eorum,*

A id est, principes fidei erunt duces eorum qui sunt in Ecclesia: et *principes Zabulon*, id est, principes spei, et principes *Nephthalim*, id est, charitatis, quæ charitas dicitur dilatatio, quoniam in charitate sic quidam extenduntur, ut pro inimicis orent. Nota *Benjamin in excessu mentis*, id est, in sublimitate, scilicet de se impio in se pium, de se animali in se spiritualem de se homine in se Deum. *Manda, Deus, virtutem tuam*. Quasi dicat: Ut te benedicant conversi ex Basan in Ecclesiis, *manda, Deus, Pater*, id est, commenda virtutem tuam, id est, Verbum tuum incarnatum, quod virtus tua est. Unde Paulus, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam (I Cor. I). Vel *manda virtutis tuæ benedictionem illam*, ut per virtutem omnis fiat benedictio; vel *manda virtutem tuam*, id est, charitatem quam habuisti erga homines: quoniam *cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est (Rom. V)*. *Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis*, id est, gratiam illam quam nobis tribuisti, *confirma*, id est, similem nobis et gentibus firmam redde, incipiendo a templo tuo quod est in Jerusalem; ibi enim prius verbum Dei prædicatum est. Sed quia excæcati recipere noluerunt, conversi sunt prædicatores ad gentes. *Confirma hoc quod operatus es in nobis*. Nam si confirmaveris, *reges*, id est apostoli tui, *offerent tibi munera*: nam Petrus offeret tibi conversos ex circumcisione; Paulus ex præputio; Thomas Indos, et quisque suos quibus prædicavit: vel aliter, *confirma hoc quod operatus es in nobis*. Nam si confirmaveris, *offerent tibi reges munera*, incipientes a templo tuo, et usque in Jerusalem supercælestem pervenientes. Et ut tibi offerant, *increpa feras arundinis*, id est, homines irrationabiliter viventes, et ideo feris comparabiles. Sunt etiam arundo, quia circumferuntur omni vento doctrinæ. Vel *increpa feras dissipatrices arundinis*, id est, doctrinæ sacræ, quæ per arundinem intelligitur, quoniam arundo solebat esse apud antiquos causa scripturæ. Unde alibi, *lingua mea calamus scribæ (Psal. XLIV)*. Vel arundini comparantur hæretici: quia sicut arundo in lutoso loco fixa est, sic hæreticus quisque in lutoso intellectu se submergit. *Congregatis taurorum in vaccis populorum, ut excludant eos qui probati sunt argento*. Quasi dicat: Ideo dico ut increpas feras arundinis. Nam futura est congregatio taurorum, id est, illorum qui sunt indomitæ cervicis, et ideo tauris comparabilis. Et ubi hæc congregatio futura sit ostendit. *In vaccis populorum*, inter illos videlicet, qui inter populos vaccis sunt comparabiles. Nota vaccam taurum libere sequi. Unde animas seductibiles quæ leviter sententiis hæreticorum subvertuntur, intellige vaccis comparabiles, quas notat Apostolus ubi dicit: *Qui intrantes domos vestras, captivas ducunt mulierculas, erratas peccatis (II Tim. III)*. Ad quod autem futuri sint hæretici, subjungit: *Ut excludant eos*, id est, ut per eos manifesti fiant, *qui probati sunt argento*; id est, eruditi in divino eloquio. Unde Apostolus: *Oportet esse hæreticos, ut qui probati sunt,*

manifesti fiant (I Cor. xi); vel aliter, ut excludant eos qui probati sunt argento, id est, ex toto segregent perfectos ab imperfectis, subtrahendo magistros discipulis, et sic eos sibi incorporent; et ideo increpa feras arundinis hoc modo: *Dissipa bella interiora, quia dissipasti bella exteriora. Dissipa gentes quæ bella volunt*, id est hæreticos qui student contentioni, et non correctioni; et destructioni, et non ædificationi. Unde Apostolus: *In novissimis, inquit, temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum, loquentium mendacium in hypocrisi (I Tim. iv)*; hos tales dissipa. Et vere dissipabis, quia *venient legati ex Ægypto*, per quos confundatur hæretici. Ægyptus interpretatur tenebræ, et significat homines in corde tenebrosos, ex quibus illuminatis et conversis de infidelitate ad fidem, facti sunt legati Domini, ut per eos notificaretur verbum ejus illis, qui adhuc versabantur in tenebris. Unde Apostolus: *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos (II Cor. v)*. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo. *Æthiopia præveniet manus ejus Deo*. Per Æthiopes intelliguntur moribus denigrati, qui prævenient manus Domini, id est, vindictam suam, adhærentes Deo, confitentes peccata sua, et hic punientæ, ne Dominus puniat in futuro, quia quorum peccata hic non puniuntur, a Domino tandem in futuro punienda sunt. Quare ne a Domino puniamur, *præoccupemus faciem ejus in confessione (Psal. xciv)*. Habet alia translatio: *Æthiopia festinat manus suas dare Deo*, id est, talia opera facere quæ sunt Deo acceptabilia; vel aliter: *Æthiopia præveniet manus ejus*, id est, opera sua, Deo, subaudis adhærens. Ejus ad Æthiopiam referendum est, ut tantum valeat manus ejus, quantum si diceret manus suas. Nam, teste Augustino, in feminino genere positum est in Hebræo. Nota quomodo Æthiopia præveniet manus suas, id est, opera sua. Præcedet enim confessio, ut subsequantur opera, quia si prius bene operarentur, viderentur peccata per meritum condonari. *Regna terræ, cantate Deo*. Propheta visis omnibus quæ per Christum et prædicatores suos futura erant, exhortatur illos qui convertendi sunt, ut in ejus laudem prorumpant. Quasi dicat: Quia hæc omnia pro vobis futura sunt, vos ergo, *regna terræ*, id est, qui ex terra regnum Dei facti estis, gratis videlicet vocati, *cantate Deo* interiorius, *psallite Domino* exteriorius: *psallite Deo*, dico, *qui ascendit super cælum cæli*, id est, super omnem cœlestem rationabilem creaturam, quæ est cælum cæli, id est, hujus inferioris rationabilis creaturæ, et usque *ad orientem*, id est, usque ad Patris æqualitatem, ubi ipse semper oritur, et ejus ortus non fuit initium, nec erit finis. Unde illud: *Visitavit nos oriens ex alto (Luc. 1)*. Et alibi: *Oriens et splendor lucis æternæ (Sup. vii)*; vel ad litteram, *qui ascendit super cælum cæli*, juxta illud: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, Filius hominis qui est in cælo (Joan. iii)*. Ipse enim tantum per se ascendit in cælum: alii autem omnes qui as-

ascendunt, per illum habent ascendere; vel aliter, *qui ascendit super cælum cæli*. Cælum fuit humana natura, verbo Patris personaliter unita, quia Christus etiam in humana natura sua compluit alios cœlos, apostolos videlicet, imbre verbi Dei. Intonuit autem minis, coruscavit miraculis. Super hoc cælum ascendit Deus Filius quando ipsam humanam naturam secum exaltavit, et in paterna confessione collocavit, quod dicit, *psallite Deo qui ascendit super cælum cæli*, id est, super seipsum cælum, id est, humanam naturam suam, *ad orientem*; id est, ad Patris æqualitatem. In hac autem ascensione maxime intellexerunt discipuli sui illum esse verum Deum et verum hominem. *Ecce dabit vocem virtutis voci suæ, psallite Deo*. Nam opus est, quia qui prius dedit vocem humilitatis cum dixit, *tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi)*, dabit vocem virtutis, dicens: *Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv)*. Nam qui venit humilis judicandus, veniet in virtute judicaturus. Et ut non timeatis vocem virtutis, *dote gloriam Deo*, nihil præsumentes de vobis in bonis operibus; et ideo dico, ut gloriam detis Deo, quia tunc cum dederit vocem virtutis, erit *magnificentia ejus super Israel*, id est, super omnes videntes Deum, *et virtus ejus in nubibus*. De nubibus istis dictum est a Domino: *Mandabo nubibus meis, ne pluant super meretricem illam (Isa. v)*. Et illud: *Amen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis venientem in nubibus cæli (Matth. xxvi)*: in istis nubibus erit virtus Domini. De qua virtute dixit Paulus: *Mortui resurgent incorrupti et nos immutabimur (I Cor. xv)*; vel in hac vita dabit virtutem nubibus suis. Unde idem Paulus: *Habemus, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus (II Cor. iv)*, ut sublimitas sit virtutis Dei, non ex vobis. Vel *virtus ejus in nubibus*, quia veniet cum senioribus populi in virtute magna. Et ne aliud putares quod præmisit, *in nubibus* sequitur: *Mirabilis Deus in sanctis suis*, dans videlicet æterna bona pro temporali labore. *Deus Israel ipse dabit virtutem*, id est, resurrectionem; vel hic *dabit suis virtutem*, ut omnia possint per eum. Unde Paulus: *Omnia, inquit, possum in eo qui me confortat Christus (Phil. iv)*. Dabit *fortitudinem*, id est, carnis incorruptibilitatem. Et cui dabit? *Plebi suæ*, nunc fragili, nunc infirmæ, nunc dicenti: *Quandiu sum in corpore, peregrino a Domino (II Cor. v)*. Unde *benedictus Deus* per quem hæc omnia futura sunt.

PSALMUS LXVIII.

IN FINEM PRO HIS QUI COMMUTABUNTUR, PSALMUS IPSIUS DAVID.

« Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt
 « aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo
 « profundi, et non est substactia, veni in altitudi-
 « nem maris, et tempestas dimersit me. Laboravi
 « clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ: defecerunt
 « oculi mei, dum spero in Deum meum. Multi-
 « plicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt
 « me gratis. Confortati sunt qui persecuti sunt me

« inimici mei injuste : quæ non rapui tunc exsolve-
 « bam. Deus, tu scis insipientiam meam et delicta
 « mea a te non sunt abscondita. Non erubescant
 « in me, qui expectant te, Domine, Domine virtu-
 « tum. Non confundantur super me, qui quærent te,
 « Deus Israel. Quoniam propter te sustinui oppro-
 « brium, operuit confusio faciem meam. Extraneus
 « factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris
 « meæ. Quoniam zelus domus tuæ comedit me, et
 « opprobria exprobandium tibi ceciderunt super
 « me. Et operui in jejuniis animam meam, et factum
 « est opprobrium mihi. Et posui vestimentum
 « meum cilicium, et factus sum illis in parabolam.
 « Adversum me loquebantur, qui sedebant in porta :
 « et in me psallebant, qui bibebant vinum. Ego vero
 « orationem meam ad te, Domine, tempus bene-
 « placiti Deus. In multitudine misericordiæ tuæ
 « exaudi me, in veritate salutis tuæ. Eripe me de
 « luto ut non insigam, libera me ab his qui oderunt
 « me, et de profundis aquarum. Non me demergat
 « tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum,
 « neque urgeat super me puteus os suum. Exaudi
 « me, Domine, quoniam benigna est misericordia
 « tua : secundum multitudinem miserationum tua-
 « rum respice me. Et ne avertas faciem tuam a
 « puero tuo : quoniam tribulor, velociter exaudi me.
 « Intende animæ meæ et libera eam, propter inimicos
 « meos eripe me. Tu scis improprium meum, et
 « confusionem meam, et reverentiam meam. In
 « conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me : im-
 « proprium expectavit cor meum et miseriam.
 « Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit :
 « et qui consolaretur, et non inveni. Et dederunt in
 « escam meam fel, et in siti mea potaverunt me
 « aceto. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum,
 « et in retributiones, et in scandalum. Obscurentur
 « oculi eorum, ne videant, et dorsum eorum semper
 « incurva. Effunde super eos iram tuam, et furor
 « iræ tuæ comprehendat eos. Fiat habitatio eorum
 « deserta, et in tabernaculis eorum non sit qui in-
 « habitet. Quoniam quem tu percussisti, persecuti
 « sunt, et super dolorem vulnere meorum addi-
 « derunt. Appone iniquitatem super iniquitatem
 « eorum, et non intrent in justitiam tuam.
 « Deleantur de libro viventium, et cum istis non
 « scribantur. Ego sum pauper et dolens, salus tua
 « Deus suscepit me. Laudabo nomen Dei cum cantico,
 « et magnificabo eum in laude. Et placebit Deo super
 « vitulum novellum, cornua producentem et ungulas.
 « Videant pauperes et lætentur : quærite Deum, et
 « vivet anima vestra. Quoniam exaudivit pauperes
 « Dominus, et victos suos non despexit. Laudent
 « illum cæli et terra, mare et omnia reptilia in eis.
 « Quoniam Deus salvam faciet Sion, et ædificabuntur
 « civitates Judæ. Et inhabitabunt ibi, et hæreditate
 « acquirunt eam. Et semen servorum ejus possidebit
 « eam : et qui diligunt nomen ejus, habitabunt
 « in ea. »

ENARRATIO.

Commutatio fit duobus modis : vel de bono in pe-
 jus, vel de bono in melius ; quarum unam ex se ha-
 bet homo, aliam ex gratia. Ex se enim habet quisque
 de bono quod commutatur in pejus. Hoc enim tra-
 dux primus reliquit posteris, cum per inobedi-
 tiam a Deo recessit (*Gen. iii*). Hanc talem commu-
 tationem notat idem Propheta alibi, dicens : *Spiri-
 tus vadens et non rediens* (*Psal. lxxvii*). Salomon etiam
 notat hanc eandem commutationem taliter : Omnis
 homo qui ambulaverit in iniquitate, non revertetur
 (*Prov. ii* ; *Sap. xvi*). Per se, intelligendum est. Nam
 ex se habet quisque ut cadat, a se non habet ut
 resurgat. Habet enim ex gratia resurgere tantum ; ubi
 jam notatur commutatio de malo in melius. De cujus
 commutationis causa loquitur psalmus iste. Nam in
 hoc psalmo notatur vox Christi agentis de passione
 sua, quæ commutationis de malo in bonum fuit
 causa. Ipse enim Dominus per passionem transivit
 de temporali labore ad æterna bona, nos autem in
 eodem transitu in sp̄o transivimus hæc temporalia,
 et expectavimus æterna, quæ omnis secure potest
 expectare, qui veterem hominem exuit et novum
 induit. Sic enim quisque debet commutari de malo in
 melius, ad quam commutationem admonemur voce
 dominica, commendante nobis passionem suam ad
 imitandum. Nota etiam hic quædam caput nostrum
 loqui, quæ suæ dignitati conveniunt, quædam, quæ
 nostræ infirmitati necessaria sunt. Dicit autem sic
 Caput nostrum :

*Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ
 usque ad animam meam.* In hoc versu tam pro mem-
 bris quam pro se ipso orat Caput nostrum, sic di-
 cens *Deus Pater, salvum me fac* in me et in meis,
 ut mihi quidem resurrectionem concedas exteriorem,
 meis autem interiorem. Et opus est ut salves, *quo-
 niam intraverunt aquæ*, id est, turba seditiosa fu-
 rentis populi circumdedit me, et *usque ad animam
 meam*, subaudis auferendam. Nota hic populum no-
 mine aquæ jure designari, qui nunquam in eodem
 statu permanet, sed more fluentis aquæ semper vol-
 vitur, cadens de vitio in vitium ; vel populus etiam
 Judæorum maxime in morte Domini similitudinem
 aquæ gerebat, quia sicut aqua circa hominem vol-
 vitur donec eum submergat, ita populus Judæorum
 olvebatur circa Dominum, quo usque eum morti
 tradidit.olvebatur enim circa eum, insidias ei po-
 nendo, eum capiendo, judicando tandem, occidendo.
 Quod hic notatur, *Intraverunt aquæ usque ad animam
 meam.* Et quomodo intraverunt? *Infixus sum in limo
 profundi*, id est, inter illos detentus sum qui limum
 suum, id est, terrenitatem suam profundam, id est,
 porro a fundo, fecerunt. De quibus dicitur : *Pecca-
 tor cum venerit in profundum, contemnit* (*Prov. xviii*).
 Nota omnes homines esse in limo, quia omnes ex
 limo creati sunt, et aliquando necessitate viæ habent
 peccare ; qui autem spernentes novitatem, vetu-
 stati omnino consentiunt, in profundo limo reputan-
 tur sed qui in his non consentiunt, in alto limo

sunt, de terra quasi aurum facientes, cum veterem hominem exuunt, et novum induunt; et animale vitam postponunt, et spiritualem attendunt. *Et non est substantia.* Causa supponitur quare in limo infixus sit, cum dixit: *Non est substantia.* In substantia non sunt omnes qui a vero esse deviant. Substantia enim dicitur res permanens in creatione sua. Qui autem eorum hominem inducere volunt, sed veteri in omnibus obediunt, in substantia non sunt quia verum esse amiserunt, velut isti a quibus Dominus detentus est in passione: quoniam si essent in substantia, id est, in plasmatione illa, in quam Deus illos creavit, non esset detentus ab eis quem Deus genuit; vel aliter: *Intraverunt aquæ usque ad animam meam;* et hoc ideo, quia *infixus sum in limo profundi,* id est, in natura humana, quæ est quasi limus profundus, quia est mortalis et passibilis; et ideo *non est substantia,* id est, non appareo esse in vera essentia mea, in qua æqualis Patri sum omnipotenti. Nota quia nunquam æqualitatem Patri amisit in qua semper permansit. Sed quoniam formam pauperis visus est assumpsisse, a pluribus opinabatur non in divinitate regnare. *Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me:* Priori sententiæ sic continuatur: *Infixus sum in limo profundi,* id est, detentus sum in profunditate terrenorum, et hoc non ex potestate illorum a quibus detentus sum, sed ego voluntate mea *veni in altitudinem maris,* id est, in profunditatem sæcularium more maris fluctuantium, et in amaritudine conversantium: *et ideo tempestas,* id est, furor seditiosi populi, *demersit me,* ut absorberer a ceto, et vivus evomer; quod præfiguratum erat in Jona (*Jon. ii*) re, non voce. Nota mare istud cum deberet esse rationale, omnimoda depressum cæcitate. Nam mare rationale se calcabile plantis Domini præbuit: ventis commotum, cessavit. Mare istud irrationabile non tantum ad saluberrimam vocem ejus non quievit, sed etiam demersit, quia morti eum tradidit. Aliter: *Infixus sum in limo profundi,* id est, mortalitate carnis: *et non est substantia,* id est, non apparui in divitiis meis, quia veni in altitudinem maris, in qua altitudine *laboravi clamans* istud videlicet: *Væ mundo a scandalis* (*Matth. xviii*), et cætera quibus detererem homines ut cessarent a peccatis, et viam insisterent æternæ salutis, Et dum hoc clamarem, *raucæ factæ sunt fauces meæ,* id est, comparabilis factus sum homini raucam vocem emittenti, et ideo nulli ad audiendum delectabilem. Nam pene nullus fuit cui vox mea in imitatione mei placeret. Et tandem *defecerunt oculi mei,* id est, ad mortem se paraverunt *dum spero in Deum meum,* id est, dum aliam causam non haberent mortis meæ, nisi quia me a spe Dei mei cessare non viderunt. Aliter: *Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ.* Non legitur quod in passione Dominus laborasset in clamore, quia dicitur: *Sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se obmutescit,* sic non aperuit os suum (*Isa. lxxxiii*); quare intelligendum est

ante passionem quod dicit, *laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ,* id est, ita sedulus fui in clamore salutis eorum, sicut ille qui pro suscepto suo tantum laborat in causa, ut raucus fiat: quod tamen non profuit, quia *oculi mei,* id est, apostoli mei, *defecerunt* in fide, dum ego tamen *spero in Deum meum* id est, dum spem meam in nullo minutam esse viderunt. Defecerunt illi in fide, quibus Dominus quasi peregrinus apparuit, et dicentibus: *Nos putabamus quod redempturus esset Israel* (*Luc. xxiv*). *Multiplicati sunt super capillos capitis mei.* Quasi dicat: *Defecerunt oculi mei:* nam qui oderunt me gratis nulla præmissione culpæ meæ, *multiplicati sunt facti super capillos capitis mei,* id est, plures apparebant quam essent capilli capitis mei, quia in tantum augmentati sunt inimici, ut etiam discipulum meum in augmentationem numeri sui assumerent. Nota per capillos caput adornari, ubi intelliguntur illi, qui in tempore passionis a Domino non recesserunt sed quia pauci fuerunt, qui tunc temporis adhærebant Domino, ideo dicit: *Multiplicati sunt super capillos capitis mei,* quia plures erant decalvantium quam adornantium, *qui oderunt me gratis,* quia neminem læsi, qui pro salute omnium veni. Et ne tantum odium intelligeremus, subjungit: *Confortati sunt ad effectum deducendo,* videlicet quod ipse mente conceperunt, *inimici mei injuste.* Nihil enim injusius quam opprimere qui venit salutem dare. *Quæ non rapui, tunc exsolvebam.* Factus est hostia pro peccato, cum nullum unquam perpetrasset peccatum. Rapuit angelus a Deo apostatando, cum dixit: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero simili.* *Altissimo* (*Isa. xix*). Rapuit primus parens, cum consensit diabolo ex calice superbiæ sibi mortem propinanti. Tendebat enim ut Deus esset et venit ad hoc ut bonus non esset; hoc peccatum solvit Dominus non manu armata, sed clavo in cruce fixa. *Deus, tu scis insipientiam meam* Ne quæres causam quare exsolvisset, cum non rapuisset, subjungit quare solvisset ut mundus cognosceret eum ad hoc missum esse, ut Patri obediret: quod dicit, *Quæ non rapui, tunc exolverbum:* et *tu Deus Pater scis,* id est probas, *insipientiam meam,* quia ipsi insipientiæ reputant. Et quia tu probas, probatur non esse insipientia, quia quidquid a Deo probatur non est insipientia: *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus* (*I Cor. i*). Pro insipientia habebant Judæi Deum qui se omnia posse dicebat, pati, colaphizari conspui, occidi. Quam autem insipienter hæc omnia fiebant non latebat Deum Patrem, quia nihil commeruit pro quo pati voluit. Unde Petrus apostolus: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* (*I Petr. ii*). *Et delicta mea,* quæ secundum eorum opinionem delicta fuerunt, *a te non sunt abscondita,* cum tamen omne delictum a te est absconditum, non quod non cognoscas, sed quia non probas. Nota delicta quæ imponebant Domino quia cum viderent eum Sabbato hominem curare, murmurabant dicentes: *Hic homo non est a Deo, qui*

Sabbatum non custodit (Joan. ix). Hæc et his similia pro delictis habebant Judæi, cum tamen essent facta bona, quod dicit: *Delicta mea a te non sunt abscondita*, et ideo *non erubescant in me*, subaudis non resuscitato, *qui te, Domine, remuneratorem expectant*, te dico, qui es Dominus virtutum, id est cœlestium exercituum, quod minime opinantur stulti. *Non confundantur super me non resuscitato qui quærent te, Deus Israel*, bonis operibus per me mediatorem, *quoniam propter te sustinui opprobrium*. Rogo ut non confundantur mei me non resuscitato. Et vere non confundentur, *quoniam ego propter te tantum sustinui opprobrium*, id est convicia mihi illata, ex culpa mea non sustinui, sed ut tibi tantum obedirem. Hoc nullus hominum de se potest dicere, quia etsi aliqui sit qui judicatur de furto, et non sit reus furti, perpetravit tamen aliud aliquid unde judicari promeruit: *Operuit confusio faciem meam*, confusio est, quam conscientia mordet interius; quæ confusio operuit faciem Domini, quantum ad Judæorum opinionem, quia eum totius delicti reum putabant, quod dicit: *Operuit confusio faciem meam*. Unde *extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meæ*. Fratres vocat, qui in fide firmiores fuerunt, ut apostoli, quibus extraneus factus est, quia relicto eo fugerunt. Filii matris fuerunt illi, ex quibus secundum carnem natus fuit: quibus factus est peregrinus, quia etsi aliquis fuit qui recepit eum non recepit eum ut fratrem, sed quasi peregrinum parum honoris videlicet sibi impendens; quod dicit *et peregrinus filiis matris meæ*; et hoc ideo; *Quoniam zelus domus tuæ comedit me*, id est, indignatio domus tuæ, videlicet quod non patienter tuli illos qui domum tuam dehonestabant, se videlicet faciendo domum luxuriæ totiusque turpitudinis, cum se deberent facere domum tuam, domum videlicet castitatis, mansuetudinis et pietatis. Et ob hoc *zelus*, id est, indignatio hæc tua domo *comedit me*, id est, interius momordit me, *et propter hoc opprobria exprobrantium tibi per me*; quia qui honorificat Filium honorificat Patrem, et qui impropria dicit Filio dicit et Patri (Joan. v): quod dicit, *exprobrantium tibi ceciderunt super me*. Et ego tamen licet mihi impropierassent, sitiendo salutem illorum *operui in jejuniis animam meam*, id est, multa macie affectus sum quia populus ille quem esuriebam me in mortem dedit, vel, *operuit in jejuniis animam meam*, id est, animositatem meam in ipso jejuniis repressi, quia ad apertam vindictam non surrexi: et hoc *factum est mihi in opprobrium*, quia mihi dixerunt: *Nonne bene dicimus quia Samaritanus es tu et dæmonium habes?* (Joan. viii.) Ego autem *posui vestimentum meum cilicium*, id est me in similitudine miseri ostendi, quia carnem meam, quæ pro peccato hominum mortalis facta est, in quam sævirent, illis opposuit occultata divinitate mea. Vel, ad similitudinem legatur, ut sicuti cilicium et perturbatorum vestis est, ita utilem exhibui illis carnem meam, vel ipsos qui cilicium fuerunt, quoniam et moribus

A omnino perversi fuerunt. Ad me conversos vestimentum posui, latronem videlicet et centurionem. *Et factus sum illis in parabolam*, id est, in similitudinem improprietatis, quam cum volebant aliis improprietate, me in similitudinem induxerunt, dicentes: Sic moriaris tu, sicut ille mortuus est. *Adversum me loquebantur qui sedebant in porta, et in me psallebant qui bibebant vinum*, id est, non tantum *extraneus factus sum fratribus meis*, sed etiam illis qui *sedebant in porta*, iudices videlicet quorum sedes fuit in porta ut juste judicarent, *adversum me*, subaudis opprimendum, *loquebantur*. *Et in me psallebant qui bibebant vinum*, id est, qui temporali jucunditate ebrii fuerunt, vel qui vino erroris potati fuerunt. *Ego vero orationem meam ad te, Domine*, subaudis direxi, dicens: *tempus est beneplaciti tui*, subaudis implendi, gratiæ gratiæ humano generi faciendæ. Et ideo *exaudi me orantem*, subaudis, pro meis, *in multitudine misericordiarum tuarum*. Magna est enim eorum miseria, subveniat multitudo misericordiarum tuarum: *exaudi me et in veritate salutis tuæ*, verax videlicet apparendo in dando mihi salutem, id est, carnis incorruptibilitatem. *Eripe me de luto ut non infigar*. Hactenus pro se ipso caput nostrum oravit, deinceps pro membris suis sic orat: *Eripe me*, id est, meos *de luto*, id est, de his qui in luto permanserunt, *ut non infigar*, id est, ut non infigantur illi, subaudis, incorporati. Quasi dicat: Non rogo ut sic eripias, ut ab eis persecutionem non patiantur sed sic eripe, ut eis non incorporentur: et ut illud fiat, *libera me*, id est meos, *ab his qui oderunt meos et me ipsum*. *Et de profundis aquarum*, id est, de profunditate peccatorum, hoc modo: *non me demergat tempestas aquarum*. Tempestas aquarum accipitur vel pro minis aperte sævientium, vel pro blanditis adulantium, de qua tempestate rogat caput nostrum, suos liberari, sic *non me demergat tempestas aquarum*, ut consentiam vel blanditiis adulantium, vel minis aperte furentium: vel si quando consentiam, non *absorbeat me profundum*, id est, non perveniam ad actum cum his qui in profunditate peccatorum conversantur, vel si ad actum pervenero, non *urgeat super me puteus os suum*, id est, non claudatur super me profunditas iniquitatis. Claudatur in profunditate iniquitatis qui post perpetrationem non facit confessionem, sed parat peccati defensionem. Hi tales in futuro non liberantur, quoniam qui hic non est in confessione non erit tibi in liberatione. Nam qui hic est defensor peccati ejus non erit Dominus liberator. Ut autem ipse sit liberator, sit quisque hic accusator. De capite sic potest dici: *Non urgeat super me puteus os suum*, id est, non claudatur super me juxta illud: *non dabis sanctum tuum videre corruptionem* (Ps. xv); quia si remanerem in morte, comparabilis essem cuique super quem clausisset puteus os suum, ita videlicet ut taceat confessionem et clamet defensionem. *Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua*. Nota misericordiam tunc maxime benignam, quando quisque suam ex-

peritus est miseriam, sicut pluvia maxime acceptabilis est terræ, postquam ipsa terra diu est in siccitate. Quod hic dicit, *Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua*. Quasi dicat: Experti sunt mei suam miseriam, experiantur tuam misericordiam, id est, piam affectionem tuam, et sic *secundum multitudinem miserationem tuarum*, id est, secundum multam exhibitionem misericordiæ, *respice in me*, id est, in meos, qui despexisti eos secundum multitudinem iræ tuæ. Et ut respicias, *ne avertas faciem tuam a puero tuo*, id est, a meis qui jam facti sunt pueri, id est, humiles veri et pueri, cum prius essent superbi, et *velociter exaudi me*, id est, meos, *quoniam tribulor*, id est, mei tribulantur. Quasi dicat: Ne differas misericordiam, quoniam mei recognoscunt suam miseriam. Et ut velociter exaudias, *intende animæ meæ et libera eam*, occulte subaudis, et *eripe me*, id est, meos, *propter inimicos meos*, subaudis convertendos vel excæcandos. Nota duobus modis Deum liberare suos fideles, aperte et occulte. Occulte enim liberavit Machabæos, quos rex Antiochus tenuit captivos, in qua liberatione excæcatus est Antiochus (*II Mach. vii*), quia dum exterius potentiam suam exercuit, et sic eis prævalere putavit, Deus eum interius excæcavit, quia interius eos esse liberatos non intellexit in quos exterius sævivit. Aperte liberavit etiam tres pueros Dominus sub potestate regis Nabuchodonosor (*Dan. iii*). Hæc talis liberatio fit pro confessione inimicorum ut, dum illi virtutem Domini aperte fieri viderant, ad fidem convertantur, ut Nabuchodonosor, qui conversus alii virtutem Domini nuntiavit (*Dan. iv*). *Tu scis improperium meum et confusionem meam et reverentiam meam*. Quasi dicat: Justam est ut me eripias in meis, quia tu scis quanta passi sunt propter te improperia et tu scis confusiones et reverentias, quas passus sum in meis, non quantum ad te, sed quantum ad eorum opinionem. Improperium fuit quando dixerunt: *Blasphemavit. Quid adhuc egemus testibus*. (*Matth. xxvi*?) Confusio fuit, quando clausis oculis suis eum colaphizabant, dicentes: *Prophetiza, quis est qui te percussit* (*Ibid.*). Est autem confusio, quando conscientia mordet hominem interius: quod maxime putabant Judæi, qui putabant eum ignorare quis eum percussisset, et sic in conscientia sua confusionem haberet qui prius se omnia scire dicebat. Reverentia, id est pudor, qui ingenuam frontem etiam de falsi criminis objectione facit rubere. Hæc omnia fuerunt in Christo, quantum ad Judæorum opinionem, non quantum ad rei veritatem, quia non potuit esse confusio in conscientia tam sancta, neque erubescencia in fronte tam libera. Aliter: *Eripe meos*. Et opus est, ut eripias, quia *tu scis improperium meum*, id est, meorum, et *confusionem meam*, id est, meorum. Improperium est, quod ab inimico inferitur, licet cui inferatur in conscientia sua ex ipso improperio patiat, velut sancti viri, cum eis improperabatur quod in Christum crucifixum et in latronem mortuum crederent, nihil erubescencie

passi sunt in conscientia sua. Paulus enim non satis arbitrabatur non erubescere Christum crucifixum, sed in eo tantum gloriari voluit, cum dixit: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* (*Gal. vi*). *Confusionem* passi sunt minus perfecti, quando interius erubescabant, et eos conscientia mordebat de hoc quod eis improperabatur, quia in mortuum crederent, apud quos plus valuit lingua humana quam promissio divina. *In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me*. Quasi dicat: *Tu scis improperium meum*, nam illi qui me tribulant, in conspectu tuo sunt et te non latent, me etiam non latent, quia *improperium expectavit cor meum et miseriam* illorum; subaudis ut recognoscerent videlicet se miseros, et conversi pœniterent: vel, sic ipsi *tribulant me*, quasi nescientem et nolentem subire tribulationes. *Cor autem meum expectavit improperium*, id est, sponte recepi passionem, quia *nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam* (*Joan. x*), et iterum sumo eam. Et *expectavit etiam cor meum miseriam* illorum delendam: et *sustinui* id est, attendi *qui contristaretur*, id est, qui mecum doleret simul, id est, de eadem re de qua ego dolui, de errore videlicet eorum qui miseriam suam nolebant attendere: et *non fuit*, aliquis, subaudis qui de perditione Judæorum contristati vellet. Nota discipulos in morte Domini contristari, sed non tristabantur de perditione Judæorum, unde Dominus contristatus est. Sunt enim contristati de morte ejus tantum, quia etsi crederent quodam modo eum resurrecturum et amplius eum non moriturum, tamen dolebant quia vita, in qua tam sancte et tam pie eum vivere videbant, per mortem erat mutanda. *Qui consolaretur, et non erat*, Quasi dicat: *Expectavi etiam qui mecum consolaretur de salute Judæorum, si converterentur, et non inveni*, sed potius illi, quorum miseriam delendam expectavi, et de quorum salute consolari volui, *dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto*, quia, se ipsos quos esurivi ut sapidum cibum et suavem, dederunt mihi fellitam escam, et quos jucundum potum sitivi, se acidum exhibuerunt mihi potum. Eorum enim sitiebam ego novitatem, et ipsi propinabant mihi vetustatem. Propinant adhuc omnes vetustatem, et offerunt Deo fellitam escam ad comedendum qui, perverse vivendo, Evangelicæ veritati contradicunt, et Dominum non resurrexisse credunt. Hi tales a fidelibus sunt tolerandi, et non interficiendi, quod ipse Dominus notavit, cum gustasset et nolisset bibere. In hoc enim admonuit, quia impii essent gestandi, sed non incorporandi, tolerandi, sed non interficiendi. Ipse enim fel gustavit, sed non sibi incorporavit. Vel ad litteram potest legi *dederunt in escam meam fel*. Non legitur quod fel dedissent Domino comedere, sed notum est ante passionem Dominum cum discipulis suis sanctissimum Pascha comedisse, escam videlicet dulcem et suavam, in quam escam admiscebant fel Judæi, quando ei in cruce pendenti acetum cum felle mistum ad bibendum propinabant: quod dicit hic, *Et dederunt in*

escam meam sel, id est, super escam quam cum discipulis meis comederam, posuerunt sel, *et in siti mea potaverunt me aceto*. Quare, *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum*, id est, apparatus, quem mihi parabant, *fiat eis in perditionem et in retributiones*, id est, recognoscant hoc eis esse in retributionem meritorum suorum, quia illud promeruerunt quod illaquearentur ubi me illaqueare putabant. *Et in scandalum fiat eis mensa eorum*, quia in me lapidem offensionis, et petram scandali offensi sunt. Vel aliter: *Fiat mensa eorum*, id est, Scriptura ex qua refici putabant, *fiat in laqueum*, et hoc *coram ipsis*, id est, eis scientibus, quia dum Scripturam haberent ex qua quid faciendum esset cognoscere poterant, quasi laqueus eis parabatur, dum Scripturam intelligere noluerunt; vel si intellexerunt, flangebant se non intelligere, et hoc fiet eis *in retributiones et in scandalum*. Et hoc quomodo? *Obscurentur oculi eorum*, interiores subaudis, *ne videant quod videndum est*. *Et dorsum eorum semper incurva*, ad terrena, subaudis, onera portanda. Nam justum est ut qui nolebant attendere sursum corda me tuendo, curvarentur ad terrena. *Effunde super eos iram tuam, et furor iræ tuæ comprehendat eos hoc modo: Fiat habitatio eorum deserta*, id est, civitas illa in qua ipsi habitant, ab ipsis fiat deserta. Et quoniam dixit *habitatio*, ne quis intelligeret hic esse permanendum, subjungit: *et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet*; ut sic ostenderet unde esset migrandum, quia tabernacula sunt tuguria in expeditione militantium, et non in eodem loco permanentium. Vel sic: *Fiat habitatio eorum deserta*, id est, domus eorum, qua assidue morabantur, fiat ab eis deserta. Nam justum est ut non permittantur ibi habitare ubi permissi sunt contra Dominum clamare. Amiserunt locum furoris. Utinam vel nunc recognoscerent locum quietis! *et in tabernaculis eorum*, id est, in templo Salomonis et in templo Domini, in quibus quasi in tabernaculis habitabant, *non sit qui inhabitet* ex multitudine Judaici populi. Et cur? *Quoniam quem tu percussisti*, id est, percussibilem mortalitate et passibilitate fecisti, *persecuti sunt*, in quantum eis licuit. Percussit Deus mortalitate et passibilitate primum hominem, ab eo per inobedientiam recedentem, in quo omnis posteritas in eodem vulnere vulnerata est. Christus autem, quia secundum hominem in ea natus est pro genie, ex eo non fuit alienus vulnere, quia mortalis et passibilis factus est, quem Judæi persecuti sunt: quod hic dici, *quoniam quem percussisti, persecuti sunt, et super dolorem*, mortalitatis subaudis, *addiderunt dolorem vulnerum meorum*, quia mortem acceleraverunt: vel, *super dolorem vulnerum meorum*, id est, super mortem meam *addiderunt*, quia custodes pretio corrupcebant, ut me resurrexisse negarent, *vel super dolorem vulnerum meorum addiderunt*, dolorem meum, subaudis, quia non satis fuit eis servos meos ad vineam missos occidisæ, nisi me hæredem etiam occidissent: vel, *super dolorem vulnerum meorum addiderunt dolorem vulnerum meo-*

rum, quia, me occiso, sæviebant in apostolis et in cæteris membris meis occidendis. Et ideo, *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum*, ut ex iniquis patribus iniqui filii generentur, velut de peccato cadant in peccatum. Vel, *appone iniquitatem super iniquitatem eorum*, ut, me interfecto, dent pretium custodibus, qui me non resurrexisse dicant. *Et non intrent in justitiam tuam*, id est, non repetentur cum justis tuis, sed potius, *deleantur de libro viventium*, vel de divina prædestinatione in qua iniqua præsumptione se scriptos dicebant. *Et cum justis non scribantur*, quantum ad tuam æquitatem, et hoc ideo, quia *ego sum pauper et dolens* reputatione illorum, sed quæ cura? Quia *salus tua*, id est, Verbum tuum mihi personaliter unitum, *suscepit me* in gloria resurrectionis et immortalitate carnis vel sic, *Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur*: ego autem et mei non deleamur, sed potius ascribamur, quia *sum pauper et dolens*, et hoc mihi et meis ad salutem, quia *salus tua, o Deus, suscepit me*, quæ neminem suscipit, nisi seipsum pauperem recognoscat. Et quia *salus tua me suscepit, laudabo nomen Dei cum cantico*, id est cum mentis hilaritate, *et magnificabo eum in laude*, nihil de me præsumendo. Unde alibi: *Date gloriam laudi ejus* (Ps. LXV). Et hæc laus *placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem et ungulas*, id est, super omnia sacrificia legis. Præceptum fuit in lege ut vitellus novellus producens cornua et ungulas assumeretur in quodam sacrificio: per quem vitulum hic accipiuntur omnia legalia, quia super omnia legalia placet Deo, si nomen ejus cum cantico laudatur. Quare *videant pauperes primitivos in Ecclesia laudantes, et imitando eos in laude lætentur. Quærite Deum, et vivet anima vestra*. Apostropham facit ad auditores, ut incitentur ad laudem, dicens: *Quærite Dominum non ut vivat corpus, quod faciunt et pecora, sed quærite Dominum, et vivet anima vestra*, licet corpus non occidatur. Et merito quærendus est, *quoniam jam ex longo tempore ipse Dominus exaudivit pauperes et vinctos suos*, id est, præceptis suis astrictos *non desepxit*. Unde *laudent illum cæli*, id est majores in Ecclesia, *et terra*, id est, minores, qui jam terra facti sunt ut coli possint: *laudet eum mare*, id est, fluctus gentium, *et omnia reptilia in eis*, id est, omnes illi laudent qui sustentantur per cælum et terram et mare. Vel aliter, *vinctos suos non desepxit*. Vinctus est omnis homo in primo parente vinculo mortalitatis et passibilitatis: omnes autem illos qui se vinctos attendunt *non desepxit* Dominus, sed juvat eos potius sublevare compedes quibus vincti sunt: unde *laudent illum cæli et terra*, id est, hæc omnia sint materia laudandi Deum his qui vincti sunt. Laudant Dominum per cælum et per terram et per mare, qui ex istis non quærent nisi quantum necesse est eis, quandiu vinculis astricti sunt, quod est vinctus et vestitus, quia his sublevant compedes quibus gravati sunt, ne eos gravent. Si autem ultra necessitatem quidem quærent, jam non sublevant vincula sua sed potius gra-

via faciunt, et multum ab eis gravantur. Nam quisque in ferro materiali victus, si vult sublevare ferrum ne nimis eum gravet, non multos apponit pannos quibus sublevet, quia si multum apponeret, jam non tantum non sublevaret, sed etiam gravius sibi ferrum faceret. Quare quisque victus laudet Dominum per cælum et per terram, nihil ab eis assumendo unde compedes onerentur, quibus victus est. Et merito in his omnibus laudandus est Dominus. *Quoniam ipse Dominus salvam faciet Sion*, id est, constituet Ecclesiam primitivam. *Et ædificabuntur civitates Judæ*: ex confidentibus ædificabitur civitas, id est, Ecclesia. *Et inhabitabunt ibi*, id est, illi qui sunt in civitate Judæ, gentes videlicet humiliter confidentes, inhabitabunt Ecclesiam ex Sion factam. *Et hæreditate acquirent eam*, quia ex ipsa primitiva reficientur alii conversi, *et semen servorum ejus possidebit eam*, id est, quique imitatores prædicatorum suorum possidebunt eam, subaudi hæreditatem. Et ne quique usurparent sibi illam hæreditatem, dicentes: *Semen Abraham sumus* (Joan. viii), et ideo hæreditatem illam possidebimus, subjungit: *Qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea*. Nam qui in fide Abraham imitantur, illi tantum possidebunt illam hæreditatem, non qui filii sunt Abraham secundum carnem.

PSALMUS LXIX.

IN FINEM PSALMUS DAVID IN REMEMORATIONE, EO QUOD SALVUM FECIT EUM DOMINUS.

« Deus in adjutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum me festina. Confundantur et reverentur qui quærent animam meam. Avertantur retrorsum et erubescant qui volunt mihi mala. Avertantur statim erubescantes qui dicunt mihi: Euge, euge. Exsultent et lætentur in te omnes qui quærent te, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum. Ego vero egenus et pauper sum, Deus, adjuva me. Adjutor meus et liberator meus es tu, Domine, ne moreris. »

ENARRATIO.

Rememoratio fit duobus modis. Fit enim, quando quisque timens severitatem et judicium Domini, peccatorum suorum recordatur. Fit etiam, quando quisque recordatur se peccatorem fuisse, et per gratiam Dei se esse liberatum. De hac rememoratione intitulatur psalmus iste, quia eorum vox est in hoc psalmo qui recordantur salutis suæ per gratiam Domini sibi administratæ. Titulus sic construitur: *In finem referuntur hæc verba: et est psalmus, David attribuentis, factus in rememoratione*. Et quia rememoratio duobus dicitur modis, determinat de qua rememoratione dicat, *eo quod salvum me fecit Dominus*. Ingressus Augustino in hoc psalmo talis est: « Gratias grano tritici, quia mori voluit et multiplicari: gratias Domino et Salvatori nostro Jesu Christo, qui mortem nostram subire non dedignatus est, ut dignos nos vita faceret. Granum illud singulare fuit, sed fecunditatem multiplicationis in se habuit. In multis enim granis passionem suam imitantibus exsultamus,

quando natalitia sanctorum martyrum celebramus, quorum vox est in hoc psalmo. »

Nam est vox contribulorum et in passione periclitantium, sed de capite suo præsumendum. Audiamus martyres hic loquentes, et loquamur cum illis ex affectione cordis, licet non ex similitudine passionis. Ipsi enim jam sunt coronati, nos adhuc periclitamur. Nam fortasse tempora nostra pleniora sunt scandalis, quam sua essent, quia licet non patiamur aperte diabolum sævientem per leonem, patiamur eum occulte sævientem per draconem. Cessavit persecutio paganorum, sed non malevolentia male cogitantium et blasphemantium, a quibus persecutionem patiuntur fideles: quoniam etsi mala non exercent in corporibus sanctorum, tamen mala facta eorum arguunt sanctos. Nam sanctus Loth non persecutionem passus est in corpore suo, sed malefacta Sodomorum et Gomorrhæorum ei fuerunt passio. Patiuntur fideles male facta quorundam in Ecclesia: in festivitatibus martyrum et cæterorum sanctorum ad Ecclesiam concurrunt, non ut ubi velint pacem habere, sed insanire, non orare, sed insultare. Quorum talium symphonias et modulationes patiuntur sancti, quia propositum est omnibus piis pati persecutionem ab impiis. Pro quibus talibus orandum est ut, dimissa insania, aliquando intra parietes Ecclesiæ percutiant pectus suum dicentes: *Deus, propitius esto mihi peccatori* (Luc. xviii), et sic nobiscum dicant:

Deus, in adjutorium meum intende, id est, intensum te fac ut me adjuves: *Domine, ad adjuvandum me festina*. Nota quod non ideo rogat Dominum ad adjuvandum festinare, quod ejus auxilium unquam sit tardum, quia semper adjutor est in opportunitatibus: quia cupienti animo nihil satis festinatur, et debilis humana natura cui nihil satis festinari videtur, dicit quod hic loquitur: *Domine, ad adjuvandum me festina*. *Confundantur*, id est, dignos se confusione recognoscant, *et reveantur futurum judicium, qui quærent animam meam* ad oppressionem, non ad imitationem. *Avertantur retrorsum*, id est, inefficaces fiant qui præcedere volebant, et retrorsum ponantur, id est, nos imitari studeant: *et erubescant non tantum qui mala fecerunt, sed erubescant etiam qui mala mihi volunt*. Nota hic diversa tempora persecutionum: unum, quando impetus paganorum sævit in Christianos; aliud quando mala voluntas Christianorum persequitur fideles; quod adhuc durat in Ecclesia, quoniam et si baptizati sunt reges pagani et persecutores cæteri, non est tamen baptizatus diabolus, qui occulte sævit per occultos, id est, per malos Christianos. *Avertantur statim erubescantes qui dicunt mihi: Euge, euge*. Nota duo genera inimicorum, vituperantium et adulantium. Et quoniam sæpe magis devocat lingua adulatoris quam manus interlectoris, dicit: *Avertantur statim*, id est, indilate, *et erubescantes de vita præterita, qui dicunt mihi: Euge, euge*, id est, qui adulatorie laudant quod laudandum non est: illi *avertantur*. Ex opposito autem *exsultent et lætentur in te*, non in se, omnes qui quærent te bonis

operibus, et qui diligunt salutare tuum, dicant semper, id est, in omni tempore, *magnificetur Dominus*, nunquam servus, *magnificetur* in prosperis, quia consolatur: *magnificetur* in adversis, quia corrigit. Peccator es? *magnificetur*, quia te vocat; confiteris? *magnificetur*, quia ignoscit; juste vivis? *magnificetur*, quia regit; perseverabis? *magnificetur*, quia te glorificabit. Dicant semper: *Magnificetur Dominus*: de se autem dicat unusquisque, *Ego vero egenus et pauper sum*, et ideo tu, *Deus*, adjuva me qui damnasti me rebellem adversum te. Et debes adjuvare, quia *tu es adjutor meus* in bonis, et *liberator meus* in malis: et ideo tu, *Domine*, ne moreris, id est, ne permittas ut mihi videaris morari, et ne mihi videatur tardum quod a te est prævisum et servatum mihi, cum opus est. Nam, cui videtur tardum quod a te est promissum, potest contingere ut deficiat sub onere, et quærat in itinere quod promissum est tantum in perventione. Quare timeamus Dominum dicentem: *Mementote uxoris Loth* (*Luc. xvii*). Notum est quia Loth juste vixit inter Sodomitas, et ideo a Domino admonitus est ut dimitteret Sodomam, et iret ad quasdam civitates ubi salvaretur a perditione quæ imminabat Sodomiti. Uxor autem ejus, quia longa videbatur via, volens habere in itinere quod promissum fuit in perventione, respexit et in statuam salis mutata est (*Gen. xix*). Nec hoc frustra, quia nobis debet esse condimentum. Ne nobis videatur tardum quod divinitus est promissum, attendamus eam remanentem, et transeamus; attendamus eam respicientem, et extendamus nos in anteriora, obliviscentes ea quæ retro sunt, ut tandem cum Apostolo possimus dicere: *De reliquo reposita est mihi corona justitiæ* (*II Tim. iv*).

PSALMUS LXX.

PSALMUS DAVID FILIORUM JONADAB ET PRIORUM CAPTIVORUM.

« In te, Domine, speravi, non confundar in æternum, in justitia tua libera me et eripe me. Inclina ad me aurem tuam, et salva me. Esto mihi in Deum protectorem et in locum munitum, ut salvum me facias. Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu. Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui. Quoniam tu es patientia mea, Domine: Domine, spes mea a juventute mea. In te confirmatus sum ex utero, de ventre matris meæ tu es protector meus. In te cantatio mea semper, tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor fortis. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam. Ne proicias me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. Quia dixerunt inimici mei mihi, et qui custodiebant animam meam consilium fecerunt in unum, Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini et comprehendite eum, quia non est qui eripiat. Deus, ne elongeris a me: Deus meus, in auxilium meum respice. Confundantur et deficiant detrahentes animæ meæ, operiantur

A « confusione et pudore qui quærent mala mihi. Ego autem semper sperabo, et adjiciam super omnem laudem tuam. Os meum annuntiabit justitiam tuam, tota die salutare tuum. Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini: Domine, memorabor justitiæ tuæ solius. Deus, dereliquisti me a juventute mea, et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua. Et usque in senectam et senium, Deus, ne derelinquas me. Donec annuntietur brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potentiam tuam et justitiam tuam, Deus, usque in altissima quæ fecisti magnalia: Deus, quis similis tibi? Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas! et conversus vivificasti me, et de abyssiis terræ iterum reduxisti me. Multiplicasti magnificentiam tuam, et conversus, consolatus es me. Nam et ego constebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus, psallam tibi in cithara, sanctus Israel. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi, et anima mea quam redemisti. Sed et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam, cum confusi et reveriti fuerint qui quærent mala mihi. »

ENARRATIO.

Magnum Dei donum est et magna scientia hominis, attendere et intelligere quod quidquid sit ex gratia Dei sit, et nihil per se sit. Nam qui per se vult esse tendit ad non esse. Qui autem per gratiam Dei studet existere manet in vero esse. Gratia iste est, per quam cum non essemus facti sumus ex impiis pii, ex incestis casti, ex servis liberi, ex damnatis in regno assumpti. Hanc gratiam ubique commendat Apostolus, et ideo Judæos habuit inimicos, qui de littera præsumebant, et sic a gratia resiliabant: commendat etiam Apostolus in se ipso gratiam istam, ubi dicit: *Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus*, quia *Ecclesiam Dei persecutus sum* (*I Cor. xv*): *sed nunc misericordiam consecutus sum*, quoniam *ignorans in incredulitate hoc feci* (*I Tim. i*). Et paulo post eandem commendat gratiam, sic: *Fidelis sermo, et omni acceptione dignus, quia Jesus Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum* (*Ibid.*). Nota quia primus non tempore, sed peccati magnitudine: *sed misericordiam consecutus sum, ut in me primo peccatore ostenderet omnipotentiam [patientiam] suam, ad informationem eorum qui credituri sunt in vitam æternam* (*Ibid.*). Tanquam si diceret: Nulli est desperandum de peccatis suis, quia mihi qui tanta commisi condonata sunt peccata. Consideret ergo quisque mihi condonata esse peccata, et non desperet, licet multa eis sint peccata: sed potius conversus impleret Dei misericordiam, et speret peccatorum veniam. Ipse enim Dominus dicit in Evangelio, commendans gratiam suam sic: *Non veni vocare justos, sed peccatores: neque est opus sanis medicus, sed male habentibus* (*Matth. ix*). Hanc gratiam commendat ubique psallimus iste, cujus titulus talis est: *Psalmus David filiorum Jonadab et priorum captivorum*. Jonadab

interpretatur *spontaneus Domini*. Quis autem est *A* *spontaneus*, nisi qui gratis colit Deum? Unde illud, *Voluntarie sacrificabo tibi (Psal. LIII)*. Hunc Jonadab commendat nobis et Jeremias in prophetia sua. Dicit enim quia ipse Jonadab præcepisset filiis suis, ne vinum biberent et ne in domibus, sed in tabernaculis tantum habitarent Filii, quia in præcepto patris perseveraverunt, ideo benedicti a Domino meruerunt; non quod Domini præceptum esset ne vinum biberent, sed quia in præcepto patris permanebant (*Jer. xxxv*). Quod Scriptura præcipit sic: *Filii, obedite patribus vestris (Eph. vi; Col. III)*. Obediendum est semper patri, nisi contra præceptum Domini aliquid præcipiat. Istorum obedientia proponitur nobis in hoc psalmo, ut eam imitetur, et comparatur hæc obedientia inobedientiæ *priorum captivorum*, ut per *B* obedientiam *filiorum Jonadab* culpatur inobedientia filiorum Israel, quibus prædixit Jeremias quia captivi ducendi essent in Babyloniam, nec in hoc divinæ voluntati resisterent, quia aliter non potuit quam ut captivi duceretur: prædixit etiam captivitatem, ut se corrigerent, sed quia corrigi noluerunt: ideo captivi duci meruerunt. Istorum inobedientia et *filiorum Jonadab* obedientia coloratus est psalmus iste: quorum videlicet obedientia commendatur nobis ut eam sectemur: inobedientia autem culpatur, ut eam fugiamus. Quod dicit, *priorum captivorum*, mittit non ad historiam, qua legitur quod in primo, et secundo et tertio ducti sunt in captivitatem filii Israel: sed quoniam de nulla illarum psalmus loquitur, intelligamus primam captivitatem, in qua captivati sumus per obedientiam primi parentis. Hanc *C* captivitatem notat Apostolus sic: *Venundati sumus sub peccato (Rom. vii)*. Et paulo post, *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati et mortis (Ibid.)*. In hac civitate juste omnes delenti sumus, quia dimisimus imperatorem, et secuti sumus desertorem, imperator Deus, desertor diabolus. Imperator dedit præceptionem, diabolus suggestit fraudem. Ubi ergo oculus tuus inter præceptionem et fraudem? Credidisti quod promisit desertor, et invenisti quod minatus est imperator. Vox est in hoc psalmo *Propheta*, commemorantis *filiorum Jonadab* et *priorum captivorum*: Nam filiorum obedientiam nobis commendat, et in commendatione obedientiæ filiorum *D* culpatur inobedientia captivorum. Possunt etiam ipsi filii Jonadab iidem esse qui primi captivi, ut sic legamus psalmum, quatenus ipsi, captivitatem suam attendentes, cum Propheta dicant:

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum. Quasi dicat: Speravi in me, et confusus sum: in te spem meam rejeci, et ideo non confundar in æternum, id est æternaliter, licet ad tempus patiaris me confundi onere mortalitatis et passibilitatis. Et ut non confundar libera me hic interiorius in tua justitia me vocande et justificando: et eripe me, tandem exteriorius ut exuto onere mortalitatis induar, gloria

in corruptibilitatis. Ecce hic notantur filii Jonadab in obedientia perseverantes, gratiam quærentes, suam captivitatem attendentes. Si autem primos captivos accipimus, eos qui adhuc in captivitate remanentes, per gratiam Domini liberari non quærent, intelligimus hic inculpari illorum inobedientiam, cum filiorum Jonadab proponitur nobis obedientia. Potest esse etiam in hoc psalmo vox capitis nostri, transferentis in se vocem membrorum, et sic pro eis dicentis: *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum, in justitia tua libera me. Et ut me eripias et liberes, inclina ad me aurem tuam, tu altus ad me humilem; tu medicus ad me ægrotum: et inclinatua salva me taliter: Esto mihi in Deum protectorem, id est, Deus protector, ne opprimar ab inimicis, et inveniam te locum munitum, ut ex te habeam quod contra inimicorum tela jaciam. Nam munitiorem locum te non potest invenire qui ad te confugit. Legitur quia quidem habens habitaculum in firmissimo monte vidit regem transire cum multitudine magna bene armata, qui confidens ita ædificio forti, sprevit regem dicens: Non loquor de te. Cui respondit: Neque ego de te. Nota, si securus iste fuit ab hostibus pro munitione terreni loci, quanto securior potest esse qui confugerit ad Deum, qui fecit cælum et terram? Quod hic dicit: *Esto mihi in locum munitum, ut salvum me facias. Et tuum est me salvum facere, quoniam tu es firmamentum meum, id est, me firmum faciens in proposito, et tu es refugium meum, quia non invenio quo te fugiam iratum nisi refugiam ad te placatum. Et quia tu es refugium, tu, Deus meus, eripe me de manu, id est, de potestate peccatoris, non mihi prævaleat. Et quos intelligat per peccatorem, subjungit: De manu contra legem agentis, id est, de potestate Judaici populi in lege prævaricantis, me eripe, et iniqui qui æquitatem legis non recipit. De quo dictum est: Qui sine lege peccaverunt sine lege peribunt (Rom. II). Ne quis opponeret: Quare rogas liberari de persecutione? patere, resiste, subjungit: Quoniam tu es patientia mea, Domine. Quasi dicat: Clamandum est mihi ad te: nam sine te non possum, quia tu es patientia mea, id est, patiens sum, et tu, Domine, spes mea a juventute mea, id est, ex tempore invocationis meæ, in qua invocatione factus sum juvenis, habilis videlicet ad pugnam computatus in procinctu exercitus tui, armatus fide, spe et charitate, et non tantum es spes mea a juventute mea, sed etiam confirmatus sum in te ex utero, id est, ex eo tempore ex quo initiatus sum sacramento fidei. De ventre matris meæ tu es protector meus, id est, postquam exivi de ventre matris meæ, id est Ecclesiæ; ut non tantum mihi prodessem, sed etiam aliis, es tu protector meus, et ideo in te est cantatio mea semper. Et quia in te spero, tanquam prodigium factus sum multis, similis stulto, videlicet quia postpono præsentia, et exspecto futura, et ne ego deficiam in spe, tu es mihi adjutor fortitudinis, quia fortitudinis exemplum dedisti in te ipso. Et quia tu es fortis, ergo repleatur os meum laude,**

justificantem, eundo etiam usque in altissima magna-
lia quæ tu fecisti, considerabo, videlicet illa super-
 ecclestia, principatus, virtutes, dominatus, potesta-
 tes, ad tuam gratiam pertinere: quia, quod bene
 vivunt, ex te habent, non ex se. Et quando quidem
 tu, *Deus*, tantus es, *quis similis est tibi?* Nulius vide-
 licet, quia mihi volenti in primo parente tibi esse
 similis, *quantas tribulationes*, id est, quam graves
 ad tolerandum, et *multas et eas malas mihi ostendisti*:
 voluit tibi esse similis qui dixit: Ponam sedem meam
 ad aquilonem, et *ero similis Altissimo* (*Isa. xiv*), et
 discessit a te in regione dissimilitudinis. Voluit etiam
 miser Adam tibi esse similis, quando desertori cre-
 didit dicenti: *Comedite, et eritis sicut dii* (*Gen. iii*).
 Credidit quod promisit diabolus, et invenit quod mi-
 natus est Dominus et plus valuit apud eum qui de-
 fecit quam qui eum fecit, in quo *multas tribula-*
tionem mihi et malas ostendisti, sed non irrepara-
 biliter me damnasti, quia *conversus ab ira ad miseri-*
cordiam vivificasti me, id est, in vitam posuisti me.
 Et hoc, quomodo? *de abyssis terræ iterum reduxisti*.
 Nota quod dicit, *reduxisti*, quia non reducitur ali-
 quis, nisi prius sit eductio. Eduxit Deus hominem
 de vilitate terræ, mirabiliter eum creando. In ma-
 gnum enim quiddam promotus est homo, quando
 homo de terra plasmatus est ad imaginem et simili-
 tudinem Dei in vilitatem suam. Terra recidit, quando
 homo per inobedientiam a Deo defecit, sed rursus
 ad summa terræ reducitur: quando Verbum ex terra
 assumpsit hominem a peccato immunem, sic re-
 duxit, id est, *iterum duxit hominem de abyssis terræ*,
 mirabiliter eum reformando in interiore quia *spe*
salvi facti sumus (*Rom. viii*). Ecce planum est quod
 dixi *reduxisti*: ostendamus iterum quod tunc erit,
 quando caro mortalis in immortalitatem resurget,
 quia sic iterum et iterum deducitur homo a Domino:
 quod dicit *de abyssis terræ iterum reduxisti*. Et unde
 hoc scio? Nam *multiplicasti magnificentiam tuam*, id
 est, justitiam tuam intantum multiplicasti, [ut] cum
 filiis tuis non parceres, et sic *conversus consolatus es*
me. Nam et ego non tantum in capite meo, sed etiam
 in me ipso *confitebor tibi in vasis psalmi veritatem*
tuam, Deus, psallam tibi in cithara, sanctus Israel,
 vasa psalmi sunt psalterium. Nota inter psalterium et
 citharam, qui psalterium sonum reddit in superiori,
 per quod designat animam quæ superior pars est
 in homine, cithara reddit sonum in inferiori, et
 notat carnem quæ inferior pars est in homine, per
 quam carnem citharizat homo, quando hæc inferiora
 indigentibus præbet: quod hic dicit, *psallam tibi in*
cithara sanctus Israel, et sic tandem *exultabant la-*
bia mea cum cantavero tibi quia nunc aliquando
 canto mihi. Et qualiter exultare debet in labiis, sub-
 jungit: *Anima mea quam redemisti*, subaudis exul-
 tabit, et non tantum anima, sed etiam lingua mea
 exterior *tota die meditabitur justitiam tuam*. Bene
 dicit, *meditabitur*: quia non est illi opus voce ele-
 mentari. Et quando hoc erit? *Cum ex opposito confusi et*
reverti fuerint, in consideratione sua, qui hic *quærent*

mala mihi existimantes vitam meam esse insa-
niam.

PSALMUS LXXI.

PSALMUS DAVID IN SALOMONEM.

« *Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam*
 « *filio regis. Judicare populum tuum in justitia, et*
 « *pauperes tuos in iudicio. Suscipiant montes pa-*
 « *cem populo, et colles justitiam. Judicabit pauperes*
 « *populi, et salvos faciet filios pauperum, et humi-*
 « *liabit calumniatorem. Et permanebit cum sole et*
 « *antelunam, in generatione et generationem. De-*
 « *scendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia*
 « *stillantia super terram. Orietur, in diebus ejus ju-*
 « *stitia et abundantia pacis, donec auferatur luna.*
 « *Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flu-*
 « *mine usque ad terminos orbis terrarum. Coram*
 « *illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lin-*
 « *gent. Reges Tharsis et insulæ munera offerent,*
 « *reges Arabum et Saba dona adducerent. Et adora-*
 « *bunt eum omnes reges, omnes gentes servient ei.*
 « *Quia liberabit pauperem a potente, et pauperem*
 « *cui non erat adjutor. Parcet pauperi et inopi, et*
 « *animas pauperum salvas faciet. Ex usuris et ini-*
 « *quitate redimet animas eorum, et honorabile no-*
 « *men eorum coram illo. Et vivet, et dabitur ei de*
 « *auro Arabiæ, et adorabunt de ipso semper, tota die*
 « *benedicent ei. Erit firmamentum in terra in sum-*
 « *mis montium, super extolletur super Libanum fru-*
 « *tus ejus, et florebunt de civitate sicut fenum ter-*
 « *ræ. Sit nomen ejus benedictum in sæcula, ante*
 « *solem permanet nomen ejus. Et benedicentur in*
 « *ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnifi-*
 « *cabunt eum. Benedictus Dominus Deus Israel, qui*
 « *facit mirabilia solus. Et benedictum nomen maje-*
 « *statis ejus in æternum, et replebitur majestate*
 « *ejus omnis terra: fiat, fiat. »*

ENARRATIO.

Salomon interpretatur *pacificus*. Quæ interpreta-
 tio nominis Christo capiti nostro convenit, quoniam
 ipse per mortem suam inimicitias nostras solvit, et
 Deo Patris nos reconciliavit: ipse etiam murum ere-
 ctum inter nos et cælestem rationabilem creaturam
 dissolvit, et mox cum illis in se angulari lapide uni-
 vit; ipse etiam super pacem reconciliatonis addi-
 dit pacem immortalitatis in quem hujus psalmi verba
 referuntur. Propheta enim prævidens in spiritu pro-
 phetico eum in carne venturum, diligenter exponit
 ea quæ in diebus illis futura sunt, ut cum viderint
 increduli ea evenisse quæ de eo prophetata sunt,
 eum venisse non dubitent, sed humiliter adorent.
 Dicit autem sic Propheta.

Deus, judicium tuum regi da. Quasi dicat: *Deus*
Pater, mitte quem missurus es, ut per ipsum judica-
 tum tandem judices mundum, quia scriptum est:
Pater non judicat quemquam, sed omne judicium de-
diti Filio (*Joan. v*). Ipse enim merita mundum judi-
 cat, qui in mundo conservatus, et a principibus
 mundi judicatus est. *Et justitiam tuam filio regis*.
 Repetitur est quod prius dixit. Nam quod prius

dixit, *judicium*, hoc sonat, hic, *justitiam*. Quid aliud est ipsum *judicium*, quam *justitia*? Quem prius vocavit regem, hic vocat filium: utrumque enim et pateret rex est. Istæ autem repetitiones multum eloquia divina commendant, sive per eadem, sive aliis verbis eadem sententia repetatur: et maxime tales repetitiones reperiuntur in psalmis, et in eo genere sermonis ubi animi movendus est affectus. Vel aliter, *Deus judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis*: ipse quasi Filius justitiam prædicaret, opere videlicet et verbo. Unde illud: *Quæ cæpit Jesus facere et docere (Act. 1)* Quod Deus Pater, rex vocatur, testatur Paulus, dicens: *Regi autem sæculorum immortalis, invisibili, soli Deo (1 Tim. 1)*, etc. Vel, filium regis possumus accipere Judaicum populum quem Dominus Pater assumpsit in adoptionem filiorum per legem datam. *Deus, judicium tuum regi da: judicare populum tuum*, id est, ad judicandum populum tuum in justitia, ut per justitiam discernat populum suum a non suo, et tandem videlicet *pauperes tuos*, id est, illos qui volunt esse pauperes tui, non divites sui, in te abundantes sibi egentibus. Et ubi judicabitur? *in judicio*, subaudi futuro. Qui sint *pauperes Domini*, Paulus manifestat sic: *Si distribuero omnes facultates meas pauperibus, et si dedero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest (1 Cor. xiii)*. Quasi dicat: Si omnia mea do pauperibus, et pauper Dei non fuero, nihil prodest. *Charitas enim non inflatur*, nec est vera charitas Dei in eo qui ingratus est sancto Spiritui ejus. In hac paupertate fuit sanctus Job, pauper antequam etiam illas magnas divitias amisisset, Dicat pauper iste cum aliis pauperibus: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est; ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis (1 Cor. 11)*. Illi enim qui de meritis suis præsumunt non sunt pauperes Domini nec sibi volunt justitiam dari a Deo, sed ex semetipsis eam habere confidunt, *ignorantes Dei justitiam et volentes suam statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti (Rom. x)*: hi tales non sunt pauperes Dei, sed divites sui. Pauper autem Dei clamat: *Judica me, Deus, et discerne causam meam (Psal. xlii)*. *Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam*. Quasi dicat: *Da regi judicare populum tuum, et ut judicet montes*, id est, illos qui in sæculo sunt eminentiores, florentes divitiis, sublimati honoribus, *suscipiant pacem populo* tunc Judaico in prædicando, *et colles justitiam*. *Colles* sunt iterum eminentiores in sæculo, sed ipsis montibus subditi: vel aliter, *Suscipiant montes pacem populo*. *Montes* sunt qui excellenti sanctitate eminentes sunt in Ecclesia, qui sunt idonei et alios docere sic loquendo, ut fideliter instruantur sic vivendo, ut salubriter imitentur: *colles* autem sunt illi qui obedientia sua, excellentiam sanctitatis eorum qui dicuntur montes, imitantur. Nota quod dixit, *suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam*. Excellentes quippe in sancta Ecclesia vigilantia intentione paci debent consulere, ne propter

A suos honores superbe agendo, schismata faciant in Ecclesia, unitatis compage disrupta. *Colles* etiam accipere debent *justitiam*, id est, obedientiam, sic ut imitentur ipsos *montes* in hoc quo imitandi sunt, montem montium eis proponendo: non ut dicant, *ego sum Pauli, ego vero Cephæ*, sed omnes dicant, *Christi (1 Cor. 1)*. Hæc est justitia, non apponere servos Domino nec æquare: sed dicat unusquisque: *Levavi oculos meos in montes: et unde auxilium meum? A Domino qui fecit cælum et terram (Psal. cxx)*. Qualiter autem imitandi sunt *montes*, unus ex montibus ostendit, sic: *Estote imitatores mei, sicut et ego Christi (1 Cor. iv)*: et alibi, *Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos (1 Cor. v)*. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Hi *montes suscipiant pacem populo*, id est, verbum reconciliationis populo, subaudi, prædicandum. Et *colles justitiam*, id est, imitantes eorum eminentiam. Ut *montes* fiant, *suscipiant justitiam*, id est, eorum obedientiam, ut sic fiat quod de justitia et pace scriptum est: *Justitia et pax osculatæ sunt (Psal. lxxxiv)*, Quod per justitiam obedientia potest denotari, notat Apostolus ubi dicit: *Sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita et per obedientiam unius justis constituentur multi (Rom. v)*. *Judicabit pauperes populi*. Quasi dicat: Vere *suscipiant montes* verbum reconciliationis: quod notat Paulus: Deus inquit, *reconciliavit nos sibi per Christum, et posuit in nobis mysterium reconciliationis (11 Cor. v)*: quod hic notatur, quia ipse Deus *judicabit pauperes meos pauperes populi*, id est, est populum illum qui se pauperem reputat: *et tandem salvos faciet filios pauperum*. Si autem *montes* in sæculo elatos accipimus, sic continuabimus: *Deus, judicium tuum regi da, et vere dabis quia ipse judicabit*, id est, discernet *pauperes populi*, id est, apostolos, *et salvos faciet filios pauperum*, id est, imitatores apostolorum *judicabit*: iidem possunt esse *pauperes* et *filii pauperum*, quia eadem civitas est Sion et filia Sion. *Et humiliabit calumniatorem*. Calumniator est qui alienam innocentiam nititur ducere in culpam, exquisita aliqua dolositate, et machinata aliqua calliditate. Nullus ideo melius quam diabolus hic calumniator agnoscitur: calumnia enim ejus est: Nunquid gratis colit Job Deum (Job. 1)? Si enim voluit innocentiam sanctissimi viri in culpam ducere, si hoc posset efficere, ut pro terrenis diabolo serviret, sed humiliavit eum Dominus gratia sua, suos juvans ut gratie Deum colant, humiliavit etiam eum non in Judæis, quibus ipse calumniator veus est tanquam vasis suis, operans in filiis diffidentis. Humiliatus est enim quia ille, quem occiderant, resurrexit, et per mortem suam mortis imperium destruxit: humiliavit etiam eum, quia multos de tenebris in lucem reduxit, quia cum diabolus extendit manum suam ad illicita, cum Christum videlicet rapere voluit, perdidit illos in quibus potestatem prius habuit: vel, nomine calumniatoris reprobis populus intelligitur, qui ex maxima parte, dum

peccata excusare contendit, calumniam ingerit Creatori : unde illud Salustii : Falso queritur de natura sua genus humanum. Hunc populum reprobum humiliat Dominus, quia sordescere facit. Unde illud, *Qui in sordibus est, sordescat adhuc* (Apoc. xxii). *Et permanebit cum sole*, id est, quandiu volvitur tempus. Unde illud, *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi* (Ps. xlv). Et, ne intelligeremus eum deinceps permansurum, et ante tempus non fuisse, subjungit, *ante lunam*. Quasi dicat, omne tempus præcessit. Qualiter autem velit *ante lunam* intelligere, subjungit generationes generationum, ut istud sit expositio prioris. Vel sic : *permanebit cum sole*, id est, cum paterna claritate vel æqualitate, et fuit *ante lunam*, id est, ante Ecclesiam dignitate, utpote qui immunis a peccato in humana natura conceptus est : vel *ante lunam*, quia Ecclesia præcessit æternitate sua, et *permanebit in generatione generationum*. Nota Ecclesiam non incongrue per *lunam* designari, quia sicut luna a sole illuminatur, sic Ecclesia non habet lumen, nisi a vero sole, a Domino videlicet, illuminetur. *Descendet sicut pluvia in vellus*. Præscripsit Propheta qualiter Dominus venturus sit : quia sicut pluvia sine strepitu et sine sensu descendit in vellus, et ipsum vellus non corrumpit : ita verbum patris descendit in uterum virginis, sine sensu carnali, sine corruptione virginis, quia ipsa erat mater nesciens virum. *Et sicut stillicidia stillantia super terram* : quia sicut stillæ cadentes super terram, non submergunt, sed irrigant ipsam terram : ita Dominus in humano genere conversatus est, irrigando ipsum, non destruendo. Vel aliter : *Descendet sicut pluvia in vellus*. Mittit nos ad historiam quæ narrat quid factum sit in tempore judicis Gedeon. Ipse enim admonitus a Domino, quatenus irrueret in Philistæos petiit signum futuræ victoriæ, hoc ut vellus in area positum complueretur et area sicca maneret, et rursum secundo petiit, ut area complueretur, et vellus siccum maneret (Judic. vi). Quod ita factum est : non autem sine mysterio. *Vellus* enim prius irrigatum significat populum Judaicum qui prius divino Verbo fuit complutus. Ibi enim Dominus matrem, in qua formam servi acciperet et hominibus appareret, elegit : ibi discipulos, quibus hoc idem præcepit, dicens : *In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne introieritis* (Matth. x). Sed quia populus ille in duritia permanens, divinum non recipit eloquium, factum est quod significatur per vellus siccum et aream complutam. Nam ablatum est divinum eloquium a Judæis, et divulgatum est gentibus, et sic est area compluta, quia sicca gentium corda rore divini eloquii sunt irrigata : quod dicit, *Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram*. Et quid in diebus ejus futurum sit, dicit : *Orietur in diebus ejus justitia*, id est, fides quemque justificans, et *abundantia pacis* quia pax in illis diebus non protenditur ad amicos, sed etiam inimicos. Unde istud, *Audistis quia dictum est antiquis : Diliges amicum tuum, et odio habebis*

inimicum tuum. Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, benefecite his qui oderunt vos (Matth. v). *Hæc abundantia pacis donec auferatur luna*, id est, donec Ecclesia, devicta morte, assumatur immortalitate : vel secundum aliam translationem, donec extollatur luna per gloriam resurrectionis, in æternum regnatura cum illo qui in gloria resurrectionis eam præcessit. *Et dominabitur a mari*, orientalis subaudis, usque ad mare occidentale, incipiendo subaudis, a flumine Jordanis videlicet, procedens usque ad terminos orbis terrarum. Nota quod hic, evidenter expressit, inde voluisse Christum potestatem suam jam commendare, unde et discipulos cœpit eligere a flumine, scilicet Jordane, ubi super baptizato Domino, cum descenderet Spiritus sanctus, sonuit vox de celo : *Hic est filius meus dilectus* (Matth. iii). Hinc ergo doctrina ejus incipiens, et magisterii celestis auctoritas, dilatatur usque ad terminos orbis terræ, cum prædicatur *Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus* (Matth. xxiv). Vel aliter : *Dominabitur a mari*, subaudis Judæorum, usque ad mare gentilium. Nota quia Judæi, licet cognitionem legis receperant, tamen *mare* dici possunt, quia terrenis inhiantes, tempestatibus sæculi quasi fluctibus maris inquietabantur ; gentilis autem populus, quoniam nulla in cognitione Deum recepit, merito maris nomine designatur ; quod dicit, *dominabitur a mari usque ad mare*, incipiendo a flumine, usque ad terminos orbis terrarum perveniendo : et eo dominante, *Coram illo procident Æthiopes*, id est, humiliabuntur qui prius fuerunt teterrimi in moribus, et *inimici ejus terram lingent*, eum venerando subaudis. Vel *inimici ejus*, id est, hæretici, *lingent terram*, id est, delectabuntur in terrenis, assumendo sibi terrenorum auctoritatem ut sic confirmet aliis quod perverse intelligendo in scripturis acceperunt. *Reges Tharsis et insulæ*. Ostendit qualiter coram illo *procident reges*, quoniam *reges Tharsis et insulæ munera offerent*. Tharsis interpretatur *exploratio gaudii*, ubi intelliguntur qui gaudium suum in terrenis exprobrabant, qui jam facti reges, se ipsos videlicet et alios bene regentes, *offerent munera*, se ipsos videlicet, digna munera Deo : interpretatur etiam Tharsis, *contemplatio*, ubi significantur qui celestia contemplantur et terrona obliviscuntur. Contemplari enim pertinet ad futura, considerare, ad presentia. *Insulæ* dicuntur terræ, eo quod in salo sunt positæ. Ubi intelliguntur homines, qui a fluctibus sæculi quasi motione maris quatiantur. Hi tales facti stabiles, et in nullo periclitantes, *offerent munera* Domino. *Reges Arabum et Saba dona adducent*. Nota, quia nihil adducitur nisi quod ambulat : ubi jam intelligitur, quod in diebus ejus de immolandis victimis non dabitur præceptum, sed *dona* ista, quæ adducenda sunt, homines videntur significare quos in societatem Christi et Ecclesie regum adducit auctoritas. Arabum interpretatur *campestris* vel *humilis*, ubi intelliguntur gentiles qui humiliati inter *dona* Dei reputantur. Saba interpretatur *incensa*, ubi interpretantur illi, qui

igne divini amoris incenduntur, ut inter dona Dei computentur, quod dicit, *reges Arabum et Saba dona adducent. Et ut breviter includatur, adorabunt eum omnes reges terræ*, id est, omnes omnino reges, et omnes gentes servient ei. Et merito, quia liberavit pauperem, peccata videlicet humiliter confitentem, a potente, id est, a principe terrenæ potestatis. Et quem pauperem sit liberaturus, subjungit, et *pauperem cui non erat adjutor*, et illum qui non præsumit sibi salutem dari de meritis suis, vel de libero arbitrio, vel aliquo adjutore alio, excepto Domino. Et quomodo liberabit? Non secundum merita illorum, sed ipse *parcet pauperi et inopi*, id est, peccata pauperis et inopis non reputabit, et sic animas pauperum salvas faciet. Et hoc quomodo? Redimendo animas eorum ex usuris et iniquitate, de peccato veniant in peccatum. Usura enim est, quando ex peccato præcedenti aliquis promeretur ut iterum peccet; vel iniquitas est peccatum et usura pœna peccati. Et merito usura pœna peccati est appellata, quia plus mali invenitur in suppliciis quam commissum est in peccatis. Verbi gratia: Homicida corpus hominis tantum perimit, animæ autem nihil nocere potest: ipsius corpus et anima perditur in gehenna. Redimet ergo ex usuris, redimendo peccata quæ debebant ampliora supplicia. Redimet autem ab iniquitate adjuvando per gratiam, et etiam ad faciendam justitiam. Et honorabile nomen eorum coram illo, et sic contemptibile sit coram hominibus. Unde alibi: *Etenim hæreditas mea præclara est mihi (Psal. xv). Et vivet. et ideo quia vivet, dabitur ei de auro Arabiæ*, id est, de præcipuis sapientibus gentilitatis. Aurum enim sapientiam notat, et Arabia gentes. Unde scriptum est: Accipite prudentiam et sapientiam sicut aurum probatum (*Prov. viii et xvi*): vel aurum dicitur quasi ab aura, unde [per] aurum Arabiæ splendidissimæ intentiones gentium denotantur. Nota non sine pondere esse quod dicit, *vivet*, quia si, de eo quod communiter viveat homines, diceretur, non esset magna causa quare ei aurum Arabiæ daretur, et ideo cum pondere intelligendum est, *vivet*, quasi dicat, resurgens a mortuis non amplius moriturus. Neque enim omnes vivimus, qui quandoque morituri sumus exterius, et quotidie per peccata morimur interius. Sequitur: *Et adorabunt de ipso semper*, id est, omni tempore, *de ipso*, id est, de ipsius corpore implendo, ut membra ejus videlicet multiplicentur, et sic *tota die benedicent ei*: vel orabunt *de ipso semper* accipientes quod orant vel propter ipsum promerendum. Et hoc merito, quia ipse erit firmamentum in terra, ubi nulla firmitudo fuit ante eum. Ipse autem veniens, stabilivit eos in doctrina stabili et nunquam mutanda. Unde Paulus: Si quis, ait, vobis evangelizavit præter id quod accepistis a nobis, anathema sit (*Gal. i*). Ipse etiam erit firmamentum in summis montium, quia in eo complebuntur omnia dicta et facta, quæ per summos montes, id est, per prophetas et patriarchas revelata sunt: *super extolletur super Libanum fructus ejus*, illi videlicet, quos eligit sibi fructus

A de mundo. Unde illud: *Ego vos elegi de mundo, ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat (Joan. xv)*. Super Libanum fructus ejus, id est, super omnem candorem sæcularem. Libanus interpretatur candidatio, vel, fructus ejus, id est, charitas extolletur super Libanum. Unde illud Pauli: *Adhuc super eminentiorem viam vobis demonstro (I Cor. xii)*. Hoc enim in primo ponitur munerum divinorum, ubi ait: *Fructus autem spiritus est charitas (Gal. v)*. Et *florabunt de civitate sicut fenum terræ*. Quoniam absolute positum est, *de civitate*, intelligamus civitatem Dei vel Jerusalem. Si autem civitatem Dei accipimus, fenum quasi triticum accipiemus. Unde in Genesi: *Producat terra lignum et omne fenum suum (Gen. i)*. Non fenum siccum hic accipiendum est, sed fenum viride quasi frumentum fructificans. Vel aliter: *Florabunt de civitate sua*, subaudis sicut fenum terræ, quod hodie est et cras in clibanum mittitur (*Matth. ix*). Ex quibus omnibus quæ dicta sunt superius, sit nomen ejus benedictum, id est, multiplicatum in sæcula, id est, quoadiu volvuntur tempora. Et merito, quia ante solem, id est, ante omnem temporalem dispositionem, permanet nomen ejus, et in ipso, subaudis nomine, benedicentur omnes tribus terræ, quia omnes gentes magnificabunt eum. Unde benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus per se et per suos, et benedictum sit nomen majestatis ejus in æternum, id est, divinitas ejus multiplicetur non in se, sed in cognitione hominum. Quod et futurum est, quia replebitur majestate ejus omnis terra. Fiat hæc multiplicatio in priori populo, fiat et in posteriori.

PSALMUS LXXII.

DEFECERUNT HYMNI DAVID FILII JESSE, PSALMUS ASAPH.

« Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde
 « Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt
 « gressus mei. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Quia non est respectus morti eorum, et firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate et impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Cogitarunt et locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transivit in terra. Ideo convertetur populus meus hic, et dies pleni invenientur in eis.
 D « Et dixerunt: Quomodo scit Deus, et si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores et abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, et lavi inter innocentes manus meas; et fui flagellatus tota die, et castigatio mea in matutinis. Si dicebam: Narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobavi. Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me: donec intrem in sanctuarium Dei, et intelligam in novissimis eorum. Verumtamen propter dolos posuisti eis; dejecisti eos dum allevarentur. Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam. Velut

• somnium surgentium, Domine, in civitate tua
 • imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Quia in-
 • flammatum est cor meum, et renes mei com-
 • mutati sunt; et ego ad nihilum redactus sum, et
 • nescivi. Ut jumentum factus sum apud te, et ego
 • semper tecum. Tenuisti manum dexteram meam;
 • et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria su-
 • scipisti me. Quid enim mihi est in cœlo? et a te
 • quid volui super terram? Defecit caro mea et cor
 • meum: Deus cordis mei, et pars mea Deus in
 • æternum. Quia ecce qui elongant a te, peribunt:
 • perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Mihi au-
 • tem adhærere Deo bonum est; ponere in Domino
 • Deo spem meam: ut annuntiem omnes prædica-
 • tiones tuas in portis filię Sion. »

ENARRATIO.

Non frustra in hoc titulo David filius Jesse dicitur, cum superiores psalmi intitulati sint nomine David, sed sine commemoratione patris. Quod autem hic ponit Jesse, qui fuit pater David secundum carnem, in hoc videtur notare quosdam ex filiis Israel carnaliter sapientes et terrenis adhæreres. Nota est enim historia, qualiter filii Israel divina potentia per mare Rubrum ducti sunt, cum hostes insequentem submersi sunt (*Exod. xiv*). Notum est etiam qualiter per multos annos idem populus per desertum erraverit, Moyse existente duce et Aaron. Huic populo factæ sunt promissiones multæ: promissa est enim eis terra Chanaan, subjectio inimicorum, fecunditas uxorum, filiorum, honor sæcularis. Hæc omnia receperunt et pro magno habuerunt, et plurima pars eorum Deo serviendum esse pro terrenis intellexit; sed Dominus, qui hæc omnia eis concessit, non ut in istis remaneret, sed ut per hæc alia futura crederent, subtraxit eis bona temporalia, ut vel sic addiscerent æternis adhærere. Populus autem, magis optans terrena quam cœlestia, ea quæ viderentur, quam ea quæ non viderentur, cum vidisset quod sibi subtraherentur, et gentibus darentur, murmurabat contra Dominum, quoniam gentes Deum non colentes reciperent bona temporalia, et in omnibus prosperarentur: illi autem qui Deum colebant, in miseria et in labore fuerunt: pro istis omnibus sic secum in mente contendebant. Aut Deus scit omnia, aut nescit. Sed quoniam periculosum fuit confiteri creatorem omnia ignorare aliqua dicebant: Si scit, aut curat, aut non curat. Ut non curet, repugnat Scriptura, quia scriptum est de eo: *Fortiter suaviter que disponens omnia* (*Sap. viii*). Cum autem curat, quomodo patitur ut qui eum non colunt, floreat et ornentur; et qui eum colunt, laborent et destruantur? A taliter murmurantibus ex defectione rerum temporalium, defecerunt laudes quæ habendæ erant pro acquisitione honorum cœlestium. Sed quia non defuerunt in populo illo, qui intellexerunt in radice promissa, videlicet in promittentibus, hæc omnia esse quasi umbra, et vera bona futura; quorum vox est in hoc psalmo exhortantium taliter murmuran-

tes, quatenus cessent a murmuratione, et magis velint expectare quæ non videntur quam his adhærere quæ videntur. Nam qui his adhærere, perituri sunt ad ultimum; et qui non adhærere, sunt coronandi. Et est *psalmus Asaph*, id est, operatio attribuenda cuidam congreganti: facta ideo quia *defecerunt laudes David*. David dico non spiritualis, sed carnalis; quod notatur per *filii Jesse*. A spirituali enim David nunquam defecerunt laudes; dicit autem sic Asaph:

Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! Quasi dicat: Quam incomparabiliter est bonus Deus Israel, id est, *videntium Deum*, his qui recto sunt corde, id est, illis qui suam voluntatem dirigunt secundum voluntatem Dei, licet distortis corde parvus et perversus videatur. Quod alibi dicitur: *Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris* (*Psal. xvii*); non quod Deus sit perversus, sed quia perverso videtur esse perversus; qui lippienti oculo claritas solis non resplendet, sed obscura videtur, quia claritatem recte intueri non potest. *Mei autem pene moti sunt pedes*. Assumit hic Asaph vocem illorum, a quibus defecerunt laudes. Quasi dicat: *Quam bonus Israel Deus!* ego autem hoc non attendi, quia pedes mei, id est, affectiones meæ, *pene moti sunt*, ad lapsum, subaudis; *pene effusi sunt gressus mei*, ad errandum, eos irritando qui non via recta incedebant. *Pene* dicit, qui tandem resipuit, ut in posterioribus psalmi denotari potest. Quare autem *moti sunt pedes*, subjungitur: *Quia zelavi*, id est, indignatus sum, vel invidentiam habui, *super iniquos*, considerationem meam extendens, vel super illos esse volens. Et cur hoc? *Videns videlicet pacem peccatorum*, Deum vere non colentium. Et quam pacem? Pacem terrenam, pacem mutabilem, pacem non ex gratia, sed ex iudicio. Hanc pacem dum desiderarem, et pro illa Deo servire vellem, *pene moti sunt pedes mei*; et ideo etiam *moti sunt, quia non est respectus morti eorum*; id est, mors quam ipsi promeruerunt, non respicit eos; *et non est firmamentum in plaga eorum*, quoniam si aliquando plagas patiuntur et corriguntur, eorum plagæ non sunt firmæ, sed transitorie, quia *in labore hominum non sunt*, id est, non tantum laborant neque affliguntur in correctione quantum illi laborant qui homines sunt, ratione videlicet utentes, et non idola, sed verum Deum adorantes. Vel aliter, *pacem peccatorum videns*. Et quare habent pacem? Ad eorum videlicet iudicium, quoniam *non est respectus morti eorum*, id est, mors quam ipsi promeruerunt, non respicit eos, id est, non avertit se ab illis, sed semper eos expectando intuetur; *et firmamentum in plaga eorum*, quoniam plagæ quæ eis servantur, non sunt transitorie, sed firmæ et nunquam mutandæ. Et quare hoc? Quia hic in hac vita non sunt in labore hominum, illorum videlicet qui secundum hominem vivunt. Quasi dicat: Ideo damnabuntur tandem cum servis, quia hic non sunt in labore cum filiis; *et cum illis non flagellabuntur, quia flagellat*

Deus omnem filium quem recipit (Prov. iii); ideo tenuit eos superbia. Quasi dicat: Quia Dominus pacem eis concedit, et cum filiis non corrigit, ideo tenuit eos superbia, id est, in sua potestate redegit, ne sobrie viverent, in seipsis *operti sunt iniquitate*, id est, ne juste viverent quantum ad proximum, impietate operti sunt, ne pie viverent quantum ad Deum, quibus frustra præceptum illud Pauli: *Sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo (Tit. ii)*. Quod isti non attenderunt, et ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate et impietate sua. Quæ iniquitas non venit ex necessitate, quod dicit: *prodit quasi ex adipe iniquitas eorum*. Quasi dicat: Inexcusabilis est iniquitas eorum, quia non processit ex macie, sed quasi ex adipe. Ex macie procedit iniquitas, quando aliquis pauper non habens necessaria, perpetrat iniquitatem, auferendo videlicet proximo bona sua; cum tamen esset toleranda potius omnis necessitas, quam minima perpetranda iniquitas. Quasi ex adipe prodit iniquitas, quando a divitibus, quibus fluunt rerum divitiæ, res rapiuntur alienæ: ex adipe etiam procedit iniquitas, quando dedignatur correctionem suam audire. Vel iniquitas ex adipe procedit, quando quisque qui alios corrigere deberet, timens ne ei temporalia subtrahantur, divitibus etiam in malefactis adulatur. *Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum: et transierunt*, id est, excesserunt metas humani generis, quia se fragiles non recognoverunt, venientes in affectum cordis, id est, in omnem affectum carnalis delectationis tendebant. Et quomodo hoc? *Cogitaverunt et locuti sunt nequitiam*, id est, prius nequitas apud se deliberaverunt, et post locuti sunt, sic venientes de peccato in peccatum: quia culpam geminat, qui excogitatam nequitiam divulgat: et duplex peccatum est, malum excogitare, et hoc quasi in bonum propagare. *Iniquitatem in excelso locuti sunt*. Quasi dicat: Locuti sunt nequitiam, et hoc non qualicumque modo, sed in excelso, id est in publico, gloriati sunt de nequitia sua, et in cathedra pestilentiae præsidentes, aliis nequitiae dederunt auctoritates. Unde Paulus: *Auferatur clamor de medio vestrum (Ephes. iv)*. Et sic *posuerunt in cælum os suum*, id est, contra Deum male locuti sunt. in illum videlicet, quem nulla lingua sufficit laudare; non timuerunt blasphemias jactare. *Et lingua eorum transivit in terram*, id est, humanam possibilitatem et metas humani generis, licet in terra esset posita, id est, in fragili vase et cito mutabili. Nota qualiter lingua eorum transivit. Non cogitant enim se subito posse mori, cum talia loquuntur: sed quasi semper victuri, grandia minantur. Hi tales quam fragili vase cooperti sunt, nesciunt quod scriptum est: *Exiet spiritus et revertetur in terram suam (Psal. cxlv)*. Vel sic: *Lingua eorum transivit omnes in terra*, id est in stabilitate positos, contemnendo eos in afflictione cordis sui, dum sibi bona temporalia attribuerentur, et aliis auferrentur. *Ideo convertetur populus meus hic*. Quasi dicat: Quoniam illi ex tempore florent, ut postmodum æternaliter pereant, ideo convertetur

populus meus hic; id est, populus meæ nationis, cujus ego pars sum: hic, id est mihi similis; et in illo converso dies pleni inveniuntur, quia in eorum consideratione erunt tantum dies æternitatis, qui pleni sunt affluentia bonorum: inveniuntur dies pleni, id est, vita plenitudinis temporum, in quibus temporibus prædicabant apostoli temporalia esse contemnenda et æterna expectanda. Vel aliter: Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transivit in terra. Quasi dicat: *Ideo convertetur populus meus hic.* Quorsum hæc descriptio pravorum? ut convertatur populus meus hic a pravo intellectu suo ad meum intellectum habendum, ut contemnatur videlicet terrena felicitas. *Et opus est ut convertantur, quia dixerunt, ab eo aversi: Quomodo scit Deus omnia, cum mali gaudent terrena felicitate, et boni laborant in afflictione? Et si est scientia in excelso, possumus dicere quia non curat gubernare hæc infirma; et ecce quare, quia ipsi peccatares, Deo videlicet non servientes, sunt abundantes in sæculo: quia obtinuerunt, id est contra nos tenuerunt divitias; et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, confitendo peccata; et lavi inter innocentes manus meas? id est, frustra pie et innocenter vixi, adjungendo alios innocentes? et frustra fui flagellatus tota die, id est, assidue; et castigatio mea fuit in matutinis, id est, non differebatur; sed comparabilis factus sum illi cujus pœna esset in foribus, ut interficeretur quam cito de domo egrederetur: et hoc totum frustra, quia illi qui tibi non serviunt, eorum differtur pœna, vel nulla est. Ipsi ornantur divitiis: qui tibi serviunt, premuntur miseriis et angustiis. Hæc omnia postquam consideravi, conversus ad meipsum dicebam: Si narrabo sic, me videlicet sine causa justificatum, frustra pie et innocenter vixisse, frustra castigatum et flagellatum, quia careo bonis temporalibus, quibus abundant bonorum persecutores. Ecce nationem, id est, auctoritatem, *aliorum tuorum, Abraham videlicet et Isaac, reprobavi, id est, contempsi, quia nullus illorum mecum consentit in hoc, ut contemptis æternis, possideantur æterna: nec flagellandum esse pro temporalibus, sed pro æternis; et sic omnibus visis, existimabam utilis mihi, subaudis fore, ut cognoscerem illud, qualiter Deus humana disponat, et se colentibus temporalia subtrahat, et non se colentibus habere permittit, et hoc subaudis cognoscere et inquirere est labor ante me, id est, major me; ut illud: Qui post me venit, ante me factus est (Joan. i). Labor est dico, ante me, donec intrem, videlicet consideratione, in sanctuarium Dei, in occultam dispositionem Domini; et intelligam in novissimis eorum, id est, considerem novissima eorum, qui hic terrenis inhiant, et in spe cœlestium non laborant. Potest et sic distingui: Existimabam ut cognoscerem hoc, qualiter videlicet mali in hac vita florere permittuntur; sed labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, et intelligam in novissimis eorum, quando ipsi puniendi sunt. Verumtamen propter de-**

los posuisti eis. Quasi dicat : Licet dixerim eos puniendos in novissimis eorum, tu tamen in presenti jam damnasti eos, quia propter dolos, quibus videlicet convictores suos decipere solent, vel propter dolos in signis et non in significatis, in promittentibus et non in promissis, permanserunt, potuisti eis, subaudis dolum. Et hoc quomodo? *Dijecisti eos dum allevarentur*; quia in hoc ipso quo se putabant elevari, misera dejectione depressi sunt. *Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt, propter iniquitatem suam?* Asaph, qui in hoc psalmo loquitur, prævidens futuram desolationem illorum, quorum hic in terrenis sunt solatia, quasi condolendo eis sic clamat : *Quomodo, id est quam misere et irrecuperabiliter, facti sunt in desolationem?* nam *subito defecerunt*, qui divinam vitam sibi ipsis promiserant; et sic *perierunt propter iniquitatem suam*, non propter examinantis Dei injustitiam. Et quomodo peribunt? *Velut somnium, surgentium*, id est, comparabiles erunt somniantibus se habere divitias, qui tamen nihil habent dum evigilent : ita isti felices sibi videntur dum manet ista nox; sed dum somnis hujus carnalis vitæ excitati fuerint, recognoscent se esse pauperes, et se quasi in somnis possedissee temporales divitias attendent; quod dicit : *Velut somnium surgentium*. Et tu, Domine, in civitate tua imaginem ipsorum, id est, in comparatione tuorum fidelium, *ad nihilum rediges*, id est, ex toto destrues; et magis *ipsorum* qui in sua civitate tuam imaginem destruxerunt, non rationabiliter vivendo et imaginem terreni hominis imitando; et ideo *imaginem ipsorum ad nihilum rediges*, meam autem reedificabis; quia *inflammatum est* hic *cor meum*, desiderio tui subaudis; *renes mei*, carnales videlicet, *commutati sunt*, in spiritualem delectationem; *et ad nihilum redactus sum*, ut te in me magnificarem, et *nescivi* id est, si quandoque peccavi, ignoranter hoc feci post commutationem carnalis delectationis. Et iterum *ut jumentum factus sum apud te*, mansuetum videlicet animal et aptum ad portandum onus tuum leve, et sic ero *semper tecum*: et hoc non ex merito meo, sed tu *tenuisti manum dexteram meam*, id est, meam potentiam juvisti ad hoc, ut esset in dextera acquirens potiora, celestia videlicet, et non terrena : quia per dexteram celestia, et per sinistram terrena intelliguntur. Unde illud in Canticis : *Læva ejus sub capite meo et dextera illius amplexabitur me* (Cant. u). Habent quidam libri, manum dexteræ sententia tamen eadem. *Et in voluntate tua*, id est, in beneplacito tuo, non in merito meo, *deduxisti me*, de virtute in virtutem; et *cum gloria suscepisti me*, qui gloriamur in spe resurrectionis, quæ in te præcessit capite. Aliter : *Imaginem ipsorum ad nihilum rediges*. Et merito, quia eorum exemplo inflammatum est cor meum, desiderio videlicet terrenorum : *et renes mei*, id est, spiritualis delectatio mea mutata est, et facta est carnalis; *et ego ad nihilum redactus sum*, permanens videlicet in vetustate, *et nescivi ea quæ scienda*

A erant; sed *ut jumentum factus sum apud te*, irrationabiliter videlicet vivens, et quæ ad usum corporis pertinebant tantum quærens; et licet sic aversus, tamen ego tecum semper fui, in hoc videlicet quod non consensi his qui dixerunt bona temporalia a te non esse quærenda, sed ab alio; et ideo locum venire quodammodo premerui. Et tu tenuisti manum dexteræ meæ, ut non amplius quærerem ea quæ ad sinistram pertinent, sed quæ per dexteram intelliguntur. Potest et adhuc aliter legi: *Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam, velut somnium surgentium*; sed tu, Domine, imaginem ipsorum, imaginem videlicet terreni hominis, quam ipsi imitati sunt *ad nihilum*, tu reedificasti ponendo eos in civitate tua, id est, intra societatem tuorum fidelium. Et unde hoc scio? **B** Quia in me ipso hoc expertus sum, quoniam imaginem terreni hominis in me destruxisti, et tuam reedificasti; quod dicit, quia *inflammatum est cor meum* desiderio terrenorum, *et renes mei commutati* in carnalia desideria, *et ad nihilum redactus*, id est, ad ea quæ nihil sunt tenlebam; et hoc ideo, quia nescivi ea quæ scienda erant; sed *ut jumentum factus sum apud te*, irrationabiliter videlicet vivens; sed tamen *ego semper tecum* fui, non credens alium datorem terrenorum nisi te; et ideo *tenuisti manum dexteram meam*, ut jam non amplius se extendat ad terrena; *et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me*, et ecce gloria, quia *quid mihi est in cælo?* id est, quantum est illud quod mihi a te paratur in cælo. *Quia illud nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit* (1 Cor. u). Et quandoquidem tanta est gloria, ego miser *quid volui a te super terram?* id est, quam nihil fuit in comparationem futuræ gloriæ, quod a te quæsi in terra? Unde habui hoc quærerere? Ex defectu carnis videlicet et cordis; quod dicit, *defecit caro mea*, tam in me videlicet quam in Adam; *et cor meum defecit*, id est, ratio mea obfuscata est, ut non quærerem quæ quærenda erant; sed amodo *Deus erit cordis* aggratulatio; *et Deus erat pars mea* et hoc in æternum. Alii autem assumant sibi partem mundum, et ideo eorum pars est transitoria. Et opus est, o Deus, ut tu sis mihi pars; nam qui non eligunt partem, ipsi peribunt. Quod dicit : *Pars mea Deus in æternum*. Et ecce quare te Deum partem assumam : *quia qui elongant se a te*, mundum videlicet, et non te, sibi partem assumendo *peribunt*. Nam tu *perdidisti* omnem qui fornicatur *abs te*, subaudis recedendo. Fornicatur ille, qui Deum colit propter aliud quam propter seipsum, velut illi qui eum colunt pro terreno commodo. Neque enim uxor quælibet caste amat maritum suum, quæ plus amat eum pro divitiis quam pro seipso. *Mihi autem ad hæerere Deo bonum est*. Quasi dicat : Illos qui fornicatur perdidisti, ego autem non fornicabor, quia *michi adhæerere Deo bonum est*, id est, delectabile mihi videtur, mundum contemnere et Deo adhæerere. Et quomodo adhæerere? Spe scilicet, non in re. *Spe enim salvi facti sumus* (Rom. viii). Quasi dicat : *Volo*

ponere in Domino Deo spem meam, id est, sic volo adhærere ut in illo tantum spem meam ponam, in qua spe et in quo amore nolo solus esse, velut illi qui mundum amant, in incesto amore suo nolunt habere socios. Mihi autem sic delectabile est tibi Deo adhærere, ut *annuntiem omnes prædicationes tuas*, ut sic annuntiando mihi adjungam socios in amore tuo. Et quibus annuntiabo! *Sion*, id est illi qui sunt in contemplatione futurorum; qui sunt etiam filia, quoniam eis tanta diligentia est adhibenda ut in casto amore Dei perseverent, quanta diligentia custodiendæ sunt filiæ ne ante tempus legalis conjugii fiant fornicariæ. Hæc annuntiatio faciendæ est *in portis*, id est in virtutibus, quæ portæ sunt ad supernam vitam; quia cavendum est prædicatori, ut id quod verbo prædicat, opere compleat; vel *in portis*, id est in manifesto, annuntiabo prædicationes tuas, et non occulte. Unde illud: *Qui me erubuerit coram hominibus, et ego erubescam eum coram angelis Dei. Et qui me confessus fuerit coram hominibus, et ego eum confitebor etiam coram Patre meo* (Luc. II; Matth. X). Vel *in portis*, id est in apostolis tuis, eorum auctoritatibus videlicet confirmando quidquid in tua prædicatione annuntio. Unde alibi: *Narrate in turribus ejus* (Psal. XLVII).

PSALMUS LXXIII.

INTELLECTUS ASAPH.

« Ut quid, Deus, repulisti in finem, iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ? Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio. Redemisti virgam hereditatis tuæ: mons Sion, in quo habitasti in eo. Leva manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto! Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ. Posuerunt signa sua, signa; et non cognoverunt sicut in exitu super summum. Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus in idipsum; in securi et ascia dejecerunt eum. Incenderunt igni sanctuarium tuum; in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra. Signa nostra non vidimus, jam non est propheta, et nos non cognoscat amplius. Usquequo, Deus, imperabit inimicus; irritat adversarius nomen tuum in finem? Ut quid avertis manum tuam et dexteram tuam de medio sinu tuo in finem? Deus autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ. Tu confirmasti in virtute tua mare, contribulasti capita draconum in aquis. Tu confregisti capita draconis, dedisti cum escam populis Ethiopum. Tu dirupisti fontes et torrentes; tu siccasti fluvios Ethan. Tuus est dies, et tua est nox: tu fabricatus es auroram et solem. Tu fecisti omnes terminos terræ, æstatem et ver, tu plasmasti ea. Memor esto hujus, inimicus impropereavit Domino, et populus insipiens incitavit nomen tuum. Ne tradas bestiis animum confidentem tibi, et animas pauperum tuorum ne obliv-

« scaris in finem. Respice in testamentum tuum, quia repleti sunt qui obscurati sunt, terræ domibus iniquitatum. Ne avertatur humilis factus confusus; pauper et inops laudabunt nomen tuum. Exsurge, Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum; superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. »

ENARRATIO.

Asaph. Istius nominis est Latina interpretatio, *congregans* vel *congregatio*: Græca voce, *synagoga*. Per congregationem autem potest accipi tam congregatio hominum quam animalium. Sed quoniam usus habet ut per Synagogam semper Judaicum populum accipiamus, et hic quoque per *Asaph* eundem populum designemus; et non qualescunque in populo illo accipiendi sunt hic, sed illi tantum qui in semine sunt reputandi, non inter paleas numerandi; non filii Abraham sunt secundum carnem, sed qui eum imitantur secundum fidem. Ut autem tales intelligamus, notat nobis hoc vocabulum *intellectus*, quod jungitur *Asaph*. Nam eorum vox est hoc psalmo, qui receperunt Vetus Testamentum, et qui per illud Novum Testamentum intellexerunt esse futurum, in quibus duobus Testamentis præcepta sunt eadem; quia hæc præcepta. *Non mæchaberis, Non furtum facies*, et cætera, utroque Testamento sunt eadem. Promissa autem duorum Testamentorum sunt diversa, quia promissa Veteris Testamenti sunt hæc: Terra Chanaan, terra copiosa, abundans lacte et melle; regnum temporale, subjectio inimicorum, secunditas uxorum et filiorum; Novum autem Testamentum tibi promittit regnum cælestis, subjectionem vero inimicorum de quibus dictum est: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus potestates tenebrarum* (Eph. VI). Sic sunt promissa diversa duorum Testamentorum; sed nota quia promissa Veteris Testamenti præcedebant, quia prius animale, deinde quod spiritale. *Primus enim homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis* (I Cor. XV), ad imaginem vero terreni pertinet Vetus Testamentum, ad imaginem cælestis Novum; sed tamen utriusque Testamenti idem est auctor. Nam qui per Vetus Testamentum promisit regnum temporale, ipse etiam per Novum promisit regnum cælestis; sed præcessit Vetus promittens temporalia, quia carnalis populus induendus erat per temporalia, ut sic disceret amare cælestia; quia ipsa temporalia quæ præcedebant, signa fuerunt cælestium et ea promittentium. Regnum enim temporale significat regnum cælestis: subjectio inimicorum exteriorum, subjectionem inimicorum interiorum; genus diversarum victimarum significat Christum pro salute hominum in cruce suspensum. Quare? Quia impleta sunt omnia quæ significabantur per illa, debent cessare promittentia: venit enim Christus, a prophetis diu pronuntiatum. Signa enim eum venisse manifestant, quia

non sunt prophetæ, non est sacerdotium, non est unctio; mutata sunt etiam sacramenta, et facta feliciora, et magis salubriora, quia sacramenta Veteris Testamenti promittentia salutem, sacramenta Novi sunt dantia salutem. Hæc omnia impleta videt miser populus Judaicus, et tamen adhuc Christum venisse dubitat. Recepit prius temporalia, et pro magno habuit; Deus autem qui eis dedit, non pro magno habuit, quia etiam ea concessit malis; quod non fecisset, si ea pro magno habuisset: quia bona illa vera tantum recepturi sunt boni; sed populus Judaicus, receptis bonis temporalibus, non præsumebat de eo qui dedit ea; sed timens ea amittere, machinatus est eum occidere. Dixerunt enim: Si dimittimus eum sic, venient Romani et tollent nostrum locum (Joan. xi); et occiderunt eum, et amiserunt locum et gentem, et civitatem in qua eum occiderunt, ipsi occisi amiserunt, et eo tempore quo Dominum occiderunt, ut ex tempore admonerentur quare talia paterentur. In paschali enim solemnitate, quando omnes convenerant festum celebrare, Dominum occiderunt, ipsi autem ad eandem celebrationem convenientes obsessi sunt a Romanis principibus et multa millia hominum sunt occisa, civitas eorum est subversa. Sic Deus justus, licet non per justos homines, licet non per bonos, juste ab interfectoribus suis se vindicavit. Hanc eversio- nem deplorat Asaph in hoc psalmo, et distinguit in hoc planctu vera bona a non veris; ut tu quisque videas per quæ transeas et quæ exspectes, quæ relin- quas et quibus inhæreas. Et quare videndum est quibus inhæreas. Quia si excusabiliter inhærebant terrenis, quibus nondum revelata sunt divina promissa per Novum Testamentum, multo inexcusabilius eis inhæremus, quibus jam per Novum Testamentum revelata sunt divina promissa. Dicit autem sic Asaph:

Utquid, Deus, repulisti in finem, iratus est furor tuus? Nota quia magna est affectio lamentantis, et pia deprecatio deplorantis, ea quæ tam longe sunt futura deplorare quasi præsentia, ut sic ostendat quam piam affectionem erga illos habeat. Quasi dicat: Deus Pater, ut, id est quare nos repulisti? *utquid*, id est, ad quam utilitatem nostram fuit illa repulsio? *Repulisti nos in finem*, id est, omnimoda repulsione; sed repulisti nos dirigendo, in te finem qui finis est totius bonitatis et justitiæ. Et *utquid iratus est furor tuus*, id est, ad quid augmentata est ira tua. *super oves pascuæ tuæ*, quas fovisti et nutritivisti? Hoc ideo quia terrenis adhærebamus, te pastorem non cognovimus. *Memor esto congregationis tuæ*. Quasi dicat: Si sic agendum fuit cum paleis, tamen reservanda sunt grana. Et ut reserves *memor esto congregationis tuæ*, quam tu, videlicet quasi grana inter paleas, conservasti: *quam possedisti ab initio*, id est a tempore primi justii, Abel videlicet, quia ex eo tempore non defuerunt in populo illo qui in semine essent reputandi; vel *ab initio*, id est, a tempore illo quo Abraham fuit

A deductus de Ur Chaldæorum, vel a tempore Moysi et Aaron. *Memor esto congregationis tuæ*. Et debes memor ejus esse, quia tu redemisti ab Ægyptiaca servitute *virgam hæreditatis tuæ*, id est, ad hoc ut esset tibi hæreditas recte et quasi per virgam mensurata. Et quæ est illa hæreditas? *Mon Sion*, id est populus Judaicus in quo hæreditatis, ita ut in eo esses, quia multoties talia signa in eis visa sunt, ut tu præsens adesse videaris. Vel sic, *redemisti virgam hæreditatis tuæ*, id est, ipsam hæreditatem redemisti signo virgæ tuæ; vel redemisti ipsam hæreditatem ad hoc ut per eam multa signa faceres, sicut per virgam Moysi operatus est: legitur enim (Exod. iv) quod Moyses petivit signum a Domino, ut crederet ei Pharaon et Israeliticus populus; cui Dominus præcepit ut virgam quam in manu tenebat in terram projiceret: projecta est virga et versa in serpentem; Moyses autem aufugit timore perterritus: sed, Domino præcipiente, reversus, accepit caudam serpentis, et priorem formam recepit virga. Videamus mysterium hujus facti, Virga in serpente, Christus fuit in morte. Nam per serpentem proprie mors denotari potest, quia serpens primæ mortis causa fuit. Eo enim suadente cecidit Adam in mortem. Fuga Moysi timorem et dubitationem quam discipuli habuerunt in morte Domini, designat. Illi enim qui dixerunt, Nos putabamus quod redempturus esset Israel (Luc. xxiv), quodammodo in morte Domini desperabant et ab eo jam mento recedebant. Accepit Moyses serpentem per caudam, et restituta est virga. Quid per hoc voluit intelligi? Cauda serpentis, posteriora Christi, resurrectionem et ascensionem, denotat. Quæ duo cum discipuli mente attingerent et corde crederent, jam serpens mutatus est in virgam, quia de quo mortuo desperabant, eum vivum postea adorabant. Thomas enim, qui prius dubitavit, ponens manum in latus ejus, dixit: *Dominus meus et Deus meus* (Joan. xx). Potest etiam cauda serpentis posteriora Ecclesiæ denotare. Nam si quis ad posteriora Ecclesiæ respexerit, eam attingere non dubitat, licet eam prius quasi serpentem et mortuam abominatus fuisset; sic virga in serpente, Christum in morte et Ecclesiam periclitantem in tribulatione designat. Alibi etiam Christus per serpentem denotatur. Legitur quod Israeliticus populus multa in deserto passus sit a serpentibus, et ex illis multi mortui sunt ex percussione serpentum. Quæ plaga ut cessaret, præcepit Dominus Moysi ut serpentem æneum faceret, et eum in ligno alte poneret, ut si quis læsus esset a serpentibus, serpentem illum intueretur et sic sanaretur; et impletum est præceptum Domini, et sanati sunt multi (Num. xxi). In hoc serpente tria notantur, quod æneus fuit, et imaginem serpentis habuit, et mortuus fuit: per æneum, quia durabilis est omni metallo, divinitas Christi denotatur; imago serpentis significat Christum in similitudine carnis peccatricis, et non in carne peccatrice; mortuus ille serpens mortem Christi designat, quam si quis intuetur videat opere

videlicet eam imitando, sanatur ab omni percussione serpentum, id est ab omni impugnatione dæmonum *Leva manus tuas in superbias eorum in finem*. Quasi dicat: Memor esto congregationis tuæ; et ut memor sis, *leva manus tuas*, id est, exerce potentiam tuam *in superbias eorum*, id est, contra superbias Romanorum, dirigendo eas in te finem; vel *in finem*, id est finali levatione, *leva manus tuas* contra eos. Et opus est, quia inimicus, id est populus Romanus multum maligne egit in sancto loco, subaudis tuo, destruendo. Quod dicit: *Quanta malignatus est inimicus in sancto! et in tantum gloriati sunt de victoria sua qui oderunt te*, gentiles videlicet, qui maxime dicuntur te odisse, quia tui cognitionem nunquam receperunt. Et ubi gloriati sunt? *In medio solemnitatis tuæ*, id est in eo loco ubi tua solemnitas deberet fieri. Nota quia congregati Judæi ad paschalem solemnitatem, perierunt s Romanis; et merito hoc tempore perierunt, quia in eadem solemnitate Christum occiderunt; quod dicit: *Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ* et ecce quomodo, quia *posuerunt signa*, militaria subaudis, *signa* dico *sua signa*. Signa ista possumus dicere aquilas, dracones cæteraque quibus exercitus Romanorum uti solebat in prælio: vel *signa sua*, signa videlicet phantastica et deorum suorum, a quibus responsum forsitan acceperant se habituros victoriam; quorum signa posuerunt *super summum*, id est super templi summitatem, *sicut in exitu viarum*, subaudis, solet fieri. Mos enim fuit antiquitus ut, facta victoria, in editibus viarum signa ponerentur, ut esset monumentum victoriæ. Hæc talia signa quæ solebant poni *in exitu*, posuerunt ipsi super templum; *et cognoverunt*, non ex eorum voluntate, sed ex divino nutu hoc processisse: *non cognoverunt se esse instrumentum irati, non regnum placati*. Solet enim Deus facere quod frequenter faciunt homines, qui colligunt quaecunque sarmentum, et corrigunt inde filios; quibus correctis, sarmentum mittunt in ignem et filiis servant hæreditatem: ita Deus per impios probat pios, et frequenter per temporalem potentiam damnandorum exercet disciplinam salvandorum. Vel sic: *Posuerunt signa*, dico *sua*, id est suæ victoriæ; et non cognoverunt sicut erat in exitu super summo, id est, non intellexerunt hoc de summo, id est, de paterna dispositione exisse, et non ex Deorum suorum responsione. Potest aliter legi superius: *Quanta malignatus est inimicus in sancto! et hoc merito, quia gloriati sunt qui oderunt te*, Judæi videlicet, *in medio solemnitatis tuæ*; quia quando tuam solemnitatem debuerunt celebrare, non timuerunt occidere. *Quanta malignatus est inimicus in sancto* quia *posuerunt signa tua, signa et non cognoverunt sicut in exitu super summum*; et non tantum hoc fecerunt, sed etiam *januas ejus*, subaudis templi *exiderunt securibus*, quasi fieret *in silva lignorum*, id est, ita irreverenter januas templi incidere sicut incidere silvam lignorum. Silva lignorum est, ubi

A non reperiuntur arbores utiles ad ædificia, sed ligna igni tantum comburenda; quo dicit: *quasi in silva lignorum securibus exiderunt januas ejus in id ipsum*, id est, in eandem voluntatem convenientes: *in securi et ascia dejecerunt eam*, ipsam civitatem videlicet. Per securim et asciam notantur omnia genera instrumentorum quibus ipsi Romani usi sunt in destructione civitatis. *Incenderunt igni sanctuarium tuum; sanctuarium* dico, solum *in terra* illa factum. *Polluerunt tabernaculum nominis tui*, quia in tabernaculo quod nomine tuo fuit consecratum, fecerunt equorum stabulum; et *dixerunt*, id est statuerunt, *in corde suo*. et omnes *cognatio eorum simul cum illis consenserunt*, istud dicentes: *Quiescere faciamus dies festos Dei a terra*, expellendo eos videlicet *omnes* qui in suo nomini sabbatizant; et hoc merito patimur qui *signa nostra non vidimus*. Ostendit hic Asaph Judæos merito suis talia passos, quia signa quæ annuntiabant impleta esse quæ promittebantur cognoscere noluerunt; quod sic dicit: *Signa nostra non vidimus*. Vidimus utique. Nam *jam non est propheta*; quod nobis est signum eum venisse, quia prophetatum fuit: Cum venerit sanctus sanctorum, cessabit unctio (Dan. ix). *Et nos non cognoscat amplius*. Quasi dicat: Dicendum est quia non veniet amplius. Veniet utique, sed non veniet eo modo quod prius venit. Venit enim mitis, veniet terribilis. Venit iudicandus, veniet iudicaturus. Venit, et offendistis in eum *iacentem*; cavete eum *desuper venientem*. *Usquequo, Deus, improperebit inimicus?* Asaph, intelligens et videns sic deprimi Judæos a principibus Romanis, quasi eis condolens dicit: *Deus Pater, usquequo*, id est *quandiu, improperebit inimicus* populo tuo? et *usquequo irritabit adversarius*, id est gentilis populus, *nomen tuum hoc*; quod est Deus? *Erit hoc in finem*: *Et utquid avertis manum tuam et dexteram tuam*, id est Judaicum populum, qui fuit manus tua; et non qualiscunque, sed dextera, quia per eum in fortitudine magna multa operatus es signa: *quandiu avertis eum de medio sinu tuo*, id est de firma societate tuæ, erit hoc *in finem*, id est, omnimoda aversione vel avertis eos, dirigendo in te finem. Nota hic historiam de Moyse (Exod. iv.), quando manum retraxit de sinu, et facta est lepra plena; reposuit eam iterum jubente Domino, et recepit colorem castorei carni similem. Manus subtracta de sinu significat illos qui a societate fidelium separati sunt quasi leprosi, id est peccatorum maculis contaminati; sed cum jam revertentur ad societatem fidelium, mundantur a peccatis: quod notat manus in sinum reducta. Quod hic dicit: *Utquid avertis manum tuam et dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?* Quasi dicat: Ne patiaris manum tuam de sinu tuo extrahi, sed permittite eam reponi, et recipiat colorem carni similem, et cognoscat Creatorem. Vel aliter, *incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui*; et merito hoc passi sunt Judæi, quia *dixerunt*, id est statuerunt,

in corde suo cognatio eorum simul, id est, cum illis consensit in hoc, *Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra*. Ac si dicat: Non sit inter nos deinceps qui festum faciat, Deo, et Sabbatum custodiat: et hoc adeo quia *signa nostra non vidimus*, per quæ intelligamus se curare de nobis. *Jam non est propheta*, qui consoletur nos in afflictione; *et ideo nos non cognoscat amplius*, quia non veniet amplius ad liberandum nos; frustra enim sunt prophetica dicta, quæ eum pro nostra salute annuntiabant venturum. *Usquequo, Deus, improberabit inimicus?* Hos duos versus præcedentes dixit Asaph in voce Judæorum, nunc iterum vocem assumit propriam; quasi dicat: Dicunt Judæi Christum non venisse; sed tu, Deus, usquequo improberabit tibi inimicus, id est, usquequo non recognoscetur ab inimico, id est, Judaico populo? Cum constat eum Sanctum sanctorum venisse, usquequo irritat adversarius nomen tuum, id est, quandiu patieris Judaicum populum irritum habere nomen tuum, Christianum videlicet, et illud quasi vanum impugnare? *Et ut quid avertis manum tuam?* Ecce iterum dolet persecutionem Judæorum. Quasi dicat: Tu Deus, et si repellis de populo tuo paleas, *ut quid avertis manum tuam et dexteram tuam*, id est, ut quid repellis illos qui manus tua futuri sunt, grana videlicet qui inter paleas reservantur, *de medio sinu tuo*, id est de tua protectione? et hoc *in finem*, id est finali aversione? vel advertis eos in te finem subaudis dirigendo. *Deus autem rex noster ante sæcula*. Quasi dicat: Nos dubitabamus Christum venisse. *Deus autem rex noster ante sæcula*, subaudis ens, operatus est salutem, firmam fidem sui, *in medio terræ*, id est in medio gentium, quæ usque modo quasi terra culta fuerunt et nos quasi oclum; nunc autem gentes cælum sunt et nos terra: ipsi vigilant, quia salutem receperunt, credentes Christum venisse; nos stetimus, quia eum venisse adhuc dubitamus. Vel sic: *Deus autem rex noster*, id est nostræ naturæ assumptor, operatus est salutem ante sæcula, a Patre prædestinatam. Et quomodo operatus est salutem? Quia *tu Deus confirmasti in virtute tua*, id est in tua constantia, *mare*, id est amaritudinem gentium, contra te semper existentium; *contribulasti capita draconum in aquis*, id est, superbiam malignorum spirituum in aquis baptismatis contrivisti: quod præfiguratum fuit quando mare Rubrum stare fecisti ut Israeliticum populum sioco vestigio transmigrare faceres, et principes in ipso mari submergeres (*Exod. xxiij*). Nota quia mare stabat, et populus Israeliticus in motu erat. In mare quod stabat, gentes intelligamus in fide stabiles: Judæi autem ambulabant, quia adhuc de fide dubitantes, terrenis motibus adherent. *Tu confregisti capita draconis*, id est superbiam ipsius principis draconum, quod præfiguratum fuit in capite vituli contracto a Moyse (*Exod. xxxij*). *Dedisti eum*, id est ipsum draconem secundum corpus suum, *escam*, id est refectionem, *populis Æthiopum*, id est illis quibus dictum est,

Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (*Ephes. v*); qui aliquando fuerant Æthiopes, id est *denigrati*, nunc autem splendidissimi; quia adeo confirmasti, ut sunt sancti apostoli, quibus membra draconis fuerunt resectio, quia os sibi secundum fidem incorporabant. Unde Petro dictum est: *Occide et menduca* (*Act. x*). Hæc talis esca fuit præfigurata, quando Moyses vitulum illum quem adorabat Israeliticus populus, in pulverem redegit, et positum in aqua eis ad bibendum dedit (*Exod. xxxij*). Vitulus ille redactus in pulverem significat infideles; qui igne divini amoris, elationes et superbias suas humiliter confitendo, incenduntur, et sic aqua baptismatis aspersi, fidelibus incorporantur. Vel aliter, *dedisti eum escam populis Æthiopum*, quia persecutiones infidelium quasi escas et resectio fuerunt fidelibus. *Tu dirupisti fontes et torrentes*. Quasi dicat: *Tu confirmasti mare, tu contribulasti capita*, et hoc taliter, quia *fontes*, id est apostolos tuos, in quibus erant fontes aquæ salientis in vitam æternam, dirupisti, id est, per diversos rivos duxisti. *Dirupisti etiam torrentes*. Torrentes sunt illi qui operibus Deo contradicunt, sed tamen aliis verbum prædicationis administrant; et hoc ad similitudinem, quia torrens est aqua de monte aliquo descendens cum impetu, et cito deficiens: ita et isti impetu oris fluunt: et in operibus tamen sicci sunt, per quos tamen Dominus salutem suorum operatur. Unde in Evangelio: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei: quæ autem dixerint vobis, servate et facite: secundum opera eorum nolite facere*; (*Matth. xxij*). *Tu siccasti fluvios Ethan*. Ethan interpretatur *fortis* vel *robustus*; ubi intelliguntur philosophi et elati sæculares de se præsumentes: quorum fluvios exsiccavit Dominus, quia eorum turgidam potestatem et vanam doctrinam ad nihilum redegit. Exsiccavit enim Dominus inflatam potestatem quasi turgidam vesicam Pilati, cum sibi dixit: *Non haberes in me potestatem, nisi tibi desuper datum fuisset* (*Joan. xix*). Per suos etiam multas doctrinas hæreticorum et vanas elationes secularium destruxit. Unde Paulus: *Elegit stultos et ignobiles, ut confunderet mundi sapientes et nobiles* (*I Cor. i*).

Tuus est dies et tua est nox. Quasi dicat: Vere tu dirupisti fontes, quia *tuus est dies*, id est, qui perfecti sunt a te ipsam habent perfectionem. Dies sunt illi qui altioribus insistunt et ea aliis prædicant: nox, qui circa historiam et moralem sensum conversantur in intruendo alios. Unde illud: *Dies diei eructat verbum et nox nocti indicat scientiam* (*Psal. xvij*). Potest esse etiam ille idem nox qui et dies est, velut Paulus fuit dies et nox: dies tunc quando dixit: *Sapientiam loquimur inter perfectos* (*I Cor. ii*); nox fuit quando dixit: *Lac vobis potum dedi, non escam* (*I Cor. iij*). *Tuus est dies, et tua est nox*; et merito, quia *tu fabricatus es auroram et solem*. Aurora sunt incipientes jam lucere in virtutibus, sol, qui alios illuminant: vel aurora dicuntur carnaliter

sapientes : sol, spirituales. *Tu fecisti omnes terminos terræ.* Termini terræ sunt perfecti prædicatores, qui aliis terminant quid sit sectandum et quid fugiendum, vel termini terræ sunt illi qui per proprium donum Spiritus sancti terminati sunt ab aliis et distincti. Unde illud : *Unusquisque enim proprium donum habet a Deo (I Cor. vii). Æstatem et ver tu plasmati.* Per æstatem intelliguntur spiritu ferventes, et per ver, virtutibus vernantes : vel per æstatem intelliguntur fructum colligentes ; per ver, bene operari incipientes : quod dicit, *æstatem et ver tu plasmati ea,* non ipsa se. Unde illud : *Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur (Eph. ii). Memor esto hujus, inimicus improperavit Domino.* Asaph videns hæc omnia ad salutem gentium facta, et intelligens quia multa operatus esset Deus in oleastro inserto, rogat ut hæc eadem operetur in naturali oliva, cujus rami fracti sunt. Quasi dicat sic : Tu, Domine, plasmati æstatem et ver, id est, qui in gentibus spiritu ferventes et simplices in fide fecisti, tu *memor esto hujus,* subaudis tuæ plasmationis factæ in gentibus, ut idem facias in Judaico populo, in granis scilicet, non in paleis. Et quare dico, non in paleis ? Quia *inimicus,* id est palea, de populo illo, *improperavit Domino,* dicens : *Nos scimus quia homo iste peccator est (Joan. ix). Et populus insipiens incitavit nomen tuum,* sic : *Si Filius Dei es, descende de cruce (Matth. xxvii) ; et illud : Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus (Job xxi). Memor esto hujus ; et ut memoris sis ne tradas bestiis animas confitentes tibi,* id est, ne permittas conformari bestiis, id est bestialiter viventibus, animam illorum qui humiliter confitentur tibi, velut illi : *Quid faciemus, viri fratres (Act. ii) ? Et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem ; sed respice in testamentum tuum,* id est in tuam promissionem, non amplius in nostram : in promissiones Novi, non in promissiones Veteris. Promittit enim Novum Testamentum istud : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii) ; et illud : Et ego diligam eum et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv).* In hoc Testamentum respice, ut illis qui acceperunt tabulas hæreditatem serves, granis videlicet non paleis. Et quare non paleis ? *Quia repleti sunt iniquitatem qui obscurati sunt terræ domus,* id est, qui cor suum domus terræ fecerunt, ut terrena videlicet illi tantum reponantur, et non spiritualia. Unde alibi : *Introibunt in inferiorem terræ (Psal. lxxii). Ne avertatur humilis,* id est humiliter peccata confitens, *factus confusus,* si avertitur. *Pauper et inops,* æterna sola videlicet desiderantes, *laudabunt nomen tuum.* Et ut laudent, *exsurge, Deus, judica causam tuam,* id est tuorum, ne frustra videatur videlicet causa illa propter quam contemnunt præsentia et expectant futura. *Memor esto improperiorum tuorum,* eorum videlicet quæ ab insipiente sunt tota die. Insipientes sunt, nescientes sibi in posterum cavere, a quibus sit improperium fidelibus, quod expectant futura et contemnunt præsentia ; hujus talis impro-

A perii memor esto sic : *Ne obliviscaris in tuo iudicio voces inimicorum tuorum,* ut a te ipsi inimici recipiant quod inde promerentur ; *superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper,* id est contra te semper augmentatur eorum superbia. Ascendit eorum contra te superbia, ascendit contra eos tua vindicta.

PSALMUS LXXIV.

IN FINEM, NE CORRUMPAS, PSALMUS CANTICI ASAPH.

« Confitebimur tibi, Deus, confitebimur, et invocabimus nomen tuum. Narrabimus mirabilia tua : cum accepero tempus, ego justitias judicabo. « Liquefacta est terra, et omnes qui habitant in ea ; ego confirmavi columnas ejus. Dixi iniquis : Nolite inique agere ; et delinquentibus : Nolite exaltare « cornu ; nolite extollere in altum cornu vestrum, « nolite loqui adversus Deum iniquitatem. Quia « neque ab oriente, neque ab occidente, neque a « desertis montibus, quoniam Deus iudex est. Hunc « humiliat, et hunc exaltat, quia calix in manu « Domini vini meri plenus misto. Et inclinavit ex « hoc in hoc : verumtamen sæx ejus non est exinata, bibent omnes peccatores terræ. Ego autem « annuntiabo in sæculum, cantabo Deo Jacob. Et « omnia cornua peccatorum confringam, et exaltabuntur cornua justi. »

ENARRATIO.

Psalmus iste tumori superbiæ medicinam humilitatis apportat : hoc agens, ne quisque superbus de se præsumat, nec humilis de Deo desperet, quia promissio ejus certa est et rata et inconcussa, omni carens dubitatione, quæ consolatur afflictos. Et quare afflictos ? Quia vita hominis super terram nihil est nisi afflictio. Unde Job : *Militia est vita hominis super terram (Job. vii).* Nec tamen prospera vita est tanta eligenda, et adversa vitanda, sed utraque cavenda : illa, ne frangat ; ista, ne corrumpat, ut unicuique homini, in quocunque statu rerum degit, non sit refrigerium nisi Deus, nec gaudium nisi in ejus promissis. Vita enim ista quemlibet fallit fedundans felicitate. Deus autem fallit neminem, quia verax est in promissis ; et eum tenemus fidelissimum promissorem, qui se promittendo fecit debitorem. Sed quia homini ad Deum converso, mutandæ sunt divitiæ, et delectationes mutandæ sed non subtrahendæ : est enim tantum delectatio nostra non in re, sed in spe : hoc agit psalmus iste ut certam spem habeamus, ut inducamur in id quod speramus. Nam cujus delectatio est tantum in spe non fallitur. Unde illud : *Delectare in Domino (Psal. cxxxvi).* Et ne cito videremur habere pro quo delectamur, subjungitur : *Et dabit tibi petitiones cordis tui (Ibid.).* Unde ergo delectaris, si non habes quod petis ; nisi quia habes eum fidelissimum debitorem, qui promittendo fecit ut deberet ? Titulus exponitur, *ne corrumpas.* Quid est, non corrumpas ? Exhibe videlicet quod promisisti,

tantum ab oriente, neque ab occidente, neque a desertis montibus : quoniam Deus est qui judicat, et ideo necessario ubique præsens : et hunc, videlicet Judaicum populum, se exaltantem et de se præsumentem, humiliat, et hunc, id est, gentilem populum, se humiliantem exaltat, quod notatum est per Publicanum et Pharisæum, quia Publicanus se humiliavit, et exaltatus est : Pharisæus se extulit, et humiliatus est (Luc. xviii) ; quod dicit : *hunc humiliat, et hunc exaltat*. Et quare ? Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto, id est, comparabilis est potenti pincernæ, qui ex calice propinaret amicis suis dulce vinum, et inimicis acidum ; quod dicit, quia calix, id est, renumeratio est in manu Domini, calix dico, plenus vini meri, justa videlicet retributione, quia multum juste judicabit ; sed uniuersique reti tribuet juxta meritorum æqualitatem, sed etiam plenus misto, quia boni inde bibent vinum dulce, mali acidum : quod tamen merum est, quantum ad ipsum Dominum, et inclinavit ipsum calicem ex hoc potato in hoc, subaudis potandum, vel ex hoc vase honorum, in hoc vas malorum. Verumtamen licet ipse calix inclinetur, fæx ejus non est exinanita, id est, non est inde effusa, quia nulla est ibi fæx, sed merum vinum, quantumcunque inclinetur. Et ne putaremus peccatores nihil habere ibi quod biberent, quia fæce caret, subjungit : *bibent omnes peccatores terræ*, pro sua videlicet competentia ; bibent enim acidum, licet merum. Ego autem et mei non sic bibemus, quia annuntiabo in sæculum, alios videlicet construendo : et cantabo Deo Jacob, sicuti videlicet cantandum est. Vel aliter : *Hunc humiliat et hunc exaltat*. Et quomodo hoc ? Qui in manu Domini est calix, lex quæ reficit et potat : calix dico plenus meri vini, id est, merorum præceptorum ; plenus etiam misto, id est, carnalibus sacramentis, in quibus quasi in fæce latet Novum Testamentum. Et inclinavit ipsum calicem ex hoc in hoc, id est, ex notitia Judaici populi in notitiam gentium : sed tamen fæx non est exinanita, id est, non est inde effusa, sed resedit in fundum, quia carnalia sacramenta apud Judæos remanserunt. Bibent omnes peccatores terræ, ex hoc videlicet calice, quidam merum vinum, quidam fæcem. Judæi enim qui in carnalibus sacramentis permanserunt, fæcem bibunt. Ego autem annuntiabo vinum merum bibendum, et hoc in sæculum ; sic cantabo Deo Jacob, et omnia cornua peccatorum confringam : elationem videlicet de justitia sua præsumentium. Et exaltabantur cornua justorum. Cornua justorum sunt pietas, humilitas, cæteræque virtutes ; cornua peccatorum sunt elatio et superbia, quæ tandem a Domino confringantur. Confringamus ergo cornua nostra, ne a Domino confringantur. Si non dixit Deus : *Nolite inique agere*, paremus elationem et defensionem : si autem dixit, præoccupemus confessionem : quia tunc confessio erit sera, et defensio nulla.

PSALMUS LXXV.

IN FINEM IN CARMINIBUS. CANTICUM AD ASSYRIOS.
PSALMUS ASAPH.

« Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen
« ejus. Et factus est in pace locus ejus, et habitatio
« ejus in Sion. Ibi confregit potentias arcuum, scu-
« tum, et gladium, et bellum. Illuminans tu mirabi-
« liter a montibus æternis : turbati sunt omnes insi-
« pientes corde. Dormierunt somnum suum, et nihil
« invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.
« Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt
« qui ascenderunt equos. Tu terribilis es, et quis
« resistet tibi ? extunc ira tua. De celo auditum fe-
« cisti judicium, terra tremuit et quievit. Cum exsur-
« geret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes
« mansuetos terræ. Quoniam cogitatio hominis con-
« fitebitur tibi, et reliquæ cogitationis diem festum
« agent tibi. Vovete et reddite Domino Deo vestro,
« omnes qui in circuitu ejus affertis munera, terri-
« bili, et ei qui aufert spiritum principum, terribili
« apud reges terræ. »

ENARRATIO

Assyrii interpretantur dirigentes ; quia in illo populo fuerunt plures qui se direxerunt secundum carnalia sacramenta, secundum litteram intelligentes, non secundum spiritum : contra tales loquitur Asaph in hoc psalmo, constituens pedes suos in viam salutis dirigere, humiliter videlicet consistendo, et sic se bonum pacis faciendo in quibus habitat Deus. Dicit autem sic :

Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus. Solent gloriari Judæi cum audierint hunc versum, quasi de solo Propheta diceret, *Notus in Judæa Deus*. Ut autem non de solis Judæis hoc accipiamus, adhærestimus interpretationi nominis, ut sic intelligamus de quibus agat psalmus. Interpretatur Judæa confessio : confiteri autem non solis convenit Judæis, sed etiam gentibus Dei : quibus omnibus dicit Propheta : *Notus in Judæa Deus, et magnum nomen ejus* ; non nomen ignominiosum : homo videlicet, quod ab humo dicitur : sed hoc nomen quod est Deus, notum in Israel, id est, videntibus Deum. Ipsi enim intelligunt super egenum et pauperem. Nota quod dicit, *Notus in Judæa Deus*. Non enim hic accipit, qui in manifesto Judæus est, sed qui in secreto : non qui circumciditur in præputio, sed qui circumcisus est in corde ; quod dicit : *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen eius*. Et sic factus est in pace locus ejus, videlicet Dei : in pace, id est, in illis qui pacem in se fecerunt, habentes concordiam cum moribus sanctis, et litigium cum vitis. Nam non potest esse quando homo in hoc tabernaculo ingemiscit, ut fames peccati eum non inquietet : sed ei consentire non debet, sed si surrexerit, talem faciat ut in eo non inveniat arma iniquitatis, quibus extendat manum ad proximum : vel si surrexerint alii motus illiciti, non inveniant instrumenta iniquitatis. Unde Paulus : Est peccatum in mortali nostro corpore, sed non regnet (Rom. vi).

terraz. Et merito, Domine, *salvos facis mansuetos* quoniam ipsi operantur quod tibi placet : quoniam cogitatio hominis, rationabiliter videlicet viventis, *confitebitur tibi, et reliquæ cogitationis*, id est, sollicitudo de præteritis, et cautela de futuris, *diem festum agent tibi* : quia non ex tristitia, sed cum hilaritate bene operantur : quod gaudium erit Deo. Nota quia prima cogitatio hominis debet esse in confessione fideli : postea *reliquæ cogitationis*, ut semper sit sollicitus de præteritis, et cautus de futuris : quia quanto sollicitior est de præteritis, tanto cautior erit de futuris. Nam qui negligens est de præteritis, potest contingere ut iterum peccet. *Vovete Domino Deo vestro*. Quasi dicat: *Ut diem festum agatis, vovete vos ipsos, et reddite Domino Deo vestro*. Nam necesse est ut qui vovet etiam reddat, quia vovendo se debitorem fecit et melius est non vovere quam post votum non solvere. Audi quid sit vovendum. Quisquis cogitat quid bene voveat, seipsum voveat et reddat : hoc debetur, hoc exigitur. Sunt etiam vota quædam hominibus, communia, quædam specialia communia, ut qui furabatur, jam non furatur: et a cæteris vitiis abstinere, quod profitetur omnis qui baptizatur. Specialia vota sunt, quando aliquis vovet monachum fieri, vel aliquid aliud ; quod dicit: *vovete et reddite Domino Deo vestro* ; et hoc ita fiet, quia omnes quia sunt in circuitu ejus, id est, qui cum in medio et communem omnibus putant, afferent munera, seipsos videlicet ; quod alibi dicitur : *Reges Arabum et Saba dona adducent* (Ps. LXXI). Nota quod dicit: *in circuitu ejus afferent munera* : illi enim qui communem eum esse non credunt, dicentes : Ecce apud nos Christus, non afferent ei munera, sed illi tantum qui in circuitu ejus sunt, afferent munera. Et cui afferent? *Terribili et ei qui auferit spiritum principum*, id est, per cujus potestatem deprimitur elatio terrenorum principum : terribilis est etiam apud omnes *reges terræ*: apud illos qui terrenitatem suam bene regunt ; quia *initium sapientiæ, timor Domini* (Psal. cx).

PSALMUS LXXVI.

IN FINEM PRO IDITHUN, PSALMUS ASAPH.

« Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, et intendit mihi. In die tribulationis meæ
« Deum exquisivi manibus meis nocte contra eum,
« et non sum deceptus. Renuit consolari anima mea,
« memor fui Dei, et delectatus sum et exercitatus
« sum, et defecit spiritus meus. Anticipaverunt
« vigilias oculi mei : turbatus sum, et non sum
« locutus. Cogitavi dies antiquos, et annos æternos
« in mente habui. Et meditatus sum nocte cum
« corde meo, et exercitabar, et scopebam spiri-
« tum meum. Nunquid in æternum projicet Deus?
« aut non apponet ut complacitior sit adhuc?
« Aut in finem misericordiam suam abscindet, a
« generatione in generationem? Aut obliviscetur
« misereri Deus : aut continebit ira sua miseri-
« cordias suas : Et dixi : Nunc cœpi : hæc mutatio
« dextere Excelsi. Memor fui operum Domini, quia

A « memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et medi-
« tabor in omnibus operibus tuis, et in adinventio-
« nibus tuis exercebor. Deus in sancto via tua ; quis
« Deus magnus sicut Deus noster ; tu es Deus qui
« facis mirabilia. Notam fecisti in populis virtutem
« tuam, redemisti in brachio tuo populum tuum filios
« Jacob et Joseph. Viderunt te aquæ, Deus, viderunt
« te aquæ et timuerunt, et turbatæ sunt abyssi.
« Multitudo sonitus aquarum : vocem dederunt nu-
« bes. Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox tonitru-
« tai in rota. Illokerunt coruscationes tuæ orbis
« terræ, commodo est et contremuit terra. In mari
« via tua, et semitæ in aquis multis, et vestigia
« tua non cognoscentur. Deduxisti sicut oves popu-
« lum tuum manu Moysi et Aaron. »

ENARRATIO.

B Loquitur in hoc psalmo Asaph transiliens, et transiliendo nos hortatur ad transitionem, ut perveniamus ad Christum, videlicet qui finis est, ad quem iste transiliens Asaph jam transilivit. Quid autem transiliendum sit, ut ad illum finem perveniamus, docet nos textus ipsius psalmi. Etenim tandiu transiliendum est quidquid nos impedit, quidquid irretit, quidquid illaqueat, quidquid volatum nostrum onere aggravat, donec ad illud perveniamus, ultra quod nihil est, in quo omnia sunt et ex quo quod est, est : et ideo qui istius psalmi animam vult imitari, id est, intellectum ejus tenere, necesse est ut carnalia desideria transiliat, pompam sæculi et illecebram calcet; nihil proponat sibi in quo subsistat nisi illum a quo sunt omnia, in quibus omnibus iste transiliens laborat, ut ad eum finem perveniat, Christum videlicet, ultra quem nihil est infra quem omnia facta sunt et ex quo omnia quæ sunt esse habent. Titulus sic exponitur : *In finem referunt hæc verba, et est psalmus Asaph, factus pro Idithun, id est, pro transitione, et sic dicit :*

Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, et intendit mihi. Quasi exhortando alios sic dicat *Qui sitit veniat, et bibat* (Joon. vii) : et inde mihi experte credendum est, quia ego *clamavi ad Dominum voce mea voce* videlicet intenta, *voce* cordi consona : non ut populus ille cui dictum est, *Populus hic labiis me honorat, cor autem ejus longe a me* (Isa xxix ; Matth. xv, Marc. iii, 6). Et quia nultum intente clamant ad Deum pro divitiis acquirendis, pro damnis devitandis, id est, pro salute, pro sospitate domus suæ, pro temporali felicitate, pro sæculari dignitate, et postremo pro sanitate corporis, quæ patrimonium est pauperis ; et sic vix aliquis clamat ad Dominum propter ipsum promerendum quasi suavius sit quod dat, quam ipse qui dat, ne istum arbitremur emisisse vocem propter aliud habendum, quam solum Deum, qui voluntate sacrificavit Deo, qui omnia transilivit, qui ultra se nihil vidit, nisi eum a quo creatus est ; ideo subsecutus ait : *Voce mea ad Deum tantum promerendum, subaudis clamavi et ipse intendit mihi*, id est, intensum adiutorium mihi fecit, ut non frustra clamarem, vel intensum fecit

omnibus operibus tuis, quam potens sis et mirabilis, qui operaris velle et pro bona voluntate perficere : et in adinventionibus tuis exercebor, id est, in tuis præceptis, quæ tu invenisti ad salutem omnium exercendo laborabo. Unde illud : *Adinvenit omnem viam scientiæ et disciplinæ, et tradidit illam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo (Baruch. II).* *Meditabor in omnibus operibus tuis* : et ecce opus tuum mirificum, quia *vita tua, Deus, in sancto*, id est in Christo. Unde ipse : *Ego sum via et veritas et vita (Joan. XIV)*. Et illud : *Nemo venit ad patrem nisi per me (Ibid)*. *Via* iste est, qua venit de servitute in libertatem, qua de incesto fit castus, de condemnato in regnum assumptus. *Quis ergo Deus est magnus sicut Deus noster ?* Nullus utique, quia *tu es Deus qui facis mirabilia* : facit Elias, et alii, mirabilia, sed non soli, quia tuo adjutorio fecerunt : tu autem nullius indiges adjutorio, sed solus facis mirabilia et in exteriori et in interiori : cæci vident, claudi ambulant, paralytici sunt sanati, mortui resuscitati : et interiori operaris mirabilia, quia qui fuerunt ebriosi, facti sunt sobrii ; qui incesti, facti sunt casti ; qui fuerunt raptores, facti sunt donatores. Aliter superius legitur et dixi, *Nunc cæpi*, quod quæsi scrutando spiritum, et hæc mutatio, quod Deus non projiciet nos in æternum, quod non oblitus est misereri, quod non præcludit ira misericordiam, est *dextera Excelsi*, id est, Filio Dei imputanda : quia ipse est qui nos reconciliavit Deo Patri. Et unde hoc scio ? Quia *memor fui operum Domini*, quæ significata fuerunt per legalia instituta : vel sic, *scopebam spiritum meum*, et inveni quod non projiciet Deus in æternum, quod non præcludet ira misericordiam : et his omnibus consideratis, dixi, id est, apud me proposui, *nunc*, id est, omnibus istis inventis, *cæpi*, id est, in initio tantum sum, quantum ad perfectionem scientiæ veræ. Unde illud : *Cum consummaverit homo, tunc incipiet (Eccli. XVIII)*. Et hæc mutatio, quod in his omnibus me imperfectum recognosco, quod modo incipere me considero, est *dexteræ Excelsi*, id est, potentiæ divinæ, quæ non impotens se vindicare in me, in primo videlicet parente. *Memor fui operum Domini*. Quasi dicat : Licet nunc his omnibus consideratis, in initio tantum sum, tamen non desistam ab inquisitione : sed *memor ero operum Domini et mirabilium tuorum* o Deus, ab initio factorum. Et *meditabor in omnibus operibus tuis, et in adinventionibus tuis exercebor*. Et quantumcunque meditor, quantumcunque me exerceam, nihil per me possum, sed via tua quæ ducit me ad hoc ; investigem eam in Spiritu sancto, per quem habeo incipere et perficere. *Quis Deus magnus sicut Deus noster ? tu es Deus qui facis mirabilia*. Et quæ mirabilia ? *Notam fecisti in populis virtutem tuam*, Christum videlicet. Unde Paulus : *Nos prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam (I Cor. I)* : ipsis autem vocatis Judæis et Græcis Christum Dei virtutem et sapientiam, *Redemisti in brachio tuo*, id est, potentia tua vel in Christo. Unde illud, *Et brachium Domini*

A cui revelatum est (Isa. LIII) ? *Redemisti in brachio tuo filios Jacob et Joseph*. Populum videlicet Judæorum et gentium, evangelizando pacem his qui prope erant et qui longe, creans duos populos in uno corpore. *Viderunt te aquæ, Deus*, id est, populus Judæorum intellige : *viderunt* videlicet et *timuerunt* præterita peccata, et *limuit sonitus aquarum*, id est, profunda corda gentilium : vel profundi intellectores eorum turbabuntur ad penitentiam, et sic audita est *multitudo sonitus aquarum*, sonus videlicet consentientis populi et penitentis. Et unde hoc ? Quia *nubes* de quibus dictum, *Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem (Isa. V)*, istam *dederunt vocem*, quia *in omnem terram exivit sonus eorum (Psal. XVII)*. *Etenim sagittæ tuæ*, id est, verba apostolorum tuorum corda impugnantia *transeunt*, quia non in aure remanserunt, sed usque ad capacitatem cordis penetraverunt et *vox tonitri tui*, id est, vox comminantis prædicationis, audita est *in rota*, id est, in orbe terræ, quæ pro rotunditate vel mobilitate, *rotæ comparatur*. *Illuxerunt coruscationes tuæ*, id est, tua signa apparuerunt *orbi terræ*. Unde illud, *Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis (Marc. XVI)*. Unde *commota est terra*, videlicet Judæorum, et *contremuit se vixisse* : inde facta est *in mari via tua*, id est, Christus innotuit gentibus, et *semitæ tuæ*, id est, ardua præcepta sunt notificata *in aquis multis*, et tamen *vestigia tua*, id est signa tua, non cognoscentur a multis Judæis, a quibus tamen maxime deberent cognosci : quia tu *deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moysi et Aaron*. Nota quod dicit, *sicut oves* : quia non sunt veræ oves, quia pastorem suum verum non cognoverunt : vel aliter, *Commota est et contremuit terra*, populus Judaicus videlicet in malum : et ideo *in mari facta est via tua*. Unde Apostolus, *Quia repulietis verbum Dei, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII)* : et *semitæ tuæ in aquis multis*. Et quomodo hoc ? Quia tu *deduxisti sicut oves populum tuum*, gentilem videlicet, *in manu Moysi veri et Aaron*. Christus est verus *Moyses*, quia verus assumptus : et *Aaron*, quia vere est montanus, quia ipse est mons montium. Unde illud : *Erit novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium (Isa. II)* : quod dicit, *deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moysi et Aaron* : et tamen adhuc non cognoscuntur vestigia tua a Judæis.

PSALMUS LXXVII.

INTELLECTUS ASAPH.

« Attendite, popule meus, legem meam : inclinate
 « aurem vestram in verba oris mei. Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.
 « Quanta audivimus et cognovimus, ea et patres nostri narraverunt nobis, non occultata a filiis eorum in generatione altera. Narrantes laudes Domini et virtutes ejus, et mirabilia ejus quæ fecit. Et citavit testimonium in Jacob, et legem posuit in Israel. Quanta mandavit patribus nostris, nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera. Filii qui nascuntur, et exsurgent, et narrebunt

aliquid intelligentem quærent ista lectorem. Narraturus autem ea quæ non videntur indigere expositore, sed tantum auditore: *Aperiam, inquit, in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.* Quis ergo audeat parabolas et propositiones quasi manifestas transitorie percurrere, quæ suis nominibus indicant se altius investigari oportere? Parabolæ enim rerum similitudines præ se gerunt: et notum est quod in parabolis rerum similitudines quæ dicuntur, rebus de quibus agitur comparantur: ut in illa parabola, *Exiit qui seminat seminare semen suum (Matth. xiii).* Semen verbo Dei comparatur, quia ejus similitudinem gerit in illa parabola. Propositiones autem quas Græci *πρόβλημα* vocant, quæstiones sunt, habentes aliquid in se magnum, quod disputatione sit solvendum. Quis ergo audeat parabolas et propositiones transitorie legere quasi manifestas, et non potius summa vigilantia intendat, ut ad earum fructus perveniat? Dicit autem sic Asaph:

Attendite, popule meus, legem meam. Asaph iste Christus intelligitur, quia ipse maxime in populo illo ad hoc laborabat, ut sibi alios aggregaret: et ad nos etiam pertinet admonitio quæ fit in hoc psalmo, quoniam de nobis dictum est etiam: *Salva nos, Deus salutaris noster, et congrega nos de nationibus (Psal. cv):* quoniam si cavenda erant priori populo tormenta significantia, multo magis cavenda sunt nobis tormenta significata. Nos enim sumus in quos fines sæculorum devenerunt: et quæcunque illis in figuram contigerunt, ad nostram correctionem facta sunt (*I Cor. x*). Et ideo si eis fuerunt vitanda mala significantia, vitanda sunt nobis magis mala figurata: quia sicuti significata bona digniora sunt in nobis quam bona significantia, ita in malis sunt graviora mala, quæ significata sunt. *Attendite, popule meus, legem meam.* Quasi dicat: Qui attenditis legem servi, attendite legem Domini, videlicet non secundum litteram, sed secundum spiritum: quia *littera occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. iii).* *Inclinate aurem vestram in verba oris mei,* id est, humiliter attendite. Nota idem esse legem et verba: sed repetit ad commendationem, sic: *Inclinate aurem vestram in verba oris mei.* Quid est *inclinare aurem,* nisi humiliter audire? Humiliter autem audit, cujus aurem inclinat charitas, non cujus cervicem erigit vetus animositas. *Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.* Quasi dicat: Ideo dico ut inclinatis aurem, quia ego *aperiam os meum in parabolis,* id est, in sermonibus rerum similitudinem præ se gerentibus. Et utinam qui hic dignatur os aperire in similitudinem rerum, dignaretur os aperire in expositionibus ipsarum rerum; quia et si aliquid dignum ad audiendum exprimimus, in sudore tamen panem nostrum comedimus. Hæc verba in Augustino reperies, in expositione istius versus: *Loquar propositiones ab initio istius congregationis factas.* Initium fuit Vetus Testamentum, finis est Novum: vel initium istius congregationis fuit, quando per Moysen et Aaron congregati sunt ut educerentur de terra Egypti. Nota

A quia propositiones sunt quæstiones aliquid habentes in se, quod de disputatione solvandum est: et in hoc differunt propositio et parabola. Parabola similitudinem exprimit, propositiones autem sine similitudine intelligi possunt; quod dicit: *Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio:* quia *quanta audivimus* in Veteri Testamento promissa, *et cognovimus ea* in Novo Testamento impleta, *et hoc patres nostri narraverunt nobis.* Nota quia licet Dominus in Evangelio præcipiendo dicat *Nolite vocare vobis patrem, super terram, unus est enim Pater vester qui in caelis est (Matth. xxiii):* tamen non præcipit auferri nomen hoc honoris ab usu loquendi, quod ætate vel similitudine curæ impositum est: sed ideo dicit, *Nolite vocare vobis patrem super terram,* ne alii attribueretur gratia præter illum, cui specialiter attribuendum est, illi videlicet qui omnia parat. Nota quia hic caput nostrum se in numero populi illius ponit, ut piam affectionem suam erga illos ostendat: quod dicit: *Quanta audivimus et cognovimus ea et patres nostri narraverunt nobis:* et ideo *non sunt occulta a filiis hominum, filiis dico,* existentibus in cognatione sequente, videlicet per successionem proles, ut altera fuit generatio filiorum, quia patres in littera sunt obæcati, filii per spiritum illuminati. *Narrantes laudes Domini et virtutes ejus, et mirabilia ejus quæ fecit.* Quasi dicat: Patres nostri narraverunt nobis; *patres dico narrantes laudes Domini:* et ideo *narrantes,* quia virtutes annuntiaverunt, et non qualescunque virtutes, sed mirabiles virtutes quæ fecit, istas videlicet: *Et suscitavit testimonium in Jacob,* id est, fidem sine lege datam suscitavit *in Jacob,* id est, in supplanatoribus et contra vitia luctantibus: *et legem posuit,* id est, firmiter stabilivit *in Israel:* non *in Israel* secundum carnem, sed secundum spiritum. Unde illud: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est (Joan. i).* Nota quia fides dicitur *testimonium* ideo, quia lege et prophetis testificata est: vel idem potest intelligi per *testimonium* et per *legem:* lex enim male utentibus, testimonium quo convincantur puniendi legitime utentibus, est testimonium quo demonstratur ad quem confugiant liberandi. *Et legem posuit in Israel.* Illos qui Israel sunt secundum carnem, lege quasi onere gravi oneravit: quia veniente mandato, revixit peccatum (*Rom. vii*). Nec frustra positum est, *suscitavit:* quia nihil suscitatur quod prius sopitur, in illis vero lex naturalis est sopita, sed per legem scriptam est resuscitata: quod dicit, *et suscitavit testimonium in Jacob,* in quo testimonio *quanta mandavit patribus nostris,* Moysi videlicet et Aaron, vel aliis patribus carnaliter intelligentibus: *mandavit,* sed non intellectum dedit. Et quid *mandavit?* nota *facere ea filiis suis:* quia licet ipsi intellexissent, ab aliis tamen carnaliter intelligentibus perceperunt filii quod intelligendum erat: quia ipsi carnaliter observabant legem, donec filii per gratiam intellexerunt quid lex figuraret: quod dicit, *Quanta mandavit patribus nostris, nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera, subsequens videlicet vel*

alterata in spiritu. Et quæ est generatio? Filii qui nascentur ex ipsis patribus, et exurgent, vel non cor suum cum patribus suis de lege carnaliter sapientes ponent, sed exurgent animo. Cor cum Domino sursum erigant, mysterium videlicet in lege investigantes et narrabunt filiis suis; istud videlicet, ut ponant in Deo spem suam, satagentes circa mandata Domini quia non spem suam in Deo ponunt, qui non circa ejus mandata satagunt. Et non obliviscantur operum Dei, id est, non sint ingrati beneficiis Dei, qui operatur velle et pro bona voluntate perficere. Et mandata ejus exquirant, non tantum ut sciant, sed ut impleant et hoc ideo, ne fiant sicut patres eorum, generatio videlicet prava, id est distorta, et exasperans id est, Deum amarificans: generatio, dico, quæ non direxit cor suum. Nota: quicumque non habent cor directum, et si videantur esse directa, non habent opera: Deus autem rectus est, et quicumque vult rectum cor habere, necesse est ut complanetur incommutabili justitiæ Dei et rectitudini, cui hæc generatio non fuit complanata: et hoc ideo, quia non est creditus cum Deo spiritus ejus, id est, non habuit fidem quæ impetrat quod lex imperat. Quando enim cum operante spiritu Dei cooperatur spiritus hominis, tunc impletur quod Deus jubet. Hoc autem non potest fieri, nisi credendo in eum qui justificat impium. Et vere dicitur istud dictum, ad expressionem gratiæ divinæ, quæ non tantum operatur remissionem peccatorum, sed facit spiritum hominis operari cum spiritu Dei et ipse habet creditum spiritum cum Deo, qui credit se non posse facere justitiam sine Deo, et hoc est credere in Deum, quod majus est quam credere. Creditur enim homini, sed nullus credit in hominem. Credere autem in Deum est, credendo adhærere in bene cooperando bona operanti Deo. Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum, conversi sunt in die belli. Nota aperte totum hic intelligi per filios Ephraim, videlicet cæteros Judæos et ab ea parte a qua potissimum melius sperandum fuerat: quoniam cum Jacob caligasset oculi, præcepit Joseph filio suo, ut adduceret filios suos Ephraim et Manassen, ut ab eo acciperent benedictionem. Joseph adducens eos, statuit Manassen ad dexteram, quia major erat ætate et Ephraim ad sinistram. Jacob autem prophetico spiritu videns quia primierunt novissimi, et novissimi primi (Matth. xx), varicatis manibus dedit benedictionem, dexteram ponens super Ephraim (Gen. XLVIII). Sic Abel junior fratri suo prælatus est, Isaac Ismaeli Jacob Esau, David majoribus fratribus cunctis prælatus est (Gen. iv, XXI et XXVII; I Reg. XVI); in quibus omnibus significatur quia Judaico populo præferendus erat Christianus. Littera sic exponitur Filii Ephraim, illi videlicet qui videbantur meliores intendentes arcum, jactantes videlicet bona opera et mittentes sagittas, id est, emittentes verba promittentis, quia dicebant: Quæcumque locutus est Dominus, audiemus et faciemus (Exod. XXIV), et tamen conversi sunt in die belli, id est, in die tenta-

tionis desecerunt, vel ad similitudinem legamus: Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum, conversi sunt in die belli, id est, comparabiles facti sunt illis, qui in die pacis armis præluderent, et in die belli fugam inirent; quia ipsi in die auditionis omnia promittebant, et die actionis nihil boni faciebant; quod dicit, conversi sunt in die belli: et ecce qualiter quia non custodierunt testamentum Dei, id est, promissiones Domini in Novo Testamento factas. Et in lege ejus noluerunt ambulare: quia etsi exterius ostenderent secundum legem ambulare, tamen interius ei contradicebatur. Et oblitii sunt benefactorum ejus et mirabilium ejus qua ostendite eis: quibus admonebantur a Deo non recedere; et ecce mirabilia: Coram patribus eorum, Moysæ et Aaron et aliis senioribus Israel, fecit mirabilia in terra Egypti, in campo Taneos. Interrupit mare, Rubrum videlicet, et perduxit eos, et statuit aquas, id est, statorias fecit quasi in utre, subaudis concluendas. Hæc in nobis mystice aliquid designant, quia ipsa in terra Egypti intelliguntur. Multa operatus est mirabilia in interiori licet non in pluribus operatus sit in exteriori: et hoc in campo Taneos, id est, in illis qui custodientes mandata Domini, humiliati sunt. Tanis enim interpretatur mandatum: campus vero humiles designat: quia non salvabuntur per mandatum, nisi humiles. Quod mare interruptum est, significat baptismum, in quo omnes hostes nostri submerguntur, quia peccata originalia et actualia abluuntur: sed interruptum postea, quia etsi omnes æqualiter recipiunt in baptismo remissionem peccatorum, non tamen omnibus est ad salutem: quia his qui post resurrectionem baptismatis a Deo apostatant, est ad perditionem: quia melius est viam veritatis ignorare, quam post agnitam retrorsum abire (II Petr. II). Et statuit aquas quasi in utre, id est, fluida carnalia nostra desideria statoria fecit, quasi in utre concluenda: quia sic ea sub potestate nostra redegit, ut non amplius nos immergant, nisi eis consentire velimus. Et deduxit eos in nube diei, et tota nocte in illuminatione ignis. Hoc illis historialiter factum est, ut securi irent: nos autem reducti sumus in nube diei, id est, sub protectione splendidissimæ carnis Christi, quæ per nubem intelligitur. Unde illud, Ascendet Deus in nubem levem et ingreditur Egyptum, et confringet omnia idola ejus (Isa. XIX). Et tota nocte, id est, in die tribulationis deducet nos Dominus in nube diei, et tota nocte in illuminatione ignis, id est, in donis Spiritus sancti vel in nube præcessit in die, quoniam justis mitis apparebit quasi in nube levi. Et in nocte præcessit in igne, quia terribilis apparebit injustis: et hoc igne justis illuminabuntur, impii autem ardebunt: interrupti petram in eremo, et adaquavit eos velut in abusso multa. Nota quia prius ex aquis rupes fecit, hic de rupe aquas produxit. Percussit enim Moyses virga bis silicem, et manaverunt, inde aquæ largissimæ (Num. XX). Petra percussa, Christus est. Unde illud, Petra autem erat Christus (I Cor. X). Quod hic

percutta est petra, significat quia Christus in duplici ligno crucis extensus fuit et in illo extenso emanaverunt aquæ largissimæ : quia prophetica dicta in morte sua intelligibilia facta sunt quia vela templi scissa sunt, omnis obscuritas prophetici sermonis destructa est : ex quibus prophetici dictis multi divites potati sunt. Unde illud : *Si quis sitit, veniat ad me et bibat (Joan. vii)* ; quod dicit : *Interrupit petram in eremo, et adaquavit eos velut in abyso multa.* Et quomodo hoc ? Quia *eduxit aquam de petra, et deduxit tanquam flumina aquas.* Et licet hæc omnia his fecisset, tamen *adhuc apposuerunt peccare ei, id est, contra eum; sic videlicet: in ira concitaverunt eum in inaquoso, quia in arido loco aquam tentando petierunt, quasi impotens esset Deus aquam in arido loco dare, qui mare divisum fecit stare. In inaquoso provocant Excelsum ad iram, qui in mentis ariditate de terreno comodo invocant. Et tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis.* Nota qualiter Deum tentabant : quia quod ore rogabant, Deum non posse facere in corde dubitabant. Sunt adhuc multi, qui *animabus suis, id est, animalitati suæ escam petunt, velut illi qui Deum non propter se, sed propter terrena colunt, quasi suavius sit quod dat, quam ipse qui dat. Et male locuti sunt de Deo ; dixerunt : Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto ?* Hic notantur illi, qui non credentes, dixerunt : *Nunquid carnem suam et sanguinem suum dabit nobis per partes ad comedendum et ad bibendum (Joan. vi) ? quoniam jam percussit petram, et fluxerunt aquæ, et torrentes, id est, doctrinæ inundaverunt.* Et quia istud fecit. *Nunquid et ideo poterit dare panem aut parare mensam populo suo ?* Hanc murmurationem talem *audivit Dominus, et distulit eos videlicet in terram promissionis ducere, cum per paucos dies illuc possent pervenire, nisi essent a patria differendi et in eremo conterendi : vel distulit pœnam, ut infidelem satiaret eorum concupiscentiam : et prius fecit quod infidelis populus eum facere non posse credebatur, deinde intulit quod eum pati oportebat, quod dicit, *audivit Dominus et distulit, et ignis accensus est in Jacob : in moribus videlicet ; et ira ascendit, id est augmentata est, in Israel.* Ignis iste incentiva vitiorum notat, quæ interiorum hominem devastant : quod dicit, *Et ignis accensus est in Jacob et ira Dei ascendit in Israel : et hoc ideo, quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutari ejus, id est, salvari per Deum. Et Dominus audivit, qui ? Mandavit nubibus desuper et januas cæli aperuit, ut abundanter mitteret eis quod missurus erat. Ecce notat quare distulit pœnam, ut per hoc videlicet quæ sequuntur, eorum satiaret cupiditatem. Et pluit illis manna ad manducandum, et panem cæli, non in terra elaboratum, dedit illis; et quis sit subjungit : Panem angelorum manducavit homo. Panem angelorum ideo dicit, quoniam panis ille quem comedebant, significat panem illum, Verbum videlicet Patris**

A unde reficiantur. Unde illud : *Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, eundem potum spiritalem biberunt (I Cor. x).* *Cibaria misit eis in abundantia.* Et quomodo hoc ? *Transtulit Austrum de cælo, in terram subaudis, quia malam intemperiam aeris dextruxit, et temperiam bonam eis dedit. Et induxit in virtute sua Africum, et pluit super eos sicut pulverem carnes ; et non qualescuque carnes sed sicut arenam maris volatilia pennata.* Non frustra dicit pennata, cum omnia volatilia sunt pennata : sed quia dicturus erat, *ceciderunt in medio castrorum eorum, præmisit volatilia pennata, ut admirationi habeas volatilia cecidisse. Et manducaverunt et saturati sunt nimis. et desiderium eorum attulit eis : quia non sunt fraudati a desiderio suo : quia refectionem quam petebant, abundanter tribuit eis Dominus. Et adhuc escæ eorum, videlicet carnes, erant in ore ipsorum : et tamen ingrati beneficia omnibus promeruerunt hoc quod ira Dei ascendit super eos, qui spem suam in Deo possident, ut non tantum ministrasset eis carnalia, sed spiritualia, Nam qui mandavit nubibus desuper, et januas cæli aperuit, et pluit illis manna ad manducandum, et panem cæli dedit, et cibaria misit eis in abundantia, ut pasceret incredulos, non inefficax est nec impotens, credentibus verum panem de cælo dare, quem significavit manna, qui verus cibus est angelorum : hoc est, Verbum Patris, quod incorruptibiliter pascit, *Et panem angelorum manducavit homo. Verbum caro factum est, habitavit in nobis (Joan. i) :* quod Verbum per angelicas nubes universo orbi pluitur, et aper prædicatorum cordibus, tanquam in vasis cælestibus, non murmuranti nec tentanti synagogæ, sed Ecclesiæ credenti, et in Deo spem suam ponenti prædicatur. Et qui *transtulit Austrum de cælo, et induxit in virtute sua Africum, et pluit super eos sicut pulverem carnes et sicut arenam maris volatilia pennata, potens est et non tunc tantum, sed credentium parvam fidem carne editis vocum signis et per aerem transcurrentibus, tanquam volatilibus pascere, non tamen ab aquilone venientibus : et ibi frigus et caligo prævalent, id est, eloquentia quæ huic mundo favet, sed transferendo Austrum de cælo ad terram, ut qui parvuli sunt in fide, audiendo terrestria, nutriantur ad cupienda cælestia. Unde Dominus in Evangelio : *Si terrenis dixi vobis et non creditis, quomodo si dixerero vobis cælestia, credetis (Joan. iii) ?* Translatus fuit Paulus de cælo, ubi mente Deo excessit, ut eis contemptans esset quibus dicebat : *Non volui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Lac vobis potum dedi, et non escam (I Cor. iii).* Ipse enim Paulus audierat in cælo arcana, quæ non licet loqui in terra, personantia quasi per volatilia : et qui *transtulit Austrum, induxit Africum, id est, per meridiano ventos lucentes et prædicatorum ferventes spiritus, nobis ut eis conformemur, insinuavit. Et ceciderunt in medio castrorum eorum, quia ipsi de cælo translati, ultro venientes ad homines, affer-***

bant eis verba divinitus missa, ut unusquisque in suis fidelibus et circa sua tabernacula congregarent huiusmodi volatilia, ut sic omnes nationes gentium Deum adorarent. Non tantum missi sunt extranei prædicatores; sed etiam multi suos cives habebunt prædicatores; sed etiam sylvestrem et cæteros suos cives. Repetamus litteram: quod sparsim diximus, in orationibus litteræ convenire faciamus. *Et manebat nubibus desuper: venientes*, quia a Deo non recedunt ut desuper sunt, quia alii sunt superiores et digniores. Unde illud, *Narrate in turribus ejus* (Psal. XLVII). *Et januas cæli*, id est, corda prædicantium *aperuit*. Et merito apostoli janua cæli dicuntur, quoniam per eos cælos intrarunt: et eorum linguæ claves cæli factæ sunt, et per illos apostolos pluit manna ad manducandum. Manna istud non manditur dentibus, sed æviditate animæ sumitur. Nec frustra posuit *ab manducandum*, quia multis prædicatur verbum, qui ex non reficiuntur. Unde illud: *Et volucres cæli comederunt illud* (Matth. XIII). Et: *Panem cæli dedit eis* (Joan. VI). De hoc pane dictum est: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie* (Matth. VI); et ipse Dominus: *Ego sum panis vivus qui de cælo descendi* (Joan. VI). *Panem angelorum manducavit homo*. Hunc panem ut comederet homo, rex angelorum factus est homo, quando quisque incarnatione Domini et morte reficitur. *Cibaria misit eis in abundantia*. Quæ sunt: in mysterio crucis resurrectionem habere. Neque enim frustra voluit sic extendi, nisi ut nos moneret extensam habere charitatem et immobiles esse ad cupiditatem. Et quomodo hæc omnia sint subjungitur: quia *trastulit Austrum de cælo*, id est calidum ventum, apostolos videlicet calore fidei ferventes, et alios ad fidem impellentes, *trastulit de cælo*, id est, de alta contuitione cælestium, ut in terras flarent, humanæ capacitati condescenderent. Et *induxit in virtute sua Africum*, id est, spiritus prædicantium nobis vitam dando insinuavit, et *in virtute sua*, et non ex merito prædicantium hoc factum est: juxta illud, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis (II Cor. IV). *Et pluit super eos sicut pulverem carnes*. Carnes sunt cibi delectabiles, quibus vescuntur adulti: ubi intelligimus prædicationem subtilem et solidam, qua reficiendi sunt perfecti; ut: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum* (Joan. I). De hac tali prædicatione dixit Paulus: *Sapientiam loquimur inter perfectos* (I Cor. II), quod dicit, *et pluit super eos sicut pulverem carnes*. Et quomodo hoc hic notat per *volatilia pennata*, signa videlicet vocum per aera volatilia pennata. Per *arenam maris*, notatur abundantia divini sermonis, quod prius notabatur per *pulverem*: vel sic, *et pluit super eos carnes sicut pulverem*: quia sicut pulvis vento rapitur et in aerem deducitur, ita a quibusdam vento elationis sermo divinus auferebatur. Unde illud: *Et exortæ spinæ suffocaverunt illud* (Matth. XIII). Et sic arenam maris volatilia pennata. Sicut in arena maris nullus exoritur fructus, ita in

A cordibus infidelium nullum habet divinus sermo pro-
 vectum. *Et occiderunt in medio castrorum, eorum*, quia unusquisque in suo loco audivit fidei prædicatores. *Et manducaverunt*, id est, reficiebantur: et quidam eorum *saturati sunt* nimis hæretici videlicet, sinistra interpretatione interpretando Scripturas, *et desiderium eorum attulit eis*, quia permisit eos in perverso intellectu obcæcari: *et sic non sunt fraudati a desiderio suo*, quia intenderunt arcum suum, ut sagittent in occultis immaculatum. *Et adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum*, id est, carnalis intellectus erat eis semper in ore: quia, et si bene intelligebant, tamen non ore hoc ostendebant. *Et ira Dei ascendit super eos*. Ostendit superius quare *distulit*, videlicet quæ *ascendit super eos*. *Et occidit pingues eorum*, id est, superbos et alta sapientes, *et electos Israel impedivit*, ne prodesent quibus paterno affectu cupiebant prodesse: quoniam non defuerunt in populo illo qui corrigerent alios: sed impediti sunt, quoniam non erat ibi aliquis qui corrigi vellet, Unde propheta: *Linguam tuam faciam adhærere palato tuo*, quoniam *domus exasperans est* (Ezech. III). Vel *electos Israel impedivit*, quia condoluerunt per-euntibus: unde, *confusio faciei meæ cooperuit me* (Psal. XLIII): vel electi Israel sunt sacerdotes, qui impediuntur aliquando a Domino pro peccatis subditorum, quæ juste corrigenda essent: sed ex nimia compassione naturæ humanæ, nimium parcent peccantibus, non attendentes quia compassio debetur naturæ, et rectitudo culpæ. Debet enim iudicium fieri de unoquoque peccante; sed si postea viderit prelatus qui humiliter agit pœnitentiam, suo arbitrio relinquitur, ut sui misereatur: *in omnibus his*, sub-audis correcti præmonitione, ut amplius peccarent, *peccaverunt adhuc*, et hoc ideo quia *non crediderunt in mirabilibus ejus: et defecerunt dies eorum in vanitate*, cum possent proficere in veritate: *et anni eorum cum festinatione*: quia semper ad mortem tendebant, de vitio ad vitium, cadentes desperando in peccatis: hoc ostendebat quod mortem interiorem optabant. *Cum occideret, quærebant eum, et revertebatur, et diluculo*, id est vigilanter et studiose, *veniebant ad eum, et tunc tandem rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum in bonis, et Deus excelsus redemptor eorum est in malis*. *Et dilexerunt eum in ore suo*, id est, ore ostendebant se Dominum diligere: *et lingua sua mentiti sunt ei*. *Cor autem ipsorum non erat rectum cum eo, nec fideles habili sunt in testamento ejus*: quoniam testamentum suum adhortatur, ut eum diligamus non pro terrenis, sed pro se tantum: huic autem *testamento non erant fideles*, quia non faciendo quæ docuit, fidem ei non habuerunt: et ideo *cor ipsorum non erat rectum cum eo*, quia rectum cor habere cum Domino, est quærere Deum propter Deum. Hæc historialiter apud illos facta sunt, fiunt etiam apud nos mystice; quia cum occidit, id est, justo iudicio aliquem punit, vel nos ipsos flagellat, quærimus eum invocando ejus misericordiam ut parcat: et

revertimur ad eum sub specie humilitatis, quia ab eo discessimus per peccatum elationis: et non quacunque ad eum reversione revertuntur, sed *diligulo*, id est, multum studiose ad eum venimus, et ad memoriam reducimus, quoniam ipse tantum est *adjutor* in bonis, et *redemptor* in malis: et sic ostendimus ore quod eum diligamus: et tamen mentimur, quia *cor nostrum non est rectum cum eo*, nec *fideles* sumus in ejus *testamento*: quoniam eum *diligimus* tantum pro devitandis malis temporalibus, vel pro acquirendis bonis, cum tantum diligendus sit propter seipsum: *ipse autem est misericors et propitius fiet peccatis eorum* in posteris, etsi non in patribus. *Et non disperdet eos*, quia *reliquiae Israel salvae fient* (Rom. ix). Solent hunc locum multa notare ad impunitatem peccati, et si talos perseveraverint usque in finem, quales ipsi fuerunt: quod frustra tamen credunt quia quod dicit, *propitius fiet peccatis eorum*, ad posteros referendum est, qui in novissimis temporibus convertendi sunt: quod dicit *propitius fiet peccatis eorum et non disperdet eos: et obtendavit misericordia sua ut averteret iram suam*. Necesse enim fuit ut subveniret abundans misericordia in posteris, quia prius multiplex praecessit ira in patribus, et non accendat in posteris omnem iram suam quam promeruerunt, quia *non repulit plebem suam quam praescivit* (Rom. xi). *Et recordatus est quia caro sunt*, id est, attendit eos mole carnis esse aggravatos, et reparatione mediatoris habere opus. *Quia sunt spiritus vadens et non rediens*, quia quisque se habet ut a Deo recedat, redire autem non habet nisi gratia Dei eum revocet. Unde in libro Sapientiae: *Omnes qui ambulaverint per viam iniquitatis, non revertentur: per se intelligendum est. Quoties exacerbaverunt eum in deserto*. Repetit quod superius dixerat, ut ostendat eos merito in se provocasse iram Dei, cum sint ingrati tam beneficiis sibi a Deo illatis, quam plagis causa eorum Aegyptiacis illatis: et sic dicit, *Quoties exacerbaverunt eum*, id est, quam infinito numero sum sibi acerbam fecerunt *in deserto*, concitando eum in iram in *inaquoso*, subaudis loco, ubi aquam petierunt. *In inaquoso* Dominum in iram provocant, qui mentis ariditate permanent. *Et conversi sunt ad Deum placandum, et iterum tentarunt eum, et sanctum Israel exacerbaverunt: quia non sunt recordati manus*, id est, potentiae ejus ostensae, illa subaudis *die qua redemit eos de manu tribulantis*, id est, de potestate Pharaonis et principum Aegyptiorum: non sunt etiam recordati *sicut, sed est qualiter, posuit in Aegypto signa sua et prodigia sua in campo Taneos*. Est in hoc mysterium tale. Sunt enim multi qui in mentis ariditate Deum naturaliter dulcem, sibi acerbum reddunt, non recordantes potentiae Domini, et diei qua mirabiliter sanguine suo eos redemit *de manu tribulantis*, id est, de potestate principis tenebrarum, cujus jugo tenebantur: nec etiam recordantur quanta signa et prodigia, minora videlicet et majora miracula, *in Aegypto*, id est, in hoc mundo, ubi non sunt nisi

A tenebrae et afflictio: et hoc in campo Taneos, id est, in illis qui humiliati sunt per mandatum ejus. *Et convertit in sanguinem flumina eorum et imbres eorum, ne hiberent*. Imbres sunt aquae in cisternis collectae, quibus admistus est sanguis, ut essent impotabiles Aegyptiis. In mysterio flumina convertuntur in sanguinem in his qui de causis rerum carnaliter sentiunt: vel, flumina sunt doctrinae quae in sanguinem convertuntur, quando pravo intellectu impotabiles redduntur: imbres sunt praedicatorum proprii, quos convertit Dominus in sanguinem, quando quisque excacatus eos abhorret audire quasi sanguinem hiberent. Quod per imbres qui hic incisternis ponuntur, notantur praedicatorum, ostendit auctoritas sic: *Bibe aquam de cisternis tuis* (Prov. v). *Misit in eos cynomyiam, et comedit eos: et ranam, et disperdidit eos*. Cynomyiae sunt muscae caninae, quibus plagabantur Aegyptii: et quae significant homines caninos mores habentes nullam reverentiam patribus suis impendentes, cum tamen dictum sit: *Obedite patribus vestris tantum in Domino* (Eph. vi); vel per caninas muscas carnalia desideria notari possunt, eo quod infestant hominem, quia lex corporis semper repugnat legi mentis (Col. i). Per ranas notatur loquacitas vana, quae disperduntur in ea delectantur. *Et dedit xerugini fructus eorum, et labores eorum locustae*. Xerugo est occulta aura sive vermiculus nocens in fructibus, quae designat occultam superbiam, multum fructibus et bonis operibus contrariam: locusta, quia laedit ore, testimonium notat infidele, quo qui nituntur, omnem laborem boni operis perdunt: vel per locustam notantur instabiles in fide, quia et locusta instabilis est animal. *Et occidit in grandine vineas eorum, et mores eorum in pruina*. Vineam populum significare notum est: ut illud: *Vinea enim Domini Sabaoth domus Israel est* (Isa. v). Populus autem tunc grandinatur, quando ex iniquitate auferendi aliena contendit. Moti sunt arbores, uberrime fructum reddentes, insimul habentes maturos fructus et seminatuos, et incipientes maturescere: ubi notatur charitas, in qua omnia bona opera habeant radices: et sic per pruina destruentem moros frigus designatur charitatis: quia ubi abundavit iniquitas, *refrigescet charitas* (Math. xxiv). *Et tradidit grandini jumenta eorum et possessionem eorum igni*. Jumenta grandinata, damnum notant pudicitiae: quia concupiscentia ex quo oritur, fructus est nobis communis cum pecoribus. Si autem refrenatur concupiscentia ut regaliter fiat, est virtus pudicitiae. Et nota quia per jumenta possunt accipi uxores, quia ipsae sunt jumenta, id est, quasi adjumenta ad servandam pudicitiam: quae scilicet occiduntur in grandine, quando quisque traditus in reprobum sensum, turpitudinem in masculos operatur. Unde Paulus: *Hujusmodi tradidit Deus in reprobum sensum, ut facerent quae non decerent, in se et in alios turpitudinem operantes* (Rom. i). *Et possessionem eorum igni*. Non habetur in Exodo, quod aliquis pot-

sessio eorum sit igni tradita: sed interposuit hic Propheta, ut sic admoneret lectorem quærere mysterium, et non tantum in superficie literæ remaneret. Per possessionem hic notatur patientia; quia de ea dictum est: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. xxi): quia ipsa patientia facit possessores. Unde illud: *Patientia est nobis necessaria, ut reportemus promissiones* (Heb. x). Hæc patientia igni comburitur, quando unanimitate ira expellitur. Et *misit in eos iram indignationis suæ*, id est, suæ indignationi competentem: et ideo *indignationem et iram*: quæ ira fuit tribulatio immissa per angelos malos, non quia non inferat Deus etiam per bonos qualia vult, sed utitur malis sicut bonis ad reproborum ultionem. Bonis usus est in vindictam, Sodomorum, quia legitur Abraham eos recepisse in hospitio per quos Dominus annuntiavit suam vindictam (Gen. xvii). Quod bonis autem inferat temporalem correctionem per bonos angelos, hoc non invenitur; sed utitur tantum malis in correctione bonorum, velut de Job legitur (Job. i). Immissio ista facta per angelos malos est obduratio cordis, quæ fit per angelos malos tantum, ut persistentes in peccato graviores pœnas mereantur, quanto graviora vel ulteriora committerent. *Viam fecit semitæ iræ suæ*. Semita iræ Dei est, quando permittit aliquem trahi funiculis peccatorum, ut committat criminalia pro quibus interim excæcatur, ut quandoque exterius puniatur. Et *non pepercit a morte animabus eorum, et jumenta eorum in morte conclusit*. Jumenta in morte conclusa, notant illos qui per concupiscentiam carnis quæ hominibus cum pecoribus est communis, relicta pudicitia, usque ad mortem ruunt. Et *percussit omne primogenitum in terra Ægypti: primitias laborum eorum in tabernaculis Cham*. Per primogenita occisa notatur justitia, in qua humanum genus est associabile, quia nullus est qui non habeat aliquantulum justitiam, sed perit justitia, quando quisque juste vivere desinit; vel, potest notari per primogenita percussa, amissio fidei, quæ prima est in fidelibus: quia locus veri sacrificii extra catholicam Ecclesiam non est. Per primitias omnis laboris notantur bona opera, quæ in tabernaculis pereunt, id est, in illis qui quadam calliditate quasi sub specie religionis bene operantur. Cham enim interpretatur callidus. Et *abstulit sicut oves populum suum et perduxit eos tanquam gregem in deserto*. Ostensis plagis quas intulit Dominus Ægyptiis nolentibus dimittere populum, ostendit qualiter Dominus liberavit populum suum de potestate eorum, sic: *Et abstulit sicut oves populum suum*; quod nunc etiam interiorius nobis agitur, quando efficimur secundum spiritualia pascua oves Dei ambulantes in hoc sæculo tanquam in deserto. Et *eduxit eos in spe terræ, videlicet promissæ, non timuerunt deduci quia inimicos eorum cooperuit mare*. Nos etiam deducimur, in spe salvi sumus: et inimicos nostros id est, vitia nostra operuit mare, unda videlicet baptismatis: et *induxit eos in posteris suis, in mon-*

tem sanctificationis suæ, montem quem acquisivit dextra ejus. Mons sanctificationis est Ecclesia, quam acquisivit Christus Dei dextra. Et *ejicit a facie eorum gentes, et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis*; in hoc notans quia ejiciendi sunt a facie fidelium suorum maligni spiritus gentilium errorum, ut inhabitet in eis unus atque idem Spiritus dividens singulis prout vult, quasi funiculo res ageretur. Sorte dividitur terra electis: quia quod eliguntur, non est ex meritis, sed ex gratia, quæ eis quasi per sortem evenit. Et *habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel*. Tabernacula ista significant cœlestem Jerusalem, ubi angeli apostatæ quasi in tabernaculis ad horam fuerunt, unde expulsi sunt, ut quandoque *tribus Israel*, id est, collectio Deum videntium, in eorum loco assumatur. Et *tentaverunt et exacerbaverunt Deum excelsum, et testimonia ejus non custodierunt*. Quasi dicat: Licet hæc omnia fecisset Dominus causa populi illius, ipsi tamen his omnibus ingrati fuerunt, quia tentando eum acerbum fecerunt, non custodientes *ejus testimonia*, id est, ejus promissa, quoniam ejus promissa fuerunt cœlestia, quæ significabantur in terrenis; quæ cœlestia non quæsierunt, sed tantum terrenis adhæserunt, sicut et nos eum tentando exacerbamus, quando id ab eo petimus quod petendum non est. Sunt enim ejus promissa: *Petite et accipietis* (Joan. xiv, xvi): quæ nos non servamus, quia in ejus nomine nihil petimus. Et *averterunt se et non servaverunt pactum quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum pravum*. Ecce ostendit qualiter *testimonia ejus non custodierunt*, quia avertendo se a Deo, pactum illud quod cum Domino pepigerunt, istud videlicet: *Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus* (Exod. xxiv), terrenis adhærendo, non servaverunt. Nos etiam quodam pacto cum Deo convenimus, quia in baptismo mundo et omnibus pompis ejus abrenuntiamus. Quod quia non custodimus, pactum infringimus. *Quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum pravum*, id est, comparabiles facti pravo arcui: quia sicut arcus parvus cito remittitur, ita ipsi in pravam intentionem conversi, remissi facti sunt circa mandata Dei; vel, pravus arcus est, qui cum tenditur in anteriora, retro percutit: ita mali cum intendunt aliis nocere, et quasi sagittæ iniquitatis percutere, revertitur ad eos sagitta: quia nemo non prius in se quam in alterum peccat; vel arcus pravus est, quia ad jactatum unum deficit: *Hi sunt qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt* (Luc viii): *in iram concitaverunt eum in collibus suis*, quia unusquisque excelsum locum sibi elegit ubi Deum offenderet, et hoc ostendit: quia *in sculptilibus suis ad æmulationem eum provocaverunt*, id est, idolis vanis sacrificantes, Deum ad indignationem et invidiam provocabant. Nos etiam *in collibus eum in iram concitamus*, quomodo in elatione mentis eum offendimus: et *sculptilibus ad æmulationem provocamus* quando idolis mentis satisfacimus. Sunt enim plures, qui colunt idolum avaritiæ et idolum luxuriæ: quasi

cervicosi tauri ruentes in venerem. *Audivit Deus et sprevit*, id est, hæc omnia consideravit : et ideo sprevit eos, quia *ad nihilum redegit valde Israel*, quando ab Allophylis et a cæteris victi sunt : nunc etiam spernit, quando quemque promerentibus peccatis suis hoc, ab interiori inimico vinci permittit. *Et repulit tabernaculum Siso, tabernaculum suum ubi habitavit in hominibus* : id est, inter homines, non quod in manufactis habitat Deus, secundum illud : *Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes : Templum Domini, templum Domini, templum Domini est* : Non enim templum in eo, nisi quantum ad vos, cum quibus et in quibus *habitabo in loco isto, si benedixeritis vias vestras* (Jer. vii) : sed habitare in omnibus illis dicebatur, propter manifesta signa quæ per eos operatus est. Silo interpretatur *avulsus* vel *abruptus* ubi notantur illi, qui a mandatis Domini sunt abrupti, et, avulsi, quorum tabernaculum ad inhabitandum non elegit. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum et pulchritudinem eorum in manus inimici*. Virtus et pulchritudo eorum fuit arca Domini, quam ceperunt Allophyli, et cum idolis suis in templo posuerunt : sed cum in sequenti die deus eorum in medio templi truncatis manibus jacens inveniretur, populusque magna plaga afficeretur, remiserunt eam tandem non sine muneribus in Israel (I Reg. iv, v). Nota mysterium in istis : Arca Dei, ecclesiastica significat instituta, quæ quisque ponit cum idolis, qui eis receptis adhuc terrenis adhæret nimium. Sed quia dictum est, *Omnia transibunt, verbum autem Domini manet in æternum* (Isa. xl), merito idolum inventum est truncatis manibus : quia et si aliquantum floris videantur habere terreni, tamen ad ultimum videbuntur nihil esse : quia *omnis caro fenum et omnis gloria sicut flos agri* (Isa. xl). Virtus nostra et pulchritudo sunt baptismus et cætera, quæ in manus inimici traduntur quando quisque se salvari putat per fidem tantum, velut multi qui negligendo bene operari dicunt : *Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit* (Marc. xvi) : non attendentes, quia *fides sine operibus mortua est* (Jacob. ii). *Et conclusit in gladio populum suum et hæreditatem suam sprevit*. Hoc fit et in Ecclesia, quia multi in gladio cadunt, quando aperte impugnantur ab hostibus et vincuntur : *juvenes* illorum, id est, illos qui deberent esse strenui ut resisterent inimicis, armati fide, spe, charitate, ut possint resistere adversus insidias diaboli, *comedit*, id est, consumpsit ignis tribulationis, vel ignis incentivarum. Vel aliter : *Juvenes eorum comedit ignis*, ut per juvenes accipiamus temerarios, et ad quodque malum paratos, quos tales tandem consumet ignis peccatorum. Hic iterum admonemur insistere allegorico sensui, quia ignis aliquos juvenes ibi consumpsisse non habetur in historia. *Et virgines eorum non sunt lamentatæ*, id est, nullus fuit qui lamentaretur virgines desolatas et corruptas. Nota per *virgines* Ecclesie sterilitatem in bono opere, quamvis aliquis lamentatur ; vel, nota per *virgines* illos qui in

stitate boni operis deberent permanere ; ut tandem secundo conjugio castissimi sponsi copula copularentur : sed non caste vivendo, ab eo fornicati sunt discedentes : quod vix aliquis deplorat. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt et viduæ eorum non plorabuntur*. Sacerdotes isti fuerunt Ophni et Phinees filii Heli, qui mortui sunt in bello, ubi capta est arca Domini ; quod uxor alterius audiens, quæ jam erat in partu, præ tristitia abortiendo cecidit mortua (I Reg. iv). Sacerdotes sunt episcopi et cæteri prælati in Ecclesia, qui cadunt in gladio, quando per timorem cessant a sermone divino. Viduæ eorum sunt Ecclesie desolatæ, et a pastoribus viduatæ, de quorum consolatione pauci dolent. *Et excitatus est tanquam dormiens Dominus*. Ostensis malis quibus afflictus populus Domini, sequitur vindicta inimicorum ; quod dicit *excitatus est tanquam dormiens Dominus*, videtur Dominus dormire, quando differt subvenire, sed *excitatus est tanquam potens crapulatus a vino*, subaudis excutitur, quia tales firmiter dormiunt et vix excitantur : ubi notatur, quia Dominus diu distulit subvenire suis. Sed tandem *excitatus est, et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis* : vel aliter, *Excitatus est tanquam dormiens tanquam potens crapulatus a vino*, quia licet firmiter et diu obdormivisset, tamen *excitatus potens* fuit inferre vindictam inimicis suis ; quod sequitur, *Et percussit inimicos eorum in posteriora*, legitur in historia, quod Allophyli, dum haberent arcam in captivitate in sedibus suis, magnas passi sunt plagas qua de plaga ut liberarentur, fecerunt anos aureos, et in arca posuerunt, ut sic remitterent illam filiis Israel (I Reg. v). Hoc etiam nunc agitur in Ecclesia in illis, qui in posteriora se extendunt, et quæ anteriora sunt dimittunt : quia malorum posteriora, in plagis et in miseriis tantum erunt. *Et opprobrium sempiternum erit eis*, quoniam æternali pœna torquebuntur, qui hic temporalibus prosperantur. *Et tabernaculum Joseph repulit et tribum Ephraim non elegit*. Per Joseph et Ephraim (qui majoris meriti videbantur in populo illo, quorum unus in Ægypto sublimiter fuit exaltatus, alter in accipienda benedictione fratri fuit præpositus,) notantur illi qui pro magno a Domino terrena petunt, et sic a Domino reprobantur. *Sed elegit tribum Juda, montem Sion quem dilexit*, id est, humiliter confitentes. *Tribus Juda electa est propter David, id est, propter Christum, quia ex ejus progenie Christus secundum carnem natus est* ; quod dicit, *sed elegit tribum Juda*, humiliter videlicet contentium, *montem Sion quem dilexit*, id est, eminentes in contemplatione futurorum : *et sic ædificavit in terra*, id est, in Ecclesia *sanctificium suum*, id est, sanctificationem suam : *sanctificium dico, existens sicut unicornium*, illorum videlicet qui in uno cornu : id est, singulari spe ad superna se erigunt. Unde illud : *Unam petii a Domino, hanc requiram* ((Ps. xxvi). Terram istam *fundavit in sæcula semper est mansura*, licet alii discedant, et alii suo-

cedant; vel sic: *Ædificavit sanctificium suum*, id est, populum suum in terram, quam fundavit in sæculi, id est, mittendo illum in similitudinem terræ, quantum ad id quod terra non movetur. *Elegit David servum suum, et sustulit eum de gregebus ovium*, quia de pastoralis officio pecorum assumptus est in regnum: *de post fœtantes accepit eum*, id est, de illo qui erat post fœtantes, id est, fœtas oves, assumptus est, et in priori loco hominum positus est. David iste Christum significat, qui ablatu s fuit de regno Judæorum, et ad regnum gentium translatus: sed tamen non sic est ablatu s Judæis, ut nullos ibi haberet fructus, sed ablatu s de illis, postquam quidam eorum fœtantes inventi sunt in fide et in bona operatione: quia ex illo populo erant apostoli, cæterique fideles fide pleni, et infidelitate vacui. *Pascere Jacob servum suum, et Israel hæreditatem suam*. Ecce quare *elegit David*, ut pasceret Jacob videlicet servum suum, id est, attendentes futura, et postponentes presentia: *et Israel hæreditatem suam*, id est, illos qui contemplantur non ea quæ videntur, sed quæ non videntur, vel, per Jacob, notantur populi gentium, et per Israel populus Judæorum (1 Cor. iv.): *et pavit eos in innocentia cordis sui*. Quasi dicat: *Elegit David pascere*, id est, ad hoc ut pasceret Jacob et Israel David, et factum est quia *pavit*, id est, refecit, eos in innocentia cordis sui, David videlicet, ut ejus cordis innocentiam imitando, reficerentur: et in intellectibus manuum suarum deduxit eos, id est, non tantum in innocentia cordis superavit eos, sed etiam deduxit eos in intellectibus manuum operum suorum: ut sicut ipse videlicet prius fecit et docuit, ita et ipsi postea facerent: vel in intellectibus manuum suarum deduxit eos, in tali videlicet intellectu, quem suæ manus operatæ sunt in eis, quia eos fecit in imaginem et similitudinem suam: quia sic est, Deus, ut homo sit. Nota: videretur convenientius si sic dixisset, *et pavit eos in innocentia manuum, et in intellectu cordis deduxit eos*: sed quia nulli sunt qui habent manus innocentes, et non habent cor innocens. ideo sic dicere noluit, ut innocentiam cordis commendaret.

PSALMUS LXXVIII.

PSALMUS ASAPH.

« Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam,
 « polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam. Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cæli,
 « carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Jerusalem, et non erat qui sepeliret. Facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro sunt. Usquequo, Domine, irasceris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus? Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt, et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt. Quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt. Non memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes

A « facti sumus nimis. Adjuva nos, Deus salutaris noster, et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos, et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum. Ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum? et innotescat in nationibus coram oculis nostris. Ultio sanguinis servorum tuorum qui effusus est, introeat in conspectu tuo, gemitus compeditorum. Secundum magnitudinem brachii tui, posside filios mortificatorum. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum, improprium ipsum quod exprobraverunt tibi, Domine. Nos autem populus tuus et oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum. In generatione et generationem annuntiabimus laudem tuam. »

ENARRATIO.

B Prophetiam istam quam hic videmus promissam manifeste novimus impletam; non tamen, cum hoc a David diceretur, legimus aliquid tale ex adversitate gentium contigisse civitati illi Jerusalem, quale hic dicitur, et templo Domini, quod jam tum adhuc non fuit ædificatum. Mortuo namque David, Salomon filius ejus templum ædificavit: dicit ergo David quasi præteritum, quod in spiritu vidit. Vidit futurum, nec est mirandum quod hoc ideo dicitur, quia non ignorantibus dicitur, quod revelante patiuntur; sed amat fidelis anima ex affectu cordis cum Deo loqui quæ a Deo didicit: et ei dicere quæ novit, tanquam discipulus magistro non ignorantibus, sed indicantibus, ac per hoc videlicet probantibus quod docuit, vel reprehendenti quod non docuit. Solent enim in orationibus Deo dici quæ vindicans fecit, et adjungit pia petitio, ut misereatur et pareat. Hoc enim modo ista Deo dicuntur, a quo dicuntur, tanquam ipsi quibus acciderunt talia loquerentur, et est hæc deploratio et deprecatio, prophetatio, quia Propheta prævidit in spiritu persecutionem illam quam passi sunt Judæi a Tito et Vespasiano post resurrectionem Domini Jesu Christi, et ideo deplorat eam in hoc psalmo. Sed potest alicui in mente occurrere, quod populus ille non esset hæreditas Christi eo tempore quo hæc facta sunt, quia cum morti tradidit et resurgenti non credidit, alios sanctos martyres suos interfecit. Sed quoniam non defuerunt in populo illi qui reputandi essent in semine, potest secundum illos populus hæreditas Domini dici. Hinc enim fuit Joseph nutritivus Domini, hinc ipsa beatissima Virgo Maria, hinc ipse Dominus, hinc Simeon justus, et Anna vidua, hinc et alius Joseph, quia et ipse exspectavit redemptionem Israel: hinc beatus Joannes et parentes ejus, hinc turba præcedentium et subsequendum Dominum, hinc pueri illi qui in laudem Domini clamabant: *Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini* (Joan. xii), hinc tria millia hominum qui una die crediderunt (Act. ii), hinc quinque millia qui alia die crediderunt (Act. iv), hinc multi cæteri fideles, secundum quos populus ille hæreditas Dei dicitur incongrue.

Potest etiam hæc prophetatio esse de persecutione

illa quam passus est Israeliticus populus sub Antiocho rege, ubi septem Machabæi crudelissime sunt passi, sed gloriosissime sunt coronati (*II Machab. vii*); vel potest esse prophetatio ista de persecutione quam post resurrectionem Domini nostri Jesu Christi passa est sancta Ecclesia, ex præputio et circumcissione collecta, et in angulari lapide in salvatore nostro Jesu Christo conjuncta, qui duos populos quasi duos parietes ex diverso venientes in se novum hominem univit, in cujus corpore clamamus: *Abba, Pater (Rom. viii)*: Abba, quantum ad ipsos, Pater quantum ad nos. Hæc hæreditas non tantum est Patris, sed etiam Filii, non quod Pater moriens sibi eam reliquit, sed quod eam moriendo redemit, et resurgendo eam majestative possedit, quam ex utroque populo collegit, quia, licet dixisset: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel (Matth. xv)*, ipse tamen alibi dixit: *Alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili (Joan. x)*, ubi gentes designavit. Paulus etiam hoc idem confirmat: *Dico autem Christum ministrum fuisse circumcissionis, gentes autem super misericordia honorare Deum (Rom. xv)*, et utrosque conjungens, dixit: *Lætamini, gentes, cum plebe ejus*. Dixit autem sic Asaph:

Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, id est, contra Judaicum populum, quia tua hæreditas dicitur. *Polluerunt templum sanctum tuum*, quia ubi deberet coli nomen tuum, ibi idola sua posuerunt. *Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam*, id est, comparabilem fecerunt Jerusalem custodiæ pomorum, quia sicut tugurium factum ad custodiam pomorum, collectis pomis, deseritur, ita et Jerusalem, quibusdam suis interfectis, facta est desolata et deserta. *Posuerunt morticina suorum tuorum, escas volatilibus cæli*. Ecce magnam notat occisionem, quia tanta erat quod volatilia, quæ per aera volabant, fetore corrumpebant, et attrahebant, ut ipsis corporibus pascerentur: *carnes sanctorum tuorum bestiis terræ*, id est, non tantum posuerunt corpora sanctorum tuorum *escas volatilibus cæli*, sed *bestiis terræ*, porcis videlicet immundis, tradiderunt corpora sanctorum tuorum devoranda. Et ecce quomodo, quia fuderunt *sanguinem ipsorum tanquam aquam*, id est, abundanter vel jugiter, et sine respectu peccati, quia non plus curabant in effusione sanguinis sanctorum quam si aqua effunderetur, ubi peccatum non timeretur: et hoc non solum in Jerusalem, sed in circuitu Jerusalem, et non erat qui sepeliret, quia tot interficiebantur quot sepeliri non poterant; vel, non fuit aliquis qui curaret eos sepelire, ut sic notetur magna immanitas et crudelitas eorum, quia in sepelitione scilicet notatur pietas, in non sepelitione notatur immanitas et crudelitas. *Facti sumus opprobrium vicinis nostris*, gentibus videlicet quæ nobis erant vicinæ. Et ut magnum ostendat opprobrium, subjungit: *Subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro sunt*. Taliter possunt hæc legi, si de persecutione Judæorum psalmus accipitur. Si autem de persecutione Ecclesiæ, psal-

mus legatur sic, dicens: *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam*, id est, Ecclesiam, ad destruendam eam, non imitandam. *Polluerunt templum sanctum tuum*. Polluitur tunc templum Domini, quando aliquis, initiatus sacramento fidei, ab hac compellitur ut Christum neget. *Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam*, id est, Ecclesiam suam desertam fecerunt, sicuti collectis pomis desertum fit tugurium in quo prius custodiebantur poma, quia persequentibus gentibus deserta est Ecclesia collecta, videlicet sanctorum martyrum spiritibus quasi dulcissimis pomis a Dominico horto in celestem mensam collatis. *Posuerunt morticina servorum tuorum*, quia receptis spiritibus sanctorum ab agricola, tradita sunt corpora *volatilibus cæli* devoranda, velut de Stephano legitur, qui post interfectionem ejectus est extra civitatem: vel sic, *Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cæli*, id est, corpora sanctorum tuorum fuerant esca, id est, refectio volatilibus cæli mobilibus videlicet, et in te elatis qui in occisione sanctorum delectabantur quasi in esca, velut tortor ille Laurentii, cui dictum est: Jam versa et manduca, quia, licet istud aliter posset intelligi, potest tamen sic intelligi, quod tormentatio beati martyris sibi esset refectio. *Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ*, id est, bestialiter viventibus et terrenis adhærentibus, data sunt *carnes sanctorum* ad refactionem. *Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam*, videlicet in littore, vel abundanter, vel ad lapsum, quia in effusione aquæ solet fieri lapsus, vel, *tanquam aquam*, id est, ad lavationem quibusdam, quia non defuerunt qui constantiam illorum imitarentur. Sed tamen licet quidam essent qui meorum interfectione alluerentur, tamen, ad comparisonem persecutorum, *non erat qui sepeliret*, id est, qui in se reconderet interfectionem ipsorum, imitando eos. Nota per circuitum Jerusalem exaggerationem interfectionis, quia non in uno loco tantum hæc erat interfectio, sed ubique circuibat Ecclesiam interfectio gentium, et sic *facti sumus opprobrium vicinis nostris*, his videlicet qui prope nos erant, a quibus est tanto gravius, quanto fit crebrius, his qui patiuntur: et non tantum his qui prope nos erant, *facti sumus opprobrium*, sed etiam *subsannatio et illusio* sumus his qui in circuitu nostro sunt, quia et interius nos derident, et gestu corporis nos subsannant: quia *subsannatio* fit, quando in despectu alicujus nasus et frons in rugam contrahuntur. *Usquequo Domine, irascaris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus?* Ista et cætera quæ sequuntur indifferenter dicuntur de utraque lectione; quasi dicat: tu, Domine, in cujus præsentia hæc omnia fiunt, *usquequo*, id est, quandiu durabit ira tua in finem? Et *usquequo accendetur zelus tuus*, id est, indignatio tua, *velut ignis?* Quasi dicat: *Accendatur velut ignis* incinerans, et non purgans: potius accendatur ut purget quam ut incineret. Ita non est perturbatio divinæ mentis, sed vindicta iniquitatis; quia dictum est, Tu, Domine Sabaoth, qui omnia cum

tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis (Sap. xii). Zelus Domini est indignatio, vel exactio castitatis, quia constringitur fidelis anima, ne fornicando a Domino discedat: et hoc fit ad similitudinem viri viriliter habentis uxorem sub sua potestate, ne, si sui juris uxor fiat, aliquid turpe faciat contra maritum. *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt, et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt.* Quasi dicat: Contra tuos accendatur zelus tuus, ut ignis purgans et non incinerans: *in gentes autem quæ te non noverunt, effunde iram tuam,* id est, plenarie ostende eiste esse iratum. *Et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt, plenarie effunde iram tuam,* et merito effundes iram tuam quia comederunt Jacob, id est, sibi fideliter incorporabant quosdam interius, cogendo eos in suam sententiam transire, *et locum ejus,* id est, singula loca sanctorum tuorum *desolaverunt,* vel *locum ejus,* id est, ecclesiastica instituta, in quibus firmiter stare et locari deberent fideles, desolata reddiderunt, quia, interfectis sanctis, quasi ecclesiastica instituta desolata eunt. Nota exaggerationem iræ, ubi dicit, *in gentes quæ te non noverunt,* quia servus, qui novit dominum suum et committit *digna plagis, vapulabit paucis* (Luc. xii), quia quodammodo se recognoscit esse de familia domini, cum eum cognoscere non spernit, et sic minus in commissis castigari promeruit. Servus autem, qui voluntatem domini cognoscere dedignatur, *multis vapulabit* (Ibid.); velut hic de gentibus dicitur: *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt, quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt. Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum.*

Quasi dicat: Illis appareas iratus, nobis autem placatus non reducendo videlicet ad memoriam iniquitates antiquorum patrum, ut non punias videlicet, sed ignoscas pro quibus tamen potius deberemus damnari quam corrigi, *et cito anticipent,* id est, ante capiant nos misericordie tue quam ad lapsum perveniamus. Et opus est, *quia pauperes facti sumus nimis,* id est, nos ipsi non sufficimus ad salutem nostram, quia sumus infirmi, nimis imbecilles, sed adjuvet misericordia tua debilitatem nostram, imbecillitatem nostram intelligamus præcepta tua ne damnandi veniamus ad iudicium. *Adjuva nos, Deus salutaris noster.* Nota, quia iste nec gratiæ ingratus, nec arbitrio libero contrarius. Nam qui adjuvari rogat, aliquam scintillulam liberi arbitrii in se retinet, ex quo habet ut incipiat. Sed quia non est hominis dirigere viam suam (Prov. xvi, et Jer. x.), rogat adjuvari per gratiam; quod dicit, *adjuva nos, Deus salutaris noster, et propter gloriam nominis tui,* id est, ut glorificetur nomen tuum, *libera nos de malis et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum,* dando videlicet ut tribulationes quas patimur, nobis sint propitiatio peccatorum, nec peccatis exigentibus eedamus idololatriæ: *ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum,* negando Deum ex toto esse, vel

A nobis impropere dicunt: Ubi ille quem futurum promittebatis? Quasi dicat: Ecce apparet quia de vobis nullam curam habet. *Et ne illud dicant, innolescat in nationibus coram oculis nostris ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est,* id est, manifesta fiat ultio sanguinis servorum tuorum, facta in nationibus, id est, in gentibus *coram oculis nostris,* etsi ipsos lateat, quia non recognoscunt se esse interius excæcatos. *Et introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum,* illorum videlicet qui compediti et aggravati sunt mortalitate carnis. Nam illi se compeditos dolent quibus vita mortalis est moreri, et mors honori, juxta illud: *Cupio dissolvi et esse cum Christo* (Phil. ii, 1); vel sic: *Introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum,* id est, sapientiæ præceptis astrictorum. Hic quæritur, cum Dominus dicat: *Diligite inimicos vestros, bene facite his qui oderunt vos* (Matth. v), qualiter sancti optent vindictam de inimicis, ut in Apocalypsi, *Vindica sanguinem nostrum, Deus noster* (Apoc. vi)? Et illud, *lætabitur justus cum viderit vindictam* (Psal. lvi). Sed dicendum est, quia licet boni quærant vindictam de inimicis, non tamen ad hoc quærent, ut gaudeant de pœna inimici, sed ideo, quia volunt eum corrigi ad correctionem aliorum, ut illud: *lætabitur justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris* (Ibid.). Etiam si vindicta reservatur usque in finem, non gaudet bonus de pœna inimici, sed de justitia Domini, ut qui in hac vita volunt esse participes malorum, ibi non sint in præmio bonorum; mali autem e contrario optant vindicari ab inimicis suis, quia ad hoc quærent non ut gaudeant de Dei justitia, sed de inimicorum pœna. *Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum.* Quasi dicat: Sic *introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum,* ut possideat magnitudo brachii tui *filios mortificatorum,* quia in te, non in se possunt, sicut Apostolus: *Omnia, inquit, possum in eo qui me confortat* (Phil. iv). Filii mortificatorum sunt imitatores martyrum, quia ipsi martyres interius mortificant se cum vitiis et concupiscentiis, et exterius a persecutoribus mortificantur. *Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.* Quasi dicat: Possideat magnitudo potentie tue filios mortificatorum, *vicinis autem nostris retribue septuplum,* videlicet plenariam retributionem ut per septiformem gratiam Spiritus sancti se confusos recognoscant, et in sinu tuo gratiam quærant: et sic *redde improprium ipsorum quod exprobraverunt tibi, Domine,* ut illud, videlicet, quod aliis impropere ab eis improperebatur causa tui. Vel aliter: *Redde vicinis nostris septuplum,* id est, plenariam vindictam in corpore videlicet et anima, quæ per partes septenarii, quaternarium videlicet, et ternarium intelligantur. Nam corpus, quo elementis quatuor constat, per quaternarium intelligitur anima vero per ternarium, propter tres virtutes suas, rationem videlicet, iram, concupiscentiam; quod dicit, *redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum,* firmiter

videlicet, non cadat ab eis, et *redde eis improprium ipsorum quod exprobraverunt tibi, Domine*, ut ipsi videlicet perdantur in hoc quod putant nos perdere. *Nos autem populus tuus, et oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum*: et tandem *annuntiabimus laudem tuam in generatione et generationem*, ibi videlicet ubi omnes gentes, quæ hic succedunt, quasi una generatio erunt.

PSALMUS LXXIX.

IN FINEM PRO HIS QUI COMMUTABUNTUR, PSALMUS PRO ASSYRIIS, TESTIMONIUM ASAPH.

« Qui regis Israel, intende: qui deducis velut ovem Joseph. Qui sedes super Cherubim, manifesta festare coram Ephraim, Benjamin et Manasse. Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos. Deus, converte nos et ostende faciem tuam, et salvi erimus. Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem servi tui? Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis in mensura. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris, et inimici nostri subsannaverunt nos. Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus. Vineam de Ægypto transtulisti, ejecisti gentes, et plantasti eam. Dux itineris fuisti in conspectu ejus, et plantasti radices ejus, et implevit terram. Operuit montes umbra ejus et arbusta ejus cedros Dei. Extendit palmites suos usque ad mare, et usque ad flumen propagines ejus. Ut quid destruxisti maceriam ejus, et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam? Exterminavit eam aper de silva, et singularis ferus depastus est eam. Deus virtutum, convertere; respice de cælo, et vide, et visita vineam istam. Et perface eam quam plantavit dextera tua, et super filium hominis quem confirmasti tibi. Incensa igni et suffossa, ab increpatione vultus tui peribunt. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, et super filium hominis quem confirmasti tibi. Et non discedimus a te: vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus. Domine Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo cantatur de adventu Domini nostri Jesu Christi, et de vinea ejus: et cantat eum *Asaph* correctus et illuminatus, plenus videlicet Spiritu sancto: et est *psalmus pro his qui commutabuntur*. Commutatio est vel in pejus, vel in melius. De hac autem commutatione quæ est in pejus, non loquitur hic *psalmus*, cum de adventu Domini loquitur, qui fuit causa commutationis in melius: quia *sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur* (I Cor. xv); et est *testimonium* quia testatur de rege et de plebe, de pastore, et sacerdote et de grege, de Christo et vinea ejus, totum videlicet *mysterium divinarum Scripturarum, Christum*

videlicet et Ecclesiam, quia omnis scriptura vel de Christo vel de Ecclesia est: et *pro Assyriis*, id est, pro dirigentibus, ut, qui prius fuerunt generatio prava et exasperans, deinceps dirigant se secundum voluntatem Domini. Dicit autem sic:

Qui regis Israel, intende, id est, intonsum te fac huic regimini, regendo videlicet Israel, id est, Judaicum populum. *Et qui deducis velut ovem Joseph*, populum videlicet gentium, qui per Joseph intelligitur, quia augmentatus est in priori populo, ut ex utroque fieret unum. Vel, potest alicui occurrere in mente qualiter Joseph a fratribus fuit venditus, et in Ægypto exaltatus, et sic ad memoriam ducamus sub quo sumus, et cum quibus, videlicet *Israel*, id est, cum Judaico populo prius credenti, *quia salus ex Judæis est* (Joan. iv): et ideo tu, *oleaster*, noli altum sapere, sed time, *non tu enim radicem portas, sed radix te* (Rom. xi). *Qui sedes super Cherubim, manifestare*. *Cherubim* est Ecclesia Dei, et interpretatur *plenitudo scientiæ*, sed tamen non desperet humana fragilitas, quia quisque fidelis est sedes Dei, sicut scriptum est: *Anima justii, sedes est scientiæ*. Habeat etiam quisque charitatem et habet plenitudinem scientiæ quia *plenitudo legis est charitas* (Rom. xiii), *qui manet in charitate, in Deo manet et Deus in eo* (I Joan. iv); quod dicit: *Qui sedes super Cherubim, manifestare*, id est, manifestus appareas coram Ephraim, id est, coram fructificantibus in bono opere, et Benjamin, id est, coram illis qui sunt filii dexteræ, non quærentes videlicet terrena quæ ad sinistram pertinent, sed cælestia ad dexteram pertinentia: vel *coram Benjamin*, id est, coram illis qui bene operantur, non ad favorem, quod ad sinistram pertinet: et *Manasse*. *Manasses* interpretatur *oblivio*, ubi intelliguntur illi qui obliviscuntur ea quæ retro sunt, in ea se extendunt quæ anteriora sunt, et in istis omnibus intelliguntur illi qui reputandi sunt in semine. Quasi dicat: *Manifestare*, illis qui annumerandi sunt granis, licet non manifestes illis qui dimittendi sunt inter paleas. *Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos*. Quasi dicat: *Sopita fuit potentia tua, quando persecutor tibi prevaluit, non quod persecutor voluit, sed quia consentisti: quod etiam præfigurasti, quanto Jacob luctatus est cum angelo. Ipse enim Jacob prevaluit, non quod ipse voluit, sed quia angelus consentit, Jacob etiam a victo angelo benedictionem petiit, et angelus eundem benedixit, et latitudinem femoris ejus tangens, claudum cum dimisit* (Gen. xxxii): ita Dominus eundem Judaicum populum benedixit, et claudum eum fecit: benedixit, quantum ad apostolos et cæteros fideles, claudum fecit quantum ad incredulos. Quod dicit, *excita potentiam tuam*, quasi dicat: *Mortuus ex infirmitate, resurge ex majestate* (II Cor. xiii), et veni in notitiam nostram, quem prius non novimus. Vidimus enim miracula te facientem, et tamen morientem, et ideo non putabaris ille esse quod eras. Unde illud, *Vidimus eum non habentem speciem neque decorem* (I Jo. lvi). Sed

nunc videamus te resurgentem, et ascendentem et in dextra Dei sedentem. *Et veni ut salvos facias nos, Deus, converte nos.* Quasi dicat: Inimici tui quærunt avertere a te, sed tu, converte eos ab errore idololatriæ, *et ostende faciam tuam, et salvi erimus.* Quia prius oblegisti potentiam tuam nube carnis, et velamento infirmitatis, et ægrotavimus, nunc autem *ostende faciam tuam*; ut intelligamus super egenum et pauperem, *et salvi erimus,* juxta illud, *Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est* (*Baruch. III*). Et quia sicut oravi, facies, Filium tuum mittendo, videlicet ut nos convertat, tu, *Domine Deus,* non tantum hominum, sed etiam celestium virtutum, *quousque irasceris?* id est, quandiu remanebit ira tua *super orationem servi tui,* id est, super hoc quod orat servus tuus: vel, *irasceris in orationem servi tui super,* id est, desuper venientem. quia quod orat servus tuus, hoc non habet ex se, sed a te. Quasi dicat: Ecce jam non orant inimici tui, sed servi, et de carcere educti, et adhuc irasceris, non tamen ut vindex sæviens, sed ut Pater corrigens, quia scriptum est: *Fili mi, accedens in servitute Domini sta in justitia et tremore, et præpara animam tuam ad tentationem* (*Eccli. II*): et illud, *flagellat Deus omnem filium quem recipit* (*Hebr. XII*). Et ideo tu quisque si detractes flagellari, cur desideras recipi? quod dicit, *Domine, Deus virtutem, quousque irasceris super orationem servi tui?* quousque videlicet cibandi sumus? quod sequitur sic, *cibabis nos pane lacrymarum.* Quasi dicat. Licet tu nobis irasceris, tamen in ipsa ira *cibabis nos pane lacrymarum* id est, reficies nos lacrymis nostris tanquam pane. *Et potum dabis nobis in lacrymis in mensura,* quia, etsi patiaris nos tribulari, non tamen sine mensura. Unde illud, *unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram* (*Eph. IV*). Et illud: *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis* (*I Cor. X*). *Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris.* Ecce qualiter cibasti nos pane lacrymarum, quia posuisti nos in contradictionem vicinis. Ecce aperte novimus impletum quod hic est prophetatum, quia multi ex illo populo cœlesti sunt prædicatores, qui prædicabant Christum incarnatum, mortuum et redivivum, rem incredibilem, sed rei incredibili fidem signa fecerunt. Contradicebantur, sed contradictor vincebatur, quia qui prius persecutor erat, factus est postea humilis imitator. Sed quia præcepit flamma furoris et flamma persecutionis, quæ tamen ipsis prædicatoribus refectio fuit, ideo dicit: *Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis in mensura. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris, et in tantum quod inimici nostri subsannaverunt nos, sed tu, Deus virtutum, converte nos, ad te, quos ipse molitur avertere: et ostende faciem tuam, Filium tuum videlicet, et salvi erimus.* Et debea salvos facere, quia jam cœpisti, quando *vineam,* id est, Judaicum populum de *Ægypto transtulisti ejecisti gentes, et plantasti eam,* videlicet in terram promissionis. Et

hoc etiam referri potest ad Ecclesiam, quia ipsa est vinea de *Ægypto* translata, id est, de potestate tenebrarum in regnum lucis assumpta; *ejecisti gentes* id est gentium errores, et *plantasti eam* in fide, videlicet catholica. Et *dux itineris fuisti in conspectu ejus;* quia in die præcessisti in nube, et in nocte in igne, significans Filium tuum incarnatum, Ecclesiæ præcessurum de nube carnis et in donis Spiritus sancti. *Et plantasti radices ejus et implevit terram,* intantum quod *operuit montes umbra ejus.* Ut magna multitudo populi denotetur, comparavit populum ipsum vineæ plantatæ et intantum extensæ, quod umbra ejus montes operiret: vel sic, *plantasti radices ejus,* patriarchas videlicet, in quibus, quasi fructus in radice, prænotabatur Ecclesia, et *operuit montes umbra ejus: montes* sunt prophætæ, quos operuit umbra Ecclesiæ, quia ipsi umbratice et figuratim Ecclesiam prædicabant. *Et arbusta ejus cedros Dei.* Arbusta sunt palmites, de viti vera procedentes, minores videlicet in Ecclesia: qui operiunt *cedros Dei,* supereminentes videlicet in virtutibus operiunt, id est, circumdant, quando ipsi, eminentes conscendendo illis qui sunt *arbusta,* dimittunt altam contuitionem mentis, et eis prædicant quæ capere possunt, instruendo eos per carnalia, quia non possunt capere spiritualia. Vel operuerunt *arbusta cedros Dei,* quia plures qui sunt *arbusta,* sustentantur ab unoquoque qui cedrus est, et est dictum ad similitudinem, quia sicut unus truncus sustentat plures palmites vitium, ita ab uno prædicatore sustentantur plures, quia circumcisio a Petro et præputium in Paulo. *Extendit palmites suos,* id est, generationes populi *usque ad mare, et usque ad flumen,* subaudis Jordanis, *propagines ejus,* quia ultra Jordanem non leguntur habitasse Judæi; vel sic, *Extendit palmites,* id est, generationes Ecclesiæ *usque ad mare gentium, et usque ad flumen,* Judæorum videlicet, *extendit propagines ejus.* *Ut quid destruxisti maceriam ejus, et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam?* Asaph videns tanta fecisse Dominum, ut populus Judaicus exaltaretur, admiratur, et quasi admirando quærît: *Ut quid, id est, ad quam utilitatem eorum, destruxisset Deus maceriam ejus,* id est, munitionem ejus, regnum videlicet et sacerdotium unde muniti esse putabantur, *et vindemiant eam,* id est dissipant et decipiunt *omnes qui prætergrediuntur viam.* Christum videlicet, qui vera est via. Et ostendit qualiter vinea dissipata sit, quia *exterminavit eam aper de silva,* id est, Vespasianus de silva, id est de gentili populo missus, qui silvæ comparabatur, quoniam nullam receperunt divinæ prædicationis culturam. Nota quod dicit, *exterminavit,* quia extra terminum suum positi sunt, quia extra civitatem sunt ejecti et ubique dispersi. *Et singularis ferox,* Titus, videlicet singulariter sæviens, *depastus est eam.* Nota *depastus,* quia ipse exercuit adhuc in eis majorem sævitiam quam pater suus Vespasianus. Potest etiam ad Ecclesiam referri quod dicit: *Ut quid destruxisti maceriam ejus?* ut

maceriam intelligamus sanctos martyres, quibus **A** munitur Ecclesia, quos vindamiant et dissipant omnes qui per viam non incedunt, id est, Christum non imitantur, quos exterminat aper de silva, quiaque videlicet immundus, et vomere prædicationis incultus, et nota hoc per *aper de silva*, quia porcus est animal immundum, et *silva* terra inculta. *Deus virtutum, convertere*. Quasi dicat: Sic destructa est maceria vineæ, sed ipsa vinea exterminata: sed tu, *Deus virtutum*, cælestium subaudis, *converte* ab ira ad misericordiam, *respice de cælo*, id est, de Filio tuo, *et visita vineam istam, visita*, dico, eam perficiendo, non assumendo aliam, quod dicit, *et perface eam quam plantavit dextera tua*, id est potentia tua: et *perface* eam fundatam *super Filium hominis*, Christum videlicet, qui vere fundamentum est. Unde **B** illud: *Nemo potest fundamentum ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. III), quem confirmasti tibi*, id est, immunem a peccato fecisti. *Incensa igni et suffossa, ab increpatione vultus tui peribunt*. Quasi dicat: Dixi ut perficeres vineam, et ut perficies, ita ut neque altitudo, neque profundum separent ipsam vineam a te. Nam *ab increpatione vultus tui peribunt incensa igni*, id est, peccata malo amore commissa, quia amor malus inflamat opera mala, *et suffossa*, id est, timore malo commissa, quia timor [timet] malus humiliatur a bonis, et est dictum ad similitudinem, quia sicuti murus cum suffoditur casum minatur, ita quisque timore malo percussus est pronus ad lopsam, quia sicut esse bonum procedit a timore bono et amore, ita omne malum procedit ex malo timore et amore. Solent **C** enim aggredi devocatores quos devocare volunt blanditiis, promissionibus, et multi amore malo excæcati corrumpuntur, sed felix anima quæ contra promissiones illas proponit sibi medicinam salutis.

Quid enim prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patitur? (*Matth. xvi.*) Felix est etiam illa anima quæ nec minis corrumpitur, proponendo sibi hoc divinum præceptum: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (Matth. x)*, attendens etiam diligenter, quia mundus nulli injusto plus promittit quam Deus justo. Nam quid majus hac promissione: *Venite, benedicti Patris mei?* (*Matth. xxv.*) Nec potest mundus justis tanta minari quanta minatur Deus injustis, quibus dicturus est: *Ite, maledicti, in ignem æternum (Ibid.). Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ et super Filium hominis quem confirmasti tibi*. Quasi dicat: Da ei potestates omnis carnis, quia Filius hominis est, et *confirmasti tibi* quando vox tua paterna audita est, *in quo bene complacui (Matth. III). Et non discedemus a te*, quia tu *vivificabis nos*, hoc faciendo, ut gratis te colamus: mortui enim eramus, quando imaginem primi hominis portabamus, et Deum coluimus propter terrena, *et nomen tuum invocabimus*. Et ut invocemus, *Domine Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus*.

PSALMUS LXX

IN FINEM PRO TORCULARIBUS PSALMUS IPSI ASAPH, QUINTA SABBATI.

« Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob, sumite psalmum, et date tympanum: psalterium jucundum cum cithara. Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ. Quia præceptum in Israel est, et iudicium Deo Jacob. Testimonium in Joseph posuit illud, cum exiret de terra Ægypti: linguam quam non noverat, audivit. Divertit ab oneribus dorsum ejus, manus ejus cophino servierunt. In tribulatione invocasti me, et liberavi te: exaudi te in abscondito tempestatis, probavi te apud aquam contradictionis. Audi, populus meus, et contestabor te: Israel, si audieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis deum alienum. Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: dilata os tuum, et implebo illud. Et non audivit populus meus vocem meam, et Israel non intendit mihi. Et dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset: pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset, et super tribulantes eos misissem manum meam. Inimici Domini mentiti sunt ei, et erit tempus eorum in sæcula. Et cibavit illos ex adipe frumenti, et de petra melle saturavit eos. »

ENARRATIO.

Psalmum istum cantat *Asaph* aliis qui sunt *Asaph*, et agit de rebus significatis per res factas quinta sabbati. Nam legitur quod in quinta sabbati Dominus dixisset: *Producant aquæ omne reptile (Gen. 1)*, ubi significantur illi qui per fontem baptismatis sunt regenerati, et est *pro torcularibus*: in torculari sit pressura et conculcatio, et discernuntur ibi duo, vinum quod eliquatur in cellarium, et vinacea quæ contemplanda prajiciuntur in trivium. Discernitur etiam oleum ab amurca: oleum in apothecis recondendum, et amurca in trivium ad conculcandum; et est expositio tituli talis: *in finem* referuntur hæc verba: dicta *pro torcularibus*, id est, pro pressura, pressura dico, discernente res significatas per res creatas quinta sabbati, et est *Psalmus Asaph*, sic dicentis: Intremus, inspiciamus, timeamus, gaudeamus, appetamus, fugiamus, quia hæc omnia in psalmo invenire poterimus.

D *Exsultate Deo adjutori nostro*. Quasi dicat. Vos qui usque modo exsultavistis in mundo deceptorum vestro, et diabolo desertore vestro, et ventre seductore vestro, deinceps *exsultate Deo adjutori nostro*. Et si non sufficiant vobis voces, non tamen desinat exsultatio, sed *jubilare Deo Jacob*. Quasi dicat: Quod potestis proferre, *exsultate*, quod non potestis, *jubilare*. Jubilus enim est tanta lætitia mentis quanta non potest exprimi sono vocis. *Sumite psalmum et date tympanum*. *Psalmus* ponitur hic pro psalterio, effectus videlicet pro causa. *Psalterium* vero, quod superius sonat, spiritualia designat; *tympanum* vero

quod inferius sonum reddit carnalia opera designat: **A** et hortatur nos hic Propheta, ut divinis verbis respondeamus carnalibus operibus, quod idem Apostolus exhortatur, condolens et reprehendens dicit quod nemo sibi communicaverit *in ratione dati et accepti*. (Phil. iv.) Quod idem manifestius alibi dicit: *Si vobis spiritualia seminamus magnum est si vestra metamus carnalia* (I Cor. ix)? Tanquam si diceret: Si avidi estis in spiritualibus sumendis, devoti sitis in carnalibus erogandis, et desideratis suscipere spiritualia, ne sitis pigri erogare carnalia, sumite voces nostras, et exhibete manus vestras, quod dicit, *Sumite psalterium*, id est, spiritualia ab ore prædicantis, et *dote tympanum* exhibendo carnalia. Et quare hoc? Quia *psalterium cum cithara est jucundum* Deo. Nam qui sumit spiritualia et præbet carnalia dulce melos reddit Deo. *Buccinate in neomenia tuba*. In superioribus egit de dilectione Dei hic autem hortatur dilectioni Dei subinferre dilectionem proximi, ut qui diligit Deum, diligit et proximum. Quasi dicat: *Sumite psalmum, buccinate in neomenia*, id est, prædicate novam vitam aperte et cum fiducia. Nota per neomenia novam vitam. Neon enim *novum* dicitur, *mene luna*; unde mensis dicitur, et sic insimul neomenia *novam vitam* designat. Tuba autem, quia grossam vocem habet, apertam fiduciam notat, quia nova vita aperte et confidenter debet prædicari, et hoc *in insigni die solemnitatis vestræ*, solemnitatis videlicet novæ reparationis, antiquæ dispositionis, æternæ felicitatis. In hac solemnitate buccinandum est cuique fideli, *quia præceptum in Israel est, et iudicium Deo Jacob*. Nota **C** quia post *præceptum* necessarium sequitur *iudicium* quia ipse dator præcepti dixit: *Ego in iudicium veni in hunc mundum, ut qui non vident videant, et qui vident cæci fiant* (Joan. ix). Et quid hoc, nisi ut elati humiliantur, et humiles exaltentur? *Testimonium in Joseph posuit illud*, id est, *præceptum datum Israel*, est *testimonium Joseph*, populi videlicet augmentati, id est, gentilis, *testimonium* dico salvationis, impletum, damnationis neglectum. Vel potest menti nostræ occurrere, qualiter Joseph venditus a fratribus sit exaltatus, ut Christum intelligamus a populo suo contemptum, et in gentibus post passiones sanctorum martyrum exaltatum, *cum exiret de terra Ægypti*. Convenit et populo multiplicato quod dicit *cum exiret de terra Ægypti*, mystice non addidit terram quoniam et ipsi ad quintam Sabbati pertinent. Ipsi etiam de Ægypti exierunt quando de potestate diaboli et tenebrarum liberati sunt, quia nihil aliud populi Israelitici transitus per mare Rubrum in figura præstendebat, nisi transitum fidelium per baptismum. Unde testis est Apostolus *Nolo enim vos, fratres, ignorare, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt et per mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt* (I Cor. x). Quid ergo aliud significabat transitus per mare Rubrum, nisi sacramentum baptizatorum? Quid aliud insequentes Ægypti, nisi abundantiam peccatorum? Premunt

Ægypti, urgent usque ad mare: instant et peccata usque ad baptismum, sed desperas tu aliquis propter conscientiam malam tibi non remitti peccata, time ne remaneat aliquid peccatorum si vixit aliquis Ægyptiorum: *linguam quam non noverat audivit*. Quid audivit populus baptizatus, nisi mundum debere contemnere, et corda sursum erigere? quia dictum est eis: *Transit mundus et concupiscentia ejus* (I Joan. ii). *Divertit ab oneribus dorsum ejus*. Quis divertit ab oneribus dorsum, nisi ille qui dixit? *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (Matth. xi). Onera ista, sarcina sunt peccatorum. Unde alibi, *et sicut onus grave gravatæ sunt super me* (Psal. xxxvii). Quod dicit, *divertit ab oneribus dorsum ejus*, et quasi diceres, quibus oneribus? *Manus ejus in cophino servierunt*. Per cophinum significantur opera servilia. Mundare enim stercorare, terram portare, cophino sit: illi autem quasi *in cophino* terram portant qui in corde suo sarcina peccatorum aggravantur. Nam, *omnis qui facit peccatum servus est peccati* (Joan. viii). **D** Divertit ab oneribus dorsum ejus, dicens: *in tribulatione invocasti me*. Quæ est major tribulatio quam peccatorum sarcina? Quod enim in eis fuit afflictio Ægyptiorum, hoc in nobis facit sarcina peccatorum, quod dicit, *in tribulatione invocasti me, et liberavi te*. Recognoscat unaquæque Christiana conscientia si devote transierit mare Rubrum; si cum fide credendi et observandi *linguam quam non noverat audivit*, cognoscat se in tribulatione esse exauditam. Ipse enim magna tribulatio erat, premi sarcinis peccatorum, sed relevata est inde conscientia, et gaudet, quia conscientia, quæ heri premebatur, hodie gratulatur. *In tribulatione invocasti me, et liberavi te*. Et quomodo hoc? Quia *exaudivi te in abscondito tempestatis*, non in tempestate magna, sed in angustia cordis, ubi tempestas peccatorum te opprimebat. Sed quia aliquis, postquam exauditus et baptizatus multos exaltare patitur hostes, subjungit: *Probavi te ad aquas contradictionis*. Aquæ *contradictionis* sunt, insultatores, detractores, dehortatores, minantes etiam ubi possunt ut quemque fidelem a fide devocent. Apud istos probatur quisque, quando non erubescit prædicare quod potest defendere, et inter blasphemias peccatorum, ore enuntiat quod corde credidit. Si enim exauditur *in abscondito tempestatis corde creditur ad justitiam*: quando autem **D** *apud aquam contradictionis* probatur, *ore confessio fit ad salutem* (Rom. x). Quanta fuit contradictio *apud aquas* senserunt majores nostri, quando verbo Dei et ministerio Christi acriter resistebant gentes, quia *tunc fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania* (Psal. ii). Tunc leo ille forti viro Samsoni venienti ad deducendam sibi sponsam de Philisthæis, Christo videlicet descendenti ad habendam Ecclesiam de gentibus fremens ibat ei obviam. Sed quid egit? Accepit et tenuit, fregit et dissipavit leonem illum, et factus est in manibus ejus tanquam hædus caprarum (Jud. xiv): Quid enim aliud fieret populus ille, nisi languida

peccator? Occisa autem illa feritate, jam non sic fremit regia potestas, non sic fremit populus gentium, non vadit obviam leo: sed quod dignum est jam invenitur in ore ejus favus mellis, quia etiam a principibus gentium constructæ sunt leges pro Christiana religione defendenda, et sic aquæ contradictionis exsiccatae sunt. *In tribulatione invocasti me, et liberavi te* dicens: *Audi, populus meus, et contestabor te.* Quod ab initio psalmi usque ad hunc versum audivimus ad oleum pertinebat; quod restat, ad amurcam torcularis pertinet, et magis est dolendum et cavendum, sed tamen audiendum, ut, qui oleum se recognoscit, gaudeat, et qui adhuc periclitatur timeat ne amurcam incurrat. Quod dicit, *audi, populus meus, et contestabor te*, id est, te ipsum habeo testem, tibi et loquor. Non enim populo alieno loquor, non populo non pertinenti ad torcular. *Judicate*, inquit, *inter me et vineam meam* (Isa. v). Quod dicit, *audi, populus meus, et contestabor te*: istud videlicet, *Israel, si me audieris, non erit in te Deus recens*. Quid recentius Deo illo, qui noviter allatus de officina in templum, noviter usus, et ideo confusus? Hujusmodi deos faciunt sibi pagani; alii vero hæretici scilicet multi faciunt recentes deos, affirmantes Filium inæqualem Patri, convenientes in vanitate cum paganis. Manichæi etiam alio modo recentem Deum faciunt sibi, dicentes Deum pugnantem contra gentem tenebrarum, timentem ne invadatur, satagentem ne corrumpatur: hoc modo se sibi fictio confundentes, etsi non in templis, tamen (quod pejus est) in corde suo idola posuerunt, et falsorum ridendorumque simulacrorum ipsi templa facta sunt. Hæc idola intus: est magnum opus, et locum Deo venienti, non recedenti, mundare. Omnes autem qui sic sibi deos faciunt, dissentientes secundum diversa simulacra, et fidem falsitate variantes, in uno ad ultimum convenient, quia a terrenis cogitationibus non recedunt: opinio eorum est diversa, vanitas tamen una, quia ad ea quæ posteriora sunt se extendunt, obliviscentes ea quæ anteriora sunt; ideo Samson caudas vulpium colligavit, et ibi ignem alligavit, ut incenderet segetes Philistinorum (Jud. xv). Vulpes istæ hæreticos et dolosos significant qui in posterioribus convenientes, quasi cauda colligati ignem trahunt corruptentem segetem Philistinorum alienigenarum videlicet, non filiorum, quia novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. II) et non permittit segetes, id est, bona opera suorum hæreticorum incendi. Istæ etiam vulpes significantur in Canticis canticorum, ubi dicitur: *Capite nobis vulpeculas exterminantes vineas*, latentes in cavernis tortuosis (Cant. II). Capiunt vulpem qui de falsitate convincunt hæreticum et dolosum. Vulpes autem solent habere foveas, ut ex una parte intrent, ex alia exeant, et ideo necesse est ut, qui vulpes capere desiderat, ad utrumque foramen retia ponat. Sic agendum est cum dolosis, qui in duplici intellectu quasi in cavernis morantur, velut illi qui quasi vulpes dolosæ ad Dominum accesserunt, dicentes: *In*

A qua potestate hæc facis? Sed quia novit eos esse vulpes et doloso quærentes, ad utrumque foramen velut rete eis tetendit, dicens: *Et vos, respondete mihi unum sermonem: Baptismum Joannis unde est? de caelo an ex hominibus?* Sed ipsi, ex utraque parte sentientes tetendisse unde caperet eos, dixerunt intra se: *Si dixerimus, de caelo, dicturus est: Quare ergo non creditis?* Ille enim Christo testimonium perhibuit. *Si dixerimus de terra, lapidabit nos populus, quia ut prophetam eum habent.* Sentientes ergo hac atque hac esse unde caperentur, responderunt: *Nescimus.* Et Dominus: *Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio* (Matth. xxi). Quasi dicat: Quia dicitis vos nescire quæ scitis, neque ego dico vobis quod quæritis, quia ex nulla parte exire ausi estis, in vestris tenebris remansistis. *Obtemperemus ergo et nos, si possumus, verbo Dei dicenti: Capite nobis vulpes illas exterminantes vineas.* Videamus et nos si quasdam vulpeculas capere possumus, proponamus ad utrumque foramen rete, ut unde vulpes exire voluerit, capiatur. Verbi gratia: Manichæo facienti sibi Dominum recentem dicamus, et interrogemus eum: Substantia Dei corruptibilis est, an incorruptibilis? Elige quod vis, o Manichæe, et exi qua vis, sed non effugies. Si respondes, corruptibilis, non ab Apostolo tantum, sed a te ipso merito lapidaris. Si autem incorruptibilem, quomodo ergo timuit gentem tenebrarum! Quid factura erit incorruptibili gens corruptionis? Quid ergo restat, nisi dicamus, *Nescimus?* Sed tamen, si hoc non dolo, sed ignorantia dicitur, non remanet in tenebris, sed ex vulpe fit ovis. *Audi populus meus, et contestabor te*, id est, te ipsum testem faciam in hoc: *si audieris me, non erit in te Deus recens*, id est, in corde tuo, in imaginem phantasmatis tui, in deceptione erroris tui, *non erit Deus recens*, sed *Deus* sempiternus secundum deitatem Patris, *recens* secundum hominem, nullis egena bonis, nulla timens mala. Hic *Deus* antiquus novum facit hominem *recens* Deus facit vetustum. Non adorabis Deum alienum, quia si in mente non cogitas Deum falsum, non adorabis Deum fabricatum. Et quare non adorabis Deum alienum? Quia ego Dominus Deus tuus sum tantum. Unde illud: *Ego sum qui sum.* Et: *Qui est, misit me ad vos* (Exod. III). *Qui eduxi te de terra Egypti: dilata os tuum, et implebo illud.* Quasi dicat: Angustias pateris in corde tuo propter recentem Deum: frange simulacrum vanum, de jice de conscientia tua idolum fictum, dilata os tuum confitendo et amando, et implebo illud lumine veritatis et amore Dei veri, non ficti, amore sempiterni Dei, non recentis: hoc dixi ego Dominus populo meo. *Et non audivit populus meus vocem meam et Israel non intendit mihi*, id est, non intantum se fecit mihi clamanti ad eos, ut dilatarent os, et adimplerem illud; et ideo dimisi eos secundum desideria cordis eorum, id est, secundum terrena et carnalia, non secundum spiritualia, et ideo a me dimissi, ibunt in adinventionibus suis, id est secundum

affectionem cordis eorum. Ecce torcular, aperta sunt foramina, et exit etiam amurca. Unde illud dictum est: *ibunt in adinventionibus suis*. Et quare sic ibunt? Quia me audire noluerunt. Nam, *si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset*, id est, in præceptis meis non deviasset, ego humiliassem inimicos eorum forsitan pro nihilo, subaudi, habendos. Forsitan hic positum est objurgative, non dubitative. *Et super tribulantes eos misissem manum meam*, id est, potentiam exercuissem contra tribulationes eorum. Nota, licet Dominus dicat *super tribulantes misissem manum meam*, tamen nihil fieri potest, nisi quod ab eo permittitur tam in bonis quam in malis. Sed quia in filiis diffidentiae inimicus diabolus licentius operatur quam in bonis, quia in illis quasi in proprio bove arat, in nullis tamen nisi permissus, ideo sic dicitur: *Si populus meus audisset me, et si in viis meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem, et super tribulantes eos misissem manum meam: et non audivit populus meus*. Quia ipsi facti inimici Domini, *mentiti sunt ei*, id est ad honorem ejus, *et erit tempus eorum*, id est, dies dominationis eorum erit in sæculo hoc præsentis, non in futuro: quia hic dominantur, ibi torquebuntur; vel, tempus animadversionis, pænæ corvidelicet, erit *in sæcula*, quia hic incipiet, ibi nunquam finiet, hic excæcantur interius ut tandem ibi crucientur exterius, quod dicit: *Inimici Domini mentiti sunt ei: et tamen, licet essent inimici, cibavit eos ex adipe frumenti*, id est, ex sacramentis fidei, *et de petra melle saturavit eos*. Mel unde saturati sunt sapientia Christi fuit in qua multi delectantur, in cogitatione videlicet sacramentorum, et in solutione parabolarum ejus et clamant. Nihil melius, nihil dulcius intelligi vel dici potuit. Hoc mel non de quolibet homine, sed de petra confluxit, *petra autem erat Christus* (I Cor. x).

PSALMUS LXXXI.

PSALMUS ASAPH.

« Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat. Usquequo judicatis iniquitatem, et facies peccatorum sumitis? Judicate egeno et pupillo, humilem et pauperem justificate. Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate. Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulat: movebuntur omnia fundamenta terræ. Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes. Vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis. Surge, Deus, judica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. »

ENARRATIO.

Propheta in hoc psalmo contra Judæos loquitur, minores et majores: exhortando majores, ut si injuste judicaverunt in servis ad vineam missis occidendis, et minores injuste consenserunt; saltem misso hærede, majores non injuste judicent, vel minores injuste eis consentiant. Et dicit sic Asaph:

Deus stetit in synagoga deorum in medio autem deos dijudicat. Quasi dicat: Vos laboratis ad hoc ut

hæredem missum ad vineam interficiatis. Deus autem. Verbum videlicet caro factum, stabit in synagoga deorum, non idolorum, non falsorum deorum, sed illorum de quibus in sequentibus dicit: *Ego dixi: Dii estis*. Nam sic dii sunt omnes qui imitando eum participes facti sunt ejus divinitatis, sicut et ipse particeps factus est nostræ humanitatis. Nota quod dicit, *Deus stetit*, non quia est Dei stare, vel accubare, vel locale esse, sed quia qui stat, erectus esse videtur: ideo semper est incommutabilis rectitudo, et ideo quasi stare Deus describitur. *In medio autem deos dijudicat*, alios faciens apostolos, alios faciens prophetas; vel, *dijudicat deos*, ante deos faciendo alia vasa in honorem, alia in contumeliam. Nota quod dicit, nam qui est in medio æqualiter a circumstantibus videtur, et quia Deus communis est omnibus, recte *in medio* positus dicitur. Unde illud: *Medius vestrum stetit quem vos nescitis* (Joan. 1). *Usquequo judicatis iniquitatem?* Quasi dicat: Si judicatis iniquitatem in servis occidendis missis ad vineam, tamen ne injuste judicetis missos hærede. Præmissi enim fuerunt prophetæ ut vineam colerent, quos vel contumeliis affecistis, vel omnino occidistis. Misso autem hærede, tandem cavete injuste judicare vos o majores. Vos autem minores, usquequo facies peccatorum sumitis, id est, usquequo patribus vestris conformamini, inique eis consentiendo? *Judicate egeno et pupillo*. Pupillus est qui patre caret, licet matrem habeat. Quod convenit Domino, quia sicut æternaliter voluit esse sine matre, ita temporaliter voluit esse sine patre: quod dicit, *judicate egeno et pupillo*, id est, ad honorem egeni et pupilli, et humilem in hoc judicio factum, et pauperem, cum dives esset, pro nobis factum, *justificate*, id est, justum aliis prædicate. *Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate*. Hoc dictum est ad minores, quia cum tot essent de minoribus ut principes eos timerent non debuissent consentire ut principes injuste Christum occidendum tradiderint, quia quoties aliquis injuste vindicatur a principibus, debet a populo liberari, si hoc videt populus quod sine rixa possit fieri. *Nescierunt neque intellexerunt*. Quasi dicat: Ego sic adorsus sum majores, ne injuste judicarent; et minores, ne injuste consentirent: ipsi tamen majores *nescierunt*, neque minores *intellexerunt*, quia *si majores cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (Cor. 11); vel, si intellexissent minores, nunquam Barrabam petissent dimitti, et Jesum crucifigi, quod dicit, *nescierunt neque intellexerunt*. Et hoc quare? Quia *in tenebris ambulant*, repellentes a se veram lucem, quæ illuminat omnem hominem. Unde illud: *Lux in tenebris lucet et tenebræ eam non comprehenderunt* (Joan. 1). *Movebuntur omnia fundamenta terræ*. Omnes in omni prælati terra moti sunt vel ad fidem vel ad perturbationem. Vel *movebuntur fundamenta terræ*, spes videlicet terrenorum, in quibus confidebant terreni principes. Unde illud: *Transit mundus et concupiscentia ejus* (I Joan. 2). Vel ad litteram di-

camus, *movebuntur omnia fundamenta terræ*, quia Domino pendente in cruce, terræmotus factus est magnus. *Ego dixi: Dii estis et filii Excelsi omnes.* Superius continuatur sic: *Deus stetit*, dicens: *Ego dixi: Dii estis et filii Excelsi omnes.* Quasi dicat: Vos omnes, si imitati me essetis, deos facere proposui, assumendo vos mecum, ut mihi essetis cohæredes. Vos omnes vocavi filios Excelsi, filios non a substantia ejus genitos, sed per gratiam assumptos: *Vos autem sicut homines moriemini*, id est, in peccatis vestris permanentes, imitando primos parentes vestros, qui per inobedientiam a Deo apostataverunt. *Et sicut unus de principibus cadetis.* Unus fuit de principibus qui dixit: *Ponam sedem meam ad squilonem et ero similis Altissimo (Isa. XIV)*; sed quia nimis se extollere voluit, ideo cadere meruit: *cujus exemplo omnes cadunt qui per elationem se extollunt.* *Surge, Deus, judica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.* Ipsi, imitando primos parentes, moriuntur: tu autem surge, ut judices terram, id est, patere te judicari secundum humanitatem, resurge secundum divinitatem; et sic judica terram, id est, gentem Judaicam, quæ statuit oculos suos declinare in terram; quod facturus es, quia resurgens *hæreditabis in omnibus gentibus*, quoniam Deus Pater dabit tibi gentes hæreditatem tuam et possessionem tuam terminos terræ.

PSALMUS LXXXII.

CANTICUM PSALMI ASAPH.

« Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque
« compescaris, Deus: quoniam ecce inimici tui son-
« nuerunt: et qui oderunt te, extulerunt caput. Su-
« per populum tuum malignaverunt consilium,
« cogitaverunt adversus sanctos tuos. Dixerunt:
« Venite et disperdamus eos de gente, et non me-
« moretur nomen Israel ultra. Quoniam cogitave-
« runt unanimiter, simul adversum te testamentum
« disposuerunt, tabernacula Idumæorum et Ismae-
« litæ: Moab et Agareni, Gebal, et Ammon, et Ama-
« lec, alienigenæ cum habitantibus Tyrum. Etenim
« Assur venit cum illis, facti sunt in adjutorium fi-
« liis Lot. Fac illis sicut Madian et Sisaræ, sicut
« Jabin in torrente Cisson. Disperierunt in Endor,
« facti sunt ut stercus terræ. Pone principes eo-
« rum sicut Oreb, et Zeb, et Zabee, et Salmana;
« omnes principes eorum, qui dixerunt: Hæredi-
« tate possideamus sanctuarium Dei. Deus meus,
« pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem
« venti. Sicut ignis qui comburit silvam, et sicut
« flamma comburens montes, ita persequeris illos
« in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos. Im-
« ple facies eorum ignominia, et quærent nomen
« tuum, Domine. Erubescant et conturbentur in
« sæculum sæculi; et confundantur, et pereant. Et
« cognoscant quia nomen tibi, Dominus, tu solus
« Altissimus in omni terra. »

ENARRATIO

Propheta, prævidens tribulationes quas ab impiis passurus erat Christus in corpore suo, et maxime in

A ultimis temporibus, quando Antichristus sæviet contra fideles, prædicat eas, ne fideles cum viderint imminere tribulationes, admirando deterreantur, cum tanto tempore prædictum sit eis quod eos tribulari oportet, quia jacula prævisa minus nocent; et sic dicit:

Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris, Deus. Quasi dicat: Deus, qui inter impios computari voluisti, cum latronibus crucifigi; sed tamen quis priorum erit tibi similis, cum in gloria apparueris? Nullus utique. Vel aliter: Miserum humanum genus tibi assimilari studet, dum eligit agi ex propria dispositione, quod sit tua prædestinatione et voluntate; sed tamen quis tibi similis? Nullus utique; et tamen pateris similari tibi impios, non subjici tibi. Vel potest psalmus iste continuari sic: *Tu hæreditabis in omnibus gentibus*, sed prius in infirmitate cum impiis deputaberis, inter latrones crucifixus eris. Cum autem apparueris in gloria, quis priorum erit tibi similis? *Ne taceas, neque compescaris, Deus.* Tacuit prius, quando sicut ovis ductus et ad occisionem, et non aparuit os suum (*Isa. LIII*): tacuit a judicio, licet non a præcepto. Secundo autem veniens, *ne taceas* a judicio, licet taceas a præcepto, *neque compescaris, Deus.* Compescuisti te, quando dixisti te posse habere a Patre duodecim legiones angelorum, qui te defenderent: et tamen capi, conapui, flagellari, crucifigi te permisisti. *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt.* Ecce cur dico, *ne taceas, quoniam inimici tui*, compresso omni metu, *sonuerunt* adversus tuos; et ideo dico *ne compescaris*, quoniam *qui te oderunt extulerunt caput*, id est, potentiam suam exercuerunt contra tuos. Et quoniam *extulerunt*, subjungitur: *Super populum tuum malignaverunt consilium*, id est, deliberato consilio voluerunt se extollere super populum tuum, minores videlicet, et non tantum contra populum malignaverunt consilium, sed etiam *cogitaverunt adversus sanctos tuos*, dicentes unusquisque alii: *Venite et disperdamus eos de gente, et non memoretur nomen Israel ultra.* Et quare hoc? *Quoniam cogitaverunt unanimiter, simul adversum te testamentum disposuerunt*, id est pactum inierunt contra tuos: *tabernacula Idumæorum*, id est terrenorum; et *Ismaelitæ*, id est sibi et non Deo obedientes. *Moab et Agareni, Gebal, et Ammon, et Amalec, alienigenæ cum habitantibus Tyrum.* Etenim Assur venit cum illis, facti sunt in adjutorium filiis Lot. Per Hebræa nomina intelliguntur omnes inimici Christi, a quibus sui tribulantur; et ut qui sint videamus, interpretationes horum nominum inquiramus. Moab interpretatur, *lege abulens*; Agareni, *alienigenæ*; Gebal, *vallis vana*, id est fallaciter humilis: ubi intelliguntur hypocritæ, qui se humiles ostendunt exterius cum tamen elatio mentis extollat eos interius; Ammon, *populus turbidus*: *Amalec, lingens terram*: alienigenæ sunt Philisthæi, *potione* videlicet *cadentes*, quos inebriavit felicitas secularis; et hi omnes venient cum habitantibus Tyrum. Tyrus interpretatur

B
C
D

angustia, ubi notantur terreni, angusti vel amore acquirendi vel timore perdendi. Quare omnes isti sic pactum inierunt? *Etenim Assur venit cum illis; facti sunt in adjutorium filiis Lot.* Assur interpretatur elatus. Quis iste elatus, nisi diabolus, qui operatur in vasis suis, ut oppugnent populum Dei? Et hi juvant filios Lot. Lot interpretatur *declinans*: per quem intelliguntur angeli apostatæ, qui declinaverunt a non esse (sic) in infirmam miseriam. Filii Lot sunt, qui, declinantes a vera discretione, in satellitium illud angeli apostatæ se contulerunt. Mali enim instrumenta sunt diaboli quibus impugnat sanctos. *Fac illis sicut Madian et Sisaræ, sicut Jabin in torrente Cisson. Disperierunt in Endor, facti sunt ut stercus terræ. Pone principes eorum sicut Oreb, Zeb, et Zabee, et Salmana.* Istud non est maledictio, sed est confessio et congratulatio divinæ justitiæ: et hi omnes quorum nomina hic audivimus, ab Israelitico populo sunt dispersi et victi. Potest etiam hodie fieri hæc dispersio, si ad interpretationem nominum recurramus. Interpretatur enim Madian *declinans iudicium*, ubi intelliguntur illi qui justitiam suam statuere volunt, ut justitiæ Dei non sint subjecti. Sisara est *exclusio gaudii*, quoniam ab impiis tandem omne excludetur gaudium. Jabin est *sapiens in generatione sua*; ubi designantur illi qui in mundanis sapientiis student, cum tamen sapientia hujus mundi stultitia sit apud Deum. Cisson interpretatur *duritia eorum*, ubi notantur illi qui in mentis ariditate permanent. Unde illud: *Tentaverunt Deum in iniquo* (Psal. LXXVII,) quod dicit, *fac illis sicut Madian et Sisaræ, sicut Jabin in torrente Cisson.* Et quoniam rogat et prophetat Moab et cæteris qui *malignaverunt consilium Domini*, id fieri quod factum est Madian et cæteris, subjungit quid passi sint, quia *disperierunt in Endor, facti sunt ut stercus terræ.* Unde illud: *Computruerunt jumenta in stercore suo* (Joel. I) Endor interpretatur *fontis carnalis generationis.* — *Pone principes eorum sicut Oreb, Zeb, Zabee et Salmana.* Oreb interpretatur *siccitas*; Zeb, *lupus*; Zabee, *victima lupi*; Salmana, *umbra commotionis.* Hi omnes victi sunt a filiis Israel. Ad quorum similitudinem prophetat hic Propheta interituros persecutores fidelium. Et ut brevitate eos comprehendat, subjungit *Omnes principes eorum qui dixerunt: Hæreditate possideamus sanctuarium Dei, tu, Deus meus, pone illos ut rotam, ut in circuitu videlicet ambulent.* Rota in anterioribus deponitur et in posterioribus surgit: ubi intelliguntur illi qui, obliviscentes ea quæ anteriora sunt, in posterioribus se extollunt: vel *pone illos ut rotam*, id est, instabiles redde eos, dejiciendo eos in hoc quod putant elevari; *et sicut stipulam ante faciem venti*, id est, comparabiles fiant stipulæ quæ facile vento cedit, velut illi facile tentationi cedunt. Unde illud: *Et tanquam pulvis projiciet ventus a facie terræ* (Psal. I). *Sicut ignis qui comburit silvam, et sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos.* Quasi dicat: Dico ut ponas eos sicut rotam: et hoc fiat quia facile erit tibi persequi

illos *in tempestate tua*, in tremendo tuo iudicio, et in ira tua turbare, dicens: *Ite, maledicti, in ignem æternum* (Matth. XXV). Facile igni comburere silvam propter sterilitatem, et sicut facile est flammæ comburere montem, id est herbam siccam in montibus positam. Et quomodo hoc? Quia *implebis facies eorum ignominia*, qui hic neglexerunt faciem tuam decoram et gloriosam: *et tunc quærent nomen tuum, Domine*, sed tarde, quia inutilis erit eis ibi pœnitentia. *Erubescant de conscientia mala, et conturbentur se segregari a consortio bonorum, quod erit in sæculum hujus sæculi subsecutivum: et confundantur et pereant, et sic tandem cognoscant datum nomen tibi Dominus*, cum dicent: Nos insensati existimavimus vitam illorum esse insaniam, et reliqua (Sap. III); et cognoscant quia *tu solus Altissimus in omni terra*, quia boni et mali tibi subjecti sunt, utens etiam malis ad salutem tuorum, ut illud: *Virga furoris mei Assur*, ipse vero non cognovit (Isa. X). Vel aliter, *imple facies eorum ignominia*: et tamen aliqui ex illis *quærent nomen tuum*, quia erubescant de conscientia mala, et conturbabuntur ad pœnitentiam, et peribunt in hoc quod erant, quia ex impiis pii effloentur; *et sic cognoscent quia nomen est tibi Dominus*: quod tantum illi cognoscunt, quia se voluntarie facient servos: et cognoscent quia *tu solus Altissimus in omni terra*, tam infructifera quam non infructifera.

PSALMUS LXXXIII.

IN FINEM PRO TORCULARIBUS FILIIS CORE PSALMUS.

« Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini. Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum. Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum sibi, ut ponat pullos suos. Altaria tua, Domine virtutum, rex meus et Deus meus. Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Beatus vir cujus est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam: auribus percipe, Deus Jacob. Protector noster, aspice, Deus, et respice in faciem Christi tui, quia melior est dies una in atris tuis super millia. Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Quia misericordiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus. Non privabit eos qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te. »

ENARRATIO.

Psalmus iste, cujus titulus habet *in finem pro torcularibus*, nihil videtur agere de prelo, vel de fixinis [flaciniis], vel de lacu, vel de cæteris instrumentis quæ pertinent ad visibilia torcularia; sed admonet Spiritus sanctus quatenus ea intelligamus in hoc psalmo quæ mystice intelliguntur per hæc visibilia

torcularia : quapropter quid agatur in his visibilibus recordemur, et per hoc videamus qualiter illa mystice fiant in Ecclesia. Uva certe pendet in vitibus et oliva in arboribus, et libero aere, dum sic pendent, fruuntur. His duobus fructibus solent parari torcularia, quia uva non est vinum, nec oliva oleum, antequam in torculari premantur. Sic et homines quos prædestinavit Deus conformes fieri imaginis Filii sui (Rom. viii), qui magnus in passione expressus est botrus, antequam accedant ad servitutem, deliciosa fruuntur libertate. Sed quoniam scriptum est : *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et tremore, et præpara animam tuam ad tentationem* (Eccli. ii) : unusquisque accedens ad servitutem Dei, recognoscat se ad torcularia accessisse, quia ibi tribulabitur, ibi comprimetur et affligetur, non ut in hoc mundo pereat, sed ut in apothecas Dei diffuset. Et quoniam hoc non fit nisi per pressuram, merito Ecclesia hujus temporis comparatur torcularibus. Sequitur, *filiis Core*. Core interpretatur *clavus*. Clavus iste, Christus in Calvarie loco crucifixus, et a quodam calvo præfiguratus, Eliseo videlicet propheta. Ut hujus calvi filii simus nos adhortatur Psalmus iste, ne insultemus ei velut pueri stulte garruli insultabant calvo illi calvi istius typum gerenti ; qui a bestiis devorati sunt (IV Reg. ii). Quare cavendum est nobis ne insultantes a bestiis devoremur, principibus videlicet tenebrarum : quare simus ejus filii, id est imitatores, non mundi amatores. Neque enim frustra pecunia, quæ in hoc mundo amatur, rotunda formatur : ut scilicet ostendat se mobilem et instabilem, et sic deterreat amatores suos. Dicit autem sic Asaph :

Quam dilecta tabernacula tua, Domine, non tantum hominum, sed etiam virtutum celestium, id est, castra tua in quibus recipies dilectos tuos, quam incomparabiliter sunt dilecta. Et quia dilecta sunt, concupiscit anima mea in atria Domini, celestem videlicet Jerusalem, quæ atris comparatur, quoniam omni delectatione plena invenitur, sicut atria in quibus plantantur herbæ dulces, flores pulchri, ut homines ubi delectentur. Concupiscit anima mea et concupiscendo deficit, a terrenis videlicet, quomodo alibi defecit spiritus meus (Psal. lxxvi). Illa in se defecit, et ideo in te proficit, quia nullus in te proficit, nisi qui defectum suum attendit. Nota quia tabernacula, licet alibi accipiantur domus militiæ, hic tamen non incongrue accipiuntur pro celesti habitatione ; quia ibi quisque tutus erit quasi forti castro munitus, ibi nulla erit sollicitudo, ibi neque nubent neque nubentur (Marc. xii). Vel sic : *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum ; id est, domus tuæ militiæ, in quibus tuos quasi in tabernaculis affligis, Ecclesiæ videlicet istius temporis, quam dilectæ sunt tuis ! quia non solum tribulamur, sed et in tribulationibus gloriamur,*

A *Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini.* Quasi dicat : Ideo dilecta sunt tabernacula tua, in quibus modo affligimur, quia anima mea in illis, subaudis posita, concupiscit conscendere in atria Domini, quia ex istis tabernaculis ad illa atria suspiramus : hic seminamus, ibi metemus, quia ubi ploratur, ibi seminatur. Unde illud : *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua* (Psal. cxxv). Sed quod in fletu seminant, illud in exultatione metent : unde illud : *Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos* (Ibid.) *Cor meum, et caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Quasi dicat : Ideo quia tabernacula tua dilecta sunt, *cor meum*, id est interior mens, *et caro mea*, id est exterior mens, *exultaverunt in Deum vivum*, per quem vere vivitur, per quem est omne quod est. Et merito exultaverunt caro mea et cor meum : *elenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum ubi reponat pullos suos.* Passer est avis querula, significans fideles animas, quæ attendunt in hac peregrinatione omnia esse caduca et transitoria, ideo queruntur sibi prolongari exilium et se differri a patria : quia in hoc desiderio ingemiscunt, ipsi quasi domum invenerunt, ubi jam in spe inhabitant, et ad quam quandoque perventuri sunt. Turtur est avis gemens, significans homines bene operantes, famelicos saturantes, nudos vestientes, infirmos visitantes ; et quoniam multi hoc faciunt, sed frustra, quia fide carent, ideo dicit, quia invenit nidum, id est fidem et ecclesiastica instituta, ubi reponat pullos suos, id est bona opera sua, quia veri sacrificii locus non est extra catholicam Ecclesiam. Nota quod bene dicit, quod *passer invenit sibi domum et turtur nidum*, quia fidelis anima quæ hic nunc est in amore supernæ habitationis, in qua jam per spem inhabitat, quandoque habitura est majorem cum illuc pervenerit ; ideo quasi domum invenisse dicitur, quia ejus amor nunquam deficiet ; quia cum pulchritudo sit insatiabilis, charitas erit indefectibilis ; quia cum tria sint, *fides, spes, charitas* (I Cor. xiii), fides et spes transibunt, charitas tantum remanebit : et quoniam fides est ad tempus permansura, ideo nido comparatur. Nota quia caro turturi comparatur, propter dolores plurimos quibus affligitur : quod dicit, *et turtur nidum ubi reponat pullos suos.* Et quid nidum vocet, subjungit : *Altaria tua, Domine virtutum, rex meus, id est recreans, Deus meus, creans me.* Per altaria fides et ecclesiastica instituta denotantur, quoniam sicut in altari sunt oblationes, ita in fide bonorum operum confirmationes, quia impossibile est sine fide quemquam salvari.

Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te. Nota quod omnis beatus, vel habendo vel agendo beatus est. Ille autem qui habitat in domo Domini beatus est et habendo et agendo :

habendo, quia Deum possidet qui est ei omnia in omnibus: agendo etiam est beatus, quia in æternum Deum laudabit. Laus ista non est ex necessitate, sed ex voluntate et summa voluptate. Omnis autem dispositio humanorum actuum fit ex necessitate: in domo autem Domini nulla est necessitas, sed pulchritudo insatiabilis, quam comitatur amor indefectibilis, et ideo laus indefectibilis. Potest sic continuari versus iste, *Quam dilecta tabernacula sunt tua, Domine!* ideo beati qui habitant in domo tua, Domine, nec tantum beati qui sunt in perventione, sed etiam qui sunt in itinere; quod dicit: *Beatus vir cuius est auxilium abs te*, hoc est, qui in hac peregrinatione a te habet auxilium, ut a peregrinatione suscipiatur ad patriam. Et unde sit beatus, subjungitur, *disposuit ascensiones in valle lacrymarum*, ubi difficile est ascendere; sed si vis ascendere, necesse est amare in hac lacrymabili valle. Vallis lacrymarum est vita ista misera, in quam decidimus per lapsum primi parentis. Erasmus enim in ipso in monte gaudii, sed apostatavit primus parens, et ejectus est de summitate virtutum in profunditatem vitiorum et in vallem lacrymarum. In qua valle quis positus, si non vult submergi, necesse est ut disponat ascensiones, eundo in locum quem posuit Deus primo homini ad inhabitandum. Vel sic, *Disposuit ascensiones in valle lacrymarum*, positus in loco quem ipse homo sibi posuit, et ad quem culpa sua eum descendere coegit. Et quomodo disponit homo in corde suo ascensiones? Nam qui dedit legem deprimentem, dabit et gratiam sublevantem; quod dicit: *Etenim legislator dabit benedictionem*, id est gratiam sublevantem, et quemque bonum multiplicantem, quod impossibile erat facere legi, quia lex neminem justificavit, sed omnia sub peccato conclusit. Venit *mandatum, et revixit peccatum* (Rom. vi). Nesciebatur enim concupiscentia esse peccatum donec lex diceret: *Noli concupiscere*. Unde Apostolus. *Lex subintravit ut abundaret delictum; ubi autem abundavit delictum, superabundavit et gratia* (Rom. v); quia qui per legem fuerunt dejecti et ægrotati, per gratiam sunt erecti et sanati, quod auctoritate Evangelii comprobatur. Erat Hierosolymis Probatica piscina, quinque porticus habens, ubi jacebat multitudo infirmorum, etc. (Joan. v). Aqua illa habens quinque porticus notat Judaicum populum, quinque libris Moysi circumseptum: ubi jacebant ægroti, quia omnes qui carnaliter legem intellexerunt, per quinque libros Moysi administratam, jacuerunt ægroti. Sed, veniente angelo, movebatur aqua, et sanabatur unus. Angelus iste est Christus, magni videlicet consilii angelus (Isa. ix), quo veniente mota est aqua, id est turba Judaica in mortem ipsius: ad quam mortem quisquis credendo accessit, sanatus est videlicet a peccatis mundatus. Sed unus tantum sanatus est, quia multipliciter rejecit, unitatem elegit. Omnes enim electi unum debent esse in Christo quia unus Christus, una fides, unum baptisma (Ephes. iv). Ecce qualiter gratia sublevavit quos lex depressit; quod hic dicit, *etenim legislator dabit benedi-*

ctionem; non recens Deus videlicet, sed priorum temporum, *dabit benedictionem*, id est gratiam sublevantem; et sic *ibunt de virtute ad virtutem*, de virtute videlicet operationis in virtutem contemplationis. Virtutes operationis sunt fortitudo, temperantia, prudentia, justitia. Quæ cessabunt quando *videbitur Deus deorum in Sion*, id est in contemplatione, quia non erit ibi hostilis invasio contra quam necessaria sit fortitudo: nulla surgent ibi incentiva, quæ refrenanda sint temperantia; nullus erit ibi egenus, cui per justitiam communicandæ sint res aliquæ præ inopia sua; nullum erit malum, quod per prudentiam a bono sit discernendum: quia ibi *videbitur Deus deorum in Sion*. Deus videlicet Christianorum, et per gratiam, ut dii sint, assumptorum. *Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam*. Videns Asaph qui hic loquitur, quia adhuc gauderet in spe, nondum in re, rogat perseverantiam bonorum operum, ne a spe illa decidat. Quasi dicat: *Ut videam Deum deorum, tu Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam*, factam pro incremento virtutum: et *auribus percipe, Deus Jacob*, ut sicut ex Jacob fecisti Israel, ita ex me facias Deum videntem, et tu, *protector noster, aspice per gratiam*, qui despexisti per iram; et *respice in faciem Christi tui*, id est, innotescere fac nobis Christum tuum, ut per illum eamus de virtute in virtutem: vel, *respice in faciem Christi tui*, id est, in illos in quibus apparet facies et voluntas Christi tui: et ideo rogo ut exaudias et aspicias, *quia in atriis tuis*, id est in caelesti Jerusalem, *est melior dies una*, id est continua quam nulla nox interpolat, quam non præcedit dies hesternus, quam non urget crastinus, quia dies est sine fine mansura; et hæc dies est melior *super millia dierum nostrorum*, secundum tempora dispositorum quia ibi pulchritudo insatiabilis, lux indefectibilis. In istis sunt omnia mobilia et cito transitoria: et ideo *elegi abjectus esse in domo Dei*, ubi nullus est tamen abjectus quia si posset esse ut illic aliquis vilis et abjectus haberetur, ego tamen mallet ibi esse vilis et abjectus, *quam habitare cum Domino in tabernaculis peccatorum*: vel sic quia *melior est dies una*, ideo *elegi abjectus esse in domo Dei*, id est in hac Ecclesia ubi despiciuntur fideles, *magis quam cum domino versari in tabernaculis peccatorum*, consentiendo pravis operibus eorum; et hoc ideo quia scio quod non repellet Dominus humiliantes se: quia hic eos adjuvat, ibi remunerat: *quia diligit misericordiam*, qua vocat ad fidem, et justificat impium. Diligit et *veritatem*, quia remunerat operatorem per dilectionem: vel, *diligit veritatem*, quia verax in promissis. *Dabit gratiam*, id est perseverantiam bonorum operum, et *gloriam*, id est immortalitatem carnis. Et vere dabit gratiam et gloriam, quia *non privabit bonis eos qui ambulant in innocentia*, id est, illos qui vivunt innocenter. Et quando quidem non sunt privandi bonis qui ambulant in innocentia, *Domine virtutum*, ergo *beatus homo qui sperat in te*.

PSALMUS LXXXIV.

IN FINEM FILIIS CORE PSALMUS.

« Benedixisti, Domine, terram tuam, avertisti
 « captivitatem Jacob. Remisisti iniquitatem plebis
 « tuæ, operuisti omnia peccata eorum. Mitigasti
 « omnem iram tuam, avertisti ab ira indignationis
 « tuæ. Converte nos, Deus salutaris noster, et averte
 « iram tuam a nobis. Numquid in æternum irasceris
 « nobis? aut extendens iram tuam a generatione in
 « generationem? Deus, tu conversus vivificabis nos,
 « et plebs tua lætabitur in te. Ostende nobis, Do-
 « mine, misericordiam tuam, et salutare tuum da
 « nobis. Audiam quid loquatur in me Dominus
 « Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam,
 « et super sanctos suos et in eos qui convertuntur
 « ad cor. Verumtamen prope timentes cum salutare
 « ipsius, ut inhabitet gloria in terra nostra. Mise-
 « ricordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax
 « osculatæ sunt. Veritas de terra orta est et justitia
 « de cælo prospexit: etenim Dominus dabit be-
 « nignitatem, et terra nostra dabit fructum suum.
 « Justitia ante eum ambulabit, et ponet in via
 « gressus suos. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo loquitur quidam ex filiis Core
 aliis filiis Core, prophetando eis adventum Sal-
 vatoris nostri Jesu Christi, et exhortatur eos ut
 non tantum de adventu ejus congratulentur, sed
 etiam passionem ejus imitentur. Dicit autem sic:

*Benedixisti, Domine, terram tuam, avertisti ca-
 ptivitatem Jacob.* Quasi præteritum dicit Propheta
 quod in spiritu prævidet futurum. Quasi dicat: **C**
Domine, Verbum tuum benedixisti, id est, bene-
 dicens terram tuam: humanam videlicet naturam,
 personaliter eam tibi uniendo. Nota hanc terram
 esse benedictam, in omnibus videlicet virtutibus
 multiplicatam, quia in ea habitat omnis plenitudo
 divinitatis corporaliter et solide. *Avertisti capti-
 vitatem Jacob.* Captivitas ista non est in exte-
 riori, sed in interiori. Non enim nos liberavit
 a barbaris nationibus, quas nondum incurrimus,
 sed a mortuis operibus. De hac captivitate dicit
 Paulus: *Video aliam legem in membris meis,
 repugnantem legi mentis meæ,* et captivum me
 ducentem in legem peccati et mortis (Rom. vii).
 Quis etiam liberator sit istius captivitatis, ipse
 Paulus sub hac captivitate clamans ostendit: **D**
*In-
 felix ego homo, quis me liberabit de corpore mor-
 tis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Domi-
 num nostrum (Ibid.).* Vel sic, *Benedixisti, Domine,
 terram tuam,* id est humanam naturam a te crea-
 tam, quæ maledicta fuit in primo parente, cui
 dictum est: *Maledicta terra in opere tuo (Gen. iii).*
Avertisti captivitatem Jacob. Et quomodo hoc?
 Quia remisisti iniquitatem plebis tuæ, quæ intensa
 fuit in primo parente, quia omnes involvit, et
 nulli remittitur nisi illi qui intensam eam inten-
 dit. Confiteris ergo te esse in captivitate, ut
 dignus sis liberari a captivitate. Nam qui ho-

A stem suum non intelligit, quomodo invocat libe-
 ratorem? *operuisti omnia peccata eorum: ope-
 ruisti,* dico, ut non videres, id est, illa in plebe
 tua non vindicares. Et ecce qualiter *operuisti pec-
 cata eorum,* quia *mitigasti omnem iram tuam,*
 tam in originali peccato quam in actuali. Nota
 iram Domini mitigatam, non penitus ablatam,
 quia etsi condonata sunt peccata, tamen adhuc
 in nobis manet peccatorum pœna: etsi cessavit
 ira quantum ad damnationem, non desiit adhuc
 ad probationem. *Avertisti ab ira indignationis
 tuæ.* Quasi dicat: Nunc *mitigasti iram,* et quan-
 doque avertes te *ab ira indignationis tuæ,* eam
 penitus auferendo et tuos gloria incorruptibilita-
 tis coronando. *Converte nos, Deus salutaris noster,
 et averte iram tuam a nobis.* Quoniam de futuro
 ista dicuntur, quamvis verba præterita sonant,
 sequitur et dicit: *Converte nos, Deus,* aversos a
 te; tu dico, *salutaris noster, et averte iram tuam
 a nobis.* Ecce constat nondum factum esse quod
 dicebat esse factum: quia orat ut fiat. Nam cum
 prius dixit, *avertisti captivitatem, operuisti peccata*
 ut de futuro dicere se ostenderet, ad orationem
 se convertit, sic: *Converte nos, Deus salutaris
 noster, et averte iram tuam a nobis.* Ex ira Dei
 mortales sumus: ira Dei in istam terram in ege-
 state et labore vultus nostri manducavimus pa-
 nem. Hoc enim audivit Adam, quando in illo
 omnes eramus, quia *in Adam omnes moriuntur*
 (I Cor. xv): quod ille audivit usque ad nos per-
 venit. Nondum enim nos eramus, sed in Adam
 eramus, et ideo quidquid in eo divina sententia
 sancitum est, hoc usque ad nos pervenit, ut
 moreremur. Ea autem peccata parentum non per-
 tinent ad filios, quæ faciunt parentes jam natis
 filiis. Jam enim filii nati ad se pertinent, et
 parentes ad se. Itaque illi qui nati sunt, si te-
 nuerint vias parentum suorum malas, necesse
 est ut portent et merita illorum. Si autem mu-
 taverint se, et non fuerint imitati parentes ma-
 los, incipiunt habere meritum suum, non meri-
 tum parentum. Usque adeo non obest tibi peccatum
 patris, si te immutaveris: ut nec patri tuo obsit, si
 se immutaverit. *Numquid in æternum irasceris nobis,
 aut extendes iram tuam a generatione in generationem?*
 Quasi dicat: Dico ut converlas nos aversos a te, et
 avertas iram tuam a nobis, conformando nos illi quem
 missurus es (Exod. iv), quod et tu facies, quoniam
 non permanebit ira tua in æternum: quod dicit, *num-
 quid in æternum irasceris nobis; aut extendes iram
 tuam a generatione carnali in generationem spiritua-
 lem,* ut sicut ira tua permansit in veteri populo,
 sic permaneat in populo gratiæ? Fuit enim pri-
 ma generatio mortalis de ira tua, erit altera ge-
 neratio immortalis de misericordia tua. *Deus,
 tu vivificabis nos.* Quoniam promisit iram Do-
 mini mitigandam et non in æternum mansuram, ne
 hoc sibi quisque putaret ex merito fieri, subjungit:
Deus, tu convertis, id est, tu vocas nos ad versionem,

tu vivificabis nos, ut sic intelligamus quod non solum A vivificatio nostra ex te sit, sed etiam justificatio ac conversio, ut vivificemur, et plebs tua, non amplius sua, lætabitur in te, et non in se. Malo enim suo lætabitur in se, bono autem suo lætabitur in te. Nam, quando voluit habere gaudia de se, invenit luctum in se. Nunc vero, quia totum gaudium nostrum Deus est, qui vult, secure in illo gaudeat qui non potest perire. Omnia enim terrena, in quibus homo gaudium sibi proponit, peritura sunt, et hominem ad perditionem secum trahunt. Gaude ergo in illa luce quam non præcedit hesternus dies, nec sequitur crastinus. Quæ sit illa lux ipsemet ostendit: *Ego sum*, inquit, *lux mundi* (Joan. viii): *Ecce*, dicendo, *ego sum lux mundi*, vocat te ad se; cum vocat te, convertit te; cum convertit te, sanat te, cum sanaverit te, videbis conversorem tuum, cui dicitur: *et plebs tua lætabitur in te*. Et ut lætetur in te; *ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis*, id est, hominem ostende hominibus, et salutare tuum da nobis, Deum videlicet in majestate sua nobis diis factis contemplari. Ecce magna misericordia, quia ut panem angelorum manducaret homo, redemptor angelorum factus est homo. Ecce materna affectio, quia cum indigni eramus in soliditate majestatis suæ comedere, a se ipso nobis lac præbuit et effudit cum nobis invisibilis in humana natura apparuit, et fecit se talem, qualis possit ab hominibus capi. Deum enim Christum nullus hominum capere poterat, sed factus est hominibus homo, servavit se Deum diis, de quibus dictum est: *Vos autem, dii estis et filii Excelsi omnes* (Psal. lxxxii.) Isti dii videbunt ipsum sicuti est, si permanent in eo qui nunc in Domino Deo credunt: quia qui nunc gaudet in spe, quandoque gaudebit in re, quia videbit eum sicuti est. Hoc enim ipse promisit et manifestabo ei me ipsum (Joan. xiv). Quare ergo non videmus adhuc patrem nostrum? *Quia nondum apparuit quid erimus*. Et quid erimus, Joannes in Epitola sua manifestat: *Scimus*, inquit, *quia cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est* (I Joan. iii). *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*. Quasi dicat: *Oravi Dominum ut ostenderet nobis misericordiam suam: quod revera faciet, quia intus audio quid loquatur in me Dominus Deus*. Et quid audio? *Quoniam loquetur pacem in plebem suam*. Unde Apostolus: *Veniens*, inquit, *Dominus evangelizavit pacem his qui prope erant* (Eph. ii), *pacem de qua dicitur, In me pacem habebitis, in mundo autem pressuram* (Joan. xvi: vel illam qua erit *Deus omnia in omnibus* (I Cor. xv); vel aliter: *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et ut ostendas, ego in quantum possum me idoneum faciam, quia cohibebo me ab omni strepitu mundi, et obturans aurem contra tumultuantem hujus vitæ inquietudinem vertam me ad interius meum, ut audiam non aure exteriori, sed aure interiori, aure videlicet audiendi quid in me loquatur Dominus Deus*. Et merito audiam, quoniam loquetur pacem in plebem suam futuram. Pax quidem ubi nullum bellum est, ubi nulla

contradictio, ubi nullus resistit, nulla adversitas est: hæc talis pax non est hic quærenda, quia nullus est sanctorum cui non sit conflictus cum diabolo, et qui non luctetur cum vitiis et concupiscentiis, refrenando videlicet illicitos motus. Et quia in hoc mundo non potest esse pax vera, amemus illam quæ futura est, et in illo mundo per spem reficiamus, quia, cum venerit, erit finis totius pugnæ, sine qua modo nec sanctus est. Nam nullus justus est alienus a penis peccati, fame, siti, lassitudine, contra quæ pugnandum est, quia ab illis impugnamur. Pugnat enim, et quærimus cibo refici: iterum ipsa cibi defectio erit nobis refectio. Si ad superfluitatem cum capimus, fatigamur: sedere quærimus, et iterum deficimus, si in sessione diu perseveramus. Quare, cum non sit refectio vera, contemnamus ea quæ nos impugnant, et amemus ea quæ loquitur Dominus, veniens in plebem suam. Et, ne Judaicus populus sibi applaudens diceret: *Nos sumus populus ejus, nobis tantum annuntiabitur pax illa, determinat super quos sit ventura pax illa, sic: Et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor*. Non tantum sola Judæa erit plebs ejus, sed ex omnibus colligetur plebs sua, quia ex omnibus erunt aliqui sancti et ex omnibus convertentur aliquid ad cor. Convertentur autem ad cor qui attendunt se ad imaginem Dei esse creatos, et qui resculpant corsuum ab illicitis et variis cogitationibus terrenorum quibus impediuntur ne cœlestia tantum contemplantur: quibus sæpe dicitur: *Redite, prævaricatores, ad cor* (Isa. xlii). *Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius*. Quasi dicat: *Licet omnibus convertentibus ad cor pax illa futura sit, tamen prope timentes eum id est, qui ei serviunt ex timore, non ex amore, prope Judæos videlicet, erit salus ipsius, quoniam salus est ex Judæis* (Joan. iv). Et qualiter salutare sit prope eum, ipse exponit: *ut inhabitet gloria, id est, Verbum caro factum* (Joan. i), *in terra nostra, Judæorum videlicet, quoniam ibi corporaliter habitavit, inde prædicare cœpit, inde apostoli et illuc prius missi, ibi templum, ibi sacrificabatur, inde videlicet Virgo Maria quæ Christum peperit, ibi mirabilia fecit, postremo tantum honorem illi genti detulit, ut, cum eum interpellaret quædam mulier Chananæa, salutem quærens filix suæ; diceret ei: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (Matth. xv). Hoc ergo Propheta in spiritu prævidens ait: *Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius*. A Judæis enim tantum timebatur, quia ipsi ab eo carnalia petebant: timebatur ab eis ne daret illos in captivitatem, ne terram illis auferret, ne in grandine contunderet vites eorum, ne faceret steriles uxores eorum. Hæc enim carnalia promissa Dei tenebant, et ideo eum timebant. Gentes autem similiter terrena petebant, sed non a Deo, quia ab idolis suis omnia sibi dari crediderunt. *Ut inhabitet gloria in terra nostra, in qua gloria omnia condonantur delicta. Misericordia et veritas, qua implentur promissa, obviaverunt sibi, quia hæc duo in Christo conveniunt*

Veritas in eo fuit, quantum ad Judæos, quia is promissus fuit, ibi divina eloquia fuerunt. *Misericordia* ubi? in illis qui dimiserant Deum suum et converterunt se ad dæmonia: sed nunquid et eos despexit? Non, quia per misericordiam eos vocavit. Quomodo si diceret, *voca, et istos longe fugitivos qui multum a me recesserunt. Voca, et invenient me quærentem se*, quia ipsi volebant quærere me. Ecce qualiter in Christo *misericordia et veritas obviaverunt sibi*. Sequitur, *Justitia et pax osculatæ sunt*. Hoc ad nos pertinet, quia, veniente Christo, *justitia et pax* per gratiam ejus in hominibus convenerunt. Nota quia si non amaveris pacem, non habebis. Amant enim se duo ista *justitia et pax*, et osculantur se, ut, qui fecerit justitiam, inveniat pacem. Oportet ergo ut præcedat *justitia*, et sequatur *pax*; *justitia* dicit: *Non furtum facies, non adulterabis* (Exod. xx); non facias alteri quod pati non vis (Tob. iv; Matth. xxvii). Hæc forsitan conternis, et dicit tibi *pax*: Quid me quæris? Amica sum justitiæ, quemcunque invenero inimicum amicæ meæ, ad illum non accedo. Vis ergo venire ad pacem? fac justitiam. Unde alius psalmus dicit: *Declina a malo, et fac bonum* (Psal. xxxvi). Hoc enim facere est justitiam, et sic *inquire pacem; et sequere eam* et justitiam, et justitia et pax se osculantur sic. Quod autem ut fiat, *Veritas de terra orta est*, id est, Christus qui de semetipso dicit: *Ego sum via, et veritas, et vita* (Joan. xiv). De Virgine Maria nascetur, et sic *justitia*, id est fides, justificans, *de cælo prospexit*, scilicet de homine Dominico nos prospiciet. Et unde hoc? *Etenim Dominus dabit benignitatem*, id est, abundantem gratiam, et sic *terra nostra*, quæ prius germinavit spinas et tribulos, *dabit fructum suum*, fructum videlicet bonæ operationis: et hoc non ex merito, sed ex gratia Dei, quia *justitia*, Christus videlicet a quo processit omnis justitia, *ante eum ambulavit*: fungitur videlicet vice legati, reconciliationem faciens inter summa et ima, et *ponet gressus suos*, id est, affectiones suas, *in via*, id est, in hominibus jam via sua factis. Possunt superius quædam aliter legi, sic: *Et super sanctos suos*, id est, grana in Judaico populo, et in eos qui convertuntur ad cor. Hoc de gentibus dictum est, quæ aversæ erant a corde, quia vim rationis amiserant, Deum ignorabant, idola adorabant, creaturas Creatori præponebant; conversæ fuerunt ad cor, id est, ad rationem insistentem, quando se immundos et quasi porcos intellexerunt, peccata attenderunt, medicum sibi necessarium putaverunt. *Verumtamen prope timentes eum*. Quasi dicat: Licet pax Domini, sive pax futura, vita scilicet æterna, sive reconciliatio ipsa, per sapientiam Dei Patris humano generi exhibita, futura sit super eos qui convertuntur ad cor, tamen superest ut qui stat, videat ne, cadat (I Cor. xii), ut illi, videlicet qui conversi sunt ad cor suum, timeant ne iterum per prævaricationem suam a corde recedant, quia prope taliter *timentes est salutare ipsius*, ad hoc videlicet *ut inhabitet gloria*, Christus

videlicet, *in terra nostra*, id est, in corpore nostro sibi conformato. Unde Paulus: *Ut sciat unusquisque possidere vas suum in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut gentes quæ ignorant Deum* (I Thess. iv). Vel sic, *ut inhabitet gloria* immortalitatis, relinquatur ut per inobedientiam quam servamus homini Dominico, revertatur gloria incorruptibilitatis ad terram nostram. *Misericordia et veritas obviaverunt sibi*. Quasi dicat: Sic loquetur Dominus *pacem super sanctos suos et in eos qui convertuntur ad cor*, quia *misericordia et veritas* convenient in ipso, *justitia et pax osculatæ sunt in nobis*, quia, justificati per ipsum, pacem cum Deo habebimus per ipsum (Rom. v). Et quomodo hoc? Quia *veritas de terra orta est*, id est, vera confessio orietur ex hominibus, quia nihil verius quam ut homo confiteatur se esse peccatorem. Quod attendens publicanus percutebat pectus suum, dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori* (Luc. xviii.) Ecce *veritas de terra orta est*, quia confessio peccatorum ab homine facta est. Sed quid sequitur? *Amen dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo* (ibid.). Ut autem cognoscamus quia *veritas* confessionem significat, audiamus Joannem dicentem: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. i). Quoniam autem facta confessione, fides justificans de cælo, id est, de divinitate nos prospiciat, ille idem Joannes subjungit, dicens: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est et justus ut remittat nobis peccata, et purget nos ab omni iniquitate* (ibid.); tanquam si diceret divina scientia: *Parcamus huic homini, quia ipse non parcat sibi: ignoscamus, quia ipse se agnoscit. Conversus est ad se puniendum, convertar ego ad eum liberandum*. Ecce qualiter *justitia de cælo prospexit*, hoc autem non ex merito, sed ex gratia. Etenim *Dominus dabit benignitatem*, id est, gratiam abundantem ut incipiat delectare justitiam, quem primo delectabat iniquitas; et qui primo gaudebas ebrietate, gaudeas nunc sobrietate; quem primum delectabat aliena rapere, delectet nunc propria largiri: et sic *terra nostra dabit fructum suum*, et hoc ideo, quia *justitia*, id est, confessio nostra quæ est hominem justificans. Unde illud: *Corde creditur ad justitiam* (Rom. x). *Ante eum ambulabit*, id est, Domino beneplacita erit, quia sic *ponet gressus suos in via*, id est, affectiones suas in hominibus.

PSALMUS LXXXV.

ORATIO DAVID.

« Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me,
 « quoniam inops et pauper sum ego. Custodi ani-
 « mam meam, quoniam sanctus sum: salvum fac ser-
 « vum tuum, Deus meus, sperantem in te. Miserere
 « mei. Domine, quoniam ad te clamavi tota die:
 « latifica animam meam servi tui, quoniam ad te,
 « Domine, animam meam levavi. Quoniam tu, Do-
 « mine, savis et mitis, et multæ misericordiæ omni-
 « bus invocantibus te. Auribus percipe, Domine, ora-

tionem meam, et intende voci deprecationis meae, A
 « In die tribulationis meae clamavi ad te, quia exau-
 « disti me. Non est similis tui in diis, Domine, et non
 « est secundum opera tua. Omnes gentes, quascunque
 « fecisti, venient et adorabunt coram te, Domine
 « et glorificabunt nomen tuum. Quoniam magnus es
 « tu et faciens mirabilia, tu es Deus solus. Deduc me,
 « Domine, in via tua, et ingrediar in veritate tua :
 « lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. Confi-
 « tebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo,
 « et glorificabo nomen tuum in æternum. Quia mi-
 « sericordia tua magna est super me, et erustiani-
 « mam meam ex inferno inferiori. Deus, iniqui in-
 « surrexerunt super me, et synagoga potentium quæ-
 « sierunt animam meam, et non proposuerunt te in
 « conspectu suo. Et tu, Domine Deus, miserator et
 « misericors, patiens et multæ misericordiæ, et ve-
 « rax. Respice in me et miserere mei : da imperium
 « tuum puero tuo, et salvum fac filium ancillæ tuæ.
 « Fac mecum signum in bonum, ut videant qui ode-
 « runt me, et confundantur, quoniam tu, Domine,
 « adjuvisti me, et consolatus es me. »

ENARRATIO.

Nullum majus donum præstare posset hominibus
 Deus Pater quam quod Verbum suum, per quod
 omnia condidit, illis caput faceret, et ipsos homines
 tanquam membra ei coaptaret, et cum Patre Deus
 esset et cum hominibus homo : qui et orat pro nobis,
 et orat in nobis, et adoratur a nobis. Orat pro nobis,
 quia sacerdos et victima est, quotidie apud Deum
 Patrem interpellans pro nobis. Orat in nobis, quia
 caput nostrum est. Nec hoc mirum, si sunt in una C
 voce Christus et Ecclesia sua, quia sunt in uno cor-
 pore. Oratur a nobis, ut Deus noster : oratur in forma
 Dei, orat in forma servi : hic Creator, ibi creatura :
 ejus oratione titulatur psalmus iste. Ipse enim orat in
 hoc psalmo, non ex necessitate, sed ut nos doceat ora-
 re, et formam orandi nobis instituat. Dicit autem sic:

Inclina, Domine, aurem tuam et exaudi me. Caput
 nostrum ex forma servi sic dicit : *Domine, Verbum,*
inclina aurem tuam et exaudi me : tu serve, in forma
 Domini tui, sic. *Inclina, Domine, aurem tuam, et exau-*
di me. Ipse vere inclinata aurem, sed tu non erigis cer-
 vicem : humiliato enim appropinquat, et ab elato se
 elongat. Nota quia humano modo loquitur, cum di-
 cit : *Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me.*
 Quia solent homines, cum rogantur ab amicis, quam- D
 dam affectionem præmonstrare, et sic amicos exau-
 dire : quod dicit, *Inclina, Domine, aurem tuam, et*
exaudi me. Quasi dicat : *Æger sum, et non possum*
me erigere ad te, quia non est hominis dirigere viam
suam (Jer. x), tu autem, more fidelis medici, inclina
ad me aurem tuam, et exaudi me. Et debes me exau-
 dire, *quoniam inops,* id est sine ope, nullum adju-
 tiorum habens nisi in te, *et pauper sum ego,* id est
 in omnibus insufficiens. Nota quia inops et pauper,
 id est, humilis et confitens, tantum exaudiuntur,
 non enim ad saturatum et ad jactantem se quasi ni-
 hil sibi desit inclinatur auris Dei. Dives enim Phari-

sæus jactabat multa, inops publicanus confitebatur :
 hic exauditus est, ille damnatus (Luc. xviii). Nec
 tamen dicendum quod nullo modo Deus exaudiat di-
 vites, quia si divites nati sunt, in amplo videlicet pa-
 trimonio et in magna familia, vel ad eum locum hu-
 manarum rerum ascenderunt ubi dilati sunt, possunt
 exaudiri, tantummodo de divitiis non præsumant
 sed abjiciant a se omnia quæ circumfluunt ad præ-
 sumptionem, attendentes Paulum dicentem : *Præcipe*
divitibus hujus sæculi, non superbe sapere, nec spe-
rare in incerto divitiarum (I Tim. vi). Hoc attendit
 Abraham, quem Scriptura plurimum auri et argenti
 habere, et divitem in terra esse annuntiat. Ipse enim
 intantum pro nihilo habebat divitias ut jussus a Domi-
 no, immolare filium non dubitaret (Gen. xxii) cui di-
 vitiis servabat; hoc etiam attendit Job, qui in magnis
 divitiis innocenter vixit, et, amissis omnibus, Deo be-
 nedixit (Job. i) Imitentur ergo divites sæculi hos duos
 patres, et inclinabit eis Dominus aures velut inopi-
 bus et pauperibus : quia novi contribulatum cor-
 eorum, et non oberunt eis divitiæ, nisi peccent in
 præsumptione ; sicut ad salutem non prodest pau-
 pertas, si desit humilitas ; quia Lazarus pauper et
 ulcerosus merito inopiæ suæ non est ab angelis
 susceptus, neque dives peccato divitiarum suarum
 ad tormenta missus (Luc. xvi), sed in paupere hu-
 militas est glorificata, et in divite superbia damnata.
Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Fue-
 runt quidam qui dixerunt, Verbum Patris sumpsisse
 carnem et non animam : quorum errorem ut non
 imitemur, audiamus ipsum Deum orantem et dicen-
 tem : *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.*
 Hanc causam nullus potest prætereundum ut exaudia-
 tur, nisi ille qui sine peccato erat in hoc mundo,
 peccatorum non commissorum, sed omnium dimis-
 sorum. Ipse enim est sanctus, non ab aliis sancti-
 ficatus, sed omnes alios sanctificatos sanctificans, et
 ideo secure dicat : *Custodi animam meam, quoniam*
sanctus sum. Si autem in voce membrorum dixerim-
 mus, dicemus : *Custodi animam meam, id est meo-*
rum, quoniam sanctus sum, id est, sancti sunt mei,
 scilicet per gratiam sanctificati. Unde Paulus : *Et*
hoc quidam fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati
estis (I Cor. vi). Et hoc modo potest accipi *quoniam*
sanctus sum, ut sit confessio non ingrati, nec super-
bia elati : quia si dixeris te sanctum esse ex te, men-
dax es et superbus. Hanc superbiam redarguit Apo-
tolus : Quid enim habes quod non accepisti? (I Cor. iv).
 Rursus fidelis in Christo membrum Christi, si
 dixeris te non esse sanctum, ingratus es. Dicit ergo
 quisque non de se præsumat : *Custodi animam meam,*
quoniam sanctus sum. Salvum fac servum tuum, Deus
meus, sperantem in te, non præsumentem de se.
 Ecce hic apparet quia sanctus ille non est superbus
 quia in Domino se sperare dicit. *Miserere mei Do-*
mine, quoniam ad te clamabo tota die, Clamabat
 corpus Christi *tota die, id est omni tempore, quia*
 usque in finem sæculi durabunt pressuræ, pro quibus
 clamandum est et gemendum unicuique in suis die-

bus, ut nunc videlicet clamet, qui nunc vivit : quo mortuo, succedit hæreditas : et clamet sic ut clamor sit *tota die*, id est, usque in finem sæculi extendatur ; vel, *clamavi tota die*, id est, tota mentis claritate, abjiciendo omnes cogitationes tenebrarum : *lætifica animam servi tui*, qui contristasti animam servi tui vel potius liberti tui, Adam videlicet, qui ab egregia et gloriosa servitute tua descendit ad infimam et turpissimam libertatem suam quod dicit, *lætifica animam servi tui*. Et debes facere, quia *ad te, Domine, animam meam levavi*. Nota quia ut animam tuam leves ad Dominum, non indiges funibus vel machinis aliis, quibus leves animam tuam ad Dominum, sed affectiones bonæ sunt tibi gradus ad Dominum, iter tuum voluntas tua est : amando ascendis, negligendo descendis ; stans in terra in cælo es si diligis Deum. Non enim sic levatur cor quomodo corpus : quia corpus ut levetur, locum mutat : cor autem ut levetur voluntatem mutat. *Quoniam ad te, Domine, animam meam levavi*, et merito ad te, quoniam in mundo nihil habet anima mea nisi pressuram et amaritudinem : et unde dulcescat non habet, nisi se ad te levet. *Quoniam tu, Domine, es suavis*, id est dulcis, *et mitis*, patienter tolerando nos donec perficias. Quomodo autem Deus nos patienter tolerat, leve est unicuique inspicere, si ad se ipsum velit descendere : quia vix est aliquis, qui beatissimam illam orationem, in qua Deo familiariter et attente loqui deberet, sic finire possit, ut phantasmata et illusiones vanæ non incurrant. Unde alibi : *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus*. Sed in his omnibus patitur nos Deus donec perficiat, et donec cor nostrum inveniamus : ut digne eum oremus. Unde David : *Inveni, Domine Deus, cor meum ut orarem ad te (II Reg. vii)*. Tolerat in nobis hoc Deus, quod nemo iudicum vel amicorum pati vellet : quia non est amicus qui non indigne ferret, si collocutorem suum ad alium se vertere videret et velle confabulari alii, postquam secum loqui disposuit. Nullus est etiam iudicum qui non indignaretur, si alicui locum secum loquendi constituit, et ille se subito ad alium verteret, et cum eo loqui inciperet. *Quoniam tu, Domine, suavis et mitis, et multæ misericordiæ* : quoniam gratis vocas, et vocatos gratis iustificas ; vel *multæ misericordiæ* quia in nobis tua dona remuneras, qui das bona velle, et pro bona voluntate bene operari : vel contra multas

A mali petam ? Nihil mali petabas, sicut tu sentiebas, Nam quid ille raptus est, ne malitia mutaret intellectum ? sed peccator iniquus erat, et ideo volebam eum vivere, ut corrigeretur : tu volebas eum vivere ut melior esset. Quid si Deus noverat pejorem futurum si viveret ? Unde ergo nosti quod illi prodesset mori an vivere ? Si ergo non nosti, redi ad cor tuum ; dimitte Deo consilium tuum ; invoca ergo Deum tanquam Deum ; ama eum tanquam Deum ; illo nihil melius est ; in illo tantum gaudium et securitas, quia homini nullum est gaudium certum nec in seipso, nec in alio : quia omnes aut mali sunt, et necesse est eos pati ; aut boni, sed timendum est ne mutantur in malitiam. Sic ergo nihil est ex quo sit certum gaudium nisi Deus. Ipse est enim perfecte bonus, et in bonitate permansurus semper, quod dicit : *Quoniam tu, Domine, suavis et mitis, et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te*. Et quia tu es, Deus, *suavis et mitis*, et ideo, *Domine, auribus percipe*, id est, pia exauditione percipe orationem meam, id est, meorum factam, pro incremento virtutum, *et intende voci deprecationis meæ*, id est, intensum te fac meis deprecantibus pro dilecto suo. Et ecce quare tu exaudire debes : qui *in die tribulationis meæ*, id est, in tempore peregrinationis meæ, in hac vita videlicet ; quia quisque a Deo peregrinatur et affligitur, *clamavi ad te*, subaudis promerendum, quod effectus indicat, *quia tu exaudisti me* : quia non potest non exaudiri, qui ad te revera clamaverit. Et merito ad te clamatur, *quia non est similis tui in diis*. Fingant sibi deos quos volunt pagani, et conducant fabros argentarios, aurifices, expositores, sculptores, ut faciant sibi deos : in his omnibus non est similis tui, *Domine*, quia ipsi sunt oculos habentes, et non videntes, etc. Nota quia dixit, *Non est similis tui* : hoc quidem dici potest sed in quanto sit Deus similis, dici non potest, qui quod non sit Deus, intelligi potest, quia non angelus, vel creatura aliqua : quid autem sit Deus, explicari non potest : quia *non vidit oculus, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (I Car. ii)*. Ipse enim est ineffabilis et incircumscriptum lumen ; quod dicit : *Non est similis tui in diis, Domine*, id est, in diis quos colunt pagani : vel *in diis*, id est, in illis qui non ex natura tua, sed ex gratia tua dii facti sunt : quia licet multi in humano genere admirandi sint, ut Abraham, Isaac et Jacob et cæteri patriarchæ et prophætæ, apostoli, sancti martyres plurimi et excellentissimi, tamen *non est similis tui in diis, Domine* : et hoc ideo, quia *non est* aliquis agens *secundum opera tua*, et ecce quæ opera, *quia omnes gentes quascunque fecisti*, id est, ex omnibus gentibus a te factis, *venient aliqui et adorabunt coram te, Domine*, id est, in interiori suo ubi tu vides, non tantum in templo Hierosolymitano : *et glorificabunt nomen tuum*, non amplius suum. Vel sic : *Non est similis tui, Domine, in diis gentium* : et hoc probat a majori, quia *non est* agens *secundum opera tua tibi similis, et ideo omnes gentes quascunque fecisti*,

venient et adorabunt coram te, Domine. Attendendum est quod dicit, Domine; quia in eadem persona servus et Dominus: Dominus, in eo quod Verbum; servus, in eo quod homo. Christus ergo ad se ipsum loquitur: quia homo ad Verbum sibi personaliter unitum. Et glorificabitur nomen tuum in æternum: et merito, quia magnus es tu, ita ut nullus magnus in humano genere tibi possit comparari, juxta illud: *Propheta magnus surrexit in nobis (Luc. vii)*. Tu faciens mirabilia etsi alii facere videantur, et tu es Deus solus; et ideo deduc me, Domine, in via tua positum, et fac me perseverare in præceptis tuis: quia non veni ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me, Patris (Joan. vi): et ingrediar, id est ingrediantur mei, id est vivant in veritate tua, id est, in præceptis tuis; et lætetur cor meum, id est cor meorum, ita ut timeant etiam nomen tuum: quia qui stat, cavendum est ei ne cada t (I Cor. x). Vel sic: Deduc me Domine, in via tua, id est, meos jam positos in via tua, imitando Christum videlicet, qui sum via tua, deduc me, id est, perseverare fac me in mandato tuo: et sic ingrediantur in veritate tua, appetendo quod appetendum præcipis, non illud quod contradicis: vel ut Adam, quem posuisti in via, id est in mandato tuo: cui dixisti: De ligno illo non comedas (Gen. ii); sed non deduxisti, quia in obedientia non perstitit: lætetur cor meum ut timeat nomen tuum. Quod revera fiet, quia futurum est quod confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo, id est, mei confitebuntur tibi laudantes te ex omni corde: et glorificabo nomen tuum eundo in æternum; et hoc juste, quia misericordia tua magna est super me, id est super meos: et ecce quomodo, quia eruisti animam meam, id est, animam meorum ex inferno inferiori. Nota quia est infernus superior et inferior. Vita enim ista quantum ad dignitatem illum in qua sunt angeli, infernus dici potest; sed infernus inferior, pœna quæ consequitur post hanc vitam, a qua eruuntur animæ sanctorum: quod hic dicit, eruisti animam meam ex inferno inferiori id est, ex pœna infernali, licet non eruisset animas eorum ex hac vita, in qua passi sunt multas tribulationes et miseras: vel eruisti animam meam ex inferno inferiori, id est, ex peccato criminali, licet non ex peccato veniali. Vel ad litteram dicamus: Eruisti animam meam ex inferno inferiori, id est a loco tormentorum, licet non a loco tenebrarum. Legitur enim quod omnes sancti ante resurrectionem Domini mortui, descenderunt ad inferos: ubi erant in tenebris, sed non in pœnis, non in illo loco unde dives respexit Lazarum in sinu Abrahamæ repositum: quod dicit, eruisti animam meam ex inferno inferiori. Et opus fuit ereptione, quia iniqui, o Deus, insurrexerunt super me, id est meos: et synagoga, id est, congregatio, potentium quæsierunt animam meam ad deprimendam: non ad imitandam. et non proposuerunt Deum in conspectu suo. Deum non proponit in conspectu suo, qui non cogitat, servum Dei quam iniquum sit ab obedientia revo-

care. Potest legi persona capitis quod dicit eruisti animam meam ex inferno inferiori, ex peccato videlicet, etsi non ex pœnis peccati: vel eruisti animam meam ex inferno inferiori, id est, ex corruptione, carnis in sepulcro. Unde alibi: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem (Psal. xv). Ipse enim sicut nascendo venit in mundum, ita moriendo descendit in infernum; sed non ibi remansit, quia, suis inde liberatis, cum potestate rediit. Deus, iniqui insurrexerunt in me. Istud continuatur ad superius, quasi dicat: Deduc me, Domine, in via tua: et opus est, quia iniqui insurrexerunt super me: vel, secundum aliam translationem, prætereuntes iniqui insurrexerunt super me. Si de capite hoc legimus, Judæos prætereuntes legem accipiemus: quia ipsi legem acceperunt, et prætereundo prævaricati sunt: pagani autem, qui legem non acceperunt, prætereuntes legem non sunt: nemo enim præterit quod non accipit. Si autem de corpore Christi versus legitur, accipiemus legem prætereuntes, malos Christianos, qui quotidie insurgunt in corpus Christi, de quibus quod die tribulationem patitur. Et synagoga potentium quæsierunt animam meam, id est, congregatio principum, clamantium et dicentium: Crucifige, crucifige eum (Joan. xix). Quæsierunt animam meam. De quibus alibi: Filii hominum dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus (Psal. lxxv). Non percusserunt, sed clamaverunt, clamando crucifixerunt. Et non proposuerunt Deum in conspectu suo, quia non intellexerunt super egenum et pauperem: et ideo tu, Domine Deus, miserator in exhibitione, et misericors in affectione, patiens, quia portas donec superficialis: et multæ misericordiæ prædestinando, et verax in actum ducendo: respice in me et miserere mei, dando imperium tuum mihi puero tuo: transeat videlicet patiendi tempus, et veniat tempus judicandi. Pater enim non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. v). Ipse enim videbitur terribilis qui visus est contemptibilis: demonstrabit in iudicio potentiam, qui ostendit in cruce patientiam: apparebit in iudicio homo, sed in claritate: quia sicut vidistis eum ire, dixerunt angeli: Sic veniet (Act. i). Forma hominis veniet ad iudicium, ideo videbunt illum et impii: sed non in forma Dei videbunt quem soli mundo corde videbunt. Apparens ergo in hominis forma, dicet. *Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv)*, ut impleatur quod dixit Isaias: Tollatur impius ne videat gloriam Dei (Isa. xxvi): quia in forma qua æqualis est Patri, eum videbunt. Da imperium tuum puero tuo, et salvum fac filium ancillæ tuæ? Virginis videlicet Mariæ, quæ se ancillam nominare non erubuit, dicens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum (Luc. i)*; vel sic: Da imperium tuum puero tuo id est pueris tuis, apostolis videlicet, quibus dictum est: *In regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix)*; et salvum fac filium ancillæ tuæ, id est, Ecclesiæ

tæ, quia licet ex paganis matribus nati sunt tamen in quantum regenerati sunt, sunt filii Ecclesiæ, quæ est ancilla Domini. *Fac mecum signum in bonum.* Quasi dicat: *Ut des imperium puero tuo, fac mecum signum in bonum* futurum, signum videlicet resurrectionis, quod ideo *in bonum* futurum est, quia multis erit ad salutem: quia *spe* jam *salvi facti sumus* (Rom. viii), ut quandoque exterius resurgamus. Hoc signum promisit Dominus Judæis signum quærentibus, dicens: *Generatio prava et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei nisi signum Jonæ prophetæ* (Matth. xii): hoc jam in capite factum est. Dicat enim unusquisque, *fac mecum, Domine, signum in bonum*: quod fiet in adventu Domini, quia tunc *canet tuba, et mortui resurgent incorrupti* (I Cor. xv). *Fac mecum, Domine, signum in bonum, ut videant qui me oderunt, quoniam tu, Domine, adjuvisti me in certamine, et consolatus es me in tribulatione: vel, adjuvisti me, reduciendo animam meam de inferno: et consolatus es me, corpus meum resuscitando de sepulcro: et ideo confundentur qui me oderunt, vel nunc salubriter, vel quandoque inutiliter. Salubris confusio est verecundiam habere de præteritis peccatis: et per pecuniam corrigere, quod fuit commissum per negligentiam. Præbet modo nobis Deus aditum salubris confusionis, si non contempnamus medicinam confusionis. Qui autem salubriter nolunt confundi, confundentur quandoque inutiliter, quandoque deducunt eos ex transverso iniquitates eorum, et dicturi sunt: Quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperii, nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam, etc.* (Sap. v).

PSALMUS LXXXVI.

FILII CORE PSALMUS CANTICI.

« Fundamenta ejus in montibus sanctis diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. (Hæc dicta sunt de te, civitas Dei. Memor ero Rahab et Babylonis, scientium me. Ecce alienigenæ et Tyrus et populus Æthyopum, hi fuerunt illic. Nunquid Sion dicet: Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus? Dominus narrabit in scripturis populorum et principum, horum qui fuerunt in ea. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. »

ENARRATIO.

Quoniam qui sint filii Core et quid psalmus cantici satis audivimus et notavimus, ea quasi nota prætereamus, et quid intendat psalmus explicemus. Civitas quædam in hoc psalmo præponitur et commendatur, cujus cives sumus, et unde peregrinamur quandiu mortales sumus, ad quam tandem perveniemus, si viam ejus insisimus, quæ omnino quasi dumetis et sentibus interclusa non inveniebatur. Rex ipsius civitatis se viam fecit ut ad eam perveniremus: ambulantes ergo in Christo: et adhuc peregrinantes donec perveniamus, toto desiderio suspiremus, eam amemus, optemus, nunquam lingua mentis de ejus amore taceamus: et quid de ea qui-

dam ejus civis plenus Spiritu sancto dicat audiamus cujus vox talis est:

Fundamenta ejus in montibus sanctis. Nota quia nihil præmissum est in littera, ad quod possit referri id quod dicitur in principio psalmi, *fundamenta ejus in montibus sanctis*: sed quoniam fundamenta alicujus civitatis solent construi in montibus, non dubium est quin hic velit intelligi civitatem quamdam qui hic loquitur, cujus amore repletus Spiritu sancto captus, et multa de ejus pace, communionem, de æterna quiete, indefectibili laude secum in mente volvens erumpit in hoc: *Fundamenta ejus in montibus sanctis*, quasi jam de ipsa civitate aliquid dixisset, ut sic continuaretur verbis prolatis quæ interius acceperat: et quasi dicerent aliqui et quærent, cujus civitatis fundamenta dixisset in montibus posita, subjungit: *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.* Quasi dicat: Civitas ista cujus civitatis fundamenta in montibus sita prænotavi, est Sion, cujus portas diligit Dominus super omnia tabernacula Jacob. Quæ sint istius civitatis fundamenta, ostendit sic Paulus (Ephes. ii): *Superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum*, et ne quis ipsos apostolos et prophetas, in quibus est fundamentum civitatis, putaret per se posse stare, ideo subsequutus ait: *Ipse summo existente lapide angulari Christo Jesu*; quia in eo connectuntur duo populi, populus videlicet ex circumcissione et præputio, velut duo parietes ex diverso venientes, angulari lapide conjuncti, in unam constructionem domus convenirent. In hujus civitatis constructione non est quærendum, quod in ædificiis nostris invenitur: quia ibi aliud est fundamentum quam porta: ibi quod est in imo non erit in summo; quia corpora ex quibus construuntur ædificia nostra, non ubique esse possunt, nec semper. In hac autem civitate quam commendat nobis psalmus iste, angularis qui est in fundo, et in summo: quia divinitas nullas patiens angustias corporis ubique præsto est, et ideo ad eam undique similitudo duci potest: et totum potest esse similitudinibus, quia nihil horum est in proprietatibus. Ipsa enim divinitas est mons montium, fundamentum fundamentorum, porta portarum. Sunt etiam fundamenta apostoli et prophetæ hujus civitatis, quia eorum auctoritas infirmitatem nostram sustentat; ipsi etiam sunt portæ, quia per ipsos intramus in regnum Dei: ipsi enim prædicant in nobis, ut viam nobis aperiant. Unde illud: *Linguae eorum claves cæli factæ sunt*: ipsi etiam ex quibus ædificatur civitas, sunt lapides vivi, quadrati artificiosa manu Domini. Non enim frustra ex quadratis lignis ædificata est arca Noe, quia ipsa gessit figuram Ecclesiæ, cujus parietes debent esse quadrati homines. Quare quadrati? Ut in omni tentatione sint stabiles et firmi: et si impellantur et quasi vertantur, non cadant. Quadratus enim lapis in quacunque parte vertitur, stat firmiter. *Diligit Dominus.*

portas Sion super omnia tabernacula Jacob, id est **A** super omnia legalia instituta, quia alibi dicitur: *Et placebit Deo super vitulum novellum (Psal. LXXIII)*. Votandum est tamen, quod iidem qui sunt in tabernaculis Jacob, erunt in Sion. Sed quia tabernacula figuram gerebant illius futuræ civitatis, præcessit enim civitas carnalis, ut sequeretur spiritualis, ideo dixit: *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*. Prosequitur commendare civitatem istam, quasi dicat: *O civitas Dei, quam gloriosa, id est, quam digna admiratione sunt dicta de te* ab ipso conditore tuo, quia dixit: *Memor ero Rahab et Babylonis, scientium me*, id est, memores faciam scientes et intelligentes me Rahab, populi videlicet cum diabolo fornicantis, et Babylonis, id est confusi. Audiamus quomodo sit memor **B** Rahab et Babylonis. Dixit enim: *Mando nubibus meis, ut pulant super meretricem istam (Isa. v) super Ecclesiam videlicet ex gentibus*. Vel sic: *Memor ero Rahab et Babylonis scientium me* id est apud scientes me; ducam in memoriam Rahab et Babyloniam, ut ipsi in ædificium hujus civitatis assumantur. Unde Paulus: *Nobis, inquit, revelavit Deus per Spiritum sanctum, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis (I Cor. II)*. Rahab fuit meretrix in Jericho, quæ suscepit exploratores filiorum Israel, et per fenestram submisit quando quærebantur ab inimicis suis: cui præceperunt, ut ingruente persecutione civitatis, suspenderet funem coccineum, ut hoc signo salvaretur et familia sua, quod factum est (*Jos. II*): et in figura mysterii, qui vult sanari ab hostili persecutione, necesse est ut in fenestra, id est in fronte **C** sua, funem coccineum suspendat, id est signum sanguinis Christi habeat, quo ipse quasi fune trahitur, et in charitate Domini ligatur. *Ecce alienigenæ et Tyrus et populus Æthiopum, hi fuerunt illic*. Ostendit quæ gloriosa dicta sunt de civitate Dei: quia qui in Babylone fuerunt peregrini despectissimi, venientes intra ædificium hujus civitatis, facti sunt pulcherrimi et splendidissimi. *Ecce alienigenæ, Philisthæi videlicet potione cadentes, et Tyrus, id est angustiati in terrenis: et populus Æthiopum, id est nigerrimi moribus hi fuerunt illic*, id est in ædificio hujus civitatis. Et hoc quomodo? Quia ut ipsi in hac civitate comprehendantur, *homo natus est in ea, id est Christus nascetur homo factus: et ipse qui natus est in ea, fundavit eam ens altissimus*. Nota **D** quia idem qui nascitur in civitate, erit fundator civitatis: quia nascetur in ea secundum hominem fundavit eam secundum divinitatem. Et nunquid, *o Sion, dicet hoc homo*, id est nunquid humanus intellectus ea expediet? non quia *quod stultum est Dei sapientius est hominibus (I Cor. II)*. Qui ergo tunc dicet? *Dominus narrabit in scripturis populorum, id est in scripturis factis ad instruendos populos: et in scripturis principum horum qui fuerunt in ea, id est in scripturis quæ ab ipsis principibus nuntiandæ sunt aliis*. Nota ænigma insolubile, si non elaxisset in tenebris lumen cordis: quia dixit, un-

quid Sion dicet homo? et tamen dicit, Dominus narrabit in scripturis populorum, non quas scripserunt populi, sed quæ populis succedentibus et discedentibus passim innatuerunt. Vel sic: Homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus: et hoc, o Sion, numquid dicet homo? id est audet homo hoc dicere? Audet utique, quia Dominus narrabit et innotuit hoc in scripturis populorum, id est in scripturis quas scripserunt illi, qui potiores erant in significante Sion, id est, in temporali, in qua natus est Deus, in eo quod dicit, homo. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Quasi dicat: Merito gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei, quia habitatio omnium habitantium in te, erit habitatio sicut lætantium, id est, vero lætantium. Sed lætantium dicit, ne se simpliciter diceretur, lætantium, occurreret talis jucunditas, qualem habere solent homines in poculis, in prandiis, in honoribus sæculi. Extolluntur enim homines et lætitia quadam insaniunt: in illa autem habitatione est quædam jucunditas quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (I Cor. II).

PSALMUS LXXXVII.

CANTICUM PSALMI FILII CORE IN FINEM PRO MABLETH AD RESPONDENDUM, INTELLECTUS HEMAN EZRAHITÆ.

« Domine Deus salutis meæ, in die clamavi et
 « nocte coram te. Intret in conspectu tuo oratio
 « mea, inclina aurem tuam ad precem meam. Quia
 « repleta est malis anima mea, et vita mea inferno
 « appropinquavit. Æstimatus sum cum descenden-
 « tibus in lacum, factus sum sicut homo sine adju-
 « torio, inter mortuos liber. Sicut vulnerati dor-
 « mientes in sepulcris, quorum non es memor am-
 « plius, et ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt
 « me in lacu inferiori, in tenebrosis et in umbra
 « mortis. Super me confirmatus est furor tuus, et
 « omnes fluctus tuos induxisti super me. Longe fe-
 « cisti notos meos a me: posuerunt me abomina-
 « tionem sibi, Traditus sum, et non egrediebar:
 « oculi mei languerunt præ inopia. Clamavi ad te,
 « Domine, tota die expandi ad te manus meas.
 « Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici
 « suscitabunt et constitebuntur tibi? Nunquid nar-
 « rabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam, et
 « veritatem tuam in perditione? Nunquid cognoscen-
 « tur in tenebris mirabilia tua, et justitia tua in
 « terra oblivionis? Et ego ad te, Domine, clamavi
 « et mane oratio mea præveniet te. Utquid, Domi-
 « ne, repellis orationem meam, avertis faciem tuam
 « a me? Pauper sum ego et in laboribus a juventute
 « mea: exaltatus autem, humiliatus sum et contur-
 « batus. In me transierunt iræ tuæ, et terrores tui
 « conturbaverunt me. Circumdederunt me sicut
 « aqua tota die: circumdederunt me simul. Elon-
 « gasti a me amicum et proximum, et notos meos
 « a miseria. »

ENARRATIO.

Quoniam quid sit canticum psalmi, qui sint filii

Core, ex superioribus psalmis satis audivimus et scimus, in cæteris exponendis moremur: *pro Maeleth ad respondendum Jezrahelitæ*. Maeleth verbo Hebræo *chorus* significatur. Quid autem in choro fiat, attendendum est. Ibi enim maxime cavendum est, ut præcentori in choro canenti, succentores concorditer in choro respondeant. Chorus autem qui hic notatur Ecclesia est, in qua Christus præcentor est, et chorus martyrum succentores et respondentes concorditer præcentori. Quod ipse autem præcinit, Petrus ostendit, dicens: *Christus pro nobis passus est (I Petr. II)*. Ecce præcentorem habemus. Notat etiam succentores: *Vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus (ibid)*. Nam in hoc sibi respondetur. Unde Joannes: *Sicut Christum pro nobis animam suam posuit, ita et nos debemus animas pro fratribus ponere (I Joan. III)*: hoc enim est sibi respondere. Cavendum etiam unicuique, ut si velit esse æmulator Dominicæ passionis, charitatem habeat: quia sine charitate non concorditer ei respondet. Unde Paulus: *Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil prodest (I Cor. XIII)*. *Intellectus Heman*. Heman interpretatur *frater ejus*. Eos enim fratres suos Christus facere dignatus est, qui sacramentum crucis intelligunt; et non solum de illa non erubescunt, verum etiam in illa fideliter gloriantur, ut unicuique dicatur: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est (Joan. I)*. Vel *intellectus Jezrahelitæ*. Jezrahelita interpretatur *orientalis advena*. Hæc enim quisque Heman debet attendere, quod ab Oriente splendidissima videlicet regione, per primum parentem depulsus sit, et in Occidentem missus, ubi sunt caduca et transitoria: et ideo studeat unusquisque concorditer respondere, ut illuc redeat per concordiam, unde decidit per inobedientiam. Constructio tituli, talis est: *Canticum psalmi propositum filiis Core in finem perseverantibus ad respondendum pro Maeleth*, id est pro choro: quia hoc cavendum est cuique respondententi, ut concordiam et charitatem respondeant: ut qui diligit Deum, diligat et proximum; ut sic exigant qui respondeant bonis eorum, juxta illud: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (I Cor. IV, XI)*: et iste est *intellectus Heman*, id est, fratris: et *Israelitæ*, id est, vere videntis Deum: vel *Heman Jezrahelitæ*, id est attendentis se esse orientalem advenam. Vox est in hoc psalmo Dominici hominis, commendantis nobis passionem suam et exhortantis fratres suos non sperare nisi in Deo, in quo solo est salus, ad quem solum clamandum est sine intermissione; et quæritur, cum psalmus iste idem habet negotium cum superioribus, quare sic sit intitulatus, *pro Maeleth ad respondendum*, cum ipse solus non hortatur concorditer respondere, quia plures alii de passione Domini tractant et forsitan huic psalmo diversus titulus appositus est, ne si omnes psalmi qui idem habent negotium, eisdem titulis intitularentur, fastidio caperetur lector. Dicit autem sic Christus:

A *Domine Deus auctor salutis meæ, clamavi ad te in die*, id est, in tempora prosperitatis: *et nocte*, id est, in ipso tempore passionis: *et hoc coram te*, id est, in beneplacito tuo et non in favorem hominum: et ideo *intret*, id est, non repellatur, *oratio mea confusa in conspectu tuo*. Sed introitus orationis est acceptio orationis: et est dictum ad similitudinem quia solent potentes legatos amicorum quos amant intrmittere in conspectu suo: *inclina aurem tuam ad precem meam*, id est, meorum: et opus est ut intret oratio mea in conspectu tuo, *quia repleta est malis anima mea*. Animam Christi repletam vitiis non tantum dicere, sed etiam nefas est cogitare. Quibus ergo malis est repleta? Nisi malum forte accipiamus dolores carnis, in quibus conpatiebatur anima corpori sibi juncto. **B** Unde illud: *Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. XXVI)*. Hos autem humanæ infirmitatis affectus non suscepit Dominus ex conditione necessitatis, sed ex voluntate miserationis, ut transfiguraret se in corpus suum, quod est Ecclesia: cui caput esse dignatus est, id est, membra sua in sanctis et fidelibus suis, ut si alicui eorum inter humanas tentationes contristari et dolere contingeret, non ideo ab ejus gratia se putaret alienum: et non esse ista peccata, sed humanæ infirmitatis indicia. Vel aliter. *Repleta est malis anima mea*, malis videlicet Judæorum, pro quibus in passione dixi: *Pater, ignosce illis quia nesciunt quid faciunt (Luc. XXIII)*. Et alibi de iisdem malis dicitur: *Et sustinui qui simul contristaretur, et non inveni (Psal. LXXVII)*. His talibus malis Paulum apostolum, præcipuum membrum in corpore Christi, legimus et audivimus confitentem animam esse repletam, cum diceret tristitiam sibi esse magnam et continuum dolorem cordi suo pro fratribus suis secundum carnem, qui sunt Israelitæ, pro quibus dixit: *Optabam anathema esse pro fratribus meis carnalibus (Rom. IX)*, *Et vita mea inferno appropinquavit*, id est, destructioni prope fuit, vel similis habita est vita mea vitæ illorum, qui inferno digni sunt: vel ipsis qui sunt infernus nibili habita est vita mea. Vel, de membris dicamus sic: *Inclina ad preces meas*, id est, meorum: et opus est *quia repleta est anima meorum malis* vitiis videlicet carnalibus; *et vita mea inferno appropinquavit*: et ego ipse *æstimatus sum* ab illis *cum descendantibus in lacum*, id est, similem me putabant aliis hominibus *descendantibus in lacum*, id est, in hujus vitæ miseriam: et *factus sum* in quantum ipsi existimabant, *sicut homo sine adjutorio*; quia dixerunt: *Comprehendite eum, quia non est qui liberet eum (Psal. LXX)*, cum ego tamen solus *inter mortuos*, id est, in societate videlicet mortuorum reputatus, *liber essem*, id est, sine peccato: quod summa libertas est: quia *omnis qui facit peccatum, servus est peccati (Joan. VIII)*: *liber* dicitur Dominus inter mortales, quia in similitudine carnis peccatrici apparuit, sed non peccator. Ipse etiam non coactus, sed spontaneus mortem subiit. Unde illud: *Potestatem habeo*

ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Joan. x) : quod dicit : *factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber* : et tamen æstimatus sum ab illis *sicut vulnerati*, id est, sicut cæteri qui vulnerati, sunt sagittis Domini, mortalitate videlicet et passibilitate. Unde illud : *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi* (Psal. xxxvii). Et æstimatus sum ab illis, sicut illi qui dormiunt *in sepulcris quorum Deus non est memor amplius*, quantum ad hanc vitam, quos videlicet in sepulcro positos expectare oportet usque ad communem resurrectionem. *Et ipsi de manu tua repulsi sunt*, id est, illos qui me talem existimabant, ita a te rejecisti, ut amplius eos revocando, non supponas eis manum misericordiæ : quia ipsi existentes in profundo iniquitatis, contemnunt : vel *de manu tua*, id est, de potentia tua videntur esse repulsi, quia licite operantur quod volunt, ac si nullam potentiam super eos habes : vel, *dormientes in sepulcris accipiuntur illi, qui in sepulcris*, id est, in corpore illo et in desideriis corporalibus, quæ sunt quasi sepulcrum animæ, tantum habent delectationem, quam haberent in dormitione : *quorum non est memor amplius Deus*, ut eos revocet, quia jam tradidit eos in reprobum sensum : vel *non est memor amplius eorum*, quantum ad existimationem : quia ita libere peccant quasi Dominus omnia peccata eorum esset oblitus, ut amplius non punire eos. *Posuerunt etiam me existimatione sua in lacu inferiori*, id est, inter illos qui in profundum iniquitatis ceciderunt : *et in tenebrosis*, id est, non solum posuerunt me in lacu inferiori, sed etiam tenebrosis me comparaverunt, id est, in illis qui sunt in interiori homine mortui : *et in umbra mortis*, id est, in ignorantia veritatis, quæ mortem infert : et hoc non merente, sed te volente ; nec eorum voluntate, sed tua permissione ; quia *super me confirmatus est furor tuus*, id est, ira tua non tantum est commota, sed etiam confirmata super me : quia firmiter quosdam opinari fecisti, me esse derelictum a te : *et omnes fluctus tuos*, id est omnia pericula quæ extra solent procedere, *induxisti super me*. Quod alibi dicitur, *omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt* (Psal. xli). Et ostendit qualiter induxit fluctus Dominus dicens : *Longe fecisti notos meos a me*, id est, parentes meos, a quibus natus sum, longe a me fuerunt affectione, licet non corpore. *Posuerunt me abominationem sibi*, quia abominando me dixerunt cæco a me illuminato : *Tu discipulus illius sis* (Joan. ix) : et tandem *traditus sum a discipulo meo, et non egrediebar*, id est non manifestavi divinitatem meam, sed patienter tuli eos in carne mea sævire. Quod alibi dicitur : *Induebar cilicio* (Psal. xxxiv). *Oculi mei exteriores languerunt*, id est, in morte clauderentur : et hoc *præ inopia*, id est, humana imbecillitate quæ est in me : vel, *oculi mei*, id est apostoli mei, qui præcipui fuerunt in corpore meo, *languerunt*, id est, debiles facti sunt : *præ inopia* subaudis spei, quia in spe defecerunt cum me mori in cruce viderunt. Nota quia solent exteriores oculi languere subtracto cibo :

ita et apostoli languerant præ inopia quando eorum visui Dominus subtrahebatur, a quo assidue spiritualiter reficiebantur. Ipse enim de se dixit : *Ego sum panis vivus qui de celo descendi* (Joan. vi). *Oculi mei languerunt præ inopia* ego tamen inobedientia non destiti, sed semper clamavi ad te Deum promerendum : *tota die expandi ad te manus meas*. Si accipimus expansionem manuum in cruce, non potest dici quod tota die expandisset ; quia in sexta hora fuit crucifixus, et in vespere sepultus : unde videtur convenientius, ut per manus accipiamus bona opera, quæ ipse semper expandit, quia nunquam a bene operando cessavit, sed semper opus bonum opere bono continuavit ; quod dicit, *expandi ad te manus meas* : et hoc tamen non prodest omnibus, quia mortuis in anima non prodest ; quod dicit, *Nunquid mortuis facies mirabilia*, scilicet valere, aut nunquid *medici suscitabunt illos*, id est, doctores vel prædicatores mei, quorum doctrina sanantur vulnera mentis : *et confitebuntur tibi* ? Non, quia *a mortuo perit confessio* tanquam non sit (Eccli. xvii). *Nunquid narrabit aliquis in sepulcro*, id est, illis quos jam in se clausit profunditas peccatorum, *misericiordiam tuam per me mundo exhibitam* ? Et nunquid narrabit aliquis *veritatem tuam, in perditione*, id est, illis qui jam iverunt in perditionem peccatorum ? Et quia possunt narrari mirabilia Domini inter peccatores, sed inutiliter eis, quia non aure audiendi audiunt, subjungit : *Numquid cognoscetur in tenebris*, id est, in tenebrosis hominibus luce sapientiæ carentibus *mirabilia tua* quæ per me facta sunt ; et nunquid cognoscetur *justitia tua* qua justificas impium, *in terra oblivionis*, id est, in illis qui jam terra sunt, et obliti sunt se fuisse rationabilem creaturam ? Non. Et quia video non professe talibus mirabilia tua, ideo averti me ab illis, et ad te, Domine, convertor pro reliquiis salvandis : et hoc non frustra, quia *oratio mea præveniet te*, vim exauditionis apud te obtinebit : quod apparebit mane, id est, in reliquiarum salvatione, vel in in communi salvatione, omnium resurrectione, quando omnis caligo noctis discedet, et verum mane orietur : quod dixit, *et mane oratio mea præveniet te*. Et quando quidem ante te veniet oratio mea, *ut quid, Domine, repellis*, id est, repellere videaris, *orationem meam* id est meorum, et ut quid *avertis faciem tuam a me*, id est, a meis, quasi eis iratus ? Non ad eorum damnationem avertis, sed ad salvationem : quia per hoc *pauper sum ego*, id est, mei pauperes efficiuntur et humiliantur, *et in laboribus a juventute mea*, id est, mei laborant a tempore innovationis eorum. *Exaltatus autem*, id est, mei exaltati sunt in prosperitatibus, ne deficient in labore : et iterum *humiliatus sum*, id est, humiliati sunt mei per adversa ne superharent in prosperitatibus : *et sic conturbatus sum in membris meis*, ad hoc videlicet, ut *in me*, id est, in meis transirent *iræ tuæ*, quæ manent in infidelibus et in illis qui nolunt se mihi incorporari : *et terrores tui*, id est,

terrores futuri iudicii conturbaverunt me, id est, meos. *Circumdederunt me sicut aqua tota die.* Ad hoc continuatur quod dixit, *Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus.* Et quomodo? Quia *circumdederunt me*, id est meos, infideles, *sicut aqua* quæ undique involvit, et hoc *tota die*, id est, assidue: et *circumdederunt me simul* tam interiores inimici, quam exteriores, et *elongasti a me*, id est, a meis, *amicum*, id est, quemlibet qui deberet eis esse amicus et *proximum* quemlibet secundum carnem, et *notos meos*, id est, illos qui deberent noti esse meis, easdem videlicet fidem cum illis participantes, elongari permisisti a meis, et hoc *a miseria*, id est, propter miseriam quam ipsi passi sunt ab inimicis Ecclesiæ; leguntur hæc eadem in persona capitis quæ dicta sunt superius, sic: *Clamavi ad te, Domine, tota die: expandi ad te manus meas*: pro quo clamore et manuum expansione, de morte me resuscitabis: quia cum constat quod per me facturus es mirabilia, aut per me mortuum facies mirabilia mortuis, aut per me vivum vivis; sed per me mortuum non facies mirabilia, mortuis: quod dicit: *Nunquid mortuis* (subaudis in corpore) *facies mirabilia*, id est, reparationem humani generis? *Aut nunquid medici*, id est prædicatores mei, *suscitabunt* illos mortuos, si hoc est quod non resurrexero, *et confitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis eorum misericordiam tuam* id est, reparationem humani generis, illis qui sunt clausi *in sepulcro, et veritatem tuam in perditione*, id est, illis qui, peccatis suis exigentibus, ad locum perditionis devenerunt? Vel sic: *Nunquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam*, id est, in consideratione mei sepulti et non resuscitati? Et quis narrabit *veritatem tuam in perditione*, id est, præcepta tua vera, sive remunerationem tuam, si periero? *Et nunquid cognoscentur me manente in tenebris mirabilia tua et justitia*, id est, fides justificans, nunquid cognoscentur *in terra oblivionis*, id est, in corpore meo oblivioni tradito, si non resuscitatus fuero? Vel sic: *Nunquid cognoscentur in tenebris*, id est, in illis qui jam sunt in loco tenebrarum, *et justitia tua in terram oblivionis*, id est, in illis qui jam sunt in illo loco, ubi digne deberent tradi oblivioni? *et ego ad te, Domine, clamavi.* Quasi dicat: Ego videns quia per me mortuum nulla essent futura mirabilia, ideo clamavi ad te, Domine, ut me resuscitares, *et oratio mea præveniet te*, id est, præcedet, ut exauditio tua subsequatur: quod apparebit *mane*, id est, in resurrectione mea facta mane: vel, *oratio mea mane*, id est, in sedulitate facta *præveniet te*, id est, placebit tibi. Et quia *præveniet te oratio mea, ut quid repellis*, id est, repellere videris, *orationem meam*, qua in cruce ad te clamabo, dicens: Domine Deus meus, respice in me: et *ut quid avertis faciem tuam a me?* Ideo videlicet, quia ego solus videor tibi idoneus ad reparationem humani generis; quod dicit, *Pauper sum ego*, id est, humilis appareo, ut per me humilem humana superbia recipiat medicinam et sum in laboribus a juventute mea, id est

A ex eo tempore quo quisque pronior est ad lapsum. *Exaltatus autem sum apud te, humiliatus apud homines, et conturbatus eorum persecutione.* Ad quid autem sit conturbatus subjungit: *In me transierunt iræ tuæ*, id est, ira tua quæ assensu fuit contracta in humanum genus propter peccatum primi hominis, juxta quod propheta dicit: *Propter peccata populi mei percussisti eum* (Isa. LIII). Hæc ira in me posita transiit, quia per me placata est, *et terrores tui*, non a te facti, sed a te permisi, *conturbaverunt me.* Et quomodo? Quia *circumdederunt me sicut aqua*, quæ undique involvit *tota die* id est assidue, et *circumdederunt me simul*, minores videlicet et majores: minores, male consentiendo; majores, male judicando: et ideo *elongasti a me amicum*, id est, quemlibet qui deberet esse amicus meus, *et proximum* secundum carnem, *et notos meos* secundum fidem: et hoc *a miseria*, id est, propter miseriam a Judæis mihi illatam.

PSALMUS LXXXVIII.

INTELLECTUS ETHAN EZRAIITE.

« Misericordias Domini in æternum catabo. In generatione et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo. Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur in cælis, præparabitur veritas tua in eis. Disposui testamentum electis meis, juravi David servo meo: Usque in æternum præparabo semen tuum. Et ædificabo in generatione et generationem sedem tuam. Confitebuntur cæli mirabilia tua, Domine, etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: similis erit Domino in filiis Dei? Deus qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt. Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo. Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas, Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos. Tui sunt cæli, et tua est terra: orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti, aquilonem et mare tu creasti. Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia. Firmetur manus tua, et exaltet dextera tua: justitia et iudicium præparatio sedis tuæ. Misericordia et veritas præcedent faciem tuam: beatus populus qui scit jubilationem, Domine, in lumine vultus tui ambulabunt et in nomine tuo exultabunt tota die, et in justitia tua exultabunt. Quoniam gloria virtutis eorum tu es, et in beneplacito tuo exallabitur cornu postrum. Quia Domini est assumptio nostra, et sancti Israel regis nostri. Tunc locutus es in visione sanctis tuis: et dixisti: Posui adjutorium in potente, et exaltavi electum de plebe mea. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confirmabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non appo-

« net nocere ei. Et concidam a facie ipsius inimicos
 « ejus, et odientes eum in fugam convertam. Et
 « veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in
 « nomine meo exaltabitur cornu ejus. Et ponam in
 « mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus
 « Ipse invocabit me, Pater meus es tu : Deus meus,
 « et susceptor salutis meæ. Et ego primogenitum
 « ponam illum, excelsum præ regibus terræ. In æter-
 « num servabo illi misericordiam meam et testa-
 « mentum meum fidele ipsi. Et ponam in sæculum
 « sæculi semen ejus, et thronum ejus sicut dies cæli.
 « Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, et in
 « judiciis meis non ambulaverint : si justitias meas
 « profanaverint, et mandata mea non custodierint :
 « visitabo in virga iniquitates eorum, et in verbe-
 « ribus peccata eorum. Misericordiam autem meam
 « non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate
 « mea. Neque profanabo testamentum meum, et quæ
 « procedunt de labiis meis, non faciam irrita. Semel
 « juravi in sancto meo, si David mentiar. Semen
 « ejus in æternum manebit. Et thronus ejus sicut
 « sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æter-
 « num, et testis in cælo fidelis. Tu vero repulisti et
 « despexisti, distulisti Christum tuum. Avertisti
 « testamentum servi tui, profanasti in terra sanctua-
 « riam ejus. Destruxisti omnes sepes ejus, posuisti
 « firmamentum ejus formidinem. Diripuerunt eum
 « omnes transeuntes viam ; factus est opprobrium
 « vicinis suis. Exaltasti dexteram deprimentium
 « eum, lætificasti omnes inimicos ejus. Avertisti
 « adjutorium gladii ejus, et non es auxiliatus ei in
 « bello. Destruxisti eum ab emundatione, et sedem
 « ejus in terra collisisti. Minorasti dies temporis
 « ejus : perfudisti eum confusione. Usquequo, Do-
 « mine, avertis in finem, exardescet sicut ignis ira
 « tua? Memorare quæ mea substantia: nunquid enim
 « vane constituisti omnes filios hominum? Quis et
 « homo qui vivet, et non videbit mortem? eruet
 « animam suam de manu inferi. Ubi sunt miseri-
 « cordiæ tuæ antiquæ, Domine, sicut jurasti David
 « in veritate tua? Memor esto, Domine, opprobrii
 « servorum tuorum (quod continui in sinu meo) mul-
 « tarum gentium. Quod exprobraverunt inimici tui,
 « Domine, quod exprobraverunt commutationem
 « Christi tui. Benedictus Dominus in æternum :
 « fiat, fiat. »

ENARRATIO

Ethan interpretatur *robustus*. Iezraelita, *orientalis advena*. Qui autem vult esse robustus, necesse est ut robur suum et fortitudinem suam non sibi ipsi, sed Deo tribuat. Nam qui sibi attribuit quod fortis sit, ipse amissa fortitudine debilis efficitur. Quod attendebat ille qui dixit: *Fortitudinem meam ad te custodiam* (Psal. LVIII). Hic taliter robustus loquitur in hoc psalmo commendans nobis misericordiam Domini Dei, quæ in suis fidelibus in æternum mansura est. Dicit autem sic :

Misericordias Domini in æternum cantabo. Quasi dicat: Audite, attendite, patienter exspectate :

quia *cantabo misericordias Domini, in æternum* vos ducturas, vel *in æternum* mansuras. Quasi dicat: ita in Adam temporalis, misericordia autem Domini quæ præcludet iram, erit æternalis. Nota quia pluraliter dicit, *misericordias*: quia cum multæ præcedant iniquitates nostræ, necesse est ut subsequantur ejus multæ misericordiæ; quod dicit, *misericordias Domini*, id est, reparationem humani generis, *in æternum cantabo*: et non tantum cantabo misericordias, sed etiam *annuntiabo veritatem tuam*, id est, completionem misericordiæ promissæ, duraturam *in generatione et generationem*: et hoc annuntiabo *in ore meo*, id est, in ore cordi consono: quia non dissimulabo ore quod concipio corde. Nota quod dicit, *annuntiabo veritatem tuam in ore meo*. Quasi dicat, Duo sunt: unum tuum, aliud meum. Tua est veritas, meum est os: et ideo *annuntiabo veritatem tuam*, quia, nisi annuntiavero, servus non ero; si autem ex meo annuntiavero, mendax ero, quia omne bonum a te processit: quod dicit, *annuntiabo veritatem tuam in ore meo*; et hoc secure faciam, *quoniam tu dixisti: Misericordia*, id est, reparatio humani generis, ædificabitur in æternum mansura. Et hoc ita fiet, quia *in cælis præparabitur veritas tua in eis*, id est, veritas præceptorum meorum præparabitur *in cælis*, id est, in apostolis tuis, in quibus promissio tua complebitur, ita ut in eis sit: quia non erit eis erubescencia prædicare veritatem tuam, quam poterunt signis et rationibus defendere, *Disposui testamentum electis meis juravi David servo meo. Usque in æternum præparabo semen tuum*. Non tantum *misericordia ædificabitur in æternum*, sed etiam dixisti: *Disposui testamentum*, novum videlicet per gratiam datum *electis meis*, id est filiis meis, qui proposui vetus testamentum servis. Unde istud: *Quos prædestinavit, hos et vocavit* (Rom. VIII); quod dicit: *Disposui testamentum electis meis: et dixisti etiam Juravi David*. Fuit certus David quando dixit, et certior fuit quando juravit quia juratio Deitatis est firmatio promissionis. *Ædificabo in generatione et generationem sedem tuam*, id est, in æternum. Nota semen David præparatum in æternum: quia imitatores Christi, qui nasciturus erat de semine David, in æternum manebunt, et ejus sedes ædificata est in generatione et generationem: et sic quod David carnali fuit promissum, in David spirituali, qui ex semine ejus fuit, est completum. *Confitebuntur cæli mirabilia tua, Domine*. Quasi dicat: *Veritas tua præparabitur in cælis*, et ideo *cæli confitebuntur mirabilia tua*, id est, laudabunt mirabilia tua. Quid mirabilius, quam qui heri fuit ebrius hodie est sobrius; qui heri fuit incestus, nunc castus; qui heri fuit damnatus, nunc in regnum assumptus? In his mirabilibus tu quisque lauda Deum; lauda eum, quia mortui sunt resuscitati: plus lauda eum, quia perditum sunt redempti: quod dicit, *Confitebuntur cæli mirabilia tua, Domine*. Quasi dicat: Quid mirabilius quam quod *Deus sic dilexit mundum, ut Filium*

suum unigenitum daret? (Joan. iii). hoc promisit, et non est mentilus. Nihil mirabilius effectu hoc de hoc facto. *Etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.* Quasi dicat: Vere confitebuntur cœli mirabilia tua, quoniam annuntiant veritatem tuam in Ecclesia sanctorum, id est in congregatione fidelium. Et merito tuam annuntiant veritatem, et non suam: quoniam nullus tibi comparari potest ex omnibus quos tu fecisti sanctos: quod dicit, *Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino nubium?* Nota quia eos Deus vocat nubes, qui prius appellati sunt cœli. Cœli dicti sunt, quia splendore suæ sanctitatis nos irradiant: nubes dicuntur, quia sanctitas eorum carne quasi nube tegitur, ne nos videamus eorum interiora. Quod enim a nube descendit, videmus; quod autem sit in nube, non videmus: ita imbrem sanctæ prædicationis ad apostolis manantem videmus: quod autem intra eos contineatur nisi eis nobis revelantibus, scire non possumus, quoniam non est hominis scire occulta alterius cordis, et quis *similis erit Domino*, Filio Dei videlicet, *in filiis* hominum? Nullus utique, quia ipse est natus, cæteri adoptivi. Ipse est filius per naturam, alii per gratiam: ipse est *Deus qui glorificatur in consilio sanctorum.* Consilium sanctorum est, non quærere quæ sua sunt, sed quæ Dei; non terrenis inhiare, sed cœlestia desiderare. In hoc consilio glorificatur merito ipse solus, quia ipse solus est *magnus*, alii parvi: ipse *terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.* Hic quæritur, cum Deus sit incircumscriptionum lumen, et nullo loco comprehendi potest, quomodo aliquid circa se habeat. Sed quia ex gente Judaica matrem unde carnem assumeret, habuit: ibi habitare corporaliter voluit, ibi etiam prædicare voluit: non incongrue quantum ad gentem illam, dicitur habere circa se aliquid: quia gens Judaica a gentibus circumdabatur, et eorum persecutione opprimebatur, quia gentibus videlicet Dominus fuit *terribilis* quia in ejus nomine plura eorum idola, in quibus confidebant, sunt confracta: ipsæ gentes ejus timore cogebantur sectam suam dimittere. Vel aliter: *Terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt*, id est super eos qui circumveniunt ut ejus imitatores fiant. Et quando quidem tu solus es magnus, tu solus *terribilis*, o Domine Deus, non tantum hominum, sed etiam *virtutum cœlestium, quis similis est tibi?* Nullus utique, quia tu *potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo*, id est circuit te semper, quia a te ipso habes veritatem, cæteri habent non a se, sed a te. Unde illud: *Oratio mea in sinum meum convertetur* (Psal. xxxiv). Vel *veritas*, id est completores veritatis tuæ, sunt *in circuitu tuo*, id est in tuo asseclatu, et te circumdant ut imitatores tui existant. *Tu dominaris potestati maris.* Quasi dicat: Vere tibi in nubibus nullus æquabitur: nullus tibi similis, quia *tu dominaris potestati maris*, id est amaritudini gentium. *Motum autem fluctuum ejus tu mitigas*, id est comminationes principum, qui cum quodam impetu quasi fluctus sæviunt, mitigabis, non ex toto dissipabis, quia etsi

A aperte non sæviat leo, sævit tamen occulte draco. *Potens es, Domine, et veritas tua*, id est præcepta tua vora erunt in circuitu tuo: quia licet in gente Judaica nasci voluisti, non tamen in gentibus quæ sunt in circuitu tuo, notificari renuisti: et tunc, videlicet quando veritas tua annuntiabitur in circuitu tuo, fiet quod dictum est: Venit leo obviam Samsoni, ad desponsandam sibi uxorem de Philisthæis venienti (Judic. xiv). Tunc fremet leo, id est mare amaritudo gentium: sed quæ cura? *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas*: et tu humiliatus, humiliabis *superbum sicut vulneratum*, id est, sicut quemlibet qui pro gravi vulnere cederet inimico. Nam quis, dato tanto humilitatis exemplo, non deponeret superbiam? nullus utique: levabis manum brachii *virtutis tuæ*, id est, in forti virtute tua disperdes *inimicos tuos*, ut fiant tibi amici, qui cessabunt colere creaturam, et adorabunt verum Creatorem. *Tui sunt cœli et tua est terra.* Quasi dicat: Merito dico eos disperdi in brachio virtutis tuæ: quia *cœli* per quos fiet dispersio, *tui sunt: et tua est terra* quam colunt, id est, ipsi qui dispergentur per cœlos, tui erunt: quia *orbem terræ*, id est terram orbiculatam, infra perfectos videlicet in virtute; *et plenitudinem ejus terræ*, id est adhuc perfectiores quam illi qui sunt orbis, *tu fundasti*, id est, super fundamentum Christum videlicet, qui verum est fundamentum, *aquilonem et mare tu creasti*, id est desperatissimos in quibus refrixit charitas, qui per aquilonem intelliguntur, *et mare*, id est amarificantes se ipsos et alios, tu confirmasti ad hoc, ut fierent orbis terræ et plenitudo. Et ipsi autem quid? *Thabor et Hermon exsultabunt in nomine tuo*, id est, illi qui aliquando fuerunt tenebræ, nunc autem lux in Domino, abnegantes impietatem et sæcularia desideria, exsultabunt in nomine tuo glorificando. Thabor et Hermon sunt montes duo, significantes Judæam et gentilitatem. Thabor, quia interpretatur *veniens lumen*, non incongrue Judæos designat, ex quibus processit Christus lumen verum illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i). Hermon interpretatur *anathematizatio*, ubi intelliguntur gentes, se ipsa anathematizando, a cultura idolorum recedentes, et Christum imitantes: quod dicit *Thabor et Hermon*, id est Judæi et gentes, *exsultabunt in nomine tuo.* Et merito, quia *tuum brachium*, id est, tuum robur, erit *cum potentia*, id est, potentia tua erit potens potentia, quia in æternum mansura: aliorum vero infirma, quia ad tempus mansura. *Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua.* Quasi dicat: *Thabor et Hermon exsultabunt in nomine tuo*: quod ut fiat *firmetur*, id est, consolidetur in eis, *manus tua*; id est, potestas tua: quæ faciat eos hic in nomine tuo exsultare; et tandem exaltetur dextera tua, quando videlicet agni sperandi sunt ab hædis. Nota quia hic firmatur manus ut ibi exaltetur dextera: quia hic fideles innocenter vivunt cum nocentibus merito dicitur manus simpliciter firma esse: ibi autem quia separandi sunt boni a malis, merito

exaltabitur dextera : quia nunc venit mitis, tunc veniet terribilis. *Justitia et judicium præparatio sedis tuæ.* Quasi dicat : Vere exaltabitur dextera tua, quia justum judicium præparabit tibi sedem. Interim autem quid ? *Misericordia*, id est, remissio peccatorum : *et veritas*, id est, completio promissionis, *præcedent faciem tuam*, qui tu videlicet venturus es in majestate Patris. Et quando quidem tu tantus es, *beatus ergo populus qui scit jubilationem*, id est, qui probat tibi esse jubilandum ineffabili affectione cordis, per quam digne sit jubilus ; quia jubulare est tantam lætitiã mentis habere, quantam nullus potest verbis exprimere. Alia continuatio : *Misericordia et veritas præcedent* : et quia præcedent, ergo beatus ille qui attendendo misericordiam ipsam et veritatem, scit jubulare, sicut et prius. *Domine, in lumine vultus tui ambulabant.* Quasi dicat : Vere sunt beati qui sciunt jubulare, quia ipsi *ambulabunt*, id est, delectabunt, *in lumine vultus tui*, id est, tua cognitione illuminati : *et in nomine tuo exsultabunt tota die*, id est continue : *et justitia tua exsultabuntur*, non quærentes suam statuere justitiam, sed tuam : et merito tuam, quia virtus eorum tu es : et ideo attendendum se esse virtuosos non a se, sed a te : et ideo non in se, sed in te gloriabuntur : *et in beneplacito tuo*, id est, in bona voluntate tua, non in meritis nostris, *exaltabitur cornu nostrum*, id est, sublimitas nostra vel defensio nostra, *Quia Domini est assumptio nostra* Quasi dicat : Vere *in tuo beneplacito exaltabitur cornu nostrum*, quia assumptio nostra qua assumpti sumus de massa perditorum, est Domini : quia ipse nos assumpsit, et non ipsi nos : et est ipsa assumptio regis nostri, id est, hominis Dominici in omni honore nos regentis. *Tunc locutus est in visione sanctis suis.* Quasi dicat. Vere *assumptio nostra erit Domini*, quia hominis videlicet Verbo Patris assumpti : quia tu Deus Pater *locutus es in visione*, id est, manifeste vel multiplici revelatione sanctis tuis : tunc videlicet quando dixisti, *Misericordia ætificabitur in æternum* : *locutus es* dico, *et dixisti* per facta patriarcharum et dicta prophetarum. Et quid dixisti ? *Posui adjutorium*, illorum videlicet qui salvandi sunt, *in quodam potente*, id est, in Filio meo qui omnia potenter aget, spolians principatus et potestates, confidenter transduxit eos triumphans in semetipso : *et exaltavi electum*, id est, Filium meum super omnia mihi dilectum nascenturum, *de plebe mea*, id est de gente Judaica, quia salus ex Judæis est. *Inveni David servum meum.* Quasi dicat : Dixisti, *posui adjutorium in potente* : et dixisti etiam, *Inveni David servum meum*, David videlicet spiritualem non carnalem. Unde alibi : *Inveni David virum secundum cor meum* : et unxi eum oleo sancto meo (*I Reg. xv ; Act. xiii*), spirituali videlicet jucunditate. Unde alibi : *Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis* (*Ps. xliv*) : quod et hic dicit, *Oleo sancto meo unxi eum*. Quod inde apparet, quia *manus mea*, id est potentia, *auxiliabitur ei in suis*, *et brachium meum*, id est, robur meum confir-

A *mabit eum* intantum, quod mihi erit cœqualis ; *et nihil proficiet in eo*, id est, ad nullum effectum veniet, et si incipiat : *inimicus*, id est persecutor : *et filius videlicet iniquitatis*, id est, serpens malignus, *non apponet nocere ei*. Nocuit vero primo homini, sed non addet nocere huic. Tentabit eum, sed non apponet hoc ut noceat : quia eum tentando non superabit. *Et concidam*, id est concidi faciam, *inimicos ejus a facie*, id est a cogitatione ejus, quia qui prius erant inimici ejus, a sanctis prædicatoribus præcidentur a corpore infidelium, et coaptabuntur corpori fidelium : et hoc totum erit *a facie ipsius*, id est, præcogitatione ipsius. Hoc enim præfigurabatur, quando Moyses caput vituli in pulverem redegit, et Judæis ad bibendum dedit (*Exod. xxxiii*). Caput vero vituli infideles significabat, et qui in humilitate per cognitionem Domini contriti, fidelibus erant concorporandi : quod dicit, *Et concidam a facie ipsius inimicos ejus, et odientes eum in fugam convertam* : quia qui nunc sunt inimici, ad eum confugiendo fient amici, *et veritas mea*, id est, impletio promissionis. Unde Apostolus : *Per ipsum*, inquit, *amen Deo* (*II Cor. i*). *Et misericordia mea*, id est, reparatio humani generis, erit *cum ipso et in nomine meo*, subaudis glorificando, *exaltabitur cornu ejus*, id est sublimitas ejus. *Et ponam in mari manum ejus*, id est, in gentibus erit ejus potestas, *et in fluminibus ponam dextram ejus* : quia principes majori potentia subdi debent Deo, quam subditi, quia major vis Domini apparuit in conversione regum, quam in conversione pauperum. Quod dicit, *Ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dextram ejus*. Et merito, quia *ipse et non alius invocabit me*, dicens : *Pater meus es tu secundum Divinitatem, Deus meus secundum humilitatem, susceptor salutis meæ*, quia Verbum tuum me hominem in homine a peccato suscepit. *Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ.* Quasi dicat : Ipse invocabit me, et hoc non frustra : quia *ego ponam eum primogenitum*, id est, digniorem omni creatura. Unde Paulus : *Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus* (*Rom. viii*). Solebant antiquitus primogeniti filii esse majoris dignitatis in domibus patrum cæteris filiis, secundum quod homo Dominicus merito dicitur primogenitus, quia super omnem creaturam exaltatus, et per eum omnis qui est exaltatus est elevatus. *Excelsum præ regibus terræ.* Ut illud *Adorabunt eum omnes reges* (*Psal. lxxi*). *In æternum servabo illi misericordiam meam in suis.* Quod alibi : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* (*Matth. xviii*). *Et testamentum meum*, id est, pactum meum, quod promisi hæreditatem meam fidelibus dandam, erit *fidele*, id est, probabile *ipsi*, videlicet in suis, quia nullus credet promissionibus meis, nisi huic capiti quasi membrum adaptetur. *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus*, id est, firmiter statuam imitatores ejus, subaudis duraturos : *et thronum ejus*, illos videlicet qui sunt ejus sedes, *ponam sicut dies cæli*, id est, in claritate eos perma-

nere faciam, deteresa omni noctis caligine: vel, ponam illos *sicut dies cæli*, id est, æternaliter mansuros. Nota eos dies accipi per sedem et per thronum, quia qui imitantur eum ipsi ejus semen sunt, et thronus, quia in eis ejus sedes est. Sed quia fastidium generaret idem verbum bis repetitum, ideo diversis verbis idem ostendit: vel possunt accipi per thronum majores, per sedem minus perfecti. *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam*. Quasi dicat: Ego promis me positurum semen in sæculum sæculi: sed *si dereliquerint filii ejus legem meam* hoc modo, quod *in judiciis meis non ambulaverint*, id est, si non delectantur in judicio meo, id est, in discretionem mea vera, ut multi monachi sunt, quos prius gravat servitium Domini, licet perfecti sint filii futuri, de quibus hic dicitur: *Si in judiciis meis non ambulaverint, et si justitias meas profanaverint*, porro a fano, id est a sanctitate fecerint, *et mandata mea non custodierint*, id est dilectionem Dei et proximi non habuerint: *visitabo in virga correctionis iniquitates eorum, et in verberibus paternis, non servilibus, peccata eorum*. Illis verberibus non dedignetur quisque flagellari: quia melius est corrigi flagello patris, quam perire blandimento prædonis. Unde Paulus: *Si extra disciplinam, ait, estis, cujus omnes participes sunt, ergo non filii, sed adulteri estis* (Hebr. xii). *Misericordiam autem meam non dispergam ab eo*. Quasi dicat: Quanquam filios David visitaturus sim in virga, si deliquerint, tamen *misericordiam meam*, id est promissiones meas, *non dispergam ab eo*, id est non auferam ab ipso David; *neque nocebo ei*: et hoc *in veritate mea*, subaudis dico: vel *non nocebo ei in veritate mea*, id est, in vero judicio meo, quo in virga correctionis visito iniquitates eorum. Unde alibi: *Omnia quæcunque faciet prosperabuntur* (Psal. i). Exerceat ergo disciplinam Domini, non auferat misericordiam: cædat contumacem, dum tamen filio servet hæreditatem. *Neque nocebo in veritate mea, neque profanabo testamentum*, id est pactum, *meum: et quæ procedunt de labiis meis*, id est quæ promissa sunt per labia præconum meorum, *non faciam irrita*. Nota quia profanaret testamentum, si non adimpleret promissum. *Semel juravi in sancto meo*. Quasi dicat: Ideo non faciam irrita quæ procedunt de labiis meis, quia *semel juravi in sancto meo*, subaudis constituendo, sancto videlicet sanctorum: vel *in sancto meo*, id est in sanctitate mea secundum quod juramentum impossibile est mentiri. Unde illud: *Per memetipsum juravi, dicit Dominus* (Gen. xxii). Et quid juravit? *Semen ejus in æternum manebit et thronus ejus sicut sol in conspectu meo*, id est, sedes illius erit in conspectu meo, id est, in interiori suo, id est, anima, ubi ego solus conspicio: ibi erit *sicut sol*, fulgens videlicet in virtutibus, et hoc quantum ad animam, quæ hic resurget in resurrectione prima, ut tandem refulgeat in conspectu Dei. Quantum autem ad corpus, erit thronus ejus *sicut luna*, non luna quæ suscipit clementem et detrimentum, sed luna quæ perfecta est

A *in æternum*, id est quæ perfectionem suam æternaliter habebit. Unde Paulus: *Oportet, inquit, corruptibile hoc induere incorruptionem et mortale hoc induere immortalitatem* (I Cor. xv). Nota quod dicit, *Sicut luna perfecta in æternum*, quia etsi hoc sit quod luna non sit duratura in æternum, non minus valet ad similitudinem, quia solet ab impossibili similitudo trahi; ut illud: *Colatis culicem, et sorbetis camelum* (Matth. xxiii); quod dicit sicut luna perfecta in æternum, et hujus rei est *testis in cælo fidelis*, Christus videlicet: quia nec fallit, nec falli potest. *Ipsc enim*, inquit Apostolus, *suscitavit nos per virtutem suam* (I Cor. vi). *Hoc juravi David in sancto meo*; si autem *David mentiar*, nunquid alicui verum dicam quantum ad Verbum suum, cum quo omnia disposuit. Neque enim opus est ut secundo juret: quia semel jurando omnia stabilivit, nec aliquem unquam fefellit. *Tu vero repulisti et despexisti*. Usque huc verba fuerunt Domini, promittentis David mirabilia, quæ superius sunt notata; hic vero jam redit Propheta ad verba sua, quasi sic dicat: Tu, Domine Deus promisisti mihi quod non auferres misericordiam tuam a me, neque profanares testamentum meum et cætera multa: et tamen non exhibes quod promisisti mihi, quod non auferres misericordiam tuam a me, quia tu vero, id est revera repulisti. Præteritum dicit pro futuro, quasi repellere videberis: et despiciere, id est, deserere videberis populum tuum cui præsum. Repulsus fuit David carnalis, quando per Absalonem filium suum multas passus est tribulationes: despectus etiam fuit populus cui præfuit, quando in captivitate detentus fuit. Sequitur: *Distulisti Christum tuum*; id est, me unctum tuum differes a promissionibus tuis, quia quæ mihi promississe videris, complebis in David filio tuo, cujus typum gero. Ecce nota David cum dicit, *repulisti et despexisti eundem esse ad alium David*, ut in eo videamus completa quæ hic videntur esse promissa: sed etiam faciendum est in aliis, ut prophetia vera sit. Prophetatum fuit duobus fratribus filiis Rebecæ, *Major serviet minori* (Gen. xxv): cum tamen nunquam legitur quod major frater Esau servisset Jacob, sed potius legitur quod Jacob reversus cum uxoribus suis de Mesopotamia, præmissis muneribus, cecidisset in faciem Esau ut adoraret eum (Gen. xxxiii). Sed quoniam hi duo fratres significabant populum priorem et posteriorem, eundem est ad ipsos populos, in quibus est completum quod de duobus fratribus fuit prophetatum. Major enim populus, Judaicus videlicet, serviet minori gentili populo videlicet: quia hoc portat Judæus, unde vincatur paganus. Vel aliter, *distulisti Christum tuum*, id est, me unctum tuum, cum me, videlicet passis tot persecutionibus, tandem super cunctum populum regem constituisti. In hac vero dilatione notabatur, quia Christus in corpore suo differendus erat a promissionibus, et multa passurus antequam impleteretur corpus ejus. *Evertisti testamentum servi tui*, id est, pactum tuum quod pepigisti cum servo tuo, *evertes*:

et profanasti in terra sanctuarium ejus, id est, templum tuum, quod solum erat in terra Judaica, profanabis, id est, agentibus pollui permittes. *Destruxisti*, id est, destrues omnes sepes ejus, regnum videlicet et sacerdotium, quibus muniti erant Judæi: *firmamentum ejus formidinem*, id est, majores qui deberent aliis esse firmamentum, id est, alios defendere, illos posuisti formidinem, id est, terrore conturbari permisisti: quia nullus erat ex majoribus, qui auderet surgere in defensionem minorum: et sic diripuerunt cum omnes transeuntes viam, pagani videlicet, qui transeunt viam veram Christum, non credentes. Vel qui transeunt viam temporalem, id est, sola transitoria attendentes: et factus est opprobrium vicinis suis, id est gentibus; et exaltasti dexteram deprimentium eum, et lætificasti, id est, lætificabis omnes inimicos ejus, in eorum victoria; et avertisti adjutorium gladii ejus, id est, nulla spes defensionis erat eis in gladio: et hoc ideo, quia tu non es auxiliatus ei in bello; et destruxisti eum ab emundatione, id est, a fide vera, quæ mundat interiora corda; et sedem ejus judicariam collisisti in terra, subaudis dejectam, et minorasti dies temporis ejus, quoniam regnum et sacerdotium abstulisti, quæ æternaliter habere putabantur; et perfudisti eum confusione, id est, undique confundes eum. Vel aliter possumus dicere. Tu vero repulisti et despexisti, distulisti Christum tuum; ut non tantum de Judæis quæ sequuntur, sed communiter de corpore Christi cui factæ sunt promissiones Quasi dicat Propheta: Tu, Pater, dixisti, *Misericordia ædificabitur in æternum*: tu jurasti David servo tuo Christo videlicet, Præparabo in æternum semen tuum, et ædificabo in generatione et generationem sedem tuam; hæc et cætera te facturum Christo tuo permisisti, et tamen repulisti; id est, repellere videberis eum in suis; et despicias suos, id est, despectabiles fieri permittes; et distulisti, id est, differes Christum tuum, id est, corpus Christi tui implere: quia non statim facies omnes credere in eum: totus enim Christus est corpus et caput, salvator et Ecclesia. Sed differebatur impletio Christi quia fides eum magno labore crevit, per quam sibi membra digna coaptata sunt; quod dicit, *distulisti Christum tuum, et evertisti testamentum tuum*, id est, pactum servi tui: et profanasti, id est, pollui permittes, sanctuarium ejus, id est, sanctos suos in terram dejectos, id est, terrenis confirmatos. Profanatur sanctuarium tunc, quando hi qui receperunt fidem, timore compulsi, cedunt his qui in terra sunt et cunctis idolis sacrificant. Quod alibi: *Polluerunt templum sanctum tuum* (Psal. LXXIII). Vel profanasti in terra sanctuarium ejus, id est, vitam sanctorum ejus insaniam existimari facies ab his qui terra sunt *Destruxisti omnes sepes ejus*, id est, munitionem suorum auferes ab illis. Et quomodo hoc? Quia pones firmamentum ejus formidinem, id est, illos qui excellentes erunt in sanctitate, quorum exemplo minores confirmandi essent, pones in formidine: quia ipsi formidabunt confortare minores:

PATROL. CXXXI.

vel ipsos qui sunt firmamentum pones formidinem, id est, causam formidabunt confortare minores. Vel ipsos qui sunt firmamentum pones formidinem, id est, causam formidinis; quia interficiuntur majores, traduntur in formidinem minores: et sic diripient eum in suis omnes transeuntes viam, gentiles videlicet, qui Christum sibi viam non faciunt: et factus est opprobrium vicinis suis, et exaltasti dexteram, id est, potestatem deprimentium eum, et lætificabis omnes inimicos ejus in victoria, quam habituri sunt in sanctis suis, quando in corpora sanctorum sævire permittuntur; et avertisti adjutorium gladii, id est, similem facies eum in suis homini, cui non sit adjutorium gladius suus in bello. Vel gladius sanctorum potest esse verbum prædicationis quo succincti tuti debent esse: sed adjutorium ejus gladii avertitur ab illis, quando pro ipsa prædicatione persecutionem patiuntur; quod hic dicit: *Avertisti adjutorium gladii ejus, et non es auxiliatus ei in bello*, id est, non videberis auxiliari suis in bello persecutionis et tribulationis, et destruxisti, id est, destruere permittes suos ab emundatione, id est, ab omni munditia elongatos quantum ad existimationem malorum. Unde Paulus: *Facti sumus peripsema omnium* (I Cor. iv). *Et sedem ejus in terra collisisti*, id est, sanctos ejus in quibus sedes sua esse deberet, in terra dejectos: id est, terrenis conformatos collisisti, id est, collidi permisisti: vel sedem ejus in terra collisisti, id est, sanctos ejus in corpore affligi permisisti. *Minorasti dies temporis ejus*, id est, vitam filiorum suorum abbreviasti, non quantum ad te, sed quantum ad illos qui diuturnam vitam desiderabant: ut eorum solatio et auctoritate sustentarentur, velut de beato Martino legitur: Cur nos, pater, deseris? aut cui nos desolatos relinquis? *Perfudisti eum confusione*, id est, undique patieris suos confundi, interiora, videlicet et exteriora, sed tu, Domine, usquequo avertis faciem tuam ab illis? *Avertes te in finem*, id est, in finali aversione? Quasi dicat: Si sic agi voluisti cum paleis, mitius constitue agendum cum granis ut, separata palea, grana recondantur in horrea. *Exardescet sicut ignis in ira tua sicut ignis incinerans et non purgans?* Nequaquam Domine: sed memorare quæ mea substantia, id est, quam sancta et quantæ dignitatis sit substantia, Christus videlicet, qui ex carne mea nasciturus est, cui velut capiti adaptandi sunt homines velut membra ejus, sicut ignis consumptionis, sed potius sicut ignis consummationis. Nota Christum proprie dici substantiam, quia ab eo sustentatur quisque qui in fide fideliter operatur; quod dicit: *Memorare quæ mea substantia*: quod revera facies, quia non vane constituti filios hominum. Vani enim essent constituti, si non ipsi capiti membra coaptarentur: quod dicit sub interrogatione, *Nunquid vane constituisti omnes filios hominum?* Non. Sed memorare potius in illis, *quis est homo*, id est, qualis et quam sanctus sit homo, qui vivet et ita, quod non videbit interiorem mortem, et eruet animam suam de manu

30

inferi, id est, de potestate tenebrarum, quia morietur in carne, sed resurget in majestate. *Ubi sunt misericordiae tuæ antiquæ, Domine*, id est, in eo replebuntur tuæ misericordias, id est, ante mundi constitutionem dispositæ a te : *sicut jurasti David in veritate tua*. Nam firmiter promisisti te redempturum per eum humanum genus. *Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum*, opprobrii dico multarum gentium, quod continui in sinu meo : quia illud occulte per spiritum prophetiæ prævidi futurum in servis tuis ; vel sic : *Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum*, id est, illorum qui patiuntur opprobrium quod continui in sinu meo, id est, illud opprobrium video futurum in illis, qui in sinu meo sunt, id est, in illis qui adhuc ex carne mea nascituri sunt. Vel sic : *Memor esto, Domine opprobrii servorum tuorum opprobrii dico multarum gentium*, id est, quod multæ gentes impropere ; illius opprobrii memor esto, ut ipsæ gentes illud opprobrium patiantur pro te : quod opprobrium continui in sinu meo, id est, in occulto cordis mei, ubi video gentes adhuc incorporandas fidelibus, ut impleatur corpus Christi ; vel sic : *Memor esto servorum tuorum*, id est illorum qui patiuntur opprobrium quod opprobrium, id est, quos patiuntur opprobrium continui in sinu meo, id est, significari video per manum reductam in sinum ; vel continui in sinu meo, id est, quod mihi placitum intus apud me reposui : quia video in spiritu quod non reputabitur illis qui passuri sunt opprobrium illud pro opprobrio, sed pro magna gloria. *Memor esto opprobrii quod exprobraverunt inimici tui*, Judæi videlicet : quod exprobraverunt commutationem, id est mortem, Christi tui. Mors enim dicitur commutatio, quia per mortem commutatus est de morte in vitam, de corruptione in incorruptionem : ex qua commutatione sit benedictus Dominus in æternum. Fiat ei benedictio in priori populo, fiat et in posteriori.

PSALMUS LXXXIX.

ORATIO MOYSI HOMINIS DEI.

« Domine, refugium factus es nobis a generatione in generationem. Præquam montes fierent aut formaretur terra et orbis, a sæculo et usque in sæculum tu es Deus. Ne avertas hominem in humilitatem, et dixisti : Convertimini, filii hominum. Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternæ quæ præterit. Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Mane sicut herba transeat, mare floreat et transeat : vespere decidat, induret et arescat. Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo turbati sumus. Pœnisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui. Quoniam omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorum nostrorum, in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni : et amplius eorum labor et dolor. Quoniam supervenit manusuetudo, et corripiemur. Quis novit potestatem

« iræ tuæ, et præ timore tuo iram tuam dinumerare. Dexteram tuam sic notam fac, et eruditorum corde in sapientia. Convertere, Domine, usquequo, et deprecabilis esto super servos tuos. Repleti sumus mane misericordia tua : et exultavimus, et delectati sumus in omnibus diebus nostris. Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti annis quibus vidimus mala. Respice in servos tuos et in opera tua, et dirige filios eorum. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, et opera manum nostrarum dirige super nos, et opus manum nostrarum dirige, »

ENARRATIO.

Distinguitur nobis in hoc psalmo vita veteris hominis et novi, vita mortalis et vita vitalis, pœna videlicet veteris hominis, et gloria novi hominis ; et intitulatur psalmus iste nomine Moysi, non quod Moyses fecisset eum, sed quia ipse ens minister Veteris Testamenti et Propheta Novi, in ipso ministerio discrevit nobis vitam veterem et vitam novam. Vitam enim novam insinuavit mysterio suo, si spiritualiter intelligitur. Ad veterem autem pertinet vitam : si carnaliter intelligatur : et dicitur oratio Moysi, quia homo ille Dei amabat ad Deum orare, et frequenter cum Deo familiariter confabulari. Dicitur etiam oratio hominis Dei, non servi Dei : quia quos vocat ad vitam æternam Dominus, non jam duriter vocat eos ut servos, sed admonet ut filios et amicos. Unde illud : *Jam non dicam vos servos, sed amicos Dei.* (Joan. xi). Audiamus ergo quid in hoc psalmo distinguatur. *Fugiamus, appetamus* : fugiamus pœnam veteris hominis, et appetamus gloriam novi hominis. Dicit autem propheta sic :

Domine, refugium factus es nobis a generatione in generationem. Quasi dicat : Domine Verbum, factor omnium, tu factus es nobis refugium : quia, assumendo hominem, certum dedisti nobis ad te refugium ; et hoc a generatione carnali, in generationem spiritualem, quia æternale nobis es refugium : et ad te confugientibus sustentaculum. *Priusquam montes fierent aut formaretur terra et orbis, a sæculo et in sæculum tu es Deus.* Quasi dicat : Merito dico, ad te confugiendum, non ad hominem, quia ante omnem creaturam tu es Deus ; non dicit, Tu fuisti, sed tu es Deus, quia non convenit fuisse, cui omnia sunt præsentia. Unde ipsemet : *Ego sum qui sum* (Exod. iii). Vel sic : Dixi, tu factus es refugium, et tamen licet te factum nominavi, tu es Deus priusquam montes fierent, id est, priusquam rationabilis supercælestis creatura a te fieret, id est priusquam formaretur terra, id est homo, et priusquam formaretur orbis, id est, priusquam ipsa terra orbiculata fieret, id est, antequam homo in abundantia virtutum positus esset : quia a sæculo et usque in sæculum, id est ab æterno et usque in æternum tu es Deus. Nota, quia in creatione angelorum nulla præcessit materia, bene eum dixisse, priusquam montes fierent ; in creatione autem hominis, quia terra materia præcessit, bene dixit, formaretur terra, quia tunc terra quasi formo-

sitatem recepit, quando ad esse hominis deductæ fuit **A** *Ne avertas hominem in humilitatem. Factus es nobis refugium*: et ideo *ne avertas*, id est, ne averti permittas, *hominem*, in hoc subaudis positum. Avertisti sum, permisisti usurpantem sibi nomen quasi futurus Deus esset, *ne avertas* eum in necessitate dejectionis suæ, quia *in humilitatem*, id est, humilem se erga te fecit. Cessavit enim a culpa, et ideo tu cessas ab ira. Avertisti elatum, ne avertas eum humiliatum; vel sic: *Ne avertas hominem*, id est, ne permittas averti a sublimitate tua *in humilitatem*, id est, in hæc infima, ut, relictis cælestibus, terrena concupiscat, et ideo dico, *ne avertas*, quoniam tu dixisti: *Convertimini ad me, filii hominum*; et opus est ut ad te convertantur, quia quantumcunque vitam longævam duxerint, quantumcunque opus prolixum extenditur, tamen æternitati tuæ comparatum nihil reperitur: quod dicit, *Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternæ quæ præterit*. Quasi dicat: ideo dico quod convertendum sit filiis hominum ad te, quoniam anni isti temporales, etsi *mille, ante oculos*, id est comparati annis illis qui sunt ante *oculos tuos*, id est, qui tibi placent, sunt *tanquam dies hesternæ quæ præterit*, id est, quæ jam non est, quia omnia temporalia sunt tanquam non sunt: *custodia in nocte quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt*. Quasi dicat: Comparavi annos istius vitæ diei hesternæ, ut autem adhuc magis transituros ostendam, dico quia anni isti sunt sicut *custodia in nocte*, id est, tanquam quarta pars noctis: et adhuc minus dicam, *anni isti erunt eorum*, id est, computati inter illa *quæ pro nihilo habentur*. Ecce magnam ostendit **C** dejectionem, cum ostendit nos agere dies finiendos, et annos pro nihilo habendos. *Mane sicut herba transeat, mane floreat et transeat, vespere decidat, induret et arescat*. Ecce Propheta jam aggratulatur divinæ justitiæ, quæ vindicat se juste in hominem. Quasi dicat: Luat homo quod commisit, qui perventurus erat ad æternitatem completa obedientia, experiatur corruptionem, qui cecidit per ignorantiam: *transeat mane*, id est, infamia cujusque, quæ est sicut herba quæ nunc videlicet viret, et oras arescet: *mane floreat*, et infantia in adolescentiam vel juventutem veniat, *et transeat* ibi considerando quia nihil sunt dies vitæ istius, *et vespere decidat*, et in senectutem cadat, *et induret* in senio, *et arescat* in decrepitate, quoniam eum fatigat tussis indesinenter. Vel **D** sic: *Mane floreat et transeat vespere decidat*, id est, in senectutem moriendo cadat, *et induret* in cadavere, ubi membra uniuscujusque rigida sunt, *et arescat* in pulvere, Vel sic: *Mane sicut herba transeat*, id est, voluntas cujusque bona transeat sicut herba, et non perveniat ad actum bonum. Voluntas mane cooperatur, quia in voluntate primum refulget lux justitiæ. *Mane floreat*, id est, bona voluntas ad actum deducatur. *et transeat*, non habendo perseverantiam in bono opere: sed *vespere decidat*, id est, in peccatis cadat, non relucente ei sole justitiæ: quia tunc quisque quasi vespere cadit, quando declinat a bonis,

et incurrit mala. Induret in peccatis suis, jam in reprobum sensum traditus: *et arescat*, id est inutilis fiat, sicut pulvis quem præ nimia ariditate, projicit ventus a facie terræ. *Quia defecimus in ira tua*. Quasi dicat: Quare hoc dicat ut transeat mane sicut herba? *quia defecimus in ira*, id est talem defectum exigebat in ira tua. Quam commerimus, quia hæc omnia ex pœna peccati habemus, quia propter peccatum *in ira tua defecimus*, et infirmi facti sumus: *et in furore tuo turbati sumus*, in tantum quod infirmitatem nostram morte finire trepidamus. Et quia defecimus, ex hoc constat, quia *posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo*, id est quod non est oblitus peccatorum nostrorum, quæ commisimus in primo parente, et *sæculum nostrum*, id est illud sæculum quod nos ipsi nobis fecimus, *posuisti in illuminatione vultus tui*, id est in claritate tuæ præsentiae, ubi semper conspiceres et nos quasi pro illo corrigeres. Quod effectus indicat, *quoniam omnes dies gentium defecerunt*: et ideo apparet quod *in ira tua defecimus*, id est quod propter iram tuam in defectum venimus. *Anni nostri sicut aranea meditabuntur: dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni*. Nota quia, sicut aranea inutiliter laborat in tela perficienda, in qua tandem ipsa interficitur, huic comparantur anni nostri, in quibus inutiliter meditatur quomodo terrena acquiramus, in quibus acquisitis irretimur et ad mortem trahimur. Unde illud: *Quid superbit terra et cinis?* (Eccli. x.) *Quoniam in vita sua projicit intima sua Dies annorum nostrorum*. Quasi dicat: Non tantum anni nostri, id est diutinus labor noster erit inutilis, sed et dies nostri, id est quisque labor noster erit inutilis, brevis est et comparatur aranæ et inutili. *In ipsis septuaginta anni*. Quasi dicat: Quia dies nostri et anni sunt sicut aranea, id est meditantur sicut aranea, ideo abbreviata est vita nostra, quod in ipsis diebus in quibus robur crescit, inveniuntur tantum *septuaginta anni*, cum in vita antecessorum nostrorum fuerint anni plures. Mathusalem enim vixit nongentis et sexaginta quinque annis (Gen. v). Nota quia licet præcessores nostri eandem pœnam peccati in primo parente commeruerint quam nos commerimus, tamen non ita dominabantur in eis sicut in nobis, quia non tantum dediti fuerunt terrenis sicut nos sumus. *Si autem in potentatibus, octoginta anni*: dicitur quia robur hominis crescat usque ad septuaginta annos, et sic stat usque ad octoginta annos, et postea decrescit: quod dicit. *Si in potentatibus* considerantur anni, ita videlicet, ut robur non decrescat, erunt *octoginta anni*, et quasi *amplius* est, id est quod superest ultra octoginta annos, est *labor et dolor eorum* qui agunt, transitorios annos, et hoc unde processit? Quia *supervenit mansuetudo, et corripiemus*, id est manifesta correptio: et sic *carripientur* mansuete, ne tandem corripiatur severe. Vel aliter, *in ipsis septuaginta anni*. *Septuaginta* qui constat ex secunda unitate, denario videlicet per septenarium multiplicato, per-

tinet ad veterem vitam, quæ volvitur circulo septenarii numeri: et sic possumus accipere per *septuaginta* studium terrenorum, quod dicit, quia *anni nostri sicut aranea meditabuntur*, ideo *in ipsis* sunt *septuaginta*, id est appetitus temporalium quæ septem dierum circulo notantur. Nota quia idem accipitur per septuaginta et septem, hac vicinitate, quia septenarius multiplicatus per denarium septuaginta facit, et hoc iterum conveniunt, quia sicut in septenario sunt septem primæ unitates, ita et in septuaginta sunt septem unitates. Vel, per septenarium potest accipi male sabbatizantium studium, ideo quia Judæi, litteræ insistentes, septimam diem, Sabbati videlicet, celebrarunt. Vel potest accipi, per 70 luctus et mæror in captivitate conversantium, quoniam Judæi per septem decades, id est per 80 annos in civitate detenti fuerunt, ubi præfigurabatur luctus et mæror noster, quos patimur quandiu vitam in hoc septenario ducimus, et hoc est quod dicit, *in ipsis septuaginta anni*. Si autem in *potentatibus* agamus annos nostros, id est si regno cælorum vim faciamus, erunt septuaginta anni. Regno Dei vim facimus, quando carnalibus desideriis resistimus, cælestibus adhæremus. Unde illud, *A tempore Joannis regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* (Matth. xi). Nota per *octoginta* studium æternorum quæ octavo dieventura sunt, in fine videlicet mundi, quando septenarius numerus finietur: vel, quia octava die Dominus resurrexit, quam octavam diem celebramus in signo venturæ celebrationis, quæ ventura est post communem resurrectionem, potest accipi per *octoginta* studium vere sabbatizantium. Nota idem accipi per *octoginta*, quod per octo ideo quoniam ex octo decies multiplicato constituitur *octoginta*, et sicut octo in se habet octo primas unitates, ita *octoginta* in se habet octo secundas unitates. Potest etiam accipi per *octoginta* felicitas ad patriam redeuntium, quoniam Judæi, qui detenti fuerunt in captivitate, per septem decades (id est, per septuaginta annos) detenti sunt in captivitate, et in octava decade reversi in patriam, ubi nostra reversio præfigurabatur, quando, induta immortalitatis tunica, ad patriam revertemur: quod dicit. *Si in potentatibus* annos nostros agamus, erunt *anni nostri octoginta*, id est, agentur tunc anni nostri in studio æternorum, vel in studio vere sabbatizantium, vel in felicitate ad patriam redeuntium, quoniam quicumque regno Dei vim facit, hoc attendit, et quod est amplius eorum annorum, id est, quod amplius consideratur in istis annis, est sanctis *labor et dolor*. Amplius consideratur in istis annis a sanctis, quando sollicitudinem gerunt pro his quæ necessaria sunt victui et vestitui, quibus nullus sanctus carere potest; sed eis *labor* pro talibus sollicitudinem gerere, et dolent, quia eos oportet pro talibus esse sollicitos. Vel aliter: Quod *amplius* est annorum eorum, id est, quod amplius attendit quisque in annis istis, quam quod hæc temporalia quæ ad septenarium pertinent, sunt transitoria, et illa quæ futura sunt æterna: et quod *amplius* iterum quisque atten-

dit in istis terrenis, quam quod ipsa fuerunt data ad hoc ut futura in istis intelligantur, illud *labor hic, et dolor* in futuro. Nam qui hic adhæret terrenis bonis quasi veris, laborat pro eis acquirendis, et cum de hac vita migraverit, erit ei *dolor* perpetuus. Et quomodo hoc? Quia *corripemur* gravi correptione quando *supervenit mansuetudo*, id est, quando apparebit in majestate, videlicet terribilis, qui nunc omnibus mitis. *Quis novit potestatem iræ tuæ?* Quasi dicat: Quandoquidem ira tua qua nos corripis, tanta est, o Domine, quis est ille qui novit digne iram tuam potentem, qua tu parcendo punis, et puniendo parcis? Parcendo parcit Dominus, quia quos exterius dicit, interius excæcat: flagellando parcit, quia quos exterius tribulari permittit, interius invincibiles custodit, quod dicit, *Quis novit potestatem iræ tuæ, et quis dinumerare iram tuam præ timore tuo*, ad hoc videlicet, ut te timeat: vel *iram tuam præ timore tuo dinumerare*, id est, copiam prosperitatum quam in ira tua quibusdam concedis, quis digne dinumerat *præ timore tuo*, ut comparet videlicet copiam prosperitatum numero pœnarum? Nam ad hoc exaltat Deus quosdam, ut dejiciat: et ad hoc quosdam prosperat, ut capiantur. *Dexteram tuam sic notam fac, et eruditos corde in sapientia*. Quasi dicat: Ut dignoscamus *iram tuam, notam fac* nobis *dexteram tuam*, id est, Filium tuum, hic videlicet, ut eum imitando, dinumeremus *iram tuam præ timore tuo*, et notos *fac* nobis *eruditos corde in sapientia*, id est, illos quos tu exterius sapientia tua erudisti, ut eorum exemplo dinumeremus quæ dinumeranda sunt inter copiam prosperitatum et numerum pœnarum. Quod ut fiat, *convertere, Domine, usquequo*, id est, quousque opus est conversione tua: *et deprecabilis esto super servos tuos*, qui fuisti exorabilis super liberos tuos. Quod revera facies, quia *repleti sumus*, id est, replebimur *mane*, id est, transacta nocte hujus vite, *tua misericordia, et exultavimus* exterius, *et delectati sumus*, id est, delectabimur in interiori nostro *in omnibus diebus nostris*, diebus videlicet sempiternis, quando te videbimus facie ad faciem (I Cor. xiii.) Et unde hoc nobis? Quia *lætati sumus*, id est, lætabimur *pro diebus quibus nos humiliasti*, id est, in quibus nos tribulari permisisti, et *pro annis quique vidimus mala*, quia nullus ibi lætatur, nisi qui hic tribulatur: nulli patria est dulcis, nisi cui peregrinatio est gravis. *Respice in servos tuos et in opera tua, et dirige filios eorum*. Quasi dicat: Ut ibi lætemur, hic interim respice in servos tuos; respice, dico in opera tua, quia quod tui servi facti sunt, hoc est tuum opus, non eorum, et ideo, *dirige filios eorum*, id est, bona opera eorum, vel *filios*, id est, imitatores eorum in bonis operibus, et ut hoc fiat, *sit splendor*, id est imago Domini Dei nostri, ratio nostra videlicet, per quam eum imaginari debemus, illa sit *super nos*, id est, dominetur nobis, non deprimatur a sensualitate. *Et opera manuum nostrarum dirige super nos*, ut ad superna videlicet tendant, et non pro mercede terrenorum fiant. Et quia omnia

opera bona unum debent esse in radice charitatis, ideo et singulariter dicit: *Et opus manuum nostrarum dirige.* Quasi dicat: Sic dirigas opera nostra, sint unum opus, id est, ad unum finem charitatis tendant.

PSALMUS XC.

LAUS CANTICI IPSI DAVID.

« Qui habitabit in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur, Dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum: Deus meus, sperabo in eum. Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium, et a verbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus, sperabis. Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis a timore nocturno. A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, et decem milia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis. Quoniam tu es, Domine, spes mea, altissimum posuisti refugium tuum. Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. Quoniam in me speravit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum. Clamavit ad me, et ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum. Longitudine, dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum. »

ENARRATIO.

Canticum ponitur pro exultatione. Sed quia neque in hoc psalmo aliquis vellet exultare de humana infirmitate, appositum est *laus canticum*, ut laudabile canticum intelligatis, canticum videlicet quod pertinet ad divinam virtutem, et non ad humanam infirmitatem. Nam Propheta, sicut incarnationem Domini, mortem et resurrectionem prævidens, ad instructionem omnium dixit, ita etiam prævidens ejus tentationem, aperuit eam ad nostram utilitatem, ut, per ejus tentationem instructi, non cedamus tentatori, nihil tamen de nobis præsumentes, sed totum gratiæ suæ attribuentes. Hoc enim exemplum humilitatis reliquit nobis, quia, licet esset homo immunis a peccato, licet Verbum Patris personaliter esset unitum, non tamen ad vindictam contra tentatores insurrexit. Sed, cum dictum est sibi: *Dæmonium habes*, humiliter respondit: *Dæmonium non habeo* (Joan. vii). Ipse etiam tentatus est, idque ideo ne a tentatore vinceretur Christianus; non fuit sibi tentatio necessaria, sed fuit nostra doctrina. Ambulemus ergo in illo qui se pro nobis viam fecit, quia, si in illo ambulamus, ducet nos ad se vitam per viam. Dicit autem sic Propheta:

Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione

Dei cœli commorabitur. Quasi dicat: Præcessit quidam in humano genere, positus in abundantia virtutum; sed in se confidens, non permansit: homo autem secundus, qui venturus est, habitabit, id est, in obedientia perseverabit, non in suo adjutorio confidens ut Adam, sed *in adjutorio Altissimi* et ideo *in protectione Dei*, non qualiscunque, sed *cœli commorabitur*, id est, simul morabitur interius videlicet et exterius, quia nec cogitatione a Domino Deo suo apostatabit; hic talis dicit Domino: *Susceptor meus es tu*, id est, defensor meus, *et refugium meum Deus meus*, non ego mihi Deus, ut Adam, qui sibi voluit esse Deus, hoc dicit Domino, dicit ad exhortationem proximi: *sperabo in eum*, et hoc ideo quoniam ipse liberavit me in meis *de laqueo venantium et a verbo aspero*. Venatores isti sunt diabolus et angeli ejus qui semper, quasi venando, hominem insequuntur ut capiant; tendunt etiam sibi laqueos quibus capiuntur. Nam suggerit ei amorem et cupiditatem rerum temporalium, sed Dominus ab his laqueis suos liberat, dando eis ut claudant ostium cordis contra suggestionem cupiditatis. Nota quia solent laquei et retia tendi non in via, sed juxta viam, ita diabolus illis qui sunt in via, id est qui perfecte Christo adhærent, non tendit laqueum, quia Christus illos ducit per se viam ad se vitam; illis vero qui sunt juxta viam, id est minus in fide perfectis, tenditur recte ut capiuntur, quos tamen Dominus liberat, ducendo eos ad perfectionem, quod dicit, quantum ipse liberavit *me de laqueo venantium*. Verbum asperum est omne verbum detractionis vel insultationis male viventium, etiam si sibi blandiendo loquantur, dummodo ut seducant; asperum verbum dicitur, a quo verbo aspero liberat Deus suos, dans eis fortitudinem, ut neque blanditiis cedant, neque minis. Nota, quia sicut, tensis laqueis vel retibus, solent lapides in sepes mitti ut sic deterreantur aves, ut ad laqueum veniant, sic solet proponi fidelibus verbum asperum in minis et blanditiis, ut, vel timore perterriti, cadant ut laqueos, vel amore eorum quæ sibi blandis verbis proponuntur, pedem vinciant laqueis. *Scapulis suis obumbravit tibi, et sub pennis ejus sperabis*, quasi dicat: *Dicit Domino*, dicit proximo, dicit etiam sibi aggratulando. Merito sperabis in eum, quoniam *obumbravit tibi*, id est proteget te interius *scapulis suis*, in præsentia sua te custodiens scilicet, et dictum est ad similitudinem, quia, qui inter speculas tenet aliquem pectori suo conjunctum, quasi præsentem habet, sic Dominus quasi *scapulis* obumbravit quem sibi præsentem facit, quod dicit, *scapulis suis obumbravit tibi, et sub pennis ejus sperabis*, protectus tam in te quam in tuis. Hæc dicuntur de similitudine, non de proprietate, quia solent aves, et maxime gallinæ pullos suos sub alis protegere, et ibi fovere. Gallina etiam pro nimia affectione quam habet erga pullos suos se hispidam et debilem facit, ita Dominus suos quasi sub pennis fovet, quos nimia affectione sua custodit ne fiant præda diaboli.

Vel aliter : *Scapulis suis obumbrabit tibi*. Solent aves quædam, ut aquila, pullos suos scapulis portare et sic circumducere, donec discant volare, ne, cum primitus volare incæperint, casum patiantur, ita Dominus, dum infirmi sumus, portat nos donec nos perficiat, ne si nos dimiserit, causam pro imperfectione patiamur, quod dicit. *Scapulis suis obumbrabit tibi*, id est defendet te in tuis et *sub pennis ejus*, id est sub charitate Dei et proximi obumbratus sperabit in tuis. Vel aliter : *Scapulis suis obumbrabit tibi*. Solet fortitudo notari in scapulis. Fortitudo autem Domini notatur in eis miraculis quibus ipse obumbrat suos et sustentat, quia, cum verbis eorum signa fidem subministrant, ipsi prædicatores per miracula quasi fortitudine quadam sustentantur, quia ferventiores sunt in fide, quando per miracula veri prædicatores comprobantur; *et sub pennis ejus sperabis*, id est in præceptis mandatorum tuorum, quibus fideles in auram libertatis quasi per pennas deportantur. *Scuto circumdabit te veritas ejus*, et ideo non timebunt qui tuti erunt a timore. *A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano*. Hic proponit duo et illa geminat, ut fiant quatuor quibus impugnantur fideles quos circumdat veritas Domini. Impugnantur enim levi persecutione et gravi, quibus cedunt illi qui adhuc sunt quasi nox, nescientes reddere Christianismi sui rationem : et impugnantur etiam levi et gravi persecutione, quibus iterum cedunt quidam, qui quasi dies sunt, scientes videlicet reddere rationem Christianismi sui. Sed quia veritate quasi *scuto* sunt circumdati, hic omnibus tentati permanent illæsi : quod dicit, *Non timebis* interiorius *a timore nocturno*, id est, a persecutione levi quæ sit ignorantibus, qui quasi nox sunt adhuc propter ignorantiam rationis, quam deberent reddere pro fide sua. In timore notatur persecutio levis, quoniam timor solet præcedere factum. *Non timebis* etiam *a sagitta volante in die*. Per sagittam notatur persecutio levis, quia sagitta levius vulnerat quam gladius : quod dicit *volante in die* notat eam fieri in illis qui sunt quasi dies, scientes rationem reddere fidei suæ ; quod dicit, non timebunt tui *a sagitta volante in die*, id est, a persecutione levi quæ sit scientibus. *Non timebis* etiam in tuis *a negotio perambulante in tenebris*, id est, a persecutione vehementi quæ, pro magnitudine, negotium quasi *negans otium* dicitur ; quæ perambulat *in tenebris*, nescientes temporalia esse contemnenda, et æterna tantum speranda, *non timebis* etiam *ab incursu et dæmonio meridiano*, id est, ab instantia vehementis persecutionis quæ sit scientibus se ad æterna vocatos, cedunt tamen nimis molestiis. Per dæmonium notatur tribulatio, per incursum instantia tribulationis : per meridianum duo notantur, et fervor tribulationis, et illi quibus sit ipsa tribulatio, quoniam et ipsi quodammodo fervere videbantur ideo quia sciebant reddere rationem Christianismi. *Cadent a latere tuo mille, et*

A decem millia a dextris tuis. Quasi dicat Propheta : Merito dicis tibi aggratulando, *non timebis a dæmonio meridiano*, quia multi per dæmonium meridianum victi sunt. Nam illi etiam qui quantum ad opinionem suam tecum in judiciaria sede sessuri erant ut alios judicarent, veniente fervore tribulationis, perdidērunt id quod præsumptuose sibi promittebant. Nota quia, Petro interrogante et dicente, *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* respondit Dominus : *In regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos, judicantes duodecim tribus Israel* (Matth. XIX). Hoc attendentes plurimi sua reliquerunt, et se sessuros cum Domino ad judicandum sperabant. Sed, quia in bono quod faciebant, non de Deo, sed de se præsumebant, ceciderunt a latere Domini, a judiciaria sede, non quod ibi fuerunt, sed quia sibi præsumptuose promittebant, quod dicit : *Cadent a latere tuo mille et decem millia a dextris tuis*. Sunt etiam multi, qui, attendentes Deum præcipientem, *Vende omnia quæ habes, et da pauperibus* (Ibid.), vendunt omnia quæ habent, et largissimas elemosynas faciunt, sed quia hoc non in conspectu Dei, sed ad favorem hominum faciunt, ideo cadent a dextris Domini, non quod ibi fuerunt, sed quia se venturos putabant. Nota, quia plures sunt qui in dextris judicandi sunt quam illi qui in latere sessuri sunt judicantes, ideo dixit, *cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem*, id est, ad tuos *non appropinquabit casus ille*, quia etsi appropinquat tormentum carni, tamen non lædit locum fidei. *Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis*. Illi cadent a latere tuo propter injustitiam persecutionis persequentium te, sed tamen illi persecutores, licet floreat, non impune persecuti sunt eos. Quoniam *oculis tuis*, id est, tua discretionem *considerabis* hoc non impune factum esse, *et videbis*, id est videri facies hoc esse ad tribulationem peccatorum quod alios persequi permittuntur. Vel sic, illi videntur cadere *a latere tuo et dextris tuis, verumtamen oculis tuis considerabis*, id est, tua discretio hoc attendet illos non fuisse a dextris tuis, neque ad latus tuum, *et videbis*, id est, alios videre facies, hoc esse eis *retributionem peccatorum* quod cadunt, quia non in te, sed in se, in benefactis suis gloriati sunt. Vel aliter : *cadent a latere tuo mille* quasi dicat Propheta : Merito aggratulando dicis tibi, in tuis *non timebis*, quia *cadent a latere tuo*, id est, ab his qui vere sunt *in latere tuo mille*, scilicet pericula, vel, *mille tentationes et decem millia tentationum vel periculorum cadent a dextris tuis*, quia quatumcunque geminentur pericula sive tentationes, non nocebunt tuis. Hoc autem ideo, quia *tibi*, id est, tuis *non appropinquabit* periculum aliquod, quia etsi persecutores tormentum inferant carni, tamen non lædunt locum fidei. Frustra ergo tribulantur? Non, quia licet ipsi non vincuntur a tribulatione, tu tamen *oculis tuis considerabis* eos non frustra tribulari, quo-

niam est eis tribulatio ad probationem, et tu videbis hoc esse ad retributionem peccatorum eis qui inferant tribulationem aliis. Quasi dicat: In tua discretione est quia non frustra infertur tribulatio, quia infertur ad probationem patientium, et ad damnationem inferentium. Quoniam tu es, Domine, spes mea, altissimum posuisti refugium tuum. Hic iterum vox capitis est. Quasi dicat: Merito mihi aggratulor in meis, et merito non timeo in illis, quoniam tu, Domine, factus es spes mea, id est, spes meorum, dando eis per me quid sperare debeant, quia resurrectio quæ præcessit in me capite, subsequetur et in membris, et ita factus es spes meorum. Noverat enim humanum genus mori posse, sed non noverat resurgere posset et sic habebat quod timeret, nan habebat quod speraret. Ut autem spes eis adderetur, ille, qui dedit propter disciplinam timorem mortis, dedit propter præmium spem resurrectionis: quod dicit, Tu es, Domine, spes mea, et posuisti me refugium tuum, quia, quod humanum genus ad me veniens certum habet refugium, hoc ex tuo est, quia altissimum me fecisti. Quid altius unam de carne mortali facere carnem immortalem, et de corruptibili incorruptibilem? Vel sic: Posuisti altissimum refugium tuum, quia per me deleta sunt peccata hominum, juxta illud Pauli: Quem posuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ut ipse sit verax, justificans eum qui ex fide est Jesu (Rom. x). vel sic: Altissimum posuisti refugium juxta illud: Dedit illi nomen quod est super omne nomen (Phil. ii). Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Vox propheta quasi sic dicentis: Vere Dominus factus es spes in tuis, quoniam non accedet ad te, id est, ad tuos malum, quia licet exterius æviat persecutor, interius factus est Deus adjutor, flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Tabernaculum istud est corpus Christi, in quo ipse secundum carnem militavit, in quo multa passus est flagella, quia capiebatur, flagellabatur, conspuebatur et ad ultimum in cruce suspendebatur. Sed, quoniam resurrexit, et incorruptibile corpus assumpsit, huic tabernaculo non amplius appropinquabunt flagella: quod dicit, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quoniam angelis suis mandavit de te Deus Pater, id est, propter te, ut tibi subministrarent obsequium servitutis. Unde illud: Et apparuit angelus confortans eum (Luc. xxi). Hæc confortatio non fuit ad necessitatem, sed ad servitutis exhibitionem, fuit etiam ad nostram doctrinam, quia unusquisque fidelium habet angelum confortantem se in bonis operibus. Unde illud: angeli eorum semper vident faciem Patris (Matth. xviii): quod dicit, quoniam angelis suis mandavit de te, istud videlicet, ut custodiant te in omnibus viis tuis, et ideo quia mandavit, in manibus portabunt te, id est, exhibitionem servitutis tibi impendent, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, id est, ne pedes tui, id est, apostoli et cæteri quibus ingressurus es quasi pedibus in notitiam gentium, offendant ad lapidem, id est, ad legis

duritiam, ut illud videlicet quod deberent facere ex amore faciant ex timore, velut Judæi qui Deo servierunt ex timore, non ex amore, et ideo legem in tabulis lapideis scriptam receperunt, quia dura corda eorum ad amorem non erexerunt, sed in timorem depresserunt. Ut autem charitas Dei diffunderetur in cordibus fidelium, ab angelorum manibus deportatus est in cælum Dominus, ut sic ad discipulos mitteretur Spiritus sanctus, qui auferret timorem et præstaret amoris plenitudinem, ut illud videlicet quod prius fuit difficile timentibus facile fieret amantibus. Unde Apostolus: Non accepisti, inquit, spiritum servitutis iterum in timore, sed libertatis spiritum in amorem (Rom. viii) quod dicit: In manibus portabunt te a conspectu hominum in cælum. Et quis fructus inde? Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, id est, ne prædicatores tui similes efficiantur illis qui offendent ad lapidem offensionis, velut Judæi qui in legem tabulis lapideis conscriptam offendeant, facientes bona quæ faciebant non ex amore, sed ex timore. Nota quia non erat Dominus ab angelis deportatus, quod necesse erat ei reportari ab eis, sed ipsa deportatio fuit servitutis exhibitio. Super aspidem et basiliscum ambulabis. Basiliscos interpretatur regalis, unde basiliscus rex serpentium dicitur, et sic per basiliscum diabolus intelligitur qui caput est totius serpentine malitiæ: per aspidem intelliguntur quique hæretici et cæteri venenosi qui veneno suo fidelium animas mortificant super quos tamen Dominus ambulabit in suis; et conculcabis leonem et draconem, id est, tui conculcabunt aperte sævientes et occulte insidiantes. Quoniam in me sperabit, liberabo eum. Quasi dicat: Deus Pater mandavit de te angelis suis, dicens: liberabo eum, id est, anchoram spei suæ in me fixit, protegam eam in suis ab æstu vitiorum: et hoc, ideo quoniam cognovit nomen meum, hoc scilicet quod est Dominus, quod cognoscunt illi qui bonis operibus profitentur se esse servos Domini. Clamabit ad me, et ego exaudiam eum tam in se quam in suis. Cum ipso sum in tribulatione, suorum. Unde illud, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii); eripiam eum a persecutione temporali, et glorificabo eum gloria æternali, eripiam eum non ut audiat verba aspera, sed ne, erubescendo ea, cadat in musculam diaboli, et tandem glorificabo eum, quia longitudine dierum æternalium replebo eum, et ostendam illi salutare meum, ut illud, ostendam illi meipsum (Joan. xiv).

PSALMUS XCI.

PSALMUS CANTICI IN DIE SABBATI.

« Bonum est confiteri Domino, et psallere nomini tuo, Altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem. In decachordo, psalterio, cum cantico, in cithara. « Quia delectasti me, Domine, in factura tua, et in operibus manuum tuarum exultabo. Quam magnificata sunt opera tua, Domine! nimis profunda factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non

« cognoscet, et stultus non intelliget hæc. Cum
 « exorti fuerint peccatores sicut fenum, et apparue-
 « rint omnes qui operantur iniquitatem, ut intereant
 « in sæculum sæculi : tu autem Altissimus in æter-
 « num, Domine. Quoniam ecce inimici tui, Domine,
 « quoniam ecce inimici tui peribunt, et dispergentur
 « omnes qui operantur iniquitatem. Et exaltabitur
 « sicut unicornis cornu meum, et senectus mea in
 « misericordia uberi. Et despexit oculus meus ini-
 « micos meos, et ab insurgentibus in me malignan-
 « tibus audiet auris mea. Justus ut palma florebit,
 « sicut cedrus Libani multiplicabitur. Plantati in
 « domo Domini, in atriis domus Dei nostri flore-
 « bunt. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et
 « bene patientes erunt, ut annuntient. Quoniam
 « rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas
 « in eo. »

ENARRATIO.

Propheta, videns Judæos litteram attendentes, et non spiritum, Sabbatum grossum celebrare, et non delicatum, hortatur nos in hoc psalmo Sabbatum delicatum celebrare. Quod Sabbatum delicatum est serenitas conscientie, tranquillitas mentis, requies cordis, cessatio ab operibus malis, quia non prodest manus abstinere ab opere, nisi mens etiam cesset a crimine, quia melius est arare quam saltare, et fodere quam usque ad crapulam bibere. Judæi vero, Sabbatum grossum celebrantes, hoc non attendebant, sed manus eorum feriabatur ab opere, mens eorum promptior erat in perpetrando celere. Non attendebant quia illud Sabbatum signum erat futuræ requiei, ad quam nullus perveniet, nisi quem conscientia liberum esse defendit. Quod autem Sabbatum illud, quod Judæis fuit injunctum ad celebrandum, sit signum futuræ requiei, nota liber Genesios, qui, cum præcedentes dies per mane et vespere determinet, septimam illam diem videlicet Sabbatum, in quo Dominus ab opere requievit, per vesperum non determinavit, quia requies illa, quæ per hoc Sabbatum futura designatur, nullis tenebris offuscatur, sed in purissima charitate æternaliter agitur. Quod dicitur Dominus ab operibus requievisse, non ideo dicitur quod laborem aliquem passus sit in opere, sed præfigurabat quid futurum, videlicet in fidelium congregatione, quia ad requiem veram quæ per Sabbatum futura denotatur, a nullo fidelium sine labore pervenitur, ut hoc figuraret quasi ab opere septima die requievit. Titulus sic exponitur : Psalmus, id est, hæc operatio est, canticum, id est, exultationis : canticum dico, habendi in die sabbati, id est, in consideratione veræ requiei quæ est in serenitate conscientie : et quoniam serenitas conscientie procedit ex confessione, ideo in confessione habet psalmus initium. Confessio autem est duplex, vel quando Dominum laudamus ex benefactis nostris, vel quando nos ipsos accusamus in confitendo quod male fecimus. Dicit autem sic :

Bonum est confiteri Domino. Confiteri ergo Domino, accusando te ipsum in maledictis tuis, lau-

A dando sum in benefactis suis, quod dicit, *bonum est confiteri Domino, et psallere nomini tuo*, scilicet glorificando. O *Altissime*, in hoc videlicet psallendum est nomini tuo, ut annuntiet unusquisque esse misericordie tue quod consolaris in prosperis, et esse tue justitie quod corrigis in adversis. Quod dicit, *bonum est psallere nomini tuo ad annuntiandum misericordiam tuam esse in mane*, id est, in prosperis ne deficiant tui, *et veritatem tuam*, id est justitiam esse *per noctem*, id est, in adversis; ne impune peccetur a tuis. *In decachordo psalterio.* Quasi dicat : *Bonum est psallere nomini tuo.* Psallendum autem est *in decachordo psalterio*, ita videlicet ut, in anima nostra quæ in superiori nostra admodum psalterii sonum rediit, decem præcepta legis observemus, et hoc non ex tristitia, sed *cum cantico*, id est, cum mentis hilaritate, quia coactum servitium non est Deo placitum. Unde illud : *Hilarem datorem diligit Deus (II Cor. ix).* Psallendum est etiam *in cithara*, id est, in carnis mortificatione, quia necesse est quemque, ut bene psallat, crucifigere carnem cum vitis et concupiscentiis : vel *in cithara*, id est, in officio corporis, in exhibitione videlicet elemosynarum et cæterarum virtutum quæ corpore administrantur. *Quia delectasti me, Domine, in factura tua.* Quasi dicat : Merito tibi psallendum est, quia cum in mea factura essem contristatus, *delectasti me, Domine, in factura tua*, cum per te videlicet regnaturus sum. Unde Apostolus : *Ipsius inquit, factura sumus, creati in operibus bonis (Eph. ii).* Et quia *delectasti me in factura tua*, ideo *in operibus manuum tuarum exercebor*, id est, tibi attribuam quod boni operor, quia non ego operor, sed manus tue, id est, potentie tue, in me operantur si quid boni operor. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! Delectasti me, Domine, in factura tua*, et hæc opera tua quod me delectari facis in factura tua, quam magnificata sunt, id est, quam magna habenda sunt. *Et nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ*, id est, exaltando alium dejicis, et alium humiliando exaltas, non est humanæ mentis investigare. Vel sic : *Psallendum est nomini tuo in cithara.* Quod autem psallentes *in cithara* permittis laborare, et non psallentes florere, *bona opera tua, Domine, quam magnificata sunt, et nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ*, in quibus hæc omnia apud te ipsum disponis : quod enim *vir insipiens*, id est, ille qui nescit sibi cavere in posterum, solam vitam temporalem existimans, non cognoscet, et stultus non intelliget hæc. *Stultus est ille qui, cum sit in summa miseria, putat se esse in maxima felicitate, velut plures qui ad hoc exaltantur, ut dejiciantur.* Quod dicit, *stultus non intelliget hæc*, et dicit quæ. *Cum exorti fuerint peccatores, id est, extra, alios orti sicut fenum, quod hodie viret et eras in clibanum mittitur (Matth. vi), et non intelliget quod cum apparuerint omnes qui operantur iniquitatem, ut, id est, qualiter intereant in sæculum sæculi, id est, æternaliter.* Hoc autem ex hoc probet-

det, quia tu, Domine, in æternum, scilicet regnaturus A
 veniens *Altissimus* ut fenum sicces, id est, ut exsiccet
 eos velut sol, qui ab Alto veniens cum fervore fenum
 exsiccet. Vel sic simpliciter, *Ipsi interibunt æterna-*
liter: tu autem, Domine, quem hic humilem contemnunt,
eris Altissimus, et hoc in æternum. Quoniam ecce inimici tui,
Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt. Quasi dicat: Non
 attendunt, ut intereant, cum tamen revera *peribunt.*
Quoniam ecce inimici tui peribunt. Et ecce futurum
 est, quia tempus breve est, et ut confirmet eos per-
 ituros, repetit, *ecce peribunt,* et hoc ideo, *quoniam*
inimici tui sunt, et dispergentur omnes qui operantur
iniquitatem, quia separabuntur agni ab hædis, et, illis
 dispersis, *exaltabitur cornu meum,* id est sublimitas
 mea *sicut unicornis.* Unicornes sunt illi qui una spe,
 quasi uno cornu, se erigunt ad cœlestia. Unde il-
 lud: *Unam petii a Domino, hanc requiram (Psal.*
xxvi). *Et senectus mea in misericordia uberi.* Per
 senectutem notantur novissima fidelium, quæ erunt
 in misericordia uberi, id est abundantia, quia, cum
 nunc misericordia in vocatione et justificatione,
 tunc erit abundans quando temporali labore æterna
 dabitur requies. Merito novissima fidelium senectus
 dicuntur, quia, sicuti in senectute, capilli qui prius
 fuerunt nigri fiunt albi, ita et ibi, qui prius labora-
 verunt temporali certamine, gaudebunt æterna re-
 quie, ubi nulla nigrigudo erit morum perversorum.
Et desepxit oculus meus inimicos meos. Quasi dicat:
 Quia *senectus mea erit in misericordia uberi,* ideo
 oculus meus, interior videlicet, despicit *inimicos*
meos. Et *insurgentes in me malignantes,* id est quan-
 do malignantes insurgunt, ut in me forma eorum
 appareat, ut me sibi conforment, audiat *auris mea*
 a veritate intus sibi præside, quod non sit fidelis
 ex tempore florere: sed *justus ut palma florebit,*
tarde videlicet, quia necesse est post multas tribula-
 tiones quemque fidelem intrare in requiem (Act. xiv).
 notatur etiam in *palma,* quia inferius circa radicem
 sit hispida, et superius floribus adornanda sit. Et
sicut cedrus Libani multiplicabitur, quia *plantati in*
domo Domini, in Ecclesia, videlicet in *charitate fun-*
dati (Ephes. iii), florebut in atriis domus Dei nostri
 id est in cœlesti Jerusalem, ubi recondita sunt quæ-
 que delectabilia: et hoc *adhuc* expectandum est,
 et sic *multiplicabuntur in senecta uberi,* et interim
 erunt hic *bene patientes,* quia patientia necessaria est
 ut reportemus repromissiones (Hebr. x). Quod dicit,
Et erunt bene patientes ut, annuntient quoniam rectus
est Dominus Deus noster in correctione filiorum suo-
rum, et non est iniquitas in eo, cum parcit servis
fugitivis.

PSALMUS XCII.

LAGS CANTICI DAVID, IN DIE ANTE SABBATUM QUANDO
 FUNDATA EST TERRA.

« Dominus regnavit, decorem indutus est: in-
 « datus est Dominus fortitudinem, et præcinxit se
 « Etenim firmavit orbem terræ, qui non commove-

bitur. Parata sedes tua ex tunc, a sæculo tu es.
 « Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumi-
 « na vocem suam. Elevaverunt flumina fluctus suos
 « a vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes
 « maris, mirabilis in altis Dominus. Testimonia tua
 « credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet
 « sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum.»

ENARRATIO.

Terra, quæ dicitur fundata, significat genus hu-
 manum quod in die ante Sabbatum, id est in sexta
 mundi ætate, in fide a Domino est stabilitum et fun-
 datum. Dies ante Sabbatum sexta feria dicitur, in
 qua hominem creavit, quem etiam per inobedien-
 tiam a se diffluxum in sexta mundi ætate perfidem
 regeneravit, et in sexta hora diei sanguine suo re-
 demit. Ut autem sciamus quæ ætas hic ante Sabba-
 tum per fidem designatur, ab initio ipsa tempora
 mundi distinguamus. Est autem prima ætas, quasi
 prima dies, ab Adam usque ad Noe. Secunda ætas,
 quasi secunda dies, a Noe usque ad Abraham. Ter-
 tia ætas, quasi tertia dies, ab Abraham usque ad Da-
 vid. Quarta ætas, quasi quarta dies, a David usque
 ad transmigrationem Babylonis. Quinta, a transmi-
 gratione Babylonis usque ad prædicationem Joan-
 nis. Sexta, a prædicatione Joannis usque ad finem
 mundi. Septima erit dormientium, octava resurgen-
 tium. In sexta vero ætate fundata est terra, quia
 genus humanum per prædicationem Joannis et cæ-
 terorum in fide est fundatum, quod diffluxit per in-
 obedientiam primorum parentum. De hac funda-
 tione loquitur Propheta in hoc psalmo, exhortans
 tam suos contemporaneos quam præteritos, ut in
 fide fundari a Domino et a suis non renuant. Dicit
 sic Propheta:

Dominus regnavit. Quasi dicat: Qui ante sæcula
 regnavit in divinitate, nunc regnat in carnis humi-
 litate. Et quomodo regnavit? *Decorem indutus est,* id
 est, sobrietatem et decorositatem induit, *indutus est*
fortitudinem, et præcinxit se ad firmandum orbem
terræ. Nota quia ad diversos refertur quod dicitur,
indutus est decorem et fortitudinem. *Decorem* inquit,
 quantum ad illos qui dixerunt, *quia bonus est (Joan.*
vii). Quantum ad illos qui dixerunt: *non, sed sedu-*
cit turbas (Ibid.), indutus est *fortitudinem,* quia pa-
 tienter eos tulit. Nos etiam induamus *decorem* et
fortitudinem. Si aliquis est, cui placent bona opera
 nostra, induamus *decorem,* gratias Deo referendo
 quod a nobis exemplum bonæ operationis capi pos-
 sunt. Si autem aliquis est, cui displicent bona
 opera, induamus contra illum *fortitudinem,* patienter
 eum tolerando. Vel sic, *Dominus regnavit,* id
 est, sibi regnum obtinuit et ideo regnum more orna-
 tus est, quia induit *decorem et fortitudinem,* id est
 decoros et fortes; et sic *præcinxit se* in suis, ut ex-
 peditus esset ad operandum: quod alibi, et *præ-*
cinxit se virtute ad bellum (Psal. xvii), vel indutus
 est sobrietatem et patientiam. *Etenim firmavit or-*
bem terræ. Quasi dicat: *Indutus est Dominus forti-*
tudinem, et præcinxit se, et hoc effectus indicat, quia

per illos virtuosos *firmavit orbem terræ*, id est, in fide stabilivit, faciendo quosdam orbis rotundos, videlicet virtutibus, *qui orbis non commovebitur*, id est, non amplius patietur instabilitatem et recessum a Deo, quia in eo orbe *parata est sedes tua*, o Deus, *ex tunc*, id est, ex tempore Joannis Baptistæ, ex quo homines in fide cœperunt fundari. Sed nunquam sedem tuam dicam a tempore illo præparari, tamen *tu es Deus a sæculo*, id est, ab æterno in æternum. *Elevaverunt flumina, Domine*. Ostendit qualiter sit *parata sedes Domini*, quia *flumina*, id est, prædicatores sæculi, de quibus dictum est: *Qui biberit aquam quam ego do ei, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* (Joan. iv et vii). Hæc flumina elevaverunt se in sublimitate mentis. *Elevaverunt eadem flumina vocem suam*, ad exhortationem aliorum *elevaverunt flumina illa et fluctus suos*, id est, comminationes, dicentes: *Nisi pœnitentiam egeritis, peribitis* (Luc. xiii). Et hi fluctus processerunt a *vocibus aquarum multarum*, quia alii prædicatores multi consonabant apostolis prius prædicantibus, et sic factæ *elationes maris mirabiles*, quia elati inter gentes intumuerunt contra prædicationem sedis Domini et fluctus prædicatorum. Quod tamen non fuit curandum, quia *Dominus fuit mirabilis in altis fluctibus maris deprimendis*, et hoc modo per *elationes maris, testimonia tua credibilia facta sunt nimis*, quia hoc quod tu testatus es, *in mundo pressuram habebitis*, in me vero pacem (Joan. xvi), in se ipsis experti sunt prædicatores tui; et non hoc conturbet aliquem, quia *sanctitudo talis*, id est, quæ per tribulationem talis efficitur, *deceat domum tuam*, Ecclesiam videlicet tendentem in longitudinem dierum, id est, in æternitatem. Vel aliter: *Parata sedes tua ex tunc, a sæculo tu es*, et tunc quando sedes tua, o Deus, præparabatur, *elevaverunt flumina*, id est, mundani philosophi exaltati sunt in elatione mentis, *elevaverunt etiam vocem suam* ut disputationibus vanis contrarent prædicatoribus tuis: *Elevaverunt et flumina*, id est, principes gentium *fluctus suos*, id est, verba comminata, et hoc processit a *vocibus aquarum multarum*, id est, a consonantia multorum populorum, et factæ sunt *mirabiles elationes maris*: et e contra *Dominus mirabilis factus est in altis illis elationibus deprimendis*, et sic, quasi illis depressis, *testimonia tua*, id est, miracula tua quæ testabantur tui, *nimis facta sunt credibilia*. *Nimis*, ideo quia signa confirmabant dicta eorum. Unde illud: *Dominus cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis* (Marc. xvi). Et hæc talis *sanctitudo deceat domum tuam*, id est, Ecclesiam tuam tendentem in longitudinem dierum.

PSALMUS XCIII.

PSALMUS DAVID QUARTA SABBATI.

« Deus, ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit. Exaltare, qui judicas terram, redde retributionem superbis. Usquequo peccatores, Domine, usquequo peccatores gloriabuntur? Effabuntur et

A « loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur injustitiam. Populum tuum, Domine, humiliaverunt, et hæreditatem tuam vexaverunt. Viduam et advenam interfecerunt, et pupillos occiderunt. Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob. Intelligite, insipientes in populo, et stulti, aliquando sapite. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui fixit oculum, non considerat? Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam? Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum. Ut mitiges ei a diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea. Quia non repellet Dominus plebem suam, et hæreditatem suam non derelinquet. Quoadusque justitia convertatur in iudicium, et qui juxta illam omnes qui resto sunt corde. Quis consurget mihi adversus malignantes aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem? Nisi quia Dominus adjuvit me paulominus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam: Motus est pes meus, misericordia tua, Domine adjuvabit me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto? Captabunt in animam justis et sanguinem innocentem condemnabunt. Et factus est mihi Dominus in refugium, et Deus meus in adiutorium spei meæ. Et reddet illis iniquitatem ipsorum, et in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster. »

ENARRATIO.

Solent minus eruditi, id est, minus perfecti in corpore Christi, quod est Ecclesia, perverse cogitare, facite dolere, in vocem etiam aliquando murmurando prorumpere, videntes florem malorum et laborem bonorum; illos regnare, istos servire; illos exaltari, istos deprimi; illos abundare, istos egere; et dicunt se frustra credidisse et sic incitantur ad malitiam eorum, vel, si non audent propter infirmitatem, quia timent humanum iudicium, licet servant manus innoxias, mentem tamen coinquinant et inter cæteras iniquas cogitationes habent caput iniquarum cogitationum, dicentes quod Deus averterit oculos suos a fidelibus, et dicunt quod Deus non curet gubernare hæc infirma; vel dicunt eum æqualiter diligere bonos et malos, vel, quod pejus est, bonos insectari, malis favere, et cum sic murmurant, nulli damnum faciunt, sibi tantum maximum malum inferunt, quia non habent veram innocentiam. Vera enim innocentia est quæ nec sibi nec alteri obest. Hanc innocentiam illi observabant de quibus dictum est: *Qui potuit transgredi, et non est transgressus, et facere malum, et non fecit* (Eccli. xxxi). Hos dolores et iniquas cogitationes procurat psalmus iste, exhortando ipsos murmurantes ne contra florem malorum habeant invidiam, et in la-

bore honorum habeant patientiam. Nam unusquisque qui vere est Christianus, cum videt taliter murmurantes, dolet et irridet, et dicit: Non est hominis investigare cur Deus patiat bonos laborare et malos florere, sufficit mihi scire laborem bonorum esse temporalem, et florem malorum. Et hæc dicendo, proponit sibi patientiam contra felicitatem malorum et miseriam bonorum. Quam patientiam docet psalmus iste, cui talis præponitur titulus: *Psalmus David quarta Sabbati. In quarta Sabbati legitur Deus fecisse luminaria in firmamento (Gen. 1), solem in potestatem diei, lunam et stellas in potestatem noctis (Psal. cxxxv).* Hæc luminaria quantumcunque homines mentiuntur de eis, quantumcunque cadant grandines, quantumcunque fiant pericula, a statu suo non moventur, sed cursum suum qui sibi est a Deo dispositus peragunt. Per hæc talia luminaria significantur illi de quibus dicit Apostolus: *Omnia facta sine disceptatione et murmuratione, ut sitis irreprehensibiles et sinceri, immaculati filii Dei, in medio nationis prævæ et perversæ, ubi lucetis velut luminaria fixa in firmamento, verbum vitæ continentis (Phil. 11).* Lucent illi, velut luminare in firmamento, qui in Scripturis sacris promissiones Domini attendunt. Nam qui eas attendunt, ipsi quasi in firmamento cursum suum peragunt, habentes undique patientiam et in hoc, videlicet quod vident malos florere, bonos laborare. Qui vero hoc impatienter ferunt, ipsi quasi in firmamento cadunt, non recte statum cursus sui perficientes. Et quoniam psalmus iste patientiam proponit, merito intitulus est *quarta Sabbati*, non quod psalmus agat de rebus creatis *quarta Sabbati*, sed de rebus significatis per res creatas *quarta Sabbati*. Nam vox eorum est in hoc psalmo, qui significantur per luminaria *quarta Sabbati* in firmamento posita, et dicunt:

Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit. Quasi dicat: nullus invidet malis in flore suo nec doleat si boni laborant, sed cor sursum semper habeat, quia *Deus est Dominus ultionum* scilicet agendarum, a quo non erit impunitum omne malum. *Deus est ultionum* dico, quia *libere egit* in Verbo, et ideo *libere* agat in iudicio. *Libere egit* in Verbo, ut scriptum est: *Et erat loquens tanquam vir potestatem habens, non tanquam Scribæ et Pharisei eorum (Matth. vii).* *Libere egit*, passurus; et ideo neminem timebit, cum veniet iudicaturus. Ut autem *libere* agas in iudicio, nascere, morere et exsurge, et sic, *exaltare, qui iudicas terram* id est *qui iudicas* eos qui terra sunt, et *redde retributionem superbis*. Superbi sunt, et qui nolunt peccata sua confiteri; quibus *reddet Dominus secundum opera sua*. Vel si continuatur. *Libere egit* in Verbo, et ideo *libere* agit in iudicio. Populus vero malignus non intellexit cum *libere* acturum in iudicio, *exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis*, qui te noluerunt hic humilem cognoscere: vel *libere* agit in iudicio, quia *apud eum non erit personarum acceptio, sed uni-*

A *cuique reddet secundum opera sua. Usquequo peccatores, Domine, usquequo gloriabuntur?* Artificiose agitur in hoc psalmo contra minus eruditos et murmurantes contra Dominum, quia qui hic loquitur ut competentius ad gaudium et ad patientiam secum ducat, prius vocem eorum in se transfert, et sic eis quasi condolendo repræsentat vocem illorum, ut et ipsi postea assumant vocem istorum. Qui consolatur amicum, non competentius hoc faciet quam si cum amico se dolere ostendat, quoniam sic levius secum dolentem ad gaudium ducere potest. Quod si dicit: *Usquequo peccatores, Domine, gloriabuntur?* id est quousque patieris peccatores agere quæ volunt? et quousque *gloriabuntur* in felicitate sua? Et ecce apparet in quo gloriantur. *Effabuntur et loquentur iniquitatem.* Ordo est præposteratus, quia prius apud se loquentur, et postea aliis extra loquentur. Quid *loquentur?* Cogitant apud se quod Deo non displiceat mala vita eorum: quia displiceret, vel penitus eos a vita auferret vel sic eos florere non permetteret, et, hæc cogitando, surgunt contra alios in defensionem peccatorum. Quod dicit, *effabuntur et loquentur iniquitatem: loquentur*, dico, *omnes qui operantur injustitiam*, quia operando *loquentur*. Et ecce iniquitas quam loquentur. Quia *populum tuum, Domine, humiliaverunt* in fide, sibi conformando humiliandos reddiderunt, *et hæreditatem tuam*, perfectos videlicet, quia a te usque ad perfectionem culti sunt, quos non potuerunt humiliare, *vexaverunt*, id est multis tribulationibus affixerunt. Et quæ sit hæreditas quam *vexaverunt*, subjungit: *Viduum et advenam interfecerunt et pupillos occiderunt.* Vidui sunt omnes illi qui se a copulatione diaboli separant cui quisque copulatur, quando in peccatum cadit. Advenæ sunt illi qui intelligunt se non habere hic manentem civitatem, sed futuram inquirunt (*Hebr. xiii*). Pupilli sunt qui relinquunt parentes mundanæ civitatis. Hi tales sæpius vexati sunt ab impiis, *et dixerunt* in ipsa vexatione contra Dominum murmurantes: *non videbit Dominus* suos sic plagari ab impiis, quia si videt, cur patitur? et si patitur, non est justus; et sic possent ad hoc venire ut non esset Deus, quia qui aufert justitiam aufert et deitatem. Quod dicit, *Non videbit Dominus, nec etiam intelliget Deus Jacob*, quod adhuc majus est. *Intelligite, insipientes in populo:* Propheta, prævidens eos sic injuste contra Dominum murmurare, redarguit eos de murmuratione sua, quasi dicat: Vos, qui estis insipientes populi, attendentes florem malorum temporalem, non pœnam æternalem, et laborem bonorum temporalem non gloriam sempiternam, *intelligite insipientes*, id est, intelligenter agite, oculos videlicet ad futura levate, et intelligetis quia videt Dominus et intelliget. Quod dicit, *intelligite, sapientes in populo*, et vos *stulti, aliquando sapite*: qui hic floretis et qui vobis bene putatis esse. Cum male est, *aliquando sapite*, id est, tandem recognoscite florem vestrum ex tempore esse, ut futura bona inquiratis quæ æterna sunt, *Qui plan-*

tauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? Quasi dicat: *Intelligite vos insipientes istud: Qui plantavit aurem in aliis, non audiet ipse? aut qui finxit oculum, non considerat omnia? Qui corripit gentes per prophetas, per apostolos, martyres quoque zelum Dei habentes, non arguet ipse in futuro? Vel, qui corripit gentes in parte, non arguet in toto? Et qui docet hominem scientiam, id est, qui facit hominem scientem non nescit omnia? Sicut utique. Quia Dominus non tantum scit opera, sed etiam cogitationes hominum, scit dico, non ut probet, sed ut vanas eas attendat. Quod dicit, quoniam venæ sunt, et si scit, consequitur ut animadvertat, alioquin justus non esset. Beatus homo quem tu erudieris, Domine: Quasi dicat: Dominus scit cogitationes hominum: homo autem nescit cogitationes Dei, et ideo relinquat homo cogitationes suas vanas, et perscrutetur cogitationes Dei veras. Nam homo ille, quem tu erudieris Domine, ut attendat quod vis attendi, beatus est, et de lege tua docueris eum. Lex Domini docet hic pati quemque tribulationes et pressuras in hoc mundo, ut in se veram pacem inveniat, regnum suum venale habeat, pro quo laborare præcepit. Et esset laborandum æternaliter pro regno illo, sed quia, si labor esset æternalis, nulla esset gloria quam habituri essent laborantes, ideo ex tempore laborare præcepit quibus æternam gloriam promisit, nec etiam pro magna gloria et æterna magno tempore laborare præcepit. Non enim dixit: Labora per mille annos, per centum, sed labora quandiu vixeris: quod tamen potest contingere ut post tres dies non vivas, ut post æternam gloriam recipias. Vel sic: Dominus scit cogitationes hominum: et tamen permittit bonos laborare, malos florere. Quem autem, o Domine, tu laborem erudiri permittis, et de lege tua docueris eum, ad quid doces? Ut mitiges ei a diebus malis, id est, mitigationem facias ei, pœnitentiam ei reddendo, donec fodiatur peccatori fovea, id est, perficiatur iniquitas peccatorum; quæ ipsi peccatori erit fovea, quia ipse peccator qui non vult attendere Deum ad pœnitentiam vocantem, thesaurizat sibi iram in die iræ justii Dei (Rom. II). Quia non repellet Dominus plebem suam. Quasi dicat: Vere mitigabitur Dominus in se credenti a diebus malis, quia non repellet Dominus plebem suam. Quid videtur malis dum sæviunt in ea: et quia flagellat Dominus omnem filium quem recipit (Hebr. XII), et hæreditatem suam non derelinquet, conservando ab impugnantibus eam, quoadusque justitia, id est, justus et perfectus quisque convertatur ad hoc, ut ad iudicium veniat cum Domino, vel iudicandus, vel iudicaturus. Iudicaturus, secundum hoc: Sedebitis super thronos iudicantes (Luc. XII), etc. Vel sic: quoadusque justitia, Christus videlicet, qui nunc est absconditus, convertatur in iudicium, id est, in manifesto veniet ut iudicet alios. Et qui juxta illam, id est, qui erunt illi qui in iudicio suo sessuri sunt in latere Christi qui hic nobis est justitia. Omnes videlicet qui recto sunt corde, id est, omnes illi quorum cor hic complanatur incommutabili re-*

gulæ justitiæ ejus. Vel sic: Quandoquidem justitia convertetur in iudicium, qui sunt hic juxta illum, id est, qui sunt illi qui justè vivunt? Omnes qui recto sunt corde. Quis consurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem? Ecce ille qui in hoc psalmo loquitur, cum superius se posuisset in vocem murmurantium, jam ipsos murmurantes in voce secum assumit sua, ut nunc secum gaudeant quibus ipse superius condidit. Quasi dicat sic unusquisque: Intelligo ita esse faciendum, malos tolerandos: sed hoc per me non possum, et quis mihi erit auxilio interim? Quod dicit, quis consurget mihi, id est qui consurgere me faciet adversus malignantes? Aut quis stabit mecum, id est quis me immobilem facit, ut non cadam adversus omnes qui operantur iniquitatem? Dominus qui adjuvit me. Et quomodo adjuvit? Nam anima mea, habitavit in inferno, consentiendo illis quibus florem temporalem Deus permisit habere, et paulo minus habitasset, id est multum parum distabat quod non ibi perseverasset, non quia Dominus adjuvit me. Et quomodo adjuvit? Dixi, motus est pes meus, id est afflictio mea mota est ab optatione floris malorum, et ipse audivit me, et non tantum audivit me post confessionem, sed etiam si dicebam, motus est pes meus, id est, mox ut fragilitatis meæ mobilitatem recognoscebam, tua misericordia, Domine, adjuvabat me, quia similis erat tua misericordia cum mea confessione. Ecce habes, quia si tu agnoscis quod Deus ignoscit, et catenus ignoscit quatenus tu agnoscas. Quod subsequens versus demonstrabit.

C Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam. Quasi dicat: Misericordia tua adjuvabat me, et hoc non modicum, quia multi fuerunt mei dolores et secuta sunt multæ tuæ miserationes vel consolationes. Præcesserunt vulnera mea amarissima, secuta sunt medicamenta tua suavissima, et sic lætificaverunt animam meam in hoc videlicet quod intelligo quia nullus impius erit tibi sedes. Quod interrogando dicit: Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis? id est nunquid tandem eliges tibi sedes illos qui operantur iniquitatem? Tu dico, qui fingis laborem in præcepto, id est, qui facis laborare in præcepto tuo manentes. Unde Petrus: Tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei. Et si initium a vobis, quia finis erit illis qui non obediunt Evangelio? Si justus vix subabitur; impius ubi parebit (I Petr. IV)? Vel aliter: Qui fingis laborem in præcepto, id est ipsum laborem quem patiuntur, tu facis esse præceptum tuum, quia in labore eorum præceptum tuum intelligitur. Et ecce qualiter in præcepto fingis laborem. Quia captabant in animam justii id est insidianter egerunt contra animam justii, Christi videlicet, et ideo captabant in animam justii cujusque membri, videlicet Christi, et sanguinem innocentem condemnabant, id est sanguinem Christi, quantum in se fuit, condemnabant et ideo condemnabant sanguinem cujusque justii ex corpore Christi: sed inde non est curandum, quia factus

Dominus, mihi in refugium tandem et interim donec superatus ab inimicis ad eum refugiam, est Deus meus in adjutorium spei meae, adjuvans me videlicet ut non deficiam in spe mea et tunc quando ad eum refugiam, reddet illis iniquitatem ipsorum, non secundum hoc quod mihi est præstitum a malitia ipsorum, sed secundum quod ipsi intendebant, quia licet ex iniquitate Judæ magna gratia sit nobis præstita, ipse tamen pretium suæ recepit malitiæ; quia non intendebat facere ad nostram salutem, sed ad Domini sui perditionem, et ideo illi et complicibus ejus reddet Dominus iniquitatem ipsorum. Et quomodo reddet? In malitia eorum disperdet eos, disperdet illos, dico, Dominus Deus noster.

PSALMUS XCIV.

LAUS CANTICI IPSI DAVID.

• Venite, exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro. Præoccupemus faciem ejus in confessione, et in psalmis jubilemus ei. Quoniam Deus magnus Dominus, et rex magnus super omnes deos. Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ et altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud, et siccam manus ejus formaverunt. Venite, adoremus, et procidamus, et ploremus ante Dominum qui fecit nos, quia ipse est Dominus Deus noster. Et nos populus pascuæ ejus, et oves manus ejus. Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. Sicut in irritatione, secundum diem tentationis in deserto. Ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, et viderunt opera mea. Quadraginta annis offensus fui generationi illi, et dixi: Semper hi errent corde. Et isti non cognoverunt vias meas, et juravi in ira mea: Si intuibunt in requiem meam. •

ENARRATIO.

Canticum, sicuti scitis, ponitur pro exultatione. Ne autem de humana virtute in hoc psalmo exultare vellet aliquis, appositum est *laus cantici*, ut per hæc dua intelligamus de divina virtute in hoc psalmo exultandum esse. Est vox capitis nostri in hoc psalmo revocantis dispersas Israel filium videlicet illum qui, accepta parte substantiæ suæ, abiit in regionem dissimilitudinis, ubi luxuriose vivendo dissipavit bona sua, et ad ultimum tanta necessitate coactus est ut porcos pasceret (*Luc. xv*). Filius iste qui, accepta portione sua, a patre discessit, genus humanum significat quod, accepta portione; id est ratione, in qua illud Deus ad imaginem suam formavit, discessit a Deo in regionem dissimilitudinis, id est in dissimilem vitam, quia non potuit ab eo discedere corpore, qui ubique præsens fuit divinitate, sed discessit ab eo affectione, et dissimiliter studuit vivere a Deo, et, coactus necessitate, porcos pavit et dæmonia coluit quæ per porcos designantur: quoniam nullum animal immundius porco reperitur. Humanum genus, sic a Deo apostatum revocavit homo Dominicus in hoc psalmo, sic:

Venite, exultemus Domino. Quasi dicat: Qui

usquemodo exultavisti diabolo, mundo deceptor vestro, deinceps exultate Deo qui per me mundum sibi reconciliari voluit (*II Cor. v*) et a me moneri, ut qui Dei sunt jungantur mihi, et *venite*, non incessu pedum, sed affectionum. *Exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro*, meo videlicet et vestro; meo, per naturam; vestro, per gratiam; et *præoccupemus*, id est præveniāmus *faciem ejus*, scilicet venturi ad judicium, et hoc *in confessione*, id est in laude ejus. Confessio est duplex, quia est confessio, vel gementis, vel laudantis: quæ utraque ad laudem Domini pertinet. Nam laudabilem confessionem ad laudem Domini pertinere non dubium est. Confessio etiam gementis fit ad laudem Domini, quia quanto major est exaggeratio in peccato contentis, tanto major est laus ignoscentis. Quod dicit, *præoccupemus faciem ejus in confessione, et in psalmis jubilemus*, id est in bonis operibus. Jubilat in psalmis qui in bonis operibus majorem habet voluntatem quam possit ostendere per actionem. *Quoniam Deus magnus Dominus*. Quasi dicat: Huic jubilandum est, quoniam, cum alii falso magni dicuntur, *ipse est Deus magnus Dominus, et rex magnus super omnes deos*. Non deos gentium quibus præferri nihil est, sed super illos qui per gratiam suam dii facti sunt, quibus præferri magnum est. Et vere ipse est rex magnus super omnes deos, *quia in manu ejus*, id est in potestate ejus *sunt omnes fines terræ*, id est Judæi qui terrenitali suæ finem posuerunt, *et altitudines maris*, id est quique eminentes in illo populo virtutibus, *ipsius sunt*, quoniam, quidquid boni operantur, ex ipso habent. Unde. Apostolus. *Deus, inquit, operatur in vobis et velle et perficere* (*Phil. II*). Ecce jam ædificatus est paries unus in domo Domini, populus videlicet ex circumcisione. Notatur etiam ille alius paries, id est populus ex præputio, sic; *Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud*. Quasi dicat: Vere est rex magnus, quoniam ipsius est mare, id est gentilis populus, sale amaritudinis plenus, *et ipse fecit illud*, non ut mare remaneret, sed ut arabilis terra fieret. *Et siccam manus ejus formaverunt* id est, ex ejus potentia factum est hoc quod *mare illud* fieret terra sicca, semper sitiens imbrem salutis super se venientem. Ecce collecti sunt duo parietes, adjungatur ergo lapis angularis, et ex illis fiat unum ædificium. *Venite, adoremus*. Quasi dicat: Quomodo quidem magnus est Dominus, ergo *venite* passibus fidei, *adoremus*, id est, veneremur eum, *et procidamus* humiliando nosmetipsos, ut eum digne adoremus, et si aliquem conscientia prava gravat, ploret coram Domino pro peccato perpetrato. Quod dicit, *procidamus et ploremus ante Dominum qui fecit nos*, me quidem, id est, humanam naturam Verbo personaliter unitam, ipse caput, vos membra. Vel, *qui fecit nos*, id est, qui nos recreavit in operibus bonis. Unde Apostolus, *ipsius inquit, factura sumus, creati in operibus bonis* (*Eph. II*). Et merito ploramus ante eum, *quia ipse est Dominus Deus noster et nos populus pascuæ ejus, et oves manus*

ejus. Convenientius videretur dixisse, *populus ejus* A
 et *oves pascuæ ejus*. Sed ut ostenderet populum ab eo
 pasci velut oves, dixit : *et nos populus pascuæ ejus*
et oves non quas ipse emit vel furto accepit, sed *ma-*
nus ejus, quas videlicet fecit, et quia *populus* et *oves*
 estis, ergo *si audieritis vocem ejus* per me, videlicet
 missum hæredem, vel per apostolos meos, *nolite ob-*
durare corda vestra, et hoc dico, *hodie*, id est, quan-
 diu hoc tempus agitur adhortor vos non obdurare
 corda vestra. Unde Apostolus : *Videte*, inquit, *fra-*
tres, ne sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis
discedendi a Domino Deo vero viro, sed adhortamini
vos per singulos dies donec hoæie cognominantur, ut
non obduret quis cor ex vobis fallacia peccati (Hebr.
 III). *Nolite abducere corda vestra, sicut* scilicet factum
 est in *irritatione*, id est, in provocatione Dei facta, B
 sed non tantum in ipsa die, sed *secundum diem ten-*
tationis factæ in deserto : secundum diem, id est post
 diem ubi tentaverunt patres vestri *me*, videlicet Ver-
 bum quod in principio erat apud Deum (Joan. I), pro-
 bauerunt et tamen viderunt opera mea, per quæ pote-
 rant intelligere quod non eram probandus. *Quadra-*
ginta annis offensus fui generationi huic. Quadraginta
 anni significant omnem cursum vitæ nostræ, in qua
 in hoc mundo quasi in deserto erramus et sæpius
 Deum offendimus. *Et dixi : Semper hi errant corde,*
et isti non cognoverunt vias meas, id est, præcepta mea
 quibus innocenter gradi debent, quibus *juravi in ira*
mea ; Si introibunt in requiem meam. Tunc nulli sci-
 licet introibunt. Vel, *si introibunt*, id est, non intro-
 ibunt. Vel, *non cognoverunt vias meas*, et ideo non
 intrabunt in requiem meam ut *juravi in ira mea*. C

PSALMUS XCV.

PSALMUS DAVID, QUANDO DOMUS ÆDIFICABATUR POST
 CAPTIVITATEM.

« Cantate Domino canticum novum, cantate Do-
 « mino, omnis terra. Cantate Domino, et benedicite
 « nomini ejus, annuntiate de die in diem salutare
 « ejus. Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in om-
 « nibus populis mirabilia ejus. Quoniam magnus Do-
 « minus et laudabilis nimis, terribilis est super om-
 « nes deos. Quoniam omnes dii gentium dæmonia
 « Dominus autem cælos fecit. Confessio et pulchri-
 « tudo in conspectu ejus, sanctimonia et magnifi-
 « centia in sanctificatione ejus. Afferte Domino, pa-
 « triæ gentium, afferte Domino gloriam et honorem. D
 « afferte Domino gloriam nomini ejus. Tollite ho-
 « stias, et introite in atria ejus, adorare Dominum
 « in atrio sancto ejus. Commoveatur a facie ejus
 « universa terra, dicite in gentibus : Quia Dominus
 « regnavit. Etenim correxit orbem terræ qui non
 « commovebitur, judicabit populos in æquitate. Læ-
 « tentur cæli et exultet terra, commoveatur mare
 « et plenitudo ejus, gaudebunt campi et omnia quæ
 « in eis sunt. Tunc exultabunt omnia ligna silva-
 « rum a facie Domini, quia venit, quoniam venit
 « judicare terram. Judicabit orbem terræ in æqui-
 « tate et populos in veritate sua. »

ENARRATIO.

Legitur (IV Reg. xxv, I Esdr. v) templum Do-
 mini, quod a Salomone ædificatum est, a Chaldæis
 fuisse destructum, et iterum ab Jesu magno sacer-
 dote reædificatum. Domus ista humanam naturam
 significat quæ in primo parente a vero Salomone
 est ædificata, id est, in abundantia virtutum
 posita, sed postea destructa est, etiam a Chal-
 dæis captivata, quando primus homo serpenti
 male persuadenti succubuit : quia comedit vesti-
 tum, amisit abundantiam virtutum, expertus est
 quod minatus est Dominus, et non invenit quod
 promisit diabolus. Minatus est Dominus, si co-
 mederit, mortem : diabolus, promisit divinitatem ;
 sed homo concedens serpenti, comedit : et non
 tantum non effectus est Deus, sed etiam miser
 factus est et captivus. Restituta est domus ista, id
 est, humana natura quoniam Verbum quod in
 principio erat apud Deum (Joan. I), humanam as-
 sumpsit formam, ut hominem revocaret ad gloriam
 Ut autem in hoc ædificio simus adhortatur nos
 Propheta in hoc psalmo, laudando illum qui nos
 fecit hujus domus ædificium, et dicit sic :

Vos, qui usquemodo imitando veterem homi-
 nem, vetus canticum ululastis, vos, deinceps
 cantate Domino Patri canticum novum, novam
 gratiam, novam humilitatem. *Cantate Domino*
Filio, omnis terra. non solum Judæa, non solum
 Africa, sed etiam *omnis terra*. *Cantate Domino*
Spiritui sancto, et benedicite, non nomini vestro,
 sed *nomini ejus* glorificando. Nota quod tres
 personæ deitatis sunt in essentia unitatis, ideo
 cum dixisset illis tribus personis cantandum esse
 æqualiter, subjunxit : *Beuedicite nomini ejus ;*
annuntiate de die in diem salutare ejus. Quasi
 dicat : *Cantate Domino, omnis terra*. Nos autem
 ex Judæis, *annuntiate de die in diem*, id est,
 omni tempore, *salutare ejus*, Christum videlicet
 per quem restituta est captivitas hominis. Vel
 sic, *annuntiate de die in diem salutare*, id est,
 de virtute in virtutem prædicate *salutare ejus*,
 vel, sic *annuntiate* eundo de die Filio in diem
 Patrem, ut per opera videlicet Filii notificetis
 opera Patris, cum idem Pater sit et Filius.
 unde illud, *Qui videt me, videt et Patrem* (Joan. xiv).
 Vel *annuntiate de die* Patrem in diem Filium.
 Unde illud, *Credite in Deum, et in me credite*
 (Ibid.). *Annuntiate inter gentes opera ejus*. Dixit :
annuntiate de die in diem salutare ejus. Et
 quasi diceret : Ubi vis ut annuntiemus ? determi-
 nat eis ubi annuntiare debeant, quasi ædifica-
 tor alicujus ædificii, congregatis artificibus, depo-
 neret unicuique opus suum, et diceret : Tuum
 sit operari in angulo illo, et tuum in illo. Quod
 dicit, *annuntiate in gentes opera ejus*, resur-
 rectionem videlicet et ascensionem dicit ; et *an-*
nuntiate in omnibus populis mirabilia ejus, hoc
 videlicet, quod Dominus qui parvus nasci voluit
 parvus inter homines habitavit, parvus prædica-

vit, parvus mortuus est, ipse resurgendo factus est magnus et laudabilis nimis ascendendo, terribilis venturus super omnes deos, quos per gratiam suam deificavit, id est, qui participationem deitatis veri Dei dii dici possunt, quia sunt quidam qui dicuntur dii et non sunt veri dii, sicut dii gentium qui non sunt dii, sed dæmonia. Quod dicit, *quoniam omnes dii gentium dæmonia*, est quasi dicat: Quod dixi deos, non retuli ad deos gentium, quoniam ipsi sunt dæmonia, et sic parum esseet Dominum præferri illis. Dominus autem fecit illos cælos, quos prius deos nominavi, et quibus magnum est Dominum præferri. *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus*. Quasi dicat: Hoc modo factus est terribilis et laudabilis, quia confessio et pulchritudo sunt in conspectu ejus, id est in interiori homine ubi suus conspectus est. Vis esse pulcher? confitere sæditatem tuam, et Dominus dabit tibi benignitatem (Psal. LXXXIV). *Sanctimonia*, id est, sanctitas et magnificentia sunt in sanctificatione ejus, id est, in illis quos sanctificat. Nota quod prædixit, *sanctimonia*, post *magnificentia*: quia prius justificat quam magnificet. Nam nihil est quod de te magnum exspectes, si justitiam non ames. *Afferte Domino, patriæ gentium, afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus*, quasi dicat: Quando quidem Dominus a Judæis annuntiatus est magnus et laudabilis, et hoc inter vos, o gentes, ergo patriæ gentium, non regio una, sed omnes patriæ gentium, afferte Domino patriæ gloriam, et hoc afferte Domino Filio gloriam, et hæc videlicet operantes, ut per vos glorificetur Dominus, afferte Domino Spiritui sancto gloriam nomini ejus: ut qui gloriatur, in Domino gloriatur: *Tollite hostias*, bona opera videlicet, quæ sunt hostia laudis, vobiscum assumite, quia non debet servus apparere in conspectu Domini vacuus: et introite in atria ejus, id est, bene vivite in Ecclesia sua, quia non prosunt hostiæ nisi cum fide, quia veri sacrificii extra catholicam Ecclesiam non est locus. *Adorate Dominum in atrio sancto ejus*, id est, omnibus communem credite: et sic etiam vobis prædicantibus alius commoveatur motu pœnitentiæ a facie ejus, id est, a cogitatione ejus, quæ per vos in gentibus crescit in universa terra; et dicite in gentibus, Dominus regnabit in adventu secundo, quia jam regnavit in adventu primo: et hoc effectus indicat, quia *correxit orbem terræ, qui non commovebitur a fide sua*, et tandem *judicabit populos in æquitate*, unicuique reddens secundum opera sua. Et tunc lætentur cæli, id est, quique fideles, qui pro nitore veritatis cæli dicuntur: et exsulet terra vomere prædicationis bene culta; et tunc commoveatur mare et plenitudo ejus, id est, sæviat gentilis populus et complices sui, tamen gaudebunt campi, id est, humiles et bene fructificantes: et omnia quæ in eis sunt, id est, omnia opera eorum gaudebunt, id est, eos gaudere facient, quoniam nullum bonum opus eorum rema-

nebit irremuneratum; et tunc in illo gaudio exsultabunt omnia ligna silvarum, in ædificium domus Domini assumpta. Ligna silvarum sunt gentiles, qui prius quasi silva fuerunt, a nullo videlicet culti, sed præcisi sunt de oleastro, et inserti in olivam bonam; et ideo exsultabunt tandem a facie Domini quia venit primo adventu dans misericordiam; et exsultabunt, quando in secundo adventu veniet judicare terram, et tunc *judicabit orbem terræ*, id est, perfectiores quos assumpsit de terra, in equitate sua eos recipiendo, id est, justis suis eos associando; et populos, incredulos videlicet judicabit in veritate sua, justo eos iudicio damnando.

PSALMUS XCVI.

PSALMUS IPSI DAVID, QUANDO TERRA EI RESTITUTA EST.

« Dominus regnavit, exsultet terra, lætentur insulæ multæ. Nubes et caligo in circuitu ejus, justitia et iudicium correctio sedis ejus. Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, et commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini, a facie Domini omnis terra. Annuntiaverunt cæli justitiam ejus, et viderunt omnes populi gloriam ejus. Confundantur omnes qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis. Adorate eum, omnes angeli ejus. Audivit et lætata est Sion. Et exsultaverunt filii Judæ propter iudicia tua, Domine. Quoniam tu, Domine altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes deos. Qui diligitis Dominum, odite malum, custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos. Lux orta est justo, et rectis corde lætitia. Lætamini, justi, in Domino, et confitemini memoriæ sanctificationis ejus. »

ENARRATIO.

Terra defluxit, quando humanum genus per inobedientiam a Deo recessit. Restituta est in parte, quando populo Judaico lex data est. Sed quia populus ille legis prævaricator factus est, iterum terra defluxit. Defluxit etiam, quando Petrus apostolus, qui prius constantiam promisit, ad vocem ancillæ Dominum negavit; sed restituta est in eo terra, quando, interrogante Domino, *Petre, amas me?* respondit: *Amo, Domine*: sed, cum hoc tertio quævisset, contristatus Petrus dixit: *Tu scis, Domine, quia amo te* (Joan. XXI), et sic deleta est culpa ex trina confessione, quæ crevit ex trina negatione. Restituta est terra, quando multi conversi ex prædicatione Petri dixerunt inter se: *Quid faciemus, viri fratres?* Et Petrus: *Baptizetur unusquisque in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et baptizati sunt plurimi* (Act. II). Restituta est ad plenum terra, quando, misso Spiritu sancto, ab apostolis Verbum vitæ prædicatum est in gentibus. Expositio tituli talis est. *Psalmus huic David*, id est, vero David attribuendus est, factus quando restituta est terra. Et nota, licet vox sit Prophetæ in hoc psalmo, tamen negotium

illud, unde tractat psalmus, Christo attribuendum est, quia quod *terra restituta est*, hoc per eum fuit. Potest etiam accipi de resurrectione Domini quod dicit, *restituta est terra*, quia tunc caro Christi quam assumpsit de virgine restituta est, quando gloria immortalitatis induta est. Quæ terra, id est, caro Christi quasi defluxit, quando immortalitate et impassibilitate tegebatur. Dicit autem Propheta sic: *Dominus regnavit, exsultet terra, lætentur insulæ multæ*. Quasi dicat. Dominus Verbum carnem assumpsit, in qua plurima passus, mortuus est et resurrexit, ascendit, misit Spiritum sanctum inter discipulos, et sic *regnavit*, id est, regnum ubique terrarum sibi obtinuit, quia prædicantibus apostolis fides ubique crevit, et sic *Dominus regnavit*. Unde *exsultet terra* jam vomere prædicationis bene culta, et non tantum exsultent illi qui in solida terra habitant, sed etiam *lætentur insulæ multæ* ad fidem vocatæ. Vel, *lætentur insulæ multæ*, id est, Ecclesiæ plures jam factæ, quæ insulis comparari possunt, quantum sicut insulæ circumdatæ sunt mari, et alliduntur fluctibus maris, ita Ecclesia circumdata est fluctibus hujus sæculi, et ab eis impellitur. Sed quid facit? Frangit ipsos fluctus, et non frangitur ab illis, velut scopuli maris cum impelluntur ad littus, non frangunt littus, si firmum fuerit, sed potius ab ipso litore franguntur. *Nubes et caligo in circuitu ejus*. Quasi dicat: *Dominus regnavit* taliter, quia *nubes et caligo in circuitu ejus*. *Nubes* sunt apostoli, *caligo* prophetæ, quoniam quæ apostoli expresserunt, eadem prophetæ occulte quasi quadam caligine tecta prædixerunt. Hi prophetæ et apostoli in circuitu ejus sunt, præcinentes videlicet gloriam Domini, ut regnum ejus in fide cresceret. *Justitia et judicium correctio sedis ejus*. Præposteratum est, quia oportet ut prius sit judicium, discretio videlicet boni et mali, ut subsequatur justitia: quia nemo justificatur, nisi qui hoc judicium attendit. Hæc duo sunt *correctio sedis ejus*, quia per hæc duo corriguntur illi qui sedes ejus sunt futura. Et quomodo: quia *ignis*, id est, amor bonus qui inflammat, *ante ipsum præcedet*, et *ignis iste inflammabit inimicos ejus*, comburendo in eis nociva, *in circuitu* eos ponendo, ut eum videlicet circummeant imitatione bonorum operum. De hoc igne dictum est: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?* (Luc. XII.) Quod dicit, *et inflammabit in circuitu inimicos ejus*, et quo ordine hoc factum est? Quia *illuxerant fulgura ejus*, id est, splendores miraculorum ejus *orbi terræ*, id est, illis qui recipiendo culturam bonam, orbis futuri erant in virtutibus, videlicet perfecti. Hæc *fulgura vidit terra*, et *commota est* motu pœnitentiæ, et non quælibet terra *commota est*, sed *montes sicut cera fluxerunt*, id est, elati in sæculo, recepto igne charitatis, omissa duritia sua, dissoluti sunt per lacrymas pœnitentiæ. Quod dicit, *montes sicut cera fluxerunt a facie Domini*, id est propter cognitionem Domini, *a facie Domini mota est omnis terra*, quia non soli Judæi fidem receperunt. Vel aliter dicamus

A superius: *Dominus regnavit, exsultet terra, lætentur insulæ multæ*, et tamen licet ipse *regnavit, nubes et caligo in circuitu ejus*: quia quibusdam obumbratus et ne eum viderent, et tamen licet *nubes et caligo erant in circuitu ejus*, quantum ad quosdam, *justitia et judicium fuerunt correctio sedis ejus*, id est, in correctione illorum qui futuri erant sedes ejus. *Ignis ante ipsum præcedet*. Causam reddit quare *nubes et caligo in circuitu ejus*. Quia *ignis invidiæ ante ipsum præcedet*, non quod ab eo veniat *ignis ille*, sed quia ipsi ponunt ignem ipsum inter se et Deum, et ideo obumbratus est eis Dominus, ne eum videant: et *ignis iste inflammabit inimicos ejus* illicitis desideriis, et hoc *in circuitu*, id est, usquequaque. *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ*. Ostendit qualiter *justitia et judicium sunt correctio sedis ejus*, quia *illuxerunt fulgura orbi terræ*. Quæ *fulgura*? Videlicet *terra commota ad pœnitentiam*. Nam etiam *montes sicut cera fluxerunt*, id est, duritia superbiorum in molliem versa est, sicut cera quæ apponitur igni. Et hoc quod *montes fluxerunt*, est *a facie Domini*, a qua *commota est omnis terra*, et quomodo hoc? Quia *annuntiaverunt cæli*, id est, apostoli *justitiam ejus*, et sic *viderunt*, id est, intellexerunt *omnes populi*, non solum Judæi. Et quia *omnes populi viderunt gloriam ejus, confundantur ergo* in consideratione sua *omnes qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis*, quia non sunt adoranda simulacra, nec etiam angelus adorandus est, quia legitur in Apocalypsi, cum quidam voluisset adorare angelum pro miraculis quæ fecit, quod ipse prohibuisset ne adoraretur, dicens: *Vide ne feceris, conservus enim tuus sum et fratrum tuorum* (Apoc. XIX et XXI). *Adorate Dominum, omnes angeli ejus*. Quasi dicat: *Viderunt omnes populi gloriam ejus, unde adorate eum, omnes angeli ejus*. *Audivit hoc Sion quod populi viderunt gloriam ejus, et lætata est*. Quod alibi dicitur: *Audierunt qui erant in Judæa, quia gentes receperunt verbum Dei, et benedicebant Deum* (Act. XI). *Et exultaverunt filii Judæ, id est, Ecclesia ex Judæis, propter judicia tua, Domine, quia recognoverunt gentes esse dignas ut concorporarentur Judæis, unde Petrus: In veritate comperi quoniam non est personarum acceptor Deus* (Act. X). Ipse enim Petrus dubitans utrum Cornelius baptizandus esset, certificatus est quoniam Spiritum sanctum vidit eum recepisse: quod nulli contigit ex Judæis quod ante baptismum Spiritum sanctum recepisset. *Exultaverunt filii Judæ merito, quoniam tu Dominus es Altissimus super omnem terram; quia non tantum Judæorum, sed etiam gentium Deus. Et exaltatus es super omnes deos ante factos, nimis exaltatus es usque ad æqualitatem Patris ascendens; et ne quis desperaret, cum dicit eum Altissimum, quasi præ altitudine attingere eum non posset, dat præceptum quod attingendus sit, et dicit: Qui diligitis Dominum, odite malum. Quasi dicat: Dominus est Altissimus*

mus, vos autem qui altitudinem ejus attingere vultis, odite malum; et si persecutio impiorum vobis supervenerit, nolite timere, quia licet sæviant contra carnem, non possunt tamen impedire resurrectionem. Quia *custodit Dominus animas sanctorum suorum*, et de manu peccatorum liberabit eos tandem, et ut tandem liberet eos, *lux orta est justo*, id est, lux interior lucebit unicuique justo, et *rectis corde lætitia*, id est, ut non solum in spe gaudeant, sed etiam in tribulatione. Unde *lætamini, justi, in Domino*, quorum tantum est gaudere, quia impiis non est gaudere. Et *confitemini memoriæ sanctitatis ejus*, id est, lauda eum in hoc, quod memor fuit vestri ut vos sanctificaret, cum immemores essetis in damnatione vestra.

PSALMUS XCVII.

PSALMUS DAVID.

« Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Salvavit sibi dextera ejus, et brachium sanctum ejus. Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium revelavit justitiam suam. Recordatus est misericordiæ suæ et veritatis suæ domui Israel. Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri. Jubilate Deo, omnis terra, cantate, et exsultate, et psallite. Psallite Domino in cithara, in cithara et voce psalmi, in tubis ductilibus et voce tubæ cornæ. Jubilate in conspectu regis Domini, moveatur mare et plenitudo ejus: orbis terrarum et qui habitant in eo. Flumina plaudent manu simul, montes exsultabunt a conspectu Domini, quoniam venit judicare terram. Judicabit orbem terrarum in justitia, et populos in æquitate. »

ENARRATIO.

Vox est in hoc psalmo Prophetæ exhortantis nos, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus (II. Cor. vi), ne sanguinem justis conculcemus (Hebr. x), sed in magna affectione tempus visitationis recognoscamus (Luc. i), Christum imitando vetus canticum postponamus, et novum canticum cum eo cantemus. Quod dicit:

Cantate Domino canticum novum. Novum canticum nova charitas, nova humilitas, quod vetus homo nescit cantare. *Quia mirabilia fecit, tunc videlicet, quando filium viduæ resuscitavit (Luc. vii), sed mirabilius fecit, quando perditos a morte redemit. Salvavit sibi dextera ejus, et brachium sanctum ejus. Ostendit qualiter mirabilia fecit. Nam dextera ejus et brachium ejus, Christus videlicet, potentia et fortitudine sua salvavit, id est, salvationem humano generi attulit et hoc sibi a Domino, Patri videlicet, ut qui vivunt, jam non amplius sibi vivant (II Cor. v), sed Domino. Salvantur sibi qui interior, salvantur, non amplius redeuntes ad vomitum. Et quomodo salvavit? Notum fecit Dominus salutare suum, id est, Christum suum. In conspectu gentium revelavit justitiam suam, id est, fidem justi-*

PATROL. CXXXI.

ficantem notificavit gentibus. Et quare hoc? Quia *recordatus est misericordiæ suæ*, id est, reparationis humano generi faciendæ, *recordatus est veritatis suæ* promissæ domui Israel, quia illis promissio fuit ibi facta de restauratione humani generis. Et sic *viderunt omnes termini terræ*, id est, omnes illi qui terrenitati suæ terminum posuerunt, *viderunt salutare Dei nostri*, et ideo *jubilare Domino, omnis terra*, id est, tantum licentiam in vobis concipite, quantum non sufficitis in voce exprimere. *Cantate* etiam interiorius, et *exsultate* exteriorius, et sic *psallite*, id est, bona opera cum mentis hilaritate perficite, quia hilarem operatorem diligit Deus. *Psallite Domino*, dico, *in cithara*, id est, in carnis mortificatione. Unde Apostolus: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram (Col. iii)*. Psallite etiam *in tubis ductilibus*.

B Tubæ ductiles sunt tubæ æræ quæ, cum tunduntur malleis, in longitudinem et latitudinem crescunt. Mallei nostri sunt diaboli et vasa eorum, tussio est eorum tribulatio et persecutio quibus malleis quisquis tussus, crescat in perseverantiam boni operis, crescat etiam in latitudinem, id est, in charitatis extensionem, quæ charitas non ultra extendi potest, quam ut ad inimicos quisque habet charitatem, velut ille qui dixit: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum (Act. vii)*, quia nesciunt quid faciunt (Luc. xxii). Psallite etiam vocem *tubæ cornæ*, id est, sic operamini ut in carne existentes, omnes carnales affectiones excedatis, et hoc ad similitudinem cornu quod, adhærendo carni, in aliam indurescit naturam. Unde Paulus: *Et ei adhuc in carne militamus, jam non tamen secundum carnem vivimus (II Cor. x)*. *Jubilare in conspectu regis Domini*. Quasi dicat: His omnibus modis psallentes, *jubilare* in interiori vestro ubi conspicit rex vester, et vobis jubilantibus, *moveatur mare*, id est, gentilitas motu pœnitentiæ vel motu iræ, et non in parte *moveatur mare*, sed *plenitudo ejus*, id est, ubique *moveatur: orbis terrarum* etiam *moveatur*, id est, perfecti quodammodo adhuc *moveantur* ad incrementum virtutum et omnes *qui habitant in eo orbe*, id est, omnes qui imitantur perfectos *jubilent in conspectu regis Domini, jubilate*, quia *flumina*, id est, prædicatores sancti, *de quorum ventre fluent aquæ vivæ (Joan. vii)*, *plaudent manu simul*, id est, bona operatione vobiscum. *Plaudent et montes*, id est, elati in sæculo *exsultabunt a conspectu Domini, quoniam venit Dominus judicare terram*, nunc occulto judicio, et tandem *judicabit orbem terrarum in justitia, et populos in æquitate*.

PSALMUS XCVIII.

PSALMUS DAVID.

« Dominus regnavit, irascantur populi: qui sedet super Cherubim, moveatur terra. Dominus in Sion magnus, et excelsus super omnes populos. Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile et sanctum est, et honor regis judicium diligit. Tu parasti directiones, judicium et justitiam in Jacob tu fecisti. Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorare scabellum pedum ejus, quoniam sanctum

21

« est. Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus, et Sa-
 • muel inter eos qui invocant nomen ejus. Invoca-
 • bant Dominum, et ipse exaudiebat eos: in co-
 « lumna nobis loquebatur ad eos. Custodiebant testi-
 « monia ejus, et præceptum quod dedit illis. Domine
 « Deus noster, tu exaudiebas eos: Deus, propitius
 « fuisti eis, et ulciscens in omnes adinventiones
 « eorum. Exaltate Dominum Deum nostrum, et
 « adorate in monte sancto ejus, quoniam sanctus
 « Dominus Deus noster. »

ENARRATIO.

Psalmus David. Omnes sancti patriarchæ et pro-
 phetæ et prædicatores consuluerunt nobis in scri-
 pturis suis, velut filius Ecclesiæ, non ut deesset
 nobis, sed ex ipsis haberemus, unde ædificati
 essemus. Hoc etiam sanctus propheta David in hoc
 psalmo attendebat, proponens nobis ut ubique
 quæramus Dominum, quæramus eum hic misericor-
 dem, ne tandem experiamur eum sævissimum
 judicem. Ipse enim non deserit desiderantem se
 qui redemit negligentem se. Unde sic dicit:

*Dominus regnavit, irascantur populi, qui sedet
 super Cherubim, moveatur terra.* Quasi dicat:
 Quærite Dominum qui regnavit, id est, regnum in
 gentibus sibi obtinuit, principem mundi foras ejecit:
 et eo regnante, irascantur populi. Prophetatio est
 spiritus prædicentis, non præceptum jubentis.
 Prædicat enim Propheta, quæ in spiritu vidit futura:
 quia postquam Dominus ascendit, missus est Spi-
 ritus sanctus inter discipulos: ut per eum instructi,
 non timerent mortem quam sciebant destructam
 per resurgentem. A quibus cum Dominus cæpit
 prædicari, irati sunt populi multi: irati sunt cum
 cæpit prædicari qui eos fecit, qui adoraverunt quod
 fecerunt: irati sunt Domino suo pro idolo suo, cum
 deberent irasci servo: quia dignior est servus
 eorum, quam idolum suum. Servum enim fecit
 Dominus, eorum, idolum vero fabere eorum. *Qui sedet
 super Cherubim*, id est, qui sibi elegit sedem plenos
 dilectione. Cherubim namque interpretatur plenitudo
 scientiæ. Quoniam autem charitas plenitudo est
 præceptorum, non incongrue qui in charitate perfec-
 tus est, Cherubim est appellatus. Quod dicit. *Qui
 sedes super Cherubim*, regna; sed unde *moveatur
 terra*, id est, quis in terra cor positum habens.
Dominus tamen in Sion magnus, id est, in specu-
 lantibus ea quæ non videntur, non ea quæ videntur.
 Magnus apparet Dominus, licet his qui in terra sunt,
 videatur parvus: *et excelsus super omnes populos*,
 non tantum Judæos, sed etiam super gentiles. Et
 quandoquidem tu Dominus magnus es in Sion, ergo
confiteantur omnes nomini tuo magno glorificando,
 qui noluerunt confiteri nomini tuo parvo: et merito
 nomini tuo confitendum est, *quoniam terribile est*,
 non amantibus, *sanctum amantibus*, quibus dicitur:
Sancti estote, quia ego sanctus sum (Lev. xi, xix).
 Vel terribile erit in futuro, cum nunc sit sanctum:
et honor, regis, id est, rex honorabilis diliget judi-
 cium, ut quisque videlicet habeat discretionem inter

A bonum et malum, ut declinet a malo et faciat
 bonum. Vel qui vult esse *honor regis*, id est, talis
 ut per eum honorificetur rex, diligat judicium:
 attendat quia judex suus nullum peccatum dimittat
 impunitum, et hoc attendendo, judex suus fiat:
 quod non potest, nisi peccare desistat. *Tu parasti
 directiones, judicium et justitiam in Jacob tu fecisti.*
 Quasi dicat: *Confiteantur nomini tuo*, et bene
 possunt: quia *tu parasti eis directiones*, id est,
 quosdam directores, quorum exemplo dirigerentur
 ad confessionem: et sic *judicium*: id est, discre-
 tionem parasti, et postea *justitiam*: et hoc *in Jacob*,
 id est, in illis qui mutant præsentia pro futura.
Exaltate Dominum Deum nostrum. Quasi dicat:
 Quandoquidem ut confiteremini, vobis paratæ sunt
 directiones, exaltate Dominum Deum nostrum bene
 operando, *ut videntes opera vestra bona*, etc. *Et
 adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est.*
 Nota quid scabellum debeat vocari. Ipse enim,
 Dominus dixit: *Cælum est mihi sedes*, et *terra
 scabellum pedum meorum*. (Isa. lxvi). Quid igitur
 faciemus? Adorabimus terram? Timeo adorare
 terram, ne damner ab eo qui fecit cælum et terram.
 Ipse enim tentatori suo dixit: *Dominum Deum tuum
 adorabis, et illi soli servies* (Matth. iv). Sed quis
 Spiritus dixit, *Adorate scabellum pedum ejus*, viden-
 dum est qualiter terra adoranda sit, quam ipse dixit
 esse scabellum pedum suorum. Ipse enim terram
 sumpsit de terra, carnem scilicet de Virgine Maria.
 Hanc terram nullus adorando peccat. Quod dicat:
Adorate scabellum pedum ejus, id est, veneramini
 C inferiorem naturam ejus, quoniam sanctus est.
Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus. Quasi dicat:
Exaltate Dominum nostrum: et debetis, quia Moyses
 et Aaron quos tanti habetis, et quorum filii vos
 estis, in sacerdotibus ejus computati sunt. *Et Samuel
 inter eos qui invocant nomen ejus: invocabant Domi-
 num ut servi, et ipse exaudiebat eos* ut Dominus:
in columna nubis, id est, in mysterio quasi nube
 facta loquebatur, et ipsi custodiebant testimonia ejus:
 unde ipse major eis probatur, quia ipsi ab eo quasi
 a Domino testimonia acceperunt. Et custodiebant
 præceptum quod dedit illis: et tu, *Domine Deus
 noster, exaudiebas eos*, ut Dominus; *propitius fuisti
 eis* in hoc quod propitiandum erat eis: *et ulciscens
 in omnes adinventiones eorum*: quia si aliquando
 peccabant, disciplina tua correxit eos ut filios. In
 D Moyse et Aaron possumus videre inventiones suas
 quæ corrigendæ erant. Moyses enim cum videret
 rixari Ægyptium cum Hebræo, ira commotus, inter-
 fecit Ægyptium, et sabulo eum cooperuit, ne si
 discoopertum eum dimisisset, reus homicidii inve-
 niretur. Iterum cum insequenti die rixari videret
 duos Hebræos inter se, redarguit eos de commi-
 sione rixæ. Quorum unus respondit ei, indignando
 dicens: *Nunquid et me vis interficere sicut heri
 interfecisti Ægyptium?* Timens Moyses ne mani-
 festaretur culpa sua, aufugiens dimisit fratres suos,
 quibus necessarius esse potuit, si remansisset

(Exod. 11). Ecce pro his duabus inventionibus, pro ira videlicet qua commotus perpetravit homicidium, et pro timore quo perterritus fratres in periculo dimisit, promeruit ut Dominus ab eo vindictam sumeret. Aaron etiam corrigendus erat in adinventionibus suis, quia in infirmitate carnis victus concessit populo illi cui præerat ut vitulum conflatilem ad adorandum facerent (Exod. xxxii). Has inventiones Moysi et Aaron Dominus vindicavit quia in terram promissionis non perduxit (Num. xx). Sed quia hoc in figura contingebat, convenientius accipiamus, tribulationes et contradictiones plurimas quas passi sunt in populo illo, esse vindictas Domini, quia gravis est multum sanctis iniquitas infidelium. In Samuele quantum ad humanum oculum nihil fuit, quod ulciscendum esset: quia a pueritia in templo instructus, in templo Domini fuit in veritate (1 Reg. iii). Sed quoniam unicuique artificis in edificio suo quod etiam aliis bene factum videtur, esse malum apparet, possumus dicere quod Dominus ejus oculis omnia præsumt, etiam in Samuele aliquid corrigendum videbat: quia nullus est ita sanctus, ut omnino careat peccato. *Exaltate Dominum Deum nostrum*. Quasi dicat. Quandoquidem omnibus propitiator est Dominus, ergo *exaltate Dominum Deum nostrum, et adorare eum in monte sanato ejus*, in Christo videlicet, qui mons præcisus est de monte sine manibus concidentium. Unde in Daniele: Vide lapidem præcisum *de monte sine manibus*, et crevit in montem magnum, ut impleret faciem terræ (Dan. ii). In hoc monte adorandus est Dominus, quoniam ipse est Dominus Deus noster.

PSALMUS XCIX.

PSALMUS IN CONFESIONE.

« *Jubilare Deo, omnis terra, servite Domino in lætitia. Introite in conspectu ejus in exultatione. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, et non ipsi nos. Populus ejus et oves pascuæ ejus, introite portas ejus in confessione: atria ejus in hymnis confitemini illi. Laudate nomen ejus quoniam suavis est Dominus: in æternum misericordia ejus, et usque in generationem et generationem veritas ejus.* »

ENARRATIO.

Psalmus in confessione. In hoc psalmo est vox Prophete hortantis ad laudem Deo referendam pro beneficiis pristinis humano generi exhibitis, et dicit:

Jubilare Deo, omnis terra. Potest continuari superiori, ubi dictum est. *Quoniam sanctus Dominus Deus noster.* Quare *Jubilare Deo, omnis terra.* Quasi dicat: Ad laudem Dei verba non sufficiunt, sed jubilatione opus est ut tantum in Domino gaudeatis quantum verbis explicare non potestis. Nota quod dicit, *omnis terra*: quia qui ubique seminavit benedictionem, undique querit jubilationem, ut necesse fuit ut undique seminaret benedictionem, quia Adam ubique seminaverat confusionem. Seminat enim in quatuor partibus mundi confusionem, quod notatur in nomine

A suo, sumpto a principalibus litteris quatuor nominum, quatuor principalium plagarum mundi. *A*, prima littera ejus nominis, ab ἀνατολή, quod Græce significat orientem sumpta est. *D* littera, quæ secunda reperitur in nomine ipso, sumpta est a δύσις, quod Græce notat occidentem. *A*, quod tertium locum obtinet, sumitur ab ἄρκτος, quod significat septentrionalem plagam. *M*, quartum locum obtinens, sumitur a μεσημβρία, quod significat meridianam plagam. *Servite Domino non in tristitia, sed in lætitia* id est, in mentis hilaritate. Et merito ei serviendum est in lætitia, quia servitus Dei est libera, cui non servit necessitas, sed charitas. *Introite in conspectu ejus in exultatione.* Dictum est ad similitudinem principum, quia principes ante conspectum suum ponere illos solent, qui eis serviunt ad placitum suum. Velsio: *Introite in conspectu ejus*, id est conscientiam vestram ubi ipse conspicit, mundate: ut eam sordibus evacuetis, et virtutum moribus adornetis. Et *scitote quoniam ipse est Dominus Deus noster, faciens vos servire in lætitia*, id est, sibi jubulare. Et *ipse fecit nos, et non ipsi nos.* Quod nos ipsi in nobis fecimus, hoc damnandum est: quod autem ipse fecit, hoc vere salutis est: et ideo *populus et oves pascuæ ejus, introite portas ejus in confessione* gemebunda: quia qui vult ad eum intrare, necesse est ut confitendo gemat peccata sua. Hoc enim debet esse initium introeuntis ad eum: quod dicit, *Introite portas ejus in confessione: et atria ejus*, id est, Ecclesiam ejus ingressi, jam *confitemini illi in hymnis*, id est, in laudabili confessione confitemini illi, et tandem in futuro *laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus*, id est, reparatio antiqui lapsus, facta per misericordiam, est *in æternum durabilis: et veritas*, id est, completio misericordiam promissæ, est *in generationem et generationem.*

PSALMUS C.

PSALMUS IPSI DAVID.

« *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine Psallam et intelligam in via immaculata, quando venies ad me. Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Non proponebam ante oculos meos rem injustam, facientes prævaricationes odivi. Non adhæsit mihi cor pravum, declinantem a me malignum non cognoscebam. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer bar. Superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam. Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.* »

ENARRATIO.

Psalmus David. Vox est capitis nostri in hoc psalmo, docentis ne quis propter misericordiam præsumat de impunitate peccatorum, quia sequitur

judicium: nec quisquam in melius mutatus, exhorrescit iudicium; quoniam præcedit misericordia. Hæc duo, misericordia et iudicium, solent in hominibus esse mutabilia; quia multi misericordia victi perdunt severitatem iudicii: et cum aliquando rigidum volunt tenere iudicium, amittunt misericordiam. Christus vero nec propter misericordiae bonitatem perdidit iudicii severitatem, nec propter severe iudicandum postponi misericordiae bonitatem, sed utrumque custodit sine commutatione. Nunc enim est tempus misericordiae, quandoque veniet tempus exercendi iudicii, et dicit:

Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine. Psallam et intelligam in via immaculata, quando venies ad me. Quasi dicat; Domine Pater, misericordiam quam per me mundo exhibuisti, et iudicium quod per me facturus es quandoque, *cantabo*, id est, meis notificabo: et hoc *tibi*, id est, gratiæ tuæ, et non meritis attribuam. *Psallam et intelligam*, id est, intelligenter agam, *in via immaculata*, id est, positus, et hoc non per me, sed ideo, quia tu *venies ad me*, id est, Verbum tuum mihi homini personaliter uniendo: *perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.* Quasi dicat: Vere ad me venisti, quia ex hoc quod ad me venisti, *perambulabam in innocentia cordis mei*, id est, in corde innocenti: et hoc *in medio*, id est, in firma conscientia mea, quæ *domus* dicitur, firmum videlicet receptaculum. In hac domo si quis male habet, nusquam bene habebit. Si quis autem purgatam habet conscientiam suam, etsi exterius undique male habet, tamen si ingreditur ad conscientiam suam, invenit sibi requiem. Nota quod dicit, *perambulabam*. Perambulabat in innocentia cordis, quia tam ad inimicos quam ad amicos extendit latitudinem charitatis. Non est enim vera innocentia, nisi talis sit quæ nec sibi nec alteri noceat. Nocet sibi, si contra inimicum odio accensus fuerit, etsi nullum damnum inimico intulerit. Quod dicit, *Perambulabam*, id est, ubique ambulabam: et hoc *in innocentia* non manus tamen, sed et *cordis mei*: et hoc *in medio domus meæ*, id est, in conscientia mea, licet hominibus aliter visum sit. Potest etiam de membris dici, *perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ*, id est, in illis qui dicuntur mediæ et firmiores in domo mea id est, in Ecclesia mea. Vel potest etiam referri superior versus ad membra, sic: *Misericordiam et iudicium*, id est, piam affectionem quam habuisti erga humanum genus: et iudicium verum, ut creatura videlicet serviat suo Creatori. *Cantabo*, id est, cantabunt tibi mei, o Domine, id est, gratiæ tuæ hoc attribuent, non meritis suis. Vel tibi cantabunt quia de misericordia tua præsumunt: ita tamen, ut de iudicio tuo satagent, ita ut parati illud expectent et *psallam*, id est, psallent mei et intelligent: quia non labiis tantum, sed et sine et vita psallent, habentes spiritum sapientiæ et intellectus, *in via immaculata* scilicet positi: et hoc tunc quando *Tu venies ad me*, id est, quando mundo per me inno-

tesces. Cantabunt, psallent et intelligent, et hoc ex populo meo. Quia ego prius *perambulabam in innocentia cordis meæ in medio domus meæ*, non *propinobam ante oculos meos*, id est, beneplacitum habui *rem injustam*, id est, injuste factum quod libet: *facientes prævaricationem odivi*, id est, prævaricatores tam scriptæ legis quam naturalis odio habui, in hoc quod odio habendi erant. *Non adhæsit mihi cor pravum*, id est, cor a via recta distortum, non placuit mihi, licet aliquando conversatus essem cum hominibus perverse agentibus. *Declinantem autem a me*, id est, a mandatis meis non *cognoscebam* dignatione, licet eum cognoscerem animadversione iræ: *detrahentem etiam secreto proximo suum hunc persequabar* in hoc quod persequendus erat, ut cui prius erat detractor, fieret amator; juxta illud: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum* (Matth. xviii). *Superbo oculo et insatiabili corde cum hoc non edebam*. Duo notantur hic, superbus et avarus. Avaro enim semper est cor insatiabile, sicuti superbo oculus est elatus, et non humiliter inclinatus: quorum, videlicet superbi et avari, est cibus, impietas et injustitia. Hoc cibo non vescuntur illi, qui piæ cor habent in Domino, quia cibus eorum est justitia. Unde illud: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* (Matth. v). Vel ad litteram possumus legere, si ad membra volumus referre quod dicit, *Superbo oculo et insatiabili corde*, id est cum hoc non edebant mei. Unde Paulus: *Si quis non obedierit sermonibus nostris, hunc per epistolam nobis notate, et cum eo non commisceamini*: non ut inimicum cum habeatis, sed ut fratrem eum corripatis (II Thess. iii). Et alibi: *Cum ejusmodi nec cibum sumere* (I Cor. v). Vel sic: Cum hoc cibum edebam voluntate, licet actione. Receptit Dominus peccatores, et manducavit cum illis, sed in voluntate non consensus: ipse enim tantum cum eis comedit ad correctionem illorum. In hoc enim se magistrum ostendit, cum ad eorum correctionem cum illis comedit. *Oculi mei ad fideles terræ*. Quasi dicat: Superbos et avaros contempsi: *oculi autem mei*, id est, respectus misericordiae meæ, est ad *fideles terræ*, id est, ad illos qui fideliter terram suam colunt. Et quid hoc illis? Ut tandem *sedeant mecum in regno meo*. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat*. Sed qui facit *superbiam non habitabit in medio domus meæ*, id est, non placebit cordi meo, vel non habitabit in Ecclesia mea. *Qui loquitur iniqua, non direxit se in conspectu oculorum meorum*. Et qui tandem de illis? *in matutino interficiebam omnes peccatores terræ*. Nox est quandiu agimus vitam istam transitoriam, in qua permittuntur impii cum impiis vivere: sed veniente *matutino*, id est, omnium resurrectione, in qua terminabitur omnis tenebrositas noctis; interficientur omnes peccatores: et qua interfectione sint interficiendi, subjungit: *Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes*

iniquitatem. Nam interfectio peccatorum erit separatio a congregatione fidelium: quod tunc erit, quando agni separabuntur ab hædis. Vel aliter: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.* Matutinum est principium dici. In principio autem interficiendi sunt omnes peccatores terræ, quia surgente illicito motu ex suggestione diaboli, interficiendi sunt *peccatores terræ*, id est, diabolus et angeli ejus removendi sunt a nobis: ne usque ad actum iniquitatis nos perducant, a quorum suggestionem illiciti motus surrexerunt in nobis. Quod dicit, *In matutino interficiebam*, id est, interficiendos esse putabam *omnes peccatores terræ*, ut sic disperderem, id est, mei disperderent *de civitate Domini*, id est, de anima sua *justa omnes operantes iniquitatem.* Unde serpenti dicitur: *Mulier conteret caput tuum (Gen. iii).* Caput serpentis conteritur, quando illiciti motus ne ad actum perveniant, interficiuntur. Unde illud: *Beatus qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram (Ps. cxxvi).*

PSALMUS CI.

ORATIO PAUPERIS CUM ANXIATUS FUERIT, ET CORAM DOMINO EFFUDERIT PRECEM SUAM.

• Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat. Non avertas faciem tuam a me: • in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam. In quacunque die invocavero te, velociter • exaudi me. Quia defecerunt sicut fumus dies mei, • et ossa mea sicut cremum aruerunt. Percussus sum • ut fenum, et aruit cor meum, quia oblitus sum • comedere panem meum. A voce gemitus mei ad- • hæsit os meum carni meæ. Similis factus sum C • pelicano solitudinis, factus sum sicut nycticorax • in domicilio: Vigilavi, et factus sum sicut passer • solitarius in tecto. Tota die exprobrahant mihi • inimici mei: et qui laudabant me, adversum me • jurabant. Quia cinerem tanquam panem mandu- • cabam, et poculum meum cum lletu miscebam. A • facie iræ et indignationis tuæ, quia elevans allisisti • me. Dies mei sicut umbra declinaverunt, et ego sicut • fenum arui. Tu autem, Domine, in æternum per- • manes, et memoriale tuum in generationem et • generationem. Tu exurgens misereberis Sion, • quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. • Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et • terræ ejus miserebuntur. Et timebant gentes D • nomen tuum, Domine, et omnes reges terræ glo- • riam tuam. Quia ædificavit Dominus Sion, et vi- • debitur in gloria sua. Respexit in orationem humi- • lium, et non sprevit precem eorum. Scribantur • hæc in generatione altera, et populus qui creabi- • tur, laudabit Dominum. Quia prospexit de excelso • sancto suo, Dominus de cælo in terram aspexit. • Ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios • interemptorum. Ut annuntiet in Sion nomen • Domini, et laudem ejus in Jerusalem. In conve- • niendo populos in unum et reges, ut serviant Do- • mino. Respondit ei in via virtutissuæ: Paucitatem • dierum meorum nuntia mihi. Ne revoces me in • dimidio dierum meorum, in generationem et gene-

• rationem anni tui. Initio tu, Domine, terram fun-
« dasti, et opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi
« peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut
« vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mu-
« tabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es,
• et anni tui non deficient. Filii servorum tuorum
« habitabunt, et semen eorum in sæculum diri-
« getur. »

ENARRATIO.

Oratio pauperis cum anxius fuerit, et effuderit preces et orationes suas Domino. Pauper iste cujus oratio in hoc psalmo notatur, est ille de quo dicitur: Qui cum dives esset, pro nobis factus est pauper (II Cor. viii), Dives in æqualitate Patris regnans: sed pauper factus est, quando verbum, quod in principio erat apud Deum (Joan. i) formam servi accepit (Phil. ii), in qua nos a peccatis redemit. Ex hoc paupere sunt omnes divitiæ nostræ, tam interiores quam exteriores. Ab eo enim habemus aurum, argentum cæterasque possessiones. Ab eo etiam habemus interiores divitiæ: castitatem cæterasque virtutes quibus divites fiunt fideles. Quod dicitur pauper iste anxius esse, non ex se habuit anxiam, sed ex nobis, pro quibus carnem assumpsit, crucifigique voluit: pro quibus etiam in hoc psalmo orat, ut illuc ducantur per gratiam, unde cecidimus per primi parentis inobedientiam. Hunc anxiatum pro nobis quisque attendat, et anxietur, considerando in quanta gloria in Adam creatus esset, et ad quantum per eum cecidit miseriam: et hoc attendendo, coram Domino, non coram hominibus, ostendat precem suam.

Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat. In hac oratione capitis nostri quædam attribuuntur suæ personæ, quædam nostræ infirmitati convenient. Et dicit sic: Domine pater, exaudi orationem meam, id est, meorum, factam pro perseverantia virtutum: et clamor meus, id est, irremissa operatio meorum, ad te veniat. Clamor accipitur et in bono et in malo: in bono, ut dictum est Moysi: *Quid clamas? (Exod. xiv.)* In malo, ut illud *Clamor Sodomorum venit ad me (Gen. xviii).* Et Paulus: *Auferatur clamor de medio vestri (Eph. iv).* Quasi dicat: Video esse non posse, ut omnino auferatur iniquitas a vobis; sed cavete vobis, ne clamor sit in vobis, id est, ne exemplum sitis aliis peccandi. Unde alius: *Etsi non caste, tamen caute. Ne avertas faciem tuam a me humiliato*, quia avertisti ab Adam elato. *In quacunque die tribulor in meis, inclina ad me aurem tuam.* Ecce jam est caput nostrum superius, et dicit se tribulari. Ubi ergo tribulator, nisi in corpore? Quod in corpore tribuletur, manifeste ipsemet ostendit, dicens: *Saule, Saule, quid me persequeris? (Act. ix.)* Et Petro dicit: Venio Romam iterum crucifigi. Quod dicit, *In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*, id est, vim exauditionis apud te obtineat oratio mea. Cum ego humilio me, quasi me extollo: tu longe non sis a me, si me humilio, tu *inclina ad me aurem tuam. In quacunque*

die invocavero te in meis, *velociter* id est, indilate, *exaudime*. Velociter ideo, quia quæ tu vis, desidero : quia non jam terrenus terrena desidero, sed a prima captivitate liberatus, cœlestia desidero : de quo desiderio tu ipse dicebas : *Apud te loquentem ecce adsum*. Tu ergo pauper qui jaces ante januam divitis Dei, dic : Qua egestate mendicās, qua indigentia pulsas ? Dic ut aperiatur tibi ostium. *Quia defecerunt sicut fumus dies mei*. Quasi dicat : Opus est ut velociter exaudias me in meis, quia *dies mei*, id est meorum, *defecerunt*, id est, ad defectum venerunt, sicut *fumus* in altum ascendens, et cito evanescens. Sic superbi homines ascendunt, id est tumescunt : et ideo *ossa mea* ut *cremium aruerunt*. Ossa dicuntur fortiores in Ecclesia, quia sicut caro quæ mollis est, sustentatur ossibus quibus adhæret : ita infirmiores in Ecclesia adhærent perfectioribus, et ab eis sustentantur ; et quoniam *multitudinis credentium cor* debet esse *unum et anima una* (Act. iv), sæpe contingit ut fortiores in Ecclesia, condolendo imperfectis quos vident incurrere scandalum, quasi aridi appareant, sicut *cremium* quod siccum remanet in sartagine, expresso sagimine. Nam magnus est dolor perfectis in Ecclesia, quando vident minus eruditos scandalum incurrere. Vel aliter quod dicit, *et ossa mea sicut cremium aruerunt* et hoc unde : *Percussus sum* in primo parente, *et aruit cor meum*, id est, robur rationis meorum sicut *fenum* quod hodie est, et cras in clibanum mittitur (Matth. vi) : et quare in primo parente percussus sum ? *Quia oblitus sum comedere panem meum*, id est, divinis præceptis quibus homo reflecti debet, me reflectere renui. Quod divina præcepta homini debent esse reflectio, ipse Dominus in Evangelio dicit : *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* (Matth. iv). Hunc panem oblitus est primus homo comedere, qui, diabolo suggerente, muliere prævaricante et suadente, tetigit vetitum cibum, et oblitus est præceptum (Gen. iii) ; sed sequitur post oblivionem commemoratio. Manducemus panem illum, qui de se ipso dixit : *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi* (Joan. vi). Manducemus panem illum, ut vivamus : non manducemus sicut manducaverunt patres nostri manna, et mortui sunt (Ibid.). *A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ*. Sunt quidam qui non gemendo quod gemere deberent, vel gemendo quod non gemere deberent, se gemendos faciunt. Gemunt enim a missam pecuniam, sed non gemunt a missam justitiam ; gemunt nummum amissum, non cœleste regnum eis ablatum ; fraudem faciunt, et gaudent. Sed quoniam perfectiores in fide non possunt dimittere quin eis ex charitate condoleant, ideo *adhæsit os meum*, id est, fortiores in membris meis, adhæserunt *carni meæ*, minus videlicet eruditis : fortes adhæserunt debilibus, validi invalidis : et hoc a *voce gemitus mei*, id est, meorum gementium illos qui se gemendos faciunt, quoniam eis condolendo adhærent : et ideo opus est ut velociter eos exaudias. Vel aliter, *oblitus sum* manducare : quia a

voce gemitus mei, voce videlicet serpentis, de qua semper est gemendum meis, hanc scilicet, *Comedite et eritis sicut dii* (Gen. iii) : ex hac *adhæsit os meum*, id est, interior homo meus, consensit *carni meæ*. Adam enim meæ consensit Evæ, quia robur rationalitatis meæ sensualitate mea depresum est. Et pro hac voce gemitus, *similis factus sum* in meis *pelicano solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio*. Pelicanus est avis quæ nascitur in ripis Nili, amans solitudinem : ubi intelliguntur sancti prædicatores volentes de talento sibi commisso lucrum Domino quærere, attendentes sententiam Domini dicenti : *Serve nequam, quare pecuniam meam non ledisti nummulariis, ut ego veniens cum usura reciperem illam ?* (Matth. xxv ; Luc. xix.) Et hoc attendentes, conservati *in solitudine*, id est, in locum gentium, ut ibi lucrum Domino quærant : inter quos quasi *in solitudine* morantur, quia neminem suæ sectæ inveniunt ibi. *Et factus sum sicut nycticorax in domicilio*. Nycticorax est avis alio nomine dicta buba, quæ exercet cantum suum in nocte, et amat esse *in domicilio*, id est, in donibus desertis. Domicilium est enim domus deserta et destructa, ubi ablato tecto remanent tantum parietes. Et hic notantur prædicatores iidem qui notati sunt per pelicanum, vel alii iterum Domino lucrantes *in domicilio*, id est, in illis qui receptione fidei jam quasi domus constructa fuerunt, sed quia per infidelitatis culpam postea a fide discesserunt, quasi domicilio facti sunt, tecto carentes fidei. Habet alia translatio, in parietinis et in dirutis. *Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Quasi dicat : *Similis factus sum pelicano* in quibusdam membris meis, et ejusdem vel in aliis *vigilavi*, id est, in inquietudine perseveravi, *et factus sum sicut passer*, avis videlicet querula, *et solitarius fui in tecto*. Hic notantur filii, qui fidem adhuc habent, sed nimis secundum carnem vivunt, inter quos prædicator quisque *passer* est, quarens eos nimis consentire carni suæ : et est *solitarius in tecto*, quia cum cæteri sub carne sua quasi sub tecto conversantur, ipse carnem suam domando ut spiritum roberet quasi subjecto non est, sed in tecto, jam lege mentis superans legem carnis. Aliter posset hoc notari in membris Domini quod dicit, *similis factus sum pelicano solitudinis*. Per pelicanum solitudinem amantem, notantur illi qui omne onus sæculi postponunt, et ad solitudines se conferunt, ut ibi contemplationi Dei solummodo vacent. Sunt et alii qui similiter pompam sæculi postponunt ; sed et ab his qui in sæculo sunt, quodammodo pendent, victum et vestitum ab eis quærentes : et hi tales notantur, ubi dicitur, *factus sum sicut nycticorax in domicilio*. Sunt etiam alii qui inter homines vigilant, id est, in inquietudine laborant, ut alios in fide edificent : et hi tales notantur per hoc quod dicitur : *Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Possunt etiam hæc tria genera avium et locorum in capite

nostro notari, ut de seipso caput hoc dicat sic: *A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.* Pro quo *gemitu dolendo sum factus similis pelicano solitario.* Dicitur quia pelicanus pullos suos statim de calido ovo eductos rostro suo interficit: quibus interfectis, nimio dolore se affligit per tres dies continuos; et in tertia die seipsum præ maximo dolore dilacerando, sanguinem suum fundit: quo sanguine conpersi pulli reviviscunt: ubi Christus intelligitur, qui humanum genus occidit in hoc quod occidendum erat. Idololatrias enim ad colendum Deum revocavit. Ipse enim sanguinem suum, ut nos revivificaret, effudit. Unde illud: *Ego occidam, ego vivere faciam: percutiam, et ego sanabo* (Deut. xxxii). Fuit etiam pelicanus Christus solitarius, qui solitaria natalitate natus fuit. Nullus enim unquam præter illum sine peccato natus fuit. *Vel similis factus pelicano solitudinis.* Juxta illud: *Filius hominis non habet ubi caput reclinet* (Luc. ix). *Factus sum sicut nycticorax in domicilio.* In domicilio conversatus est, quando inter dirutos, id est, legis prævaricatores conversari voluit, ipse enim dilexit tenebras eorum, non ut in tenebris remanerent, sed adhuc converterentur. De eis enim dixit: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (Matth. xv). Ibi prædicavit, ibi miracula fecit, ibi ad ultimum mori voluit. *Factus sum sicut nycticorax in domicilio.* *Vigilavi tandem,* id est, a mortuis resurrexi: *et factus sum sicut passer solitarius in tecto,* quia ego singularis in cælum ascendi. Unde illud: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo* (Joan. iii). Vel sic: *Vigilavi,* id est, inquietudini datus sum: vel, *vigilavi,* id est, vigilantem egi. Unde illud: *Justus cor suum tradit ad vigilandum diliculo ad Dominum qui fecit illum* (Eccli. xxxix). *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto,* id est, habitus sum ab illis comparabilis avi illi, quæ excluditur de domo, et in tecto solitarius moratur. Unde quia *factus sum sicut passer, tota die exprobrabant me inimici mei;* vel sic: Licet ego ad hoc natus sim, ut auferam vocem gemitus meorum, tamen *tota die,* id est, continue exprobrabant mihi inimici mei, dicentes: *Dæmonium habes* (Joan. viii): *et his similia: et qui laudabant me ore, adversum me jurabant corde:* ore enim dicebant: *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces* (Matth. xxi): et tamen apparuit postea, quod adversabantur mihi in corde, quasi conjurati essent adversum me. Et quare hoc? *Quia cinerem tanquam panem manducavi,* id est, peccatores pro inutilitate cineri comparabiles, in corpus meum trajiciebam tanquam panem, id est, tanquam justos qui pro soliditate boni operis panes dicuntur: *et poculum meum,* id est, fortes in corpore meo *misceram cum fletu,* id est, cum illis qui pro multitudine peccatorum fletus dicuntur et illos pro se flere cogunt: et *ideo adversum me jurabant* Judæi, quia ad corpus meum perficiendum tam impios quam pios elegi. Unde illud: *Quare magister vester cum publicanis*

et peccatoribus manducat? (Matth. ix.) Adhuc etiam impropertur a paganis, prædicatoribus in Ecclesia, quod ipsi pervertant mores et disciplinas hominum, quia dicunt prædicatores dare libertatem peccandi cum promittunt locum pœnitentiæ et spem veniæ, non attendentes quia Dominus ne desperatione pejus viverent, promisit indulgentiæ portum: et ne iterum pro spe veniæ pejus viverent, diem mortis fecit incertum: prudentissime utrumque constituens, et revertentes quo reciperentur, et differentes quo terreantur. *A facie iræ et indignationis tuæ, quia elevans allisisti me.* Quasi dicat: Quod ego cinerem manducabam, hoc fuit a facie indignationis tuæ, id est, a cognitione iræ tuæ, quia elevans allisisti me, id est, meos elevatos allidi permisisti. Elevatus fuit homo, quia omnia animalia vivacitate rationis excelebat. Ipse enim in libero arbitrio positus fuit, sic creatus ut non moreretur, si peccare destitisset. Sed quia ab obedientia cecidit, et liberum arbitrium suum quasi non haberet vim discretionis, in malum convertit, ideo allisus fuit. Neque enim juste plus ab eo quam ab aliis animalibus obedientiam Dominus exegisset, si cæteris animalibus in vivacitate non præesset. *Dies mei sicut umbra declinaverunt.* Quasi dicat: Quia elevans allisisti me, ideo *dies mei,* id est, dies meorum, *sicut umbra declinaverunt, et ego in meis, sicut fenum arui.* Nota quia merito agunt dies declinantes, qui in stabilitate et æternitate noluerunt permanere. *Tu autem, Domine, qui æternus es, et cujus nomen vivet in sæcula, permanes in æternum, et memoriale tuum,* id est, misericordia tua quæ digna est memoria, permanet in generationem et generationem. Et quomodo hoc? Quia *tu exurgens per me, misereberis Sion,* id est, Judaici populi. Et vere *misereberis, quia tempus est miserendiejus,* juxta illud: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret* (Gal. iv). Et vere *misereberis, quia venit tempus;* juxta illud: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* (I Cor. vi). *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus.* Quasi dicat: Hoc modo *misereberis Sion,* quoniam *lapides ejus,* id est, prophetæ qui sunt fundamentum ejus *Sion placuerunt servis,* id est, apostolorum tuis intelligibiles erant prophetæ: et ipsi apostoli exponendo dicta prophetarum, *miserebuntur terræ,* id est, illos qui adhuc terra sunt, facient dignos tua miseratione, ut sic de terra fiant lapides vivi in ædificium Sion: quia potens est Deus, qui pulverem ex nibilo plasmavit, ex ipso pulvere lapides facere. *Et timebunt gentes nomen tuum, Domine, et omnes reges terræ gloriam tuam.* Ecce jam constructus est paries unus civitatis Sion, paries videlicet ex circumcissione, ut et veniat paries de præputio: ut illi duo parietes juncti in unum angularem lapidem, construant civitatem. *Et timebunt,* quasi dicat: Non tantum *misereberis Sion,* sed etiam *gentes timebunt* timore filiali, non servili, *nomen tuum, Domine;* juxta illud: *Dico Jesum ministrum fuisse circumci-*

sionis, gentes autem super misericordia Deum honorare (Rom. xv). Et non quælibet gens timebit nomen tuum, Domine, sed omnes reges terræ timebunt gloriam tuam, id est, resurrectionem tuam valde gloriosam. Et vere vocato pariete ex circumcissione veniet paries ex præputio. Quia illis duobus conjunctis, ædificavit Dominus Sion spiritalem, non carnalem, a qua tandem videbitur in gloria sua, non in infirmitate sua, in qua visus est ab illis qui crucifixerunt eum, sed in majestate Patris, et in multitudine angelorum. Et uttaudem videatur in gloria sua: *Respexit*, id est, respiciet hic in orationem humilium, et non spreuit precem eorum pro delictis factam. *Scribantur hæc in generatione altera, et populus qui creabitur laudabit Dominum.* Quasi dicat: Non solum respiciet Dominus illos qui erant in primitiva Ecclesia, sed etiam illos qui post futuri sunt: quia hæc quæ impleta sunt in primitiva Ecclesia, scribentur, id est, notabuntur, esse scilicet futura in generatione altera, id est, in generatione posteriori; et sic populus qui creabitur, laudabit Dominum, non erabescens confiteri Domino coram hominibus. Vel sic: Quia gentes timebunt nomen tuum, Domine, ideo hoc quod Dominus videt, ædificabit Sion, promissa scilicet in generatione prima, scribantur, id est, notificentur, in generatione altera esse completa: quoniam quod videbatur Judæis esse promissum, hoc in gentibus est adimpletum, et populus qui creabitur in bonis operibus, laudabit Dominum. Quia ut laudaret eum, prospexit de excelso sancto suo, id est, de me homine assumpto. Dominus de cælo in terram aspexit, ut de terra cælum faceret. Ad quid aspexit? Ut audiret gemitum, id est, dolorem mortalitatis et passibilitatis, compeditorum, id est, astrictorum vinculis disciplinæ suæ. Unde dictum est: *Injice pedem tuum in compedes ejus, et collum in torques ejus (Eccli. vi).* Nullus ergo subterfugiat disciplinam. Hic blanditur corrigendis, ne tandem experiantur judicium judicis sævientis. Toleremus compedes, quia tandem compedes solventur, et in coronam vertentur. Quod dicit: *Ut audiret gemitum compeditorum, et solveret filios interemptorum, id est, imitatores martyrum qui exterius interempti sunt ab inimicis, et ipsi interius se ipsos mortificaverunt. Ut annuntient in Sion nomen Domini et laudem ejus in Jerusalem.* Solvet filios interemptorum a vinculis peccatorum, ut soluti annuntient in Sion, id est, in Ecclesia nomen Domini: et laudem ejus in Jerusalem. Quæ major laus sua, quam ut fidelis pastor animam suam daret pro ovibus suis? *Annuntient in Sion nomen Domini, et laudem ejus in Jerusalem: in conventendo populos in unum, id est ad hoc ut populi conveniant in unum; id est, in unam charitatem et fidem, ut non sit schisma inter eos: quia qui salvari volunt, oportet ut in unum conveniant. Movebatur aqua, et sanabatur unus (Joan. v).* Unde et illud: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una (Act. iv);* quod dicit: *In conveniendo populos in unum: et non tantum populi quilibet in unum convenient, sed reges*

convenient ad hoc, ut serviant Domino. Respondit et in via virtutis suæ. Quasi dicat: Annuntiabunt laudem ejus in Jerusalem, et ipsa laus respondet eis invocatis. Ipsi enim invocati respondent Domino: respondet ei in vita sua, non lingua sua. Non enim respondent Domino illi qui vocati perverse vivunt, qui post seminationem spinas et tribulos proferunt, sed illi respondent Domino, qui post vocationem bonis operibus respondent, Deo gratias agendo: quod dicit, *Respondit ei*, id est, gratias agit quisque vocatus in viam virtutum, scilicet in illo qui de seipso dicebat: *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv).* Nota quod dicit, *In via virtutum.* Virtus Domini est gloria resurrectionis ejus. Non enim apparuit ante resurrectionem populis, sed maxime latuit ex infirmitate crucifixionis: quia postea ubique prædicatus est ex virtute resurrectionis, quia post resurrectionem, ascensionem, Spiritus sancti missionem, ubique auditum est verbum Domini: et sic vocati respondent bene operando in via virtutis suæ, id est, in gloria resurrectionis suæ: quia non est laus Ecclesiæ, credere tantum in Christum crucifixum, mortuum; sed laus ejus est, credere in Christum crucifixum, mortuum et redivivum; vel sic: *Respondit ei Jerusalem, non Jerusalem quæ servit cum filiis, non illa de qua dictum est: Jerusalem, Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti! (Matth. xxiii.)* Hæc vocata non respondit in laude, Jerusalem autem cui dictum est: *Lætare, sterilis quæ non paris, erumpes et clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum (Isa. liv; Gal. iv).* Hæc vocata, respondet Domino in via virtutis suæ, non in sua infirmitate: quia nihil in se invenit quod de se loqueretur, nisi vocem infirmitatis, hanc videlicet: *Ego dixi, Domine, miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi (Psal. xl):* et ideo respondit in via virtutis suæ, id est credendo resurrectioni. Unde illud: *Si credideris quod Deus Pater suscitavit eum a mortuis, salvus eris (Rom. x).* Respondit dicens: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi, id est, fac attendere meos paucitatem dierum meorum, dies paucos in quibus Ecclesia perseveratura est usque ad consummationem sæculi, ne consentiant illis qui dicuntur sunt Ecclesiam non esse generalem, et in brevi finiendam. Propheta vel Christus, qui hic loquitur, prævidens quosdam esse futuros qui post receptionem fidei, Ecclesiam essent impugnaturi, dicentes Ecclesiam non esse generalem, sed in partibus Donati tantum eam esse, et ibi in brevi finiendam, contra quos dicit: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.* Quasi dicat: Constat quia multipliciter dierum æternaliter perseveratura est: sed paucitatem dierum meorum nuntia mihi, id est, mihi sub terminatione pone, ut attendam Ecclesiam perseveraturam usque in finem. Unde illud: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii).* Et ne illud intelligeretur in partibus Donati*

tantum, ideo subsequens ait : *Prædicabitur Evangelium hoc in toto orbe terrarum in testimonium omnium gentium, et tunc finis erit (Matth. xxiv). Paucitatem dierum meorum nuntia mihi, ad hoc videlicet, ne revoces me in dimidio dierum meorum, id est, ne me revocari permittas in dimidio dierum meorum, id est in perfectione dierum temporalium. Nota quia tunc permetteret eum revocari in dimidio dierum, si ad hoc deduceretur, ut sententiæ faveret inimicorum hæreticorum dicentium, Ecclesiam usque ad consummationem sæculi non durare ; quod dicit ? Ne revoces me in dimidio dierum meorum : in generationem et generationem anni tui. Quasi dicat : Ideo rogo ut nunties paucitatem dierum meorum, et non multipliciter : quia anni tui ; id est multipliciter dierum, quando tu eris omnia in omnibus, erit in generationem et generationem, id est æternaliter : tunc videlicet, quando omnes generationes quæ hic succedunt et decedunt, coram te erunt generatio una in qua generatione erunt anni tui, id est, æternitas tua. Et non tantum tunc erit æternitas tua, sed etiam fuit ante omnia, quia, tu Domine, in initio, id est, in æternitate tua, vel in Filio tuo fundasti terram, id est Ecclesiam, et opera manuum tuarum sunt cæli, id est, si aliqui sunt cæli, id est, sedes Dei, hoc non est per se, sed per opera manuum tuarum : quia tu in illis operatus es quidquid in eis boni est. Et tamen licet sint cæli et opus manuum tuarum, tamen ipsi peribunt, tu autem permanebis. Nota quod dicit, peribunt : quia si perituri sunt secundum corpus peribunt : et si secundum corpus, ubi resurrectio, quam negare nefas est ? Constat ergo quia non sic peribunt, ut non resurgant. Peribunt in ipsa resurrectione : quia cum assumpserit corruptio incorruptionem, peribit in eis corruptio quæ præcessit : peribit in eis quod fuit animale, et remanebit quod fuit spirituale. Quod dicit, ipsi peribunt, tu autem permanebis. Et vere peribunt quia omnes veterascent : et hoc ideo, quia sunt vestimentum : corpus enim quasi vestimentum est animæ, et ideo necessaria veterascent. Et sicut opertorium quod pro vetustate mutabitur mutabis eos. Et vere mutabis, quoniam ipsi mutabuntur de corruptione in incorruptionem. Tu autem, id est, qui fuisti ab initio, idem ipse es permansurus, incommutabilis videlicet : et anni tui æternales non deficient, in quibus anni filii servorum tuorum habitabunt. Nota quod dicit filios habitare, et non servos : quia si apostoli qui servi fuerunt, non habitabant ibi, quomodo filii eorum, id est, imitatores eorum habitabunt ? Non sic intelligendum est, ut servi non inhabitent, sed per hoc quod dicit : filii servorum, notat nullum in vetustate permanentem illuc pervenire : sed oportet ut qui illuc pervenire desiderant, novitatem induant. Quod notabatur in filiis Israel, quando nullus illorum qui mare Rubrum transierunt, terram promissionis intravit, nisi Caleb scilicet et Josue (Num. xiv), in quibus duobus notabantur duo qui intraturi sunt veram terram,*

caput videlicet et corpus, id est, Christus et Ecclesia. Quod dicit : *Filii servorum tuorum habitabunt*, id est, bona opera servorum tuorum habitabunt, id est, erunt causa quare servi tui habitabunt in illis annis, quia tales filios quales præmittimus ibi inveniemus : quia ad hoc præmittuntur filii nostri, id est, opera nostra, ut ibi parent nobis necessaria. Quod notabatur per Joseph, quia ad hoc præmissus fuit, ut patri provideret necessaria. *Filii servorum tuorum habitabunt, et semen eorum in sæculum dirigetur.* Potest et aliter legi superius ubi dicitur, *Respondit ei in via virtutis suæ*, quasi dicat : *Populus qui creabitur, laudabit Dominum* hoc modo, quia *respondet ei in via virtutis suæ* in imitatione ejus, ut sicut ipse dedit animam pro ovibus, ita et ipse populus animam pro fratribus dare non dubitavit : et sic *respondit ei*, dicens : *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*, id est, fac me attendere quam pauci sunt dies mei. *Ne revoces me*, id est, ne me revocari permittas in dimidio, id est, in perfectione dierum meorum, ut attendam videlicet hos dies imperfectos et non æternos. Vel sic : *Ne revoces me in dimidio dierum meorum*, id est, a cursu hujus vitæ, donec satagam de adipiscendis æternis. Et quare hoc ? Quia anni tui futuri sunt in generatione generationum. Cætera non mutantur.

PSALMUS CII.

PSALMUS IPSI DAVID.

« Benedic, anima mea, Domino, et omnia quæ
 « intra me sunt, nomini sancto ejus. Benedic, anima
 « mea, Domino, et noli oblivisci omnes retribu-
 « tiones ejus. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus
 « tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit
 « de interitu vitam tuam, qui coronat te in miseri-
 « cordia et miserationibus. Qui replet in bonis de-
 « siderium tuum : renovabitur ut aquilæ juvenas
 « tua. Faciens misericordias Dominus, et iudicium
 « omnibus injuriam patientibus. Notas fecit vias
 « suas Moysi, filiis Israel voluntates suas. Miserator
 « et misericors Dominus, longanimis et multum
 « misericors. Non in perpetuum irascatur, neque in
 « æternum comminabitur. Non secundum peccata
 « nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates
 « nostras retribuit nobis. Quoniam secundum altitu-
 « dinem cæli a terra, corroboravit misericordiam
 « suam super timentes se. Quantum distat ortus ab
 « occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras.
 « Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est
 « Dominus timentibus se, quoniam ipse cognovit
 « figmentum nostrum. Recordatus est quoniam pul-
 « vis sumus, homo sicut fenum dies ejus : tanquam
 « flos agri sic efflorescit. Quoniam spiritus pertrans-
 « ibit in illo, et non subsistet, et non cognoscet
 « amplius locum suum. Misericordia autem Domini
 « ab æterno et usque in æternum super timentes
 « eum. Et justitia illius in filios filiorum, his qui
 « servant testamentum ejus. Et memores sunt man-
 « datorum ipsius ad faciendum ea. Dominus in cælo
 « paravit sedem suam, et regnum ipsius omnibus

« dominabitur. Benedicite Domino, omnes angeli
 « ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad
 « audiendam vocem sermonum ejus. Benedicite Do-
 « mino, omnes virtutes ejus, ministri ejus qui facitis
 « voluntatem ejus. Benedicite Domino, omnia opera
 « ejus : in omni loco dominationis ejus, benedic,
 « anima mea, Domino. »

ENARRATIO.

Vox est in hoc psalmo perfectorum in corpore Christi exhortantium animas suas, id est animalitates suas, quatenus cum orationibus suis concordent et benedicant Dominum. Vel potest esse perfectorum ad minus perfectos : quia ipsi propter infirmitatem carnis, cui se obijciunt, animalis nomine designantur. Hos tales secum trahunt ad benedicendum Dominum in hoc psalmo. Quasi dicat unusquisque : In omni munere Domini et salvatoris nostri Jesu Christi, in omni consolatione, in omni correptione, in gratia illa qua condonavit peccata, et non retribuit secundum merita.

Benedic, anima mea, Domino : Benedic, dico non tantum lingua, sed etiam vita. Ipse enim non ad hoc querit benedictionem nostram, ut sibi proficiat, sed ut nos proficiamus in eo. Non enim hoc querit, quo recepto, se a nobis avertat ; sed quod nos ad eum pervenire faciat. *Et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus.* Non loquitur hic ad intestina, jecur videlicet et cætera, ut benedicant Dominum ; sed quod prius intellexit per animam, hoc iterum pro nimia affectione quam habet in hac exhortatione, aliis verbis expressit. Vel possumus virtutes animæ, rationem, intellectum, cæterasque virtutes quæ infra animam sunt, intelligere : quas licet vox oris sileat, tamen non debent silere interiora a benedictione Domini. Alternet pro tempore sonus vocum perpetua sit vox interior. Cum convenis ad Ecclesiam, hymnum dic : sonat vox tua laudes Dei. Dilexisti quantum potuisti : discessisti ? sonat anima tua laudes Dei. Negotium agis ? benedicat anima tua Domino. Cibum capis ? vide quid ait Apostolus : *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite (I Cor. x).* Audeo dicere, cum dormis, benedicat anima tua Dominum. Non te excogitatio flagitii excitet. Si te excitet dispositio furti, innocentia tua, etiam te dormiente, est vox animæ tuæ. *Benedic, anima mea, Domino.* Repetitio ista ad exhortationem valet. Ut autem semper benedicat Dominum, *noli oblivisci omnes retributiones ejus* : quia si oblivisceris, tacebis. *Retributiones ejus* non potes ante oculos habere, nisi ante oculos tuos omnia tua habeas peccata. Non sit ante oculos tuos dilectio præteriti peccati, sed damnatio : quia si a te est damnatio, a Deo erit remissio. Nota quia dixit *retributiones*, non tributiones : quia aliud debebatur nobis, et aliud redditum est nobis. Ipse enim prius tribuit tibi ut viveres ; ut cunctis animalibus vi rationis præesses, ad ejus imaginem et similitudinem te formavit (*Gen. 1*) ; sed tu pro tantis bonis quid retribuisti ? Prævaricationem, blasphemias, contradictiones, in-

A *jurias multas, pro quibus promeruisti judicium, non misericordiam : sed ipse Dominus bona pro malis retribuit, quia dixit : Confitere, et ignosco. Hoc querit Dominus pro omnibus malis quæ fecisti, similitudinem suam in qua te creavit : ad quam tu per confessionem peccatorum redis. Non plus querit quam nummum suum (Matth. xxii), id est, animam suam, in qua vim rationis per monetam suam impressit. Non querit ut de tua tribuas, sed de suo. De tuo enim nihil nisi peccatum habes, quod sibi non vult tribui. Retribue ei ergo de suo, lauda eum in veritate ; quia si de tuo volueris, mentiris. Nam qui loquitur mendacium, de suo loquitur. Qui vero veritatem, de Deo loquitur : quia ab eo habemus quidquid boni loquimur vel facimus. Quare *noli oblivisci omnes retributiones ejus*, has videlicet. Quia *propitiatur omnibus iniquitatibus tuis*, remittendo tibi peccata tua. Et quia post resurrectionem peccatorum adhuc carnem mortalem, in qua titillationes multas pateris, portas : ideo subsecutus ait : *Qui sanat omnes infirmitates tuas*, id est, infirmas cogitationes carnis quodam medicinali dolore sonat. Toleremus enim medicinalem, dolorem, attendentes futuram sanitatem ; quasi toleremus medicum graviter secantem et urentem, non tamen certi de futura sanitate, multo magis toleranda est medicinalis manus Domini, quæ nec fallitur. Ipse dedit præceptum quid tangeres, et quid non tangeres ad retinendam sanitatem, et noluit eum audire : saltem nunc audi ad recipiendum. Quod dicit : *Qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui etiam tandem redimit de virtute viam tuam*, quando hoc mortale induet immortalitatem (*I Cor. xv*), *qui coronat te*, qui hic dat tibi legitime certare, unde postea coroneris. Vel *coronat te in futuro misericordia*, id est, in promissione sua, et *miserationibus*, id est, in promissionum exhibitionibus. Nota quod dicit, *In misericordia*. Ipse enim in misericordia nos coronat, qui sua dona in nobis remunerat. *Qui replet in bonis desiderium tuum* : qui dat tibi perficere, quod bene desideras. Vel in futuro replebit desiderium tuum in bonis, quando eum facie, faciem videbis. Et ne quis hanc repletionem desiderii hic exspectare vellet, subjungit : *Renovabitur ut aquilæ juvenus tua* : hic notatur resurrectio, in qua omnia vetera renovantur ut juvenus aquilæ. Dicitur aquila, cum senectute pressa fuerit, ex immoderatione crescentis rostri cibum capere non posse. Pars enim superior rostri supereminet inferiorem partem : et incurvata pars superior circa inferiorem, non sinit aquilam os aperire, ut sit intervallum aliquod inter inferiorem partem et superiorem : quia superior pars aduncata, impedit eam ne os aperiat, et sic gravatur languore senectutis et inopia comedendi. Quam cum diu patitur, tandem accedit ad petram, et ibi collidit et percutit superiorem partem : qua crescente, nimis edenti aditus claudebatur : et hoc diu faciens, caret nostro onere quo cibus impediabatur. Accedit ad cibum, et omnia reparantur. Et post senectutem*

tanquam juvenus aquilæ redit vigor omnium membrorum, pennarum nitor; volat ad excelsa sicut aquila: fit in ea quasi quædam resurrectio. Videamus ergo et nos, si quid sit quod impediatur nos ad comedendum panem nostrum: et percutiamus vetustatem ad petram: *petra autem est Christus* (I Cor. x), in qua renovabitur tandem juvenus nostra sicut aquilæ. Et interim donec ad renovationem illam veniamus, consolatur nos in hoc deserto, donec veniamus ad patriam. Quod dicit: *Faciens misericordias Dominus*. Quibus faciat misericordiam, Evangelium declarat, dicens: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* (Matth. v). Quæ sit mensura misericordiæ, iterum Evangelium declarat dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos* (ibid.). Et Paulus: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi* (Rom. xii). Et illud: *Omni petenti da* (Luc. vi). Attendat ergo quisque qui vult misericordiam, et nulli sit immisericors: omni petenti se det, ut a Domino tandem plene recipiat. Hoc præceptum videtur repugnare illi quod alibi dicitur: *Desudet eleemosyna in manu tua, donec invenias justum cui tradas eam*. Quid ergo dicemus? Dictum est: *Ne suscipias peccatorem* (Eccli. xii): et tamen dicitur, *omni petenti te da*. Da peccatori, non ut peccatori, sed ut justo. Homo peccator occurrit tibi? Cum dico: Homo peccator occurrit tibi, duo nomina ponam non superflua. Unum enim nomen quod est homo, opus Dei significat: peccator vero, opus hominis. Noli ergo dare operi hominis, sed operi Dei. Operi hominis das, quando in quo peccator est, hoc tibi placet ut des. Nam qui venatori vel joculari dat pro ipsa arte quam exercet, non dat operi Dei, sed operi hominis. Quia si homo tantum esset, et venator non esset, non dares: et ideo honoras in eo non naturam, sed artem vel vitium: et iterum, si justos des, si des discipulo Christi aliquid cujus indiget, et non ibi cogites quia discipulus Christi, quia minister Dei est, quia dispensator Dei est, sed cogites aliquod commodum temporale, ut fortasse causæ tuæ sit necessarius; vel ideo ei das, ut mitior sit tibi, si sic dederis, justo non das: sicut non dedit homini quando dedit venatori. Ut autem nullus attendat, cum dederit justo, sibi postea ex ipsa datione futurum temporale commodum, audiat quisque Dominum dicentem in Evangelio: *Qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet* (Matth. x). Non sufficit enim justum recipere, nisi in nomine justii recipiatur. In nomine autem justii justum recipit, qui in eo quod justus est tantum attendit in ipsa receptione, et non attendit aliquod commodum inde habere. Illis autem qui sic exhibent misericordiam, in aliis facit misericordiam. Et ne quis diceret. Si omnibus misericordiam fecero, si tam inimicos quam amicos dilexero, ecce impune feram omnia, ecce perit correctio disciplinæ morum, subjungitur: *et judicatum omnibus injuriam patientibus*. Quasi dicat: Non timendum est alicui injuriam patienti,

quasi impunitum maneat in illo quod fert, licet ipse qui palitur propter misericordiam servandam non ulciscatur injuriam illatam: quia Dominus *omnibus* hic in nomine suo *injuriam patientibus, faciet* iudicium ab illis qui inferunt eis injuriam; juxta illud: *Mihi vindictam, ego retribuam* (Deut. xxxii), dicit Dominus. Non prohibet Dominus quin correctio fiat a prælatis in subditos: tantummodo cavendum est, ne ipsa correctio animo ultionis, sed animo dilectionis fiat. Debet enim quisque corrigere seruum suum malum et filium luxuriosum, sed caveat unusquisque ut id quod in alio corrigit in seipso incorrectum non permittat. Neque enim mulier adultera ante Dominum adducta, lapidanda non erat; sed ut deprimeret superbiam illorum, qui volunt alterius vindicare peccata, non attendentes quia in seipsis vindicanda sunt plura. Dixit enim: *Qui sine peccato est vestrum mittat in eam lapidem* (Joan. viii). Quasi dicat: Lex sancta est, et nihil injuste præcipit, ideo necesse est ut sancti sint ministri legis: et qui volunt corrigere alterius facinora, prius in seipsis damnent propria. Lapidet ergo adulteram conscientiam suam, qui mulierem vult lapidare adulteram. Vel sic dicamus: *Faciens misericordias Dominus, quemque sum justificans: et iudicium omnibus injuriam patientibus*, hoc videlicet ut qui justus est, justificetur adhuc (Apoc. xxi). *Notas fecit vias suas Moysi*. Quasi dicat: *Dominus facit misericordias et iudicium, et has vias suas notas Moysi*. Per Moysen quisque electus accipiendus est; et ideo mavult ponere Moysen quam alium electum, quia ipse minister legis fuit, et illi *notas fecit Dominus vias suas*, has videlicet quia facturus est misericordiam in illis qui sunt erga illos misericordes, et iudicium omnibus injuriam patientibus. Hoc notum fecit etiam Moysi, ne quisque superbe judicaret de peccatis alterius, antequam satisfaciatur Deo de propriis. Quod dicit, *notas fecit vias suas Moysi*, et per Moysen notificavit filiis Israel voluntates suas, quia per Moysen data est lex, quæ omnes sub peccato comprehendit: quia *veniente mandato, revixit peccatum*. Nesciebatur concupiscentia esse peccatum, nisi *lex diceret: Non concupisces* (Rom. vii). *Misericors Dominus in promissis, et miserator in exhibitionibus, longanimis*, quia portat nos donec perficiat, *et multum misericors*, in hoc quia peccatur, et tamen vivitur. Accedunt peccata, et prolongatur vita: vocat nos minis, vocat nos blandimentis: et Dominus hæc faciens, *non in perpetuum irascetur nobis, neque in æternum comminabitur*. Quod jam experti sumus, quia cum peccatores essemus, justificati sumus: cum mala promeruimus, ipse bona retribuit. Quod dicit: *Non secundum peccata nostra facias nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis. Quoniam secundum altitudinem cæli a terra, corroboravit misericordiam suam super timentes se*: quia sicuti terra undique a cælo protegatur, et ab eo lumen habet, et ab eo rore irrigatur et pluvia imbrificatur, ita quos protegit misericordia Dei undique protegit, et

ab ea illuminantur, et sapientia veritatis imbrifican-
 tur. *Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a
 nobis iniquitates nostras.* Alia similitudo qualiter
 misericordiam faciat Dominus: quia quantum distat
 ortus solis ab occasu, tantum distat ortus gratiæ a
 casu culpæ; quia sicut casus culpæ est æternalis,
 ita et ortus gloriæ. Alia iterum similitudine ostendit,
 qualiter corroborata sit misericordia Domini super
 timentes se. *Quia quomodo miseretur pater filiorum,
 ita misertus est Dominus timentibus se.* Et hoc ideo,
*quoniam ipse cognovit figmentum nostrum, id est fra-
 gilitatem nostram. Et recordatus est quia pulvis
 sumus: et quod homo, sicut fenum sicut arescit: dies
 ejus tanquam flos feni sic effloreat: quia cum modo
 floreat, cras arescet.* Et hoc unde? *Quoniam spiritus
 pertransibit in illo.* Transire, est de bono ad bonum;
 pertransire, est ultra terminos ire, bonum dimittere,
 malo inhærere. Unde illud: *Spiritus vadens, quia
 non rediens (Psal. LXXVII);* quod dicit: *Quoniam
 spiritus pertransibit in illo, et non subsistet in viva-
 citate rationis, in qua creatus fuit a Deo spiritus ho-
 minis: et non cognoscat amplius locum suum, quia
 per se non potest redire ad priorem statum. Miseri-
 cordia autem Domini ab æterno, et usque in æternum,
 scilicet duratura est super timentes eum, reducens
 spiritum eorum, si quando vult transire, vel etiam
 si pertransit: et justitia illius existens scilicet in filios
 filiorum, id est, dominantis in omnes generationes.
 Ejus justitia datur his qui servant testamentum ejus,
 id est, pactum ejus. Et qui memores sunt mandato-
 rum ejus ad faciendum ea, non ad sciendum tantum.
 Et opus est uniuersis ut faciat mandata Domini, qui
 sedem suam iudicariam, in qua iudicaturus est illos
 qui non faciunt mandata sua, paravit in cælo, et
 regnum ipsius omnibus dominabitur tam piis quam
 impiis. Vel sic: *Memores sunt mandatorum ejus ad
 faciendum ea.* Quasi quæres: *Quis potest mandata
 facere? Dominus, inquit, paravit in cælo sedem suam,*
 id est, in his qui per observationem mandatorum
 cæli facti sunt, et ipse eos ad hoc ut possint man-
 data ejus observare. *Et regnum ipsius omnibus domi-
 nabitur.* Ergo *Benedicite Deo Patri, omnes angeli
 ejus, id est, omnes qui ejus legatione fungimini, po-
 tentes virtute, in operandis miraculis, facientes ver-
 bum illius, hic opere videlicet implentes, quod verbo
 annuntiatis: ad hoc videlicet, ut alii audiant per
 hos voces sermones ejus: quia persuadet qui verbo
 et opere prædicat. Benedicite Domino, omnes virtutes
 ejus, Domino scilicet Filio; benedicite, ministri ejus
 qui faciunt voluntatem ejus. Benedicite Domino Spi-
 ritui, omnia opera ejus in omni loco dominationis ejus.
 Benedic, anima mea, Domino. Benedictio in capite,
 benedictio in fine. In benedictione incipimus, in be-
 nedictione finimus, in benedictione regnemus.**

PSALMUS CIII.

PSALMUS IPSI DAVID.

« Benedic, anima mea, Domino: Domine Deus
 « meus, magnificatus es vehementer. Confessionem
 « et decorem induisti, amictus lumine sicut vesti-

A « mento. *Extendes cælum sicut pellem, qui tegis
 « aquis superiora ejus. Qui ponis nubem ascensum
 « tuum, qui ambulas super pennas ventorum. Qui
 « facis angelos tuos spiritus, et ministros tuos ignem
 « urentem. Qui fundasti terram super stabilitatem
 « suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.
 « Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus; super
 « montes stabunt aquæ. Ab increpatione tua fugient,
 « a voce tonitru tui formidabunt. Ascendunt mon-
 « tes, et descendunt campi, in locum quem fundasti
 « eis. Terminum posuisti quem non transgredientur,
 « neque convertentur operire terram. Qui emittis
 « fontes in convallibus, inter medium montium
 « pertransibunt aquæ. Potabunt omnes bestię agri,
 « expectabunt onagri in siti sua. Super ea volucres
 « cæli habitabunt, de medio petrarum dabunt voces.
 B « Rigans montes de superioribus suis, de fructu
 « operum tuorum satiabitur terra. Producens fenum
 « jumentis, et herbam servituti hominum. Ut educa-
 « panem de terra, et vinum lætificet cor hominis.
 « Ut exhilet faciem in oleo, et panis cor hominis
 « confirmet. Saturabuntur ligna campi, et cedri
 « Libani quas plantavit: illic passeret nidificabunt.
 « Herodii domus dux est eorum: montes excelsi
 « cervis, petra refugium herinaceis. Fecit lunam in
 « tempora, sol cognovit occasum suum. Posuisti
 « tenebras, et facta est nox: in ipsa pertransibunt
 « omnes bestię silvæ. Catuli leonum rugientes ut
 « rapiant et quærant a Deo escam sibi. Ortus est
 « sol, et congregati sunt, et in cubilibus suis collo-
 « cabuntur. Exhibet homo ad opus suum, et ad ope-
 C « rationem suam usque ad vesperam. Quam magni-
 « ficata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia
 « fecisti, impleta est terra possessione tua. Hoc
 « mare magnum et spatiosum manibus, illic reptilia
 « quorum non est numerus. Animalia pusilla cum
 « magnis; illic naves pertransibunt. Draco iste
 « quem formasti ad illudendum ei: omnia a te
 « expectant, ut des illis escam in tempore. Dente
 « te illis, colligent: aperiente te manum tuam,
 « omnia implebuntur bonitate. Avertente autem te
 « faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, et
 « deficient et in pulverem suum revertentur. Emittes
 « spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem
 « terræ. Sit gloria Domini in sæculum, lætabitur
 « Dominus in operibus suis. Qui respicit terram,
 D « et facit eam tremere: qui tangit montes, et fumi-
 « gant. Cantabo Domino in vita mea, psallam Deo
 « meo quandiu sum. Jucundum sit ei eloquium
 « meum; ego vero delectabor in Domino. Deficiant
 « peccatores a terra et iniqui, ita ut non sint: bene-
 « dic, anima mea, Domino ».*

ENARRATIO.

Psalmus ipsi David. Quia omnes Christiani propter
 unitatem corporis Christi unum corpus sunt, et
 omnes animæ propter unitatem fidei una anima
 sunt: ideo pro tantis muneribus Domini, pro tot tan-
 tisque beneficiis gratiarum ejus dicat unusquisque:
 Benedic, anima mea, Domino. Et merito benedic,

anima, Domino, quia tu *Domine Deus meus, magnificatus es vehementer*. Non magnificatur Dominus in seipso, nec minuitur: sed in nobis magnificatur, quando opera sua in nobis apparent. *Confessionem et decorem induisti*. Quasi dicat: Vere magnificatus es vehementer: quia confessos et sic factos decoros induisti, id est, vestimentum tibi fecisti. Nota, si vis esse decorus, confitere: et a confessione incipies decorari: Dominus enim ut a fœditate in decorem transires, cum esset decorus, factus est fœdus. Decorus in hoc, quia *in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum* (Joan. 1). Fœdus in hoc quia in hoc formam servi accepit (Phil. 11), ut cum nostram fœditatem participaret, nos suo decore decoraret. Quod dicit, *confessionem et decorem induisti, amictus lumine*, id est, circumdatus illis qui prius fuerunt tenebrosi, *velut vestimento*. Unde illud: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* (Ephes. 5). *Extendens cœlum sicut pellem*: Quasi dicat: Hoc modo indues confessos et decoros, quia extendens cœlum, id est, Scripturam sacram, quæ cœlo comparatur, quia divina celat mysteria, *sicut pellem*, id est, sicut famam mortaliū sanctorum. Et quod per pellem mortalitas intelligitur, in Genesi notatur, quia postquam prævaricati sunt primi parentes, fecit eis Dominus tunicas pelliceas (Gen. 3), designans per hoc quia mortales essent facti. Per pellem mortalitas intelligitur, quia pelles a mortuo animali abstrahitur. Nota scripturam extensam sicut pellem, quia mors sanctorum ubique divulgata scripturas eorum fecit authenticas. Mors sanctorum plus est divulgata, sicut etiam cæteri prædicatores per mortem suam pluribus noti facti sunt, et sic morte eorum divulgata, scriptura eorum facta est authentica. Quod dicit: *Extendens cœlum sicut pellem: qui legis aquis superiora ejus*: scias, quia divina Scriptura habet superiora et inferiora præcepta, quæ superius per psalmum et tympanum sunt notata sæpius. Sunt enim inferiora præcepta Scripturæ, manum pauperi præbere: et cætera quæ per corpus ministrantur. Superiora præcepta sunt, observare diem Sabbati, et cætera quæ nos hortantur insistere divinæ contemplationi. Hæc superiora præcepta comparata charitati teguntur, id est, quasi vilia habentur: non quod vilia sint in se, sed quia charitas excellentior est omnibus præceptis: quia in charitate pendet lex et prophetæ (Matth. 23). *Plenitudo enim legis est charitas* (Rom. 13). De qua dicit Paulus: *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro* (1 Cor. 12), et cætera. Charitas aquis comparatur, quia sicut aqua durum quodque molle reddit, ita charitas dura hominum corda mollit et irrigat, ut fructum boni operis producant: quod dicit, *Qui legis aquis superiora ejus*, id est, quasi vilia superiora ejus Scripturarum præcepta apparere facis aquis, id est, charitati comparata. Vel sic: *Extendens cœlum sicut pellem*. Pellis postquam abstrahitur a pellito, ne putrescat, extenditur; ut extensa, in durabilitatem vertatur: ita

A Scriptura a sacra quasi extenditur, quando ne oblivioni tradatur, ubique divulgatur. *Qui legis aquis superiora ejus*. Superiora Scripturæ accipi possunt, dilectio Dei et proximi: quæ aquis teguntur, quia spiritualibus donis ut permaneant, uniantur et confirmantur. Per aquas enim spiritualia donantur, quia ab interioribus sordibus animam mundant. Quibus spiritualibus donis confirmatur charitas et quæque virtutes: quoniam quod quisque habet charitatem cæterasque virtutes, hoc ex dono Dei habet: quia, *omne datum optimum, et omne donum perfectum, desursum est, descendens a Patre luminum* (Jac. 1). Vel sic: *Extendens cœlum sicut pellem*. Possunt per cœlum prædicatores notari, juxta illud: *Cœli enarrant gloriam Dei* (Psal. xviii). Prædicatores isti extenduntur sicut pelles, quia sicut pelles protenta protegit quemque ab ardore solis, ita prædicatores per eorum imitationem quemque protegunt ab incentivo æstu. Solebant antiquitus ex pellibus fieri tentoria, ut calor solis non noceret habitatoribus tentorium. Ad hanc similitudinem dicuntur prædicatores extendi, quia super quos extenduntur, nullus accedit ad eos æstus incentivo. Quod dicit, *Extendens cœlum sicut pellem*, quia *legis aquis superiora ejus*, id est, majora præcepta quæ præcipiunt ipsi prædicatores, confirmas spiritualibus donis, quia quod ipsi prædicatores in Scripturis sciunt discretionem honorum, hoc donum Spiritus sancti est. Nota qui prædicatores in discretionem præceptorum habent superiora et inferiora. Inferiora tunc præcipiunt, quando litteram exponunt et moralitatem docent: in superioribus versantur præceptis, quando mysticum sensum Scripturarum aperiunt, et hæc superiora teguntur aquis; quia quidquid præcipiunt sancti prædicatores, ex dono Spiritus sancti habent: quod dicit, *Qui legis aquis superiora ejus*. *Qui ponis nubem*, id est, sanctos prædicatores tuos, *ascensum tuum*: quia quod ad te ascenditur, hoc est per ministerium prædicatorum. Vel per nubem potest intelligi Scriptura, quæ exposita causa est, quare aliquis ascendat ad Dominum. *Qui ambulat super pennas ventorum*. Per ventum, animæ sanctorum intelliguntur: quia sicut res est incorporea et corpus movet, ita anima cum sit incorporea, vivificat corpus et movet. Per pennas intelligitur dilectio sanctorum: quia per dilectionem Dei et proximi deportantur in auras libertatis. Sed super omnes pennas ventorum ambulat Dominus, quia ejus dilectio ambulat semper omnem dilectionem, quia ipse prior dilexit nos. Unde illud: *Maiorem charitatem nemo habet quam ut animam suam quis ponat pro amicis suis* (Joan. xv); et illud: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret* (Joan. 13). Vel sic: *Qui ambulat super pennas ventorum*, quia non diligentes te prior dilexisti. Unde Apostolus: *Non, inquit, quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos* (1 Joan. 14). Potest et ad litteram intelligi quod dicitur, *Qui ambulat super pennas ventorum*. Vento nihil est re-

locius : super cujus tamen pennas ambulat Dominus, quia omnem velocitatem transcendit, quia ubique præsens est. *Qui facis angelos tuos spiritus, et ministros tuos ignem urentem* ; quasi dicat : In hoc etiam magnificaberis vehementer, quia *angelos tuos*, id est, ministros tuos, vel legatos facis esse *spiritus*, id est, spirituales : quia non corpori serviunt, sed spiritu fervent in Domino. *Et ministros tuos ignem urentem* : quia interius flamma charitatis ardent, et in aliis desideria inventivorum incendunt. In hoc etiam magnificatus es vehementer, quia *fundasti terram*, id est, Ecclesiam, *super stabilitatem suam*. Stabilitas Ecclesiæ Christus est, quia super eum fundata est Ecclesia. Unde Apostolus : *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod est positum quod est Christus Jesus (I Cor. III)*, super quem Ecclesia fundata, *non inclinabitur in sæculum sæculi*. Unde illud : *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi (Psal. XLIV)*. *Abyssus sicut vestimentum amictus ejus*. Quanquam Ecclesia super Christum fundata non inclinatur in sæculum sæculi, tamen immensitas persecutionum quasi *vestimentum* circumdabit Ecclesiam : *super montes stabunt aquæ*. Hoc legitur in tempore diluvii contigisse, quando aqua omnem altitudinem montium cooperuit (Gen. VII). In quibus montibus coopertis præfigurabatur, quia *montes*, id est, qui eminentes erant in Ecclesia, cooperiendi erant gravi persecutione populorum, quod in primitiva Ecclesia factum esse legimus, quia omnes tunc clamabant, *Preme, preme, et premebant, exstingue, ne appareant*. Tunc etiam sancti apostoli qui fortiores erant, latebant. Sed quæ cura ? *Ab increpatione tua fugient* illi quorum immensitas persecutionum operuit prædicatores, quia increpati saluberrima increpatione, cessabant a persecutione. Unde illud : *Argue, obsecra, increpa (II Tim. IV)*. Quod dicit, *Ab increpatione tua fugient* : a voce tonitruus tui formidabunt, id est, a comminatione futuri iudicii formidabunt, et ipsi *ascendunt montes*, id est, elati in honore sæculi, *ascendunt* ad obtinendam Ecclesiam : *et campi descendunt*, quia recognoscentes per superbiam suam male se ascendisse, descendunt per humilitatem imitando quos ascendendo despiciebant : *descendunt in locum quem fundasti eis*. Unde illud : *Unicuique proprium donum datum est a Deo (I Cor. VII ; Eph. IV)*. Vel aliter. *Ascendunt montes et descendunt campi*, quasi dicat : Persecutores a voce tonitruus tui formidabunt, et tunc *ascendunt montes et descendunt*, id est, manifesti fient majores et minores in sancta Ecclesia. Et dictum est ad similitudinem quod dicit, *Ascendunt montes, et descendunt campi*. Tempore enim diluvii supereminebat aqua montes : sed aqua decrescente, visi sunt ascendere quia apparebant, quia prius aqua cooperti erant. Sic tempore persecutionis cooperuit immensitas persecutionem minores et majores in Ecclesia. Sed jam cessante persecutione, visi sunt ascendere, quia sine timore verbum vitæ prædicabant. *Terminum posuisti quem non transgredientur* :

A quia nullus persecutor habet potestatem inferende persecutionis, nisi tantum quantum ei ire permittitur a te. Tu enim eis quousque persecutio sit utilis tuis. Quod dicit, *Terminum posuisti quem non transgredientur, neque convertentur operire terram*, id est, Ecclesiam eorum persecutione, licet quisque audiat sonitum lituorum, tamen non est exhorrendum diluvium : qui etsi occulte tentationes patiantur fideles, tamen non timendum est, ut extra subdantur persecutoribus. *Qui emittis fontes in convallibus* ; quasi dicat : *Terminum posuisti quem non transgredientur*, hoc modo emittendo fontes, id est, prædicatores, ex quibus saluberrimæ potionis emanant aqua. *Hos fontes emittis in convallibus*, id est, undique in cordibus fidelium et humilium, qui se fecerunt valles, id est humiles : *inter medium montium pertransibunt aquæ*. Aquæ doctrinas notant prædicantium, quæ pertransibunt inter medium montium : quia eadem doctrina erit communis prædicatoribus posterioribus quæ fuit prioribus : quia nulla in eis erunt schismata, quia idem sapiunt prædicatores extremi quod apostoli qui fuerunt prædicatores primi ; quia *unus Deus, una fides ; unum baptisma (Eph. IV)*. *Potabunt omnes bestie agri*, quasi dicat : *Emittis fontes in convallibus*, ex quibus *potabunt omnes bestie agri*, id est, Judæi, qui licet bestialiter viverent, tamen agro comparantur, quia cogitatione legis terra culta quodammodo facti sunt. *Expectabunt onagri in siti sua*. Onager est asinus silvestris, designans populum gentilem : qui aquas procedentes de fontibus *in siti sua expectabunt* : quia quanto irrationabilius cæteris evixisse cognoverunt, tanto majori sitis ardore desiderabunt illas aquas potare, et *super ea*, id est præter ea, *volucres*, id est, instabiles et vagi, id est, nullum terminum sui volatus tenentes, jam facti *volucres cæli*, scientes quid eis volandum est, *habitabunt*, repleti fontibus missis in convallibus et *dabunt*, vocem *de medio petrarum* : quia eorum doctrina non discordat a doctrina apostolorum, quorum doctrina in petra, id est, in Christo, fuit fundata. Vel *de medio petrarum*, id est, de testimoniis Scripturarum quasi de petris voces dabunt. Vel sic : *Super ea* id est, super ipsos fontes, prophetas videlicet et apostolos, in quorum auctoritate consistendum est, *volucres cæli* habitant, quia in dictis apostolorum spiritalis viri fundati sunt. *De medio petrarum dabunt vocem*. *Rigans montes de superioribus suis* ; quasi dicat : Tu, Domine, *emittis fontes in convallibus, rigans montes de superioribus suis*, id est, de dictis prophetarum imbuis apostolos tuos. Unde illud : *Quoniam placebant servis tuis lapides ejus (Psal. CI)* : vel *rigans montes de superioribus suis*, id est, de spiritalibus donis, quæ superiora sunt prædicatorum : quia quod bene prædicant, hoc donum sancti Spiritus est. *De fructu operum tuorum satiabitur terra* : quia ex doctrina montium, quæ doctrina est fructus tuorum operum, replebuntur subditi : et ut satientur : *producens fenum jumentis*. Jumenta sunt prædicatores, quasi adjumentum Domini, ut corpus

suum perficiatur: quibus producit fenum, quia a subditis victui et vestitui necessaria eis præberi jubet; unde Apostolus: *Ita, ait, Dominus ordinavit ut qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivant (I Cor. ix);* unda illud: *Communicet is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis (Gal. vi); et herbam servituti hominum.* Idem per herbam intelligitur, quod per fenum: et per servitutum, quod per jumentum. *Ut educas panem de terra;* quasi dicat: Ad hoc producis fenum jumentis, ut sic educas de terra superiori inferiori terræ panem verum, id est, cœlestem prædicationem, quo in fide roborentur fideles, et reficiantur. Ad hoc enim subministrantur prædicatoribus victui et vestitui necessaria, ne in subditis reficiendis deficiant: quod dicit, *ut educas panem de terra, et vinum lætificet cor hominis:* ne vinum quod cor hominis dementat sed quod cor hominis lætificat, jucunditas videlicet doctrinæ Dei, et imitatio passionis Domini, unde inebriantur fideles, juxta illud: *Et calix meus inebrians quam præclarus est! (Psal. xlii).* *Ut exhilaret faciem in oleo.* Quasi dicat: Ad hoc educes panem de terra, ut exhilaret faciem in oleo, id est, ut terra inferior exhilaretur gratia spirituali: *et panis,* videlicet verbi Dei, *confirmet cor hominis:* et hoc ordine. *Saturabuntur ligna campi,* plebes videlicet humiles. *Saturabuntur et cedri Libani,* id est, potentes in sæculo, *quas plantavit,* id est, firmiter stabilivit Dominus in fide, ut illud: *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur (Matth. xv); et illic,* id est, in cedris Libani, *passeres nidificabunt;* quia ipsi potentes in sæculo, allodia sua amantes Ecclesiam Dei, conferent cœnobiis: in quibus sic *nidificabunt passeres,* id est, fideles quærentes sibi prolongari patriam, sustentabuntur copiis illorum, quibus ditatae sunt Ecclesiae: et sic nidificabuntur in ipsis Ecclesiis, ne fiant præda diaboli. *Herodii domus est dux eorum.* Herodius avis est nidificans in petra quam invenit firmiorem, et ut tutius sit, etiam in marinis scopulis nidum facere desiderat. Petra autem hæc in qua domus est herodii Christus est, in quo quisque fidelis debet nidificare. *Illic,* id est, in cedris Libani, *nidificabunt passeres:* sic tamen, ut *domus herodii,* id est Christus, principaliter dux sit eorum, qui licet per cedros Libani sustentantur, tamen Christus principaliter est *dux eorum:* et *montes excelsum,* id est, eminentes in virtutibus, erunt refugium cervis, id est, qui apti sunt, epinosas et lubricosas vias et in montana conscendunt. Et tamen *petra,* id est Christus, principale refugium erit cervis, quæ erit *refugium herinaceis,* id est, in peccato hispidis et acutis. Et hoc modo pane educto de terra, et saturatis lignis campi, et plantatis cedris Libani, in quibus passeres nidificabunt. *Fecit Deus lignum,* id est Ecclesiam, *in tempora duratura,* ad quam construendam *sol cognovit occasum suum,* non sol iste quem nos intuemur, sed Christus, cujus radio æternaliter illuminantur sui. Ipse cognovit occasum suum, quia mortem suam præsci-

vit, et probavit quia non est mortuus ex necessitate sed ex voluntate. Sol cognovit occasum suum: quo occasu jam imminente, *Posuisti tenebras et facta est nox.* Tenebræ positæ sunt in cordibus discipulorum dubitantium Dominum resurrecturum: *nox facta est* id est, cæcitas mentis facta est in illis qui clamaverunt, *Tolle, tolle, crucifige eum (Joan. xix):* in hac nocte *pertransibunt omnes bestię silvæ,* id est, totus Judaicus populus ad fidem non conversus transibit in hac cæcitate mentis, quia de uno peccato in aliud cadit: quia de crucifixione ad custodiam sepulcri, de custodia sepulcri ad mendacium quando discipulos eum esse furatum mentiebantur: et sic venient *Catuli leonum rugientes ut rapiant.* Catuli sunt angeli apostatæ, habentes caput sibi leonem illum, de quo dictum est: *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret (I Petr. v).* Hujus leonis catuli undique insidiantur ut rapiant: et quia malæ voluntati suæ non est par potestas, *quærent a Deo escam sibi.* Escam eorum est revocare creaturam a Creatore suo: quam escam a Deo quærent, quia non plus possunt quam ab eo permittuntur. *Ortus est sol, et congregati sunt:* quasi dicat: Catuli leonum undique rapiunt. Sed quæ cura? *Quia ortus est sol,* id est resurget Dominus, et congregabuntur diabolus et membra ejus infra terminos constitutos. Et dictum est ad similitudinem ferarum, quæ in noctis tenebrositate vagantur: et veniente die, in speluncis occultis se reponunt. Ita angeli qui ante adventum Domini pene omnibus dominantes, late vagabantur, post notitiam ubique divulgatam, congregati sunt, quia non ita late vagantur ut prius: *et in cubilibus suis collocabuntur.* Cubilia demonum corda sunt impiorum, in quibus collocati sunt: quia non jam per impios ita manifeste impugnant Ecclesiam, sicut primis temporibus: et sic illis collocatis, *Exibit homo ad opus suum:* quia prædicatorum ad colendam vineam Dei secure exhibent. Unde illud, *Messis quidem multa, operarii autem pauci (Matth. ix):* et *exibit de illa civitate omnis ille qui voluerit esse homo, ad operationem sine conditione usque ad vesperum,* id est, usque ad finem sæculi, in quo sicut Apostolus ait, *Mittet eis Deus operatorem erroris, ut credant mendacio, et judicentur omnes qui non credunt, veritati, sed consenserunt iniquitati (II Thess. ii):* vel sic: *Sol cognovit occasum, et sic: Posuisti tenebras, et facta est nox: quia contigit cæcitas in Israel, ut plenitudo gentium intraret (Rom. xi):* et *in ipsa nocte,* id est, in ipsa mentis cæcitate, *pertransibunt omnes bestię silvæ,* populus videlicet Judæorum, qui de detractione occulta transiit ad concilium, de concilio ad traditionem, de traditione ad crucifixionem: et sic ad custodiam sepulcri, de custodia sepulcri ad mendacium, de mendacio ad interdictionem ne quis in nomine ejus loqueretur: vel sic: *In ipsa pertransibunt omnes bestię silvæ,* id est, in Judæis obcæcatis pertransibunt diabolus et angeli ejus. *Catuli leonum rugientes, ut rapiant.* Catuli fuerunt minores in populo Judæorum qui consentientes principibus, ru-

giendo clamabant: *Crucifige eum* (Joan. xix). Si autem bestię silvę, diabolus et angelos ejus notant, ipsis Judæis excæcatis pertranseuntes, erit causa quod dictum est: *Catuli leonum rugientes, ut rapiant*. Ideo facta in cordibus Judæorum cæcitas, quia ipsi Judæi catuli leonum existentes rugierunt ut raperent Dominum, clamantes: Tolle hunc et mitte nobis Barrabam (Joan. xviii). *Et quærant a Deo escam sibi*, id est, in corpore Domini carnali voluntati suę satisfecerunt. Quę esca est a Deo sibi concessa quia non est mortuus ex eorum voluntate, sed paterna dispositione. *Quærant a Deo escam sibi*. Sed quę cura? Quia ortus est Sol justitię, id est, Christus qui verus est sol, resurget a mortuis, et mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi). Quo resurgente congregati sunt Judæi; quia Domini adhærentes, etiam in suis cubilibus collocabuntur: quia in secretis locis occulte consiliati sunt ut intordicerent ne quis in ejus nomine loqueretur (Act. iv). *Ortus est sol*. Quo sole oriente, *exibit homo ad opus suum* et ad operationem suam usque ad vespere. Verus iste non mutatur. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine?* Videns Propheta Dominum tam in se quam in suis magnificatum, congaudens prorumpit in hanc vocem congratulationis, dicens: *O Domine, hæc opera tua*, quibus hæc omnia disponis, *quam magnificata sunt*, id est, quam magna in consideratione mea facta sunt! Et non mirum si opera tua magna sunt; quia per magnificum tuum omnia facta sunt, nam in sapientia fecisti, id est, in Filio tuo ineffabiliter disposuisti. Per quam sapientiam impleta est terra possessione tua: quia *Omnia subiecisti sub pedibus ejus* (Psal. vii). Et non tantum terra, id est, Judæicus populus impletus est possessione tua, sed etiam, *Hoc mare magnum et spatiosum manibus*, impletum est possessione tua, id est, creatura tua. *Mare*, ut sæpe audivimus, gentilem significat populum. *Quod mare magnum est in Domino, et manibus spatiosum est*, id est, operibus sanctorum, quia ibi in pluribus habent exercere sua opera sancti: et *illic*, id est, in possessione Domini, sunt *reptilia*, id est, repentinę suggestiones, pugnanter contra sanctos, ne operentur bonum opus suum in subditis. Horum reptilium non est numerus, quia angeli apostatę ubique et innumerabiles seminant suggestiones; quod dicit, *Illic reptilia quorum non est numerus*, et illic sunt *animalia pusilla cum magnis*: illic hæretici in majoribus et in minoribus errantes, in majoribus errant, qui Trinitatem non credunt: in minoribus, qui ecclesiasticis institutis non consentiunt. Quod dicit, *Animalia pusilla cum magnis*, et tamen *illic*, id est inter animalia et reptilia *naves*, id est, Ecclesię congregatę, *pertransibunt* per bonum gubernatorem Dominum nostrum Jesum Christum. Navibus Ecclesię comparatur, quia in fluctibus sæculi, ne quasi in mari periclitetur, a Christo gubernatur. *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*, id est: diabolus, princeps reptilium et animalium, repugnabit ne mare istud magnum fiat possessio tua: quem tu formasti

ad illudendum ei, quia fecisti eum ut illudatur a sanctis tuis: quia quos putat absorbuisset, et sibi ex toto incorporasse, per sanctos tuos extrahis, ut tibi incorporentur, quia armilla tua maxillam ejus penetrasti. Armilla res est rotunda, nullum habens principium vel finem: per quam gratia Domini designatur, quam licet nos percipimus, tamen ex merito nostro non habemus, sed ab eo descendit cui nec principium nec finis est. Per gratiam Domini maxilla draconis perforata est: quia quos devorare cupit, gratia sua liberat et educit. Et dictum est ad similitudinem balenę, quę id quod absorbere putat per maxillam perforatam amittat. Quod dicit: *Draco iste quem formasti ad illudendum ei: et omnia reptilia et animalia, et ipse draco caput eorum a te expectant, ut des illis escam in tempore*, sed a te pręvisio. Et: *Dante te illis*, id est te permittente, *colligent* unde se reficiant. Nil colligunt nisi a te permitti: et *aperiente te manum tuam*, id est, manifestante Christum tuum, *omnia implebuntur bonitate*, id est gratia tua. *Omnia dico*, quę implenda sunt in te. *Aperiente te manum tuam, implebuntur*. *Te autem avertente faciem*, id est, respectum gratię tuę, *turbabuntur* turbationibus illicitis, et sic eis turbatis, *auferes spiritum eorum*, spiritum videlicet primum in defectum, videntem et non redeantem: quia non est hominis dirigere viam suam: et sic deficient in se, ut proficiant in te: et in pulverem suum revertentur, considerantes se esse pulverem, et nihil per se posse. Vel sic: *Auferes spiritum eorum*, juxta illud. *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini* (Matth. x): et sic deficient, et in pulverem suum revertentur. Et sic emitte spiritum tuum, spiritum videlicet humilitatis quo se humiliant: et creabuntur in operibus bonis, et sic renovabis faciem terrę, id est, conscientiam terrenorum, quę inveterata fuit, quando aversa facie turbabantur. Conscientia facies dicitur, quia sicut quisque visa facie exteriori alterius eum ab alio discernit, ita interroganti conscientia sua se ipsum recognoscit. *Sit gloria Domini in sæculum*. Propheta pro omnibus superius a Domino ineffabiliter dispositis hortatur nos ut Dominum glorificemus, juxta illud: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur* (I Cor. i). Et dicit: *Sit gloria Domini non tantum in futuro, sed etiam in sæculum istud quod nunc est*: et sic lætabitur Dominus in operibus suis, id est, placebit sibi in perfectione operis sui. *Sit gloria Domini: Domini dico, qui respicit terram*, id est, terrenos homines, et facit eum tremere, de futuro judicio. Unde Paulus: *Cum timore et tremore vestram operimini salutem* (Phil. ii). Ut illud: *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem et mansuetum et tementem verba mea?* (Isa. lxvi.) *Sit etiam gloria Domini, qui interiori tactu tangit montes*, id est, superfluitate temporalium exaltatos, et fumigant, id est lacrymosam deprecationem fundunt. Unde non solum qui in carne pro corporalibus cantabunt, pro his cantabunt, sed ego quoque tanto ante tempore exultans, *Cantabo Domini in vita mea, cantabo*

voce, psallam opere Deo meo, non ad horam, sed A
quandiu sum : vel sic : *Cantabo in vita mea* præsenti,
 et tandem in futuro *psallam Deo meo quandiu sum*, in
 immutabili, in eo esse permaneam : quod erit æter-
 naliter, quia omnia tempora transibunt. Et psallam,
Jucundum sit ei eloquium meum, id est, placeat sibi
 confessio mea, quæ extra loquitur in littera omnia
 quæ injuste perpetravi. Vel sic : *Jucundum sit ei*
eloquium meum, id est, placeant sibi ea quæ per Spi-
 ritum sanctum locutus sum de eo : *Ego vero*, quid-
 quid alii faciant, *delectabor in Domino* : et intan-
 tum ut exemplo meo provocati *peccatores deficiant a*
terra, id est, a terreno opere suo ; *et iniqui deficiant,*
ita ut non sint quod prius fuerunt : quod ut fiat, *be-*
nedic, anima mea, Domino.

PSALMUS CIV.

ALLELUIA.

« Confitemini Domino, et invocate nomen ejus,
 « annuntiate inter gentes opera ejus. Cantate ei et
 « psallite ei, narrate omnia mirabilia ejus. Lauda-
 « mini in nomine sancto ejus, lætetur cor quæren-
 « tium Dominum. Quærite Dominum, et confirma-
 « mini : quærite faciem ejus semper. Mementote
 « mirabilium ejus quæ fecit, prodigia ejus et judicia
 « oris ejus. Semen Abraham servi ejus, filii Jacob
 « electi ejus. Ipse Dominus Deus noster, in universa
 « terra judicia ejus. Memor fuit in sæculum testa-
 « menti sui, verbi quod mandavit in mille generatio-
 « nes. Quod disposuit ad Abraham, et juramenti
 « sui ad Isaac. Et statuit illud Jacob in præceptum,
 « et Israel in testamentum æternum, dicens : Tibi
 « dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis ve-
 « stræ. Cum essent numero brevi, paucissimi et in-
 « colæ ejus : et pertransierunt de gente in gentem,
 « de regno ad populum alterum. Non relinquit ho-
 « minem nocere eis, et corripuit pro eis reges. No-
 « lite tangere christos meos, et in prophetis meis
 « nolite malignari. Et vocavit famem super terram,
 « et omne firmamentum panis contrivit. Misit ante
 « eos virum ; in servum venundatus est Joseph.
 « Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum
 « pertransiit animam ejus, donec veniret verbum
 « ejus. Eloquium Domini inflammavit eum : misit rex
 « et solvit eum, princeps populorum et dimisit eum.
 « Constituit eum dominum domus suæ, et principem
 « omnis possessionis suæ. Ut erudiret principes ejus
 « sicut semetipsum, et senes ejus prudentiam doce-
 « ret. Et intravit Israel in Ægyptum, et Jacob ac-
 « cola fuit in terra Cham. Et auxit populum suum
 « vehementer, et firmavit eum super inimicos ejus.
 « Convertit cor eorum ut odirent populum ejus, et
 « dolum facerent in servos ejus. Misit Moysen ser-
 « vum suum, Aaron quem elegit ipsum. Posuit in
 « eis verba signorum suorum, et prodigiorum in
 « terra Cham. Misit tenebras, et obscuravit, et non
 « exacerbavit sermones suos. Convertit aquas eo-
 « rum in sanguinem, et occidit pisces eorum. Et
 « edidit terra eorum ranas in penetralibus regum
 « ipsorum. Dixit, et venit cœnomyia, et cinifes in

« omnibus finibus eorum. Posuit pluvias eorum
 « grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum.
 « Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum,
 « et contrivit lignum finium eorum. Dixit, et venit
 « locusta et bruchus, cujus non erat numerus. Et co-
 « medit omne fenum in terra eorum, et comedit om-
 « nem fructum terræ eorum. Et percussit omne pri-
 « mogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris
 « eorum. Et eduxit eos cum auro et argento, et
 « non erat in tribubus eorum infirmus. Lætata est
 « Ægyptus in protectione eorum, quia iacubuit ti-
 « mor eorum super eos. Expandit nubem in prote-
 « ctionem eorum, et ignem ut luceret eis per no-
 « ctam. Petierunt, et venit coturnix, et pane cœli
 « saturavit eos. Dirupit petram, et fluxerunt aquæ :
 « abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit
 « verbi sancti sui, quod habuit ab Abraham puerum
 « suum. Et eduxit populum suum in exultatione,
 « et electos suos in lætitia. Et dedit illis regiones
 « gentium, et labores populorum possederunt : ut
 « custodiant justificationes ejus, et legem ejus re-
 « quirant. »

ENARRATIO.

Psalmus iste primus est de alleluisticis psalmis.
 Interpretatur enim Alleluia, *laudate Dominum* : et com-
 mendat nobis Propheta in hoc psalmo illos de priori
 populo, qui Deum non amaricaverunt, qui contra
 eum non murmuraverunt, semen videlicet Abraham,
 filios promissionis, pertinentes ad hæreditatem testa-
 menti æterni : hos admonet Propheta, quatenus ser-
 viant Deo, non propter temporale bonum, quod com-
 mune est bonis et malis, sed gratis Deum colant,
 non, quærentes aliquod mercedis emolumentum pro-
 pter ipsum Deum : et hæc faciant laudando, invo-
 cando, per fidem bene operando, non ad suam, sed
 ad Domini gloriam. Proponit nobis psalmus adhuc
 æternas promissiones, factas sanctis patriarchis et
 prophetis patribus nostris : et per hæc nos hortando,
 ut simus filii illorum imitando et sperando. Dicit
 etiam eos non esse derelictos temporalibus bonis in
 quibus posuit exemplum fidei his qui de carne eo-
 rum sunt propagati, et qui fidem eorum volunt
 imitari. Dicit autem sic :

Confitemini Domino, et invocate nomen ejus. Quo-
 niam titulus psalmi talis est, *Alleluia* : quod inter-
 pretatur, *laudate Dominum* ; oportet ut in confessione
 quam hic nobis promittit Propheta, in laudibus ac-
 cipiamus : et eum laudando, invocemus nomen ejus.
 Exaudit eum invocantem, sed quem videt laudan-
 tem, quem probat amantem. Quod dicit, *Confite-*
mini Domino, et invocate nomen ejus : et quoniam
 qui diligit Deum, debet diligere proximum, ideo
 subjungit : *Annuntiate inter gentes opera ejus* : quasi
 dicat : Sic amate Dominum, ut et ametis proximum.
 In hoc enim experiri voluit Dominus quo affectu
 amaretur a servo, cum, Petro dicente, *Tu scis, Do-*
mine, quia amo te, dixisset : *Pasce oves meas* (Joan.
 xxi) : quod etiam hic Propheta docet cum dicit :
 « Annuntiate inter gentes opera ejus. » *Cantate ei ore,*

et psallite ei opere : narrate omnia mirabilia ejus, quæ narranda sunt, ea tamen moderatione, ne spargatis margaritas ante porcos. *Laudamini*, id est, laudabiliter vitam instruite, et hoc nomine sancto ejus glorificando, non vestro nomine. *In hoc gloriatur qui gloriatur*, dicit Dominus, *scire et nosse me* (Jer. ix). *Laudamini in nomine sancto ejus*, ut vestro ex populo lætetur cor quærentium Dominum. Vos quærite Dominum in simplicitate cordis, et confirmamini, id est, inquirendo illum firmi estote. Quæramus ergo eum, ut quærendo accedamus, accedendo illuminemur, illuminati corroboremur : illuminemur, ne per cæcitatem quod videndum est non videamus. Ad hoc corroboremur, ne propter infirmitatem, quod faciendum esse viderimus non faciamus. *Quærite faciem ejus semper*. Facies ejus notitia est ipsius : quæ si semper quæritur, quando invenietur ? quare quæramus eum in hoc tempore semper, ut in futuro inveniamus. Hic enim est tempus quærendi, hic inveniendi. Illic vere est tempus quærendi, cum etiam invenitur, adhuc quæritur : quia licet inventus sit per fidem, tamen quæritur per spem. Charitas enim invenit cum per fidem, et quærit eum per spem, ad quam cum pervenerimus, nihil est quod ultra quæramus : quod per fidem inveniatur Dominus, Scriptura testatur, dicens : *Quærite Dominum*, et cum inveneritis *derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas* (Isa. lv). Nisi autem fide inventus, adhuc per spem quæretur, non diceret Paulus : *Quod non videmus, per patientiam exspectamus* (Rom. viii) : quod etiam Joannes notat, dicens : *Cum apparuerit in gloria sua, consimiles ei erimus, et videbimus eum sicuti est* (I Joan. iii), id est *facie ad faciem* : vel fortasse quod dicit, *Quærite faciem ejus semper*, potest intelligi de futuro : quia ibi cor erit semper quærentium, et ideo semper quærentium, quia perfecte amantium. Et hoc quare ? Quia facie ad faciem contemplantium, et hoc modo semper quæretur Dominus. Quid enim est aliud semper Dominum quære, nisi quærendo nunquam fastidire ? illum enim quasi semper quærimus, quem nunquam præsentem fastidio habemus. *Mementote mirabilia ejus*. Hucusque exhortatus est nos Propheta, ut Dominum laudemus, invocemus, ejus opera annuntiemus. Nunc autem sequuntur promissiones æternæ patribus nostris factæ, quorum filii nos debemus esse imitando et sperando. *Quærite faciem ejus semper*. Si autem multum est quantum ad vos eum prout est quære et videre, ejus opera saltem attendite, et per opera ejus quantum potestis, cognoscite. Ipse enim cum dixisset : *Ego sum qui sum* (Exod. iii), sciens hoc nullius intellectu capi posse, contemperavit verba sua et dixit : *Ego sum Deus Abraham* (ibid.), ut per creaturas suas intelligibilem se daret, cum hoc quod est nemini pateret. *Mementote mirabilia ejus quæ fecit, prodigia ejus, et judicia oris ejus*. *Mirabilia ejus*, minora miracula ejus sunt ; *prodigia*, majora : *judicia oris ejus*, mandata ejus, quæ ad salubriter

vivendum suis proposuit. *Semen Abraham servi ejus, filii Jacob electi ejus*. Mementote mirabilium ejus. Et ne quis, quia dixit Abraham, vellet tantum intelligere eos qui ex carne Abraham sunt propagati, subjungit : *Ipse Dominus Deus noster, in universa terra judicia ejus*. *Memor fuit testamenti sui*, id est pacti sui, in sæculum sæculi extendendi : memor fuit etiam verbi quod mandavit extendi in mille generationes. Ecce notatur quia non dicit hic de præcepto carnalis observantiæ, neque de Judæis tantum cum in populo illo non essent mille generationes. *Mille autem generationes* notant illos, qui discedente generatione et succedente, præcepto fidei vivunt, quousque ex omnibus generationibus una generatio perficiatur. Millesarius autem numerus quia perfectus est, non incongrue per mille generationes notatur generatio illa, cui nihil deest ad perfectionem. Verbum autem quod mandavit, præceptum fuit fidei : quo vivendum est justo, donec perveniamus ad spem quod dicit : *Verbi quod mandavit* : verbi dico, quod disposuit ad Abraham, cum dixit : *In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ* (Gen. xxviii) : et memor fuit testamenti sui ad Isaac facti, de quo dictum est : *In Isaac vocabitur tibi semen* (Gen. xxi). Et statuit illud verbum suum Jacob in præceptum fidei, ut propter præceptum fidei ad testamentum æternum veniret, id est in æternam promissionem. Hic etiam notatur, quia promissiones Domini factæ Judæis non sunt accipiendæ de temporali regno et sacerdotio, quia temporale regnum et sacerdotium non æternaliter habuerunt. Vel sic : *Statuit illud in testamentum æternum* : quia ex ipso verbo et præcepto impleto, daturus erat eis testamentum mansurum in æternum. *Dicens* : *Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ*, id est, ad distribuendam vobis in hæreditatem. Hoc promisit illis, cum adhuc essent numero brevi, et nihil erga Dominum promeruisset paucissimi etiam fuerunt antequam patres primi in Ægypto in postera essent multiplicati : et incolæ ejus terræ fuerunt, quia Abraham veniens de Ur Chaldæorum, accola fuit in terra Chanaan. *Et pertransierunt de gente in gentem*. Quod potest accipi, quoniam Abraham propter instabilitatem terræ Chanaan, transtulit se in terram gentium cæterarum. Et pertransierunt de regno ad populum alterum : quia de terra Chanaan in Ægyptum se transtulerunt. Superius ostendit ipse promissiones æternas, hic unde ostendit non esse derelictos in temporali necessitate. Quod ait de regno, nondum in terra Chanaan regnum constitutum erat, sed semen eorum multiplicatum in Ægypto, ibi regnaturum erat. *Pertransierunt de gente in gentem*. Et hoc non mirum, quia Dominus non reliquit hominem nocere eis, et corripuit pro eis reges : quia rex Gerarorum, et rex Ægyptiorum, accensi pulchritudine uxoris Abraham, voluerunt eam rapere ; sed admoniti fuerunt divinitus, ne hæc facerent (Gen. xii, xx) : quibus verbis corripuisset eos Dominus non legitur : potest tamen esse quod sing

verbis a Domino in interiori suo correcti sunt. Nota significari per transitum illius populi de gente in gentem, et de regno ad regnum, quia fideles Domini de regno mutabili ad regnum incommutabile perducendi sunt. Corripuit pro eis reges, dicens: *Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari.* Vide quod dicit *Christos*, cum in tempore illo nullus fuisset christus, id est unctus. Sed quoniam futurum praevidit Propheta, ideo quasi praesens annuntiavit. Vel potest esse, quod eo tempore christi qui latenter Christiani fuerunt. Nam nullus ante Christum vel post Christum reconciliatus est Deo, nisi per fidem, quam nunc tenet universa terra. *Et vocavit famem super terram.* In superioribus, notificavit bona temporalia, quibus consolati sunt patres nostri, in sequentibus autem proponuntur mala. Causa eorum afflictis sunt inimici: quod dicit, *Vocavit famem super terram.* Nota quod dicit, *vocavit.* Vocari enim non solent, nisi res animatae, spiritus videlicet et corpora sensibilia. Fames vero, cum sit perniciosa ex inedia contracta, vocari non potest: quare dicamus, *Vocavit famem*, id est, principem famis, angelum scilicet malum, per quem fames inducitur super terram; vel sic: *Vocavit famem* id est, praecipit esse famem super terram: *et omne firmamentum panis contrivit*: quia tam granum satum, quam non satum dissipavit; a qua fame ut liberaretur populus ille, *Misit ante eos virum: in servum venundatus est Joseph.* Quod ipse venundatus est, ex dispositione Domini fuit: non ex potestate fratrum, qui tamen odio suo satisfacere putabant. *Humiliaverunt in compedibus pedes.* Hoc licet taceat historia non tamen minus credendum est, cum hoc Spiritus sanctus per os Prophetae annuntiat futurum; *ferrum*, id est, difficultas et tribulatio gravis humanae miseriae, *pertransit animam ejus.* Tribulatio per ferrum etiam alibi notatur, cum beatissimae Virgini dicitur: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius* (Luc. 11). Nulla enim potuit esse major tribulatio, quam ut mater filium in cruce pendere videre; quod dicit: *Ferrum pertransiit animam ejus, donec veniret verbum ejus.* Verbum videlicet, quo interpretatus est somnium Pharaonis, quod tamen non ex se habuit, quia *eloquium Domini inflammavit eum*; juxta illud: *An quaeritis experimentum illius qui in me loquitur Christus* (II Cor. XIII)? *Misit rex, et solvit eum: princeps populorum, et dimisit eum: et constituit eum dominum domus suae, et principem omnis possessionis suae.* Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum, id est, semet scivit scilicet eruditum: *et senes ejus prudentiam doceret.* Haec taceat historia, sicut et illud quod prius dictum est de compedibus. Inde credendum est, quia potuit esse ut non tantum Aegyptiis in tempore famis providet sed etiam interius eos de prudentia doceret. *Et intravit Israel in Aegyptum, et Jacob accola fuit in terra Cham.* Ecce quod superius dictum est, *Pertransierunt de gente in gentem* Terra Cham idem est quod Aegyptus: et vocatur

A Cham a filio Noe, Cham videlicet, cujus primitus fuit terra Chanaan, de quo gens Aegyptiaca nata est: cui Cham maledixit Noe, prophetans de eo quod futurus esset servus fratrum suorum (Gen. ix). Et quid per hoc voluit intelligi, nisi quod Cham in posteris suis ejiciendus erat de terra Chanaan, quam possessuri erant fratres sui? *Et auxit populum suum vehementer, et firmavit eum super inimicos ejus convertit cor eorum ut odirent populum ejus*: non quod auctor esset odii, sed cum suos exaltaret, Aegyptii invidentes, eis in odium conversi sunt. *Misit Moysen servum suum, Aaron quem elegit ipsum Posuit in eis verba signorum suorum*: non ut loquendo signa fierent sed sicut verba significant res de quibus agunt, ita facta illorum, aliorum factorum signa fuerunt; quod dicit: *Posuit in eis verba signorum suorum, et prodigiorum in terra Cham.* Et ecce prodigia et signa: quia *misit tenebras et obscuravit non exarcebat sermones suos*, id est, non exarcebat reddidit injunctam suis negationem: quod fieret, si non recepti essent ab his quo missi fuerant Nunc autem quia obedientes fuerunt Moysi et Aaron filii Israel, ideo non exarcebat Dominus sermones suos: *convertit aquas eorum in sanguinem et occidit pisces eorum, et dedit terram eorum ranis*, quia nihil visum est in terra praeter ranas; vel *edidit terra eorum ranas*, quia undique tanta abundantia ranarum fuit, ac si undique ex ipsa terra editae essent; *in penetralibus*, id est, in cubilibus *regum ipsorum* editae sunt ranae. *Dixit*, id est, praecipit, *et venit caenomyia et cinifes in omnibus finibus eorum.* Caenomyia, musca canina; cinifes, miros musca. *Posuit pluvias eorum grandinem, et ignem comburentem in terra ipsorum. Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum, et contrivit lignum finium eorum. Dixit, et venit locusta, et bruchus, cujus non erat numerus.* Eadem plaga est bruchus et locusta: quia locusta est parens, bruchus est fetus. *Et comedit omne fenum in terra eorum, et comedit omnem fructum terrae eorum. Et percussit omne primogenitum terrae eorum, primitias omnis laboris eorum*, id est, omnia primogenita in quibus nutriendis laboraverunt. *Et eduxit eos cum argento et auro*: quia unusquisque mutuo accepit vasa argentea et aurea vicino suo, quasi ituri essent in desertum ad sacrificandum Deo et reversuri ut vasa redderent. Aurum et argentum ab hominibus iniquis acceperunt quia merces eorum pro labore suo esse debuit, quia plus laborando deservierunt quam eis abstulerunt. Nec in eo tamen quod Aegyptios deceperunt, a quibus sibi argentum et aurum accomodari petierunt, putandus est Deus hujusmodi dolos eis qui sursum habent corda vel jubere, vel si fecerint approbare. Magis enim per ipsa Dei verba utique ab illo qui cor eorum videbat, et cupiditates examinabat Dominus. Quod dicit: *Et eduxit eos cum argento et auro: et non erat in tribubus eorum infirmus*, superius commemoravit plagas quas intulit inimicis, nunc beneficia commemorat quae contulit ami-

cis : non tamen eodem ordine narratæ sunt hic plaga, quo narratæ sunt in historia: quia laudatio est libera a lege narrantis et historiam texentis. *Lætata est Ægyptus in protectione eorum*, non in prima protectione, quando ab Ægypto ducti sunt, sed in protectione illa quam fecerunt postquam mare Rubrum transierunt ; et quare tunc lætata est Ægyptus ? *Quia incubuit timor eorum super eos*. Timuerunt enim, illis submersis qui insecuti sunt eos, ne reverterentur ut interficerent Ægyptios, quia pauci erant de Ægyptiis, qui domi vivi remanserunt. *Expandit nubem in protectionem eorum, et ignem ut luceret eis per noctem. Petierunt, et venit coturnix, et pane cæli saturavit eos. Pane cæli ideo dicit, quia manna quod comederunt Judæi significabat panem illum verum qui de cælo descendit, ex quo pane omnes reficiuntur, et sine quo nullus esse potest (Joan. vi), De quo pane dicitur : Panem nostrum quotidianum da nobis hodie (Luc. xi). Dirupit petram, et fluxerunt aquæ : abierunt in sicco flumina. Et hoc ideo : Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum, cui dixit : In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ (Gen. xxii). Et eduxit populum suum in exultatione, et electos suos in lætitia. Et dedit illis regiones gentium et labores populorum possederunt. Hæc omnia attribuit suis Dominus, non ut pro istis temporalibus sibi serviat, nec mala securitate torpescant ; sed ut remoti a sæcularibus curis, libentius atque sollicitius Deo serviant, juxta illud : Primum querite regnum Dei, et omnia adiicientur vobis (Matth. vi), Quod dicit: ut custodiant justificationes ejus et legem ejus requirant.*

PSALMUS CV.

ALLELUIA.

« Confitemini Domino, quoniam bonus quoniam
 « in sæculum misericordia ejus. Quis loquetur po-
 « tentias Domini auditas faciet omnes laudes ejus?
 « Beati qui custodiunt iudicium et faciunt justitiam
 « in omni tempore. Memento nostri, Domine, in
 « beneplacito populi tui; visita nos in salutari tuo,
 « ad vivendum in bonitate electorum tuorum, ad
 « lætandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum
 « hæreditate tua. Peccavimus cum patribus nostris,
 « injuste egimus, iniquitatem fecimus. Patres nostri
 « in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua, non
 « fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.
 « Et irritaverunt ascendentes in Rubrum mare, et
 « salvavit eos propter nomen suum, ut notam face-
 « ret potentiam suam, Et increpuit mare Rubrum,
 « et exsiccatum est, et deduxit eos in abyssis sicut
 « in deserto. Et salvavit eos de manu odientium, et
 « redemit eos de manu inimici, Et operuit aqua tri-
 « bulantes eos, unus ex eis non remansit. Et credi-
 « derunt verbis ejus, et laudaverunt laudem ejus
 « Cito fecerunt obliti sunt operum ejus, et non
 « sustinuerunt consilium ejus. Et concupierunt
 « concupiscentiam in deserto, et tentaverunt Deum
 « in iniquo. Et dedit eis petitionem ipsorum,

A « et misit saturitatem in animas eorum. Et irritave-
 « runt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.
 « Aperta est terra, et deglutivit Dathan, et operuit
 « super congregationem Abiron. Et exarsit ignis in
 « synagoga eorum, flamma combussit peccatores.
 « fecerunt vitulum in Horeb, et adoraverunt sculptile
 « Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vi-
 « tuli comedentis fenum. Obliti sunt Deum qui sal-
 « vavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, mirabilia
 « in terra Cham, terribilia in mari Rubro. Et dixit
 « ut disperderet eos, si non Moyses electus ejus ste-
 « tisset in confectione in conspectu ejus. Ut aver-
 « teret iram ejus ne disperderet eos, et pro nihilo
 « habuerunt terram desiderabilem. Non crediderunt
 « verbo ejus, et murmuraverunt in tabernaculis suis:
 « non exaudierunt vocem Domini. Et elevavit ma-
 « num suam super eos, ut prosterneret eos in de-
 « serto. Et ut dejiceret semen eorum in nationibus,
 « et dispergeret eos in regionibus. Et initiati sunt
 « Beelphegor, et comederunt sacrificia mortuorum.
 « Ei irritaverunt eum in adinventionibus suis et
 « multiplicata est in eis ruina. Et stetit Phinees et
 « placavit, et cessavit quassatio. Et reputatum est
 « ei in justitiam, in generationem et generationem
 « usque in sempiternum. Et irritaverunt eum ad
 « aquam contradictionis, et vexatus est Moyses pro-
 « pter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus. Et
 « distinxit in labiis suis, non disperdiderunt gentes
 « quas dixit Dominus illis. Et commisti sunt inter
 « gentes, et didicerunt opera eorum: et servierunt
 « sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum
 « et immolaverunt filios suos, et filias suas demo-
 « niis. Et effuderunt sanguinem innocentem, sangui-
 « nem filiorum suorum et filiarum suarum, quas sa-
 « crificaverunt sculptilibus Chanaan. Et infecta est
 « terra in sanguinibus, et contaminata est in operi-
 « bus eorum, et fornicati sunt in adinventionibus
 « suis. Et iratus est furore Dominus in populum
 « suum, et abominatus est hæreditatem suam. Et
 « tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt
 « eorum qui oderunt eos. Et tribulaverunt eos ini-
 « mici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum:
 « sæpe liberavit eos. Ipsi autem exacerbaverunt cum
 « consilio suo, et humiliati sunt iniquitatibus suis.
 « Et vidit cum tribularentur, et audivit orationem
 « eorum. Et memor fuit testamenti sui, et pœnituit
 « eum secundum multitudinem misericordiæ suæ. Et
 « dedit eos in misericordias, in conspectu omnium quæ
 « ceperant eos. Salvos fac nos, Domine Deus no-
 « ster, et congrega nos de nationibus. Ut confitea-
 « mur nomini sancto tuo, et gloriemur in laude tua
 « Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo usque
 « in sæculum : et dicit omnis populus, Fiat, fiat.»

ENARRATIO.

Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Confessio ista propter hoc quod sequitur: *Peccavimus cum patribus nostris, gementis est.* Sed quoniam alleluia præcedit, oper-

tet eandem confessionem in laude Dei accipere, A
 quis nulla confessio est pia et utilis, nisi in qua
 Deus laudatur. Laus autem ore atque sermone sive
 ex solo cordis est affectu. Habet autem psalmus iste
 in hoc laudem Dei, quia qui hic loquitur, eum bo-
 num et misericordem confitetur, vel qui eum talem
 esse credit. Quod dicit: *Confitemini Domino*, et hoc
 ideo, quia *bonus est*, suavis videlicet omnibus se-
 digne gustantibus. Ideo etiam *confitemini quoniam*
miser cordia ejus est in sæculum, id est in æternum
 super nos scilicet perduratura. *Quis loquetur potentias*
Domini? aut quis auditas faciet omnes laudes ejus?
 Impletus divina consideratione, qui hic misericor-
 diam Domini exhortatur poscendam, dicit: *Quis lo-*
quetur potentias Domini? aut quis faciet omnes laudes
ejus auditas, id est, quis faciet ut audientur, ostendens
 eas ita esse loquendas, ut auditoribus prædi-
 centur. Vel fortasse quia sequitur: *Beati qui cu-*
stodiunt iudicium et faciunt justitiam, ideo iste qui
 hoc loquitur, impletus consideratione divinorum
 præceptorum, quorum opera laudes sunt ejus qui
 operatur hoc in suis, ait: *Quis loquetur potentias*
Domini? Potentias ideo dicit, quoniam hoc ineffa-
 biliter operatur in suis. Et *quis auditas faciet omnes*
laudes ejus, id est, quis cum audierit faciet omnia
 opera præceptorum ejus, quæ sunt ejus laudes?
 quoniam etsi omnia fiunt quæ audita sunt, tamen
 in quantum fiunt, ille laudandus est, per quem hæc
 fiunt: et qui operatur in nobis velle et pro bona
 voluntate bene perficere, Ideo cum posset dicere
 omnia mandata ejus, vel omnia præceptorum ejus
 opera, maluit dicere omnes laudes ejus: quia ut
 dictum est, in quantum fiunt, ipse laudandus est
 per quem hæc fiunt: Quod dicit: *Quis loquetur*
potentias Domini? et quis auditas faciet omnes laudes
ejus. Et quia vix aliquis potest implere, ergo beati
 qui custodiunt iudicium, discretionem videlicet boni
 et mali; et beati sunt qui custodiunt justitiam, ut
 bonum videlicet quod per fidem faciendum esse in-
 telligunt, in operationem ducant. Veniet enim tem-
 pus, ut iudicium quod nunc custoditur in fide, etiam
 exerceatur in operatione: cum justitia convertetur
 in iudicium, id est, cum acceperint justii potestatem
 iudicandi eos recte a quibus iudicati sunt hic non
 recte: quod dicit: *Beati qui custodiunt iudicium,*
et faciunt justitiam in omni tempore, id est ex quo
 esse incipiunt, et in tempore vivunt. *Memento no-*
stri, Domine. Ecce oratio illorum qui conversi de
 murmuratione veniam precantur. Quasi dicant: *Me-*
memento nostri in beneplacito populi tui, id est in Filio
 tuo, de quo dictum est: *Hic est Filius meus dile-*
ctus, in quo mihi bene complacui (Matth. III, xvii);
 vel sic: *Memento nostri, Domine*, ponendo nos in
 beneplacito populi tui, id est, inter illos in quibus be-
 neplacitum est tibi, quia non in omnibus fuit placi-
 tum bene Domino; *visita nos in salutari tuo*, id est
 in Christo. Ipse est enim Salvator, in quo dimittun-
 tur peccata, et sanantur animæ, ut possint custo-
 dire iudicium et facere justitiam. *Visita nos in salu-*

tari tuo, ad videndum in bonitate electorum tuorum.
 Quasi dicat: Ideo rogamus in salutari tuo, ut te
 videamus in bonitate electorum tuorum, id est in
 illa suavitate, in qua tantum visuri sunt te electi
 tui, non illi de quibus dictum est: Tollatur im-
 pius, ne videat gloriam Domini (Isa. xxvi), quod
 dicit: *ad videndum in bonitate electorum tuorum,*
ad lætandum in lætitia gentis tuæ, id est, ad hoc
 te in suavitate videre desideramus, ut cum gente
 tua lætemur: non enim impius gaudere potest
 ut lauderis cum hæreditate tua. Laudatur Deus
 cum sua hæreditas laudatur, quoniam hæreditas
 ipsa laudatur per ipsum. *Peccavimus cum patri-*
bus nostris. Quasi dicat: Opus est ut memor sis
 nostri, quia nos peccavimus cum patribus nostris,
 qui in Ægypto peccaverunt. *Non quod nati adhuc*
essemus, sed quia in lumbis eorum eramus. Nota quia
 sicut Levi cum Abraham decimatus est, quoniam in
 lumbis ejus fuit, quando dedit sacerdoti Melchise-
 dech decimas (Gen. xiv; Hebr. vii): sic et isti pec-
 caverunt cum patribus suis, in quorum lumbis
 erant, quando in Ægypto peccaverunt. Quod dicit:
Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus,
 quantum ad proximum; *iniquitatem fecimus*, quan-
 tum ad Deum. Aliter: *Peccavimus cum patribus*
nostris, faciendo similia peccatis eorum peccata.
Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia
tua. Quasi dicat: *Peccavimus cum patribus nostris*. Et
 ecce qualiter patres peccaverunt, quia cum in Ægypto
 essent, *Non intellexerunt mirabilia tua*, id est, non at-
 tenderunt quid per illa miracula eis præstare volueris,
 vitam scilicet æternam, et non temporalem, sed in-
 commutabile bonum quod per patientiam expecta-
 tur: ideo impatienter murmuraverunt et amarica-
 verunt, et bonis præsentibus atque fallacibus atque
 fugacibus beatos se fieri quæsierunt. *Non fuerunt*
memores multitudinis misericordie tuæ. Et intelle-
 ctum redarguit, et memoriam: utroque enim opus
 erat. Intellectu quippe opus erat, ut intelligerent
 Deum sibi parare æterna per temporalia; memoria
 opus fuit, ut saltem quæ temporaliter facta sunt
 miracula, non obliviscerentur: fideliterque præsu-
 merent, ut eadem potestate quam fuerant experti
 in Ægypto, Deus illos ab inimicorum persecutione
 liberaret. Obliti sunt quid eis in Ægypto ob inimi-
 cos eorum conterendos Dominus per tanta prodigia
 præstitisset. Et ideo quia obliti fuerant, dubitabant
 utrum liberandi forent, cum ex quator partibus
 periculis circumdati fuerant: a tergo enim insequen-
 bantur hostes, ex latere uno mentes fuerant quos
 transire non poterant; ex alio latere desertum quod
 timebant, ante se mare Rubrum conspiciebant, quod
 etiam formidabant. *Et ideo ascendentes de Ægypto*
ad terram Chanaan, irritaverunt, dum in mare: ma-
ri dico, rubrum formidato. *Et tamen salvabit eos pro-*
pter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam.
 Quod dicit: *Ascendentes*, propter statum loci di-
 ctum est, quia inferior est Ægyptus quam sit terra
 Chanaan. *Et increpuit mare Rubrum et exsiccatum*

est, et eduxit eos in abyssis sicut in deserto. In hac increpatione non vocem aliquam coelitus factam, sed potentiam divinam qua id factum est, increpationem appellavit: *et salvavit eos de manu obedientium, et redemit eos de manu inimici. Et operuit aqua tribulantes eos, unus ex eis non remansit. Et in his omnibus crediderunt verbis ejus, et laudaverunt laudem ejus.* Quia transducti mare Rubrum, hymnum cantabant Domino, dicentes: *Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est; et hoc: Cito fecerunt,* id est cito a laude illa defecerunt: *et obliti sunt operum ejus,* quia non cogitaverunt tanta opera Domini erga se non esse inania, sed eos vocare ad aliquam sine fine felicitatem, quæ per patientiam sustinenda est; sed festinauerunt beari temporalibus rebus, quæ ideo nemini conferunt æternam felicitatem, quia non extinguunt insatiabilem cupiditatem; quod dicit: *Non sustinuerunt consilium ejus. Et concupierunt concupiscentiam in deserto,* id est rem concupiscibilem, *et tentaverunt Deum in iniquo,* id est aquam postulando. *Et dedit eis petitionem ipsorum, et misit saturitatem in animas eorum:* satisfaciens animalitati eorum: *et irritaverunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.* Ex qua irritatione: *Aperta est terra, et deglutivit Dathan, et operuit super congregationem Abiron: et exarsit ignis in synagoga eorum; flamma combussit peccatores.* Dathan et Abiron duo fuerunt homines, qui Aaron in sacerdotium per Domini præceptum assumptum contra præceptum Domini multis sibi consentientibus præcesserunt ad thurificandum: quos aperta terra deglutivit, cæterosque sibi consentientes ignis consumpsit (Num. xvi). *Et fecerunt vitulum in Horeb, et adoraverunt sculptile. Et mutaverunt gloriam suam,* id est, Deum qui suos omnes facit gloriosos, *in similitudinem vituli comedentis fenum. Obliti sunt Deum qui salvavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari Rubro: et dixit ut disperderet eos.* Et revera essent dispersi, *Si non Moyses electus ejus stetisset in confractione,* id est in mentis humilitate, *in conspectu ejus,* eidem plagæ offerens se, quia ipsi feriendi erant, dicens: Domine, dimitte populo huic hanc noxam: sin autem, dele me de libro quem scripsisti (Exod. xxxii). In quo demonstratum est, quantum valeat intercessio sanctorum pro aliis apud Deum. Securus enim erat Moyses de justitia sua: quia, cum deleri non posset, impetravit misericordiam ne eos deleret Dominus quos juste posset, et stetit sic Moyses *in confractione in conspectu ejus. Dixit,* non autem ideo positum est, quod Deus dixisset: quia si dixisset, revera fecisset; sed propter iniquitatem illorum dictum est, quæ videbatur tanta esse, quod merito per illam delendi erant de terra, quasi Deus dixisset: *Ut averteret iram ejus ne disperderet eos, et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.* Nullo modo culpantur, quia terram desiderabilem habuissent pro nihilo, cum nos etiam regnum temporale pro nihilo habere debemus, ut Jerusalem liberam matrem nostram, quæ est in cælis,

A vere desiderabilem diligamus: sed potius hic infidelitatis merito redarguuntur, quia in eo quod terram pro nihilo habuerunt, verbis Domini non crediderunt: quibus promisit æterna per hæc temporalia. *Non crediderunt verbo ejus,* Moysi videlicet: *et murmuraverunt in tabernaculis suis, et non exaudierunt vocem Domini,* vehementer eos a murmuratione prohibentis. *Et elevavit manum suam super eos, ut prosterneret eos in deserto,* id est elevando manum distulit percussorem, et ipsi gravius commiserunt peccatum. *Et ut dejiceret semen eorum in nationibus et dispergeret eos in regionibus.* Et ipsi tamen, licet ad hoc elevasset manum, *instructi sunt Beelphegor,* id est, idolis gentium sacrificati sunt. *Phogor* est locus, *Beel* deus gentium, factus in honorem cujusdam regis dicti Beel: *et comederunt sacrificia mortuorum;* quia quod in honore illius regis sacrificabant, hoc sacrificatum comederunt. *Et irritaverunt eum in adinventionibus suis:* non quod sum essent adinventiones, sed quod gentium adinventiones suas fecerunt: *et multiplicata est in eis ruina:* et multiplicaretur adhuc, nisi hoc esset quod aliis cadentibus stetit Phinees sacerdos, filius filii Aaron: *et placavit Dominum,* quia Hebræum et Madianitidam puellam in adulterio amplexos, apprehensos pariter interfecit (Num. xxv). *Et sic cessavit questio.* Quod si odio eorum, non dilectione fecisset, non esset ei reputatum ad justitiam. Sed quia non odio, sed dilectione factum est, *Reputatum est in justitiam, in generationem et generationem usque in sempiternum: et irritaverunt eum ad aquam contradictionis: et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus. Et distinxit in labiis suis.* Distinguere labia est dubitanter loqui, quod fecit Moyses in hoc miraculo cum dixit: Nunquid poterimus de petra hac educere aquam (Num. xx)? non attendens quia multa mirabilia per eum Dominus esset operatus: *non disperdiderunt gentes quas dixit Dominus illis;* quia inducti in terram promissionis, non expulerunt gentes, ut eis præceptum fuit: *et commisti sunt inter gentes; et didicerunt opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum: et immolaverunt filios suos, et filias suas dæmoniis: et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.* Hoc in historia non habetur: sed ita factum fuisse credendum est Prophetæ, qui per Spiritum sanctum hic loquitur: *interfecta est in terra in sanguinibus,* id est, habitatores terræ in effusione sanguinis mortui sunt: *et hoc ideo, quia iratus est Dominus furore in populum suum, et abominatus est hæreditatem suam: et tradidit eos in manus gentium: et dominati sunt eorum qui oderunt eos: et tribulaverunt eos inimici eorum: et humiliati sunt sub manibus eorum: sæpe liberavit eos: ipsi autem liberati iterum exacerbaverunt eum in consilio suo, quærentes quæ sua erant, non quæ Dei, et humiliati sunt in iniquitatibus suis. Et Dominus vidit cum tribularentur: et audivit orationem eorum: et memor fuit*

testamenti sui, non veteris, sed novi, quod dispo-
 suit ad Abraham; et *pœnituit eum*, id est, visus est
 pœtinuisse *secundum multitudinem misericordiæ suæ*,
 quia post vindictam iniquitatis tanta fuit gratia sa-
 lutis quasi pœnituisset Dominum tantam sumpsisse
 vindictam: *et dedit eos in misericordias*, id est, fe-
 cit eos dignos videri misericordia Domini his qui
 trulaverunt eos, et hoc *in conspectu omnium qui*
separant eos, ut deinceps non audeant nocere illis.
 In misericordias pluraliter dicit, quia unusquisque
 proprium donum habet a Deo. In misericordias tunc
 datur quisque, quando a captivitate diaboli liberatur
 per Dominum. Unde ipse Dominus ad Herodem: *Ecce*
ejicio dæmonia, et sanitates perficio hodie et cras,
et tertia die consumor (Luc. xiii). Ejicit Dominus
 hodie dæmonia, prius per confessionem delet pec-
 cata, et post perficit sanitates, quando in bonis
 operibus eum cui dimisit peccata confirmat. Con-
 summabitur etiam nobis omnibus in virum perfe-
 ctum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi
 (Ephes. iv). Et quia ejectis dæmonibus, a quibus
 captivi tenebamur, perficit Dominus sanitates, ideo
 cum dixisset, *Et eos dedit in misericordias in con-*
spectu omnium qui ceperant eos: tanquam ejectis
 dæmonibus fit oratio, ut perficiat Dominus sani-
 tates. *Salvos fac nos, Domine Deus noster, et con-*
grega nos de nationibus. Ut confiteamur nomini tuo
sancto et gloriemur in laude tua, dicentes: Benedi-
ctus Dominus Deus Israel a sæculo usque in sæcu-
lum, id est, ab æterno et usque in æternum: *et di-*
cet omnis populus: Fiat ei benedictio in priori po-
pulo, fiat et in posteriori.

PSALMUS CVI.

ALLELUIA.

« Confitemini Domini, quoniam bonus, quoniam
 « in sæculum misericordia ejus. Dicant qui redempti
 « sunt a Domini, quos redemit de manu inimici,
 « de regionibus congregavit eos. A solis ortu et oc-
 « casu, ab aquilone et mari, erraverunt in solitu-
 « dine in inaquoso, viam civitatis habitaculi non
 « invenerunt. Esurientes, et sitientes anima eorum
 « in ipsis defecit. Et clamaverunt ad Dominum cum
 « tribularentur, et de necessitatibus eorum eripuit
 « eos. Et deduxit eos in viam rectam, ut irent in
 « civitatem habitationis. Confiteantur Domino mise-
 « ricordie ejus, et mirabilia ejus filiis hominum.
 « Quia satiavit animam inanem, et animam esurien-
 « tem satiavit bonis. Sedentes in tenebris et in um-
 « bra mortis, vinctos in mendicitate et ferro, quia
 « exacerbaverunt eloquia Dei, et consilium Altis-
 « simi irritaverunt. Et humiliatum est in laboribus
 « cor eorum: infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret
 « Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur,
 « et de necessitatibus eorum liberavit eos. Et eduxit
 « eos de tenebris et umbra mortis, et vincula eorum
 « dirupit. Confiteantur Domino misericordie ejus,
 « et mirabilia ejus filiis hominum. Quia contrivit
 « portas æreas, et vectes ferreos confregit. Susce-
 « pit eos de via iniquitatis eorum, propter injustitias

A « enim suas humiliati sunt. Omnem escam abomi-
 « nata est anima eorum, et appropinquaverunt us-
 « que ad portas mortis. Et clamaverunt ad Dominum
 « cum tribularentur, et de necessitatibus eorum li-
 « beravit eos. Misit verbum suum, et sanavit eos: et
 « eripuit eos de interitionibus eorum. Confiteantur
 « Domino misericordie ejus, et mirabilia ejus filiis
 « hominum. Et sacrificent sacrificium laudis, et
 « annuntient opera ejus in exultatione, qui descen-
 « dunt mare in navibus, facientes operationem in
 « aquis multis. Ipsi viderunt opera Domini, et mi-
 « rabilia ejus in profundo. Dixit, et stetit spiritus
 « procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus. Ascendunt
 « usque ad cœlos, et descendunt usque ab abyssos:
 « anima eorum in malis tabescebat. Turbati sunt et
 « moti sunt sicut ebrius, et omnis sapientia eorum
 « devorata est. Et clamaverunt ad Dominum cum tri-
 « bularentur, et de necessitatibus eorum eduxit eos.
 « Et statuit procellam ejus in auram, et siluerunt
 « fluctus ejus. Et lætati sunt qui siluerunt, et edu-
 « xit eos in portum voluntatis eorum. Confiteantur
 « Domino misericordie ejus, et mirabilia ejus filiis
 « hominum. Et exsultent eum in ecclesia plebis, et
 « in cathedra seniorum laudent eum. Posuit flumina
 « in desertum, et exitus aquarum in sitim; terram
 « fructiferam in salsuginem, a malitia inhabitan-
 « tium in ea. Posuit desertum in stagna aquarum,
 « et terram sine aqua in exitus aquarum. Et collo-
 « cavit illic jesurientes, et constituerunt civitatem
 « habitationis. Et seminaverunt agros, et plantave-
 « runt vineas, et fecerunt fructum nativitatis. Et
 « benedixit eis, et multiplicati sunt nimis, et ju-
 « menta eorum non minoravit. Et pauci facti sunt
 « et vexati sunt a tribulatione malorum et dolore.
 « Effusa est contentio super principes, et errare
 « fecit eos in invio et non in via. Et adjuvit paupe-
 « rem de inopia, et posuit sicut oves familias. Vide-
 « bunt recti et lætabuntur, et omnis iniquitas eorum
 « oppilabit os suum. Quis sapiens, et custodiet hæc,
 « et intelliget misericordias Domini. »

ENARRATIO.

Alleluia, Alleluia. Psalmus iste commendat nobis
 miserationes Dei prophetatas in nobis, et ideo sua-
 vis expertis. Mirum autem si alicui sit suavis, nisi
 illi qui in se didicit quod in psalmo audit. Cantatur
 autem de universa Ecclesia Domini, toto orbe terra-
 rum diffusa, scilicet ex pariete veniente, ex circum-
 cisione, et ex pariete, ex præputio, in unum angu-
 larem lapidem Christum videlicet, qui est pax nostra
 qui fecit utraque unum, in quo clamamus, Abba,
 Pater (Rom. viii; Eph. iv). *Abba*, quantum ad He-
 bræos: *Pater*, quantum ad nos. Et quia agit de duo-
 bus parietibus, ideo bis habet alleluia: quod alleluia
 geminatum, constituto tempore cantemus, semper
 autem cogitamus: quia cum alleluia sit, *Laudate Do-*
minum, licet aliquando cesset os carnis, nunquam
 debet cessare os cordis. Videamus ergo quod in
 psalmo admoneamur unde gratulemur, unde gema-
 mus, unde auxilium postulemus: ubi desideramus,

unde nobis subveniatur : quid per nos simus, quid per gratiam Dei sumus : quomodo superbia nostra conteratur, ut ejus gratia glorificetur : ut unicuique homini in seipso occurrat quod in psalmo audit. Proponit enim nobis psalmus iste quatuor tentationes quatuor invocationes, quatuor liberationes pro his, quatuor miserationum Domini confessiones : prima enim tentatio est erroris et inopiæ verbi Dei ; secunda est difficultas vicendarum cupiditatum veteris consuetudinis ; tertia est tædii atque fastidii verbi Dei ; quarta est tempestatis et periculorum in gubernandis Ecclesiis. Ut autem sciamus discernere has quatuor tentationes, exempla danda sunt. Ponamus ergo hominem primo in hoc quærentem, secundum veterem vitam seductoria securitate viventem, nihil aliud post hanc vitam quandoque finiendam esse puniendam esse putantem, habentem cor obrutum veteri consuetudine peccatorum, et illecebris mundi et mortiferis delectationibus consopitum : ut iste excitetur ad quærendam gratiam, manus Domini excitat eum : et excitatus, intelligit se esse in errore : sed nondum cognoscent viam veritatis, pulsatur ubicumque potest : et patitur famem ipsius veritatis, et sæpe clamando ad Dominum, tandem exauditur, et perducitur ad viam fidei, ad Christum videlicet, qui de seipso dicit : *Ego sum via et veritas et via* (Joan. xix) : et sic positus est in via veritatis, viam sciens quid observare debeat. Sed quoniam multi liberati de hac tentatione de se multum præsumendo, volentes repugnare cupiditatibus et veteri consuetudine peccatorum, inveniunt se difficultate vitiorum circumseptos, quasi muro impossibilitatis erecto : et hoc ideo, quia non de Deo sed de viribus suis præsumebant ; hac autem tentatione diu fatigati, exclamant ad Dominum et Dominus qui prius posuit eos in via veritatis, rumpit vincula difficultatis, constituendo eos in operatione æquitatis : ut jam eis sit facile, quod prius erat difficile, abstinere scilicet a malis, non adulterare, non alienum concupiscere ; et sic factum est quod prius erat difficultas. Hæc omnia posset Dominus sine difficultate præstare, sed si hoc sine difficultate haberemus, non tanti boni Dominum largitorem agnosceremus : quia si primitus quisque cum vellet posset et non sentiret ullum adversum se impedimentum, suis viribus tribueret quod se posse sentiret, et non confiteretur Domino miserationes ejus. Liberatus autem quisquis ab his tentationibus tribus, ab errore et inopia verbi Dei, a difficultate superandi veteres consuetudines, a tædio atque fastidio verbi Dei, jam dignus est ut commendetur ei populus Domini ad gubernandum. Ubi quartam patitur tentationem, naufragium scilicet et seditiosas tempestates, quæ solent oriri a cordibus subditorum, ex quibus seditionibus maxime periclitantur prælati : quia ipsi cum subditis suis quasi in navi sunt ubi alii portantur, alii operantur : et omnes simul periclitantur, et in portu salvantur. De his tentationibus et de harum tentationum liberationibus agit psalmus iste cujus initium tale est :

Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in

æculum misericordia ejus. Dicant nunc qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos. Quasi dicat : Qui de manu inimici, id est de potestate diaboli, redempti sunt. Et ne tantum Judæos esse redemptos intelligerent, dicit : *de regionibus congregavit eos.* Omnes illi dicant nunc, id est, indilate alter alteri istud : *Confitemini Domino, id est laudem dicite : et hoc ideo, quoniam bonus, id est, suavis omnibus est se digne gustantibus.* Quare qui vult confiteri gustet quia non potest confiteri qui gustare noluit. Unde dicturus est suave quod nescit. Vos autem omnes gustatis quam suavis est omnibus, *Confitemini Domino, quoniam suavis est : gustate cum aviditate, cum confessione eructate.* Quod dicit, *Confitemini Domino, quoniam bonus, et confitemini etiam, ideo quia misericordia ejus est perducitur nos in sæculum : quia hic prærogatur, ut in æternum vivatur, et dicant hoc omnes alter alteri, qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos.* Et ne acciperemus tantum de Judaico populo, non de tota Ecclesia, de toto orbe collecta, quasi de ampla Egypto liberata, et de multis regionibus congregata, sequitur : *A solis ortu a occasu, ab aquilone et mari,* quasi dicat : Vere congregavit eos de regionibus, quia a solis ortu, id est a Judaico populo, cui per legalia instituta et prophetica dicta sol justitiæ ortus fuit ; et occasu, id est a gentili populo, ubi semper fuit occasus, congregavit Dominus suos. Quos ipse intelligit per occasum ostendit. *Ab aquilone et mari.* Per aquilonem gentes intelliguntur, quia in eis dominabitur calor divini amoris, sed frigus peccati. Mare etiam vocantur, ab amaritudine mentis. Hos tales redemit Dominus, et de regionibus congregavit, et opus fuit ut congregarentur, et redimerentur, quia *erraverunt in solitudine in inaquoso, et viam civitatis habitaculi non invenerunt.* Ecce jam notatur hic prima tentatio, erroris videlicet et famis verbi Dei, cum dicit eos errasse in solitudine. Quod vocat hic solitudinem superius desertum hoc Idumææ vocatum est, in quo deserto quisque erat qui illecebris mundi et delectationibus cor sopitum habet. Est etiam in loco inaquoso, quia invenitibi refectionem, unde exstinguit sitim erroris. Quod dicit, *Erraverunt in solitudine in inaquoso, viam civitatis non invenerunt.* In hac solitudine multi viam monstraverunt, ut philosophi multi Aristoteles et alii multi. Quorum tamen nullus viam dedit ad civitatem habitationis : quia quotquot fuerunt cives Babylonis, non Jerusalem, fuerunt ducentes suos imitatores ad civitatem confusionis. Potest legi ad similitudinem quod dicit, *Erraverunt in solitudine in inaquoso :* omnes ambulantes secundum hoc sæculum nequam, ubi toties de viis errantur, comparabiles facti sunt in solitudine positus quibus non apparet via, quibus siti laborantibus nunquam adeit aqua, quibus incertum est quam possint pervenire ad habitationem aliquam. *Errantes et sitientes, anima eorum in ipsis defecta.* Ecce pro

quibus in errore tentabantur: quomodo se recognoscen-
 scentes, dolent se esse in errore: sed adhuc viam
 veritatis ignorantes, nescientes a quo sint excitati,
 esuriunt et sitiunt justitiam ubique quærentes unde
 reficiantur, velut de Cornelio legitur, qui antequam
 per Petrum cognosceret viam veritatis, se esse in
 errore recognovit. A quo errore ut liberaretur oran-
 do, eleemosynas faciendo, cæterisque bonis operi-
 bus omnibus modis laborabat. Cui tandem dictum
 est: *Corneli, mitte et accersi Simonem qui cognomi-
 natur Petrus*, hinc dicit tibi quid te oporteat facere
 (Act. x). Quid etiam hic notari potest, ubi dicit:
*Erraverunt in solitudine et postea esurientes et
 sitientes*. Per hæc duo notatur maxima affectio
 quam habuerunt, ut civitas, habitaculi eis ostenderetur.
 Quare autem esurierunt, subjungit: *Anima eorum
 in ipsis defecit* quia ipsi secundum desideria
 sua viventes, nihil præter defectum in se invenerunt.
 Et hæc recognoscentes clamaverunt ad Dominum
 cum tribularentur tribulatione superius notata, et
 ipse eripuit eos de necessitatibus eorum id est, de
 tenebris ignorantie: quas sibi, relinquendo lucem,
 necessarias fecerunt: quia qui reliquit lucem neces-
 sario tenebras incurrit, cum non sit medium inter
 tenebras et lucem. *Et deduxit eos in viam rectam*,
 id est ad cognitionem veritatis, ut sic irent in civita-
 tem habitationis: non ad civitatem confusionis quo
 prius ibant, quando in errore fuerunt. Audivimus
 exclamationem de tentatione prima, audivimus libe-
 rationem: sequitur confessio miserationis Domini,
 sic: *Confiteantur Domino misericordie ejus*. Quasi
 dicat: Unde quia Dominus deduxit eos in viam
 rectam, *Confiteantur Domino misericordie ejus*, non
 merita, non vires nostræ: *et mirabilia ejus exhibita
 filiis hominum* ei etiam confiteantur. Et quare
 hoc? *Quia satiavit animam inanem, animam esurien-
 tem satiavit bonis*. Inanis fuit anima, quandiu in
 errore fuit: sed recognoscens se esse in errore,
 esurivit: sed clamando ad Dominum satiata est bo-
 nis, verbo videlicet prædicationis. *Sedentes in tene-
 bris et umbra mortis*. Ecce jam audivimus liberatio-
 nem primæ tentationis, erroris videlicet et inopiæ
 verbi Dei. Ecce qui liberatus est, positus in via veri-
 tatis, sciens jam quid oporteat eum facere, audit
 sibi dici: *Non occides, non adulterabis, non furtum
 facies* (Exod. xx; Matth. xix), et cætera talia. Hæc
 omnia cum perficere voluerit, de se præsumendo
 non de Dei adjutorio, incurrit tentationes, scilicet
 vincendi veteres consuetudines. Et sic jam liberatus
 a prima tentatione, sedet *in tenebris*, id est in obscu-
 ritate vitiorum, quæ obscuritas est *umbra mortis*,
 quia deducit ad mortem. Et sic vincitur est *in mendic-
 ditate et ferro*. Et quare vincitur? *Quia exacerbave-
 runt eloquia Dei*, id est, amara sibi fecerunt præ-
 cepta Domini, *et concilium Altissimi irritaverunt*.
 Hoc modo, quia pugnando contra suam concupiscen-
 tiam, non invocabant eum adiutorem: et sic labora-
 bant, sed vincere non poterunt: *et tandem humili-
 tum est in laboribus cor eorum*, id est, in difficultate

resistendi veteri consuetudini, et sic *infirmati sunt*,
 id est, infirmos contra veteres consuetudines se esse
 recognoverunt. Et non fuit qui adjuvaret, id est,
 intellexerunt nullum esse adiutorem præter Deum,
 et sic clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et
 de necessitatibus eorum liberavit eos: et quomodo
 hoc? *Quia eduxit eos de tenebris*, id est de tentatione,
 quæ fuit *umbra mortis*: et tandem *vincula eorum*, id
 est, difficultatem vincendi carnales concupiscentias,
 dirupit. Unde: *Confiteantur Domino misericordie
 ejus, et mirabilia ejus filiis hominum*: quare dico ut
 confiteantur? *Quia contrivit portas æreas*, quibus
 circumcepti erant, ne exirent ut operarentur, quod
 bonum operandum esse intellexerunt: *et vectes
 ferreos confregit*, ut esset eis facile resistere veteri
 consuetudini, quod prius eis erat difficile, cum de se
 præsumebant. Et quomodo confregit? *Quia suscepit
 eos de via iniquitatis eorum*, subaudis ereptos. Et
 opus fuit ut susciperentur, quia *humiliati sunt
 propter injustitias*, subaudis recognitas. *Omnem
 escam abominata est anima eorum*. Liberati jam
 de duabus tentationibus, ecce incurrit tentationem
 tædii atque fastidii verbi Dei: quod dicit, *Omnem
 escam*, id est, omnem refectionem verbi Dei, legendi
 vel orandi, *abominata est anima eorum*, et sic
 appropinquaverunt usque ad portas mortis. Hoc
 ideo dicit, ne quisque putares eos de satietate
 securos, et non magis videres eos fastidio mori-
 rituros. Et sic clamaverunt ad Dominum cum tribula-
 rentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos. Nam
 misit verbum suum, id est, dulcedinem verbi sui, et
 sic sanavit eos: quia multum erant languidi, dum
 tædio erat eis bene operari: et sanando eripuit eos
 de interitionibus eorum, non de terrore, non de fame,
 non de difficultate vincendi peccata, sed de corruptela
 eorum. Nam quædam corruptela est mentis fastidire
 quod dulce est. Ergo et de hoc beneficio, sicut de cæ-
 teris superioribus, *Confiteantur Domino misericordie
 ejus, et mirabilia ejus filiis hominum*. Sic *Sacrificium
 sacrificium laudis*, quibus prius erat difficile, omne
 quod bonum est operari. *Sacrificium laudis* est, spi-
 ritus contribulatus, cor contritum et humiliatum (Psal.
 x). Unde illud: *Sacrificium laudis honorificabit me*
 (Psal. xlix); *annuntient opera ejus in exultatione*,
 non cum tædio et mœrore. *Qui descendunt mare
 in navibus facientes operationem in aquis multis. Ipsi
 viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo*.
 Ecce hic notatur quarta tentatio periclitationis, sci-
 licet in gubernando populo Dei. Quisquis enim libe-
 ratas est ab his tribus tentationibus, dignus est ut et
 committatur populus Dei gubernandus ubi jam incur-
 rit tentationem gravissimæ periclitationis, videlicet
 naufragii et seditiosæ tempestatis, quæ solent oriri
 in cordibus subditorum. Quod *descendunt mare*, sub-
 audis intrando navibus gubernandis, *facientes ope-
 rationem in aquis multis*, id est, in populis multis.
 Quod per aquas populi intelliguntur, testis est Joannes
 in Apocalypsi: ubi interrogans quæ essent aquæ
 illæ, responsum accepit quod populi essent (Apoc.

xvii). Per mare intelligitur mundus. In quem mundum quisque descendit prædicator, quando compatiendo subditis, periclitatur. Quomodo autem *mare descendunt* si quæris, *in navibus* subaudis gubernandis, id est, in Ecclesiis ædificandis, *facientes operationem in aquis multis*. Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus necessaria esse in profundo corde, scilicet danda. Quid profundius cordibus humanis. Inde enim venti plerumque prorumpant et tempestates seditionum, et dissensionibus navim perturbant et sic fit ut simul periclitentur ethi qui gubernant, ethi qui portantur, id est, prælati et subditi. *Dixit et stetit spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus*. Ideo viderunt opera Domini et mirabilia ejus esse necessaria, quia Dominus *dixit*, id est, permisit: *et stetit spiritus procellæ*, id est, contradictio repugnantium subditorum inhorruit vel perduravit. Quid ipse intelligat per hoc quod dicit, *spiritus procellæ*, ostendit per hoc quod sequitur, *et exaltati sunt fluctus ejus*: quia tunc spiritus procellæ dicitur stare in Ecclesia, quando contradictio in cordibus subditorum restringitur. Et iterum: *Ascendunt usque ad cælos*, magna sperando de subditis: vel ascendunt audiendo, *et descendunt ad abyssos* timendo; et quare descendunt? Quia *anima eorum tabescebat*, id est, erubescientiam habuit *in malis*, a subditis perpetratis. Et sic *turbati sunt interioribus*: *et moti sunt sicut ebrius*, amittentes consilium qualiter possint sedari contradictiones repugnantis populi. *Et sic omnis sapientia eorum devorata est*: quia ipsi rectores, qua evadendum erat, ignorabant. *Et sic clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum eripuit eos*. Et hoc taliter, quia *procellam*, id est, perturbationem contradicentium subditorum, *statuit in auram*, id est, in tranquillitate obedientiæ. *Et sic siluerunt fluctus ejus*, id est, contradictio repugnantis populi. Audiamus in hac re vocem cujusdam gubernatoris periclitati, humilitati, atque liberati: *Nolo, inquit, fratres, vos ignorare de pressura quæ facta est in Asia, quia supra vires et supra modum gravati sumus* (II Cor. i). Responsum enim mortis in nobis habuimus, ut non confidentes in nobis simus, sed in Domino qui suscitatur mortuos. *Siluerunt fluctus ejus* *Et lætati sunt prælati, quia siluerunt et eduxit eos in portum voluntatis eorum*, ut non deinceps in mari periclitarentur: et placato mari, in contradictione populi quasi in portu salvarentur. In mari præclitantur prælati, quando fatigantur contradictione subjecti populi sed in portu salvantur, quando corda subditorum in obedientiam parantur. *Deduxit eos in portum voluntatis eorum*. Unde, *Confiteantur Dominum misericordix ejus, et mirabilia ejus filiis hominum exhibita. Et exaltent eum in ecclesia plebis subjecti, et prælati sedentes in cathedra seniorum, laudent eum*. Et hoc juste, quia *posuit flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim*. In superioribus ostensæ sunt nobis quatuor tentationes, quatuor liberationes, et pro his miserationum Domini confessiones; dehinc ostenditur nobis in posterioribus psalmi, quid operetur Dominus com-

A muniter in Ecclesia, qualiter videlicet humilibus dat gratiam et superbis resistit, ut ostendat misericordiam Domini in omnibus esse. Quod dicit, *Posuit flumina in desertum*, id est, populum Judæorum cui fluxerunt cognitio legis et prophetica dicta, desertum fecit, *et exitus aquarum in sitim*. Ubi iterum Judaicus populus notatur, a quo exierunt divina præcepta quasi aqua: quam nunc posuit in sitim non quod sitiret, sed quia naturaliter sitire deberet. *Terram fructiferam posuit in salsuginem*, id est, in amaritudinem, ut præ amaritudine non produceret fructus: et hoc non ex justitia Domini, sed a *malitia habitantium in ea*, scilicet terra. Hoc enim promeruit Judaicus populus, qui de littera legis præsumebat, ut desertum fieret. Ecce audivimus quomodo superbis Deus resistit, audiamus quomodo humilibus dedit gratiam. Non *posuit desertum in stagna aquarum*. Per desertum notatur gentilis populus omni carens irrigatione cœlesti: quod desertum conversum est in stagna aquarum, quia qui prius aridi fuerunt, nunc recipientes aquam, id est, dona Spiritus sancti, fructum boni operis produxerunt. *Et collocavit illic esurientes*, quia quibus prius ignotum erat verbum Dei, fecit eos esurire panem illum de quo dictum est: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie* (Luc. xi). *Et constituerunt civitatem habitationis* quia cives Jerusalem non Babylonis se fecerunt. Babylonia enim civitas confusionis non habitationis est. Ecce jam constituta civitate, *seminaverunt agros, et plantaverunt vineas*; quia qui primi conversi fuerunt ex gentibus, aliis prædicaverunt, et eos quibus prædicaverunt fecerunt agros, ut digni essent excoli vomere prædicationis Dei: et non tantum facti sunt agri, sed etiam plantatæ sunt vineæ, ut ab eis expectaretur vinum: id est, verbum divinum quo inebriantur corda hominum. Quod dicit: *Et seminaverunt agros et plantaverunt vineas et fecerunt fructum nativitatis*, id est, nativum vel naturalem fructum, quia imitati sunt illos, qui eos in fide nasci fecerunt. Unde illud, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii* (P. xlv). Et alibi, *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* (I Cor. iv et xi). Fecerunt fructum nativitatis, *et benedixit eis, et multiplicati sunt* quidam eorum nimis, id est, modum excedentes, ut jam non quærerent ea quæ Dei sunt, sed quæ sua sunt, sinistra interpretatione Scripturam sacram interpretantes. Unde illud, *Intenderunt arcum suum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde* (Ps. x). Quod dicit, *Multiplicati sunt nimis*: quia ex eorum multiplicatione minoratus est numerus fidelium. *Et jumenta eorum non minoravit*, id est, simplices in fide non minorari permisit, sed crescere fecit. *Novit enim Dominus qui sunt ejus* (II. Tim. ii). Vel sic: *Jumenta eorum non minoravit* id est, prædicatores sanctos non deesse permisit, ut illi qui multiplicati sunt, hæretici videlicet, ab ipsis prædicatoribus sanctis, quod tenendum esset, quærerere possent, si vellent. *Et pauci facti sunt*, id est, illi qui putabantur multi-

plicati, facti sunt pauci, quia omnes qui ab unitate A separant se, pauci fiunt. Multi enim sunt, sed in unitate, dum non separantur ab unitate. Cum enim cœperit pertinere ad eos multitudo unitatis, in hæresi et in schismate pauci facti sunt. De illis audivimus Apostolum dicentem: *In novissimis temporibus instabunt tempora sæva, erunt enim homines se ipsos amantes, totique sibi placentes; sed utinam sibi displicerent, et Deum amarent (II Tim. III).* Utinam in difficultatibus clamarent, et de necessitatibus liberarentur, qui de se præsumendo pauci facti sunt, *et vexati sunt in tribulatione malorum angelorum, subaudis apostatarum; et dolore futuro quem habebunt quando ex opposito transducent illos eorum iniquitates, cum dicturi sunt: Nos insensati, existimabamus vitam illorum insaniam (Sap. V), etc.* B Vel aliter: *Multiplicati sunt nimis.* Quibus multiplicatis pauci facti sunt. Numeratus est numerus fidelium, quantum ad hæreticos, qui nomine tenus in Ecclesia fuerunt. *Et vexati sunt illi pauci a tribulatione malorum, id est, hæreticorum, et dolore quoniam dolebunt illos ab Ecclesia discessisse. Effusa est contemptio super principes, id est, contemptibiles habiti sunt hæretici, quia principes esse voluerunt. Quæ major contemptio quam anathematizatio? De talibus enim dixit Paulus: Si quis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit; et hoc est quod dixit: Effusa est contemptio super principes, quia facti sunt sal infatuatus, projectus foras. Et errare fecit eos in invio, et non in via, subaudis dirigi.* C Quia superius in via directi sunt, ad civitatis habitationem pervenerunt. Isti traditi in reprobum sensum et in concupiscentia eorum, semper in invio errant. Quod dicit, *errare fecit eos in invio, et non in via, et hoc non inutiliter suis, quia per eorum errorem adjuvit Dominus pauperem, id est, humilem suum, de inopia, de imperfectione illorum, qui ab Ecclesia discesserunt, quia per eos incitantur humiles Domini ad studium inquisitionis et exemplum erroris. Ipsi enim hæretici sunt causa quare fideles diligenter investigent Scripturas sacras et in eis inquirant convenientes sententias, quibus se defendant, ne disputatione hæretica superentur. Unde illud. Oportet hæreses esse, ut et qui probati sunt, appareant (I Cor. XI).* Sunt etiam hæretici exemplum timoris his, qui in Ecclesia permanserunt, quia, D dum vident hæreticos propter præsumptionem vanam, quæ de se præsumebant, ab Ecclesia separatos, timent præsumere, ne si præsumpserint, ab unitate Ecclesiæ separentur, quia necesse est ut qui stat, videat ne cadat (I Cor. X). Quod dicit: *Et adjuvit pauperem de inopia: quia quod hæretici inopes fuerunt veritatis, in hoc adjutus est pauper: et quia singulariter dixit pauperem, se unum tantum intellexerimus, subjungit: et posuit sicut oves familias, id est, Ecclesias fecit esse sub prælatis suis, sicuti oves sunt sub pastoribus. Quæ omnia per divinam potentiam sic ineffabiliter operata videbunt recti, id*

est, illi qui cor habent rectitudini Dei complatum; *et lætabuntur horum visione; et omnis iniquitas oppilabit os suum, id est, destruet os hæreticorum quando judicabuntur ab illis recte, quos hic nunc judicant non recte; vel intransitive, id est, omnis iniquus, scilicet hæreticus. Et quis est sapiens, id est, quis scit sibi cavere in posterum? et custodiet hæc, id est, apud se reponet quæ superius dicta sunt, ut si quandoque tentatione fatigetur, clamet ad Dominum; et liberabitur, et intelliget misericordias Domini.* Et nullum meritum suum, nullas vires, nullam potentiam suam attendat, sed miserationes Domini, qui errantem et inopia verbi Dei indigentem, ad viam reduxit et pavit, qui pugnantem contra difficultatem peccatorum, et colligatum vinculis veteris consuetudinis solvit, et liberat fastidientem verbum Dei, et tædio quodam pene morientem, missa medicina verbi sui, recreavit: qui periclitantem inter naufragia et procellosa discrimina, mari placato, in portum salutis perduxit; qui eum constituit in populo suo, non ubi *superbis resistit, sed humilibus dat gratiam, ut intus manens multiplicaretur, non foras exiens minueretur.* Hæc omnia videant recti et jucundentur, os autem hæreticorum propter iniquitatem obstruatur.

PSALMUS CVII.

ALLELUIA. CANTIGUM PSALMI IPSI DAVID.

« Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: »
 « cantabo et psallam in gloria mea. Exurge psalterium, et citbara: exurgam diluculo. Confitebor »
 « tibi in populis, Domine, et psallam tibi in nationibus. Quia magna super cælos misericordia tua, »
 « et usque ad nubes veritas tua. Exaltare super »
 « cælos, Deus, et super omnem terram gloria tua, »
 « ut liberentur dilecti tui. Salvum fac dextera tua, »
 « et exaudi me: Deus locutus est in sancto suo. »
 « Exultabo et dividam Sichimam, et convallem tabernaculorum dimetiar. Meus est Galaad et meus »
 « est Manasses: et Ephraim susceptio capitis mei. »
 « Juda rex meus, Moab lebes spei meæ. In Idumæam »
 « extendam calceamentum meum, mihi alienigenæ »
 « amici facti sunt. Quis deducet me in civitatem »
 « munitam? Quis deducet me usque in Idumæam? »
 « Nonne, tu, Deus, qui repulisti nos? et non exhibis: »
 « Deus in virtutibus nostris. Da nobis auxilium de »
 « tribulatione, quia vana salus hominis. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet »
 « inimicos nostros. »

ENARRATIO.

Canticum Psalmi David. Vox Christi est in hoc psalmo, commendantis nobis obedientiam suam, quatenus hic eam imitemur, ut in futuro cum ipso glorificemur. Dicit autem sic:

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. Quasi dicat: Deus Pater, persecutores mei putant sua potestate id agere, ut moriâr, et non ex voluntate mea processisse: quod non est, quia cor meum paratum est, paratum, inquam, est implere tuam obedientiam, quia nemo tollet a me animam meam

sed ego pono eam ; et hoc est quod dicit, *Paratum cor meum*, et etiam meorum. Unde pro tanto beneficio mihi et meis a te dato, *cantabo in me ipso*, et *psallam in meis in mea gloria*, id est, in resurrectione mea, qui contristati sunt in morte mea. Et ut cantem et psallam, tu, corpus meum, quod dicitur *psalterium et cithara*, morere et exurge, quod revera fiet, quia *exurgam diluculo*. Psalterium dicitur caro Christi, propter miracula quæ divinitus operabatur, cithara, propter experientiam mortis. Exurgam diluculo. Et quo fructu hoc ? Ut confitear tibi, *Domine, in populis Judæorum, et psallam tibi in nationibus, in populis gentium*. Et merito confitebor tibi, *quia magna super cælos misericordia tua*, id est, adeo abundavit omnibus in misericordia tua, ut faceret eos per ipsam misericordiam attingere super cælestem, id est, angelicam creaturam, *et usque ad nubes veritas tua*, id est, promissiones tuæ veræ sic implentur, ut ipsi prædicatores nubes constituantur, pluendo verbis, coruscando miraculis, tonando minis. Ut hæc omnia fiant. *Exaltare super cælos, Deus, me homine subaudis exaltato ; et super omnem terram gloria tua*, id est, gloriosa resurrectio tua manifestetur, ut sic *liberentur dilecti tui*, licet non paleæ. Et ut liberentur, *salvum fac dextera tua, et exaudi me*. Et revera exaudies me in meis, quia *Deus locutus est in sancto suo*, id est, in me sancto suo disposuit se exauditurum genus humanum ; juxta illud : « Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio (Hebr. 1). » Quod dicit : *locutus est nobis in sancto suo*. Unde exultabo et dividam assumendo *Sichimam*, quia *unus assumetur, et alter relinquetur* (Matth. xxiv.) Sichima interpretantur *humerus*. Ubi intelliguntur illi quibus leve est jugum Domini in humeris suis portare. *Et convallem tabernaculorum dimetiar*, id est, illos assumam qui in tabernaculo militare volunt. *Et meus est Galaad*, id est, sancti martyres, qui plura in se excervant testimonia, non dubitantes testes fieri usque ad effusionem sanguinis. *Meus est Manasses*, id est, quique obliviscentes ea quæ retro sunt, et in anteriora se extendentes : *et Ephraim susceptio capitis mei*, id est, quique fructificantes Deo, et non sibi suscipiantur a capite meo, Deo scilicet mihi personaliter unito. Vel *Ephraim susceptio capitis mei*, id est, *reclinatorium*, ubi quasi deposito capite quiescam ; juxta illud : « Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Matth. viii). » *Juda, rex meus*, id est, confessi, erunt reges mei et sacerdotes. *Moab*, id est, quisque sine lege vivens erit *lebes*, id est, refectio *spei meæ*, quia quanto majorem mihi inferent tribulationem, tanto majorem habeo *spei* corroborationem vel certitudinem. Et quomodo hæc omnia fient ? Quia *in Idumæam*, id est, in externos *extendam calceamentum meum*, id est, notificari faciam incarnationem meam. Vel *extendam calceamentum meum*, id est, pedes calceatos,

A prædicatores videlicet, in præparatione Evangelii pacis. Et sic *mihi alienigenæ amici facti sunt*, id est, fient, vel prædicatione jam facti sunt. « Et quis deducet me in civitatem munitam ? quis deducet me usque in Idumæam ? Nonne tu, Deus qui repulisti nos ? » id est, qui repellere nos videris, non dando nobis ut corporaliter vincamus. « Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris ». Et quia hæc facis, « Da nobis auxilium de tribulatione, » ut ipsa tribulatio corroboret nos, ne interius vincamur. Et quare rogo auxilium de tribulatione, quantum ad interiorum hominem ? *Quia vana est salus exterioris hominis*. Et quia vana est salus exterior, ideo nos, abjecta salute illa, « in Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet » tribulantes nos, id est, pro nihilo reputare nos faciet persecutiones inimicorum nostrorum.

PSALMUS CVII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Deus, laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris et os dolosi super me apertum est. Locuti sunt adversum me lingua dolosa, et sermonibus odii circumfœderunt me, et expugnaverunt me gratis. Pro eo ut me diligere, detrahebant mihi : ego autem orabam. Et posuerunt adversum me mala pro bonis, et odium pro dilectione mea. Constitue super eum peccatorem, et diabolus stet a dextris ejus. Cum judicatur, exeat condemnatus, et oratio ejus fiat in peccatum. Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter. Fiant filii ejus orphani, et uxor ejus vidua. Nutantes transferantur filii ejus, et mendicent, ejiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus, et diripiant alieni labores ejus. Non sit illi adjutor, nec sit qui misereatur pupillis ejus. Fiant nati ejus in interitum, in generatione una deleatur nomen ejus. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, et peccatum matris ejus non deleatur. Fiant contra Dominum semper et dispereat de terra memoria eorum, pro eo quod non est recordatus facere misericordiam. Et persecutus est hominem inopem et mendicum, et compunctum corde mortificare. Et dilexit maledictionem, et veniet ei : et noluit benedictionem et elongabitur ab eo.

« Et induit maledictionem sicut vestimentum, et intravit sicut aqua in interiora ejus, et sicut oleum in ossibus ejus. Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, et sicut zona qua semper præcingitur. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, et qui loquuntur mala adversum animam meam. Et tu, Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia suavis est misericordia tua. Libera me, quia egenus et pauper sum ego, et cor meum conturbatum est intra me. Sicut umbra cum declinat, ablatus sum, et excussus sum sicut locustæ. Genua mea infirmata sunt a jejunio, et caro mea immutata est propter oleum. Et ego factus sum opprobrium illis : viderunt me, et move-

« runt capita sua. Adjuva me, Domine Deus meus, A
 « salvum me fac secundum misericordiam tuam. Et
 « sciant quia manus tua hæc, et tu, Domine, fecisti
 « eam. Maledicent illi, et tu benedices : qui insur-
 « gunt in me, confundantur : servus autem tuus
 « lætabitur. Induantur qui detrahunt mihi, pudore :
 « et operiantur sicut diploide confusione sua. Con-
 « fitebor Domino nimis in ore meo, et in medio
 « multorum laudabo eum. Quia aslilita dextris pau-
 « peris, ut salvam faceret a persecuentibus animam
 « meam ».

ENARRATIO

In finem psalmus David. Vox est in hoc psalmo
 capituli principaliter agentis de Juda traditore suo,
 et per eum de omnibus aliis persecutoribus, quia
 sicut illa quæ Petro dicebantur, hæc videlicet, quæ- B
 cunque ligaveris (Matth. xvi), etc., ad omnes recto-
 res pertinent, sic et hæc quæ de Juda dicuntur
 cæteris persecutoribus adaptantur. Initium psalmi
 tale est :

« Deus, laudem meam ne tacueris, quia os pecca-
 toris et dolosi super me apertum est. » Quasi dicat
 caput nostrum : Persecutores mei non tacuerunt
 meam vituperationem, dicentes : *Dæmonium habes*
 (Joan. viii et viii), et multa id genus. « Tu autem, Deus
 Pater, ne taceas laudem meam. » Quæ major laus
 quam notificari hominem esse verum Deum de Deo
 vero ? quod in infirmitate nunc latet revelabitur au-
 tem post. Quod dicit : *Ne taceas laudem meam* : et
 opus est ut non taceas, quia os peccatoris, id est le-
 gis transgressoris, et dolosi super me apertum, me C
 vituperando. Sed ecce patet quia falsa est vitupe-
 ratio, quam non tacet peccator et dolosus. Patet
 etiam quia vera est laus, quam non tacet Deus.
Deus enim verax, omnis homo mendax (Rom. iii),
 quia non est homo verax, nisi in quo loquitur Deus.
 Laus autem maxima est unigeniti Filii Dei, quia hoc
 ipsum laus est quod est unigenitus Filius Dei prædi-
 catus. Locuti sunt adversum me lingua dolosa, et
 sermonibus odii circumdederunt me et expugnave-
 runt me gratis. Tunc locuti sunt adversum eum
 lingua dolosa, quando eum tanquam magistrum bo-
 num captiosa adulatione laudabant (Matth. xxii).
 Unde alibi : « Et qui me laudabant adversum me
 jurabant (Psal. ci). » Circumdederunt me sermoni-
 bus odii, quando aperte clamabant : *Crucifige, cru-*
cifige eum (Joan. xix). Et expugnaverunt me gratis, D
 id est sine causa, quia sicuti gratis pie amant, ita
 impii gratis odio habent. *Pro eo ut me diligere-
 detrahebant mihi.* Prosequitur qualiter pugnabant
 contra eum. Nam in hoc quod promeruit *ut eum
 diligere- detrahebant mihi* : ego autem orabam :
Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc.
 xxiii). *Et posuerunt adversum me mala pro bonis, et
 odium pro dilectione mea.* Sex sunt in isto genere
 differentie quæ commemoratæ animadverti facillime
 possunt : Reddere bona pro malis, non reddere mala
 pro bonis. Reddere bona pro bonis, reddere mala
 pro malis. Non reddere bona pro bonis, reddere

mala pro bonis. Duæ primæ retributiones ad bonos
 tantum pertinent, quia perfecte boni reddunt bona
 pro malis, et non reddunt mala pro bonis. Duæ vero
 ultimæ, non reddere bona pro bonis, et reddere
 mala pro malis ad iniquos tantum pertinent. De hæc
 autem retributione qua redditur malum pro bono,
 hic dicitur, *et posuerunt adversum me mala pro bo-*
nis. Duæ autem retributiones, reddere bona pro bo-
 nis, et reddere mala pro malis, communes sunt me-
 diocriter bonis, et mediocriter malis. Nam et me-
 diocriter boni reddunt mala pro malis, et mediocriter
 mali bona pro bonis. « Constitue super eum pecca-
 torem, et diabolus stet a dextris ejus. » Ecce præ-
 dicit quid futurum sit populo de persecutione sua,
 non ex malevolentia, sed aggratulando divinæ sen-
 tentiæ, quasi sic dicat : Quia populus ille me caput
 habere noluit, ergo *constitue super eum peccatorem,*
 id est Antichristum caput habeant, *et diabolus stet a*
dextris ejus, id est opera diaboli habeant potiora.
 Qui me noluerunt imitari et caput habere venien-
 tem in nomine tuo suscipient alium venientem in
 nomine suo. « Cum judicatur » hic populus interius
 sic, ut « qui in sordibus est sordescat adhuc (Apoc.
 xxii) : » « exeat condemnatus, » id est, finiat vitam in
 condemnatione ut quandoque duplici condemnatione
 condemnatur. *Et oratio ejus fiat in peccatum,* quia
 omnis oratio, quæ non fit per mediatorem nostrum
 Jesum, non delet peccatum, sed potius auget, quia
 fit in prævaricatione. *Fiant dies ejus pauci,* id est,
 parum temporis vivat Judas. *Et episcopatum ejus,* id est,
 apostolatam Judæ apostoli alius (ut duodenarius nu-
 merus adimpleatur) *accipiat.* Vel, *fiant dies ejus pauci,*
 id est dies, quos putant Judæi prolongare in habendo
 locum et gentem (Joan. xi), minuantur, *et episcopa-*
tum ejus accipiat alter, me videlicet factum episco-
 pum illius populi accipiat gentium populus. *Fiant*
fili ejus orphani, amisso rege, vel Patre Deo, vel
 patribus. *Nutantes transferantur filii ejus,* id est,
 incerti et instabiles ubicunque, « et mendicent,
 ejiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenera-
 tor, » id est, diabolus, *omnem substantiam ejus,* id
 est, omne peccatum illius populi, ut nulla ei con-
 donentur peccata, quia non est reconciliatio nisi per
 Christum. *Fenerator,* id est, diabolus, quia, cum
 aliquis quem exterius occidit, diabolus interius
 eum occidit, quæ occisio gravior est exteriori, quia
 qui intus occiditur, nisi resipiscat, æternali igne
 tandem puniatur. Hujus feneratoris substantia pec-
 cata sunt, quia in peccatis delectatur, et per pec-
 cata quasi esse habet. *Et deripiant alieni labores ejus.*
 Hoc historialiter factum est, quando regnum Judæo-
 rum possedit gentilis populus. Vel, *labores ejus ra-*
piant alieni, id est, gentes recipiant promissionem
 factam Judæis, juxta illud, « Alii laboraverunt, et vos
 in labores eorum intravistis (Joan. iv). » « Non sit
 illi adjutor, nec sit qui misereatur pupillis ejus, » id
 est, reliquiis populi, jam sine facto. *Fiant nati ejus*
in interitum, id est, ad hoc tantum nascantur, ut
 intendant, *in generatione una deleatur nomen ejus,* id

est, non regeneretur populus ille, ut ei dimittantur peccata, sed « in generatione una deleatur nomen ejus. » « In generatione una » permanet qui non regeneratur, sine qua regeneratione nullus salvari potest, Domino testante : « Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest introire in regnum Dei (Joan. III) ; » « in memoria redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, » ut non tantum puniatur populus ille de peccato proprio, sed etiam de peccatis patrum in Ægypto peccantium : juxta illud, « Vindicabo in tertiam et quartam generationem (Exod. xx), » « et peccatum matris ejus non deleatur : » sed « fiant » iniquitas patrum et peccatum matris « contra Dominum semper, et dispereat de terra memoria eorum, » id est, non recordetur Dominus eorum amplius, ut revocet eos ad pœnitentiam : et hoc eo, id est, ideo, quia populus ille Judæorum non est recordatus facere misericordiam, ut, occiso capite, cessaret membrorum persecutio. « Et persecutus est hominem inopem et mendicum, et compunctum corde mortificare, » id est, Christum *compunctum corde* in suis persecutus est populus ille. Compuncti corde fuerunt illi qui dixerunt : *Quid faciemus, viri fratres (Act. II) ?* Et ille qui dixit : *Quid me vis facere (Act. IX) ?* In quibus talibus persecutus est Dominum. *Et dilexit maledictionem* Judas, vel populus ille dicens : « Sanguis ejus super nos, et super filios nostros (Matth. xxvii). » « Et veniet ei, et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo. Et induit maledictionem sicut vestimentum, et intravit sicut aqua in interiora ejus : » interius et exterius maledictus est Judas, vel populus ille qui abominabilis omnibus factus est exterius, et interius excœcatus : *et sicut oleum in ossibus ejus*, id est, sicut oleum ossa penetrat, ita eos maledictio. « Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, et sicut zona qua semper præcingitur. » Solent qui utuntur laxis vestibus se præcingere, ut expediti sint ad operandum quod volunt. Sic populus ille operatur maledictionem. Et præcingatur, id est, expeditus sit ad omne malum perpetrandum, ut malum non repentinum, sed dispositum faciat. « Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, et qui loquuntur mala adversus animam meam. » Quasi dicat : Quod induti sunt maledictione, hoc non injuste evenit eis, quia hoc est opus eorum, id est, hanc maledictionem operabantur sibi apud Dominum mihi detrahendo, et mala adversus animam meam loquendo. Vel, *hoc opus eorum apud Dominum*, id est, præscivit ut ita operarentur, *apud Dominum*, dico, apud quem constat, ut *qui in sordibus est, sordescat adhuc (Apoc. xxii)*. « Et, tu, Domine, fac mecum propter nomen tuum, » Quasi dicat : Hoc illis eveniat. *Tu autem Domine, fac mecum*, id est, mecum operare propter nomen tuum glorificandum, ut intelligant homines eadem opera esse mea et tua : vel, operare mecum, quasi dicat : ergo operor perseverando in obedientia, et tu operare mecum, vertendo ad communem omnium utilitatem quod ipsi faciunt ad unius damnationem. Te rogo ut mecum opereris, quia *suavis est*

A misericordia tua, id est, reconciliatio humani generis quæ per mortem meam ventura est. « Libera me, quia egenus et pauper sum ego, et cor meum conturbatum est intra me » quia, etsi tristis appareo, non est mihi tristitia ex potestate inferentium, sed ex propria voluntate tristis appareo. « Sicut umbra, cum declinat, ablatus sum, » quia sicut, declinante umbra, fit nox, ita ex carne mors sequitur, *et excussus sum sicut locustæ*, quia, me relicto, omnes fugerunt (Matth. xxvi) ; vel *excussus sum*, id est, excussi sunt mei *sicut locustæ*, quia fugati sunt ubique a persecutoribus. *Genua mea infirmata sunt a jejuniis*, id est, illi qui fortiores fuerunt inter membra mea, apostoli videlicet infirmati sunt *a jejuniis*, id est, a præsentia mea recedentes, a qua semper reficiebantur. Et tamen licet *infirmata sunt*, immutata sunt tandem *propter oleum*, id est, propter donum Spiritus sancti quod ceperunt, et non tantum fortiores infirmati sunt, sed etiam *caro mea*, id est, illi, qui infirmiores fuerunt in membris meis, confortati sunt *propter oleum*, id est, gratiam Spiritus sancti. Vel sic, *caro mea immutata est propter oleum*, id est, carnalis intellectus meorum infirmatus, per gratiam Spiritus sancti immutatus. Vel, *caro mea immutata est propter oleum*, id est, propter suavitatem resurrectionis. *Et ego fastus sum opprobrium illis*, quia sicuti me persequerentur, ita et meos : « viderunt me et moverunt capita sua ; » sed, tu, « Domine Deus meus, adjuva me, salvum me fac secundum misericordiam tuam. » *Et sciant*, id est, intelligant *quia manus tua hæc*, id est, potentia tua hæc omnia fecit, ut sic intelligant quod non haberent potestatem, nisi illis a te data fuisset (Joan. xix). Quod dicit, « et sciant quia manus tua hæc, et tu, Domine, fecisti eam. Maledicent illi, et tu benedices. Qui insurgunt in me confundantur, servus autem tuus, » non dico lætatur, sed lætabitur. *Induantur qui detrahunt mihi, pudore*, id est, plene confundantur intus et foris, vel ante Deum et ante homines, *et operiantur sicut diploide confusione sua*. Diplois est vestis duplex, nullam habens partem inversam, ubi notatur plenaria confusio. *Confitebor Domino nimis in ore meo*, id est, valde in ore meo, id est, consono corde. Et quod dictum est. *Ego autem confitebor Domino nimis*, id est, valde in ore meo, id est, consono corde. *Et in medio multorum*, id est, in corde fidelium, *laudabo eum*. *Quia astitit a dextris pauperis*, id est, qui mihi pauperi et meis pauperibus in dextera, id est, in potiori parte semper fuit, faciens eos diligere dextera, id est, potiora : ad hoc « astitit a dextris pauperis, ut salvam faceret a persequentibus animam meam, » id est, mei et meorum, non ita ut non tribularentur, sed ne eis conformarentur, ut illud : « Pater, non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo (Joan. xvii). »

PSALMUS CIX.

PSALMUS DAVID.

« Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-

« rum. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion; A
 « dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum
 « principium in die virtutis tuæ in splendoribus san-
 « ctorum, ex utero ante luciferum, genui te, juravit
 « Dominus, et non pœnitebit eum : Tu es Sacerdos
 « in æternum secundum ordinem Melchisedech. Do-
 « minus a dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.
 « Judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquis-
 « sabit capita in terra multorum. De torrente in
 « via bibet, propterea exaltabit caput. »

Tempus constituit Deus Pater promissis suis, constituit etiam tempus eis quæ promisit implendis. Tempus promissionum fuit a tempore prophetarum usque ad tempus Joannis Baptistæ, a tempore Joannis Baptistæ et deinceps usque ad finem mundi tempus est implendi quæ promisit. B Promisit enim hominibus divinitatem, mortalibus immortalitatem, peccatoribus justificationem, abjectis glorificationem, et quidquid promisit, indignis promisit, ut non quasi operibus merces redderetur, sed nomini suo gratia daretur. His promissis adimplendis, non quemlibet principem, aut angelum, aut archangelum, mediatorem promisit, sed unicum Filium, ut, qua via nos perducturus esset ad id quod promisit, per ipsum Filium suum ostenderet et probaret. Unigenitus itaque Filius Dei, venturus ad homines hominem erat assumpturus, et per id quod promisit, homo futurus, meriturus, resurrecturus, in cælum ascensurus, sessurus ad dexteram Patris, et impleturus in gentibus quod promisit, et post impletionem promissionum, impleturus ut veniat, et quod prærogavit, exigat, discernat vasa iræ a vasis misericordiæ (Rom. xxi), reddat impiis quod minatus est, reddat justis quod pollicitus est. Hoc ergo totum prophetandum fuit, prænuntiandum, commendandum, ne subito veniens horreretur, sed creditum expectaretur, quæ omnia Propheta in hoc psalmo nobis pronuntiat et commendat, sic dicendo :

« Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis. » Quod versus iste de Domino Filio accipiendus sit, ipsemet, Dominus et Salvator noster Dei Filius in Evangelio ostendit, quia cum quæreret a Judæis : Cujus Filium Christum dicerent, et respondissent ; David : ille continuo respondens, ait : « Quomodo ergo vocat eum Dominum David, dicens : Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis ? (Matth. D xxi) » Non hæc quæsit Dominus interrogans, ut discere vellet a Judæis, sed ut eos doceret, si nesciret, ut dicerent : Tu, dic nobis. Sed, quia miseri fuerunt et perditii, maluerunt inflata taciturnitate dirumpi quam humili confessione edoceri. Dicat ergo magister noster, et doceat nos quid sibi respondeamus. Respondeamus illum Filium esse David, sicut Judæi, quia nisi Filius esset David, nequaquam diceret Evangelium : « Liber generationis Jesu Christi Filii David (Matth. i). » « Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis ? » Vere

Dominus David, quia « in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. i) » Sed quia propter infirmitatem nostram carne despecta jacebamus, « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. » Ecce filius David, et Dominus David. Ecce recte respondissent Judæi, si eum credidissent Dominum David, de quo ipse David dicit sic : Dixit Dominus Pater Domino meo, secundum humanitatem filio meo, et Domino meo secundum divinitatem. Et quod dicit pro experta malitia, pro completa obedientia : « Sede a dextris meis, » id est, recipe me ad dexteram meam, id est, in priori parte mea, nunquam inde movendus, nulli secundum carnem manifestandus, « donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, » id est, quoadusque omnes inimicos suos subdam potestati : quod erit in novissima die, quando unusquisque recognoscet se potentia Domini obligatum, quia quisque erit sub pedibus ejus, vel victus, vel adoptatus, et habebit ibi, vel locum pœnæ, vel locum gratiæ. Nota quod dicit : *Sede*. In hoc enim notatur humana natura quæ a Verbo Domini assumpta est, Divinitas enim nec sedere, nec stare dicitur. Mirabile est mysterium Christi sedentis ad dexteram Patris. Occultatur, ut credatur ; subtrahitur, ut speretur. Hæc est justitia ut per fidem speremus in eum quem non videmus, ut, fide mundati, postea videamus illum in quem nunc non visum credimus. De hac justitia, Dominus in cælum ascensurus, dixit : « Cum venerit Paracletus quem ego mittam vobis, ille arguet mundum de peccato et de justitia et de judicio (Joan. xv). » Et qui intelligeret justitiam exposuit. « De justitia, inquit, quia ad Patrem vado. » Et hæc est justitia vera ut credamus eum ad Patrem ivisse, et ibi ad dexteram ejus sedere quoadusque venturus est judicare tam pios quam impios. « Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum, » quasi dicat : « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis : » quod hoc ordine fiet, quia ipse Dominus Pater, est virga *virtutis tuæ*, id est, sceptrum dominationis tuæ, regnum videlicet virtuosum, et hoc incipiendum in Sion, quia *salus ex Judæis est* (Joan. xv). Et dicit etiam Dominus Pater tibi, o Domine Fili, « dominare in medio inimicorum tuorum, » id est potentiam tuam exerce in medio paganorum et hæreticorum qui tuos undique circumdant. Vel, « dominare in medio inimicorum tuorum, » id est, in cordibus illorum qui ex inimicis fiunt amici tui. Et merito dominaberis, qui ego *tecum principium*, et tu meum *principium*, non quod duo principia sint, sed quia *ego in te, et tu in me* (Joan. xii), quod apparebit non in die infirmitatis tuæ, sed *in die virtutis tuæ*, id est, in claritate æternitatis, quæ claritas est ineffabilis, lux ineffabilis, fons inexhaustibilis, veritas sine defectu, et ero *tecum principium in splendoribus*, id est, quando sancti erunt in splendore, id est, in nimia claritate, non jam terrenam carnem gestantes, nec in mortali corpore gementes, sed in gloria incorru-

« ptionis et immortalitatis fulgentes, juxta illud : *A* Fulgebunt justi sicut sol in regno patris eorum (*Matth. xiii*). » Vel aliter : Tecum ero « principium in die virtutis tuæ, » et ero principium « in splendoribus sanctorum, » id est, in Spiritu sancto, per quem habent sancti quidquid splendoris habent. Pluraliter dicit, propter diversa dona Spiritus sancti : *ex utero ante luciferum genui te*, quasi dicat : Vere tecum sum ego principium, quia ego genui te ex utero, id est, ex intima substantia mea et secreto esse meo, *ante luciferum*, id est, ante omnia opera : lucifer dignior stella est inter cæteras stellas, et ideo sicut constat Dominum Filium fuisse ante luciferum, sic constat eum fuisse ante omnes alias, et sic ante omnia tempora, quia per eum omnia facta sunt : « juravit Dominus, et non pœnitebit eum : Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech : » Quasi dicat : Hoc dixit Dominus Pater de regno tuo, o Domine Fili, de sacerdotio autem tuo quid ? *juravit Dominus*. Ecce jurat Dominus, qui hominem jurare prohibet ne in perjurium prolatur, et ideo magis Deus, qui in perjurium non potest labi : homo autem, qui per consuetudinem peccandi in perjurium potest cadere, prohibetur non jurare. Tanto enim longius est a perjurio quanto erit longius a jurando. Cur ergo non juret Dominus cum Domini juramentum promissionis sit firmamentum (*Hebr. vi*) ? Jurat homo, et in juramento Deum vocat testem. Hoc est enim jurare, Dominum testificari, et ideo cavendum est, ne in aliqua falsitate homo Deum adhibeat testem. Si ergo jurando Deum testatur, cur non et jurando Deus testetur seipsum ? quod dicit, *Juravit Dominum, et non pœnitebit eum*, per pœnitentiam mutatio rerum significatur : quomodo tu, homo, cum aliquid te pœniteat, doles factum quod fecisti, sic quando Deus aliquid præter spem hominum, id est, præter quam sperant homines, mutat in aliud, pœnitere se dicit usque adeo ut eum pœniteat de pœna nostra, si nos pœniterit de mala vita nostra. *Juravit ergo Dominus*, id est, firmavit, *et non pœnitebit eum*, quia non mutabit, quid juravit ? « Tu es Sacerdos in æternum, » ideo in æternum quia non pœnitebit eum : sed secundum quid Sacerdos ? Non secundum ordinem Aaron, qui præcepit offerri hostias et victimas Veteris Testamenti. Illa enim sublata sunt, everso jam templo, remoto illo sacerdotio, pereunte victima et sacerdotio, sed secundum ordinem Melchisedech. Melchisedech interpretatur summus pontifex, vel rex justitiæ. Ipse enim rex fuit, et sacerdos primus offerens in figuram nostri sacrificii panem et vinum, et illius sanctæ Eucharistiæ quæ in corpore et sanguine Domini quotidie conficitur in Ecclesia, et ideo etiam sacrificium Melchisedech dignius est sacrificio Aaron, quia hoc fuit prius, illud posterius. « Dominus a dextris tuis » ens, « confregit in die iræ suæ reges : » quasi dicat : Tu, pater, jurasti de Filio tuo, et dixisti : « Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Mel-

chisedech, » et merito, quia ipse Filius a dextris tuis ens, *confregit in die iræ suæ reges*, id est, in consideratione iræ suæ futuræ reges, id est, in sæculo excellentiores. Et quomodo hoc ? *judicabit*, id est, justa judicicia exercebit in nationibus, id est, in gentibus, et judicando implebit ruinas, id est, quosdam humiliari faciet, ut in se exallentur : et tandem conquassabit capita, id est, cervicositatem et superbiam multorum in terra viventium, sive etiam morientium, et hoc quo ordine fiet ? *De torrente in via bibet*. Torrens hic fluxum mortalitatis significat, de quo torrente Dominus bibit in via, quia etiam mortem in humano corpore gustavit : « propterea exaltabit caput, » quia ei dabitur « nomen quod est super omne nomen (*Phil. ii*). » Potest legi psalmus iste ordine præposterato sic : « Dixit Dominus Pater Domino meo » Filio, istud videlicet : Ego « tecum principium, » id est, tibi æqualis ens, quod apparebit in die virtutis tuæ, id est, in claritate æternitatis tuæ, quando mihi apparebis æqualis, id est, in gloria illa de qua dictum est : Tollatur impius ne videat gloriam Dei (*Ita. xxvi*), quia formam hominis videbunt tam impii quam pii. Forma autem gloriæ ejus tantum visioni piorum concessa est. Quod dicit : « Tecum principium in die virtutis tuæ, » et non solum tecum, o Fili, principium, sed etiam principium in splendoribus sanctorum, id est, cum Spiritu sancto, quia ego Pater in te, Fili, principium et in Spiritu sancto, quia et tu, Filius, et Spiritus sanctus, ex me, non ego ex vobis, cum Filio tamen ego Pater principium et cum Spiritu sancto : quia principium Pater, principium Filius, principium Spiritus sanctus. Et ego Pater, o Fili, *ex utero ante luciferum genui te*. Et, ergo pro experta malitia et completa obedientia, « sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. » Et quasi quæreret, quomodo, vel quo hoc ordine fiet ? sic sequitur : « Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te. » Et hoc quantum ad deitatem. Quantum autem ad susceptiōnem carnis, quid ? « Juravit Dominus, et non pœnitebit eum : tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech : Dominus a dextris tuis : » Quasi dicat : Hoc juravit Dominus Pater de te, Domine Fili, et ipse Dominus ens a dextris tuis, juxta illud : « Qui astitit a dextris pauperis (*Psal. cxviii*). » « Confringet in die iræ suæ reges, » id est, in sæculo potentiores humiliabit in die iræ suæ, id est, eo tempore quo maxime ipsi reges sævire permittentur. Vel in die iræ suæ, die videlicet novissima, quando ira Domini omnibus apparebit.

Et hic interim *judicabit in nationibus*, id est, in gentibus, et « implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum. » Et quomodo hoc fiet ? Quia Dominus Filius, « de torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. »

PSALMUS CX.

ALLELUIA.

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, in consilio justorum et congregatione. Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus. Confessio et magnificentia opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Memor erit in sæculum testamenti sui, virtutem operum suorum annuntiabit populo suo. Ut det illis hæreditatem gentium, opera manuum ejus veritas et judicium. Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitate. Redemptionem misit Dominus populo suo, mandavit in æternum testamentum suum. Sanctum et terribile nomen ejus, initium sapientiæ timor Domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum, laudatio ejus manet in sæculum sæculi. »

ENARRATIO.

Alleluia, Alleluia, Alleluia, ut superius dictum est, *laudate Dominum* interpretatur. Quod alleluia geminatum cantamus constituto tempore, a Sabbato videlicet septimanæ Paschalis usque ad Sabbatum quod continetur intra dies Pentecostes ut impleantur quinquaginta dies, et hoc totum ad nostram doctrinam et ad figuram. Sicut enim dies illi quadraginta vel septuaginta quæ præcedunt diem resurrectionis Domini corporis mærorem istius significant, sic quinquaginta dies, qui solemniter gratuita hilaritate succedunt, significant annum jubilæum in quo quisque a debito solvitur, et servus liber efficitur (*Levit. xxv*). Quem annum jubilæum custodiebant Judæi semper post quinquaginta annos et hoc in figura dierum illorum in quibus qui hic operantur ut servi recipientur, ut filii, et, illis laborantibus in hac vita, merces illa solvetur quam primis et novissimis paterfamilias æqualem dedit (*Matth. xx*). Propterea autem æqualem, quia singuli, primi videlicet et novissimi, singulos denarios sunt recepturi. In consideratione hujus æternitatis jam existens Propheta, et exhortando alios ne otiosi sint in vinea, ut tandem denarium reciperent in vespera sic dicit :

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, in consilio justorum et congregatione. » Confessio non semper peccatorum est, sed aliquando laus Dei quæ devotione confessionis exprimitur : illa luget, hæc gaudet ; illa medico vulnus ostendit, hæc de sanitate medico gratias agit. Hæc confessio quemdam non solum ab omni malo liberavit, sed a malignis hominibus separavit, et ideo audiamus ubi confiteatur Domino. Nam inquit : *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo*. Et ut confitear, ero hic in consilio justorum, ut tandem sim in congregatione illorum. Consilium justorum est, non sequi voluntates suas, sed voluntates Domini. In quo consilio qui hic invenitur in congregatione justorum tandem recipietur. Vel sic : « Confitebor tibi, Domine, in

A toto corde meo, » positus, subaudis, in consilio justorum, et hoc non in occulto, sed in congregatione, id est, coram hominibus attendens te dicentem : « Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo (*Matth. x*). » Potest esse vox capitis in hoc psalmo, quasi sic dicentis : Pater me ita exaltavit, sicut prædixit Propheta : et ego exaltatus, *confitebor*, id est, confitebuntur mei, « in toto corde meo, in consilio justorum et congregatione. » Et merito *confitebor Domino*, quia opera Domini magna sunt inquirentibus, et sunt *exquisita*, eundo subaudis in omnes voluntates ejus : quæ sunt opera Domini, nisi peccatoris justificatio, vel peccatoris damnatio, si converti noluerit ? et nihil sit præter voluntatem Domini. Sicut enim in se confidentem non deserit ejus misericordia, ita ejus justitia nullius iniquitatem permittit impunitam, cum *flagellat etiam filium quem recipit* (*Hebr. xii*), et sic quidquid elegeris, non deerit omnipotenti unde suam de te compleat voluntatem : quare eligat sibi homo quodlibet, vel ut per misericordiam salvetur vel ut per justitiam damnetur.

Hæc sunt « opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus. » Non enim sic constituta sunt opera Domini, ut creatura in libero arbitrio constituta, Creatoris superet voluntatem, etiam si contra ejus faciat voluntatem. Non vult Deus ut pecces, nam prohibet. Tamen si peccaveris, ne putes hominem fecisse quod voluit, et Deo accidisse quod noluit. Sicut enim vult ut homo non peccet, ita vult peccanti parcere, ut revertatur et vivat, ita vult postremo in peccato perseverantem punire, ut justitiæ potentiam contumax non evadat, ut quidquid homo eligat, non desit omnipotenti unde suam compleat voluntatem.

« Confessio et magnificentia opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi. » Quia opera Domini magna dixit, exsequitur quæ sint. Opus enim ejus est confessio, quam operatur in suis, faciendo eos per confessionem magnificos, et justitia ejus manet in sæculum sæculi, quia suis dat perseverantiam, ut in justitia permaneant, et ne ad ollas carniū in Ægypto respiciant (*Exod. xvi*) : quia « sine pœnitentia sunt dona Dei et vocatio Dei (*Rom. ii*). » Vel sic : *Justitia ejus* qua reddet piis quod pollicitus est, et impiis quod minatus est, « manet in sæculum sæculi. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se. » Quia dixit confessionem opus ejus esse, ut sciamus unde confessio procedat subjungit : quia *misericors est Dominus in promissis, et miserator in exhibendis* quæ promisit, *Memoriam faciet mirabilium suorum*, id est, memorari facit suos quæ olim in figura contingebant, et in illis attendere quæ spiritaliter in fine temporum complenda erant. Et qualiter hoc fiet ? *Escam dedit timentibus se*, videlicet quæ non corrumpitur, panem illum qui de celo venit, ex quo re-

ficiuntur quotidie fideles et relecti intelligunt mirabilia Domini.

Memor erit in sæculum testamenti sui. Quasi dicat: Ideo dedit escam timentibus se, quia memor fuit testamenti sui in sæculum, scilicet extendendi, illius testamenti videlicet, quod in semine Abraham benedictæ essent omnes gentes (*Gen. xxii*): « virtutem operum suorum annuntiabit populo suo. » Populus Domini sunt hi qui in occulto sunt Judæi; istis annuntiata est virtus Domini, quia spiritaliter intellectum in his, quæ olim in figura facta sunt (*I Cor. x*), receperunt, quia, per mare Rubrum quod transierunt, baptismum intellexerunt. Ipsi exierunt de Ægypto per mare Rubrum, nos exivimus de sæculo per baptismum. Ipsi circumcidebantur carne, nos circumcidimur circumcissione non manufacta. Ipsi grossum Sabbatum celebraverunt, nos Sabbatum delicatum: quæ omnia sunt decus operum Domini, vel virtus operum suorum, quæ operatur in suis velle, et pro bona voluntate perseverare (*Philip. ii*). Quod annuntiat cum dicit: « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (*Matth. x et xxiv*). » « Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo. » Ad hoc videlicet, *ut det illis hæreditatem*, id est, ipsas gentes imitari faciet populum suum, et sic adducat alias oves quæ non sunt ex hoc ovili (*Joan. x*).

Ut det illis hæreditatem gentium, illos, dico, in quibus sunt opera manuum ejus, hæc videlicet, *veritas et iudicium*. Nam operando in eis veritatem et iudicium, facit eos idoneos habere gentes in hæreditatem, quia « omnis qui facit veritatem, venit ad lucem (*Joan. iii*), » et dignus est imitatione: similiter et qui facit iudicium. Unde Paulus: « Quod si nosmetipsos iudicarem, non utique iudicarem (*I Cor. ii*), » « opera manuum ejus, veritas et iudicium. » Quæ duo, *veritas et iudicium*, non erunt irremunerata, quia *fidelia sunt omnia mandata ejus*, videlicet neminem fallentia, remunerata, sunt *confirmata* esse videlicet remuneranda *in sæculum sæculi* hujus subsecutivum, « facta in veritate et æquitate. » Hoc verum est et æquum ut hic laboretur, et ibi quiescat. Vel *facta sunt in veritate et æquitate*. Vera æquitas est, non illa quam lex administrat, dare « oculus pro oculo, et dentem pro dente (*Exod. xxi*) »: sed illa est vera æquitas quam Dominus fecit et docuit (*Act. i*), reddere videlicet bonum pro malo. Unde ipse Dominus in Evangelio: « Audistis, *inquit*, quia scriptum est, diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, benefacite his qui oderunt vos (*Matth. v*): » « facta in veritate et æquitate »: et quæ per hæc omnia fient? « Redemptionem misit Dominus populo suo, » Filium suum videlicet incarnari permisit, per quem redemptio humani generis facta est, per quem « mandavit in æternum testamentum suum. Sanctum et terribile nomen ejus. » Sanctum est nomen Domini, in quantum Deus est, terribile, in quantum iudex futurus est. Vel sanctum est piis,

A *terribile* impiis. « Initium sapientiæ timor Domini. » Quia dixit: « misericordia Domini timentibus se »: ubi intelleximus Novum Testamentum, non Vetus quod ad horam patribus nostris fuit positum, ne quis ideo putaret legem superflue datam, ostendit quod lex valeat. Quasi dicat: licet Testamentum Novum in æternum sit confirmatum, tamen nullus iudicet legem supervacuum, quia *timor Domini* per legem notificatus est. *Initium sapientiæ*, id est, bonæ vitæ, est *timor Domini*, quia timore poenæ debet incipere quisque bene operari, ut tandem perfectius operetur amore, non ex timore, quia perfecta « charitas foras mittit timorem (*I Joan. ix*): » et hic « intellectus » est « bonus omnibus facientibus eum, » id est, operantibus secundum hunc intellectum, et « laudatio ejus, » id est, sic operantis, « manet in sæculum sæculi, » non ad horam videlicet, quia nemo se laudare putet qui ad horam tantum laudat.

PSALMUS CXI.

ALLELUIA. REVERSIONIS AGGÆI ET ZACHARIE.

« Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus « volet nimis. Potens in terra erit semen ejus, gene- « ratio rectorum benedicetur. Gloria et divitiæ in « domo ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæ- « culi. Exortum est in tenebris lumen rectis, miseri- « cors et miserator et justus. Jucundus homo qui « miseretur et commodat, disponet sermones suos in « iudicio, quia in æternum non commovebitur. In « memoria æterna erit justus, ab auditione mala non « timebit. Paratum cor ejus sperare in Domino, con- « firmatum est cor ejus, non commovebitur donec « despiciat inimicos suos. Dispersit, dedit pauperibus « justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus « exaltabitur in gloria. Peccator videbit et irascetur, « dentibus suis fremet et tabescet, desiderium pec- « catorum peribit. »

ENARRATIO.

Alleluia: reversionis Aggæi et Zachariæ. Hi duo, Aggæus videlicet et Zacharias, fuerunt sub Dario rege Babylonis, et impleti sunt Spiritu sancto ut inciperent prophetare ea quæ ad renovationem templi pertinerent. Sed quoniam quæ ibi carnaliter gesta sunt postea adimpleta sunt in fidelibus, non incongrue templum Domini fideles accipiuntur. Unde illud: *Templum Dei sanctum est quod estis vos* (*I Cor. xiii*). Et quoniam in hujus templi ædificatione nullus assumitur nisi beatus, ostendit nobis Propheta qualiter beatitudo sit consequenda, exhortando nos ut beatitudinem consequamur, et in templo Domini vivi lapides compaginemur. Dicit autem sic:

« Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis. » Quasi dicat: Beati fieri omnes cupiunt. Ecce præsto habent quod volunt, timeat quisque Dominum et sit beatus. *In mandatis ejus volet nimis.* Nimis velle esse in mandatis ejus est cum summo desiderio festinare, ut fiat idoneus in conditione templi sui. *Potens in terra erit semen ejus.*

Quasi dicat: Vere beatus est qui timet Dominum, id est, A quique imitator Domini, erit potens in terra scilicet viventium. Quid potentius quam ut regnum cœlorum, quod non solum Zachæus dimidio rerum suarum, sed et vidua duobus minutis (Luc. xix et xxi), et tantumdem ibi uterque possideatur? Quid potentius, quam idem regnum thesaurus divitis, et calix aquæ frigidæ pauperi valeat (Matth. x)? Quod dicit: Potens erit in terra semen ejus, quia generatio rectorum, id est rectum cor habentium, benedicetur, id est, multiplicabitur. Rectum autem est cor habere, non resistere Patri emendenti, et credere pollicenti. Generatio autem quæ tale cor habet, benedicetur, quia gloria et divitiæ, id est, gloriosæ divitiæ, sunt in domo ejus id est, in corde recto. Gloriosæ divitiæ sunt testimonium conscientiæ bonæ. Unde Paulus: Gloria nostra est testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. i): quæ gloria est in domo ejus, id est, in corde rectæ generationis. Vel in domo ejus, videlicet Domini, id est, in illis qui se domum Dei faciunt. Et justitia ejus manet in sæculum sæculi, id est, justa opera generationis rectæ permanent in æternum. Et unde hoc illis? Quia exortum est in tenebris lumen rectis id est illis qui in tenebris fuerunt, orietur lumen rectitudinis. Unde illud: « Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Eph. v). » Lumen autem illud quod exortum est in tenebris, est Dominus misericors in promissis, miserator in exhibitionibus, justus tam in salvandis piis quam in damnandis impiis. Et ne terret aliquem quod Dominum dixit justum, quem prius vocavit misericordem, subjungit: Jucundus homo qui miseretur et commodat. Quasi dicat: Noli C timere, vir beate, justitiam Domini, sis jucundus, miserere et commoda, ut non timeas justitiam Domini. Miserere animæ tuæ, et eris placens Deo (Eccl. xxx), et commoda te aliis exemplum bonum. Nam homo jucundus est, qui sibi miseretur et aliis, juxta illud: Dimittite et dimittetur vobis (Luc. vi): et qui commodat se aliis exemplum bonum. Vel, commodat, id est, proximis necessaria subministrat, attendens Scripturam dicentem: Date, et dabitur vobis (Ibid.). Hic homo talis disponet sermones in judicio, id est opera sua bona rationabiliter aget in consideratione futuri judicii, ut, cum ad judicium ventum fuerit non timeat justitiam juste omnia examinantis Domini. Dictum est, ad similitudinem quod dicit: Disponet sermones suos in judicio, quia D sicuti orator bonus sermones suos disponit, præmeditando qualiter unicuique personæ sit alloquendum ut in judicio se defendat: sic facta bona quæ hic disponuntur a fidelibus, defendent eos in judicio futuro; quod dicit: Disponet sermones suos in judicio. Quod ex effectu probatur, quia in æternum non commovebitur. Et tandem « in memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit, » quam audient illi qui a sinistris ponentur, cum eis dicetur Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv). Vel, non timebit ab auditione mala, id est, a vocibus male persuadentium. Et hoc merito: Quia « paratum » est

« cor ejus sperare in Domino, confirmatum est cor ejus non commovebitur » ab hac epe, donec despiciat inimicos suos, id est, donec sibi flant inferiores in terra viventium, qui in terra morientium conabantur esse superiores. Et ut despiciat, dispersit, dedit pauperibus, id est, disperdet bona sæcularia, dando ea pauperibus, et hoc non ad horam faciet, sed justitia ejus manet in sæculum sæculi, id est, perseverans erit in ipsa dispositione. Unde cornu ejus, id est, sublimitas ejus qui hic ab impiis contemnebatur exaltabitur in gloria, quod cornu exaltatum peccator videbit, et irascetur, quando ex opposito traducent eum iniquitates suæ. Dentibus suis fremet quia hic erit ploratus et stridor dentium (Matth. xxiv): et tabescet, id est, pœnitebit sed sera pœnitentia erit; quia desiderium peccatorum peribit. Vel aliter: Justus « dispersit, dedit pauperibus, peccator » vero « videbit » hoc « et irascetur, » id est, invidebit bonis actibus suis. Dentibus suis fremet et tabescet, id est, quæret eum avertere, sed hoc frustra, quia desiderium peccatorum peribit.

PSALMUS CXII.

ALLELUIA.

« Laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Domini. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc « nunc et usque in sæculum. A solis ortu usque ad « occasum laudabile nomen Domini. Excelsus super « omnes gentes Dominus, et super cœlos gloria « ejus. Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis « habitat, et humilia respicit in cælo et in terra? « Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens « pauperem. Ut collocet eum cum principibus, cum « principibus populi sui. Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum lætantem. »

ENARRATIO.

Alleluia. Laudate, pueri, Dominum: per puerilem sæpe ætatem in Scriptura sacra humilitas nobis commendatur. Unde ipse Dominus in Evangelio: « Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum (Matth. xviii). Sæpe etiam per puerilem ætatem superbia vetustatis exprimitur, velut ibi: « Nolite pueri effici sensibus, malitia autem parvuli estote (I Cor. xxiv). » Et, quia psalmus iste pueros ad laudem Dei incitare videtur, nemo adultus dicat, sibi non fieri hic exhortationem, cum ipse adultus, deposita superbiæ malitia, et assumpta humilitate, pueri nomine designetur. Dicit autem sic:

Laudate, pueri, Dominum, laudate, dico nomen Domini. Nomen Domini laudet qui se voluntarie servum facit, laudate, dicentes: « Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc, » id est, jubilate et usque in sæculum perseverando, Et hæc benedictio non tantum sit in Judæa, sed « a solis ortu usque ad occasum, » sit « laudabile nomen Domini. » Per ortum solis Judæi designantur quibus per notitiam legis lumen veri solis illuxit, per occasum vero gentes designantur, quia eis sol verus antetempus Christi occultabatur. « A solis ortu usque ad occa-

sum laudabile nomen Domini. » Et merito ; quia
 « excelsus » est « super omnes gentes Dominus, et su-
 per cœlos gloria ejus, » id est, super sanctos suos
 maxime apparet gloriosus : Et merito ipse super
 eos gloriosus apparet, quia « quis » est « sicut Do-
 minus Deus noster, qui in altis habitat, » et ex ejus
 habitatione alii fiunt alti et gloriosi. *Et humilia res-
 picit* id est, humilitatem quærit *in cœlo et in terra*, id
 est, in sublimioribus et in inferioribus. « Suscitans
 a terra inopem, et de stercore » elevat « pauperem. A
 terra » suscitavit « inopem » qui Judæos, qui quodam-
 modo quasi terra arabilis fuerunt, ad notitiam veræ
 fidei perduxit. *Et pauperem erexit de stercore*, quia
 gentilem populum quasi in stercore jacentem, quia
 serviebat desideriis et variis voluptatibus, ad subli-
 mitatem gloriæ suæ perduxit, ab hoc videlicet,
ut collocet eum cum principibus, id est, ipsum gen-
 tilem populum prius in stercore jacentem dignum
 faciet judiciaria sede, et sedere faciet *cum princi-
 bus populi sui*, id est, cum Judæis qui prius fuerunt
 populus suus. « Quis sicut Dominus Deus noster,
 qui habitare facit sterilem, » id est, gentilem po-
 pulum nihil boni generantem, *in domo lætantem*,
 ideo, quia mater filiorum fuit? Unde illud : « Lætare
 sterilis, quæ non parit : erumpe et clama, quæ non
 parturit quia multi filii desertæ magis quam ejus
 quæ habet virum (Isa, LIV). »

PSALMUS CXIII.

ALLELUIA.

« In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de
 « populo barbaro. Facta est Judæa sanctificatio ejus
 « Israel potestas ejus. Mare vidit et fugit, Jordanis
 « conversus est retrorsum. Montes exultaverunt ut
 « arietes, et colles sicut agni ovium. Quid est tibi,
 « mare, quod fugisti, et tu, Jordanis, quia conversus
 « es retrorsum? Montes, exultastis sicut arietes, et
 « colles, sicut agni ovium. A facie Domini mota est
 « terra, a facie Dei Jacob. Qui convertit petram in
 « stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum.
 « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da
 « gloriam. Super misericordia tua et veritate tua,
 « nequando dicant gentes : Ubi es Deus eorum?
 « Deus autem noster in cœlo, omnia quæcunque vo-
 « luit fecit. Simulacra gentium argentum et aurum,
 « opera manuum hominum. Os habent et non lo-
 « quentur : oculos habent, et non videbunt. Aures
 « habent, et non audient : nares habent, et non
 « odorabunt. Manus habent, et non palpabunt :
 « pedes habent, et non ambulabunt : non clama-
 « bunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt
 « ea, et omnes qui confidunt in eis ! Domus Israel
 « speravit in Domino, adjutor eorum et protector
 « eorum est. Domus Aaron speravit in Domino ad-
 « jutor eorum et protector eorum est. Qui timent
 « Dominum speraverunt in Domino, adjutor eorum et
 « protector eorum est. Dominus memor fuit nostri, et
 « benedixit nobis. Benedixit domui Israel, benedixit
 « domui Aaron. Benedixit omnibus qui timent Do-
 « num pusillis cum majoribus. Adjiciat Dominus au-

A « per vos, supervos et super filios vestros. Benedicti
 « vos a Domino, qui fecit cœlum et terram. Cœlum
 « cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.
 « Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes
 « qui descendunt in infernum. Sed nos qui vivimus,
 « benedicimus Domino, ex hoc nunc et usque in
 « sæculum. »

ENARRATIO.

Alleluia, Alleluia. Nota est historia qualiter popu-
 lus Israeliticus ab iniqua dominatione Ægyptiorum
 liberatus, per diversos fluctus maris transisset (*Exod*
 XIV). Notum est etiam, qualiter idem populus flu-
 vium Jordanis siccum transivit, cum per eum in ter-
 ram promissionis intravit (*Jos.* III). Hæc eadem in
 hoc psalmo narrantur sed hic quædam aliter di-
 cuntur quoniam in Exodo reperiuntur, et quædam hic
 tanguntur quæ ibi non narrantur. Nusquam enim ibi
 legitur quod Jordanis conversus sit retrorsum, ne-
 que quod montes vel colles gestiissent. Tantum enim
 de Jordane legitur, quod cum tangeretur a pedibus
 sacerdotum arcam Domini portantium, quædam pars
 ejus in mare defluxit, et alia pars in molem crevit
 (*Ibid.*): ideo in hoc psalmo non tam videtur Spiritus
 præterita narrare quam prophetare. Facta enim illa,
 figuræ nostræ fuerunt : et hæc dicta, ut nos ipsos
 recognoscamus hortantur : quia si gratiam Dei, quæ
 data est nobis, firmo corde retinemus, *nos sumus Is-
 rael semen Abraham (Joan, VIII)*. « Nos enim dicit Apo-
 tolus, sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo
 (*Phil.* III) » et alibi: *Ergo semen Abraham estis (Gal. III)*
 Et alibi: « Non in circumcissione, sed in præputio depu-
 tata est Abraham fides ad justitiam (*Rom. IV*). Non enim
 carnaliter circumcisæ genti tantummodo factus est
 pater cum dictum sit : *Patrem multorum gentium
 te posui (Gen. XVII)* : quod apertius ostenditur cum
 ei dicitur : *In semine tuo benedicentur omnes gentes
 (Gen. XXII)*. Nullus itaque Christianorum se a no-
 mine Israel arbitretur extraneum. Illis enim qui cre-
 diderunt ex Judæis, in quorum numero principaliter
 invenimus apostolos, in angulari lapide copula-
 mur : Hinc ait Dominus : « Alias oves habeo quæ
 non sunt de hoc ovili, illas oportet me adducere,
 ut sit unus grex et unus pastor (*Joan. X*). » Quare
 fidelis populus magis est Israel, et potius videtur
 esse domus Jacob, quam turba illa Judæorum ? Nam
 cum illa, merito perfidiæ reprobata, vendiderit pri-
 mogenita sua, non ad Jacob, sed ad Esau pertinet.

In exitu Israel de Ægypto. Vox Prophetæ exhor-
 tantis nos ut de Ægypto exeamus, et in Judæa san-
 ctificemur. Quod dicit : « In exitu Israel de Ægypto,
 domus Jacob de populo barbaro, » id est, cum exiit
 « Israel de Ægypto et domus Jacob de populo
 barbaro, » *facta est Judæa*, id est fiet *sanctificatio
 ejus*. Ægyptus interpretatur *afflictio*, et ponitur
 pro imagine hujus sæculi, ex qua spiritaliter
 recedendum est, ne simus jugum ducentes
 cum infidelibus (*II Cor. VI*), quia sicut populus
 ille terram promissionis intrare non potuit, nisi
 prius ab Ægypto exiret, ita nullus cœlestis Jerusa-
 lem fit civis idoneus, nisi prius huius in sæculo ne-

quam renuntiaverit. Et sicut populus ille sine divino auxilio exire non potuit, sic nemo corde ab hoc sæculo nequam avertitur, nisi divinæ misericordiæ munere adjutus. Quod enim semel illic præfiguratum est, hoc in isto fine sæculi quotidianis Ecclesiæ flitibus in unoquoque credente completur. Quotidie enim exit Isreel de Ægypto, cum fidelis spiritualiter exit de hoc mundo. Unde Paulus : « Nolo vos ignorare, fratres, quoniam omnes patres nostri sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt (I Cor. x), » et cætera. « Domus Jacob de populo barbaro. » Populus barbarus est, qui non novit Deum laudare, sed carnalibus operibus inhærere. « Facta est Judæa sanctificatio ejus. » Ecce ostendit quo perveniendum sit illi qui exit de Ægypto, in Judæam scilicet ubi jam sanctificatur. Quid Judæa nisi confessionem designat? Per quam confessionem quisque exiens de Ægypto sanctificatur, juxta illud : « corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x). » Israel potestas ejus. » Unde illud : « Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Joan. xii). » Interroget ergo unusquisque cor suum, si fides illud circumcidit, si confessio purgavit : et facta est illi Judæa sanctificatio ejus, et Israel potestas ejus. Mare vidit, et fugit. Quid per mare, nisi sæculum nequam designatur? quod cuique fidelium est impedimentum, ut non habeat cor per confessionem purgatum? Nam unusquisque in seipso potest videre, cum cor suum Domino vult applicare, ejusque suavi jugo, recedens a pristinae, ignorantia desiderii, devotum animum subdere, carnalibusque hujus mundi factis relictis in quibus sine fructu laborabat, tanquam in Ægypto latens sub dura dominatione diaboli facere, qualiter sæcularia impedimenta succedunt voces dissuadentium, sed dum quisque studet ne impedimento sæculari a bono proposito retrahatur, jam cessantibus impedimentis, mare fugit, ut sine contradictione ad libertatem spirituales pandatur via. Quod dicit : *Mare vidit, et fugit.* Hoc Micheas propheta aliis verbis dicit sic : « Secundum, inquit, diem perfectionis eorum ex Ægypto, ostendam mirabilia illis. Videbunt nationes, et confundentur ab omni robore eorum, manibus ora sua obstruent, aures illis obsurdentur (Mich. vii), » et cætera. *Jordanis conversus est retrorsum.* Hic increpat Spiritus quosdam qui dorsum suum ad Dominum posuerunt, et non faciem. Quisquis enim principium suum deserit et a Creatore suo avertitur, tanquam fluvius in mare, labitur in hujus sæculi amaricantem malitiam. Sed dum se errasse cognoverit, et cor suum per confessionem purgaverit, jam *Jordanis conversus est retrorsum*, quia ipse humiliatus: Deum sibi redeunti ponit ante faciem, quem recedens sibi a tergo posuerat, et sic fit illi mare sæculi hujus retro, quod ante, cum illic laberetur, fecerat, ut sic obliviscatur ea quæ retro sunt, et in ea quæ anteriora sunt extendatur (Phil. iii), quod converso jam utile est. *Jordanis conversus est*

retrorsum, id est, illi qui gratiam baptismi perceperunt, sed in hoc sæculo nequam aberrabant, humiliati ad Deum conversi sunt. Unde *montes*, id est, prælati in Ecclesia, *exsultaverunt* Deo adjutori, non sæculo deceptorum. *Exsultaverunt*, dico, *ut arietes*, id est, gregum duces, *et colles*, id est, imitatores montium, *exsultaverunt sicut agni ovium.* « Quid est tibi, mare, quod fugisti, et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum? » Propheta videns Deum sic mirabiliter operari in suis, non ignorando, sed congratulando sibi, hæc sub interrogatione dicit. « Quid est tibi, mare, quod fugisti, et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum? » Et quid vos, o « *montes, exsultastis sicut arietes, et colles sicut agni ovium?* » Ecce quare. Quia *a facie Domini mota est terra*, id est, a cogitatione Domini movebuntur corda terrenorum. *A facie Dei mota est terra, Dei*, dico, non recentis, sed *Dei Jacob.* Et quomodo hoc? Quia « convertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum. » Christus petra fuit, qui durus videtur non intelligentibus, sed conversus est *in stagna aquarum*, quia tandem duritiam liquefecit, cum intelligibilem se dedit ad irrigandos fideles suos, ut fieret in eis *fontis aquæ salientis in vitam æternam (Joan. iv).* Durus fuit Christus illis, qui turbati nolentes expectare, donec per Scripturas sacras eis influeret atque inundaret, dixerunt : « Durus est hic sermo, quis potest eum audire (Joan. vi)? » sed duritia *in stagna aquarum* conversa est, cum ipse, resurgens a mortuis, fidelibus suis Scripturas aperuit, incipiens a Moyse per omnes prophetas, *quia sic oportebat Christum pati (Luc. xxiv)*, et cum misit Spiritum sanctum (Joan. vii) de quo dicebat : *Si quis sitit, veniat ad me, et bibat (Act. ii).* Per rupes intelliguntur sancti prædicatores, Paulus et cæteri, qui conversi sunt *in fontes aquarum.* Unde : « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. » De *miser cordia tua*, id est, de restauratione humani generis desuper data, *et veritate tua.* Veritas Domini est qua complentur promissa. « Ne quando dicant gentes : Ubi est Deus eorum? » Quasi dicat : Da gloriam nomini tuo de *miser cordia et veritate* : da etiam istud, *ne gentes* quæ deos suos corporalibus oculis videndos ostendunt, quando, id est, aliquando *dicant* impropere tuis : *ubi est Deus eorum?* licet nunc dicant cum te, Deum corporalibus oculis videre non possunt. Veniet autem tempus quando gentes hæc non dicent, in novissimo videlicet quando eis non adhuc credendas prædicabitur, sed jam tremendus ostendetur. Vel non *dicant* aliquando, *ubi est Deus eorum?* sed credant potius in eum quem non vident, cum viderint cæcos illuminari, leprosos mundari (Luc. viii). Deus autem noster in cælo omnia quæcunque voluit fecit. » Quasi dicat : Ipsi dicunt : *Ubi est Deus eorum*, quia eum substantialiter non vident. *Deus autem noster* præter quem non est alius, licet in substantia sua videri non potest, *omnia quæcunque voluit fecit in cælo*, id est, in illis quos cælos fecit, id est, sanctos

Nota quia non ideo dicit tantum *in cælo* Deum operari quod vult, quod usquam fiat aliquid præter voluntatem ejus, in his videlicet qui bene faciunt, sed quia *in cælo* maxime voluntas sua apparet. Vel, *in cælo* quod vult operatur, id est, in homine Dominico, a Verbo assumpto, *fecit quæcunque voluit*. Dii vero gentium nihil operantur, quia non sunt dii, nec etiam homines, quia *simulacra gentium* sunt *argentum et aurum, opera manuum hominum*. Unde Augustinus: « Noli addere manus hominum, ut ex eo metallo quod fecit verus Deus, facias falsum deum, imo falsum hominem, quem non pro deo venereris, quem quisquis pro vero homine in amicitiam reciperet, prorsus insaniret. » Et quia « os habent, et non loquentur : oculos habent, et non videbunt. Aures habent, et non audient : nares habent, et non odorabunt. Manus habent, et non palpabunt : pedes habent, et non ambulabunt : non clamabunt in gutture suo. » Per hoc quod dicit eos non clamare *in gutture suo*, aufert eis quia nec bestie possunt esse. Unde *similes illis fiant qui faciunt ea, et non tantum qui faciunt, sed etiam omnes qui confidunt in eis fiant similes illis*, habentes oculos interiores, et non videant : *Manus habent, et non palpabunt*, id est, nihil boni operentur. *Domus vero Israel*, id est, minores in Ecclesia, speraverunt *in Domino*, et ideo *adjutor eorum* est in bonis, et *protector* in malis, *Domus* etiam *Aaron*, id est, majores, et Synagoga, qui ideo per Aaron intelliguntur, quia Aaron prælationem sacerdotii in Synagoga tenebat; omnes illi *Speraverunt in Domino*, et *Dominus adjutor eorum et protector eorum est*. Et non tantum *domus Israel et Aaron* sperent *in Domino*, sed etiam omnes qui *timent Dominum* sperent *in Domino* et ipse *adjutor eorum, et protector eorum est*, et hoc non ex operibus nostris, sed ex vocante gratis (*Rom. ix*), quia « *Dominus memor fuit nostri, et benedixit nobis. Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron,* » et de pariete, et circumcissione. *Benedixit etiam omnibus qui timent Dominum*, id est, parieti de præputio, *pusillis cum majoribus*. Et ut plena sit benedictio, adjiciet *Dominus super vos numerum fidelium, super vos, et super filios vestros*, ut vobis vestris decedentibus substituatur alios, ipsisque iterum decedentibus, alii substituatur: quod et factum est: quia accessit fides omnium gentium, et crevit numerus, non solum sapientium antistitum, sed etiam obedientium populorum, quod dicit: « *Adjiciat Dominus super vos, et super filios vestros,* » et « *vos benedicti sitis a Domino, qui fecit cælum et terram;* » id est, majores et minores: et *cælum cæli Domino*, subaudis colendum, fecit, quia quorundam sanctorum mentes in tantum erexit et sublimavit ut nulli hominum, sed ipsi Deo suo docibiles fierent, juxta Apostolum: « *Notum, inquit, vobis facio, quia Evangelium quod evangelizatum est a me, non ab homine accepi, neque dedici, sed per revelationem Jesu Christi (Gal. 1).* » Hic idem Apostolus *cælum cæli* fuit, qui quosdam sic introduxit, velut Timotheum, ut

A aliis *cælum* fierent: quod dicit: *Cælum cæli Domino, terram autem*, id est, illos qui adhuc imperfecti erant, *dedit filiis hominum*, subaudis colendos, quia multi per Timotheum ad fidem vocati sunt. Vel *cælum cæli* possumus hominem accipere Dominicum: quia a nullo magistro, sed a se tantum Domino colebatur. Unde, *nos qui vivimus* vita interiori, *benedicimus Domino*, et *hoc nunc*, id est, indilate et usque *in sæculum*. Et vere a viventibus benedicendus es, Domine: quia *non mortui*, id est, illi qui similes sunt simulacris suis, *laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum*, id est, in profunditatem peccatorum, sed nos qui vivimus, *benedicimus Domino* ex hoc nunc et usque *in sæculum*. »

PSALMUS CXIV.

ALLELUIA.

« *Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ. Quia inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni invenerunt me. Tribulationem, et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi. O Domine, libera animam meam: misericors Dominus et justus, et Deus noster miseretur. Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, et liveravit me. Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu. Placebo Domino in regione vivorum.* »

ENARRATIO.

C *Alleluia*. Cantat in hoc psalmo *Alleluia* illa, quæ peregrinatur a Deo (*II Cor. v*), ovis illa quæ perierat (*Luc xv*), filius ille qui mortuus fuerat, et revixit, perierat, et inventus est (*Ibid.*). Et recognosceas filius iste in Domino tantum esse sperandum, et credendum, instruit nos hic, ut Deum hic amemus, in eum nunc speremus et credamus, ut tantum *in regione vivorum* sibi placeamus. Cantemus ergo, fratres, et erudiamur, et ut permaneamus cum sanctis, ista cantemus.

« *Dilexi quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ: quia inclinavit aurem suam mihi.* » Tria nobis hic proponuntur, fides, spes, charitas. Sed quoniam major est charitas (*I Cor. xiii*), a charitate sic incipit: *Dilexi*, et hoc ideo, *quoniam speravi*, quod effectum ostendit. « *Quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.* » Pro hoc quod speravit, promeruit ut Dominus exaudiret « *vocem orationis* » suæ. « *Quia inclinavit aurem suam mihi.* » Unde sciamus *aurem Domini* nobis inclinatum nisi in hoc quod in eum per fidem credimus? Sic hic tria notantur, fides, spes, charitas: quarum trium altera ex altera procedit. Fides autem accendit spem, et spes dilectionem. « *Quia inclinavit aurem suam mihi, et ideo in diebus meis, in diebus* » mortalitatis et passibilitatis, quos dies meos fecit in primo homine, privata audacia a Deo recedendo: illis diebus *invocabo Dominum*, et opus est, quia « *circumdede-*

runt me dolores mortis, » id est, compedes mortalitatis, et pericula inferni, id est, tenebræ ignorantiae invenerunt me, dum a regione lucis in qua positus fui, discessi : quia si ibi remansissem, non me invenissent dolores mortis vel ignorantiae tenebræ. Et sic ego tandem tribulationem mihi utilem inveni et dolorem etiam utilem mihi inveni ; non inveni tribulationem quam non habebam, sed eam, quam nesciens habebam, tribulationem illam de qua dictum est : « Da nobis auxilium de tribulatione (Psal. LIX). » Inveni etiam dolorem utilem, quia cum putabam beatificari terrenis, et audirem Dominum dicentem, « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v) : » utilius mihi esse attendi lugere quam gaudere. Nec tamen movemur ut quæramus miseriam, cum hoc non habemus, sed ut nos inveniamus eam quam nescientes habemus. Nec etiam a nobis quæritur, ut omnino terrenis careamus, sed ut inde lugeamus, quod amissis cœlestibus, terrenis ut nobis necesse est. Agnoscant ergo homines miseriam istam, et lugeant, et faciant eos lugentes beatos, qui se hic semper volunt esse miseros. « Tribulationem, et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi, » dicens : « O Domine, libera animam meam, misericors Dominus » in affectionibus : *justus*, quia flagellat etiam filium quem recipit (Hebr. XII). Invocavi, « et Deus noster miseretur : » quia ipse « Dominus » est « custodiens parvulos, » id est, humiles. Unde mihi experto credendum est, « quia humiliatus sum, et liberavit me. » Et quia liberatus, « convertere, anima mea, in requiem tuam, » id est, ad Dominum tuum, qui tantum requies est : et hoc quod tu converteris, non ex te habes, sed per gratiam Dei. *Quia Dominus benefecit tibi*, in hoc videlicet, *quia eripuit animam tuam de morte*, id est, de originali peccato, vel de carnali crimine, *et oculos meos a lacrymis*, ut non jam plorem miseriam meam, de qua per spem liberatus sum. *Eripuit etiam pedes meos*, id est, afflictiones a lapsu, id est, a consensu pravo, qui causa fuit lacrymarum : et ego his omnibus ereptus, *placebo Domino tandem in regione vivorum*, non in regione morientium.

PSALMUS CXV

ALLELUIA.

« Credidi, propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo : « Omnis homo mendax. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? Calicem, salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus, pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. O Domine, quia ego servus tuus : ego servus tuus et filius ancillæ tuæ. Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus, in atriis domus Domini, in medio tui Jerusalem. »

ENARRATIO.

Alleluia. Credidi propter quod locutus sum. Vox

est sanctorum martyrum in hoc psalmo instruentium et docentium nos, ut quod corde credimus ore non taceamus (Rom. x), nec antequam credamus loquamur, sed cum credidimus, loqui etiam non dubitemus : quia non perfecte credunt, qui id quod credunt nolunt loqui. Ad ipsam enim fidem pertinet quod dictum est : « Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram angelis Dei (Luc. XII). » Ex hoc enim appellatus est servus ille fidelis, cui dictum est : « Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium (Matth. xxv), » quia non tantum accepit, sed impendit, et lucratus est. Servus autem ille qui quod accepit proximis non erogavit, missus est in tenebras exteriores (Ibid.). Credamus ergo et loquamur : et speremus præmium loquendo, et timeamus pœnam tacendo. Dicit autem sic :

Credidi propter quod, quia *credidi*, *locutus sum*, quia qui non loquitur, si opus fuerit, pro credente non est reputandus. *Ego autem loquendo humiliatus sum nimis*. Pro persecutionibus videlicet et contumeliis affectus tantum ut in stuporem traderer. Notandum est quod dicit : *Ego humiliatus sum*. In hoc enim vult ostendere se tantum humiliatum, non fidem suam, non prædicationem suam quam prædicavit esse humiliatam. Unde Paulus cum de catena sua loqueretur : « Sermo Dei, inquit, non est alligatus (II Tim. II). » « Ego autem humiliatus sum nimis, et ego dixi in excessu meo, » id est, in pavore mentis meæ attendi, nulli homini de se esse præsumendum, quia *omnis homo* de se præsumens, *mendax* est. Quod ego, dum loquendo verbum Dei humiliarer, percepi : quia contritus respexi infirmitatem, et vidi non mihi de me esse præsumendum, quia *mendax* est qui de se præsumit. Hoc Petrus comperit, dum pro timore Deum negavit, qui, de se præsumendo, prius nunquam negaturum proposuit, et ideo docendus erat in timore, in homine non esse præsumendum, sed de eo qui verax est (Rom. III), et qui ait : « Ego dixi, dii estis, et filii Altissimi omnes (Psal. LXXXI). » In hoc enim quod non sumus mendaces, non homines sumus, sed dii. Vel aliter, *Omnis homo mendax*, id est, omnis conditionis *homo mendax*, quia in omni conditione reperiuntur aliqui qui potius mendacio quam veritati student. « Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? » Quasi dicat. Quandoquidem *omnis homo* in quantum *homo* est, et de se præsumens, *mendax* est : et in quantum verax, non a se, sed a Domino habet, « quid » ergo « retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? » Retribuit Deus bona pro malis cui homines tribuerunt mala pro bonis. Tribuerunt homines mendacium, ipse tribuit veritatem. *Calicem salutaris accipiam*. Considerans iste quid Domino posset retribuere, et non inveniens quid dignius retribuere quam in quod ipse prior dedit, subsecutus ait : « Calicem salutaris accipiam, » id est, salutiferam passionem Domini imitabor, et in hoc non de me præsumam, sed « nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam, » me ipsum videlicet et hoc non in occulto, sed *coram*

omni populo ejus, ut exemplum habeant de me imitandi passionem Domini. Et ideo hæc vota reddam, quia pretiosa in conspectu mors sanctorum ejus, etsi in conspectu hominum sit contemptibilis. Vel pretiosa est, quia magno pretio empta est, proprio videlicet sanguine, quem prior fudit pro nobis: et hoc ideo ne servi suum pro eo dubitarent fundere. « O Domine, quia ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ. » Quasi dicat: quia in conspectu tuo mors sanctorum pretiosa est, ideo, Domine, tibi sacrificabo hostiam laudis, meipsum videlicet pro te finiendo vitam. Et merito Deum voco, quia ego sum servus tuus, emptus videlicet pretioso sanguine tuo, et non tantum emptus, sed naturaliter, qui filius ancillæ tuæ: ancillæ, tamen liberæ a peccato, sed ancillæ justitiæ, cujus filius adhuc prægnantibus dicitur: « Vos in libertatem vocati estis (Gal. v). » Et alibi eisdem dicitur: « Cum serviebatis peccato, liberi eratis a justitia. Nunc vero liberi a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam (Rom. vi). » Quod nullus erubescat se confiteri filium ancillæ Domini, quia quisque filius ancillæ, secundum quod omnis creatura subdita est Creatori, et verissimo Deo debet verissimum famulatum: quem cum exhibet, liber est: hanc accipiens a Deo gratiam, ut ei non necessitate, sed voluntate serviat.

Ego filius ancillæ tuæ. Et merito, quia tu dirupisti vincula mea, ne me invincularent inimici: vel dirupisti vincula, id est, difficultatem resistendi moribus veteris hominis. Pro qua difficultate rupta, « tibi sacrificabo hostiam laudis, et sacrificando nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus. » Et quid sit vota reddere in conspectu populi, subjungit: « In atrii domus Domini, » id est, in ecclesiis quæ atria dicuntur domus Domini, reddam vota mea, positus in medio tui Israel: nihil attendens in reddendis votis nisi ut ad visionem pacis perveniam, quia tunc gratum est quod redditur, si de pace atque in pace redditur. Ne quis autem existimet atria domus Domini, et omnem populum ejus Judæos significare, quia sic clausit psalmus iste ut diceret, « in medio tui Jerusalem, » cujus nomine carnales Israelitæ gloriantur, audiamus sequentem psalmum sic dicentem:

PSALMUS CXVI.

ALLELUIA.

« Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum, omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum. »

ENARRATIO.

Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum, omnes populi. Quia tam gentes quam Judæi ad domum Dei vocatæ sunt, audiant hæc verba qui filii Jerusalem esse noluerunt, cum se ab omni gentium communione præciderint. « Laudate eum, omnes populi, quoniam » in nostra reparatione « confirmata est super nos misericordia ejus » id est, pro-

missio ejus, « et veritas Domini, » id est, completio ejus promissionis « manet in æternum, » quia licet « transit mundus et concupiscentia ejus (I Joan. II), verbum tamen Domini manet in æternum (Isa. LX).

PSALMUS CXVII.

ALLELUIA.

« Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordiæ ejus. Dicat nunc domus Israel, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicat nunc domus Aaron, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicat nunc omnes qui timent Dominum. quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus. Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos. Bonum est confidere in Domino quam confidere in homine. Bonum est sperare in Domino quam sperare in principibus. Omnes gentes circumierunt me, et in nomine Domini quia ultus sum in eos. Circumdantes circumdederunt me, et in nomine Domini quia ultus sum in eos. Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis et in nomine Domini, quia ultus sum in eos. Impulsus, eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me. Fortitudo mea, et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem. Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum. Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutem. Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini. Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, justi intrabunt in eam. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem. Lapidem quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus, et lætemur in ea. O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prosperare, benedictus qui venit in nomine Domini. Benediximus vobis de domo Domini, Deus Dominus, et illuxit nobis. Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris. Deus meus es tu, et confitebor tibi: Deus meus es tu, et exaltabo te. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. »

ENARRATIO.

Superior psalmus qui in se habuit, adjiciat Dominus super vos (Psal. cxiii), insinuavit nobis quibus associati sumus in gratia illius quibus est, et cujus in sæculum misericordia est. Israelitis enim in Christo credentibus (ex eorum numero sunt apostoli Patres nostri), associati sumus in uno angulari lapide, ut simus unus grex sub uno pastore cum illis prio-

ribus. Quorum vox est in hoc psalmo ad laudem Dei nos instruentiunt et sic dicentium :

« Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus » est, subaudis perduratura. Non potuit laus Dei brevius explicari, quam ut bonus esse confiteretur : sibi enim proprium est soli quod bonus est. Ipse enim, cum audiret, *Magister bone*, ab eo scilicet qui carnalibus oculis intuens, et divinitatis plenitudinem non intelligens, solum hominem arbitrabatur, respondit dicens : « Quid me interrogas de bono ? nemo bonus nisi solus Deus (*Matth. xix, Marc. x, Luc. xviii*). » Quasi dicat : Si bonum me vis appellare, intellige me etiam Deum. « Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicat nunc, » id est, indilate *domus Israel*, id est, minores in Ecclesia exhortentur alios, dicentes : « Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus : dicat nunc domus Aaron, » id est, majores etiam dicant : « Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. » Dicant etiam conversi non tantum ex Judæis, sed etiam « omnes qui timent Dominum : Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. » Et merito ei confitendum est, quia ego *de tribulatione*, id est, propter tribulationem mortalitatis et passibilitatis delendam, « invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus, » in latitudine videlicet dilectionis, ut in charitate ad omnes cor nostrum extenderetur. *Arcta enim via est quæ ducit ad vitam* (*Matth. vii*), et non curritur tamen ad illam nisi ditato corde. Merito Dominum invocavi, quia *Dominus mihi adjutor est, et ideo non timebo quid faciat mihi homo*. Et quia Ecclesia non solum homines habet inimicos, sed etiam angelos malos a quibus necessè est ut liberetur, subjungit adhuc : « Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos, » quia, ex quolibet genere inimici surgant, sive ex numero malorum angelorum, sive ex numero malorum hominum, in Deo adjutorio despicientur. Despectis ergo inimicis, non ultra se offerat mihi homo ut in se jubeat spem collocari, quia *bonum est confidere in Domino*. Et non simpliciter *bonum*, sed melius « quam confidere in homine. Bonum est sperare in Domino, » et melius est *quam sperare in principibus*, id est, in angelis, quia etsi juvant et homo et angelus, ille tamen per eos hæc operatur qui pro modo eorum et pro nostra necessitate eos facit bonos. *Bonum est sperare in Domino quam sperare in principibus*, et inde experto mihi credendum est, quia *omnes gentes circumdederunt me, et hoc factum est in nomine Domini*, subaudis glorificando, *quia ultus sum in eos*, quosdam ex illis mihi incorporando. Hic notantur labores quos passi sunt patres nostri in primitiva Ecclesia, cum dicit : *Omnes gentes circumdederunt me*, quia, cum apostoli singuli singulas provincias suscipere convertendas, non hoc fidelibus est inauditum et incognitum quanta gentium persecutione circumdati sunt, sed gaudendum est, quia victoriam obtinuerunt ; quod notatur ubi dicit « quia ultus sum in eos : Circumdantes circumdederunt me, » id est, nimia circumdatione *circumdederunt me, et in nomine Domini glorificando*, « quia ultus sum in eos. Circumderunt me sicut apes. » Notandum est, quia, cum apes circumdant favorem, mellitum eum reddunt: sic persecutores sua persecutione sanctos circumdantes quasi mellitos eos reddunt, quia eos dulciores et delectabiliores ad imitandum faciunt: quia quanto plus tribulantur sancti, tanto plus eorum constantiam alii student imitari. *Et exarserunt sicut ignis in spinis*. Ignis cum a pastoribus in spinis ponitur non truncum lædit, sed quod siccum reperit adhærens trunco comburit ; sic persecutores, cum adhibeant tormenta non lædunt animam, sed corpus quod est quasi indumentum animæ. Unde illud « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (*Matth. x*). » « Et in nomine Domini, quia ultus sum in eos. » Vel sic : *Circumderunt me sicut apes* Apes, cum lædunt alios, vitam in vulnere ponunt : sic persecutores cum putant alios lædere seipsos interficiunt morte interiori, quia nemo prius in se quam in alterum peccat ; « impulsus, eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me, » id est, sustinuit me ne caderem; juxta illud: « Justus septies in die cadit, et resurgit (*Prov. xxiv*). » Et quia a Domino, non a meipso sustentatus sum, sit *fortitudo mea Dominus*. Unde Paulus : « Omnia, inquit, possum in eo qui me confortat, et laus mea Dominus (*Phil. iv*), » id est, ipse Dominus sit laudandus, non ego, et hoc ideo, quia *factus est mihi in salutem*, non factus quod prius non eram. Et ideo sit *fortitudo mea Dominus*, et non ego ipse, quia qui in sua fortitudine confidunt cadunt cum impelluntur. Nullus autem in certamine cadit, nisi cujus fortitudo et laudatio cadit. Sit ergo *Dominus fortitudo* et laudatio nostra, ut cum eo stemus qui nunquam cadit : *et factus est mihi in salutem*. Unde sit « vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum, » id est, in fidelium cordibus, ubi putant persecutores esse vocem mœroris et tristitiæ, sit *vox exultationis* et lætitiæ. Unde Paulus : « Non solum, ait, gloriamur in spe, sed etiam gloriamur in tribulationibus (*Rom. v*), » et hæc omnia ex Deo sunt, quia *dextera Domini fecit virtutem*, hanc « virtutem, dextera Domini exaltavit me. » Et ne exaltati de nobis præsumeremus subjungit ; *dextera Domini fecit virtutem*.

Quæ major virtus quam exaltare humilem, vivificare mortalem, præbere de infirmitate perfectionem, de subjectione gloriam, de passione victoriam, dare auxilium de tribulatione ut afflictis vera salus Dei patesceret et affligentibus vana salus hominis remaneret. *Dextera Domini fecit me*, et ideo non moriar morte interioris hominis consentiendo videlicet persecutoribus, meis, *sed vivam in Domino*, cujus *dextera me exaltavit*. Unde Paulus : « Vivo, inquit, jam non ego, vivit vero in me Christus (*Gal. ii*), » « et narrabo opera Domini: » quia « neque mors, neque vita separabit me a charitate Christi (*Rom. viii*) : » sed semper iuxta-

Quæ major virtus quam exaltare humilem, vivificare mortalem, præbere de infirmitate perfectionem, de subjectione gloriam, de passione victoriam, dare auxilium de tribulatione ut afflictis vera salus Dei patesceret et affligentibus vana salus hominis remaneret. *Dextera Domini fecit me*, et ideo non moriar morte interioris hominis consentiendo videlicet persecutoribus, meis, *sed vivam in Domino*, cujus *dextera me exaltavit*. Unde Paulus : « Vivo, inquit, jam non ego, vivit vero in me Christus (*Gal. ii*), » « et narrabo opera Domini: » quia « neque mors, neque vita separabit me a charitate Christi (*Rom. viii*) : » sed semper iuxta-

tescam aliis sua opera et merito, quia « castigans castigavit me Dominus » renovando me spiritu interiori, licet exterior homo corrumpatur. Non ergo quidquam viribus suis licuisse arbitretur fremitus impiorum in persecutione fidelium, quia paterfamilias sæpe per nequissimos servos corrigit filios, cum servis tamen compedes paret, et filiis hæreditatem servet. « Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. » Et quia in hac castigatione morti non tradar, vos persecutores mei. *aperite mihi persecutione vestra portas justitiæ, et ingressus in eas confitebor Domino*, id est, gloriabor in Domino, non in meipso. Porta justitiæ, ut justus ex fide vivat (*Rom. 1*) et patienter in spe expectet promissiones quæ reservate sunt ei in futurum. Hæc spes magis accenditur in unoquoque fideli cum sustinet persecutiones ab infideli: « hæc porta Domini, justi intrabunt in eam. » Quasi dicat: Ideo rogo ut aperiantur mihi portæ justitiæ, ut ingrediens confitear Domino, quia hæc talis porta est Domini; ipse enim prius intravit per hanc portam, quia prior passus nobis exemplum patiendi intravit per hanc portam intraturi sunt soli justus. « Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem: » quasi dicat: Dixi ut aperirentur mihi portæ justitiæ: quod fiet, quia ego jam ingrediens, « confitebor tibi, » o Domine, « quoniam exaudisti me » etiam in ipsa exauditione « factus es mihi in salutem. » Hæc confessio non vulnus medico detegit, sed de sanitate gratias agit. « Factus es mihi in salutem, » et hoc modo: quia « lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. » Lapis iste Christum fuit, « quem reprobaverunt ædificantes, » Judæi videlicet, qui de littera præsumentes, suam justitiam statuere voluerunt, ut justitiæ Dei non essent, subjecti (*Rom. x*). Sed ab illis reprobatus, « factus est in caput anguli, » ut in se uniret novum hominem duos populos, populum videlicet præputii et circumcisionis. Et hoc quod lapsi ille « factus in caput anguli, a domino factum est, » quia licet hoc non esset factum nisi passus esset, non tamen ab eis a quibus factus est, lapis angularis processit sed a Domino: « et est mirabile in oculis nostris, » interioribus videlicet, licet Judæis sit scandalum, gentibus stultitia (*I Cor. 1*). « Hæc est dies quam fecit Dominus: » quem diem videre Abraham exsultavit « vidit et gavisus est (*Joan. viii*). » Et nos ergo exultemus et lætemur in ea, quia hæc est dies redemptionis nostræ, non dies miseriæ quam ipsi nobis fecimus. Unde superius dictum est. « Et in diebus meis invocabo te (*Psal. cxiv*). » Hæc est dies Domini de qua dictum est: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (*II Cor. vi*). » « Exultemus et lætemur in ea, » dicentes: « O Domine, saluum me fac, o Domine bene prosperare: » id est, prosperum iter nobis para: et opus est ut prosperentur tui, quia tu es *benedictus qui venturus es in nomine Domini*, quærens ut idonea membra tibi addantur sapiti. « Benediximus vobis de domo Domini. » Ecce

A vox illorum de primitiva Ecclesia benedictorum posteriores et sic dicentium: *Benedictus qui venturus est in nomine Domini*. Et nos *de domo Domini* entes id est, Deum mente attingentes, *benedicimus vobis*, id est, annuntiamus, quia *Dominus Christus est Deus Deo Patri æqualis: et ipse illuxit nobis*, ut intelligeremus quod credimus et vobis nondum intelligentibus, sed credentibus, nuntiarem. Ut autem et vos intelligatis, « constituite diem solemnem, » separantes vos a carnalibus desideriis, et a mortuis operibus, ut divinæ contemplationi satagatis (*I Petr. 11*). Et hoc non segniter agite, sed *in condensis*, id est in frequentationibus, procedentes « usque ad cornu altaris, » id est, usque ad altiora velaminis (*Hebr. vi*), ut intelligatis ejus interiorem divinitatem, qui nobis exteriorem humanitatem lacte nutriendis (*Hebr. v*) præbere dignatus est. Nota quod dicit, usque ad cornu altaris, « Mos enim fuit Judæorum ut in Paschali festo Hierosolymam convenirent, diem solemnem celebraturi. Et quia magna fuit multitudo cum in templo congregabantur, impellebant usque ad cornu altaris, ut ibi starent. Qui ergo diem solemnem constituit procedat ad cornua altaris, intelligens in humanitate divinitatem, ubi altare est excelsum, super quod altare sacrificatur sacrificium laudis. » Constituite diem solemnem in condensis, usque ad cornu altaris, « dicentes: *Deus meus es tu, et ego creatura* » confitebor tibi, Deus meus es tu, et exaltabo te. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem, » dicens etiam proximis: « Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. »

PSALMUS CXVIII.

ALLELUIA.

« ALEPH. — Beati immaculati in via, qui ambulavit in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia ejus in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici judicia justitiæ tuæ. Justificationes tuas custodiam. non me derelinquas usquequaque. »

ENARRATIO.

Psalmus iste ab exordio suo ad beatitudinem nos hortatur quam nemo est qui non appetat. Nullus enim est qui non vult esse beatus. Quid igitur exhortatione opus est ad eam rem quam sua sponte animus appetit humanus? Nam profecto qui exhortatur, id agit, ut excitetur voluntas ejus cum quo agit, ad illud propter quod exhortationis adhibetur alloquium. Ut quid ergo nobiscum agitur, ut id velimus, quod velle non possumus? nunc quia omnes beatitudinem quidem concupiscunt, sed quo ordine ad eam perveni-

tur, plurimi nesciunt, ideoque hoc docet psalmus iste, qui sic dicit :

« Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. » Tanquam si diceret: Scio quid vis, beatitudinem quæris: ergo si vis esse beatus, esto immaculatus. Illud enim omnes, hoc autem pauci volunt, sine quo tamen non pervenitur ad id quod omnes volunt. Et ubi debes esse immaculatus? *In via*. Quid autem sit esse immaculatum in via subjungit: *Qui ambulant in lege Domini*. Illi enim *immaculati sunt in via*, qui *in lege Domini* delectantur, per quam legis delectationem pervenitur ad beatitudinem. Non superflue nobis dicitur quod sic exprimitur, sed exhortatio necessaria nostris mentibus adhibetur. Quid enim boni sit, ad quod multi pigri sunt, id est, immaculatos ambulare in via, quæ lex Domini est, sic ostenditur, cum beatos esse qui hoc faciunt, indicat: ut propter illud quod omnes volunt et hoc fiat quod plurimi nolunt. Beatum quippe esse, tam magnum bonum est, ut hoc velint boni et mali. Nec mirum est, quod boni propterea sunt boni, ut sint beati: sed illud est mirum, quod mali, ideo sunt mali, ut sint beati. Nam quisquis avaritiæ facibus inardescit, libidinibus effluit; ad hoc tendit, ut quoque modo ad beatitudinem perveniat, cum potius ad summam miseriam deveniat. Quibus [via qualiter ad beatitudinem perveniendum sit, ostenditur: tanquam eis sic diceretur. Quod pergitis? quos his de viis pervenire desideratis? Relinquitte malignitatem; qui non potestis amittere beatitudinis voluntatem: frustra tendendo fatigamini, quo perveniendo inquinamini. Sitis ergo immaculati, qui vultis esse beati. *Beati vero sunt qui scrutantur testimonia ejus*, id est, Scripturas sacræ quæ testimonium ejus dicuntur, quia eum testantur. Et quoniam multi Scripturas investigant ad hoc tantum ut sciant, non ut habeant quod faciant: ostendit quia beati sint, cum scrutantur testimonia Domini, illi videlicet, qui *toto corde exquirunt eum* in ipsis Scripturis non tantum intelligendo Scripturas, sed ex præcepto Scripturarum bene operando. « Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt. Illi qui sunt immaculati, ambulant in lege Domini. Nam illi qui operantur iniquitatem, et ideo maculati, non ambulant, id est, non delectantur in viis ejus. Hic quæritur cur omne peccatum sit iniquitas, nullus autem sine peccato, qualiter aliquis ambulet in lege Domini, cum illi qui operantur iniquitatem, non ambulant. Nullus enim sine peccato est. Unde Joannes: « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, et veritas Dei in nobis non est (1 Joan. 1). » Quid ergo dicemus? Nunquid nullus ambulat in lege Domini? Num Paulus non ambulavit qui dixit, « Bonum certamen certavi cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ in illo die? »

(II Tim. iv.) Nunquid et iste sine peccato nunquid se seducit? Audiamus ipsum dicentem, et se sine peccato non esse confitentem. Dixit enim: « Non quod volo hoc facio, sed quod habitat in me peccatum (Rom. iv). » Ipse enim egit quod noluit, quia tentatus ab illicitis desideriis, consensum non præbuit, nec ad operationem perduxit. Illicita autem desideria a quibus tentabatur operatus est in eo languor carnis, qui peccatum nominatur, quia ex pœna peccati contrahitur: et omni reatu criminis in sacramento baptismatis deleta, solus remansit languor, ex quo surgunt illiciti motus: quibus surgentibus, si nullus eis præbatur assensus nullusque laxetur effectus, nulla perpetratur iniquitas: et sic non obest languor carnis, si per eum non perpetretur opus iniquitatis, iniquitatis dico, vel actionis vel consensus, de qua iniquitate hic dicitur: non enim qui operantur iniquitatem in consensu vel in actu, in viis ejus ambulaverunt: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis*. Vere qui scrutantur testimonia tua, Domine, beati sunt: quia tu nunquam mandasti nisi quod ad beatitudinem pertinet; *mandasti mandata tua custodiri nimis*, id est, valde non in scientia tantum videlicet, sed opere. Frustra enim tenetur in scientia, quod non tenetur vita. Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas. » Audita voce optantis, deponere superbiam præsumptis. Nullus enim optat quod in sua potestate sic habet, ut per liberum arbitrium possit efficere quod vult. Ista ergo fidelis anima videns quia per se non sufficit ut custodiat mandata Domini, sic optat optando, et a Deo adjutorium postulat; quasi dicat: Quia « mandasti mandata tua custodiri, utinam dirigantur viæ meæ, » id est opera mea, ad custodiendas justificationes tuas, quas tu fecisti et sic docuisti; et ideo rogo vias meas dirigi quia tunc, id est, directis viis meis, non confundar velut ille cui dici potest: « Hic homo cepit ædificare, et non potuit consummare (Luc. xiv). » Non confundar « dico, » « cum perspexero in omnibus mandatis, » id est, cum ipsa mandata tua me mihi faciunt speculum. In mandatis enim Domini se quisque, qualis sit, intueri potest; juxta apostolum Jacobum dicentem: « Si quis auditor est verbi et non factor, hic comparatur viro consideranti vultum nativitatæ suæ in speculo. Consideravit enim se, et abiit: et statim oblitus est qualis fuerit (Job. 1). » Qui autem perpexerit in legem perfectæ libertatis et permanserit, non auditor obliviosus, sed factor operis, hic beatus in factu suo erit. Talis et iste vult esse, ut inspiciat tanquam in speculo mandata Dei, ut non confundatur: quia non auditor eorum vult esse tantum, sed factor: quod dicit: « Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. » Unde *confitebor tibi*, id est laudabo te, *in directione cordis*, id est, in corde recto, et nunquam a tua voluntate distorto. Et non tantum te laudabo in ipsa operatione, sed etiam in ipsa inchoatione, *in eo videlicet quod didici judicia*

justitiæ tuæ, id est, hoc quod intellexi discretionem illam, quæ ex tua justitia processit, discernere videlicet quid servus debeat Domino, quid creatura Creatori. « Justificationes tuas custodiam, non me derelinquas usquequaque : » Quia justificationibus tuis custoditis non confundar, ergo custodiam justificationes tuas. Et ut custodiam, *non me derelinquas usquequaque*. Si dereliquisti me ut egeam, *non derelinquas me* ut peream. Vel *non derelinquas me* ad id quod possim dici quaquaratione derelictus, ut in me ipso videlicet glorier. A Deo enim derelinquitur, qui in seipso in benefactis gloriatur.

« BETH. — In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos. In toto corde meo exquisivi te, ne repellas me a mandatis tuis. In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Benedictus es, Domine: doce me justificationes tuas. In labiis mei pronuntiavi omnia judicia oris tui. In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas. In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermones tuos. »

ENARRATIO.

In quo corrigit. Custodiam justificationes tuas. Nam in custodiendo sermones tuos, id est præcepta tua, corrigit viam suam, id est, vitam suam, adolescentior, id est, populus junior, populus videlicet gratiæ, portans imaginem novi hominis, verbum videlicet fidei, quod ei prædicatur, per dilectionem operando. Junior iste est non Cain, sed Abel; non Ismael, sed Isaac; non Manasses, sed Ephraim; non Esau, sed Israel; non Saul, sed David: quorum unusquisque viam suam correxit in custodiendo sermones Domini in quo, scilicet alio? Cæteri vero imitantes veterem hominem, non custodiendo sermones distorsærent vias suas. Et quia qui custodiunt sermones tuos, vias suas custodiunt, ego in toto corde meo exquisivi te, et ideo ne repellas me a mandatis tuis. A mandatis Domini repellitur, qui per gratiam non adjuvatur: et ideo ne repellas me a mandatis tuis, quia licet alii abscondunt argentum et aurum in arca, ego in toto corde meo abscondi, id est reposui, eloquia tua, id est præcepta, ad hoc videlicet, ut non peccem tibi, in memoria tenendo mandata tua. Peccatur Deo, peccatur proximo; sed prius Deo peccatur: quia quando quisque cogitat peccatum perpetrare in proximo, jam peccat Deo etsi nullum peccatum perpetraverit in proximo: quia nemo non prius in se, quam in alterum peccat. Vel sic: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non darent sanctum canibus neque margaritas spargere ante porcos: ergo Doce me justificationes tuas, ut discam faciendo quod jam didici memoria tenendo, vel. Tuum est docere, quia tu benedictus es, Domine, id est: naturaliter multiplicatus, et a te quisque docetur in bonum. Doce me justificationes tuas quia non solum mihi abscondi eloquia tua, sed etiam ad utilitatem proximo-

rum: « in labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui, » id est, præcepta quæ per os tuum, id est, per sermones didici. Omnia dico, tam occulta quam manifesta, quæ fuerunt pronuntianda: et non hoc ex tristitia, vel coactus feci, sed « in via testimoniorum tuorum delectatus sum, » id est mandatorum tuorum, delectatus sum sicut in omnibus divitiis. Et in mandatis tuis, scilicet pronuntiandis, exercebor, id est perseverabo: et considerabo vias tuas, ut quæ dicam ore compleam opere. Et in hoc non de me, sed de te præsumo: quia in justificationibus tuis quibus per te, non per me justificatus sum, meditabor, id est assiduus ero, et non obliviscar sermones tuos, quod fecit primus homo, qui oblitus est verbi Dei sibi dicentis: Ne comedas (Gen. ii).

CIMEL. — « Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam sermones tuos. Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua. Incola ego sum in terra, non abscondas a me mandata tua. Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. — Increpasti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis. Aufer a me opprobrium et contemptum, quia testimonia tua exquisivi. Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur: servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis. Nam et testimonia tua meditatio mea est, et consilium meum justificationes tuæ. »

ENARRATIO.

Retribue servo tuo. Quasi dicat: Ut non obliviscar sermones tuos, tu, Domine, retribue servo tuo, hoc videlicet, vivifica me. Quatuor sunt retributiones: duæ sunt justitiæ, reddere videlicet bona pro bonis, et mala pro malis. Mala enim pro malis reddet Deus impiis, [quando justo iudicio, et peccatorum suorum merito æternaliter puniendos eos in ignem æternum mittet. Tertia retributio est gratiæ, quam hic exercet Deus, reddens bona pro malis: quæ retributio gratiæ naturaliter præcedere debet: quia nisi Deus hic redderet bona pro malis, non esset cui in ultimo examine redderet bona pro bonis: hanc retributionem quærit iste. Quærit enim a Deo interiorius vivificari, ut ab eo vivificatus possit custodire sermones suos; quia mortuus est interiorius, non est dignus ut custodiat sermones Domini. Nota quia non ex toto mortuus fuerat qui hic vivificari rogat. Accepit enim initium bonæ concupiscentiæ, cum adhuc rogat vivificari, ut possit custodire præceptum obedientiæ. Et quoniam Dei præcepta non per obedientiam custodiuntur, nisi per intelligentiam videantur, ut haberet intelligentiam, subsecutus ait: Revela oculos meos interiores, et considerabo mirabilia procedentia de lege tua, sed observata. Quid mirabilius, quam per custodiam legis Domini, terram, cælum fieri, servum liberum, et tandem perpetuo coronari? Revela oculos meos, et hoc

ideo quia *incola ego sum in terra*, id est, de illis ego sum qui dicunt: « Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Heb. xiii): » et ideo *non abscondas a me mandata tua* ut non compleam ea, videlicet operando. Mirum est, quod hic rogat mandata Domini sibi non abscondi, quia ubique Deus vult prædicari: utinam tam multis essent chara quam sunt clara. Illa enim duo mandata, in quibus pendet tota lex et prophetæ, manifesta sunt tam fidelibus quam infidelibus: quia Deus amandus est, ideo necessario sciendus est. Sciri autem non potest nisi per eloquia: ideo iste rogat sibi non abscondi eloquia, ut sciendo Deum, Deum amet: et Deum amando, seipsum faciat amare, ut sic tandem doceatur qualiter proximus debeat diligere; quia nisi quisque sciat ipsum diligere, non potest esse ardens in dilectione proximi, cum scriptum sit: *Diliges proximum tuum sicut teipsum (Lev. xix)*. » Non abscondas a me mandata tua: » et hoc iuste, quia *concupivit anima mea desiderare*, id est, magno desiderio affectabatur anima mea desiderare *justificationes tuas*, id est, præcepta tua justificantia, et hoc *in omni tempore*, videlicet quietis et adversitatis; juxta illud: *Benedicam Dominum in omni tempore (Psal. xxxiii)*. Ideo *concupivit anima mea desiderare præcepta tua*, quia *inrepesti superbos* id est, primos parentes contra te superbientes, et mandata tua non desiderantes: *inrepesti*, id est, morte multasti quando dixisti: *Maledicta terra in opere tuo (Gen. iii)*. Et non tantum illi sic sunt increpati, sed omnes qui imitantes eorum superbiam, *declinat a mandatis tuis, maledicti* sunt. Nota quia aliud est per ignorantiam vel per carnis infirmitatem mandata Domini non supplere: aliud, per negligentiam a mandatis Domini declinare; quod superbiorum est: « maledicti qui declinant a mandatis tuis. » Et ut ego maledictioni non subjaceam, *aufer a me opprobrium et contemptum*, ne committam aliquid dignum opprobrio, et ideo tibi contemplibilis fiam. Vel, *aufer a me opprobrium*, ne probrosum sit mihi nomen Christianum, et per hoc ad contemptum veniam. *Aufer* dico, quia *testimonia tua exquisivi*. Opus est etiam ut auferas, quia non desunt qui me dudum contere quærent. *Etenim principes terreni* « sederunt, et adversum me loquebantur. Loquebantur » dico, tribulationes minando et inferendo. « Servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis. Nam et testimonia tua meditatio mea est, id est, » illa quæ tu testabaris meditatulus sum semper. Testimonia Domini martyria ejus sunt, in quibus martyriis exemplum præbuit, ut hi qui martyrizarentur, illos diligenter a quibus paterentur: quod hic dicit, *Testimonia tua meditatio mea est*. Meditatio enim est sanctorum martyrum, illos diligere a quibus patiuntur: cum hæc sit meditatio persecutorum, ut eos habeant odio quos persequun-

tur. *Consilium iterum sedentium principum* fuit inventos martyres perdere: *concilium* patientiam martyrum perditos invenire. Et sic illi reddebant mala pro bonis, isti bona pro malis: et sic persecutores occidendo defecerunt; martyres vero moriendo vicerunt.

DALETH. — « Adhæsit pavimento anima mea: vivifica me secundum verbum tuum. Vias meas enuntiavi, et exaudisti me: doce me justificationes tuas. Viam justificationum tuarum instrue me, et exercebor in mirabilibus tuis. Dormitavit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis. Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei. Viam veritatis elegi, judicia tua non sum oblitus. Adhæsi testimoniis tuis, Domine, noli me confundere. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. »

ENARRATIO.

Adhæsit pavimento anima mea: quasi dicat: Licet testimonia tua meditatio mea est, tamen adhuc timeo, quia *anima mea adhæsit pavimento*, id est corpori, quod est inferior pars hominis, sicut pavementum inferior pars est ædificii. Et quia « Caro concupiscit semper adversus spiritum (Gal. v), » Ideo quandiu anima adhæret corpori, timendum est et rogandum, ne concupiscentia carnis superet spiritum: quod iste rogat, dicens: *Adhæsit pavimento anima mea*, et ideo *vivifica me*, ut comprimatur quod adversus spiritum concupiscitur. *Vivifica me*, dico, agentem *secundum verbum tuum*, id est præceptum tuum, vel *vivifica me secundum verbum tuum*, id est promissum tuum. Promisisti enim: In *Isaac vocabitur tibi semen*, hoc est, « non qui filii carnis, hi sunt filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, deputantur in semine (Gen. xxi, Rom. ix). » Vel, *vivifica me secundum verbum tuum*, quia dixisti: « Convertimini ad me, et ego convertar ad vos (Zach. i). Et debes vivificare, quia *vias meas*, videlicet fœdas, *enuntiavi*: confessus sum tibi, et tu *exaudisti me* delendo peccata, et ideo « doce me justificationes tuas. » Et quia multi docentur in justificationibus sic, ut ea sciant, non ut opere ostendant, ostendit hæc fidelis anima qualiter doceri vult; sic: *Viam justificationem tuarum*, id est, opera præceptorum tuorum, *instrue me*, id est, instrue in me, et sic instructus *exercebor in mirabilibus tuis*, id est in mandatis tuis, quæ mirabilem eum faciunt, qui ea imitatur: nam eum de infima miseria ad summam gloriam perducunt. Opus est ut me instruas, quia *dormitavit*, id est, tepescit *anima mea præ tædio* audiendi videlicet verbi Dei. Unde illud: « Omnem escam abominata est anima eorum (Ps. cvi). » Vel, *dormitavit anima mea præ tædio*, quia tædium est mihi conversari inter peccatores: et ideo tu, Domine, *confirma me in verbis tuis*, ut violenter agam et promovear. Et ut confirmes, *viam iniquitatis*, promotionem meam impredientem, « amove a me, et de

lege tua miserere mei, » dando mihi videlicet legis tuæ non solum inchoationem, sed etiam consummationem : quod non est *volentis neque currentis, sed tui miserentis* (Rom. ix), debes misereri, quia in quantum potui, *viam veritas elegi* per quam currerem, « et iudicia tua non sum oblitus : » ut currerem, *adhæsi testimoniis tuis, Domine*, dum currerem : et ideo *noli me confundere*, ut dicatur mihi : « Hic homo cœpit ædificare, et non potuit consummare (Luc. xix) ; » sed quo curro pertendam, et quod pertendo perveniam : quod fiet. Quia « *viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum,* » id est, cum cor meum in charitate dilatasti. Unde Apostolus : *Cor nostrum ait, dilatatum est, dilatamini et vos* (II Cor. vi).

Hæ. — « Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper. Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo. Deduc me in semita mandatorum tuorum, quia ipsam volui. Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam. Averte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua vivifica me. Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo. Amputa opprobrium quod justificatus sum, quia iudicia tua jucunda. Ecce concupivi mandata tua, in æquitate tua vivifica me. »

ENARRATIO.

« Legem pone mihi, Domini, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper. » Quasi dicat : Quia ego viam mandatorum tuorum cucurri, ideo, Domine, ne currendo deficiam, *viam justificationum tuarum*, id est opera tua justificantia, *pone mihi legem* non mutandam, sed permanendam, ut semper in lege proficiam. Apostolus dicit : « Justis non est lex posita, sed impiis et peccatoribus (I Tim. i). » Quare potest videri hic esse talis, qui legem sibi rogat poni : sed quia superius dixit, se viam mandatorum Dei cucurrisse in charitate, non est de populo illo duræ cervicis, cui lex erat scripta in lapideis tabulis (Exod. xxxi) ; sed videri potest pertinere ad filios liberæ Jerusalem supernæ, ad filios promissionis et æternæ hereditatis, quibus Spiritu sancto tanquam Dei digito, non in tabulis lapideis, sed in cordibus lex scribitur (II Cor. iii) : non quam memoria teneant et vita negligant, sed quam intelligendo sciant, et diligendo faciant in latitudine amoris, non in angustia timoris. Nam qui timore pœnæ, non amore justitiæ opus legis facit, profecto invitus facit. Quod autem invitus facit, posset fieri, malet utique non juberi : ac per hoc legis quam esse nollet non est amicus, sed potius inimicus : nec est mundus opere qui immundus est voluntate. Talis non potest dicere quod iste dixit in superioribus versibus : « *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* » Et quia dilatatio charitatem significat, secundum Apostolum dicentem : « Plenitudo legis est charitas (Rom. xiii) : » cur ergo iste legem sibi poni rogat, quam si non haberet, non

utique in charitate cucurrisset ? Sed quia in lege quam accepit vult proficere, et hoc intelligit sine Deo esse posse, legem sibi poscit poni, non illam quam non habet ut recipiat, sed in illa quam habet magis magisque proficiat : quemadmodum si poculum plenum teneas, et dare sitienti incipias, ipse et haurit bibendo, et poscit, desiderando : hoc modo et iste legem sibi poni poscit, dicens : « Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper, » quando videlicet opus est exquisitione. Quando enim hic vivimus, opus est exquisitione, ut in ea semper proficiamus. Vel exquiritur semper, hic videlicet et ibi. Hic exquiritur ut in ea proficiatur : ibi exquiritur ut qui hic proficit ejus præmio perfruatur. Quia dixit, *exquiram eam semper*, et nullus potest exquirere, nisi hoc sibi Deo donante, rogat iste legis exquiritor, ut per spiritum faciat quod per litteram sciebat, sic : « Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam ; » quasi dicat : Posita lege, indiget intellectu : et tu da ut scrutetur lex tua. Legem scrutatur, qui secundum altiora præcepta legis operatur. Altiora enim præcepta legis sunt duo illa præcepta, « in quibus pendet tota lex et prophetæ (Matth. xxi). » Unde Apostolus : « Adhuc vobis eminentiorem demonstro viam. Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans aut cymbalum tinniens (I Cor. xii, xiii). » « Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo. » *Custodiam* dico, non tantum scientia, sed et vita. Et ut sic custodiam *deduc me*, id est de virtute in virtutem *me duc* : *me* dico, positum « in semita mandatorum tuorum, » id est in arduis præceptis tuis ; juxta illud : « Arcta via est quæ ducit ad vitam (Matth. vii), » et non curritur nisi dilatato corde. « Deduc me in semita mandatorum tuorum » et hoc ideo, *quia ipsam semitam volui*, id est voluntarie observo, non coactione vel timore pœnæ. Et quia voluntas bona non est ex libero arbitrio, sed ex Dei adjutorio qui dat velle et pro bona voluntate perficere (Phil. ii), rogat iste bonæ voluntatis affectionem, sic. « Inclina cor meum in testimonia tua ; » quasi dicat : Quia volui ipsam semitam, *tu inclina cor meum*, id est perfice voluntatem in testimonia tua ut gratis te colam videlicet. Hæc enim ubique testatur Scriptura, quod colendus Deus sit gratis, non propter mercedis aliquod emolumentum : et quoniam avaritia plures impedit ne gratis colant Deum, ideo subjungitur *et non in avaritiam*. Ne autem sola avaritia impedire videatur ut gratis non colatur Deus, subjungit adhuc : « Averte oculos meos » interiores, « ne videant vanitatem, » id est, ne in tuo servilio apponant sibi aliquod temporale commodum, favorem videlicet hominum vel simile, quæ omnia vanitas sunt. Unde Salomon : « Consideravi omnia quæ sub cælo (Eccli. i), » etc. Nota quia avaritia est proprie philargyria ; amor videlicet pecuniæ. Ne autem amor pecuniæ quemque arguat, audiamus Dominum dicentem in Evan-

gelio : » Thesaurizate vobis thesauros in cælo (Matth. vi). » Ne iterum in benefactis favorem quæramus, admonet nos sermo Dominicus: « Cavete justitiam vestram facere coram hominibus, ne videamini ab eis (Ibid.). » Et ne iterum pro necessitate victus et vestitus bene operari vellemus, inquit Dominus: Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? scit enim Pater vester quid vobis necesse sit (Ibid.). Hæc omnia consideravit iste dicens: « Averte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua vivifica me. Statue servo tuo eloquium tuum; » statorium mihi fac eloquium tuum, ne ad horam credam, sed semper in tuo eloquio perseverem: et hoc in timore tuo filiali, non servili: et amputabo « opprobrium meum quod suspicatus sum » de aliis. Suspiciabar enim de aliis quos videbam bene operari, ut hoc facerem pro temporali commodo, non ut gratis Deum colerent. Et ut deinceps illud non suspicer, amputa opprobrium meum. Nam temere judicare peccatum est unde Dominus: « Nolite judicare, ut non judicemini (Matth. vii). » Nota quia hæc suspicio de proximo potest procedere ex quolibet, qui jam in Dei servitio laborabat pro temporali commodo: quia quod quisque in se sentit, hoc citius de alio suspicatur. Et ideo cum iste qui hic loquitur, rogasset inclinari cor suum ut gratis Deum coleret, rogat a se amputari temeraria judicia, ne hoc videlicet, judicet de proximo, quod prius sentit in seipso. Dicit, « amputa opprobrium meum quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda, » mea amara. Et ecce qualiter jucunda quia « concupiivi mandata tua: » et ideo « in æquitate tua vivifica me, » id est in charitate tua.

Vau. — « Ut veniat super me misericordia tua, Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum. » Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia « speravi in sermonibus tuis. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in judiciis tuis supersperavi. Et custodiam legem tuam semper, in sæculum et in sæculum sæculi. » Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisivi. Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebam. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, et exercebar in justificationibus tuis. »

ENARRATIO.

« Vivifica me, » et ut me vivifices, « veniat super me misericordia tua, Domine, » id est misericors tuus, Christus videlicet per quem multiplicem misericordiam exhibuisti. *Veniat super me*, non ut me conterat, juxta illud: « Super quem ceciderit lapis ille, conteret eum (Matth. xxi), » sed ut me defendat, quasi caput meum. Quid ipse vocet misericordiam, subjungit: *Salutare tuum*, id est salvator tuus veniat secundum eloquium tuum; sic enim promisisti, ut per eum liberares genus humanum. Vel *veniat super me*, me dico, agentem secundum eloquium tuum. Vel *secundum eloquium tuum*, ut in semine deputer. Et quia parum

est corde credere, nisi confessio fiat ore (Rom. x). subjungitur: « Et respondebo exprobrantibus mihi verbum. » Quasi dicat: *Veniat super me misericordia tua*, et ea veniente, *respondebo verbum fidei exprobrantibus*, id est, improperantibus mihi, de fide mea: quia responsio non ex me procedet, sed ex te. *Quia speravi in sermonibus tuis*, non in meis: quia sermones mei tui sunt; juxta illud: « Non vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Matth. x). » Et quoniam respondentibus verbum fidei multæ parabantur tribulationes ab his, qui verbo fidei repugnabant, rogat hæc fidelis anima, quatenus pro imminente tribulatione non cesset a veritatis prædicatione et dicit, *Et ne auferas*, id est, ne auferri permittas ullis tribulationibus, *de ore meo verbum veritatis usquequaque*, id est, usque ad id, quod ipsum verbum possit dici derelictum quaquaque ratione a me. Quasi dicat: Si contigerit ut timore pœnæ quandoque taceam, non permittas me omnino tacere, sed des mihi per gratiam tuam respicere, ut in Petro notatur. Ipse enim negando fuit derelictus, flendo recreatus, trina confessione coronatus. *Ne auferas usquequaque, quia in judiciis tuis super*, id est, desuper venientibus, *speravi*, id est, ipsa flagella tua paterna, quæ justo judicio tui mihi sunt illata, fuerunt mihi causa quare sperarem futuram gloriam. Vel *super speravi in judiciis tuis*, quia speravi me plus habiturum gloriæ, quam paterer pœnæ. Unde illud: « Existimo quod non sint condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam (Rom. viii). » Vel *super speravi*, id est, *super* id quod petimus aut intelligimus, *speravi* me habiturum, juxta illud: « Ei qui potens est superabundanter facere quam petimus aut intelligimus (Ephes. iii). » « In judiciis tuis super speravi: et » ideo « custodiam legem tuam, » id est, dilectionem Dei et proximi *semper, in sæculum* videlicet, *et in sæculum sæculi*, quod est in futuro, quando Deum plenius amabimus: quia eum quem nunc non videndo amamus, facie ad faciem videbimus: plenius etiam diligetur proximus, quia nullus erit suspicioni locus, ubi alter alteri non erit occultus. *Custodiam in futuro legem tuam*, et hic *ambulabam*, id est, *ambulabo, in latitudine*, id est, in charitate Dei et proximi, *quia mandata tua exquisivi*, id est, exquisiram, sic et cætera quæ sequuntur præterita accipiuntur futura. Vel potest legi ut habeat vim quod dicit, *ambulabam in latitudine*, ut sic ostendat fidelis anima se esse exauditam de futuro, cum ostendit sibi esse exhibita quædam, per quæ potest de futuris esse certa. Exhibitio enim præteritorum est certitudo futurorum: quasi sic dicat: Scio quia ibi custodiam legem tuam, quia inde quasi jam arrham recipi: quia jam nunc « *ambulabam in latitudine*, » id est, in dilectione Dei et proximi: et hoc non ope mea, sed tua, quia « *mandata tua exquisivi: Et loquebar in testimoniis tuis* » etiam « *in conspectu regum, et non confundebam* » declinando a mandatis tuis timore regum. *Et meditabar*, id est, frequenti cogi-

latione versabar, « in mandatis tuis, » in præceptis tuis *quæ*, id est, quia *dilexi* ea : et in his omnibus levabo *manus meas*, id est, opera mea, *ad mandata tua quæ*, id est, quia *dilevi*. Ipse levat opera ad mandata Domini, qui cum bene operatur, non in se, sed in Domino gloriatur : deprimit opus bonum, qui bene operando quærit favorem hominum ; quod dicit : « Levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, et exercebor, » id est, perseverabo, « in justificationibus tuis. » Ergo, Domine, quia loquendo, meditando, operando, a præceptis tuis non declinavi huc vel illud :

« ZAIN. — Memor esto verbi tui servo tuo, in quo « mihi spem dedisti. Hæc me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum vivificavit me. « Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem « tua non declinavi. Memor fui iudiciorum tuorum « a sæculo, Domine. et consolatus sum. Defectio « tenuit me, pro peccatoribus derelinentibus legem tuam. Cantabiles mihi erant justificationes « tuæ in loco peregrinationis meæ. Memor fui nocte « nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam. Hæc « facta est mihi, quia justificationes tuas exquisivi. »

ENARRATIO.

Memor esto verbi tui servo tuo, scilicet complendi ut inter benedictos et filios promissionis reputer : quia *in quo*, id est in verbo illo, *mihi spem dedisti*. Quasi dicat : Alii spem suam ponunt in auro vel in similibus, ego tantum *in verbo tuo*, et hoc non infructuose. Nam *hæc*, spes habita in verbo tuo, *consolata est me in humilitate mea*, id est in dejectione mea, vel afflictione quam patior in hac vita. Et ideo « consolata est me » spes tua, « quia eloquium tuum vivificavit me, » quia tu promisisti te adiutorem in tribulationibus ; juxta illud : « Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis (I Cor. x). » « Hæc me consolata est in humilitate mea. » Et ecce unde humilitas processit, quia *superbi inique agebant usquequaque*. Superbi sunt quos non edomuit damnus immortalitatis et gloriæ, quam perderunt in primo parente. Hi inique agebant : quia quid iniquius, quam illum odio habere quem scit diligere ? Et *usquequaque*, id est omnimoda ratione *inique agebant*, quia non tantum non piguit se impios esse, sed pios studebant facere impios. Ego « autem a lege tua non declinavi, » sed « memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, » tandem futurorum in vasa iræ, *et consolatus sum* in vasa misericordiæ, quæ attendi tua gratia esse salvanda. Et quia memor fui iudiciorum in vasa iræ. « Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinentibus legem tuam, » id est tædebat me conversari inter peccatores. Et quia consolatus sum in divitiis vasis misericordiæ promissis, *cantabiles*, id est laudabiles, *erant mihi justificationes tuæ*, id est flagella tua justificantiæ, *in loco peregrinationis meæ* : in hac vita videlicet, ubi quisque peregrinatur a Domino, et ubi non cantandum est, sed gemendum. Et quomodo mihi justificationes tuæ erant cantabiles ? Quia me-

mor fui in nocte, id est tribulatione *nominis tui, Domine*, illius videlicet nominis quia est Dominus, me voluntarie faciens servum tuum, et custodiendo *legem tuam*. Et hæc custodia legis non ex me processit, sed « facta est mihi » a te, « quia justificationes tuas exquisivi. » Vel hæc nox *fac mihi*, id est ad utilitatem meam, ut sic justificationes tuas et non meas exquirerem. Potest aliter legi superius quod dicitur, « Hæc me consolata est in humilitate mea, » ut dicamus : Spes illa quam dedisti mihi in verbo tuo, *consolata est me in humanitate mea*, id est, in mortalitate mea, a primo parente mihi illata, et ideo « consolata est me, quia eloquium tuum vivificabit me » : ut spem vitæ haberem, projectus in mortem. Et unde humilitas processit ? *Superbi*, id est iniqui parentes, *inique agebant* ab obedientia Dei recedentes : et hoc *usquequaque*, id est, omnimoda ratione, quia se sibi deos fecerunt. Ego autem recepta spe verbi tui, « a lege tua non declinavi, » sed « memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, » id est, ab exordio mundi primis parentibus exhibitorum : et *defectio tenuit me*, id est, tedium me detinuit, « pro peccatoribus derelinentibus legem tuam. » Et tamen « cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. » Nam « memor fui in nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam. Hæc facta est mihi, quia justificationes tuas exquisivi. »

НЕТЯ. — « Portio mea, Domine, dixi custodire « legem tuam. Deprecatus sum faciem tuam in toto « corde meo : miserere mei secundum eloquium « tuum. Cogitavi vias meas, et converti pedes meos « in testimonia tua. Paratus sum et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua. Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legem tuam non sum « oblitus. Media nocte surgebam ad confitendum « tibi super judicia justificationis tuæ. Particeps « ego sum omnium timentium te et custodientium « mandata tua. Misericordia, Domine, plena est « terra, justificationes tuas doce me. »

ENNARRATIO.

Portio mea, Domine. Quia *justificationes exquisivi*, ergo Domine, *doce justificationes tuas* : quod est in fine psalmi. *Doce* dico ut semper in eis proficiam : et debes docere quia tu es *portio mea, Domine* : alii mundum eligant, ego te mihi partem : et quomodo hic ? Quia *dixi*, id est, firmiter statui apud me, *custodire legem tuam*. Ejus enim pars est Dominus, qui legem suam custodit. Lex autem custoditur, quando spiritus vivificandus adjuvat me ne littera occidat. Et quoniam non est hominis ut per se possit custodire legem Domini, et invocandus est Dominus. Si enim fides impetrat, quod lex imperat ; quod iste attendens dicit : « Deprecatus sum faciem tuam. » Quasi dicat : Ut custodiam legem tuam, quia per me non possum, « deprecatus sum faciem tuam, » id est, valde precatus sum adiutorium tuum, et cognitionem tuam *in toto corde meo* dicens : *Miserere mei*, gradientis scilicet, *secundum eloquium tuum* : et debes misereri, quia *cogitavi*, id

est, proposui mihi, *vias meas*, scēdas, ut avertem me ab illis : *et converti pedes meos*, id est afflictiones meas, *in testimonia tua*, id est, in vias tuas pulchras : et intantum, quod : « Paratus sum » ad hoc, « ut custodiam mandata tua, et non sum turbatus, » in illis tribulationibus vel pressuris, cum tamen non desit causa unde turbarer : quia « Funes peccatorum circumplexi sunt me. » Funes peccatorum impedimenta sunt inimicorum, sive spiritualium, sicut diaboli et angelorum ejus : sive carnalium, in quibus ut in filiis diffidentiae operatur diabolus. Ipsi enim augendo peccatum peccato, quasi funes faciant, et peccatum suum sicut restem longam trahunt, et hinc sanctos implicare conantur, et aliquando permittuntur : sed si implicant corpus, non implicant animam, quod in isto apparet qui dicit : « Legem tuam non sum oblitus ; sed potius : *Media nocte surgebam*, id est, fortior fiebam, *ad confitendum tibi*. Per mediam noctem gravior accipitur tribulatio, in qua tribulatione non afflictio eum deiceret, sed exercitaret ut surgeret, et ad confitendum fortius proficeret. De hac tribulatione Petrus dixit : « Tempus ut incipiat flagellum a domo Domini (I Petr. iv). » Et si initium a nobis, quis finis erit illis qui non obediunt Evangelio ? Etsi justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt ? Media nocte surgebam ad confitendum tibi, » semper attendens « super judicia justificationis tuæ, » flagella tua quæ justificant. Notandum quod dicit, *super judicia*, quia eum non gravabant flagella Domini, sed in eis delectatus est, attendens quia « flagellat Deus omnem filium quem recipit (Prov. iii). » Surgebam ad confitendum tibi, » id est, intantum quod *particeps factus sum omnium timentium te* : sic videlicet timentium ut custodiant mandata tua. Et ut plures ostendat esse quorum particeps factus est, subiungit : « Misericordia Domini plena est terra. » Quasi dicat : Benedixisti omnium timentium, quia plena est terra reparatorum per misericordiam Domini. Ergo, Domine, « doce me justificationes tuas, » ut semper in melius proficiam.

TERTIUM. — « Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum. Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi. Priusquam humiliarer ego deliqui : propterea eloquium tuum custodivi. Bonus es tu, et in bonitate tua doce me, justificationes tuas. Multiplicata est super me iniquitas superbiorum, ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua. Coagulatum est sicut lac cor eorum, ego vero legem tuam meditatus sum. Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas. Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti. »

ENARRATIO.

« Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine. » Quasi dicat : Tu debes me docere justificationes tuas. Nam tu jam *fecisti cum me servo tuo bonitatem*, id est, boni suavitatem, id est, talem me fecisti

ut me delectaret bonum. Cui Deus propitius inspirat delectationem boni, et cui donatur charitas Domini, ut per charitatem veniat ad dilectionem proximi, cum eo Deus bonum facit. Nam magnum Dei donum habet, quem delectat bonum. Nam quem delectat bonum, bonum quod facit non facit timore pœnæ, sed amore justitiæ. Quem vero bonum non delectat, opus legis quod facit, facit timore pœnæ, non amore justitiæ. Cum Deus metuitur et non amatur, serviliter sit, non liberaliter : servus autem ejicietur foras : filius in æternum manet in domo, quia perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. vi). Et est æquipollens dicere quod dicit : « Bonitatem fecisti cum servo tuo. » Quasi diceret : De me servo tuo fecisti filium, et hoc *secundum verbum tuum*, id est, secundum promissiones tuas. *Vel fecisti cum servo tuo bonitatem*, servo tuo agente *secundum verbum tuum*, id est, præceptum tuum. « Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me. » Ecce qui prius confessus est Dominum secum fecisse bonitatem, rogat hic doceri in bonitate. Et quare hoc, nisi quia in dulcedine bonitatis vult proficere ? Nota quod tria ponit, bonitatem, disciplinam, scientiam. Nam cui Deus propitius inspirat boni delectationem, profecto instanter orare debet, quatenus in se tantum audiat donum, ut non solum pro illo contempnat cæteras delectationes ; sed etiam pro illo quaslibet perferat pressuras et tribulationes : et sic suavitati convenienter additur disciplina, quia disciplina est eruditio per molestias : et ideo non quantulæcunque suavitati, vel charitati addenda est disciplina, sed tam magnæ charitati, quæ nulla tribulatione possit extinguere. Tertia ponitur scientia, quoniam si magnitudinem suam præcedit scientia, non ædificat, sed inflat. Cum ergo tanta fuerit charitas in bonitate suavi, ut tribulationibus quas adhibet disciplina non possit extinguere, tunc utilis est scientia, ut per scientiam homo consideret quid fuerit, et quid meruerit, et quid a Deo acceperit. Quare recto ordine dictum est, « Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me. » Quasi dicat : Doce bonitatem, inspirando charitatem : doce disciplinam, inspirando patientiam : doce scientiam, illuminando intelligentiam : et hæc omnia facere debes, « quia mandatis tuis credidi, » id est, hæc omnia credidi per te esse mandata, licet hominibus per homines sint administrata. Et quid opus est ut adhibeas disciplinam, quæ me corrigit, et doceat suavitatem præceptorum tuorum ? Quia *priusquam humiliarer, deliqui* : præcessit enim delictum ut subsequeretur humiliatio. Propterea, quia humiliatus fui ad me rediens, *eloquium tuum custodivi*, id est, præcepta tua : ne iterum humiliarer. Hæc humiliatio in primo parente est accipienda, in quo omnis humana natura velut in radice est vitata : et quia noluit esse subjecta veritati, subjecta est vanitati : quod profuit vasis misericordiae experiri, ut, dejecta superbia, diligatur obedientia, et pereat non reditura miseria. « Eloquium tuum custodivi : » et « tu, » Domine, « doce me

justificationes tuas in bonitate tua, » id est, fac me attendere ut operando *et* semper in melius proficiendo experiar quam suavia sunt tua præcepta. Et tuum est, docere, quia *tu es bonus*, id est, naturaliter suavis : et opus est ut doceas, quia « multiplicata est super me iniquitas superborum, » qui volunt mihi amarificare tua præcepta. « Ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua. » Quasi dicat : Quantumcunque abundet in eis iniquitas, in me tamen non refrixit charitas, « Coagulatum est sicut lac cor eorum. » Vere multiplicata est super me iniquitas. Nam eorum cor induratum est in nequitia sua, juxta illud : « Induratum est cor Pharaonis (Exod. vii, ix). » « Ego vero legem tuam meditatus sum, » ne horum nequitiae consentirem. « Bonum mihi quia humiliasti me. » Quasi dicat : Ego pro delicto meo humiliatus sum, et hoc mihi bonum quia me humiliasti, ut in ipsa humiliatione videlicet dicam justificationes tuas, id est, experiar quam bonum sit servare mandata tua : ipsa enim mali experientia docuit me, quam jucundum sit sub tua manere obedientia. « Bonum mihi lex oris tui. » Aliis argentum et aurum et similia, videntur bona : mihi lex tua bona est « super millia auri et argenti. » Nam plus amat charitas legem Domini, quam cupiditas mille talenta auri et argenti.

IOH. — « Manus tuæ, Domine, fecerunt me, et « plasmaverunt me : da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Qui timent te, videbunt te et « lætabuntur, quia in verba tua supersperavi. Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua et in veritate tua humiliasti me. Fiat misericordia tua ut « consoletur me, secundum eloquium tuum servo « tuo. Veniant mihi miserationes tuæ et vivam : « quia lex tua meditatio mea est. Confundantur « superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me, « ego autem exercebor in mandatis tuis. Convertantur mihi timentes te, et qui noverunt testimonia tua. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar. »

ENARRATIO

« Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me : da mihi intellectum ut discam mandata tua. » Quasi dicat : Mihi lex oris tui est bonum, et tu « da mihi intellectum ut discam mandata, » id est reforma ut resurgam in resurrectione prima. Unde illud : « Renovamini spiritu mentis vestræ (Eph. iv). Et tuum est reformare, quia *manus tuæ*, id est potentiae tuæ, fecerunt me secundum animam, et plasmaverunt me secundum corpus. Hac de causa etiam reformabis me, quia, me reformato, qui timent te timore casto videbunt me in tua obedientia perseverantem, et lætabuntur, meo exemplo ad bene operandum provocati : et hoc ideo, quia in verbo tuo, id est in mandato tuo observato *supersperavi*, id est speravi supra id quod petimus aut intelligimus. Quasi dicat : Ipsi me imitabantur, non in quantum ego meus sum, sed in quantum tibi adhæreo. Unde Paulus : « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (I Cor. iv). » « Speravi

in verba tua, » quia « cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua, » id est omnia judicia tua esse æqua, « et in veritate tua humiliasti me » in primo parente : quia cum nolui in tua obedientia permanendo exaltari, juste *me humiliasti* : morte enim in primo parente me multasti. Et quia in vero judicio tuo me humiliasti, « fiat servo tuo misericordia tua ut consoletur me, » id est recipiam ego servus tuus, non liberus meus, per misericordiam tuam consolationem : quia a te recedendo, per iram tuam recepi desolationem : et hoc fit « secundum eloquium tuum, » quia dixisti : « Convertimini ad me, et ego convertar ad vos (Zach. i). » Vel consoletur agentem « secundum eloquium tuum. » Vel sic : « Fiat misericordia tua ut consoletur me » in futuro, et hoc « secundum » verbum tuum, dando mihi immortalitatem, quam primo homini pollicitus es, si in obedientia perstitisset, in qua nunc ego sum : et ut tunc me consoletur, *Veniant mihi nunc miserationes tuæ*, id est exhibitiones misericordiae tuæ, et vivam tibi adhærendo, qui moriebar a te recedendo, et debes facere, quia *lex tua meditatio mea est*, id est, in lege tua semper meditor : in lege tua videlicet fidei, quæ per dilectionem operatur. Hæc meditatio tantum a mandatis est, ut non refrigescat charitas. Secundum priorem lectionem erit expositio. « Veniant mihi miserationes tuæ » ad hoc, « ut vivam : quia lex tua meditatio mea est. » Ego vivam : superbi autem confundantur, ut iniquitas eorum in me non extinguat charitatem. *Confundantur dico, quia injuste*, id est sine causa, *iniquitatem fecerunt in me*. Ego enim laboravi ad eorum salutem, ipsi ad meam perniciem. *Ego autem quantumcunque laboravissent me devorare, exercebar in mandatis tuis*. Quare *convertantur mihi*, id est, associentur mihi, *timentes te* ; juxta illud : Qui Dei est, jungatur mihi, *Et qui noverunt testimonia tua*. Exponit timentes te ut attendas de quo timore agat. Quasi dicat : Illi qui sic te timent, ut noscant testimonia tua non tantum scientia, sed vita, associentur mihi : quod ut fiat, « In justificationibus tuis, fiat cor meum immaculatum, ut non confundar : » vel hic vel in futuro.

CAPH. — « Defecit in salutari tuo anima mea, et « in verbum tuum supersperavi. Defecerunt oculi « mei in eloquium tuum, dicentes : Quando consoberis me ? Quia factus sum sicut uter in pruisa, « justificationes tuas non sum oblitus. Quot sunt « dies servi tui, quando facies de persecuentibus me « judicium ? Narraverunt mihi iniqui fabulationes, « sed non ut lex tua. Omnia mandata tua veritas : « iniqui persecuti sunt me, adjuva me. Paulo minus consummaverunt me in terra, ego autem non « dereliqui mandata tua. Secundum misericordiam « tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris « tui. »

ENARRATIO.

« Defecit in salutari tuo anima mea, et in verbum tuum supersperavi, » Quasi dicat : Merito fiet cor

meum immaculatum : quia *anima mea*, id est animalitas mea, *defecit* in se eundo *in salutare tuum*, id est in tuam salvationem se continens *et in verbum tuum supersperavi*. Defectus iste non est culpæ et pænæ, sed laudabilis et optabilis: quia nec semper defectus ponitur in malo, sicut nec profectus contrarium suum semper ponitur in bono, sed quandoque in malo. Inde Paulus ad Timotheum : « Novitates verborum et aniles quæstiones evita, proficiunt enim ad iniquitatem (I Tim. iv, vi) ; » et de quibusdam mulieribus dixit : « Semper addiscunt ; et in pejus proficiunt (II Tim. iii). » Sic defectus in hoc loco in bono ponitur, quia notat sanctum desiderium : in quo desiderio fuerunt sancti ante incarnationem Domini, ut ille justus Simeon qui dixit : Putas videbo ? putas durabo. O si hic me invenerit illa nativitas ! In hoc etiam desiderio fuerunt omnes sancti, post incarnationem expectantes revelationem quando Dominus judicaturus est vivos et mortuos. » Deficit in salutari tuo anima mea, et in verbum tuum supersperavi, id est, in promissionibus tuis speravi supra id quod petimus aut intelligimus. Quæ promissiones hoc faciunt ut per patientiam expectetur, quod a credentibus non videtur. *Defecerunt oculi mei interiores*, id est, ratio animæ meæ non tantum ipsa animalitas, eundo *in eloquium tuum* : dicentes affectione desiderii. *Quando consolaberis me*, dando incrementa virtutum ? Felix et iste defectus oculorum, quia non est veniens ex infirmitate animi, sed ex nimietate desiderii. *Quando consolaberis me*, opus est enim et consolatione : quia *factus sum sicut uter in pruina*. Uter est vas ex corio sutum, et factum aptum ad excipiendum vinum et continendum : sed in pruina positum, induratur, et fit inutile vas ; sic et homo cum fuisset vas bonum ad suscipiendum liquorem purum, veram videlicet discretionem, induratus est adversus imbrem gratiæ Dei merito inobedienciæ, et inutilis factus : quod dicit, *Quia factus sum sicut uter in pruina* : et tamen quantum potui *justificationes tuas non sum oblitus*. Vel sic : *Quando consolaberis me*, ut hoc videlicet mortale induat immortalitatem : et debes facere, quia in quantum potui, me ad hoc idoneum feci, « quia factus sum sicut uter » positus « in pruina. » Vel per utrem possunt notari carnalia desideria, per pruina ros divinæ gratiæ, per quam cohibentur et restringuntur fluida carnis desideria. *Quasi dicat* : Obtorpuit in me fervor cupiditatis, ut fervaret in me memoria charitatis : et ideo « justificationes tuas non sum oblitus. Quot sunt dies servi tui ? » Videns fidelis anima differri consolationem quam superius rogavit, optans dissolvi et esse cum Christo, dicit : *Quot sunt dies servi tui*, id est quandiu durabunt dies humiliationis, quos sibi fecerunt servi tui : et ne dies illos finiendos putaremus ante extremum iudicium, subjungit. « Quando facies de persequentibus me iudicium ? » separando videlicet grana a paleis. Fuerunt enim quidam qui dixerunt Ecclesiam finiendam esse ante consumma-

tionem sæculi, contra quos dixit Dominus in Evangelio : « Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe terrarum : et tunc erit finis (Matth. xxiv). » « Quando facies de persequentibus me iudicium ? » Opus est enim : nam ut me devocarent, narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, » scilicet audiendas ; quia in lege tua non tantum me delectant verba, sed veritas. Nam *omnia mandata tua veritas*. Et quia veritati consensit, *iniqui persecuti sunt me*, sed tu, Domine, *adjuva me*. Et opus est adjutorio : quia ipsi peccatores *consummaverunt me in terra*, et hoc minus paulo, id est multum parum, quantum ad eorum existimationem, quod de me, qui cælum et terram non fecissem. *Ego autem* licet hac illis visum sit, *non dereliqui mandata tua*. Et ut non derelinquam, tu, Domine, *secundum misericordiam tuam* mundo exhibitam, *vivifica me* interiore vivificatione, ne in vacuum gratiam Dei recipiam, et per te vivificatus, *custodiam testimonia oris tui*.

LAMED. — « In æternum, Domine, verbum tuum « permanet in cælo. In generationem et generationem veritas tua : fundasti terram, et permanet. « Ordinatione tua perseverant dies, quoniam omnia « serviunt tibi. Nisi quod lex tua meditatio mea est : « tunc forte periissem in humilitate mea. In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in « ipsis vivificasti me. Tuus sum ego, salvum me « fac, quoniam justificationes tuas exquisivi. Me « expectaverunt peccatores ut perderent me, te- « stimonia tua intellexi Omnis consummationis vidi « finem, latum mandatum tuum nimis. »

ENARRATIO.

« In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo. » Quasi dicat : A te vivificatus custodiam testimonia oris tui, quæ nemo potest custodire, nisi per tuam vivificationem : quia nec angeli qui in cælo, id est, in ipsis angelis, *permanet verbum tuum*, id est præceptum tuum, id est, usquequaque ad consummationem sæculi per tuam vivificationem. Et non tantum per tuam vivificationem permanet verbum tuum in cælo, sed etiam *in generatione* pertinente ad legem, et generatione pertinente ad gratiam, permanet *veritas tua*, quia tu *fundasti terram*, id est, Ecclesiam tuam in fundamento fidei stabilem fecisti : et « permanet, » quia « Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi (Psal. xlv). » « Ordinatione tua perseverant dies, » id est, omnes qui *dies* sunt, id est, illuminati : quod possunt perseverare, hoc fit tua dispositione ; *quoniam omnia*, id est, omnes qui *dies* sunt, « serviunt tibi. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea. » Videns fidelis anima per quem terra est liberata, in quo sit fundata, per quem manet ; dicit : *Ego periissem forte*, id est pro certo, *in humilitate mea*, id est in affectione, *tunc*, id est, quando in primo parente humiliatus sum, *nisi quod lex tua meditatio mea est*, lex fidei videlicet, non fidei inanis, sed fidei quæ per dilectionem operatur (Gal. v),

per quam impetratur gratia : quæ gratia id facit in tribulatione temporali, ne miser homo pereat in humilitate mortali. Vel potest sic continuari: Secundum misericordiam tuam vivifica me: et opus est, quia *forte periissem in humilitate mea tunc*, id est, quando « paulominus consummaverunt me in terra, nisi quod lex tua meditatio mea est: » et ideo « in æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me. » Et quia tu me vivificasti, *salvum me fac* dando perseverantiam: quia *ego tuus sum*, qui primum me esse voluisti, et perditus sum, jam quero tuus esse ut salver: *quoniam justificationes tuas exquisivi*, cum tamen multi essent qui me impedire volebant. Nam mora et lima « expectaverunt peccatores ut perderent me: » ego « testimonia tua intellexi: » et « vidi finem omnis consummationis: » quia bonum esse attendi, ut pro summo bono summum paterer laborem. Consummationis finis est, in regno Christi sine fine gaudere. *Omnis consummationis vidi finem*: et hoc non per me, sed per *mandatum tuum nimis latum*, id est, per charitatem tuam valde extensam, quia usque ad inimicos diligendos extenditur. Vel sic: *Vidi mandatum tuum nimis latum*, id est, charitatem tuam usque ad inimicos extensam, esse *finem omnis consummationis*, id est, totius perfectionis; quia in charitate pendet tota lex et prophetæ (Matth. xxii), sine qua irrita est universitas benefactorum, juxta Apostolum dicentem: « Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (I Cor. xiii). »

MEM. — « Quomodo dilexi legem tuam, Domine? » tota die meditatio mea est. Super inimicos meos « prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsi. Ab omni via mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua. A judiciis tuis non declinavi, quia tu legem posuisti mihi. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo! A mandatis tuis intellexi, propterea odivi omnem viam iniquitatis. »

ENARRATIO.

« Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est; » quasi dicat: Quia *mandatum tuum valde est latum*, ideo *dilexi legem tuam* eo modo quo diligenda est. Nam *tota die*, id est assidue, *meditatio mea est*. Tali meditatione expugnatur cupiditas, quæ sæpe faciendis legis jussionibus contradicit: quia autem tota die meditat in lege Domini, omnem expellit a se cupiditatem. « Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. » Quasi dicat: Ideo *dilexi legem tuam*, quia in ipsa lege *fecisti me prudentem super inimicos meos*. Inimici fuerunt carnaliter legem intelligentes, illis qui spiritualiter legem intellexerunt, velut filii Agar, qui in servitutem filios generantes inimici fuerunt filiis Saræ (Gal. iv):

A quia in mandato Domini temporalia præmia quæsierunt, cum illi ad æterna tendebant, velut iste qui dicit: « Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, » id est præcepto tuo: et hoc ideo, quia in æternum mihi est præceptum tuum suave. Ac si dicat: Ideo in mandatis tuis prudentior sum quam inimici mei: quia ipsi quæsierunt in eis temporalia, et ego æterna. Ipsi dicunt: Quod intrat in os, coinquinat hominem. Ego dico, Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed cogitationes quæ exeunt de corde, ea coinquinant hominem (Matth. xv). *Super omnes docentes me intellexi*, id est, super illos qui jactabant se esse magistros, et legis esse doctores, intellexi: de quibus dictum est, « Vos vobis qui habetis clavem scientiæ, neque vos intratis, neque alios intrare permittitis (Luc. xi), » super quos intellexi, *quia testimonia tua meditatio mea est*. Antiquitus enim dictum est: « Diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Levit. xix). » Tunc autem testimonia sunt: « Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Matth. v). » In quibus testimoniis semper fuit meditatio mea, et hoc *super senes, quia mandata tua quæsivi*, quærendo in eis spiritualem intelligentiam, non attendendo carnalem observantiam. Nam *ab omni via mala prohibui pedes meos*, id est affectiones meas, ad hoc videlicet *ut custodiam mandata tua*. Et quia non sufficit declinare a malo nisi sequatur bonum, subjungitur: *A judiciis tuis, quæ tu fecisti, et eic docuisti non declinavi, quia tu legem posuisti mihi*, ut qui in finem perseveraret, hic salvus esset (Matth. x, xxiv): et quia tu posuisti, ideo *quam dulcia sunt faucibus meis eloquia tua*, faucibus videlicet cordis, et non tantum dulcia sunt mihi ad ædificationem meam, sed etiam *ori meo sunt dulcia super mel*, ut eructem illa ad ædificationem proximorum: quia plus me delectat proximi ædificatio, quam alia terrenarum rerum dulcedo: et hoc *a mundatis tuis intellexi*. Mandata Dei intelligit, quia ea in opere ostendit. Unde illud: *Cupis sapientiam? serva mandata (Matth. xix)*. Ad sapientiam enim pervenitur occultorum per obedientiam mandatorum. Et illud: Qui apponit sapientiam, apponit dolorem (Eccle. i). A mandatis tuis intellexi, « propterea odivi omnem viam iniquitatis, » quia nullus perfecte amat charitatem, qui non habet odio iniquitatem.

D NUN. — « Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis. Juravi et statui custodire judicia justitiæ tuæ. Humiliatus sum usquequæque Domine: vivifica me secundum verbum tuum. Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et judicia tua doce me. Anima mea in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus. Posuerunt peccatores laqueum mihi, et de mandatis tuis non erravi. Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei sunt. Inclina mihi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem. »

ENARRATIO

« Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis. » Quasi dicat : Ideo odio habui viam iniquitatis, quia *verbum tuum*, non verbum Christi, sed verbum Christi ad prophetas factum, per apostolos prædicatum, quod continetur in omnibus scripturis, est *lucerna pedibus meis*, id est affectionibus meis. Lucerna enim non per se, sed per aliud lucet : quia apostoli non per se, sed per Christum lumen verum in splendore lucis coruscabant; ideo prædicationis verbum per apostolos prædicatum, quasi lucerna fuit pedibus. Verum autem quod Christus prædicabat, quia per se nimium fulgoris plenitudine rutilabat, non lucerna, sed lumen dicitur : *et lumen in semitis*, id est in arctioribus præceptis. Ipse enim exemplum fuit nobis arctam viam insistendi, id est arctiora præcepta scientia investigandi, quæ in opere debemus experiri : quia quæ docuit ore, complevit opere. Et quia verbum quod per prædicatores audimus, non illo inspirante et adjuvante, ad effectum operationis non ducitur, ideo dicitur proprie lumen in semitis Dei. « Juravi et statui custodire judicia justitiæ tuæ. » Quia verbum tuum est lumen in semitis, ideo *juravi*, id est sacramento confirmavi : et quasi quæres quid jurasset, subjungit, *et statui*, id est immutabiliter proposui, *custodire judicia justitiæ tuæ* : quia sic debet mens esse fixa in custodiendis judiciis Domini, ut omnino pro juratione sit accipiendum quod statuet. Tunc autem custodiuntur justa judicia Domini quando sub justo iudice Deo nec peccatum impunitum, nec opus bonum irremuneratum creditur. Et quoniam in custodiendis judiciis Domini sancti multas pressuras et persecutiones patiuntur, quod iste in spiritu prophetico videns dicit, « humiliatus sum usquequaque, Domine, » id est usque ad illam humiliationem quod possum dici quæqua humiliatione humiliatus, quantum ad illos a quibus humiliatus sum. Ipsi enim putabant me ex toto a te esse derelictum. Sed ne pro humiliatione periret verbum fidei rogat vivificari, sic : *Vivifica me secundum verbum tuum* : quia mortuus fui secundum primi hominis prævaricationem. « Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine; » id est noli reprobare, sed approba voluntaria sacrificia laudis, ex confessione charitatis, non ex timore necessitatis oblata, *et judicia tua*, id est præcepta tua, *doce me*, ulteriorando profectum. Et debes : quia *anima mea est in manibus meis semper*, id est operibus meis, ut tibi eam offeram. Vel semper sollicitus sum de profectu animæ meæ, et ideo *legem tuam non sum oblitus*, cum tamen non desint qui me vellent eam oblivisci. Quia *posuerunt peccatores laqueum mihi*, ut me irretirent in mandatis suis : pro quo laqueo tamen « de mandatis tuis non erravi, » sed « hæreditate acquisivi testimonia tua, » id est pro hæreditate reputavi observare mandata tua vel *testimonia tua*, id est martyria tua acquisivi, hæreditati comparabilia. Sicut Christus accepit hæreditatem a Patre, sic sancti martyres

A quasi pro hæreditate acceperunt a Domino, ut testes ejus fierent in martyrio quod multi voluerunt, sed non potuerunt. Nulli tamen potuerunt, nisi quod voluerunt : quia non potuissent, si testimonia Dei noluisent. Et quoniam sancti martyres in testimoniis Domini non quæerunt gloriam hominum vana quærentium, sed æternam gloriam brevi tempore patientium, et sine fine gaudentium, subjungit : *in æternum*. Quasi dicat. Ideo *testimonia tua acquisivi*, quia in æternum sunt me scilicet ducentia : *quia exultatio cordis mei sunt*, licet affectio sint corporis : et ideo « inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem. » Ecce quod superius dixit, *Inclina* : hic dicit, *Inclinavi* : et quid per hoc intelligimus, nisi ut ostendat inclinationem sui cordis, et divini esse muneris, et non propriæ voluntatis? Sed movet quod dicit, « ad faciendas justificationes tuas in æternum : » quia opera misericordiæ quæ fecimus erga proximorum necessitates non sunt æterna, quia nec ipsæ necessitates : quæ opera misericordiæ, si non sunt diligendo, nullæ sunt justificationes; si autem ex dilectione sunt, justificant : dilectio autem quia manet in æternum, ideo qui æternaliter diligit, quærit habere quod diligit : quod dicit : « *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.* »

C SAMECH. — « Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi. Adjutor et susceptor meus es tu, et in verbum tuum supersperavi. Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei. Suscipe me secundum eloquium tuum, et vivam : et non confundas me ab expectatione mea. Adjuva me, et salvus ero : et meditabor in justificationibus tuis semper. Sprevisisti omnes discedentes a judiciis tuis, quia « injusta cogitatio eorum. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ, ideo dilexi testimonia tua. Confige timore tuo carnes meas : a judiciis enim tuis timui. »

ENARRATIO.

Hæc littera signum et exhortatio est, ut quilibet audiens quod hic dicitur : *Iniquos odio habui* et in hoc *Dominus est mihi adjutor*, et in eo *supersperavi*; attentus sit et non perfunctorie vel transeunter accipiendo existimet contra evangelistarum convenientiam, scilicet nec vitium propter hominem diligendum esse, nec hominem propter vitium odio habendum.

Iniquos odio habui. Ego de mandatis tuis non erravi, sed potius iniquos errantes odio habui, et in hoc *legem tuam dilexi* : quod plus est quam si diceret, complevi : quia non eos ipsos, sed eorum errores odio habui, quod est bonum et perfectum odium. *Adjutor et susceptor meus es tu*. Et in eo quod *iniquos odio habui* et habeo, *tu es adjutor* et cooperatores meus : quia ego operor, et tu cooperaris. Et *tu mihi adjutor es* ad hoc odium inimicorum, et ad dilectionem legia prius fuisti *susceptor meus*, id est, medicus et curator meus, sanans me a peccatis in

baptismo, et in hoc quod *iniquos odio habui*, iens in **A** *verbum tuum*, quia tu hoc jubes, *super speravi*, id est, vehementiorem habui spem quam dici possit vel cogitari. Et quia iniquos odio habui, *declinate a me, maligni*, id est, desistite a persuasionibus vestris, quibus me devorare nitimini: et sic vobis cessantibus *scrutabor*, id est, cum diligentia rimabor *mandata Dei mei*, nullo impediante. *Suscipe me secundum eloquium*. Et ut idoneus sim scrutari mandata tua, *Suscipe me*, Domine, *secundum* promotionem patrocini tuo, faciens me vivere secundum *eloquium tuum*, id est, juxta præceptum tuum, et sic si me susceperis, *vivam*, id est, ero sedulus ad impletionem mandatorum tuorum, per quæ tenditur ad vitam æternam, *et non confundas me ab expectatione mea*, id est, ne permittas me confundi, quia diu expectavi et desideravi ut tu suscipias me. *Adjuva me*. Prius iniquavit gratiam cum dixit, *Suscipe me*: modo etiam liberum arbitrium, cum dixit, *Adjuva me*, id est, cooperare mihi, et te adjuvante *salvus ero*: et semper *meditabor* in hoc quia tu es solus justificans. *Sprevisti omnes discedentes*: ideo oro ut suscipias me, et adjuves me persistere secundum eloquium tuum, quia *sprevisti*, id est, damnasti omnes discedentes a *judicii tuis*, id est, non perseverantes in præceptis tuis, et merito, *quia injusta cogitatio eorum*. Omnis enim discedens a præceptis Domini, aut cogitat et putat illum adeo esse misericordem, ut non puniat creaturam suam, aut impotentem, aut ignorantiam, aut aliquid hujusmodi. Pro qua cogitatione jure damnatur. *Prævaricantes reputavi*. Quasi aliquis diceret: Ego non discedo a **C** præceptis Domini, quia licet peccem, in fide permaneo: ad hoc respondet, non tantum a fide apostatantes, sed *omnes peccatores*: ita scilicet peccatores, ut sint *terræ*, id est, ut terra sint et terra permanent, *reputavi prævaricantes*, id est, Dei mandata transgredientes, et ideo a *judiciis Dei discedentes*. *Peccatores terræ* vocat, criminaliter peccantes: quia sicut terra ponderosior est cæteris elementis, ita capitalia crimina graviora sunt venialibus. Et quia tales a te damnari perpendi, *ideo dilexi testimonia tua*, ne et me simili modo damnares. *Confige timore tuo*. Sicut mente te diligo, ita etiam *carnes meas*, id est, sensualitates meas, videlicet quinque sensus corporis, vel pravas suggestiones ex carne suborientes *confige timore tuo* casto, id est, dilectione tua ita **D** constringas, ut nec velim nec possim aliquid, quod displiceat perficere; ad modum illius qui clavis confixus etiam si velit, nusquam potest membra deflectere. Et justum est ut hoc facias, quia non sum confisus in viribus meis, sed semper *timui* et timeo a *judiciis tuis*, id est, a præceptis tuis excidere.

AIN. * Feci iudicium et justitiam, non tradas me calumniantibus me. Suscipe servum tuum in bonum
« non calumnientur me superbi. Oculi mei defecerunt
« in salutare tuum, et in eloquium justitiæ tuæ. Fac
« cum servo tuo secundum misericordiam tuam, et
« justificationes tuas doce me. Servus tuus sum ego,

« da mihi intellectum ut sciam testimonia tua. Tem-
« pus faciendi, Domine; dissipaverunt legem tuam.
« Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazion.
« Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: om-
« nem viam iniquam odii habui. »

ENARRATIO.

Verum hic habet oculum qui hic loquitur, quia fonte sapientiæ potatus, verum habet intellectum, et veterem legem spirituali videt oculo, et operatur spiritualiter quæ in ea jubentur. Pro quo Judæi carnalem habentes oculum calumniantur eum: se ipsæ orat ne tradatur potestati et voluntati eorum, sed potius illi cessent et convertantur.

Feci iudicium. Ego dilexi testimonia tua, Domine, et quia dilexi, *feci iudicium*, id est, spiritualiter intellexi quæ ad litteram ibi dicta sunt. Et cum intellexissem, *feci justitiam*, id est, operatus sum secundum quod intellexi: et ideo habui Judæos calumniatores. Sed quia ego feci iudicium et justitiam, *non tradas me calumniantibus me*. Calumnia dicitur, cum aliquid falso alicui imponitur: vel cum hoc quod per virtutem agitur, per detractionem subvertitur, sicut Judæi de Domino dixerunt: « In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia (Luc. xi). »
« Suscipe servum tuum: » et non tantum oro, ut *non tradas me calumniantibus*, id est, ut non deficiam a statu in quo sum, sed etiam *suscipe me servum tuum* secundum promotionem *in bonum*, id est, ut eam de virtute in virtutem, vel ut faciam iudicium et justitiam melius et melius. *Non calumnientur me superbi*, id est, cessent a calumniis, et spiritualem accipiant intellectum. *Oculi mei defecerunt*. Propter hoc etiam, Domine, *suscipe me*, quia *oculi mei*, id est, intellectus et mens mea, *defecerunt* ab omni mala intentione, et ab omni appetitu exteriorum, tendentes *in salutare tuum*, id est, in mandata tua, quæ observata, salutaria sunt et vita et salus. *Et in eloquium justitiæ tuæ*, quæ de ore tuo præcipiati juste fieri, *fac cum servo tuo*. Et quia « oculi mei defecerunt in salutare tuum, fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, » id est, cooperare mihi pro quantitate misericordiæ tuæ, faciens me deinceps studiosius bene operari: *et doce me justificationes tuas*, id est, fac me recognoscere justitiam meam esse tuam non mihi attribuendam. *Servus tuus sum ego*. O Domine, qui ego servus tuus per omnia tibi obediens, *da mihi intellectum*, id est, oculum spiritualem magis ac magis, *ut sciam testimonia tua*, id est, veteris legis scripturam, quæ omnia testatur, quæ nunc in nova lege observantur. *Tempus faciendi*. Et nunc, Domine, tempus opportunum est faciendi, hoc ut mihi des intellectum: quia non habentes oculum, et mihi calumniantes, *dissipaverunt legem tuam*: neque credendo, neque observando quæ jubentur in lege: *ideo dilexi mandata tua*. Et ut dares mihi intellectum, *ideo dilexi mandata tua*, id est, nova præcepta tua, *super aurum et topazion*, id est, super omnia quæ in temporalibus magis habentur pretiosa. Topazius et pro claritate et pro raritate

nimis es pretiosus. Quanto enim rarior, tanto pretiosior. Propterea ad omnia mandata tua. Non tantum autem ideo dilexi mandata tua, sed etiam propterea dirigebar ad omnia mandata tua secundum executionem operationis, et propterea odio habui omnem viam iniquitatis, id est, vitia carnis et carnalem intellectum legis.

« PHE. — Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat parvulis. Os meum aperui et attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Aspice in me, et miserere mei secundum judicium diligentium nomen tuum. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnis injustitia. Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua. Faciem tuam illumina super servum tuum, et doce me justificationes tuas: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. »

ENARRATIO.

Ista collectio versuum in hoc differt a præcedenti quia ibi fuit præcipua causa orare ut non daretur in calumniam Judæorum. Hic autem præcipua est intentio, ostendere causas erroris illorum. Et ideo hoc elementum interpretatur *erravit*, scilicet populus Judaicus. In hoc quippe erravit, quia testimonia oris Dei non mirabilia habuit, nec scrutando ea in humilitate fuit parvulus.

Mirabilia testimonia tua. O Domine, da mihi intellectum ut sciam testimonia tua, quia mirabilia sunt, id est, digna admiratione. Et ideo scrutata est ea anima mea, id est, diligenter in eis investigavit intellectum. Multa quippe in lege sunt præcepta, quæ nescientibus jure videntur neganda, sicut quod præcipitur caput, non cauda in hostiam offerri, et passer collo retorto sub alas occidi, et Judaici servi auris subula perforari, et multa hujusmodi (*Exod. xxi; Lev. v*): quæ spiritualiter intellecta, magnam præstant ædificationem; sed Judæi non mirantur, quia nec eam intelligunt, nec discere contendunt. Declaratio sermonum tuorum. Responsio est ad hoc: si aliquis diceret: Cum sint mirabilia, quomodo scrutari poteris ea? Quia declaratio sermonum, id est, Evangelium quod declarat sermones tuos, id est, legem et prophetas illuminat, scilicet me: et quia illuminare non posset secundum litteralem scientiam determinat secundum quod illuminet, scilicet intellectum dat parvulis, id est, humilibus, non superbis: hoc est, humiles facit spiritualiter ea intelligere. Ad hoc pluraliter dicit parvulis, ut designet non quibuslibet scrutantibus dari spiritualem intellectum; sed illis tantum qui in humilitate perseverant. Os meum aperui. Et ut possem ea scrutari, et per declarationem me illuminares, et intellectum mihi dares, os meum aperui, id est, magno appetitu cor meum dilatavi, sicut aliquis cupiens saturari, os exterius aperiret: et attraxi spiritum, id est, recepi in me Spiritum sanctum, qui dat intellectum. Quem

A Spiritum sanctum deo consecutus sum, quia mandata tua, id est novam legem desiderabam, id est, cum desiderio adimplebam. Aspice in me. Os meum aperui: sic dicens apud me. Aspice in me, id est, illumina me secundum intellectum: non dicit, aspice in me, id est, interiori illuminare: et miserere mei id est, hoc facias ex misericordia: secundum quod judicandum est de diligentibus nomen tuum, quod est Dominus. Passive hic dicitur judicium. Et hoc tantum valet, ac si diceret: Aspice in me ex misericordia, non ex merito. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. Non tantum des mihi intellectum, sed etiam dirige gressus meos, id est, da mihi bonas affectiones ad mandata tua observanda: et non dominetur mei omnis injustitia, id est, nullum peccatum aut vitium regnet in me. Redime me Postquam illuminabor, et gressus mei dirigentur, erunt calumniatores mei illi qui neque intelligunt neque observant legem: sed tu, Domine, redime me a calumniis illorum qui homines sunt tantum terrena sapientes. Et determinat secundum quod deberet redimi ab eis. Non oro ut mihi non calumnientur, sed ne devocent me a mandatis tuis, sed perseverem custodiendo illa. Faciem tuam illumina. Dixit superius, Aspice in me, sed per quem hoc faceret non dixit, ideo repetit ut hoc adjuvat, dicens: Illumina faciem tuam, id est, Filium tuum, per quem tu cognosceris velut aliquis per faciem suam: super servum tuum, id est, in superiori meo, qui sum servus tuus. Et ita rogo illuminari, ut doceas me justificationes tuas, id est, veterem legem secundum fidem et intellectum et operationem. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Homines mihi calumniantur pro quibus oculi mei deduxerunt exitus aquarum, id est fontes lacrymarum: non ideo quia me calumniati sunt sed quia legem tuam non custodierunt vel fide, vel intellectu, vel operatione.

SAB. — « Justus es, Domine, et rectum judicium tum. Mandasti justitiam testimonia tua, et veritatem tuam nimis. Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sunt verba tua inimici mei. Ignitum eloquium tuum vehementer, et servus tuus dilexit illud. Adolescentulus sum ego et contempus justificationes tuas non sum oblitus. Justitia tua justitia in æternum, et lex tua veritas. Tribulatio et angustia invenerunt me, mandata tua meditatio mea est. Æquitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, et vivam. »

ENARRATIO.

Iste fidelis qui in præcedenti parte orat illuminationem et gressuum directionem, et tristatus fuit pro calumniantibus se, hic ostendit se consolatum propter justum judicium Dei, quoniam et illum exaudivit, et inimicos Judæos excæcavit. In quibus utriusque rebus justum judicium exercuit.

Justus es, Domine. Ego cujus oculi deduxerunt exitus aquarum, habeo consolationem ex eo, Domine, quod tu justus es naturaliter: et quod judicium tuum rectum est, id est, illam justitiam quæ

naturaliter est in te, exhibes opere. *Mandasti justitiam*. Vere iudicium tuum est rectum, quia dedisti mihi quod longe ante fuit remotum, scilicet *testimonia*, id est, praecepta tua. *justitiam*, id est, ut intelligerem veterem legem esse justitiam, quae spiritualiter impleta justificat: *et veritatem tuam nimis*, sed *mandasti*, id est, novam legem quae veritas est, et nimis veritas, quantum ad priorem quae umbra fuit. *Tabescere me fecit*. Ideo dedisti mihi novam legem quae veritas est, et justitiam: quia *zelus meus tabescere me fecit*, id est, dilectio quam habui erga inimicos meos, fecit ex eo me languere et nimium dolere, quod ipsi *inimici mei obliti sunt verba tua*, id est, praecepta tua. *Ignitum eloquium tuum*.

Et ex eo magis tabescendum et dolendum est pro illis obliviscentibus mandata tua, quia *eloquium tuum est vehementer ignitum*. Ignis tria operatur: consumit, illuminat, accendit. In praeceptum Domini consumit vitia in hominibus, illuminat secundum scientiam, accendit secundum charitatem. Et quia illi carent his donis omnibus, jure dolendum est pro eis. *Et quia eloquium tuum vehementer est ignitum, ego qui sum servus tuus, diligo illud. Adoscentulus, sum* Et quanquam diligam illud *ego qui sum adoscentulus* id est innovatus, nihil habens in me vetustatis: tamen sum *contemptus* et despectui habitus, sive ipse reputans me vilem, sive ab aliis contemptui deditus. Sed licet ita videar despectus, tamen *justificationes tuas non sum oblitus*, id est, non recedo ab observatione legis. *Justitia tua*. Merito etiam contemptus, justificationes tuas non obliviscor, quia *justitia tua*, id est, vetus lex, et *justitia* deducens in aeternitatem, et *lex tua*, scilicet nova, *veritas* est similiter ducens in perennitatem. *Tribulatio et angustia*. Et non solum contemptus sum, nec enim hoc solum satis vehemens causa esset propter quam oblivisci deberet praecepta Domini: sed etiam tribulatio quae est corporis, et angustia quae est animae, *intenerunt me*, scilicet idoneum ad patiendum, id est, videns me Deus idoneum et fortem ad perferendas tribulationes et angustias pro salute animae meae, permisit mihi talia fieri. Dicitur enim Deus per angustias et tribulationes quae sunt quaedam ejus dona, quaerere dignos eo modo coronari, et tales invenit ipsa tribulatio. Nam sunt quamplurimi, qui si paterentur adversitatem, deficerent. Quibus parcit Deus ne corruant, sed tamen inferioris dignitatis sunt patientibus: quanquam tribulatio et angustia invenerunt me, tamen *Mandata tua meditatio mea est*, id est, praecepta tua novae legis meditor adimplere. *Aequitas testimonia tua* Et merito meditor in mandata tua in tribulatione, quia *testimonia tua sunt aequitas*, id est, justa et honesta in seipsis, et deducunt in aeternitatem. Et quia ita sunt, oro, Domine, *intellectum da mihi*, et fac me ulterius ea perfectius intelligere: *et tunc vivam in aeternum*.

COPH.—«Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine, justificationes tuas requiram. Clamavi ad te

A « saluum me fac, et custodiam mandata tua. Praeveni
« in maturitate et clamavi, quia in verba tua super-
« speravi. Praevenerunt oculi mei ad te diluculo, ut
« meditarer eloquia tua. Vocem meam audi secun-
« dum misericordiam tuam, Domine, et secundum
« iudicium tuum vivifica me. Appropinquaverunt
« persequentes me iniquitati, a lege autem tua longe
« facti sunt. Prope es tu, Domine, et omnes vias tuae
« veritas. Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in
« aeternum fundasti ea. »

ENARRATIO.

Hoc elementum indicat hunc fidelem qui loquitur multis et maximis tribulationibus esse conclusum et circumvallatum: et nullatenus inde posse eripi, nisi divino adjutorio; et ideo instanter invocasse Dominum, ut det ei perfectiorem intellectum, et executionem mandatorum ejus.

Clamavi in toto corde. Cum essem in contemptu, et tribulatio et angustia invenissent me, aliud refugium non quaesivi nisi *clamavi*. Et hoc non oris clamore sed *in toto corde*, ut cor tuum vacaret ad clamorem. Sed aliud est clamare corde, aliud in corde: quia etiam voce clamantes, corde clamant. Sed in corde clamare, est sine voce intentionem cordis Domino ostendere. *Clamavi in toto corde* dicens: *O Domine, exaudi me* in hoc tantum ut *justificationes tuas requiram*, id est, ut quaeram et assidue requiram cum magno desiderio praecepta tua, et observem *Clamavi ad te. Clamavi, inquam, non ad vicinos et amicos, sed ad te volentem et potentem* ita dicens: *saluum me fac*, id est, hanc salutem mihi concedas, *ut custodiam*, id est, compleam *mandata tua*. Hic intelligitur salus esse, mandata Domini custodire. *Praeveni in maturitate*. Et merito debes me clamantem et honesta petentem exaudire, quia ego alios *praeveni in maturitate*, id est, in adolescentia quae aetas est immatura et indomita ad custodienda mandata tua. Nam juvenes quantum sunt *aetate ferventiores*, tantum sunt ad superbiam et iram ac luxuriam caeteraque vitia procliviores. Cum ergo adhuc aetate viderer immaturus ad talia, tamen *ad te clamavi*, et *praeveni* alios bene vivendo, *Et in verbum* id est, in eloquium tuum *supersperavi*, id est, vehementiorem spem habui super spem quam prius habui. Semper enim spes crescit cum meritis. *Praevenerunt oculi mei*. Et ideo debes me exaudire, quia *oculi mei ad te directi, praevenerunt alios diluculo*, semper mane vigilavi, intentionem mentis meae ad te dirigens continuo. Propter hoc *ut meditarer eloquia tua*, id est, ut exeroerem in mandatis, ad similitudinem illius qui summo mane festinat ad opus suum. Vel *diluculo*, id est, in luce virtutum, *praevenerunt oculi mei alios ad te*, id est, tibi ascripti, quidquid in me virtutis fuit, ita *ut meditarer eloquia tua. Vocem meam audi*. Et quia ego in *maturitate*, praeveni scilicet alios, et oculi mei diluculo praevenerunt, tu, *Domine, audi vocem meam*, non tantum pro meritis meis, sed *secundum misericordiam tuam*, id est, secundum gratiam, et *secundum iudicium*,

tuum, id est, secundum quod tu justum judicas, scilicet secundum meritum etiam meum *vivifica me*, id est, fac me custodire mandata tua, quod est mihi vita. Vel *audi vocem meam* secundum misericordiam tuam hic in presentia, ne deficiam, et in futuro justo iudicio *vivifica me*, dando mihi vitam æternam. *Appropinquaverunt persequentes me*. Et justum est ut me appropinquantem justitiæ, vivifices: quia « persequentes me appropinquaverunt iniquitati. » Sunt quidam in iniquitate, sed magis magisque semper appropinquant, sed a lege tua longe fiunt. Licet ista conjuncta sint, tamen aliud est a lege Dei elongari, aliud est iniquitati, appropinquare. Est enim appropinquare iniquitati, vitia diligere, et mala agere. Longe vero a lege Dei fieri, est virtutes et bona opera negligere. Vel necessarium est ut me vivifices, quia « persequentes me appropinquaverunt iniquitati, » id est, volentes me sibi conformare, persequendo magis magisque appropinquant deformitati et tenebris, et longe fiunt a lege tua: dictum a similitudine alicujus, qui quanto magis tenebris appropinquaret, tanto magis elongaretur a luce. *Prope es tu, Domine*. Et ne aliquis putaret eos qui a lege Dei longe fiunt, etiam si pœniteret eos, nunquam posse ad Dominum reverti, dicit: Ex eo quod sunt appropinquantem iniquitati, non habent excusationem quasi non possent habere adiutorem, si vellent respicere, quia *tu, Domine, prope es*, id est, misericors es et pronus ad subveniendum: et cum tu prope sis, et illi non convertantur, non est tibi imputandum, cum *omnes viæ tuæ sint veritas*, id est, et justa sint iudicia tua et vera, in eo ipso quod illos excæcas. Vel ita hac fiducia, ut audias vocem meam oro: quia *tu es prope* omnibus invocantibus te. Et ideo etiam, quia *omnes viæ tuæ*, id est, omnia præcepta tua, sunt *veritas*, id est, justa, *initio cognovi*. Ideo etiam oro ut audias vocem meam ut custodiam mandata tua, *quia fundasti ea in æternum*, id est, illi cui stabiliter fundasti ea et dedisti, valent ad æternitatem. Quod ex opposito cognovi de *testimoniis tuis*, datis initio primis parentibus in quibus non erunt fundata, quia non sunt custodita ab eis. Ideo cognovi ex hoc, quia illos in quibus fundata sunt, id est, a quibus firmiter custodiuntur, ducunt ad vitam æternam. Nam si primi parentes nostri propter transgressionem ab æternis devenerunt ad temporalia, nos propter observantiam mandatorum Dei, a temporalibus sublevabimur ad æterna.

« *Rrs.* — Vide humilitatem meam et eripe me, « quia legem tuam non sum oblitus. Judica iudicium meum et redime me, propter eloquium tuum « *vivifica me*. Longe a peccatoribus salus, quia « *justificationes tuas non exquisierunt*. Misericordie tuæ multæ, Domine, secundum iudicium tuum « *vivifica me*. Multi qui persequuntur me et tribulant me, a testimoniis tuis non declinavi. Vidi « *prævaricantes*, et tabescebam, quia eloquia tua « non custodierunt. Vide quoniam mandata tua « dilexi, Domine, in misericordia tua vivifica me.

A « Principium verborum tuorum veritas, in æternum « omnia iudicia justitiæ tuæ. »

ENARRATIO.

Ne videretur iste fidelis ex arrogancia talia merita proposuisse, cum dicit: « clamavi, præveni in maturitate, prævenerunt oculi mei, » subjungit humilitatem, quæ caput et origo et finis est omnium virtutum, et singulas confirmat. Sicut enim omnes sensus vigent ex capite, quo oblato, corpus remanet truncus sine nomine, ita omnes virtutes vigent ex humilitate, qua sublata, cæteræ nec virtutes sunt nominandæ. Iste conformatus capiti quod in humilitate præcessit, et legem ipsius humilitatis dedit, orat ut Dominus eum eripiat a persequentibus, ne consimilis eis efficiatur: et ut in futuro secundum promissionem suam vivificet eum, præterdit ipsam humilitatem, sic dicens:

Vide humilitatem meam. Domine, vide humilitatem meam ad hoc, ut respectu illius eripias me a persequentibus; quia appropinquantem iniquitati, volunt me conformare sibi: et ideo *eripe me, quia legem tuam non sum oblitus*, id est, ipsam humilitatem, quam tu et verbis præcepisti, dicens: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi): et exemplo ostendisti, quando te humiliasti ad mortem, et nunquam tradidisti oblivioni. Et ne videretur orare ita eripi, ut nullo modo amplius pateretur, exponit ita: *Judica iudicium meum*. Non oro sic eripi, ut nihil patiar, potius judica hic tale iudicium quod sit *meum*, id est, mihi conveniens, id est, fac me qui servus tuus sum hic flagellari, ne iudicer in futuro. Nam non servi tui hic florentes, in futuro sunt iudicandi. Plus dicit, *judica iudicium*, quam si diceret, *Fac iudicium*. Multi enim faciunt iudicium, qui hoc quod iudicandum est exsequuntur, et non iudicant. *Et redime me* scilicet a futura damnatione. Et non tantum *redime me*, sed etiam *vivifica me*, id est, vitam æternam da mihi secundum promissionem tuam. *Longe a peccatoribus salus*. Revera vivificacis me et salutem mihi dabis, quem tribulationibus castigare, dignaris; sed a peccatoribus longe est ista salus, quos negligis pro peccatis suis: *quia justificationes tuas*, id est, tribulationes easdem quibus tuos iustificas, *non exquisierunt*, id est, non dilexerunt. *Misericordie tuæ multæ, Domine*. Ne quis peccator desperet, quia dictum est, *longe a peccatoribus salus*, subjungit: *O Domine, misericordie tuæ multæ sunt*, id est, multiplices converti volentibus: et ideo, *vivifica me secundum iudicium tuum*, id est, secundum hoc quod iuste iudicas illum esse iudicandum, qui a pueritia vel ab adolescentia in humilitate et aliis prædictis perseveret. *Multi qui persequuntur me, et tribulant me*. Vivifica me etiam propter hoc quia *non declinavi a testimoniis tuis*, cum multi me persequerentur, cum fugarent de civitate in civitatem, et tribularent affligendo. *Vidi prævaricantes*, et ideo fui persistens in testimoniis tuis: quod etiam ipsis persequentibus et tribulantibus condolui ex dilectione. Et hoc est quod dicit. *Vidi præva-*

ricantes, id est, consideravi et intellexi miseriam persecutorum meorum, legis tuæ transgressorum, et ex commiseratione contabui, non propter hoc quia persecuti sunt me, sed « quia eloquia tua non custodierunt. Vide quoniam mandata tua dilexi. » Et quod non declinavi, te habeo testem; tu, Domine, vide quia omnia vides, quoniam non solum a testimoniis tuis non declinavi, sed etiam mandata tua dilexi; quod multo majus est. Et quia meritis meis supradictis ad hoc non sufficio, ut vivifices me, tu, Domine, consideratione misericordiæ tuæ, vivifica me vita æterna. *Principium verborum tuorum.* Ideo autem dilexi mandata tua, quia non propter utilitatem tuam ea fieri præcepisti, sed propter, hoc quia *principium verborum tuorum*, id est, principalis et summa intentio ipsorum mandatorum est *veritas*, id est, justa præcepta data sunt a te. Alii ea solent injungere servis suis præcepta, quæ ad suam respiciunt utilitatem. Deus vero ea injungit, quæ facientibus sunt utilita, non sibi: *in æternum omnia judicia, justitiæ tuæ*, id est, omnia præcepta tua quæ juste fieri judicas iusta sunt: et ipsa similiter observata ducunt in æternitatem.

SIX. — « Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum. *Lætabor ego super eloquia tua*, sicut qui invenit spolia multa. Iniquitatem odio habui et abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Septies in die laudem dixi tibi super judicia justitiæ tuæ. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum. Expectabam salutare tuum, Domine, et mandata tua dilexi. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer. Servavi mandata tua, et testimonia tua, quia omnes viæ meæ in conspectu tuo. »

ENARRATIO.

Vulnus animæ, peccatum est. Iste igitur qui hic agit, intelligit hoc quod multi persequuntur et tribulant eum, sibi esse quasi amplastrum ad curandum vulnus animæ, quia licet in tantum virtutum conscenderit arcem, recognoscit tamen se non esse sine peccatis, quæ persecutoribus in eo purgantur. Et præsentem tribulationem dicit sibi tantam esse medicinam, ut respectu futuræ pænæ jam non formidet instantia, sed potius lætetur de promissione Dei, quæ per dentes significatur.

Principes persecuti sunt me. Multi persequuntur me et tribulant me, non qualescunque, sed ipsi principes sæculi: quod mihi est super vulnus, id est, medicamentum. Et hoc fecerunt *gratis* id est frustra, quia non potuerunt me deflectere. Vel *gratis*, id est, sine causa, hoc est, sine culpa: quia licet vulnus, id est culpam, habeam contra Deum, quæ sanatur eorum persecutione, tamen quantum ad illos sine culpa sum, Et dum paterer et formidarem pœnas præsentis. *cor meum formidavit a verbis tuis*; quibus dicitur: « Eum potius timeate, qui potest corpus et animam perdere in gehennam (*Matth. x*). Et alibi: « Qui me erubuerit et sermones meos, hunc Filius

A hominis erubescet (*Luc. ix*). » Ab his verbis talibus intantum formidavit cor meum, ut præsentis pænæ formidinem omnino expelleret. *Lætabor ego super eloquia tua.* Considerans ergo præsentem tribulationem levem et momentaneam, et quasi pro nihilo eam reputans, ad comparisonem futuræ damnationis in omni persecutione constans permansi. Et ideo adhuc mortalis et fragilis lætor et lætabor super eloquia tua, id est, contuens promissiones tuas quibus dixisti: « Beati qui persecutiem patiuntur propter justitiam (*Matth. v*). » Et: *Beati eritis cum vos oderint homines* (*Luc. vi*), etc. Super tales promissiones contuens ego ad similitudinem alicujus qui magnam pecuniam invenerit. Vel his *super eloquia tua* fundatur, *lætabor* in futuro, utpote *qui invenit spolia multa*, id est, multiplicem gloriam regni cœlestis: quod eple spoliū dicitur, quia vi quadam acquiritur: juxta illud. « Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud (*Matth. xi*). Ideo autem dicit, *invenit*, quia nullum meritum ad illam gloriam sufficere potest, nisi ei detur divina miseracione. *Iniquitatem odio habui.* Nunc ostenditur qualiter illa prædicta sibi sint medicina. Ad hoc valet mihi persecutio, quod per illam castigatus, jam odio habeo iniquitatem pro qua castigabar. Et plus dicit etiam *Abominatus sum*, quia mihi nefanda visa est. Et non tantum *odio habui iniquitatem*, sed etiam *legem tuam dilexi*, id est, dilectione eam complevi. *Septies in die.* Et ego ita curatus in persecutione, ut iniquitatem odio habuerim, et legem tuam dilexerim, *dixi tibi laudem*, id est, hymnum, *septies in die*, id est, tota hac vita, quæ septem dierum numero vivitur: vel per septem horas quas omni die celebramus. Vel ita: Ego positus *in die*, id est, in luce virtutum, *septies*, id est, per septiformem gratiam Spiritus sancti *laudem dixi tibi*, contuens *super judicia justitiæ tuæ*, id est, intelligens justo judicio tuo me hic flagellari. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Quasi aliquis diceret: Tu dicis te legem Domini dilexisse, sed hoc non impune: quia multis perturbationibus agitaris, nullam habens pacem. Ad hoc respondet: Non tantum ideo sum sine pace, quia multa pax est diligentibus legem tuam. Anima eorum hic jam est in paradiso. Multa quidem pax est eis, sed non omnimoda, quæ tantum erit in futuro. Sed si aliquando sunt in tristitia hic interim, *non erit eis in scandalum*, id est, in offensionem peccati, ut per suborientem tristitiam peccent aliquando. Vel *non est scandalum*, ut pro aliqua tribulatione erubescant confiteri Christum crucifixum, sed in patientia perseverant. *Expectabam salutare tuum Domine.* Et quia dilexi legem tuam, o Domine, per hoc *expectabam salutare tuum*, id est, salvationem quam dabis in futuro diligentibus legem tuam. Et propter spem illam novæ legis, præcepta quæ superaddita sunt præceptis Veteris Testamenti, ex dilectione observavi. *Custodivit anima mea.* Pro eodem etiam spe anima mea custodivit *testimonia tua*, id est, veteris legis præcepta, quæ testificantur novam. Et dicit animam suam ea custodisse, quia se-

cundum carnem ea custodire non esse multum: *et dilexi ea*, scilicet testimonia, *vehementer*, id est, omnis intentionis fervore. *Servavi mandata*. Et quod ego *dilexi mandata tua nova, custodivi testimonia tua vetera*: non mihi ascribo, sed ideo illa servavi, *quia omnes viæ meæ* sive cogitando, sive operando, erant *in conspectu tuo*, id est, in beneplacito et auxilio tuo.

TAU. — « Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine, juxta eloquium tuum da mihi intellectum. Intret postulatio mea in conspectu tuo, secundum eloquium tuum eripe me. Eructabunt labia mea hymnum cum docueris me justificationes tuas. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata tuæ æquitas. Fiat manus tua ut salvet me, quoniam mandata tua elegi. Concupivi salutare tuum, Domine, et lex tua meditatio mea est. Vivet anima mea et laudabit te: et judicia tua adjuvabunt me. Erravi sicut ovis quæ periit: quære servum tuum qui mandata tua non sum oblitus. »

ENARRATIO.

Fidelis iste qui hie loquitur, et in tantam conscendit sublimitatem, considerat se in Adam aberrasse et dum ab Jerusalem descendisset, incidisse in latrones, et licet verus pastor jam nonaginta novem oves in deserto reliquisset, et illam quæ perierat humeris impositam reportasset (*Luc. xv*), tamen quia nondum videt se in illa perfectione unde exciderat, orat se in pristinum statum usque reportari. In superiori etiam parte hujus psalmi ubi dicitur, *Adhæsit pavimento anima mea*, habetur *erravit*: sed ibi notatur error post baptismum, hic vero ante baptismum. Orat ergo sibi dari a Deo intellectum veritatis: et ponit hoc signum suæ exauditionis, quod exauditus pronuntiaturus et eructaturus sit hymnum Domino.

Appropinquet deprecatio mea. O Domine, qui servavi mandata tua et testimonia tua, oro ut deprecatio mea habita *in conspectu tuo*, id est, pro his de quibus est deprecandum appropinquet tibi hoc scilicet, ut des *mihi intellectum juxta eloquium tuum*, id est, secundum quod præcepta tua servavi. Aliter *Appropinquet deprecatio mea*, id est, faciat me appropinquare bene vivendo ad patriam, unde juste aberravi per Adæ et Evæ inobedientiam. *Intret postulatio mea*. In præsentem *da mihi intellectum*, et in futuro *intret postulatio mea* ubi dicitur, *Intra in gaudium Domini tui (Matth. xxv) in conspectu tuo*, scilicet habita vel facta, scilicet in corde tui tu solus conspicis: hæc scilicet, ut secundum promissionem tuam quam præcepta tua observantibus dedisti, eripias me ab hac pœna peccati, id est, a mortalitate et passibilitate, et damnatione perpetua. *Eructabunt labia mea*. Da mihi intellectum, quia *cum docueris me justificationes tuas*, id est, cum dederis mihi perfecte scire et exsequi mandata tua, *eructabunt*, id est, abundantia beneficiorum proferent labia mea *hymnum*, id est, laudem tibi, hoc est illam plenitudinem legis tuæ, quæ est in corde meo: labia etiam mea

hymnizabunt tibi apud me, sed tamen in voce. *Pronuntiabit lingua mea*. Et non tantum apud me ipsum in summitate labiorum ex saturitate mentis laudabo te, sed etiam *lingua mea pronuntiabit eloquium tuum*, aliis prædicando. Et non erubesco Evangelium tuum annuntiare, *quia omnia mandata tua æquitas*, id est, vera et justa sunt. *Fiat manus tua*. Et quoniam ego non erubescens pronuntiabo eloquium tuum, scio ne multa passurum adversa: sed *manus tua*, id est, protectio tua, *fiat super me, ut salvet me*, ne in tribulationibus succumbam. Aliter: Quoniam magna multitudo visibilium et invisibilium inimicorum me propter eloquii tui pronuntiationem impugnavit, *fiat manus tua*, id est, multitudo celestis militiæ veniat mihi ad salutem contra multitudinem impugnantem. Et ideo fiat manus tua ad salvandum *quoniam præ omnibus elegi mandata tua. Concupivi salutare*. Ideo etiam debet manus tua fieri ut salvet me, *Domine*, quoniam *concupivi salutare tuum*, id est, salvationem quam tu daturus es: et ita concupivi ut debui, quia *lux tua meditatio mea est*: et ex præmeditatione complevi legem tuam. *Vivet anima mea*. Ego concupivi salutare tuum, et vere veniet mihi: et hoc est quod dicit. *Vivet anima mea et laudabit te*: sicut alibi dicitur, *In sæcula sæculorum laudabunt te (Ps. LXXXIII)*: et *judicia tua*, id est, flagella quæ justo judicio tuo patior, *adjuvabunt me*, ut vivat anima mea: et ut perveniam ad patriam, expurgando scilicet sordes de præterito et reddendo cautum de futuro, ne ulterius offendam. *Erravi sicut ovis*. Ut anima mea tandem ibi vivat, ut desidero et confido ex misericordia tua, non tantum multitudo angelica veniat ut salvet me, sed tu ipse require me ad modum boni pastoris. Et hoc mihi necessarium est, quia aberravi sicut ovis quæ perierat. Quæstisti jam. Et opus est ut semper me requiras quandiu hic vivitur. Et ideo tu debes requirere quia servus tuus sum: *et quia mandata tua non sum oblitus*, id est, ex quo credidi et agnovi mandata tua: fideliter exsecutus sum quod mandasti.

PSALMUS CXIX.

CANTICUM GRADUUM.

* Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me. Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis. *

ENARRATIO.

In primis videndum est, quare gradus his psalmis designati, dicantur esse quindecim potius quam decem aut viginti. In templo Salomonis erant quindecim gradus dispositi, per quos erat ascensus ad Sancta sanctorum pontifici semel in anno intro-

cunti (*Exod. xxx, Hebr. lx*). Templum illud est Ecclesia, in qua omnes fideles sunt secundum fidei sacramenta. Gradus illi virtutes sunt, per quas animæ fideles ascendunt et promoventur ad vera sancta in domum non manufactam, manentem in cælis, ubi Dominus Jesus jam collocatus est in dextera Dei Patris : quo solus intravit, quoniam singularem sublimationem accepit, singulariter exaltari promeruit. Illuc etiam multitudo fidelium per hos quindecim gradus ascendit, quoniam quanto promotiores et altiores in virtutibus sunt, tanto supernæ patriæ viciniore sunt : tanto magis ad Sancta sanctorum non locosed similitudine vitæ accedunt. Quindenarius constat ex octonario et septenario. Sed per septenarium intelligitur Vetus Testamentum, propter Sabbatum de cuius observatione præceptum est in lege. Vel per septem, mundus iste potest accipi, qui septem diebus volvitur a principio sui. Et quoniam observantia Veteris Testamenti ad temporalem et transitoriam remunerationem spectabat, pro sospitate, pro diuturnitate vitæ, pro multiplicitate filiorum, pro victoria et pro aliis temporalibus flebat, ad septenarium ad ea quæ sæculi hujus sunt, Testamentum Vetus pertinebat. Et ideo merito per septem accipitur. Per octonarium vero Novum Testamentum significatur propter octavam diem in qua Dominus noster resurrexit, ubi fuit principium et confirmatio Novi Testamenti. Qui ideo dicitur resurrexisse die octava, non prima : quia non surrexit ad hos dies qui volvuntur per septenarium numerum, sed potius in æterna et indefectibili vita : in æternitate scilicet et in octava die, quæ post transitum horum septem dierum est futura, quæ non erit alia nisi æternitas. Vel ideo per octonarium numerum potest accipi Novum Testamentum, quoniam omnis labor noster et omnis operatio nostra bona, scilicet Novi Testamenti observantia, ad octavam et futuram remunerationem spectat. Executio igitur mandatorum Veteris scilicet et Novi, per quindecim gradus designatur, per quos ad vera sancta sanctorum animæ fidei datur ascensus. Per septem etiam pervenimus ad octo, quoniam per omnia bona nostra opera quæ fiunt in hac temporali vita, pervenimus tandem ad octavam diem, id est, ad cælestis patriæ perennitatem. Gradus apud nos tam descensum quam ascensum significat : ideo per gradum non debemus intelligere descensum, sed solummodo ascensum. Psalmi autem isti qui dicuntur *cantica graduum*, et sunt quindecim, non ad imitationem illorum graduum qui erant in templo Salomonis facti sunt, cum David longe ante filium præcesserit, hosque psalmos sicut et alios in laude Dei decantaverit : sed gradus illi per Salomonem ad imitationem earumdem virtutum, quæ in psalmorum istorum numero designantur, positi sunt, quia idem spiritus qui David docuit hos psalmos in mysterio angelorum decantare, docuit et Salomonem quamdam rerum præfigurationem eadem mysteria in domo Dei, quæ est Ecclesia, postmodum agenda præmonstrare. Psalmus autem iste dicitur

A canticum graduum, id est, unus de multis gradibus : qui ideo dicuntur *cantica*, quoniam omnia illa quæ in his psalmis designantur, spectant ad futuram remunerationem, ubi lætitia perennis est. Quod vero pluraliter dicit *graduum*, designat multipliciter virtutum et conjunctionem et cohærentiam, quousque perveniatur ad sancta sanctorum, ad æternæ gloriæ regnum. Illi igitur fideles quorum conversatio in cælis est (*Phil. iii*), qui jam pervenerunt ad supremum gradum, ascensus sui gradus et virtutum promotionem aliis hic referunt, ut eos in ascendendo sequantur, et eos in promotione virtutum imitentur, donec illud in eis impleatur quod superius dicitur : « Ibunt de virtute in virtute : videbitur Deus Deorum in Sion (*Ps. lxxxiii*). » Sciendum autem quod aliquando fit gradus de virtute in aliam virtutem, aliquando in eadem virtute fundamento : quia in unaquaque et magis et minus remissi vel intensi esse possumus. Primus gradus est oratio pro fidei fundamento, qui talis esse videtur, ut illi qui jam sunt in templo, in Ecclesia Dei per fidem, orent sibi dari notitiam Scripturarum et auctoritatem sanctorum Patrum, et confirmationem fidei suæ contra perfidiam blasphemorum et impugnationem hæreticorum.

Ad Dominum cum tribularer clamavi. Cum anxieret blasphemis verbis infidelium et impugnatione hæreticorum, qui mihi veram fidem moliebantur excutere, clamavi ad Dominum qui me poterat corroborare : et non sum frustratus, quia *exaudivit me*. Hoc dicit quodam anticipationem, ut auditores magis incitet ad clamandum, ac si dicat : Cum hujusmodi tribulatio ingruerit, exemplo meo clamate, et Dominus exaudiet vos : *Domine, libera animam meam*. Clamavi ergo ita dicens : *O Domine, qui potens es, animam meam in rectitudine fidei existentem, et per fidei sacramentum jam viventem, libera a labiis iniquis, id est, a blasphemis verbis perfidorum, qui manifeste fidem tuam impugnant. Et a lingua dolosa, id est, a verbis hæreticorum, ne occulto eorum veneno inficiat, qui multa vera et utilia falsitati interserunt, ut eo facilius decipiant. Quid detur tibi. Antequam clamarem, antequam Dominum ut liberaret orarem, ita mecum deliberando meditabar, admirans periculi magnitudinem, et dicens : O tu, anima mea, quid detur tibi ad linguam dolosam, id est, quæ arma possint tibi dari ad devincendam linguam dolosam? aut si non data tibi fuerint quibus possis eam devincere, saltem quid, id est, quod tegimentum, apponatur tibi ne occidaris? Ideo autem quærit munimen contra linguam dolosam hæreticorum, quia majus est ibi periculum, et major difficultas defendendi, ubi dolose agitur, quam ubi manifeste quis impugnatur. Sagittæ potentis.* Cum hujusmodi arma mihi dari possint, excogitavi, scilicet *sagittæ potentis acutæ*, id est, sententiæ sacræ Scripturæ et cognitio verborum Dei, quæ sunt acuta et ad transigendum corda inimicorum efficacia ; et non tantum respectu sui acuta, sed etiam ideo, quia sunt *potentis*, id est, et

omnipotenti Deo directa. Dictum est ab illa simili- A tudine, quia si aliquis peritus sagittandi mittit sagittas, efficaces sunt ad interficiendum. Si vero imperitus mittit, licet bonæ sint quantum ad se, tamen sunt inefficaces. *Sagittæ*, inquam, *potentis* possunt mihi dari *cum carbonibus* non extinctis, sed *desolatoriis*, id est, vastatoribus et succendentibus, hoc est, vita et auctoritas sanctorum Patrum, apostolorum scilicet et aliorum doctorum, qui non sunt extincti carbones ab impugnatione hæreticorum, sed sunt igne sancti Spiritus ardentes, et omnem hæresim incendentes et devastantes. Quod si utraque hæc tibi dari non possunt, o anima, saltem, id quod utilius est, auctoritas sanctorum Patrum in defensionem tibi apponatur. *Heu mihi*. Adhuc ostendit magnitudinem periculi. *Clamavi*, inquam. Et necesse est ut me exaudias et liberas quia *heu*, id est, dolor mihi est, *quia incolatus meus*, id est, peregrinatio mea, in qua differor a patria, videtur mihi nimis esse prolongata. Nec tamen propter solum incolatum doleo, sed quia *habitavi cum habitantibus Cedar*, id est, cum illis qui tenebras ignorantie sic patiuntur, ut in illis permaneant et quasi inhabitent. Et ne aliquis putaret eum de incolatu corporis dicere, addit: *Multum incola fuit anima mea*, id est, antequam clamarem et liberationem orarem, longe remota fuit a patria. Et ut ad veram sanctam sanctorum et ad patriam omnibus fidelibus promissam accederem, necessarium fuit mihi clamare, sagittas acutas et carbones desolatorios habere, ut anima mea a tanta sui ipsius oblivione ad seipsam rediret, et oculos suos ab hujus mundi deceptionibus elevatos, ad veram patriam intenderet, et magis magisque ad illam accederet. Omnium quidem animæ hic sunt incolæ, id est peregrinæ: sed quorum conversatio in cælis est (*Phil. III*) non adeo peregrinantur ut aliorum. *Cum his qui oderunt pacem*. Et non tantum heu mihi pro hoc quod habitavi cum eis, sed quia oderunt me, cum tamen ego cum eis essem *pacificus*, quod nimis est difficile. Et non solum oderunt, sed etiam impugnaverunt *me* verbis, quia nondum conscendi ad tormenta. Et hoc *gratis*, id est, sine causa, nullo modo commerui. Vel *gratis*, id est, frustra, quoniam me vincere non potuerunt. *Cum loquebar illis*, id est, quando monita salutis dabam.

PSALMUS CXX.

CANTICUM GRADUUM.

« Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram. Non det in commotionem pedem tuum, neque dormiet qui custodit te. Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel. Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam Dominus. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, ex hoc nunc et usque in sæculum. »

ENARRATIO.

In priori gradu positus in periculo, pro fide clamavit. In hoc vero consecutus jam certitudinem fidei, dicit se exauditum esse, et in cognitione sacræ Scripturæ, et in sanctorum Patrum auctoritate.

Levavi oculos meos. Ego qui in tribulationibus ad Dominum clamavi, exauditus, *levavi oculos* mentis meæ, prius ignorantia et inopia exempli depressos, *in montes*, id est, in doctrinam vel vitam montium, id est, prophetarum et apostolorum, a quibus *auxilium mihi* venit et superveniet: quia nullus tantum in divina pagina proficit, quia semper magis magisque proficere possit. *Auxilium meum a Domino*. Licet dixerim quod ab his mihi veniat auxilium, tamen *auxilium meum a Domino* potius est dicendum, *qui fecit cælum et terram*, id est, qui fecit et eos cælum et me terram. Vel qui fecit majores et minores. *Non det in commotionem*. Modo faciens conversionem ad auditores vel ad seipsum, orat ut Deus faciat eum constantem in confirmatione fidei, dicens: Dominus *non det*, id est non permittat, *pedem tuum in commotionem*, id est, affectionem, vel fidem tuam non patiatur commutari. Et *qui custodit te* secundum perseverantiam, *non dormitet*, id est, non permittat te vacillare et hebetem esse in ipsa fide. *Ecce non dormitabit*. Sicut oravi, ita erit pro certo. Ille *qui custodit Israel*, videntes et in se credentes, *ecce*, id est, in præsentem et indilate, quod probari potest et agnosci, *non dormitabit*, id est, non permittet te nutare, *neque dormiet*, id est, non patitur te in tribulationibus deficere. *Dominus custodit te*. Vere custodit te, quod inde probari potest, Quia ipse *Dominus* est in rebus potens ad faciendum hoc, et ipse est *protectio tua*, contra impugnationes. Et non tantum corroboravit te in fide, sed erit etiam existens *super manum dexteram tuam*, id est, super patientiam et fidem tuam, pro qua tu collocaberis in dextera Dei: quæ tua dicitur, quia tu frueris illa. Vel existens *super manum*, id est super operationem: et hoc determinat, scilicet *dexteram tuam*, id est, super bonam operationem, in qua proteget te secundum perseverantiam. *Per diem sol non uret te*. Ita custodiet te, quod *sol non uret te per diem*, id est, Christus qui est verus sol secundum illuminationem divinitatis, non offuscabit te, id est, non permittet te scandalizari in fide et intellectu divinitatis suæ quin sane de ea sentias: *neque luna*, id est, ipse idem Christus, qui luna dicitur respectu suæ humanitatis, quæ fuit mortalis et passibilis, uret te *per noctem*, id est, in fide humanitatis, ne aliquid sinistram de utraque natura sentias. *Dominus custodit te ab omni malo*. Et non tantum Dominus custodit te ab hæresi, quæ sit de natura divinitatis et humanitatis suæ, sed etiam ab omni malo, scilicet hujus mundi, vel hæresi, vel aliqua perfidia, ut nihil prave sentias neque de sacramentis Ecclesiæ, neque de resurrectione mortuorum et cæteris. Et si quid secundum corpus patieris pro fidei observatione, *Dominus animam tuam custodiet: Dominus custodiat introitum*

tuum. Et sicut enuntiavi, sic fiat. Dominus custodiat introitum tuum, id est fidem tuam, per quam intrasti in Ecclesiam : et exitum tuum a fide in mortem, id est, maxime te custodiat in extremis, quia maxime circa finem gravissimæ solent esse tentationes. Custodiat, inquam, incipiens hanc custodiam ex hoc nunc, id est, a præsentis nunc, et ita perseveret usque in sæculum, id est, usque ad finem præsentis vitæ.

PSALMUS CXXI.

CANTICUM GRADUUM.

« Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Jerusalem. Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in id ipsum. illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini testimonium Israel, ad constituendum nomini Domini. Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, et abundantia diligentibus te. Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis. Propter fratres meos et proximos meos, loquebar pacem de te. Propter domum Domini Dei nostri, quæsi vi bona tibi. »

ENARRATIO.

Iste conscendens post fidei confirmationem, dicit se conscendisse usque ad spem, non quod spes sit altior gradus quam fides, sed quoniam habens utrumque, id est fidem et spem, altior est eo qui unum horum tantum habet. Quod de cæteris gradibus accipiendum est.

Lætatus sum. Postquam adeo munitus fui in fide, ut non solum non deficerem, sed etiam blasphemos et hæreticos impugnarem, lætatus sum, id est augmentatam spem habui, in his quæ dicta sunt mihi id est in consideratione promissionis mihi factæ a prophetis et apostolis, aliisque sanctis viris, dicentibus : In domum Domini ibimus, id est ad cœlestem Jerusalem pervenimus. Cum dixit, mihi, unitatem omnium fidelium denotavit. Cum vero dixit, ibimus multitudinem conscendentium intellexit. Stantes erant : et intantum certi fuimus nos ituros in domum Domini, quod pedes nostri, id est affectiones nostræ et cogitationes nostræ, stantes erant, id est firmiter manebant, in atriis tuis, o Jerusalem, id est in amplitudine gloriæ tuæ, ubi nullus possessione alterius angustabitur, sed omnes spatiose et copiose regnum possidebunt. Jerusalem, quæ ædificatur. Ne aliquis putaret illum dicere de terrena Jerusalem, determinat de qua dicat. In atriis illius Jerusalem dico, quæ ædificatur adhuc quotidie ut civitas, id est ad modum alicujus terrenæ civitatis, quia sicut aliqua civitas ædificatur ex inanimatis lapidibus, ita illa ex vivis, qui quotidie illuc transmittuntur. Facta de determinatione, commendat ipsam civitatem. Cujus participatio est ejus rei, quæ est tendens in id ipsum, id est in unitatem, id est omnes qui participantur illa, eandem rem quærunt, id est Christum, qui erit summum bonum, et omnes eundem recipient denarium. Illuc enim ascenderunt. Ideo

A hanc certitudinem habeo quod ibimus in domum Domini, id est in supercœlestem Jerusalem, quia tribus quæ sunt ejusdem conditionis et conspersionis, cujus et nos, illuc ascenderunt : quia sequuntur agnum quocumque ierit (Apoc. xiv). Et non quælibet tribus, sed tribus Domini, qui erat testimonium Israel, id est qui testatus est Jacob, homines in cœlos ascensuros, per visionem scælæ, per quam vidit angelos, ascendentes et descendentes (Gen. xxviii). Et determinat ad quid tribus ascenderunt, scilicet ut laudem darent gloriæ Dei, quæ videre et laudare summa est eis gloria et requies. Quia illic sederunt. Etiam hoc est mihi argumentum illuc ascendendi, quia illic sederunt sedes in judicio, id est in cœlesti Jerusalem jam quieverunt illi, qui futuri sunt sedes, id est iudices in futuro judicio, scilicet apostoli et cæteri sancti ; super domum David, dico, sedes sedebunt, id est ipsi qui sunt sedes Dei, sedebunt iudicaturi fideles : nam infideles jam iudicati sunt. Per tribus, minus perfectos : per sedes, perfectos accipimus : Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem. Postquam isti conscendentes, qui adhortationem auditorum hic agunt, certitudinem spei eus, scilicet in Jerusalem perveniendi, ostenderant : tum propter tribus, tum propter sedes quæ jam ascenderunt modo ipsas tribus et sedes orant pro se intercedere ut et ipsi quandoque illuc perveniat, dicentes : Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, id est valentia ad quietem ducentem nos in Jerusalem, hoc est, precibus apud Deum obtineatis, ut nobis det talia merita, quibus bene operando mereamur in Jerusalem cœlestem conscendere. In quo hæresis illorum destruitur, qui dixerunt sanctis non esse supplicandum, quoniam nescirent quid hic circa pulverem eorum ageretur, cum etiam dæmones tantæ levitatis et velocitatis sint, ut uno pene eodemque momento, et hic et in Babylonia sint. Sed multo magis hæc efficacia credenda est in animabus sanctorum : quæ quanto dæmonibus sunt beatiores, tanto sunt perspicaciores. Et abundantia diligentibus te. Vos, inquam, sancti Dei, rogate nobis a Deo exhiberi ea quæ ad pacem sunt, et beatitudinem, quæ in supercœlesti patria est, consequendam sunt valentia. Rogamus etiam et nos pro nobis et pro omnibus aliis ita : O Jerusalem, omnibus qui te diligunt, sit abundantia pacis, id est quidquid bonorum est illis proveniat, qui vera dilectione te inhabitare præoptant. Fiat pax in virtute tua. Modo exponit cui rei abundantiam deponat. Fiat, inquit, pax, id est quies vera, in virtute tua, id est in Christo qui est auctor et virtus tua, fiat nobis pax ita, ut conformemur ei : et abundantia scilicet in turribus tuis, id est talis pax fiat nobis, qualis fuit in turribus tuis id est in apostolis. Quod est perfectissimorum, qui istam rationem effundunt ad instructionem aliorum, ut et ipsi per orationem conscendant. Propter fratres meos. Hic ostendit orationis suæ intentionem. Quasi dicat : O Jerusalem, ego agens de te loquebar, id est annuntiavi pacem quæ est in te, non propter me, sed

propter fratres meos, scilicet alios fideles minus perfectos, *et proximos meos*, id est magis perfectos, mutua charitate me diligentes, et imitatores meos in bono *propter domum Domini*. Ostendit quare Jerusalem bona quæsierit, scilicet quia domus Domini est. Ac si dicat: *Propter domum Domini Dei nostri* ædificandam, id est propter fideles ex quibus construitur domus Domini, et in quibus ipse inhabitat, *quæsi tibi bona*, o Jerusalem, id est adducere tibi cives laboravi: unde gaudium fieret augmentatum ad honorem magnificentiæ tuæ, quod bonum est.

PSALMUS CXXII.

CANTICUM GRADUUM.

« Ad te levavi oculos meos, qui in habitas in cælis.
« Ecce sicut oculi servorum in manibus domino-
« rum suorum: sicut oculi ancillæ in manibus
« dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum
« nostrum donec misereatur nostri. Miserere nostri,
« Domine, miserere nostri, quia multum repleti
« sumus despectione. Quia multum repleta est anima
« nostra, opprobrium abundantibus et despectio su-
« perbis. »

ENARRATIO.

Post certitudinem spes sequitur gradus ut sperantes se pervenire in cœlestem Jerusalem, oculus mentis quos prius ad montes levaverant, ad ipsum Dominum et ad voluntates regis ejusdem civitatis complendas dirigant. Unde iste fidelis sub persona omnium loquens fidelium, ut ostendat in eodem gradu esse, dicit:

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis. O Domine, qui regis et inhabitas cœlestes creaturas vel sanctos homines, tua gratia cœlos, ut ad pacem et supercœlestem habitationem pervenirem, *ad te levavi oculos meos*, id est rationem mentis meæ et omnes affectiones meas a temporalibus phantasiis hujus mundi, ad explendas voluntates tuas intendi. *Ecce sicut oculi servorum*. Modo singulariter, modo pluraliter agunt isti conscendentes: et plures sunt et unæ. Plures, secundum personarum diversitatem: unum, secundum fidem et dilectionem. Vere *oculos meos levavi ad te*, quia *ecce*, id est in præsentem vel in manifesto, *oculi nostri*, interiores, ita sunt erecti *ad Dominum Deum nostrum*, eousque *donec misereatur nostri*, id est donec nos ab hac miseria absolvat sæculi præsentis, et faciat recumbere, et transiens ministret nobis: ita dico, sunt oculi nostri ad Dominum directi, *sicut oculi servorum*, specularantes diligenti attentione, *in manibus dominorum suorum*. Dictum a similitudine servorum disciplinatorum, qui magna diligentia inspicunt in manus dominorum, ut cum signa dederint aliquid agendi, mox obsequantur. *Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ*. Ideo ponit ancillas, quia in illis est major diligentia et cultus erga dominas suas, quam in servis. Ita oculi nostri ad hujusmodi servorum vel ancillarum modum omnis affectio nostra ad exsequendas voluntates Domini est intenta, donec a præsentis onere servitutis absolutos transfe-

rat in regnum liberatis suæ. *Miserere nostri*, Domine. Et ita facias, Domine, *miserere nostri*: quandoque ducendo in libertatem. Et repetit *miserere nostri*, quia non sufficit semel dicere quod nimis desiderat evenire: Et necesse ut miserearis, *quia multum sumus* despicabiles apud homines qui nos ludibrio habent et despectui: *quia multum repleta est anima nostra*. Non tantum secundum corpus despicabiles: sed anima nostra multum repleta est despectione, quia nos stultos et insanos reputant. Exponit quomodo sint despectui: ita scilicet quod anima nostra *opprobrium est abundantibus*, id est, locupletibus hujus sæculi, cum viderent non pauperes: *et despectio superbis*, qui nos pro humilitate nostra contempserunt.

PSALMUS CXXIII.

CANTICUM GRADUUM.

« Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc
« Israel, nisi quia Dominus erat in nobis. Cum ex-
« surgerent homines in nos, forte vivos deglutissent
« nos. Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan
« aqua absorbuisset nos. Torrentem pertransivit
« anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra
« aquam intolerabilem. Benedictus Dominus, qui
« non dedit nos in captivum dentibus eorum. Anima
« nostra sicut passer erepta est de laqueo venan-
« tium. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus.
« Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit
« cœlum et terram. »

ENARRATIO.

Hic iterum loquitur eadem multitudo fidelium, non jam exemplum proponens sicut supra, sed simpliciter admonens ut, postquam aliquis ad spem conscenderit, et completionem mandatorum Dei ita constans exstiterit, ut inde non possit dimoveri, licet multi sint devocantes eum corrosionibus, ipsam constantiam Domino ascribat, non viribus suis. Memores sancti confessores Christi, quod pericula Domino miserante velut impetum torrentis evaserint, fatentur se sola Dei misericordia de tot ærumnis liberatos, et dicunt:

Nisi quia Dominus erat in nobis. Quicumque est *Israel*, id est, videns Deum, ita ut sit promotus ad patriam fide et executione mandatorum Dei, *dicat*, id est, cogitet et intelligat apud se *nunc*, id est indilate: *quia nisi Dominus esset in nobis* gubernans nos, et confortans in impugnatione et lumine suo rationem nostram illuminando, mentem nostram corroboret *cum homines*, secundum carnem ambulantes, *exurgerent in nos*, blandis et deceptoriiis verbis *deglutissent nos vivos*, id est, incorporassent nos sibi prudentes et scientes: quia quamvis sciremus eorum scelerem esse execrabilem, tamen consentiremus illis: quod contingeret sicut illa res quæ *forte* evenit, id est, temere et improvide quantum ab homines. Licet enim essemus prudentes, tamen non possemus nobis providere: *cum irasceretur furor eorum in nos*. Et *nisi Dominus esset in nobis*, cum ipsi interius furentes irascerentur exterius adversum nos cor-

rosionibus et maledicis verbis, *forsitan*, id est, A
 ut nobis videtur, *aqua absorbuisset nos*, id est,
 vel ipsi diffluentes diversis concupiscentiis, et
 dissolventes alios, vel detractiones et aspera
 eorum verba, quæ erant quasi aqua violenta, quibus
 stabilitatem mentis nostræ submergerent, et pedem
 nostrum labefactarent, cum nos in nequitie suæ con-
 sensum devocassent. *Torrentem pertransivit*. Quan-
 tum in nobis, non potuissemus subsistere, sed, *quia*
Dominus erat in nobis, anima nostra, de cujus peri-
 culo agebatur, *torrentem pertransivit*, id est, ipsos
 dolosos et maledictos vehementer instantes invasit,
 dico *quia pertransivit*, et hoc *forsitan*, quia, puto
pertransisset. Dubitative dicunt propter magnitudi-
 nem periculi quasi adhuc timentes. *Forsitan pertrans-*
isset. Et ut *pertransisset anima nostra aquam intole-*
rabilem quantum ad vires nostras, id est, impugna- B
 tionem eorum intendentem demergere, quam pro-
 priis viribus tolerare non sufficeremus, *benedictus*
Dominus. Et, de eo quod *anima nostra pertransivit*
 illos, sit *Dominus benedictus*, id est, gloriosus et
 exaltatus, *qui non dedit nos in captivum dentibus*
eorum, id est, qui non permisit nos corrosioni et
 detractioni eorum succumbere. *Anima nostra sicut*
passer. Non tantum corrosionem eorum evasimus,
 sed *anima nostra*, cauta *sicut passer* qui et laqueos
 et aliarum avium incursum effugit, *erepta est de laqueo*
venantium, id est, de dolis et blandimentis eorum
 qui nos venabantur. Nulla enim avis est callidior
 passero ad devitandos laqueos. Ad cujus similitudi-
 nem *anima nostra*, callida et cauta existens, laqueos
 sibi paratos sapienter transiens, alta et æterna men- C
 tis celeritate, et spiritali ratione semper appetens,
erepta est de captiosis et deceptoris verbis, quibus
 nos illaqueare et subvertere moliebantur: *et nos*
ideo erepti sumus, quoniam *laqueus* deceptionis eo-
 rum *contritus est*, et inefficax factus est, id est,
 amodo cessabit maledicis et dolosis verbis nobis ad-
 versari. *Adjutorium nostrum*. Et, quod tale adjuto-
 rium habuimus, non erat ex meritis nostris, sed *in*
nomine Domini, id est, in misericordia ejus unde
 ipse est glorificandus; *Domini* dico, qui bene potuit
 nos adjuvare, quia ipse *fecit cælum et terram*, id est,
 et illos qui jam ascendentes in supremum gradum,
 cæli facti sunt, et illos qui, minores adhuc in ascensu
 positi, necdum omnino terreni esse desierunt.

PSALMUS CXXIV.

CANTICUM GRADUUM.

« Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: non
 « commovebitur in æternum qui habitat in Jerusa-
 « lem. Montes in circuitu ejus, et Dominus in cir-
 « cuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in sæculum.
 « Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum
 « super sortem justorum, ut non extendant justi ad
 « iniquitatem manus suas. Benefac, Domine, bonis
 « et rectis corde. Declinantes autem in obligationes
 « adducet Dominus cum operantibus iniquitatem:
 « pax super Israel. »

ENARRATIO.

Postquam isti conscendentes non sibi, sed Deo
 quod deglutiti et absorpti non sunt, attribuunt, ad-
 huc ulterius promoventur, scilicet ad contemptum
 temporalium, ut sic omnino confidentiam, quæ adhuc
 certior est quam spes, ponant in Domino et sic con-
 versatio eorum in Jerusalem. Et in hoc instruant alios
 exemplo suo, promittentes eis hanc utilitatem inde ve-
 nire quod et interius et exterius muniantur divinitus.

Qui confidunt in Domino. Quicumque sunt illi qui in
 Domino confidunt, et qui spem et fiduciam in Domino
 ponunt, non in divitiis et nobilitate, sed in Domino,
 omnimodam habent confidentiam. Et *qui habitat in*
Jerusalem, id est, cujus conversatio in cælis est
 (Phil. III), nullus talium *commovebitur in æternum*,
 quantumcunque impugnetur; *sicut mons Sion*, id
 est, Christus qui est fortitudo et refugium Ecclesie,
 futura speculantis et presentia postponentis, non
 commovebitur in æternum. *Montes in circuitu ejus*.
 Ideo non commovebitur, quia *montes*, id est, apo-
 stoli sunt in circuitu ejus, munientes eam tum præ-
 dicatione, tum exemplo, tum etiam interventione.
 Dictum a similitudine alicujus civitatis inter montes
 sitæ, cui non facile possit assultus fieri. Et non tan-
 tum *montes*, sed ipse *Dominus est in circuitu*, in de-
 fensione populi sui. Et in hoc perseverabit, incipiens
 ex hoc instanti nunc: et usque in finem vitæ, juxta
 illud: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus* (Math.
 XXIII). *Quia non relinquet Dominus virgam peccato-*
rum. Vere non commovebitur, quia *Dominus non*
relinquet virgam, id est sceptrum et dominium pec-
 catorum super sortem, id est super electionem justo-
 rum, super ipsos scilicet justos qui sunt electi Dei,
 hoc est non patietur illos ultra vires suas laborare,
 sicut Apostolus ait: « Fidelis Deus qui non patietur
 vos tentari supra id quod potestis (I Cor. X). » Et
 adeo non derelinquet *virgam peccatorum super justos*,
 ut *justi*, non dico non peccent, sed *non extendant*
manus, id est affectiones suas ad iniquitatem, ut nul-
 lam habeant voluntatem peccandi. *Benefac Domine*.
 Nunc ad instructionem auditorum, quos in conformitate
 sui ascensuros invitant, orationem effundunt,
 ut et ipsi per orationem conscendant, ita dicentes:
O Domine, benefac bonis, id est bene operantibus,
 ut perseverent, *et rectis corde*, id est innocentibus,
 ut sic permaneant. *Declinantes autem*. Et reversus
 D benefaciet Dominus bonis. *Declinantes autem in*
obligationes, id est in peccata, quibus obligantur
 homines veluti catena, vel, *in obligationes*, id est
 persuasiones peccatorum *adducet Dominus cum*
operantibus iniquitatem, id est eadem pœna damna-
 bit illos qua operarios iniquitatis, id est eorum de-
 vocatores. Ille scilicet Dominus faciet hæc qui, exi-
 stens *pax super Israel*, æterna quiete remunerabit
 videntes se, et spem suam in eo ponentes.

PSALMUS CXXV.

CANTICUM GRADUUM.

« In convertendo Dominus captivitatem Sion, factus
 sum sicut consolati. Tunc repletam est gaudio os

« nostrum, et lingua nostra exultatione. Tunc dicent
« inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.
« Magnificavit Dominus facere nobiscum; facti su-
« mus lætantes. Convertite, Domine, captivitatem no-
« stram, sicut torrens in austro. Qui seminant in
« lacrymis, in exultatione metant. Euntes ibant et
« flebant, mittentes semina sua. Venientes autem ve-
« nient cum exultatione, portantes manipulos suos.»

ENNARRATIO.

Post contemplum temporalium adhuc altior est gradus, ut etiam post captivitatis conversionem liberum et jucundum sit eis bene agere. Multi enim sunt omnia temporalia postponentes et bene operantes quibus tamen non est jucundum et delectabile bene agere, quia fortassis, si pœna et remuneratio non sequeretur, a bene agendo cessarent. In quibusdam vero istis gradibus se ponunt in exemplum, in quibusdam simpliciter adhortantur, in quibus utrumque faciunt hi conscendentes.

In convertendo Dominus, id est dum converteret Dominus captivitatem Sion, id est servitutem nostri, qui, prius ad modum captivorum, coacti et ex necessitate servivimus in libertatem et jucundam voluntatem. Nostri dico, speculantium futura, facti sumus sicut consolati. Captivitas Sion fuit, quando Ecclesiam Dei quæ primitus in paucis erat persecutorum premebat iniquitas. Sed conversa est in libertatem, quando per divinæ misericordiæ respectum etiam ipsi principes receperunt fidem, jamque licuit credentibus libere Christo exhibere servitutem. Cujus captivitatis conversio tam jucundos et delectabiles reddidit plurimos, ut jam quasi ex libero arbitrio bene operari delectarentur. Et ipsa tristitiæ remotio hic dicitur consolatio. Unde hic dicitur: Facti sumus sicut consolati, quia, quantacunque hic sit consolatio, est quasi umbra et quædam tantum similitudo futuræ consolationis: Tunc repletum est. Et non solum similes facti sumus consolatis in illa conversione captivitatis in libertatem, sed etiam tunc, id est eodem tempore conversionis, os nostrum scilicet interius repletum est gaudio. Et lingua etiam nostra exteriori exultatione illud celare non potuit. Tunc dicent inter gentes. Sed mali non cognoscunt tantam libertatem et gratiam hic nobis esse concessam. Sed tunc, id est in futuro ubi non poterunt dissimulare, dicent inter gentes, id est ipsi qui hic gentiliter vixerunt, sive mali Christiani, sive non credentes. Vel etiam hic, aliqui inter gentes, considerantes religionem in populo Christiano florere, et diversa gratiarum bona in sanctis abundare, dicent: Nos illos putavimus insanos (Sap. v), sed Dominus magnificavit suum facere cum eis. Bene facit Dominus cum suis, quanto ut bene operentur efficit, sed magnificat tunc suum facere cum eis, quando bene operari efficit eis jucundum et spontaneum Magnificavit Dominus. Sic dicetur inter gentes. Et revera Dominus magnificavit suum facere nobiscum quem admodum illi dicunt, facti sumus sicut lætantes, id est ex lætitia Domini complemus mandata. Convertite,

A Domine. Convertunt se ad orationem, ut quemlibet ascendentem exhortentur in idipsum, dicentes: O Domine, converte captivitatem nostram in libertatem. Ne aliquis putaret hanc captivitatis conversionem ita factam ut non posset intendi et augeri, addit. Quamvis dicamus quod facere tuum, Domine, nobiscum magnificaberis, tamen oramus, converte magis et magis captivitatem nostram in libertatem, quia quoad in hac vita subsistimus, semper magis et magis in libertatem converti indigemus: libertatem dico, existentem sicut torrens in austro. Tempore flantis austri glacies et nix resolvitur in torrentem, quia omnia repellit obstantia: ita et corda calore sancti Spiritus afflata resolvuntur a glacie vitiorum in libertatem quia omnia hujus sæculi propellens impedimenta, vi maxima ruit ad patriam. Quasi aliquis diceret: Tu oras libertatem qua plurimas patieris tribulationes: vel, qualis est illa libertas, in qua tot tribulationes sustines? Ad hoc respondes: Quæ cura? Si seminem in lacrymis, in gaudio metam quia omnes, qui seminant in lacrymis, id est qui operantur bene in tribulationibus, facient messem in exultatione, id est fructum bonæ operationis recipient pro eo quod hic laboraverunt. Euntes ibant. Et ut seminemus in lacrymis, habemus auctoritatem in antecessoribus, id est in sanctis martyribus qui fuerunt euntes ad mortem. Et determinat quomodo euntes: Ibant et flebant, hoc est mittentes in lacrymis semina sua, id est bonas operationes. Venientes autem. Ita fuerunt euntes ad mortem, ut diximus, sed, venientes de morte ad vitam, venient non qualitercunque, sed cum exultatione contra hoc quod hic flebant, portantes manipulos suos, id est recipientes remunerationem honorum operum.

PSALMUS CXXVI.

CANTICUM GRADUUM SALOMON.

« Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
« Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite,
« postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.
« Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas
« Domini, filii; merces, fructus ventris. Sicut sagittæ
« in manu potentis, ita filii excussorum. Beatus vir
« qui implevit desiderium suum ex ipsis, non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.»

ENNARRATIO.

Istud canticum graduum est commonitorium Salomonis, id est representans ad memoriam causam illius. Salomon enim tantæ fuit sublimitatis, ut Spiritus sanctus per os ejus loqueretur, et templum Domini ædificaret in sapientia omnes homines præcellens: et tamen cecidit et non quomocunque, sed in idololatriam. Quod admonet per istorum quæ hic aguntur exhortationem quemlibet, ut licet post contemptum temporalium intantum conscendat, ut ex dilectione bene operetur (Gal. v), non tamen præsumat ullo modo in se sibi promittere securitatem, nisi sessionem prius per-

gerit, id est, nisi humilitatem suam ad congruam finem perduxerit, cum præcipue vir tantæ dignitatis et sapientiæ sic criminaliter corruerit. Ideo autem hic in octavo gradu agitur de securitate, quia securitas nulla est priusquam perveniantur ad octavam.

Nisi Dominus ædificaverit domum. Idem, qui et supra, loquuntur hic ad instructionem auditorum, ac si dicant: Postquam adeo, ut dictum est, conscenderitis, nolite præsumere de custodia vestra, quasi vos possitis custodire bonum quod in vobis est, cum nec prius illud operari possetis, nisi Deus operaretur in vobis, quia *nisi Dominus ædificaverit domum*, id est, ipse primo aliquem constituisset sibi habitaculum, et animam ipsius, quæ domus Dei esse debet, per initia bonorum operum ædificasset, frustra laboraverunt qui ædificant eam, id est bonum, hoc est, frustra laborassent et prælati prædicantes et subiecti obedientes. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat* (1 Cor. III). *Nisi Dominus custodierit civitatem.* Postquam vero ædificati fueritis, et multitudinem virtutum quasi concives congregaveritis, nolite, ut dictum est, de harum custodia in vobis præsumere, quia *nisi Dominus custodierit civitatem*, id est, animam, in qua virtutes velut cives continentur, *frustra vigilat qui custodit eam*, id est, in vanum sollicitus est et curiosus qui intendit eam custodire ope sua, sive prædicator, sive prædicatus. *Vanum est vobis.* Et quoniam civitas non potest custodiri nisi a Domino, ergo *vanum est vobis surgere*, id est, securitatem vobis promittere *ante lucem*, id est, ante luculentam et omnibus conspicuam remunerationem quæ erit in communi resurrectione. Et ne quis putaret quod hæc dejectio semper deberet manere, addit: *Surgite, postquam sederitis*, id est, tunc securi estote, quando hæc sessio et dejectio vestra scilicet mortalitas et passibilitas peracta fuerit. Et tamen non dicit ut vel tunc possint esse securi nisi custoditi a Domino. Sed illa custodia longe differens erit ab ista, quoniam ita confirmati tunc erunt ut non sit eis voluntas vel desiderium peccandi sicut nec angelis. Quod autem ponit, *surgite, postquam sederitis*, dicitur a similitudine damnatorum qui in medio placito jubentur sedere in terra, donec de aliis etiam delatur sententia, ut similiter damnentur. Tunc dico, *surgite*, id est, securi estote, vos scilicet *qui manducatis panem doloris*. Ac si dicat: Nec tunc omnibus securitatem promitto, sed vobis tantum *qui manducatis panem doloris*, id est, quibus ista præsens et continua tribulatio, respectu supernorum, delectationi est et refectioni velut panis qui continuus est cibus. *Cum dederit dilectis suis somnum.* Et quasi pro expectationis diuturnitate solliciti dicerent. Et quando erit ut peracta sessione possimus surgere? ait: Tunc *cum dilectis suis*, id est, ad vitam præordinatis, *dederit somnum*, id est, æternam quietem. Et illa quies non differtur, sed *ecce*, id est, in proximo et quasi in manifesto, scilicet est *hæreditas Domini*, id est,

A ipsa quies et remuneratio, quia quantumcunque differatur, tamen quantum ad hoc quod postea non variabitur, jam dicendum est: *ecce*, quia, etsi sint centum vel mille anni, cito tamen erit ad comparisonem æternitatis. *Cum ergo dederit Dominus dilectis suis somnum*, id est, requiem post hujus vitæ miseras, *ecce hæreditas Domini* statim apparebit, et hæc *hæreditas* non qualiscunque erit sed *merces filii*, id est, talis erit remuneratio suo modo, qualis est illius qui proprie Filius dicitur, hoc est, eandem suo modo immortalitatem et impassibilitatem habebunt quam Filius Dei, quam tamen per ipsum Filium habebunt. Et hoc intelligitur ubi determinatur de quo filio dicatur. *Filii dico, fructus ventris*, id est, illius Filii qui dicendus est merito fructus ventris, id est, fructuosus partus uteri virginalis, ex qua maximus provenit fructus, et maxima utilitas humano generi. Hilarius: « Ostenditur quando debeant surgere qui prius jussi sunt sedere, illo scilicet tempore cum fideles suspiciuntur in requiem, quibus mors somnus est et segura pausatio. » *Ecce hæreditas Domini, filii*, scilicet Ecclesiæ, ex aqua et Spiritu sancto regenerati, et isti *filii* sunt *merces fructus ventris*, id est, uteris virginalis partus. *Merces* est omnis ejus *hæreditas*, qui resurgens in celorum possessionem mittitur, et æterna cum Domino felicitate gaudebit. Merces enim humanitati reddita dicitur, de qua et secundus psalmus ait: *Postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Cæterum divinitas ejus nihil accepit unde cresceret. *Sicut sagittæ in manu potentis.* Quoniam superius dixerat *in vanum* ædificantes laborare et custodientes *frustra* vigilare, ne prædicatores omnino depressi et nihil valere videantur, et dissolutis manibus tepidi efficiantur, consolatur eos ita: Quamvis dixerim *vanum est vobis ante lucem surgere filii* tamen *excussorum*, id est, expeditorum ad excutiendas prædas, hoc est, apostolorum imitatores, *ita sicut sagittæ sunt positæ in manu potentis*, subaudis sagittarii, quia ibi sunt multum efficaces. Excussores proprie dicuntur qui custodiunt circa castella ad prædas liberandas, et excutiendas. Ita prædicatores constituti sunt ad eripiendas animas a potestate diaboli quæ ab eo sunt captivata. Vel, excussores sunt trituratores frumentum a paleis excutientes. Quod similiter refertur ad prædicatores. *Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis.* Et quia *filii excussorum* sunt *sicut sagittæ in manu periti sagittarii*, beati sunt. Et non tantum ipsi sunt beati, sed etiam *beatus* est *vir* quisque qui bonam voluntatem conceptam ex ipsis, id est, exemplis et doctrina eorum, implet secundum operationem. Et hanc beatitudinem ostendit ex parte, quia *non confundetur ullo modo, cum loquetur inimicis suis*, id est, hæreticis vel persecutoribus, cæterisque Deo contradicentibus *in porta*, id est, in publico: dictum a similitudine fortis militis qui audacter ad portas inimicorum veniret, et ibi loqueretur cum eis. Vel *in porta*, id est, in Christo ipsi manens, et ea quæ Christi sunt loquens.

PSALMUS CXXVII.
CANTICUM GRADUUM.

« Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant
« in viis ejus. Labores manuum tuarum quia man-
« ducabis, beatus es, et bene tibi erit. Uxor tua
« sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Filii
« tui sicut novellæ olivarum, in circuito mensæ tuæ
« Ecce sic benedicetur homo, qui timent Dominum
« Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas bona
« Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ. Et videas
« filios filiorum tuorum, pacem super Israel. »

ENNARRATIO.

Iterum illi fideles, qui et supra, agunt cum illis quos
promoverunt ad hunc gradum ut nunquam sibi securi-
tatem promittant, quandiu sunt in hac vita et ex-
hortantur illos ad altiorem gradum, scilicet timere, id
est Deum diligere. Et hæc dilectio non debet esse otio-
sa, sed ambulent in viis. Et dicunt quantum quis per
hæc consequatur beatitudinem, et hic, et in futuro.

*Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in
viis ejus.* Omnes qui timent Dominum vero et casto
timore, vera scilicet dilectione supradictorum respec-
tu beneficiorum, et ita ut sint ambulantes et se pro-
moventes in præceptis ejus, *beati* sunt. *Labores ma-
nuum tuarum.* Probat eos esse beatos, quia, tu qui-
vis es beatus præsentis beatitudine, *Et bene tibi* in
futura beatitudine *erit quia labores manuum tuarum
manducabis*, id est, delectationi tibi erunt bona
opera quæ hic laborasti, hoc est, perfrueris remun-
eratione bonorum operum, in quibus hic studiosus
eras. Et sicut omnes illi qui timent Dominum, beati
sunt, ita et tu quilibet, quem admoneo, si timueris
beatus es. *Uxor tua sicut vitis.* Exponit quomodo in
præsentis sit quisque beatus, ita scilicet quia *uxor
tua*, id est, sensualitas tua quam ratione mari-
tatem bene subegisti, erit *sicut vitis abundans* mul-
tiplicitate bonorum operum *in lateribus domus tuæ*,
id est, in omnibus membris exterioribus corporis
tui, *sicut vitis* juxta domum plantata fecundior et
abundantior est cæteris alibi plantatis. *Filii tui
sicut novellæ olivarum.* Secundum hoc etiam beatus
est in præsentis, quia *filii tui*, id est opera tua sunt
excrecentia in perpetuam pacem, *sicut novellæ oli-
varum* crescunt in perfectam olivam per quam pax
designatur *Filii tui*, dico existentes *in circuito mensæ
tuæ*, id est, in respectu Christi qui est mensa, id
est, refectio animæ nostræ, dictum a similitudine
alicujus patris uxorem fetam habentis, qui multum
de filiis mensam suam circumstantibus lætatur.
Ecce sic benedicetur homo. Exposita beatitudine
quam consequentur timentes Dominum, apponit :
Ecce sic benedicetur, id est est, tali benedictione et
beatitudine beatificabitur et sublimabitur homo *qui
timent Dominum*, id est, qui diligit Dominum. Et hoc
ecce, id est, in præsentis. Ac si dicat : Proposita est
vobis beatitudo, modo videte an velitis amittere
tantum bonum quod potestis habere pro dilectione
Ideo proponit eis beatitudinem ut magis alliciat ad
dilectionem. *Benedicat tibi Dominus.* Facta exhor-

lacione, faciunt orationem ita : Diximus quia *sic
benedicitur homo* ut dictum est. Et ut ita fiat, *bene-
dicat tibi Dominus*, id est, sublimet te multiplicando
et intendendo in te bona opera. Et hoc ex eo, quia
tu jam es *Sion*, id est speculans et attendens futura
et non potes custodiri per te. Et hoc modo benedicat
te, *ut videas bona Jerusalem*, id est, ut experiaris
ea bona quæ pertinent ad cœlestem Jerusalem, sei-
licet bona opera *omnibus diebus vitæ tuæ*, id est,
quandiu vixeris. *Et videas filios.* Et modo te be-
nedicat ut experiaris filios *filiorum tuorum*, id est,
remunerationem bonorum operum videlicet imper-
turbabilem *pacem dico super Israel*, scilicet futuram
vel tendentem super Israel, id est, excedentem fide-
lem Dei, quia non possunt eam viribus suis promereri.

PSALMUS CXXVIII.
CANTICUM GRADUUM.

« Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicat
« nunc Israel. Sæpe expugnaverunt me a juventute
« mea: etenim non potuerunt mihi. Supra dorsum
« meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt
« iniquitatem suam. Dominus justus concidit cer-
« vices peccatorum, confundantur et convertantur
« retrorsum omnes qui oderunt Sion. Fiant sicut
« fenum tectorum quod, priusquam evellatur, exa-
« ruit. De quo non implevit manum suam qui metit,
« et sinum suum qui manipulos colligit. Et non dix-
« runt qui præteribant : Benedictio Domini super
« vos, benediximus vobis in nomine Domini. »

ENNARRATIO.

Postquam isti conscendentes sunt eo modo quo
dixi Dominum timentes, debent se ita contemperare
ut, in constantia tribulationis, possint dicere quia
ab impugnantibus non sint superati. Et ideo invitant
alios ut sui exemplo bene operentur, et, si tribulatio
eis inde ingruerit, non deficiant. Quam constan-
tiam hic gradus exsequitur :

Sæpe expugnaverunt me. Quicumque est *Israel*, id
est, qui intantum conscendit ut corde videat Deum
dicat nunc id est in proximo se ita affectet et præ-
paret ut possit dicere : *Sæpe expugnaverunt*, id est,
impugnaverunt me adversarii mei. Et hæc impugna-
tio processit *a juventute mea*, id est, ex eo tempore
ex quo innovatus sum vel propter innovationem
meam impugnaverunt me. *Sæpe expugnaverunt.* Quod
repetitur ad confirmationem assertionis fit. *Sæpe
expugnaverunt me a juventute mea.* Et ideo sæpe,
quia non potuerunt mihi prævalere. Si enim semel
expugnassent, non secundo vel tertio impugna-
ssent. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.*
Determinat quomodo expugnassent. *Dorsum meum*
ædem sibi fecerunt flagellando. In qua fabricatione
prolongaverunt id est, adduxerunt *iniquitatem suam*
et ex opposito justitiam meam. Quod dicit ad conso-
lationem auditorum ne illis molesta sit tribulatio,
cum justitia sua inde crescat. *Dominus justus con-
cidit.* Ipsi inquam extenderunt iniquitatem suam,
pro quo Dominus, qui justus est iudex, *concidit*, id
est, confringet *cervices*, id est, superbiam peccatorum

Et ex opposito intellige quod remunerabit humilitatem meam, et ideo jure debemus esse constantes. Facta autem exhortatione ad conscendentes, orat pro persecutoribus ita : Et ne ipsi omnino in futuro concidantur, utinam omnes qui oderunt Sion, id est, qui odio tantum persequantur fideles confundantur ex eo quod fuerunt odientes, et convertantur retrorsum, id est fiant sequaces et imitatores eorum quos volebant præcedere. *Fiant sicut fenum* : Quod si noluerint converti a pravitate sua, concedo divinæ justitiæ ut fiant sicut fenum *tectorum* id est, fiant comparabiles feno absque utilitate in tecto nascenti secundum hoc scilicet ut exardescat in eis priusquam de hac vita eleventur quidquid utilitatis et bonitatis erant in eis. *De quo non implevit*, tali scilicet feno sint comparabiles, *de quo non implevit manum suam qui metit* : hoc est, quod nullus metere curat quod autem sequitur, *nec sinum suum qui manipulos colligit* iidem sunt et qui metunt et qui manipulos colligunt, scilicet sancti angeli qui quod die abducunt fideles ab hac vita in regnum celorum. In manu vero et sinu qui capacior est, diversitas majoris et minoris dignitatis accipitur. Ac si dicat Sancti angeli, qui messores sunt in fine mundi, non implebunt de eis *manum* vel *sinum* id est, non colligent eos in numero minus perfectorum qui recipient tricesimum vel sexagesimum fructum, nec in numero magis perfectorum qui recipient centesimum fructum (Matth. xiii). *Et non dixerunt qui præteribant*. Et ideo non colligentur ab angelis, quia huic feno, id est, talibus *non dixerunt* hi qui viam hujus sæculi et temporalia sunt prætereuntes, et ad patriam tendentes : *Benedictio Domini super vos*, id est, non effecerunt dicto et prædicatione sua ut benedictio fidei et operationis sublimarentur : hoc est, non profuit eis prædicatio eorum. Nec dixerunt : *Benediximus vobis in nomine Domini*, id est, sua prædicatione non effecerunt, ut illi qui benedicti et sublimati erant fide, degentes essent *in nomine Domini*, id est, ut bene operando darent gloriam nomini Domini. Quasi dicerent : *Benediximus* quidem *vobis*, sed non *in nomine Domini*, ut cæteris fundatis. Quod de falsis Christianis accipiendum est, sicut prior hujus versus pars de infidelibus. Omnes enim peccatores aut impii sunt, aut infideles, aut falsi Christiani. Apostoli vero omnibus tam salvandis quam non salvandis prædicabant. Sed aliis erant *odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem* (II Cor. ii).

PSALMUS CXXIX.

CANTICUM GRADUUM.

« De profundis clamavi ad te, Domine : Domine. « exaudi vocem meam. Fiant aures tuæ intendentes « in vocem deprecationis meæ. Si iniquitates observaveris, Domine : Domine, quis sustinebit ? Quia « apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine. Sustinuit anima mea in verbo ejus « speravit anima mea in Domino. A custodia matutina « usque ad noctem, speret Israel in Domino. Quia apud

A « Dominum misericordia et copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus. »

ENARRATIO.

Post inceptam tribulationibus constantiam, debent reputare fideles suis se viribus nullomodo posse subsistere, sed meritis eorum omnino agitur, licet tantum jam bonis cederent deficient et non possint perseverare; recognoscant de ipsis profundis tribulationum ad Deum esse clamandum, et clament, ut Dominus, sicut præcepit, constantes eos usque ad noctem mortis custodiat. Pœnitentialis etiam iste psalmus habetur. Sed tunc non reputatur gradus. Quod non est mirandum, si unus idemque psalmus diverso modo accipiatur, cum quidquid bene et secundum fidem possit exponi in singulis psalmis, Prophetam credamus hoc intellexisse.

De profundis clamavi. Cum persecutores omni genere tribulationum instarent et me omnibus modis devocarent, ego, positus in abyso tribulationum, de meis viribus diffusus, *clamavi ad te, Domine*, ad quem clamandum est, quia tu es Dominus potens auxiliari. Et tu, o Domine, *exaudi vocem meam*, id est clamorem voce prolatum. *Fiant aures tuæ intendentes*. Et ut ego in clamando extensus fui, ita Domine *aures tuæ* id est potentia et facilitas exauditionis tuæ fiat intensa *in vocem deprecationis meæ* conferendo id quod designat vox mei deprecantis : *si iniquitates observabis*. *Exaudi, inquam, vocem meam*, et non attendas neque observes *iniquitates meas*, quia *si tu, Domine, iniquitates observaveris*, id est, in memoria habueris, ut districto judicio punire velis vel meas, vel aliorum, *Domine bone, quis sustinebit*, id est, qui sufferre poterit ? Vel, *quis sustinebit*, id est, quis expectabit ? Si tu iniquitates observares, nullus sufferret. Sed quamvis dixerim *quis sustinebit* aliquis tamen sustinebit. Et hoc in me probari protest. Ego *te, Domine, sustinui*, id est, a te remunerationem cum patientia expectavi, non me intelligerem peccatorem esse, et hoc nullo modo promeruisse, sed ideo, *quia apud te*, id est, in tua natura est *propitiatio*, id est, misericordia, quia misericorditer agis, non observans *iniquitates* quibus defectum patimur; et etiam *propter legem tuam* observatam a me, id est, propter conditionem quam nobis proposuisti : *Dimittite et dimittetur vobis* (Luc vii). Vel ut universaliter dicatur, *propter legem*, id est, præcepta tua observata. Hoc ideo apponit, ne videretur desperare, et ideo minus alliceret ad clamorem illos quos hic invitat. *Sustinuit anima mea*. Modo convertit se ad auditores ita : Non tantum *sustinuit* propter propitiationem ejus et propter legem observatam, sed etiam *in verbo ejus*, id est, in consideratione promissionis ejus, qua receptorum veniam promisit pœnitentibus et indulgentiam quærentibus et sempiternam gloriam promerentibus. *Speravit anima mea*, scilicet illum remuneratorem pro legitima certatione. Et bene dicit animam suam spirasse; sicut quædam virtutes proprie sunt corporis sicut

jejunare, vigilare, ita fides, spes, charitas, proprie dicuntur animæ. *Speravit*, inquam, *anima mea*, non in quolibet, sed *in Domino*, id est, in consideratione omnipotentis ejus. *A custodia matutina*. Quæ spes fuit incipiens a *custodia matutina*, id est, a tempore illuminationis vel consensionis meæ, hoc est, a principio sanctitatis meæ, et ita perseverabit *usque ad noctem*, id est, ad mortem. Vel, sicut in Hebræo habetur, a vigilia matutina usque ad vigiliam matutinam : id est, ab incipiente hinc illuminatione perseverando usque ad verum matutinum quod post hanc vitam incipiet lucescere. Et sicut ego spero in Domino, sic omnis *Israel speret in Domino*. *Quia apud Dominum*. Et merito omnis *Israel*, id est, omnis fidelis sperabit *in Domino*, quia apud ipsum est *miseri-cordia*, id est, ipse naturaliter est misericors. Et ne quis desperet multitudine peccati, *anud Dominum est copiosa redemptio*, tam originalium quam actualium criminum, tam criminalium quam venialium. Vel *copiosa redemptio*, tam gentium quam Judæorum, *Et ipse redimet*. Hic *copiosa est apud illum redemptio*, quia quotidie peccata dimittit. Et in futuro idem *ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus* quia nullus omnino sine macula de hoc mundo transibit qui in oblatione sacrificii et orationibus indigeat absolvi.

PSALMUS CXXX.

CANTICUM GRADUUM.

« Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam. Sicut ablactatus est super matrem suam, ita retributio in anima mea. Speret Israel in Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo fideles alta conscendentes iterum suos admonent sectatores ut, dum eo usque promoti fuerint quod ad Dominum pro constantia tribulationis clament adhuc ad altiora conscendant, videlicet ut cum exauditi fuerint in hac re, non gloriantur in semetipsis reflectendo oculos suos ad virtutes suas unde possent superbire, sed, ascendentes gradum humilitatis ipsa magnalia quæ in se sunt, non sua, sed Dei cognoscant esse, ita dicentes.

Domine non est exaltatum cor meum. O Domine, post beneficia tua supradicta, *cor meum non est exaltatum*, id est, in mente mea non superbivi, *neque elati sunt oculi mei*, id est, nullam extrinsecus superbiam ostendi, quæ maxime nutibus et elatione oculorum deprehenditur. *Neque ambulavi in magnis*. Non tantum non superbivi, sed etiam in his in quibus solummodo locus videtur, scilicet *in magnis et mirabilibus*, sed non in me gloriando, ut conservarem humilitatem meam, hoc est, in virtutibus profectum habui, quæ erant tam magnæ ut essent etiam mirabiles, sed non ita ut ipsas virtutes attenderem, dicendo apud me : quatenus sum, quam gloriosus sum, sed magis dicebam : quan-

tum differo ab aliis qui sunt superiores me in virtutibus. Et hoc ideo feci, quia erant *super me*, id est, desuper mihi collatæ sunt a Domino. *Si non humiliter sentiebam, sicut ablactatus*. Modo ponit sese sub devotione quadam. *Si non humiliter sentiebam*, id est, si non semper in humilitate me continebam post omnes gradus supradictos, *sed exaltavi animam meam* superbiendo, tunc *ita veniat retributio in animam meam*, scilicet ut peream *sicut periret puer ablactatus*, quia adhuc deberet *super matrem suam* incumbere ; si remotus, non sustentaretur aut matris aut alterius ope. Ideo facit hanc devotionem, ut per pœnitentiam quam sibi imperat adjuutores a superbia removeat. *Speret Israel*. Et quicumque est *Israel*, sic *speret in Domino*, sicut ego *humiliter* sentiens speravi vel sicut ego *in magnis et mirabilibus* non superbivi : sic omnis qui est *Israel* dum in talibus est, non superbiat et sic *speret in Domino*, incipiens *ex hoc nunc*, id est ex presenti nunc, et perseveret *usque in sæculum*.

PSALMUS CXXXI.

CANTICUM GRADUUM.

« Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob. Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei. Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem ; et requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob. Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis Silvæ. Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus. Surge, Domine, in requiem tuam ; tu et arca sanctificationis tuæ. Sacerdotes tui induantur justitiam et sancti tui exsultent. Propter David servum tuum, non avertas faciem christi tui. Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea hæc quæ docebo eos, et filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam. Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Viduam ejus benedicens benedicam, pauperes ejus saturabo panibus. Sacerdotes ejus induam salutari, et sancti ejus exsultatione exsultabunt. Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo. Inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem effloreat sanctificatio mea. »

ENARRATIO.

Fidelium multitudo postquam in tantum conscendit, ut nullo modo superbiat virtutibus, orat hic vitam apostolicam scilicet ut vivat in societate et concordia fratrum non sub suo jure, sed sub alterius potestate. Et, quia nullis meritis suis reputat se illud posse consequi, licet tantum conscenderit, propter David, id est, propter Christum et ejus

obedientiam orat Patrem surgere, id est, hoc efflicero. Et hic gradus desiderium dicitur.

Memento, Domine, David, o Domine Pater, memento in nobis David, id est, Christi viriliter agentis per omnia. Et omnis mansuetudinis ejus, id est, patientiæ et obedientiæ ejus, sicut juravit Domino; mansuetudinis ejus, dico, memento, ita per omnia exhibitæ sicut ipse Filius Dei Deo Patri juravit, id est, jurejurando confirmavit. Et sicut votum vovit Deo Jacob, id est, luctantium, quia et ipse secundum humanam naturam luctans erat. Jurare, et votum vovere, non verbis hic, sed Dei firma dispositione accipitur, dictum a similitudine hominum aliquid jurantium et firmiter voventium. Si introiero. Si dederò somnum oculis et requiem temporibus meis. Juravit, ita dicens: Si introiero in tabernaculum domus meæ, id est, in habitationem mansionis meæ, ut ex delectatione corpori meo acquiescam in aliquo. Et si ascendero in lectum strati mei. Et si dederò somnum oculis meis, quod minus est quam stratum ascendere. Et palpebris meis dormitationem, et requiem temporibus meis: quod sit quando tempora gravantur ad somnum. Hoc nullo modo quievero aut cessavero donec inveniam locum Domino, id est, tales in quibus Dominus habeat locum et requiem suam, et donec inveniam tabernaculum id est, militantes Deo Jacob, id est, luctatorum subaudis, non ero promissor verax, vel aliquid hujusmodi quod digne possit subaudire.

Quod dicit, *si introiero in tabernaculum domus meæ*, dictum est a similitudine militis alicujus ita devoti erga dominum suum ut nunquam domum suam intrare velit, donec per destructionem inimicorum ad voluntatem domini sui mililet. Quod autem dicit, *in lectum strati, lectum* hic dicit ipsam lecticam, stratum vero, quod desuper ponitur, sicut culcitra, pulvinar, et cætera. *Ecce audivimus eam.* Hoc dictum est, *juravit David, id est, Dominus Jesus, et sicut promisit, ecce completum videmus in præsentem et in manifesto, quia audivimus eam, id est, sedem vel Ecclesiam, quam prius prædixit, locum in Ephrata, id est, in Judaico populo quem hic intelligimus, tum per locum qui est in Judæa, alio nomine dictum Bethleem, tum propter nominis interpretationem. Ephrata enim interpretatur speculum. Quod bene Judæis convenit qui sub umbra legis quasi per speculum in ænigmate contemplabantur quæ nunc facie ad faciem videntur (I Cor. XIII). Et quod dicitur, *audivimus eam in Ephrata*, illi parti attribuitur quæ hic ex gentibus loquitur. Et quod sequitur, *invenimus eum in campis Silvæ*, Judæis ascribitur. Ac si dicant Judæi: *Nos invenimus eam, id est, Ecclesiam etiam in campis Silvæ, id est, in his qui silva fuerunt, sed jam facti sunt campi, id est, fructiferi. Eam, non est relativum ad aliquam vocem quæ in libro sit posita, sed ad significationem loci, introibimus in tabernaculum.* Modo exponunt in qua re orent, ut meminerit David in eis, scilicet quia *introibimus, id est, introire disposuimus in ta-**

*bernaculum ejus, id est, in militia ejus ut stemus adorantes, id est; venerantes eum in loco, id est, in eo statu ubi steterunt pedes ejus, id est, apostoli. Quasi dicat, in conformitate apostolorum, ut unanimes simus voluntate, in qua ipsi firmiter perseveraverunt (Act. II). Et ad hoc adorabimus, id est, per orationem nos id facturos disposuimus. Surge, Domine. Nos disponimus introire in apostolicam vitam et adorare. Et ut possimus introire, tu Domine, surge, id est, potens appare eundo in requiem tuam, faciendo nos tales, in quibus requiescas et delectaberis. Et tunc te surgente, surgat et arca sanctificationis tuæ, id est, nos qui, sanctificati et purificati in baptisate sumus arca tua, portantes in nobis tabernacula testamentorum, id est, præcepta Veteris et Novi Testamenti, et manna, id est, Christum cibum angelorum et panem vitæ et intellectus, et virgam Aaron, id est, gubernationem nostram ipsorum, in qua dominamur illicitis motibus. Sacerdotes tui. Modo exponit quomodo orent ut surgant, arca sanctificationis, sic scilicet, Domine, ut sacerdotes tui induantur justitiam, id est, nos qui sumus regale sacerdotium (I Petr. II), nos ipsos immolantes in bona simus operatione. Et sancti tui exsultent, id est, nos ipsi per te sanctificati, secundum puritatem innocentiam simus exsultantes. Propter David. Et hoc nostris meritis non oramus, sed potius propter David quem dilexisti, qui est servus tuus, tibi per omnia obediens: post bonam operationem et innocentiam non avertas faciem christi tui, id est, speciositatem et pulchritudinem, id est, conformitatem ejus a nobis. Et hoc propter ipsum, sicut superius dixit, *Memento mansuetudinis ejus juravit Dominus David veritatem.* Quasi aliquis diceret: Qua fiducia audes conformitatem Christi orare? Ea scilicet, quia Dominus Pater juravit, id est, firmiter disposuit vel promisit David, id est, Domino Jesu Christo filio ejus, veritatem, id est, ipse ipsum qui est Veritas. *Et non frustrabitur eam, id est, non decipiet eum in hac promissione: Et quid juravit? De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, id est, quosdam, ex his quos generabis in fide, faciam eadem beatitudine immortalitatis et impassibilitatis in regno tuo tecum perfrui. Hoc David promissum est de Christo secundum carnem, hoc Christo de fidelibus secundum spiritum. Si custodierint filii. Tunc scilicet filii tui sedebunt super sedem tuam, si custodierint testamentum meum, id est, pactum in baptismo mihi promissum, et testimonia, id est, præcepta mea, hæc scilicet quæ docebo eos, id est, quæ ego injungam eis. Et non tantum filii tui, id est, apostoli et cæteri primitivi, sed etiam filii eorum, id est: imitatores eorum sedebunt super eandem sedem usque in sæculum, id est, æternaliter. Aliter. Quosdam ex regeneratis qui erunt filii tui faciam reges, id est, seipsos et alios regentes. Et si perseveraverint in præceptis meis filiosque suos perseverare fecerint, ipsi et filii eorum hic et æternaliter sedebunt super sedem tuam, hic se ipsos regentes, in futuro conregnantes. Quoniam elegit Do-**

mius Sion. Vere regnabunt, quoniam Dominus ad hoc *elegit Sion* quæ speculatio dicitur, id est, Ecclesiam quæ speculatur futura gratis sine omnibus meritis præcedentibus assumpsit de massa perditorum; *elegit quidem eam in habitationem sibi*, id est, quam inhabitaret et coleret secundum promotionem virtutum, ita dicens: *Hæc requies mea*, id est, hæc *Sion erit requies mea*, hoc est, talem illam constituam, ut in ea delecter et requiescam, non tantum *hic*, sed *in sæculum sæculi.* *Hic*, id est, in illa *Sion habitabo*, et *hic* et in futuro; *Quoniam elegi eam ad hoc*, ut inhabitem in ea. *Viduum ejus.* Probat hoc, quod dixit, *hic habitabo*, ita: *Viduum ejus*, scilicet *Sion*, id est, qui in ea desolati sunt temporali jucunditate, *benedicens* hic sublimando in virtutibus, *benedicam* glorificatione futura. Vel *benedicens benedicam*, id est, multum sublimabo. *Pauperes ejus*, id est, *Sion*, id est, eos qui sunt existentes in humilitate, sicut qui attendunt paupertatem suam, *saturabo panibus*, id est, multiplicitate intellectus sanctarum Scripturarum: quia qui omnia temporalia postponunt ad intelligendum expediti sunt. Easdem vero personas pro diversis causis vocat *viduum et pauperes.* *Sacerdotes ejus.* Illos quoque qui non tantum sunt humiles, sed etiam seipsos sacrificium justitiæ offerentes, *induam salutari*, id est, Christo, hoc est, conformitate Salvatoris, bona scilicet operatione. *Et sancti ejus*, scilicet *Sion*, *exsultatione, exsultabunt*, de perfecta innocentia gaudebunt. *Viduum et pauperes*, sacerdotes et sanctos, eos ipsos qui in hoc psalmo loquuntur, accipimus *illuc producam*, hic eos ita sublimando, in futuro autem *illuc producam cornu David*, id est, in eosdem sextendam sublimitatem et conformitatem Domini Jesu, non tamen ita, ut ea paritate et quantitate debeant sublimari, sed suo modo. *Paravi enim eos lucernam Christo meo*, id est, faciam eos recognoscere non se lucem esse, sed *lucernam*, id est, portare in se Christum qui est lux vera, et ab eo splendorem accipere, quo et ipsi illustrentur, et alios illuminent: *inimicos ejus.* Illos ita, ut dixi, sublimabo, *inimicos autem ejus*, id est, Christi, scilicet persecutores vel hæreticos, qui ei inimicabantur: *induam*, id est, circumdabo perpetua *confusione*, id est, damnatione. Sed *sanctificatio mea*, id est, sanctificati mei efflorescent de virtute in virtutem, vel floribus bonorum operum in maturitatem æternæ remunerationis, *super ipsum* videlicet Christum fundati, sine quo nihil esse possunt. Aliter: *Illuc*, id est, ad sanctos *producam cornu David.* Et non tantum ad eos, sed etiam *inimicos*, id est, persecutores *ejus induam confusione* bona, ut erubescantiam ex eo habeant quod persecuti sunt eum. Et non solum erubescant, sed etiam postea facti *sanctificatio mea*, in baptismo sanctificati, efflorescent in promotione virtutum super ipsum fundati in operibus bonis.

PSALMUS CXXXII.
CANTICUM GRADUUM.

« Ecce quam bonum et quam jucundum habitare

« fratres in unum. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Quod descendit in oram vestimenti ejus, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem et vitam usque in sæculum. »

ENARRATIO.

Idem ipsi fideles, qui in superiori psalmo cum humilitate conformitatem Christi et apostolicam vitam oraverunt, adhuc promotiorem gradum ascendunt; scilicet ut postquam consecuti sunt quod quærebant, in unum cohabitare voluntarie studeant.

Ecce quam bonum. Quod oravimus consecuti sumus. Ecce habitamus in unum, hoc est, omnia habemus communia, et in eadem voluntate existimus apostolicam vitam ducentes. Unde et vos, auditores, discite, *quam bonum et quam jucundum est habitare fratres in unum*, id est, concordii voluntate ut idem velint. Quod melius et jucundius est quam ut possit voce profiteri. Multi cohabitant, ut Cain et Abel, Esau et Jacob, sed non in unum. Multa etiam sunt bona, et non jucunda, ut jejuna, vitam castigare. Multo vero jucunda et non bona, ut voluptuose vivere. Sed ista fratrum cohabitatio cum sit bona et jucunda, merito est amplectenda. Modo ostendit per similitudinem qualis sit: *Sicut unguentum.* Vere est *bonum et jucundum sicut unguentum in capite*, utpote spirituale donum quo perfecti unguuntur ut reges, sacerdotes, existens in potestate Christi qui est caput nostrum. Et tale donum *quod descendit in barbam*, id est, in robustos, quoniam robur et sapientia per barbam denotatur. Et exsequitur per partes, de quibus dicat robustis, scilicet *in barbam Aaron*, id est in apostolos qui primo loco Christo sacerdoti summo adhærebant. Vel, secundum nominis interpretationem, Aaron dicitur *mons* vel *montanus*. Et Christus licet in sæculo conversaretur, semper tamen ipse *mons* existens, in monte altissimo et in munitione inexpugnabili permansit. *Quod descendit in oram.* *Quod unguentum non tantum descendit*, id est, profluxit *in barbam Aaron*, sed etiam *in oram vestimenti ejus*, id est, in summitatem vestium ejus, quia unctio spiritualis primo de Christo profluxit in apostolos, quasi de *capite* in *barbam*, deinde per *barbam* in vestimentum, id est, de apostolis in martyres, qui primi post apostolos ambientes erant Christum, et sic *in oram*, id est in extremitatem *vestimenti*, id est, in omnes fideles Ecclesiæ. Per hoc multum commendat hunc gradum, id est, cohabitationem *in unum*, quia tam præcipuos viros, scilicet apostolos et martyres, in ea fuisse commemorat. Quod unguentum profluxit *sicut ros Hermon*, id est, utpote gratuitum donum exaltati luminis, id est, Christi, quia hoc donum ipse nulli contulit ante exaltationem suam sicut scriptum est: *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus* (Joan. VII). Hermon interpretatur *lumen exaltatum*, sive *anathema*

eorum. Ros qui sine labore hominum ad fructifican- A *dam terram descendit, gratuitum donum Dei absque*
merito designat. Ros itaque Hermon descendit in
montem Sion, quia gratia quæ prius collata est Ju-
dæis, postquam ipsi anathematizando Christum Je-
sum, separaverunt se ab eo, venit in Ecclesiam
gentium quæ mente speculatur Deum, sive, gratui-
tum donum Dei populo gentium collatum, quod prius
fuit anathema, venit in Sion, quando Judæi et gen-
tes in unitatem fidei sunt conjuncti. Sive, per montem
Hermon, et montem Sion, eminentiores, et perfe-
ctiores in Ecclesia accipiamus, in quos largius
descendit gratia Spiritus sancti. Quoniam illic man-
davit Dominus. Et ideo etiam bonum, et jucundum
est in unum habitare, quoniam illic, id est, in illa
cohabitatione existentibus, mandavit, id est, legavit
Dominus per doctores suos, benedictionem, id est B
sùblimationem magis ac magis, magisque in dies
secundum promotionem virtutum, et non tantum su-
blimationem in hac vita, sed etiam vitam usque in
sæculum, id est tendentem usque in æternitatem.

PSALMUS CXXXIII.

CANTICUM GRADUUM.

« Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Do-
 « mini. Qui statis in domo Domini, in atriis domus
 « Dei nostri. In noctibus extollite manus vestras in
 « sancta, et benedicite Dominum. Benedicat te Do-
 « minus ex Sion, qui fecit cælum et terram. »

ENARRATIO.

Nunc iidem fideles invitant omnes qui eo usque
 ascenderunt ut cor unum et animam unam habeant,
 ut in eo perseverent, vel, Deo quod promoti sunt C
 non sibi metascribant, et omnia quæ faciunt respectu
 cœlestis retributionis agant, et pro his omnibus
 Deum benedicant.

Ecce nunc benedicite Dominum. O vos omnes servi
Domini, qui in tantum conscendistis, ecce nunc, id
est, in præsentem cum nihil vobis aliud jam restat,
benedicite Dominum secundum perseverantiam, vel
ut Deo ascribatis quod hucusque conscendistis. Qui
statis in domo Domini. Vobis, dico, servis Domini
qui statis in domo Domini, id est, in Ecclesia, præ-
ceptis Dei insistentes et nullo modo jacentes. Et sit
causa benedictionis, quia satis in atriis domus Dei
nostri, id est, in amplitudine dilectionis deducens
nos in æternam domum Dei nostri. In noctibus extol-
lite. Benedicite, inquam, Dominum, et extollite manus D
vestras, id est, opera vestra in sancta, id est, respec-
tu cœlestium bene operamini in noctibus, id est, in
tota ista vita, ubi sunt varii defectus, quæ ad futu-
ram vitam comparata, nihil aliud quam nox est
dicenda. Duobus modis homines in nocte esse acci-
piuntur, vel secundum peccata, ut est illud: Qui
dormiunt, nocte dormiunt (I Thess. x). Vel etiam, bo-
ni sunt hic in nocte, quantum ad lucem et gloriam
futurae vitæ. Et benedicite Dominum, id est, ex eo
ipso quod manus extollitis in sancta laudatè Domi-
num. Benedicat te Dominus. Modo qui haecenus eos
exhortati sunt generaliter, ut ostendatur quia ad

hoc non sufficiunt libero arbitrio, et omnes supra
 dictos consensus esse ex gratia Dei, singulariter eos
 alloquuntur dicentes: Dominus progrediens ex Sion
 id est, qui Deus et homo est, benedicat te et in pro-
 motione et in custodia promotionis. Dominus, dico,
 qui potens est, qui fecit cælum et terram, id est,
 majores et minores.

PSALMUS CXXXIV.

ALLELUIA.

« Laudate nomen Domini, laudate, servi. Dominum
 « Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei
 « nostri. Laudate Dominum, quia bonus Dominus;
 « psallite nomini ejus, quoniam suave est. Quoniam
 « Jacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem
 « sibi. Quia ego cognovi quod magnus est Dominus
 « et Deus noster præ omnibus diis. Omnia quæcun-
 « que voluit Dominus fecit in cœlo, in terra, in ma-
 « ri, et in omnibus abyssis. Educens nubes ab ex-
 « tremo terræ, fulgura in pluviam fecit. Qui produ-
 « cit ventos de thesauris suis, qui percussit primo-
 « genita Ægypti ab homine usque ad pecus. Emitit
 « signa et prodigia in medio tui, Ægypte, in Pha-
 « raonem et in omnes servos ejus. Qui percussit
 « gentes multas, et occidit reges fortes, Sehon re-
 « gem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et om-
 « nia regna Chanaan. Et dedit terram eorum hære-
 « ditatem, hereditatem Israel populo suo. Domine,
 « nomen tuum in æternum, Domine, memoriale
 « tuum in generationem et generationem. Quia judi-
 « cavit Dominus populum suum, et in servis suis
 « deprecabitur. Simulacra gentium argentum et au-
 « rum, opera manuum hominum. Os habent, et non
 « loquentur: oculos habent, et non videbunt: aures
 « habent, et non audient: neque enim est spiritus
 « in ore ipsorum. Similes illis fiant qui faciunt ea,
 « et omnes qui confidunt in eis. Domus Israel, be-
 « nedicite Domino: domus Aaron, benedicite Do-
 « mino: domus Levi, benedicite Domino: qui ti-
 « metis Dominum, benedicite Domino. Benedictus
 « Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo loquitur Propheta invitans omnes
 tam de Judæis quam de gentibus ad laudem Dei, ex
 consideratione bonitatis ipsius, tum quia gratuito
 plura bona eis contulit, tum respectu mirabilium
 quæ multipliciter enumerat in tractatu hujus psalmi.
 Laudate nomen Domini. O vos, servi Domini, lau-
 date devotione cordis et oris nomen illud quod est
 Dominus, vel gloria Domini. Qui statis in domo, etc.
 Hic versus exponendus est, ut supra. Laudate Do-
 minum (Psal. cxxxiii): Ideo etiam laudate Domi-
 num, quia naturaliter bonus est in se. Et non tantum
 voce laudate eum, sed etiam psallite nomini ejus, id
 est bene operamini ad gloriam nominis ejus quod
 est Dominus, quoniam nomen talis Domini non est
 asperum neque acerbum ut aliorum, sed suave est
 et nimis delectabile. Vel jucundum et suave est
 psallere illi. Quoniam Jacob elegit. Hoc etiam sit
 vobis materia laudis, quoniam Dominus elegit Jacob

sibi, id est eos qui in vobis minus perfecti adhuc in lucta sunt, gratis assumpsit. Et *Israel in possessionem sibi*, id est perfectiores in vobis, qui jam Deum corde vident. Hos omnes sola misericordia ex peccatorum massa assumpsit ad hoc, ut possideat et excolat eos, quasi aliquis hæreditatem suam. *Quia ego cognovi*. Et merito debetis talem Dominum laudare, quoniam non tantum bonus sed *magnus est*, et potens : quod ego plenaria cognitione cognovi, Spiritu sancto mihi revelante. Et *Deus noster est non recens, sed antiquorum patrum Deus talis*, ut sit *præ omnibus diis*, sive ab eo sanctificatis, sive ab hominibus falso assumptis. *Omnia quæcumque voluit Dominus*. Probat quod *magnus sit præ omnibus*, quia ipse *fecit omnia quæcumque voluit in caelo, et in terra*, id est in prælatis et subditis, et non tantum in bonis, sed etiam in malis, quod est *in mari, et non solum in qualibuscumque malis, sed in his etiam qui erant abyssi, id est qui in profundo vitiorum fuerunt, fecit quæcumque voluit*. Educens nubes. *Fecit in caelo quod voluit*, hoc scilicet, quod illos qui erant quasi extremi inter homines secundum ignobilitatem et inopiam, educens ab illa extremitate, *fecit nubes ad pluendos alios*. Et *fecit in eis fulgura*, id est illuminationem scientiæ in *pluviam*, id est in doctrinam. Per *nubes officium*, per *pluviam doctrina* designatur. Quod est dicere : Non tantum injunxit eis officium prædicandi, sed fecit eos ipsum exsequi. *Qui producit ventos*. Adhuc probat Dominum magnum esse qui talis est quod producit *ventos*, id est spirituales eosdem quos *nubes dixit*, sed *nubes propter officium, ventos propter spiritualitatem, de thesauris suis*, id est de occulta dispositione sua, in qua fuerunt *ante mundi constitutionem* (1 Petr. 1). Et in eo laudandus est, quia *percussit primogenita*, id est originalia peccata, quæ prima nascuntur in hominibus, destruxit, *Ægypti*, id est eorum qui erant in dejectione et tenebris ignorantie, *ab homine usque ad pecus*, id est et eorum qui erant sapientes in sæcularibus, ut philosophi vel Judæi et Græci, et eorum qui secundum simplicitatem pecudibus erant comparabiles, sicut barbari. *Et misit signa*. Hoc igitur modo et ordine delevit *primogenita Ægypti*. *Et misit signa et prodigia*, id est mirabilia in publico. Et hoc non in qualibet parte tui, o *Ægypte*, sed *in medio tui* : quia per totum mundum contingere miracula, *in Pharaonem*, id est in diabolum destruendum qui vere dissipatio dicitur. *Et in omnes servos scilicet destruendos*, id est ministros *ejus* scilicet malignos spiritus sibi subjectos qui serviunt ei in dissipatione generis humani. *Qui percussit gentes multas*. Et non tantum *primogenita*, id est originalia crimina delevit in baptismo, sed etiam *percussit gentes multas*, id est multitudinem actualium peccatorum post baptismum per tentationes occurrentium destruxit, *et occidit reges fortes*, id est talia vitia quæ solent fortiter regnare et dominari in quibusdam, et tantam vim habere ut vix se aliquis ab eis expediat *Sehon regem Amorrhæorum*. Expo-

nit quos *reges* occiderit, scilicet *Sehon*, id est vehementem tentationem, quæ adeo vehemens fuit ut aut jam prævalendo regnaret, aut regnare jam potuisset. *Sehon* interpretatur *culens tentatio, tentatio oculorum*, sive *lassescens*, vel *germen inutile*. Amorrhæi dicuntur *amaricantes*. *Og*, conclusio vel *coacervans*. *Basan*, *pinguedo*, vel *ignominia*, sive *confusio*. *Chanaan*, *motus eorum*, sive *paratus humilitati*, vel *dejectioni*. Non tamen omnino destruxit tentationem quin impugnet, sed in eo quod solet esse *Amorrhæorum*, id est secundum hoc quod solet dominari et prævalere, quantum ad consensum his qui sunt Amorrhæi, id est amaricantes Deum in consensu. Quod est dicere : Destruxit et debilitavit impugnationum suggestionem, ut non pervenirent ad consensum, vel in quibus prævaluit condonavit. Secundum illam interpretationem, qua *Sehon* dicitur *tentatio oculorum*, per tentationem hujus sensus, subintelligimus tentationes totius sensualitatis. Maxime enim per oculos tentamur, et sicut beatus Augustinus ait, « iste convenit omnibus aliis. Solent enim dici : Vide quantum fragorem fecit. Vide quam bene sapiat. Vide quam bene redoleat. Vide quam asperum vel lene sit tactu. » *Occidit et Og regem Basan*. Per *Og*, malam operationem deducentem in confusionem accipimus, quoniam de operatione multo difficilius, quam de consensu poterit se quisque redimere. Sed Dominus *occidit Sehon et Og*, id est conclusionem actus cum consensu destruxit. Cum enim per consensum pervenitur ad operationem, tunc homines sunt conclusi et irretiti, ut non facile possint exire. Quæ conclusio habet potestatem ducendi homines in confusionem, id est de vitio in vitium, quandiu sunt in hac vita, et postmodum in æternam damnationem, et ne currant per singula, *occidit omnia regna Chanaan*, id est omnem pravam consuetudinem destruxit, per quam homo commovetur, et a Deo recedit in regionem dissimilitudinis, paratus obedire humilitati et dejectioni. *Et dedit terram eorum hæreditatem*. Non solum vitia secundum consensum et operationem in suis destruxit, sed et *terram eorum* scilicet regum, scilicet sensualitatem carnis quæ ex pœna peccati semper prona est ad malum, et prava suggerit rationi, et ubi vitia prius regnabant dedit *populo suo hæreditatem*. Et repetit, *hæreditatem*, ut determinet cui populo eam dederit, scilicet *Israel*, id est credentibus et videntibus se, ut bene eam excolerent, et ex toto rationi subjugarent, ita ut ejus fructum bonum redderent, *Domine nomen tuum*. Modo convertit se Propheta ad Dominum cum gratiarum actione pro his omnibus, dicens : O *Domine*, qui præterita mala condonasti, et in præsentis deserto securum ducatum contra hostes occurrentes, *nomen tuum*, id est gloria tua permanebit *in æternum*, quia inde gloriosus eris æternaliter in nobis. *Et memoriale tuum*, id est significatum illius quod filiis Israel historialiter actum est, perseverabit in præsentis *generatione* et futura *generatione*. *Quia judicabit Dominus*. Ideo

etiam gloria Domini erit in æternum, quia judicabit *populum suum*, id est, fideles suos remunerabit postquam de hac vita migraverint. Et adeo remunerando sublimabit, quod ipse in *servis suis deprecabitur*, id est, rogabitur, ut ipsi sint mediatores, et intercessores pro nobis ad eum, sicut quotidie fit in sanctis: dictum a similitudine illius servi, quem dominus suus ita sublimat ut pro aliis conservis intercedere valeat. *Simulacra gentium*. Dominus hæc omnia quæ dicta sunt *fecit*, et ideo talis Dominus merito laudandus est, non *simulacra gentium*, quæ tantum sunt similitudines rerum, et sunt *aurum et argentum*, vel ex viliori materia. *Opera manuum hominum*, id est, corporaliter ab hominibus facta, non secundum intellectum habita. Quæ, cum habeant formas humanorum membrorum, nullius eorum fruuntur officio. *Neque enim est spiritus in ore ipsorum*, ut possint vel ad modum brutorum animalium sonare. Hæc simulacrorum vituperatio spectat ad laudem Dei. Ac si dicat: Ideo sic deprimō Deos eorum ut recedant a cultura talium. Quod si noluerint, concedo divinæ justitiæ ut *qui faciunt ea, et qui fiduciam ponunt in eis similes illis fiant* in interiori suo, ut eodem modo vim rationis amittant, sicut illa carent corporeis sensibus. *Domus Israel, benedicite Domino*. Quidquid autem de istis fiat, vos qui estis *domus Israel*, id est, fideles subditi ex Judæis, *benedicite Domino* devotione mentis, et oris et operationis. Et non tantum subditi, sed etiam *domus Aaron*, id est, prælati, *benedicite Domino*. Dominus, inquam, *Levi*, id est, Aaron, sive qui estis in ministerio sacerdotum Domini, *Benedicite Domino*. *Benedictus Dominus*. Simul omnes, *benedicite Domino*, dicentes: *Dominus* veniens ex *Sion*, id est, natus de Judaico populo, *qui tantus est, quod habitat in Jerusalem*, id est, regnat in cælestibus creaturis, sit *benedictus*, subaudis, in omnibus.

PSALMUS CXXXV.

ALLELUIA.

« Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam
 « in æternum misericordia ejus. Confitemini Deo
 « deorum, quoniam in æternum misericordia ejus.
 « Confitemini Domino dominorum, quoniam in æter-
 « num misericordia ejus. Qui facit mirabilia magna
 « solus, quoniam in æternum misericordia ejus. Qui
 « fecit cælos in intellectu, quoniam in æternum mi-
 « sericordia ejus. Qui firmavit terram super aquas,
 « quoniam in æternum misericordia ejus. Qui fecit
 « luminaria magna, quoniam in æternum misericor-
 « dia ejus. Solem in potestatem diei, quoniam in
 « æternum misericordia ejus. Lunam et stellas in
 « potestatem noctis, quoniam in æternum misericor-
 « dia ejus. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis
 « eorum, quoniam in æternum misericordia ejus.
 « Qui eduxit Israel de medio eorum, quoniam in
 « æternum misericordia ejus. In manu potenti et
 « brachio excelso, quoniam in æternum misericordia
 « ejus. Qui divisit mare Rubrum in divisiones, quo-
 « niam in æternum misericordia ejus. Et eduxit Is-

A « rael per medium ejus, quoniam in æternum mise-
 « ricordia ejus. Et excussit Pharaonem et virtutem
 « ejus in mari Rubro, quoniam in æternum miseri-
 « cordia ejus. Qui traduxit populum suum per deser-
 « tum, quoniam in æternum misericordia ejus. Qui
 « percussit reges magnos, quoniam in æternum mi-
 « sericordia ejus. Et occidit reges fortes, quoniam in
 « æternum misericordia ejus. Sehon regem Amor-
 « rhæorum, quoniam in æternum misericordia ejus.
 « Et Og regem Basan, quoniam in æternum miseri-
 « cordia ejus. Et dedit terram eorum hæreditatem,
 « quoniam in æternum misericordia ejus. Hæredita-
 « tem Israel servo suo, quoniam in æternum miseri-
 « cordia ejus. Quia in humilitate nostra memor fuit
 « nostri, quoniam in æternum misericordia ejus. Et
 « redemit nos ab inimicis nostris quoniam in æter-
 « num misericordia ejus. Qui dat escam omni carni,
 « quoniam in æternum misericordia ejus. Confite-
 « mini Deo cæli, quoniam in æternum misericordia
 « ejus. Confitemini Domino dominorum, quoniam in
 « æternum misericordia ejus. »

ENARRATIO.

Eadem materia est in hoc psalmo, quæ et in superiori continetur, nisi quod Propheta hic agens, aliqua hic apponit, quæ ibi non habentur.

Confitemini Domino, quoniam bonus. O vos omnes fideles, *confitemini Domino*, id est, laudate Dominum devotione, voce et opere: tum ea consideratione, *quoniam bonus* est naturaliter; tum *quoniam misericordia ejus*, quam fecit in humano genere, permanens est in æternum: quia non desistet quousque vos perducatur in æternitatem. *Confitemini Deo deorum*. Ideo etiam laudate eum quia ipse est Deus deorum, id est, excedens omnes deificatos, et quia est Dominus excedens omnes terrenas potestates, et hoc ideo, *quoniam misericordia ejus*, quæ hic in vobis cepit, in æternum permanebit. Ista particula quasi intercalaris versus subjungitur singulis versibus ad commendandam magnitudinem misericordis Dei. *Qui fecit mirabilia*, licet dixerim, *deorum et dominorum*, tamen solus est Deus et Dominus, faciens mirabilia, non qualiacunque, sed *magna*, idque *solus*. Illi tali confitemini quoniam in æternum misericordia ejus. *Qui fecit cælos*. Exponit quæ mirabilia fecit et assidue facit, scilicet hæc, *fecit cælos*, id est, apostolos et alios spirituales viros, sublimes vitæ dignitate. Et hos fecit *in intellectu*, id est, in seipso, qui est sapientia Patris nullo extrinsecus adminiculante. *Qui firmavit terram*, id est Ecclesiam, *super aquas* baptismatis fundatam, vel superiorem persecutoribus factam, qui fluctibus persecutionum intendebant eam submergere. *Qui facit luminaria magna*. Fecit etiam unde digne laudandus est, quia *fecit luminaria magna*, id est, quosdam ex fidelibus illuminavit sapientis, alium plus, alium minus: quosdam faciens *in potestatem Dei*, ut essent potestatem habentes in scientia: et sic factas *solem* in perfecta claritate et illuminatione sapientiæ: quosdam faciens *lunam*, id est, minus lucentes in scientia. *Et stellas*:

id est, adhuc minus scientes, et tamen omnem magna luminaria existentes: ut in potestatem noctis, essent potentes historialis scientiæ et illarum rerum, quæ pertinent ad finem: quæ scientia nox dicitur, comparata ad perfectiorem scientiam. *Qui percussit Ægyptum.* Et per solem et lunam destruxit tenebras ignorantiæ et perfidiæ in his qui erant mundum amantes: vel actualia peccata, quæ affligunt homines in conscientia, cum primogenitis eorum, id est, cum originalibus peccatis. *Qui eduxit Israel.* Deletis peccatis, fideles eduxit de medio ipsorum peccatorum vel de massa perditorum: ubi datur intelligi, quod ibi quosdam dereliquisset. Non enim omnes, sed quosdam assumpsit in manu potenti. Eduxit eos in manu potenti, id est, in cooperatione valida, et brachio excelso, id est, in fortitudine supereminenti omnes alios. *Qui divisit mare Rubrum.* Ne omnes illi qui exierunt Ægyptum, et in quibus sunt primogenita destructa, certi sint de salute absque bonorum operum executione, exponit quomodo percussit Ægyptum, ita scilicet, quia divisit mare in divisiones, id est, sacramentum baptismatis aliis ad salutem, aliis concessit ad damnationem. Si dixisset solummodo, *divisit*, tantum in duas partes acciperemus. Sed cum dixit, *Divisit mare Rubrum in divisiones*, intelligimus multiplices divisiones factas: quia ipsis etiam damnandis baptismata multis modis est in damnationem, aliis per hæresim, aliis per adulterium, aliis per homicidium. Et eodem modo in opposito poterimus videre in salvandis. *Et eduxit Israel.* Illos qui fuerunt Israel innovati, eduxit per medium ejus, id est, maris, hoc est, de medio baptismatis extraxit alios ab aliis, salvandos scilicet a damnandis, ut essent dissimiles moribus et vita his qui remanserunt in Ægypto. *Et excussit Pharaonem,* id est, jugum et dominium diaboli, et virtutem ejus, id est, peccata quæ sunt virtus et potestas ejus, excussit ab Israel in baptismo. *Qui traduxit populum suum.* Et non tantum insequentibus hostes ibi submersit, sed etiam per desertum hujus sæculi postmodum traduxit eos in securitate contra occurrentes hostes. *Qui percussit reges magnos,* id est, cum iterum post baptismata insurgerent vitia ex prava consuetudine, percussit multitudinem vitiorum quæ vitia sunt fortes et prævalentes reges, de quibus dicit: *Et percussit reges fortes,* id est, et illa peccata quæ jam fortiter tenuerunt ligatos, delevit. *Sehon regem Amorrhæorum.* Exponit quos reges percussit, scilicet tentationem calentem et vehementem, quæ fuit regenerans in amaricantibus Dominum. Et occidii conclusionem, id est, malam operationem ducentem ad confusionem præsentem et futuram: *et dedit terram eorum hæreditatem.* Terram illam quam reges supradicti possederant, ipsos homines carnales, scilicet eorum sensus, dedit hæreditatem Israel servo suo, id est, fidelibus suis, ut possideant eam jure beato. *Quia in humilitate.* Et merito debetis illi confiteri, tum ideo quia misericordia ejus est in æternum, tum quia fuit memor

nostri in humilitate nostra, nullis meritis nostri precedentibus, sed in humilitate et dejectione nostra miseratus est nostri. *Et redemit nos,* id est, ita memor fuit nostri, ut redimeret nos ab inimicis nostris, a quibus capti tenebamur. *Qui dat escam omni carni.* Ideo etiam confitemini illi, quia præteritum illud quod dedit pro redemptione nostra, scilicet corpus suum, dat omnibus redemptis, ut sacramento corporis sui reficiantur. *Confitemini Deo cæli,* ut jure debetis confiteri: quia Deus est non tantum deorum, ut dixi, sed etiam cæli, id est, cælestium creaturarum. *Confitemini Domino dominorum.* Post enumerata beneficia repetit superius dictam exhortationem. Quasi dicat: Ergo pro hujusmodi beneficiis confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus.

PSALMUS CXXXVI.

PSALMUS DAVID JEREMIE.

« Super flumina Babylonis illic sedimus et fle-
« mus, cum recordaremur, Sion. In salicibus in
« medio ejus, suspendimus organa nostra. Quia
« illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt
« nos, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos,
« Hymnum cantate nobis de canticis Sion. Quomodo
« cantabimus canticum Domini in terra aliena? Si
« oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur
« dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis,
« si non meminero tui. Si non proposuero Jerusalem
« in principio lætitiæ meæ. Memor esto, Domine,
« filiorum Edom, in die Jerusalem. Qui dicunt:
« Exinanite, exinanite, usque ad fundamentum in
« ea. Filia Babylonis misera: beatus qui retribu-
« tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
« Beatus, qui tenebit et allidet parvulos suos ad
« petram. »

ENARRATIO.

Iste psalmus attribuitur fidelibus perfectis, agentibus hic propter Jeremiam, id est, juxta Jeremiæ prophetiam, hoc est, habentibus eundem intellectum de captivitate humani generis, quem Jeremias habebat, cum descripsisset lamentationes ad litteram de captivitate filiorum Israel in Babylone. Sicut enim in negotio illius captivitatis habetur, qualiter filii Israel septuaginta annos desleverunt exilium et dejectionem suam in Babylonia, et in recordatione terrestris Jerusalem suspirabant, et desistendo a laude Dei organa sua suspendebant: ita in his verbis referunt fideles miseriam et dejectionem suam, in qua sunt tota hac vita quæ volvitur septenario numero. Et ostendunt vehementiam gemitus sui, quem habent pro desiderio cælestis Jerusalem. Et hoc modo verba vitæ suspendunt a civibus Babyloniæ, quos indignos vident agnitione verbi divini. Et hæc relatio fit ad instructionem minus perfectorum, ut et ipsi miseriam suam cognoscentes, similiter agant.

Super flumina Babylonis. Nos commorantes super flumina Babylonis, id est, super studia et negotia hujus sæculi, et super res temporales, quæ ducunt

et præcipitant homines in confusionem, ita tamen, ut non essemus in illis fluminibus, sed superiores *sedimus illic*, id est, in magna dejectione et miseria fuimus in ipso scilicet statu in quo eramus periculi vicinitate, licet superiores essemus. *Et flevimus*, id est, magnum dolorem habuimus, dum *recordaremur tui, Sion* : quia tui, o Sion, recordati sumus, id est, in consideratione habuimus tam diu prolongari nobis gloriam, quam in te sumus habituri, id est, *in salicibus*. Tum ideo *flevimus*, quia tui, o Sion, recordabamur : tum quia inter salices fuimus, a quibus erat verbum Domini removendum. Vel ita continuetur : Non solum flevimus, sed *organa nostra in salicibus suspendimus*, id est, admonitionem dulciter et misericorditer ex præceptis diversis resonantem subtraximus, in consideratione illorum qui erant steriles et infructuosi, de quibus erat nobis desperatio, sicut de fructu salicis. Et in tantum steriles, ut essent *in medio ejus*, id est, Babylonis, non in extremo, sed in profundo dejectionis et confusionis : jam erant in consummata nequitia, contemnentes jam peccare, quæ nequitia ducit ad æternam confusionem. Et quia ita corruebant, indignum erat ut eis prædicatio fieret, ne eam pro ludibrio haberent. *Quia illic interrogaverunt nos*. Quasi aliquis diceret : Quare dicitis vos suspendisse organa? Erantne aliqui quærentes organa? Ad hoc respondet : Vere, *quia illic*, id est in Babylone, vel inter felices, *interrogaverunt nos qui captivos duxerunt nos*, id est, maligni spiritus, qui in primo parente nos captivaverant, rogaverunt nos per salices, id est, per ministros suos organizare *verba cantionum*, id est, divinæ modulationis sermones. *Et qui abduxerunt nos*, id est, a Deo recedere fecerunt, illi tales quæsierunt a nobis verba cantionum, ut annuntiaremus de vita æterna, de die judicii, quæ sunt verba delectationis, non quantum ad eos, sed quantum ad nos, qui in eis summam delectationem habemus. Hæc ergo quæsierunt a nobis, ita dicentes : *Cantate nobis Hymnum*, id est, vel unum cæm, *de canticis Sion*, id est, de divinis præceptis, quæ pertinent ad cœlestem Jerusalem : an ibi debemus habere uxores, filios, canes, et cætera hujusmodi? *Quomodo cantabimus*. His talibus dedimus responsum. *Quomodo*, id est, qua ratione vel utilitate *cantabimus canticum*, id est præcepta, *Domini in terra aliena*? id est, in consideratione vestri, qui estis terra aliena, non apta ferre fructum Domino? Ac si dicerent : Salices estis, et fructum ferre non potestis : ideo non cantabimus vobis. *Si oblitus fuero*. Quia dixerunt se a salicibus organa suspendisse, ne forte credantur etiam a bonis siluisse, dicit : Licet talibus subtraham admonitionem meam, tamen *si oblitus fuero tui, o Jerusalem*, id est, si non dicam quæ sunt dicenda et prædicanda de te, *dextera*, id est, bona operatio, *mea detur oblivioni*, id est in futuro sit irremunerata, vel nesciam bene operari. *Adhæreat lingua*. Et non tantum in futuro priver remuneratione, sed hic etiam *adhæreat lin-*

gua faucibus meis, id est, lingua mea interior adhæreat faucibus meis interioribus, ut neque hic bene cogitem *si tui non meminero*, id est, si non annuntiavero his quibus est annuntiandum de te. Vel ita continuetur : *Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea*. Auferatur mihi omnino facultas bene operandi, et non solum operandi, sed etiam loquendi, et hoc est quod sequitur : *Adhæreat lingua mea faucibus meis*. Et hæc sententia melior priora est. Hic intelligitur verbum Dei ab indignis esse removendum, et dignis profereandum. *Si non proposuero*. Et tunc *detur oblivioni dextera mea, o Jerusalem, si te non proposuero in principio lætitiæ meæ*, id est, ad hoc, ut sis principium lætitiæ meæ. Quasi dicat : Nulla est mihi in temporalibus delectatio, ad comparisonem illius quam in te habeo. *Memor esto*. Et quia ego non obliviscar tui, o Jerusalem, et te ponam summum lætitiæ meæ, multas patiar anxietates a filiis Edom, id est, a filiis Esau, qui edulio lentis a fratre pro primogenitis accepto, dictus est Edom (*Gen. xxvii*), id est sanguineus. Cujus filii etiam historialiter multum impediabant filios Israel, ne reædificarent Jerusalem : quod fuit hujus rei significativum. Et tu, Domine, *memor esto filiorum Edom*. Et remunera nos pro tribulationibus quas patimur a sanguineis Babylonicis, *in die Jerusalem*, qua plenarie ædificabitur Jerusalem superna ex nobis. Illorum dico filiorum Edom, *qui dicunt* exhortando, alter ad alterum : *Exinanite, exinanite*, id est, evacuate quidquid in ea boni est et virtutis, *usque ad fundamentum in ea*, id est, ut nec fides remaneat in fidelibus ejus, id est, Jerusalem. *Filia Babylonis misera*. Et ne hoc quod dicit : *Memor esto, Domine, filiorum Edom*, videatur causa malevolentis dictum, vertit se ad ipsos sub persona filie Babylonis, eosque *feminino genere* ponit, propter infirmitatem eorum, et quia fornicantur ab sponso et marito suo Christo. *O filia Babylonis misera*, id est, o vos persecutores filii Eodem sanguinolenti, vos putatis vos fortes et beatos in persecutione vestra, sed miseri estis ; quia animas vestras in eo occidistis, et dissolute et effeminate agitis, nihilque virilitatis in vobis est, quia omni prave suggestioni ceditis : sed ille *beatus est qui retribuet tibi retributionem tuam*, id est, talem *quam retribuisti nobis* : tu bene merentibus nobis filios auferre moliebaris : beatus ille qui tibi male merenti filios tuos abstulerit, ne omnino pereant : *illic dico*, studens te exinanire, id est, in eo quod mala es destruere. *Beatus qui tenebit*. Exponit de qua dicat retributione. *Beatus qui parvulos*, id est, filios tuos dum adhuc rudes sunt, et cum converti possunt, *tenebit* ne tibi consentiant : *et allidet eos ad petram*, id est, ad Christum eos conjunget, quia pro eorum conversione mercedem accipiet. Aliter : Caro nostra non incongrue accipitur filia Babylonis, quæ sibi consentientes in maximam confusionem deducit. Cujus concupiscentias quicumque restringendo eam

affligerit, parvulosque ejus cogitatus ad Christum A
alliserit, ne juxta delectationes suas in opera prava
convaleant, beatus prædicabitur: quia æternæ bea-
titudinis remuneratione donabitur.

PSALMUS CXXXVII.

PSALMUS IPSI DAVID.

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo,
« quoniam audisti omnia verba oris mei. In con-
« spectu angelorum psallam tibi, adorabo ad tem-
« plum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo.
« Super misericordia tua et veritate tua, quoniam
« magnificasti super omne nomen sanctum tuum.
« In quæcunque die invocavero te, exaudi me: mul-
« tiplicabis in anima mea virtutem. Confiteantur
« tibi, Domine, omnes reges terræ, quia audierunt
« omnia verba oris tui. Et cantent in viis Domini,
« quoniam magna est gloria Domini. Quoniam
« excelsus Dominus et humilia respicit, et alta a
« longe cognoscit. Si ambulavero in medio tribula-
« tionis, vivificabis me: et super iram inimicorum
« meorum extendisti manum tuam, et salvum me
« fecit dextera tua. Dominus retribuet pro me: Do-
« mine, misericordia tua in sæculum, opera ma-
« num tuarum ne despicias. »

ENARRATIO.

Iste psalmus attribuendus est ipsi David; id est,
Domino Jesu Christo, non quod ipse loquatur in eo,
sed quod perfecti qui hic loquuntur, dirigunt ser-
mones suos ad ipsum, proponentes se exemplar
minus perfectis, ut exemplo sui confiteantur Do-
mino tota affectione, et bene operentur ea inten-
tione, ut nihil aliud quærant quam Dominum.

Confitebor tibi, Domine. O Domine, Fili Dei, qui
æqualiter Dominus es cum Patre, quod valet ad
fidei confirmationem: tibi confitebor *in toto corde*
meo, id est, tota mentis affectione te laudabo. Et
merito, *quoniam* exaudisti orationem meam voce
prolatam. Quod plus est quam si determinaret in qua
re illum exaudiret; quia potest intelligi quodcumque
rogaret. *In conspectu angelorum.* Non tantum
devotione laudabo te sed etiam *psallam*, id est, bene
operabor, *tibi*, id est, ad gloriam tuam, *in conspectu*
angelorum, id est, ea intentione qua angeli, qui sola
dilectione, non timore te laudant. Vel ideo te laudo,
ut tandem sim positus in angelica visione, ut manifes-
te cognoscam et videam te facie ad faciem sicut angeli
te vident, vel ita operabor, sicut qui semper videtur ab
angelis, per quos tibi quotidie mea facta renuntian-
tur. *Adorabo*, id est, singulariter dirigam petitiones
meas ad te, tendens *ad hoc*, ut sim *templum sanctum*
tuum, id est, tale templum quod te sit dignum,
vel ad hominem a te assumptum, qui est templum
et habitaculum divinitatis. Et non tantum adorabo,
sed etiam *confitebor nomini*, tuo quod est Dominus,
id est laudabo te voce et opere. *Super misericordia*
tua. Ostendit quæ sit misericordia confitendi. Con-
fiteor autem hic, continet omnia supradicta, sci-
licet confiteri, psallere, adorare. *Confitebor*, in-
quam *tibi* super hoc, quia misericordiam et verita-

tem humano generi exhibuisti, misericorditer im-
plendo quod promisisti. Et *quoniam* magnum osten-
disti in evidentia resurrectionis *sanctum*, id est,
gloriosum nomen *tuum super omne nomen* quodcum-
que nominatur, sive dii, sive angeli, *in quacunque*
die. Et quia potens factus es in resurrectione, oro,
exaudi me in quacunque die *invocavero te*, id est,
in omni tempore orationis meæ. Et debes exaudire,
quia illud orabo, ut multiplices *virtutem*, non in
corpore meo, sed *in anima mea.* Ac si dicat: Tu
potens es exaudire, et hoc oro, pro quibus jure sum
exaudiendus. *Confiteantur tibi, Domine.* Modo osten-
dit intentionem suam, scilicet ad quod supradicta
præmisisset, videlicet ut hoc exemplo confiteantur
tibi, Domine Jesu, *omnes reges terræ*, id est, ma-
jores in mundo, non despicientes ei subdi qui hu-
milis apparuit. Et si reges, tunc multo magis mino-
res debent ei confiteri. Vel ut dicamus de significatis
regibus, *reges*, id est, omnes sensualitatem suam
regentes, meo provocati exemplo, *confiteantur tibi*,
id est, laudent te, quia Dominus es. Et ab hac con-
fessione non poterunt se excusare, quia jam omnia
verba oris tui audierunt, id est, te ipso docente per-
ceperunt quæcunque ad fidem et ad mores perti-
nentia præcepisti. Et ideo non est necesse ut ad
ista discenda ego eos exhorter. *Et cantent in viis*
Domini, et non tantum confiteantur, sed etiam ad
hoc promoveantur ut *cantent*, id est, ut delecta-
tionem habeant, *in viis Domini*, id est, in præceptis
quibus itur ad Dominum: vel in quibus ipse præces-
sit, quod tantum perfectorum est. Et merito debent
C confiteri Domino et cantare, *quoniam gloria*, id est
remuneratio, quam dabit confitentibus et cantan-
tibus in futuro, *magna erit. Quoniam excelsus Do-*
minus. Non est timendum neque formidandum pro-
pter hoc opus arduum, quia *Dominus excelsus* est,
id est omnipotens, ad adjuvandum potens. Et quem-
admodum est potens, etiam *respicit*, id est, adju-
vat *humilia*, id est, illos qui de se non præsumunt,
et suum auxilium humiliter implorant. *Et altus*, id
est, superbos qui de se præsumuntur, *a longe co-*
gnoscit, id est, considerat non loco, sed subtra-
ctione gratiæ. Ac si dicat: Licet ipse sit altus et
excelsus, misericordia ejus prope est humilibus,
sed longe remota ab his qui se exaltant. *Si ambula-*
vero. Modo asserit quod enuntiavit, convertens se
D ad Dominum, quadam affectione dicens: Vere tu
respicis humilia, quod in me probari potest: quia
si *ambulavero*, id est, perseveravero *in medio*, id
est, in profundo *tribulationis* vehementis et magnæ,
vivificabis me, id est, renovabis me in interiori,
quantumcumque exterior homo corrumpatur. Et hoc
ipsum quod perseveravero, non ex me erit, sed ex
respectu misericordiæ tuæ, id est, te vivificante,
et me humilem respiciente. Et non tantum si vivi-
ficabis me, ut non deficiens æquali manu de pugna
recedam, sed etiam *manum auxilii tui extendens*
super iram inimicorum meorum ut per auxilium
tuum vincam inimicos meos. *Et salvum me fecit*

dextera tua, id est, tandem pro extensione manus *salvum me faciet dextera tua*; id est, potentia tua. *Dominus retribuet*. Modo facit assertionem de alia parte. Vere alta cognoscet Dominus, id est, considerabit ad puniendum, qui cum me *salvum* fecerit collocando in dextera, ipse Dominus *retribuet pro me* ipsis inimicis et persecutoribus meis, id est, dabit eis pœnam propter me, hoc est, vicem meam, quia ego nolui vindicare, sed exspectavi eum qui dixit: mihi vindictam et ego retribuam (*Deut. xxxii*). Modo facit orationem de his quæ superius dixit, ita dicens: *Domine*, sicut *miseriordia tua est in sæculum*, id est, quia tu es misericors naturaliter, ita *opera manuum tuarum ne despicias* id est, bonum opus quod in me incepisti, deficere ne permittas, sed bonis principiis da meliores exitus, faciens me perseverare in bonis operibus, quæ tua sunt, non mea. Quod hac fiducia oro, quia misericordia tua est *in sæculum* permansura.

PSALMUS CXXXVIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Domine, probasti me et cognovisti me tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam et funiculum meum investigasti. Et omnes vias meas prævidisti, quia non est sermo in lingua mea. Ecce Domine, tu, cognovisti omnia novissima et antiqua, tu formasti me, et posuisti super me manum tuam. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est et non potero ad eam. Quo ibo a spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua. Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me, et nox illuminationis mea in deliciis meis. Quia tenebræ non obscurabuntur a te et nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus. Quia tu possedisti renes meos, suscepisti me de utero matris meæ. Confitebor tibi, quoniam terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis: non est occultatum os meum a te quod fecisti in occulto, et substantia mea in inferioribus terræ. Imperfectum meum viderunt oculi tui: et in libro tuo omnes scribebuntur: dies formabuntur, et nemo in eis. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum. Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur: exsurrexi, et adhuc sum tecum. Si occideris, Deus, peccatores viri sanguinum, declinate a me. Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate civitates suas. Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Proba me, Deus,

A « et scito cor meum: interroga me, et cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est, et de luc me in via æterna. »

ENARRATIO.

Tractatus iste attribuitur capiti nostro vero David, eunti *in finem* id est, in consummationem justitiæ et scientiæ, cui tamen nihil defuit in perfectione virtutum, sed ea intentione hic loquitur, ut auditores ejus exemplo provocati, studeant sibi conformari: quia etsi prius quodammodo poterunt excusari, a modo penitus erunt inexcusabiles, si non obdierint, cum perfectum exemplar justitiæ et sanctitatis in ipso habeant positum.

Domine, probasti me. O Domine Pater, tu *probasti me*, id est, misisti me in experientiam mandatorum tuorum, hoc est, fecisti me mandata tua experiri, *et cognovisti me*, id est, dilexisti me: quia mandata tua explevi. Et quanquam dilexisses et diligas, tamen tu cognosces *sessionem meam*, id est, placebit me humiliare in passione, et sic ad gloriam resurrectionis pervenire. Vel quasi aliquis diceret: Si cognovit, cur occidi permisit? ait: Tu *cognovisti*, id est, etsi alios lateat, tu scis tamen ad quid me pati voluisti et resurgeto, *intellexisti cogitationes*. Et non tantum probasti me in præceptis completis, sed et cogitationes *meas* intellexisti, id est, tales erant quæ dignæ essent tuo intellectu, et hoc *de longe*, id est, ab exordio vitæ meæ. Semitas meas, id est, arduas et singulares virtutes meas: *et funiculum*, id est, mortem hæreditatis meæ, scilicet salutem humani generis, quæ est hæreditas mea, *investigasti*, id est, me investigare fecisti, ut nihil ibi attenderem nisi reparationem humani generis. Dictum a similitudine viatoris, quia post laborem itineris quærit requiem. Unde habetur in Hebræo: *Accubationem meam investigasti*, id est, quietem immortalitatis et impassibilitatis me investigare fecisti. A principio, inquam, ex quo fui, talia me fecisti cogitare, quæ digna essent tuo intellectu. Et non solum communes virtutes quæ sunt in pluribus, sed etiam singulares quæ sunt in paucis ut virginem esse, et temporalia postponere, solisque divinis invigilare: et supra omnia, dimissionem hæreditatis meæ, quæ est in salvatione hominum, in me *investigasti*, id est, an de his sollicitus essem considerasti. *Et omnes vias meas prævidisti*. Adhuc aliquis intensius dicit ad commendationem sui. Quid dicam singulariter cogitationes et semitas? Potius generaliter dicam, *omnes vias prævidisti*, id est, prævidere me fecisti et ideo rationabiliter et bene disposui incedere per illas. Et ne aliquis arroganter hæc dicta opinetur, non quod sit in re, dicit. Ideo ista sic libere pronuntio, quia non est sermo tantum *in lingua mea*, sed ex veritate loquar, et ad utilitatem et instructionem auditorum. *Ecce, Domine, tu cognovisti*. Dixi quia *non est sermo* id est fallacia, *in lingua mea*. Et ecce in manifesto est tibi, id est coram te hoc quod loquor, qui non potes falli, et cui

non est mentiri : quia tu *cognovisti omnia, novissima*, id est præterita, quanto magis præsentia? *Probasti, inquam me, et prævidisti vias meas* et per hanc probationem et prævisionem *formasti me*, id est formosum et speciosum me fecisti; et post speciositatem mihi collatam quæ est profectus perfectionis, *posuisti super me manum*, id est protectionem tuam, hoc est, perseverare me fecisti in ea speciositate, idem, in prædictis virtutibus. *Mirabilis facta est scientia tua*. Hucusque perfectionem justitiæ quæ fuit in eo, commendavit : et quia plena beatitudo nondum esset in eo nisi perfectam haberet sapientiam, dicit etiam plenariam in se fuisse sapientiam, per hoc quod dicit : *Scientia tua*, quam inspiras fidelibus, vel qua tu sciri poteris, *mirabilis*, id est, digna admiratione et desiderabilis *facta est aliis, ex me*, quæ per primum parentem eam a se rejicientem quasi vilem, facta est contemptibilis: quia dum ego in ea perseverassem et plenarie ipsam sapientiam docuissem, quæ prius quasi res vilis æstimabatur, mirabilis et pretiosa nimisque desiderabilis ab hominibus reputabatur. Quæ scientia per Adæ inobedientiam debilitata in hominibus, ita ut parvam Dei cognitionem haberent, per obedientiam meam *confortata*, id est corroborata, est in membris meis : et magis magisque facta est roborata. *Et non potero ad eam repellendam a me*, etiamsi voluero, id est, non invenio posse ex libero arbitrio, ut eam a me repellam nec abutar viribus liberi arbitrii, reputans me potentem ad repellendam eam, sicut Adam in eo potentem se fecit per hoc credens deificari. Aliter : Et quanquam hæc scientia per me aliis sit facta mirabilis, tamen *non potero ad eam*, id est, reputo me non sufficientem ad eam obtinendam per me secundum infirmitatem humanæ naturæ nisi te custodiente. In hoc maximam membris præscribit humilitatem, ne evanescant in cogitationibus suis, si promoti fuerint ad aliquam scientiam cum ille *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ reconditi* (Col. 1), fateatur se impotentem ab obtinendam eam. *Quo ibo a spiritu tuo?* Et cum tu me ita formasses speciosum in innocentia morum, et cum ita me illuminasses perfectione cognitionis et scientiæ, si modo a te recessero, *quo ibo a spiritu tuo*, id est, ad quem alium me conferre potero, unde mihi detur talis formatio talisque sapientia? *Et quo a facie tua fugiam?* In quo loco latitare poterō, ut effugiam pœnas pro recessione mihi debitas, si a te recedere voluero? Nusquam inveniam talem illuminatorem, nec sapientiæ datorem. Sed neque manus tuas effugere poterō : quia neque in cœlo, neque in inferno, neque in medio latebræ locum invenio. Et hoc est quod sequitur : *Si ascendero in cœlum*. Si fieri posset ut absque te possem in cœlum ascendere, ut vel a cœlestibus creaturis vellem sine te illuminari, vel ut ibi possem a facie tua abscondi, *tu illic es*, illuminans super cœlestes. Hoc enim quod ipsi luminis habent tu es. Et ideo ibi a te ivero, nec illuminari, nec abscondi ab eis po-

tero. Et si localiter ad infernum descendero, ut vel ibi abscondar, ne tu me ibi punias, ibi aderis potestatem tuam exercens. *Si sumpsero pennas meas*. Nec in hoc possum effugere præsentiam tuam, quia *si sumpsero pennas meas*, id est, agilitates virtutum, quibus aliquis evolat in cœlum ; ego dico, positus *in diluculo*, id est, in primordiali illuminatione conversationis, desistendo esse animalis, *et habitavero in extremis maris*, id est, spem ex toto ponam in extremo maris, scilicet in portu et tranquillitate futuræ vitæ, quæ est extremitas hujus mundani maris æstuantis, *tu illic es*. Nam *manus tua illuc deducet me*, id est, operatio tui auxilii ad hoc me deducet, ut diluculo pennas sumam, et hanc spem habeam, et non solum deducet me ad hoc operatio tua, sed etiam *tenebit me dextera tua*, id est misericordia tua faciet me ibi perseverare. Hæc autem occasione in his verbis ab eo loco, *quo ibo a spiritu tuo*, videtur aliarum personas in se transtulisse, ut perfectum exemplar justitiæ, scientiæ et humilitatis se illis ostendat : ut cum ille qui natus erat alium illuminatorem formatorem invenire vel pœnas, si a Deo recesserit, effugere non possit, multo minus alii se hoc facere posse credant. *Et dixi, forsitan tenebræ*. Ad instructionem membrorum suorum loquitur, ne effugiant, si quando patientur persecutionem, licet me ita formosum et scientem fecisses, tamen *dixi*, id est, intellexi et vidi quod ideo, quia me ita decorasti, *tenebræ*, id est, Judæi, qui sunt tenebrosi, et secundum infidelitatem et peccata adversantes luci, *conculcabunt me*, id est, dabunt me in mortem : et hoc *forsitan*, id est, motu temerario, nulla provisione rationis. Quod non sit inutiliter, quia per hoc ipsum quod me in mortem dabunt, non tantum alii, sed etiam *nox*, id est, ipsi Judæi qui sunt tenebræ, erunt *illuminatio mea*, id est, illuminati a me, existentes *in deliciis meis*, id est, inter illos in quibus ego delector. In Hebræo habetur, *Nox quoque lux erit coram me. Quia tenebræ non obscurabuntur. Vere illuminatio mea* erunt. id est, a me illuminabuntur, quia *tenebræ*, id est Judæi, *non obscurabuntur a te*, id est, tu illuminabis eos. Et quia tu eos illuminabis, ego illuminabo, qui olim erant tenebræ, id est, justo judicio tuo excæcati. Ac si dicat : *Mea est illuminatio, quia tua ; quoniam ego et tu unum sumus* (Joan. x), subaudis in substantia. Modo ostendit quanta erit illuminatio eorum, ita : *Et nox sicut dies illuminabitur*, id est, prius existentes tenebræ, illuminabuntur ad modum apostolorum vel in similitudinem claritatis diei : *sicut tenebræ ejus*, id est noctis, *ita et lumen ejus*, hoc est, multum peccatores se esse recognoscent : et in quantum se peccatis excæcatis recognoscent, in tantum illuminabuntur. *Quia tu possedisti*. Quasi aliquis diceret : *Quare per mortem tuam potius illuminatio noctis fiet, quam per mortem alterius?* Ad hoc respondet : *Quia princeps hujus mundi in me non habet quidquam* (Joan. xiv), quod in

aliis non erit. Et hoc est quod dicit : *quia tu possedisti remes meos*, id est, tu possessor et cognitor fuisti omnium affectionum et delectationum mearum : et ideo actualia peccata non commisi, *suscepisti me de utero matris meæ*, id est patronum et defensorem te habui ex eo tempore quo fui in utero matris meæ. Et ideo originale peccatum non fuit in me, cum omnes alii a te suscipiantur in baptismo in remissione originalis peccati. *Confitebor tibi*, et quia immunis sum ab actuali et originali peccato, *tibi confitebor*, id est, tibi ascribam et laudabo. Et hoc etiam tibi ascribo, quod gloriosus factus es per me, quia semper glorificavi te in operibus meis *terribiliter*, id est, ita viriliter militiam tuam peregi, ut instar boni militis cæteris fugientibus, ipse solus in campo omnibus aliis incuterem terrorem, nisi bene operarentur, cum in me haberent perfectum exemplar justitiæ, quem viderent ejusdem conditionis et naturæ. Et ideo etiam per meam mortem nox illuminabitur, quia *opera tua fuerunt mirabilia per me*, quia humanam rationabilem creaturam quæ per inobedientiam Adæ quasi infirmum aliquid et debile reputabatur, secundum creationem ostendit gloriosum aliquid esse et dignum admiratione, dum innocenter degebam, et æquali perfectione incedebam. Et satis dignum fuit, ut per me natura humana repararetur, per quem alta et mirabilis ostendebatur. Et sicut opera tua hactenus fuerunt mirabilia per me, ita etiam *anima mea nimis*, id est, multum *cognoscel*, id est, attendet ea esse mirabilia, hoc est, non dissimulabo a cognitione eorum sicut Adam : sed in ipso effectu, id est in ipsa perseverantia obedientiæ meæ, ostendam me cognoscere opera tua mirabilia esse. *Non est occultatum os meum*. In Hebræo habetur : Non sunt opera ossa mea a te. Exponit quomodo magnificavit Deum, scilicet hoc modo, quia *os meum*, id est, fortitudo et robur a te mihi collatum, quod est ratio et liberum arbitrium, *non est occultatum*, id est non occultabitur a te. Ac si dicat : Gladium et arma quæ tu mihi dederis ad præliandum, non rejiciam neque abscondam, sed more boni militis exeram viriliter pugnando. Et determinat de qua fortitudine dicat, scilicet quam *fecisti in occulto*, id est, in interiori meo, ubi est ratio. *Et substantia mea*. Quasi aliqui dicerent : Non sumus in tali loco, ubi possumus uti viribus nostris si essemus in paradiso sicut Adam fuit, non occultarem : his occurrit. Quasi dicat : Neque in hoc poteritis excusari, quia in hoc etiam me habetis exemplar, quia substantia mea quam dixi *os*, id est, ratio et liberum arbitrium per quæ maxime subsisto, *non est occultatum etiam in inferioribus terræ*, id est, in hac dejectione mortalitatis et passibilitatis. A deo vero in superioribus terræ existens, quantum ad dignitatem, ubi facillimum sibi erat rationem, exercere tamen occultavit, licet incommoditate non urgeretur, quia neque frigus, neque calor impellebant eum ad defectum. *Imperfectum meum*. Quasi aliquis diceret : Cum adeo

A perfectus fuisti, quare ergo mortem subisti? Respondet : Non venit hoc ex aliqua culpa mea ; sed ex quo? quia *oculi tui viderunt imperfectum meum*, id est, tibi placuit talia imperfectio mea secundum exterius, ut mortem subirem. Et ideo tibi placuit, quia *omnes* quicumque sunt dies, id est, perfecte illuminati sicut apostoli, *scribentur in libro tuo*, id est, in consideratione mea, qui sum eis propositus exemplar justitiæ, ut eodem modo patiantur si necesse fuerit. Et in ipsa inscriptione *formabuntur* ut sint *dies*, id est, quædam forma et pulchritudo eis imprimitur, vel imbuitur ad imitationem meam, ut ipsi sint dies, et tum plures informantur eorum exemplo. Dictum est a similitudine scribentis, qui scribendo facti formas ad similitudinem alterius libri. Ipsi, inquam formabuntur ad similitudinem mei, *nemo* tamen formatus per eos subsistet, vel remanebit *in eis*, subaudis diebus. Hoc est dicere : Licet multi informantur ministerio eorum, nullus tamen in eis remanebit, in hoc ut credat et fiduciam spei in illis ponat, et formam suam eis inscribat, sed in me. *Mihi autem nimis*. Nemo in eis, sed in me ; et hoc est quod dicit : *O Deus, amici tui*, id est, quicumque te diligunt informatione apostolorum, *nimis honorificati sunt* id est, sublimati virtutibus, et hoc *mihi*, id est, ad gloriam meam, non Pauli, neque Cephæ, vel aliorum. Et non tantum ab apostolis informati, mihi nimis sunt honorificati, sed etiam *principatus eorum*, id est, apostoli ipsi qui eis principantur, *nimis confortati sunt mihi*, id est, hoc quod ita corroborati sunt in interiori, erit ad honorem meum, quia mihi illud ascribent. Et si principes hoc egerunt, multo magis illi qui sunt sub principatu. *Dinumerabo eos*. Merita mihi ascribent quod sunt, quia ego *dinumerabo eos*, id est, eligam ad malitiam meam per certum numerum, de massa perditorum secernendo. Dictum est a similitudine ducis vel imperatoris, qui milites idoneos in expeditionem elegit et scribit. Et ne pauci videntur salvandi, quia dixi, *dinumerabo eos, multiplicabuntur*, id est, multiplices erunt *super arenam*, id est, tot erunt quod minus quam arena dinumerari poterunt. Arena enim est res subsistens in cognitione, homines autem pertranseunt ab aspectu nostro, et ideo minus dinumerari possunt. Deo autem numerabiles sunt. Hæc autem multiplicatio non tantum fiet per mortem meam, sed etiam per resurrectionem meam. Et non solum post resurrectionem hanc habebō potentiam, sed etiam *adhuc* dicam, vivens mortalissimum tecum : quia sicut tu es verus Deus, ita et ego. Per *tecum*, accipimus diversitatem personarum : per *sum*, consubstantialitatem nominis ad æternam potentiam. Istud *adhuc* accipitur ut illud in Evangelio : « Hæc dicebam vobis, *cum adhuc essem vobiscum* (Luc. xxiv). *Si occideris, Deus, peccatores*. O Deus Pater, si tu justo iudicio occideris aliquos, ideo quia sunt peccatores, dicens : *O viri sanguinum, declinate a me* : quod declinare, est permittere in peccatis præcipi-

tari; et ideo scilicet « declinate a me, quia dicitis A
in cogitatione, » etsi non dicitis exterius *Accipiant*
Christiani *civitates*, id est, collectiones et conspira-
tiones suas in vanitate: quia sicut ipsi vani sunt,
sic alios ducunt in vanitatem, scilicet ut amittant
quæ videntur, id est temporalia, et adhæreant in-
certis, id est æternis, quæ non videntur: quæ est
hostilis irrisio, qua deprimebantur fideles Dei, sub-
audis, Et ego occidam. « Nonne enim qui oderunt
te, Domine, oderam? » Vere odio habui. Cujus odium
nihil aliud est nisi interfectio. Et licet eos odio ha-
berem in eo quod mali erant, tamen *tabescebam*, id
est, dolore afficiebar « super inimicos tuos, » id est,
super considerationem illorum, qui sunt inimici
tui, hoc est, tamen dolebam de perditione illorum,
quia dilexi eos in hoc, quod in eos fecisti. Ac si di-
cat: Quod tu fecisti in eis, dilexi; quod ipsi fece-
rant, odio habui. « Perfecto odio oderam illos; » ne
aliquis diceret: Tu qui dilectionem jubes, quare
oderas illos? dicit: *Ego oderam illos perfecto odio* et
justo, odiens in eis malum, et tamen pro eis *tabe-*
scens. Et licet ita affectus essem pro eis, tamen *ini-*
mici facti sunt mihi, male affecti erga me. « Proba
me, Deus. » Non orat perseverantiam in his quæ de
se superius pronuntiavit: O Domine, « proba me, »
id est, deduc me in experientiam voluntatis tuæ, id
est, honorum operum. Et quia hoc quod dicit:
proba me, ambigue posset accipi, id est, tam de
affectione quam operatione, determinat dicens:
« Et scito cor meum, » id est, ita probes, ut scias
utrum cogitationes, et affectiones meæ dignæ sint
tua cognitione: vel *scito*, id est, dilige ipsas meas
cogitationes, faciendo eas tales quæ jure diligantur
a te. *Interroga me*, id est, deduc me in experien-
tiam bonæ operationis: quod idem est quod, et
« proba me. Et cognosce semitas meas, » id est,
taliam fac me operari quæ digna sint a te cognosci.
Et vide si via. Proba voluntates et semitas meas.
Et vide, id est, hoc facias respectu misericordiæ. Et
licet misericordiam prætendam, tamen « si via ini-
quæ in me est, » nec probes, nec cognoscas. *Et*
si non est, deduc me in viam æternam, quæ ad æternam
vitam deducit, id est, fac me perseverare in via
tibi placita, donec ad æternitatem perveniam.

PSALMUS CXXXVI.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

« Eripe me, Domine, ab homine malo, a viro D
« iniquo eripe me. Qui cogitaverunt iniquitates in
« corde, tota die constituēbant prælia. Acuerunt
« linguam suam sicut serpentes, venenum aspidum
« sub labiis eorum. Custodi me, Domine, de manu
« peccatoris, et ab hominibus iniquis eripe me.
« Qui cogitaverunt supplantare gressus meos, abs-
« conderunt superbi laqueum mihi. Et funes exten-
« derunt in laqueum, juxta iter scandalum posue-
« runt mihi. Dixi Domino, Deus meus es tu: exau-
« di, Domine, vocem deprecationis meæ. Domine,
« Domine, virtus salutis meæ, obumbrasti super ca-
« put meum in die belli. Non tradas me Domine, a

PATROL. CXXXI.

« desiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me,
« ne derelinquas me, ne forte exaltentur. Caput
« circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet
« eos. Cadent super eos carbones, in ignem dejicies
« eos, in miseriis non subsistent. Vir linguosus non
« dirigetur in terra, virum injustum mala capient
« in interitu. Cognovi quia faciet Dominus judi-
« cium inopis et vindictam pauperum. Verumtamen
« justi confitebantur nomini tuo, et habitabunt re-
« cti cum vultu tuo. »

ENARRATIO.

Iste psalmus est David, id est, fidelium viriliter
agentium, et respicientium *in finem*, id est in Chri-
stum, in quo finis perfectionis et justitiæ et inno-
centiæ et sapientiæ habetur, sicut ostensum est in
priori psalmo. In quo fideles instructi ab ipso capite,
fidei et justitiæ perfectionem considerantes, multi-
tudinem hæreticorum circumquaque acutis quæstio-
nibus sibi prælia constituere, et venenum aspidum
esse sub labiis eorum, orant in exemplum aliis simile
periculum sustinentibus, ut Dominus eripiat eos a
conformitate hæreticorum et a perfidia eorum. Et
ut postea secundum perseverantiam custodiat eos
de manu peccatoris diaboli, et ab hominibus ini-
quis.

Eripe, me Domine. Tu, Domine, qui potes, quia
Dominus es, *eripe me* potentia virtutis tuæ *ab ho-*
mine malo, sive a diabolo, qui peccatorum conta-
gione pollutus, non jam cœlestis dicitur angelus, sed
ab humo homo malus, sive ab hæreticis in seipsos
peccantibus. « Et eripe me a viro iniquo, » id est,
ab eisdem hæreticis in alios delinquentibus. *Qui co-*
gitaverunt. Quod superius dixit singulariter, hic
loquitur pluraliter, quia et una massa est eorum, et
secundum singulos, sunt multiplices. Ab his ergo,
Domine, oro ut eripias me, ne conformer eis. « Qui
cogitaverunt iniquitates, » et tales iniquitates, quas
non ex libris, neque ab aliqua auctoritate, sed *in*
corde adinvenērunt ex industria, et post adinventas
tota die, id est assidue, *constituebat prælia*, pugnis
quæstionum quibus nos impugnaverunt. *Acuerunt*
linguam. Necesso est ut me eripias, quia non quali-
tercunque me impugnant, sed in ipsis quæstionibus
suis *acuerunt linguam suam*, id est, acuta et subtili
argumentatione, existentes *sicut serpentes*. Leviter
arrepunt, ut non sentiantur donec percutiant: ita
ipsi agunt quibusdam inductionibus suis repentes, ut
non possint decipi donec decipiant, nec incedunt
recto tramite, sicut nec serpentes, sed flectunt de
sententia in sententiam. Et non solum vulnerant
sicut quilibet serpentes, sed *venenum aspidum*, id
est, in medio habilis error est *sub labiis*, id est, sub
lingua eorum. *Custodi me, Domine*. Repetit quod su-
perius dixit, *Eripe me*, ut ostendat majorem necessi-
tatem eripiendi. Ibi enim non determinavit, an in
illa impugnatione esset contra se, an contra alios.
Hic jam dicit de seipso. O Domine, inquit, *custodi*
me secundum perseverantiam, *de manu*, id est, de
operatione vel de potestate peccatoris, ejusdem sci-

licet quem superius malum hominem dixit, ne efficiar imitator talium in pravitate vitæ. « Eripe me ab hominibus iniquis, » ab illis eisdem, ne acquiescam sententiæ eorum. *Qui cogitaverunt supplantare.* Et multum necesse est ut me eripias ab illis qui cogitaverunt *supplantare*, id est præcipitare, *gressus meos*, id est, rectitudinem fidei qua incedebam. Et non tantum hoc cogitaverunt, sed etiam absconse paraverunt *laqueum mihi*, id est, multis bene et utiliter a me dictis, insidiosè quærebant captionem: quia et ipsi *superbi*, quod proprium est hæreticorum, multa bene et utiliter, et rationabiliter exponebant, et quamdam religionem habebant, ut eo facilius possent persuadere falsitatem. *Et funes extenderunt.* Et ut facilius illaquearent *funes*, id est, firmas et validissimas argumentationes, quas nemo posset rumpere sine gratia Dei adjutrice, contexerunt et extenderunt ad hoc, ut mihi essent *in laqueum*, id est deceptionem. Et unde maxime timendi sunt, *juxta iter*, id est, juxta auctoritatem Scripturarum sanctarum, *posuerunt mihi scandalum*, id est offendiculum: modo de Evangeliiis, modo de epistolis, modo de reliquorum Patrum scriptis exempla ducentes, et alio sensu exponentes. Ac si dicat: Tum ideo sunt timendi, quia funes extendunt: tum ideo, quia sæpe turbant auctoritatem. Et bene dicitur, *Juxta viam*: quia neque omnino sunt in via, neque omnino recedunt ab ea: ideo minus caveri possunt. *Dixi Domino.* Convertit se ad auditores, proponens se exemplum illis, et dicens: Et cum juxta te me impugnarent, non sum confisus in sapientia mea, nec in viribus meis, nec extraneum quæsi patronum, sed contuli me ad Dominum, et dixi tam voce interiori, quam voce exteriori: O Domine, *Deus meus*, id est, Creator meus *es tu*: sicut non potui subsistere in prima creatione nisi per te, ita non possum custodiri nisi per te. Et ideo *exaudi vocem deprecationis meæ*, id est, confer mihi quod designat vox mea deprecatoria. *Domine, Domine, virtus.* Modo exponit quæ sit deprecatio, *Domine, Domine*: quorum alterum est adjectivum, alterum proprium. Ac si dicat: Tu, Domine, qui Dominus es vere, tu, dico, *virtus* mea in impugnatione, quæ virtus est effectrix salutis meæ in futuro. Quod inde probatur, quia hætenus mihi posito *in die belli*, id est, impugnatione hæreticorum, *obumbrasti*, id est, obumbrationem et refrigerium mihi fecisti, *super caput meum*, id est, super mentem meam, ne deficerem in æstu tribulationis. Tu, dico *Domine*, non *tradas* desiderium meum *peccatori*, id est diabolo, vel hæreticis, subaudis in potestatem, ut non acquiescam eis. Desiderium quippe meum est, ut perseverem in sinceritate fidei ne corrumpantur sensus mei, sicut corrupti sunt sensus Evæ, quando consensit serpenti. Et necesse est ut me non *tradas*, quia *cogitaverunt contra me*, id est, ad hoc ut contrarii mihi essent. Ideo ponit præteritum, ut innuat quia jam inceperunt, et adhuc in eo stant. *Ne derelinquas me, ne forte exaltentur*, id est, ne doctrina

A eorum et magistratus dilatetur, et inde gloriantur. In eo autem quod dicit, non *tradas* desiderium meum, *et ne derelinquas me*, liberum arbitrium notat cum gratia. Ac si dicat: Ego secundum arbitrium persto in pugna, tu secundum gratiam ne derelinquas me. *Caput circuitus.* Opus est ut non derelinquas, quia in hoc maxime timendum est, ambages disputationum *eorum* operirent caput, id est, summam erroris eorum, ut vix aliquis possit ipsos circuitus penetrare. Dictum est a similitudine serpentis, qui multis spiris operit caput, in quo vita sua est, ne facile possit vulnerari in capite. Eodem modo hæretici sententias muniunt diversis rationibus, ne possint labefactari, ut vivat hæresis eorum. Et exponit quod dixit: *Labor labiorum ipsorum*, id est, verba quæ cum multo labore adveniunt, *operiet*, id est, occultabit eos. *Cadent super eos carbones.* Hic ostendit se non ex diffidentia orasse, sed ad informationem aliorum. Oravi, inquam, ut non exaltentur. Et ita erit. *Super* quosdam eorum *cadent carbones* igniti desolatorii, id est, auctoritas apostolorum cæterorumque doctorum magno quodam pondere opprimet eos, ut non habeant quod contra hiscant, juxta illud: « Omnis iniquitas opprimit os suum (Ps. cvi). » Et non tantum sic opprimuntur, sed etiam *dejicies eos* a superbia sua, projiciendo *in ignem*, ut flamma Spiritus sancti accendantur et illuminentur. Et quia opprimuntur et inflammantur, ulterius « non subsistent in miseriis, » id est, in erroribus suis. *Vir linguosus.* Quidam illorum qui se humiliant, illuminantur, sed *vir linguosus*, id est, qui in loquacitate sua permanet et superbia, errorem suum defendere nitens, *non dirigetur etiam in terra*, ubi locus est directionis: sed semper tortuose incedit cadendo de errore in errorem. « Virum injustum mala capient in interitu, » id est, non tantum pœna ei continget in presenti, sed etiam *in interitu*, id est, cum dissolvatur a corpore, tunc comprehendent eum mala, id est, tunc primum incipient pœnæ æternæ, quas hic quodammodo fugit. Hic inculit terrorem aliis, ne conformentur hæreticis. *Cognovi quia faciet Dominus* « Virum injustum mala capient, » id est, hæreticum, quod scio ex hoc, quia cognovi quod « faciet Dominus judicium inopis, » id est, remunerabit in futuro humiles suos, et pauperes vindicabit, puniendo persecutores qui eos impugnaverunt. Hoc ideo repetitum est, ut ostendatur quia vere propter pauperes patientur pœnas. *Veruntamen justis.* In eo quod ponit vindictam, subintelligitur impugnationis pauperum. Ad hoc respicit illud *veruntamen*, ita: licet justis impugnentur et puniantur, tamen « confitebuntur nomini tuo, » id est, indesinenter te laudabunt: et ideo tandem in futuro « habitabunt cum vultu tuo, » id est, in presentia tua permanent: vel cum Filio tuo, qui est imago vultus tui. Aliter, quasi aliquis diceret: Unde scis quia « virum injustum mala capient? » Ait: Quia « Dominus hic faciet judicium inopis, » id est, justo judicio suo

hic flagellat quem recipiat. Et *vindictam pauperum*, A subaudi faciet, id est, in pauperes suos hic vindicabit quidquid deliquerint. Etsi modo non parcat suis, multo minus in futuro parcat injustis. Sed tamen *justi* a laude tua non desistent, licet eos iudicio tuo punias. Et ideo tandem in futuro « habitabunt cum vultu tuo, » id est, cum Filio tuo, qui est imago tua, de quibus ipse dixit : « Pater, volo ut ubi sum ego, ibi sit et minister meus (Joan. XII, 17). »

PSALMUS CXL.

PSALMUS DAVID.

« Domine, clamavi ad te, exaudi me : intende « voci meæ cum clamavero ad te. Dirigatur oratio « mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio « manuum mearum sacrificium vespertinum. Pone, « Domine, custodiam ori meo, et ostium circum- « stantiæ labiis meis. Non declines cor meum in « verba malitiæ, ad excusandas excusationes in « peccatis. Cum hominibus operantibus iniquitatem, « et non communicabo cum electis eorum. Corri- « piet me justus in misericordia, et increpabit me : « oleum autem peccatoris non impinguet caput « meum. Quoniam adhuc et oratio mea in benepla- « citis eorum, absorpti sunt juncti petrae iudices « eorum. Audient verba mea quoniam potuerunt, « sicut crassitudo terræ erupta est super terram. « Dissipata sunt ossa nostra secus infernum, quia ad « te, Domine, Domine, oculi mei : in te speravi, non « auferas animam meam. Custodi mea laqueo quem « statuerunt mihi, et a scandalis operantium ini- « quitatem. Cadent in retiaculo ejus peccatores ; « singulariter sum ego donec transeam. »

ENARRATIO.

Psalmus David est iste, id est, perfectorum fide-
lium, qui hic orant omnem perfectionem vitæ, sci-
licet ut primo detur eis orare quod orandum est, et
ea intentione qua oportet : et deinde detur eis bene
operari, ita ut digni sint exauditione, et adeo fiant
consummati, ut nec peccent in lingua ; aut si forte
peccaverint, non excusent : ad extremum, ut confir-
mentur in tribulationibus.

Domine, clamavi ad te. O Domine, qui es omnipo-
tens, et ideo potes exaudire : *clamavi*, id est est cum
intentione devotionis oravi, respiciens *ad te* qui es
misericors : et quia potes, confer quod oro. Et quia
nunquam est consummatio in hac vita, *clamavi*, et
adhuc clamabo. Et *cum clamavero ad te*, respiciens D
intende voci meæ, id est, intensum fac in exhibitione
hujus rei, quam designabit vox mea sive interior,
sive exterior. *Dirigatur oratio mea.* Modo exponit
quid clamet, scilicet, hoc in primis oro, ut *dirigatur
oratio mea*, id est directa habeatur. Et quia directa
posset haberi quantum ad homines, subdit, *in con-
spectu tuo*, id est, in beneplacito tuo, ut tibi placita
habeatur, ut illa orem quæ oranda sunt. Et quia
adhuc posset orare quæ essent oranda, sed non ea
intentione qua deberet, quoniam multi hoc super-
biendi causa orant, adhuc determinat : *Sicut incen-
sum*, ut ipsa oratio fiat causa supernorum, id est

æternorum, sicut fumus incensi tendit ad superiora.
Hoc est dicere, non tantum facias nos orare quod
orandum est, sed etiam bona intentione, id est, re-
spectu æternorum, ut si pro sospitate oramus, ideo
fiat ut melius insistamus orationibus et aliis bonis
actibus. Et non tantum oratio dirigatur, sed *elevatio
manuum mearum*, id est, bonæ operationis meæ, sit
sacrificium vespertinum, hoc est, non tantum sit com-
pletio matutini sacrificii, id est veteris legis, sed
etiam novæ, quæ observata, est sacrificium, id est
placens Deo. Sicut autem post novam non sequitur
alia lex, sic post vespertinum non sequitur alia hora
diei : ideo non ponit matutinum. Sed ponendo vesper-
inum, dat intelligi illud præcessisse per cujus solam
completionem nemo potest salvari. *Pone, Domine,
custodiam.* Et usque eo, Domine, promove me in con-
summationem, ut ponas *custodiam ori meo*, ut etiam
quando et quibus sit loquendum, quando vero tacen-
dum. Et ne aliquis putaret eum ita orare, *custodiam*,
ut nunquam deberet loqui, determinat. *Pone
ostium labiis meis*, id est, inspiram mihi illam vim inte-
rius, ut non semper aperiatur, nec semper claudatur
os meum, sicut ostium ad hoc est in domo, ut vicis-
sim aperiatur et claudatur. Et non quaecunque
ostium, sed ostium *circumstantiæ*, id est quod cir-
cumquaque munit omnes sensus corporis, ut non
peccem in eis. « Non declines cor meum. » In hoc
etiam exaudi me, ut non peccem in cogitatione. Et
hoc est quod dicit : Non tantum *pone custodiam ori
meo*, sed si contigerit me peccare, quod humanum
est, *non declines*, id est, non permittas humiliari, *cor*,
id est mentem meam, eo usque ut descendat in
verba malitiæ, id est, non tantum absit a me locutio,
sed etiam non placeat mihi secundum cognitionem
sermo malitosorum hominum, quo se excusant,
peccata sua vel fatis imputando, vel infirmitati hu-
manæ conditionis. Quæ videntur verba justificantia,
cum revera sint malitiæ. Etsi contigerit aliquando
ut me excusent, « non declines cor meum ad excu-
sandas excusationes, mei positi in peccatis, » id est,
non permittas me defendere excusationem adductam
sive in me, sive in aliis, nec asserere me bene dixisse.
« Cum hominibus operantibus. » Quod si mihi hoc
concesseris, ut dirigatur oratio mea, et sit elevatio
manuum mearum sacrificium vespertinum : non
communicabo, id est, nullam communicationem ha-
bebo, *cum hominibus operantibus iniquitatem* : et non
tantum dico de minoribus, sed etiam *non communi-
cabo cum electis eorum*, quod majus est. Facilius
enim consentitur diviti quam pauperi. Aliter conti-
nuatur : *Non declines cor meum*, ut excusent me in
peccatis sicut solent excusare operantes iniquitatem.
Quod si hoc feceris, non habebō communionem *cum
electis*, id est, prælatis et præcipuis eorum. *Corripiet
me.* Etsi non declinaveris cor meum in verba mali-
tiæ, ut non peccem cogitando, nec in peccatis excu-
sando sequatur hoc bonum, quod aliquis *justus corri-
piet me* ecclesiastica disciplina, scilicet jejuniis et
quandoque verberibus : et ideo *corripiet me*, quia

ego me omnino disaccuso : *et increpabit me* monitis et doctrinis, et hoc *in misericordia*, quia ego intelligo misericorditer fieri. Quod non agerem, si me excusare vellem. Correptio, inquam, justi placebit mihi, et intelligam eam esse misericordiam : sed *oleum*, id est, adulatio peccatoris non impinguet caput meum, id est, non delectet mentem meam, id est, utinam non impinguet. Et hoc ideo dicit optando, quia multi etiam boni adulatione malorum subvertuntur. Et ideo propter difficultatem periculi non ponit illud enuntiative, sed orando. *Quoniam adhuc*. Revera non communicabo cum principibus eorum, « nec oleum peccatoris impinguet caput meum, » quia potius ipsi communicabunt mihi. *Quoniam adhuc*, subaudis erit, quod non tantum opera mea, sed etiam « oratio mea in beneplacitis eorum » erit, id est, inter illa quæ placent illis, id est, placebit eis eadem orare, quæ et ego oro ; scilicet ut recte orent, et bene operentur. Et hoc valet ad intentionem, quia isti fideles hic intendunt perfectionem orandi persuadere. Et hoc est quod dixi : non tantum erit in minoribus, sed etiam *judices eorum*, id est maiores et prælati, quorum est judicare, *absorpti sunt*, id est, absorbebuntur in eo quod devincendi et destruendi sunt ab eo quod sunt, per hoc scilicet quod *uncti sunt petra*, id est, Christo per fidem. Non autem simpliciter ponit, Oratio mea placebit ei, sed addit *adhuc*, ut innuat breviter temporis. *Audient verba mea*. Dicit qualiter adjungantur Christo, scilicet per verba prædicationis meæ, ad quæ audienda et suscipienda ipsi erunt idonei ; *quoniam potuerunt*, subaudis eadem verba, id est, prævaluerunt in eis, et potentia et efficacia fuerunt ad persuadendum. Quod in Hebræo habetur, Quoniam decora sunt. Quod ea dicitur affinitate, quoniam verba decora solent esse ad persuasionem potentia. Hic exemplum dat aliis, ut solliciti sint de salute proximorum, et prælatis de studio prædicandi. « Sicut crassitudo terræ. Dissipata sunt ossa nostra. » Hujus versus principium cum fine præcedentis continuatur, ita : Quidam suscipient mea verba : ab aliis vero qui non suscipient, dissipabuntur ossa nostra *secus infernum*, id est, fortiores quique in nobis dissipabuntur juxta iudicium illorum, qui digni sunt hoc nomine quod est infernus. Quæ dissipatio erit « sicut crassitudo erupta super terram, » id est, sicut finis eruptus, id est, dispersus super terram, reddit eam fertilem, ita mors nostra fecunditatem attribuit Ecclesiæ, dum per passiones martyrum ad fidei fructum referendum fecundatur quia pro uno occiso multi succederent. In hoc præscribit formam aliis, ne pati suffugiant, quoniam sicut vita eorum est utilis, ita et mors. Et licet sumus ossa, tamen non confidimus in viribus nostris, sed in ipsa dissipatione nostra geminata voce per nimium affectum dicimus : *Domine, Domine*, licet corpus permittas affligi, tamen animam meam non permittas auferri, ut cedat in sententiam eorum. Quod justum est, *quia oculi mei*, id est, respectus intentionis meæ est, ad

A te, non ad temporalia, nec ad patrocinium alterius. Et quia *speravi* ea quæ sunt *in te*, Non tibi dissimilia, custodi me. Exponit secundum quid accipiendum sit quod dixit : « Non auferas animam meam. Custodi me a laqueo quem statuerunt mihi, » id est, a promissionibus et blanditiis eorum, quibus me devocant nituntur, ut neque munere, neque adulatione nos decipiant : et custodi me ab *scandalis*, id est, a tormentis et manifesta persecutione *operantium iniquitatem*, quibus animam meam conantur auferre et sibi conformare. *Cadent in retiaculo ejus*. Ideo oro ut me custodias, quia video quosdam cadere, sed non cadent nisi *peccatores*, qui sunt, in retiaculo ejus, id est iniquitatis ; non illi scilicet qui aliquando peccaverunt et desierunt, sed illi qui irretiti sunt peccatis secundum consuetudinem, et magis amant temporalia quam æterna. Et justum est ut me custodias, quia *ego sum singulariter*, id est in spe singulari, non in appetitu multipliciter, sicut peccatores, sed unam rem petii a Domino, in qua perseverabo *donec transeam* de hac vita.

PSALMUS CXXI.

INTELLECTUS DAVID, CUM ESSET IN SPELUNCA, ORATIO.

« Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuntio. In deficiendo ex me spiritum meum, et tu cognovisti semitas meas. In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Considerabam ad dexteram, et videbam : et non erat qui cognosceret me. Perit fuga a me, et non est qui requirat animam meam. Clamavi ad te, Domine, dixi : Tu es spes mea, portio mea in terra viventium. Intende ad deprecationem meam, quia humiliatus sum nimis. Libera me a persecutoribus me, qui confortati sunt super me. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo : me expectant justi, donec retribuas mihi. »

ENARRATIO.

Psalmus iste attribuitur Domino Jesu, qui ideo dicitur *intellectus*, quia hic designatur bona devotio et operatio ipsius, quæ pertinent ad intellectualitatem id est ad discretionem. *Psalmus* dico, qui est prolatus, *cum esset* positus *in spelunca*, id est, cum esset latitans in mortali et passibili corpore. Propter quod non cognoscebatur a Judæis esse Deus. Vel cum esset in hoc mundo latitans, ubi neque malignus spiritus, neque Judæi eum cognoverunt. « Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor. II). » Mittit autem nos ad historiam (I Reg. XXIV), ubi legitur quod cum Saul persequeretur David, et ille se absconderet, intravit Saul fortuito in eandem speluncam ad purgandum ventrem : et David clam accedens, abscondit oram chlamydis ejus. In mysterio vero Christus, verus David, partem vestis Saul abscondit, dum occultans se in hoc mundo, abstulit diabolo partem partitus sui, id est, quosdam ex ipsis quod habuit in potestate sua, et ex quibus ipse

quasi quibusdam vestibus velabatur, in quo mundo ipse diabolus intraverat ad deponenda et emittenda fœda opera sua. Loquitur ergo in hoc psalmo Dominus Jesus ostendens qua devotione et familiaritate habuerit se erga Deum Patrem, imminente tempore passionis suæ, et hoc ad instructionem membrorum suorum, ut eodem modo in tribulationibus unicam spem habeant in Domino.

Voce mea ad Dominum clamavi. Ego respiciens ad Dominum, clamavi, id est, intensus fui voce mea interiori, id est, in voluntate et nimia dilectione. Et non solum intensam dilectionem erga eum habui, sed etiam *deprecatus sum*, id est, oravi non strepitu abiorum, nec voce aliena, sed *voce mea*, id est, attenta. Posset enim orare secundum prolationem, ita tamen, ut non sua voce secundum attentionem, quia hac et illac distraheretur. *Effundo in conspectu ejus.* Oravi, inquam, et non utcumque modo, sed ita quo *effundo*, id est, explico et manifesto *orationem meam*, cum intentione orando: *orationem dico*, existente *in conspectu ejus*, id est in beneplacito ejus, quia de illis rebus oro unde orandum est: et præter hæc pronuntio tribulationem meam ante ipsum, id est, loquor secum de tribulatione mea, meritum meum ostendens, ut oratio mea audiatur. Ostendo meritum, non propter humanum favorem consequendum, sed *ante seipsum*, id est ad beneplacitum ipsius, vel ipse existens *ante ipsum*, id est in familiaritatem Domini sui. Et non per internuntium, sed ipse idem loquitur ei. *In deficiendo ex me.* Tribulationem meam pronuntio. Et hanc pronuntiationem facio in deficiendo *spiritum meum*, id est in anxiano animam meam, vel in consideratione quod auxiliabitur spiritus meus: sicut dicitur, « Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi). » Unde in Hebræo habetur, « Dum auxiliatus erit spiritus meus: » quæ defectio vel hæc anxietas erit ex me, id est ex permissione et voluntate mea, quia potestatem habeo patiendi et non patiendi. Aliter: Revera tribulationem meam ante ipsum pronuntio, quia sum *in deficiendo*, id est, in destruendo et deferendo voluntates meas *ex me*, id est, quæ possent ex natura carnis suboriri. Ac si dicat: Non sic pronuntio tribulationem, ut velim eam removeri a me, sed potius *in deficiendo spiritum meum*, id est, ut ita destruiam voluntatem meam. Quantum enim ad naturam carnis omnia tendunt ad hoc, ut conservent esse suum quandiu possunt. Et non tantum intensus fui in oratione et dilectione, sed et bonis operibus institi, et hoc est quod dicit convertens se ad Dominum cum gratiarum actione, *et tu cognovisti semitas meas*, id est, approbasti bona opera mea: quia talia operatus sum, quæ digna essent tua cognitione, *in via hac qua ambulabam.* Et cum essem sic devotus, sic orans, sic operans, tamen in via hac qua ambulabam, id est, in tali meo proposito quo semper magis et magis promovebar secundum ostensionem operationis absconditæ, putaverunt se abscondere *mihi laqueum*, id

est periculum mortis. Et in hoc quod dicit abscondisse laqueum sibi, ostendit majus meritum et virtutem suam: quia cum præsciret et effugere posset periculum mortis, tamen substitit. *Considerabam ad dexteram*: et ad cætera incommoda etiam hæc accessit, quod in hac præparatione laquei *considerabam ad dexteram*, id est ad poliores meos, sicut apostoli erant: *et videbam*, id est, experiebar si quis esset in me digne respiciens: *et non erat*, scilicet aliquis *qui cognosceret me*, id est, qui me intelligeret et probaret Deum, mecum remanendo et sententiam pro me dando. *Periit fuga.* Licet Judæi laqueum mihi præpararent, et potiores mei non cognoscerent, tamen *periit fuga a me*, id est, non fugi, sed substiti loco. *Et non solum nullus, qui cognosceret me Deum*, sed nec aliquis erat *qui requireret animam meam*, id est, qui intenderet quam sancte et juste secundum humanam naturam vixerim, ut vel sic bonum hominem me reputaret, et ideo pro me staret. Hæc omnia multum valent ad conformationem aliorum. *Clamavi.* Iterum membrum suum formam præscribit, quid in hujus mundi angustiis agendum sit. Quasi dicat: Cum ipsi laqueum mihi absconderent, et amici mei me dereliquissent: *O Domine*, non ego patrocinium quæsi, sed *ad te clamavi*, dicens: *Intende ad deprecationem meam*, id est, intensus te præbe ad conferendum hoc quod oro. Et hoc justum est, quia *tu*, qui omnipotens es et misericors, *es spes mea*, quia non confido in viribus meis, sed in te. Et ideo etiam quia *portio*, id est, hæreditas *mea* est in *terra viventium*, hoc est, illi qui sunt terra viventium, scilicet justis, sunt hæreditas mea. Et pro illa hæreditate oblinenda preces effundo. Et non ob aliud patiar, nisi ut justis sint hæreditas mea. Et necesse est ut intendas, *Quia humiliatus sum nimis*, id est, vehementer flagella, sputa et alia multa patiando. *Libera me.* Et præmittit qualiter velit intendi deprecationi suæ, ita scilicet: *Libera me a persequentibus me*, ne victus tribulatione, cedam in sententiam eorum, et conformer eis. Quod ideo mihi esset formidandum, quia reputatione sua *confortati sunt super me*, æstimantes se mihi prævalere. Sed non est justum ut talibus satisfacias de me. Et non tantum oro ne in tribulatione victus conformer eis, sed etiam hoc. *Educ de custodia animam meam*, id est, ut educas animam meam de custodia, idem corpus meum vivificatum libera de custodito sepulcro. Ponit animam pro corpore: vel partem pro toto. Licet enim animam non detinerent in custodia, melius tamen dicit *animam* quam si diceret, me vel corpus meum, quia posset intelligi corpus sine anima sublatum, ut miseri adhuc Judæi asserunt. *Educ, inquam, ad confitendum nomini tuo*, id est, ad hoc ut instituiam tibi tales, qui te laudent in consideratione nominis tui. Et a quibus debeat fieri illa confessio exponit, scilicet a justis, qui *expectant me donec retribuas mihi*, id est, ut facias me resurgere, retribuens mihi secundum obedientiam meam.

PSALMUS CXLII.

PSALMUS DAVID QUANDO PERSEQUEBATUR EUM FILIUS SUUS ABSALOM.

« Domine, exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua justitia. Et non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Quia persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi, et anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum. Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, in faciliis manuum tuarum meditabar. Expandi manus meas ad te; anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus. Non avertas faciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia in te speravi. Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam. Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in æquitate tua. Educes de tribulatione animam meam, et in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos. Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego servus tuus sum. »

ENARRATIO.

Psalmus iste attribuitur David, id est, cuilibet fidei, qui jam incipit esse David, id est, manu fortis, viriliter resistens peccato, cui prius succubuit effeminatus. Psalmus dico, compositus ideo, quando, id est quia, *persequebatur eum filius suus*, id est peccatum, quod ipse sibi genuit, quia non est ex Deo immissum, sed ex se. Prima enim persecutio peccati, quo impulsus fuit ad reatum, fuit causa quare hanc orationem protulit, ut fœditas et inhonestas quæ ex perpetrato peccato generata erat in anima, condonaretur. Sequens vero persecutio, quæ adhuc in ipsa pœnitentia impugnabat eum ex prava consuetudine, est causa hujus orationis, ne sibi acquiescat secundum consensum. Oratio etiam ut detur sibi facultas bene operandi.

Domine, exaudi. O Domine Pater, quem Dominum meum modo reputo, *exaudi orationem meam*, id est, concede mihi quod oro. *Auribus*, id est, potentia exauditionis tuæ, *percipe obsecrationem meam*, id est talem orationem quæ est obsecratio. Oratio dicitur, ubi simpliciter oramus, obsecratio vero, ubi sub adjuratione oramus, dicendo per adventum tuum, per crucem tuam, et talia. Et hoc non oro in consideratione meriti mei: quia nullo modo promerui, sed *in veritate tua*, id est, in consideratione Filii tui, per quem complevisti veram promissionem tuam. Hoc est dicere: Ejus merito et interventu confer quod oramus. Quod ponit, *in veritate tua*, est obsecratio: hoc vero quod sequitur postmodum, videtur

A simplex oratio esse. Et quomodo dicat eum esse veritatem subjungit ut præsciis determinet, ita scilicet: *Exaudi me in tua justitia*, id est, in Filio tuo, in quo hanc veritatem complevisti, ut per eum nos vivificares; juxta illud Apostoli: « Qui positus est nobis justificatio et redemptio (I Cor. 1). Et non intres in iudicium. » Modo facit aliam orationem ita: *Exaudi me, inquam, in justitia tua. Et non intres in iudicium meum cum servo meo*, id est, non agas mecum iudicia rei, ut me punias prout mereor, sed misericorditer: hoc est, cum sim servus tuus, ne mecum agas districto iudicio tuo. Quod ideo mihi reformidandum est, quoniam non potero justificari in conspectu tuo, qui mortuus sum in peccatis: etsi in conspectu meo vel aliorum hominum justus apparerem, tamen in consideratione tui justus non essem, quia neque omnia vivens, id est, sanctus et vere in virtutibus vivens, *justificabitur in conspectu tuo*, hoc est, nullus adeo justus est, in quo non inveniatur coram te aliquid emendandum. *Quia persecutus est.* Ideo necessarium mihi est ut non intres mecum in iudicium, quia *inimicus*, id est, fomes peccati et prava suggestio vel diabolus, *persecutus est animam meam* secundum impulsionem. Et non tantum impugnavit animam, sed et *humiliavit vitam meam*, id est, dejecit a dignitate sua, et debilitavit animam meam secundum consensum *in terra*, id est, in appetitu terrenorum et sordibus vitiorum, quæ prius sublevata virtutibus, alta petebat: dictum a similitudine avium, quibus captis, alæ ligantur aut truncantur, ne possint avolare in altum. *Collocavit me.* Et non solum *humiliavit vitam meam*, id est, consensum et operationem, sed etiam *collocavit me*, id est, quiescere et perseverare me fecit, secundum consuetudinem *in obscuris*, id est, in peccatis quæ excecant animam meam, sicut illuminant virtutes. *Collocavit, dico, sicut mortuos sæculi*, id est, sicut illos qui mortui sunt in sæculo, id est, in appetitu temporalium, et jam contemnunt et pro nihilo ducunt peccare. Et ideo necesse est ut *non intres in iudicium mecum.* Et quia deberent tanto magis propter hoc secum judicialiter agere, ponit meritum suum, dicens: Ideo etiam *non intres in iudicium mecum*, quia *spiritus meus anxius est*, id est, anima mea doluit super me, subaudis considerans, id est, respiciens humiliationem et dejectionem meam. Et quia posset anxius, ut tamen non esset meritum, sicut ille qui anxietur pro terrenis vel pro illata pœna, addit: *In me turbatum est cor meum*, id est, ratio mea ita anxiosa est, ut illa anxietas sit in me, id est, in libero arbitrio, ut sicut sponte peccavit, ita et sponte pœniteam. *Memor fui: spiritus meus turbatus est in me*: tum ideo, quia dejectionem et fœditatem meam consideravi; tum ideo, quia ex altera parte *memor fui dierum antiquorum*, id est, memoriam habui prioris status mei, scilicet innocentie et sanctitatis, quæ prius erant in me, et hæc utraque causa mihi erant maximæ anxietatis. Cum enim aliquis respicit fœditatem in qua est et e contrario speciositatem in qua

fuit, eo magis anxietur, Aliter : Ideo anxietus sum A quia *memor fui dierum antiquorum*, id est, damnationis quam in antiquis temporibus primus homo propter inobedientiam sustinuit, et cum eo omne genus humanum, quia detrusum est in has miseras passibilitatis et mortalitatis, pœnas quoque infernales. Et ideo mihi timui ne simili pœna mulctarer. Et hoc metuens, vel potius ad meritum contendens, *meditatus sum*, id est, studium habui in omnibus operibus tuis adimplendis, quæ ipse fieri præcipis. *Meditatus sum*, inquam, de præterito, et in futuro meditabor in factis manuum tuarum, id est, in talibus operibus quæ tu operaris in me, et quæ non possunt compleri nisi te operante. *Expandi manus*. Ideo etiam *non intres in iudicium mecum*, quia *expandi manus meas*, id est affectiones meas, ad te amplexandum, quas prius contraxi quando eram in fœtore vitiorum. Et in tantum te dilexi, quod *anima mea* tibi inhians, est *sicut terra sine aqua*, id est, ita desiderat anima mea venire ad te et tibi adherere sicut terra sicca desiderat aquam. *Velociter exaudi me, Domine*. Ilucusque dedit causas propter quas oravit ut non intret secum in iudicium. Modo exponit per partes quod superius laxè oravit, ita : « Et quia meditatus sum in omnibus operibus tuis, et manus meas expandi ad te, velociter exaudi me id est indilate delendo maculam, quam contraxi ex præterito delicto. Istud autem *Exaudi*, in eo diversum est a superiori, quia illud indiscrete dictum est de omnibus quæ in sequenti ponuntur : istud vero tantum de remissione peccati quod commisit ante pœnitentiam. *Exaudi*, inquam. Et hoc justum est, quia *defecit spiritus meus*, id est voluntatem meam postposui, tua quotidie magis ac magis in me prævalente. *Non avertas faciem tuam*. Et non solum exaudi me in remissione peccati, sed *non avertas faciem tuam*, id est, remissis peccatis, conferas mihi speciositatem virtutum quæ est in te, et quam tu inspiras, quam prius avertisti a me, ex quo peccando recessi a te. Et averteris faciem tuam, *similis ero descendentibus in lacum*, id est in iefernum, vel de iudicio in iudicium. Hoc est dicere : Ideo rogo *ne avertas faciem tuam*, quia, si aversa fuerit ex toto peribo. *Auditam fac*. In hoc etiam exaudi me, ut facias auditam mihi, id est, ut audiri me facias ad utilitatem meam, *miser ricordiam tuam*, scilicet vocem illam qua designatur misericordia tua cum audierint justi : *Venite benedicti Patris mei* (Matth. xxv). Cum vocis iudicium erit *mane*, id est, in futura resurrectione, cum post noctem et tenebras hujus sæculi primum dies illa illuxerit. Et justum est ut me in hoc exaudias, qui illam eandem misericordiam speravi consequi per te, non meis viribus. *Notam fac*. Et ut illa misericordia fiat mihi audita, hic interim fac mihi notam viam præceptorum tuorum, non tantum secundum cognitionem, sed etiam in qua ambulem, id est, ut sæpe illam operatione frequentem. Quod te facere justum est, quia *animam meam levavi ad te*, id est, tibi eam commisi, ut tu eam di-

rigeres. Quod est sublevatio animæ. Istud idem significat, quod et speravi in te; sed aliter dictum est. *Eripe me*. Non solum notam fac mihi viam tuam, sed etiam *eripe me* in omnipotentia tua de inimicis meis interioribus, id est, de illicitis suggestionibus, ne mihi placeant. Et hoc merito, quia confuglum fecit ad te, non ad vires meas: et non solum *eripe me inimicis meis* ne acquiescam eis, sed et postmodum *doceme facere voluntatem tuam*, id est, doctrina tua faciat me complere ea quæ tu præcipis operari, quia non sufficeret non acquiescere prævæ suggestioni, nisi et bona operatio fieret. Et merito hoc expeto a te, quia tu es Deus meus, et sicut non potui subsistere in prima creatione nisi per te, ita non possum perseverare in voluntate tua, nisi per donum gratiæ tuæ. *Spiritus tuus*. Modo confisus de misericordia Dei, ne videatur ex diffidentia orasse, ad consolationem et confortationem aliis pœnitentibus certum denuntiat futurum, quod oravit dicens: O Domine, sic erit ut oravi. Spiritus tuus qui bonus est in natura sui, mihi etiam effectus bonus, *deducet et me*, id est commutabit de eo quod eram terra proferens spinas et tribulos, in terram rectam, id est, in hoc quod sim terra fecunda, apte respondens bene serenti. Illa enim terra justa est, quæ reddit semen quidquid ei committitur. Et hoc non facies ex meritis meis, sed propter nomen tuum, id est gloriam tuam : *vivificabis me in æquitate tua*, id est, in præceptis tuis, quæ dicenda sunt æquitas, qui prius mortuus eram in injustitia. *Educes in tribulatione*. Et non tantum vivificabis me secundum restitutionem virtutum, sed etiam educes animam meam de angustia prævæ conscientiæ, condonando mihi peccatum : et propter hoc *desperdes omnes inimicos meos* interiores, prævas scilicet suggestiones, me circumquaque impugnantes, Et hoc non ex merito meo, sed in misericordia tua. *Et perdes omnes*. Non solum prævas suggestiones desperdes, sed omnes qui tribulant animam meam, sive interiores sive exteriores inimicos perdes. id est inefficaces reddes. Quod justum est, quoniam ego servus tuus sum, id est; quia voluntates meas postpondet, et tuas in omnibus exsequar sancti Ambrosii sententia in Hexameron. Non semper malum est non obedire præcepto. Si enim bonum est præceptum, honesta est obedientia. Quod si improbum est præceptum, non obedire utile est. Ergo non semper malum est non obedire præcepto. Sed bono præcepto non obedire improbum est. Bonum est autem et operatorium cognitione boni, maligni autem et non operatorium cognitione mali. Utrum igitur bonum an malum sit præceptum noscere debemus, quoniam quidem Deus inquit : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum » (Gen. iii). Præceptum legis *Primogenitum asinæ mutabis ove* (Exod. xiii), Asinæ ergo primogenitum, hoc est immundum jubet mutare ove, quæ munda et apta sacrificio est : hoc secundum litteram. Si quis autem sensum spiritualis legis altius prosequatur, conside-

rabit quod asina laboriosum animal sit, ovis fructuosum. Fructum ergo dicit mutandum labore, ut finis operis sui sit fructus. Aliter: Omnem laborem tuum omnem industriam, puro et simplici commendabis affectu. Si autem non mutabis, redimes. Jubetur ergo secundum litteram ut animal aliud pro immundo animali offeratur; aut pretium, ne inter decimas fructuum vel minus aliquid vel immundum videatur offerri. Intellectus autem profundior liberandam animam tuam docet, ut desistat ab his quæ fructum non habent. Qui enim redimit se liberat et quodam eximit debito. Relinquenda sunt opera quæ verum fructum bonosque processus habere non possunt: qualia sunt omnia ista mundana, quorum usus non potest esse diurnus. In quibus ipse nudus et vere vacuus est effectus.

PSALMUS CXLIII.

PSALMUS DAVID AD GOLIATH.

« Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium et digitos meos ad bellum
 « Misericordia mea et refugium meum, susceptor meus et liberator meus, Protector meus et in ipso
 « speravi, qui subdis populum meum sub me. Domine, quid est homo quia innotuisti ei? aut filius
 « hominis, quia reputas eum? Homo vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt.
 « Domine, inclina cælos tuos, et descende: tange montes et fumigabunt. Fulgura coruscationem,
 « et dissipabis eos: emitte sagittas tuas, et conturbabis eos. Emitte manuum tuam de alto, eripe me,
 « et libera me de aquis multis, et de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est vanitatem, et
 « dextera eorum dextera iniquitatis. Deus, canticum novum cantabo tibi, in psalterio decachordo psallam tibi. Qui das salutem regibus, qui redemisti
 « David servum tuum de gladio maligno, eripe me. Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum
 « os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filii, sicut novellæ plantationes in juventute sua. Filie eorum compositæ,
 « circumornatæ ut similitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oves eorum
 « fœtosæ, abundantes in egressibus suis. Boves eorum crassæ. Non est ruina maceriarum neque transitus,
 « neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus
 « cujus Dominus Deus ejus. »

ENARRATIO.

Psalmus iste est David, id est, cujusque fidelis, qui est manu fortis, vel visu desiderabilis. David dico, pugnantis contra Goliath (I Reg. xvii), id est, diabolum et membra ejus, id est, contra hæreticos omnia vitia interiora. Non ideo autem ponit Goliath quod interpretatio nominis hujus hic aliquid operetur, nisi secundum rei gestionem. Sicut enim carnalis David interfecit Goliath, et hoc in petra ita in spiritali certamine fideles, Christo mediante, expugnant inimicos tam interiores quam exteriores. Qui fideles agunt in hoc psalmo, referentes gratiarum

actiones Deo pro eo quod reddit eos ita doctos in pugna, ut non succumberent in pugnatione inimicorum; et hoc ad instructionem minus perfectorum scilicet ut cum impugnantur orent doctrinam præliandi a Domino. Et cum eam consecuti fuerint non in se, sed in Domino gloriantur.

B *Benedictus Dominus.* Dominus Pater qui Dominus meus est secundum gubernationem, et *Deus meus*, secundum creationem, sit benedictus, hoc est, glorifico eum, gratiarum actiones referendo, et omnia quæ in me sunt bona, sibi ascibendo: tum ex illa consideratione quia Dominus est in rebus, tum ea respectu, quia est creator meus, tum etiam ex beneficio mihi collato, scilicet quia *docet manus meas ad prælium*, id est, quia instruit et facit me doctum ad præliandum contra acriorem et vehementiorem impugnationem, sive illa sit interior, sive exterior. Fit enim aliquando exterior impugnatione, quæ magis est vehemens, ut impugnatione philosophi et subtilis hæretici. Aliquando non adeo vehemens, utpote illa quæ fit ab indoctis hæreticis. Eodem modo interior alia suggestio magis impugnat quam alia. Et ideo Dominus benedictus, qui *docet digitos meos ad bellum*, id est, quod doctum me facit ad bellandum contra remissiones impugnationes sive interiores, sive exteriores, ut mihi non prævaleant. Sola similitudo notanda est in eo quod ponit manus et digitos. Quoniam enim res gladio cominus agitur et manibus majus est periculum, quam cum sagittis cæterisque missilibus eminus agitur, quia vitari facilius possunt, ideoque per manus gladiatura, per digitos missilium jactura designatur. *Misericordia mea.* Misericordiam fecit Dominus cum David, quando eum ultimum de fratribus suis per Samuelem ad regale culmen elegit (I Reg. xvi), *Refugium*, quando ei consilium dedit ut hostem suum dejiceret, quem gladio non poterat (I Reg. xvii). *Susceptor*, quando fecit eum a Saule suscipi in generum (I Reg. xviii). *Liberator* cum eum a periculo regis indignationis eripuit (I Reg. xix). *Protector*, cum in spelunca latens, in salutem regis ultionem suscepit (I Reg. xxiv). Aliter: Inde *Dominus sit benedictus*, quoniam est *misericordia mea* id est, quia gratis instituit et doctum me fecit ad præliandum. Licet enim ex meritis conferret doctrinam præliandi, tamen glorificandus esset; sed multo magis, cum ex sola gratia hanc largiatur. Et in ipso prælio ita me animavit Spiritu sancto, quod fuit *refugium meum*, quia cum quadam securitate pugnavi ut non timerem ultra succumbere. Non dicit se ex toto securum, cum dictum sit: *Qui stat videat ne cadat* (I Cor. x); sed dicit hoc ad respectum prioris status, in quo vehementer timuit, et ad respectum alterius sicut aliquis ex gravi infirmitate aliquantulum convalescens, diceret sibi bene esse, cum tamen nondum ex toto liberatus esset. Et non tantum ex hoc presenti beneficio sit *benedictus*, sed etiam ex primordiali beneficio, qui fuit *susceptor*, id est, procurator meus in baptismo, restituendo debilitatem naturæ in liber-

tatem rationis et liberi arbitrii. Ideo etiam glorifico eum, quia fuit *liberator meus*, id est, quia eripuit me ab inimicis persequentibus a tergo in baptismo, id est, ab actuali et originali peccato. *Protector meus*, et ideo sit *benedictus*, quia cum post primordiale liberationem insurgerent inimici, fuit *protector meus* ab incursantibus inimicis, scilicet vitis, ne me possent vulnerare: et ideo per præteritum dicit, *in ipso speravi*, ut ostendat se dudum talem spem habuisse, et pro præteritis beneficiis illa vera et futura bona quæ sunt in ipso sperare. Hæc etiam sit causa benedicendi, quia subdit *sub me*, id est mihi *populum meum*, id est hæreticos vel alios inimicos, meos factos, id est mihi conformes. Vel subiecit mihi *populum*, id est, vitia ex propriæ carnis natura nascentia, hoc est: fecit me dominari omnibus meis illicitis motibus. *Domine, quid est homo?* Non tantum benedico te, Domine, ex his beneficiis quæ mihi singulariter contulisti, sed etiam ex communibus, ex his scilicet, quia *quid est homo*, id est, magnum et egregium aliquid, magnæque dignitatis est homo; et hoc non ex se, sed *quia innotuisti ei*, id est, quia te ipsum notificasti ei secundum fidem et cognitionem. Aut potius eo respectu dicam, quid est *filius hominis*, id est, filius primorum peccatorum et filius perditionis, et qui erat filius mortis, quod *tu reputas eum?* hoc est memoriam ejus habes, illum justificando, et alia charismata ei dando. Si enim simpliciter attendo quia *innotuisti* homini, magnum aliquid eum invenio. Si vero illud attendo quia *reputas eum*, id est, rememoras, id est, quia habes eum in memoria, ponendo in bona devotione et operatione, qui prius erat obnoxius perditioni, magis invenio aliquid magnum illum. Sed si utrumque similiter attendo, multo magis eum magnum considero. Aliter: *Domine, quid est homo?* (a) Remigius: Sub interrogatione et despectu dicendum est, *quid est homo?* quasi pulvis qui nullam habet firmitatem, *quia innotuisti ei* inestimabile deitatis arcanum. Aut *filius hominis?* Idem respondeatur, *quia reputas eum* in ovibus tuis, in numero prædestinatorum: *Homo vanitati*. Ex eo quidem magnus est homo, *quia tu innotuisti ei*, et eum reputasti: sed per se *similis factus est vanitati*, id est, in primo parente peccando fecit se similem *vanitati*, id est, quodammodo accedit ad nihilum, id est, commutabile, ut nihil efficeretur. Ostendit in parte quomodo « similis factus sit vanitati, Dies ejus sicut umbra prætereunt. » Ac si dicat: Inde potest videri quia accessit ad nihilum, quoniam dies ejus, id est vita ejus, id est hominis, præterit *sicut umbra*, quæ nunquam permanet in eodem statu. Et eodem modo ætas ipsius vanitas est. Ipse enim de infantia transit ad pueritiam, inde in

(a) Hæc nominis Remigii, in expositione hujus psalmi ter expressi, mentio dubii non nihil inducere posset quoad auctorem libri ipsius. Sed nemo nescit expositionum auctores nostro æquales antiquorum Patrum sententias fere ad verbum referentes, eorum nomina et semetipsorum etiam, cum aliqua addebant ex suo, exprimere solitos, ut videre est apud

adolescentiam, post in juventutem, inde in senectutem. A qua vanitate, id est, a quo defectu quandoque subtrahetur, sicut in anima est subtractus a quadam vanitate, id est a peccato. « Domine, inclina cælos. »

Facta gratiarum actione pro se singulariter et pro communi beneficio, orat pro illis quos Dominus nondum sublimes ostendit, quibus nondum innotuit, dicens: O *Domine*, cum tantæ dignitatis sint fideles tibi servientes, sicut dictum est, ut etiam illi qui adhuc sunt animales, efficiantur docti ad præliandum: *cælos tuos*, id est, prædicatores tuos qui sublimes sunt in contemplatione deitatis tuæ, *inclina*, id est, fac conscendere a sublimitate intellectus ad modum capacitatis infirmorum. Et tali modo *descende*, id est, in quadam parte illis innotesce, saltem in historiali scientia, ut intelligant de nativitate et passione tua, quia nondum conscenderunt ad illa superiora. Et quia prædicatio eorum inefficax sine operatione tua, *tange montes*, id est, elatos hujus sæculi, manu misericordiæ interius sollicita et terrore futuræ pœnæ. Et tali modo *sumigabunt*, id est, lacrymosas preces emittent pro eo quod in infidelitate perstiterunt. Aliter: « Domine, inclina cælos. » Remigius: Inclinatio cælorum fuit, quando ad hominem honor supernorum descendit: « Fulgura coruscationem. » Et quia non sufficeret sola inclinatio cælorum, addit: « Fulgura coruscationem, » id est, manifesta miracula quæ illuminent mentes eorum. « Et dissipabis eos, » id est, tali modo separabis eos a massa perditorum. Et postquam descenderis in innocentiam eorum secundum fidem, « emitte sagittas tuas, » id est, manifesta eis præcepta et instituta bene vivendi, quæ dicuntur sagittæ, quia insigunt corda auditorum, et interimunt vitia saluti contraria. Vel *sagittas* dicit apostolos, qui prædicatione quasi pennata jacula hominum pectora transfoderunt. Et per emissionem sagittarum *conturbabis eos* de præterita vita. Cum enim audierint, castitati et sobrietati cæterisque virtutibus insistendum, priorem vitam pravam fuisse intelligent. « Emitte manum tuam. » Facta oratione pro illis qui adhuc in dignitate sua remanserant, orat pro se ita: Non tantum oro pro cæteris fidelibus, sed etiam pro me. « Emitte manum tuam, » id est, manifestum fac mihi auxilium tuum, id est, de omnipotentia tua, ut sicut potens es, ita potenter opereris in me: et secundum hoc dico *emitte manum tuam*, ut per potentiam tuam eripias *me de aquis multis*, id est de doctrinis diversis. In ecclesiastica enim doctrina non est multiplicitas, sed *una fides, unum baptisma* (Eph. iv): et ita oro *eripe*, ut liberer me, id est, quadam libertate facias me contra agere, ne timeam subverti; et non solum *eripe me* de erroribus hæreticorum, sed et *de manu*, id est, operatione eorum Rabanum. Hæc quidem ad marginem ponebant, unde amanuensium negligentia in textum sæpe sæpius intrusa constat, vel omissa, vel ablata. Hanc etenim nominis Remigii mentionem, ut et Gregorii et aliorum nonnullorum, quorum nomina passim textui hujus libri inopportune omnino ingesta leguntur, nemo non videt ad oram codicis olim positam. Err.

qui aliquando fuerunt Ecclesie filii, sed modo sunt alieni recedentes ab unitate Ecclesie. Aliter: *Emitte manum tuam*. Remigius: *Manum* dicit Dominum salvatorem, quem venire deprecatur, ut liberet mundum, *de alto*, id est, de potestatis excelso. *De aquis*, id est, de populis undosis, et quasi procella concitatis. *De manu filiorum alienorum*, qui fidelibus parcere nesciunt, et diabolo generantur. *Quorum os locutum*. Ideo rogo de doctrina eorum eripi, quia *os eorum locutum est vanitatem*, mendacium scilicet, non veritatem. Vanum est omne quidquid veritati contrarium est. Ideo oro eripi de conformitate eorum, quia *dextera*, id est, operatio, eorum quæ videtur bona, *dextera est iniquitatis*, id est, intendens ad iniquitatem. Ideo enim bene operantur, ut facilius decipiant. Vel *dextera*, id est, prosperitas ipsorum, unde elevati, licentiam peccandi assumunt. *Deus, canticum novum*. O Deus, si liberaveris me *de aquis multis, cantabo tibi canticum novum*, id est, laudabo te in observatione novæ legis. *Psallam etiam tibi*, id est, bene operabor ad honorem tuum *in psalterio decachordo*, id est, in anima concorditer resonante, in completionem decem præceptorum veteris legis. Ideo dicit, in anima *psallam*, ut ostendat quia in voluntate et affectione bene operatur. Multa enim opera fiunt exterius, quorum anima non est participes, quia nulla est in eis affectio. *Quia das salutem regibus*. Reperit orationem suam, ut ostendat quia non potest aliunde salvari. Et ut necessitatem eripiendo ostendat, *Eripe me*, inquit, *de gladio maligno*, id est, de erroribus hæreticorum, qui interimunt animam. Vel de gladio diaboli qui est malignus, quia dividit a bonis. Christi vero gladius est benignus, quia separat a malis. Sicut enim verbum Dei dicitur gladius anceps, et bonus est, quia de utroque testamento incidit ad salutem; sic prava hæreticorum doctrina gladius est, quia de utroque testamento assumit; sed malignus, quia totum ad damnationem redigit. Et merito te oro ut eripias, quia tu tantus es, quod *das salutem*, subaudis omnimodam, scilicet hic secundum virtutes et bona opera, et tandem gloriam æternam; *regibus*, id est, hic se ipsos spiritualiter regentibus. Et tantus es et talis, quod *redemisti David servum tuum*, id est unumquemque fidelem et tibi devotum et viriliter agentem, redemisti per sanguinem Filii tui. Eripe me, inquam, de gladio maligno, « et erue me de manu filiorum alienorum. » Ideo hoc totum repetit, ut supponat multas causas, quare pro hujusmodi periculo multoties orandum sit, ita: Ideo, Domine, necesse est ut eripias *me de aquis multis*, et *de manu hæreticorum*, quia *filii eorum sicut novellæ plantationes*, id est, cogitationes et sententiæ eorum sunt comparabiles arbusculis noviter plantatis. Exponit secundum quid sint comparabiles illis: ita *in juventute sua*, id est, in hoc quod quotidie novæ inveniuntur, et cum veteribus sententiis adjunguntur, comparabiles sunt novis plantationibus, quæ noviter factæ, numero aliorum sæpius conferuntur. Et ideo necesse est ut me liberes. *Filiæ*

A eorum *compositæ, circumornatæ*, id est, verba eorum sunt ornata, subaudis omni genere exhortationis: et non in parte tantum, sed undique. Filios vocat cogitationes, et filias verba, feminino genere: ideo scilicet, quia filiabus major cultus solet adhiberi: et sicut magis ipsæ filiæ solent inescare homines, sic verba hæreticorum magis nocent quam cogitationes. Si enim tantum cogitarent, nequaquam hæresi sua tot simplices et idiotas dolose irretirent. Et ideo necesse est ut me liberes, quia verba eorum sunt *ut similitudo templi*: id est, revera similia verbis templi, id est, fidei. Sicut enim viri catholici Deum trinum et unum et quædam alia annuntiant, ita et ipsi: et hoc modo verba eorum similia sunt verbis fidei, quæ fides ideo templum dicitur, quia sicut in templo hostiæ offerri præcipiuntur, ita in fide omnem bonam operationem Deo offerre jubemur, et extra catholicam Ecclesiam non est locus veri sacrificii. Et ideo necesse est ut me liberes, quia *promptuaria eorum plena*: quia in grammatica eorum, ubi multiplices sententiæ continentur ad modum cellæ divitis, in qua multa poculorum genera reconduuntur: et inde, id est, ex ipsa plenitudine sunt *eructantia*, id est, extra mittentia, subaudis multas argumentationes, eorum dico, transeuntium *ex hoc in illud*, id est, ex Veteri Testamento in Novum, vel ex argumentatione in argumentationem, vel ex una ratione in aliam rationem. Et ideo necesse est ut liberes me, quia *oves eorum*, non dico simplices et idiotas, qui sunt inter eos, sed *fetosæ oves*, id est, magistri eorum alios in errorem parientes, sunt *abundantes*, id est, multos fetus habentes, subaudis non secundum illum statum quo ingressi sunt ad fidem, sed *in egressibus suis*, id est, secundum illum statum quo egressi sunt a fide. Et ideo necesse est ut me liberes, quia *boves eorum crassæ*, id est, ipsi iidem magistri eorum sunt *copiosi in divitiis*; et quod scientia nequeunt, nummorum impensa efficiunt. Oves vocat magistros eorum, propter debilitatem nimiam animi; fetosæ, quia alios in errorem pariunt; boves crassas, propter nimiam deceptionem. Vacca etenim pinguis citius taurum decipit, quam ovis arietem. Et ideo necesse est ut me liberes, quia « Non est ruina maceriæ, » id est, argumentationes eorum, id est, complexæ rationes dirui non possunt. Et ideo libera me, quia *neque transitus*, subaudis est in argumentationibus eorum, id est, multi quia resistere nequeunt, ubi sæpius capiuntur: « neque clamor in plateis eorum, » id est, istud non est causa, sed ita continuatur: quamvis sint ignominiosi et divites et magistri aliorum, non est tamen clamor, id est, subtilitas et intensio in rationibus eorum. Clamor enim et subtilitatem et intensionem designat. Unde sæpius Dominus in Evangelio *clamasse* dicitur, non quantum ad vocis altitudinem, sed quantum ad orationis intensionem et subtilitatem. Et ideo non est clamor in rationibus illorum, quia *in plateis*, id est, in amplitudine erroris et aliorum vitiorum sunt. Et ideo necesse est ut me

B

C

D

liberes, quia *populum cui hæc sunt*, videlicet prædicta copia verborum, ut possunt transire *ex hoc in illud*, et divitiæ, et quorum rationes a nullis vel paucis possunt constringi, illum, inquam, *populum talem stulti homines dixerunt beatum*. Mea vero sententia hæc est, quia ille est *«beatus populus, cujus Dominus»* ipse est idem quod est *Deus ejus*, id est, creator ejus

PSALMUS CXLIV.

LAUDATIO IPSI DAVID

« Exaltabo te, Deus meus rex, et benedicam nomini tuo in sæculum, et in sæculum sæculi. Per singulos dies benedicam tibi, et laudabo nomen tuum in sæculum, et in sæculum sæculi. Magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis. Generatio et generatio laudabit opera tua, et potentiam tuam pronuntiabunt. Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, et mirabilia tua narrabunt. Et virtutem terribilium tuorum dicent, et magnitudinem tuam narrabunt. Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eructabunt, et justitia tua exsultabunt. Miserator et misericors Dominus, patiens et multum misericors. Suavis Dominus universis, et miserationes ejus super omnia opera ejus. Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua, et sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent, et potentiam tuam loquentur. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam, et gloriam magnificentiae regni tui. Regnum tuum regnum omnium sæculorum, et dominatio tua in omni generatione et generationem. Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Allevat Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant, Domine, et tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, et imple omne animal benedictione. Justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Prope est Dominus omnibus invocantibus eum omnibus invocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos. Custodit Dominus omnes diligentes se, et omnes peccatores disperdet. Laudationem Domini loquetur os meum, et benedicat omnis caro nomini sancto ejus, in sæculum, et in sæculum sæculi. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo continetur laus attribuenda ipsi David, id est, Christo. In hoc autem tractatu quippe fideles perfecti post apostolos ex persona sua exhortantur, alios laudare Dominum ex consideratione sui ipsius, illos vero, qui modo ideo ad hoc promoti sunt, ut laudent Dominum, propter ipsum admonent ut saltem ex consideratione operum ejus laudent eum, ut sic tandem promoveantur ad eum laudandum propter ipsum, sic dicentes :

Exaltabo te, Deus meus rex, id est, Domine, qui es creator et rector meus ; *Exaltabo te*, scilicet activa vita, scilicet secundum virtutes et bona opera, et *benedicam nomini tuo*, id est, *laudabo te*

ex consideratione nominis tui, benedictione eunte in sæculum sæculi, id est, *laudabo te* contemplativa vita quæ in præsentia agitur secundum quod possibile est, et in futuro perfectius habebitur. Et hoc faciens, *per singulos dies*, id est, per singulas virtutes *benedicam tibi*, id est, ascribam tibi singulas virtutes quæ mihi inerunt, sive in præsentia, sive in futuro. Vel ita : *Benedicam*, inquam, tibi, id est, *laudabo te* (ut dixi) et activa et contemplativa vita, et hoc *per singulos dies*, id est, in prosperis et adversis. Et merito *laudabo te*, quia *Dominus magnus est*, id est, ita potens est quod *magnitudinis ejus*, id est, potentiae, *non est finis*, id est, non potest alicujus creaturæ intellectu comprehendere ; vel *non est finis*, id est interminabilis est quantum ad localem capacitatem ; vel, *non est finis*, scilicet secundum tempus, id est æterna est, et cum tantus sit, est etiam *laudabilis* in natura sua *nimis*, id est, plus quam cogitari vel dici possit. Ego, inquam, *laudabo te* ex consideratione tui ipsius, quia scio te magnum et laudabilem : alii vero qui ad hoc non sufficiunt laudabunt te ex consideratione operum tuorum, et hoc, quando generatio generationi succedit. Hoc est quod dicit : « Generatio et generatio laudabit opera tua, » hoc est, laudabunt te ex consideratione operum tuorum, videlicet cœli et terræ, maris et aliorum visibilium, et horum admiratione *potentiam tuam pronuntiabunt*, id est, te potentem et laudabilem probabunt et propter hæc *loquentur*, scilicet inter se et aliis, *magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ*, id est, magnificam gloriam quam sanctis tuis attribuis. Vel ita : *Loquentur te* magifice gloriosum ex consideratione sanctorum tuorum *et insuper mirabilia tua narrabunt*, ut est resurrectio mortuorum et talia : *et præter hæc dicent* apud se interius et aliis *virtutem terribilium tuorum*, id est, potentiam tuam qua hujusmodi vindictas operaris justo judicio tuo per quas terreantur homines, ut in Anania et Saphira, qui beato Petro mentiti sunt (Act. v), et in aliis. *Et etiam magnitudinem tuam narrabunt*, id est, potentiam tuam qua tu in præsentia sanctos tuos promoveas in omnem sanctitatem et propterea *eructabunt*, id est, plene enuntiabunt, *memoriam abundantiae suavitatis tuæ*, id est, abundantem misericordiam tuam per quam memor fuisti hoc facere, quorum ante videbaris quasi oblitus fuisse, videlicet sanctitatem, miracula, promotionem sanctorum tuorum in virtutes et bona opera. *Et justitia tua exsultabunt*, id est, exsultanter proferent justitiam tuam, hoc est, terribilia opera tua *dicent* esse justa, et ipsi *dicent* hæc prædicta esse, miserationes Domini, sanctitatem, miracula, promotiones sanctorum in hac vita. Et recte, quia ita est in re. Est enim *Dominus miserator*, id est, faciens omnes has miserationes, et est *misericors*, et non utcumque, sed *multum misericors*. Posita hac voce quæ est *miserator*, dictum erat quia est *misericors* : sed ideo hanc vocem supposuit, quia voluit addere, *multum misericors est et patiens*.

Patienter enim omnem peccatorem expectat et illum quem videt nunquam esse convertendum, et ideo tandem gravius puniendum: non tamen ea intentione perdendum expectat ut sic tandem acrius eum puniat, cum sit pius et misericors, sed summa et ineffabile clementia sua illum patienter sustinet, nec se ipsum negare potest (*II Tim. II*), qui, quod sum est, in presenti omnibus misericorditer exhibet: licet peccator quod suum est usque in finem negligenter operetur, unde tandem justo Dei iudicio acrius puniri promeretur. *Suavis est Dominus*, id est, dixi quia *Dominus est miserator*, et ita est. Vere *Dominus est suavis*, id est *miserator universis*, id est hujusmodi hominibus, liberis et servis, sapientibus et stullis, senibus et pueris, et aliis cujuscunque sint conditionis et sexus. Vel ita: ipse est *suavis universis*, id est multum miserator. *Et miserationes ejus super omnia opera ejus*, id est, sunt super hujusmodi opera ejus, ut est castitas et quælibet cæteræ virtutes. Multis enim castitate et aliis virtutibus ab eo datis usque in finem digne perseverare concedit, et ideo dictum est *super opera*, ac si diceret: præter hoc quod dat virtutes, dat etiam in eis perseverare.

Postquam modo dicit: *generatio et generatio laudabit Dominum ex consideratione operum ejus*, et sanctitatis, et miraculorum, et hoc ex abundanti misericordia eum fecisse eructabit, et hoc ipsum sua auctoritate asseruit; quia ipse est *miserator et misericors* dicit, orando illud idem quod dixit pronuntiando, ita: *Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua*, id est oro, *Domine ut opera tua* visibilia sint materia hominibus confitendi tibi, id est laudandi te, et dixi quod ipsi *loquentur* te gloriosum ex consideratione sanctorum tuorum, et sic eveniet. *Sancti tui benedicant tibi*, id est, homines laudent te ex consideratione sanctorum tuorum. *Gloriam regni tui dicent*; ab illo loco ubi dixit *et justitia tua exsultabunt*, usque ad hunc versum est interpositio; qui ita continuatur: *Exsultabunt, ut dixi, justitia tua*, et præter hoc *dicent gloriam regni tui*, id est, prædicabunt beatitudinem illius gloriæ quam habituri sunt illi qui erunt *regnum tuum*, et etiam *potentiam tuam loquentur*, id est, pœnæ illius immensitatem qua impij afficientur. Et ideo prædicabunt illam potentiam: *Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam*, id est, ut hominibus illam *notam faciant*, et sic a vitis terreantur. Et ideo prædicabunt *gloriam regni tui ut notam faciant* hominibus *gloriam magnificentæ regni tui*, id est, magnificam gloriam quam habebunt illi in quibus regnabis, et sic ad eam appetendam magis accendantur; et propterea dicent: *Regnum tuum regnum omnium sæculorum*, id est, gloriam tuam dicent esse gloriam datam aliquibus de omnibus sæculis et de omnibus generationibus, a primo justo usque ad novissimum justum, nunc secundum animam, et tandem secundum utrumque: hoc est, prædicabunt gloriam tuam esse æternam. Aliud est prædicare gloriam simpliciter, aliud est illam gloriam esse æternam: et hoc prædicabunt

A quia *dominatio tua in omni generatione et generationem*, hoc est pœna malis illata erit in hac *generatione*, quæ modo dici potest omnis secundum diversos status hominum, et in illa *generatione* quæ una erit, videlicet in resurrectione, hoc est, æterna erit. Jam enim incipit a primo iniquo, et permanebit in æternum: et ne aliquis irrationabiliter fretus misericordia Dei, putaret pœnam illam non esse perpetuam, confirmat sic: Vere utrumque erit æternum, et gloria justorum, et pœna malorum, quia *fidelis Dominus*, id est verax est in omnibus *verbis*. Etsi ipse verax est in omnibus *promissis suis*, tunc et in promissione gloriæ et in comminatione pœnæ æternæ. Hoc valet quantum ad hoc ne quis applaudit sibi dicens Deum misericordiam esse, et sic neminem æternaliter punire. Et, ne iterum alicui videatur non recte agere, si pro temporali commissione æternam sumeret vindictam et ita vellet removere pœnam, dicit: *Et sanctus in omnibus operibus suis*, id est non est ita ut tibi videtur, sed justus et rectus Deus est, non solum in inferendo pœnam æternam, sed in omnibus quæcunque operatur. Sola remotio est, et quia ipse est verax in promissione gloriæ, ideo *Allevat Dominus*, id est, ad se levat, id est, glorificat *omnes qui corruunt*, id est, omnis modi corruentes, scilicet in peccata, *allevat*, dicit juxta illud: *Nemo ascendit in cælum*, scilicet per se, nisi *Filius hominis* (*Joan. III*). Et ut illos allevet, in primis *erigit*, sed secundum remissionem peccatorum in hac vita, *omnes elisos*, id est, omnis modi fractos, scilicet in peccatis. Et postquam erecti sunt: **C** *Domine, oculi omnium*, scilicet interiores, id est, ratio et liberum arbitrium, *sperant in te*, id est, spem suam ponunt in te, expectantes ut des illis *escam*, id est doctrinam spiritualem. Ipsi hoc expetunt, et *tu das escam illorum*, id est, illis aptam et necessariam in tempore opportuno, id est in hoc sæculo, ubi opportunum est fideles spiritualiter doceri. Et in dando illis *escam* spiritualem, *aperisti manum tuam*, id est largus es, et est dictum a similitudine alicujus manum aperiens ad largiendum, et per hoc quia largus es, *implet omne animal benedictione*, id est, large implet omnem humilem et mansuetum spiritali doctrina. Et non solum *Dominus erigit illos*, et dat abundanter *escam* spiritualem, sed etiam *voluntatem timentium se*, id est, diligentium se *faciet*, et **D** *deprecationem eorum exaudiet*, id est postulationem eorum, hanc scilicet, *salvos faciet illos*. Hanc salutem dabit illis, scilicet bonam voluntatem et bonam operationem. Hoc, inquam, *faciet justus Dominus in omnibus viis suis*, et per hoc patet illum facturam voluntatem eorum, quia et ipse hanc talem voluntatem haberi præcipit, et justus est in his præcipiendis, id est, juvabit eos quia ipse dat hæc mandatum quia justa sunt, tum quia ipsi volunt: et per hoc potest videri quia *faciet voluntatem eorum*, id est, quia non denegabit eis quæ volunt, quia *sanctus est in omnibus operibus suis*. Ipse, inquam, *faciet voluntatem illorum*, et deprecationem exaudiet, et

hoc, non diu prolongabit, sed *prope est Dominus*, id est paratus est *omnibus invocantibus eum*, illis scilicet qui eum invocant *in veritate*, id est vera intentione, scilicet quæ expetenda sunt et qualiter expetenda sunt postulantes. Et non solum *faciet voluntatem* illorum dando eis virtutes et bona opera, sed etiam *custodit Dominus omnes diligentes se*, id est, facit eos perseverare in ipsis donis, illos custodiet, et *omnes peccatores disperdet*, id est, peccatores commodis damnabit, hic secundum majorem excæcationem, in futuro secundum æternam ultionem. Et quia hæc prædicta bona Dominus *faciet*, ideo non solum cor, sed etiam *os meum*, *laudationem Domini loquetur os meum*, id est, ea quæ ad laudem ejus attinent annuntiabo, et meo exemplo *benedicat omnis caro nomen sanctum ejus*, id est, omnis modi carnalis laudet eum, scilicet benedictione duratura, *in sæculum*, id est per totum sæculum, *et in sæculum sæculi*, id est per aliud sæculum.

PSALMUS CXLV.

ALLELUIA AGGÆI ET ZACHARÆ.

« Lauda, anima mea, Dominum, laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu fuero. « Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, « in quibus non est salus. Exhibit spiritus ejus, et « revertetur in terram suam : in illa die peribunt « omnes cogitationes eorum. Beatus cujus Deus « Jacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius « qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in « eis sunt. Qui custodit veritatem in sæculum, facit « judicium injuriis patientibus, dat escam esurienti- « bus. Dominus solvit compeditos, Dominus illumi- « nat cæcos. Dominus erigit elisos, Dominum diligit « justos. Dominus custodit advenas, pupillum et vi- « duam suscipiet, et vios peccatorum disperdet. « Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus, Sion, in « generatione et generationem. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo admonent fideles perfecti minus perfectos ut non confidant in carnalibus dominis, ponentes in eis spem temporalis sustentationis, qui nec velle nec posse habent nisi gratia divinæ permissionis, quæ confidentia multis fuit causa homicidii et cætera nefanda operari : sed Deum laudent, et in eum tantum sperent a quo omnis salus procedit. Ut autem admonitio eorum commendabilior habeatur, D

Lauda, anima mea, Dominum. Sunt hæc verba cujuslibet perfecti fidelis seipsum exhortantis et sibi respondentis propter diversas naturas, scilicet rationalitatem et sensualitatem, hoc modo : Tu, *anima mea*, quæ sensibus tuis male utendo a Domino discessisti, *lauda Dominum*, scilicet bene utendo visu, auditu et cæteris sensibus tuis, et sic erit. Vere *laudabo Dominum in vita mea*, id est, in omnibus sensibus meis, hoc est, in recta administratione sensuum meorum. Et hoc non ad horam scilicet, sed *psallam Deo meo*, id est, *laudabo Deum meum*, scilicet hoc

A modo *quandiu fuero*, scilicet in hoc sæculo, et est hic positus effectus pro causa, *lauda pro confide.* Confidentia enim causa est ut aliquis laudet eum in quo confidit. Dixi quia *laudabo*, quare et vos laudate Dominum. Et ut illum laudare possitis, *nolite confidere in principibus*; id est, non ponite spem vestram in hominibus ea consideratione quia sunt principes et potentes. *In filiis hominum*, quasi diceret : Licet sint principes, non tamen aliis hominibus digniorem et honestiorem, genituram vel natalem habuerunt. *In quibus non est salus*, id est, in quorum potestate non est salus temporalis, id est, neque velle neque posse habent ut vobis prosint in hoc mundo nisi Deus eis dederit, et ideo in illis sperandum non est, sed tantum in Domino. Et per hoc patet quia illi nihil possunt ex se, quia *exhibet spiritus ejus*, scilicet principis ab eo, et *revertetur in terram suam*, id est, non solum morietur, sed et rediget secundum corpus in pulverem, unde factum est, et tunc in ipso exitu *peribunt omnes cogitationes eorum*, id est, non solum amittent velle et posse alicui obesse et prodesse, sed nec etiam inde ulterius cogitabunt, quare miseri sunt qui in eis confidunt : ille vero *beatus est cujus Dominus Deus Jacob adjutor ejus*, id est, qui eum, quem habet Creatorem, habet et adiutorem, et non alium Deum, sed illum qui est *Deus Jacob*, id est, luctantium. Hoc dicendo, admonet qui a Deo adjuvari volunt oportere luctari cum vitiis, non otio sese dare aut voluptati. Et inde constat quia *Deus adjutor erit ejus*, quoniam *spes ejus in Domino deo ipsius*, id est, quia sperat in eum et non in alium. Et non frustra sperat, quia ita potens est quod « fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt ». Et quia omnia creavit ex nihilo, confidentem in ipso facile potest adjuvare. Et non solum potens est, sed etiam verax. Hoc est quod dicit : *qui custodit veritatem in sæculum*, id est, similis est alicui obtinenti illam vim animi quod illud implet quod promittit, et hoc non ad horam, sed per totum hoc *sæculum*, et ideo non frustra sperat in eum, quia ipse tam potens est quod *patientibus injuriam*, id est tribulationes scilicet pro nomine ejus *facit judicium*, scilicet illos hoc magis ac magis custodiendo, et tandem glorificando, et malos puniendo; et etiam *dat escam esurientibus*, id est, sperantibus in ipso, necessarium victum quantum ad corpus sustentationem suggerit. Et præterea *Dominus solvit compeditos*, scilicet prava consuetudine peccati, ut libere ei valeant famulari. Et non solum hoc facit, sed etiam *illuminat cæcos*, scilicet secundum moralem scientiam quod necesse est omnibus salvandis, aliquos vero, videlicet perfectiores, secundum spiritualem intelligentiam : et insuper *erigit*, scilicet secundum remissionem peccatorum *elisos*, id est, fractos in peccatis : et postea illos *justos*, scilicet factos dirigit, id est, promovet ad aliora, et deinde *custodit advenas*, id est, facit perseverare in bono illo qui hic se cognoscunt esse advenas et peregrinos. et *pupillum*, id est, illos qui a se vero patre

per criminalia discesserunt propter avaritiam. *Et viduam*, id est, illos qui se a marito vero amando temporalia per cupiditatem discesserunt *suscipiet*, id est, etiam illis condonabit peccata, si digne pœnituerint. Et non solum remittet, sed etiam *vias peccatorum*, id est pravas conscientias quæ sunt via ad peccata, *disperdet*, id est, prorsus destruet. Nota hæc omnia quæ hic dicta sunt, videlicet quod Dominus faciet iudicium injuriis patientibus, et solvit et erigit, et cætera quæ sequuntur, esse causas et quasi probationes, quia ipse vere potens est adjuvare sperantes in se. *Regnabit Dominus in sæcula Deus tuus Sion*, id est, o Sion, hæc prædicta facit gubernator et creatur in fidelibus suis, et hoc non horarie, sed isto modo regnabit in sæcula, id est, taliter operabitur in eis, quoad hæc sæcula erunt. Et non solum *in generatione* præsentis taliter regnabit in eis, sed in generatione futura regnabit in illis, scilicet æternaliter illos remunerando.

PSALMUS CXLVI.

ALLELUIA.

« Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus, « Deo nostro sit jucunda decoraque laudatio. *Ædificans Jerusalem Dominus, dispersiones Israelis « congregabit. Qui sanat contritos corde, et alligat « contritiones eorum. Qui numerat multitudinem « stellarum, et omnibus eis nomina vocat. Magnus « Dominus noster, et magna virtus ejus, et sapientiæ « ejus non est numerus. Suscipiens mansuetos Dominus humilians autem peccatores usque ad terram. Præcinite Domino in confessione, psallite « Deo nostro in cithara. Qui operit cælum nubibus, « et parat terræ pluviam. Qui producit in montibus « fenum et herbam servituti hominum. Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum. Non in fortitudine equi voluntatem « habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. « Beneplacitum est Domino super timentes eum, et « in eis qui sperant super misericordia ejus. »*

ENARRATIO

In hoc psalmo Propheta exhortatur omnes fideles laudare Dominum ex consideratione spiritualium donorum; scilicet fidei et remissionis peccatorum et perseverantiæ in bonis operibus, subdendo multas causas quare id facere debeant, ad hoc scilicet intendens ut huic admonitioni assensum præbeant. Dicit ergo sic :

« Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus. » In psalmo tria sunt : cordæ, sonus, motus digiti. Per chordas, carnis siccationem ; per sonum, virtutes ; per motum digitorum bonam operationem intelligimus : quibus modis propheta in hoc loco ad laudem Dei fideles hortatur ita : *Laudate Dominum*, agendo ei psalmum hoc modo ut exposuimus : et justum est ut eum sic laudatis, *quoniam psalmus*, scilicet hujusmodi est, id est, fructuosus, et ideo *sit* scilicet *psalmus* datus a vobis *Deo nostro*, quia *laudatio* scilicet hujusmodi, est *jucunda*, id est, bene placens Deo. Et *decora*, id est, honesta in se ipsa. Hoc

A totum est dicere : Ideo agite psalmum Domino, tum quia psalmus utilis est, tum quia placet Deo, quia honestum est in se ipso. Et ideo *Laudate Dominum*, quia *dispersiones Israelis*, id est, illos qui dispersi sunt ad diversas culturas idolorum, *congregabit*, scilicet secundum unitatem fidei ad hoc ut sint Israel. Et ideo faciet illos hic esse Israel, id est fideles et bene operantes, ut ex illis tandem reædificet cælestem Jerusalem, quæ per apostasiam et casum primi hominis diminuta est. Hoc est quod dicit : *ædificans Jerusalem Dominus*. Et ideo *laudate*, quia ipso scilicet peccata remittendo, *sanat contritos corde*, id est, dolentes et humiliter ingemiscentes pro peccatis suis, et non solum hoc facit, sed etiam *alligat contritiones eorum*, id est, restorat et consolidat rationem et liberum arbitrium illorum, scilicet in baptismo, et multos ex illis facit *stellas*. Et non solum facit illos esse *stellas*, sed etiam *numerat multitudinem stellarum*, id est, custodit illos in hoc quod *stellæ* sunt, scilicet illuminati luce sapientiæ ut perseverent. *Numerat* dicit, pro *custodit*. Ad hoc enim res numeratur, ut custodiatur : *et præter hoc omnibus eis nomina vocans*, id est, diversa dona attribuit. *Alii enim secundum Apostolum dat sermonem sapientiæ, alii genera linguarum (1 Cor. XII)*. Et ideo *laudate*, quia *magnus est Dominus noster*, id est omnipotens est Deus Pater, *et magna virtus ejus*, id est, Filius ejus similiter magnus est. Et quamvis dicatur Pater magnus, et Filius magnus, tamen *sapientiæ ejus*, scilicet Filii, *non est numerus*, scilicet cum Patre, id est, Filius non facit numerum cum Patre, hoc est, non sunt duo quantum ad essentiam Pater et Filius, sed quantum ad personas. Ut ergo fideliter possitis credere et intelligere Patrem et Filium diversas personas et eandem penitus essentiam, estote mansueti quia *suscipiens mansuetos Dominus*, id est, humiles promovet ad intelligendum, *humilians peccatores usque ad terram*, id est superbos et indignantes, quia non possunt intelligere illos deprimunt *usque ad terram*, id est usque ad infidelitatem, ut nihil de Domino nisi terrenum intelligant, licet prius aliquid intellexissent. Et ut Dominus vos suscipiat, id est humiliet, secundum intellectum, *præcinite Domino in confessione*, id est, primum confitemini peccata vestra Domino, et deinde *psallite Deo nostro*, id est bene operamini ad honorem ipsius, et hoc *in cithara*, id est in mortificatione carnis vestræ. Et ideo *laudate*, quia ipse *operit cælum nubibus*, id est, cælat arcana sua in Scripturis prophetarum, *et, illud idem quod ibi occultum est, parat terræ pluviam*, id est, Ecclesiæ suæ doctrinam, scilicet per prædicatores quibus ea revelavit. et ideo *laudate*, quia ipse *producit de montibus*, id est de Scripturis montium, id est prophetarum *fenum et herbam*, scilicet frumenta, id est, historiam intellectum et spiritualem existentiam in ipsis montibus, herbam, id est, spiritualem intellectum *dat jumentis*, id est, simplicibus et idiotis : scilicet *escam ipsorum* : id est, doctrinam illis convenientem. Et non solum fidelibus de Judæis dat *fenum et herbam*, sed etiam *pullis*

corvorum, id est filiis gentium, qui erant denigrati in peccatis scilicet, dat *herbam* et *fenum*, id est escam similiter, et non omnibus, sed *invocantibus eum*, id est tantum illis qui fideles sunt et bene vivunt. Illos, ut dixi, qui contrito sunt *corde sanat* Dominus, et *mansuetos* dirigit, sed *non in fortitudine equi voluntatem habebit*, id est, superbos non diligit. Nec *in tibiis viri beneplacitum erit ei*, id est, nec diligit illos qui sunt viriliter agentes in luxuria. Per tibiis denotatur luxuriosi, quia a renibus usque deorsum maxime corpus vacat libidini: vel, per tibiis possunt intelligi quælibet criminalia quæ cum delectatione sunt, præter superbiam quæ denotatur in fortitudine equi. Tibiæ enim musicum est instrumentum, delectatione coopertum: hos tales non diligit Dominus, sed diligentes se et sperantes in se, illos diligit. Hoc est quod dicit: *Domino* scilicet providenti et respicienti *super timentes se*, id est diligentes, *beneplacitum est*, id est in illis. *Et in eis* scilicet *beneplacitum est*, qui *sperant super misericordia ejus*, id est, qui non confidunt de suis meritis, sed de gratia ipsius. Aliud est diligere, aliud sperare, ideo postquam dixit *timentes*, id est diligentes, supposuit sperantes.

PSALMUS CXLVII.

ALLELUIA HAGGAI ET ZACHARIE.

« *Lauda, Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum, « Sion. Quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te. Qui emittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo ejus. Qui dat nivem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit. Mittit crystallum suam sicut buccellas, ante faciem frigoris ejus quis sustinebit? « Emittet verbum suum, et liquefaciet ea: flabit spiritus ejus et fluent aquæ. Qui annuntiat verbum suum Jacob, justitias et judicia sua Israel. « Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non « manifestavit eis. »*

ENARRATIO.

In hoc psalmo rursum exhortatur Propheta eosdem quos in præcedenti admonuit laudare Dominum, sed ex diversa consideratione. In illo enim illos invitavit ad laudem, ex ea consideratione qua dedit eis fidem et remissionem peccatorum, et restituit rationem et liberum arbitrium, et plura quæ sequuntur. In hoc autem illos admonet laudare Dominum, ex ea consideratione qua dedit eis optimos defensores contra hæreticos impugnantes utrumque Testamentum. Vetus, Manichæi: Novum, ut Marcionistæ et plures alii, qui carnales observantias legis inducere et novæ legis instituta cessare oportere censebant. Et, qui eosdem hæreticos Ecclesiæ associavit, et tantæ perfectionis illos instituit quod eorum prædicatione multos ad fidem convertit, quod sic incipit:

Lauda, Jerusalem, Dominum, id est, o *Jerusalem*, *lauda* omni dignitate vitæ *Dominum*, id est, quia Dominus est, id est, gubernator tuus, et *Deum*, id est, quia Deus est, id est, Creator tuus, et talis *lauda*, ut *sis Sion*, id est, speculans futura, non quærens lem-

poralem, sed tantum æternam remunerationem. Et ideo *lauda*, quoniam *confortavit seras portarum tuarum*, id est, fortes et invictos fecit defensores prophetarum et apostolorum, qui tibi sunt portæ per quas ad fidem intrasti et ad omnem bonam operationem. Seras vocat Augustinum, Gregorium et alios sanctos Patres, ab ea similitudine, quia sicut seræ muniunt ea quibus affiguntur, ita contra omnem hæresim sancti Patres prophetias et cætera divinæ paginæ documenta sententiis suis rationalibiter defendunt. Et ideo *lauda*, quia *benedixit filiis tuis in te*, id est, multiplicavit, scilicet secundum promotionem et augmentum virtutum et bonorum operum, filios tuos manentes *in te*, id est in tui conformitate. Vel sic: *Benedixit*, id est multiplices filios dedit tibi in te manentes. Et ideo *lauda*, quia ipse *posuit fines tuos pacem*, id est, hæreticos qui tibi sunt affines, id est, neque in fide omnino, neque extra fidem omnino existentes, *posuit pacem* ipsam: antonomastice dictum est, id est, fecit tibi firmiter reconciliatos secundum unionem fidei et veritatem, et ideo *lauda*, quia *adipe frumenti*, id est, spiritali intellectu Scripturæ *satiat te*. Frumentum dicitur divina Scriptura. In frumento autem est et adeps et furfur. Per adipem allegoricus sensus, per furfur literalis tantum denotatur quo soli Judæi utuntur. Dixi quia dabit tibi spiritualem intellectum, et ideo *lauda*, quia, per illos quos satiabit *adipe frumenti*, emittet *eloquium suum terræ*, id est, extra mittet prædicationem suam ubique terrarum scilicet contra hæreticos. Et ideo *lauda*, quia *velociter currit sermo ejus*, id est, tantæ sapientiæ illos faciet quod eorum prædicationi nemo resistere potest, et brevi tempore per multas nationes transibunt. Et ideo *lauda*, quia ipse *dat nivem sicut lanam*, id est, qui infrigidati sunt vitiis ita sanctificat quod per eos alios fovet, et calore spiritali calefacit ad modum lanæ aliquid calefacientis: *nebulam sicut cinerem spargit*, id est, illos qui sunt ignorantem veritatem facit esse *cinerem*, id est, ita illuminat quod eorum vita et exemplo fertilem reddit Ecclesiam, ad modum cineris sparsi super terram eam secundantis. Et ideo *lauda*, quia *mittit crystallum suum sicut buccellas*, id est, illos, qui indurati sunt in profundo nivis et nebulæ vitiorum et ignorantie faciet esse tantæ sapientiæ quod subtilius et perfectius scient prædicare, quam auditorum capacitas valeat recipere, et ita replebit illos spiritu sapientiæ quod nullus adversarium eorum prædicationi resistet. Hoc est quod sub interrogatione ponit ut commendabilis sit, ita: *Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?* id est, præsentiam illorum qui frigus erant, et tamen futuri ejus. *Quis sustinebit*, id est quis contradicere poterit? scilicet nullus, sicut ibi dictum est: *Et non poterant resistere sapientiæ et Spiritui qui loquebatur* (Act. vi). Et quod ipse faciet *nivem sicut lanam*, et *nebulam sicut cinerem*, et *crystallum sicut buccellas*, id est illos qui sunt indurati in nive et nebula, *sicut nebulam*: hoc non solum fiet per prædicationem eo-

rum quos *adipe frumenti* satiabit, et per quos *velociter currit sermo ejus*: sed per hoc *emittet Verbum suum*, id est, Filium suum quem semper et ineffabiliter a se emittit, in eis operari faciet *et sic liquefaciet ea*, id est, mollificabit eos, dando illis virtutes et bona opera, et destruendo primum in eis duritiam vitiorum et interioris cæcitalis, et in hoc non solum Filius operatur, sed etiam Spiritus sanctus. Hoc est quod dicit: *stabit spiritus ejus*, scilicet in eis: *et hoc modo*, scilicet per operationem totius Trinitatis et per prædicationem horum quos diximus, illi hæretici qui prius erant nix, nebula, crystallus, conversi ad fidem *fluent aquæ*, id est, abundantes doctrinæ erunt illis ad modum aquæ multum fluentis, quia per illos conversos iterum Dominus annuntiabit scilicet hominibus, *verbum suum*, scilicet *justitias et judicia sua*, id est, justa præcepta sua quæ ipse juste fieri judicat, alios eorum quibus prædicabunt faciens esse *Jacob*, et alios faciens esse *Israel*, id est, magis perfectos. *Non fecit taliter omni nationi*, id est, dixi quia hos tales converteret, sed tamen hoc non faciet *omni nationi*, id est, diversis sectis hæreticorum. *Omni*, id est secundum omnes partes *et judicia sua*, id est, hoc ipsum quod alios eorum salvabit ex gratia, alios damnabit ex justitia, *non manifestabit*, id est, revelabit eis, quare permittit sic excæcuri.

PSALMUS CXLVIII.

ALLELUIA AGGEE ZACHARIÆ.

« Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. Laudate eum, omnes angeli ejus, laudate eum, omnes virtutes ejus. Laudate eum, sol et luna, laudate eum, omnes stellæ et lumen. Laudate eum, cæli
« cælorum, et aquæ omnes quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini. Quia ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit et creata sunt. Statuit ea in sæculum et in sæculum sæculi, præceptum posuit et non præteribit. Laudate Dominum de terra, dracones et omnes
« abyssi, grando, nix, glaciæ, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus. Montes et omnes colles, ligna fructifera et omnes cedri. Bestiæ et universa
« pecora, serpentes et volucres pennatæ. Reges terræ et omnes populi, principes et omnes judices
« terræ. Juvenes et virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen
« ejus solius. Confessio ejus super cælum et terram, et exaltavit cornu populi sui. Hymnus omnibus
« sanctis ejus, filiis Israel, populo appropinquanti sibi

ENARRATIO.

In superiori *Laudate*, invitatur Propheta omnes fideles laudare Dominum ex consideratione spiritualium donorum, scilicet fidei et aliorum quæ ibi dicta sunt. In altero autem, id est, in *Lauda, Jerusalem*, rursum admonet omnes laudare Dominum ex ea consideratione quia Ecclesiam suam contra impugnationes hæreticorum firmiter munit, et eosdem etiam postea ad fidem convertit: in hoc vero psalmo invitatur fideles laudare Dominum ex consideratione omnium creaturarum, sic dicens:

Laudate Dominum de cælis, id est, cæli sint vobis

A materia laudandi Domini. Et quia in cælo sunt et digniores et minus dignæ creaturæ, scilicet incorporeæ, ex consideratione singularum invitatur laudare Dominum, incipiens a dignioribus, ita: *Laudate eum in excelsis*, id est, supremæ et altiores creaturæ sint vobis materia laudandi Domini. Et supponit illas altiores creaturas per partes, ita: *Laudate eum, omnes angeli ejus*, id est, vos nuntii ejus ad fideles in terra demorantes, et non solum angeli, sed etiam *omnes virtutes ejus*, id est, omnes cælestes spiritus, estote materia laudandi. Et non solum cælestia incorporea sint vobis materia laudandi Domini, sed etiam cælestia corporea, videlicet *sol et luna et stellæ*, tum ex eo quod sunt, tum etiam quod fulgorem ex eo emittent. Hoc est quod dicit, *et lumen. Cæli*, id est, firmamentum et æther, scilicet complexi vis: *cælorum*, id est, septem circulorum, ubi aplanæ et planetæ fixæ sunt, sint vobis materia laudandi Domini. Esse aquas super firmamento, ex Genesi patet, ubi dictum est: « Divisit aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum (Gen 1). » Et ideo laudate, *quia ipse dixit*, id est solo (*sic*) dicere, id est, sola voluntate sua, *facta sunt*, scilicet omnia secundum rudem et informem materiam: *ipse mandavit*, id est voluit, *et creata sunt*, id est, singula prius confusa, formas proprias receperunt. Et postquam creata sunt, « statuit ea in sæculum et in sæculum sæculi, » id est, statuta fecit ea, scilicet mansura per totum hoc sæculum et aliud sæculum: et insuper *præceptum*, id est, legem et officium qualiter se haberent et quid agerent, injunxit: *et non præteribit*, id est, præceptum suum aliquid horum; sed ad quod creata sunt, jugiter adimplebunt. Facta ergo admonitione ut Deum laudent ex consideratione cælestium, iterum invitatur ad idem ex consideratione terrestrium, ita: *Laudate Dominum de terra*, id est, omnia terrena sint vobis materia laudandi Domini, videlicet *dracones*; quæ sunt præcipua animalia in terrenis. *Et omnes abyssi*. Abyssi dicuntur in hoc loco profundissimæ fossæ, ubi dracones cubant. « Ignis, grando, nix, glaciæ, et spiritus procellarum, » id est, venti qui faciunt procellas: quæ scilicet omnia *faciunt verbum ejus*, id est, observant præceptum ejus, sint vobis materia laudandi Domini. « Montes et omnes colles, ligna fructifera et omnes cedri, » id est, et secundæ arbores et steriles: *bestiæ* scilicet silvestres, *et universa pecora*, id est, domita animalia: *serpentes et volucres* scilicet tum ex ea consideratione quod sunt volucres, et ex ea quod sunt « pennatæ. Reges terræ et omnes populi, » id est, subditi ipsorum. « Principes et omnes judices terræ, » scilicet cum sint principes, sed tamen reipublicæ curam habentes: *juvenes et virgines*, hic notat diversos sexus: *senes cum junioribus*, hic diversos ætates, *laudent nomen Domini*, id est, omnia hæc prædicta, sint vobis materia laudandi Domini. Et merito debetis eum laudare ex consideratione horum omnium, tum « quia exaltatum est

nomen ejus solius : » juxta illud : « Exaltavit eum, A et dedit ei nomen quod est super omne nomen (Phil. II) : » tum quia « confessio ejus super cælum et terram, » id est, laus ejus in superiori et inferiori creatura : tum quia tandem exaltabit *cornu populi sui*, id est, sublimitatem suorum juste remunerabit. *Laudate*, inquam, sic dicentes alter alteri : *Hymnus*, id est, laus sit *omnibus sanctis ejus*, id est, omnes sancti laudent eum, scilicet omni dignitate vitæ, videlicet illi qui ex Judæis facti sunt Israel, id est, fideles illi, qui ex gentibus additi sunt illis alter paries. Hoc est quod dicit, « Filiis Israel, populo appropinquanti sibi, » id est, ipsis filiis Israel. In quocunque psalmo habetur alleluia in principio, habetur alterum in fine secundum beatum Hieronymum.

PSALMUS CXLIX.

ALLELUIA.

« Cantate Domino canticum novum, laus ejus in « ecclesia sanctorum. Lætetur Israel in eo qui fe- « cit eum, et filie Sion exsultent in rege suo. Lau- « deut nomen ejus in choro, in tympano et psalterio « psallant ei. Quia beneplacitum est Domino in « populo suo, et exaltabit mansuetos in salutem. « Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubili- « bus suis. Exsultationes Dei in gutture eorum, et « gladii ancipites in manibus eorum. Ad faciendam « vindictam in nationibus, increpationes in populis, « Ad alligandos reges eorum in compedibus, et no- « biles eorum in manicis ferreis. Ut faciant in eis « judicium conscriptum, gloria hæc est omnibus « sanctis ejus. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo Propheta invitatur fideles ad laudem Dei, supponendo easdem causas quas dixit in « Laudate Dominum quoniam bonus, » et quasdam alias, ita :

« Cantate Domino canticum novum, » id est, cum jucunditate agite ad honorem Domini canticum novum. Et hæc laus ejus, id est, illud novum canticum ita sit in vobis, ut sitis *in ecclesia sanctorum*, id est, in fide electorum. Ecclesia pro fide ponitur, sicut alibi dictum est : « Non est locus veri sacrificii extra Ecclesiam, » id est, fidem. Et cum aliquis *Israel*, id est, perfectus egerit novum canticum, ita ut sic in ecclesia sanctorum, *lætetur* scilicet, non se, sed *in eo qui fecit eum*, scilicet, talem, id est, D hujus gratiæ nihil sibi ascribat, sed Deo. *Et filie Sion*. Intransitive dictum est, id est, illæ filie quæ sunt Sion, hoc est, quique perfectiores et præcipue ornati virtutibus ad modum filiarum, quibus major cultus diligentius adhibetur. Illæ, inquam, *filie Sion*, id est, futura specularum, *exsultent in rege suo*, id est, in consideratione tanti rectoris qui in hac dignitate virtutum illos custodit. Modo exponit quod ipse dicat canticum novum, ita dixi, ut cantent novum canticum, id est, *laudent nomen ejus* : hoc est, laudent secundum quod expetit hoc nomen ejus quod est Dominus, ita scilicet, ut sint in *choro*, id

est in concordia, id est, in dilectione Dei et proximi. Et *in tympano*, id est, in separatione omnium criminalium. Hoc enim denotatur per tympanum corio mortui animalis obvolutum, a quo quidquid humoris carni inerat, perfecte est abstractum. *Et psalterio psallant ei* id est, laudent eum in anima ornata virtutibus. Et ideo debent cantare Domino hoc canticum novum, id est, laudare eum in choro, in tympano et psalterio : « quia beneplacitum est Domino populo suo, » scilicet hujusmodi canticum esse, quia hoc tale canticum placet Domino, tum etiam ideo quia ipse tandem « exaltabit mansuetos in salutem : » in hanc scilicet quod « exsultabunt sancti in gloria. » Et licet omnes participant eandem gloriam et idem bonum, tamen alii plus, alii minus, pro diversis meritis singulorum. Hoc est quod dicit, *Lætabuntur in cubilibus suis*, id est, diversis suis donis, juxta illud : « In domo Patris mei mansiones multæ sunt (Joan. XIV). » Istud ad hoc dictum est, ut eo perfectius quisque cantare studeat, quo singulis pro eorum meritis audit reddenda esse ibi præmia. Et ut ibi tandem possint exsultare, hic interim sint « exaltationes Dei in gutture eorum, » id est, exaltent ut non ejiciatur ab his verbum Dei. Et ut competenter sciant annuntiare *in manibus*, id est, in potestate illorum sint *gladii ancipites*, id est, verbum Dei quod est anceps, id est, confirmans ex utroque testamento ea quæ dicuntur : vel anceps, id est, interiores et exteriores sordes. « Ad faciendam vindictam in nationibus, » id est, ad hoc debent habere ancipites gladios, ut subjugent sibi aliquos de *nationibus*, id est, de diversis sectis hæreticorum : illi dico, existentes *in nationibus*, id est, inter ipsos hæreticos in hoc plurimum intendentes, ut sicut ipsi de fidelibus aliquos subtraxerunt, ita isti quasi vindictam facientes, aliquos de infidelitate subtrahant. Et ideo, ut sciant increpare de *populis*, illi dico, existentes in populis. *Populis et nationibus*, idem hic significat. Inter vindictam facere et increpare, est differentia : et ideo prius alligent *reges eorum in compedibus*, id est, magistros hæreticos invincibilibus rationibus. « Et nobiles eorum in manicis ferreis, » id est, illos qui sub specie sanctitatis inter se conversantes, et famosi et insignes habentur : et ideo, *ut faciant in eis*, id est, de ipsis hæreticis *judicium conscriptum*, ut constitutum a multis Patribus sanctis, id est, ita de illis judicent, sicut in scripturis sanctorum prædecessorum : et præterea debent esse in choro, in tympano et psalterio et doctrina utriusque testamenti quia « gloria, hæc est omnibus sanctis ejus, » id est ista gloria quæ est quantum ad me, qui etiam propheta magnæ auctoritatis sum, comprobatur etiam esse auctoritate omnium sanctorum.

PSALMUS CL.

ALLELUIA.

« Laudate Dominum in sanctis ejus, laudate eum « in firmamento virtutis ejus. Laudate eum in virtu- « tibus ejus, laudate eum secundum multitudinem

« magnitudinis ejus. Laudate eum in sono tubæ, A
 « laudate eum in psalterio et cithara. Laudate eum
 « in tympano et choro, laudate eum in chordis et
 « organo. Laudate eum in cymbalis bene sonanti-
 « bus, laudate eum in cymbalis jubilationis : omnis
 « spiritus laudet Dominum. Alleluia. »

ENARRATIO.

In hoc psalmo invitat Propheta omnes fideles lau-
 dare Dominum tantummodo ex consideratione fu-
 turæ beatitudinis sanctorum, ita :

« Laudate Dominum in sanctis ejus, « id est, in
 consideratione sanctorum ejus. Et determinat se-
 cundum quam considerationem debeant laudare
 Dominum, sic : « Laudate eum in firmamento vir-
 tutis ejus, » id est, ea consideratione, quod sanctos
 suos ita confirmabit in virtute, ut ulterius peccare
 non possint. Et ne aliquis putaret illos confirman-
 dos esse in una virtute tantum, addit : *Laudate eum*
in virtutibus ejus, id est, in consideratione multipli-
 cium virtutum, in quibus sancti erunt glorificati,
 subaudis secundum animam. « Laudate eum secun-
 dum multitudinem magnitudinis ejus, » id est, se-
 cundum multiplicem glorificationem, qua magnifi-
 cati erunt in corpore, videlicet secundum nimiam
 agilitatem et decorem ipsius corporis et impassibi-
 litatem et multa alia : Modo exsequitur per partes
 illam corporis beatitudinem, ita : *Laudate eum in*
sono tubæ, id est, consideratione illius perfectæ
 victoriæ, quando et mortis et omnis calamitatis
 fines erunt. Unde dictum est : « Ubi est mors, vi-
 ctoria tua? ubi mors, aculeus tuus? (I Cor. xv.) »
 In principio belli et in fine tuba canitur : ideo hic C
 pro victoria ponitur, *Laudate eum in psalterio*, id

est, in consideratione glorificationis animæ, quæ
 erit secundum perfectam scientiam et plenam Dei
 cognitionem. *Et cithara*; id est, in consideratione
 glorificationis corporis. *Laudate eum in tympano*, id
 est, in separatione corruptionum omnium : *et choro*.
 id est, in conformi beatitudine quam habebant cum
 angelis. *Laudate eum in chordis*, id est, in ea beati-
 tudine, quam per nimiam tribulationem hujus mun-
 di adipiscentur. Tympanum notat separationem om-
 nium carnalium. Chordæ autem illud idem in con-
 cordia, et plus, videlicet quomodo ad id pervenia-
 tur : *et laudate eum in organo*, id est, in concordia
 diversorum donorum, quæ licet diversa sint, unani-
 miter tamen et sine invidia singuli eam posside-
 bunt. Et est dictum a similitudine organi, in quo et
 diversæ fistulæ sunt, et tamen in sono non disso-
 nant. « Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, »
 id est, in fulgore et pulchritudine corporis sancto-
 rum, quod non mediocriter pulchrum erit, sed valde
 pulchrum. Per cymbalum fulgorem et pulchritudi-
 nem : per *bene sonantibus*, nimiam pulchritudinem
 notamus. Et « Laudate eum in cymbalis jubilatio-
 nis, » id est, in eo quod sancti ex ipsa pulchritu-
 dine corporum sanctorum Deum perfecte laudabunt.
 « Omnis spiritus laudet Dominum, » id est, non so-
 lum laudate eum ex ea glorificatione corporis, quod
 erit in tympano et choro et cæteris prædictis, sed
 etiam quod spirituale, id est, ad modum spiritus
 agile et subtile efficietur. Vel ita : Non solum lau-
 date eum ex prædicta glorificatione corporis, sed
 etiam ex omnimoda glorificatione animarum, quæ
 tunc erit in æternum.

COMMENTARIUS IN CANTICUM CANTICORUM.

(Vide Patrologiæ tom. CXVII, col. 295, ubi editus est ille commentarius sub nomine Haymonis Halberstatensis.)

COMMENTARIUS IN XII PROPHETAS MINORES.

(Vide ibid. col. 9, inter Opera Haymonis Halberstatensis.)

COMMENTARIUS IN EPISTOLAS S. PAULI.

(Vide ibid. col. 361, inter Opera Haymonis.)